HISTORIA IMPERATORVM ROMANORVM A CONSTANTINO MAGNO, QVI PRIMVS IMPERII SEDEM ET

DIGNITATEM EX VRBE ROMA AC ITALIA IN ORIENTEM, ATQVE Constantinopolim transtulit, vsq; ad Constantinum postremum, & Constantinopolim à Turcis occupatam, continua serie rerum ac temporum exposita à quatuor Scriptoribus Græcis, latinitate ab Hieronymo VVolfio donatis, quorum

I. IOANNES ZONARAS, Historia ab exordio mundi deducta Imperatorum Constantinopol. res gestas à Constantino Magno vsque ad obitum Alexij Comneni tribus Tomis describit. II. Nicetas Acominatus Choniates, 86. annorum historiam, videlicet ab anno restitutæ salutis circiter 1117. in quo Zonaras definit, vsque ad annum 1203. Libris 19. tractat. III. Nicephorus Gregoras Nicetæ Paralipomena supplens, res per annos 145. à Theodoro Lascari priore, vsque ad Andronici Palæologi obitum, ab Imperatoribus Græcis gestas libris 11. persequitur. IIII. Laonicus, Chalcondyles ab Andronici Iunioris imperio, in quo Gregoras historiam suam finijt, exorsus, Græcorum imperij inclinationem, casum, atque interitum, cum commemoratione originis atque progressus tyrannidis Turcicæ libris 10. exactè miroque ordine exponit.

OPVS COMPLECTENS ET INSIGNES IN IMPERIO MVTATIONES, ET *varia Ecclesiæ certamina præsentibus haud dissimilia, ideoq; hoc tempore non minùs lectu necessarium, quàm iucundum, Dum quibus de caussis florentissimum* ORIENTIS *Imperium conciderit, quibusq; dissidijs Ecclesia distracta laserataq; sit, ostendit, animos eorum, qui cùm ad Reip. gubernacula sedent, tùm verò Ecclesijs præsunt, vtilissimo exemplo ab intestinis æmulationibus atq; dissidijs ad mutuæ coniunctionis & amicitiæ studium reuocat.*

In gratiam & vtilitatem omnium veritatis amantium nunc denuò editum.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
ANNO M. D. LXXVIII.

IOANNIS ZONARAE ANNALES.

Occupatione suâ Annales scribendi instituttum defendit, & per collationẽ commendat.

Quidem haud ineptè rideri queam, vt super vacuis in rebus magis, quàm in necessarijs occupatus. Posteaquã enim è medio discessi, vitámque delegi solitariam, perpetuo mihi ipsi velut exilio indicto (idq; illius nutu arcanóq; consilio factum qui supra nos est, ruptis vinculis meis, ereptis nempe mihi charissimis *cum dolore quidem vtiliter tamen) omnino me iampridem, omissis negotijs, turbisq; repudiatis, nihil aliud tractare conuenlebat, nisi ea quæ animum excolunt, & à maculis prauarum actionũ assuetudine impressis purgant, quæque numen infestum mihi ob eius præcepta violata, & desertam iustitiæ viam, placare queant, atq; ita delictorũ veniam impetrare. Ego verò (quæ mea ad rectè faciendum socordia est) rebus necessarijs neglectis, in *superuacuis elaboraui. Tamen, vt pro mei defensione aliquid afferam: nõ meapte autoritate susceptũ hoc opus est, sed hortatu amicorũ: qui cum me ocium agere viderent: id aiebant in negotium aliquod esse cõferendum, quod & publicum iuuaret, & ipsum quoq; diuinum mihi præmium cõciliaret. Addebãt eos qui historijs & rebus olim gestis describendis laborassent, partim cùm alia facta veterũ, tum stratagemata prolixius conscripsisse, atq; acies instructas, exercituum conflictus, castrametationes, aggeres excitatos, & alia huius generis enarrare: prætereaq; loca, & impedita itinera, & mõtes arduos atq; inaccessos, vallium item angustias, vrbium munitiones, & turrium altitudines immensas, propéq; in cœlum porrectas quasi oculis subijcere: partim scripta sua ad ostentationem retulisse, vt suam scribendi facultatem demonstrarent, ac ideo conciones interposuisse, digressionesq; oratorio planè modo: partim ambitione quadam desinere in Dialogos, vt cũ de aliquibus diuersæ opinionis, & à rectis sententijs aberrantibus scribunt, cum ijs, quasi adessent, disputent, & prauas eorũ persuasiones arguant, probationibus è sacra scriptura petitis: aut Iudæos confutent, ipsorumq; prauitate ac pertinacia fieri cõtendant, quò minus religionis nostræ arcana amplectantur, oraculis Prophetarũ in medium adductis. Atq; etiam gentilibus sese opponere, eorúmq; nugas afferre in medium, ac deliramentis fabularum subsannatis, scripta ipsorũ erroris coarguendi gratia proferre, nec non alicubi sententias congerere, & deformandis moribus disputare. Hæc siebant illi, si non omnibus, at plerisque lectoribus molesta & superuacanea videri, quòd & multum ocij requirant, & si quibus id superat, inanem tamen laborem sumi in euoluendis prolixis illis narrationibus præliorum & bellorũ & ordinationis exercituum, aliarumq; similium rerũ, quæ memoria effluere soleant. Iam concionibus & disputationibus in historia legendis, nullum fieri operæprecium. Nam quem ex eo capi fructum, si quis sciat, quid vel tribunus plebis apud populum, vel dux apud milites dixerit? quid item Imperator alius legatis Persarũ, alius Gallorum aut Scytharum, aut Ægyptiorum fortãn, Dacorúmue aut Triballorum responderit? quænam verba alius apud Patres conscriptos, aut populum fecerit? Scripta igitur huiusmodi asserebãt latius euagati, & ad ambitionẽ inclinare. Alios porrò scriptores contrario laborare vitio, qui dum breuitatem affectarent, rerũ necessariarum cognitione fraudarent lectorem: præteritis aliquando, aut saltem breuiter perstrictis, præstantium virorũ rebus gestis, quę vel diuinis celebrari laudibus mereantur: nec declararent, qui mores, quæ ingenia, quæ consilia illorũ fuerint, nec quo pacto quisque Regũ sit potitus regno, qui fuerit ante illud partũ, quibus ortus maioribus. Addebant, scriptorum illorũ quædam nimium inornata esse dictione, cõpositione aspera, verbisq; plebeijs ac nonnunquam barbaris constare: vnde fieret, vt homines eruditi ab eorum lectione abhorrerent. His illi dicendis, & scriptis historicorũ ad hunc modum traducendis, sæpe me cohortati sunt, vt libris in manus sumptis, tam ea prætermitterem, quę ob prolixitatẽ memoria nõ caperet, quàm quæ vtilitatis nihil haberent: & longa narratione in cõpendium redacta, breuem historiam ederem, quæ facta & res memoratu digniores quàm paucissimis cõplecteretur, & lectoribus velut ob oculos poneret. Ac illi quidem huiusmodi laboris capiendi, & talis operis conscribendi autores mihi fuere. Ego verò cum & remisso essem animo (dicam enim quod res est) ocioq; deditus, & rem essę cernere magnæ occupationis, quæq; librorum copiam postularet: dubitabam, & ab eo conatu abhorrebam. Verùm illi me vellicare non prius destiterunt, quàm improbitate stimulandi ad suscipiendum opus tandem pertulissent. Nam si aquæ gutta subinde cadendo solidã saxi duritiem cauat: quanto magis oratio crebrò aures feriens, animi torporem, & quietis studium excutit? Deinde in mentem mihi venit, laborem illum, & historiæ scribendi occupationem, aliquid vtilitatis & lucri etiã animo esse allaturã. Nam nequitiæ flatus magis aspirare solent mẽti quiescenti, malarumq; cogitationũ & rationum aliàs alios excitare fluctus, eamque contimentes

*Intelligit vxorem ac liberos, ob quorũ interitũ monasticã vitam elegit.

Monastica censura de scriptis historicorũ.

Studiorũ occupatio tranquillorẽ reddit animũ.

„ nentet inuadendo demergere, & aut in pecca- „ ta impellere (si facto minus, at assensu) aut vnda- „ rum in ea magnam agitationem ac tumultum „ cõmouere. Animus autem certis negocijs occupa- „ tus, effugera ferè solet multarũ cogitationum, „ prauarumq; cupiditatũ decumanos fluctus. Igitur tum amicorũ cohortationibus, tũ sordidas aut inanes curas expellendi studio, ad opus hoc suscipiendum sum adductus. itaq; factum est, vt hanc prouinciam acciperem. Quòd si minus exquisitè perfectæ fuerint operis huius singulæ partes, veniam à lectoribus peto. Fortasis enim in hoc secessu nunc agenti mihi, neq; copia librorũ ad condendam historiam necessaria suppetet, neque scriptores omnes ijsdem de rebus eadem tradiderunt, vt nõ in pluribus, saltam in multis dissentientes. Quòd si omnia curiosè persequi voluero, ac recensere, quid alius atq; alius eadem de re dixerit: mihi etiam prolixum vnaquaque de re nascetur opus. Quapropter contrarias historicorum narrationes præterire mihi visum est, nisi quid maximi fuerit momẽti: quo prætermisso, ipsa historiæ integritas labascat. Iam dictionem esse variam, nec per omnia sui similem, nemo miretur, aut culpet orationem, aut me autorẽ illius. Cum enim historiam è varijs scriptoribus veluti stipem colligere necesse habeam: in multis, illorum & dictione & compositione vtendũ erit, sicubi tamen ipse de meo aliquid interiecero ac inseruero: stylus ad illius, quem sequar autorem, formam accommodabitur, nec scriptura à sese dissidere videatur. Enim uerò antequã ipsam rem aggrediar, summatim ea complectenda sunt, quæ tractabuntur, vt norint lectores, quàm multas, easq; summè necessarias historias sint cogituri. Continentur igitur hoc compendio, octo primi Bibliorũ libri, & quæ in illis narrantur: Regum item libri, & Paralipomena, quæq; vel in Iosephi Hebræi Antiquitatibus inueniuntur, vel ab auriquioribus aut copiosius, aut aliter paulò quàm ab illis factum est, referuntur: & libri Esdræ, & captiuitates Hebræorum, quarum prior x. tribuum sub Assyrio Salmanassare contingit, qui Samariam gentemq; obsidione cæpit, eaq; vltra Euphratem abducta, gentes quasdam Samariam transtulit, qui Chutæi cognominabantur: altera sub Nabuchodonosore, captis Hierosolymis, vrbe deserta, & templo incenso, totaq; gente in seruitutem abducta: vtq; post annos LXX. secundum oracula Prophetarũ, à Cyro, Babylonico regno euerso, populo Hierosolyma redire concessum sit, & vrbem instaurare, & renouare templum: quis fuerit Cyrus, ut regnum Assyriorum euerterit, qui post eum id regnum tenuerint, quemadmodum ac à quibus urbis ædificatio prohibita fuerit, à quo rursus eius instauratio concessa. Agetur etiam de Daniele propheta, ut Nabuchodonosoris somnia exposuerit, & Balthasaris uisionem, cum Barbarus ille digitos manus scribentes uidit in pariete, & de quibusdam Prophetæ uisionibus: quæ omnia, breui enarratione adiecta recensentur. De tribus item pueris, & miraculis uel in eos, uel per eos diuinitus editis: de Esthere, vt à gente Hebræorum internecionem auerterit: de Iuditha, quæ Holofernem fraude sustulit, & eius exercitum ad interitum dedit: deq; Tobia, vt is cæcitate percussus, è paupertate ad extremã egestatem redactus, ob beneficentiam suam Dei prouidentia visum receperit, opumq; affluentiam. Præterea res Alexandri Macedonis hic perstringuntur, cuius mẽtio facienda fuit cùm ob alia, tum quòd post priorem Darij cladem ad Issum acceptam, Hierosolyma profectus summum pontifici honorem habuit: vt Persarum regnum euersum occuparit, quandiu regnarit, vt imperium ab eius obitu in regna IIII. fuerit diuisum: quæ Iudæi ab Antiocho Epiphane vno ex posteritate successorum Alexandri perpessi sint: vt Asamonæi illi restiterint, ac populares suos ab illius tyrannide liberarint, qui illi sint, quomodo & quandiu populo præfuerint: vt post reditum Hierosolyma ab Assyria captiuitate, Iudaica gens non regibus, sed pontificibus paruerit: vt Asamonæorum, quos diximus, posteri, summi sacerdotij honore præditi, ac genti suæ imperantes, diadema etiã assumpserint: vt Pompeius „ Magnus Romanorũ Imperator, ad componen- „ dam Hyrcani & Aristobuli fratrum de regno „ contentionẽ accersitus, tum vrbem Hierosoly- „ morũ cæperit, tum gentẽ Romanis subiecerit: „ vt deinde Herodes Antipatri filius regno Iudæorum potitus sit, quis ille fuerit, vnde oriundus, quantæ clades eius domesticæ quousq; posteri illius regnũ tenuerint: quo modo, quaq; de causa præsides in Iudæam sint missi: & quæ de seruatore nostro Iesu Christo Iosephus scripserit, deq; Ioanne Baptista: qua de causa Iudæi à Romano Imperio desciuerint, vt gens eorũ bello à Romanis petita sit: à quo & quomodo Hierosolyma postremùm excisa, nec amplius instaurata sint. Facta autẽ Romanorum & Romæ mẽtione, necessariũ mihi visum est de his etiã scribere, & tradere, vnde sit populus Romanus, in quos imperium habuerit, qui olim Italiæ regionẽ coluerint, vnde Romulus in lucem prodierit, Romæ conditor: vt interfectus sit Remus frater eius, ac pòst ille etiam inter mortales esse desierit: vt illa vrbs principio regibus paruerit, quib. sit vsa morib. & institutis: vt Tarquinius Superbus regno in tyrannidẽ mutato pulsus sit, quot & qualia bella Roma ob illius expulsionẽ sustinuerit, vt res Romana primũ ab optimatibus, pòst etiã à populo administrata fuerit, summa rerũ in consules & dictatores, mox etiã in tribunos plebis translata: quid olim fuerit cõsulatus quid dictatura, quod censorũ munus, quantum tẽporis cuiq; magistratuũ præfinitum, qualis apud illos triumphus, vnde nomẽ hoc deductũ, quæ tẽporib. consulatuũ gesta fuerint (quamuis nõ omnia, ob librorũ penuriã quibus illa tradita sunt, persequemur) vt tandẽ Romanũ Imperiũ in vnius potestatẽ ceciderit, vt Caius Iulius Cæsar mutationis huius primus autor, etsi non vniuersæ fuerit, vt eo ab his qui libertatem tuebantur, in curia interfecto, Octauius Augustus Cæsar interfecti Cæsaris ex sorore nepos, ab eoque

Marginal notes: *Prolixa enumeratio partium historiæ.* — *I. Tomi argumentũ.* — *II. Tomi argumentum.*

eoq; adoptatus, inrerfectores patris vltus fuerit, adiutore Antonio: quem deinde, orto dissidio, nauali prælio ad Actium superatum, & fugs Alexaudriam cum Cleopatra elapsum nactus, ad manus sibi ipsi afferendas compulerit: quantæ Romanorū in ciuilibus istis bellis strages sint editæ, primùm Octauio & Antouio Cassium & Brurum, cæterósque Cæsaris percussores persequentibus, deinde inter sese bellum gerentibus: vt Cleopatra Ægypti regina ex gente Ptolemæorum, viua in porestarem victoris venerit, & seipsam (vt coniactura fuit) morsu aspidis serpētis sustulerit: vt hoc modo victorijs illustris Octauius Romam ingressus, imperium vni sibi vsurparit, principatu Romanorum planè in monarchiam cōmutato: qui ei successerint in Imperio, vt quisq; Imperium suscoperit, vt & quādiu imperarit, quem vitę exitū habuerit: qui sub his, post sanctos Apostolos quatuor magnarū Ecclesiarū thronos ornarint, Romanę inquam Alexandrinæ, Antiochenæ, & Hierosolymitanæ: qui ex his iu martyrum numerum & dignitatem sint recepti: vt Diocletiani & Maximiani Hercul ij insignis præ cæteris rabies in Christianos extiterit: vt ijdē abdicato Imperio alios suo loco Cæsares surrogarint, quorū vnus

III. Tomi argumentum.

fuit Coustanrinus Chlorus, Magni Constantini parer, cui Galliarum & Britanniæ Imperium fuerar attributum: vt hic moriens primogenitum suum Constantinum, pietate Apostolis conserendum, Imperij successorem designauerit: vt hic vnus rerum sit potitus, subactis cæteris, cum quidem signum crucis par stellas in cœlo formatum ei apparuisset: vt ad Christum se contulerit, fidemque propagarit, Euangelij liberè prædicandi porestate dara: vr Byzanrij vrbem sibi cognominem ædificarit, nouæ Romæ nomine indito, atque Imperium ex vetere Roma in hanc transtulerit: qui post eum ibi regnarint, qnibus quisque fuerit moribus, qua pietae quandiu tenuerit imperium, vt è vita discesserit: qui Coustantinopolitanæ Ecclesiæ præfuerint, & quandiu quisque: qui ex illis rectam sententiam tenuerint, qui ab ea ad alias opiniones defecerint, vt quisq; ex hac vira migrarit: sub quibus Imperatoribus & patriarchis, & cū quibus consilia fuerint congregata. Sic vsque ad nostri temporis Imperatores descendans oratio, con-

Dei descriptio.

summabir historiam, multarū iutorim & occultarum rerū facta mentione. Sumendum autem mihi est huius operis exordiū ab ineffabili primo principio, causa rerū omnium, principij & temporis experte, & ab ijs quæ ab illo ex nihilo producta sunt, vt essent atq; subsisterent, naturamq; & ortū suum ab illo cōsecuta. Fuit igitur Deus semper, super omnē causam & potentiam effulgens, sine rempore, cum maiestate snæ gloriæ ac splendoris ęternū moueretur, & sine principio, neq; ex alia quapiam re prius nata ortus, neque pòst vltrò ex ijs, quæ uon fuerant factus, aut paulatim ad suæ gloriæ cōplementum progressus. Sed semper est & permanet, id quod supra naturam solus nouit sacrosanctus ille spiritus, qui omnes diuinitatis recessus perscrutatur, atq; in ijs exultans perpetua suauitate vnà perfruirur. Posteaquam autem ex summa boni-

Orationis ordo.

rate, & immensa misericordia, & ineffabili benignitare, aspectabilem hunc mundum formaro instituisset, atque exinde iu medium producero mundum quidem opere, sed secundum, gratia primum & admirabilem, vt qui ad Dei sit imaginem cōformarus, hominem inquam: viam ad opificium ingressus optimā, omnis ex materia cōcretionis expertes potestates & cœlestes centuriones prius condidit, solo meutis concepru, cogitatioue illa dicto citius in opus progressa. Est aurem Deus natura nullius egens rei, seipsa contenta ad gloriam & perceptionem: quæ nec alienam gloriam desiderat, nec ab alio percipi porest. Nisi quis illud percipi dicat, quòd ueq; natura neque immeusitas eius percipi queat. Cùm autem Deum dico, patrem dico, & filium, & spiritum sanctum: quæ est Deitas, autore magno patre Gregorio theologo. Deus igitur hac natuta præditus, primùm angelicas potestarea creat, vt ministri sint, & celebratores cœlestis maiestatis: nō quòd ijs indigeat, sed ne sui duntaxat contemplatione moueatur, sed diffundatur & progrediatur bonum, & beneficentia latiue pateat. Hoc enim summæ boniraris fuit. Deinde muudum etiā hunc aspectabilem, quisq; constat ex materia, condidit. Ac initio quidem cœlum fecir, & terram. Cùm autem terra latêret, (nam tenebræ erāt, & aqua superficiem eius occupabar) lucem produxit Deus, lucemq; ac tenebras separauit, ac illam, diem, has noctem appellauit: eiusq; initio, vesperi: primo diei exortui, mane uomen fecit. Sic ex mane & vespere dies vnus extitit. Equidem scio in parua Geuesi

I. Dies.

scriptum, primo die cœlestes etiam potestates, ante cætera, ab vniuersitatis Opifice esse conditas. Sed quouiam parua ista Genesis à diuinis patribus non relara est in approbatos Hebraicę sapientiæ libros: nihil quod in ea scriptum est, satis firmum iudico, neque isti rarioni assentior.

II. Dies.

Postea firmamentum constituit, & in medio aquarum extendit, vt aliæ supra id repositæ sint, aliæ infra terræ circunfusæ. Firmamentū autem appellatum est, eo quòd corpuscius est solidum nec aquarum instar tenui & rara natura præditum, è quibus ortū habet, quod idem & cœlum nominatur.

III. Dies.

Terrio die iussit Deus aquam, quæ vniuersam terræ faciem obtegebar, in vnū congregari locum, & apparere aridā. Mox quod dictum erat, factum est: profundæq; cauitares dehiscentes, aquas exceperunt. Ac terrā nominauit aridā: aquarū colluuiem, maria. Hoc eodem die plantæ & semina è terra sunt edita. Oporrebat enim terrā quæ inculta esset, herbis, infinitis germinibus, floribus, omnis generis fructibus, & arborum iucunditatibus exornari.

IIII. Dies

Quartus dies luminum ortum habuit, Solis, Luuę ac reliquarum stellarum.

Astrorum vtilitas.

Atq; his Opifex rerum cœlum exornauit: & conspectam primo die lucem his luminibus imposuit, atque eis motus, exortus, cursus & occasus præformauit, vt terræ ambitus per ea illustraretur, & mensura temporis è circuitibus eorum peteretur, præberentq; ijs,

qui exortus eorum rectißimè obseruarent (non autem curiosè spectarent, nec vt verè ac rectè dici queat, ineptè vnà cum motu harũ stellarum omnia nostra circunferri putarent) magnam miniméq; fallacem certitudinem, & vtilitatem.

V. Dies. Die quinto, aquę reptilia viuentium animarum & volucres produxerunt: quorum illa in aquis cum voluptate innatant, hæ aerem secant, sublimésq; per illum quodammodo repunt. *VI. Dies.* Sexto die quadrupedia, feras & reptilia viuentis animæ, terra edere iussa est: atq; omnia ex diuino mandato prodierunt. Viuentis porrò animæ productionē terrę esse imperatam Scriptura dicit, vt ea ratione humani animi discrimē ab illa, declararet. Nam aliarum animantium anima è terra extitit ex mandato: qua de causa rectè terrestris & mortalis habetur. cùm alibi etiam scriptura dicat: Omnis iumenti animā esse sanguinem, quæ vtique corrumpitur. *Hominis excellentia.* Hominis autem animam non terra edidit, sed Deus eam Adamo inspirauit. Quamobrem diuinum esse quiddam & immortale, perhibetur. Sextus dies hominem etiam habuit manu Dei formatum. Nam cùm optimus artifex vniuersa iam cōdidisset, & mundum ordine & ratione effecisset, vnde Gręco nomine κόσμος dicitur, & tanquam ad regem excipiendum regiā quandam instruxisset, tum demum producit hominem, quasi rerum terrenarū regem supernè gubernandum, eumq; non item mandato conditum, sed manibus suis informatum, vt peculiare suum opus, non simile cæteris, sed diuersum & incomparabile. Nam cętera quidem omnia verbo sunt producta, hûc verò Deus opera suarum manuum est dignatus. Sumpto enim de terra puluere Deus (inquit liber Geneseos) hominē formauit, & inspirauit ei animam viuentem, ob quam etiā ad imaginem Dei homo factus esse dicitur. Nam rerū quarundam, quæ naturæ diuinæ verè insunt, imagines in hominis animo relucent, cum quidē in eo insint, nō natura sed gratia. Deus enim natura est inaspectabilis, & immortalis: idemq; incōprehensibilis, & interitus expers. Eadē hæc animo etiam insunt per gratiam, non per naturā. Neq; enim natura eius & essentia vel cōprehensibilis est, vel aspectabilis, prætereáque ab interitu & morte immunis: atq; etiam alia, quibus natura diuina describitur, in animo per gratiā cernuntur. *Adamus.* Appellauit autem eum quem finxerat, Adamum, quod (autore Iosepho) lingua Hebraica rufum sonat, quòd è rubra terra formatus esset. Talis enim est pura terra. Sic mundo sex diebus cōdito, septimo quieuit: eáq; de causa Hebręorum lege dies septimus, quod Sabbatum hinc appellant (sabbatum porrò eorum lingua idem quod requies) feriatus est. Collocauit Deus hominē in paradiso, quem ipse cōseuerat. *Paradisus.* Ibi fuit arbor vitæ, & arbor cognitionis, seu, vt Iosephus ait, sapientiæ: eiq; mandauit, vt reliquis frueretur, arbore cognitionis abstineret. ac mortē fore pœnam interdicti violati denunciauit. Irrigatur aût fluuio Paradisus, qui inde egrediēs quadrifariam diuiditur. Ac primo fluuio nomen est Phison, quod multitudinem significat: Græcis Ganges, est Indicā regionē perfluens, & omnem terram Euilat circundans. Alteri Geon est nomen, idem valet quod multū: à Gręcis Nilus vocatur. is est, qui totam Æthiopiam ambit. Tertius Tigris nominatur, hoc est tonus. Reliquus Euphrates, hoc est impetus aut motus: atque hi ambo in mare rubrū sese exonerāt. Deus porrò animantes omnes ante Adamum statuit, vt is vnicuiq; generi nomen inderet: pręterea mulierem cōdit, costa sumpta ab Adamo dormiente: & eam adducit illi. Is verò ex se factam agnouit, ac mulierē nominauit. nam Euam Hebræi mulierem vocāt, quo illa nomine fuerat appellata. Ac vtriq; vitam in Paradiso beatā agebant, nudi simplicitate, & vita fraudis experte. *Violatio mandati.* Hanc inuidet eis serpēs, vel draco potius, qui per serpentem intelligitur. Accedit serpens, fit autor mulieri gustandi de arbore sapientiæ (eandem aūt tum fuisse vocem, Iosephus tradit, omnium animantiū) illa paret, eiúq; delectata, marito etiam persuadet, vt fructus esset particeps. Mox audita tua agnita, è ficulnis folijs cingula sibi fecere, séq; à conspectu Dei subducūt Adam & mulier. Cuius rei causam Deo percontāte, Adamus nuditatem excusat, & culpā in mulierem transfert. Hæc verò à serpente se deceptam queritur. Deus aūt serpentem prius execratus, priuatum pedibus, ademptáq; voce (iuxta Iosephum.) & humi volutari iussum, hostē eorū declarat, quos decepisset. ac mulierē cōuersus, marito eam reddit obnoxiam, & partus doloribus mulctat. Deinde viro etiam pœnam irrogat huiusmodi, vt & in terrā, vnde sumptus esset, reuerteretur: & in sudore, pane suo vesceretur, & terra spinas & tribulos ei gigneret. Itaq; Paradiso eijcit pelliceis indumentis amictos, per quas crassior caro fortassis & mortalis ac refractaria intelligitur. Hinc laboriosa nobis & plena dolorū vita extitit, & ad vitia propensio. Iam liberos suscipiunt, quorū prior Cainus (acquisitionem hoc significat) quod hominē acquisiissent: posterior Abelus (luctū notat vocabulum: nam ꝓpter eum in luctu futuri erāt) appellatus est. Ac Abelus quidem erat opilio, virtutisq; studiosus: Cainus aūt terrā colebat, homo improbißimus. Porrò cum eis visum esset primitias laborū suorum offerre deo, Abelus pstantiora ex primogenitis gregis offert, Caino sine delectu de terrę fructibus offerente. Cùm aūt Deus Abeli munera, Caini oblatione repudiata, acceptasset: is illum sibi prelatū ęgrè ferens, occidit: & diris obligatus à Deo ad gemitū & tremorē condemnatur, & à cōspectu Dei eiectus, in terra Naid habitat, ibiq; liberos procreat. Hic mēsuras & pondera excogitauit, & primus agros limitibus distinxit, magister scelerū, atq; vrbem de nomine primogeniti sui Enosi cōdidit. Enosi filius fuit Gaidad, q Maleleelē genuit. Maleleel Mathusalem, cuius filius erat Lamechus. Hic è duabus vxorib. Ada nempe & Sela, filios suscepit LXXVII. Quorum Iobal armentarius fuit, pastu ouium gaudens. Iubal Musicam excogitauit, & citharā ac psalterium composuit. Thobel Sela natus, faber fuit, ferro & ære tractando occupatus. Adamo post Abelis interitum

interitum annos nato ccxxx. alius natus est filius, quem Sethum appellauit. Obijt Adamus, cùm annos vixisset D. cccc & xxx. Sethus annos natus v & cc. genuit Enossum, qui primus ausus est inuocare nomē Domini Dei, & Deum appellare Dominū. Sethus cum annos Dcccc & xII. expleuisset, defecit, filijs & filiabus relictis. Hic virtutem coluit, idemq; studium posteris suis tradidit, qui doctrinam rerum cœlestium à se inuentam: in posterū seruandum duabus columnis, alteri lapideæ, alteri ex latere coctili inscripserunt: eo quod Adamus prędixerat vniuersitatem rerum & igni & aqua perituram. Enosso natus est Cainan, alijque filij & filiæ. Mortuus est, cùm vixisset annos v & D.cccc. Cainano orti sunt Meleleel, alijq; liberi. Obijt, cùm vixisset annos noningentos & decem. Meleelis filius fuit Iared, alij: vita excessit, anno ætatis octingentesimo nonagesimo quinto. Iared pater Henochi, & præter hunc, aliorum, defunctus est, cum vixisset annos LXIJ. supra D. cccc. Henochi filius fuit Mathusala, & alij. Acceptus autem fuit Henochus Domino, & translatus, nec repertus, annos natus trecentos sexaginta quinque. Mathusalę filius Lamechus fuit & alij. moritur anno ætatis Dcccccxix. Lamecho natus est Noa. Lamechus verò mortuus est, expletis annis septingentis quinquaginta tribus. Noæ tres nati sunt filij, Semus, Camus, Iaphetus. Filij porrò Dei, conspectis filiabus hominum, eas vxores duxerunt. Vocat autem Dei filios scriptura, Sethi posteros, ob studium & cultum virtutis: quo pacto etiam filios altissimi vocat eos, qui sunt virtute prædití. Hominū verò filias nominat, oriundas ex Caini posteritate. Iosephus autem ait, angelos accepisse filias hominum, eos sic (opinor) vocatos, quòd placerent Deo, & angelorum vitæ rationem æmularentur. Multiplicati homines, ad improbitatem deflexerūt, ac liberos genuere iniurios, & ex fiducia virium temerarios: quibus numen offensum, etiam longęuitatem sustulit, vita hominum centū viginti annis circunscripta. Noa verò gratiam inuenit apud Deum. Itaq; continente in mare vehemens & diuturnum cōmutata, omne humanum genus interit. Noa solus diuina prouidentia arca lignea conseruatur, quam quadrangulam fabrefecit, longitudine cubitum ccc. latitudine quinquaginta, altitudine xxx. Eam conscendit ipse cum filijs, & mater, vxoresq; eorum: ac seminibus varijs impositis, & animalibus cuiusq; generis, ad genera eorum conseruanda, binis immundorū, & septenis paribus mundorum. Noa ab Adamo decimus numeratur, annis MM CCXLII. elapsis vsq; ad diluuiū. Apertis autē cœli cataractis ad dies XL. totidemq; noctes, aqua XV. cubitis mōtium altissimorum cacumina superauit. Cùm pluuia desijsset, & aqua post dies CL. minueretur: arca ad quendam Armeniæ montem septimo mense applicuit. Noa verò coruum per fenestram emisit, qui non reuersus est. Post dies aliquot emisit columbam, ea redijt. Septem diebus elapsis, eadem rursus emissa, festucam oliuæ retulit. Vnde intellexit, aquā defecisse in terra. Itaque Noa & vxor eius, & filij cum suis vxoribus, sunt egressi, & animalia quæ cū eis in arca fuerunt, ac sacrificarunt Deo. Locum eum Excensum vocari ab Armenijs, tradit Iosephus, & arcæ reliquias ibi monstrari, ac mentionem facere diluuij & arcę multos barbaricæ historiæ scriptores: vt Berosum Chaldæum, & Hieronymū Ægyptium, qui Phœnicias antiquitates scripserit, & Mnaseam Damascenum. Deus autem se non amplius talem cladem terræ immissurum dixit, & vesci iussit animantibus (carnem tamen in sanguine animæ vetuit edere) & cæde hominum abstinere. Signum non perituræ aqua terræ vt in diluuio factum, arcum in nube posuit, iridem per arcū intelligendo. Noa post diluuium vixit annos cccL. moritur natus annos Dcccccl. Iosephus de multitudine annorum illius ætatis hominum sic ait: Nemo hanc vitam, annorumq; paucitatem intuens, falsa existimet ea quæ de veteribus memorantur. Nam illos, cùm Deo chari essent, & ab ipso Deo orti, ac cibis etiam diuturnitatē aptioribus vterentur: non mirum fuit, tantum temporis spacium viuere. Altera longæuitatis causa fuit, vtilitas rerum ab eis excogitatarum, vt astronomiæ & geometriæ: quæ deprehendi ab eis certò & explicari haud potuissent, ni Dc. annos vixissent, quanto spacio magnus annus completur. Hæc ille. Noæ verò filij, Semus, Chamus, Iaphetus, cùm sedes suas è montibus in planiciem transtulissent: Noa plantata vinea, epotóq; vino inebriatus nudatur. Ibi Chamus nuditate patris visa, rem veluti per derisum senis fratribus nunciat. Verùm illi veste in tergū reiecta, retrorsum accesserunt, & nuditatem eius auersis oculis contexerunt. Qua de causa Noa discussa ebrietate, illos votis remuneratur, Chamum detestatur. Campus quem incoluere Noæ filij, Sennaar vocatur. Quorum cuiq; multis liberis natis, & in familias propagatis: multiplicati sunt eorum posteri. Nemrodus Chami nepos, qui primus in terris gigas visus est, homo audax, & robore manuum præstans cæteris: tyrannicū imperium instituit, ac eis cōdendæ turris ex coctis lateribus autor fuit. Sed Deus institutū eorum scitè elusit, iniecta linguarum diuersitate, vt alij aliorum sermonem non intelligerent. Campus ille nunc Babylon vocatur, ob sermonum confusionem. nam Babel Hebræis est confusio. Ob eam linguarum diuersitatem ita fuere dispersi, vt omnem continentem, omnes insulas cōplerent. Ex illis Noæ posteris ita dissipatis gentes conditæ & cognominatæ sunt. Iaphetus quidē VII. genuit filios, qui à montibus Tauro & Amano progressi sunt, in Asia quidem vsque ad Tanaim fluuium: in Europa autem, vsq; ad Gades, quorum cognomina gentibus sunt indita. Gomares enim à Gomer, nunc Galatæ dicūtur. Magogos suos posteros nominauit Magog, nūc Scythæ vocantur. Ab Iouan Iones & omnes Græci cognomen habent. A Madai Madæi, hoc est Medi, vt nunc vocantur. Thobel Thobelos à se cognominauit, Iberes hi sunt. Mosoch autoe

Translatio Henochi.

Filij Dei. Filiæ hominū, ex quibus orti sunt illi heroes tantopere à poetis decantati.

Angeli apud Iosephum.

Humanæ vitæ spacium cōtractum.

Diluuium ab anno Mundi 2242.

Excensus.

Iris.

Longæuitatis primorū hominū causa.

Chamus ob derisum patrem diris obligatur.

Nemrodus.

Linguarū confusio.

Noæ posteri terrarū orbem occupant.

fuit Meschenorum, qui nunc Cappadoces habentur. Thiras à se nominauit Thiros, qui mutato postnomine Thraces dicti sunt. Ab Iapheti porrò posteris hi orti sunt. Aschanaxes, Regenes dicti, ab Aschanaxo: Ripharæi (sic olim Paphlagones vocabant) genus ducere à Riphato creduntur. Thorgamæi Thorgaman autorē iactāt, pòst mutato nomine Phryges appellati. Elisan Alisæorū princeps extitit, qui sunt Æolenses: & Tharseus Tharsensium. sic enim olim Cilices vocabantur: vnde præcipua vrbs eorū Tarsus dicitur, facta vnius literæ θ nempe in τ mutatione. Sic enim Iosephus de Tarso scribit: Alij dicunt Perseum in Ciliciam profectū, ac de condenda vrbe cogitantē, dum fabris locum vrbis demonstraret, planta pedis terrā percussisse, atq; inde vrbem (ταρσὸς enim plantam Latinis significat) cognominatam. Cheriman insulam Chetim excoluit: hæc Cyprus est, quam Græci à Dea sua Cypride, hoc est Venere denomināt. Chami liberi Syriam & Amanum ac libanum montes renuere, & quicquid terræ illius mare spectat, vsq; ad Oceanum occuparūt. A Chuso Chusæi sunt orti, hoc est, Æthiopes. Mesrem Mesreorum (sic Ægyptij vocātur, & terra Ægypti Mesren) cōditor extitit. Phut Libyam incoluit, regionis incolas Phutos nominauit, ipsamq; regionem Phutam. Pòst appellatio eius in Libyam est mutata, à Liby filio Mesremi. Chanaam Chananæam, pòst Iudæam vocatā, incoluit, nomine à se indito: populus Chananæi dictus. Mesremi liberi terram quæ est à Gaza Ægyptum vsq; tenuerūt. Verùm solius Philistijm nomen pars illius retinuit, quam Græci Palæstinā dixerunt. Sidonius primogenitus Chanaanis filius, vrbem à se in Phœnicia cōditam Sidonem appellauit. Amathes vrbem Amathī, Macedonibus habitatam, cōdidit: cuius vrbis nomen Ptolemæus cognomento Epiphanes, in Epiphaniam cōmutauit. Semo Noæ alio v. nati filij, sumpto ab Euphrate initio, Asian vsq; ad Indicum Oceanū incoluerūt. Elam Elymæos Persarum maiores reliquit. Assur vrbem Ninum cōdidit, & populum suum Assyrios vocauit. Arphaxad Chaldæorū fuit autor. Arameos qui pòst Syri nominati sunt, Aramæos à se vocauit. Lud Ludos dixit, qui pòst Lydi sunt appellati. Cùm autem Arami IIII. essent filij, alius Trachonitidem & Damascū condit, quæ inter Palæstinam & Cœlosyriam interiacet: alius Armenios, alius Bactrianos. Arphaxadi filius fuit Cainam, Cainanis Sala. is Eberis pater. Eber Phalecū genuit, ob terræ diuisionem sic appellatū. Nam cùm illius temporis homines diu detentur, etiam terræ facta est partitio. Hebræi autem partitionem Phalec dicunt, quæ gens ab Ebere autore suo nomen habet. Phaleci filius fuit Ragab, Ragab autem pater Seruchi. is Nachorum genuit, Nachorus Tharam, Thara Abrahamum. Gentis porrò Hebræorū autor & patriarcha suę nationis magnus iste Abrahamus extitit, genere Chaldæus, à Noa decimus, annis CCXCII. elapsis, ex quo Deus terram vniuersam vndis demerserat. Hic impijs ortus maioribus, primus cognouit Deum vnum, rerū vniuersitatis opificem, autore ex operibus deprehēso, cui soli tribuendum honorem asserebat. Qua de re controuersia inter eum & Chaldæos orta, demigrauit illinc, autore quem cognouerat Deo, & Cananæam tenuit. Quam cùm fames premeret, abijt in Ægyptum, ibiq; ob sapientiam admirationi habitus, Arithmeticam & Astronomiam rudibus tum artium illarum Ægyptijs tradidit: quæ quidem à Chaldæis in Ægyptum, atq; inde in Græciam transisse perhibētur. Assyrijs autem Sodomitas aggressis, apud quos Lotus fratris Abrahami filius, & Saræ frater habitabat: ac multis Sodomitarum interfectis, cæterisq; captis, Lotus etiam inter cæteros capitur. Quo Abrahamus intellecto, cum CCCXVIII. vernis & III. amicis Assyrios persequitur, Lotū ac Sodomitas liberat. Reuertentem ab hostium persecutione, vrbis Solymæ Rex nomine Melchisedecus (qui Græcis regem iustum significat) excipit. Solyma vero tum dicebatur vrbs Hierusalem. Adeò vetusta illa est, atque omnes antiquitate superat. Deus approbata virtute Abrahami, remunerationem illi pollicetur. Illo autem dicēte, quod- "uis sibi beneficium insuaue fore, qui hærede ca- "reret (neque dum enim germanam sobolem su- "sceperat, Saræ vulua obstructa) Deus etiā filium "ei se datum promittit, à quo magnus populus esset propagandus, stellis numero par: eumque vnà cū suis masculi sexus pudenda circumcidere iussit, ne genus eius cum alijs gentibus confunderetur: ac circumciduntur. Abrahamo iam centenario nascitur è Sara filius, Dei iussu Isaacus appellatus, quod risum significat: siue quòd Sara, dato oraculo de partu suo, riserat: quòd ob effœtam ætatem, promissioni fidem habere difficile, neque vlla spes prolis erat (nonagenaria enim Isaacū peperit) siue quòd puer, risus occasio fuerit parētibus, hoc est, alacritatis & lætitię. Octauo post natiuitatem die puer circumciditur: qui mos etiam à Iudæis obseruatur. Arabes verò anno XIII. circumcidere pueros solent, quòd Ismael gentis cōditor circa eam fuerit ætatem circumcisus. Nam quo tempore circumcisionem Abrahamo mandarat Deus, XIII. annorum fuerat. Significat autem Ismaelis nomen, diuinitùs vocatū: quippe quod deus Abrahamum supplicis voti cōpotem reddidisset, dato filio. Genuit autem hunc ex ancilla, cum qua eum Sara rem habere iusserat. Nam quia tum ex sese nihil parere poterat, à marito perijt, vt cum ancilla domestica, Ægyptia genere, cui nomen Agar erat, cōcumberet: è qua natum Ismaelem, pro filio sibi vendicauit. Post tamen Isaacum genitum, Agarem cum filio ex æmulatione relegauit: Cū adoleuisset Isaacus, aut vt Iosephus Hebræus tradit, vir factus esset (nam Isaacum tum vigintiquinque annorum fuisse ait) Deus periculum facit Abrahami, & filium immolare iubet, atq; in monte quodam adolere vnigenitū illum & dilectum. Non refragatur Abrahamus: sed filio assumpto, & in designatum à Deo mōtem adducto, communicat ei oraculum: & hor- "tatur, vt quoniam Deus ita iussisset, cōsecratio- "nem fortiter ferret. Paret ille, & vltrò se offert "victimam.

Abrahamus ob Dei prædicatione exulatum abijt.

Chaldæi mathematum autores.

Isaacus.

Circumcisio Iudæorum Arabum.

Ismael.

Agar.

Isaacus immolandus.

„ victimam. Neq; enim æquum esse Dei & patris
„ voluntati aduersari. Sic ille Iosephus refert. Deinde filio parcere iubetur Abrahamus, & aries vltrò ad incensum substituitur. Post hæc Sara moritur, annos nata CXXVII. Abrahamus aliam vxorem ducit, Cheturam nomine, è qua filij sex ei nascûtur. Isaaco annos circiter XXXX. nato, Rebeccam filiã Bathuelis, ex fratre Abrahami Nachore nati, in Mesopotamia despondet. Deinde moritur, cùm vixisset annos CLXXV. Isaacus Rebecca ducta, gemellos ex ea procreat: quorum natu maior, ob hirtos toto corpore pilos, Esaus

Esaus. vocatus. minor plantã maioris, qui prior ex vtero materno exilierat, manu retinet: ob id Iacobus appellatus, quod supplãtatorẽ notat apud Hebræos. Pòst senio confectus Isaacus, atq; orbatus oculis, vocat Esaum (is enim ob ætatis prærogatiuã præferebatur alteri) venatũ ablegat, vt cœnam sibi pararet, quò (inquit) ante obitum meum tibi bene precer. Esaus venatu proficiscitur. Rebecca Iacobi amantior, illi, accersito quid pater Esao iussisset, dicit: mandat, vt è grege duos teneros hœdos afferat, quò ex ijs edulia conficeret seni, quibus eũ delectari sciebat: ijsq; comesis, ipsi bene precaretur ille. Paret maternis iussis Iacobus. Paratis iam edulijs, brachia filij pellibus hœdorum inuoluit mater, & cœnam dat, patri offerendam. Isaacus Iacobũ ex voce agnitũ, proximè se accedere iubet, manusq; contrectat. Sed quia Deus Esaum faustis ominibus semel indignũ iudicarat, putauit Isaacus primogenitũ sibi filium astitisse (pilorum forsan asperitate deceptus) ciboq; sumpto, bene precatus est Iacobo. Redit & Esaus, oblatsq; patri cœna, faustam comprecationem postulat. Agnoscit ille imposturã: &, frater tuus, inquit, illam intercepit. Quo eiulante, & faustam comprecationem flagitante (neq; enim vnicam duntaxat illi esse) motus precib. Isaacus, bene pre-

Iacobus. Iacobi ex-ilium, et scala in somnis visa.

Rebeccæ dolus.

Iacobus prosperitatem Esai intercipit.

„ cari homini instituit ille quidem, sed quia id re-
„ sonanti in eo spiritui sancto nõ placebat, quòd
„ tali fortuna indignus esset Esaus, Isaaci vox pro fausta precatione in execrationẽ vertebat. His de causis infensus fratri fit Esaus: qui illius metu perculsus, de cõsilio matris in Mesopotamiã discedit. Inter proficiscendum, ostentum illud scalæ celebratũ in somnis videt, cuius vna pars terræ, altera cœlo inniteretur, & futurarum cognitione rerum diuinitùs instruitur. Locũ oblatæ visionis Bæthel vocat, quod diuinum domicilium Græcis sonat. Profectus Carram, apud Labanem Rebeccæ matris fratrem diuertit: à quo exceptus hospitaliter, curæ gregum præficitur. Labani porrò duæ erant filiæ: natu maiori Liæ, minori Rachelis nomẽ erat. Iacobus amore iunioris corripitur, quæ sororem forma superabat: & Labanem de ea alloquitur. Is desponsurum se illã ei pollicetur, si septem sibi annos inseruiat. Annuit amator, tempus elabitur, nuptias apparat socer: sed noctu filiam natu maiorem Iacobo in thalamũ adducit. Qui manè imposturà cognita, cum socero de iniuria expostulat. Ille autem Rachelem etiam ei post alterius
„ septennij seruitutem pollicetur. Eam conditio-

Carra. Laban.

Lia. Rachel

nem Iacobus amore subactus denuò accipit: & „
alteris septem annis elapsis, Rachelis etiã matrimonio potitur. Lia iam è Iacobo liberos habebat, Rubenem primogenitum, quòd ex diuina misericordia is sibi contigisset. Ægrè ferebat enim amorẽ mariti erga sororem: sperabatq; se honoratiorem fore, si vterum ferret. Secundum Symeonem appellat, quòd vota ipsius exaudisset Deus. Post hunc Leuis nascitur, qui coniunctionis confirmationẽ significat. Hunc Iudas sequitur, quod nomen gratiarũ actionem sonat. Rachel, quia liberos non habebat, verita ne minus gratiosa esset, maritum orat, vt cum ancilla sua congrederetur: ille obtemperat. Ex eoq; Iacobi cum Balla (id enim ancillæ nomen erat) congressu, Dan nascitur: diuinum iudicium hoc vocabulũ significat. Rursus eadem Nephthalim parit, hoc est astutum: quòd hoc astu fœcũditati sororis se opposuisset. Lia æmulatione incitata, Zelpham ancillam suam & ipsa Iacobo despondet: quæ Gadũ peperit, fortuitus vocari queat. Aliũ post hunc Aserem parit, quem prosperum interpreteris licet: quòd Lia ob liberorum multitudinẽ celebris & beata per illum partum habenda esset. Cùm autem Ruben Liæ filius mandragoræ mala attulisset, Rachel partem sibi dari petit, concesso Liæ nocte illa, quæ sibi debebatur, mariti concubitu. è quo muliercula Isschatem suscipit, quod nomen mercede genitum significat: & alterũ filiũ Zabulonẽ, hoc est, pignus beneuolentiæ erga se: ac filiã Dinam. Nascitur & Racheli filius Iosephus: id nomen accessionẽ rei alicuius futuræ notat. Sic annis viginti Iacobus soceri opilio fuit: & cum discessurus esset, non situs est. Itaq; clam cum vxoribus, ancillis, & liberis fugam capit, abductis vnà bonis suis, & pecudibus, quas pastionis mercede nactus fuerat. Rachel etiam simulacra patris abstulit: nõ quòd illa veneraretur, sed vt ad ea cõfugere posset, si à patre persequente deprehensa esset. Cùm autẽ Laban eos die VII. consecutus esset, somnio diuinitùs monetur, vt reconcilietur Iacobo. Postridie verbis vtrinq; factis, etsi Iacobus demõstrarat, nullam à se ortam fuisse iniuriã, Laban tamen de patrijs dijs eum accusabat. Qui eius rei nescius, inquisitionẽ illi permittit. Inquirit ille. Sed Rachel simulacris sellæ cameli, qua vehebatur, subiectis insidens, menstruorũ fluxu laborare se ait. Laban, qui filiam ad deos suos eò modo confligentem, nunquam accessuram, persuasum haberet, ea prætermissa, domum reuertitur. Iacobus verò fratrẽ metuens, suũ reditum illi, muneribus præmissis, denũciat. Nocte superueniẽte, cum spectro sibi decertare, victoriaq; potiri visus, cum angelum esse Dei animaduertisset, orat, vt sibi diceret, quo fato victurus esset. Ille victoriã diuini angeli, magnorum bonorum signum habendã esse asserit, & Israelem vocari iubet. Quã vocem alij mentem, quæ Deum videat, interpretantur. Iosephus eum qui diuino angelo restiterit, significare tradit. Iacobus locum illum Phanuel, hoc est, Dei faciem vocat. Et quis in luctu cum angelo, poplitis dolore affectus fuerat, cùm ipse illius etu abstu-

Iacobi progenies.

Iacobi furei alicuius futuræ. ex Mesopotamia fuga. Labanis persecutio.

Rachelis furtum. et muliebris calliditas.

Iacobi luctatio cum angelo.

Israelis cognominatio & elucidatio.

sbstinuit, tum omnis eius posteritas ab eo, vt il-
licito, abhorret. Frater Esaus obuiá illi progres-
sus, salute dicta acceptaq; recedit. Iacobus Sici-
ma peruenit. Sicimitis autem festum celebran-
tibus, filia eius Dina, spectandæ festiuitatis gra-
tia, vrbem ingreditur. Quam cóspectam Syche-
mua regius adolescens rapit, raptá stuprat. Rex
adolescentis pater Iacobum orat, vt Dinam Sy-
chemo despondeat. Re nó impetrata, Symeon
& Leuis vterini puellæ fratres, ciuibus ob festi-
uitatem conuiuantibus atq; inebriatis, vrbem
noctu ingressi, mares prorsus omnes, ipsumq;
regem cum filio trucidant. Hęc Iosephus tradit.
Sed liber Geneseos ꝓbabilius his de rebus dis-
serit. Cum, inquit, Emmor Sychemi pater Di-
nam filio vxorem peteret, Simeonem & Leuim
dixisse, si mares vrbis omnes circunciderentur,
se filio eius sororem suá desponsuros. Qua ac-
cepta códitione, circuncisos esse omnes. Ac die
inde tertio, cum ex cruciatu ardoris malè habe-
rent, ab illis trucidatos, Iacobo ignoráte. Quem
facinus illud grauiter ferentem, bono animo
Deus esse iubet. Inde Bethelem profectus Iaco-
bus, vbi somnium viderat, rem diuinam facit. ae
progressus Rachelé ex partu mortuá in Ephrata
sepelit, puero ob matris ex eo dolorem Benia-
mine appellato. Chebronem profectus, patrem
Isaacum adhuc viuentem inuenit. Sed Rebecca
iam obierat, nec multò pòst etiam Isaacus mo-
ritur, & vnà cum vxore in patrio monumento
sepelitur, expletis vitæ annis supià C L X X X V.
Esaus autem Idumææ imperabat regioni à se
dato nomine. Edom enim vocatus fuerat, quòd
aliquando famelicus à venatu reuersus, cum à
fratre petijsset, vt lètem, quam ille sibi coxerat,
daret, iureiurando adactus, ætatis prærogatiuá
propter famem illi concessit. Ex eo cognomi-
natus est Edom, ob rufum admodum lentis co-
lorem. Edom porrò Hebræis rufum significat.
Iacobus Iosephum ob & vultus elegantiam, &
ingenij dexteritaté, præ cæteris diligebat. Itaq;
& patria charitas, & somnia quæ viderat, fratrú
inuidiam illi conciliarunt. Somnia huiusmodi
„ fuerunt. Vnum: Tempore messis cum fratribus
„ metens, manipulos sibi ligare & componere,
„ ac suos immotos stare, quos fraterni accurren-
„ tes adorarent. Alterum, à sole & luna ac reliquis
„ stellis adorari sibi videbatur. Has visiones fra-
tribus etiá præsentibus patri referens, quid sibi
vellent, scire cupiebat. At ille felicitatem nato
denunciabat: ac fore tépus, quo & à parentibus
& à fratribus coleretur, & adoraretur. Hæc fra-
tres ægrè ferre, & toruè adolescentulú intueri.
Post hæc, pater Iosephú ad filios, greges Sicimis
pascentes, visum mittit. Quo cóspecto, ad eum,
perimendum sunt concitati. Sed Ruben mone-
bat, ne fraterno sanguine manus polluerét, sed
in proximum puteum coniectú emori finerent:
Sic leuius fore facinus. Quo consilio adolescen
tibus probato, Ruben puerú sensim in puteum
demisit. Iudas verò Arabicis mercatoribus visis,
autor fit fratribus vendendi illis Iosephi. Assen-
tiuntur, eumq; viginti minis vendunt, annos na
tum septendecim. Rubem noctu ad puteum ac-

Iacobi & Esau congressus.

Dinæ raptus.

Sichimitarum interitus.

Rachelis obitus.

Beniamin.

Isaaci obitus.

Esau et Iacobi permutatio.

Iosephi gratia apud patré, et somnia.

Iosephus puteo extractus, in Aegyptú venditur.

cedit, vt Iosephum inde ereptú clam fratribus
conseruaret. Quo non inuento, lugens, fratres
criminatur: sed re ex illis cognita lugere desinit.
Illi tunica adolescentis hircino sanguine pollu-
ta, ad patrem veniunt, dicétes, se Iosephum nec
vidisse, nec quomodo interijsset, scire: sed tuni-
cam illam reperisse, cruentatá & laceratam. Ia-
cobus sacco indutus, adolescentulum luget. At
Iosephum à mercatoribus emit Perephres, ho-
mo Ægyptius, Pharaonis regis coquis præfe-
ctus, & honorificè tractat. Herilis autem vxor, &
forma & dexteritate eius in amoré illecta, ver-
bis ad eum de congressu factis, repulsam fert: ac
nihilo tamen secius cupiditatis ardore subacta,
speq; persuadendi deiecta, vim parat. Vt autem
adolescens veste relicta exilit, illa tristis & per-
turbata sedet: maritoq; reuerso, Iosephú accu-
sat, demonstrans vestem, quam ille violaturus
dominam reliquisset. Perephres Iosephum in
carcerem maleficorú conijci iubet, quò & pin-
cerna Pharaonis per iracundiam coniectus fue-
rat, & magister pistorum: qui inita cum eo fami-
liaritate, petebant somnia sibi ab eo sua decla-
rari. Pincerna vité sibi videre visus fuerat, vnde
tres palmites enascerétur, de quibus magnæ &
maturæ vuæ dependerent, quas in phialam ex-
primeret, eamq; Pharaoni offerret, qui benignè
acceptaret. Iosephus bonam somnij esse signifi-
cationem asserebat. nam intra triduú pristinam
ei functionem restitutum iri. petebatq;, vt is, re-
bus suis secundis, sui recordaretur. Pistorú au-
tem magister visus sibi fuerat tria canistra in ca-
pite ferre, duo plena panibus, tertium obsonio
& varijs cibis refertum, quæ à deuolantibus ali-
tibus diriperentur. Dixit autem huic etiam, Io-
sephus, tria canistra significare triduum, ac die
III. suspensum eum carniuoris alitib. fore cibú.
Vtriq; accidère quæ Iosephus prædixerat. Post
hæc Deus Pharaoni bina visa in somnis offert,
eorumq; enarrationes. At ille visa quidem me-
minerat, enarrationum autem oblitus fuerat.
Itaq; sapientes Ægyptiorum conuocat, somnia
enarrat, interpretationé expetit: quibus hæsi-
tantibus irascitur. At pincerna etsi pridem obli-
tus, tandem Iosephi redit in memoriam. De eo
Pharaonem edocet. Adducitur ille statim. Cui
rex: Adolescens, inquit, somniorú quæ vidi iu- “
dicium mihi declara. Vidi boues VII. pingues è “
flumine ascendentes, se conferre ad paludem, “
quibus alij VII. occurrerent tenues & fame con “
fecti: atq; pinguib. illis deuoratis, æquè tenues “
manerent. Rursus vidi spicas VII. ex vno vegeto “
calamo enatas, pondere granorú inclinatas: ac “
prope illas totidé videre videbar spicas tenues, “
& ob squallorem aspectu fœdas, quę & ipsę fœ- “
cundas & pulchras consumerent. Ad hæc Iose-
phus: Etsi, ô rex, inquit, somnia bina sunt, eadé
tamen est vtriusq; in futurú significatio. Nam &
boues, animal arando exerceri solitum, à dete-
rioribus deuorati, & spicæ florentes à tenuibus
absumptæ, tot annorú famem tuæ regioni por-
tendunt, cum quidem totidé annis prouentus
annonæ vberrimus à posterioribus sit absumen
dus. Tu verò, si priorem copiá in sterilitatis an-

Iosephus ob adulterij calumniám carcerem conijcitur.

Pincernæ et pistoris somnia exposita à Iosepho.

Pharaonis somnia.

Somnia Pharaonis Iosephus exponit, atq; annonæ præfectus designatur.

nos sepofueris sensum istius calamitatis Ægyptijs adimes. Pharao Iosephi sapientia obstupefactus, tum ob somniorū coniecturā, tum propter consiliū: Tu, inquit, ipse, rerum istarum coniector & suasor, idem etiam consiliorū administrator eris. Itaq; potestatem suam in eum confert, vt & sigillo Pharaonis vteretur, & purpurā gestaret, & curru veheretur. Accidit hoc Iosepho xxx. annos nato, quem Pharao Tothomphanicum, hoc est, occultorum interpretem vocabat: eiq; vxorem Asenerham nomine, Heliopolitani pontificis filiam, despondet: è qua ante famem liberos suscipit, quorum natu maiorem Manassem ab obliuione vocat, quòd calamitatū oblitus esset: minorem Ephraimū, à retributione, quòd maiorum suorum libertas sibi restituta esset. Aduentat interea penuriæ tempus: neq; Ægyptum duntaxat inuadit fames, sed eā quoque regionem, in qua Iacobus inquilinum agebat. Mittit igitur filios in Ægyptū, ad emendum frumentum, solo Beniamine apud se retento, vt natu minimo. Accedunt illi ad Iosephum: qui nō agnitus, agnoscit fratres, & exploratum venisse illos ait. Illi & vnde venerint, & se vno patre natos esse, adhuc superstite, ac alium fratrē natu minimum esse apud patrem, dicunt. Iosephus tum demum se fidē illis habiturum dicit, si fratrem minimum ad se adduxissent. Dat eis frumentum: argentoq; sacco cuiusq; clam imposito, Symeonem redirus illorum vadem retinet. Redeunt ad Iacobum filij, frumentum afferentes, & quid sibi accidisset nunciantes. Ille terentum esse Symeonem ægrè fert, Beniaminem in Ægyptum perduci se passurum negat. Frumento autem iam consumpto, cum eis alia cōditione reuerti in Ægyptum non liceret, nisi Beniamine etiā adducto, victus necessitate pater concedit: & duplex frumenti precium, ac Iosepho munera addit. Vt in Ægyptum venêre, Iosepho munera offerūt: qui Beniamine viso, miseratione commotus, ad lachrymas dissimulandas secedit. Deinde fratribus ad cœnam adhibitis, duplis Beniaminem portionibus appositis honorat: & quæstorem frumentum illis dare iubet, & precium in saccos imponere, & in Beniaminis sarcinam scyphum argenteū conijcere. His factis discedūt fratres, recepto Symeone. Eos abeuntes circundant equites, obijcientes furtum scyphi: quem, inquisitione facta, in Beniaminis sarcina reperiunt. Beniaminem equites ad Iosephū adducunt, quem fratres scissis vestib. plorantesq; sequebantur. Iosephus insectatus eos, vt ingratos, missos facit, solius Beniaminis retentione cōtentus: cæteri attoniti astant. Iudas verò causam agere exorsus, cū multa ad cōmiserationem apta dixisset, affectum Iosephi ita commouit, vt nec iram diutius simulare posset, & se fratribus agnoscendū præberet, & gratiam eis haberet, vt qui cōsiliorum Dei de se ex parte fuissent adiutores. Abire ergo, inquit, & hæc significate patri: ipsoq; & omni eius cognatione assumpta, huc cōmigrarote. nam fames adhuc quinquennium duratura est. Hæc locutus, fratres amplexus, muneribus prosequitur. Itaq; illi abeūt. Iacobi Iosephi rebus cognitis, statim ad eum properat cum omni sua cognatione, qui omnes LXXV. erant. Cum verò iam prope Ægyptum venisset, obuiā ei Iosephus progreditur. At ille præ gaudio penè animo linquitur. Pharao audito Iacobi cum suis in Ægyptum aduentu, gaudet, eumq; secum congressum salutat: & quia illius domesticos, opiliones esse cognorat, sedes eis Heliopoli assignat. Fame porrò crescente, Iosephus pecunia frumentū vendit Ægyptijs: ea exhausta, pecoribus id emunt. Deniq; agris etiā cedunt, vt haberet vnde viuerent. Sic Pharaone omnib. copijs potito (agris sacerdotum exceptis, qui suis possessionibus manebant) vt iam fames remiserat, Iosephus Ægyptios in vrbes quosq; suas conuocat, terrā eis donat, & operi intentos esse iubet, vt quintas frugū Pharaoni penderēt. Iacobus annis XVII. in Ægypto transactis, ex valetudine moritur, cum prædixisset ante se vt sui posteri in Cananæa habitaturi essent: ac cæteris quidē filijs fausta cōprecatus, & Iosephi laudib. prędicatis, quòd fraternę iniurię oblitus esset, mandat filijs, vt Iosephi liberos Ephraimū & Manassem, in suō numerū referentes, & in Cananææ terræ portioneād mitteret. Iosephus filijs suis ad Iacobum adductis, vt eis benè precaretur, maiorē ad dextrā statuit, iuniorem ad læuā. At ille manibus decussatim puerorum capitibus impositis, dextram iuniori admouet, sinistram maiori. Ob quod factum à Iosepho reprehensus, collocationem manuum mutare noluit. Neq; enim (vt Iosephus putabat) per errorem ita fecerat, hebescente ob senium ingenio: sed vatis instar futuros euētus per ambages denunciabat, & salutarem crucem informabat: ac recentem populum, è gentibus conflatum scilicet, dextrum à Deo iudicatum iri significabat: antiquiori, Iudaico nimirum, pręferendū. Obijt Iacobus annos natus CL. tribus demptis. Iosephus permissu Pharaonis Chebronem proficiscitur, patremq; magno sumptu sepelit: & fratribus dubitantibus an cum eo reuerterērur (verebantur enim, ne veterem iniuriā vlcisceretur) scrupulum illum eximit. Et ipse etiam moritur, expletis annis centū & decem: cum mandasset, vt populares sui ex Aegypto remigraturi, sua etiā ossa in Cananæā terram secum asportarent. Ægyptij, quia florere videbant Israëlitas, obliti Iosephi, varias in eos ærumnas excogitāt. Nam & Nilum in plurimas fossas deriuare iusserunt, & vrbes circūdare mœnibus, & aggeres excitare, per quos Nili exundationes coercerentur, & pyramides extruere. Huiusmodi igitur rebus Hebræos excruciabant. Ac longo illi tempore istas ærumnas toletarāt, cùm quidam ex sacerdotibus Pharaoni nunciat, fore vt circa id tēpus quidā Israëliris nasceretur, qui si adoleuisset, & Ægyptios depressurus, & populares suos euecturus esset. Qua re perterritus Pharao, omnes masculos qui Hebræis nascerentur, in flumen piectos necari iubet: quod quicunq; parentum negligerent, cū omni familia perituros: & partus Hebræarū mulierum ab Ægyptijs obstetricibus obseruari iubet. At illi quidem his erant. Quidam

Iosephi cōiugium & liberi.

Iosephi fratres in Aegyptū profecti, arte tractantur.

Iosephus à fratribus agnoscitur.

Iacobi descensus in Aegyptū.

Iacobus posteris suis bene precatur, & vaticinatur.

Permutatio manuū.

Iacobi & Iosephi obitus.

Israelitarū ærumnæ apud Aegyptios.

Quidam autem vir nobilis ob edictum istud angebatur (nam vxor eius ferebat vterum) ac precatus Deum, in somnis monetur, ne desperet. Nam & puer (inquit Deus) quē dixerunt Ægyptij, tuus erit, & manebit incolumis, & ignorantibus insidiatoribus educabitur: ac popularibus suis ex Ægyptiaca seruitute ereptis, æterna memoria celebrabitur. Frater item eius cū suis posteris sacerdotio meus semper erit. Vxor clam custodibus puerū marem ei parit, quem tres menses parentes alunt. Sed metu tādem subacti, salutem eius Deo committunt: ac in fiscellam bitumine illitam impositū infantem, in fluuium demittunt: Mariamme pueri sorore obseruāte, quid de eo futurū esset. Interea Thermuthis filia Pharaonis ad ripam lusitans, fiscellam videt, tolli iubet, puerumq; visum ob pulchritudinem & magnitudinem diligit. Adducūtur Ægyptiæ mulieres, lactaturæ puerum: at ille mammam Ægyptiam aduersatur. Tum Mariamme, quasi fortuitò interuenisset: Regina, inquit, si Hebræa mulier vocetur, fortasis admittet mammā infans. Illa vocari iubet: adducitur pueri mater, cui Thermuthis alimoniā eius mercede locat, nomine ex euentu indito. nam aquam Mos vocant Ægyptij: Hyses, eos qui ex aqua eripiūtur. Ambobus igitur his verbis compositis, ad infantis nomē illa vsa est. Moses ab Abrahamo septimus numeratur. Nam Amarami filius fuit, Caathus Amarami pater. ille Leuis, Leuis Iacobi, Iacobus Isaaci filius, patre nati Abraamo. Mosem tres annos natum & staturæ proceritas, & formæ elegantia, beneficio quodam numinis decorabant: ingeniū porrò supra captum ætatis in eo elucebat. Thermuthis itaq; orba liberis, eum adoptat, ad patrem affert. Is puerum cōplectitur, & diadema per blanditias ei imponit: quod puer vt fert illius ætatis simplicitas, humi abijcit, pedibus insistens. Quo is sacerdos, qui ex gente Hebræorū oriturū esse dixerat, qui Ægypti regnum depressurus esset, conspecto, exclamans: Hic, inquit, ille puer est: hoc interfecto, Ægyptios metu libera. Sed Thermuthis puero erepto anteuertit, & Pharaonem Deus segniorem ad cædē reddiderat. Ætate progressus Moses, qua virtute esset, tali occasione Ægyptijs innotuit. Æthiopes Ægypto finitimi regionē populantur. Ægyptij bello contra eos moto, & succumbūt, & contemptui sunt hostibus, ita vt vniuersam Ægyptū incursarent. Pharao ex oraculo Mosem iam virū factum, à filia ducem petit. cōcedit illa: sed iureiurando patrem adigit, ne quid illi noceat. Moses belli summa sibi credita non solita via exercitum ducit contra hostes, sed per loca ob venenatarum bestiarū multitudinem inuia, ibiq; prudentiā suam demonstrat. Nam fiscellis ibides (quarum multas, easq; cicures Ægyptus alit) inclusas, cōtra Æthiopes portat (sunt autem ibides serpentibus infestæ) quibus ꝓpugnatricib. contra venenatas bestias vsus, & Æthiopes nec opinantes aggressus, vincit, ac vrbes eorum capit: qui in vrbē Æthiopiæ regiam Sabam (post à Cambyse ex nomine sororis Meroe dicta est) compulsi obsidentur, etsi vrbs illa haberetur inexpugnabilis. Verū Tharbe principis Æthiopum filia, capta amore Mosis, internuncios ad eum mittit de coniugio. Ille annuit, si vrbē sibi traderet. Fit hoc dicto citius Moses nuptias celebrat, Ægyptios reducit domum. At illi & oderant illum, quanquam conseruati, & Pharaonem contra eum instigabant. Qui & sacerdotibus obtemperās, & cæde Ægyptij, qui Hebræum flagellarat, irritatus (vt in libro Geneseos cōtinetur, etsi Iosephus hoc præterijt) vitæ Mosis insidiatur. Tamen ille, quamuis viæ custodirentur, clàm per desertum aufugit in vrbē Madiā, ac sacerdotis eius loci hospicio vtitur: qui nomine duplici præditus, & Raguel & Iothor vocabatur. Is filiā suam Sephorā Mosi vxorem desponder, & curā gregum mandar. Cùm autem ad Synæum montem pasceret, cernit miraculum illud rubi: qui cum arderet, nō cremabatur. Deinde vocem etiā inde audit, quæ ꝓgredi vetaret: quòd locus ille diuinus esset, & futura prædiceret: & abire in Ægyptū iuberet, vt populares suos ex illis ærumnis eriperet: quos cum eduxisset ex Ægypto, sacra in loco illo faceret. Hæc Mosi diuinitus è flāma significātur. Cęterùm is dubitabat, quo pacto vel popularib. suis persuaderet, vel à Pharaone extorqueret exitum: cum Deus ea se facilima reddituram pollicetur. in cuius rei fidē, baculū humi ꝓijceret: quo facto, is serpens extitit: receptus, in baculum redit. Manum itē in sinum abdere iussus, protulit instar calcis candidā: quæ mox & ipsa pristinum colorē recipit. Rursus è ꝓpinquo petitam aquam effundere iussus, cruentam videt. His portentis cōfirmatus, rem citra cunctationē iubetur aggredi. Assumptis igitur vxore, & ea ex susceptis liberis, Gersone, quod nomen significat aduentum in peregrinā terram: & Eleazaro (à diuino auxilio sumpta est appellatio) in Ægyptum ꝓficiscitur. Ad limites progresso, frater Aaron occurrit. Ambo Pharaonem adeunt, & Dei mādatis expositis monēt, ne diuino consilio aduersetur. Illo verba eorum deridente, miracula edunt. Baculus proiectus fit serpens. Quod incantatorib. Ægyptiorum imitatis, versis illorum etiā baculis in serpentes, rursus Moses suum baculum humi proijcit: qui in serpentem mutatus, baculos Ægyptiorum, qui serpentium speciem habebāt, deuorat. Deinde in suam formam reuersum recipit. Pharaone verò se obfirmante, aquæ in cruorē mutantur, deinde ranæ omnem terrā Ægypti occupant, postea pediculi è terra scatuiunt. Ac cætera quidē miracula etiam Pharaonis præstigiatores videbantur imitari. pediculorum autē spectrū quia effingere non poterāt, Pharaoni dicebāt, illum digitū Dei esse. Verùm cum is nihil crederet, ingruerunt muscæ, & perierunt pecudes. Deinde cum Moses fuligine caminorum aërem oppleuisset, vlcera & pustulę tam in hominibus quàm pecudib. efferbuerunt. Rursus grando depluit quā secutę sunt locustę, post quas tenebrę Ægyptios tres dies operuerūt. Deniq; post hæc omnia primogenitorum consecutus est interitus. Nam cum occaluisset Pharao, iussit Deus Mosem

Oraculū. Mosis natiuitas, & educatio. Thermuthis Pharaonis filia Mosem educandum curat. Moses Pharaonis diadema proculcat pedibus. Mosis bellū Aethiopicum. Moses vxorem ducit. Mosis fuga in Madiam. Rubi ardentis miraculum. Virga Mosis. Mosis miraculis cōfirmatus, Pharaonē adit. Mosis miracula apud Pharaonem.

sem sacrificium in diem mensis XIIII. appatare, qui mensis ab Hebręis Nisan, ab Ægyptijs Phatmuthi, apud Macedones Xăthicus appellatur, Græcè ἀπρίλλιον dicitur. Quæ dies XIIII. cùm adesset, sacrificanr omnes, & victimarum sanguine limina ædium inungunr: cœnaq; peracta, reliquias comburunt. vnde ex illo rempore festom Hebræi celebrant crca id rempus, & sacrificant: quod festum Pascha vocant. id alij transitum interpretătur: Iosephus præterir oné, quòd Deos nocte illa Hebręis pręteritis, Ægyptios Interitu primogenitotum afflixerit.

Pascha.

Qua de causa congresi Ægyprij Pharaonem oranr, vt dimittat Hebræos. Iubet ille. Discedunt Hebręi: quorum fuere (militaris dũtaxat ætatis) sexcenta millia. Egresi suut mense Xanthico, die XV. oriente Luna, annis quadringentis & triginra pòst quàm Abrahamus in Chananęam peruenerat, post Iacobi in Ægyptum migrarionem annis ducenris & quindecim, Mose tum annos LXXX. nato, quem Aaron triennio superabat: auehenres etiam ossa Iosephi secũ, quemadmodũ ille mandarat. Sic illi proficiscebantur.

Hebræorũ exitus ex Aegypto.

Quot anni Iudæi in Aegypto mãserint.

Ar Ægyptij acti pœnitenria, correptis armis eos persequebantor, curribus DC. equiribus quinquagies mille, & ducentis milibus peditum. Hebræi in angustias redacti æstoare, vix à lapidatione Mosis sibi temperare: ille hortari, vt se sequerentur, ad mare ducere. Ibi in littore stans, Deo inuocato, baculo mare percutir. Illud discluditur, vt nuda Hebręis tellus appareret: festinanter itaq; transeunt. Quod videntes Ægyptij, equite in fronte collocato, persequuntur. Iam autem Hebręis in oppositum lirtus citra noxam egresis Ægyptios aqua à Mose virga percussa, vt in suum locum regrederetur, fluctib. coeuntibus, mare obruit. Itaque Ægyptij vniuersi in vndis perierunt. Hebræi verò laudibus Deõ læti concelebrant. Moses etiam canticum Deo facir versibus senarijs, Iosepho autore.

Numerus persequentiũ Iudæos.

Aegyptiorũ in mari rubro interitus.

Arma Ægyptiorũ cum corporibus eorum à vento in lirtus eiecta capiunt Hebræi, sibiq; accõmodant, Moses eos in montem Sinam ducir, ad exoluenda vota Deo ob saluté adeptam, vt in mandaris acceperat. Dum eò ducuntur, & cibariorum penuria, & aquæ inopia laborant. Sic affecti in locum perueniũt, vbi puteus erat, cuius aqua ob amariciem potari non poterat (quem locũ liber Exodi Mæram nominat, Iosephus ab Hebræis Mar vocatum fuisse tradit: sic enim amarũ dici lingua eorũ) & contra ducem fremunt. Is Deũ comprecatus prius, ligno quodã in puteum coniecto, aquã dulcem reddit. Iosephus non credere videtur, aquæ saporem miraculo motatũ, sed naturaliter id accidisse. Ait enim Mosem ligno in aquam coniecto, exhauriri aquam iussisse: ac dum illi intenti essent operi, aquam continentibus ictibus exercitatam & expurgatã, potabilem tandem esse factam.

Mæramus puteus dulcescit.

Cibariorum item penuriæ occurrit, numine inuocato, per coturnices, quarum ingens multitudo in castra Hebræorum delata & capta, famem sedat. Deinde Mannam pluit eis Deus, dulcedine melli paré, magnitudine grano coriandri similem. Est autem Manna ab eia appellata, cùm dubitarent, quid erit hoc. Man enim lingua illa interrogarionis quoq; nota est, sic Iosephus hæc tradit. Iussus autem erar quilibet assaronem (mensuræ id genus est) ex eo colligere: quo si quis plus collegisset, postridie non erat esui, & vermibus & amaritudine corruprũ. "Id eo consilio factum, ne vbi robusti molrũ coaceruassent, infirmi egerent. "Hoc victu annos XL. sunt vsi, donec è deserto excesserunt.

Coturnices.

Manna.

Denuò in locum aquarũ expertem progresi, nomine Raphidim, illi contra Mosen exrimulantur. Is precatus Deum, iubetur baculo percutere petram: quo facto, aquæ limpidissimæ copia erũpit.

Raphidi-miũ sitim petra leuat.

Inde Amalechitæ, finitimis etiã in auxiliũ euocatis, cõtra Hebræos procedũt. Moses bellicosis à reliqua turba segregatis, & Iesu Nauis filio illis duce creato, ac parte exercitus ad aquarum custodiam relicta, ipse montem conscendit: Iesuq; mandat, vt Deo fretus, contra hostes educat copias. Conserra iam pugna, quoad Moses manus sursum tenebat, Hebræi Amalechitas malè tractabant: cum remisisset, extensione illa fatigatus ijdem succumbebant. Itaq; Aaroni fratri, & Ori marito Mariammes eius sororis mandat, vt vtrinq; astantes, manus sibi fulcirent. Sic Hebręi victores, Amalechitas internecione deleuissent nisi nox prælium diremisset, nullo è suis cæso.

Amalechitæ Mose manus sustinente profligantur.

Ex eo loco progresi, trimestri post exitum ex Ægypto spacio, ad Sinam montem perueniunt. Ibi Moses sacrificat: & à Raguele socero aditur, qui cum generum negocijs obrutum videret, omnibus eum adeuntibus, suadet, vt iuris dicundi prouinciam alijs mandet: ipse maiorum rerum cura suscepta, saluti populi consulat: & pręfectos designet, qui decies millenis, qui millenis, qui quingenis, centenis, quinquagenis, tricenis item, vicenis, & denis præsint.

Raguelis consilium de creãdis magistratibus.

Raguelis monitis parer Moses: populum prope montem Sinam castra locare iubet: ipse montem ascendit. Populus iussa exequitur. cùm alijs rebus immundis, tum congressu mulierum triduum abstinens. Die tertio nubes Hebręorum castra circundat, cum fulguribus terribilibus, & impetu ventorum quibus Hebręi perterriti, intra tabernacula se continent. Deinde Moses procedit, fiducia plenus, suoq; cõspectu popularibus metum adimit: quę mãdarit Deus exponit, et quæ eis instituta sint tenenda: producit populum cum vxoribus & liberis ad audiendum Deum. Audiunr illi vocem ex alto demissam. Ille rursus montem conscendit: in quo cum diutius moraretur, popolos ad Aaronem cõfluens, Facio, inquit, nobis Deos. nã quid Mosi acciderit, ignoramus.

Legislatio in monte Sina.

Aaron vi subactus, aureas inaures, & mundum muliebrem vxorum & filiarũ eos afferre iubet. Afferunr illa, & vitulum aureũ inde conflant, eiq; immolãt. Moses de mõte descendens, & duas testimonij tabulas manibus ferens, lapideas, vtrinq; scriptas: vt castris appropinquans, vitulum videt, iratus tabulas confringit, vitulum comminutum comburit, scobe in aquam coniecta potat populum. Leuitis mandat, vt per castra grassentur: à quibus trib. circiter millibus hominum occisis, in montẽ reuer-

Aaron vitulum aureum conflat.

Mosis iracundia ob vitulum.

titur

titur, dicens: Domine, populus peccauit. quod peccatum si eis condonas, bene est: sin minus, „ me quoque è libro tuo deleto. Iubet Deus Mo„ sem descendere, ac populũ in locum designatum perducere: eiq; conspectum eius petenti, posteriora sua conspicienda præbet. Sic rursus ad populum ille descendit, duas tabulas afferens, quibus decem illi sermones inscripti erant. Cæterùm facies eius ita fulgebat, vt eam populus intueri nequiret: eaq; de causa velat eam, atque ita cum eis colloquens, mandata Dei de sacrificijs, de lustrationibus, de animalibus mundis & immundis, quorum his abstinerent, illis allerentur, de coitu illicito, de matrimonijs sacerdotum & pontificum, de sabbatho, de anno septimo & quinquagesimo, quem Iubilæum vocant, exponit. Iubet porrò Deus tabernaculum fieri, in quod descenderet, quodq; cum eis discedentibus transferretur: dimensiones & figuram eius Mosi demonstrat, secundum quas id fabricandum esset. Populus ijs rebus lætus, aurum, argentum, gemmas, æs, ligna, pilos caprinos, pelles arietum, linum & lanas confert. Operi tabernaculi conficiendi præficitur Beseleel, Mariæ sororis Mosis filius, & Eliphatus. Tabernaculũ iam confectum Moses erigit. Arcam etiam fabrefecit è lignis non putrescentibus, circumcirca inaurat: in eaq; duas tabulas, quibus Decalogus cõtinebatur, condit. Cuius primum præceptum, Vnum esse Deum affirmat, eumq; solum colendum.
„ Alterũ, Nullius animantis imaginem faciendã
„ & adorandam esse. Tertium, Per Dei nomen ob
„ nullam rem inanem esse iurandum. Quartum,
„ Diem septimum obseruandũ, atq; in illo omni
„ opere abstinendum Quintum, Parentes hono„ randos. Sextum, Cæde abstinendũ. Septimum,
„ Non adulterandum. Octauum, Non furandum.
„ Nonũ, Non dicẽdum esse falsum testimonium.
„ Decimum, Nihil alienum cõcupiscendum esse.
„ Arcam hanc in adyta collocant, in æde mensam statuunt, & in ea panes nõ fermentatos duodecim: cãdelabrum item aureum, & aram suffitoriam intrinsecus ligneã, foris auro incrustatam. Ante tabernaculum aram posuit ligneam, laminis ferreis circumtectam, in qua phialę & crateres cum acerris collocabantur: aliaq; vasa, quæ ad sacrificia parata erãt, ex auro omnia. Parantur & sacerdotib. ac pontifici etiam stolæ. Pontificem autem Aaronem renũciarat Deus. Tum Moses populo cõuocato: Viri, inquit, opus absolutũ est, sacrificandi autem honore Aaronem dignatur Deus. Deinde conferre singulos iubet sicli semissem, ad tabernaculi ministeria sustentanda. Est autẽ siclus Hebraici numismatis genus, quod quatuor drachmas Atticas valet. Numerus eorũ qui conferebant, fuit sexcentorum quinq; millium, quingentorum & quinquaginta: cum ex ingenuis ij duntaxat conferrent, qui vigesimũ annum excessissent, vsq; ad quinquagesimum. Confectum est tabernaculum mensibus septem. Ostendit autem Deus descensu in tabernaculum suo, id opus ex animi sui sententia confectum esse. Præsentiam porrò suam ita

Promulgatio legis Mosaicæ.

Tabernaculi et arcæ fœderis.

Decalogus.

declarauit. Vapor soli tabernaculo incumbebat, neq; densus & inuolutus, ac nubibus similis, neq; omninò tenuis & rarus, vt penetraret visus, sed suauis inde ros destillabat. Moses diebus septẽ in tabernaculo sub dio sacrificat. Octauo, festum indicit populo, & sacris operari iubet. At illi certare inter sese liberalitate. Victimis iam aræ impositis, ignis sponte sua ortus, omnia quæ in illa erant, cõsumit. Pòst, quatuor filiorum Aaronis natu grandiores, Nadabus & Abius sacris non ritè factis, pectora & facies, igni vltrò exorto, adusti: cadauera eorum extra castra elata, & sepulta. Dehinc Moses tribũ Leuiticam ab alijs secretam, lustrat: eisq; tabernaculũ & sacra vasa tradit, vt sacerdotibus ad præscriptum eorum ministrarent. His peractis, numerare populũ instituit: inuentiq; sunt, qui arma ferre possent, sexcenties mille, ter mille sexcenti & quinquaginta ex ijs qui annum vigesimum excesserant, & quinquagesimum attigerant. Pro tribu autem Leuitica Iosephi filios Ephraimum et Manassem tribubus substituit, secundum mandatum progenitoris Iacobi. Leuitarum porrò numerus inuentus est trium & viginti millium, octingentorũ & octoginta. Post hæc populus seditionem Mosi mouet, conquerens, se è bona terra in desertis oberrare coactos ab eo. Itaq; ex eo loco in terram eos ducit, quæ Vallis dicebatur, Cananææ terræ propinquam: & singulos ex qualibet tribu delectos, mittit exploratum vires Cananęorum, & agri qualitatem. Hi XL. diebus regione peragrata, reuertuntur, fructus etiam ex ea secum afferentes: ac terræ quidem bonitatem laudant, sed populo metum inijciunt, quasi obtineri nequeat, tum ob fluminum magnitudinem, tum ob ardua iuga montiũ, tum ob vrbes munitissimas. Hoc nuncio rursus irritantur animi popularium contra Mosem, adeò vt de eo & Aarone lapidibus obruendo, deq; reditu in Ægyptum cogitarent. Verùm Iesus Nauis filius & Chalebus, soli exploratorũ confirmant populum, nullas difficultates pertimescendas esse asseuerantes. Moses quoq; & Aaron deprecantur Deum, vt desperationem illam vulgi sedaret. Iam nubes in tabernaculo aderat. Dei præsentiam declarans, cum Moses animo resumpto, populũ alloquitur, ac Deum iratum esse ait, non tamen perditurum omnes, neq; totam gentem deleturum: sed nec Cananæam terram traditurũ ipsis, quibus per annos XL. commorandum esset in deserto, sed liberis eorum. His à Mose dictis, mœrere populus. Deinde Cananæos inuadere velle, quamuis vetante Deo, factaq; impressione vincuntur, alijs cæsis, alijs in castra trepidè se recipientibus. orta est autem populi seditio, huiusmodi ex causa. Coras Leuiticæ tribus homo, genere & opibus maximè conspicuus, auræ popularis captandæ insignis artifex, inuidet Mosi, & contra eũ vociferatur, vt tyrannũ. Nam qua, inquit, ratione Aaroni, eiusq; filijs sacerdotium attribuit? si ob tribũ Leuiticam, ego sum illo honore dignior: quippe & genere illi par, & opibus ac ætate superior. Sin alteri tribui deberetur id munus,

Nadabi et Abiu interitus.

Leuitæ sacris ministerijs destinantur.

Numerus Israelitici populi.

Exploratores in Chananæã mittũtur.

Chalebus. Iesus.

Israelitæ XL annis in deserto exulant.

Coræ seditio.

nus, Rubenia ob ætatis prærogatiuam primas ferer, ac Dathan & Abiron illo potienrur. Hæc malitiosè dicebat ille, cum & viros principes CCL. instructos haberet, & plebs concitara esset. At Moses in medium progressus: Ego, inquit, Cora & te, & eorum, qui a te stant, quemlibet honore dignos iudico. Verùm Deus Aaroni sacerdotium assignaoit: idemq; nunc denuò declarabit, à quo sacra sibi velit fieri. Manè igitur qui de sacerdotio cōtenditis, prodite, thuribulo quisq; domo secum allato, & igne, suffitúq;: Vnà vobiscum etiam Aaron prodeat. Tum vobis in populi cōspectu odoramenta incendentibus, cuius victimā suauiorem iudicarit Deus, is vobis pontifex erit. Collaudat hæc populus, postridie in concionem frequentes conoeniūt. Moses Abironem & Dathanem accersi iuber. Non parent illi, minas insuper contra Mosem adijcientes. Tum ille primoribus se sequi iussis, ad tabernaculum illorū abijt: prope quod cum venisset, manibus in cœlum sublatis, magna voce exclamat: Quoniā Domine doli mali suspectus habeor, tu ipse venito iudex, ac demōstra, nihil fortuitò geri, sed tua prouidentia gubernari omnia: quod si tuo iussu pontificatū Aaroni dedi, tellus cui Dathan & Abiron cū sua progenie insistunt, dehiscat. Si overa sunt quæ contra me dicunt, quæ eis sum imprecatus, ea in caput meum redundent. Hæc vbi lachrymans dixisset, tellus vehementer concussa, cum ingenti fragore iuxta illorum tabernaculum dehiscēs, cum & ipsos & eorū omnia deglutisset, iterum expletus est hiatus. His factis, populus stupet. Moses eos qui sacerdotium sibi vendicabant, vocat. Conueniunt viri illustres CCL. Aaron & Cora ante tabernaculū cum acerris suis ea quæ ipsi attulerant, suffiunt. Tum ingens flamma emicat, qualis videlicet iubente Deo incēdatur, qua illi CCL. vnà cum Cora ita conflagrarunt, vt nec cadauera eorum teperirentur. Solus Aaron incolumis inuenitur. Moses thuribula illorum virorum circa æneam aram reponi iubet, in rei gestæ monimentum ad posteros. ac denuò habita concione, edicit tribunis, vt nomina tribuū baculis inscripta afferant. Nam illius fore sacerdotium, in cuius baculo signū edidisset Deus. Afferunt igitur tum alij suos baculos, tum Aaron quoq; suum, Leuita inscripto. Eos in tabernaculo Dei reposuit Moses, postridie protulit: ac cæteri quidem, quales fuerant, tales manserant: Aaronis autem & ramos & fructus germinatat. quos fructus Leuitici liber, nuces: Iosephus amygdalas fuisse dicit. obstupuerunt igitur omnes, Aarone ter diuinitùs electo. Iā quia Leuitica tribus bellorum & expeditionum immunis erat, ne ob rerū necessariarum penoriā, sacrorum curā abijceret. iubet Moses Hebræis, vt Chananæa terra parta, oppida XLVIII. Leuitis assignarent, & agros ante ea & decimas annorum frugum, tùm ipsis, tùm sacerdotibus penderent: aliaq; plurima eis à populo tribuenda constituit, quæ qui singulatim scire desiderat, in libro qui Leuiticus inscribitur, inueniet. His rebus ordinatis, Moses cum exercitu ad Idumeā accedit, transitum petens. At rex illius ter re cum armatis copijs occurrit. Moses itaq; per desertum pergit, monitus à Deo, ne pugnā auspicaretur. Eo tempore etiam Mariamme moritur Mosis soror, quadragesimo anno post exitū ex Ægypto. Populo igitur ductu Mosis per desertum & Arabiam proficiscente, Aaron etiam obit, alto monte conscenso, & pontificalibus vestibus Eleazaro filio traditis in populi conspectu, anno ætatis CXXIII. Moses ad Moabitarū & Amorræorum regionem progressus, petebat vt traducere liceret exercitum. Sed loci illius rex Seon transitu populum prohibebat. Cum autē Mosi oraculum consulenti, victoriæ signa dedisset Deus, Hebræi armis sumptis, in prælium vadunt. Statim in fugam vertuntur Amorræi, & omnes intereunt, rege etiā Seone occiso, & captis vrbibus, ac prouincia occupata. Og item Galaditicæ & Gaulanitidis rex, qui Seoni iam interfecto suppetias veniebat, Israelitas aggreditur. Sed & ipse in prælio cadit, & exercitus eius deletur, captis vrbibus, & incolis interfectis. Inde Moses copias in magnā planiciem ducit, & castra contra Hierichuntē locat, vrbem beatam, ac palmarum & balsami feracem. Balacus autem rex Balaamum vatem accersit, vt Israelitas diris deuoueret. Sed iter ingresso, angelus Dei occurrit. quo asina, cui Balaamus insidebat, animaduerso, non progrediebatur, neq; cedebat verberibus: sed Dei nutu voce humana edita, expostulabat cum domino, à quo vapulabat, quòd non intelligeret, diuinitus ea prohiberi, ad quæ properaret. Voce illa perterrito etiā angelus apparet, ac se ait lumento iter intercludere. Reuerti volētem, vt pergat hortatur, & quicquid ei diuinitùs inspiretur, dicat. Ac venit ille quidem ad Balacum, & in montem perductus, VII. tauris totidemq; arietibus immolatis, cum stragem significari videret, non modò mala non imprecatus est Israelitis, sed & ipsos & omne genus eorum faustis ominibus & diuinis laudibus prosecutus, ac grauiter illa ferenti Balaco, Non penes nos, inquit, est, ô rex, ista vel loqui vel tacere: sed cum diuinus spiritus nos occupavit, quas ipse vult, per nos voces edit. Sed quia tibi gratum facere cupio, denuò instruenda erit ara & victimæ. Rorsus igitur sacrificat, & in faciem prolapsus, clades regibus & vrbibus imminentes vaticinatur. Qua de causa Balacus eum sine honore dimittit. Idemq; pòst de Balaami consilio, virgines in Israelitarum castra mittit, à quibus Hebræi ad coitum alliciebantur, vt id facinus totū exercitum peruagaretur amore Madianiticarum mulierum, dijs earum Hebræis sacrificantibus & cibos insolitos concedentibus. Moses populo ad concionem vocato, dicebat, adolescentes nèq; se neq; patribus suis digna facere, eosq; corrigere satagebat. Cæterùm Zambres Symeoniæ tribus princeps, qui Madianiticam mulierem sibi nuptam insano amore deperibat, impudenter sese Mosi opposuit, neq; vnquam desertutum iureiurando affirmauit, Phinees autem pontificis Eleazari filius doloris acerbitate victus, non prius & Madianiti-

Abironi et Dathani dehiscit tellus.

Core cū CCL. viris cōflagrat.

Leuitarū reditus.

Moses Idumeos reformidat.

Amorræorū cædes.

Seon.

Ogus.

Balacus.

Balaamus.

Madianiticæ mulieres seducunt Hebræos.

„ dianitidem & Zambrem gladio verberare destitir, quàm vtrumq; occidisset. Huncalij iuuenes studiosi virtutis imitati perimebant adolescentes qui contra leges patrias alienigenis mulieribus se contaminarant. Ita viri xxiii. millibus haud pauciores perierunt. Ea re Moses iritatus,

Madianitarum cædes.

cõtra Madianitas exercitũ mittit, Phineæ mandato imperio. Prælio commisso, reges eorum cadunt numero v. & multitudo ingens. Hebręi regionem eorum diripiunt, ciuibus vnà cum vxoribus occisis, solis virginibus parcentes, quæ fuere ad xxii. milia, quas Moses sacerdotibus Leuitis & populo distribuit: & quia iã senio confectus erat, successorem sibi designat Iesum Nauis filium.

Amorræorum terrã occupant tribus Gadia Rubenia, et Manassea semissis.

Cum tribus Gadia, Rubenia, & Manasseæ semissis Mosem orarent, vt Amorræorũ terram ipsis attribueret: atque ille ignauiam eis opprobraret, vt qui belli Cananæi societatem cum popularibus detrectarent: illi se defendentes, aliã afferebant causam, quòd pecora, quorũ copijs abũdarent, in ea regione relicturi essent, apta rei pecuariæ, vt ipsi popularium certamina expeditius adiutarent. Collaudauit ea Moses, atq; ijs conditionibus Amoritidem eis Moses attribuit.

Hæreditas in eadẽ tribu manet.

Cum autem quidam Manasseæ tribus solis relictis filiabus, decessisset, interrogatus, cuius esset illius portio? respondit, si quibus tribulium nupsissent virgines, vt vnà cũ portione ad illos transirent: sin aliquibus alterius tribus desponderentur, portionem in patria tribu relinquerent. Sic cuiusq; bona in sua tribu esse retinenda constituit Iam autẽ xl. annis (demptis xxx. diebus) elapsis, ex quo Israelitæ Ægypto excesserant, Moses annos cxx. natus, populo si-

Mosis obitus.

bi mortem instare denunciat, multis præceptis datis, legibus item & Reip. forma descriptis, & mandata cõtra Amalechitas expeditione, ac iureiurando exacto de seruandis legibus, necnon
„ Imperatore Iesu ad Cananæos bello petendos
„ incitato: Ecce, inquit, ego ad maiores nostros abeo. Nam hunc mihi diẽ migrationis ad illos Deus præfiniuit. His auditis, populus in lachrymas & fletũ erupit inconsolabile, ac tantum, vt affectus ille Mosi etiã vel inuito lachrymas excuteret. Abeuntẽ eum in locũ, vbi inter mortales esse desineret, prosequebantur omnes plangentes. At ille, manu cæteros vlterius progredi vetans Senatorib. tantum & pontifice Eleazaro & Imperatore Iesu comitantib. donec venit ad montem Naban & cacumen Phasenæ, quod est in cõspectu Hierichuntis, vnde ei Dominus terra, cuius hæreditatem adituri essent Israelitæ, monstrata dixit: Oculis tuis istã intuere, sed ingressurus nõ es. Ad montẽ hunc progressus, qui quidem altus est, Senatu dimisso, Eleazarũ solũ & Iesum secũ adducit: atq; cum eis collocutus, densaq; nube circũdatus, euanuit. Scribitur autẽ in sacris libris ideò mortuus, ne ob excellen-

Iesus successor Mosis.

tem virtutẽ, audaciores aliqui Deum esse factũ perhiberent. Summa ætatis eius fuere anni centum & viginti: quorũ trientem, vno mense minus, in Imperio fuit. Defunctũ luxerunt dies triginta. Et hæc Iosephus tradit. Sed Deuter. liber circa finẽ sic ad verbum habet* Et obijt Moses, famulus Domini, neq; in hunc diem quisquam obitum eius nouit.

** Paulo aliter in Deute legitur cap. vltimo.*

Sopito iam luctu, Iesus exploratores Hierichuntem mittit, & Gadiæ, Rubeniæ, ac Manasseæ tribus principes accersitos, pacti cum Mose initi admonet: qui cum quinquaginta millibus armatorum eum ad Iordanẽ sequuntur.

Hierichuntis exploratio.

Cæterùm exploratores Hierichuntem missi, vrbe tota perlustrata, cogniti & regi indicari, statim comprehendi iubentur.

Raab exploratores occultat.

Ea re mulier nomine Raab, ad quam confugerant ex impetu quærentium intellecta, homines occultat sublimi fasciculis, & inquisitoribus dicit: viros illos ignotos, ante Solis occasum, apud se cœnatos discessisse. Illi sic à muliere elusi, alius aliò dilabuntur, persecuturi eos. Tum Raab domum se recipere iubet viros, beneficij sui memores, ac terra Cananæa potitos, referre gratiam. Illi & gratias agunt, eamq; vbi vrbs capta esset, vt res suas & necessarios in diuersorio concluderet, suspenso pro foribus purpuræ panno, monent, quo nosceretur domus, & conseruaretur. itaque ad suos incolumes reuersi, quid gessissent, renunciant.

Iordanis transitus.

Cum autem Iordanis intumuisset, sic Iesus Hebræos per eũ traduxit. Præcedebant sacerdotes, Arcam ferentes. Deinde Leuitæ, tabernaculum gestantes. hos populus sequebatur. Vt autem sacerdotibus primis ingressis, impetus fluminis statim interrumpitur, omnes audacter traiecere, stantibus in medio sacerdotibus, donec populus transisset: ac tum demum ipsi etiam sunt egressi, cursu fluminis in integrum restituto. Iordane superato, castra decem* stadijs ab Hierichunte locant. Iesus in ara ex lapidibus, quos ipsius iussu quilibet tribunus ex alueo Iordanis sustulerat, immolat, et festum Paschatis celebrat. eodemq; tempore Manna eos defecit quo per annos quadraginta fuerant vsi. Iam enim ex agris omnia quibus opus erat, suppetebant.

** Stadium mẽsura est constans 125. passib.*

Hierichuntis obsidio

Obsidionem Hierichuntis Iesus primo die festiuitatis est auspicatus, re sic instructa. Sacerdotes arcam gestantes mœnia circumibant, septem cornua inflantes: senatus ponè sequebatur, pòst in castra redibãt, idq; sex diebus cũ fecissent, ac die septimo repetijssent, & septies circumissent, murus cõcidit. populus ingressus, omnes occidit, & vrbem incendit.

Excidiũ.

Solam Raabem cum suis, signo illo pro foribus conspecto, exploratores conseruarunt. Iesus etiã agros donauit, & honorificè tractauit. Si qui verò vrbem instauraturi essent, eos diris huiusmodi est detestatus, vt qui fundamẽta iaceret, primogenitum amitteret: qui perficeret, natu minimum filiũ: Magna auri & argenti copia ex manubijs vrbis coacta, Deo vniuersa consecratur, primitię rei bene gestæ: ac omnibus interdicitur, ne quid inde sibi vsurpet. Sed Achor quidam Iudaicæ tribus, textum quoddam ex auro, & auri massam, quæ * siclos ducentos pendebãt, nactus, texit et, ac in tabernaculo suo defodit. Pòst orto bello, in fugã vertuntur Hebręi, triginta sex eis interfectis. Eam cladẽ populus ægerrimè tulit. Iesus in faciem prolapsus, deprecatur Deum: & oraculo edoctus, sacrilegiũ esse factum, iudicium sorti committit. quæ cum

** Achoris sacrilegiũ punitur: vt in libro Iosue cap. 7. vocatur Achan, sed locus vbi lapidatus et combustus fuit, dicitur Achor.*

in

in Achorem incidisset, fatetur ille facinus, res surreptas profert, ipse cum suis lapidatur, Iesus Naim obsidione capit. Cæterùm Gabaonitæ, eorumq; finitimi, cum ad Chananæos pertinerent, veriti ne iisidem vt Hierichuntij & Naitæ tractarentur, legatos ad Iesum mittunt, se longissimè inde habitare dicētes, neq; genere cum Chananæis coniunctos, fœdus inire cum Israelitis, & iungere amicitiam cupere. Iesus postulatis eorum annuit. Pòst, vbi eos Cananææ generis esse intellexit: cum eis ob dolum expostulat. Illi necessitatem excusant, atq; excidij metum. Tum Iesus, ne datam fidem violaret, publicos seruos eos facit. Sic Iosephus. Sed liber Iosue ait, eos lixas & calones totius synagogæ & diuini altaris esse factos. Gabaonitas à rege Hierosolymorum ob fœdus cum Israelitis initum, bello petitos, Iesus defendit, hostes in fugam vertit; fugientes persequitur. Tunc & grando solito maior, & fulmina cœlitùs in hostes irruerunt: & dies facta est longior, cursum Solis ad Iesu preces sistente Deo, ne superuentu noctis hostes elaberentur. Reges etiam in quodam specu delitescentes, deprehensi, occiduntur omnes. His rebus gestis, Iesus in Cananææ montana regreditur, ibiq; magna cæde edita: & opima præda parta, in Galgalia castra sese recipit: Loci autem illius nomen erat Galgala, ex eo quòd Israelitæ se & seruitute Ægyptiaca, & ærumnis deserti liberatos esse cognoscerēt. nam Galgala Hebræis libertatem significat. Cum autem Chananæi Libanum montem accolentes, & qui in campestribus habitabant, * Palestinis in auxilium ascitis, bellum eis inferrent, atq; in exercitu haberent armatorum trecenta milia, equitū decem millia, & millia curruum triginta, Deo victoriam Israeliris pollicito, prælium atrox committitur: quo hostes vniuersi, paucis exceptis, perierunt, regibus etiam cæsis. Annus tum quintus exierat, neq; Chananæorum quisquam erat reliquus: cum Iesus tabernaculum in oppido * Selomo collocat, donec templum ædificandi daretur occasio. ac populi vniuersi concilio indicto captas vrbes enumerat, cæsósque hostium exercitus, & vt xxx. eorum reges interfecti essent. Vrbes autem quæ superessent, munitissimas, diuturnā postulare obsidionem asserebat, & transiordaniorum auxilia iam domum remittenda censebat. Duabus igitur tribubus & semissi, quarum viri erant quinquagies mille, ad sua redeundi potestatem facit. Illi Iordane superato, aram in ripa cōstituunt. Qua de causa tumultu inter Israelitas excitato, decem honoratos viros vnà cum Phinee legatos mittunt, de ara extructa expostulantes. Illi non rerum nouandarum studio se aram fecisse respondent, sed vt monimento esset posteris necessitudinis eius, quæ sibi cum illis intercederet. Vnum enim sese Deum agnoscere, omnibus Hebrǽis communem. His auditis, Phinees cum suis ad Iesum reuertitur. Is prouincia sorte inter populum distributa, * Sicimis degebat: ac senio confectus, & iamiam moriturus, populo officij admonito obit, cum annos vixisset c. & x. quorum cum Mose versatus fuerat quadraginta, & post eius obitum exercituum dux erat v & xx.. Moritur & Eleazarus pontifex. filio Phinei sacerdotio relicto. Post obitum Iesu Chananæi, gentis Hebrææ superandæ spe concepta, bellum faciunt, Adonibezeco imperatore creato. quod nomen Hebræis Bezeci dominum sonat, siquidem Hebrǽi dominum Adoni vocant. Cum his duæ tribus, Iudaica & Symeonis, congressę, in fugam vertunt hostes, Adonibezecum captum mutilant. Multa item oppida cępere, & inferiorem * Hierosolymorum vrbem, habitatoribus occisis. Verùm superioris difficilis erat obsidio, tam situ quàm mœnibus permunitæ. Chebronem etiā captam, omnibus interfectis, Calebo in sortem dederūt, vt mandarat Moses. Iothoris quoq; posteris, Mosis affinibus, agros assignarunt, quòd is patria relicta, populū Hebræorum in deserto secutus esset. At Iudaica & Symeonia tribus magnam adeptæ felicitatem, arma posuerunt. Ephraimitæ verò Bethelis obsidione frustra tentata, cum ciuē eius vrbis cæpissent, incolumitatem illi et cognatis eius promittunt, si vrbem proderet. Is vrbe prodita, conseruatur. illi ciuibus occisis vrbē occupant. Beniamitæ, quibus Hierosolymorum vrbs obuenerat, tributo imposito, incolis contra diuinum mandatum pepercerunt. Idem etiā aliæ tribus sunt imitatæ. Israelitas rebus secundis iam florentes, luxuria corrupit, vt & diuinas leges violarent, & ad laborem segnes essent. Desierat etiam optimatium magistratus, neq; amplius senatus legebatur. Itaq; atrox seditio inter eos oritur, tali de causa. Leuita quidam coniugem Bethleemiticam domum adducturus, apud senem quendam Gabaone, Beniamiticæ tribus oppido, vesperi diuertitur. Ibi quidam adolescentes Gabaonitę, cùm mulierculam vidissent, adsunt, eam flagitantes. Seni recusanti, necem minitantur. ille filiam suā eis potius offert, modò hospites à vi & iniuria tueatur. Verùm illi nō nisi rapta muliercula discedunt, eamq; per totā noctem pro libidine sua subagitatam, diluculo dimittunt. At illa & nocturna ærūna, & pudore mariti, & dolore oppressa, exhalat animam. Tū maritus, mortua in duodecim partes secta, ad singulas tribus vnam portionem mittit, & calamitate & autoribus illius expositis. Israelitæ igitur feciales Gabaonem mittunt, qui ei facinori affines ad supplicium exposcant, illis non dedentibus, omnes tribus bellum inferunt: ac bis acie congressi, à Beniamitis Israelitæ in fugam vertuntur. Taudem per Phineem sacerdotem deprecantur Deū, & sic aggressi Beniamitas ita cędunt, vt tantum D.C. ex eis superessent, qui in vicinos montes diffugerunt. Israelitæ Gabaonem incendunt, mulieres & pueros omnes perimunt, idem in cæteris etiam vrbibus factū. Quin & Iabis Caladiticæ vrbis incolas cū vxoribus & liberis occidunt, ob recusatam belli illius societatē, CCCC. virginibus exceptis, quas Beniamitarum reliquijs præbuerunt, vt coniuges haberent, miserti calamitatis eorū suscepta etiam cogitatione, quemadmodum reliqui CC.

Gabaonitarū astutia et pœna.
Hierosolymitarum cædes, & Solis miraculum.
Galgalis castra.
** Siue Philistinis. Idē enim est populus & plæniciem Cananæa incolebat.*
** Vocatur, Silo.*
Ara trans Iordanem.
** Sichem vocatur in Biblijs.*
Mors Iesus.
Mors Eleazari.
Cananæi Adonibezeco duce rebellātes, cladib. afficiuntur.
** Duplex Hierosolyma, superior et inferior.*
Beniamiti cum bellū ob stupratam Leuitæ vxorē.
Gabaonis & Iabis excidium.

coniugibus potirentur Pridem enim iureiurando interposito, facinoris illius odio sanxerant, ne quis filiam Beniamitę vxorem desponderet. Ea de re deliberantibus visum, non quidé dandas illis ob iusiurandum, sed concedendum, vt ipsi raperent virgines, quas sibi thalamo sociarent, ipsis neq; prohibentibus, neq; incitantib. Hoc decreto facto, Beniamitę rem executi sunt. Cum auté Israelitæ longo iam tempore bellicæ rei studium intermisissent, contempserunt eos Cananæi, quibusdam vrbibus ademptis. Dania tribus in montem confugit, atq; inde in mediterranes sedes tráſtulit. Israelitis, cum & Cananæorú instituta vsurparent, & suá Reip. formam aspernarentur, numen infensum extitit. Itaque * Chugargathaus Assyriorum rex bellú eis infert, & grauia tributa imperat, quib. octo annos premuntur: donec vir quidam strenuus Iudaicę tribus nomine Gothoniel, paucis socijs ex oraculo cóparatis, Assyriorum apud se pręsidiú cædit: ac pluribus deinde confluentibus, Assyrios prælio victos amouet. Re bene gesta, imperium & iudicandi potestas à populo decernitur, qui cum magistratu ad annos L. functus, vitam cum morte commutasset: Israelitæ sine magistratu, sine metu numinis viuentes, ab Eglone Moabitarum rege subacti, annua tributa pensitarent. Is Hierichunte ædificata regia, dum per annos decem & octo varijs illos malis exagitat, adolescens quidam Beniamiticæ tribus, nomine Aothus, quem Iudam vocatú Iosephus asserit, homo confidens & robustus, se in Eglonis familiaritatem insinuat, aulam eius frequentans, & blanditijs hominem sibi demulciens. Hic aliquando cum duobus famulis, Egloni munera ferens, clàm sicas gestat: cumq; iam meridies esset, satellitib. ad sua digressis, nactus eum solú, pro familiaritate ingreditur, seductumq;, vt arcani dicturus aliquid, ictu opportuno illato, tyrannú perimit. Digressus, Hierichuntijs autor fit vindicandæ libertatis. Hi arma capiunt Eglonij satellites, rege inuento mortuo, in fugá versi, à persequentibus ciuibus occiduntur. Sic Israelitæ ex Moabitica seruitute liberátur * Aoth suffragio populi princeps creatus, cú annos LXXX. pręfuisset, moritur. Post hunc Megar Dinachi filius, multis barbarorú cæsis, anno primo imperij decedit. Israelitas autem ob violatas diuinas leges irato numine, Sisaras dictator regis Cananæorum Iabis eos aggressus, grauiter afflixit, & tributarios effecit, in quo statu annos viginti permanserunt. Tum Deuora, fatidica mulier (apé illud sonat) exorato Deo, pro populo, Baracum virú ex Nephthalia tribu, illius iussu imperatorem creat. (Fulgur Hebræis id nomen significat) hortaturq; illum Deuora, vt X. millibus virorum, quemadmodum Deus iusserat, assumptis. hostes inuadat: ipsa, petente illo, vná proficiscitur, imperij particeps. Prælio cum decé illis millibus aduersus Sisaram cómisso, magnus imber delabitur, & grando erumpit, quæ à véto in hostium facié acta, aspectú illis eripiunt: itaq; in fugam inclinant, in qua Sisaras etiam ad mulierem quandá Iaelem nomine confugit, vt ab ea occultaretur. Illa excipit hominé, & lac bibendú pręber: quo epoto Iael sopitú aggressa, caput eius clauis humi affigit, & Baraco mortuú hosté ostédit, qui armis cótra Iabim Cananæorú regé conuersis, & ipsum occidit, & vrbé solo æquat. Moritur, cú annos XXX. imperasset: Debora etiá circa idé tempus defuncta. Pòst, Madianitę cum Arabib. & Amalechitis Israelitas pręlio fundút, fugantq; quorú incursionibus per septé annos fatigati, ac ad egestaté & faméredacti, diuinam opem implorát. Erat tum quidá trib. Manassææ vir Gedeon, qui clàm manipulos spicarú in torculari secans, quendá adolescentis habitu sibi assistenté videt. à quo cum, vt Deo charus & beatus prædicaretur, ille irridens: Hoc scilicet, inquit, signum est beatitatis meæ, quòd torculari pro area vtor. Adolescens eum bono animo esse iubet, ac ꝓperè vindicandę populariú libertatis curá suscipere. Gedeó eum qui apparuerat, orat ne discederet, ac ingressus victimá affert, eam angelus iuxta rupé poni iubet: quam cum baculo tetigisset, ignis vltrò exortus, victimá cóbussit. Deinde petitá Deo Gedeon vt ros in vellus descendat, & descendit. Rursus petit, vt rore tellus madescat, vellus siccú maneat: itaq; factum est. Paret itaq; Gedeon, & decé millia virorú cótra hostes armat, eosq; iussu Dei sub meridiem ad flumen ducit: æqui lambendo, ac festináter circumagendo se biberant (hi trecenti erant) eos relictis cæteris, cótra hostem ducit. Noctu, vno milite secum assumpto, castra hostiú ingressus, audit quendam suo cótubernali narrantem, se
" vidisse in somnis massam hordeaceam, quæ per
" castra volutaretur, & regis atq; exercitus taber-
" nacula deijceret. Alter somniú id, exercitus interitú portendere conijcit: Gedeonem cum suis ob paucitatem & imbecillitaté pani hordaceo comparans. His Gedeon auditis, animum recipit. & in castra reuersus, suos in armis esse, exercituq; in III. Céturias diuiso, amphorá vacuam singulos cum face ardéte & arietino cornu ferre iubet. Circa vigiliam noctis quartam educit eos contra hostes: quibus cum appropinquassent, & cornib. cecinerunt, & amphoras confregerunt, & clamore sublato cú facibus irruerunt. Hæc horroré hostibus incussere: & dum alij ab hosta cæduntur, alij, & quidem longè plures, quippe noctu, à suis trucidátur, ferè omnes sunt deleti, cú duobus regibus, Orebo & Zebo. Reliquiæ ducú atq; exercitus fugientes, à Gedeonis comprehensi, omnes ceciderút. Tenuit imperium Gedeon annos quadraginta, & senex obijt, filijs legitimis è plurib. vxoribus septuaginta relictis, & vno è concubina, Abimelecho: qui fratribus omnibus, vno Ioathane fuga elapso, trucidatis, tyrannidem occupauit, Sicimitę mota seditione, Abimelechum vrbe pellunt. Is vnius ciuis opa adiutus, vrbé dolo captá, omnibus puberib. occisis, solo æquat. Aliá itam vrbé Thebas, primo impetu capit. Multitudo vrbana in vnam turrem, in vrbe media sitá, ægrè confugit. cuius portis Abimelechú imminentem, muliercula molæ fragmine in caput deiecto, occidit, Hebræorum principatus Iairo ex Manassea

Daniæ tribus migratio.

** Is Lib. Iud. c. 3. Chusan Rasathami regem Mesopotamiæ vocatur.*

Gothoniel 1. iudex.

Eglon.

Aoth seu Iudas II. iudex.

** Aliter Abod vel Abud.*

Megar III iudex.

Sisaras Iabis dictator.

Debora legitur in libro Iudicum.

Baracus, Iael.

Gedeonis vocatio, prodigia, delectus, stratagema, somnium & interitus Madianitarú.

Abimelechus tyrannus et fratricida.

tribu

tribu post hunc creditur, quo ille annos 11. & viginti functus obit. Tum Ammanitæ cum Palæstinis regionem diripiunt. Cum autem Ammanitæ Galaditicam vastarēt, incolæ Iephthan ducem eligunt: qui cum hostibus cōgressurus, vouet, si victoria potirerut, quicquid redeunti sibi primùm occurrisset, id se immolaturū esse. Commisso prælio vincit. Reuertenti vnica filiola occurrit, virgo adhuc. Suspirat ille: sed ne fidē falleret, immolat puellam, & cremat. Cum autem Ephraimitæ illi irascerentur, quòd ad Ammanitici belli societatem non accersiti essent, neq; vllam eius excusationem acciperent: pugna inita multos eorum cædit, & sex annos principatu administrato moritur. Ei succedit Amesas ex tribu Iudaica, qui VII. annis administrato imperio decedit. Post illum Labdon ex tribu Ephraimitica dux creatus, moritur senex, octauo magistratus anno. Deinde Palæstini subactos Israelitas per annos quadraginta tributarios habuerunt. quo tempore natus Sampson (Robur hoc nomen significat) illos infestauit, cuius quidem ortus huiusmodi extitit. Manoes Daniæ tribus vir mulierem sterilem in matrimonio cum haberet, vterq; sobolem orat Deum. Semel mulieri soli adolescens magnus & pulcher apparet, partum filij nuncians: eiq; mandat, ne vinū aut quicquam quod inebriaret, biberet, néue comā tonderet pueri. eum enim Nazaræum, hoc est, sanctum fore Dominò, & Israelem per eum è potestate alienigenarum eripiendum esse. Mulier domum reuerso marito hæc nunciat. Tum ille, vt idem sibi quoq; appareret, orat Deum. Angelus absente Manoe denuò redit ad mulierē. illa orat, vt mariti aduentū expectet. Reuersus Manoes, rogat, nato puero quid faciendum esset? At ille: Vinum, inquit, nō bibet, neq; aliud quicquam quod inebriet, neq; vlla re immunda vescetur, neq; comam radet. Tum Manoes nomē eius qui cum colloquebatur sciscitans, non aliud responsum accipit, nisi id esse admirabile: & hœdum immolat, ac panes affert. Ille carnes & panes in petra collocari iubet quo facto, baculo quem gerebat, ferit: ignis inde ortus illa consumit. in eaq; flamma, vidente Manoe & vxore, angelus in cœlum ascendit. Post hæc nascitur Sampson grandescit, ac spiritus Domini fertur super eo. Cum autem * Thamnæ (Palæstinorū id oppidum est) puellam alienigenam vidisset, amore captus, etsi parentibus alienigenæ confugiū recusantibus, tamen improbitate orandi impetrat. Dum autē puellæ parentes frequenter adit, in leonē incidit: & quia non alia ad defensionem arma suppetebāt, manibus belluam conficit, & à via deflectēs, in saltum abijcit. Post dies aliquot iterū ad sponsam proficiscens, examen apum in ore leonis reperit, & ipse de fauo inde sumpto comedit, & patri ac matri affert. Reuersus ad alienigenas XXX. adolescentib. inter nuptiales epulas quæstionem proponit, cuius solutionē intra dies VII. si inuenissent, cuiq; sindonem & stolam daturum pollicetur. sin minus, tantundē à singulis illorū stipulatur. Assensis adolescentibus, quæstionem proponit, hoc modo: De comedēte exijt cibus, & de forti dulcedo. Illi quæstionē non intelligentes, puellam orant, vt eam ex marito cognitam sibi renunciaret. Orat illa, Sampson refragatur initiò tandem victus sponsæ lachrymis, rem aperit, illa prodit adolescentibus qui die VII. Sampsoni dicunt: Quid est melle dulcius? quid leone fortius? Sampson igitur iratus, adolescentibus quidem dat quæ ꝓmiserat, sed nuptā abdicat, quā à patre alteri desponsam ægrè ferens, trecētas vulpes capit, eas facibus ardentibus caudis illarū alligatis, in Palæstinorū arua immittit, segetē iam ferè adultam & vineas incendit. pro quo facto Palæstini vxorem dudū eius, cum cognatis in ignem coniectā, concremarunt. Sampson verò multis alienigenarū interfectis, in rupe cōsedit. Illi expeditione suscepta, Israelitis edicunt, si insontes haberi velint, vt Sampsonē dedant. Accessere ad rupem armati ter mille. Sampson descendit, vltrò se popularibus offert, qui eum Palæstinis vinctū tradunt. At ille abruptis vinculis, & asini maxilla temerè illic iacente arrepta, mille alienigenas ea perimit, reliquos fugat. Vnde locus ille Maxilla dicitur. Cum autem præ siti deficiens, Deum cum ploratu obtestaretur, aqua è fissura terræ, quam proiectam maxilla fecerat, scaturit. Potu refectus Gazam adit, vbi cum Gazæi portis clausis cauere vellent, ne elaberetur, ille sub mediam noctem surgit, portā, limina & postes in humeris sublata, & in montis perlata verticem deponit. Post hæc Sampson Palæstinam meretriculam deperit, nomine Dalidā. cum ea proceres alienigenarū agunt, multa polliciti, si tantarum virīū causam è Sampsone cognitā sibi renunciasset. Illa multifariam aggressa virum, vt id eliceret, à Sampsone aliud atq; aliud dicente, cum rei periculum faceret, eluditur. Sed cum illa instaret, oraretq; vehementius, arcanū tandem prodit: se Dei iussu comam alere, qui interdixerit, ne eam radat, in eaq; repositum esse robur suum. Mulier dormienti comā radit, imbecillē hostibus tradit, illi oculos ei effodiunt. Ita ille prius formidabilis, ludibrio habetur. Progressu temporis coma illi renascitur, viresq; redeunt. Cùm autem Palæstini potarent, eorumq; proceres & magnates conuiuarentur in domo quæ colūnis fulciebatur: etiā Sampson à puero ad illudendum adducitur. Ad illā domum multitudo virorum & mulierum circiter trium millium cōfluit, vt ludibria Sampsonis spectet. Qui cum dicterijs incesseretur, & alapis cæderetur, puerum ducem iubet se ad columnas adducere, vt defessus, inquit, eis innitar & quiescā. Tū duabus columnis conuulsis, ædificium deiecit, cuius ruina & ipse & omnes qui in eo erāt, sunt oppressi. Et hunc exitum ille habuit, cum Israelitico populo per annos XX. ius dixisset. Post Sampsonem non amplius iudices populo præfuerunt, sed Elius pontifex: sub quo fame ingrauescente, vir quidam Bethleemiticus, Abimelechus nomine, cum vxore & duob. filijs in Moabitidē transmigrat. Ibi filijs Moabiticas vxores despondet, & intra X. annos vnà cū filijs moritur, relicta vidua vxore Noemide, duabusq; nuribus.

Iephtha 7. iudex.

Amesas.

Labdon.

Sampsonis natiuitas, coniugium, res gestæ, interitus.

Angelus.

Victima.

Sampsonis coniugiū.

** Thamnata appellatur.*

Leo & fauus.

Quæstio Sampsonis.

CCC. vulpes in Palæstinorū segetē immissæ.

Asini maxilla pro gladio, & fonte.

Gazæa porta.

Dalida Sampsonē tondet & prodit.

Sampson cæcatus, dum ludibrio habetur, vnà cū inimicis perit.

Elius pontifex.

Abimelechus.

Noemis.

Rutha.

ribus. Orpha & Rutha. Noemis patriá repetit. ac Orpha nurũ alreta moniru ſocrus apud Moabitas manet, Rutha cum Noemide ꝓficiſcitur. Bethleemæ Boozus Abimelechi cognatus eas hoſpitio excipir. Ibi mulier à ciuibus ſuo compellara nomine: Ne me, inquit, Noemin, ſed Maram appellate (ſignificat autem Noemis felicitatem, Mara dolorem & acerbitatem) nam cum plena diſceſſerim, vacua ſum reuerſa. Tempore meſsis Rutha de ſocrus ſententia ad ſpicilegiũ in Boozi agrũ egreditur. Ille agnita puella permittir, vt quod poſſet, mereret, & auferrer, ac prandium ei præberi iubet à villico. Illa de cibo etiam quem acceperar, aliquid ſocrui cõſeruat, & veſperi hordeum quod collegerat, domũ ferens, vt à Boozo tractara eſſet, refert. ac cõ Boozi ancillis denuò egreditur. Ibi Noemis conſiliũ deſpondendæ Boozo Ruthæ capit, ac nuro ablegat, monitam, vt ad pedes Boozi in area dormientis procumbens, ſomnum caperet obtemperat illa. Quod Boozus cum ſub mediam noctem ſenſiſſet, quæ eſſer rogat. re cognita, tum quidem quieſcit: manè autẽ excitatã Rutham ad ſocrum ire iubet. Ipſe, inquit, interrogabo eum, qui eſt tibi ſanguine propior. quaſi te ducere voluerit, ad illum te conferes. ſin recuſarit, legitima mihi coniunx eris. Abit mulier. Noemidi exponit omnia. Boozus Rutham & cognatum eius ad ſenatum accerſit, eiq́; dicit: Abimelechi cognati noſtri & filiorum eius hæreditatem renes? affirmante illo, tenere ſe ob ꝓpinquitatem ex lege: Non ergo, inquit, ex ſemiſſe obſeruandæ ſunt leges, ſed in omnibus rebus illis obtemperandum. Reſtat igitur vt Mallonis Abimelechi filij vxorẽ ducas & cognato ſemen excires. Recuſat ille, ac Boozo tam hæreditate quàm muliere cedit. Rutha, vt lege iubebarur coram ſenatu, ſoluto viri illius calceo, in faciem eius expuit, itaq; Boozo nubit & filiolum ei parit Obedum (Δουλεύων id nomen Græcè ſonat, id eſt, ſeruiens.) Obedo naſcitur Ieſſæus. Ieſſæo præterea Dauid, qui regnũ Iſraelitarũ obtinuit, & filijs ſuis imperiũ reliquit, ad genus primum & viceſimum propagatũ. Elio autẽ ſummo pontifici, qui, vt diximus, populũ gubernabat, duo fuere filij homines nefarij, & omni genere ſcelerum cooperti, Ophnis & Phinees: neq; paternis monitis quicquã mouebantur. Horũ iniquitati iratus Deus, per Samuelem puerum adhuc, Elio ſignificat clades ipſi, liberiſq́; et domui eius imminentes. Erat autẽ Samuel viri Leuitæ Elcanæ filius, qui duas habebar vxores, Annam & Phenannam: quarũ hæc liberos ex Helcana ſuſceperat, Anna nõ pepererar. Viro Silonem cum vxoribus profecto, cum peractis ſacris, conuiuij tempus adeſſet, ac Phenannæ liberi aſsiderent: Anna orbitatem ſuam deplorat, & properè tabernaculum Domini ingreſſa, Deum orat, vt liberos ſibi det, primogenitum ſe Deo conſecraturam vouet. Dum precibus immoratur, Elius pro tabernaculo ſedens, ebriã ratus, eam diſcedere iubet. At illa: Neq; vinum, inquit, bibi Domine, neq; aliud quicquam quod inebriet: ſed dolore orbitatis contabeſco. Tũ ſacerdos: Abi, inquit, ac Deus te voti compotem reddat. Domum reuerſa cum marito, concipit, & Samuelem parit, quem Deoptatum poſsis dicere Puerum iam grandiuſculũ ex voto ad Elium ducit, Deo educandum alentem comã, in æde vitam degentem, & aquæ potu vtentem. Is duodecim natus annos, vaticinatur. & quodã tẽpore dormiens nominatim à Deo vocatus, ad pontificẽ accedit, quaſi ab eo vocatus eſſet: idq́; ter contigit. Tum Elius intelligens diuinã eſſe vocationem Samuelem iubet, ſi iterum vocetur, dicere: En adſum Domine. Cum ita feciſſet puer, ait ei is qui vocarat, magnam cladem Iſraelitis imminere, Elij filios vnà perituros, & ſacerdotium in Eleazari familiam tranſiturum. Ea verba cum ſacerdoti Samuel referre noller, tandem iureiurando adactus, omnia quemadmodũ audierat, recenſet. Dehinc Palæſtini bellum Iſraelitis inferentes, pugna ſuperiores euadunt. Populus arcam ſubſidio ferri poſtulat. Miſſa illa cum Elij filijs, redintegratur præliũ, funduntur Hebræi, ad xxx. millia cadunt, inter quos & filij pontificis, arca item in hoſtium poteſtatẽ venit. Elius pontifex, qui in ſublimi ſella ſedaret, ſtrage exercitus, & cæde filiorũ, arcæq́; captiuitate cognita, præ mœrore de ſella delapſus moritur, annos LXXXX. natus, cum XXXX. populo præfuiſſet. Alienigenæ arcam in vrbem Azotum perlatam, Dagoni (ſic Deum ſuum appellabant) conſecrant. Manè in Dagonis ædem ingreſsi ſimulacrum ante arcam humi proiectum reperiunt, idq́; ſublatum in ſuam baſim reſtituunt. Vt autem hoc ſæpius factum deprehendunt, & ſtatuam quoties erexiſſent, toties ante arcam adorantis ſpecie proiectam reperiſſent, obſtupeſcunt, dubitantes quid rei eſſet. Ex hoc Azotiorum vrbem & agrũ lues inuadit. Nam & homines circa ſedem laborare (dyſenteria fuiſſe, ait Ioſephus) & mori complures ciues, & murea è terra exorti, agrũ omnem vaſtare. Serò demum arcam ſibi malorum eſſe cauſam Azotij intelligentes, Aſcalonem mittunt: ijs etiã eadem accidunt. Sic v. Palæſtinorum vrbes arca peruagata, omnibus calamitoſa extitit. Itaq; magiſtratus v. vrbium ijs malis conflictantium congreſſi, videlicet Getæ, Accaronis, Aſcalonis, Gazę & Azoti, alijs aliud de arca cenſentibus, tandem decreuere omnes, ſedea quinque aureas, totidemq́; mures itẽ aureos arcæ imponere, & nouum fabricare currum, & vaccas quæ primùm pepeiſſent currui iungere, ſed earũ vitulos retinere, ac currui arca impoſita, boues in triuium abductas relinquere, vt quorſum impetus tulerit, eant. Quæ ſi verſus Iſraelitas abeant, ob arcã mala illa ſe perpeti ſtatuendũ neq; prohibendũ quò minus illò eant. Sin aliò ſe conuerterint, reducendas boues & currum, & quæ in eo ſint. His, vt decretũ fuerat, peractis, dimiſere boues, eminus ipſi ſequentes, vt euentum viderent. At illæ rectà verſus Hebræos ire, neque ſubſiſtere prius, quàm in magnum campum Bethſames peruenissent. Vt autem pagi illius viri arcã viderunt, accurrunt, de curru tollunt, boues immolant: & lignis, e quib. currus confectus erat, cremant.

Rutha Boozo nubit. — *Paulò aliter narrantur hæc in lib. Ruth. Ioſephum enim potius hic & alibi autor ſequitur quàm ex ſcriptoribus alium quenquã.* — *Obedus, Ieſſæus, Dauid.* — *Elcana. Anna. Samuel.* — *Palæſtini victis Iſraelitis arcam Dagoni conſecratam malis coacti reſtituunt.*

mant. Quo Palæstini viso, retrò abierūt. Numen autem ijs qui arcam attigerant, cùm profani essent, iratum, necem attulit. Reliqui commune Hebræorum de arca recepta certiores reddunt. Illi eam Carriathiarim abducunt, & in Amioadabi Leuiticæ tribus hominis ædibus collocāt. vbi annis viginti mansit, cùm apud alienigenas quatuor manses fuisset. At Samuel propheta iam celebris, & magna præditus autoritate, populo conuocato, de vindicanda libertate disserit ac persuadet. Quo Palæstini cognito, inopinata aggresione Israelitas perterrafaciunt. Qui ad Samuelem confugientes, de salute sua esse actum aiunt, nisi ipse numinis opem exorarit. Ille bonis animis esse iubet, & Dei auxilium pollicetur, agnóq; immolato Deum orat. Nondum flamma victimam consumpserat, cùm hostes impetum in Hebræos faciunt, faciliùs eos inermes superari posse rati. Sed & terra diuinitùs concussa, & tonitribus erumpentibus, & fulguribus emicantibus perterriti, in fugam vertuntur. Fugientibus Samuel cum populo instat, ac multos cædit. Post eam cladem non amplius Israelitas inuasere: sed & terram quam Hebræis ademerant, Samuel recepit. Ita is populo ius dicebat, & imperabat. Verùm iam senex populi gubernādi munus ac iuris dicundi prouinciam filijs distribuit, quorum maiori Ioelis, minori Abiæ nomen erat: qui morem patris non secuti, ad largitionum corruptelas deflexerunt, & ius atq; æquum venale habuerunt. Hæc populus ægrè ferens, ad Samuelem cōfluit: &, Quoniam tu, inquit, per ætatem nobis præesse non potes, Regem creato, qui & gentem gubernet, & aduersarios nostros oppugnet. Ea re cùm Samuel „ tristaretur, dicit ei Deus: Non te pro nihilo ha„ buit populus, sed me. quem verò tibi monstraro, eum regem vngito. Hebræis igitur cōuocatis, „ Samuel proponit, se electurum eis esse Regem: „ prædicens, fore vt pœniteret eos, ac liberatione à regibus Deum oraturos. Illi instant, Regem „ flagitantes, de rebus futuris securū esse iubent. Tum Samuel: Abite nunc, inquit: vbi cognouero, quem vobis regem Deus dederit, accersam vos. Accidit autē, vt Beniamita quidam nomine Cis, Saulem filium, hominem statura & forma excellenti, cum seruo ad asinarum, quas amiserat, inquisitionem mitteret. Quas ille cùm passim quæsiuisset, nec inuenisset, Samuelem de asinabus interrogaturus Armathaim venit. Ibi Deus Samueli reuelat, eum esse quem populo Hebræorū imperare velit. De asinabus igitur rogatus, incolumes esse respondet: & Saulem hospitio exceptum manè prosequitur. vrbem egressus, cùm adolescentem seduxisset, oleo caput eius perfundit, ac deosculatus: Vnxit te Deus, inquit, Regem populi sui, cuius vnctionis illud tibi signū erit, quòd circa Rachelis sepulchrum duo tibi viri occurrent, asinas repertas gratulaturi. Adijcit & alia signa confirmandæ veritatis ergò, atq; inter cætera, vbi Gabatam venerit, cum illius loci Prophetis vaticinaturū. Mandat etiam, cùm à se accersatur, vt Galgala veniat. Pòst, coacto populo, sortem mittere iubus iussit, vt constaret, cuias futurus esset rex. Cecidit autem sors in Beniamiticam, deinde in gentem * Battarim: quæ cùm viritim sortiretur, Sauli sors obuenit. Quæritur ille, nec inuenitur. Samuel diuinitùs monstratis eius latebris, adductum in medio statuit. Erat autem proceræ staturæ, & humeris eminebat supra omnes. Tū ad populum Propheta: Hunc, inquit, regem vobis vnxit Dominus, cuius inter vos omnes non est similis. Populus gratulabundus acclamat: Viuat rex. Saulum ita regno potitum, multi obseruabant vt regem, & vt par erat, honorabant. Multi etiam spernebant & irridebāt. Post mensem Naas Ammanitarum rex Iaben Galaaditicæ obsidet, non alia conditione se vitis parcere velle dicens, nisi dextrum oculum sibi quisque eruendum traderet. Illi septem dierū inducias petunt: ijs impetratis, nuncios in Galaaditicam mittunt. Auditis Ammanitæ verbis, populus luget: Saul verò ingenti ira percitus, duos boues membratim cōcisos in omnes fines Israelitarum mittit, cōminatus, eodem modo se tractaturum eos, qui ad propulsandos Ammanitas non adesset. Concursu populi facto, numeróq; inito, inuanta sunt virorum D.CC. millia: & Saul numine afflatus prædicit, Iabinos postridie fore saluos. totamq; noctem cum exercitu profectus, circa primam vigiliam ad Ammanitas peruenit: ac trifariam diuisis copijs, hostes circundat, multos cædit, ipsumq; regem Naam. reliquos fundit, & impressiona in eorū regionem facta, opimàq; præda parta, illustris domum reuertitur, neque iam contemptui habetur, sed ob fortitudinem celebratur, & honoratur ab ijs etiam, à quibus dudum subsannatus fuerat. Itaque Samuel rursus congregato populo, Saulem denuò regem proclamat, iterū inunctum oleo. Sic Hebræorum Respub. ex optimatium imperio in regnum est mutata. nam sub Mose & Iesu parebant optimatibus. Pòst per annos XVIII. magistratu caruerunt. Deinde sub ijs fuere, qui iudices vocabantur, iudiciorum & rerum omnium summa vni ax optimis permissa. Samuele porrò sacramento populum adigente, vt dicerent, num qua iniuria illos affecisset: exclamarunt omnes, eum iustè & benè genti præfuisse. Tum ille: Scitote, inquit, vos rege flagitando grauiter deliquisse, eáque re irritasse Deum: cuius illud vobis signum erit, quòd adulta æstate tempestas orietur. Nec mora, tonitrua & fulgura vt Propheta dixerat, eruperūt, & grando delata est, vt populus perterrefactus Samuelem rogaret, vt sibi delictorū à Deo veniam impetraret. Cùm autem Palæstini Hebræos subigerent, armis ademptis & vsu ferri interdicto, Saul Galgala descendit, populum vt ad vindicandā contra Palæstinos libertatē exurgeret, cohortatus. Illis verò multitudinem hostium reformidantibus, rex Samuelem ad se vocat. Is post VI. dies venturum cōstituit, vt die septimo re diuina facta cum hostibus, cōfligant. At Saul cùm videret populum clàm abire, seque deseri, immolat: & audito Samuelis accessu, obuiam progreditur. Ibi vates: Quid, inquit, istud egisti, violatis præceptis

Israelitæ de consilio Samuelis Palæstinos cedunt.

Saul ad imperium Iudæorū vocatur.

* *In Bibliis atq; etiam apud Iosephum nominatur gens hæc Metri.*

Sauli Ammanitis cæsis regnū confirmatur.

Samuel cū populo expostulat.

Saul ob violatam religionem improbatur.

ceptis meis? Scito igitur, non stabile fore regnum tuum: sed quæsiturum esse Deum hominem ex animi sui sentẽtia. Ita discessit Samuel. Saul verò & Ionathas filius eius cum D. C. militibus Gabaonem profecti sunt. Alienigenæ autem copijs trifariam diuisis, agros Israelitarum populabantur. Id Saul, Ionathas & Achia sacerdos ex alto conspicientes, & ob paucitatem ad opem ferendam impares, animis angebantur.

Ionatas cũ armigero suo castra hostiũ ingressus patris temeritate penè interit.

At Ionathas, patre inconsulto, cum solo armigero de colle descendens: Aggrediamur, inquit, castra hostium: qui si nobis dixerint, discedite, non ascendemus ad eos. Sin ascendere iusserint. ea verba victoriæ tessera habenda erunt. itaq; ad castra hostium fertur. Illi, Ascendite ad nos, inquiunt, est enim quod vobiscum colloquamur. Ea vox animum auxit Ionathæ, atque inde digressus, aliunde cum suo comite arrepit, hostes dormientes inuadit: ac cæsis ad XX. cæteris terrorem incutiunt, vt perturbati & fugientes alij ab alijs interirent. Saul castra hostium perturbata videns, & filij atq; armigeri illius absentia cognita, impetum & ipse in hostea perturbatos facit. Tum qui dudum prę metu se occultarant, receptis animis cum rege se coniungunt, hostes persequũtur, cædũt. Saul diras imprecatur suis, si quis ante noctem cęde hostium intermissa, cibũ gustaret. Inter persequendum, Ionathas, execrationis paternæ ignarus, cùm in syluam esset ventũ, in qua apiarium erat, fauum comedit. Saul castra hostium oppugnaturus, per sacerdotem oraculum consulit, num victoriam largiatur Deus. Sed Deo nihil respondente, autorem offensi numinis quærit: ac ipsum Deum testor, inquit, me sontem occisurũ, etiam si filius meus Ionathas fuerit. Sorte ducta, Ionathas designatur. qui rogatus quid deliquisset, se nullius peccati sibi esse cõscium ait, nisi quòd pridie, paternæ execrationis ignarus, de fauo gustasset. Eo pater audito, se illum occisurum

Saulis insignes victoriæ, & improbatio ob Amalechitarum prædam.

iurat. Populus contra & ipse iurat, se non passurum, vt victorię autor occidatur. eóq; erepto voris Deum placat. Saul Palæstinorum circiter LX. millib. occisis, regreditur: ac Ammonitis, Moabitis, Palęstinis, Idumæis, Amalechitis, nec non Subæ rege subactis, Israelitas è manu exterorũ eripit.

Saulis liberi.

Sauli filij fuere tres, Ionatas, Iesus & Melchisus: ac filiæ duę, Meroba & Melchol.

Abener.

Imperatorem crearat Abenerem, Neris cognati sui filium. Dixerat aũt Sauli Samuel, iubere Deum, vt cęderet Amalechũ, victoriáq; potitus, nemini parceret, non mulieribus, nõ infantibus, non iumentis, non pecudibus, sed eorũ nomen funditùs deleret. Itaq; Saul cum Amalechitis congressus, hostes vincit, cędit omnes. Sed Agagum illius terræ regem in potestatem redactum, admiratione formę & magnitudinis, non occidit: armenta etiam, greges, cæteráq; eximia, diuini mandati immemor, conseruat. Proinde Samuel à Deo edoctus, pœnitere eũ Saulis creati regis, occurrit regi. Is ait se gratiam habere Deo, cuius munere vicisset hostes, & vt iussus fuerit administrasse omnia. Tum Samuel: Vocem, inquit, audio iumentorũ & aliarũ pecudum. vnde istæ? Saul respondet, populum ea in victimam asseruasse Deo: cæterum Amalechitas omnes, rege eorum excepto, deletos esse. Ad ea Samuel: Quoniam, inquit, Dei iussis non obtemperasti, scito te regnum amissurum.

Dauid à Samuele Rex inauguratur.

At ille, se peccasse fassus, Prophetam orat, vt per sacrificia Deum sibi reconciliet. Discedit vates, quem dum Saul per vim retinere nititur, vestem eius abrumpit. Ibi Propheta: Sic, inquit, regnum à te abrumpetur, ac viro iusto & bono dabitur. Rege autem ne sic quidem remittente preces, paret: & * Agago adduci occidique iusso, illico Armathaim reuertitur: ac mandante Deo, Iessæum accedit, vt vnum ex filijs illius oleo regem inauguraret, qui sibi monstratus esset. Bethleemam cùm venisset, re diuina facta, Iessæum cum filijs accersit. & cum primogenitum, virum magnum formosumque vidisset, illum Deo placere opinatur. Sed Deus: Ne, inquit, vultum eius intuere, nec proceritatem corporis. nam homo faciem spectat, animum Deus intuetur. Prætergressis igitur Iessæi filijs omnibus, nec vllo eorum Deo placente, Iessæo dicit Samuel: Nullum horum elegit Deus, sed si quis alius tibi est, is prodeat. Tum Iessæus: Paruulus adhuc restat, qui oues pascit. Eum accersi Propheta iubet.

** Illum met occidit Samuel, vt ipse suo libro testatur.*

Dauid in Saulis regiam asciscitur.

Dauid accersitus venit, rufus cum pulchritudine oculorum, cætera etiam formosus: eum esse qui vngendus esset, Samueli significat Deus itaque sumpta ampulla, oleo eum in medio fratrum inungit, ac Armathaim redit: Spiritus autem diuinus in Dauidem insilit, ac à Saule recedit, pro quo illum malus spiritus inuadit, præuocans & exagitãs. Visum igitur est regi adiungere hominem cinnyra psallendi peritum, vt dæmonij insultus ac turbatio cantu illo sopiretur. Accersitur Dauid, vt idoneus ad eam rem, & à rege magnopere diligitur, adeò vt armiger eius appellaretur. Quoties igitur spiritus ille malus regem inuadebat, carminibus illius abigebatur, & Saul ad se redibat. Cùm autem Palæstini bellum Israelitis intulissent, atque hi in procinctu starent, quidam ex alienigenis stans in medio amborum exercituum, nomine Golias, vir robustus & magnitudine corporis omnibus superior, quippe statura VI. cubitorum & dodrantis, cuius thorax siclorum quinque millia pendebat, hasta instar iugi textorij erat, mucrone ferreo, sexcentorum siclorum pondere. Is igitur in medio stans, exclamat ad Israelitas: Descendat aliquis vestrûm, & mecum congrediatur, qui si me percusserit, seruiemus vobis: sin ego illum deiecero, vos nostri serui eritis. idque XL. diebus continenter fecit. Dauid autem à Saule ad patrem Iessæum remissus, subinde in castra missitabatur, ad afferendam fratribus militantibus commeatum. Nam tres ex natu maioribus Saulem sequebantur. Cùm igitur ad fratres venisset, Golias rursus de more singulare certamen poscebat, & Hebræis exprobrabat, neminem secum congredi audere. Iis verbis auditis indignatus Dauid, ad eos qui aderant, ait, se cum illo pugnaturum, quo nunciato rex Dauidi: Non, inquit, potaris pugnam com-

committere cum isto incircumciso, cùm puer adhuc sis. Tum Dauid, se Deo fretum esse respondet, qui sibi contra vrsam vires dedisset, & contra leonem, qui gregem inuasissent, & pecudes rapuissent, eos se persecutum, & rapta recuperasse, & percussisse bestias, atque occidisse. Eo igitur se esse fretum, qui & alienigenam illum sibi perimendum sit traditurus, & ignominiam Israeliticæ gentis depulsurus. Ac ille quidem hæc dicebat. Rex autem ire permittens, sua illi arma accommodat. quibus Dauid grauatus, vti recusat: sed baculo sublato, & quinq; lapidibus in pera conditis, cum funda sua ad alienigenam properat. At ille per derisum interrogat, Num ad canem cum baculo & lapidibus iret? Dauid respondet, eū sibi cane deteriorem videri. Tum ille iratus, verbis arrogantibus se carnem eius feris & alitibus daturum minitās, contra Dauidem ruit. qui & ipse celeriter lapide fundę imposito, frontem hostis ictu adeò vehementi ferit, vt is pronus in faciem corrueret. Dauid accurrit, eductóque Goliæ gladio, caput illi præcidit, & spolia eius legit. Ea re alienigenæ territi in fugam vertuntur. Saul immisso fugientibus exercitu suo, magnam turbam occidit, plures vulnerat, castra diripit. Dauid Goliæ caput Sauli offert, gladium Deo consecrat. Redeunti domum exercitui occurrunt mulieres, ac saltantes, Saulem mille occidisse, canunt: Dauidem verò decem millia deleuisse, respondent virgines. Ea verba Saulem ad inuidiam incitarunt, vt diceret: Quid ei prœter regnum deest? & Dauidem suspectum haberet. Itaq; cum malo spiritu corriperetur, eumq; Dauid demore excantaret, lanceam contra illum mittit, idque iteratò factum. sed Dauid præsidio diuino septus, ictum declinat. Deinde rex Dauidem metuens, tribunum militum creat, vt inter hostes periclitetur. At ille Deo adiutore rem benè gerit, populo charus. Nec non Melchol filia regis, illius amore capitur. quo Saul nunciato, struendarum insidiarum occasionem arripit, filiam ei se daturum pollicens, si c. præputia alienigenorum sibi attulisset: fore sperans, vt in prælio caderet. Eo Dauid intellecto, cum suis militibus profectus, & cæsis hostilibus, c. Sauli præputia affert (Iosephus non c. præputia, sed D.C. capita attulisse narrat) itaq; Melcholis cōiugio potitur. Cæterùm Saul, qui eum & diuinitùs foueri, & publicè charum haberi cerneret, magis etiam formidare, insidiari, moliri necem. Igitur Ionathæ filio, & famulorū fidelissimis, cædem eius mandat. Verùm Ionathas, cùm Dauidem amaret, mandatum patris ei refert, cauere iubet, cum patre acturum promittit, eiq; indicaturum omnia. Facit ita, & patris animum ad clementiam traducit, vt mutata sententia iuraret, se Dauidi nullam facturum iniuriam. & Dauidem, his renunciatis, ad regem adducit, vt sicut prius ei præstò esset. Cùm autem Palæstini denuò se mouerent, & Hebræos inuaderent: Dauid contra eos à Saulo missus, rebenè gesta reuertitur. Sed quo hic plurib. successibus vtitur, eo grauiorē regis inuidiam subit, itaq; cùm

Dauidis & Goliæ pugna.

Saul Dauidi inuidet & insidiatur.

Melchol Dauidi nubit, cuius ope & Ionathæ fratris, regis insidias effugit. Ionathas Dauidem monet.

Sauli quem malus genius denuò inuaserat atq; angebat, cum cinnyra præstò esset, & excantaret, Saul hastam correptam cōtra eum conijcit: at ille præuiso declinatóq; ictu, discedit. Saul verò satellitibus noctu in Dauidis ædes missis, manè eum tollere decreuerat. Quo Melchol cognito, Dauidem per fenestram demissum eripit. Manè cùm Dauid abducendus esset, Melchol ita parato lectulo, quasi aliquis in eo iaceret, & stragulis corde recens mactatæ capræ supposito, cuius motu stragula agitata opinionem afferent, quasi aliquis in lectulo recuberet, missos introducit, maritum ægrotare dicens: quo Saul nunciato, eum in lecto afferri iubet. Illi sublato lectulo, reiectisq; operimentis, cōmentum deprehēsum regi nunciant. Sic Dauid vitata morte, Armathaim ad Samuelem sese confert, cum eo Nabiothæ Ramæ degens. Saul eò quoque mittit satellites, qui Dauidem abducerent: qui cùm eò peruenissent, vaticinari & ipsi cœperūt. eo cognito rex alios mittit, quibus & ipsis eodem modo affectis, iterū mittit alios: qui cum & ipsi numine afflati essent, ipse ira percitus, properè descendit, cumque propè accessisset, itidem vaticinari cœpit. quo tempore qui ibi erant, celebratum illud protulerunt: Nunquid & Saul inter Prophetas? Cùm verò ad Samuelem accessisset, tanquam alienata mente, exutis vestibus, totum diem, totamq; noctem nudus iacuit. Dauid inde aufugiens, Ionatæ patris cō tra se conatum significat. quod cùm ille nō crederet, petit vt paterni animi periculum faciat, & sibi extra vrbem manenti nunciet. Itaque Ionathas Dauidis apud patrem facta mentione, cùm eum illius sitire sanguinem intellexisset, illi clàm ipse omnem rem nunciat, & fuga salutem quærere iubet: Dauidemq; iureiurando sibi obstringit, vt sui recordaretur, quòd si ipse mortuus esset, liberis suis benefaceret. His Ionathæs dictis reuertitur, Dauid Nabam ad Abimelechum pontificem se confert. Ei miranti cur solus iret Dauid: Mihi rex, inquit, arcani aliquid mandauit, quod ne quis rescisceret, solus adsum: hic autem cōuenire me famulos meos iussit. His dictis, panes perijt. sacerdos se non nisi sactos habere respondit: verùm si à mulieribus puri essent, acciperet atque ederet. Tum Dauid gladium etiam dari sibi petit: sed cùm sacerdos non alia arma nisi Goliæ gladium se habere diceret, quem ipse Deo consecrasset, eo Dauid accepto, Getham ad regem alienigenarum Anchum se confert. Ibi agnitus, & perterrefactus, insaniam simulans, quasi mentis impos & incedere & agere omnia. Sic ab alienigenis elapsus, in tribum Iudaicam proficiscitur, & in spelunca Odollo delitescit, vbi fratres & cognati eum conueniebant. Pòst & alij ad eum confluxere, circiter cccc. Inde in Moabitidem abiens, regem orat, vt parentibus suis illic exulare liceret, donec suæ res exitū aliquem sortirentur. Obsequitur ille, & Iessæo cum sua familia suscepto, Dauid Gadis prophetę iussu in terram Iudaicam redit. Saul vbi cognouisset, Dauidem manum fecisse, conuoçat amicos, cum eis expostu-

Melchol Dauidem astu liberat.

Dauidi & Ionathæ fœdus.

Dauid ab Abimelecho pontifice victū & arma petit.

Dauid simulatione insaniæ, euadit Anchi Gettæ vltionem.

cccc. Dauidis conuenti.

Moabitidum exiditia.

expostulat, quasi cum Dauide colludentibus. Doeg autem Syrus, Saulis seruus, qui affuerat, cùm pontifex Dauidi panes & Goliæ gladium dedisset, regi nunciat, vt Dauidem ad pontificem profectum viderit, vt pontifex eius nomine Deum consuluerit, vt commeatum & Goliæ gladium illi dederit. Rex pontificem accersitum coniurationis cum Dauide initæ accusat, & à satellitibus cum omni progenie occidi iubet. Illis cædem virorum Deo sacra offerentium reformidantibus, Doego id negotij dat. is iussa regis exequitur, omnibus interfectis, numero * v. & ccc. in ciuitatem eorum quoq; grassatus, sublatis prorsus omnibus nullo ætatis aut sexus respectu. Vnus duntaxat pontificis filius Abiathar fuga elapsus, Dauidi nunciat quid accidisset. Cùm autem alienigenæ Ceilam impressione facta, prædas ex agro agerent, Dauid autore Deo cum cccc. eos aggressus, cædit, omnemque prædam recipit. Tum Saul copias militum ad eum occidendum mittit: sed Dauid relicta Ceila, in desertum se confert. Saule autem ne sic quidem ab eius occidendi consilijs discedente, Ionathas ad Dauidem profectus, confirmat hominem, & spem bonam habere iubet: sed cùm Dauid in petram deserti Maanis confugisset, Saule cum magnis copijs aggresso, in periculo captiuitatis fuisset, nisi nunciata hostium in regionem impresione, Saul relicto Dauide, ad sua tuenda se recepisset. Post hæc Sauli nunciatur, Dauidem in deserto Gaddi versari. Assumptis igitur delectorum tribus millibus inter eundum turbatis intestinis, in speluncam ad requisita naturæ secedit, in qua Dauid cum sua cohorte latitabat. qui cùm à suis ad occidendum Saulem incitaretur, non obsequitur, sed laciniam vestis eius clàm præcidit. Rege egresso, & ipse procedit, clamore post eum sublato. ad quem, conuersum tergum dorat, & sic infit: Noli fidem adhibere ô rex calomnijs. Ecce tradidit te Dominus in manus meas. Nam cùm in spelunca vestis tuæ laciniam præciderem, multò facilius teipsum occidissem. simulque illam proferit: &, Dijudicet inter me & te Deus, exclamat. Quæ cùm regis animum perculisset, sublata voce cum eiulatu Dauidi dicit: Tu iustus es, nam cùm ego malè de te sim meritus, tu in me beneficus extitisti. Quare credo te ad regnum Israelis asseruari à Deo. Verùm dato mihi fidem, te domum meam non euersurum, sed conseruaturũ esse genus meum. Iurat Sauli Dauid, itaque discedunt inuicem. Sub id tempus Samuel etiam moritur, vir instus & bonus, qui post Elij obitum Israelitis præfuerat annos XII. solus, cum Saule XVIII. Dauid in desertum Maanis recedit, & ad Nabalem Carmelitam, hominem diuitem, qui greges suos tondebat, legatos mittit, petitum, vt sibi & suis, quantum ipsi visum esset, impertiretur, ob defensos & greges & pastores eius. Nabal homo asper & ferox, Dauidicis inhumaniter respondet, & impudenter: Quis, inquit, est Dauid? quis est Iessæi filius? eumque fugitiuum vocat. His contumelijs irritatus Dauid,

Doeg pontificem sacerdotes perimit.

** In Biblijs tantum 85 numerantur.*

Abiathar sacerdot.

Ceila direpta.

Ionathas Dauidem consolatur.

Saul Dauidem persequitur.

Dauid Sauli parcit.

Saulis cum Dauide fœdus.

Mors Samuelis.

se Nabalem cum omnibus suis deleturum iurat, & cum cccc. armatis aduersus eum proficiscitur. Verùm Nabalis vxor, matrona prudens & formosa, cùm rescivisset quemadmodum Dauid maritum allocutus esset, & bona ipsorum custodisset, atque vt maritus Dauidi contumeliose respondisset: re cum illo non communicata, asinos multis & varijs muneribus onerat, Dauidi obuiam proficiscitur. Ad quem cùm peruenisset, honore præbito, rogat, vt iniuriæ mariti sui oblitus (cuius ingenio nomini respondet. Nabal enim vecordiam significat) iraq; deposita, ea quæ afferentur, acceptaret. Ille collaudata muliere, dataq; venia recedit. Reuersa domum, Nabali Dauidis hostilem accessum iudicat: quo audito, & terrore & mœrore tanto oppressus est, vt post diem decimum vitam abruperit. Quo cognito, Dauid ab Abigæam mittit, eamque ambit. Illa & si talis viri coniugio se indignam esse diceret, tamen ei oubit. Interea Saul Dauidi nihilominus insidiatur, cum tribus delictorum millibus iuxta collem Echelam castris positis, quo in loco Dauid cum suis cccc. viris versabatur. Is cùm Amesa nocte in castra Saulis profectus, vsq; in tentorium regis dormientis penetrat, vbi Amesam ad trucidandum regem incitatum inhibet, hasta duntaxat & hydria regis ablata discedunt, nemine animaduertente: quamuis Abenerus multique alij circum regem iacerent. Itaque montis cacumine conscenso, Abenerem his verbis inclamat. Cur non custodis regem? Ecce vobis ignaris quidam ingressi sunt, ad eum occidendum. Quære hastam & hydriam regis, vt intelligas, quale vos periculum fefellerit. Saul agnita voce Dauidis, qui cùm occidere potuisset, denuò sibi pepercisset, se peccasse fatetur, ac mentis errore affici: Dauidemque bono animo esse iubet, domumque suam reuerti. At ille: Dominus inquit, quemque pro iustitia & fide sua remuneretur, cumque DC. suis ad Anchum Gethæ regem se confert, atque ibi menses IIII. commoratur. Cùm autem Palæstini bellum Israelitis illaturi essent, Anchus Dauidi ait: Nunquid & tu cum tuis mecum ad bellum egredieris? Respondet ille, se strenuam operam nauaturum. Hostibus iam fines Israelitarum ingressis, Saul perturbatus, Deum consulit, vtrum pugna ineunda sit: quo non respondente, Engastrimythum quærit, & mulierem cõuenit, mutato habitu ne agnosceretur, petitq; Samuelis sibi manes elici. qui cum eo cati quibusdam carminibus viderentur, Saul, vehementer, inquit, angor. nam & alienigenæ contra me conuenerunt, & Deus à me recessit. Samuelis spectrum respondet, Fecit ea Dominus, quæ per me prædixerat, regnum abs te auferens, idq; Dauidi tribuens, populum hostibus subijciens. Tu verò filijq; cras cadetis. His auditis, Saul ingente mœre affectus, discedit. Iam castra poluerant bo... & Dauid cum suis DC. à tergo eorum statiua habebat. Verùm satrapis non probabatur ea societas. Causabantur enim, metuendum esse, ne qua sibi clades ab eo inferretur in bello, ad popula-

Abigail Nabale sublato, Dauidi nubit.

Mors Nabalis.

Abigeam vxore ducit Dauid.

Dauid Saulis castra ingressus, hosti parcit.

Dauid ad Anchum Gethæ regem se cõfert.

Saul mancit Samuelis elicit, et cum Ionatha filios à Palæstinis interit.

Dauid à Palæstinis dimissus, Amalechitas persequitur.

populares ſuos ſe conferente. itaque petunt, vt diſcedat. & Anchus Sattapis obſequens, eum abire iubet. Diſcedit igitur cum ſuis Dauid Sicelagem, ab Ancho ſibi ad habitandum aſsignatam. incenſam reperit: vxoreſque ſuas ambas cum omnibus qui ibi fuerant, captas ab Amalechitis. Ea clade deplorata, per Abiatharem ſacerdotem, Deum conſulit, an perſequendi ſint hoſtes? Deo permittente, cum cccc. perſequitur, cc. ad impedimentorum cuſtodiam relinquit. & ſparſim comedentes bibenteſque adeptus, & ex improuiſo aggreſſus, omnes cædit præter quadringentos, qui curſoribus camelis effugerunt, omnemque prædam recuperat, quadringenti. Dauidici reuerſi, manubias cum ducentis partiri recuſant: bene cum illis actum dicentes, quòd vxores ſuas recepiſſent. Verùm Dauid eam ſententiam vt iniuſtam damnat: & quicquid partum eſſet, ex æquo iubet diuidi. Quæ lex eo tempore adhuc durat, vt ad impedimentorũ cuſtodiam relicti, in partem nubiarum veniant cum ijs qui pugnauere.

Saulis cũ tribus filijs interitus.

Prælio inter Palæſtinos & Iſraelitas commiſſo, plurimi ex Hebręis cadunt, & tres filij Saulis: qui & ipſe lethaliter in præcordijs ſe vulneratum ſentiens, ab armigero ſe confodi iubet, ne viuus in hoſtium poteſtatem veniat. quod cùm ille recuſaret, gladio incumbens moritur. Quo armiger viſo, & ipſe necem ſibi conſciſcit.

Cadaueribus inſultant barbari.

Poſtridie Palæſtini dum interfectos Iſraelitas ſpoliant, Saulis & liberûm illius cadauera in montibus Gelboenis reperiunt, ac reſecta eorum capita domum mittunt, vbique ſpectatum proponunt, victoriam ſibi gratulantes, armis eorũ dijs ſuis dedicatis. Cadauera verò in cruces ſuſtulerunt iuxta mœnia Methoræ, quæ poſtea Scythopolis eſt appellata.

Iabini Saulem ſepeliunt.

Saulis clade apud Iabinos Galaaditas cognita, fortiſsimi quique itinere per totam noctem continuato, Saulis & Ionathæ cadauera ſublata, Iabim retulere: ijſq; crematis, oſſa ſepeliuerunt. Regnauit Saul, ſuperſtite adhuc Samuele, annos octodecim: eo defuncto, vigintiduos.

Dauid nũcium Saulini interitus occidit.

Dauidi recens à cæde hoſtiũ reuerſo vir quidam Iſraelitarum ſtragem, & Saulis ac Ionathæ interitum nunciat. Rogatus, num vera nunciaret? reſpondet: Saulem lethali vulnere accepto, cùm ipſe ſeſe ob imbecillitatem occidere nõ poſſet, ſuam opem imploraſſe, ne viuus in hoſtium poteſtatem veniret. inuiſſe igitur, vt qui gladio proprio iam incubuiſſet, eo ictu conficeretur: & ſuſtuliſſe regem, vt mandaſſet. Quæ vt vera crederentur, regij capitis coronam & armillas aureas Dauidi offert. Saulem igitur & Ionatham Dauid cum ſuis luget: ſed hominem illum ſupplicio afficit, qui vncto Domini manus attuliſſet. Deinde iuſſu Dei Chebronẽ aſcendit, vrbem Iudaicam, cum vtraque vxore, Achinoa & Abigæa, eiuſque milites cum omni familia.

Iebosthes ab Abenero rex ſalutatur.

Ibi à tribu Iudaica rex declaratur, & Iabinos ob ſepulti Saulis & Ionathæ officium collandat. Abenerus autem Saulis imperator, reliquũ herilem filium Ieboſthem, totius Iſraelitici populi, Iudaica tribu excepta, regem ſalutat, tum annos quadraginta natum, qui biennium imperauit. Idemque Abenerus Iudaicę tribui ob Dauidem regem creatum infenſus, bellum infert. cui Ioabus Dauidis imperator cum ſuis copijs occurrit, ac principio duodeni vtrinque concurrunt: quibus mutua cæde ſublatis, & exercitibus cõgreſsis, Abenerij ſuccumbunt.

Abenerus cũ ad Dauidem defeciſſet, fraude Ioabi perit.

Ioabi fratres erant Abeſa & Aſahel, quorum hic pedum celeritate fretus, Abenerum perſequebatur. monet ille, vt redeat. non obtemperantem, à tergo opportuno ictu illato, conficit. Tum perempti fratres Aſahelis cæde irritati, infeſto curſu Abenerum petunt. At ille in vertice collis ſtans. Ioabum inclamat, ne inter populares pugnam cõcitet. Nam & Aſahel, inquit, parum feliciter contemptis meis monitis, occubuit.

Melchol Dauidi reſtituitur.

Ioabus his verbis obtemperandum ratus, receptui cani iubet, ac perſecutionem inhibet. Extitit Hebręis hoc inteſtini belli exordium, quod longiſsimo durauit tempore, cùm quidem Dauidicorum vires augerentur, Saulinorum minuerentur. Dauidi Chebrone habitanti, è diuerſis vxoribus ſex nati ſunt filij, quórum natu maximus fuit Ammon. Ieboſthis porrò indignatio propter Abeneri cum patris Saulis pellice conſuetudinem, cauſam illi præbuit ad Dauidem deficiendi: Dauid miſsis ad Ieboſthem legatis vxorem ſuam Melcholem repetitum, obtinet, vt ea ſibi à marito, cui viro exulante à Saule deſponſa fuerat, auulſa, remitteretur. Interim Abenerus cum ſenioribus populi & centurionibus agit, vt ad Dauidem ſe conferrent. Quo haud grauatim ab omnibus impetrato, ad Dauidem fide vtrinque iureiurando firmata profectus, cupidéq; exceptus, ad conuocandum populum abit, vt Dauid ab omnibus rex conſalutaretur. Ioabus autem Chebronem profectus, Abeneri defectione cognita, cum virum apud Dauidem multis criminibus obiectis fruſtra calumniatus eſſet, clàm nomine Dauidis accerſendum curat. Illi autem ab itinere ſuſcepto regreditur, cui occurrens Ioab illum longius à ſuis, tanquam archani quid cum eo acturus, ſeductum, pugione in ilia impacto, perimit. Quæ res ingenti mœrore Dauidem affecit, adeò vt diras vltricea interfectori imprecaretur, & mortui exequias magno cum luctu honorificè celebraret.

Dauid Iebosthe ceſſo totius Iſraelis rex declaratus Hieroſolyma occupat.

Paulò pòſt Ieboſthes per inſidias dormiens occiditur, eiuſq; caput à duobus qui facinus id perpetrarant, Dauidi affertur. Is verò adeò gratiam eis non habendam eſſe cenſuit, vt ſupplicio affici iuberet ob cædem Domini. Deinde omnes Iſraelitæ ad Dauidem ſe conferunt, eumque regem omnium tribuum vngunt. Iudaicæ tribus regnum ſuſcepit Dauid * anno ætatis xxx. eiq; ſoli Chebrone annos vii. imperauit, genti verò vniuerſæ iii. & xxx. Regno confirmato, Chebrone cum ſuis Hieroſolyma proficiſcitur. Ieſſuſæi tum vrbem illam & terram tenebant, cognati Chananæis, à quibus ipſa etiam vrbs Iebus appellabatur. Ii cęcis & claudis, alijſq; mutilatis ad propugnacula per deriſum collocatis, eos aiũt vrbis ingreſſu Dauidem prohibituros. Quo ludibrio cõmotus Dauid, vrbẽ obſidione capit, & Iebuſęis inde pulſis, inſtaurat,

** Cum ſex menſib. legitur, 2. Reg. 5. 5.*

ac de

Palestini bis cæsi à Dauide.

ac de suo nomine Dauidis vrbem vocat, cum Abrahami temporibus Solyma diceretur: constructáq; regia ibi habitat, & alios liberos è pluribus vxoribus & concubinis suscipit. Alienigenas illi bellum inferentes, Dei nutu cum suis copijs egressus vincit. Qui cum exercitu longè maiore reparato, denuò adessent, Dauid oraculo consulto, in lucis luctus considere iubetur cum exercitu, neq; prius hostes aggredi, quàm luci agitari cœpissent. Paret Dauid, hostes fundit, & vsque ad fines ipsorum cædibus persequitur. Post hæc sacerdotes & leuitas omnemque populum Cariatharim conuocat, arcamq; in currum nouum sublatam sacerdotes Hierosolyma aduehunt, populo & rege cum cantu antecedentibus: quæ cùm in periculo esset, ne euerteretur, Oza filius Aminadabi extenta manu eam tenens, à lapsu defendit. iratóque Deo, quòd homo prophanus arcam cõtrectasset, statim moritur. Vnde locus ille stragis nomen obtinuit. Veritus itaque Dauid in vrbem introducere arcam, domi Abeddaræ Leuitæ deposuit: apud quem tres menses mansit, ac viri illius domus multis bonis affecta est. Quo Dauid audito, eam in vrbem suam transfert, septem chori bus præcedentibus, cinyram ipse pulsans, & ludibundus saltans. Quem Melchol vxor saltantem & exultantem conspicata, vt indecorè se gerentem increpat. At ipse, eius facti non pudere se ait, neque indecora esse illa, vt quæ ad Dei honorem referentur. Sic arcam intulerunt, & in tabernaculo, quod Dauid in eum vsum erexerat, collocatunt. Cæterùm ædem illi extructurum, Nathan propheta iussu Dei deterrens: Non tu, inquit, ædem mihi construes, sed filius tuus, qui regnum te mortuo suscepturus est. His Dauid à propheta nunciatis, ad gratiarũ actionem conuersus, non multo pòst alienigenas eorumque socios cædit, fugatque, & Syriam sibi vectigalem reddit, præsidio Damasci collocato. In reditu item Idumæos sternit, omnibus in seruitutem redactis. Deinde recordatus icti cum Ionata Saulis filio fœderis, quærit num quis ex eius familia superstes sit? cognitóque, Ionatæ filium Memphibosthem nomine, captum pedibus, superesse: accersit hominem, omnes auitas opes ei donat, victu secum communi perpetuò vti iubet, paternis etiam seruis ei traditis: quorum vnum Sibam procuratorem facit, vt prouentus fundorum, quos herus dono acceperat, colligeret. Sic Memphibosthes Hierosolymis habitat, mensáque regis fruitur. Sub id tempus Ammanitarum rex Dauidis amicus moritur: Annone filio relicto, patrij regni successore: Ad eum Dauid legatos mittit, qui luctum eius consolarentur: simulq; nunciarent, Dauidem amicitiam erga illum quoque conseruaturum. At ille exploratores esse legatos suspicatus, rasis ex parte barbis eorum, & semisse palliorum præfecto, dimittit homines. Quos cùm sic affectos Dauid videret, Ioabum tradita validissima parte copiarum contra Ammanitas mittit: qui cõmisso prælio, & ipsos & fœderatos eorum Syros, vincit. Illi post fugam denuò ascitis socijs, bellum redintegrant. Tum Dauid cum toto exercitu eos adortus, multos cedit, Sobacum hostilium legionum ducem grauiter vulnerat: quo ex illo vulnere mortuo, Syri ex Mesopotamia socij Ammanitarum deditionem faciunt. Dauid Ioabum rursus contra Ammanitas mittit, qui cum eos in illius terræ Metropolim cõpulsos obsideret: ipse interim Hierosolymis degens, cùm è regia mulierem nomine Bersaben, domi lauantem conspexisset, cum illa accersita rem habet. Quæ cùm se esse grauidam Regi indicasset, Vriam (sic enim maritus eius vocatur) obsidione auocat, & de exercitu percontatus, missis de cœna ferculis, domum ire iubet. Verùm ille non abit: neque enim decere, cùm Dux & commilitones in castris ærumnas ferant, se cum vxore concumbere. Rege iterum hortante vt domum iret, & poculis ferè vsque ad ebrietatem vrgente, ille pro regiæ foribus somnum capit. Itaque Vriam in castra remittit Rex traditis ad Ioabum literis, quibus ille iubebatur statuere Vriam, quà pugna esset asperrima, deserique ibi solum, reductis cæteris, vt ita perimeretur. Fiunt iussa Regis, Vrias occiditur, ab vxore lugetur, finitóque luctu mulier Dauidi nubit, ac filium parit. Ob hoc facinus iratus Deus Nathanem ad Dauidem mittit, qui cum Rege congressus, hunc in modũ infit dicere: Duo viri fuerunt, quorum alter greges & armenta habuit, alter vnam duntaxat agnam. Cùm autẽ hospes quidam ad diuitem diuertisset, non de suis immolauit, sed pauperis agnam mactatam amico epulandam apposuit. Ibi Dauid, eum qui id fecerit, quadrupli & capitis cõdemnat. Tum Nathan: Contra teipsum, inquit, ô Rex, sententiam tulisti. Tu enim id facinus edidisti. eíque adulterium & cædem cõmemorat, & iram Dei propter illa, & clades imminentes denunciat: atq; inter cætera, mortem filij ex adulterio geniti. Dauid se peccasse Deo cum dolore exclamat. Nathan verò, Deum eius peccatũ ab illo temouisse respondet. Post hæc natus ex Bersabe filius ægrotat. Dauid magno dolore affectus, ad septimum diem cibo abstinet, pulláque veste indutus, & in sacco iacens, Deum pro vita pueri deprecatur. Septimo die puer moritur: quo ille cognito surgit, lauat, veste mutata gratias Deo agit, & mensam parari sibi iubet. Quæ regis ministris admirantibus: Dauid, viuente, inquit, puero spem habebam exorandi Dei, méque humilem ac supplicem præbebam. Nunc illo mortuo, & mœror & preces pro illo fuerint irrita. Sed Bersabe alium Dauidi filium parit, quem Salomonem nominauit. Interea Ioabus Ammanitas in extremas obsidionis angustias esse redactos, regi significat. qui eò profectus, vrbem capit, & militibus diripiendam donat: sed coronam regis auream, talenti põdere, gemma preciosa præditam, ipse gestandam sibi sumit, vrbanam multitudinem trucidat, alijsque oppidis eodem modo tractatis, Hierosolyma regreditur. Habebat autem Dauid filiam Thamarem, vterinam Asalonis sororem. Eam primogenitus Dauidis filius Ammon vehementer deperibat,

Arca Hierosolyma peruehitur.

David Syriam & Idumæam subigit.

Memphibosthes Ionatæ filius locupletatur à Dauide.

Ammanitarum cæues ob legatos Dauidicos ludibrio habitos.

Dauidis cum Bersabe adulterium, & Vriæ cædes.

Nathan Dauidem arguit.

bat, adeò vt ex amore in morbum incideret. Decumbentem pater inuisit: orat ille, vt Thamarem mittat, quò sibi ministret. Annuit pater: venit puella, placentas ei parat. Ammon omnes discedere iubet, solamque sororem sibi ministrare. Tum puellam solam nactus vi stuprat, & confestim ardens ille amor in par odium couertitur: ac statim illam discedere, & à famulo eijci iubet. Illa & raptus & contumeliæ dolore, tunicam rumpit, & puluere conspersō capite, plorans abit. Absalon sororem quietam esse iubet, pertinaci contra Ammonem ira æstuans. Nam rex & si facinus illud iniquo ferebat animo, filium tamen, quòd primogenitus esset, contristare nolebat. Elapso biennio, suas oues tonsurus Absalon, fratres ad commessationem conuocat: mandato prius ministris dato, vt gliscente compotatione, Ammonem trucidarent. Parent illi. quo viso, reliqui regij filij fugiunt: ortóque rumore, omnes eos ab Absolone cæsos Dauid vestes suas lacerat, & humi stratus lamentatur. Interea cæteri veniunt, Ammonis cædem mœsti nunciantes, Absolon ad maternū auum Gethæ regem confugit, & triennium ibi commoratur. Regis ira spacio temporis paulo remissiore facta, Ioabus Absoloni regem huiusmodi commento reconciliare nititur. Subornat mulierculam, quæ lugubri specie regem adeat, conquerens duos sibi fuisse filios, quorū vnus alterum occiderit. Nunc cognatos superstitem ad cædem quærere, ob parricidium, orare igitur regem, vt salutem filij sibi cōdonet. Illa hæc apud regem perquam dolenter exponit. Rex, filij salutem illi se donaturum pollicetur. Tum mulier gratias agit, sed vt pignus, inquit, habeam promissi tui: Tu ipse ô Rex in primis tuo filio reconciliare, neque cum cæde filij te inuito facta, voluntariam coniunxeris. Animaduertit rex, cōmentum esse preces mulieris, Ioabo autore excogitatum: eique Absolonis reducendi dat potestatem. Ioabus igitur eum Hierosolyma reducit, ea tamen conditione, vt ne in conspectum patris veniret, donec ipse tandem eum reconciliatus vocat, data petenti venia, & obliuionis iniuriæ promissa. Restitutus in integrum Absolon, equis curribus, & multis satellitibus comparatis, regiam quotidie frequentat: populumque blandis alloquijs deliniens, multorum gratiam colligit. Iam quatuor annis à reditu elapsis, fingit se religionis ergò Chebronem profecturum, ad exoluenda vota, quæ in exilio fecisset. Annuit pater. Ille digressus, passim dimittit nuncios: plurimi ad illum confluunt, ac præter cæteros Achitophel, patri eius à consilijs. Ita rex ab omnibus salutatur Hoc Dauid cognito, cum ijs quos circum se habebat, Hierosolyma egreditur: comitantibus etiam sexcentis illis, quorū sub Saule opera vsus fuerat. Neq; vlla res mœrorem & metum eius magis auxit, quàm Achitophelis transfugium. nihilominus tamen Deum inuocat, & omnem illi euentū permittit. Chusus etiam Dauidis amicus, de illius sententia, defectione simulata, se ad Absolonem confert, Inter proficiscendum,

Ammon Thamare stuprata, ab Absolone cæditur.

Absolon ægrè impetrato reditu, regnū affectat.

Dauid ab Absolone pulsus, illo cæso regnum recuperat.

occurrit Danidi Memphibosthis seruus Siba, iugum asinorum agens, cōmearum ferentium: & herum accusans, quòd Hierosolymis maneret, ac regnū populi suffragijs ad se rediturum esse expectaret. Ob quæ indignatus Dauid, omnia quæ Memphibosthi prius donarat, Sibæ largitur, Pòst in itinere Semeis eum aggreditur, vir Saulis cognatus, lapides iactans contra regem, & execrans illum, & virum sanguinarium atque iniquum vocitans. Ad quem perimendum Dauid suos concitatos inhibuit diuinitùs illi ea mandata esse asserens, itaque missum faciendum. Ad Iordanem profectus, ibi suos defatigatos refecit. Absolon autem vbi Hierosolyma peruenit, Chuso se accedenti: Cur, inquit, patre, cui amicus es, deserto, me conuenis? Tum ille, Diuinitùs, inquit, electo adero, & eū sequar, qui totius populi consensu rex est declaratus. Deinde quid agendum esset, percontanti Absoloni, respondet Achitophel, constuprandas esse paternas concubinas: vt omnes, inquit, intelligant, irreconciliabiles esse tuas aduersus patrē inimicitias. Obtemperat ille consilio: sed cùm idem decem millia virorū peteret, vt regem Dauidem cum suis è vestigiò persequeretur, fatigatione eneruatos, ac illum quidem tolleret, hos autem reduceret: Absolon Chusum rogat, quid de eo cōcilio ipsi videatur? Respondet ille, non esse id bonum. Nec enim ignoras, inquit, patris tui & militum eius fortitudinem, atq; rei militaris vsum. Ego verò censeo, è tota prouincia colligendum exercitum, & ductu auspicijsque tuis patrem persequendum. Vinces nimirum, cum multis in paucos facto impetu. Absolon cæteriq; his auditis, Chusi consilium laudant, Achitophelis improbato. Quæ Chusus omnia per Sadocum & Abiatharem sacerdotes Dauidi nunciari iubet. Mittūt illi viros qui hæc regi significent. Verùm Absolon cùm id rescisset, eos persequitur. At illi, animaduerso periculo, domum quandam ingressi, in puteo delitescunt: & deceptis persecutoribus, rem omnem ad Dauidem perferunt. Ille noctu Iordanem transit. Cæterùm Achitophel tum alium sibi prælatum ægrè ferens, tum cladem Absoloni imminentem animo præuidens, domū abit, ac se suspendit. Dauid recensens exercitum, quatuor millia virorum inuenit, eumque trifariam partitur, cuique parti duce præposito. Verùm amici eum interesse pugnæ, pati noluerunt. quòd si cum illo in fugam verterentur, omni spe destituti forent: incolumi verò, spem adhuc reliquam habituri essent. Populum igitur suum ad pugnam mittit, rogans, vt parcerent Absoloni, si vicissent. Commisso prælio, Dauidici victores Absolonem mula fugientem persequuntur. qui nemus ingressus, coma, quam densissimam alebat, magnæ quercui implicita adhæsit, mula subter eum progressa. Ita dependentem quidam conspicatus, Ioabo rem nunciat. is verò tribus spiculis in cor eius coniectis, eum perimit, & victoriæ nuncium ad Dauidem mittit. qui audita victoria, num viueret filius, percontatur, eiusque interitu cognito, lamentatur. Sed

Siba in herum Memphibosthē calumniæ.

Semeis importunitas.

Chusus defectione simulata, Achitophelis consilia euertit.

Achitophel laqueo sibi cōsciscit necem.

David seditiosis veniam dat. Ioabus regem aggressus, suadet, vt finito luctu se militum conspectui offerret: quo facto cum eos collaudasset, cæteri omnes ad officium redire. Hierosolyma reuerteti obuiam fit Semeis, delictorum veniam petens. Rex & illi se condonare culpam, & omnibus ijs à quibus violatus esset, iurat. Obuiam egreditur & Memphibosthes, qui rege expostulante, cur fugæ socius non fuisset? culpam omnem in Sibam transfert, qui sibi adirer necessaria non parasset: cùm ipse, pedibus læsis, sequi non posset. nec his contentũ, adiecisse calumnias, & nefaria mendacia. Dauid accepta hominis excusatione, bonorum semissem ei restitui iubet. Post hæc rege Galgala profecto, omnis populus Israeliticus ad eum conuenit. Iudaicam tribum accusans, quòd clàm ad illum se contulisset. At illi, non hoc sibi vitio esse dandum aiunt, quòd genere coniuncti essent regi. Qui sermo durus visus est populo: & vir quidam factiosus atque improbus, nomine Sabeas, ex tribu Beniamitica, exclamat: Nobis nulla in Dauide pars est, neque vllo in Iessæi filio hæreditas. inflatóq; cornu, omnes à Dauide ad sese abstrahit, sola tribu Iudaica apud eum permanente. Rex autem Abesam Imperatorem creatum, ad colligendas è Iudaica tribu copias ablegat, vt intra triduum reuerteretur. Verùm Abesa cessante, Ioabo mandat, vt cum ijs militibus qui ad manum essent, Sabeam inuaderet: Ne, inquit, procrastinantibus nobis, inimici vires augeantur. Statim ad bellum vadit Ioabus, cui cum magnis copijs occurrit Abesa: quo accedente, gladio quo accinctus erat, de industria è vagina humi proiecto, sublatóque, ad eum salutandum propè aggressus, Abesam, ense in ventrem defixo, occidit: & populo eius assumpto, Sabeam persequitur: qui in vrbem * munitam confugerat. Eam obsidente Ioabo, cordata quædam mulier, de muro clamans: Cur, inquit, euersurus es metropolim Israeliticam? Ob Sabeam, respondet ille. Tum illa ciuibus persuadet, vt Sabeæ caput amputatum in castra proijcerent. quo facto, Ioabus obsidione soluta, Hierosolyma reuersus, omnium copiarum imperator eligitur. post hæc annonę penuria per triennium pressit populum, cuius causam requirenti regi, respondet Deus, ob Gabaonitas factam famem: eisque satisfaciendum esse pro quibusdam eorum, quos Saul contra fidem à Iesu & senatoribus eis datam, occidisset. Itaque Rex Gabaonitas accersit: qua re satisfieri sibi velint, rogat. Illi septem viros è Saulis familia postulant. Eos dedit Rex, vt petierant, Memphibosthe conseruato. Quibus acceptis, & occisis, pluuiam demisit Deus. Deinde bello contra Barbaros orto, Dauid cum suo exercitu hostes persequitur, fatigatus planè viribus destituitur. Quem sic affectum quidam ex hostibus conspicatus, ad eum occidendum accurrit. Sed Abesa Ioabi frater defenso Rege Barbarum interficit. Ob id eius satellites iurant, se posthac non passuros eum inire bellum. Barbaris denuò arma inferentibus, Rex oppositis suis copijs multos occidit, reliquos in fugam vertit. Nec multò pòst, ijdem resumptis armis incursionem faciunt in agros Israelitarum, adducto secum giganteæ staturæ viro, qui senos manuum & pedum digitos habebat: quo Ionathas Dauidis fratris filius occiso spoliatóque, popularibus suis victoriam faciliorem reddidit. Ab eo tempore bellum inferre Barbari desliterunt. Ocium igitur nactus Dauid, odas composuit, Leuitásque instrumentis ad eam rem factis, hymnos canere docuit. Instrumenta huiusmodi fuerunt. Cinnyra, decem ornata chordis, plectro, nablum chordarum duodecim, digitis pulsabatur. Parata erant & cymbala ærea, magna, latáque. Habebat porrò circa se cœtum virorum fortium, quorum illustrissimi triginta & septem, rem sæpenumero benè gesserant: & cùm hostes quodam tempore circa Bethleemam castra posuissent, Rex è puteo qui circa id oppidum erat, aquam desiderauit. Iaque tres ex eius satellitibus per media hostium castra profecti, aquam inde petitam, eadem regressi via, hostibus eorum audacia consternatis & quiescentibus, regi attulerunt. At ille: Sic propitius, inquit, sit mihi Deus, vt aquam hanc non bibam, sanguine virorum, & periculo animatum eorum allatam. neque bibit, sed libauit Deo. Post Ioabo mandat, vt populum numeret. is & si id consilium improbabat, & rem minimè laudabat: tamen cùm regem à sententia dimouere non posset, paret, numerat, inuenit Israelitarum octingenta millia bellicosorum & fortium virorum, & quingenta millia Iudaicæ tribus, item bellicosorum. Verùm Dauid statim facti pœnitens, se peccasse confitetur, & Gad propheta eum iussu Dei aggressus: Trium, inquit, tibi rerum optio datur, num malis tu & regio per septennium fame premi, an per tres menses ab hostibus vrgeri, an mortem per triduum grassari in populo. Ibi Dauid vndique se in angustias redactum esse queritur, sed præstare sibi incidere in manus Domini. Itaque morte grassante, à diluculo vsque ad prandij tempus, ex omni populo septuaginta millia ceciderũt. Tum Dauid, cùm angelus populi interfector manum super Hierosolyma extendisset, Deo in hæc verba supplicauit: Ego pastor, ô Domine, peccaui: sed populus, grex meus, non peccauit. Ego pœna dignus sum, non isti. Hac mœstitia regis placatus Deus, luem compescuit, & per Gadem prophetam in * Ornæ Iebusæi area constructa ara, sacra fierei iussit. itaque fecit Dauid, empta ab Orna area. Quo in loco, vt Iosephus tradit, Isaacum Abrahamus immolaturus fuisse perhibetur, & Dauid illic ædem Deo constructurus erat, nisi ab ipso prohibitus fuisset. Dauidi cum ob senium algore vexaretur, puellam Abisagem adiunxerunt, cuius concubitu foueretur. Sed cum ea rem non habuit rex ætate effœtus. Adonias autem quartus regis filius, homo perquam formosus, cõmotus patris senio, regnum sibi vendicat, Ioabo imperatore & Abiathare pontifice suffragantibus. Itaque semel splendi-
do fa.

Marginal notes: *Sabeæ seditio.* — *Abesa per insidias à Ioabo occiditur.* — *Vrbs hæc appellabatur Abelmaaca. 2. Reg. c. 20.* — *Gabaonitis placatis fames desinit.* — *Dauid ab Abesa conseruatus, in bellum ire non sinitur.* — *Dauidis musica & viri strenui.* — *Pestis ob numeratũ à Dauide populum.* — *Legitur Aranna 2. Reg. c. 24.* — *Abisag Dauidis fotrix.*

Salomon, Adonia repulso, Israelitarum rex declaratur. do sacrificio apparato, fratres cõuocat, & Iudaicæ tribus principes, Abiatharem item & Ioabum: Salomone, Gade propheta, & Banæa præfecto satellitum non inuitatis. Ait igitur Bersabæ Nathan: Num audisti regno potitum esse Adoniam? quæ ad Dauidem ingressa: Tu iurasti, inquit, Domine mi rex Salomonem filium tuum in regno tibi successurum. Ecce autem Adonias te ignorante regno potitur. Hæc nondum elocuta muliere, Nathan quoque propheta ingressus, rogat, num de illius sententia regnum Adonias occuparet? At ille Deum testatus: Hodie, inquit, rex futurus est Salomon. vocatóque Sadoco pontifice, & Banæa, propheta quoque adhibito, & aulæ regiæ satellitibus, Salomonem in mula regis collocatum, & extra vrbem ad fontem Sionem perductum, sacro oleo inaugurari, & cornibus inflatis regem proclamari, perque vrbem mediam deduci iubet. Hi sine mora parent, Salomonis electio passim prædicatur. qua etiam apud Adoniam & conuiuas eius cognita, cæteri suas quisque domos abeunt. Adonias autem maiore percussus metu, ad aram confugit: & vitam ea conditione à Salomone impetrat, vt si denuò in facinore deprebenderetur, capite pœnas daret. Cæterùm

Dauidis testamentũ & obitus. Dauid mortem instare sibi videns, Salomonem accersit, mandat, vt Dei præcepta obseruet, & secundùm leges eius viuat: Quo, inquit, „ semen nostrum, quemadmodum promisit mi- „ hi Dominus, thronum meum æternum teneat. Adijcit, ne Ioabum impunitum dimittat, ob Abeneri & Amesiæ cædem. neque Semein, qui fugienti sibi diras imprecatus fuerit. ac præter alia templum construere iubet Domino, descriptione illius exhibita: ad id opus & ipsum & principes, & Leuiticam tribum cohortatus, quòd multa ad eam rem necessaria relinqueret: videlicet auri decies, argenti centies mille talenta, smaragdos, alioſque lapides preciosos, æs & ferrum innumerabile, aliamque materiam copiosam. ac prius collectis se adijcere auri puri ter mille talenta ad adytum, & decies mille stateres, & argenti talenta totidem (Ad

Mors Dauidis. hæc, si cui gemma erat, eam quisque in thesauros congerebat.) Hæc effatus, paulò pòst moritur. expletis vitæ annis septuaginta, cùm regnasset annos Chebrone septem, Hierosolymis III. & triginta, vir omnibus rege dignis virtutibus illustris. Mortuum Salomon Hierosolymis regaliter sepelit, magnis opibus cum eo consepultis. Salomon suscepto regno admodum fuit adolescens, annos duodecim natus, cuius matrem Bersabem, Adonias sic alloquitur: Nosti regnum ad me pertinere, tum ob ætatis prærogatiuam, tùm ex consensu populi. sed id ad Salomonem fratrem meum transijt: quod æquo mihi ferendum est animo, quoniam Deo ita visum est Vnum tamen peto, vt Abisag patris mei concubina, quoniam præ senio illam non attigit, ac virginem reliquit, in matrimonium mihi detur. Bersabe, illa se relaturam ad filium, & summo studio operam daturam pollicetur, vt nuptias illi conficiat. Illa regem adit. Sed re audita, rex iratus: Cur, inquit, Adonias non regno etiam sibi cædi, vt natu maiori postulat? ac statim per Banæam satellitum præfectum, eum occidi iubet. Abiatharem quoque in patriam relegat, vt ibi ruri degat. namei vitam se condonare, ob exantlatos cum patre suo labores, ita sacerdotij honos, quemadmodum Helio prædixerat Deus, Ithamariæ familiæ ereptus, ad Sadocum transijt, è genere Phineis oriundum. His cognitis, Ioabus impetrator perterritus, ad aram confugit. Vnde cùm auocaretur, negauit se discessurum, sed ibi, & non alibi moriturum. Quo rex nunciato, ibi eum interfici iubet. Iam Banæas totius exercitus imperator designatus, iam Sadocus pontificatus dignitatem consequutus erat, cùm Semeim rex Hierosolymis exire vetuit, mortem comminatus, si secus fecisset: eumque triennio pòst ad fugitiuos seruos inquirendos vrbem egressum, interfici iubet. Vxorem duxit Salomon Pharaonis filiam, & mœnia Hierosolymorum altiora & munitiora fecit. ac in somnis à Deo iussus optare quicquid vellet, intelligentiam & sapientiam petit. qua petione Deus comprobata, ei se & sapientiam, & mentem præstantem daturum pollicetur, qualem nec ante eum habuisset quisquam, nec pòst habiturus esset: adiecturum porrò ea etiam quæ non petijsset, opes victoriam, gloriam, si mandata sua & iura conseruaret. Post hæc, duæ mulieres eum conuenête, quarum vna: Rex, inquit, nos in ijsdem ædibus habitauimus, neque quisquam præterea nobiscum. accidit autem, vt vtraque masculum eodem tempore pareret. Paulò pòst, ista filium suum dormiens oppressit: & experrecta, infantem mortuum vlnis meis dormientis supponit, viuentem ablatum sibi vendicat. Quo commento animaduerso, puerum repeto: illa negat. Altera, suum esse viuentem puerum affirmat, aduersariæ mortuum, neque eò se improbitatis progressam esse iurat. Corona circunstantium dubitante, quo pacto verùm dijudicari posset. Rex puerum gladio in duas secari partes iubet, & vtrique mulieri semissem dari. Eam sententiam vera infantis mater grauiter ferens atque repudians, aduersariæ puerum viuentem ei tradi orat. Quæ verò se matrem eius falsò profitebatur, collaudato iudicio, dissectionem maturari flagitat. Ibi rex puerum viuentem ei tradi iubet, quæ dissectionem deprecabatur. eam enim esse matrē, quæ pueri cædem tantopere reformidaret. Id populo euidens argumentum fuit sapientiæ regis, qui quidem omnes veteres ingenio prudentiáque superabat. Similitudines ter mille composuit, cantilenas quinquies mille: & à cedro auspicatus vſque ad hyssopum, describendis stirpibus progressus est, naturaſq; animaliũ terrestrium, aëriorum, aquatilium, ac proprietates perquisiuit & indagauit. Inuenit etiam ad vtilitatem hominum, excantationes dæmonum: & adiurationum rationes reliquit, quibus dæmonia fugentur. Quam curationem ad suam vſque

Adoniæ cædes ob Abisagem petitam. Abiathar relegatur. Ioabus ad aram mactatur. Banæas imperator. Pontifex. Semeis occiditur. Salomonis cõiugium, structuræ, somnium, iudicium. Salomonis eruditio & inuenta.

Eleazari Iudei annulus ad fugandum dæmonia.

ætatem duraſſe, Ioſephus aſſerit, & in eius rei fidem huiuſmodi experimentum narrat: Eleazarum quendam popularem ſuum habuiſſe annulum, ſub cuius pala radix eſſet ſecundum doctrinam Salomonis, qui ſi naſo dęmoniaci admoueretur, ſolo olſactu per nates extraheret dæmonium. Deinde Salomonis facta mentione, recitaſſe excantiones, & adiuraſſe dæmonium, ne in hominem reuerteretur. Hoc in Veſpaſiani & filiorum eius conſpectu feciſſe Eleazarum. & vt vim contra dæmones inſitam probaret, poſuiſſe poculum aqua plenum, & iuſsiſſe dæmonio, vt egreſſum ex homine id euerteret: itaque factum eſſe, nemine cernente à quo euerteretur.

Templi ædificatio aliter à Ioſepho, aliter in Biblijs deſcripta.

Ædificationem templi auſpicatus eſt quarto anno regni ſui, anno poſt exitum populi ex Ægypto quadringẽteſimo quadrageſimo. Verùm de ſpacio, altitudine & longitudine, formáque eius, non conſentiunt Regum liber tertius, & Ioſephus libro Antiquitatum octauo, vbi de templo ſcribit: ſed in pleriſque diſcrepant. Quam eorum diſſentionem, & alia, vt de duobus Cherubis aureis circa adyta collocatis, de arca, de mari æneo, de peluibus, de magnitudine altaris Ænei, de forma aureæ menſæ, & quæ vaſa aurea & argentea templo Salomon dedicarit: qui curioſius cognoſcere voluerit, is eo tertio libro Regum, & in Ioſephi antiquitatibus accurratè deſcripta inueniet. Templo cum omni ornatu annis ſeptem perfecto, populóque à Rege Hieroſolyma conuocato, ſacerdotes arcam & tabernaculum à Moſe facta, & ſacra vaſa in templum tranſtulerunt, Rege & omni populo præcedente, Leuitis libantibus & ſuffientibus. Arca, in qua duæ lapideæ tabulæ inerat, in adytum repoſita eſt inter duos Cherubos. Sacerdotibus adytum egreſsis, domus gloria Domini repleta eſt, & nubes toti templo circunfuſa: vnde conijciebant, Deum templum ingreſſum, atque ibi habitaturum eſſe. Quibus rebus lætatus rex, & Deo gratias egit: & populo bene precatus. orauit, vt Numen omnium eorum qui ibi precarentur, vota exaudiret. Deinde victimas aræ admouit: quas Deus ſe benignè accepiſſe declarauit, igne ex aëre emiſſo, qui in aram delatus, omnes victimas conſumpſit. His viſis, Deum laudat populus, Rex gratias agit: feſtóq; ſplendidè celebrato, conuentus dimittitur.

Salomonis alterũ ſomnium, & res geſtæ.

His peractis, Rex ſomniat, Deum exaudiſſe preces, templũ conſeruaturum iri, ſed magnam felicitatem peruenturum, & regioni ſuos poſteros impetraturos, ſi nec ipſe, nec illi, nec populus diuina præcepta violarent. Alioqui verò genus eius radicitus extirpaturum, & ſeruitute populum atque alijs infinitis malis oppreſſurũ, & templum ad incendium & direptionẽ daturum, vrbẽ etiam ſolo æquãdam & ſpoliandam. Sic ædificatione templi perfecta, ſibi ipſi Salomon ædes cõſtruit ſumptuoſas & ſplendidas, Hieroſolymorũ mœnia inſtaurat, alias vrbes cõdit: Cananæos montis Libani accolas inſuetũ ſubire iugum cogit, ac ſibi tributarios reddit. Præterea argutias & griphos à Chiramo Tyriorum rege ad ſe miſſos, diſſoluit atque explicat: quorũ meminiſſe veteres hiſtoricos, Dium & Menandrum, Ioſephus autor eſt.

Regina Aethiopũ Salomonẽ conuenit.

Eius igitur doctrina & ſapientia vbiq; gentium celebrata, Regina quædam Ægypti & Æthiopum, ſapientiæ ſtudioſa indagatrix, Hieroſolyma proficiſcitur. Eam rex honorificè excipit, quæſtiones ab ea propoſitas facilè ſoluit, vt Regina obſtupeſcens, plura ſe videre diceret, quàm audiuiſſet. Miratur & regiam, & cœnarũ lauticias, & omnia miniſteria Regis, & templi ſacrificia, & immolantium ordinẽ. Regem porrò donat auro, gemmis precioſis, ineffabilibus aromatib. & balſami radicibus: vnde ab eo tempore balſamum in Palæſtina naſcitur.

Salomon ex intemperantia libidinum in idololatriam prolapſus, à Deo improbatur.

Salomon viciſsim Reginam domum rediturã multis bonis remuneratur: qui cùm eſſet omnium ante ſe regum illuſtriſsimus, ſapientia & opibus præſtans, in diuinis inſtitutis non permanſit: ſed in libidinum intemperãtiam prolapſus, inſanóq; mulierum amore correptus, neq; popularibus ſuis contentus, etiam alienigenas cõplures duxit: quibus ex amore obſequens, Deos illarum coluit. Nam principum inſignium filias ſeptingentas matrimonio ſibi iunxit, concubinis trecentis aſcitis, & filiam regis Ægyptiorum. Proinde Salomoni dixit Dominus: Quoniam mandata mea non obſeruaſti, regnum tuum diſrumpam, & ſeruo tuo dabo. Neque tamen viuenti tibi regnum eripiam, ob patrem tuum. Sed te mortuo, hæc filio tuo regnante faciam, Neque regnum omne tamen ab illo auferam, ſed duabus tribubus, & Hieroſolymis illi relictis, ob auum Dauidem, decem reliquas ſeruo eius dabo.

Ader Idumæus bello infeſtat Iſraelitas.

Neque multum temporis interceſſit, cum Ader Iſraelitas bello adortus eſt. Fuit is Idumæus, regis generis, qui Dauidis temporibus Idumæa à Ioabo ſubacta, puer in Ægyptũ aufugerat, & à Pharaone benignè ſuſceptus atq; adamatus, ſororẽ regiæ coniugis vxorem duxerat. Is igitur vir factus, Dauidis & Ioabi obitu cognito, cupidus in patrium regnũ redeundi à Pharaone retinebatur, donec Salomonis rebus turbatis, affine, cõſentiente in Idumęam reuerſus eſt. Sed cũ ea firmis præſidijs teneretur, in Syriam ſe contulit: & latronum manu comparata, cùm hanc occupat, tum Iſraelitarum agros populatur.

Achias Ieroboamo regnum prædicit.

Ieroboamum autem Nabati filium, dum puer inſeruit Regi, Salomon generoſa eius indole animaduerſa, cum Hieroſolymorum mœnia conderet, operis ſtructuræ præfecerat. Qui cùm aliquando iter ingreſſus eſſet, incidit in prophetam Achiam Silonitem. Is eo de via nonnihil ſeducto, veſtéque ſua in XII. lacinias diſciſſa, X illi dat, cum his verbis: Sic regnum Salomonis diſcindet Dominus, eiuſque filio duas in aui gratiam tribus relinquet, te autem X tribuum regem conſtituet. Tu verò fac leges Domini amplectaris, & iuſtitiam colas.

Ieroboamus regnũ affectans in Ægyptũ fugit. Salomonis obitus.

Hoc oraculo elatus Ieroboamus, nouis reb. ſtudet. Sed rex cognita re, de illo tollendo cogitat. At ille in Ægyptum fugit, ibique degit vſq; ad Salomonis obitũ. Obijt autem is, vt liber Regum narrat, anno ætatis LII. cùm XII. annos natus regnũ ſuſcepiſſe memoretur, & id per XL. tenuiſ-

ſe,

ſe. Ioſephus autẽ tradit, eum annos vixiſſe IIII. & CL. regnaſſe LXXX. Vita vſus eſt felici & glorioſa, niſi in ſenectute patrias leges violaſſet, amoribus impulſus illicitus peregrinarum muliercularum, earumque ſectatus religiones: relicto ſucceſſore filio Roboamo. ad quem cùm populus cõfluxiſſet, ac ſupplex petijſſet, vt parte clementior, ſeruitutis iugum à Salomone ceruicibus ſuis impoſitũ relaxaret: ille ſe deliberaturum ait, & poſt triduum reſponſurum. Conſulit itaq; ſeniores ex patrijs miniſtris, quid reſpondendum eſſet? monent, clementer, nõ ſuperbè & arroganter alloquẽdum eſſet populum. Poſt ſenatũ, re cum adoleſcentibus vnà ſecum educatis communicata, & conſilio ſeniorum expoſito: illi autores ſunt vt aſperius agat cum populo & pro autoritate imperij ac regiæ dignitatis faſtigio verba faciat. Roboamus horũ ſententia cõprobata, cùm populus iterum conueniſſet: Si pater meus, inquit durum vobis iugum impoſuit, id ipſe exaſperabo: ſi flagellis ille vos cecidit, ego ſcorpionibus in vos animaduertam: & quod in me paruũ eſt, id craſsius paternis lũbis experiemini. His multitudo auditis, Quæ nobis in Dauide pars eſt? exclamans, rege faſtidito diſcedit. Cùm autẽ Roboamus quendam ſuorum familiarium miſiſſet, qui mollioribus verbis populum placaret enim ita concitati lapidibus peremerunt: quo facto, ille perterritus Hieroſolyma cõfugit, ſola Iudaica & Beniamitica tribu penes ſe retenta. Reliquæ Ieroboamum, defuncto Salomone ex Ægypto reuerſum, regẽ creatunt. Cuius vnà cum Iſraelitis bello inuadendi conſilia agitantem Roboamũ, Deus per Samæam vatem inhibuit. Veritus autem Ieroboamus, ne multitudo Hieroſolyma profecta, illorũ hominum cõmercio ad priorem Regem ſe deſetto, reuerteretur, duos vitulos aureos cõflatiles facit, altero Bethele, Dane altero collocato. aduocatáq; concione: Deus, inquit, viri, vbique eſt, non Hieroſolymis duntaxat. Ego igitur Dei nomine duos vitulos feci, neq; poſthac vobis neceſſe erit ire Hieroſolyma, ſed ad hos profecti, adorate & ſacrificate. nam è veſtro numero ſacerdotem deſignabo. His populus Iſraeliticus deceptus, patrijs inſtitutis violatis, iram numinis in ſe prouocauit, vt alienigenis in ſeruitutem traderetur. Ieroboamus autẽ ſacerdotibus creatis, aráq; extructa, feſtum celebrat: conſcenſáq; ara cum ſacrificulis aſtantibus iam ſacrificaturus eſſet, propheta à Deo miſſus: Hæc inquit, dicit Dominus: Heus ara, erit quidam Dauidicus, nomine Ioſias, qui ſacerdotes tuos ſupra te immolabit, & oſſa eorum comburet. Vt aũt verba mea vera eſſe cõſtet, rumpetur ara, & pinguedo in ea ſita fundetur humi. ſtatim his dictis, & ara rumpitur, & pinguedo victimarum effunditur. & Ieroboami manus, quam extẽderat, prophetam cõprehendi iubens, arida facta, manſit immobilis, donec precibus à propheta impetraſſet, vt in integrum reſtitueretur. Qui à rege ad cœnã inuitatus, recuſat, quòd diuinitus interdictum ſibi eſſet, ne vel panem ederet vel aquam biberet, vel eadem via reuerteretur, qua vrbem ingreſſus eſſet. Itaq; alia via diſcedit cæterùm in ea vrbe quidam pſeudopropheta erat, qui Ieroboamũ ſeducebat, eius gratiam aucupans. is cùm audiſſet, quę Dei propheta & dixiſſet & feciſſet: abeuntem perſequitur, & aſſecutus rogat, vt ſuo hoſpitio vtatur. Quod illo recuſante vt diuinitùs interdictum, improbus ille vir: Atqui & ego propheta ſum, inquit, & ex Dei mandato adſum, vt ſis menſæ meæ particeps. Propheta fide adhibita pſeudoprophetæ verbis redit. ſed dũ illo hoſpitio fruitur, diuinitus audit, ſe propterea quòd iuſſa executus non ſit, à leone interfectum iri. Domum rediturũ, occidit leo, atq; aſsidens & cadauer & iumentũ cuſtodit. Quo pſeudopropheta cognito, mortui oſſa collecta ſepelit, ſuiſq; liberis mandat, vt ſe mortuum iuxta illum ſepelirent: eo vtiq; conſilio, vt cùm ſecundum prædictionẽ illius altare euerteretur, & ſacerdotum ac pſeudoprophetarum oſſa igni traderentur, eam contumeliam ipſe, iuxta hominẽ diuinũ ſitus, effugeret. Et hæc ita geſta ſunt. Ieroboamus autẽ ſuam impietatem adeò nõ minuebat, vt etiam indies augeret, falſum illud editorum locorum ſacerdotium, quibuſuis precio venditans: quæ res noxiæ illi fuit imputata, & in familiæ eius perniciem & interitum vertit. Quòd ſi prophanũ illud ſacerdotium addicere pecunia, nefas eſt habιturo: quid de ijs dicemus, qui verè diuinum illud ſacerdotium, quo veneranda illa & incruenta victima immolatur, precio vendunt atq; redimunt? Cùm autem Abias Ieroboami filius ægrotaret, rex vxorem ſuam, plebeia veſte indutã, ad Achiam prophetam mittit, percontaturam, num puer euaſurus eſſet morbum. Sed propheta cõmento agnito: Ne te, inquit, diſsimulato, Hieroboami vxor, ſed marito tuo dicito, quia Deo relicto, ipſe ſibi Deos conflauerit, & regni amiſsionem & interitum cum omni familia ei eſſe expectandum. Præterea cùm populus etiam eius impietatem ſit ſecutus, ne illum quidem fore impunitum. Tu verò abi mulier, filium tuum mortuum inuentura, qui cum fletu ſepelietur. Solus enim ex Ieroboamicis bonus fuit. Mulier digreſſa, filium mortuum inuenit, & prophetæ verba marito nunciat, quibus ille, quippe homo corrupti ingenij, nihilo factus eſt melior. Sed Roboamo regnãte Hieroſolymis, Iſraelitici generis Leuitæ & ſacerdotes, & alij ex populo, quid bonum eſſet intelligentes, relictis ſuis oppidis, Hieroſolyma conceſſerunt. Vnde Roboami regnum augebatur, quamuis & ipſe impietate læſerit Deum, & tota Iudaica domus Dei cultũ neglexerit. Quamobrẽ Suſacus Ægyptiorũ rex cum magnis copijs aſcendit Hieroſolyma, Roboamo quintum iam annũ regnante: qui vnà cum populo in vrbe concluſus, ſalutem à Deo votis expoſcebant, delicta ſua cõfitentes. Deus exoratus, ſe nõ deleturũ eſſe illos, ſed dediturũ hoſtibus, reſpõdit. Itaq; ſuſceptus à Roboamo per conditiones Ægyptus, rupto fœdere, & ſacros & regios theſauros ſpoliat, & aurea arma à Salomone facta, & aureas haſtas à Dauide dedicatas omnes rapit. Moritur Roboamus anno ætatis quinqua-

Roboamus IIII. rex Iudæorum.

X. tribus reſponſo aſperiore à ſe alienat.

Ieroboamus X. tribuum. I. Rex, falſum Dei cultum inſtituit.

Hieroſolymitanus propheta, reprehenſa Ieroboami religione, à pſeudopropheta ſeductus à leone occiditur.

Caupones ſacerdotiorum.

Abiæ Ieroboami filij obitus, à vate prædictus.

Suſacus Hieroſolyma ſpoliat.

Roboami obitus.

Abius v. rex Iudeorum.

quinquagesimo septimo regni decimo septimo, successore relicto filio Abio, cui bellum intulit Ieroboamus, cùm & Roboamũ perperuò armis lacessiisset. Abius autem impetu eius non reformidato, sed domesticis illi copijs oppositis, celebrem victoriam reportauit, vt Ieroboamus in aciem descendere postea non auderet.

Abij mors.
Asa vi. rex Iudæorũ.

Mortuus est Abius, cùm triennium regnasset Hierosolymis, homo in Deum impius. Asa verò filius eius, regno suscepto, diuina instituta obseruauit, exemplo Dauidis principis familiæ suæ.

Hieroboami mors.
Nabat ii. rex Israelitarum.
Interitus Nabat.
Baasas iii rex Israelitarum.
Baasæ obitus.
Elas iiii rex Israelitarum.

Morruus est & Hieroboamus, exactis in Imperio annis duobus supra viginti. Ei successit Nabat filius, homo & ipse ad exemplum patris impius: qui dum Gabatá vrbem barbaram oppugnat, per insidias Baasæ filij Achiæ occiditur, anno regni secundo. Baasas verò regni Israelitici potitus, omne Hieroboami genus extirpauit, vt & ipse Hieroboamo nihil obseruantior legum, & populo delinquendi autor. Quare Deus per Prophetam Iehum ei cõminatur, se eius quoque familiam, vt Hieroboami, excissurum, mortuus est & hic anno regni vigesimo quarto, Ela filio regni successore relicto, quem anno imperij secundo Zambres eius magister equitum occidit ebrium, regnóq; occupato, vniuersum Baasæ genus deleuit.

Elæ interitus.
Zambres v. rex Israelitarũ.

Cæterùm Israeliticus exercitus, dum Gabatam obsidet, audito Zambris facinore, & occupatione regni: Zambrem alium, ducem suum, qui in castris erat, regem salutat, & vrbem Thersam ductu illius occupatam obtinet. Quare prior ille Zambres in intimam regiam sese recipit, eáq; incensa, vnà conflagrat, cùm vii. dies imperium tenuisset. Facta post hoc populi secessione, alij Zambrem eligunt, alij Thamnim. Verùm Zambrea factio viribus superior, Thamni sublato, regnum Zambri tranquillum tradiderunt. Is principio Thersæ regnauit.

Samaria conditur.

Deinde Mareone monte occupato, vrbem cõdidit nomine Samariam: cùm ipse monti nomen Samarei indidisset, de nomine Semeri, à quo eum emerat.

Zambris obitus.

Vicit hic improbitate superiores reges. mortuus est Samariæ, anno regni duodecimo, quod ad Achabum eius filium deuenit.

Achabus vii. Israelitarũ rex.
Asa Aethiopes vincit.

Sic Israelitarum reges, alius post alium, ob leges violatas, exiguo tempore perierunt. Asa verò rex Hierosolymorum, Dei amás, anno regni sui decimo regem Æthiopum cum magnis copijs inuadentem, Deo adiutore inuocato, aggressus, multos hostium occidit: reliquos in fugam versos persequitur, castra diripit, multis & ipse & populus spolijs auctus.

Azarias.

Reducenti exercitum regi propheta Azarias occurrit, victoriæ Deum & ipsi & populo propter iustitiæ cultũ autorem extitisse affirmat: quòd si virtutem colerent, in posterum etiam fore felices: sin Dei mandata neglexissent, multis ærumnis conflictaturos.

Asæ obitus.
Iosaphatus vii. rex Iudæorum.
Iezabel Achabi vxor

Asa igitur vita piè acta, & longam senectutem adeptus, obijt anno regni primo & quadragesimo, filio Iosaphato relicto successore. Achabus autem Samariæ regiam incolens, antecessorib. suis impietate superior, ab vxore Iezabele magis etiam ad improbitatẽ extimulabatur. Erat illa regis Tyri & Sidonis filia, muliercula ferox & audax, quæ Belo Deo suo ædem condidit, & lucum consecrauit, sacerdotibus etiam & pseudoprophetis institutis.

Elias Israelitarum superstitionẽ arguit.
** Carith appellatur lib. 3. Reg. c. 17.*
Sarephthana vidua Eliæ hospua.

Elias autem vrbe Thesba ortus, peruersam regis & populi religionem animo iniquissimo ferens, Achabo ait: Ita viuit Dominus, vt pluuia non descendet, nisi ad preces meas. Hæc elocutus, ex mandato Dei ad torrentem * Chorat abit, vbi à coruis alebatur, qui manè panes, vesperi carnes illi afferebant, potũ præbebat torrens. quo exiccato, Sarephtham Deo monente abijt, vrbem intra Tyrum & Sidonem sitá: antequam cùm in mulierem quandam incidisset, orat vt aquam sibi afferat. quę dum abit, vt panem etiam afferat, petit. Illam iurantem, sibi pugillum duntaxat farinæ vnum esse, & pauxillum olei, proinde se abire ad colligenda sarmenta, vt exiguũ cibum sibi & liberis paret, quo absumpto, fame perituri sint & ipsi. Propheta bono animo esse iubet: neque farinæ cistam, neque olei ampullam defecturam esse, donec pluuia descendisset. Illa igitur & Prophetam hospitem, & se & liberos suos exigua illa farina alit, donec fames prę terijsset. Cæterùm filio suo ex morbo defuncto, cum Propheta expostulat. Sed ille mortuum sibi puerum dari iubet. quem in cœnaculum, in quo ipse diuersabatur, allatum, in suo lectulo collocat: inuocatóq; Deo & cadauere ter afflato. puerũ matri gratias agenti viuẽtem restituit. Post hæc Eliæ mandat Deus, vt Achabo prædicet, fore pluuiam. Inualuerat autem Samariæ, & in tota prouincia fames.

Abdias.

Achabus itaq; cum Abdia œconomo suo, viro bono, exibat, quæsitum equis suis pabulum, aliam ipse viam, aliam Abdias ingrediens, vestigantes an in fontibus aut torrentibus alicubi gramen inuenirent. Abdiæ obuiam fit Elias, séque rege indicari iubet. At ille eum accurratè ab Achabo ad cædem quęri respondet, monens, vt se occultet. ac centum prophetis à se clàm ali & conseruari, cæteris omnibus à Iezabele interfectis.

Eliæ cum Achabo cõgressus.
Abdias.

Elia verò iurante, se illo die in Achabi conspectum venturum, præsentiam eius regi nunciat Abdias. quo ille conspecto: Num tu, inquit, is es, qui deprauat Israelem? Cui Elias: Tu potius, inquit, & domus patris tui, populum deprauatis, relicto Domino falsos deos venerantes. verùm populum, & tuos, vxorísque tuæ prophetas in montem Carmelum connocato. quibus omnibus congressis, Elias ait: Ego solus Domini Propheta superstes: pseudoprophetæ autẽ plutimi sunt.

Baalici sacerdotes perimuntur.

Sed date soli mihi bouem, & illis omnibus alterum, quibus immolaris, victimas lignis imponamus, igne non adhibito, ac suum quisque Deum inuocato. A quo autem ignis vltrò effulserit, & ligna cum victimis cremarit, is verus iudicetur Deus. Hac oratione à populo collaudata, cùm ignominiosi sacrificuli ita fecissent, & vitulo mactato, ac sine igni lignis imposito, Baelem à diluculo vsq; ad meridiem inuocassent: Propheta p derisum eos hortatur, vt magnum vociferarentur, si forsitan dormitaret illorũ Deus, aut alijs negocijs esset occupatus. Cùm autẽ assiduè flagitando nihil proficerent,

rent, propheta duodecim saxis pro tribuũ numero sublatis, altare struxit, scrobem effodit, ligna in altari digessit, victimas imposuit, aquam in altare effundi iussit, vt scrobs etiam impleretur. His peractis, inuocato numine, ignis videntibus omnibus de cœlo in aram delatus, & victimas & lapides vnà cũ aqua & puluere consumpsit. Quo portento consternatus populus, pronus in terram cecidit, vnũ esse Deum verum & magnum confitentes. & iussu prophetæ, manibus in impostores illos vates iniectis, omnes occiderunt. Deinde regi dicit Elias, Deum paulò pòst missurum pluuiam, itaq; factum est, vt prædixerat, & imber vehemẽs erupit. Sed Iezabele mortem illi cõminata, propheta territus fugit: & in deserto agens desperabundus, mortem à Deo expetit. sopitusq; à quodam excitatur, iubente surgere & vesci. Videt autem panem siligineum illic, & aquam. Quum edisset, rursus obdormijt. Angelus denuò eum vesci iubet, quòd ei magnũ iter instet. Rursus igitur cibo sumpto, & recuperatis ex eo viribus, dieb. XL. ambulat: & in Chorebum montem profectus, antrũ ingreditur. ibi voce audita, Cur eò venisset? respondet: Cum Dei studio vates Iezabelis occiderim, illa me ad necem quæritat. Tum is cuius vocem audierat, denuò illi ait. Cras egressus, stato corã Domino. Cum ita fecisset, ventum sentit & concussionem, & ignem ardentẽ videt. Deinde leui aura exorta, ex ea vocẽ audit, quæ reuerti iubebat, & Asahelem Syriæ regem inungere, & Iehum regem Israelis, & Elisæũ suo loco prophetam, qui impios deleturi essent. Regressus Elias, quemadmodũ iussus fuerat, Elisæum arantem inuenit: cui cum vellus suum iniecisset, ille relictis omnibus, eum sequitur, ad vaticinandi munus euectus. Interim Achabus rex vineam Nabothi suis agris conterminam, vel emere vel permutatò accipere cupiens, recusante possessore, in animi ægritudinem incidit. cuius Iezabel edocta causam, sub nomine regis literas ad proceres regionis, in qua Nabothus habitabat, conscribit, quibus illum accusare iubebãtur, vt in Deum & regem contumeliosis verbis vsum: ac falsis testibus subornatis, lapidare. Eas literas regio sigillo appresso, ad illos mittit. qui iussa executi, Nabothũ lapidibus obruerunt. Quo facto, Iezabel Nabothi mortui vineam occupare Achabum iubet: qui etsi cædem illius ægrè ferebat, tamen vineæ hæreditatem adijt. Itaq; Elias ad illum missus à Deo: Quia inquit, Nabothum occidisti, vineæ illius obtinẽdæ ergò, propterea ait Dominus, quo in loco sanguinem illius linxerunt canes: eodem in loco tuum vxorisq; tuæ sanguinem lingent canes, & meretrices in sanguine tuo lauabunt, omnisq; familia tua extirpabitur. Quibus verbis vehementer contristatus Achabus, lamentatus est, indutusq; sacco ieiunauit, facinora sua detestans. Ea regis pœnitentia motus Deus, prophetæ significat, se pœnas quas comminatus esset, non ab illo expetiturum: sed temporibus filij eius, illa facturum esse. Post hæc Aderis filius Syriæ rex, cum magna copijs & multis auxiliaribus, Samaria

Eliæ fuga in montẽ Orebum.

Elisæus ab Elia ascißitur.

Nabothus Iezabelis fraude perimitur.

Elias Achabo exitiũ minatur.

obsidione cincta, legatos ad Achabum mittit, qui ei dicerent: Diuitiæ tuæ, & vxores tuæ, & liberi tui mea sunt. bello enim ea capiam. Si verò mihi quæcunq; voluero concesseris, soluta obsidione discedam. Achabus ad hæc: Et ego, inquit, & mei omnes, tui sumus. ac cõuocatis imperij sui senioribus, hostis legationem exponit. sed populo eum à deditione dehortato, legatis respondet, se quæ postularentur, facere nõ posse. Eo Syriæ rex nũciato, iratus, vallo vrbem circundari, & aggeribus cingi iubet. Cum autẽ vates quidam Achabo dixisset, Deum traditurum illi hostes, cum pueris ducũ eos inuadenti: numerus eorum inuentus est ducẽti triginta duo, cum quibus circa meridiem, conuiuantibus & inebriatis hostibus est egressus. Eos cum Syriæ rex vidisset, ministris suis imperat, vt ad se vinctos adducerẽt. Verùm pueri illos aggressi, multos occiderunt. quos ponè secutæ copiæ Israeliticæ, de repente facto impetu, Syros in fugam coniecerunt, adeò vt ipse rex eorum vix elaberetur. Inde reuersus Achabus, direptis hostium castris, Samariam redit. Cui propheta Syrorum aggreßionẽ denuò prædicit. Itaq; instante vere, Syrus Israelitis denuò bellum infert, castris in planicie positis: cum è suis audisset, Hebræorum Dei vires in montibus vigere, in vallib. non item. Verùm propheta denuò promittit victoriã Achabo, vt, inquit, in vallibus etiam suã potentiam demõstret Deus. cæteris diebus exercitus quieuere: septimo autẽ prælio commisso, terga dant Syri. quos Achabus persequẽs, multos occidit: multi etiam Aphecca elapsi, vbi ruina murorum oppresi perierunt. Aderis porrò filius cũ paucis in fuga occultatus. Eius satellites induti saccis, & funibus capita vincti, ad Achabum accessere, vt dominũ suum conseruaret supplicantes. Annuit rex. adducunt illi ducem suũ ad Achabum curru vehentem: qui eum curru recipit, salutat, bono animo esse iubet. Deinde fœdere icto, cum multis munerib. dimittit. Tũ propheta Michæas à quodam popularium caput suum verberari iubet. recusanti illi, At te leo, inquit, verberabit. itaq; factum est, vt prædixerat. Cum idem aliũ iussisset, isq; eũ verberasset, obligato capite Achabum accessit: à tribuno militum, inquit, captiuus meæ custodiæ traditus, effugit, ob quod ille me ad necem quęrit. Id vbi iustum esse Achabus pronũciat, soluto capite Michæas agnitus, Achabo ait: Quoniã Syrię regem hominem pestilentẽ, impunè dimisisti, ipse illius loco morieris, & populus tuus pro illius populo. His auditis rex turbatus est. actaq; pace per triennium, vrbem Reemã, vt ad se pertinentem, Syris ereptum ire à Iosaphato Hierosolymitano rege petit, vt vnà militet. Annuit ille, Deumq; per prophetã consuli iubet, an expeditionem illam ꝓbet? Achabus prophetas suos conuocat, an bellũ sit ineundum rogat? illis victoriã pollicentibus. Iosaphatus etiã diuinũ prophetã quærit. Achabus quendã respondet, sed sibi inuisum esse, mala prædicere solitum. Iosaphatus eum vocari iubet. Accersitũq; Michæã Achabus rogat, pugnandum sit an non? Respondet ille:

Syri Samariam obsidentes, per miraculũ profligantur.

Achabo ob conseruatum Syrũ, exitiũ vaticinatur Michæas.

Achabi expeditio contra Remmam.

Vidi Iſraelitas in montibus diſperſos vt gregem ſine paſtore. Sed Dominus mihi dixit, illos quidē incolumes rediruros, te verò ſolum Remmæ caſurũ. Hęc Michea locuto, Achabus Ioſaphato: Nónne dixi, inquit, eum mihi malè ominaturũ eſſe? Sedechias autē quidam ex pſeudoprophetis alapā dedit Michęę. cui ille inquit. Tu paulò pòſt ex alio conclaui in aliud tranſibis, latebras quæritans. Cęterùm Achabus Michæam in carcere cuſtodiri iubet ad reditũ ſuum. Tum ille: Si tu, inqnit, incolumis redieris, nõ locutus eſt per me Dominus Regibus iam ꝓfectis, etiam Syrorum rex aciem inſtruit, & ſuis mandat, ne quem petanr niſi ſolum Achabũ. Is verò habitu regio

Achabi interitus.

depoſito, priuatum ſumpſerat. Itaq; Syrorũ duces Ioſaphatum regaliter cultũ, Achabũ eſſe putauerunt, eumq; circundederunt: ſed cum non eſſe regem Iſraelitarum vidiſſent, reliquerunt. Achabus aurem ſagitta ictus, cũ lethale eſſe vulnus ſenſiſſet, auriga currum è pugna educere iuſſo, circa ſolis occaſum moritur. eius obitu Syri cognito, domum redierunt. Regis autem cadauer Samariam relatum, ſepelitur. Sed currũ de cæde eius cruentum, in fonte Samariæ occultarunt. Sic & canes ſanguinem eius linxerunt, & ſcorta fonte illo lauabanrur, vt Elias vaticinatus fuerat. Mortuus eſt Achabus, vt Michæas prædixerat, interitu, quamuis antè audiſſet, nõ euitato, cum regnaſſet annos II. & XX. regnũ ſuſcepit filius eius Ochozias.

Ioſaphati res geſtæ.

Ioſapharum regem Hieroſolymitanum ab expeditione domũ redeuntē, Iehus propheta increpat, quòd homini „ impio opem tuliſſet: eumq; à Deo, quamuis ea re offenſo, eſſe conſeruatum. Rex gratias agit: luſtratoq; omni ditione ſua, leges obſeruari, & iudicibus paſsim conſtitutis, rite fieri iudicia edixit. Cum autē Moabitis & Ammanitis, qui etiã Arabes aſciuerãt, Iudæam aggreſsis, diuinã opē imploraret: propheta quidã Deũ pro eo pugnaturum ait. ac educere quidē exercitũ iubet, non tamen inuadere hoſtes, ſed ſtanres diuinum auxilium expectare. Rex manè egreſſus, exercitũ ſtare iubet, ſacerdotes cum tubis ante exercitũ conſiſtere, Leuitas & cãtores gratiarum actionem cantare Deo. Tum hoſtes cõcitati, mutuis ſeſe cædib. confecerunt, vt ne vnus quidem ſupereſſet. Ioſaphatus caſtra hoſtium exercitui diripienda cõcedit. Ab eo tēpore Barbari, eum vt Deo adiutore nixũ veriti, quieuerunt.

Ochozias VIII. Iſraelitarum rex.

Ochozias autē Iſraelitarum rex, improbitatis parentum imitator fuit. Eius regni anno II. Moabitę vectigalia retinuerũt, quæ patri pēdere ſoliti fuerat. Ipſe ægrotans ad Accaronenſem Deã, Muſcam nomine percontatũ miſit, an cõualiturus eſſet? Legatis in itinere occurrit Elias ac domũ reuerti iubet, eiq; à quo miſſi eſſent dicere: quia miſerit ad barbarorum Deũ, quaſi Iſraeliti Deus nõ eſſet, eum lecto ſuo non ſurrecturum. Illi regreſſi audita referunr. Ochozia rogãte, quiſnam id dixiſſet? atq; illis ignorare ſe dicentibus, de forma illius hominis percontatur. quem cum illi hirſutum eſſe dicerent, pelliceo cingulo cinctũ: Eliã eſſe intelligit, ac centurione cum L. militib. miſſo, eum adduci iubet. Qui cum eum in vertice montis inueniſſet, ad regem ire iubet. Verùm ad Eliæ preces ignis de cœlo delapſus, illum cum ſuis omnibus conſumpſit. Alij porrò totidem à rege miſſi, pari exitio perierunt. Tertius ablegatus centurio cum ſuis militibus cum ad prophetam veniſſet, procubuit, eumq; adorauit, pœnã deprecatus, quòd inuitus veniret, iuſſu regis coactus. & orauit vt ipſe ad eũ veniret. Elias ab angelo, amoto metu ire iuſſus, de mõte deſcendit, & regi ait: Quoniam ad alienum Deum

Ochoziæ obitus.

miſiſti, quærēs num euaſurus eſſes, ſcito te de morbo non ſurrecturum, ſed breui moriturũ. Obijt igitur Ochozias ſecundum Eliæ prædictionem

Ioramus VIII. Iſraelitarũ rex.

Ioramo fratri regno relicto, qui ſtatuas Baalis à patre Achabo erectas comminuit: ille quidem, cætera impius & improbus, atque parenrum ſimilis. Elias in cœlum aſſumendus, cum Eliſæo profectus ad Iordanem, vellere aquã percutit. ea percuſſa dirimitur, vt ambo per ſiccum tranſirent. deinde Eliſæum petere iubet, quid ſibi fieri

Eliæ raptus in cœlum.

vellet. Tum ille: vt gratia ſpiritus, qui in te eſt, in me conduplicetur. Elias, etſi votũ id improbum eſſe diceret: tamen, ſi me in cœlum aſſumi " videtis, compos, inquit, eius fies. " Dum hæc loquuntur, currus igneus cum ſimilib. equis Eliã abripit. dum ſurſum ferretur, vellus ſuũ Eliſæo inijcit: quo ille accepto, Eliam videre deſijt. ac ad Iordanē reuerſus, periculũ facit petitę ab Elia gratiæ, aqua vellere verberata. quæ cũ non diuideretur: Vbi eſt, inquit, Elię Deus? Sed cũ denuò ꝑcuſſiſſet, diuiſa aqua, trãſijt. Eo viſo, L. filij prophetarũ dixerunt, Eliæ ſpiritũ in Eliſæo cõſediſſe: eumq; ſecuti ſunt, quęſituri num ſpiritus Do-

prophetæ L. Eliã fruſtra quærunt.

mini Eliã ſublatũ in montē aliquē deieciſſet. Id Eliſæus principio negat, ſed inſtantib. cõcedit. Quare viri L. toto triduo quæſitum non repererunt. Eliſæum Hiericbunte habitantē ciues conuenerunt, rogantes, vt eius loci aquas malas & ſterilitatē inducentes mutaret. Ille ſalē in nouo ſibi vaſe afferri iubet: allatũ, inuocato Dei nomine in fontē conijcit: quo facto, aquarũ amaror in dulcedinē eſt conuerſus, amiſſa omni vi noxia.

Heliſæus Hiericbuntias aquas medicatur.

Eliſæus vrſos immittit pueris deriſorib.

Propheta quopiã iturus, paruos pueros per ludibriũ, Aſcēde calue, clamãtes, indignatus, execratur. itaq; vrſi è mõtibus ꝓgreſsi, pueros XLII occiderunt. Ioramus Achabi filius Moabitis bellum illaturus, auxiliũ petit à Ioſaphato Iudææ rege. Ille etiã Idumæorum regē, qui ſibi paręret, ſe aſciturum ſocium ꝓmittit. Ita tres reges inita cõcordia, ſeptē diebus per deſertũ abierunt. Exercitibus autē aqua deſtitutis, Eliſæũ adeunt: rex orant, vt & ſe & milites conſeruaret. At ille Ioramo: Ad patris tui & matris ꝓphetas, inquit, abito. & iurat, ſi abſq; Ioſapharo eſſet, ſe ne verbum quidē ei reſponſurum fuiſſe. Deinde quendam vocari iubet, qui pſalleret. eo pſallēte, ſpiritu Domini afflatus Eliſæus, iubet multas effodi ſcrobes iuxta torrentē. viſuros enim torrentē plenũ neq; vento ſpirãte, neq; imbre depluente: ac potaturos ad ſatietatē, & hoſtium potituros. His prædictis poſtero die manè & torrentis alueus impletus eſt, adeò vt redũdaret, & omnis illius terræ ſuperficies ſtagnaret. Sole orto, igniti eius radij in aquas incidētes, effecere, vt rubicũdę apparerent.

Ioramo et Ioſaphato aquas, & victoriæ cõtra Moabitas occaſionem ſuppeditat.

parerent. Moabitæ igitur in mõtibus castrametati, & ex alto despicientes, sanguinem esse putauere: suspicati, orto inter reges dissidio, milites sese inuicem trucidasse. & dum incõposito, agmine ad spoliorum direptionẽ properant, ab hostibus circumuenti, alij cæduntur, alij in fugã vertuntur: quos Israelitæ persecuti, in Moabitidem impressione facta, & vrbes euerterunt, & regionẽ deuastarunt. Rex autẽ Moabitarum in vrbẽ reuersus, filium suum primogenitũ in murum adductũ, ex desperatione immolatũ adolet Deo. Quo reges cõspecto, misertiillius eò loci redacti, obsidionẽ soluerunt. Iosaphatus autẽ

Iosaphati obitus.

Ioramus VII. rex Hierosolymitanus.

Hierosolyma reuersus, obit: anno ætatis LX. regni XXV. vir pius & iustus. multisq; liberis relictis, natu maximum Ioramum successorem designauit, Israelitico regi cognominem, auunculo suo. Elisæum Samariæ degentem mulier quędam vidua conuenit miserabiliter conquerens, quòd soluendo nõ sit, liberos suos à fœneratore in seruitutem abripi. Eam propheta rogat, quid habeat in ædibus? quæ cum se nihil habere nisi pauxillũ olei responderet: iubet vt multa vasa vtenda petat, & in omnia de oleo infundat. quo illa facto, vasa omnia plena esse oleo, prophetæ nunciat. quo ille vendito, eam creditori satisfacere, & quod supersit, ad vsum domesticũ conferre iubet.

Elisæus Samaritanæ oleum auget.

Idem Sunamitidi, cuius hospitio vtebatur, orbæ liberis prædixerat, parituram esse filium. atq; ita factum est. verùm puer iam grandiusculus, obijt. Itaq; mulier ad Elisæũ in Carmelum venit, & pedibus eius aduoluta, calamitatem suam deplorat. Ille discipulum Giezim, dato baculo suo, quem puero mortuo imponeret, cum ea abire iubet. Sed iurante muliere se non discessuram, nisi ipse secum abijsset, paret propheta, puerum in lectulo iacentem inuenit, precatus lectum conscendit, puero incubat, in eum sufflat: quod cum septies fecisset mortuus reuiuiscit, & matri viuus à propheta restituitur.

Sunamitidis filium à mortuis resuscitat.

Inde Galgala profectum, cũ fame laboraretur, * filij prophetarum illum conueniunt. quibus cũ à famulo aliquid elixari iussisset, ille ex agro herbas colligit, quib. & cõcurbita syluestris (toxicum id est) admista erat, coctas apponit. illi cucurbita animaduersa, prophetã inclamarunt tanquam euestigio morituri. ille farina in lebetem iniecta, eos vesci iubet. quo facto, nihil ex eo cibo incõmodi senserunt. Cum quidã ei panes XX. attulisset, ac palathas, ministrum ea populo apponere iubet. Qui cũ diceret, Quid ista ad C. viros? Dato, inquit, vt vescãtur. nam & saturabuntur, & aliquid supererit. & ita factum est, vt ille dixerat.

** Filij prophetarũ ij sæpe dicũtur in Biblijs qui cum prophetis familiaritate & amicitia cõiuncti erant.*

Elisæus venenũ diluit. & cibũ multiplicat.

Erat quidam * Neeman nomine, magnæ apud Syriæ regẽ autoritatis, lepra infectus. Cuius vxori cum mulier Israelitica bello capta seruiens, dixisset, si ad Elisæum prophetam abiret herus suus, morbũ eius curatũ iri: ea verba vxor marito, maritus regi Syrię refert. Rex literas scribit ad regẽ Israelis, de Neemanis curatione. Ipse Neeman sumptis X. argenti talentis, & VI. mille aureis, & X. stolis lautioribus, Samariã proficiscitur, literasq; regi tradit. Quibus ille lectis, vestes suas lacerauit, Syriæ regem causam cõtra se quærere dicens. Eo cognito, Elisæus ad se Neemanẽ mitti iubet: qui cũ venisset, septies in Iordane lauandũ esse, per nunciũ ei significat, sic lepra iri liberatum. Neemã verò iratus, quòd sibi ꝓpheta non obuiã egressus esset, ac manib. impositis vota fecisset, per indignationẽ discedit: quasi verò Syria non haberet flumina Iordane meliora, in quib. si lauisset mundaretur. Sed inter abeundum, monitus à famulis, vt ꝓphetæ parẽret monitis, quæ nihil difficile complecterentur, obtẽperat. & septies in Iordane mersus, mũdatur: ac reuersus, gratijs ꝓphetæ actis, confitetur non esse alium Deũ præter Israeliticum, petens, vt muneris aliquid acciperet. Verùm illo recusante, discedit.

** Naaman in Biblijs.*

Neeman Syrus leprosus curatur ab Elisæo.

Giezis autem eum persequens: Propheta, inquit, me misit, vt argenti talentum, & duas stolas acciperẽ, quæ det egentibus, qui illũ modò conuenerũt. His acceptis, Giezis ad Elisæum redit. qui cum factum illius cognouisset, ei dixit: Quia pecuniã & vestes à Neemane accepisti, lepra illius tibi & semini tuo adhærescet, sic ille leprosus exit.

Giezis auaritia lepra punitur.

Prophetarum autẽ filijs ad Iordanem ligna cæsum ꝓfectis, vt sibi tabernacula cõstituerent, Elisæo comitãte: cuiusdã securis elapsa capulo, in flumẽ decidit. Is prophetam vocat, & locum monstrat vbi demersum esset ferrum. At ille cum lignum iniecisset, emersit ferrum: idq; supernatans aquæ, recipit is qui amiserat.

Securis recuperata è flumine.

Cum rex Syrię Ioramum Israelitarum regẽ per insidias captaret, Elisæus misso nuncio eum monet vt caueat, nec venatũ egrediatur. Paret ille. Adar frustratus insidijs, suos ꝓditionis suspectos habere: illi affirmare, non se, sed Elisæum prophetã arcana regi nunciare. Mittit igitur exercitum Dothaim ad prophetam capiendum, à quo minister illius vrbẽ circundatam videns, perterritus rem prophetæ nunciat, At ille temerè vetat, ac Deum orat, vt famulo demonstret, quomodo ipse diuinitùs custodiatur. Quo impetrato, videt famulus prophetã curribus & equis igneis vallatum. qui denuò precatus, hostium oculos perstrinxit, & ad eos egressus: Me sequimini, inquit, & tradã vobis Elisæum. Sequuntur illi, & oculis & animis occæcatis. Quos cum Samariã perduxisset, regem iubet eos suis copijs circundare: & Deum orat, vt caliginẽ illorũ oculis amoueret quo facto, Syri se in hostium medio versari vident. Verùm Elisæus neminem eos lædere patiebatur, sed consulebat, vt accepti hospitaliter, incolumes dimitterentur. Ioramus rex prophetæ monitis diligenter paret, illi discedunt: regi, quid acciderit, nunciant.

Syrorum exercitus cæcitate percussus.

Syrus audita re obstupescit. & pòst, cum omnibus suis copijs Samariam obsidet, in qua tanta fames orta est, vt caput asini LX. nũmis argenteis vænierit, & sextarius columbini fimi, totidem. Cum autẽ rex Ioramus mœnia circumiret, inclamat eum muliercula, conseruari se petens. quam ille cibum petere suspicans, cum indignatione, Mihi neq; area est, inquit, neq; torcular, quomodo te conseruem? Sed illa iudicium petere se dicente, causam agere iubet Ibi mulier: Pepigi, inquit, cum vicina mea, vt filios nostros mactemus, & alternis diebus,

Samariæ obsidio & fames.

Infantium deuoratio.

bus, altera alteram alat. Nunc cum ego meum mactarim, illa non stat conuentis. His rex auditis, ingenti dolore affectus, & laceratis vestibus suis prophetę irascitur, quòd mala ista precibus non auerteret, ac percussorem cōtra illum mittit. Sed Eliseus cœtui discipulorum id prædixerat: Homicidæ, inquit, filius misit qui me perimat, sed vos clausis foribus, aditu percussorem prohibete, sequetur enim rex, mutato consilio. sicq; factum est. Nam Ioramus omissa priore cogitatione, properanter ad prophetam venit, expostulans, quòd ęrumnarū depulsionem Deum non exoraret. At ille: Cras, inquit, duo sata hordei siclo vendentur, & similaginis satum tantidem. Tum quidam ex regis comitibus: Incredibilia, ait, propheta dicis. Cui ille: Quæ pollicitus sum, inquit, videbis. sed ob incredulitatem, ijs non frueris. Ea igitur nocte sonitum curruū, equorum & armorum, & multitudinis fremitū in Syrorū auribus excitauit Deus. Qui magnas auxiliares copias aduenisse Ioramo rati, & contra se ire, castris relictis trepidè aufugiunt. Leprosi autem quatuor extra vrbē erant (nam ijs habitare in vrbibus, lege interdictum est) qui fame penè enecti, castra Syrorū ingredi decreuerunt. Nam aut parcent nobis Syri (inquiunt) ciboq; potiti viuemus, aut interfecti malis liberabimur. Veniunt diluculo ad castra Syrorum, vident neminem: vnum tabernaculum intrant, vacuū id hominibus deprehendūt, ex eo in aliud transeunt, illud etiam desertum inueniunt: in plura progressi, cum in neminē incidissent, primum edunt & bibunt, Deinde aurū, argentum, vestem ablata occultant & ingressi vrbem, rem nunciant. Qua rex audita, Syrorum insidias eas esse dicit, suos ab egressu deterret: speculatores mittit, qui in itinere in neminem inciderūt, sed castra plena vestibus & vasis repererunt. Tum rex castra populo diripienda dat: vnde tanta rerum necessariūm copia extitit, vt duo sata hordei siclo venirent, & satū similaginis tantidem. Est autem satum semimedimus Italicus. Eius vbertatis solus fructum non cœpit regis ille satelles, quemadmodū propheta dixerat, ob abrogatam verbis illius fidem. Nam multitudine populi ad portam confluente, obtritus est. Post hæc rex Damasci ęgrotauit. Elisæus autem tum Damascum abijt: cuius aduentu æger audito, misso Azahe ex honoratioribus ministris, percontatur, an victurus esset, missis etiam muneribus multis. Respondet ille, paulò pòst moriturum esse ægrotantem, sed Azahelem vetat id illi dicere, & ipse plorat. ploratus causam sciscitanti Azaheli, respōdet, deplorare se mala, quæ ille Israelitis illaturus esset. Eum enim Syriæ regno potiturum. Azahel ad dominum suū reuersus, nunciat, prophetam incolumitatem illi polliceri. postridie madido reticulo iniecto eum suffocat, ipse regnum inuadit. At Ioramus rex Iudęorum (idem enim vtriq; regi nomen erat) à Gotholia vxore, Achabi filia, ad impietatem deuolutus, & fratres sustulit, & paternos ministros, & populum eandem sequi coegit impietatem. Cui ita viuenti nunciū misit propheta cladis imminentis & interitus vxorum & liberorū eius, ob impietatem, populiq; vexationem. Neque multo pòst, Arabes bello Iudæos afflixerūt, vno tantùm Ochozia ex regijs filijs non interfecto, & Ioramus etiam, vt propheta prædixerat, ex morbi grauitate interijt, anno ætatis quadragesimo, Regni Octauo, Ochozia filio successore relicto. Accidit autem, vt Ioramus alter Israelitarum rex, suscepta cōtra Syros expeditione vulneratus, Iehu Amasis filio apud exercitum cum imperio relicto, ad curandum ictum abiret. Sed Elisæus quendam ex discipulis ad Iehū regem inungendū mittit, vt delectum à Deo. Qui Iehu seducto, vt arcani aliquid communicaturus, & cōclaue ingressus, caput eius oleo perfundens, eum diuinitus creari regē ait, ad Achabi genus delendum. & his dictis, subitò è conclaui se proripit. Percontantibus autē suis, quid ab illo vocatus esset, qui quidem furentis gestum præ se ferret. Rectè, inquit, iudicatis, nam verba furore plena mihi nunciauit. Dixit enim, me diuinitùs creatum esse regem. quibus populus auditis, Iehum tubis inflatis regem salutat. Quo facto, ille delectis equitibus assumptis, ad Ioramū subitò opprimendū proficiscitur. Cum autem speculator Ioramo dixisset, aduentare equites, mittit quendam qui roget quid velit. eum Iehus, nullo dato responso, se iussit sequi. Misso & altero, nec reuerso: Ioramus ipse curru conscenso cum Ochozia sororis suę filio, qui visendi eius gratia venerat, Ieho in agro Nabuthis occurrit, rogās, vt se haberet exercitus? Qui cum maledictis eū insectaretur, Ioramus territus fugam capessit. Tum Iehus intento arcu eum ferit, vt curru delapsus moreretur, Sic in Nabuthis agrū est proiectus, quemadmodum Elias Achabo prædixerat. Ochoziā item fugientem sagitta icit Iehus, ex quo vulnere is quoq; paulo pòst est mortuus, cum vnū regnasset annum. Iezabel autem de turri prospectans, exquisitè culta, vt gratiosior esset: Bonus, inquit, seruus qui dominum suum sustulit. Iehus autem eunuchis mandat, vt eam supernè præcipitarent. è quo casu cruentatis parietibus illa perijt. Quam cum Iehus ob genus regium sepeliri iuberet, ministri præter ossa nihil repererunt. Canes enim eum dilacerarāt, vt Elias prædixerat. Erant Achabo Samariæ LXX. filij. Iehus igitur magistratib. Samaritanis & puerorum educatoribus scribit, significans, vt pręstantissimum illorum regem crearent. Id autem tentandi gratiā faciebat. Illi rescribunt, eum esse suum dominum. Rescribit igitur Iehus, si se seruos suos esse faterentur, capita omniū filiorum Achabi allaturos. Exequuntur illi iussa. rex capita ante portā vrbis duobus poni locis iubet, eoq; facto progressus: Ego, inquit, regem sustuli: isti secundum prophetæ prædictionem perierunt. & omnes Achabi cognatos conquisitos necat. Samariam autem proficiscentem Iehum, Ionadabus obuiā egressus, collaudat ob extirpatam Achabi familiam. Ne quis autē pseudoprophetarum, & Baalis sacerdotum lateret: Iehus se magnificè facturum esse rem diuinam denunciat, sacerdotes & prophetas omnes adesse iu-

Syri strepitu nocturno pauefacti, fugam capessunt.

Elisæus Azaheli Syriæ regnū prædicit.

Ochozias IX. rex Iudææ.

Iorami VIII. Israelitarū regis interitus.

Iehus Elisæi iussu rex Israelitarū vngitur IX.

Iehus Ochoziam, Ioramum, et omnem Achabicā familiam euertit.

Achabi 70 filij à Iehu interfecti.

Baalis sacerdotum cædes.

ſe iubet, mortem ei comminatus, qui nõ veniſſet. Cum conueniſſent, veſtes ei dat: & vnà templũ Baalis ingreſſus, edicit, ne quis alius ijs admiſceretur. qui com neminẽ aliom adeſſa dixiſſent, militibus qui foris aſtabant, mãdat, vt omnes illos occiderent, & templum inceoderent, & ipſsm ſtaruam. cæterùm aoreos vitulos non ſuſtulit. Promiſit autẽ ei Deus, cum Achabi domum excidiſſet, regnum penes filios eius ad quartum vſq; genus permanſurum. Sic Achsbi familia extirpata eſt. At filia eius *Gotholia poſt obitum Ochoziæ mariti potita regno, Dauidia & ipſa genus extirpare contendit, vnoq; excepto interfecit omnes. Nam Ioſabe Ochoſiæ ſoror, cum filij fratris occiderentur, vnõ infantem nomine Ioam ſuffurata, clàm ad ſexenniũ alnit.

**Hec atha lia in Biblijs nominatur nec erat vxor, ſed mater Ochozie.*

Ioos x. rex Hieroſolymorum.

Anno antem ſeptimo Iodaes pontiſex, cui Ioſabe nupta erat, quibuſdam centurionibus aduocatis Ioam monſtrat, ſermoneq; habito perluadet, vt à Gotholia deſciſcentes, regnum Ioæ paternum reſtituerent. Illi ea pactione iureiurando firmara, ſacerdotes, Leuiras & tribunos ad Ioadem conuocant. Ille, Ioa monſtraro: Hic, inquit, rex veſter eſt, ex ſemine Dauidico. populóque circum templũ collocaro, Ioam in medio ſtaruit, diademate cingit, vnctionis oleo perfundit, regem declarat, populo læris vocibus acclamaote. Gorholia clamore audiro, rrepidans regia erumpit, ſequente exercitu. Templũ ingreſſam ſacerdotes admittũt, ſed ſarellites eius multitudo adiru ꝓhibuit. Illa puerum coronatum conſpicara, necem cõminatur ijs qoi regnũ ſuũ iouaſiſſent. Iodaes autem centurionibus mandat, vt Gotholiam foras protractam trucident. quo facto, regẽ & populũ iureiurando adigit, vt Deum venerentur, & leges ſeruẽt. Statim igitur Baalis ædẽ demoliri ſunt, eiuſq; ſimulacra comminuerunt, ſacerdote interfecto. Regemq; ſeprenoem tum in regiam introducuot. Iodaes magnum habuit ſtudium, vt fides erga Deum & patriæ leges ſeruarentur. Rex cum adoleoiſſet. duas vxores duxit: & partes templi quaſdam à Gorholia dirutas inſtauraturus, Iodse accerſito, mandat, vt per totam ꝓuinciam dimitteret, qui ad templũ renouaodũ in ſingula capita ſicli ſemiſſem exigerent. Iodaes verò, qui id populo fore graue intelligeret, aliam cogeodæ pecuniç rarionem excogitat. Ciſtulam vndiq; clauſam, quæ ſupernè ſoramen habebat, iuxra templum collocat, in quam quanrũ quiſq; vellet, ad templi inſtauratiooem conijceret. Quia igitur collario illa cuiuſq; volũtati libera relinquebarur. nec grauatim contulere, & liberalitate inter ſeſe certauerunt. Iraq; multum auri & plurimum argenri eſt collectum. Vnde & templum refectum, & vaſa multa ad ſacrificia ſunt parata: quę quidem, quoad vixit Iodaes, Deo certatim offerebantur. Illo autem, anno triceſimo & centeſimo ætaris iuſtè legitimeq; actæ dafuncto, rex Ioas circa Dei cultum factus eſt negligentior, vnà cũ illo tribunis cæteriſq; magiſtratibus corruptis, oeq; ab impietate receſſerunt, quamuis à prophetis admoniti. Com autẽ Zacharias propheta Iodaę pontificis filius regem & populum moneret, vt ex legibus viuerẽt: Ioas iratus, eum lapidari iuſsit. Qui cum occideretur, Deũ iudicem inuocauit, quòd ab eo vita priuaretur, qui patris ſui beneficio viueret. Neq; dio dilatũ eſt illud iudicium. Nam cum Syriæ rex Aſahel Hieroſolymà obſidione cinxiſſet, illo omnes & diuinos & regios theſauros, templiq; donaria ei dedit: qui pecuoię magnitudine delectatus, obſidionem ſoluit. Idem Syrus Iſraelitas etiã grauiter afflixit. Nam & Iehus eorum rex diuina præcepta violarst, anno regni VII. & XX. defunctus. Ei ſucceſsit filius Ioachazus, quo regnãnte Syrus regioni cladẽ inrulit, multis vrbibus, occupatis, & eius exercitu cæſo. Ioachazus verò precarus Deum, ſalutem impetrauit, & mitigationem calamitarũ, mortuus anno regni XVII. filio Ioa ralicto ſucceſſore Iudaicæ tribus regi cognomine. Hic patri diſsimilis extitit, & vir bonus. Nam Eliſæom ex morbo morientem luxit, patrem vocitans, & præſidium, vt cuius ope victoria potiretur. At propheta eum cõſolatur, arcuq; ſumpto ſagittas eiaculsri iubet. Qui cum ter eiaculatus deſijſſet, dixir prophera: Si plures ſagittas emiſiſſet, Syrorũ imperium fuiſſe fuo ditus euerſurum: nunc victorias ſagittis numero pares adeptutum, & agros ſuo regno ademptos recuperaturum. His dictis propheta exrinctus, magnificè ſepelitur. Sed latrones cum quẽdam interfectum in prophetæ ſepulchrum conieciſſent, reuixit occiſus, & reſurrexit. Obijr & Azahel Syriæ rex, Adere filio relicto ſucceſſore: cum quo rex Iſraelitarum congreſſus, & ter victoria potitus, recuperauit Iſraelitarum prouincias & vrbes, quas eis Azahel Aderis pater ademerat. Ioas autem Iudæorũ rex declaratus ſeptennis, anno Imperij XL. deceſsit, à famulis ſuis occiſus: cuius filius Ameſias Hieroſolymitano imperio potirus eſt, vir pius, aono ætatis XXV. eoq; functus XXIX. Patris ſui percuſſores ſupplicio effecit, eorum liberos indemnes dimiſit, ſecundum legem, cuis hæc verba ſunt. Noo morientur patres pro filijs, neq; etiam filij pro patribus. Idem expeditione cootra Idumæos & Amalechitas ſuſcepta, ſocios ex Iſraelitis ſtipendio cõduxit. Sed cum prophetę cuiuſdam monitu, Iſraelitis, condonato ſtipendio, dimiſsis, cum ſuis duntaxat popularibus adminiſtrato bello, barbaroa ſuperaſſet, ſocij ob miſsionem irati, & agros Iudæorum incurſarunt, & multos occiderunt. Ameſias porrò ſucceſſu elatus, religioneq; violata, ad Ioam Iſraelitarum regẽ miſsitauit, poſtulans, vt ad ſe veniret, cui deberet obedienriam, quippe à Dauide Salomone prognaro. Ille reſpondet ad hunc modum: Rubus à Cedro petebat, vt ipſorum liberi affinitate iungerentur: ſed interea rubus à feris conculcatus perijt. hoc tibi pro exemplo ſit ſatis, neq; efferaris ob feliciter cæſos barbaros, neq; populum tuũ ac teipſum in pericula cooieceris. Ob hæc iratus Ameſias, Ioæ bellum ioſert. Sed exercitus eius metu conſternatus, io fugã vertirur. ipſe à ſuis deſtiturus, capirur ab hoſtibus, ad Ioam adducitur: quem ille vinctũ ducens, Hieroſolyma venit, partẽ muri diruit, ea curru inuehitur: ſacroſq; theſauros, & quic-

Gotholia et Baalitice religionis interitum.

Tẽpli inſtauratio.

Ioas Zachariã lapidari iubet.

Iehus obitus.

Ioachazus x. rex Iſraelitarũ.

Ioachaſi mors.

Ioas x I. rex Iſraelitarum.

Heliſæi obitus & miraculũ.

Ioas Syros vincit.

Ioæ Iudæi interitus.

Ameſias x I. rex Ieroſolymorum.

Ameſias temerè laceſſito Ioa vincitur et capitur.

bus,altera alteram alat. Nunc cum ego meum mactatim,illa non stat conuentis. His rex auditia,ingenti dolore affectus, & laceratis vestibus suis prophetę irascitur,quòd mala ista precibua non auerteret,ac percussorem cõtra illum mittit. Sed Eliseua cœtui discipulorum id prædixerat: Homicidæ,inquit, filiua misit qui me perimat,sed vos clausis foribus, aditu percussorem prohibete,sequetur enim rex, mutato consilio. sicq; factum est. Nam Ioramus omissa priore cogitatione,properanter ad propbetam venit,expostulans,quòd ęrumnarũ depulsionem Deum non exoraret At ille: Cras,inquit, duo sata hordei siclo vendentur, & similaginis satum tantidem. Tum quidam ex regis comitibus: Incredibilia,ait,propheta dicis. Cũ ille: Quæ pollicitus sum,inquit,videbis.sed ob incredulitatem, ijs non frueris. Ea igitur nocte sonitum curruũ, equorum & armorum, & multitudinis fremitũ in Syrorũ auribus excitauit Deus. Qui magnas auxiliares copias aduenisse Ioramo rati,& contra se ire,castris relictis trepidè aufugiunt.

Syri strepitu nocturno pauefacti,fugam capessunt.

Leprosi autem quatuor extra vrbè erant (nam ijs habitare in vrbibus,lege interdictum est) qui fame penè enecti, castra Syrorũ ingredi decreuerunt. Nam aut parcent nobis Syri (inquiunt) ciboq; potiti viuemus,aut interfecti malis liberabimur. Veniunt diluculo ad castra Syrorum, vident neminem: vnum tabernaculum intrant, vacuũ id hominibus deprehendũt, ex eo in aliud transeunt, illud etiam desertum inueniunt: in plura progressi,cum in neminè incidissent, primum edunt & bibunt, Deinde aurũ,argentum, vestem ablata occultant & ingressi vrbem, rem nunciant. Qua rex audita, Syrorum insidias eas esse dicit,suos ab egressu deterret: speculatores mittit,qui in itinere in neminem inciderũt, sed castra plena vestibus & vasis repererunt. Tum rex castra populo diripienda dat: vnde tanta rerum necessariũm copia extitit, vt duo sata hordei siclo venirent, & satũ similaginis tantidem. Est autem satum semimedimus Italicus. Eius vbertatis solus fructum non cœpit regius ille satelles, quemadmodũ propheta dixerat, ob abrogatam verbis illius fidem. Nam multitudine populi ad portam confluente,obtritus est. Post hæc rex Damasci ęgrotauit.

Elisæus Azabeli Syriæ regnũ prædicit.

Elisæus autem tum Damascum abijt: cuius aduentu æger audito, misso Azahe ex honoratioribus ministris, percontatur,an victurus esset, missis etiam muneribus multis. Respondet ille, paulò pòst moriturum esse ægrotantem, sed Azahelem vetat id illi dicere,& ipse plorat. ploratus causam sciscitanti Azaheli,re'põdet, deplorare se mala,quæ ille Israelitis illaturus esset. Eum enim Syriæ regno potiturum. Azahel ad dominum suũ reuersus, nunciat,prophetam incolumitatem illi polliceri. postridie madido reticulo iniecto eum suffocat,ipse regnum inuadit At Ioramus rex Iudęorum (idem enim vtriq; regi nomen erat) à Gotholia vxore, Achabi filia,ad impietatem deuolurus,& fratres sustulit, & paternos ministros, & populum eandem sequi coegit impietatem. Cui ita viuenti nunciũ misit propheta cladis imminentis & interitus vxorum & liberorũ eius, ob impietatem,populiq; vexationem. Neque multo pòst,Arabes bello Iudæos afflixerũt,vno tantùm Ochozia ex regijs filijs non interfecto, & Ioramus etiam, vt propheta prædixerat, ex morbi grauitate interijt,anno ætatis quadragesimo, Regni Octauo, Ochozia filio successore relicto.

Ochozias IX. rex Iudææ.

Iorami VIII. Israelitarũ regis interitus.

Accidit autem, vt Ioramus alter Israelitarum rex,suscepta cõtra Syros expeditione vulneratus, Iehu Amasis filio apud exercitum cum imperio relicto,ad curandum ictum abiret. Sed Elisæus quendam ex discipulis ad Iehũ regem inungendũ mittit,vt delectum à Deo. Qui Iehu seducto,vt arcani aliquid communicaturus, & cõclaue ingressus, caput eius oleo perfundens, eum diuinitus creari regè ait, ad Acbabi genus delendum. & his dictis,subitò è coclaui se proripit.

Iehus Elisæi iussu rex Israelitarũ vngitur IX.

Percontantibus autè suis, quid ab illo vocatus esset, qui quidem furentis gestum præ se ferret. Rectè,inquit,iudicatis,nam verba furore plena mihi nunciauit. Dixit enim,me diuinitùs creatum esse regem. quibus populus auditis,Iehum tubis inflatis regem salutat. Quo facto,ille delectis equitibus assumptis, ad Ioramũ subitò opprimendũ proficiscitur. Cum autem speculator Ioramo dixisset,aduentare equites,mittit quendam qui roget quid velint. eum Iehus,nullo dato responso,se iussit sequi Misso & altero, nec reuerso: Ioramus ipse curru conscenso cum Ochozia sororis suę filio,qui visendi eius gratia venerat, Ieho in agro Nabuthis occurrit,rogãs, vt se haberet exercitus? Qui cum maledictis eũ insectaretur, Ioramus territus fugam capessit. Tum Iehus intenso arcu eum ferit, vt curru delapsus moreretur, Sic in Nabuthis agrũ est proiectus,quemadmodum Elias Achabo prædixerat.

Iehus Ochoziam, Ioramum, et omnem Achabicã familiam euertit.

Ochoziã item fugientem sagitta icit Iehus, ex quo vulnere is quoq; paulo pòst est mortuus,cum vnũ regnasset annum. Iezabel autem de turri prospectans, exquisitè culta, vt gratiosior esset: Bonus,inquit,seruus qui dominum suum sustulit. Iehus autem eunuchis mandat, vt eam supernè præcipitarent. è quo casu cruentatis parietibus illa perijt. Quam cum Iehus ob genus regium sepeliri iuberet, ministri præter ossa nihil repererunt. Canes enim eam dilacerarãt, vt Elias prædixerat. Erant Achabo Samariæ LXX. filij.

Achabi 70 filij à Iehu interfecti.

Iehus igitur magistratib. Samaritanis & puerorum educatoribus scribit, significans, vt prę-stantissimum illorum regem crearent. Id autem tentandi gratiã faciebat. Illi rescribunt,eum esse suum dominum. Rescribit igitur Iehus, si se seruos suos esse faterentur, capita omniũ filiorum Achabi allaturos. Exequuntur illi iussa. rex capita ante portã vrbis duobus poni locis iubet, eoq; facto progressus: Ego,inquit,regem sustuli: isti secundum prophetæ prædictionem petierunt, & omnes Achabi cognatos conquisitos necat. Samariam autem proficiscentem Iehum, Ionadabus obuiã egressus, collaudat ob extirpatam Achabi familiam. Ne quis autè pseudoprophetarum, & Baalis sacerdotum lateret: Iehus se magnificè facturum esse rem diuinam denunciat, sacerdotes & prophetas omnes adesse iu-

Baalis sacerdotum cædes.

se iubet, mortem ei comminatus, qui nō venisset. Cum conuenissent, vestes ei dat: & vnà templū Baalis ingressus, edicit, ne quis alius ijs admisceretur. qui cum neminē alium adesse dixissent, militibus qui foris astabant, mādat, vt omnes illos occiderent, & templum incenderent, & ipsam statuam. cæterùm aureos vitulos non sustulit. Promisit autē ei Deus, cum Achabi domum excidisset, regnum penes filios eius ad quartum vsq; genus permansurum. Sic Achabi familia extirpata est. At filia eius *Gotholia post obitum Ochoziæ mariti potita regno, Dauidis & ipsa genus extirpare contendit, vnoq; excepto interfecit omnes. Nam Iosabe Ochosiæ soror, cum filij fratris occiderentur, vnū infantem nomine Ioam suffurata, clàm ad sexenniū aluit. Anno autem septimo Iodaes pontifex, cui Iosabe nupta erat, quibusdam centurionibus aduocatis Ioam monstrat, sermoneq; habito persuadet, vt à Gotholia desciscentes, regnum Ioæ paternum restituerent. Illi ea pactione interiurando firmata, sacerdotes, Leuitas & tribunos ad Iodaem conuocant. Ille, Ioa monstrato: Hic, inquit, rex vester est, ex semine Dauidico. populóque circum templū collocato, Ioam in medio statuit, diademate cingit, vnctionis oleo perungit, regem declarat, populo lætis vocibus acclamante. Gotholia clamore audito, trepidans regia erumpit, sequente exercitu. Templū ingressam sacerdotes admittūt, sed satellites eius multitudo aditu phibuit. Illa puerum coronatum conspicata, necem cōminatur ijs qui regnū suū inuasissent. Iodaes autem centurionibus mandat, vt Gotholiam foras protractam trucident. quo facto, regē & populū iureiurando adigit, vt Deum venerentur, & leges seruēt. Statim igitur Baalis ædē demoliri sunt, eiusq; simulacra comminuerunt, sacerdote interfecto. Regemq; septennem tum in regiam introducunt. Iodaes magnum habuit studium, vt fides erga Deum & patriæ leges seruarentur. Rex cum adolenisset, duas vxores duxit: & partea templi quasdam à Gotholia dirutas instauraturus, Iodae accersito, mandat, vt per totam puinciam dimitteret, qui ad templū renouandū in singula capita sicli semissem exigerent. Iodaes verò, qui id populo fore graue intelligeret, aliam cogendæ pecuniæ rationem excogitat. Cistulam vndiq; clausam, quæ supernè foramen habebat, iuxta templum collocat, in quam quantū quisq; vellet, ad templi instaurationem conijceret. Quia igitur collatio illa cuiusq; volūtati libera relinquebatur, nec grauatim contulere, & liberalitate inter sese certauerunt. Itaq; multum auri & plurimum argenti est collectum. Vnde & templum refectum, & vasa multa ad sacrificia sunt parata: quę quidem, quoad vixit Iodaes, Deo certatim offerebantur. Illo autem, anno tricesimo & centesimo ætatis iustè legitimeq; actæ defuncto, rex Ioas circa Dei cultum factus est negligentior, vnà cū illo tribunis cæterisq; magistratibus corruptis, neq; ab impietate recesserunt, quamuis à prophetis admoniti. Cum antē Zacharias propheta Iodaę pontificis filius regem & populum

**Hæc Abalis in Biblijs nominatur nec erat vxor, sed mater Ochoziæ.*

Ioos x. rex Hierosolymorum.

Gotholiæ et Baaliticæ religionis interitus.

Templi instauratio.

Ioas Zachariā lapidari iubet.

moneret, vt ex legibus viuerēt: Ioas iratus, eum lapidari iussit. Qui cum occideretur, Deū iudicem inuocauit, quòd ab eo vita priuaretur, qui patris sui beneficio viueret. Neq; diu dilatū est illud iudicium. Nam cum Syriæ rex Asahel Hierosolymà obsidione cinxisset, illo omnes & diuinos & regios thesauros, templiq; donatia ei dedit: qui pecunię magnitudine delectatus, obsidionem soluit. Idem Syrus Israelitas etiā grauiter afflixit. Nam & Iehua eorum rex diuina præcepta violarat, anno regni XII. & XX. defunctus. Ei successit filius Ioachazus, quo regnante Syrus regioni cladē intulit, multis vrbibus, occupatis, & eius exercitu cæso. Ioachazus verò precatus Deum, salutem impetrauit, & mitigationem calamitatū, mortuus anno regni XVII. filio Ioa relicto successore Iudaicæ tribus regi cognomine. Hic patri dissimilis extitit, & vir bonus. Nam Elisæum ex morbo morientem luxit, patrem vocitans, & præsidium, vt cuius ope victoria poriretur. At propheta eum cōsolatur, arcuq; sumpto sagittas eiaculari iubet. Qui cum ter eiaculatus desijsset, dixit propheta: Si plures sagittas emisisset, Syrorū imperium fuisse fundi- tus euersurum: nunc victorias sagittis numero pares adepturum, & agros suo regno ademptos recuperaturum. His dictis propheta extinctus, magnificè sepelitur. Sed latrones cum quēdam interfectum in prophetæ sepulchrum coniecissent, reuixit occisus, & resurrexit. Obijt & Azahel Syriæ rex, Adere filio relicto successore: cum quo rex Israelitarum congressus, & ter victoria potitus, recuperauit Israelitarum prouincias & vrbes, quas eis Azahel Aderis pater ademerat. Ioas autem Iudæorū rex declaratus septennis, anno Imperij XL. decessit, à famulis suis occisus: cuius filius Amesias Hierosolymitano imperio potitus est, vir pius, anno ætatis XXV. eoq; functus XXIX. Patris sui percussores supplicio effecit, eorum liberos indemnes dimisit, secundum legem, cuius hæc verba sunt. Non morientur patres pro filijs, neq; etiam filij pro patribus. Idem expeditione contra Idumæos & Amalechitas suscepta, socios ex Israelitis stipendio cōduxit. Sed cum prophetę cuiusdam monitu, Israelitis, condonato stipendio, dimissis, cum suis duntaxat popularibus administrato bello, barbaros superasset, socij ob missionem irati, & agros Iudæorum incursarunt, & multos occiderunt. Amesias porrò successu elatus, religioneq; violata, ad Ioam Israelitarum regē misit, postulans, vt ad se veniret, cui deberet obedientiam, quippe à Dauide Salomone prognato. Ille respondet ad hunc modum: Rubus à Cedro petebat, vt ipsorum liberi affinitate iungerentur: sed interea rubus à feris conculcatus perijt. hoc tibi pro exemplo sit satis, neq; efferatis ob feliciter cæsos barbaros, neq; populum tuū ac te ipsum in pericula conieceris. Ob hæc iratus Amesias, Ioæ bellum infert. Sed exercitus eius metu consternatus, in fugā vertitur. ipse à suis destitutus, capitur ab hostibus, ad Ioam adducitur: quem ille vinctū ducens, Hierosolyma venit, partē muri diruit, ea curru inuehitur: sacros thesauros, & quic-

Iehus obitus.

Ioachazus x. rex Israelitarū.

Ioachasi mors.

Ioas XI. rex Israelitarum.

Helisæi obitus & miraculū.

Ioas Syros vincit.

Ioæ Iudæi interitus.

Amesias XI. rex Ierosolymorum.

Amesias temerè lacessito Ioa vincitur et capitur.

Ioæ obitus. Ieroboamus XII. rex Israelitarum.

& quicquid in regia repositũ erat, aufert. solutoq; Amesia Samariam reuersus, XVI. regni anno moritur, relicto successore filio Ieroboamo. Amesias autem post hæc per insidias occiditur anno ætatis LIIII. regni XXXIX. Osias filius eius rex inungitur annos XVI. natus.

Amesiæ interitus. Osias XII. rex Hierosolymitanus. Ionas propheta.

Ieroboamus autem Ioæ filius quamuis esset impius, & legis contemptor: tamen Deo Israelitici populi submissè se gerentis miserto victoriam contra Syros est adeptus, à Iona propheta prædictam: quem Deus Niniuen misit, vrbi exitiũ & populi interitum annunciaturũ. Ille verò nõ abit, sed conscensa naui fugit. Orta autem tempestate, vectoribus sortem iacientibus ad cognoscendum causam illius, sors in Ionam cecidit: qui rogatus quis esset, negocium suum exponit, seq; in mare abijci iubet, neq; enim aliter periculum euasuros. Eo abiecto, tempestas sedata est: sed Cetus prophetã deglutit, eumq; post tres dies & totidem noctes, viuentẽ & incolumem euomit. qui petita à Deo contumaciæ venia, denuò mittitur cum eodem mandato. Profectus igitur Niniuen, post triduum vrbem euersum iri prædicat. Sed rex vrbis & populus vniuersus fide prophetæ adhibita, acta pœnitentia, Deo supplicarunt, vt sui misereretur, quibus precibus lenitus Deus, excidium ab eis auertit.

Ieroboami obitus. Azarias XIII. Israelitarũ rex.

Ieroboamus autem cum annos XLI. regnasset, moritur, ac post eum potitur imperio Azarias filius eius. Osias autem rex Hierosolymorũ, quia pius erga Deũ & iustus erga subditos erat, multos barbarorum vicit, ac tributarios reddidit. Sed rebus secundis elatus, ab officio decessit. Nam ritu sacerdotis ornatus, in aureo altari suffire aggressus est à qua audacia pontifici Azariæ & sacerdotibus deterrentibus, ac monentibus, ne legem violaret, mortem cõminatus est, nisi quiescerent.

Osias leprosus moritur.

Interea quiddam luminis instar in ęde effulsit, & in regis faciem illapsum, effecit vt in ea lepra efflorescеret. Eam calamitatem indicãt sacerdotes, suadentes vt vrbe exiret: in quo statu cum aliquandiu vixisset, præ mœrore obijt, anno regni LII. ætatis LXVIII. tradito imperio Ioathamo filio.

Ioathamus XIII. rex Hierosolymorum. Azariæ obitus. Selumus XIIII. & Manaimus XV. reges Israelitarum.

Azarias autem Ieroboami filius sexto regni mense, vita impiè acta dolo occisus est, à Selumo, quẽ & ipsum Manaimus cum XXX. diebus imperasset, occidit, regno Israelitico occupato, & Phuam Assyriorum regem bellum inferentem, datis mille talentis, quæ à populo collegerat, placauit, & cum annos X. impiè crudeliterq; imperasset Manaimus, occisus est, regno in filium Phacesiam trãslato: qui patris ingenium & mores referens, à Phacea Romelię filio occiditur, qui cum interfecto successisset, atque imperium impiè ac nefariè administraret:

Phacesia XVI. & Phaceas XVII. reges Israelitarum. Theglapharasar Israelitas abducit.

Theglapharasar Assyriorum rex Israeliticam regionẽ aggressus, cùm multas vrbes euertit, tum captiuos secum abduxit penè innumerabiles. Ioathamus autem Hierosolymorum rex, vir pius & iustus, & vrbis & templi curam gessit, & Ammanitas prælio victor tributarios reddidit. Excidium Israelitarum ab Assyrijs, Naumus propheta prædixerat, cuius verba ad rem collata sunt, post annos C. & XV.

Ioathami obitus. Achazus XIIII. rex Hierosolymitanus.

Ioathamus obijt anno ætatis XLI. regni XVI. imperio in filium eius Achazum translato, qui impius in Deum, legibus eius violatis, simulachra adorauit, & altaria eis struxit, & filium suũ adoleuit. Hunc Raason Syriæ dux, & Phaceas rex Israelitarũ inita conspiratione diu Hierosolymis obsederunt.

Raason. Phaceas.

Ac Raason quidem alijs vrbibus potitus, ciuibus abductis, & Syris in eas collocatis, Damascum redijt. Achazus autem cum solo Phacea cõgressus, vincitur, CXX. millibus amissis, atq; inter eos multis viris illustribus & filio. Phaceas exercitum in Samariam reducit, & magnum captiuorum numerum. Sed propheta quidam Samaritanus ante mœnia progressus, eis persuadet, vt captiuos, quòd cognati sint, missos faciant, atq; ita liberantur. Assyriorum autem rex ab Achazo cõtra Syros & Israelitas in auxilium euocatus, & Syriam vastat, Raasone cæso, & in Israelitarũ regionem incursionibus factis, plurimos captiuos abducit.

Theglaphalasar Achazo fert auxilium. Achazi obitus.

Theglaphalasarẽ Achazus remuneratus est, datis Thesauris regijs, & quicquid in templo repositum erat: eò progressus impietatis, vt non tantum alienos deos coleret, sed & templum clauderet, & donarijs spoliaret. Obijt vita sic acta, anno ætatis XXXVI. regni XVI. relicto regno Ezechiæ filio.

Ezechias XV. rex Hierosolymitanus. Oseas XVIII. rex Israelitarũ.

quo tempore Israelitarum quoq; rex insidijs Oseæ perijt, qui cum & ipse improbus esset, à Salmanassare Assyriorum rege subactus, annua tributa pensitare coactus fuerat. Ezechias autem vir pius & iustus, cõcione aduocata, sacerdotes & Leuitas templum aperire iussit, & de more sacra facere, populũq; diuino cultu nihil habere antiquius.

Religionis instauratio.

Misit etiam qui ex toto regno homines conuocarent ad festum Azymorum celebrandum, lõgo tempore ob regum iniquitatem intermissum. Israelitas etiam cohortatus, vt patrium Deum pro veteri consuetudine venerarentur. Qui adeò non obtemperauere, vt & prophetas, à quibus monebantur, occiderent. Nonnulli tamẽ ad veram religionem reuersi, Hierosolyma ad Deum adorandum accurrerunt. Rex cum populi principibus templum ingressus, hostias magnificas per sacerdotes immolauit, & populo multas pecudes in visceratione dedit, & sacerdotibus mandauit, vt regionem passim piacularibus sacrificijs lustrarent. Deinde Barbaros aggressus, vrbes eorum cæpit.

Israelitæ Samaria captæ in seruitutẽ à Salmanasare abducuntur.

Oseas autem cum Sobam Ægypti regem contra Assyrios ad belli societatem euocasset, Salmanasar ea re comperta, iratus, Samariam per triennium obsedit, vrbe potitus regnum deleuit, populum vnà cum rege Osea in suam prouinciam captiuum abduxit, & alias suæ deditionis gentes, quæ à loco quodã Chuto cognomen habent, Samariã & in regionem circumiacentem traduxit. Decem igitur Israeliticæ tribus, annis DCCCCVII. post exitum ex Ægypto: CCXL. mensibus septem, postquam relicto Roboamo, Hieroboamum peculiarem sibi regem elegerant, translatæ sunt.

Chutæi Samariã occupant.

Cæterùm Chutæorum quinq; populi à Persię loco, in quo concederant, ita cognominati, Samaria occupata, suos pristinos deos, vt soliti fuerant, coluerunt. Deus autem vt quartus liber Regum docet,

cet,leones excitauit, à quibus eorum multi perierunt,aut(vt Iosephus narrat) pestilentia conflictantes, ira numinis se premi intellexissent, tegem suum orarunt,vt Israelitici generis sacerdotes sibi mitteret, à quibus Hebræorum religionem edocerentur. Quo facto,lues illa grassari desijt. Ab Hebræis Chutæi appellantur, à Græcis Samaritani. Anno Ezechiæ regis Hierosolymitani decimoquarto, Senacherib rex Assyriorum Iudæam inuasit: qui cum omnia oppida duarum tribuum cæpisset, Ezechias Hierosolymis metuens, legatos ad eum mittit, se tributum ei pensitaturum pollicens, quod iussisset. Sennacherib autem argenti talenta ccc. auri xx. postulauit: & sacramento interposito, ijs acceptis se discessurum pollicetur. Quibus appensis,ipse quidem cōtra Ægyptū & Æthiopes proficiscitur, Rabsacem autem Imperatorem cum alijs duobus ducibus & magno exercitu ad vastāda Hierosolyma relinquit. Qui aggeribus ante mœnia excitatis,ad colloquium euocant Ezechiam. Verùm is se committere illis non ausus, tres ex honoratis ministris suis ad illos misit. Tum illi: Si Ægyptijs,inquiunt, Ezechias fretus est,delirat nō minus,quàm qui cōfracto arundineo baculo innititur, à quo nec à lapsu defenditur, & manu vulneratur. Talis est Pharo Ægyptius. Hæc Rapsaces Hebraicè cum legatis colloquebatur. qui cum rogarent, vt Assyrio sermone vteretur,ne populus ea quæ dicerentur intelligeret : ille magis etiam sublata voce, vt ab omnibus exaudiri posset,rursus Hebraicè dixit: Ne seducat vos Ezechias, dicēs, Dominus nos liberabit. nunquid Samariam liberauit? His Ezechias renunciatis vestes suas lacerauit,& sacco indutus, & humi stratus, in rebus desperatis opem diuinam implorat, & ad prophetā Esaiā mittit, obtestans,vt Dei pacem exoret populo. Prædicit ille, hostes citra dimicationem superatum iri : & Senaheribum re infecta ex Ægypto reuersum, occubiturum. Scripsit & Senacheribus ad Ezechiam, in hanc sententiam:Ne extollat te Deus,quo fretus es,quo minus Hierosolyma capturū esse me existimes: sed illud potius cum animo tuo reputa, vbi sint reges gentium, quos maiores mei confecerūt. Eam epistolam Ezechias lectam in templo reposuit,& supplicauit Deo: Vide,inquit, Domine, & audi verba Senacheribi, quæ ad me scripsit in tuā contumeliam, viuentis Dei, & eripe nos è manu eius. Esaias confirmat regem,asserens,Deū exaudisse preces eius:eaq; nocte cæsa sunt ab angelo in castris Assyriorum c.& lxxxv millia,quorū cadauera postridie inuenta sunt. Exercitus reliquiæ Hierosolymis discesserunt. Coactus est & Sennacheribus obsidionem Pelusij soluere,cum mures vna nocte arcus, cæteraq; Assyriorum arma corrosissent. Hoc in libris Regum scriptū non repetitur, sed Iosephus ab Herodoto mutuatus refert: & Berosum Chaldaicarum rerum scriptorem narrare ait, Senacheribum ab Ægyptiaco bello redeuntem, exercitum Rhapsacis Hierosolymis reperisse: ac pestilenti morbo diuinitùs in Assyrios immisso, e lxxxv. millia vna nocte perijsse, cum ducibus & centurionibus. Qua clade pertertitum, & ijs qui supererant metuentem, cum reliquijs Nini uen profectum: & paulò pòst insidijs maiorum filiorum sublatum esse, percussoribus fuga elapsis,& Nachordane filio eius regnum adepto. Ezechias adempto metu gratias agit Deo. Verùm non multo pòst eum ægrotantem Dei iussu conuenit Esaias, ac testamentum facere iubet, neq; enim victurū esse. At illi & expectatio mortis,& orbitas liberorū, qui in regno succederēt, exaggerabant malū.Itaq; anxius flebiliter orat Deū,vt vita sibi prorogetur. Cui,reuersus Esaias,post triduum sanitatem pollicetur,& additamentum xv.annorum vitæ. At ille miraculum quod veri fidem excedebat reputans, signū postulat in cōfirmationem pollicitationum. Quo prophetæ precib. impetrato, vmbra solarij iam decem versus occasum progressa, partes, totidem versus ortum regressa est. Ezechia morbo iam liberato, rex Babyloniorum Baladas legatos cum muneribus ad eum mittit, societatem eius & amicitiam expetens. At ille,thesauros & arma, omnemq; regiam magnificentiā legatis mōstrat,eosq; cum muneribus ad Babylonium remittit. Tum Esaias Ezechiæ ait: Tempus erit, cum diuitiæ quas spectandas exhibuisti, Babylonem transferentur,& filij tui regis Babylonij eunuchi erunt. Ezechias, qui verbū Domini nō irritū esse posse sciret: Pax,inquit, esto mea ætate.& adiecto sibi tempore pacatè exacto, moritur anno vitæ quinquagesimo quarto,regni nono & vigesimo. Manasses autē filius eius,suscepto regno, nullum flagitij & impietatis genus prætermisit. Nam & templū polluit,ac ne à prophetis quidē occidēdis sibi temperauit. Quamobrem iratus Deus Babyloniorum exercitum contra Iudæā exciuit, qui & prouinciā vastauit, & Manassem cæpit. Qui se calamitatis esse causam intelligens,ad pœnitentiā deflexus, Deum orat,vt ærumnas depellat. ita voti cōpos factus, & vinculis soluitur: & in regnū restitutus, cùm ipse religionem colit, tum populo autor est vt idem faciat. & exemplum pietatis factus, obit anno regni quinquagesimo quinto,ætatis sexagesimo septimo, regno ad filium eius Amosum deuoluto. qui adolescentiæ paternæ imitator, anno ætatis vigesimoquarto, regni secundo per insidias occiditur. de cuius percussoribus supplicio sumpto populus filiū eius Iosiam annos octo natū regem appellat. Is pius fuit, & populum ad Dei cultum cohortatus,susceptaq; templi refectione, monuit eos qui aderant, vt suo quisq; arbitratu ad opus aliquid conferret. Eo pacto pecunia coacta, & templū instauratū est: & quæ superfuerat, in crateres,calices, & phialas collata, Helcia pontifice administratore. qui dum pecuniā exærario depromit, sacros libros Mosis temerè illuc cōiectos, inuenit, ac per scribam regi mittit. Qui lectis illis, vestes suas lacerat,& Chelciā sacerdotē cum alijs ad Oldā fatidicam mulierem Selumi vxorem mittit,petens, vt Deum placet. Illa respondet,Numen iam suffragium tulisse contra regionem,& populū violatæ

Marginalia (left column): *Senacherib Hierosolyma obsidet.* — *Rabsaces.* — *Esaias opē diuinā pollicetur Ezechiæ.* — *Senacheribi literæ.* — *Assyrij diuinitus cæsi.* — *Mures Pelusiaci.* — *Senacheribi interitus.*

Marginalia (right column): *Ezechiæ vita prorogatur.* — *Babylonij reges societas fraudis futuræ in deus.* — *Ezechiæ obitus.* — *Manasses rex Hierosolymorū xvi.* — *Manassis pœnitentia.* — *Manassis obitus.* — *Amosus xvii. rex Hierosolymorum.* — *Amosi interitus.* — *Iosias xviii. rex Hierosolymorū.* — *Sacri libri reperti.* — *Olda vates*

„ latæ religionis reum, tamen ob regis iustitiam „ clades non esse nunc immissurum: sed amoto il- „ lo, tum demum sententiam latam executurum. „ Rex his auditis, populum Hierosolyma conuo- „ cat, & sacros libros audientibus omnibus recitandos curat. Deinde iureiurando obstringit omnes, vt leges seruent, & numen colant. Quare populus sacrificijs placat Deum.

Iosias superstitionibus infestus.

Post hæc simulacrorum donaria incendit, eorum sacerdotes occidit, & Pseudoprophetarũ ossa in ea ara cremat, quam Hieroboamus exstruxerat: quemadmodum propheta ille ei immolanti prædixerat, fore Iosiam quendam è posteritate Dauidica, qui illa facturus esset. idq; factum post annos trecentos sexaginta vnum. idem etiam Israelitas, qui captiuitatem effugerant, monuit, vt patrium Deũ colerent, & leges obseruarent: & sublatis ex omni prouincia simulacris, populoq; Hierosolyma congregato, Azymorum festum, quod Pascha vocant, celebrauit.* ac vita tranquilla acta, tandem sagitta ictus obijt.

Iosiæ interitus.

Nechaus Aegyptius.

Nam rex Ægyptiorum Nechaus, bellum Medis illaturus, cum transitu per Iudæam à Iosia prohiberetur, quamuis sine maleficio transiturum promitteret, pugnam instruit: & Iosia, dum aciẽ ordinaret, sagitta icto, bellum soluit. rex Hierosolyma reuersus decedit, anno regni xxxi. quod annos octo natus susceperat.

Hieremias propheta.

Ezechiel propheta.

Sub hoc fuit propheta Hieremias, qui cladem Hierosolymis imminentem vaticinatus, fore prædixit, vt ab Assyrijs caperentur. Neq; hic solum, sed & Ezechiel primus his de reb. duos libros reliquit, vterq; ex tribu sacerdotali.

Ioachasus xix. rex Hierosolymorum.

Eliacimus seu Ioachimus xx. rex Hierosolymorũ.

Iosia defuncto, Ioachasus filius eius annos xxiii. natus, regnare incipit, homo impius, quem Ægypti rex à bello reuersus, in vincula coniecit, ac regnum seniori fratri Eliacimo dedit, mutato eius nomine in Ioachimum: imperatoq; regioni c. argenti, & vnius auri talentũ tributo, Ioachasum in Ægyptũ abduxit, vbi & mortuus est. Tempus regni eius fuere iii. menses & x. dies.

Ioachasi obitus.

Nabuchodonosor grassatur in Aegypto & Iudæa.

Ioachimus autem vir impius et facinorosus, cum quartũ iam annum imperaret, Nabuchodonosor Babyloniũ imperiũ suscipit, Nechaum Ægyptiũ victum magna parte prouinciæ mulctat: anno Ioachimi octauo cum magnis copijs Iudæam ingressus, ita hominem perterrefacit, vt suam regionem Babylonio tributariam redderet, ac tributa per triennium soluit: pòst cum audisset Ægyptios rebellantes Babylonium inuasuros, ea inhibuit: quamuis Hieremias propheta prædixisset, fore vt Babylonius & vrbem caperet, & Ioachimũ tolleret: neq; prædixisset solum, sed etiam scripsisset, scripturamq; populo audiente recitasset, quam duces regi obtulerunt: ille verò iratus exussit, prophetam & Baruchum scribam eius ad supplicium quærens. Sed illi fuga irã eius declinarunt. Neq; multò pòst bellum infert Babylonius, & à Ioachimo ociose in vrbem admissus, & ciuiũ optimum quenque, & ipsum regem occidit, & tria millia formosissimorum captiua abducit, inter quos & propheta Ezechiel fuit, puer adhuc.

Ioachimi interitus.

Ioachimus ii. rex Ierosolymorum xxi.

Filium autem regis interfecti, qui & ipse Ioachimus vocabatur, Iudæorum regem appellat. Hic finis Ioachimi fuit, cum vixisset annos triginta sex, imperasset vndecim. At Babylonius veritus ne filius paternæ cędis memor, desciceret, missis copijs eum obsedit. qui cum vrbem sua causa periclitari nollet, se cum necessarijs eo pacto illi dedit, vt nec vrbem nec ipsos violaret: quo nõ stetit hostis: sed omnem pubem ciuitatis, & artifices ad se perduci iussit, quorum numerus inuentus est ad x. mille, Ↄ.ccc. & xxxii. Ioachimum cum matre & amicis in custodia habuit: regno Hierosolymitano Sedechiæ Ioachimi patruo tradito, quem iureiurando adegerat, ne studeret Ægyptijs, sed prouinciam ipsi conseruaret.

Sedechias xxii. rex Hierosolymorum.

Is verò principatum adeptus, adolescens natus annos i. & xx. factu elatus, æquitatis & officij nulla ratione habita, Hieremiæ ab impietate & iniurijs dehortanti neq; paruit, neq; credidit eas sibi & populo clades imminere, quas & Ezechiel Babylone prædicens, literis mandaras Hierosolyma miserat. Neutri autem ex prophetis fidem adhibuit Sedechias, fortassis ob dissensionem. nam cęteris quidem congruebant, de Sedechia autem videbantur discrepare, cum Ezechiel eum Babylonem non visurum prædixisset, Hieremias captiuum abductum iri Babylonem vaticinaretur.

Hieremiæ & Ezechielis oracula in speciem pugnantia.

Sed & illa inter se consentiebant. Nam cæcatus in Iudæa, & captiuus abductus, Babylonem non vidit. Hic Sedechias Babylonijs per octo annos seruata fide, ad Ægyptios inclinauit. Qua de causa Nabuchodonosor Hierosolyma obsedit, profligatis prius Ægyptijs, qui Iudæis suppetias veniebant. quod dum persequeretur, negabant pseudoprophetæ hostes vrbem porrò obsessuros. Hieremias contrà, & redituros, & capturos vrbem, & euersuros affirmabat, & templũ incensuros & populi reliquias in captiuitatem abducturos, vbi seruiturus esset annos lxx. donec Persæ & Medi Babyloniorum imperiũ destruxissent: ac tum demum captiuos dimissum iri, & templũ atq; vrbẽ instauraturos. Hieremiam hæc asseuerãtem, rex & aulici proceres subsannabant. qui cum aliquando in patriam Anathotam iret, in via à principe quodam pro trãsfuga comprehensus, ad magistratus adducitur, à quibus excruciatus, ad suppliciũ asseruabatur.

Hieremias cõprehensus, & excarnificatus, deditionem suadet.

Anno regni Sedechiæ nono, secundum aggreditur Hierosolyma Babylonius, cumq; vrbe mense a xviii. obsidione pressisset, ad hostilem metum fames & pestis accessit. Tum Hieremias in carcere multitudinem adhortatur, vt Babylonium recipiant. Sic fore incolumes: alioqui vel fame vel gladio perituros, qui autem ad hostes transissent, mortẽ vitaturũ. Cæterùm prophetæ fidem habebat nemo, duces etiam regem contra eum instigabant. qui tempori seruiens, eum illis tradit, vt suo arbitratu tractent, quem illi in lacum cœnosum coniecerunt. Vnde Sedechias extractum, & clàm accersitum interrogat, quid de vrgentibus malis sentiret? Propheta vrbem Babylonio dedendam censet, regemq; metum exitij causantem confirmat, si obtemperasset, nihil ei graue euenturum, itaq; dimittitur.

Hierosolymorũ excidium.

At Babylonius magna vi vrbem adortus, vndecimo regni

Sedechiæ

Sedechiæ anno capit. Sedechias ex vrbe ſugiens, ab hoſtibus cum liberis & vxorib. capitur: à ſuis ducibus & amicis, alijs alio dilapſis, deſtitutus: Babylonius ad ſe perducto, ingratum animum & perfidiam exprobrat, liberos atq; amicos in eius conſpectu iugulari iubet, ipſum effoſsis oculis vinctū Babylonem abducit. Tum demum ſenſit, vtrunq; prophetam fuiſſe veracem. Hic poſtremus fuit familiæ Dauidicæ regum, qui numero viginti vnus fuerant vniuerſi: elapſis, ex quo Saul regnum inierat, annis quingentis & quatuordecim, menſibus ſex, diebus ſexdecim.

Nabuzardan.

Nabuzardan Nabuchodonoſoris magiſter equitum, iuſſu regis & templū & regiam incendit, & vrbem euertit, omni ornatu templi ſpoliato.

Chronologia Iudaici imperij.

Crematum eſt templum anno quadringenteſimo ſeptuageſimo, menſe ſexto, die decimo pòſt quàm conditum fuerat: poſt Iſraelitarum migrationem ex Ægypto annis mille ſexaginta duobus, menſibus ſex, diebus x. à diluuio, annis M.D.CCCC. menſibus ſex, diebus decem, à primo homine condito in eum vſq; diem annis III.M.D.III. menſibus VI. & diebus X. Nabuzardan Hieroſolymis euerſis, & populum & pontificem Sabæum, & ſacra vaſa Babylonem transfert, ea Nabuchodonoſor ſuis dijs dedicat, captiuis in ſua regione ſedes attribuit. Qui in obſidione vrbis ad Babylonios transfugerāt pauperes, Nabuzardam in Iudæa relinquit, præpoſito eis Godolia viro nobili, iuſto & moderato: & agros colere iubet, ac Nabuchodonoſori tributa pendere, Hieremiam prophetam hortatus, vt Babylonē iret, cum ille in ruinis Hieroſolymorum degere mallet, ibi relinquit, Godoliæ diligentiſsimè commendatum: conceſſo etiam Barucho ſcriba. in lingua patria præclarè erudito.

Godolias reliquijs Iudeorum præfectus, per inſidias occiditur.

Quotquot igitur propter obſidionem transfugerant, cum ad Godoliā ſe contuliſſent, ab eo moniti ſunt, vt agros colerēt, & quas quique vellent vrbes incolerent, ruinaſq; inſtaurarent: quem ob probitatem eius mirificè dilexerunt.

Iſmael Godoliæ percuſſor.

Cum autem inter cæteros Iſmael quidam ex regio genere, qui tēpore obſidionis ad Ammanitas confugerat, acceſsiſſet: quidam hominis occidendi poteſtatem à Godolia petierunt, quòd eius vitæ ab illo inſidiæ ſtruerētur. Verùm Godolias fidem illis non habuit: atq; etiā præſtare dixit, ſemetipſum petite, quàm occidere hominem, qui ipſius fidei ſe commiſiſſet. Aliquanto pòſt, ille Iſmael cum alijs à Godolia hoſpitio exceptus, tum ipſum, tum cęteros conuiuas occidit. Deinde Babylonios in vrbe relictos noctu aggreſſus, vnà cum omnibus Iudæis qui ibi erant perimit. Poſtridie viros LXXX. Godolię dona oblaturos, paucis exceptis, qui in agris occultatam ſuppellectilem, veſtes & frumentum ſe ei oſtenſuros pollicebantur, trucidat: ijſq; rebus & multis captiuis acceptis, reditū ad Ammanitas parat. His duces quidam Iudæorū cognitis, cohortati ſuos, & Iſmaelem perſequuti, captiuos recipiunt, illo cum octo viris elapſo.

Iudeorum reliquiæ in Aegyptū profugiunt.

Qui cladi illi ſuperfuerant, Babylonios metuentes de petēda Ægypto deliberabāt. Cum autem Hieremias eis manēdi autor eſſet (numen enim prouiſurum, ne quid mali paterentur: ſin abiſſent, deſerturum eos) fidem prophetæ non habuerunt: ſed ſpretis eius monitis, in Ægyptū & ipſum & Baruchum ſecum abduxerunt.

Hieremias lapidatur, et oſſa eius Alexādriā translata.

Quò propheta cum peruenisset, quid futurum eſſet diuinitùs edoctus, popularibus prædicit, Babylonium Ægyptios inuaſurum, Ægyptiq; potiturum, atq; alios occiſurum, alios in captiuitatem abducturum: eaq; de cauſa à popularibus ſuis, lapidibus obrutus occidit, ſed quæ prædixerat, facta ſunt. Nam quinto pòſt vaſtationem Hieroſolymorum anno Nabuchodonoſor Cœleſyria occupata, Moabitis & Ammanitis ſubactis, Ægyptoq; in poteſtatem redacta, & rege obtruncato, alium prouinciæ præponit: Iudęos qui illic erant, Babylonem traducit. Ferunt Alexandrū regem Ægypto ſubacta, cum Hieremias ab Ægyptijs diuinis laudibus celebraretur, oſſa eius in vrbem à ſe conditam Alexandriam tranſtuliſſe. Propheta igitur, vt iam expoſui, ſic res futuras prædixit. gens autem Hebræorū talem ſortita eſt exitum, vltra Euphratem abducta.

Iudea per annos LXX vaſta.

Nam decem tribus Oſea Samariæ regnante ab Aſſyrijs, pòſt duæ tribus cum ijs qui captiuitati Hieroſolymorum ſuperfuerant, à Nabuchodonoſore captæ fuerunt At Salmanaſſar Chutæorum gentem Perſicam Samariam tranſtulit: Nabuchodonoſor verò Iudeam vaſtam iacere paſſus eſt, itaq; manſit per annos ſeptuaginta. Inter captiuitatem tribuum Samariæ decem, & Hieroſolymorum duarum, interceſſerunt anni centum triginta, menſes ſex, & dies decem, Captiuorum puerorum nobiliſsimum quenq;, & regi Sedechiæ cognatum, & è cæteris robuſtiſsimos & formoſiſsimos, Babylonius caſtratos pædagogis tradidit, literis & inſtitutis Chaldæorū erudiendos, victu de ſua menſa illis conſtituto.

Daniel. Ananias. Miſael. Azarias.

Fuerunt autem IIII. pueri regij generis, & forma & ingenijs præſtantes, quorū Danieli Balthaſaris, Ananiæ Sedrachi, Miſaeli Miſaci, Azariæ Abdenagi nomen fecit Babylonius, & præ cæteris honorem habuit, ob indolem diſciplinarum capacem. Hi igitur adoleſcentes eunuchum cui parebant, rogarunt, ne ſibi regiæ menſæ fercula præberentur, ſed legumina, dactyli, & alia id genus. Ille cum ſe vereri diceret, ne illo cibo extenuatis eorum corporibus, ipſe à rege malè tractetur: tamen pueris petentibus, vt decem diebus ita paſcerentur, quòd ſi corpora ſua nō mutarentur, ita pergeret: ſin extenuari videret, priſtinum victum præberet: obtemperat. cumq; non modò nihil eis decedere, ſed vegetiores etiam cæteris reddi videret, cibos inanimes eis præbet, Ita ſubtilioribus redditis ingenijs, in omni doctrina Chaldaica & Aſſyriaca egregiè profecerunt. Daniel etiā ſomnijs conijciendis animum intendit.

Nabuchodonoſoris ſomnii deſtatua.

Cum autem Nabuchodonoſor mirabile ſomniū vidiſſet, cum eiuſdem enarratione: vtriuſq; oblitus, mane Chaldæos vates & magos accerſit, ſomnium & eius explicationē ab eis flagitat. Verùm illis petentibus, vt ſomniū prius enarraret, ac tum demum dijudicationem poſtularet: Rex iratus, quòd ſomniū ſe reperire poſſe negaſſent, omnes ca-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pitis cōdemnat. Inter hos & Daniel & tres pueri, vt homines eruditi, & vocati & vnà condemnari fuerant. Daniel igitur regiorum satellitum præfectum orat, vt cædem damnatorum vnam noctem differet, Fortassis enim, inquit, præcati Deum, somnium cognoscemus. Mora impetrata, tribus cognatis adhibitis, pernox precatus Deum, & somnium & eius significationem cognoscit: mane regem accedit somnium & eius significationem à Deo sibi reuelatam esse indicat, miserto eorum, qui propterea insontes in capitis periculo essent: nec minus ipsius regis, qui tot occisurus esset sine culpa, à quibus ea postulasset, quę sciri ab eis non potuissent, ac soli naturæ diuinæ cognita essent. Ea verò quæ vidisti, inquit, huiusmodi sunt. Visus es videre statuam magnā hominis stantē, cuius caput esset aureū, humeri & brachia argentea, venter cum femoribus æreos, crura & pedes partim ferrei, partim testacei. Deinde lapis ex monte abruptus, visus illidi statuæ, eamq; conterere, atque aurum, argentum, æs, ferrum, & testam ita comminuere, vt à vento dissiparentur. Lapis verò in tantam molem excrescere, vt omnem terram impleret. Et hoc somnium vidisti, cum de regno & successore imperij solicitè cogitares: quæ verò eo significantur, hæc sunt. Aureum caput tu es, & cæteri reges Babyloniorum. nam aurum imperij tui felicitatem innuit. Duæ verò manus & humeri, duo regna repræsentant, à quibus vester principatus destrueretur. Venter & femora ærea, regem significant ære indutum, qui eos opprimet, à quibus vos opprimendi estis, illius porro regnum ab alio potentiore destruetur. Nam & auro & argento & ære ferrum est durius. Aurum enim, purum præsertim, est argento mollius: argentum, vt auro densius, ita ære laxius: ferrum porrò ære etiam solidius est. Capiti igitur regnum Assyriorum est comparatum, vt antiquius & venustius cæteris. Altero, Medorum & Persarum regnum intelligitur, qui Assyriorum euerterunt. Nam Cyrus, vt pòst narrabitur, Persa patre, matre Medica natus, vtriusque gentis armis Assyrios deuicit eorumq; regnum euertit. Duabus autem manibus duæ gentes significantur. Tertium regnum est Macedonum, æri comparatum, vtpote potentius, quod Persicū imperium destruxit. ac venter quidem Alexandrum refert, duo femora diuisionem regni post eius obitum. Quartum regnum est Romanorum, cui ferrum attribuit ob soliditatē, & tibias, ratione temporis, quòd cæteris magnis imperijs sit posterius, quemadmodum crura & pedes extremæ sunt partes corporis. Iam testa ferro admista, significat, regnum illud, etsi robustum sit, tamen fragile aliquid & imbecillum habere adiunctum, cuiusmodi est testa limo constans. Quòd si quis hanc visionem ad priorem Reipublicæ statum, quo penes senatum, dictatores, consules, tribunos & plebem, summa rerum fuit, referat: videbit plebem sæpè motis seditionibus à patribus dissensisse, alia senatu, alia plebe decernēte. Vnde cum inter sese pugnarent, res eorū ex discordia nonnunquam deteriores & imbecilliores extiterunt. ac senatus cum ferro cōferri queat, ob animi grauitatem: plebs magistratibus & senatui admista, testæ, cùm ob vilitatem & humilitatem, cuiusmodi limus est, vnde testa conficitur, tum ob leuitatem & infirmitatem consilij. Est enim multitudo leui sententia, & facilè huc atq; illuc impellitur: quæ, si quis Romanorum veteres annales euoluat, ei genti sepissimè accidisse reperiet. Hæc igitur diuersæ materiæ mistionem ad primum Reip. statum referenti, in mentem venire queant. Sin posteriorem Imperij rationem spectes, Republica, ex aristocratia in monarchiam commutata, & ab Imperatoribus occupata, etiam tum è Romanorum dissensionibus multas ortas esse calamitates deprehendas. Nam & Cæsar cupiditate regni impulsus, bellū ciuile cum Pompeio & cæteris antiquæ libertatis defensoribus gessit, & Cęsar Augustus atq; Antonius itidem bellum eius interfectoribus intulerunt. Qui deinde ambo inter sese, vter solus regnaret, certantes, grauia bella gesserunt, cęsis vtrinq; ciuibus in prælijs. & Romanorū viribus imminutis. Imò nec deinceps quieuisse seditiones videas. Iam si ferri & testæ qualitatē cum posterioribus regnis cōferas, Romanum imperium ibi quoq; partim firmum inuenies, partim imbecillum, amissa maxima parte potentiæ veteris, vix reliquijs quibusdam retentis. Atq; hæc de quatuor regnis. Restat illud, quod non est euertendum, lapide sine manibus exciso adumbratum cōminuente materias quibus imago constabat, & vniuersam terram implente, quodq; propheta dixit nullo æuo periturum. Hoc Iesus Christi Domini nostri aduentum significat, qui, cum regnum ferreum, ob testæ admistionem factum fuerit imbecillius, apparebit, cum ei subijcientur omnia: cum regno infinito & non perituro dignabitur eos, qui se illo dignos præbuerunt. Lapidē enim scriptura Christum solet dicere. Nam & Dauid: Lapis, inquit, quem reiecerunt ædificantes, in caput anguli translatus est. & Esaias sub persona Dei dicit: Ecce pono lapidē in summo angulo. D. Paulus item, angularem lapidem Christū vocat: cui inædificatos esse credentes scribit. atq; iterum: Aliud, inquit, fundamentū nemo iaciet, præter id quod iactum est, Iesum Christū. Item alibi: Biberunt de petra spirituali, eos secuta, petra autē erat Christus. Adhæc petra scandali, & lapis offensionis dicitur: multaq; præterea loca inuenias, vbi Dominus petra & lapis appellatur. Quòd autē is sine manibus excisus est, id ortum eius naturam superantem indicat, sine semine & coniugali congressu. Nam mons putari queat Iudaica tribus, è qua ortus fuit Dauid. Lapis autem Christus, secundū humanitatē ex ea excisus. Sine manibus quidē, quia non lege naturæ prodijt, sed ex vtero rudi viri & sancto: qui primū paruus est visus, ob naturā humanā, in progressu verò terrā omnē suæ gloriæ impleuit, magis etiā impleturus futuro suo aduentu. Propheta igitur et somniū Nabuchodonosori exposuit, & cōparationem eius reuelauit. Qui coniecturę soler-

Daniel somnium Nabuchodonosoris interpretatur.

I. Assyriorum monarchia.

II. Persarum monarchia.

III. Macedonū monarchia.

IIII. Romanorum monarchia.

Romani imperij pedes partim ferrei, partim testacei.

Christiana monarchia.

ſolertiam admiratus, pronns in faciem cecidit, Danielem adorauit & ſacrificari ei iuſsit. Non ipſi omnem illum honorem tribuens, homo ſuperbus & arrogās: ſed Deo, qui à Daniele colebatur. Dixit enim: Verè Deus veſter, Deus eſt Deorum, & dominus regum, & arcanorū reuelator. datiſq; multis muneribus, Danielem totius Babylonis principem conſtituit, nomine Balthaſſaris (ſic Deus eius vocabatur) indito.

Daniel princeps Babylonis conſtituitur.

Deinde auream ſtatuā cubitos altam LX. latam VI. erigit, principes ex omni ſuo imperio cōuocat, auditaq; tuba proſtratos illam adorare, qui non paruiſſent, in caminum ignis conijci iubet, quem ibi magnum & vehementem incēderat. Quam cum adorarēt omnes, tres adoleſcentes, quos hiſtoria cognatos fuiſſe Danielis tradit, patria inſtituta violare nolentes, nō adorarunt. itaq; ſtatim in caminū cōiecti ſunt. Verùm ignis eos non attigit, ſed ſtantes in medio flammę intollerabilis, hymnum cecinerūt Deo. aſtitit tribus illis & quartus, Angelus nempe, qui vnà cū eis deſcenderat, & ardentem illum aerem in auram roſcidam commutabat.

Tres adoleſcentes ob cōtemptā ſtatuā in caminū coniecti, ab angelo conſeruantur.

Hæc immanem & atrocem regis animum ita obſtupefecerunt, vt ſepoſito faſtu accedens, adoleſcentes nominatim vocaret, & eorū Deo collaudato, ipſos honore afficeret, & principes omnium Iudæorum qui Babylone erāt crearet. Nō multò pòſt idem Aſſyrius aliud ſomniū videt huiuſmodi.

Nabuchodonoſoris ſomnium de arbore.

Arbor erat magna, extremitates terræ amplectens, folijs ornata, & fructu grauis, ſub qua beſtiæ agreſtes degebant, & volucres in ramis eius nidificabant. Deinde *Ir cernit cœlo egreſſum, qui contenta voce clamaret, Excidite arborē, & ramos eius euellite, et folia decutite, et fructū eius diſsipate. verùm ſtirpem radicum eius relinquite, & vinculo ferreo ligate. in herba terræ, & in rore cœleſti habitabit, deget cū beſtijs, cor eius ab hominibus alienabitur, & cor beſtiæ ei dabitur, & ſeptem tempora ſuper eo mutabuntur.

**id eſt, Vigilem, & eſt epithe ton Angeli.*

Hac viſione conſpecta, rurſus ſapientes & magos Babylonios conuocat, eius ſignificationem ſcire cupiens. Qui cum æſtuarent, nec ſignificationem ſomnij reperirent: iterū ad Danielē confugit, narratoq; ſomnio, eius expoſitionem requirit: id eum poſſe, cum ſanctus Domini ſpiritus in eo ſit. Tū ille: Domine mi rex, inquit, ſomnium iſtud in eos vertatur, qui te oderunt. Deinde ſignificationem ei exponit, hoc modo: Arbor magna, quam vidiſti, rex, tu es, qui magnus & potens euaſiſti, ac magnitudo tua cœlum attingit, & dominatus tuus ad terræ extremitates protenditur (magnitudinem autem vocauit elationem animi & faſtum) Ir autē ſanctus, qui de cœlo deſcendit, eſt diuinus angelus.

Daniel alterū quoque ſomniū interpretatur.

Ir.

Nam Ir Latinis vigilantem declarat, quo natura incorporea innuitur nā cui corpus eſt, is ſomno ſuccūbit: qui nō, natura eſt corporis experte. Quoniam igitur vigilantem illū clamantem vidiſti, vt arbor excinderetur, & ſtirps radicum eius relinqueretur, &c. futurum eſt, vt regno excidas, & commercio hominum pulſus, inter beſtias degas, gramine veſcens. Regnū tamen non penitus amittes, ſed in integrum reſtitutus, recipies. id enim ſignificatur, ſtirpe radicum relicta. Sic igitur viſionem Nabuchodonoſori Daniel expoſuit, omniaq; facta ſunt ſecundum diuinum oraculum: & rex furore percitus, ob arrogantiā & ſuperbiam, pòſt ſeptem annos in deſertis exactos, regnum interea à nemine occupatum, recipit, placato Deo: & cum annos quadraginta tres regnaſſet, moritur. Huius multos, etiam ex veteribus hiſtoricis, Beroſum, Meraſthenē, Philoclem & Philoſtratum meminiſſe, Ioſephus refert. Huic defuncto, filius natu maior Euilad Merochad in Imperio ſuccedit, qui regem Ioachimum (idem & Iechonias appellatur) à Nabuchodonoſore in vinculis habitum, ſoluit, & honorificè tractat, muneribus afficit, & perpetuū conuictorem habet.

Euilad Merochad ſucceſſor Nabuchodonoſoris.

Eo quoq; mortuo, regnum ad fratrem eius Balthaſarem tranſit, qui Cyri ductu & auſpicijs à Perſis & Medis eſt oppugnatus.

Balthaſar poſtremus Aſſyriorū rex.

Hic proceribus ad comporationem inuitatis, cùm concubinis ſuis accumbēs, atq; inebriatus, ſacra vaſa, quæ Nabuchodonoſor Hieroſolymis direpta, Dijs ſuis conſecrarat, afferri iubet, atq; ijs vtitur, quorum vſu pater abſtinuerat: dumq; inter pocula blaſphemat Deum, videt digitos humanæ manus è pariete prodeuntes in tectorio parietis ſcribere.

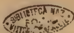
Manus in pariete ſcribens.

quibus conſpectis obſtupefactus, toto corpore cohorruit. & Chaldæis ac magis accerſitis, magnis propoſitis muneribus, ſententiam literarum ab eis requirit. Sed ſcriptura illa ignota erat omnibus. Quamobrem auia regem triſtem conſpicata, & perturbatum, ait: Si Balthaſar Iudæus accerſeretur, qui & Nabuchodonoſori multa ſignificarit, quæ nemo alius explicare potuerit, eum arcanum ſyllabarum illarum declaraturum. eſſe enim ſanctum Dei ſpiritum in eo. Statim igitur Balthaſar Danielem accerſi iubet, flagitans ſcripturæ illius declarationem, citra diſsimulationem omnem, etſi triſte aliquid portenderet: daturum pollicitus geſtandæ purpuræ & torquis aurei ius, & tertiam regni ſui partem. Daniel verò muneribus recuſatis, dicebat, ſcripturam ei obitum portendere, quòd ne paternæ quidem impietatis pœna factus eſſet modeſtior, ſed diuinis vaſis cum concubinis ad miniſterium eſſet vſus.

Daniel ſcripturā parietis interpretatur.

Literas verò ita legebat: Mani, Tekel, Phares. Quarum ſignificationem ſic interpretabatur: Numerauit Deus tempus vitæ tuæ, atq; imperij tui, cuius perparum ſupereſt. Nam vocabulum Mani, Latinis eſt numerus: Tekel, ſpacium: quòd Deus limitem regni eius conſtituiſſet, quod quidem deorſum vergeret & frangeretur. Nam Tekel etiam fragmen ſignificat, lingua Latina. Phares diuiſionem interpretabatur, quòd regnum eius inter Medos & Perſas à Deo diſtribuendum eſſet. Scripturam igitur parietis ita legit, itaq; ſyllabas eas inter ſeſe comparauit: hoc eſt, interpretatus eſt, rege mœrore affecto, nec diu pòſt prophetæ prædictione euentu comprobata, cum Cyrus Perſarum rex bello illato, Babylonem cæpit, Balthaſare in captiuitate vrbis interfecto. Sunt qui aſſerant, eadem nocte, qua viſi eſſent digiti ſcribentes, & Babylonem captam, & regem cæſum eſſe.

Babylonis captiuitas.

Daniel in Medium translatus inuidia procerum leonibus obijcitur. Cæterùm post vrbis captiuitatē Daniel sub Dario Medo, qui & Cyaxares nominabatur, Cyri auunculus, filius Astyagis Medorum regis, in Mediam translatus, omni honore afficiebatur. Qua de causa Medorū principes ei inuidentes, insidias parant vitæ eius. Nam cum eum quotidie ter Deum adorantem viderent, Cyaxari siue Dario auctores sunt ferendæ legis, vt intra dies triginta neq; Deos adoret quisquā, neq; ipsum regem oret. quā legem qui violasset, in eam leonum conijciendum. Rex, qui ignoraret illud in perniciem Danielis strui, edictum huiusmodi proponit. Ac cæteris secundū edictum quiescentibus, Daniel, qui de more Deo supplicabat, delatus à Satrapis, bestijs obijcitur. rex lapide, quo cauea claudebatur, signato, discedit: eamq; noctem insomnem agit, solicitus & dolens. Nam etsi Danielem à bestijs non læsum iri sperabat, quippe quem sancto Dei spiritu præditum sciret: non tamen tranquillo esse animo poterat, metuens ne quid ei accideret: nec Dei potentiam, vt homo barbarus, satis intelligens. Statim verò vt diluxerat, ad caueam leonum accedit. Danielem vocat: te pondērem extrahi iubet. intactum & saluum videns obstupescit. Sed eum delatores dixissent, leones ob saturitatem illum non attigisse: improbitatis illorum odio, intellecta fraude atq; insidijs, quas prophetæ struxerant, affatim bestias pasci iubet, ijsq; iam satiatis accusatores Danielis obijci, vt cognosceretur, an leones ob saturitatem homines nō tangerent. Tum improbis illis statim dilaceratis, perspicuum fuit omnibus, vi quadam diuina Danielem cōseruatum esse, obturatis bestiarum faucibus. Itaq; rex prophetæ Deum celebrat, eiq; maiores etiam honores habet. & hoc quidem posterius accidit. Cæterùm primo anno regni Balthasaris, huiusmodi visum prophetæ oblatū fuit: *Danielis somnia fatidica de monarchijs.* Quatuor animalia mari emergere videbantur, quorum primum leænam referret, pennis aquilinis: idq; à terra elatum, pedibus humanis institit, accepto etiam corde humano. *Mare.* Mare autem significat vitam humanam fluctuantem, plurimis, ijsq; assiduis mutationibus, & inuersionibus obnoxiam. *Leæna.* Leæna regnum Assyriorum repræsentabat. sublatio à terra imperij illius finem denotabat & potestatis amissionem. Quia pedibus hominis insistebat, id subditis par fore, innuebatur. *Cor hominis.* Quia cor hominis ei dabatur notabat, fore vt experientia disceret se hominem esse: neq; per arrogantiam ea sibi fingeret, quæ naturam humanam excedunt. *Alæ.* Alæ præter naturam bestiæ enatæ, elationem regum illorum significabant, quorum animi superbia nubes transcendebat. *Vrsa.* Alterum animal vrsę erat simile, & in vna parte stabat, ac tres costas in ore habebat, cui dicebatur: Surge & ede carnes multas. Ea regnum Persarum denotabat, ob sæuitiam gentis, & immanitatē. *Scaphensis supplicij Persici genus.* Nam Persæ atrocitate pœnarū omnes barbaros vincunt. scaphis & excoriationibus supplicia grauiora & diuturniora reddentes. Cæterùm quod de scaphis dixi, declarandum est, ob imperitiores. Duas scaphas inter sese pares coniungunt, ita incisas, vt caput, manus & pedes foràs emineant, in quibus eum qui supplicio afficitur, supinum reclinant, itaq; scaphas clauis inter se compingunt. Deinde potionem ex melle & lacte in os miseri infundunt, donec ad nauseam repleatur, eademq; & faciem & pedes & brachia eius perfundunt, & sub dio ad solem exponunt. & hoc quotidie faciunt. Ita fit, vt muscæ, vespæ & apes liquorum suauitate allectæ, faciei & reliquis membris è scaphis prominentibus insideant, miserumq; vexent & pungant. At venter eius lacte & melle distentus, liquida reijcit excrementa, è quibus putrefactis lumbrici & vermes scaturiunt: qui verò in scaphis iacet, in sordibus illis carne putrescente, à vermibus erosus, & crudelius & tardius interit. Hoc supplicij genere Parisatis, Artaxerxis & Cyri mater, eum sustulisse fertur, qui se Cyrum cum fratre de regno pugnantem interfecisse gloriatus fuerat, per dies quatuordecim excruciatum. Ac scapharum supplicium huiusmodi est. Cæterùm verba ista, Surge & comede carnes: non sunt hortantis, sed futura prædicentis. Nam quatuor Assyrij, & socij illorū plurimi, sunt à Persis & Medis interfecti. Eadem etiam ad crudelitatem gentis referri queant. *Tres costæ.* Tres verò costæ vel alæ, quas ore tenebat, trium orbis terræ partium imperium denotabant. *Cyrus.* Nam Cyrus Assyrij regni euersor, orientem omnem v'q; ad Hellespontum subegit. *Cambyses.* Cuius filius Cambyses & Ægyptum & Æthiopiam quæ Austro ob- *Darius.* uersæ iacent, obtinuit. Darius autem Hystaspis *Xerxes.* filius, Scythas vagos domuit: hi versus Septentrionem habitant. Xerxes porrò Darij filius expeditione suscepta, conatus ille quidem est Europam subigere: sed ab Atheniensibus naualī pugna victus, cum dedecore domū rediji. *Statio in parte.* Iam statio in parte, significat eos regnum non prorsus amissuros: sed eius exiguam partem retenturos. Nam eum imperiū illud olim totā Asiam, Æthiopiam, Ægyptum, Palæstinā, Phœniciam, ipsamq; Ciliciam teneret, reliquis excidit, Media & Perside retentis. Vel statio illa in parte, referri potest eò, quòd Persarū regnum ad tempus ociosum & ignauum sit futurum. nam Alexandro post id subactum mortuo, eius Monarchia in quatuor regna est distracta. Cum autem successores eius crebris inter sese prælijs vires suas attriuissent, Persæ arrepta occasione, resumptaque fiducia, multum de suo imperio recuperarunt. *Panthera.* Tertium animal pantheræ fuit simile, quatuor alis volucribus in dorso præditū, quatuor etiam capitibus in eo enatis, cui propheta potestatem esse datam ait. Hoc animal imperium Macedonicū repræsentat. Nam pantheræ cōparatus est Alexander ob celeritatem & agilitatē, quod ipsum & alæ innuebant: *4. alæ.* quarum quaternio quatuor mundi partes notabat, quas instar volucris est peruagatus, ac propè omnium potitus. Quatuor capita, diuisionem imperij post eius obitum in partes totidem declararunt. *Ptolomæus.* Nam Ægyptum Ptolomæus Lagi filius obtinuit, eiúsque posteri vsque ad Cleopatrā. *Seleucus.* Syria & adiacentibus regionibus Seleucus

Antigonus. Antipater. Aridæus. Perdiccas. est potitus. Antigonus Asiam subegit Macedoniæ Antipater imperauit: vel, vt quidam narrat, Aridæus frater Alexandri ex patre Philippo. Ait enim Chæronensis, Perdiccam maxima potentia præditum, statim post mortem Alexandri Aridæum, tanquam regni munimentum attraxisse, ex muliere ignobili & vulgati orium, & mentis parum compotem: nō quidem ita genitum, *Romanū imperium bestia horribilis & informis.* sed veneficio Olympiadis corruptum. Quarti animalis formam non expressit Propheta, sed formidabile & terribile nominat, magnis ferreis dentibus vorans & comminuens, & reliqua pedibus conculcans, magno discrimine inter illud & cætera constituto. Verùm id Romanorum imperium innuit. Quod cùm sit varium & multiforme, propheta, neque nomen eius, neque formam posuit. Nam à Romulo vsque ad Tarquinios Roma regibus paruit: quotum tyrannide euersa, optimates, senatus & consules rempublicam administrarunt: aliquando etiam ad popularis imperij formam redacta est, seditione plebis aduersus patres, pòst iterum vnius potestate oppressa, & ad regij nominis appellationem reuersa. Bestiam porrò illam terribilem & formidabilem vocat, quòd Romanum imperium cæteris potentius extitit, & quæ Macedones, non attigerant, ea quoque subegit, Græciam videlicet vniuersam, Carthaginem cum Lybia, Siciliam, Sardiniam, cæterasque insulas, & complures gentes occidentales, quibus non imperauit Alexander: quæ cui scire studio est, is Dionis Romani & Polybij legat historias. Ferrei dentes ei bestiæ sunt attributi, quòd Romanorum principatus omnibus alijs imperijs horribilior fuit: atque etiam in imagine per somnum oblata Nabuchodonosori, quartum *Ferrei dentes.* regnum ferro comparatur. Ferreis porrò dentibus edere & comminuere bestiam dixit, & reliqua conculcare pedibus. quorum priora ad tributorum exactionem referuntur, grauiorem cæteris, quibus reges aluntur & saginantur, subditi attenuantur, & ad egestatem rediguntur. Qui verò tributa detrectabant, & libertatem defendebant, eos conculcabat bestia, & extermina- *Pedes.* bat. Per pedes autem intelliguntur exercitus, vt quibus regnum insistat & innitatur, & ab alijs *x. cornua.* ad alia transeat. Præterea x. cornua bestiæ, significant, id imperium postremis temporibus in multa esse regna diuidendum. In medio porrò x. cornuum, paruum prodire cornu, quo tria alia cornua extirpentur: & oculos habere cornu illud, & os magniloquum & infestum sanctis. *xi. cornu Antichristus.* Hoc cornu quidam Antichristum interpretantur, paruum autem vocatur, quòd ex patria tribu Hebræorum sit oriturū, & tres de x. regibus *Oculi.* euersurum. Per oculos, improbitatem eius, & calliditatem innuit, quibus multos sit seductu- *Os.* rum. Per os magniloquum, eius arrogantia, & *Bellum aduersus sanctos.* animi elatio declaratur. Iam belli aduersus sanctos, susceptio, arguit, omne studium adhibiturum esse, vt omnes ad suæ improbitatis & blasphemiæ cōmunionē pertrahat. blasphemiam porrò cōtra Deum illa arguunt, cùm ait: In sublime verba faciet. His Propheta subijcit: Specta-

bam, donec sellis positis, longæuus consedisset, " cuius vestis erat niueo candore, capillus instar " puræ lanæ, sedes vt flamma ignis, rotæ eius ignis " comburens, fluuius agnitus ante eum manans " euoluebatur. decies centena millia ministrabāt " ei, & millies centena millia astabant ei, iud. cio. " que coacto libri aperti sunt. Quæ igitur cornu " facere dicitur, ea non diu esse duratura, monstratum est Danieli: sed donec longæuus iudi- *Iudicium.* cium coegerit, hoc est, iudicij tempus statuerit, & facta cuiusque memoria, repetierit. Recordationem enim, libros vocat: & longæuū, eum *Libri.* qui æternus est. candor autem capillorum & *Longæuus.* vestis, puritatem eius & integritatem ostendit. *Candor.* Vt autem significet ea quæ ab Antichristo gentur Deo conniuente actum iri: nō verò ita, quasi à diuina potentia vel coherceri, vel ne prorsus non fierent, prohiberi non possent: decies centena millia ministrorum, & millies centena *Ministri.* millia apparitorum commemorat, & sellam igneam, consimilesque rotas, & fluuium ardentem. spectauitque, donec bestia tolleretur, & corpus eius igni conflagraret. Nam ob furorem *Corpus bestiæ comburendum.* Antichristi, totum ab eo regnum auferetur: neq; ipsa bestia igni tradetur, sed corpus eius. Nam cum bestia regnum innuat, probabile est, in eo fore multos qui Deum colant, & virtuti studeāt. Non eos igitur conflagraturos, sed maleficos, & corporis voluptatibus assiduè deditos, spiritus prorsus negligentes. Post interitum bestiæ, Propheta ait, se quendam vidisse tanquā filium hominis in nubibus venientem, & vsq; ad longæuum progressum, cui datū sit imperium, honos & regnum, eiusq; seruituti subiecti populi omne, slinguæ & tribus: & potestatē eius æternam fore, non præteriturā, nec regnum eius interiturum. Hæc apertè secundum aduentum seruatoris nostri Iesu Christi prænūciant. Filius enim *Filius hominis.* hominis dicitur ob assumptam naturā nostram, venturus in nubibus, ex promisso ipsius, cùm dixit, Visuros filium hominis venientem in nubibus cœli. Hæc Daniel edoctus est primo an- *Danielis aliud visum.* no Balthasaris. Tertio, visum aliud vidit. Nam cum Susis, inquit, essem, sublatis oculis, vidi arietem stantem in Vbale, altis cornibus, altero tamen altiore: id ad extremum turgebat, & contra mare, Septentrionem & Austrum arietabat, *Aries.* neque vlla animalia coram eo consistere poterant. Fecit igitur omnia suo arbitratu, & magnus euasit. Hac visione propheta tursus de regnis edocetur. Nam Persarum imperium ob di- *Persicum imperiū.* uitiarum affluentiam arieti comparatū est. Stabat autem is in Vbale, quæ est porta Susorum, metropolis & regiæ Persarum, in eaque degenti prophetæ visio oblata erat. Duo cornua signi- *Duo cornua.* ficabāt duas familias illius imperij gubernatri- *Cyrus.* ces. Minus Cyrum, & Cambysem eius filium, in *Cambyses.* quibus imperium constitit, non progresso vlterius Cyri genere. Maius Darij genus portendit: *Darius.* quo vsque ad eum Darium perdurauit, quem deuicit Alexander. Nam Cambyse filio Cyri mortuo, Magi per fraudem regnum sibi vendicabāt: quo non diu retento, agniti a septem Persicis familijs sunt oppressi, è quarum vna Darius or-

tus, Hystaspis filius, regno potitus est, familia eius vsq; ad regni excidium propagata, id quod Prophera innuit, cùm addit, alrius cornu ad extremum creuisse: hoc est, diu & vsque ad Persici regni excidium durasse. Arietabat autem is *Aries.* aries versus Austrum, Septentrionem & mare, nam & Australem & Septentrionalem plagam subegit: & insulas pleraſque, quæ per mare intelliguntur, in seruitutem redegit. Est & Xerxes insularium auxilijs vsus, bello illato Greciæ quamobrem Propheta arietem etiam mare ferire cornibus videt, neque vllam feram consistere coram eo posse. *Feræ.* feras porrò vocat regna singularia, quippe subditis formidabilia: cuiuſmodi fuerunt, regnum Syrorum, Cilicum, Arabum, Ægypriorum, Iudæorum, & cætera, quorũ nullum randem Persico imperio obsistere potuit, quin id subigeret omnes quos inuasisset. (Et magnus euasit) siue quòd amplificatum est imperium, multis gentibus & prouincijs subactis: siue quòd magna quædam & natura humana maiora sibi finxit, rebus secundis elatum. Dum *Hyrcus.* Propheta de ijs quæ viderat, dubitat, hircum videt ab Africo venientem in omnem terram, cui cornu erat spectabile in medio oculorum, qui vsque ad arietem progressus, ferociter illum perculit, & eius cornua comminuit, & humi prostratum conculcauit pedibus, neq; erat qui arietem eriperet de manu eius. Macedonicum imperium repræsentauit hircus, ariete celerior & agilior. Veniebat autem ab Africo, quòd A- *Alexāder Magnus.* lexander, Ægypto prius subacta, tum demum Darium inuasit denuò: eóque victo, Persicum imperium euertit. Nam eum prius etiam ad Issum profligarat, eius vxore, filiabus, curru & arcu potitus, direptiſque castris Persicis. sed Darius fuga elapsus, & recollectis copijs, pugna cum Alexandro ex Ægypto reuerso ad Arbela commissus, iterum superatus, in fuga perijt. Spectabile porrò cornu vocat, vt insigne & con- *Cornu spectabile.* spicuum, regnum Alexandri per id intelligens. Et in medio oculorum eius enatum esse cornu *Oculi.* dicit, ob solertiam & prudentiam, ac generosum animum Alexandri. (Et venit, inquit, hircus vsque ad arietem cornigerum, & vidi eum progressum ad arietem. & efferatum contra illum: quem cùm perculisset, ambo eius cornua contriuit, vt coram eo consistere non posset, sed ab hirco prostratus humi conculcaretur Et sunt inquit, ambo arietis cornua contrita ab hirco, impetu in eum facto) Hoc est, ambæ eius copiæ, Persicæ & Medicæ, quibus fretus erat. Nam Persarum rex vtrique genti imperabat, Cyro, vt dictum est, vtrinque ducente origenem, & vtroque regno potito, quæ gentes ambæ Assyriorũ regnum euerterunt. (Et hircus euasit valde magnus.) Neque enim ea duntaxat quæ Assyrijs paruerant, sed alia quoque multa subegit. Indiam aggressus, Porum deuicit, & Taxilem sibi conciliauit. & alias Indicæ regionis partes occupauit. Deinde non diu duraturã eius felicitatem Propheta significãs, subiungit. (Et inter vinendum cõminutum est cornu illud magnum, & infra ipsum quatuor cornua sunt enata.) Nam Alexandro breui post successus illos mortuo, eius imperium ad partes quatuor est diuisum: *4. cornua infra magnũ enata.* vt iam in tertia fera dictum est, quæ in somnis Danieli visa est è mari egressa, quatuor prædita capitibus. (Et ex vno cornu extitit cornu terribile, idque in immensum est auctum versus Austrum, versus Orientem, versus Africum, & versus Occidentem: & amplificatum est vsq; ad potentiam cœli, & ceciderũt stellæ etiam in terram à potentia eius, & conculcatæ sunt.) His verbis Daniel ea prædocet, quæ sub Antiocho Epipha- *Antiochus Epiphanes.* ne contigerunt, Antiochi magni filio, superiorũ regnum potentiam supergresso, qui Seleucho successerant. Is Ægypto & alijs prouincijs potitus, belloq; Iudæis illato, & Hierosolyma & totã gentem subegit, templum spoliauit & polluit, porcis in eo immolatis, & ara Ioui extructa, populumq; ad paganismum adegit, & pueros mares circumcidi vetuit. Nam eius furorem cõtra Deum illa verba innuunt: (Et elatus est vsq; ad cœli potentiam.) Illa verò, (Ceciderunt à potentia eius & stellæ in terrã, & conculcauit eas) significant eos ex Iudaico populo, qui ab illo coacti religionem violarunt, & tyranno cessere, legitima diuináque viuendi ratione deserta, ab eóque conculcati sunt. Stellæ autem vocantur, *Stella.* vel ob pietatis puritatẽ & splendorem: vel quòd Abrahamo promiserat Deus, se progeniem eius stellarum cœlestium instar amplificaturum. (Et vsque ad principem copiarum est elatus) Contra ipsum Deum furorem exercuit, principem cœlestium copiarum. (Et sacrificium turbatum est cadaueribus, & factum est, ac secundis rebus vsus est, & datũ est ad victimam peccatũ, & humi abiecta est iustitia.) Nam cùm interdicta sacrificasset, turbauit sacrificium: hoc est, cõfudit, polluit. Cadauera porcos nominat: & peccatũ in sacrificio, violaras ab eo leges. Proiectam humi iustitiam dicit, ob contempta instituta patria. Significantur etiam iniustæ cædes eorũ, qui ab impietate abhorruerunt. Sed quamuis, inquit, hæc ageret, tamẽ impiè se gereret Antiochus, tamen rebus secundis vsus est. His subijcit Daniel. (Et dixit vnus sanctus Phelmuni, Quando tandem visio terminabitur? & sublatum sacrificium, & peccatũ vastationis cõcessum? Is dixit ei: Vsq; ad vesperam & mane, dies bis mille & trecenti, tunc repurgabitur sanctũ.) Ad Prophetam ex visione solicitum mittuntur angeli, qui ei significent, finem ærumnarũ fore: & tempus eũ doceant, quo desituræ sint, & alius alium interrogabat. Nam Phelmuni, aliquem significat Rogabat autem non vt ignarus, sed vt Daniel cognosceret. Qui rogabatur, respondet: Dies bis mille trecenti vsq; ad vesperam & mane, tum repurgabitur sanctum. Vesperam igitur *Vespera.* vocauit principium molestiarũ, aut totum tempus earũ. nam molestiæ nocti & tenebris cõparantur. Mane, pacatum statum post calamitates. *Mane.* Verba igitur illa hoc volunt, à principio malorũ vsq; ad eorum finem, tantũ temporis elabetur. Dies aũt in annos redacti, cõficiunt sex menses, & annos totidẽ, secundum calculum Hebræorum. Nam tandiu viguit calamitas Iudæis ab Antiocho

tiocho illara. Hæc Danieli inrelligere cupienti, a Gabriele archangelo ſunr reuelara. Deinde iterum ſub Dario Medorum principe (qui & *LXX. Hebdomadum reuelatio.* Cyaxares & Aſſuerus) Aſtiagis filio, prophetam populariũ ſuorũ captiuitatem lamentantem, & Deum deprecanrem, attigir vir quidam nomine Gabriel. attigir autem ſub rempus ſacrificij veſpertini (ſiue tempus veſperrini cultus intelligatur, ſiue rantum ſpacium, quanto ſacrificium veſperrinũ peragirur) & ait Danieli: Nunc egreſſus ſum ad rribuendam tibi inrelligentiã, & ad annunciandum, quia Deſiderius es. Quare conſidera, quæ dicuntur, & viſionem inrellige: hoc eſt, artentè auſculta. Nã verba obſcura ſunr, maximamq́; poſtulant artentionẽ. Aliquando autẽ res diuinę per ambages innuuntur, ne omnium inṭelḷigentię expoſitę cõtemnantur. Deſiderius aurem appellatus eſt Daniel, ſiue q̃ prauis deſiderijs fortirer & generoſè reſiſteret: ſiue quòd ſcire deſideraret, quid populo & tribubus ſuis euenturum eſſer, ſiue quòd ob ſtudium virtutis deſiderabilis eſſet, arque amabilis. Deinde
» ſubijcir angelus. (LXX. hebdomades contractæ
» ſunr ſuper populum tuum, & ſuper ſanctam vr-
» bem tuam, donec inueteraſcat delictum, & per-
» ficiatur peccatũ, & obſignetur peccatum, & expietur iniuſtitia, & æterna iuſtitia adducatur, & obſignerur viſio & propheria, & vngatur ſanctus ſanctorũ) Propheta inter orãdum ad Deum dixerat, Populus tuus & vrbs tua. Angelus autem Danieli ait: Populus tuus & vrbs rua. quaſi indignus eſſet, qui populus Dei vocarerur. Eadem loquendi ratio & in Moſe reperirur, cum Iſraelitæ vitulo à ſe facto ſacrificarent Nam rum etiam Prophetæ peccanri ſic reſpõdet Deus. Ait igitur angelus Danieli, & Hieroſolyma inſtauratũ iri, & populum eſſe reuerſurum, & ad annos CCCCXC. permanſurum. Nam LXX. hebdomades rantum cõficiunr, ſingulis dieb. pro ſingulis annis ſupputaris. Contractæ, hoc eſt, decretæ, ac prçfinitæ ſunt. Donec inueteraſcar delictũ, & peccatum conſummerur: hoc eſt, donec durarir & auctum fuerit peccatum. hoc enim ſignificar inueteraſcere. ijs verbis deſignar audaciã Iudçorum, & rabiem contra Dominum. Nam prius etiam multa ſcelera perpetrarant, eorumq́; pœnas dederanr, ſed reuocari fuerunt. Poſtquam autem cõtra Seruatorem inſanierunt, & ad ſummũ improbiratis peruenerunt, peccarumq́; cõſummarunr: non amplius reuocari ſunr. Obſignari peccatũ, & expiari iniuſtitiam, ſignificat remiſsionem delictorum, à Domino ijs donatam, qui ei credunt. Hic enim eſt, qui rollat peccatum mundi. Nam obſignari idem eſt, quod deſinere. Adducere iuſtitiam æternam, eſt ipſum venire in mundum, qui eſt iuſtiria, redemptio & ſanctificatio. Obſignari viſionem & prophetiam, ſignificat, Prophetiam deſijſſe: ſiue quòd ea quæ à propheris de Chriſto prædicta fuerunt, euenerint: ſiue quod propheriæ donum apud Iudæos deſierit: ſiue vtrunque. Nam Chriſtus cùm veniſſet, prophetias obſignauir, hoc eſt, impleuit & confirmauit, arque etiam rerminauit. neque enim iam apud eos princeps eſt, propheta aut dux. Et adduci iuſtitiam æternam, eſt ipſius Domini & ſeruaroris noſtri aduentus: qui vt Apoſtolus air, datus eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitia, ſanctificatio & redemptio. atq; alibi de Euãgelio ſcribens: iuſtitia, inquit, in eo reuelatur. Dominus porrò docer, regnum Dei perendum eſſe, & iuſtiriam eius, quam ipſe adduxit, ſuáq; doctrina aperuit. Vngi ſanctum ſanctorũ, ipſum ſcilicet Chriſtum dominũ adueniſſe ſignificat. Quis enim ſanctus ſanctorum appellabitur, prę rer Dominum & ſeruatorem noſtrum? qui cùm fons ſit ſanctitatis, vngirur ille quidem ſancto ſpiriru ſecundum humanitarem, vt Eſaias prænunciauit his verbis: Spiritus Domini ſuper me, «
quamobrem vnxit me. & vt Dauid cecinir hoc «
modo: Vnxir te Deus, Deus ruus, oleo exulra- «
tionis, præ conſorribus tuis. & vt ſummus apo- «
ſtolorum apex Petrus docet, cùm ſic de Chriſto «
ſcribit: Nam vnxit eum Deus ſpiriru ſancto & «
potenria. Obſignar & cõfirmar veteres ſcripturas, dum facit omnia, & patitur, quæ in illis prędicta fuerunt. Expiat iniuſtitiam, dum eos qui deliquerunt, Deo patri reconciliat, eumq́; placat peccaroribus. Deinde ſubijcir diuinus archangelus (Et cognoſces & inrelliges ab exiru ſermonum, vt ſeparatio fiar, & ædificentur Hieroſolyma. Vſq; ad Chriſtum ducem hebdomades VII. & hebdomades LXII.) Cœpit igirur ædificari templum ſub Cyro, qui populo Iudaico primus reditum cõceſsit: inhibitum ramen ſub Cambyſe, inuidia finitimorũ populorum. Templi porrò inſtaurario denuò Iudæis conceſſa eſt, cùm Darius Hyſtaſpis filius Perſis imperaret. A quocunque autem horum numerus inchoetur, non erit integer ſecundum archangeli vocem, ſed redundans. Sin à remporibus regni Arraxerxis Longimani ſuppurerur, neque plus neque minus inuenietur, ab eóque repetendus eſt: quia rum & vrbs cincta eſt mœnibus, & adiecta remplo quæ deerãt, & vrbs habitatoribus referta, cum Neemias Arraxerxis pincerna, impetraro à rege in patriam rediru, vrbem munijt, & ciuibus frequentem reddidit, & templum imperfectum adhuc abſoluir. Si quis igirur à Seruaroris aduenru, per quem ſolum remiſsio peccarorum data eſt, & iuſtiria introducta, & Propherarum oracula cõplera ſunt, rerrò rempus numerer: id expleri deprehender anno Arraxerxis XX. quo Neemiæ conceſſum fuit redire Hieroſolyma, quæ in hiſtoriæ progreſſu ac *Chriſtus ſanctus ſanctorum.* ſerie fuſius declarabuntur. Quem autem ſanctum appellauir ſanctis ſuperiorem, eum rurſus Chriſtum ducem appellat, nomine humano vſurpato. Vr enim primogenitus nouæ creaturæ, & primogenitus ex mortuis, dicitur: ſic etiã dux appellatur. D. etiam Petrus apoſtolus apud Iudæos diſſerens, ſeruatorem vitæ principem vocar, quemadmodum in Actis à D. Luca ſcribitur. Vr igitur primogenitus noſtrûm & princeps à D. Paulo dicitur, ſecundum humanitarem: ita etiam dux à Gabriele archangelo nominatur. Sed dubitari queat, qua gratia ſepara- *Hebdomades cur diſtractæ* tim, & non coniunctim numerentur hebdomades, in VII, LXII. & I. diſtinctæ? Non hoc reme-

te fit

tè fit ab Archangelo, sed per hæc noua quædam docet, in temporum diuisionibus euentura. Nam si ab instauratione Hierosolymorum, sub Neemia facta, vt dictum est, tempora vsque ad Hyrcanum pontificem numerentur, sub quo Asamonæorum genus fungi sacris destitit: LXII. hebdomadum numerus expletur. Nam à vicesimo anno regni Artaxerxis, qui Nehemiæ redeundi Hierosolyma potestatem dedit, à quo vrbs mœnibus adornata est, vsq; ad Darium Arsamis filium, quem deleuit Alexander, anni sunt C. & XIIII. ab euersione porrò imperij persici, quæ anno sexto Asiaticæ expeditionis Alexandri contingit, vsque ad C. Iulium Cæsarem, qui primus Romanorum monarchiam occupauit: anni præterierunt CCLXXXII. Ab eiusdem Cæsaris principatu vsq; ad annum XV. Tiberij Cæsaris, quo Christus à Ioanne Baptista baptisatus, miracula cœpit edere, anni fuerunt LXXIII. vt hæc summa conficiat annos CCCC. & LXIX. qui quidem Hebraica supputatione annorum conficiunt annos CCCCLXXXIII. Neq; enim quemadmodum nos, ita & Hebræi annos supputant, sed ad cursum lunarem diebus CCC. & L. absoluunt vt de quolibet nostro anno dies XI. redundent: qui dies redundantes in annos redacti, explent numerum quadringentorum octoginta trium annorũ Hebraicorum. Quia verò cum Daniele Hebræo colloquebatur angelus, annos vtique illi notos nominauit. Proinde vsque ad interitum Hyrcani pontificis, quem rex Herodes sustulit (qua de re copiosius agendum erit) LXII. hebdomades sunt expletæ. Ab eo tempore cùm pontificatus non per omnem ætatem ei maneret, cui cõtingerat, sed annuo aut etiam breuiore spacio contra instituta maiorum circumscriberetur, & pecunia cuilibet venalis esset, id quod & à Iosepho refertur: septem præterierant hebdomades. Quod archangelus his verbis innuit [Et post hebdomades LXII. extirpabitur vnctio, nec futurum est in ea iudicium) hoc est, vnctio pontificatus peribit, cùm ij contra legem vngentur, qui potiti illo fuerint. Neque enim vnctio vim suam retinebat, sed vt corrupta, gratiæ diuinæ erat expers. quare adijcit, iudicium non esse in ea: hoc est, nullo iudicio, nulláq; exploratione adhibita pontifices creatum iri, sed citra delectum vel ambitu, vel gratia. Dum hæc fierent, etiam septem hebdomades sunt elapsæ, cùm vsque ad Christi aduentum durassent. Ac LXII. VII. hebdomadum diuisio hac de causa instituta est. Cùm autem præter eas quæ initiò sunt expositæ, adhuc vna restet hebdomas, de ea quoque archangelus sic ait (Et confirmabit testamentum multis hebdomas vna, & in semisse hebdomadis tolletur sacrificium & libatio, & præter hæc abominatio vastitatis super templum: & vsque ad complementum temporis, complementum dabitur super vastationem) reliqua, inquit, hebdomas, LXIX. sectura, nouũ testamentum introducet ideò validum, vt per id tollatur è medio sacrificium & libatio in semisse hebdomadis. Nam cùm post baptismũ Christus triennium & vltrà

Hebraici anni.

docuisset, & miracula edidisset, ad supplicium venit, eóq; pro toto mundo immolato, qui est agnus Dei, tollens peccata mundi: sacrificium & libatio, constituta lege, desijt. Ac sacrificarunt tum Iudæi, vt & nunc, cõtra legem, neq; eorum sacrificia & libationes acceptæ fuerunt Deo. Illud porrò (confirmabit testamentum multis) etiam aliter exponi potest, quòd sanctos Apostolos illa hebdomas potentes affectura sit ad prędicationem Euangelij. Nam eam hebdomadam bipertiri videtur archangelus, in id tempus quod passionem & antecedit & sequitur. Nam cùm Dominus circiter tres annos & dimidium, secundum Euangelium filij tonitrui, & prædicasset, atq; apud sanctos suos apostolos sermonum veritate, & mirabilium operum effectione sibi fidem conciliasset: sic ad passionem profectus est, & crucem suscepit, mortemq́; perpessus est. Reliquo hebdomadis tempore post resurrectionem à mortuis, & ascensum in sinum paternum, à quo nunquam separatus fuit, & paracleti visitationem, diuinum afflatum, sancti eius discipuli, cùm diuinum Euangelium Hierosolymis annunciassent, & prædicationem miraculis confirmassent, & turbas hominum ad veri Dei agnitionem attraxissent, in gentes dispersi sunt, easque illuminarunt. Hoc igitur archangelus præsignificãs Danieli prophetæ ait (Confirmabit testamentum multis hebdomas vna) hoc est, vires suggeret multis discipulis nimirum, tempus & ante gressum & cõsecutum passionem Domini complexus, quo prius Hierosolymis prædicabant Apostoli, pòst etiam orbis terrarũ extremitates obeuntes docebant. Mox eandem hebdomadem diuidit, his verbis (In semisse hebdomadis tolletur sacrificium & libatio) quo declarat finem vmbræ legis. Deinde subijcit (& super templum abominatio vastitatis) nam cum hæc fient, templum pridem sanctum & venerabile, abominatio iudicabitur, quod post hebdomadem hanc extremam aliquid abominabile in templum introducetur, in signum vastationis eius & vrbis. quod sub Pilato accidit, qui noctu vexilla in eo collocauit, cum imagine Imperatoris: quæ Iudæis abominanda erant, cùm interdictum esset, ne quam imaginem siue humanam siue animalis alicuius haberet, aut coleret. Dominus item: Vbi, inquit, abominationem vastitatis in loco sancto stantem videritis, scitote instare vastitatem eius vrbis, Hierosolymorum scilicet. Alibi quoque sit Dominus: Ecce Domus vestra relinquetur deserta. Hæc Danielem præmonens archangelus, cùm prædixisset legalem cultum è medio sublatum iri, subijcit (Et super templum abominatio vastitatis) Ne verò Iudæi putarent, vastitatem ad tempus duraturam, & vrbem instaurandam, ac templum reædificãdum esse, cuiusmodi & alia creberrimè vrbi & templo acciderant, subijcit (& vsq; ad complementum temporis, complementum dabitur super vastitatem) hoc est, donec æuum explerũ fuerit, mansura est etiam vastitas. Tum verò & huius finis erit, cùm non erit tempus vel vrbis vel templi instaurãdi. Hæc Da-

nieli de popularibos suis per visionem oblata & reoels ta sunt. Idem alijs quoq; visionib. & somnijs diuinitùs eruditus est de futuris rerũ humanarũ mutationibus, nec de mutationib. rerum duntaxat, sed & de temporibus quibus quæq; euenturæ essent: quæ quiuis absolotius cogooscere potent, lecto visionũ prophetæ libro: certóq; statuere, nihil accidere casu neq; fortuitò & temerè quicquam geri, sed prouidentia diuina gubernari omnia, & perduci ad exitũ. Atque hæc ita se habent, & pijs hominibus persusa sunt.

Iudithæ res gestæ.

Nobis aũt nec viraginis Iudithæ res gestæ sunt prætereundæ sileotio, quæ Holoferne sublato, & vrbem & gentem suam conseruauit. Res verò ita se habet, Nabuchodonosor Assyriorum rex XII. regni sui anno bellum suscepit aduersus Arphaxadũ regem Medorũ, finitimis gentibus in auxilium euocatis.

Nabuchodonosoris contra Arphaxadũ Medum expeditio,

quod cùm & aliæ plures & Iudæi negassent, recusata belli societate Nabuchodonosor iratus iurauit se confecto bello Medico inuasurũ Ciliciam, Damascum, Syriam, Iudæam & Ægyptum, ferróque & igni vastaturum & euersurum Igitur Arphaxado Medo acie superato & capto, atq; interfecto, cùm cæteris vrbibus, tum ipsis Ecbatanis regia illius potitus copiarum suarum imperatorem Holofernem iubet, se iureiurãdo quo ipse sese obstrinxerat, soluere: & cũ magnis copijs ijs inferre bellum, qui medici belli societatem detrectassent: conseruatis ijs qui se dederant, eorumque vrbibus illæsis. contumacibus verò non parcendnm: sed & ipsos cædendos, & vrbes eorum diripiendas ac vastandas esse. His mandatis acceptis, Holofernes cæteras gentes tractauit vt iussus erat. Israelitas autem armis aggressurus (neque enim illius fidei supplices se committebant) rogabat, qui nam illi essent, & qua re freti resisterent?

Achior Ammanita ob verum consilium bostibus deditur ab Holoferne.

Tum Achior Ammanitarum princeps, & originem eorum illi, & qua ratione vrbes illas initiò occupassent, & vires Dei illorum recenset. His subijcit: Nunc igitur deliberandum est. Nam si Deo suo peccauerũt, ascendemus, eosq; debellabimus: sin minus præterest Dominus meus, ne fortè illis à Deo suo defensis, nos superemur. Quæ cùm Achior dixisset, Holofernes ita percitus, satellites iubet Achiorem vinctum tradere Israelitis, vt cum illis captus supplicio afficeretur. Betuliam itaque perducunt hominẽ, & cùm ab oppidanis sagittis & fundis peterentur: Achiore vincto in mõtis radicibus abiecto, redierunt. Eum oppidani in vrbem introduxerunt: & cognita ex eo illius facti causa, Deũ vindicem inuocarunt.

Betuliæ obsidio, & penuria cõmeatus.

Postridie Holofernes copijs ad Betuliam adductis, peditum centũ & septuaginta, & equitũ duodecim millibus, castra locat. Deinde statuit nõ gerere bellum, sed fontes occupare vnde aquarentur, vt aut siti perirẽt, aut vrbem traderent. partemq; exercitus ad custodism aquarum mittit. Ita com diebus trigintaquatuor ab hostibus circumsiderentur, aqua destituti ciues, magistratus adeunt, petentes vt vrbẽ & sese dederent vt aut conseruati seruirent hostibus, aut occisi malis lliberarentur. Ozias autem ciuitatis princeps; Fratres, inquit, dies adhuc quinque expectemus. quòd si diuinitus auxiliũ nobis oblatũ fuerit, benè erit. Sin minus, cõsilium vestrum exequar.

Iudiths cõsilium mit liberandæ patriæ.

Erat autem in ea vrbe vidua nomine Iuditha, mulier modesta, cordata & formosa, quæ decreto populi & magistratuum audito, Oziam cæterosque magistratus accersitos obiurgat: vt qui Deum tentarent, cùm dicerent, nisi intra dies quinq; auxilium diuinitùs offerretur, se vrbem hostibus tradituros. Illi quamuis eam rectè dicere concederent, tamen populi sitim & violentiam opponebãt. Tum illa, eos per noctem illam ad portas vrbis prestolari iubet: se eum ancilla sua exituram, neque dicturam prius quid cœpisset consilij, quàm rem ipsam perpetrasset. Exitu impetrata, digressis illis, ad preces cõuertitur: & deposito lugubri ex viduitate vestitu, lota, & vnguentis delibuta, amictum hilarem induit, ornamenta sumit. & exornata ad amoris illecebras ancillæ in vasis ferendum dat vinum & oleum, & peram, farina, ficubus & panibus plenam: & ea comite vrbem egressa, in castra Assyriorum tendit: ab excubitoribus cõprehensa, ad Holofernem adducitur. qui eius formam admiratus, securam esse iussit, nihil enim passuram mali.

Iudithæ cũ Holoferne colloquium.

Tum illa: Audi, inquit, Domine verba mea, & quæ Achior dixit, animo tuo non excidant Verùm enim est, Israelitas, ni peccauerint, gladio nõ superatum iri. Nunc autem, quia cibis & aqua destituuntur, lege interdictis vesci, & primitias frumenti, vnique decimas, quæ sacerdotibus attributa, ne attingi quidem ab alijs fas est, absumere decreuerunt. Quæ cùm & Hierosolymitani statuerint, legatos eò miserè, veniã eius facti petentes. Sic igitur lege violata, non defensi à Deo, in exitium ruent. Quibus ego cognitis, ex vrbe profugi, vt interitum vitem, & nunc apud te manebo Domine: & egressa noctu in vallem, adorabo Deum, vt cùm is mihi dixerit, quando peccarint, ego tibi renunciem, & te per Iudæam Hierosolyma vsque perducam, solumque tuum in vrbis medio collocem. Holofernes hac oratione delectatus, introduci eã iubet in cellam conclauis sui, & dari quod edat, At illa, se negat illotum cibis vsuram, ne sibi fraudi essent: sed ijs quos secum attulisset, victitaturã. Cùm Holofernes rogaret, vbi ij defecissent, quo victura esset? Respõdet illa: ita tu viuas Domine, vt nõ prius cibi hi me deficient, quàm Deus mea manu id peregerit, quod decreuit Media nocte petijt, vt sibi in vallem egredi liceret ad precandum: concedit Holofernes. Quum autem illa triduum ita fecisset, quarto die cõuiuium apparat, & Bagoæ eunucho, qui omnib. eius opibus præerat, mandat, vt Hebrææ mulieri persuaderet, vt ad se veniret. Sibi enim turpe fore, si talem fœminã dimisissent, nulla cõsuetudine cum ea habita. Bagoas Iudithæ ait: Veni ad dominũ meum, vt gloriosa sis in cõspectu eius, & nobiscum cõpotato, eo loco futura, quo eæ sunt, quæ degunt in ædibus Nabuchodonosoris Ioditha igitur exornata ad Holofernem ingreditur, sccumbit, ea edit & bibit, quæ ab ancilla sua sibi parata erant. Holofernes obstupefactus, amore illius inflammatur: productóque conuiuio, &

plurimo

plurimo vino hausto inebriatus, in lectulo se recliuat, mero grauato capite, digressis omnibus, Bagoas tentorium claudit, sola Iuditha in eo relicta. Mandarat autem illa ancillæ, vt exitum suum obseruaret, egressuram enim esse ad orandum. Sed cum Holofernem vino demersum, & profundissimo somno oppressum videret, inuocato Deo, stricto acinace illius caput resecat: egressa, ancillæ tradit: abit vt de more precatura, cumq; vrbi suæ propinquasset, portarum custodes aperire iubet. intromissa. quæ miracula Deus ipsius opera edidisset, commemorat, Holofernis caput profert: id è propugnaculis suspendendum esse monet, & armatos mane egredi. Nam, vbi vos, inquit, viderint Assyrij, ad imperatoris sui tabernaculum concurrent, & eius cæde perterrefacti, fugam facient Vos eos insecuti ita cædetis, vt campi cadaueribus impleantur. Quæ cùm ciues monuisset, Achiori accersito caput Holofernis monstrat: quo ille conspecto, attonitus perebat, vt quid egisset, sibi recenseret. cùm autem illa in conspectu totius populi quæ Deus per ipsam fecisset, narraret, utq; castitatem & viduitatem suam inuiolatam conseruasset: credidit Achior Deo, & circumcisus est. Magistratus verò & populus vrbis, capite Holofernis de pinnaculo suspenso, cæteráque de Iudithæ consilio executi, Assyrios instar graminis ceciderunt: magnáque copia spoliorum potiti, Iudithæ tabernaculum Holofernis attribuerunt. quod illa Hierosolyma profecta, Deo consecrauit, eique cũ omnibus Israelitis canticum cecinit, oleagino ramo coronata: & reuersa domum in castitate consenuit, mortua cùm vixisset annos v. & c. Et hic euentus fuit Iudithæ.

Holofernis cædes, & Assyriorum profligatio.

Achior Iudaismum amplectitur.

Nunc series narrationis postulat, vt & Tobiti historiam breuiter percurramus. Is igitur ex tribu Naphthalia oriundus, captus fuerat temporibus Enamasaris regis Assyriorum, homo pius erga Deum, & iustus aduersus homines. cumq; tribules eius Baali immolarent, ipse Hierosolyma proficiscens sacrificabat Deo, vita ex legis mandatis instituta. In captiuitate nõ contaminatus fuit cibis gentilibus: conciliatáq; sibi Enamasaris gratia, de opibus, quas magnas pararat, impertiebat egenis popularium suorum. Cùm autẽ in Mediam proficisceretur, deposuit apud quendam popularium suorum Gabaelum x argenti talenta. ductáque vxore suæ gentis Anna, Tobiam filium ex ea suscepit. Enamasare mortuo, Senacheribus filius regni Assyriorum successor, cum bello Iudæis illato fœdè profligatus esset, domum reuersus, per iracundiam ex dolore cladis multos Israelitarum occidit. Eos Tobitus noctu sepeliebat. Quamobrem delatus apud regem, cùm quæreretur, ipse fugam capit, & facultates eius omnes diripiuntur. Nec dum dies L. exierant, cum Sennacheribo à suis filijs occiso, parricidæ perterriti in exilium profugiunt, & alius eius filius Nachordan regnum paternũ suscipit, qui Tobiti cognatum, Achiacharum nomine, suarum rerum procuratorem constituit, cuius intercessione Tobitus rege exorato Niniuem reuertitur. Festo Pentecostes, quod septenis hebdomadibus Iudæi celebrabãt, Tobitus lauto prandio apparato, filio mandat, vt quencunque fratrum inopem & Domini memorem videret, eum ad epulas adduceret. Tobias egressus reuertitur, patri nuncians, popularium quẽdam strangulatum in foro iacere. Statim abit Tobitus, cadauer sublatum domum portat, & post solis occasum sepelit. à sepultura reuersus, domum non ingreditur: vt qui ex lege impurus esset, cõtacto cadauere. Sed iuxta parietem in aula dormit, in quo passerculi nidulari, excrementa alui in oculos eius deiecerunt. Vnde cæcatus Tobitus, & ad egestatem redactus, ab vxore ne[n]te alebatur: quæ aliquando mercede accepta, auctarij vice hœdum etiam retulerat, cuius balatu audito, rogabat, num furto sublatus esset? Respondente illa, dono sibi datum esse: instabat, si furtiuus esset, vt suis domini restitueretur. Mulier dolore commota, & maritum ob nimium iustitiæ studium veluti subsannans: Vbi, inquit, sunt eleemosinæ tuæ, & iustitia tua? Is verbis Tobitus perturbatus & lacrymans, mortem à Deo exoptat. Cæterùm accidit, vt eodem die Ecbatanis Mediæ, Sara filia Raguelis à paternis ancillis maledictis lacesseretur, quasi maritos suos suffocaret, cùm septies desponsa, neque vlli nupta fuisset. Nam dæmonium quoddam, nomine Asmodæus, illos ad eam ingredientes, suffocabat. Ea contumeliæ impatiens, de suspendio deliberabat: sed ne patri suo luctui & dedecori esset, ab eo sibi temperat: & ad preces conuersa, Deum inuocat, mortem optans, & liberationem ab opprobrijs, aut clementem melioris fortunæ adeptionem, qua & ipsa ignominiam effugeret. Vtriusque autem preces exauditæ sunt: missusque à Deo Raphael archangelus, qui & Tobiti cæcitatem curaret, & Saram Tobiæ desponderet, & Asmodæum malum dæmonium vinciret, ne quid Tobiæ noceret Sara ducta. Tobitus igitur filium Tobiam vocat, multa monet, denique exponit: Se apud Gabaelum Gobriæ filium qui Ragis Medicis degat, decem argenti talenta deposuisse, iubet vt ea recipiat, reddito chirographo, & comitem mercede conducat. Is dum comitem quærit, in Raphaelem archangelum incidit, qui virili speciei illi oblatus, profitebatur se scire viam ad ædes Gabaeli, & eius fore comitem. Eo igitur ad hibito, quasi homo esset, Azariaa nomine, iter ingreditur: iuxta Tigrim fluuium pernoctant. Cùm autem Tobias fluuium ingressus esset, vt se ablueret, exilijt inde piscis, adolescentem deuoraturus. At angelus vt piscem apprehendat, & pertractũ in terram dissecet, hortatur: eiusq; cor, iecur & fel diligenter asseruet. Cùm propè Ecbatana venissent, Tobias, frater Azaria, inquit, quid nobis vsus est cordis, iecoris & fellis piscis? Respondet ille, cordis & iecoris suffitu, fugari dæmones, si cui sint molesti: fel inunctũ oculis, albuginẽ detrahere, & restituere visum. Præterea Tobiæ ait, se in vrbe apud Raguelem cognatum eius pernoctaturos, cui filia sit Sara, cordata & formosa: eam se illi vxorem perituros. Tum adolescens: Audiui, inquit, puellam septem

Tobiti genus & mores.

Anna. Tobias

Tobiti exilium, et restitutio.

Tobiti excæcatio.

Sara Raguelis filia infestata à dæmone Asmodæo.

Raphael archangelus, Tobiã in Mediam comitatur

Piscis cor, iecur & fel.

ſeptem viris fuiſſe elocatam, qui omnes in thalamo nuptiali perierint. Nam à Dæmonio adamari, quod ſponſos illius perimat. Vereor itaque, ne & mihi idem vſu veniat. Cui angelus: Me, inquit, audi, neq; vlla dæmonij ratione habita: vbi in thalamum veneris, portionem de corde & iecore piſcis carbonib. imponito. Dæmonium enim odore illo profligatū, nunquam redibit. Cùm ingreſsi eſſent ædent & Raguel Tobiam Tibiti filium eſſe cognouiſſet, vtrunq; humaniter excipit, adoleſcentem deoſculatur, & patris eius calamitatem deplorat. Angelo autem à Raguele petente, vt Tobiæ Saram deſponderet: cùm annuiſſet pater, & filiam acceriſiſſet, puellam manu prehenſam Tobiæ tradit, & libellum matrimonij conficit. A cœna Tobias in conclaue ad illam introductus, corde & iecore piſcis carbonibus impoſito, cubiculum ſuffumigat, eóque nidore fugat dæmonium. Raguel autem, cùm diluxiſſet, ancillam miſit viſum, an adhuc viueret Tobias: quę cùm eum ſaluum eſſe renunciaſſet, laudato Deo Tobiæ ait: Nuptias per quatuordecim dies celebrabimus, nec ante eos elapſos te dimittam, pòſt accepto mearum opum ſemiſſe, diſcedens. reliquas, me, vitæque meæ ſocia defunctis, accipietis. Tobias igitur ad Raphaelem ait: Frater Azaria, Cape chirographum meum, & Raga Medica profectus ad Gabaelum, argentum affer. Nam ſi diu morabimur, pater meus vehementer angetur. Abit angelus, dato Gabaeli chirographo, argentóque accepto reuertitur. Elapſis nuptiarū diebus. Tobias petita à Raguele venia, vxoréq; ſua, cum ſemiſſe bonorum ſoceri accepta, diſcedit. Cùm autem iam Niniuæ appropinquarent, angelus ei ait: Præcurramus, & preparemus ædes: tu verò fel piſcis in manus ſumito, vt aperiantur oculi patris tui. Nam vbi tu eos inunxeris, & ille ex morſu confricuerit, albuginem detrahet. Mater porrò eius ſedebat, reditum filij expectans: eo conſpecto, aduentum eius Tobito nunciat properéq; accurrens, filium deoſculata: Vidi te, inquit, fili, neq; mihi poſthac mors curæ eſt. Tobitus verò ad ianuam exiens impingit. ſed Tobias eo apprehenſo, felle inunxit eius oculos: quos vbi ille compunctos defricuit, albugo inde ſquāmarum inſtar decidit, Viſo igitur filio, laudāt Deum. cumq; audiſſet, quid ei apud Medos accidiſſet, egreſſus eſt ſponſæ obuiam & benè precatus. Niniuitæ autem cùm eum videre cernerent, & magnifica Dei opera audirēt, mirabantur. Dixit autem Tobitus filio, vt ſuo comiti mercedem cum auctario daret. Verùm Tobias: Pater, inquit, æquum eſt eum ſemiſſem eorū omnium quæ attulit accipere. & Raphaeli ait: Mi frater Azaria, ſume dimidium eorum omnium quæ attuliſti, & benè ambula. Tum angelus vtrumque ſeducit, & eis opera Dei magnifica recenſens, ſe Raphaelem eſſe ait, nec ſua ſponte veniſſe, ſed à Deo eſſe miſſum: monet vt Deum celebrent, eiuſque in ſe beneficentiam „ prædicent. Nam arcanum, inquit, regis celare „ bonum eſt: Dei autem opera ſunt celebranda „ & extollenda. Illi his auditis, ad pedes eius ſunt

Sara Tobiæ deſpondetur.

Tobitus viſum recipit.

Raphael indicat quis ſit.

prolapſi. ſed cùm ſurrexiſſent, eum non viderunt amplius, & prædicarunt miracula diuinitùs in ſe edita. Natus erat Tobitus, cùm viſum amitteret, annos LVIII. eumque poſt annos VIII. recuperauit, & ab eo tempore magis etiam veritus eſt Deum, & maius virtutis ſtudium habuit. Cùm planè conſenuiſſet, Tobiæ dixit: Ego fili planè conſenui, iamiam moriturus. Tu verò cum liberis tuis proficiſcere in Mediam. Perſuaſum enim habeo; ea quæ Ionas de Niniues excidio prędixit, euentura eſſe. Hieroſolyma item fore deſerta, & templum combuſtum iri: ſed Deo vrbi reconciliato, populum reuerſurum, & eam inſtauraturum. Tu verò legem obſeruato, & miſericors eſto & iuſtus. His filio mandatis expirauit, annos CLVIII. natus. Eo Tobias vnà cum matre honorificè ſepulto, cum vxore Ecbatana Medię ad ſocerum Raguelem proficiſcitur: quem cùm & ipſum natu grandem ſepeliſſet, hæreditatē eius adit. Mortuus eſt & Tobias, annos natus CXXVII. audiuitque, priuſquam obiret, excidium Niniues à Nabucbodonoſore & Aſſyrijs captæ, Omnis igitur Hebræorum populus, vt iam expoſitum eſt, ab Aſſyrijs captus, & aliò translatus eſt, deſertis Hieroſolymis: neque prius dimiſſus, quàm Aſſyriorum imperium, vt prophetæ prædixerant, à Medis & Perſis eſſet euerſum, anniq; LXX ab Hieremia deſignati præteriſſent Neque verò alienum hoc loco fuerit, Aſſyrij regni excidium breuiter perſtringere, atq; oſtendere, verè prædictum fuiſſe à Prophetis, id à Medis & Perſis euerſum iri. Cæterùm res ita ſe habet. Medorum & Perſarum diſtincta regna fuerunt, quorum illud Aſtyages, hoc Cambyſes tenuit, qui Mandanen Aſtyagis filiam in matrimonio habebat, ex eáque Cyrum filium procreauit. Is Perſarum inſtitutis educatus, in virum fortiſsimum, modeſtiſsimum, cordatum & iuſtiſsimum euaſit. Perſarum autem inſtituta, Xenophonte autore, huiuſmodi fuerunt. Forum habuere, quod liberum vocabatur, in quo & regia & cæteræ curiæ extructæ erant, repulſis inde rebus venalibus & circumforaneis hominibus, eorumq; turbis & vociferationibus, ne ijs hominum benè inſtitutorū diſciplina turbaretur. Diuiſum erat id forum in quatuor curias, quarum vna pueris, altera adoleſcentibus, tertia viris, quarta ijs qui ætatem militarem exceſſerant, erat attributa. Suam igitur quæque ætas curiam frequentabat. Verùm adoleſcentibus cum armis gymnicis iuxta curias excubare moris erat, exceptis ijs qui vxores duxerant. Iis verò neque adeſſe, niſi denunciatum eſſet, neceſſe erat: neque crebrius abeſſe, conceſſum. Curia quælibet duodecim principes habebat, pro numero Perſicarum tribuum. Pueri qui ludos frequentabant, iuſtitiam diſcebant, eorumq; principes maximam diei partem iure dicundo conſumebant. Nam inter pueros æquè ac viros controuerſiæ naſcuntur, de furto, vi, rapina, dolo malo, iniuria, & alijs. Quos ex his peccaſſe cognorant, mulctabant eos item, qui falſum alijs crimen intenderāt. Docebant item eos temperantiam

Tobiti & Tobiæ obitus.

Aſſyrij regni euertendi occaſio.

Aſtyages.

Cambyſes.

Mandane.

Cyrus.

Perſica diſciplina.

Pueri.

exemplo seniorum, & continentiam in cibo & in potu. Nam apud magistrum capiebant cibum, domo secū panem & obsonij vice nasturtium afferentes. potus eis erat cothon (poculi genus est) profluentis aquæ. ante cibū sagittare & iaculari discebant: & hæc vsque ad annum ætatis XVI. aut XVII. Ex eo, inter adolescentes referebantur: & decennium iuxta curias somnum capiebant, & interdiu quoque magistratibus, cùm opus erat, in publicis negotijs operam nauabant. Rex item venatum exiturus, semissem eorum educebat. Venabantur cōmuniter, quòd illa exercitatio rei militari non absimilis videretur. Assuefaciebat eos ante lucem surgere, frigus & æstum ferre: itineribus & cursibus exercebat, feram vel sagitta vel iaculo ferire docebat, & ferociores etiam bestias subsistere. In venatu secum ferebāt prandium puerili copiosius, cætera simile. neque prandebant in venatu nisi vel feræ causa diutius manendum esset, vel alioqui venatui immorari liberet. Eo prandio in cœna cōsumpto, postridie vsq; ad cœnam venabantur, vtrumq; diem pro vno numerantes. Id eò faciebant, vt & militiæ, si esset opus, idem facere possent. Obsonium erat, quod cœperant: Si nihil cœpissent, nasturtium. Tribus quæ manebant domi, præter cætera sagittando & iaculando exercebantur, & inter sese decertabant. Adolescentes qui manebant, inseruiebant magistratibus in ijs negocijs publicis, quæ vires & celeritatem desiderabant. Sic X. annis exactis, in virorum cœtum transferebantur, in eóque annos XXV. permanebant. Cumq; militandum erat, non amplius gerebant arcus & pila: sed arma quibus cominus pugnatur, pectus thorace munitum, scutum læua manu, dextra gladium aut securim. Ex his omnes magistratus legebantur. Iis XXV. annis exactis, vtique iam L. ætatis anno superato, in seniorum classem transibant. Ii ad extera bella non proficiscebantur, sed domi ius dicebant, de omnibus rebus & publicis & priuatis, & causis capitalibus etiam. Iidem magistratus omnes creabant. quòd si quis siue adolescens, siue vir instituta violasset, eū seniores curia eijciebant. eiectus, per omnem ætatem ignominiosus erat. Turpe habebatur apud Persas expuere, emungi, aut anhelare corā alijs, aut vrinam reddere, aluumúe deijcere publicè. Quę cauere non potuissent, nisi & moderato victu essent vsi, & labore humiditates consumpsissent. Cyrus igitur huiusmodi Persarum disciplina enutritus & educatus, cùm adolescentiæ annos egressus, in virorum numerum relatus esset: omnibus in rebus laudem eximiam est consecutus. Auo eius materno Astyage defuncto, Cyaxares qui & Darius dicitur, Cyri auunculus, paternum regnū suscepit. Cæterùm rex Assyriorū, imperio in immensum aucto (nam præter ingentem suæ nationis multitudinem, Arabes & Hyrcanos subegerat, & Syros tributarios fecerat: & Hebræis iam euersis, Bactrianos obsidebat, & plurimas alias gentes in sua potestate habebat) putabat, si Medorum vires fregisset, se omnes circumiacentes populos faciliùs oppressurum.

Adolescentes.

Viri.

Senes.

Hac cogitatione suscepta, suos instruit: legatos ad Crœsum Lydorum regem, & ad vtrosque Phryges, ad Paphlagones & Indos, ad Cares & Cilices mittit, petens, vt belli quod contra Medos moliretur, ipsis quoque vtile futurum, socij esse vellent. Nam eam gentem potentem esse, & affinitate cum Persis iunctā, illorum quoque vires asciuisse, & vtramque ab altera firmari. Ac nisi maturè vires eorum premerentur, ordine omnes gentes oppressuros. Ille igitur huiusmodi sermonibus passim iactandis, quosdam verbis, nonnullos muneribus, quosdam etiam metu sui adduxit, vt auxilia pollicerentur. Cyaxares eo motu cognito, & ipse sese parat, & missis ad commune & regem Persarum Cambysem legatis, auxilia petit, & Cyrum sororis filium auxiliorum ducem. nam in classem virorum iam transierat. Persis belli societatem pollicitis, seniores Cyrum expeditionis Medicæ ducem creant, triginta millibus scutatorum, sagittariorum & funditorum delectis. Creatus Imperator, re cum patre communicata, ad Medos abit cum exercitu. Quò cum ante Assyriorum aduentum peruenisset, bellicas exercitationes suis militibus imperat. Interea à Cyaxare accersitur, vt Indicæ legationi audiendæ adesset, missa veste pulcherrima, vt summo in splendore ab Indis conspiceretur. Cùm autem Cyrus ad ianuam Cyaxaris habitu Persico venisset, ægrè tulit ille vestis tenuitatem. Indi vocati referunt, se à suo rege missos esse, vt cognoscerent, quæ causa belli esset inter Medos & Assyrium, eademque ex illo etiam percontarentur, & vtrisque dicerent, regem Indorum, æquitate cognita, ijs fore adiutorem, qui iniurijs afficerentur. Ad hæc respondit Cyaxares, se quidem nullam Assyrio facere iniuriam: quid autem ille dicat, id eis ex ipso esse cognoscendum. Cyrus item: Si quam, inquit, Indi, Assyrius iniuriam sibi à nobis esse ortam queritur, ipsum regem vestrum iudicem sumimus. His legati auditis abierunt. Cyrus verò, ne suus exercitus desideret ociosus, Cyaxari ait: Memini me nuper ex te audiuisse, Armenium neque milites neque tributa tibi mittere, pactis violatis. Quòd si vis, mediocrem equitum numerum mihi adiungito: effecturum enim confido, adiutore Deo, vt & copias & tributa tibi mittat. Assenso Cyaxare, pollicitóque, vbi ad Armeniæ fines accessisset, se illi equites missurum: Cyrus proficiscitur, quasi venatum exiret. Nam venari consueuerat intra fines amborum, Medorum inquam, & Armeniorum. Inter venandum igitur montes Armeniæ cōscendit, & paulatim vlterius progreditur. Quo Cyaxares cognito, equites illi mittit. Quibus acceptis, tribunos conuocat, arcanum profert: se adesse propter Armenij iniquitatem, qui datam Cyaxari fidem violet, Chrysantæ mandat vt semisse Persarum accepto, Armeniæ montes occupet: & caueat, ne cognoscatur, exercitum in eis versari, sed quosdam præmittat numero & habitu prædonibus similes: vt si qui fortè in illos inciderint latrones esse existimēt. Ita Chrysantas mōtes cōscendit.

Assyrius bellum aduersus Medos parat.

Cyaxares Cyri & Persarū auxilia petit.

Cyrus Armenium fidem seruare cogit.

scēdit. Cyrus legatis ad Armenium missis, imperat, vt quamprimum & tributa & milites adducat, ipse instructo exercitu proficiscitur. Armenius his auditis perculsus, & copias contrahit, & vxores ac filium iuniorem cum pecunijs in montes mittit. neque enim regiam habebat munitam. Qui cum in eos incidissent, qui illic in insidijs erant, capiuntur vxores Armenij regis, filius & filiæ, ipse quoque animo æstuans, Cyro se dedit. Interea natu maior etiam Armenij filius Tigranes, qui peregrè abfuerat, & aliquádo in venatione cum Cyro fuerat, reuersus, cognito suorum casu, statim sine vlla cunctatione Cyrum conuenit: cumq; patrem & matrem & sorores, vxoremq; suam captiuas vidisset, lacrymat. Cui Cyrus: Tempestiuè, inquit, ades, longóq; sermone cum Armenio habito, eiusq; perfidia conuicta, tandem dicere iubet, quantas habeat copias, quantum item pecuniæ? Cùm ille responderet, equitum VIII. peditũ XL. millia: pecuniæ, si ad argenti rationem computaretur, vltra III. millia talentûm: ibi Cyrus, exercitus semissem secum mitti iubet: de pecunia, pro quinquaginta talentis annui tributi. duplũ Cyaxari mitti, & sibi tantundem mutuò dari.

Armenij mulcta, et pacis conditiones.

His dictis vxorem & liberos Armenio donat, Tigrani item coniugem suam reddit, recèns nuptam, & omnes dimittit. Inter Chaldæos porrò & Armenios, vt inter vicinos solet, assiduæ contentiones & pugnæ erãt: quibus inter se reconciliatis, Cyrus recedit, ac milites ab Armenio acceptos ad Cyaxarem mittit: & in Mediam reuersus, pecuniáq; inter suos tribunos distributa cum Cyaxare Impressionem in agrum hostilem facit, castrisq; positis, magna præda potitur. Vt autem Assyrios etiam accedere cognouerunt, instructa acie progressi interuallo † parasangæ ab hostibus castrametantur. Postridie Cyrus suos milites eductos ordinat. Cyaxares cũ Medis alterum cornu occupat. Et aduerso idem & Assyrij cum suis fœderatis faciunt. Persæ inter sese cohortati ipseq; Cyrus, cursu ferũtur in hostes. at illi vitato illorum impetu, ad munitiones se recipiunt. instant Persæ, & dum alij alios vrgent, multos sternunt: & eos etiam qui in fossas inciderant, saltu consecuti cædunt. Medorum item equites, hostium equites inuadunt: cædũt illi, fit fuga & equorum & virorũ, & vtrorumq; cædes.

† Mensura triginta stadijs constans.

Assyriorũ fuga.

Quæ cùm Assyriorum & fœderatorum vxores viderent, exclamant, & consternatæ currunt, & vestes lacerantes plangentesq;, viros obtestantur, vt semetipsos, vt vxores, vt liberos defendant. Ibi reges cum fidissimis aditu castrorũ occupato pugnam & ipsi cient, & cæteros cohortantur. Veritus igitur Cyrus, ne si vi penetrarent in hostile vallum, pauci à multis circumuenirentur, signum receptui dat, vt milites paulatim extra teli iactum recederent. quod cùm celeriter fecissent, suos tantum abducit, quantum rectum esse videbatur, & castra locat. Assyrij verò cùm & Imperator & fortissimus quisque cecidisset, animis angi. Crœsus & alij fœderati dolere, castrisque noctu desertis discedere: Manè cùm viderent vallum hostium esse vacuum, Cyrus Persas primos traducit, Cyaxaris copijs sequentibus: cumque persequi hostes consultum putaret, Cyaxares autem quiduis mallet: petit, vt Medos qui sponte sequi vellent, sibi traderet.

Cyrus Assyrios persequitur.

Annuit Cyaxares, & præconem cum Cyro mittit, qui Medis ea nunciet. Interea nuncij ab Hyrcanis veniunt: Assyriorum hi vicini sunt, gens ob paucitatem subiecta Assyrijs, qui ita eis vtebãtur, vt nec in laborib. nec in periculis eis parcerent. Tum autem agmen claudere iussi erant, equites circiter mille, vt si quid à tergo periculi esset, id in eos primos verterent. Hi igitur ærũnis suis consideratis, legatos ad Cyrum mittũt, qui dicerent, Assyrios sibi iure inimicos esse: si vellet, se duces fore & adiutores ad eos persequendos. Cyrus rogat, an eos adipisci possit? Respondent Hyrcani, si vel postridie manè cum expeditis copijs proficiscatur, assecuturum illos. Tum Cyrus petit firmari sibi fidem ab eis: pollicentur illi se obsides daturos, si vicissim dexteras daret, & sacramento firmaret fidem. Annuit Cyrus: Quòd si re præstarent, quæ verbis profiterentur, se eis pro fidis amicis vsurum: neque deteriore loco futuros, quàm Persas aut Medos.

Hyrcani se cum Cyro coniungunt.

His actis, cùm adhuc luceret, educit exercitum, Tigrane cum Armenijs comitante: & Hyrcanos etiam expectare iubet, vt vnà irent. Medi verò ferè omnes Cyrum sequebantur. Iubet igitur Hyrcanos præcedere, multóq; itinere confecto, eorum exercitui appropinquat: de quo à legatis admonitus, iubet, si amici sint: citra moram occurrere sublatis dexteris. Faciunt illi, vt iussi erant: quos Cyrus benignè acceptos, dicere sibi iubet, quantum absint hostium duces & vniuersæ copiæ? cùm responderent, paulò plus parasanga: iubet ducere. ipse cum Persis in medio proficiscitur, alis equitum vtrinq; adiunctis. Cùm diluxisset, hostes re cognita, partim fugere, partim sine pugna trædi. Crœsus autem Lydorũ rex, mulieres cũ curribus noctu ablegarat, vt in frigore proficiscerentur (æstas enim erat) & ipse cũ equitibus sequebatur. Idem & Hellespontiacæ Phrygiæ ducem fecisse memorant. Quos cùm ij qui fugerant, assecuti, quo loco res esset, docuissent, & ipsi fugere incipiũt. Hyrcani autem, Cappadocũ regem in propinquo adhuc deprehensum occidũt. Ac cæteri quidem persequendis hostibus intenti erãt. Cyrus aũt suos castra circumuehi iubet, & qui armati egrederentur occidere, qui intra munitiones erant vt arma in vnum cõferrent, & equos ad præsepia relinquerent, per præcones edicit: qui secus fecerit, capitale fore. Itaq; arma abijciunt: ea in vnũ aceruũ congesta, quibus id negotij datum erat, cremãt.

Cyrus deditis parcit.

Deinde recordatus Cyrus, se neq; cibaria, neq; potũ attulisse, omnes tentoriorũ curatores conuocat, & in omnibus tabernaculis duplum eius quod domi vis, eorumq; seruitijs pararint, instruere iubet. Dum illi iussa exequuntur, Medi qui longius excurrerant, alij currus cõmeatu plenos adducunt, alij carpenta in quib lectissimæ fœminæ erãt: ijsq; Cyro ostensis, ad prædã redeunt. Morõ ebat eas res Cyrũ: & ipse sibi iratus, tribunos conuocat, suadet vt & ipsi

Cyrus Persicum equitatum instituit.

ipsi equitatum instituant, quo equites persequi & fugientes capere possint. Assensere cæteri. Interea Hyrcani & Medi, cùm iam vltra meridiem esset, captiuos & viros & equos adducũt.

Victis tantum domini mutatio proposita.

Captiuos iubet, relictis equis, domum reuerti, agros colere, ædes suas tenere, & suis vxoribus liberisq; frui, ac idem nunciare cæteris. Vnum duntaxat eis fore nouum, quod nõ idem imperaturus esset qui prius, cætera futura eadem esse omnia. Illi adorato rege, discedunt. Cyrus aũt, Medis & Armenijs: Cœnæ, inquit, tempus est, atq; parata, viri optimi, vt licuit. Vos autem Hyrcani deducite eos in tabernacula, principes in maxima, cæteros prout rectum vobis videbitur. Cœnatote & ipsi, nam vestra tentoria salua sunt, & inuiolata.

Castrorũ custodia.

Dum hi iussa exequuntur, Cyrus Persarum multos mittit, qui castra vndiq; seruarẽt, vt & si quis sotis accideret, nõ latẽret: & qui intus aufugerent, deprehenderentur.

Diuisio prædæ.

Postridie spolia diuidi iubet inter milites, & equos Persis dari, vt & ipsi equites euaderent: & Cyaxari ea eximi, quæ ei grata esse scirent: Persas suos ijs fore cõtentos, quæ superessent. Neq; enim nos inquit, delicatè sumus educati: & fortasse deridetis nos, si quid elegans nobis tribueretis. quemadmodũ noui multã risus materiam præbituros, vbi equis insederimus, atq; etiam in terram deciderimus. Vocatis tribunis, equos sorte æqualiter inter eos distribui iubet. Interea venit

Gobryas se ad Cyrũ confert.

Gobryas Assyrius, homo senex, cum equestri comitatu, se ad Cyrum spectandum admitti petens. Ad eũ adductus: Domine, inquit, ego sum genere Assyrius, arcemq; validam habeo, & amplæ ditioni impero. Sunt mihi & ad M. equites, quos regi Assyriorum præbere fui solitus, cuius summa amicitia fui vsus. Postquam verò is à vobis interijt, eius verò filius mihi inimicissimus, ob filium meum vnicũ & charissimũ ex inuidia interfectũ, regnum suscepit: ad te venio, méque tibi trado seruũ & cõmilitonem, petens vt iniuriam mihi factam vlciscaris. Cyrus respondet: Si Gobrya ita sentis, vt loqueris, te & supplicẽ suscipio: & cędem filij tui me vlturũ, Deo iuuante, polliceor. Tum Gobryas, Quia hęc verè dico, do tibi meam dextram, & accipio tuam. His Actis & Gobrya cum armis dimisso, Medi aderãt, qui Cyro pulcherrimum tabernaculum, & Susiam mulierem, quæ Asianarũ pulcherrima fuisse traditur, & duas musicas præstantissimas: Cyaxari verò secundaria munera elegerant. Superuacua

Panthia Abradatæ Susiani vxor, donata Cyro, Araspi Medo custodienda traditur.

tabernacula Cyro tradiderunt, vt eis Persæ vterentur. Cyrus quæ Cyaxati destinarant, ab illius intimis asseruari iubet: quæ sibi data essent, grato animo se accipere ait: & Araspi Medo à puero amico custodienda tradit, & tabernaculum & mulierem. Erat ea vxor Abradatæ Susiorum regis, qui dum castra caperẽrut, adfuerat legatus, ad petendam Bactrianorum regis societatem, hospitis sui. Manè Cyrus eques cum Persarum duobus millibus, qui & ipsi equites facti erant, ad Gobryam proficiscitur, ac die altero & ipsi & eorum socij in Gobryæ arcem perueniunt. Ibi cùm didicisset, Assyrios Babylone longè maiores copias, quàm prius habuissent, comparasse, Babylonem se duci iubet. Quarto die cùm ad fines Gobryanæ ditionis peruenissent, & iam in hostili agro versarentur: pedites & equi tùm nonnullos apud se retinet. reliquos equites excurrere iubet, & quos armatos inuenerint, occidere, cæteros & omnem prædam ad se adducere: cum ijs Persarum etiam quosdam emisit, quorũ multi equis deuoluti, multi etiam maxima præda parta redierũt. Deinde versus Babylonem progreditur, instructa velut ad prælium acie. Cùm Assyrij non egrederentur, iubet Gobryam adequitare & mœnia, & dicere: Si volit rex egredi in aciem, & pro regione dimicare, se illi pugnæ copiam facturum. Sin regionem non defenderit, necesse fore, vt pareat victoribus.

Assyrius pugnam detrectat.

Quæ cùm Gobryas dixisset, Assyrius misit qui ei diceret, Dominus tuus Gobrya respondet: Si pugnare velitis, vt in diem XXX. redeatis, nondum enim nobis esse ocium qui adhuc instruamur. His renunciatis, Cyrus exercitu reducto, Gobryam de Gadata rogat: qui cùm regis cuiusdam filius & Assyrij sodalis esset, in conuiuio ab illo comprehensus & castratus, patre mortuo regnum eunuchus tenebat.

Gadates se ad Cyrum confert.

Ad eum igitur adducendum mittit Gobryam, qui iussa & mandata regis executus redijt. Gadaras autem cùm Assyrij societatem simularet, & castellum quoddam Assyrij occupasset, bellum inferenti impedimento futurum: eo tradito, humaniter à Cyro excipitur, cum hac oratione: Assyrius tibi Gadata procreandi liberos facultatem ademit, non etiam parandi amicos.

Caddusij & Sacæ ad Cyrum deficiunt.

Eo castello subacto, Caddusij, Sacæ, & plures Hyrcani se ad Cyrum conferunt. Sed Gadatas nunciat Assyrium ob iacturam illam iratum, suæ ditioni bellum illaturum. Si dimitteretur, se loca munita defensurum, de cæteris minus esse solicitum. Rogatus quanto tempore suum regnum attingere posset, atque ipse cum exercitu consequi? respondet, se quidem intra triduum ibi cœnaturum: ipsum verò, ante VI. aut VII. dies eò peruenire non posse. Tum Cyrus: Tu, inquit, quam celerrimè abi, ego verò vt potero, proficiscar: & conuocatis sociorum principibus Gadatę, homini benè merito, qui ab Assyrio oppugnaretur, opem ei ferendam ait. Iis assensis: Quia, inquit, vobis idem videtur, eamus, sumptis & viris & equis fortissimis, ac tridui cõmeatu, vt expediti simus. Sic parati, media nocte, Gobrya duce, iter ingrediuntur.

Gadatas à quodã suorum proditur, Cyri interuentu liberatur.

Gadatæ verò quidam ex eius magnatibus insidiatus, Assyrio vires eius nunciat, monet vt eum per insidias cum suis cõprehendat. Assyrius his auditis, insidias ponit: ad quas cum Gadatas peruenisset, iamq; capi posse videretur, insidiator exurgit, & humerum eius ferit, non tamen lethali vulnere illato: & statim ad Assyrium profectus cum eo Gadatã persequitur. cuius equites partim capiuntur, partim cõuersis frenis fugientes Cyrũ aduentare vident. Is re cognita ducit contra hostes, qui illum cõspicati vertuntur in fugã. Cyrus persequitur, capiuntur multi & currus & viri, multi occiduntur: & inter alios is etiam, qui Gadatam vulnerarat. Reliqui & ipse Assyrius, in

vrbem

vrbem quandam magnam se recipiunt. His peractis, Cyrus in Gadatæ regionem pergit, eum inuisurus. sed Gadatas obligato vulnere ei occurrit: & gratijs actis, se quantum in se fuerit, perijsse, sed strenua illius ope conseruatum esse, profiretur. Caddusij verò à Cyro in subsidijs col

Caddusij temeritatis suæ dãt pœnas.

locati, cùm persecutioni hostium non interfuissent, volentes & ipsi egregium facinus edere, Cyro Incõsulto, in prouinciam Babyloniam incursionem faciunt. At Assyrius egressus vrbem, quò confugerat, obuiam factus, cùm solos esse vidisset, eos inuadit, & principem eorum cum multis alijs occidit, atque aliquandiu persequitur. Qui ex Caddusijs euaserant, sub vesperam in castra reuertuntur. Cyrus vulneraros tradit medicis: alios ipse consolatus, monet, vt suæ genris ducem eligant. Interea Gadatas multa & omnis generis munera offert, & equos plurimos. Cyrus equos se accipere ait, vt equitatum Persicum ad numerum x. millium explear: pecuniam auferre iubet, & seruare, donec & ipse eum remunerari posset. suadet, vt vrbem suam accuratè custodiat, ipse verò secum proficiscatur. Gadatas consilio delectatus, compositis suis rebus, Cyrum comitatur. Cùm ad confinia Syrorum &

III. Syriaca castella capta.

Medorum peruentum esset, vbi tria erant Syrorum castella, vnum Cyrus vi capit: reliqua duo ipse perterrefacit. Gadatas verò custodibus per

Cyaxares Cyro studia Medorũ & gloriam inuidet.

suadet, vt ea tradant. His factis ad Cyaxarẽ mittit, vt in castra veniat, quò quid facto opus esset, deliberarent, & tabernaculum ei à Medis attributum cùm cæteris rebus, tùm muliere cũ duabus musicis in peculiare conclaue introducta, quam pulcherrimè exornari iuber. Accepto nũcio Cyaxares, cum Medis equitibus, qui manserant, proficiscitur. Eius aduentu cognito, Cyrus cum Persicis equitibus, qui multi iam erant, & Medis qui aderãt, & Armenijs, cæterorumq; sociorum equitibus optimis obuiam progreditur, vt copias Cyaxari ostentaret. Is verò cùm illum multos viros præstantes sequi, sibi verò exiguum & vilem esse comitatum videret, ignominiosum quiddam esse ratus, prę dolore in manifestas lachrymas erupit. Cyrus eo seducto, causam iræ & doloris quærit, & multis verbis vltrò citròq; factis: Denique per deos, Inquit auuncule, desine me in præsentia culpare. sed vbi expertus fueris, quomodo erga te affecti simus, tum mihi vel grarias agito, vel iniuriam exprobrato. His verbis delinitum hominem osculatur, quo

Cyrus dat operã, ne copiæ dilabantur.

viso Medi, Persæ & cæteri supra modũ sunt gauisi. Cyrus autem & Cyaxares conscensis equis in castra perueneiunt. Cyaxari in tabernaculum suum perducto, Medi ordine munera offerunt, vnum saltem ex ijs quæ quisq; pulcherrima nactus erat. Cùm cœnæ tempus esset, Cyaxares epulis indulgebat: Cyrus autem de retinẽdis socijs solicitus, cõuocatis amicis ad rem benè gerendam idoneis, petebat vt elaborarent, ne socij discederent: sed diutius manerent, atq; auxilio essent. Postridie ad Cyaxarem omnes conueniunt. quem prius quàm alloquerentur, Cyro amici alius aliam gentem adducebant, orãres vt permanerẽt, & belli cõficiendi adiutores essent.

Interea Cyaxares tabernaculo egressus: Socij, inquit, deliberandum est, vtrum adhuc militandi tempus esse videatur, aut exercitus iam sit dimittendus. Singuli igitur progressi sententias dixere, & omnes militandum esse decreuerũt. Post omnes Cyrus: non me latet, inquit, viri, si copias dimiserimus, nostras opes tenuiores, hostium auctiores fore. Sed video nos ab hostibus inuadi, quibus pares esse nõ poterimus. Instat enim hyems & penuria cõmeatus. Nam alia

Hyems & fames, hostes inuicti.

sunt à nobis assumpta, alia ꝑpter nos ab hostib. in munitiones cõportata. Quis aũt, si cum frigore & fame pugnandum sit, militare queat? Ego verò arces hostium intercipiendas, nobis verò quàplurimas muniriones parandas esse censeo. Nam si nos castella habuerimus, ea & prouinciã hostibus adiment, & nobis opportuna erũt. Hia & plurib. in hanc sentẽtiam dictis, omnes se strenuos fore adiutores dixerũt: ipseq; Cyaxares, & machinas obsidionales moliri decreuerũt. Cyrus verò qui eã rem breui confici nõ posse videret, exercitum in rura deductũ, prædatũ eduxit, vt & victus abundè suppeteret, & labore valetudo militũ firmaretur, & disciplina militaris cõseruaretur. Interea transfugæ Babylonij nunciant, Assyrium in Lydiam proficisci, & multum auri argentiq; & omnis generis ornamẽta secũ auehere. Id cum turba miliraris ita interpretaretur, quasi metuẽs sibi, opes suas apud amicos deponeret. Cyrus cõtrà, eum socios quæsitum abisse dicens, se ad pugnã instruebat, exploratorẽ in Lydiam missurus Araspem (nam is eam

Araspes frustrà tẽtata Panthiæ pudicitia, transfugæ habitu consilia et vires hostium explorat.

ad rem aptissimus videbatur) qui amore captus formosæ mulieris, quam custodiebat, frustra illam appellarat. fidei cõiugalis erga maritũ etiã absentem, nõ oblitam. Neq; tamen id Cyro mulier antè dixit, quàm amator cõminatus esset, si vltrò nollet obsequi, vel inuitam facturam. Tum demum vim verita, per eunuchum Cyro nunciat omnia: qui re audita, risit, & Artabazo cum eunucho misso, mandat, ne tali matronę vim inferret: sed si persuadere possit, se non obstare. Ob hæc Araspem partim pudore, partim metu perturbatum, & mœrore oppressum, Cyrus aggressus: Araspa, inquit, desine timere & verecundari. Ego enim & deos amori cedere audio, & quò is vel cordatissimos homines impellere soleat noui: atque istius culpæ ipse tibi sum autor, qui te cum re tàm Inuicta conclu serim, Ad hæc Araspes: Tu quidem, inquit, Cyre, in his facilis es, & ad errata humana cõniuere soles: verùm alij homines dolore me opprimũt. Nam & inimici insultant, & amici autores mihi sunt excedendi è medio, ne tu quid grauius in me consulas. Cui Cyrus: Scito, inquit, te ista opinione & mihi gratificari, & exercitui prodesse posse. Vtinam verò, inquit Araspes, in tempore tibi vtilis esse possim. Si igitur, inquit Cyrus, te iram meam fugere simulans, ad hostes abieris, fides tibi ab illis habebitur. Imò, inquit Araspes, etiã ab amicis: atque omnia, inquit Cyrus, hostium consilia nobis renunciabis. Sic Araspes cum fidissimis suorum ministrorũ abit. Panthia verò discessu illius cognito, Cyrum nuncio misso

 hortatur,

hortatur, ne defectione illius doleat. Nam si se ad maritum mittere nuncium pateretur, venturum ei amicum Araspe fideliorem. Quod cùm Cyrus permisisset, atque Abradates notas vxoris agnouisset: cupidè profectus, cùm propè speculas venisset, Cyro nunciandum curat, quis sit: Cyrus eum ad vxorem deduci iubet. Cùm sese vidissent coniuges, & post desperatam coniunctionem consalutassent: Panthia marito Cyri sanctitatem, modestiam, & clementiam erga se prædicat. Deinde Cyrum conuenit Abradates, eiusq; dexteram prehensa ait, Pro beneficijs in me collatis, meipsum tibi, amicū, ministrum & socium trado. Cui Cyrus: Et ego, inquit, te recipio. Eodem tempore legati ab Indo venere, qui se gaudere aiebat, quod quibus rebus egeret, significasset, & pecuniam mitteret: si maiore opus esset, vt peteret, & hospitium suum illi offerebat. Mandarat prætereà suis, vt quicquid à Cyro iuberentur, facerent. Ad hæc Cyrus cæteros in suis tabernaculis pecuniam custodire iubet, tres autem ex eorum numero proficisci ad hostes, quasi ab Indo ad expetendam illorum societatem missos, rebus illorum cognitis, quamprimum & sibi & Indo renunciare quid molirentur. Igitur Indis, compositis rebus suis, postridie profectis: Cyrus omnia quæ ad rem bellicam pertinerent, magnificè apparat. Erat numerus Persicorum equitum ad decies mille iam expletus, & falcati currus circiter c. confecti, Medicique totidem ad eandem redacti formam, cùm prius ad Troianam & Libycam aurigationem accommodati essent, camelis etiam bini sagittarij attributi. Cyro his rebus occupato, Indi ab hostibus reuersi nunciant, Crœsum imperatorem exercitus esse delectum, multosque reges & populos, atque etiam Græcos paratos esse ad opem illi ferendam. His in exercitu vulgaris, milites soliciti esse cœperunt: sed Cyrus vt metum per castra vagari sensit, habita concione suos animosiores reddidit, cōsultum sibi videri dicens, vt hostes quamprimum inuaderet. Assensis omnibus Cyaxares cū tertia Medorum parte remansit, ne suum regnum omni præsidio destitutum esset. Cyrus aūt summa celeritate proficiscitur, cumq; speculatores præmissi fumum aut puluerem excitatum, & homines sibi videre viderentur, qui pabulum & ligna colligerēt: hostilem exercitū in propinquo esse coniecerunt, idq; Cyro nunciarūt. Is eos in speculis manere, & præmissa equitū ala ab ijs decursione in planiciem facta, capi aliquos iussit, è quibus vbi cognouit, exercitum, in quo & ipsi fuerint, ad duas parasangas abesse, & de se multa verba fieri ab hostib. aduentu suo minimè lætis, atq; aciem instrui à Crœso & Græco ac Medo quodam, qui profugisse à suis diceretur: Cyrus, Vtinā, inquit, illum ita capiam, vt volo, & captiuos abire iubet, neq; multò post de reditu exploratoris Araspis fit certior, eumque lætitia exultans obuiam egressus amplectitur. Quod cùm omnes mirarentur: Amici, inquit, adest vir optimus, qui nulla turpi de causa, nec mei metu abierat, sed à me ablegatus, vt hostium res cognitas, nobis certò renunciaret. Ab omnib. igitur ei honos est habendus, qui nostri boni causa & ignominiā & pericula subijt. Ita salutatus ab omnibus Araspes, quæ vidisset exponit, copias hostium, stationes, consilia. Quibus auditis Cyrus quenq; arma sua & equos curare iubet, & manè ad pugnā paratos esse. Parent illi. cumq; postridie omnes armarētur, Abradatem cui sorte obuenerat, vt contra Ægyptios locaretur, Panthia galea aurea exornat, & armillis, purpureáque veste ad talos vsque demissa, & cono hyacinthini coloris, quæ ipsa ei fecerat, suis ornamentis conflatis quod maritum sibi maximum esse ornamentum diceret. Dumq; ei arma indueret, & si ploratū dissimulare studebat, tamen lacrymæ per genas manabant, iamq; cōscensuro currum, cæteris discedere iussis: Abradate, ait, te, vitæ etiam meæ anteponi à me nosse sibi, ttor: tamen nuncū amorem nostrū restor, malle me, si te virum fortē præbueris, eadem terra tecū regi, quàm ignominiosam cū ignominioso viuere. Nam Cyro quidē magnā debemus gratiam, quod me captiuā, & sibi attributam, nō pro ancilla, aut ingenua parum honorata tractauit, sed tibi cōseruauit, haud secus ac si fratris vxorem cœpisset. Prętereà cùm Araspes custos meus ab eo defecisset, pollicita ei fui, si te accersi pateretur, te illo multo & meliorē & fideliorē ei futurū. His verbis delectatus Abradates, Iouem precatus, vt sibi daret, vt & Panthiæ cōiugio, & Cyri amicitia dignus videretur, currum cōscendit. Cyrus autem duces ad rem fortiter gerendam cohortatus, proficiscitur. Cùm in hostium conspectum ventū esset, suis quàm pulcherrimè instructis, singulos ordines obiens, milites ad pugnam acuit. Crœsus contrà, suas copias Cyri exercitui opponit, & signa canere iubet. Procedūt igitur tres phalanges, vna à fronte, altera dextra tertia læua, vt omnis Cyri exercitus terreretur, vndique præter quam à tergo circumuentus: nihilo tamen secius signo dato, omnes se ad hostes conuerterunt. Ac magnum erat silentium, donec Cyro, cùm tempus videretur, pæanem auspicato, omnis exercitus succinuit. Eundem cum equitibus hostes aggressum, pedites instructi sequuntur. Artagerses porrò camelis præfectus, læuam hostium aciem emisisis belluis aggreditur, equi vero eas ne eminus quidem sustinentes, alij fugere, alij exilire, alij inter sese permisceri. Eodem tempore & currus dextra læuáque irruebant, à quibus in fuga multi capiebantur. Abradates milites cohortatus, nihil equis parcens instat, prouectis vnà cū eo cæteris quoque curribus, & cum sibi proximis in Ægyptiorum phalangem irrumpit. ac cæteri quidem ..d currus fugientes persequendos declinarunt. Qui verò cum Abradate erant, obuios impetu equorum prosternunt, prostratos cædunt. Nam quocunque falcati currus agebantur, omnia & arma & corpora dissecabant. In eo inexplicabili tumultu, rotis in tam varia strage exilientibus, Abradates cæterique curribus excussi, cæduntur. At Persæ insecuti, Ægyptiorum turbatos cædunt, ijs qui ordines seruabant resistentibus.

Abradates à Panthia accersitus se ad Cyrū confert.

Indorum legati pecuniā Cyro afferat & operā nauant.

Cyrus se parat ad pugnā denuò cum Assyrijs cōmutēdam.

Cyaxares ad custodiā sui regni manet

Araspes à Cyro & exercitu honorificè excipitur.

Panthia ad Abradatē orat.o.

Crœsi & Cyri pugna.

Abradatis interitus.

bus. Ibi verò atrox prælíū exoritur. Nam Ægyptij & multitudine & armis superiores erant, neq; Persæ stare poterát: sed paulatim recedentes, & cædebant, & cędebátur, donec ad machinas esset ventum. Ibi rursus Agyptij è turribus cædebantur, & multa hominū cędes edebatur, magnus armorū strepitus, magnus clamor. Interea Cyrus aciem aduersam persequens, cum Persas loco motos videret, indoluit: & ijs quos secū habebat sequi iussis, hostes à tergo aggressus, multos cædit. quo animaduerso, Ægyptij conuertuntur. Ita cōfusa pugna oritur equitū & peditum: ac Cyrū, equus à quodam iacente, in ventre vulneratus, exiliens, excutit. Quo facto, statim exclamant omnes. & cum impetu cient pugnam. Sed quidā è Cyri ministris, dominum in suum equum attollit: quo is conscenso, videt Ægyptios passim cædi. & ad machinas prouectus, turri conscensa, prospicit campū plenum equorum, hominum, curruum, fugientiū, persequentium, vincentium, victorum, neq; quicquam amplius cernere poterat, quod maneret, præter aciem Ægyptiorū, qui vndiq; circundati, sub clypeis sedebát: cumq; iam nihil agerent, multa acerba perpetiebantur. Miratus igitur, & misertus eorum, quòd viri fortes interirent, suos à pugna cohibet. ac præconibus dimissis rogat, num perire malint, an conseruari. Iis quærentibus, qua mercede salutem redimere pósent? Respondet Cyrus, si arma sibi traderent, qui cum eos perdere posset, cōseruatos mallet. quo Ægyptij audito, fidem dederunt & acceperunt. His rebus gestis, Cyrus iam tenebris obortis, reducto exercitu, in castra se recipit, milites cœnati somnum capiunt. Verùm Crœsus cum exercitu statim Sardes fugit: cæterę gentes noctu, quo quæq; poterat, abierunt. Mane Cyrus versus Sardes ducit. cum vrbem attigisset, machinas erigit, scalas profert. insecuta nocte Chaldæos & Persas adducit ad præruptissimam petram propugnaculi Sardianorum, via mōstrata per quendam Persam, qui cuiusdam ex arcis Sardianæ custodibus seruus fuerat. Arce occupata, Lydi mœnia deserunt. Cyrus orta luce vrbē ingreditur, atq; edicit, ne quis aciem deserat. Crœsus autem in regia conclusus, Cyrum inclamat, qui nōnullis ad illius custodiem relictis, & suis in castra deductis, ad illum redit. quo viso Crœsus: Salue, inquit, Domine. & tu Crœse, inquit Cyrus. Verùm, nunquid cōsilij mihi dare velis? Velim, inquit ille, modò possim. Tum Cyrus: Milites meos, inquit, Crœse fatigatos, & plurimis periculis defunctos, capta vrbe post Babylonē Asianarum opulentissima, spem habere video emolumentorum Ego verò etsi eos remunerari cupio, tamen vrbem diripiendam nō dabo. Ad hæc Crœsus: Si me apud Lydos quosdā dicere sineris, me impetrasse à te vrbis incolumitatē, scito eos vltrò quicquid Sardib. est preciosum, ad te allaturos. in primis autem ex meis thesauris sumito quantum voles. Cyro assenso, ea re occupati diem transegerunt. Postridie alios ex amicis thesauros, alios pecunias quæ à Crœso præberentur, accipere iubet. Inde percontatur: Nunquis Abradaten vidisset? cumq; ex ministris quidam dixisset, eum in prælio cecidisse: femore, percusso, conscensoq; equo ad illum properat. Vtq; Panthiam humi sedentem iuxta mariti cadauer videt, lachrymans ait. O fortem & fidelem animum. Ad hæc mulier: Hoc, inquit, ei accidisse propter me scio. & forsitan etiam propter te Cyre. Nam & ego demens sedulò eū hortabar, vt amicitia tua se dignum præberet: & ipse cogitabat, qua re gratum tibi faceret. Ac ille quidem honestè occubuit, ego verò hortatrix illius viua assideo. Cyrus cum aliquandiu tacitè lachrymasset, multaq; deinde ad leuandum luctum attulisset, discedit. Mulier eunuchis secedere iussis, nutrici mandat, vt se mortuam eadem cum marito veste tegat: eaq; plorante, seipsam iugulat, & capite suo pectori mariti imposito, moritur. quo facto nutrix sublatá voce lamentatur, amboîq; tegit. tres autem eunuchi dominæ cæde cognita, strictis gladijs & ipsi sese perimunt. Cyrus cognita cæde, mulierem admiratus deplorat, ac ingenti tumulo excitato, magnificè & ipsam & maritum sepelit. Interea Cares, seditione inter ipsos orta, vtriq; Cyro sese dedunt: Phryges item ad Hellespontum habitantes, plurima dona obtulerunt, ne Barbaros intra mœnia recipere cogerentur, sed tributa duntaxat penderent. Phrygiæ verò rex se parabat, vt pacem repudiaturus. Cum autem præfecti deficerét, Hystaspe se dedidit. qui præsidio castellis imposito, multos etiam Phryges equites & parmatos cum suis adduxit. Cyrus quoq; relicto Sardibus præsidio, Crœsoq; secū abducto qui plurimos currus vehebat, plenos magnis & varijs opibus, & accuratè descriptum habebat quid in quolibet curru esset, discessit. eaq; descriptione accepta: Tu quidem, inquit, rectè fecisti Crœse, sed qui pecunias acceperūt, ij omninò eas mihi vehent. Quòd si quid furati fuerint, sua furabuntur. Idem Crœsus plurimos etiam Lydos, splendidis armis exornatos, secū duxit. Cyrus autem dum Babylonem proficiscitur, magna Phrygia, Cappadocia & Arabia subactis: è spolijs deuictorum equites Persicos haud pauciores quadragies mille instruxit, & omnibus socijs multos captiuorum equos distribuit, & multis equitibus, multis sagittarijs & ferentarijs, ac funditoribus innumerabilibus Babylonē adductis, vrbem copijs cingit. & cum principibus atq; amicis mœnia contemplatus. adducit exercitum, & circum vrbē castra locat. Cùm autem vidisset flumē Babylonem perfluere mediam: consilio suo cum nemine communicato, castra cingi iubet fossa lata & profundissima, forsitan vt custodibus quàm paucissimis esset opus. Ei operi milites intenti, mediocri à flumine spacio fodiunt, egestamq; humum versus castra conijciunt. Babylonij verò deridebát obsidionem, vt qui amplius viginti annorum commeatum haberent. Fossa iam absoluta, Cyrus obseruato tempore quo Babylonios per totam noctem potare & comessari cognouerat, fossam versus fluuium (is Euphrates est, vt Herodotus tradit) aperuit. aquaq; in eam noctu

Aegyptij Cyro se dedunt.

Crœsus Sardibus capitur.

Panthia cū eunuchis tribus se ob mariti interitum iugulat.

Cares & Phryges Cyro se dedunt.

Babylonis captiuitas.

traducta, factum est, vt alueus fluminis in vrbe ab hominibus transiri posset. Tunc igitur ministros & pedites & equites vadū periclitari iussit, neq; interea ducem multitudinis ad rem capessendā exhortatus, arma capere, ac se ducem sequi: Gobryam & Gadatam, quibus vrbs nota esset, vbi in eam peruenissent, viam monstrare, qua rectà ad regiam iretur, iussit. Summa igitur festinatione Gobryas & Gadatas cū suis ad regiam vsq; progressi, portas clausas reperiunt, & custodes potantes opprimunt. Sublato clamore & strepitu, qui in regia erant, iussu regis visuri quid rei esset, portas aperiunt: irrumpunt hostes, ad regem vsq; penetrant, eum stricto iam acinace astantem Gobryas & Gadatas capiunt: satellites partim repugnātes, partim fugientes cædunt. Cyrus turmas equitum in vias dimittit, cum mādato, vt quos foris deprehenderint, occidant: cæteris per Syriæ linguæ peritos, denuncient, vt intra ædes se contineant. Qui egressus fuerit, occisum iri. Interea Gadatas & Gobryas adsunt, atq; nefarij regis vltionē primùm dijs immortalibus acceptam ferunt. Deinde Cyri pedes & manus deosculantur. Xenophon in Cyri historia, capti Assyriorū regis nomen haud ponit. Sed Iosephus libro x Antiquitatum, Balthasarem illū esse tradit, cui manus visa sit, quæ ex pariete extiterit, eaq; scripserit quæ iam exposita sunt, & à Daniele declarata. Cum diluxisset, & castellani vrbis captiuitatem, & sui regis cædem cognouissent: arces Cyro tradunt, qui præfectos & præsidia in eas misit. Deinde magis accersitis, vt vrbe expugnata Dijs primitias immolet, ædes & curias rerum gestarum socijs assignat, atq; ipse etiam vitæ rationem rege dignam instituit: eamq;, quo minus inuidiosa esset, de amicorum sententia inchoat: ac dicendo consequitur, vt ipsi id à se postularent. Regiam ingressus, satellites legit, sui corporis ministros castrat ac eunuchos facit. satellites Persarum circiter x. millia legit, vrbem iusto præsidio firmat. His factis, qui honoratiores erant in exercitu, eos ita ornat, ne ignauam & luxuriosam vitam agerent. ac aliarum rerum curam alijs mandat, alios reditus accipere, alios sumptibus, alios operis præesse, alios possessiones custodire, alios cōmeatus & annonā, alios equos & canes curare iubet. Eorum autem curam, qui felicitarem tueri debeant, ipse suscipit. Eas porrò facultates consecutus, vt liberalis in alios esse posset, nullū mortalibus beneficium iucūdius esse cogitans cibi & potus communione, plurima sibi fercula ijs similia quibus ipse vesceretur, apponi iussit, quàm plurimis suffectura: eaq;, exceptis ijs quibus ipse cum conuictoribus suis frueretur, distribuebat. Ac eum liberalissimū & munificentissimum fuisse, minus est in tantis opibus mirandum: sed regē obseruantia & cura superare amicos, id verò magis est memorabile. Qua de re dictum eius quoddā refertur, Consimilia esse munera boni pastoris & regis. Nam & pastorē decere saginatis in primis a se iumentis vti: & regi vrbes & homines, quos bearit, inseruire. Fertur & Crœsum, qui eū ob crebras donationes pauperem fore dixerat, rogasse, quantum sibi pecuniæ esse putaret, si aurum, vt ipse censeat, ex quo regnare cœperit, collegisset? cumq; ille ingētem summam nominasset, dixisse: Age igitur Crœse, mitte aliquem cum Histaspe. Tu verò Hystaspe adito amicos meos, eisq; dicito, mihi ad rem quandam conficiendam auro esse opus, vt quisque quàm plurimum possit comparet, idq; literis inscribat atque obsignet, & epistolas Crœsi ministro tradat. Eadem quæ mandarat, literis inscripta omnia, & obsignata, Hystaspe tradidit, eumq; ab omnibus vt amicum suum tractari iussit. Cū circumiissent, & Crœsi minister epistolas attulisset, Hystaspes dixit: Rex Cyre, me quoq; nunc vtere vt diuite. Nam propter commendationem tuam & ipse plurimis affectus sum muneribus. Tū Cyrus, & hic, inquit, Crœse vnus est ex thesauris nostris. Tu verò cæteros contemplatus, supputa, quanta mihi pecunia sit, si fuerit opus. Is verò longè maiorem summā reperisse fertur, quàm in thesauris eum habiturum fuisse dixerat, si collegisset. ac Cyrum dixisse, Vides Crœse & mihi thesauros esse? cum autem in animo haberet, ad puluinaria deorū immortalium supplicatū ire: vocatis principibus Persarum & cæterorum, stolas Medicas inter eos distribuit, quas Persæ tum primùm induerunt. Stolis optimis inter optimos distributis, etiam alijs Medicis stolis prolatis (vt enim plurimas pararet, neq; purpureis, neq; Orphninis, neq; Caryccinis, neq; puniceis pannis pepercerat) cuiq; ducum partem earū tradidit, quibus & illi suos exornarent. Rogatus autem à quodam, quando ipse sese ornaturus esset? Nōne, inquit, vobis nunc ornatus esse videor, cum vos ornarim? Nam vbi de amicis fuero bene meritus, qualibet in veste formosus ero. Supplicatione absoluta, & victimis immolatis, cum familiaribus cœnaturus est, amicis honoratissimis ad læuā collocatis, vt quæ magis opportuna sit insidijs: cæteris ad dexterā. A cœna, eos qui vltrò in bellis secuti fuerant, dimisit domū, præter eos qui sponte manere vellent: ijs verò & agros & ædes dedit, discedentibus tam militibus quàm ducibus plurima donauit. Dedit et suis militib. multa de Sardianis pecunijs, pro dignitate cuiusq;. Qui vt ea acceperant, alij dixere, nimirū ipsum Cyrum habere plurima, qui tàm multa largitus esset: alij, non id esse Cyri ingeniū, vt pecuniam faceret, qui dando quàm accipiendo delectetur magis. Quibus Cyrus animaduersis, amicis & alijs idoneis aduocatis: Apertissimi, inquit, ingenij mihi esse videtur, vt princeps copijs suis palàm expositis, de laude bonitatis certet. Et ego igitur, quicquid meatū opus est, quod monstrari possit, ostendam: quæ ostendi nequeunt, enarrabo. His dictis res multas & præclaras deprompsit. Quæ verò reposita erant, nec proferri facilè poterant, recensuit. Et hæc, inquit, viri nō tam mea sunt existimanda, quàm etiam vestra. Nam ea colligo, vt qui honestè se erga nos gesserit, eum remunerari queam: & si cui vestrūm quid opus fuerit, à me vti petat. Rebus Babylone compositis, reditum in Persiam parat. In Mediam

Balthasaris cædes.

Cyrus pro rege se gerit.

Vbi amici, ibi opes.

Persæ Medicis stolis exornantur.

Cyri reditus in Persiam et nuptiæ.

diam progressus, se ad Cyaxarē conuertit: eoq; salutaro, & multis egregijs muneribus affecto, ait, domum etiam illi Babylone assignatā esse. At Cyaxares filiā ad eum mittit, cum aurea corona, armillis, torque & veste Medica pulcherrima. ea Cyrum coronat: rex verò, Hanc, inquit, Cyre filism meam, vxorem tibi do, & totam Mediam doti dico. Neq; enim mihi sunt mares liberi Germani. Ad hæc Cyrus, se & genus laudare, & puellam & munera, sed eam de sententia patris & matris ducturum esse. His dictis, in Persiam contendit, relictoq; in finibus exercitu, ipse cum amicis vrbem ingreditur, victimas adducens, quæ & ad sacrificandum & ad conuiuendum Persis omnibus satis essent: parentibus atq; amicis munera affert, qualia par erat, & qualia magistratus ac seniores dicebāt, necnon Persis omnibus eorūq; vxoribus & liberis. Aliquandiu apud parentes cōmoratus, in Mediam reuertitur: probatoq; à patre coniugio, Cyaxaris filiam ducit. Celebratis nuptijs, statim cum ea Babylonem proficiscitur. Inde satrapas ad gentes subactas mittit, vt in Arabiam, Cappadociam, Phrygiam maiorem; Lyciam, Ioniam, Cariam, Phrygiam, Hellespontiacam & Æoliam. Ad Cilices verò Cyprios & Paphlagones satrapas non misit, eo quòd vltrò se ad illum contulisse videbantur: nihilominus tamen & hi tributa pensitabant. Vt autem in tanta imperij amplitudine nuncij celeriter ad se perferrentur, considerauit, quantum itineris equus vno die cursu conficere posset. ac tanto interuallo distincta diuersotia struxit, equis & equisonibus in ijs collocatis, quorum cuiq; præfecit virum ad recipiendas literas quæ afferrentur idoneū, qui & traderet & acciperet fatigatos equos, & alios mitteret integros. Anno iam elapso, expeditionem suscepit, in qua omnes gentes quæ ab ingressu Syriæ vsq; ad mare rubrum incolunt, subegisse fertur. Deinde Ægyptū etiam, vt eius Imperium versus Orientem rubro mari, versus Septentrionem, Ponto Euxino: ab occasu, Cypro & Ægypto, versus meridiem Æthiopia terminaretur. Ipse in medio constitutus, septenos menses hyberno tempore, ob regionis teporē Babylone degit: ternos menses vernos, Susis: Ecbatanis binos æstiuo tempore Vita igitur sic acta, senex admodum in Persiam septimùm venit, parentibus iam olim defunctis. Ibi in regia dormienti, visus est in somnis apparere vir quidam humana conditione maior, quid iceret: Para te Cyre. nam dij te nunc accersunt. Vnde conijciebat, sibi vitę finem instare: ac tertio die pòst, filijs (nam eum comitati fuerant) amicis & Persarum magistratibus accersitis: Mihi, inquit, iam vitæ finis instat. Est autem declarandum, cui relinquam imperium, ne controuersiæ de eo ortę vobis negocium facessant. Tu igitur Cambyse, qui natu maior es, regnum tenero, quod tibi & à Dijs & à me tribuitur. Te verò Tanaoxare satrapam constituo Medorum, Armeniorum & Caddusiorum. Hæc vbi filijs mandarat, multaq; præceperat, affatus eos qui aderant, ac dextra porrecta omnibus contecta facie, expirauit. Eo

Satrapæ missi in prouincias.

Equi certis locis dispositi ad nuncios celeriter perferendos.

Persici imperij fines.

Cyri ante obitū oratio.

defuncto, statim filij seditionem mouerunt, vrbes ac prouinciæ defecerunt, ac in peius ruebāt omnia. Atq; hæc à Xenophonte de Cyro prodita sunt. Sed Herodotus Halicarnasseus ea de Cyri educatione, obitu, totaq; vita narrat, quæ recensere prolixum fuerit. Mihi verò compendium historiarū scribenti, non conuenit verbosum opus contexere: sed satis est ea consectari, quæ probabiliora videntur. Cui verò etiā Herodori de illo narrationes euoluere libet, is hæc libro primo, cui Clionis Musæ primæ titulū indidit, inueniet. Cyrus igitur Assyriorū regnum sic euertit, & primo sui imperij anno, à captiuitate Hebraicæ gentis septuagesimo, Iudæis qui Babylone degebant, redire Hierosolyma, vrbeq; & templū instaurare permisit, id quod propheta Hieremias prædixerat, & ante illum Esaias. Nam ille tum vixit, cū vrbs caperetur ac templi euersio fieret: hic ante captiuitatē vrbis, & templi euersionem, annis centū quadraginta. Neq; verò hæc duntaxat concessit, sed & sacra vasa, à Nabuchodonosore Babylonem translata, per Mithridarem quæstorem suū & Zorobabelem vnà remisit. Et Syriacis satrapis mandauit, vt eis ad ædificationem adiumento essent, & omnes sumptus de regia pecunia suppeditarent. His à Cyro constitutis, duarū tribuū Iudaicæ & Beniamiticæ principes, Leuitæ & sacerdotes Hierosolyma contenderūt. Multi etiam Babylone manere, quàm suas possessiones relinquere maluerunt. Quò cum peruenissent, Cyri satrapæ omnes ad ædificationem eis (fuere autem qui redierant quadraginta duo millia & sexcēta) adiumento fuerūt. Iam in vrbis & templi instaurationem intentis, finitimæ gentes, Chutæi præsertim, quos Salmanassar, captis Israelitis Samariam traduxerat, inuidentes, Satrapas in primis sibi conciliant, ne ędificationem promouerent. Deinde Cyro defuncto, apud Cambysem filiū & successorem eius Hebræos, vt gentē perfidam & rebellem, per literas criminantur. Quòd si vrbem & templum perfecerint, neq; tributa pensuros, neq; dicto audientes futuros. His & pluribus alijs scriptis ei persuaserunt, vt vrbis & templi instaurationem prohiberet. Ita opus impeditum est vsq; ad secundum annum Darij regis, filij Hystaspis per annos nouem. Nam Cambyses cum septem regnasset annos, & Ægyptū subegisset, inde reuersus Damasci obijt, regno à Magis occupato. de quibus & hic breuiter est dicendū. Cambyses fratrem habuit, quem Xenophon Tanaoxarē, Herodotus Smerdim appellat. Visus igitur est in somnis Cābysi in Ægypto agenti quidā dicere, Smerdim regio throno occupato, capite cœlos attingere. Regno igitur metuens, Prexaspē Susa mittit, qui fratrem clanculum perimeret. Ac ille quidem ita perijt, sed Cambyses fati vim nō effugit. Fuerunt enim duo fratres Medi, quorū alter Catizithes, alter Smerdis vocabatur, ꝓfessione Magi. Ac Smerdis non tantùm nomen, sed formam etiā cum Smerdi Cyri filio communem habebat. Alterū Cambyses suarum rerum curatorem delegerat. Dum igitur rex in Ægypto morabatur, Cathazi

thes

Cyri erga Iudæos benignitas.

Cambyses Chutæorū criminationib. impulsus, vrbis instaurationem Iudæis interdicit.

Magorum tyrannis.

Smerdis filij Cyri cædes.

thes cæde Smerdis, quam pauci norát, cognita, regnum inuadere destinat:idq; fratri qui Smerdi & nomine & lineamentis corporis persimilis esset, tradit, non vt fratri suo, sed vt Cyri filio, fratri Cambysis. & præcones passim dimittit, qui Smerdim Cyri filium regem proclamét. Ea re cognita, Cambyses Prexaspen incusat vt mandata non executú: qui cum affirmaret, fratrem, quem ipse & occidisset & sepelisset, ei non mouere seditionem: præconem qui Smerdim, Cyri filiū, regem in exercitu proclamabat, & comprehensum rogat, nū ipse Smerdim viderit, & num de illius mandato ista proclamet? Respondet homo, se Smerdim non vidisse, sed iussu Magi regiæ magistri ea proclamare. Cambyses igitur veritate inde cognita, fratré à se temerè occisum luget, & bellum inferre Magis parat. Sed dum in equum insilit, elapso vagina gladio lethaliter in femore vulneratus, quod illius loci nomé esset, rogat? Cum Ecbatana dici, responsum esset: ibi sibi fatale esse mori, respondet. Acceperat enim oraculum, se Ecbatanis moriturum. & hactenus putarat, se Ecbatanis Medicis obiturum, cum oraculum de Ecbatanis Syriæ loquuturum esset. Ita moritur orbus liberis, cùm annos septem & quinq; menses regnasset. Eo mortuo, Magus securus tenebat imperiū, vsurpans Smerdis Cyri filij nomen: & missis in omnes prouincias legatis, triennij immunitatem proclamat. Cum autem iam menses septem regnasset, hoc modo est agnitus. Otanes nobilitate & opibus Persicorum principum nullo inferior, filiam habebat Phædimiam, Cambysi nuptam. eadem Magus, vt & cæteris regijs concubinis, vtebatur. Ab ea pater clam per internuncium quærit, num cum Smerdi Cyri filio concumbat? illa respōdet: se nec vidisse Cyri Smerdim, neq; scire quis sit is cum quo dormiat. Pater denuò ad eam mittit, vt suum mandatum vel cum periculo exequatur, si sit opus: ac monet, vt quando cum rege dormiat, eius dormientis aures contrectet. Nam si habeat aures, sciendum, eam cum Smerdi Cyri filio concumbere: sin minus, Magum Smerdim existimandum esse. Paret Phædymia patri: eumq; carere auribus, qui rem secum haberet, patri significat. Pręciderat autem ei Cyrus aures, ob delictū quoddam. Otanes arcanum illud cum amicis, Aspatine & Gobrya, Persarum principibus communicat. qui cum idem prius essent suspicati, statim fidem habent. Statuunt igitur, alios quoq; sibi adiungere: Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aspatines Hydarnem, & Darium Hystaspis filium, qui recèns ex Persia Susa peruenerat. Qui cū rem cupidè audiuisset, eius statim aggrediendæ fit autor. quòd si vel illū diem ignauum elabi paterentur, se insidias Mago indicaturū. Consilio eius & cæteri assensi, negocium capessunt. Nam & alia conatus maturandi causa inciderat. Cum enim scirent Magi, Prexaspem, Smerdis Cyri filij perpetrasse cædem, atque ob id facinus malè audire à Persis: amicitia cum eó inita, magnáque polliceri, iureiurando hominem obstrinxerant, ne cui commentum illud detegeret. Quæ cum ille promisisset, subiunxerunt, se aduocaturos populum ad mœnia regiæ. Ei, turri cōscensa, proclamandum, omnibus exaudientibus, Smerdim Cyri filium, & nō alium, esse regem. Nam se illi pepercisse, nec occidisse, vt Cambyses iussisset. Cum & hæc promisisset, conuocatur populus: Prexaspes turrim conscendit, beneficia à Cyro in Persas collata commemorat. Filium eius Smerdim se à Cambyse coactū occidisse, Magos tenere imperium affirmat: Persas execratur, si id facinus inultum sinát. His dictis, se de turre præcipitauit, ac mortuus est. Septem igitur illi ea re audita, statim ad regiam feruntur, non prohibentibus custodibus, dignitatem eorum reueritis. Progressi in aulam, in eunuchos, qui nuncios vltrò citroq; perferebant, incidunt. eos, rogati quid venirent, & vlteriore progressu prohibiti, occidunt, & properè ingrediuntur. Magi, qui intus eunuchorum tumultum cognorant, ad vim propulsandam se parant: atq; alter qui hastam arripuerat, Aspatinem in femore, Intaphernem in facie vulnerat, vnde læsus ei est oculus: alteri arcus fuit inutilis, cum res cominus gereretur. itaq; in thalamum se proripit, insequitur Gobrias & Darius. ac ille Magum amplectitur: hic veritus ne amicum in tenebris interficeret, astat ociosus. Ob eam rem à Gobrya obiurgatus, & uel vtrunque traijcere iussus, pugione Magum ferit. Cæteri etiam, altero occiso capita vtriusq; amputant, eaq; ferentes, relictis duobus, tum ob vulnera, tùm ad regię custodiam, excurrunt, cæsorum capita Persis ostendunt, rem gestam narrant. Illi fraude intellecta, Magos omnes obuios occidunt. Sopito post aliquot dies tumultu, de componendis rebus deliberant. Ac Otanes democratiam instituendā, Megabyzus aristocratiam, Darius iterum eligendū esse regem censet. cuius sententiæ & cæteri IIII. principes suffragati, decreuere, cōscendendos esse equos: & cuius equus, exorto sole, cum in suburbium peruenerint, primus hinnierit, eius esse regnū. Id decretū Darius suo equisoni aperit, qui cum vir prudens esset, bono animo dominū esse iubet, eius enim regnū fore: noctu equam à Darij equo adamatā in suburbio alligat, equum prope illam adducit, ac deniq; ad coitum admittit. Manè cum septem viri in suburbium conuenissent, & via qua equa alligata fuerat, transirent: Darij equus illius recordatus hinnijt, atque ita Darius regno potitus est. Nonnulli igitur Darij equisoné Oebarem hoc machinatū esse ferunt, alij diuersum quiddā tradunt. Nam equæ à Darij equo adamatæ, genitalia contrectasse manu, eaq; intra subligaculum condita, cum sole iam oriente septem viri equos conscenderent, Darij equi nates palpasse: qui percepto odore, statim cum fremitu hinnierit. hoc siue ita, siue aliter factum fuerit, regno certè potitus est Darius. qui priuatus adhuc votum fecerat Deo, si rex esset factus, se vasa reliqua, quæ adhuc Babylone essent, omnia in templum Hierosolymitanū remissurum esse. & quia vetustate amicitiæ cum Zorobabele coniunctus erat, eum recēs Hierosolymis

Cambysis interitus.

Otanis filia Magorum imposturam detegit.

Persicorū septem virorū coniuratio cōtra Magos.

Prexaspis interitus.

Magorum cædes.

Darius III. rex Persarum.

ſolymis profectum cum alijs duobus ad cuſtodiam ſui corporis adhibuerat. Cnm autem primo ſui regni anno conuiuio maguates excepiſſet, ac poſt eorũ abitũ, parùm in lectulo dormiſſet, experrectus, cum ſuis cuſtodibus colloquitur, & ſingulis ſingulas quæſtiones proponit.

Problemata de vino, rege, mulieribus, et veritate.

Primo, an vinum omnia vincat? alteri, an reges? tertio (is Zorobabel fuit) an mulieres, eaſq; veritas? pollicitus victori præmia, vt purpuram, cydarim byſsinam, & torquem aureum geſtaret, ac poteſtatem haberet in poculis aureis bibendi, & in lecto anreo dormiendi, & curru aureis frænis vehendi: vtq; proximum à ſe locum teneret, & ſuus cognatus vocaretur. Manè proceribus accerſitis, quenque ſatellitum quæſtionem ſuam declarare iubet. Primus igitur vini potentiam extollit, quòd animos abutentium deciperet, affectus mutaret, & ebrios varijs modis transformaret. Alter regem præſtare omnibus diſputat, cum homines ob ſapientiá cæteris omnibus antecellant: ijs autem quibus alia pareant, reges imperent. At Zorobabel maius eſſe robnr mulierum aſſerit. nam ex eis & reges naſci, & vinitores: eas ab omnibus & parentibus & patriæ & chariſsimis quibuſq; anteponi: eas ipſis regibns imperare, qui ſe ſubmittant & adulẽtur, ſi quid illas ægrè ferre cognorint. Sed veritatem tamen potentiorem eſſe mulieribus. Ipſum enim Deum veracem & eſſe & perhiberi: cumq; cætera caduca ſint, veritatẽ eſſe immortalem & æternam. In huius ſententiam cum iiſſent omnes, vt qui de veritate rectiſsimè diſſeruiſſet: Darius ei permiſit, vt præter promiſſa præmia, quiduis etiam poſtularet. At ille regem admonet, qnemadmodũ vouiſſet, ſi regno poriretur, ſe & templũ Hieroſolymitanum inſtauraturum, & vaſa quæ Babylone reliqua eſſent, remiſſurũ. & hæc, inquit, peto. His rex delectatus, ſcribit ad ſatrapas, vt cedrina ligna præbeát ad templi ſtructuram, & ad vrbis inſtaurationẽ Zorobabeli ſint adiumento: omnes Iſraelitas, qui in Iudæam abeant, libertate & immunitate donat: ad templum inſtaurandũ L. talenta largitur, vaſa quæ penes ipſum erant, mittit: & quæcunq; Cyrus de Iudæis promulgarat, eadem & ipſe confirmat.

Zorobabel inſtaurationem Hieroſolymorum à Dario impetrat.

His peractis, Zorobabel Babylonem proficiſcitur, & popularibus ſuis lætum affert de regis benignitate nuncium. Quibus igitur cordi erat reditus, ij Hieroſolyma ſe contulerunt, quorũ ſumma fuit * Myriades CCCCLXII. & millia VIII. abſq; Leuitis & ianitoribus & ſacris ſeruis ac miniſtris, qui reducem populum ſequebantur. Horum dux fuit Zorobabel, Salathielis filius, ex tribu Iudaica & Dauidis poſteritate, & Ieſus Ioſedeci pontificis filius. Præter hos & Mardochæus & Gerebus, delecti à populo: vrbẽ ingreſsi, victimis immolatis templi ędificationẽ auſpicantur, eaq; celeriter abſoluta, ſacerdotes, Leuitæ, & Aſaphi liberi Deum celebrant. Tribuum verò ſeniores, repetita prioris templi magnificentia, quòd recens illud longè inferius eſſe cernerent, ita illachrymant atq; lugent, vt eorum eiulatus ſonum tubarũ ſuperaret. Dum templum conderetur, Samaritani Zorobabelem adeunt, petentes, ſe in ſtructuræ ſocietatẽ admitti. Id ille recuſat: cæterùm ea abſoluta, ſi in templo adorare velint, licere.

Maior reperitur hic numerus apud Ioſeph. lib. 2. cap. 4. ant. Minor verò in lib. 2. Eſdræ. cap. 5.

Samaritani Iudæis negocium faceſſunt.

Ea repulſa homines irritati, Syrię gentibus autores ſunt petendi à ſatrapis, vt templi ædificationẽ prohibeant. Itaq; præſides Syriæ & Phœniciæ Hieroſolyma profecti, rogant, Cuius conceſſu templum inſtar caſtelli ædificent, & vrbem muris fortiſsimis cingant? Zorobabel & pontifex Ieſus id primùm à Cyro, deinde à Dario etiá permiſſum eſſe reſpondent. Quo illi audito, nó impedienda opera cenſuerunt, ſed Dario ſtatim ſcripſerunt. Iudæos autẽ perterritos ac metuentes, ne regẽ liberalitatis ſuæ pœniteret, Aggæus & Zacharias ꝓphetæ bonis animis eſſe iubent, neq; moleſti quicquam ſuſpicari. Igitur prophetis freti, continenter inſtant operi.

Darius Iudæorum ædificationem promouet.

Darius autẽ literis & Samaritanorum accuſationibus acceptis, quòd Iudæi vrbem munirent, & templum caſtelli inſtar extruerent, cum eorum ædificatio à Cambyſe prohibita fuerit, hæc in regijs monimentis inquiri iubet: ac inuentũ eſt Ecbatanis (id Medię caſtellum eſt) ſcriptum, Cyrum anno regni ſui primo iuſsiſſe, templum & ſacrarium Hieroſolymitanum extrui, & ſumptus ad eam rem ex regia ſuppeditari, templiq; vaſa reſtitui, & vicinos prætores opus illud adiuuare: & Iudæis ad ſacrificia pendere tauros, arietes, agnos & hœdos, ſimilamq;, vinum & oleum. Hæc Darius cum in commentarijs inueniſſet, præſidibus in hanc ſententiam reſcripſit: Exemplum vobis mandati Cyri in monimentis repertum, mitto: atq; omnino id fieri volo, quod illo continetur. Valete. Regis voluntate cognita, prouinciarum illarũ prætoribus Iudæos adiutantibus temploq; annis ſeptem abſoluto, Iſraelitę victimas immolarunt, priſtinorum bonorũ renouatrices. In feſto Azymorum omnes è pagis in vrbẽ confluxerunt: peractoq; ſacrificio, quod Paſcha dicitur, feſtiuitatem concelebrarũt. Qui Hieroſolymis conſederant, formá reipublicæ tenuerunt & optimatium & paucorum poteſtate contemperatam. Summa rerum enim vſque ad regnum Aſamonæorum penes ſacerdotes fuit.

Iudæorum reſpublica.

Nam ante captiuitatem quidem regibus per annos DXXXII. menſes VI. & dies X. paruerunt. Ante reges, magiſtratus ij præfuere, qui Iudices vocabantur, & dictatores: ſub quibus & ipſis annos amplius D. poſt Moſem & Ieſum egerunt. Samaritani tamen infeſti Iudæis, multa mala dederunt. Quamobrẽ Zorobabel & alij IIII. ex magiſtratibus cum eo Hieroſolymis legati ad Darium iuerunt. Quorum rex querelis cognitis, ad prætores & ſenatum Samariæ ſcripſit: Ne moleſti eſſent Iudæis, ſed è regio fiſco tributorum Samariæ, omnia ſuppeditarent ad ſacrificia neceſſaria. Dario mortuo, Xerxes filius paterni & regni & pietatis ſucceſſor, erga Iudæos optimè affectus fuit. Erat autem eo tempore Babylone Eſdras, vir bonus, & Moſaicæ legis peritiſsimus.

Xerxes IIII. rex Perſarũ.

Eſdras.

Is cum ſe in regis amicitiam inſinuaſſet, atque aſcendere Hieroſolyma, Iudæis quibuſdam Babylonijs ſecum adductis, cuperet; Regem orauit, vt ſe per literas ſatrapis commendaret.

Xerxis literæ ad satrapas.

mendaret. Rex igitur huiusmodi scribit literas. Meæ humanitatis esse ratus, vt qui ex Israelitis voluerint, Hierosolyma discedant: hoc negociū Esdræ scribæ & diuinæ legis lectori dedi. Qui igitur voluerit, abeat. & quicquid auri atq; argenti in regione Babyloniorum inuentum fuerit, Deo consecratum, id omne iubeo perferri Hierosolyma. Tu verò Esdra, quæcunq; tibi visa fuerint, ea perficito, impensis è fisco regio sumptis. Sacerdotibus porrò Leuitis & omnibus templi ministris neq; tributum, neq; quicquam aliud molestum imperari volo. Tuq; Esdra pro diuina tua sapientia designato iudices legis peritos, qui in Syria totaq; Phœnicia ius dicant, & ignorantibus legem cognoscendam exhibeto. Hanc epistolā Esdras Iudæis Babylone degentibus legit, & exempla eius in omnes prouincias ad populares suos misit: qui omnes supra modum exhilarati sunt, multi etiam cum sua re familiari se Babylonem contulerunt, vt redirent Hierosolyma. Sed vniuersus Israelitarū populus illic mansit. Eade causa Iosephus ait, duas tantum tribus tam in Europa quàm in Asia parère Romanis. decem verò vltra Euphratem esse, quarū infinita sit multitudo, cuius iniri nullus queat numerus. Esdras igitur multis Hierosolyma secum profectis, munera quæ Xerxes, eiusq; consiliarij & Babylonij Israelitæ Deo donarant, magnam argenti & æris summam gazæ custodibus, prouinciatum prætoribus, literas regis reddit, qui genti honorem habuerunt omnibusq; rebus adiumento fuerunt. Postea cùm intellexisset quosdam è populo, sacerdotibus & Leuitis alienigenas duxisse vxores: eos multis lachrymis & crebris monitis impulit, vt eas vnà cum liberis eijcerent. Festo tabernaculorum omnis ferè populus congregatus, ab Esdra petijt, vt leges Mosaicas legeret: quibus auditis, commissa piacula deplorarunt. Sed Esdras, in festo non esse lachrymandum, dixit: sed operandum sacris, & conuiuandum, ac leges in posterum obseruandas. Et hic quidem senex obijt. Quidā autem ex captiuis, Neemias nempe Xerxis pincerna, ante mœnia Susorum deambulans, cum hospites quosdam vrbē ingredientes, qui Hebraicè colloquebantur, vidisset, rogat qui sint? Cum se Hierosolymis venisse respondere nt, de statu populi & metropolis percontatur. cumq; intellexisset, res male se habere, & multis malis affici Iudæos à vicinis gentibus lachrymat: & hora instante regi ministraturus, ita vti erat, cœnaculum ingreditur. Qui cum tristitiæ causam percontaretur, patriæ calamitates commemorans, orat regem, vt sibi liceat eò proficisci, & muros extruere, & quod templo adhuc desit, perficere. Rex postularis annuit, & postridie literas ei dat ad Phœniciæ, Syriæ & Samariæ præsidem, quibus iubebatur honorem habere Neemiæ, & sumptus ædificationis præbere. Venit igitur Hierosolyma, cum magno popularium comitatu, anno regni Xerxis XXV. redditis præsidi literis: & ædificationē oppidatim & vicatim distribuit, vt ea quàm primùm absolueretur. Iudæi igitur operi accinguntur, sic nominati, ex quo die Hierosolyma Babylone redierūt. Nam tribu Iudaica primùm in locis illa reuersa, & ipsi Iudæi vocari sunt, & nomen regioni indiderunt. Cæterùm Ammanitæ, Moabitæ & Samaritani mœnium structuram ægrè ferentes, aggressi Iudæos, multos occiderunt, ipsi etiam Neemiæ insidiati. Ac populus ijs rebus perturbatus, parū abfuit quin opus inchoatum desereret. Verùm Neemias satellitibus præsidij causa ascitis, constanter perseuerās, noctu & interdiu mœnia vrbis obibat. eámque ærumnam per biennium menses quatuor tolerauit, donec muri absoluti essent, anno imperij Xerxis XXVIII. & mense IX. Cumq; vrbem infrequenter habitari videret, permultis sacerdotibus & Leuitis, vt agris relictis in eam se conferrent. Ob it Neemias senex, vir bonus & iustus, suorumq; populariū studiosissimus. Xerxe quoq; mortuo, filius eius Cyrus, quem & Artaxerxem vocāt, regno potitus, tertio imperij sui anno, duces & satrapas prouinciatum suarū per multos dies magnificis conuiuijs excepit. Regina quoque Vasta mattonis epulum præbuit: quam forma præstātem omnibus, rex conuiuis suis ostentare cupiens, ad conuiuiū accersi iubet. Illa recusante, & nuncios cōplures insecta re dimittente: iratus vxoris contumaciam cum septem Persarum senatoribus communicat. hi eius eijciendæ autores sunt. Eiectæ verò desideriū iniquo animo ferenti, suadent amici, vt formosas virgines colligat, earumq; præstantissimam vxorem ducat. Paret consilio rex multisq; virginibus collectis, Babylone puella Iudæa genere, inuēta est, ex tribu Beniamitica ambobus orba parētibus, quæ à patruo Mardocheo principe Iudæorum educabatur, Esthera nomine. Eam rex, lepôre eius captus, vxorē ducit, & diademate ornat. Patruus item eius Mardochæus Babylone Susa cōmigrauit, vt regiam frequentaret, & de nepte sua percontaretur. Neq; enim illa vnde nata esset, indicarat: neq; ipse aliquam cum illa necessitudinem sibi intercedere ostendebat. Tulerat autem rex legem, ne quis ad se in solio sedentem accederet inuocatus: qui secus fecisset, statim ab apparitoribus securi feriretur, nisi ipse virgam quam manu teneret, illi porrexisset: eam enim qui attigerat, indemnis erat. Cum autē duo eunuchi regi insidias struerent, Bargabazus Iudæus, seruus alterius eunuchi, ijs animaduersis rem ad Mardochæum defert. ille per Estheram ad regem: qui eunuchis in crucē actis, Mardochæum in cōmentarios inscribi, & in regia manere iubet. Amanem porrò amicum summum regis, omnes adorabant: quod cum Mardocheum propter legem Iudaicam prætermittere cognouisset, indignatus ei dixit, se à Persis ingenuis adorari: cur ille, qui seruus esset, idē non faceret? totaq; gente apud regem accusata, petijt, vt ea funditùs extirparetur, ita vt nullæ reliquiæ superessent. Ne verò tributis rex frauda retur, ipse quadraginta argenti millia se daturū est pollicitus. Rex Amani & pecuniam & homines condonat, vt eos suo arbitratu tractet. Is igitur statim edictum nomine regis in omnes prouincias

Iudæorum infinita multitudo trans Euphratem.

Esdras legem Mosaicā quasi postliminio reuocat.

Neemias. Sic legitur in Græco, sic legendū videtur Neemias.

Neemias Hierosolymorū structurā absoluit.

Iudæorum nomen.

Artaxerxes, qui et Cyrus, v. rex Persarum.

Vasthe reginæ repudium.

Persica lex de rege nō accedēdo

Mardochæus insidias eunuchorum Artaxerxi detegit.

Aman ob Mardochæum Iudæis infestus, internectionem molitur.

Aman edictum. uitricias mittit, his verbis: Eos qui ab altero patre meo Amane indicantur, omnes cum vxoribus & liberis interfici volo, idq; fieri XIIII. die mensis XII. hoc anno. His literis in vrbes & prouincias perlatis, internecio Iudæis parabatur. Idem Susis etiam agitabatur.

Mardochæus per Estheram exitium à sua gente depellit. Mardochæus autem, cum quid actum esset cognouisset, saccum indutus, & puluere oppleto capite, clamitans, gentem immeritam deleri, ante regiam astabat. Neq; enim eo habitu ingredi decere arbitrabatur. Quod cum ad reginam Estheram perlatum esset, misso eunucho causam luctus ex eo quærit. Ille quid accidisset, eunucho narrat, petit vt illa apud regē pro populo intercedat. Cui Esthera vicissim nunciat, vereri se, si inuocata ad regē accesserit, ne occidatur. Respondet Mardochæus, non illi priuatam, sed gentis publicam salutem esse spectandam. Id nisi fecerit, populū vtique diuinitùs iri conseruatum, ipsam verò cum paterna domo interiturā. Proinde regina eum Susa ire, & Iudæis Susijs tridui ieiunium pro se indicere iubet. Paret Mardochæus: ipsa prostrata humi, veste lugubri induta, per tres dies cibo non gustato, Deum orat.

Estheræ aditus ad regem, & conuiuia. Iis elapsis, ornatu regio culta, cum duabus ancillis, quarum alteri leuiter innitebatur, altera promissam vestem & humi fusam summis digitis alleuabat, regem adit, percussa metu. cumq; in conspectū eius in regio throno sedentis, ac toruum tuentis venisset, exanimata metu, in ancillam lateri adhęrentem procumbit. Rex autem, diuina prouidentia sic euentū moderante, solio exilit, mulieri metuens: eamq; vlnis exceptam complectens, & bono esse animo iubens, reficit, porrecta virga aurea, sceptroq; in manus ei tradito. Illa resumpta fiducia, petit, vt cum Amane ad se comessatum veniat. Annuit rex: cumq; venisset, iubet eā dicere quid velit: nam nihil non impetraturam. Illa se postridie dicturā ait, si denuò cum Amane ad conuiuium veniret. Rege assenso, Aman lætitia exultans egreditur: visoq; in aula Mardochæo, indignatur, se ab eo non adorari. Domi vxori suæ & amicis refert, quantus à regina etiam sibi sit honos habitus, quamq; grauiter Mardochæi conspectum in aula tulerat.

Aman crucem Mardochæo parat. Cumq; ab vxore esset monitus, vt lignum L. cubitorum excidendum curaret, & manè à rege peteret, vt Mardochæum in crucem agere liceret: approbato consilio, seruos lignum parare iubet, idq; in aula erigere ad Mardochæi supplicium. Eo parato, Deus noctu regi somnū adimit. qui cum vigilaret, priuatarum rerum commentarios scribam afferre & recitare iubet: in quibus cum lectum esset, Mardochæum detulisse eunuchos insidiatores regis, & scriba statim ad aliud caput properaret: rex eum inhibuit, percontans, an scriptum esset præmium, quo donatus esset? illo negante, quota hora noctis esset, rogat: cùm audisset diluculum esse, quemcunq; amicorum ante regiam inuenirent, intrò vocari iubet. Inuentus autem est Aman, qui aderat, vt Mardochæum posceret. Ei accersito rex: Consule mihi, inquit, quo honore sit afficiendus quidam mihi dilectus? Ille ratus, quam sententiā dixisset, eam in suam rem dicturum, qui regi charior esset cæteris: Eum, inquit, si illustrem reddere volueris, facito vt equo vehatur, pari tecum veste indutus, & aureo torque ornatus, & aliquis ex necessarijs amicis tuis antecedēs, per totam vrbem proclamet: Tali honore affici eum, quem rex honore afficiat. Consilio delectatus rex: Quære, inquit, Mardochæum Iudæum, datoq; equo & veste, & torque, illum antecede & proclama: tu enim amicus es meus maximè necessarius. Hæc autem illi à me tribuentur, ob conseruatam vitam meam. His Aman auditis, perturbatus, & animo æstuens, tamen egreditur, equum adducit, & purpuram atque torquem. cumq; Mardochæum ante regiam inuenisset sacco indutum, purpuram induere iubet. At ille: Pessime, inquit, mortalium, itáne nostris malis insultas? sed cùm intellexisset, ea sibi tribui munera à rege, cuius vitam, indicatis eunuchorum insidijs, conseruasset: purpuram induit, collo torquem accommodat, & equo conscenso passim vrbem circuit. præcedente Amane, & proclamante: Sic honorare regem eum quem diligat. *Aman contra voluntatem suā Mardochæum summis ornat honoribus.* Ita Mardochæus vrbem circumuectus, ad regem redit. Amanus verò domū regressus, casum illum plorans vxori exponit. Interea veniunt eunuchi ab Esthera, qui Amanem properè ad cœnam ire iubent. Quorum vnus cruce in eius ædibus visa, cum è famulo didicisset, eā ab Amane ad Mardochæi supplicium, quem à rege postulaturus esset, paratam esse: tum quidē abit. Conuiuio verò propè finito, rex dicere iubet reginam quid velit. At illa gentis suæ interitū deplorat, seq; vnà cum illa exitio destinatam esse refert, eaq; Amanem petijsse. Ob quæ rex perturbatus, è cōuiuio se proripit: Aman Estheram orat, cumq; in lectū prolapsus esset, reginæ supplicans: rex ingressus, Pessime, inquit, etiā vim vxori meæ inferre paras? Mox eunuchus quoq; adest, & de cruce refert, quam in Amanis ædibus Mardochæo paratā viderat.

Aman in crucē Mardochæo paratam agitur. Rex verò Amanem è vestigio de ea suspendi iubet. itaq; ille perijt, & opes eius reginæ donat. cognitaq; cognatione Mardochæi & Estheræ, eum annulum quem prius Aman habuerat, ei dat. Eidē & regina facultates Amanis largitur, & regem orat, vt Hebręorū gentem periculo liberet. Tum ille suo nomine eam scribere permisit, quicquid vellit.

Estheræ literæ pro incolumitate Iudæorum. Literæ porrò hæc continebant: Amanem vt improbum & ingratū accusabant, quod insontis populi exitiū postulasset. Mardochæū seruatorem nominabant. Iudæos celebrabant, vt qui optima reipub. forma vterentur, & Deum colerent. neq; supplicio tantò ab Amane præparato eos liberabant, sed & honore afficiebant, & suis legibus pacatè viuere sinebant: data potestate, vt XIII. die mensis XII. qui est Adar, vlciscerētur eos à quibus læsi essent. mandabantq; prouinciarum satrapis, vt eis adiumento essent, ad vlciscendos inimicos. Cæterùm Susiani Iudæi, Mardochæi euentu cognito, felicitatē eam publicam esse iudicarunt, & XIII. die mensis Adar, qui à Macedonibus Dystrus dicitur, circiter D. ex inimicis occiderunt: qui verò in alijs vrbibus

& prouincijs degebant, LXXV. millia sustulerũt. Iidem Susiani etiam postridie CCC. iussu Estheræ interfecerũt, X. Amanis liberis in cruces actis: ea quoq; re à rege concessa couiugi. XIIII. verò diem tota gens festũ esse iussit: atq; ab eo tempore ambos hos dies festos ducunt, & præsidiarios appellant. Mardochæus autẽ magnus euasit, & regis in administrando imperio socius.

Ioannæ pontificis fratricidium.

Cũ verò sacerdotium ad Ioannam Iodais filium redijsset: fratri eius Iesu, amico Bagoæ ducis copiarum Artaxerxis id promissum fuerat. Qua re Ioannas irritatus, fratrem in templo sustulit. Bagoas igitur statim adest, ac templum ingressus: „Si ij qui cædem in templo cõmiserunt, inquit, „templũ ingrediuntur, & ego ingrediar, qui sum „illis purior. & Iudæos per annos VII. vexauit.

Ioad. Manasses. Sanabalectes Satrapa, templũ in Garizino monte extruit.

Ioanne defuncto Ioad filius in põtificatu successit. Is fratrem habuit Manassem, cui Sanabaletes Darij postremi Persarũ regis satrapas, filiam Nicasam in matrimoniũ dederat. Sed cũ Hierosolymitani proceres tumultuarẽtur, quòd pontificis frater peregrinam vxorẽ haberet, eamq; vel repudiare, vel sacrario abstinere iuberẽt: Manasses socro negocium exposuit. Cui ille pollicetur, se ei & sacerdotium conseruaturum, atq; etiam pontificẽ, & ducẽ eorum locorũ quibus ipse imperaret, creaturum, si filiam suam retineret: & in Garizino, Samaritanorum montiũ altissimo, de sententia Darij regis Persarum, templum Hierosolymitano illustrius esse conditurum. His pollicitationibus Manasses adductus, apud Sanabaletem mansit: ad eumq; se multi etiam alij sacerdotes Israelitici, talibus implicati coniugijs, contulerunt. Ac Sanabaletes quidem in eo erat, vt à Dario tẽpli in Garizino condendi facultatem impetraret, Sed rege ad Issum ab Alexãdro profligato, desperatis illius rebus, Sanabaletes cum octo millibus, quibus præerat, ad Alexandrum profectus, seipsum & prouincias ei tradit. A quo receptus, iam audacter causam generi & templi Garizinij proponit. Voti compos factus, omniq; studio structura absoluta, generum pontificem constituit. Sed quia in Alexandri mentionem incidimus, non alienum fuerit, huius etiam res gestas, mores & natales perstringere breuiter: eoq; facto, ad institutæ historiæ seriem redire: vel ea de causa, quòd Hierosolyma adijt, & ab eo aliquid admiratione dignum & pontifici & populo accidit, atque ipse diuinam quandã visionem exposuit, vt Iosephus refert, quæ in progressu eius historiæ referentur.

Alexãder Macedo.

Hic Philippi regis Macedonum filius fuit, natus ex Olympiade. Cæterùm fabulantur eum Hammone satum esse, qui specie draconia Olympiadem fuerit amplexus. Hammonẽ autem Iouem appellant. Sed hoc fabulosum est.

Somnia Olympiadis, et Philippi.

Illud autẽ fertur, matrem eius ante eam noctem qua cum Philippo cõcubuerit, somnio putasse, fulmen in vterum suum illapsum esse, atq; inde magnam extitisse flammã: quæ cum passim vagaretur, euanesceret. Post nuptias, putabat Philippus se imprimere sigillum vtero vxoris, leonis imagine. Id somniũ coniectoribus alijs aliter interpretantibus, Aristander reginam ferre vterum respondit. neque enim obsignari solere inania. Puerum verò qui ex eo conceptu expectaretur, fore animosum, & leonino ingenio.

Dies natalis & Magorũ prædictio.

Natus est eo die, quo Ephesiæ Dianæ templum conflagrauit, & Magi quidã illic circumcursantes, exclamarunt, magnũ Asiæ malum & calamitatem eo die natam esse.

Habitus corporis.

Fuit colore ita cãdido, vt is circa faciem & pectus maximè purpurasceret. Suauis item è corpore & ore eius fragrabat odor: cuius vtiq; causa fuit calor & ardor corporis, quo humores, vnde putere corpora queant, consumebantur.

Indoles.

Animi grauitatẽ puer etiamnũ præ se tulit. Nam cum celeritate pedum valeret, rogatus, An Olympiæ in stadio decursurus esset? respondit, se factur ũ, si reges concertatores haberet. Cùm vel vrbs insignis capta, vel illustris victoria parta à Philippo nũciabatur, quasi ægrè ferens, ad æquales dicebat: Pater nullius egregia rei vobiscum gerendæ occasionem mihi relicturus est.

Bucephalus equus.

Bucephala equo ad Philippũ allato, qui tredecim talẽtis æstimabatur, nec sessorem, tum admittebat, nec vocem ferebat, cum Philippo ostenderetur, ob eamq; rem inutilis putaretur: Qualem, inquit, Alexander, equũ ob tractandi imperitiam reijciunt. Quod dictũ pater reprehendens: Tu verò, inquit, eum tractare poteris? Tum ille: Rectius vtiq; quouis alio. permissuq; patris, prehensis habenis, eum ad solẽ cõuertit: quòd fortassis animaduerterat, eũ vmbræ ante oculos agitatione perturbari. cumq; eum paululum demulsisset manu, insilijt atq; insedit: & parumper cohortatus, ad cursum dimisit. Quod qui videbant, soliciti erant. Vt autem alacer & lætus reuertebatur, Philippi comites exclamabant. Ipse verò rex præ lætitia lachrymabundus, puerũ deosculatus: Quærito, inquit, fili regnum tibi par. Nam te Macedonia nõ capiet.

Alexandri eruditio.

Ingenio fuit ad imperata contumaci, sed rationibus & suasionibus tractabili. Magistro vsus est Aristotele: nec doctrinã de moribus duntaxat, gerendaq; Republica percepit, sed & arcanarũ rerum scientiam: quæ quòd paucis communicaretur, Epoptica & Acroamatica dicebatur quarũ vocum altera inspiciendi, altera auscultãdi notionem habet. ac circũfertur eius epistoliũ ad Aristotelem, in hanc sententiam: Non rectè fecisti, Acroamaticis disputationibus editis. nam qua re alijs præcellemus, si ea doctrina qua erudiri sumus, cõmunis erit omnibus? At ille respõdit, Et editas esse, & nõ editas. quibus verbis obscuritatem illarum rerũ, & intelligendi difficultatem significabat. Medicinæ non scientiam duntaxat, sed ipsam etiam actionem tractauit. Annos natus XVI. cum generosi & fortis animi iam specimina ederet, supra modum à patre amabatur. cum quo tamẽ ei non optimè conuenit, ob amores illius ætati indecoros, & matris zelotypiam & asperitatem.

Regni principia.

Philippo à Pausania interfecto, in regno successit, annos XX natus: & quãuis res imperij vndiq; turbatæ essent, eas tamen audacia & consilij grauitate celeriter cõposuit: Thebis captis & euersis, captiuisq; venditis, & pace cum Atheniensibus facta. In Thebarũ excidio Thrax quidam dux illustrem matronam

Timo-

Timocleæ facinus. Timocleam vi cõstuprauit:ac deinde, vbi pecunia eius esset, percontatus est. quem illa solum ad puteum quendam deduxit, in eoq; se ornamenta sua pulcherrima abscõdisse dixit: cumq; dux ad orificium putei sese inclinasset, mulier eum impulit, ac deiectũ saxis iniectis interfecit. Eam Alexander vinctam ad se perductam interrogauit, Quæ esset? Respondit illa intrepidè, se Theagenis esse sororem, qui dux contra Philippum electus, pro defensione libertatis Græcorũ occubuerit. Eius igitur indolem, & animi magnitudinem admiratus, liberá cum liberis suis dimisit. *Alexandri congressus cum Diogene.* Cùm ad Diogenẽ Sinopensem, qui Corinthi degebat, venisset, eumq; dictá salute rogasset, Num qua re egeret? respondit ille, sibi opus esse calore solis: vtq; inde discederet, petijt. Alexandro digresso, comites eius Diogenẽ deridebant. quibus ille, sublimem viri animum admiratus, dixit: Se, nisi Alexander esse Diogenem esse velle. *Asiaticæ expeditio.* Cum Asiaticam expeditionem moliretur, nauem non conscendit prius, quàm amicorum alijs agros, alijs pagos, alijs reditus aliquos donasset. A Perdicca rogatus, quid sibi ipsi reseruaret? Spem, inquit. Cum Hellespontum traiecisset, satrapæ Darij circa transitũ Granici cum magis copijs occurrerunt. *Granici transitus.* Militibus autem profunditatem & impetum fluminis, atque etiam hostium aggresionem reformidantibus, ipse cum XIII. equitum turmis flumen est ingressus, eademq; opera & ipsum & hostes & ripas altiores ac præruptas est pericliratus, vt furiosè magis quàm prudenter transisse putaretur. Flumine ad hunc modum superato, tumultuariam pugnam cõmittere est coactus: & multis contra se ruentibus (erat enim ex armis notus) iaculis non est vulneratus: sed quidam eius galeæ tantum ictum gladio intulit, vt capillos etiam perstringeret. Dum pugna ita committeretur, Macedonicæ copiæ Granicum transierũt, quarum vim Darij milites non ferentes, fugæ se mandarunt. Eius prælij successus Alexandro magnæ felicitatis fuit occasio. Nam & Sardeis in deditionem accepit, & reliqua se cum eo coniunxerunt. Inde ad oram maritimam conuersus, Pamphiliam, Ciliciam & Phœniciam occupauit, Pisidiamq; & Phrygiam. Deinde Paphlagones & Cappadoces subegit. Darius autẽ Susis profectus est cum D.C. millibus, tum exercitus magnitudine elarus, tùm eo fretus, quòd Alexandrum ob longiorem in Cilicia moram timere arbitrabatur. *Alexandri morbus in Cilicia.* Id verò ob morbum fiebat: cuius curatione à cæteris omnibus medicis desperata, solus Philippus Arcaná ei medicinam adhibere ausus est: *Philippus Arcanan medicus.* cum quidem Parmenio scripsisset, illum à Dario corruptum esse ingentibus muneribus & pollicitationibus, si eum sustulisset. Ea epistola Alexander lecta, asseruataq;, ac re nemini communicata, calicẽ medicamenti à Philippo oblatũ accepit alacer: illi verò epistolam dedit. Sic alter bibit, alter legit, vterq; alterum intuens: Alexander vultu iucũdo & hilari, Philippus solicito & perturbato. Cum autem Darius contra Alexandrum festinaret, ne, vt dicebat, hostes aufugerent. Amyntas Macedo trásfuga bono animo eum esse iussit. neq; enim fugiturum Alexandrum, sed statim cõtra ipsum iriturum esse. *Issica victoria.* Commisso autem in Isso Ciliciæ prælio, magnum quidem & ipsius loci angustiæ momentum Alexandro ad victoriá attulerunt, sed ipsius dexteritas & solertia longè maius. Tunc inter principes pugnans, ense femur est vulneratus. Victoriam illustrem adeptus, Dario fuga elapso, curru & arcu eius est potitus: castra à Macedonibus direpta sunt, ac Darij tentoriũ cum ministerijs, opibus, omniq; apparatu Alexandro exemptum. *Clementia in captiuitas reginas.* Deinde cum ei nunciaretur, Darij matrem, vxorem, & duas filias captiuas duci, Dariũ pro mortuo deplorantes, quòd eius currum & arcum captum vidissent: commotus eo nuncio propter fortunæ inconstantiam, quendam ad mulieres mittit, qui eis indicet, Darium viuere, neq; eis quicquam molestiæ illatum iri. Neq; enim se Dariũ hostem iudicare, sed cum eo de imperio certare. neq; de ministerijs quæ habebant quicquam eis detraxit, neq; in conspectum earum venit, neq; passus est, vt ab vllo quicquam indignum vel sustinerent, vel expectarent. Post Issicam victoriam, etiam Damasci est potitus, vbi Persæ & ipse Darius pecunias & maximam impedimentorum partẽ reliquerant. Post hæc Cyprus & Phœnicia, excepta Tyro, sunt ei traditæ. *Tyri obsidio.* Tyrus obsidione capta est. quam dum oppugnaret, duo somnia vidit. altero putabat se ab Hercule de mœnibus vocari, porrigente dexteram. alterum ei satyrum ostendebat, secum colludentẽ, qui iamiam comprehendendus, effugeret, ac serò tandem in manus suas veniret. Id coniectores interpretati sunt, significare Tyri possesionem. nam satyrus, si vocabulũ diuidas, notat, Tua Tyrus. Deinde cum Gazam vrbem Syriæ magnam oppugnaret, saxo humerum ictus est, vrbem verò cæpit. Ægypto in potestatem suá redacta, vrbem in ea Græcam de suo nomine condere voluit, & locum quendam ad structurá designauit. *Alexãdriæ ædificatio.* Dormienti autem visus est astare vir canus & venerabilis, qui Homerus esset, & hos versus recitaret:

Insula fluctiuago quatitur circumflua Ponto:
Aegyptum iacet ante, Pharon, quam nomine dicunt.

Statim igitur exilijt, Pharumq; profectus, & loci oportunitate captus, illic vrbem extruxit, aggeribus insula in continentem redacta. ac naturali loci commoditate delectatus, dixisse fertur: Homerum cùm cætera magnum, tùm verò egregiũ architectũ fuisse. *Ammonis templum.* Ad Ammonis templũ per loca sicca & arenosa proficiscens, comitem indiuiduam felicitatem ibi quoq; reperit, itineris illius difficultates subleuãtem. Nam pluuiæ delatæ sitis periculũ dispulerunt, aeremq; temperarunt, humefacta arena, & ex humore densata. Cum autem confusis itineris notis, aberrassent duces, corui superuolantes viá eis monstrarunt: ijdemq; eos qui tardius incesserant, exercitum non consecuti, noctu crocitando reuocarunt. Sic difficultate itineris superata ad Ammonis templum progressus est: vbi cum eum propheta Græcè filium appellare vellet, in fine verbi lapsus est, & vnius literæ errore Alexan- *Propheta barbarismus.*

drum filium Iouis appellasse visus. Vnde à nonnullis diuina eius origo credita. qua apud barbaros ita gloriabatur, vt & Olympias diceret: Non desinet me Alexander apud Iunonem calumniari? apud Graecos verò ea oratione abstinuit. Aliquando sagitta ictus, manante sanguine dixit: Sanguis hic quidem est, non ichor.

Qualis de superis solet emanare beatis. Cùm Darius ei x. millia talentûm pro redemptione suorum charissimorũ obtulisset, & omni prouincia extra Euphratem ei cederet, affinitatem filia desponsa cum eo iuncturus: Parmenion dixit, Si Alexander essem, acciperem ista: Et ego, inquit, profectò si Parmenio essem. Darioq; rescripsit, si ad se veniret, eum nullũ humanitatis officium desideraturum. Regina ex partu mortua, quidam ex eunuchis elapsus, eius obitum Dario nunciauit: quo audito lamentatus est, quòd nõ tantùm captiua fuisset, sed & regia sepultura caruisset. Ibi eunuchus: Bono, inquit, animo esto Domine. Neq; enim viuens domina mea & mater tua liberiq; vllum malũ sunt perpessae, neq; illa mortua honesta sepultura caruit, sed hostiũ quoq; lachrymis est ornata. Ex ijs verbis Darius suspicionibus sinistris obortis: eunuchum seductum iureiurando adegit, vt sibi diceret, an Alexander vxoris amore captus fuisset? Nam alioqui cur, inquit, & ab hoste & ab adolescente honorata est? Sed eunuchus sermone interrupto: Domine, bona verba, inquit, neque tu vel vxorem probro affeceris, vel Alexandrum accusaris, qui modestiam suam Persicis mulieribus magis declarauit, quàm Persis fortitudinẽ. cuius continentiam caeterasq; virtutes dum praedicaret, oratione iureiurando confirmauit. Darius igitur optauit, vt aut Alexandro gratiam referre posset pro beneficijs in suos charissimos collatis, aut vt ne alius quàm ille, in Cyri solio sederet. Alexander autem prouincijs intra Euphratẽ iam potitus, contra Dariũ ibat, decies centena hominũ millia secum trahentem. Vt in conspectũ venerat exercitus, & noctu barbarorum pyrae planiciẽ interiectam collustrabant, & è castris eorum magnus tumultus resonabat: Parmenio & quidã ex amicis multitudine perterriti, Alexandro suadent, vt nocte hostes inuadat, neq; enim posse iusta acie cum tanto exercitu decertari. Is verò, se furari velle victoriam negauit. Postridie pugna commissa, vt quidam aiunt, Arbelis, vt alij, Gaugamelis, barbari terga dederunt, eosq; victores persecuti sunt. Alexander autem cum Darium eminus in sublimi curru plurimis equitibus splendidè armatis circundatum vidisset, fugientes eò compulit, quibus eos etiam qui loca sua non deseruerant, perturbauit, multosq; dissipauit. Multis autem in conspectu Darij caesis, cum is prae cadaueribus currum agere non posset: eo relicto, & equa conscensa, fugae se mandat. in qua captus etiã fuisset, nisi Parmenio Alexandrũ accersisset, vt suo cornu laboranti subueniret. Hac illustri parta victoria, Persarum regno euerso, Alexander Asiae rex declaratus, mox Babylonia potitus est. Susis captis, xl. millia talentûm signatae pecuniae, & alias infinitas opes maximi precij in regia inuenit. * Persia quoq; subacta, tandem quantum Susis inuenit: aliasq; praeterea diuitias exportatas esse memorant, decies mille iugis mulorũ, & quinquies mille camelis. Regiae incensae statim eum poenituit, atque ignem extingui iussit. Porrò cum natura magnificus esset, auctis fortunis, etiam eius aucta est liberalitas. Suos delicatè viuere videns, leniter castigauit: seq; mirari dixit, eos ex comparatione suae & Persicae vitae non didicisse, delicijs nihil est seruilius, labore nihil regalius. Ipse quidem, de expeditionum & venationum laboribus nihil remisit: amici verò, qui propter diuitias genio indulgere cupiebant, eum sequi coacti, maledictis non abstinebant. quae ille principiò aequo ferebat animo, regium esse dicens, malè audire cum benefaceret: sed tandẽ frequentibus calumnijs exasperatus, saeuus & inexorabilis extitit erga maledicos. Prius autem cum pro tribunali capitales causas cognosceret, alteri auri manũ admouere solebat, vt eam reo intactam conseruaret, & accusationis expertem. Cum Dariũ per dies complures tribus millib. assumptis persequeretur, pleriq; & itinerum difficultatibus & aquae inopia defatigati sunt. cum ei Macedones quidam occurrerent, aquam in vtribus ferentes: impleramq; galea obtulerunt ex siti malè affecto. Qua accepta, cum se à comitibus aspici videret, non bibit, sed ijs qui dederant illa reddita dixit: Si ego solus bibero, hi deficiẽt animis. Hostes iam assecutus, castris praeteritis, ad Darium capiendum properauit. Is verò in curru iacebat moribundus, & confectus vulneribus, cumq; petita aqua bibisset, ad Polystratum dixit, qui eam dederat: Hoc extremum est calamitatum mearum omnium, quod tibi de me bene merito gratiam referre non possum. Sed & Alexander tibi gratiam referet, & Alexãdro Dij immortales, pro clementia, qua erga matrẽ vxoremq; & liberos meos vsus est. His dictis expirauit cui Alexander morienti astans sua chlamide cadauer rectũ, & regaliter ornatum, ad matrem eius misit. Bessum verò à quo occisus fuerat, duabus arboribus vi inflexis alligari iussit, quibus laxatis, cum vtraq; vehementi impetu ad suam naturã rediret, homo discerptus est. Cùm in Hyrcaniã abiret, & barbari quidam circa pelagus Hyrcanum quod et Caspiũ dicitur, equũ eius Bucephalã rapuissent, aegrè tulit: eisq; per nuncios comminatus est, ni equũ redderent, se omnes occisurum. At illi & equũ reddiderũt, & semetipsos ei dediderũt. Inde in Parthicã est profectus, vbi primùm barbaricã vestẽ induit, Medica minus superbã, Persica insolentiorẽ, quod spectaculũ arrogans visum est Macedonibus. E captiuis triciès mille pueros delectos, & Graecis literis erudiri, & ritu Macedonũ armari iussit. Roxanę formosae mulieris amoribus eatenus indulsit, vt eã legitimo sibi matrimonio iungeret. Ex amicis Hephaestionem, qui vestitũ eius laudabat, similẽq; vestẽ & ipse induerat, Alexandri amantẽ: Craterũ verò, qui à patrijs institutis nõ recedebat, regis amantem appellabat, illoq; apud barbaros vtebatur,

per

Darij conditiones repudiatae ab Alexandro. — *Darius denuò profligatur.* — *Persicae praedae magnitudo.* — ** Persepoli.* — *Alexandri liberalitas, frugalitas, moderatio & iracundia.* — *Darij persecutio & interitus.* — *Bessi supplicium.* — *Hyrcania Parthica.* — *Barbarica vestis.* — *xxx. millium delectorum captiuorum.* — *Hephaestion & Craterus.*

Philotæ, Parmenionis & Cliti cædes.

per Craterum Macedonibus & Græcis respondebat. Philotam Parmenionis filium, rerum gestarum gloriam sibi & patri vendicãtem, & Alexandrum adolescentẽ appellantem, deprehensis etiam insidijs, sustulit. Patrẽquoq; eius Parmenionẽ in Media occidendũ curauit. Et amicum Clitũ, cum in conuiuio poemata in duces quosdam recèns victos à barbaris facta canerentur, eaq; Alexander libẽter audiret, præ insolentia & ebrietate refragantem & indignantem & gloriantem, maledictaq; ingerentem, primùm malo petijt. Sed cum ne sic quidem impudẽtiæ & audaciæ suæ modum ille statuens, Euripidis iambum, *Heu quàm peruersa est consuetudo Græciæ est?* & qui sequuntur, recenseret: bile efferuescente hasta traiectũ interfecit. itaq; mox sopita, eius facinoris pœnitens, sibi ipsi manus attulisset, nisi à satellitibus cohibitus fuisset. In thalamũ illatus, eam noctem & secutam in lachrymis egit, iacuitq; desperabundus & tacitus, tantum grauissimè suspirans. Neq; vllius amici orationem admittebat, donec Aristander augur eũ visionis de Clito oblatę, & de ominibus quibusdam admonuit, quibus fatalẽ illius casum fuisse arguebat. Tum demum enim minuere luctum cœpit.

Alexandri expeditio Indica.

Impresionem in Indiam facturus, cum apparatos currus videret primùm suis, deinde amicorum iniecto igne, postremò etiã Macedonum, comburi iussit. Id factum paucis molestũ fuit. Reliqui verò, cum clamore, & quasi afflatu quodam numinis concitati essent, professione aggressi, Alexandrum alacritatis ad capessendam militiam impleuerunt. Cùm verò iam & formidabilis esset, ac delinquentibus inexorabilis, in multa pericula in prælijs incidit, & insignia vulnera accepit. Maxima tamẽ exercitui pernicies è penuria commeatus, & aeris intemperie prouenit

Alexandri audacia.

Sed ipse ea erat audacia, vt nihil viris fortibus obsistere posse, nihil ignauis tutum esse arbitraretur. Petram quandã præruptam cum iunioribus Macedonum aggressus, quendam inter eos nomine Alexandrum cohortatus: At te, inquit, vel propter nomen, strenuum esse decet. Macedonibus profundum quendam fluuium transire dubitantibus: Cur, inquit, ego omnium mortaliũ ignauissimus natare non didici? Cum legati vrbiũ quas obsidebat, ad eum venissent,

Acuphis cũ Alexandro colloquium.

eorumq; natu maximus Acuphis rogaret, quibus rationibus eius amicitiam sibi cõciliarent? Alexander respondit, Si te principem crearint, & mihi viros præstantissimos centum miserint. Ad hæc ridens Acuphis. Atqui, inquit, rex melius impetabo, si tibi nõ optimos, sed pessimos misero.

Taxiles Alexãdro se dedit.

Taxiles, qui Indiæ parti omnis generis fructuum feraci ac beatæ, quæq; Ægypto nihil cederet, imperabat, vir sapiẽs, missis legatis Alexandro salutato: Quid, inquit, bello nobis opus est, si huc venisti, vt neq; aquam, neq; victum necessarium eriperes? cæteris autem rebus si plus possum, paratus sum ad benefaciendum. Si minus, non recuso pro acceptis beneficijs habere gratiam. His Alexander delectatus: Ego, inquit, certabo tecum beneficijs, & ne tua benignitate vincar elaborabo. acceptisq; multis muneribus, pluribus datis, deniq; mille talenta ei donauit.

Alexandri inhonestũ facinus.

Pace cum vrbe quadam Indica facta, milites qui præsidij causa cõducti fuerant è bellicosissimis Indis, ex ea discedẽtes, vniuersos occidit: quòd bellicis eius operibus ignominiæ veluti maculam quandam impressit.

Porus ab Alexandro victus.

Deinde cum Poro, & ipso Indiæ rege, pugnauit, qui staturæ erat quatuor cubitorum & spithamæ. Quem cum victũ captumq; rogasset, quomodo tractandus esset? Regaliter, inquit, Percontante Alexandro: Nunquid aliud vellet? respondit, In regali tractatione inesse omnia. Eum igitur dimissum, satrapem appellauit non earum duntaxat prouinciarum quibus prius imperarat, sed & aliarum multarum.

Bucephalæ obitus.

In ea pugna Bucephalas etiã vulneratus, paulò pòst, iam admodum senex, obijt. cuius obitum Alexander non secus doluit, ac si amicum amisisset.

Gangem transire Macedones recusant.

Cum Macedones pugna cum Poro cõmissa fatigati, Alexandro Gangem etiam, cuius latitudo versus occasum stadiorum LXII. profunditas C. orgyarum erat, vi transituro, nõ paterent: animo æger, in tabernaculo desidens, non prodit in publicum: perinde esse iudicans, si Gangem non transisset, ac si victum se confiteretur. Sed amicis obtestãtibus & militibus cum ploratu supplicantibus, tandem cessit, exercituq; reducto, multa nauigia & rates fabricauit, quibus flumina traijceret, exterius quoq; mare inspecturus, & præternauigando vrbes subegit.

Alexandri periculum apud Mallos.

Cùm autem ad Mallos peruenisset, Indorũ pugnacissimos, parũ ab interitu abfuit. Nam cum primus per scalas murum conscendisset: ijsq; comminutis, ab hostibus peteretur, impetu in medios hostes desilijt, & casu rectus stetit. ac Barbari primùm dispersi sunt: sed eum solũ esse cum duobus duntaxat armigeris conspicari, ad defensionem conuersi, cominus eum feriebant. Quidam verò longius absistens, sagittam ex arcu emissam in ossibus circa mammam defixit: quæ plaga sic eum perculit, vt cederet atq; inclinaretur, is verò qui eum icerat, stricto gladio accurreret. Sed Peucestes & Lemnæus regem defendentes, ambo sunt vulnerati, alter etiam mortuus. Alexander autem, propugnante adhuc Peuceste, barbarum à quo vulneratus erat, occidit: multisq; vulneribus acceptis, cum in collo etiam tragula ictus esset, ad murum inclinatus, barbaros intuetur. Interim à Macedonibus conglobatis raptus, sensuq; destitutus exportatur. Cùm autem acies sagittæ ossi inhæreret, in extrahendo telo acerrimis doloribus affectus, in animi deliquia incidit, vt de vita eius actum putaretur. Tamen periculo euitato, cum lõgiore tempore curaretur, Macedonibus eius videndi desiderio tumultuantibus, in medium processit. Confirmata valetudine vlterius pergendo, multas prouincias & vrbes subegit.

Gymnosophistæ.

Cùm quosdam Gymnosophistas cæpisset, eisq; multas difficiles quæstiones proposuisset, muneribus datis homines dimisit. Taxiles verò vni inter illos celebri Calano persuasit, vt Alexandrũ conueniret. Is corium aridum proiecit, & eius extrema per vices calcauit: quod dum fieret, alię partes attollebantur. Cùm autem medium cal-

cassetac compressisset, totum corium quietum mansit, & immobile. Quo exemplo monebat Alexandrũ, ne in regni extremitatibus se contineret, sed Media occuparet, vt & circumiacẽtia loca in officio continerentur. Septem mensibus per flumina in mare deuectus, fertur nauibus Oceanũ ingressus: indeq; reuersus, nauib. dextram Indicæ regionis oram legere iussis, ipse pedestri itinere proficiscens, in extremã inopiam incidisse: tantamq; multitudinẽ amisisse, vt non quarta exercitus pars, ob morbos, malũ victum, æstum & famem, ex India reuerteretur. Inobem enim prouinciã pertransibat, quæ paucas oues habebat, marinis piscibus ali solitas, insuaui & fœtenti carne. Cęterùm ea diebus LX. superata, cum Gedrosiam copiosam regionem attigisset, & exercitum & semetipsum comessationibus refecit. Deinde ad mare descendit, & improbos prætores mulctauit. Nam superior expeditio, & Mallium vulnus, & multitudinis interitus, efficiebant, vt Alexander superstes esse non crederetur. Vnde prætoribus & satrapis insolentioribus factis, & iniustis, populi vectigales ad defectionem spectauerunt. Cum ex satrapis quidam Abulitus nullum commeatum parasset, sed ter mille talenta attulisset, ea equis proponi iussit. qui cum non ederẽt: Quæ, inquit, nobis est istorum vtilitas? In Persiam profectus, cum Cyri sepulchrũ effossum vidisset, effossorem, quamuis non obscurum hominem Pellæũ, occidit. Erant autem hæc inscripta sepulchro Cyri: O homo quisquis es, & vndecunq; venis (nam te venturum esse scio) Ego Cyrus sum, qui Persis imperium peperi. Ne igitur exiguã hanc terram mihi inuideas, quæ meũ corpus contegit. Quæ lecta Alexandrum mouerunt, rerum humanarum inconstantiam reputãtem. Darij filia Statira vxore ducta, nuptias celebrans, singulis conuiuis, qui nouies mille fuerunt, phialam auream donauit. & cùm cæteris in rebus splendidè se gessit, tum æs alienũ pro debitorib. dissoluit, cuius summa circiter X. mille talentûm fuit. Tum Antigenes quidam ex ducibus, creditore subornato, & ob æris alieni simulationem accepta pecunia: à rege per iracundiã & ducatu priuatus est, & aula exactus. Qui cum ex mœstitia sibi manus illaturus esse putaretur, id veritus Alexãder, ita posita, pecuniam ei reliquit. Cum autem pueri tricies mille, quos doceri iusserat, in viros fortes & decoros & in exercitationibus non sinistros euasissent: ijs vt Alexander delectabatur, ita Macedones mordebantur. Cumq; infirmos & mutilatos ad mare mitteret: contumeliam & insectationem id factũ interpretabãtur: petebantq; vt se omnes dimitteret, nouis istis saltatoribus contentus. Ob id iratus Alexander, Persis custodias mãdauit: sed Macedonib. culpã deprecantibus in gratiã receptis, inutiles magnificè donatos dimisit, atq; Antipatro scripsit, vt eis in certaminib. & theatris principẽ locum, & coronas gestandi potestatẽ daret. Vt Ecbatana venerat, Hephęstion febricitare cœpit, auctoq; intemperantia morbo decessit. Eum casum Alexander, non vt ratio postulat, tulit: sed medicũ in crucẽ egit, equos & mulos tonderi iussit, & pinnacula dempsit ciuitatibus, & musicã atq; tibias longo tempore in castris inhibuit. Babylonem proficiscenti Nearchus occurrit, nauigijs è magno mari in Euphratẽ reuectus: qui nunciabat, se congressum esse cum Chaldæis, qui Alexandro vitandã esse Babylonem censerent. Verùm ille neglecta ea admonitione, pergebat. Cũ autẽ mœnibus appropinquasset, corui inter se dimicantes, corã eo conciderũt. Nunciatum ei porrò est Apollodorũ prætorẽ Babylonis, pro eo rem diuinã fecisse. Quod cum Pythagoras aruspex, qui id sacrũ fecerat, nõ negaret, & de modo sacrificij rogatus, iecur sine capite fuisse dixisset: Papę, inquit, vt graue istud ꝓdigium est. aruspicẽq; indemnẽ dimisit. Inter alia prodigia etiã illud fuit. Cùm vestes deposuisset vt vngeretur, & pila luderet: adolescẽtes, collusores eius, & ipsi vestes exuturi, vident quendã in regio solio tacitè sedentem, regia veste indutum, & diademate ornatum. Qui cum rogaretur quis esset? diu nulla voce edita, vix tandem respondit: se Dionysium vocari, genere Messeniũ, & captiuum adductũ esse propter obiecta crimina. Sed Serapidem sibi vincula soluisse, & huc perductum iussisse, veste & diademate sumptis, tacitè sedere. Eo homine Alexander de vatum cõsilio è medio sublato, æger animo, solicitus & perturbatus, nihil non in omen vertebat. Lotus ad Mediã comessatum abijt, ibiq; nocte in poculis acta, postridie febricitare cœpit. cumq; vehementer sitiret, hausto vino phreneticus decessit. Quidam igitur hoc modo eum obijsse tradũt. Alij narrant, cum dies plures febricitasset, lauisse, itaq; aucto morbo mutum iacuisse. Macedones verò, tandem quam eo mortuo perturbatos, vociferatos esse contra duces, donec apertis foribus Alexandrũ in lecto iacentem viderint: qui tum demum decesserit. Quidam autores sunt, pòst rumorẽ extitisse de veneno, quod suasu & ingenio Aristotelis pararit Antipater. Aquã autem esse gelidam & glacialem è petra Nonacrina, tenuis roris instar exudantem, quam vngula asini excipiant. Neq; enim vllo alio vase contineri, quin frigiditate & acrimonia eius rumpatur. Sed plerique hoc vt cõmenticiũ refellunt: indicio esse, quòd cadauer eius, cum dies complures in locis calidis neglectum iaceret, ducibus inter sese rixantibus, nullã veneni notam habuerit: sed purum manserit, quasi recens esset. Fertur, cum instare sibi necem animaduerteret, voluisse clàm se in Euphratem demergere, vt è conspectu sublatus opinionem afferret hominibus, se, vt dijs genitus esset, ita ad deos redijsse. sed cum Roxane cõsilio eius cognito obstitisset, cum gemitu dixisse: Inuides mihi mulier diuinitatis gloriã, & immortalitatis. Sic Alexãder ad tantũ fortunæ fastigium euectus, decessit. Qui dum Tyrũ obsidebat, per literas à Pontifice Iudęorum petijt, auxilia sibi mitti, & forum præberi exercitui, sibiq; ea dari, quæ pensitare Dario soliti essent. Cùm autem pontifex se iureiurando obstrictũ esse Dario, ne arma contra illum ferret, dixisset, idq; viuente illo violaturum negasset: Alexan-

der

Alexandri clades.

Cyri sepulchri inscriptio.

Alexandri cum Statira nuptiæ.

Antigenis auaritia.

Macedonũ missio.

Hephęstionis funus.

Prodigia Alexandri interitum denunciantia.

Dissensiones de obitu Alexandri.

Alexãder diuinitatẽ mentiri conatus.

Alexandri ingressus in vrbem Hierosolymorũ.

deritatus, se bello petiturum Hierosolyma cōminatur: captáque Tyro, contra vrbem proficiscitur. At pontifex Ioadus ob regis iram anxius, Deum orat, ne populum destituat, quem Deus in somnis bono animo esse iubet: ac portis apertis & vrbe exornata ipsum cum sacerdotibus solito habitu, populum candidis vestibus regi obuiam prodire. Facit ille, vt iussus erat. Alexandro iam appropinquante, cum sacerdotibus & vrbana multitudine in locum quendam prodit, vnde & vrbs & templum conspiciebatur. Militibus autem opinantibus regem iussorum vrbem diripi, & pontificem occidi: Alexander cùm sacerdotes & populum, vt antè dictum est, ornatos vidisset, ac pontificem hyacinthina & inaurata stola indutum, cidari capiti imposita, & auream in eo laminā, cui Dei nomen inscriptum erat: solus accessit, atq; adorauit, pontificemq; salutauit. Eo facto cùm cæteri omnes obstupuissent, Parmenio etiā rogare ausus est, cur Iudæorum pontificem adorasset? Cui respondit, se non illum, sed Deum, cuius ille sacerdotio ornatus esset, adorasse. Nam hunc, inquit, in somnis vidi, dum adhuc parum à Macedonis recessissem, in hoc habitu. Is me de Asia subigenda cogitantem, hortabatur, ne cunctarer: & promittebat, seipsum fore ducem exercitus, & regnum Persarum mihi traditurum. Cùm autem neminem adhuc, præter istum modò, tali habitu viderim: tum visionis nocturnæ sum recordatus, tum Deo autore bello moto me Darium superaturum confido, & regno Persarum potiturū. His dictis, & dextera sacerdoti porrecta, vrbem est ingressus, cumq; in templū ascendisset, Deo victimas ex præscripto pontificis immolauit: ac Danielis libro viso, quo scriptū est, regnum Persicum à Græco euertendum esse, lætatus: omnibus Iudæorum postulatis annuit.

Samaritanorū preces repudiatæ ab Alexandro.

Quo Samaritani viso, & ipsi propè Hierosolyma Alexandro occurrerunt, splendidè ornati, petentes vt suum quoq; templum præsentia sua ornare vellet. Id se in reditu facturum promisit Alexander. Cùm autem rogarent, vt eadem sibi quæ Iudæis tribuisset, concederet: qui essent, rogauit. Illis respondentibus, se Hebræos esse, cæterùm Sicimitas Sidonios appellari: denuò rogauit, an Iudæi essent? negantibus illis, dixit, se quæ illi peterent, Iudæis concessisse. Templum porrò Garizinium, refugium erat eorum qui patrias leges violarant. Nam si quis immundis cibis vsus esset, aut alioqui à more maiorum recessisset, ad Sicimitas se recipiebat.

Onias pontifex.

Pontifice Ioado mortuo, Onias filius eius pontificatum iuijt.

Ptolemæus Lagus Hierosolyma occupat.

Samaritanorum & Hierosolymitanorū de templis contentio.

Post Alexandri porrò obitum, eius imperium in partes quatuor est distractū: ac Asia potitus Antigonus, reliquis patribus ij quorū suprà facta est mentio. Qui cum inter sese dissiderent, & bella continua existebant, & vrbes vexabantur. Ptolemæus autem Lagus, qui & Seruator vocabatur, longè aliter quàm pro cognomēto suo tractauit Syriam, & Hierosolyma dolo occupauit. Nam vrbem, per speciem sacrificandi sabbato ingressus, sine labore domuit: Iudæis voluntatem eius ignorantibus, & propter sabbathum non resistentibus. Gente autē ad hunc modum subacta, acerbissimè imperauit, & multos captiuos in Ægyptum abduxit. Inter Samaritanos porrò & Hierosolymitanos contentiones fuere, cum vtriq; sui templi sanctitatem celebrarent, in eóque victimas immolari oportere dicerent.

Ptolemæus Philadelphus bibliothecā instruens, Hebræorū scripturas in linguā Græcam transferendas curat.

Ptolemæo, quadragesimo Ægyptiaci regni anno defuncto, filius Philadelphus successit. Qui operam dedit, vt scripturæ Hebraicæ in linguam Græcam transferrentur: & Hierosolymitas qui in Ægypto seruiebant, liberauit. Nam cùm in libris conquirendis multum studij poneret: Demetrium Phalereum Bibliothecæ præposuit.

Demetrius Phalereus.

Qui aliquando à rege interrogatus, quot librorum millia comparasset? circiter cc. respondit esse iam collecta. Esse autem apud Hebræos etiam libros de illorum legibus & institutis non cōtemnendos, eos quoque comparandos esse. Rege eam rem per literas petituro, Aristæus regis amicus:

Aristæus.

Cùm, inquit, Iudæorum leges non modò transcribere, sed etiam interpretari statuerimus: quo pacto id consequemur, cùm multi Iudæi in regno tuo seruiant? Eos igitur libertate donatos Rex dimittito, vt gentem alacriorē reddas ad scripturas & transcribendas, & interpretandas. Hoc consilium secutus rex, omnes Iudæos in Ægypto seruientes missos fieri iubet, singulos à dominis suis drachmis centenis vicenis mercatus. Manumissorum multitudo supra centena millia numerata est. Precium redemptionis eorum talenta cccc, & lx. confecit. Ptolemæus igitur ad Eleazarū pontificem scribit (nam Oniæ defuncto filius Simon, cognomento Iustus, successerat. Eo mortuo, infante filio Onia relicto, Simonis frater Eleazarus sacerdotium obtinebat) eique & seruientium Iudæorum manumissionem, & suam erga populum voluntatem significat: petitque & ipsas leges sibi mitti, & viros senos è qualibet tribu, tum patriæ tum Græcæ linguæ peritissimos, à quibus scripta illorum in linguam Græcam conuerterentur. Misit & in templum donaria talentorum argenti c. phialas aureas xx. argenteas xxx. crateras v. & mensam auream.

LXXII. Bibliorum interpretes.

Eleazarus autem literis & donarijs Ptolemæi acceptis, è qualibet tribu viros senos delectos, ablegauit, legem secū portantes. Qui cùm Alexandriam peruenissent, & legem regi aureis literis in membranis descriptā, vnà cum missis à Pontifice muneribus, attulissent: Rex magnopere lætatus, viros humaniter exceptos, suæ mensæ adhibuit, & terna eis talenta distribuit, diuersorijs amœnissimis assignatis. Deindeà Demetrio in vnam tranquillam domum omnes sunt deducti, hortante, vt operi instarent. Hi pro virili accuratóque studio conuersionem absoluunt. Qua intra dies LXXII. perfecta, exscripta & recitata, rex & voluntati suæ satis esse factū est gauisus, & legislatoris ingenium & sapientiam supra modum & admiratus.

Cur Mosaica instituta ignota Græcis.

Sed illud ei scrupulum inijciebat, quod nemo vel historicorum vel sapientū eius meminisset. Cui Demetrius dixit, neminem fuisse ausum legum illarum descriptionem suscipere, eo quòd

diuinæ sint, & nonnullos temerarij conatus pœnas dedisse diuinitùs irrogatas. Nam Theopompum esse descripturum, errore mentis vltra dies triginta fuisse affectum: cuius amentiæ causa cognita, per interualla morbi placasse Deum: ac somnio monitum, illius mali causam esse curiosam rerum diuinarum tractationem, & profanis hominib. eas inuulgandi studium, omisso eo opere, ad sanam mẽtem reuerium esse. Theodecten quoque poetam Tragicum in fabula quadam sacrarũ literarum mentionem facturum, ex oculorum dolore cæcatum: causaque cognita, exorato Deo, visum recepisse. Rex libros acceptos, adorauit: & viros munificentissimè donatos, donarijs templo, & pulcherrimis muneribus pontifici missis, Hierosolyma remisit. Ac Hebraicas scripturas hoc modo fuisse conuersas, Iosephus tradit. Alij verò autores sunt, interpretes non vno in loco congregatos conuersioni vacasse, sed binos fuisse distributos, & in peculiaribus cõclauibus suo munere functos, finitáq; interpretatione conuenisse: & singulorum scripturam collatione facta cum cæteris, neq; sententijs neq; verbis discrepãtem, per omnia consensisse. Ac interpretationis ratio siue hæc, siue illa fuit. Iudæi autem Antiocho Magno Asiæ imperãte, & cum Eupatore Ptolemæo, & eius filio Ptolemæo Epiphane bellum gerente, grauiter sunt afflicti, seque cum Antiocho victore coniunxerunt. Sed cùm Ptolemæus Epiphanes post patris obitum, ingentibus copijs in Cœlesyriam missis, multas vrbes subegisset, bello vrgente partes illius secuti, ad Antiochum rursus victorem vltrò transierunt, eique amicitia inita in vrbem recepto adiumento fuerunt ad Ptolemæi præsidium in arce obsidendum. Deinde pace & affinitate Antiochus cum Ptolemæo iuncta, filiam ei Cleopatram despondet, doti data Cœlesyria, Phœnicia, Iudæa, & Samaria. Hæc Onia pontifice acciderunt, nam Eleazaro defuncto successit patruus Manasses: post quẽ pontificatus in Oniam est collatus, Simonis Iusti filium. Simon porrò Eleazari frater fuit, vt est expositum. Is igitur Onias ex auaritia & ingenij imbecillitate nõ dato tributo annuo, quem eius decessores regibus pendere soliti fuerant, Ptolemæi contra se iracundiam concitauit, vt misso quodam minitaretur, se & populum & vrbem malè tractaturum. Cæterùm cùm pontifex præ amore pecuniæ nihil ijs minis moueretur, & Iosepho fratris sui Tobiæ filio petenti concessisset, vt ad Ptolemæum iret: ille regis legatũ hospitio magnificè exceptum, & muneribus preciosis donatum præmisit, se consecuturum pollicitus. Qui ad Ptolemæum reuersus, quæ facta sint cõmemorat, Iosephi bonitatem exponit: eumq; multis eius laudibus apud regem & reginam commemoratis legatum affore dicit. Deinde cum Iosephus paratis rebus suis Alexandriam venisset, ac Ptolemæum Memphi esse audiuisset: obuiam illi proficiscitur, vnà cum vxore in curru sedenti, eo quoque præsente quem hospitio acceperat, & regi dicente, eum adolescentem esse, cuius bonitatem & liberalitatem commendasset. Ptolemæus igitur prior Iosephum allocutus, currum conscendere iubet, & de pontifice queritur. Iosephus verò ętatem excusans, petit vt ei rex veniam det. Nam senes & pueros eadem esse sententia: se verò adolescentes, quicquid deberetur, persoluturos. Hinc magis etiam aucta est regis erga illum beneuolentia. Rege Alexandriam reuerso, proceres Syriæ, venerant enim ad redimenda vectigalia, quæ potentibus ciuibus rex quotannis vendere solebat) conspicati Iosephũ illi assidere, indignati. cumque octies mille circiter talentis vectigalia Cœlesyriæ, Phœniciæ, Iudææ, & Samariæ licerentur: Iosephus duplum obtulit. Non abnuente rege, sed an sponsores haberet, rogante: respondit, se eos prædes daturum, quibus fidem non abrogaturus esset. Pergente interrogare, quinam ij essent? Te, inquit, rex, vxoremque tuam sponsores do, ac Ptolemæus cum risu exactionem vectigalium illi promittit. Accepta igitur militum circiter duobus millibus, in Syriam contendens, cùm Ascalonem venisset, ac à ciuibus non modò nihil impetraret, sed contumelijs etiam afficeretur: primoribus comprehensis & occisis, eorumque opibus publicatis, regi ad duo millia talentorum mittit. qui actis collaudatis, ei quicquid velit facere permittit. Ea re Syri territi, Iosepho alacriter suscepto, tributa penderunt. Vnde magno lucro facto, magnis muneribus Ptolemæo, Cleopatræ, & aulicis eorum omnibus missis, ea felicitate per annos duos & viginti est vsus. Cum autem duas vxores duxisset, e priore septem liberos, ex altera fratris sui filia vnam duntaxat prolem suscepit, quam hac ratione duxit. Cùm saltatriculam quandam deperiret, atque animi ægritudinem fratri aperuisset: ille se amoris ministrum fore pollicitus, noctu filiam suam ad eum deduxit. Quo sæpius facto, atque amore aucto, arcanóq; cognito, fratris filiam matrimonio sibi iunxit, ex eáque filium Hyrcanum suscepit. Qui annos tredecim natus, & prudentiss. & acrimoniam suam demonstrauit. Nam missus à patre cum ccc. boum iugis ac prædium quoddã biduum dissitum itinere excolendum, iugorũloris non acceptis: cùm bubulci hortarentur, vt ea per nuncium à patre peteret, eorum cõsilio acquieuit, sed x. boum iugis immolatis, carnes inter operarios distribuit, & tergoribus concisis boues alligauit, atque ita opere confecto domum redijt. At pater eam calliditatem admiratus, illum præ cæteris filijs, ęgrè id ferentibus, & amauit & magnifecit. Nato autem filio Ptolemæo, principes prouinciarum illi parentium Alexandriam ibant ad natalicium festum celebrandum. Iosephus autem ob ætatem tardus, aliquem ex filijs eò ire iubebat. Cæteris autem recusantibus, Hyrcanus iter tum recipit, ac patri autor est, ne munera illò mittat, sed Alexandrino procuratori scribat, vt aurum sibi det, quo munere compararet. Ille collaudato filij consilio procuratori scribit, qui non minus tribus millibus, talentum administrabat, vt det filio quantum ei opus sit. Neque verò putabat vltra x. ta-

lenta

Marginalia: Theopompi. — Theodectes. — Dissensio de LXXII ratione cõuersionis. — Iudæi nũc Antiocho, nunc Ptolemæo parent. — Iosephus Ptolemæo placato vectigalia Syriæ redimit. — Iosepho posterior vxor quomodo nupserit. — Hyrcani præcox ingenium. Agricultura.

lenta petiturum ad munera regi offerenda. Illo acceptis literis Alexandriam eunte, reliqui Iosephi liberi paternis amicis scribunt, vt Hyrcanum per insidias è medio tollant. Sed puer reddita procuratori epistola, quot talentis opus esset, rogatus, cùm mille petijsset, ac x. tantum accepisset, iratus hominem in vincula coniicit. Ptolemæus verò misit ad eum, seque mirari dixit, cur in conspectum suum non venisset, ac paternum procuratorem vinxisset. Illo respondente, se venire noluisse, donec munera parasset, ac seruum ob contumaciam mulctasset: risit rex, puerique magnanimitatem admiratus. Enimuerò procurator, cum intelligeret opem sibi ferri à nemine, datis mille talentis, vinculis liberatur. Hyrcanus autem c. pueros robustissimos & literarum gnaros talento singulos emit, & totidem virgines tantidem. Alijs igitur dena talenta regi offerentibus, ijs verò qui munificentiores esse studebant, vicena non supergressis: Hyrcanus pueros & virgines regi & Cleopatræ obtulit, quorum quilibet singula talenta afferent. Regis porrò amicis & ministris, multorum talentûm munera dedit. Ptolemæus autem puerum admiratus, hortatus est, vt peteret quæ vellet, is verò non aliud perijt, nisi vt patri & fratribus de se scriberet. Id fecit Ptolemæus, eumque regaliter donatum ablegauit. Fratres verò cognito honorifico eius reditu, obuiam egressi sunt, eius perimendi causa, ne patre quidem refragante ex iracundia ob insumptam pecuniam. Fratribus eum adortis, cùm ex eorum satellitibus multi, tum ipsorum duo ceciderunt. Quamobrem tertius, & vltra Iordanem profectus, bellum Arabibus intulit: & sumptuoso castello extructo, partes illas per septé annos tenuit, quandiu Magni Antiochi filius Seleucus Syriæ potitus est. Cui cùm frater Antiochus Epiphanes successisset: præ metu illius, necem sibi consciuit, cuius pecuniam Antiochus accepit. Ptolemæo quoque Epiphane Ægypti rege mortuo, duobus paruulis filiolis relictis, quorum alter Philometor, alter Physcon vocabatur: Antiochus ætate puerorum contempta, Ægyptū bello petit, ab eaque repulsus est, Romanis edicentibus, vt illa prouincia abstineret. Inde rediens, Hierosolyma contendit, vrbéque citra dimicationem potitur, apertis portis per ipsius studiosos receptus. Nam post obitū Oniæ pontificis, Antiochus dignitatem illam in Iesum fratrem illius contulerat: eiq; iratus, fratri eius minori tradiderat, nomine Oniæ. Nam cùm Simon tres filios suscepisset, sacerdotium ad eos omnes peruenit: ac Iesus se Iasonem nominauit, Onias Menelaum, ortóque dissidio inter hos, populi quoque secessione facta, plures à Iasone steterūt, cæteri à Menelao, cui & Tobiæ liberi opem tulerunt. Sed cùm à maiori parte opprimerentur, Ad Antiochum se contulerunt, & patrijs institutis desertis, Græcorū mores sunt amplexi: ascitóq; præputio, pudendorū circuncisionem velare studuerunt. Ab horum igitur factione portis apertis, vrbe potitus Antiochus Epiphanes, multis occisis, magna pecunia rapta, Antiochiam redijt. Biennio pòst denuò Hierosolyma ascendit, & vrbe dolo occupata, ne ijs quidem pepercit, à quibus receptus fuerat: sed & templo spoliato, & absconditis thesauris ablatis, & legitimis sacrificijs interdictis, & vrbe direpta, & populo partim cæso, partim capto, & pulcherrima vrbis parte incensa, & porcis in templo immolatis: tandem mœnia quoque diruit, extructáque arce inferioris vrbis, & Macedonico præsidio imposito, populum coegit suos deos colere, & circumcisione puerorum abstinere: relictis ibi qui ad ista facienda ciues vi cōpellerent. Quo tempore Eleazarus sacerdos, eiusque discipuli Maccabæi, cum matre sua pro diuinarum legum obseruantia certamina obierunt. Acij qui vim sustinere non poterant, imperata faciebāt: qui verò generosis prædíti animis, iniquis edictis aduersabantur, acerbis cruciatibus interibāt, aut semineces in cruces agebantur. Eorum verò vxores, pueris quos circuncidissent, de collis earum suspensis, tyrannici satellites laqueo præfocabant. Quòd sicubi librum Hebraicę scripturæ inuenissent, eum abolebant, possessore miserabiliter interfecto. Itaque Samaritani non iam se Iudæorum cognatos profiteri, sed Sidonios sese nominare, & Garizinam ædem Græcanici Iouis appellare. Cæterùm erat tum sacerdos nomine Mathathias, filius Ioannis, Simonis nepos, Asamonæi pronepos, quinque filiorum pater, Ioannis cognomento Gaddis, Simonis Tathis, Iudæ Maccabæi Eleazari Auræ, Ionathæ Apphi. Cùm autem regij satellites in eorum vicum venissent, & Mathathiam primum, vt aliorū principem, ritu græco rem diuinam facere iussissent: ipse cum filijs renuit, & alio-qui sacrificarat, & duce Appelle tyrannici edicti ministro per indignationem interfectis, atque euersa in solitudinem contendit. Quorum æmulatione alij quoque multi incitati, cum vxoribus & liberis eódem profugientes, in speluncis vitam egerunt. Verùm Antiochi duces contractis copijs eos in sabbatho aggressi, multos in speluncis, non repugnantes ob festi ocium, cōbusserunt. Qui cladi superfuerant, ad Mathathiam confugerunt. Is eos hortatus, vt in sabbathis etiam pugnarēt, ne ab hostibus occasionē festi captantib. impunè cęderentur, collectis virib. & aras euertit, & nefarijs sacris pollutos occidit, & pueros circūcidi iussit. Ita imperio per vnū annū gesto, filios ad cōcordiam & sui æmulationē cohortatus, vt, si opus esset, pro lege nec mortē oppetere dubitarēt, ex morbo decessit. Cuius filius Iudas, qui & Maccabæus, rerū administratione suscepta, fratrū & aliorū ope hostibus Iudæa expulsis, populares à quibus leges violatæ erāt, supplicijs affecit, & Appollonium Samariæ prætorem cum maxima exercitus parte cecidit. Quo Ciliciæ prætor cognito, eū aggressus est: sed profligatus, in fuga cum multis suorū cecidit. Quamobrem iratus Antiochus, Lysiæ suarum rerū curatori iussit, vt Iudæam subigat, Hierosolyma euertat, & gentem sub corona vendat. Is cùm tres duces cum ingentibus copijs misisset: Iudas hostium multi-

Munera Ptolemæo oblata.

Fratrum cum Hyrcano dimicatio.

Hyrcani exilium et interitus.

Philometor. Physcon.

Antiochus Epiphanes Hierosolymas grassatur.

Samaritanorum defectio.

Mathathias & Maccabei tyrannidi Antiochi se opponunt.

Iudæis factus est sabbatho antiquior.

Iudas Maccabeus duces Antiochi profligat.

multitudine conspecta, suos milites fiduciam in Deo collocare iussit, & vesperi cœnatus, crebris pyris in castris accensis, nocturnóque itinere facto, circa diluculum hostes adortus, in pugna & fuga vltra tria millia interfecit. A cæde hostium reuersus, castra diripuit: & opima præda magnisque opibus partis, lætus domum se recepit. Sequenti anno Lysias pluribus copijs accitis, in Iudæam impressionem fecit, quorum præcursoribus à Iuda superatis, reliquum exercitum Antiochiam reduxit, vt cum maiori numero Iudæam repeteret. Iudas autem ad expurgandum templum Hierosolyma profectus, cùm id desertum & alicubi crematum reperisset, fleuit, eóque repurgato, vasa noua aurea intulit, candelabra, mensam, aram: & nouum sacrarium ex lapidibus ferro nō excisis extruxit, suffijt, holocausta obtulit, panes in mensa apposuit. Hæc eodem die facta sunt, quo templum pollutum fuerat, & cultus profanatus, triennio elapso, secundum Danielis oraculum, annis antè c c c c. & v i i i. editum. Ab eo tempore festum agunt Iudęi instauratæ religionis, quod Luminaria vocant. Præterea vrbem mœnibus circundedit, & præsidio munijt. Iam quia finitimæ gentes ex inuidia multos Iudæos per insidias cędebant: eas Iudas bellis vlciscebatur ac reprimebat. Cæterùm Antiochus cùm audiuisset vrbem in Persia esse Elymaidem opibus abundantem, & fanum in ea Dianæ preciosis donarijs refertum: contra eam proficiscitur, sed à ciuibus in aciem egresis ab obsidione repulsus, fuga le Babylonem recepit, plurimis militibus amissis. Eam cladem dolenti, vt sui duces etiam à Iudęis victi essent, nunciatur. Vnde mœrore aucto in morbum incidit, ex quo cùm sibi moriendum esse videret, suis ministris conuocatis, id sibi accidere dixit ob gentem Iudaicam infestatam, & templum spoliatum. His dictis expirauit, regni curatore relicto Philippo quodam ex amicis, cui annulum & diadema, filio suo Antiocho apportanda, dedit. De cuius obitu Lysias certior redditus, filium eius regem declarauit. Eupatoris nomine indito. Cæterùm Macedonibus, qui Hierosolymis in præsidio relicti erant, Iudæos qui in templum sacrificandi ergo ascendebant, infestantibus: Iudas tollendi præsidij cupidus, castellō fortiter oppugnabat. Eo puer Antiochus nunciato iratus, ingentes copias cōtra Iudæam & Hierosolyma ducit: cui Iudas obuiam profectus, ex propugnatoribus ad D. C. occidit. Eleazarus verò cognomento Auta, Iudæ frater in altissimum elephantum, regis thoracibus armatū, ratus ei regem insidere, magno impetu inuectus belluæ ventrem subijt, cuius interfectę ruina oppressus, & ipse interijt. Iudas autē viribus hostium visis, Hierosolyma redijt, ad tollerandam obsidionem se paraturus. Antiocho igitur vrbem oppugnante, ex defensoribus hostem strenuè propulsantibus ob commeatus inopiam multi diffugiebant. Sed cùm Lysias dux & Antiochus intellexissent, Philippum quem moriens Antiochus regni curatorem reliquerat, imperium sibi vendicare: ijs conditionibus cum obsessis pepigerunt, vt eis patrijs legibus vti liceret. Antiochus verò in vrbem receptus, cùm templum munitissimū esse vidisset, spreto iureiurando, euerso muro, abductóque Onia pontifice, qui & Menelaus dicebatur, q. patri suo cogendi Iudæos ad patria instituta violanda autor fuisset multisque malis causam præbuisset, discessit, eumque Berrœam missum denique sustulit, hominem impium cum annos x sacerdotio functus esset. Pontificem verò designauit Alcimum, qui & Ioachimus dicebatur, Philippum quoque superatum & captum occidit. Cæterùm Onias Simonis Iusti filius pontificis quem pater moriens, vt dictum est, puerum reliquerat, cùm Antiochus pontificatum Alcimo à familia pontificia alieno dedisset, in Ægyptum confugit, atque à Ptolemæo honorificè susceptus, loco in Heliopolitana regione capto templum instar Hierosolymitani condidit. Demetrius porrò Seleuci filius, cùm Romæ in Syriæ Tripolim profugisset, Antiocho & Lisia cōprehensis, vtrumque occidit, secundo anno regni Antiochi. Apud hunc Demetrium Alcimus pontifex, & Iudæorum exules ac improbissimi quique Iudam Machabæum & totam gentem de interfectis regis amicis accusarunt. Qua criminatione irritatus, Bachidem intimum amicum cum maximis copijs misit, mandauitque vt Iudam & suos occideret. Is in Iudæam profectus, Iudam & fratres eius ad pacem prouocauit. Sed illis fidem ei non habentibus quidam plebei homines iureiurando accepto, ad illum transfugerunt, quis spreta religione, x l. eorum interfectis, cæteros à transfugio deterruit: & ijs qui regionem incolebant. Alcimo pontifici patère iussis, Antiochiam redijt. Alcimus verò singulos blandè alloquendo, & omnibus sibi conciliandis, celeriter magnum exercitum exulum maiori ex parte & impiorum hominum contraxit, quibus ad Iudæ studiosos trucidandos vtebatur. Quod exemplū cùm Iudas in aduersam factionem retorqueret, Alcimus Demetrium perpulit, vt Nicanorem cum ingentibus copijs contra Iudam mitteret, mandaretque ne genti parceret. Is in Iudæam profectus, Iudā per speciem pacificationis dolo capere instituit: à quo fide data acceptáque, cum copijs in vrbem receptus, inter salutandum & colloquendum signum dat suis, vt virum comprehendant. At ille insidijs animaduersis, ad Iudæos prosiliens, effugit. Nicanor igitur eo conatu frustratus, iam aperto Marte rem gerens, superior factus, Iuda in arcem Hierosolymitanam compulso, minatur populo, ni illum dedant, se templum euersurum. Iudas verò suos M. viros ad rem fortiter gerendam cohortatus, impetum in hostes facit, multos cædit, ac inter alios ipsum quoque Nicanorem, reliqui in fuga omnes cadunt. Sic Iudæis aliquantisper à bellis quies parta est. Pontifice Alcimo siue Ioachimo ex plaga diuinitùs immissa post quartum sacerdotij annum mortuo, populus Iudæ pontificatum decreuit. Qui Iudas cùm audisset, magnam esse Romanorum potentiam, eosq; subegisse Galatas, Hispanos, Car-

Iudas Rempublicam Iudaicam constituit.

Festū Luminum.

Elymais, vrbs Persica.

Antiochus Epiphanis interitus.

Antiochus Eupator Hierosolymis potitur.

Eleazarus Auta ab elephanto opprimitur.

Menelai & Philippi cædes.

Alcimus.

Onias templum in Ægypto extruit.

Demetrius Seleuci filius Antiocho & Lysia cæsis Iudæos infestat.

Nicanor à Iuda cæditur.

Iudas creatus pontifex societatem belli cum Romanis coit.

Carthaginenſes, Libyam, totam Græciam, & Perſeum, Philippum atq; Antiochum reges. legatos ſocietatis petendæ cauſa miſit, rogauitq; vt Demetrio ſcriberent, ne Iudæis bellum inferret. Ac Romani quidem & amicitiam & ſocietatem Iudæis promiſerunt. Demetrius autẽ morte Nicanoris, & internecione exercitus cognita, denuò Bachidem miſit, qui cum ad Iudam properaret, in quodam vico cum ſuis mille viris caſtrametatum: ij metu copiarum illius, Iudæ recedendi & ſalutis quærendæ autores fuerũt. Ipſe verò dixit: Abſit vt ſol videat me tergum dare hoſtibus, & quamuis multi è ſuis profugiſſent, tamen diu æquo Marte cum hoſte certauit: & circa ſolis occaſum, cum audaciſsimis impetu in cornu dextrum ſacto, in quo Bachides curabat, phalangem diſiectam in fugam compulit.

Iudas à Bachide ceditur.

Qui autem in ſiniſtro cornu erant, Iudam circumuenerunt: qui dum pugnam cum ſuis ciet, multis cæſis, tandem & ipſe cadit, poſt ducis interitum milites quoque fugerunt. Obijt tertio pontificatus pręclarè geſti anno, cum quidem ſe virum fortem præſtitiſſet, pro libertate patriæ quiduis & facere & perpeti paratus.

Iudæi desertores pios exagitant.

Poſt illius interitum, Iudæis impijs & patriarum legum violatoribus Bachides prouinciæ adminiſtrationem mandauit: qui populares ſuos varijs modis afflixere, & Iudæ amicos comprehenſos ad Bachidem adduxerunt, quos ille prius excruciatos necauit. Sed cùm reliquiæ amicorum Iudæ, fratri eius Ionathæ perſuaſiſſent, vt Iudæorum dux eſſe vellet:

Ionathas fratri succedit.

Bachides inſidias eis tetendit, & cum ſocijs in deſertum profugum, perſequi maturauit. Ionathas verò fratrem Ioannem, ad Nabathæos Arabes amicos, vt impedimenta illorum fidei crederet, miſit, quem vnà cum comitibus Amaræi liberi in itinere ſarcinis direptis, per inſidias occiderunt.

Amaræi Ioannis cæ sidant pœnas.

Bachides verò cùm Ionatham ſabbatho quæreret, ratus propter feſtum non pugnaturum, deceptus eſt. Nam cùm ſalutem ciuium agi diceret, acie inſtructa, multis occiſis, ſtricto enſe impetum in Bachidem fecit. Sed cùm aberraſſet, cum ſuis ſocijs in amnem deſiluit, eumque tranauit. Bachides in caſtellum Hieroſolymitanum reuerſus, principum Iudæorũ filios obſides ſumptos in arce concluſit. Ionathas porrò cædem fratris Ioannis vlturus, cùm Amaræi filij nuptias celebrantes, ſponſum & ſponſam cum ſumptuoſo comitatu ex vrbe in vrbem ducerent: inſidijs in monte quodam collocatis, omnes interficit, & ea quæ ferebant, diripit. Degebat autem cum fratre in fluminis paludibus. Bachides autem relicto in Iudæa præſidio, ad Demetrium eſt reuerſus.

Delatorũ pœna.

Ab eo tẽpore populo ad biennium quiete conceſſa, Ionathas & ſui metus expertes in Iudæa verſati ſunt. Qua de cauſa Iudæi deſertores regi Demetrio ſignificant, ſi quis contra Ionatham mittatur, hominem ſine labore comprehenſum iri.

Ionathæ pacificatio cum Bachide, pontificatus, & auctio regum.

Bachides igitur in Iudæam miſſus, cum omni adbibito ſtudio eam capere non poſſet: L. ſelectos ex ijs qui rem falſò ad regẽ detuliſſent, occidit. Ionathas verò cum Simone & ſocijs in turribus, quas in deſerto ſtruxerat, ſe tenebat. Quas dum Bachides oppugnat, fratre Simone in caſtello relicto, clàm egreditur: & multis ex agro conductis, noctu in hoſtes impetum facit, ac multos ipſe multos Simon cædit, clàm & ipſe caſtello egreſſus, obſidionalib. machinis incenſis. Ea clade Bachidem mœſtum recedendi cauſam honeſtam quærere, cùm intellexiſſet Ionathas, per legatos illius amicitiam petit. Quam cùm Bachides ea conditione accepiſſet, vt captiuis vtrinque redditis, iureiurando affirmarent, neutrum alteri deinceps arma illaturum: digreſſus, non amplius Iudæos inuaſit. Ionathas verò populariũ remp. ſecurus adminiſtrauit, ac ſupplicium de impijs ſumpſit.

Alexãder Antiochi filius Demetrio victo Syria potitur, et Cleopatrã ducit.

Cæterùm Alexander Antiochi Epiphanis filius, Ptolemaide per proditionem occupata, Demetrium perturbauit, vt copias contraheret, & Ionathæ amicitiam ſocietatemq; expeteret, poteſtate data exercitus conſcribendi, & pueros obſides à Bachide in caſtello concluſos recipiendi. Ionathas igitur Hieroſolyma profectus, regis epiſtola populo & militibus præſidiarijs audientibus recitata, pueros ex arce receptos, parentibus reſtituit, atq; vrbem renouat, mœnia inſtaurat. Alexandro quoq; ſocietatem eius expetente, & amicitiam ſuam cũ pontificatu, muneribus miſsis, offerente: pontificia ſtola in feſto tabernaculorum quarto poſt Iudæ fratris interitum anno induta, milites & arma parat. Alexander verò Demetrio acie victo (nã is in paluſtrem locum cum equo illapſus, vnde emergere haud facilè poterat, ab hoſtib. circumuentus, & vulneribus confectus, multis prius interfectis, anno regni XI. interijt) regno Syriæ potitus, Cleopatram Ptolemæi Philometoris filiam ducit, Ionatha etiam ad nuptias inuitato. Qui cùm Ptolemaidem veniſſet, tam à Ptolemæo quàm Alexandro honorificè eſt exceptus. Demetrio porrò, defuncti Demetrij filio cũ ingentibus copijs ex Creta in Ciliciam profecto: Alexander ſolicitus Antiochiam properat, ad loca illa in tuto collocanda, Syria Apollonio Dao mandata.

Ionathas Apolloniũ confligat.

Qui cum Ionatha expoſtulans, quòd ſolus regi non parẽret, obiecta genti ignauia, ad pugnam eum prouocauit. Iis verbis commotus pontifex, prælium cum Apollonio committit: & multis hoſtium cæſis, atque vrbibus Syriæ captis, cum luculenta præda victor Hieroſolyma reuertitur.

Ptolemæi & Alexandri diſsidiũ atq; interitus.

Quo cognito Alexander Ionathę nunciari iubet, ſe gaudere clade Apollonij, qui contra ſuam ſententiam ei amico & ſocio arma intulerit. Sed Ptolemæus Philometor Alexandro claſſe & pedeſtribus copijs opem ferens, Ptolemaide inſidijs generi, quas per Ammoniũ è ſuis amicis quendam ſtruxerat, penè interiſſet: quibus euitatis, dedi ſibi poſtulauit Ammoniũ, quod Alexandro detrectante, eũ inſidiarũ fuiſſe conſcium iudicans, & belli ſocietate abſtinuit, & affinitatẽ diremit, & filiam ab eo auulſam, & auxilia Demetrio per legatos pollicetur: quarum cõditionũ vtramq; illo alacriter amplexo, Antiochenis perſuadere conatus eſt, vt Demetrium reciperent, Idq; ob Alexandri odium propter paternas iniurias & Ammoniũ facilè impetratum.

tratum. Illo igitur eiecto, atque in Ciliciam profecto: Antiocheni Ptolemæum regem declararunt: & bina diademata, vt & Ægypti & Syriæ regem, gestare coegerunt. At ille vt homo prudens futura considerans, ne Romanorum odia, quorum opes magnæ essent, susciperet: Antiochenis persuadet, vt Demetrium recipiant: & Alexandrum Syriam cum ingenti exercitu inuadentem, & Antiochenum agrum vrentem, Demetrio socio, cui iam filiam despõderat, prælio commisso profligat: Alexander itaq; victus, in Arabiam cõfugit: Ptolemæus, equo elephanti barritu perterrito excussus, & ab hostibus circundatus, multa in capite vulnera accepit, & à satellitibus ægrè ereptus, quatuor dies sensu & sermone destitutus iacuit. Quinto die nonnihil recreatus, & capite Alexandri accepto, ab Arabiæ dynasta misso, interitu inimici delectatus, ipse quoque paulò post obijt. Demetrius Nicanor Asia potitus, cùm post Alexandrum annos quinque regnasset, milites Ptolemæi corrumpere cœpit, & societatis & affinitatis immemor: qui cum elusa illius calliditate, Alexandriam redirent, elephantis ipse potitus est. Ionatha verò arcem Hierosolymitanam, in qua Macedonum & Iudæorum desertorũ præsidium erat, oppugnante: quidam noctu elapsi, Demetrio obsidionem nunciarunt. Is cum exercitu Ptolemaidem profectus, Ionatham per literas ad se accersit. Ille verò non omissa obsidione, sacerdotibus & populi senioribus assumptis, allatáq; magna pecunia Demetrium placat: à quo & honos ei habitus est, & pontificia dignitas confirmata. Cùm verò Demetrium rebus pacatis nullum bellum timentem, ob imminuta stipendia, militum odia suscepisse, quidam ex Alexandri ducibus Triphon cognouisset, à Malcho Arabe Alexandri filium Antiochum, qui ibi educabatur, aufert, quòd ei paternũ imperium se velle restituere diceret. Demetrius autem Ionathæ societate multis pollicitationibus impetrata, ac tribus millibus militum ab eo acceptis, Antiochenos, qui ob acceptas iniurias succensentes, seditionem mouerant, in fugam vertit, vrbem incendit, multos occidit: donec arma ponere, & se illius fidei permittere, sunt coacti. Seditione hoc modo compressa, Iudæos donis affectos Hierosolyma remisit, Ionathæ gratias egit. Sed post adeò promissis non stetit, vt & bellum ei minatus fuerit: idque re ipsa intulisset, nisi Tryphon ex Arabia in Syriam reuersus, Antiochum tum adolescentulum diademate ornasset, ac Demetrio bellum intulisset, acceptis ijs militibus, qui ob stipendiorum imminutionem illum reliquerant. Is Tryphon prælio victor, cum Antiochiam & elephantes cœpisset, Demetrius in Ciliciam abit. Ionathas verò ab Antiocho puero ad belli societatem accersitus, ei se & socium & amicum fore, & Demetrio bellum illaturum pollicetur, & rem statim aggressus, effecit, vt multæ vrbes Syriacæ à Demetrio ad illum deficerent. Deinde Simone fratre in Iudæa relicto, contra Demetrij duces est profectus. Simon quoque Besura Iudææ oppidum, in quo Demetrij præsidium erat, in eas angustias obsidione compulit, vt fide accepta milites dicederent, & suum illi præsidium imposuit. Ionathas verò Demetrij ducibus profligatis, & ad duo millia hostium cæsis, Hierosolyma reuersus, legatos Romam misit ad pristinam amicitiam renouandam. Qui prioribus decretis à senatu confirmatis, in reditu Spartam venerunt (nam id quoque mandarat Ionathas) & à Spartanis amanter excepti sunt, Iudæis amicitia & societate promissa. Demetrij duces acceptam cladem resarcire cupientes: maiores copias contra Ionatham eduxerunt: qui cùm repentè eis occurrisset, non ausi aperto Marte cum eo congredi, noctu fugerunt, quos cum fuga cognita interdiu persequens non adeptus esset, ex Arabia Nabathæorum magna præda & mulris captiuis abductis recedit: ac populo conuocato suadet, vt vrbis mœnia renouent, & ruinas murorum templi restituant. Eo consilio omnibus probato, ipse ei operi intentus, Simonem fratrem ablegat, vt regionem in tuto collocet. Demetrius in Mesopotamiam profectus, vt Babylonem & superiores satrapias acciperet, ab incolis Græcis & Macedonibus deditionem, & operam ad debellandum Arsacem Parthorum regem pollicentibus, susceptus: prælio cũ Parthis commisso, omnibus copijs amissis, ipse capitur. Eo Demetrij casu cognito, Tryphon cupiditate regni occupandi, vitę Antiochi insidiatur. Sed quia Ionathæ amicitiam cum rege formidabat, eo prius per dolum capto, tum demũ inuadere Antiochum in animo habebat. Itaque Scytopolim abit, vbi Ionatham cum quadraginta bellicosorum millibus obuiam egressum fraude circumuenit, muneribus & honoribus conciliatum, vt omni suspitione adempta, incautus opprimeret. Suadet igitur, vt exercitum missum faciat. Nam se paulò post cum ipso Ptolemaidem iturum, ad vrbem & omnia circumiacentia castella accipienda. Ionathas nihil mali suspicatus, exercitum dimittit: ac mille duntaxat viris retentis, Ptolemaide conclusus, capitur, comites eius occiduntur. Quæ Hierosolymis nunciata, populo terrorem incusserunt, ob gentes finitimas, Ionatha capto, contra Iudæos tumultuantes. Sed Simon oratione habita, populum confirmat: ab eóque dux electus, militiæ idoneis conuocatis, mœnibus vrbis, & omnibus quæ ad securitatem pertinerent, curatis: Tryphoni Ionatham captiuum in Iudęam adducenti, cum exercitu occurrit, eique, centum argenti talenta, & duos Ionathæ filios obsides postulanti, si fratrem solui vellet: & si hominis improbitatem intelligebat, tamen, ne sibi fratris salus neglecta crimini daretur, & pecuniam & pueros misit. Quibus Tryphon acceptis, pactis non stetit: sed cum exercitu Hierosolyma contendit, subsequente Simone, & ex aduerso castra locante. Verùm copia niuis impeditus, in Syriam cõuerso itinere, Ionatham interfecit. Fratre post tertium annum pontificatus mortuo, Simon populo suffragijs pontifex declaratus, Macedonibus tributa pensitare destitit.

Demetrius Nicanor Asiæ rex

Demetrius Antiochenam seditionẽ Ionathæ ope sedat.

Ionathas se cũ Tryphone & Antiocho contra Demetrium coniungit.

Ionathæ Romanũ & Spartanis fœdus.

Demetrius à Parthis capitur.

Tryphon Ionatham per insidias occidit.

Simon Ionathæ fratris succesor, feliciter imperat.

nit. Ac Iudaica gens sub eius principatu per quàm fortunata fuit, & finitimis populis dominata, multas vrbes euertit, ne hostium receptacula essent: montem altissimum, in quo arx ædificata fuerat, continenti triennij labore in planiciem redegit, vt templum emineret. Tryphon autem Antiocho cognomento Deum, cuius tutor erat, quarto regni anno interfecit, & eum esse mortuum vulgabat: & militibus pecuniam pollicebatur, si se regem creassent, qui spe magni lucri impulsi, voluntati eius satisfecerunt. Sed Tryphon voti compos factus, simulatione detecta, militum animos à se alienauit, vt eo deserto ad Cleopatram, Demetrij vxorem Seleuciæ inclusam irent. Quæ Antiochum oberrantem, qui seruator vocabatur, Demetrij fratrem, atq; ob Tryphonem passim exclusum, spe nuptiarum & regni ad se accersiuit: verita, ne Seleuciani vrbem Tryphoni traderent. Qui cùm Seleuciam venisset, contra Tryphonem proficiscitur: eumq; victum, & Syria superiore eiectum in castello quodam quo confugerat, obsidet, Simone pontifice ad amicitiam suam inuitato, quam ille amplexus, cibaria militibus suppeditat. Sed Tryphon, cum inde Apameam profugisset, vrbe expugnata, captus occiditur, cùm triennium regnasset. Antiochus verò meritorũ Simonis oblitus, Cendebæum ad vastandam Iudæam, & Simonem comprehendendum mittit: quo Simon deuicto, reliquum ætatis pacatè exegit, cùm Iudææ annos VIII. præfuisset. Perijt autem insidijs Ptolemæi generi sui, vxore & duobus filijs in vincula coniectis. Nam tertius Ioannes, qui etiam Hyrcanus vocabatur, effugerat: & ob paterna beneficia ab Hierosolymitis receptus est, Ptolemæo non admisso. Is paterno sacerdotio potitus, Ptolemæo bellum intulit, in castello Dagone agenti: ac vt obsidione præualebat, sic misericordia matris & fratrum vincebatur, quos Ptolemæus in murum productos, in conspectu illius cruciabat: quamuis matre obtestante, ne sua causa segnius ageret. Dum obsidio ita trahitur, septimus annus instat, quo Iudæis ocium agere solitum est, eàque de causa bello intermisso, Ptolemæus occisa matre & fratribus Hyrcani, ad Zenonem Cotylam Philadelphiæ tyrannum confugit. Antiochus verò Simoni ob acceptam cladem iratus, Iudæam inuasit: & agros populatus, Hyrcanum obsidet, ex turribus altissimis, quas ad Septentrionem excitarat, impetum in mœnia faciens. Sed nihil proficiebat, tum ob defensorum fortitudinem, tum ob murorum firmitatem, aquarumque copiam ex imbre modò collectam. Cæterùm Hyrcanus veritus, ne commeatu deficeretur, bellicosis duntaxat retentis, reliquam multitudinem vrbe expulit: qui cùm ab Antiocho abire non sinerentur, extra mœnia moriebantur. Quos, ij qui intus erant, miserati, in vrbem receperunt. Sed cùm festum tabernaculorum instaret, Hyrcanus ab Antiocho septem dierum inducias, ad festum celebrandum, petijt: quas ille non modò concessit, sed & victimas sumptuosas cum donarijs misit, ob eam pietatem Pij cognomentum adeptus. Quæ eadem Hyrcano causa fuit, vt per legatos ab illo peteret, vt patriam suis ciuibus Rempublicam restitueret. Cui respondit Antiochus, si arma traderent, & de ciuitatibus extra Iudæam sitis tributa penderent, & præsidium acciperent, sed & bello abstinere, & postulatis eorũ annuere velle. Iudæi verò cætera amplexi, præsidium repudiarunt: ac pro eo dederunt obsides, argentique talenta quingenta. Hac ratione mitigato Antiocho, solutáque obsidione, Hyrcanus è monumento Dauidis tria millia talentûm deprompsit: initáque cum Antiocho amicitia, eum in vrbem recepit, & contra Parthos ducentem comitatus est. Vbi cum Arsace congressus Antiochus, cum maiore parte exercitus & ipse perijt. Ei in regno Syriæ Demetrius frater, sub expeditionem Antiochi solutus ab Arsace, successit. Cæterùm post Antiochi interitum, Hyrcanus multas Syriacas vrbes Idumææ multas cœpit: & subactis Idumæis, ea conditione in patria versari concessit, si circunciderentur, & moribus Iudaicis vterentur. Qui amore natalis soli, & circumcisionem, & reliqua tollerarunt. Cùm autem Demetrius bellum inferre Hyrcano statuisset, ea re impeditus est, quòd Syri & milites, eius improbitatem detestati, per caduceatores à Ptolemæo Physcone petierant, vt sibi ex Seleuci familia daret aliquem, qui regnum susciperet. Is Alexandrum Zebinam misit, à quo Demetrius victus, Ptolemaidem se recepit: sed ab vxore Cleopatra exclusus, Tyrum confugit, vbi captus & excruciatus perijt. Alexander autem regno potitus amicitiam cum Hyrcano pepigit: sed ab Antiocho Grypo Demetrij filio regnum sibi vendicante victus, in pugna occubuit. Is Antiochus suscepto Syriæ regno, cum fratre Antiocho cognomento Cyziceno, quòd Cyzici educatus esset, per multos annos bellum gessit. Erat autem is Antiochi à Parthis interfecti, Demetrij fratris, filius vterinus Antiochi Grypi frater. Nam Cleopatra duobus fratribus nupta fuit, primùm Demetrio, deinde Antiocho, vt antè scripsimus. Ac è Demetrio Antiochum Grypum: ex Antiocho seruatore, Demetrij fratre, Cyzecinum Antiochum suscepit. Qui dum inter sese digladiantur, Hyrcanus quiete fruens, vtroque contempto, defecit: neque quicquam amplius eis pependit: ac Iudææ fructibus per ocium perceptis, infinitam pecuniam coegit. Cùm autem Samariam per filios suos Aristobulum & Antigonum obsideret, Samaritani vrgente fame, Antiochi Cyziceni opem implorarunt, qui cùm Aristobulo congressus vincitur. Deinde redintegratis copijs Hyrcani agros vastat, vt ea ratione obsidionem soluere cogeretur. Sed dum multis suorum amissis Tripolim recedit, Hyrcanus Samariam captam penitus delet. Fertur autem, eo die quo duo eius filij cum Antiocho pugnarũt, dum solus vt pontifex in sacrario suffiret, audisse vocem, quæ diceret, Antiochum modò à suis filijs esse victum: idque egressus nunciasse populo, nec deceptus est. Sed dum prosperis

Antiochus Deus à Triphone cæditur.

Antiochus Demetrij frater Cleopatra ducta, Tryphonem occidit.

Simõ Cendebæo superato insidijs Ptolemæi occiditur.

Hyrcanus Antiocho Pio vrbem dedit.

Antiochi Pij interitus.

Hyrcanus Syriæ & Idumææ vrbes subigit, Samariam delet.

Demetrij & Antiochi Zebinæ interitus.

Antiochus Grypus, et Cyzicenus.

Vox ex adyto Hyrcano victoriam nunciat.

Pharisæi.

fortunæ flatibus vtitur, inuidiam Iudæorum effugere non potuit, Pharisæis maximè inuisus, qui sunt ex tribus Iudæorum sectis, & cùm fatum firmarent, tamen quędam in nostra esse potestate, ac fortuitò euenire, nec omnia fieri necessariò statuunt.

Esseni.

Esseni contra fatum rerum omnium dominum constituunt, & hominibus omnia fato contingere censent.

Sadducæi.

Sadducæi fato repudiato, nostræ voluntati ascribunt omnia, & causas bonorum à nobis pendere, & nos temeritate nostra vltrò amplecti deteriora existimant.

Pharisæorum odiũ in Hyrcanum & eius obitus.

Pharisæi porrò, quorũ magna erat apud populum autoritas, cum pridem amici essent Hyrcano, quippe quem discipulum habuerant: pòst nescio qua de causa orta simultate, ab ijs auulsus, in Sadducęorum sententiam cõcessit, ac ritus ab illis traditos abolere instituit. Nam Sadducæi ea pro legibus habenda affirmabant, quæ inscripta relata essent. Quæ verò quasi per manus traderentur, ea non obseruanda esse. Et hac de causa Pharisæis inuisus fuit: qui annis vno & triginta faliciter exactis obijt, filijs quinque superstitibus. Dicitur etiam prophetiæ dono fuisse prędirus, ac prędixisse, duos suos filios natu maximos imperium amissuros esse.

Aristobulus regijs insignibus sumptis, matrem et fratres malè tractat.

Hyrcano defuncto, principatum suscepit Aristobulus: quem cùm in regnum commutare ei placuisset, diadema sumpsit, CCCCLXXXI. annis postquàm populus Babylone Hierosolyma redierat, ac cęteros fratres & matrem de principatu contendentem, in vincula coniecit. Antigonum autem ætate sibi proximum dilexit, pari honore dignatus. Tandem matrem fame necauit, adiecit & Antigoni cædem, calumnijs impulsus.

Antigoni interitus.

Nam cùm is, ægrotante Aristobulo, victor ab expeditione reuersus, tabernaculorum festo magnificè ornatus cum suis satellitib. in templum ascendisset: id factum calumniatores ita interpretabantur, eum ad festum non more plebeio venisse, sed regio splendore vsum esse: & quia cum tanta militum manu ascenderit, consilia contra regem agitare. Aristobulus, qui & suæ securitati, & fratris rationibus consultum vellet, satellitibus suis, in quodam obscuro subterraneo loco constitutis, mandat, vt fratri inermi parcant, armatum occidant. Mittit & ad Antigonum, eumque inermem venire iubet. Sed eius vxor, & qui cum ea cõtra Antigonum conspirant: nuncio persuaserunt vt diceret, fratrem quòd audierit eum noua arma parasse, petere, vt armatus se spectandum ipsi præbeat. At ille nihil mali suspicans, panopliam indutus abit: & cùm ad stratonis rurrim venisset, vbi obscurus ille locus erat, à satellitibus occiditur.

Iudas Essæus vates.

Iudas verò quidam Essæus, multa verè prædicere solitus, cùm Antigonum templum prætereuntem videret, exclamauit, mortem sibi ipsi imprecatus: quòd ille viueret, quem eo die in Stratonis turri moriturum falsò dixisset: quæ cum sexcentis stadijs abesset, non posse Antigonũ, die iam inclinante, illuc peruenire. Quæ dum Iudas diceret, nunciatur Antigonus in illo specu, qui & ipse, quemadmodum maritima

Aristobuli interitus.

Cęsarea, Stratonis turris vocabatur, interfectus.

Eo ad hunc modum sublato, vindicta statim fraternæ cædis pœnas exegit ab Aristobulo. Nã cùm ex intestinis corruptis sanguinem reiecisset, eum minister efferens, in eo loco vbi Antigonus cæsus erat, cruore adhuc consperso, lapsus effudit, vt cum illo misceretur. Quo Aristobulus ex eorum qui id viderant, clamore cognito, lachrymans, præter alia illud quoque effatus, impia sua facta vtique Deum latêre non potuisse, moritur, cùm vnum regnasset annum.

Ianneas Alexander Aristobuli successor, Iudæos malè tractat.

Salome autem, quæ & Alexandra vocabatur, fratres mariti vinculis soluit: & Ianneam, qui & Alexander, gratiorem & moderatiorem cæteris, regem constituit, qui regno suscepto, alterum ex fratribus rebus nouis studentem occidit: alterum, quieti ingenij hominem, honorauit. Bellis contra quosdam gestis, aliàs victor, aliàs victus: tandem ob motam seditionem, contra populares quoq; arma cæpit. Nam cùm in festo immolaturus aram conscendisset, populus eum thyrsis cedrorum petijt (moris enim erat, vt in festo tabernaculorum thyrsos palmarum & cedrorum in manibus gestarent) & conuicijs incessit, quibus commotus, circiter VI. millia occidit. Deinde prælio victus ab Arabibus, Hierosolyma refugit. Ad eam cladem accessit populi seditio, cum quo per annos VI. dimicando, per stipendiarios Cilices & Pisidas, non pauciores L. millibus occidit, qua de causa hominum in eum odia augebãtur adeò, vt cùm interrogaret, quid sibi agendum esset ad abolendas inimicitias? multitudo responderet, Ei moriendum esse.

Alexandri in primarios viros crudelitas pacificatio, victoria.

Post hæc Iudæi plurimi, suscepto cum Alexandro bello, perierunt, & cùm vrbem quandam expugnasset, in quam potentissimi confugerant, eos Hierosolyma perduxit: & eminus conuiuium cũ mulieribus celebrans, per summam crudelitatem DCCC. in cruces sublatis, liberos vxoresque eorum in conspectu illorum adhuc viuentium mactat. Hoc immani facinore id consecutus est, vt aduersariorum ad VIII. millia exulatum irent, & ipse deinceps ocio frueretur:

Antiochus Dionysius Aretas.

donec Antiochus cognomento Dionysius expeditione contra Iudæos suscepta & graui prælio cõmisso, dum laboranti cornu subuenit, victor cadit: quo mortuo, in fugã versus exercitus eius, fame perijt. Post Antiochum Aretas Cœlesyriæ rex, Alexandro acie victo, per conditiones recedit. Post hæc Alexander multis vrbibus Idumæorum Cilicum, Phœnicum & Syrorum triennio expugnatis, Hierosolyma reuersus, à Iudæis ob res bene gestas alacriter est susceptus.

Alexandri prudens consilium regni firmandi, & obitus.

Deinde morbo ex ebrietate contracto, & tribus annis cum febri quartana cõflictatus, expeditionibus non abstinuit. Quem cum regina iam deploratũ videns, suam & liberorũ sortem miseraretur: eam ille monuit, vt mortem suam ad milites celaret, vt castellum, quod obsidebat, expugnarent. Deinde victrix Hierosolyma regressa, potestatis aliquid Pharisęis imperiretur, qui ei populi studia reconciliare possent, ob quos ipse cõtumeliosè tractatos gentis odia incurrisset. Tu igitur, inquit, accersitis eorũ principib. pmittito, vt de meo cadauere, qui multis

illos

filios iniurijs oneratim, suo arbitratu statuant, téque nihil præter eorum voluntatem acturam pollicetor. Quæ si dixeris: & ego honorificè sepeliar, & tu secura imperabis. Vbi hæc vxorem monuisset, decedit, anno regni XXVII. ætatis XLIX. Alexandra verò de mariti consilio omnia exe cuta, tum Pharisæorum beneuolentiam sibi adiunxit, tum regnum constabiliuit, tum mariti funus luculentius quam pro regũ superiorum cõsuetudine effecit. Iam cùm Alexander duos filios reliquisset, Hyrcanũ & Aristobulum: quorum ille tardo erat ingenio, & ad res gerendas inepto, hic animo excitato & alacri: mater Hyrcano, quem ob socordiam pontificẽ designarat, & pharisæis, quib. summã rerũ mandarat, populum parere iubet. Ita cùm regni nomen penes ipsam, autoritas penes Pharisæos esset: regio pacata fuit, nisi q; Pharisæi reginam turbabant, & irritabãt, vt eos occideret, qui Alexandro autores fuissent D. CCC. illos perimendi, ac initio vno occiso, pòst alios atq; alios trucidabant: donec viri potentes cum Aristobulo, cui illa nõ placebant, regiam ingressi, multis verbis factis, & occisis deploratis, eos qui ibi erant, ad misericordiam periclitantium, & ad lachrymas cõmouerunt. Aristobulus etiam cum matre propterea expostulauit, ea verò quod faceret, nõ habebat. Sub id tempus nunciatur, Tigranem cũ ingenti exercitu impressionem fecisse in Syriam, & in Iudæam venturum. Ea fama & populus & regina territi: multa munera magni precij per legatos ad eum Ptolemaidem obsidentem mittũt. Quibus ille acceptis, eos bonis animis esse iussit. Sed modò vastata Ptolemaide; de Acelai in Armeniam impressione certior factus, domũ se ad sua tuenda recipit. Cùm autem regina grauiter ægrotaret, Aristobulus clàm egressus, castella adijt, quib. patern i amici præerant, sola vxore eius rei cõscia, & ab ijs susceptus est, cuius fuga & castellorum omnium occupatione mater cognita, non ipsa tantũ, sed populus etiam admodum perturbati, vxorem eius & liberos in castellum quod supra templum est, transtulerũt. Hyrcanus verò & Iudæorum seniores, vbi didicerunt Aristobulum diebus XV. castellis XXII. potitum esse, ac magnam pecuniam & exercitum coegisse: reginã orarunt, vt exponeret quid de illo statuendum esset. Ea verò se res non amplius curare, vt quæ iamiam moritura esset, dixit, & ipsis permisit vt ea agerent, quæ ex repub. esse iudicarent, nec multò pòst extincta est anno regni IX. ætatis III. & LXX. Matre defuncta, Aristobulus statim Hyrcano fratri, militibus illius multis ad ipsum deficientibus, bellum infert, qui cùm arcem, in qua dudum Aristobuli vxor & liberi conclusi fuerant, confugisset: fratres colloquio habito, inimicitias ea conditione ponunt, vt Aristobulus regnum teneat, Hyrcanus in ocio degat. His pactis iureiurando sancitis, Aristobulus in regiam se confert, in Aristobuli ædes Hyrcanus. Cæterùm Idumæus quidam Antipater, Hyrcani amicus, homo factiosus, strenuus, & pecunijs abundãs, clàm cùm Iudæorum proceribus colloquendo, & Aristobulum

Hyrcanus Aristobulus.

Tigranes.

Acelai.

Aristobulus regnũ occupat.

Antipatri Idumæi fraude Aristobulus & Hyrcanus ad bellum impelluntur.

quasi vitæ fratris insidiantem calumniando, autor est Hyrcano, ad Arabiæ regem Aretam confugiendi. Itaque Hyrcanus Antipatrum illò mittit, vt fidem ab eo accipiat, se non deditum iri hostibus, si ad illum se receperit. Ea impetrata reuersus Antipater, Hyrcanum noctu secum Petram perducit: regem orat Hyrcanus, vt in Iudæam reductum, in regnum restituat. Quod si fiat, pollicetur se ei & prouinciam & XII. vrbes rediturum, quas pater suus Alexander Arabibus ademerit. Aretas igitur expeditione suscepta, Aristobulum ad se victũ, multis ad Hyrcanum deficientibus, Hierosolyma compellit: imperúque facto, in templo obsidet, etiam plebe Hyrcani partes secuta: solis sacerdotib. Aristobulum defendentibus. Cùm autem Iudæi Oniam, virum iustum, & Deo charum, quia aliquando in æstu & siccitate imbrem à Deo precibus impetrarat, rogarent, vt Aristobulum cum sua factione deuoueret, non paruit, sed cùm cogeretur, O Deus rex vniuersi, inquit, quia & ij qui mihi astant, tui sunt, & sacerdotes qui obsidentur, ijdem tui: oro, vt neque his contra illos, neque illis contra hos opem feras. Hac precatione peracta, statim virum lapidibus obruerunt, neque verò multo pòst numen eius impietatis pœnas exegit, violento turbine frugibus regionis vastatis. Scaurus porrò à Pompeio in Armenia bellum cum Tigrane gerente, in Syriam missus, legatos ab Aristobulo & Hyrcano accepit, vtroque auxilia postulante, & Aristobulo se coniunxit, CCCC. talentis acceptis: iussoque Areta discedere, alioqui à Romanis hostem iudicatum iri, obsidionem discussit. Ea soluta, Aristobulus moto contra Aretam & Hyrcanum bello vtrumque vincit. Non multò pòst Pompeio Damascum profecto, cùm multis alijs ex locis, tum ex Iudæa legati venerunt, Aristobuli munus vitem auream D talentũm ferentes: quam se Iosephus Romæ vidisse asserit, in Capitolio dedicatam. Legatis denuò venientibus, Antipatro pro Hyrcano, Nicodemo pro Aristobulo: Pompeius ipsos inter quos controuersia sit, adesse iubet. Cùm autem Iudæi, eorumque duces Damascum venissent, alij regnũ detrectabant, patrium enim esse, vt pontificibus pareant: illos verò, quamuis sacerdotalis sint generis, sacerdotium regno commutasse. Hyrcanus verò fratrem accusabat, quòd principatu ob ætatis prærogatiuam sibi attributo, ab illo spoliatus esset, multis etiam alijs criminibus in illum cõgestis: Antipatri opera amplius mille probatissimorum Iudæorum suffragantibus. Aristobulus contra Hyrcanum ob ignauiam ingenij, quæ contemptum ei facilè pareret, Imperium amisisse, quod sibi necessariò vendicandum fuerit, ne ab alijs occuparetur: neque se alium quàm quo pater vsus esset, titulum vsurpare. Pompeius vim quidem fecisse Aristobulum decernit: sed tum clementer eos allocutus, interim quiescere iubet, donec ipse in Iudæam veniret: tum enim se ordinaturũ esse omnia. Sed cum Aristobulus eo non expectato, in Iudæam recessisset, & Alexandriũ castel-

Aretas Arabs Hyrcanum ad iuuat.

Onias ob pacis studium lapidatur.

Scaurus Pompeij legatus, Aristobulo se fert opem.

Pompeius controuersiæ Hyrcani & Aristobuli disceptator.

castellum occuparet: Pompeius iratus bello suscepto, eum ad se venire iussit. Ille hortantibus amicis ne Romanis aduersaretur, descendit: causaq; dicta, eò vnde venerat, rediit, ac Pompeio iubente vt munitiones traderet, & castellorum præsidibus sua manu scriberet (alioqui enim iis cedere non licebat) paret ille quidem, sed indignabundus Hierosolyma profectus, ad bellum se parat. Pompeio contra illum ducenti, Mithridati cædes à filio Pharnace patrata nunciatur: & ad Hierichunta progresso, vbi opobalsamum nascitur, vnguentorum præstantissimum, quod sturicibus acuto lapide incisis, instar succi exudat: Aristobulus occurrit, supplicans, vt bellum omittat: se pecuniam ei daturum, & Hierosolymis recepturum esse pollicens, quiduis agendi potestate permissa. Ille data venia, Gabinium ad pecuniam & vrbem accipiendam mittit, quo, Aristobuli militibus pacta perfici prohibentibus, re infecta reuerso: ipse Pompeius Aristobulo in vincula coniecto, ad ciuitatem venit non consentientem, aliis Pompeium recepturis. Aristobuli verò factione contrarium censente, qui templo occupato, ad tolerandam obsidionem se parabant. Vrbe autem & regia à ceteris Pompeio traditis, & castris in ipsa vrbe positis, ac templo tertio mense expugnato: milites eos qui intus erant, trucidabant, nihilo secius sacris operantes, & victimas immolantes: ac cædibus referta erant omnia. Iudæis partim à Romanis, partim à sese intereuntibus, vel gladio vel præcipitatione. Pompeius verò cum quibusdam ex suis adytum templi ingressus est, eáque vidit quæ non nisi pontificibus videre fas est: neque tamen, qua erat pietate, quicquam vel ex donariis, vel ex pecuniis attigit. Postridie populum hortatus, vt templū repurgarent, & ritè immolarent, Hyrcano pontificatum restituit: bellique autoribus securi percussis, & tributo Hierosolimis imposito, Romam rediens Aristobulum vinctum cum duabus filiabus, totidemque filiis secum abduxit. Quorum natu maior Alexander arrepta fuga, pòst Iudæam incursauit, neque ei resistere Hyrcanus potuit. Gabinius autem cùm in Syriam venisset, M. Antonium eum exercitu contra Alexandrum mittit, qui prælio commisso hostium ad tria millia cecidit, non paucioribus captis. Alexander autem in castello Alexandrio obsessus, veniam à Gabinio per legatos impetrat, munitionibus quas tenebat traditis, Hyrcanusque pontifex ab eodem Gabinio Hierosolyma reducitur. Aristobulus verò cum Roma in Iudæam profugisset, ac Alexandrium modò euersum instaurare conaretur: Gabinius copias misit, quæ id prohiberent, aut ipsum etiam comprehenderent. Sed cùm multi Iudæi maiori ex parte inermes ad Aristobulum confluerent, cæteris dimissis, solus armatos qui ad VIII. millia fuere, retinuit: ii à Romanis prælio victi, partim cæduntur, partim dissipantur. Aristobulus verò cum mille viris Machæruntem se contulit, ac biduo pòst sauciatus & captos, vnà cum Antigono filio fugæ socio ad Gabinium perducitur, & denuò Romā missus, in vinculis tenetur, regno & pontificatu triennium functus. Gabinius verò in Ægyptum profectus, atque inde reuersus, reperit Alexandrum cum magno exercitu Iudæam obeuntem, & obuios quosque Romanos trucidantem. Cum eo igitur triginta Iudæorum millia ducente, iuxta montem Itabyrium congressus, circiter decem millia occidit, & Hierosolymitanis rebus ex Antipatri sententia constitutis, & aliis magni imperatoria operibus editis, prouincia Crasso tradita, Romam discessit. Crassus autem Iudæam ingressus, templi Hierosolymitani pecuniam, quæ bis mille talenta erant, abstulit, atque omnem templi ornatum spoliauit, qui ad talenta auri octies mille æstimabatur. Rapuit & trabem ex auri CCC. minis fabrefactam. Mina porrò Iudaica libras binas & semissem pendit. His acceptis, contra Parthos profectus, cum exercitu interiit. Vnde Cassius fuga elapsus, in Iudæam ascendit. Apud quem, vt & apud Idumęos, multum potuit Antipater: ibiq; vxore Arabica ducta, nomine Cypro, quatuor suscepit filios, Phasaelum, Herodem, Iosephum, Pheroram, & filiam Salomen. Aliquanto pòst C. Iulius Cæsar, post Pompeii & maximæ partis senatus fugam, Aristobulum vinculis solutum cum exercitu in Syriam mittit: qui antequàm eò venisset, à Pompeianis veneno sublatus est. Alexander eius filius, iussu Pompeii à Scipione securi percussus. Post Pompeii interitum Antipater Cæsari in Ægypto gerenti bellum, strenuam operam totius belli tempore nauauit, vbi etiam vulnus accepit: & cùm Antigonus quoque Aristobuli filius ad Cæsarem venisset, petens vt sui misereretur principatu deiecti, & patris sui mortem ob illum interfecti renouaret: Antipater, qui tum ibi aderat, sua defensione id effecit, vt Cæsar Hyrcano, qui causa meliore niti videretur, sacerdotium confirmaret, & ipse Iudææ procurator cōstitueretur. Itaq; Cæsare Romam abeunte, suscepta rerum Iudææ cura, quia Hyrcanum tardum & socordem esse cernebat: Phasaelum filium natu maximū Hierosolymorum & finitimarum ciuitatum prætorem designat: Herodem, illi ætate proximum, admodum adolescentem, Galilææ præficit. Qui cum generoso esset animo, magistratu in virtutis materiam conuerso, Ezechiam latronum ducem cum magno globo Syriam finitimam prædantem, comprehensum, eiusque sociorum plurimos occidit. Vnde Syris charus, etiam in S. Cæsaris, qui cognatus Magni Cæsaris Syriæ præturam gerebat, notitiam peruenit. Erat & Phasaelus fratrem æmulatus. Quæ res effecerunt, vt Antipater & à gente Iudaica regio honore colerentur, & vnà cum filiis procerum inuidiam susciperet, metuentiū Herodem, quem violentū, audacem, atque imperii cupidum cernerent. Itaque Antipatrum apud Hyrcanum accusant, & hominem contra illum & filios eius concitant. Neque enim curatores esse regiorum functionum, sed dominos. Nam ab Herode Ezechiam cū multis occisum esse: cū legibus cautum sit, ne quis, quamuis improbus, sine cōcilii senten-

Pompeius Hierosolymis captis Aristobulum Romam ducit.

Alexāder Aristobuli filius Iudæam infestat.

Marcus Antonius.

Aristobulus Romā reducitur.

Gabinius rebus benè gestis Romam redit.

M. Crassus templo spoliato à Parthis occiditur.

Antipatri vxor & liberi. Aristobuli & Alexandri interitus.

Antipater Iudææ procurator. Phasaelus

Herodes.

Herodes armatus causam eludit.

sententia condemnetur. Hyrcanus cùm his verbis, tum matrum interfectorum querelis illum ad supplicium flagitiorum, ira commotus, Herodem ad causam dicendam accersit. Is verò cum iusta cohorte venit, ne nudus & incustoditus in ius iret: & sic prætorium ingressus, ita omnes terruit, vt nemine accusare auso, omnes ambigerent quid agendum esset. Vnus tamen nomine Sameas, vir iustus, & leonina prædítua fiducia, dixit: Equidem, viri, non memini quenquam in ius vocatum sic astitisse: nec vos, " opinor. Omnes enim rei, habitum metuentium " præ se ferre solent. At Herodes ob cædes perpe- " tratas in iudicium vocatus, armatos secum ad- " duxit, qui nos, si ex lege damnatus fuerit, occi- " dant. Ego tamen non illum reprehenderim, sed " vos, qui tantam ei licentiam dederitis. Scitote " igitur, iustum esse Deum: & quem vos nunc in " Hyrcani gratiam absoluetis, ei & vos & ipsum " Hyrcanum olim pœnas daturos. Hanc orationem ipso euentu esse comprobatam, in progressu historiæ apparebit. Hyrcanus vero iudicio in alium diem reiecto, Herodem monuit vt vrbe excederet: quo abeunte, concilium indignabatur. Sed Herodes, redempta à Sexto Syriæ prætura, non multò post cum exercitu venit: Hyrcano iratus, quòd omnino in ius vocatus esset: Hierosolyma oppugnaturus, ni pater & frater eius impetum repressissent. Hoc Iudææ statu Syria turbata est tali de causa. Bassus Cæcilius, Pompeianæ factionis, Sexto Cæsare per insidias occiso, rerum potiebatur, quem cùm Iulij Cæsaris duces persequerentur, Antipater Cæsariani beneficij memor, opem eis per filios tulit. Dum autem eo bello tempus teritur, Marcus ad Sexti præturam suscipiendam Roma venit, vbi Cæsar interea per Brutum & Cassium occiditur, ob cuius necem bello exorto, & proceribus ad colligendos exercitus alijs aliò dispersis, Cassius in Syriam venit ad arma & milites comparandos: maxima tributa, & è sola Iudæa D.CC. talenta postulans, quorum exactionem Antipater vtriq; filio seorsim mandauit. Ac Herodes cùm prior, quantum iussus fuerat, Cassio obtulisset, in amicitiam eius est receptus. Malichus verò à Cassio fuisset occisus, nisi Hyrcanus eius iram intercessore Antipatro, centum talentis placasset. Verùm Cassio iam ex Iudæa digresso, Malichus Antipatro insidias struit, quòd eo sublato Hyrcani principatus in tuto collocandus esset. Quod cùm Antipatrum haud lateret, quamuis ille eiuraret facinus, se contra illum muniebat. Marcus etiam Syriæ prætor parum abfuit quin Malichum tolleret: ni is quoque salutem eius, precibus Antipatri condonasset. Cassius porrò & Marcus exercituum quos coegerant cura Herodi mandata, promiserunt, se confecto bello, quod tum aduersus Antonium & adolescentem Cæsarem parabatur, eum Iudęę regem creaturos. Eodem tempore Malichus corrupto Hyrcani (apud quem vterque epulabatur) pincerna, Antipatrum veneno sustulit: sed cùm filij eius insidias cognouissent, inficiatus est facinus. Cùm autem Herodes necem patris statim vlcisci vellet, Phasaelus dolo Malichum circumuenire potius duxit, ne intestini belli causam præberent. Seigitur inficiationi Malichi fidem habere simulant. Herodem verò ad festum cum exercitu venientem, Hyrcanus Malichi impulsu, vrbis ingressu prohibuit, per eā causam, ne turba peregrina populo puritatem seruanti permisceretur. At ille spretis illius verbis, noctu vrbem ingreditur, & Malichus simulationem adhuc vrget, Antipatrum deplorando, & vt amicum inclamando: sed clàm custodia corpus munit. Laodicæa porrò capta à Cassio, vterque ad eum proficiscitur. ac Herodes id operam dabat, vt Malichus ibi pœnas lueret. Ille verò id agi suspicatus, filium qui Tyri obses erat, suffurari, ac in Iudæam proficisci & regnum occupare cogitabat. Sed Herodes Malichi consilio sagaci coniectura indagato, nuncio clàm Tyrum misso, tribunis militum persuadet, vt ad illum egrediantur, eumque occidant. Nam à Cassio iam præscriptum habebant, vt Herodi ad res iustas adiumento essent. Ita Malicho ab eis prope vrbem confosso, Hyrcanus præ metu obmutuit. Deinde cùm sibi reddito, id Cassij iussu factum esse responderetur: probauit cædem, illum improbum fuisse hominem, & patriæ insidiatorem testatus. Cassio ex Syria aduersus Antonium profecto, Herodes varijs in locis rem benè gessit, & Antigonum Aristobuli filium fines Iudææ iam ingressum, prælio victor, finibus regionis expulit. Vnde Hierosolyma veniens, & à populo & ab Hyrcano coronatur, cuius ex filia neptem, Alexandri Aristobuli filij natam, vxorem ducit: cùm prius etiam Doridem popularem suam vxorem haberet, è qua filium natu maximum Antipatrum susceperat. Antonius & Cæsar Bruto & Cassio ad Philippos victis, alter in Galliam abit, Antonius in Asiam: qui cùm Bithyniam attigisset, vndique legationes ad eum venerunt. Aderant & Iudæi, Phasaelum & Herodem accusaturi. Herodem verò sui defendendi causa eò profectum, & munera offerentem, Antonius honorificè excepit, ne dicendi quidem potestate data accusatoribus. Inde Ephesum progresso Antonio, Hyrcanus auream coronam misit, petens, vt Iudæos, quos Cassius contra belli morem cœpisset, liberaret, & agros ab eodem ademptos restitueret. Cuius postularis, quòd ea æqua iudicaret, Antonius satisfieri iussit. Deinde in Syriam profectum, & Cleopatræ amore captum, Iudæorum centum viri potentissimi conueniunt, Herodem & Phasaelum accusantes, Hyrcano etiam præsente. qui rogāte Antonio, vtri populo rectius præessent: respondit, Phasaelum & Herodem, vt cuius socer esset. Proinde Antonius, ob paternum hospitium eis amicus, vtrunque tetrarcham appellauit. Iudææ administratione illis mandata, ac x. ex accusatoribus in vincula coniectos occidisset, nisi fratres pro eis deprecati essent. Rursus mille viri circa Tyrum Antonio occurrerunt. Is vero muneribus iam antè conciliatus, eius loci præfecto mandauit, vt Iudæos tanquam nouis rebus studentes supplicio afficeret

Sameæ de vinatio de Herodis crudelitate.

Sexti & Iulij Cæsaris cædes.

M. Brutus & Cassius in Syria ab Herode iuuantur.

Malichus Antipatrū veneno tollit.

Malichi cædes.

Herodes Antigono profligato Hyrcani neptem ducit.

Antonius Herodi ac cusatorib. non præbet audientiam.

geret. Herodes verò eos monuit, vt abire maturarent, ne graue malum experirentur: qui cùm non auscultassent, Romani impetu in eos facto quosdam occiderunt, multos vulnerarunt, maxima verò pars euitato periculo quieuit. Populo auté contra Herodem vociferante, irritatus Antonius, victos interfecit. Enimuero Antigonus Pacoro Partharum regi mille talenta & D. mulieres pollicitus, si principatum Hyrcano ademptum sibi daret, & Herodem cum suis tollerent: à Parthis in Iudæam reductus est, quo a * certamen inientes Herodes sæpius vicit. Sed rex Parthorum cum paucis equitibus vrbem ingressus, per speciem componendæ seditionis, re vera vt Antigono opem ferret: Phasaelo hospiti suo persuadet, vt ad Barzapharmanem legatus eat. Hyrcanus, Phasaelus & legati eunt, duce eos comitante, sed Herode non probante. Ac principiò à Barzapharmane sincerè accepti, pòst insidijs appetiti sunt, Phasaelo suspectos habente Barbaros, cum se noctu clàm custodiri animaduerterent, atque etiam indicatum esset, fuisse comprehendendos, nisi id Barbari distulissent, donec Herodes à Parthis qui Hierosolymis essent, caperetur, ne cognito ipsorum statu elaberetur. Ac Phasaelo quidam suaserunt, vt statim aufugeret: Ophellius etiam, quòd mare in propinquo esset, naues ad fugam pollicebatur. Sed cùm is Hyrcanum deserere nollet, ambo comprehensi vinciuntur. Quo Herodes cognito, militibus suis matre, sorore, desponsa sibi Hyrcani filia, eiusque matre noctu assumptis, cum omni comitatu versus Idumæam abit, deceptis hostibus. Cùm autem vehiculo in itinere euerso, mater eius de vita periclitaretur: parum abfuit quin sibi ipsi manus afferret. Qua recreata, & ut tempus ferebat, curata, ad Masadam castellum strenuè pergit: interim etiam & Parthis persequentibus, & Iudæis insidiantibus superatis. Iam quia tanta multitudo eum comitabatur, quam Masada castellum, quò properabat, omnem capere non posset: maiori parte dato viatico dimissa, cum expeditis & maximè necessarijs castellum ingreditur, ibique mulieribus & ministris cum sufficienti commeatu relictis, ipse ad Arabiæ Petram contendit. Manè Parthi cum alijs Hierosolymitarum ædibus, tum ipsa regia direptis, sola Hyrcani pecunia quæ ad LXXX. talenta erat, intacta, agros quoque vastarunt. Antigonus autem hoc modo in Iudæam reductus, Hyrcanum & Phasaelum captiuos accipit: & quia timebat ne populus regnum Hyrcano restitueret, aures ei præcidit, cùm lex sacrorũ antistites integros esse iubeat. Phasaelus autem cùm intellexisset se iugulatum iri, quia manus in vinculis erant, capite saxo illiso necem sibi consciuit, prærepta hosti occidendi voluptate. Sed cùm paulò antequam expiraret, Herodem fratrem è manibus hostium euasisse audiuisset, hilariter est mortuus, vltore & vindice relicto. Herodes autem ad Malchum Arabiæ regem properabat, suo beneficio deuinctum, vt ab eo pecuniam ad redimendum fratrem acciperet, quem mortuum

Antigonus à Pacoro Parthorũ rege Hierosolyma reducitur.

Hyrcani mutilatio.

Phasaeli interitus.

esse adhuc ignorabat. Sed cum Malchus ei denunciasset, ne veniret, sibi enim interdictum esse à Parthis, ne illum reciperet: respondit, se non adesse vt ei molestiam pareret, sed vt de rebus maximè necessarijs colloqueretur. His dictis, in Ægyptum abijt, atque in eo itinere, quomodo cum fratre actum esset, cognouit. Cùm autem Malchus mutata sententia misisset, qui Herodem iter conuertere iuberent: ille iam longissimè aberat, & ex Ægypto Romam profectus, suos & Phasaeli casus Antonio exponit, & vt Antigonus à Parthis in regnum collocatus sit pecuniarum & mulierum pactione, cæteráque quæ ipse tum fecisset, tum perpessus esset. Motus est ob eam fortunæ commutationem Herodis misericordia Antonius. Cæsar quoque tum ob alia, tum in Antonij gratiam casum Herodis perquam dolenter ferentis, alacrior factus ad suffragandum. Igitur Herode in senatum adducto, paterna beneficia, & ipsius erga Romanos beneuolentiam commemorant. Antigonum verò vt hostem accusant, cum ob alia, tum quòd despectis Romanis regnum à Parthis accepisset: Antonio illud etiam adijciente, è republica esse, ob Parthicum bellum, Herodem rerum potiri. Hac sententia ab omnibus approbata, regnum Herodi decernitur. Antigono interea Masadam * continenter obsidente, ac obsessos aqua iam defecerat, & Iosephus Herodis frater cum CC. ad Arabes aufugere decreuerat, sed nocturna pluuia consilium id discussit. Ventidius porrò prætor à Romanis missus ad Parthos Syria pellendos, in Iudæam abijt, per speciem obsessis auxiliandi, reuera vt ab Antigono pecuniam caperet, ac voti compos factus, recessit, Silone cum parte copiarum relicto, ne largitio deprehenderetur. Herodes verò ex Italia Ptolemaidem transuectus, collecto exercitu contra Antigonum ducens, obiter Ioppe capta, ne qua hostibus munitio relinqueretur, Masadan ad suos tutandos properabat. ijsque receptis, adiunctis etiam Silonis cohortibus, extra Hierosolyma castra metatur. Iis autem qui vrbe inerant, ex propugnaculis hostes arcentib. etiam Silo quosdam è suis subornauit, vt ob cõmeatus penuriam cõtra Herodem vociferarentur. castráque mouit tanquam recessurus. Id eò faciebat quòd Antigonum ob largitionem reuerebatur. Herodes verò ab illo petijt, vt maneret: & cõmeatus copiam attulit, ne qua Siloni causa discessus relinqueretur. Cum exercitui abundè prospectum esset, matre cæterisq; necessarijs Samariæ collocatis Galilæam omnem sibi adiungit: ijs exceptis q[ui] speluncas incolunt, vndiq; acutis & præruptis petris obseptas. Tandem ijs quoq; licet difficulter potitus, rebus ibi ordinatis, Samariã redijt, vt ac[i]e cum Antigono decerneret. Interea Pacoro in prælio cæso, Parthisque à Romanis profligatis: Ventidius Herodi Machæra cum legionib. auxilio mittit, apud quas Herodes fratre Iosepho relicto, mandat, ne martis aleã experiatur, néve cum machæra cõtendat: ipse ad Antonium abit. Samosata vrbem ad Euphratem sitam

Herodes à Romanis Iudææ rex appellatus Antigonũ obsidet.

Ventidius Silo.

Iosephi cædes. tam oppugnantem. Cui cùm appropinquasset, Antonius exercitum ei obuiam mittit, præsentemq; amplexus, Sosium ei oppitulatũ ire iubet. Iosephus verò frater Herodis dum Hierichuntem properat, ab Antigoni militibus in angustijs exceptus, fortiter pugnãs occũbit, omni amisso exercitu: cuius caput amputatũ Antigonus fratri illius quinquaginta talentis vendidit. Galilæi quoq; per defectionem Herodianos in lacu demerserũt, multaq; in Iudæa nouara sunt. Quibus rebus vnà cum cæde fratris in Daphne

Galilæorũ defectio. Antiochiæ nunciatis, Herodes properè in Galilæam profectus, hostibus profligatis, & in castellum quoddam compulsis, Hierichuntẽ contendit ad necem fratris vlciscendã. Antigonus

Pappi cædes. verò Pappo duce cum copijs ad Samariam misso, opinionem hostibus eam afferre voluit, quasi in opum affluentia bellum gereret. Sed Herodes illos acie victos in vicum persecutus, omnes occidit quos adipisci potuit: cumq; ædes armatis complerentur, & multi in superiora confugerent, tectis ædium destructis, lapidibus milites qui infrà erant obruit. Ea te hostium animos ita fregit, vt statim cum exercitu Hierosolyma intrare potuerit, nisi tempestate magna impeditus esset. Et quia iam serũ erat, in domuncula quadam lauit, vno tantùm puero ministrãte: in cuius interiorem partem, aliquot ex hostibus armati se abdiderãt. Dum igitur rex lauat, vnus stricto gladio pgreditur, deinde alter, pòst alius eodem modo armati: neq; tamen quenquam percusserunt, vt in metu salutem quæsiuisse contenti. Huiusmodi periculo euitato, postridie Pappi iam interfecti caput amputatum, Pherore fratri pro Iosephi capite misit Pappi manibus

Herodes Hierosolymis potitus, regnũ stabilit. interfecti. Tempestate sedata, castris proximè Hierosolyma collocatis, & cura parandæ obsidionis certis hominibus mandata: Samariam abit, vt cum Alexandri filia sponsa sua concumberet. Nuptijs absolutis, & ipse & Sossius cum exercitu ad Hierosolymorum mœnia profecti, aggeribus excitatis, adductisque machinis muro deiecto, ijs qui intus erant ex desperatione magis quàm cõsilio resistẽtibus: primùm viginti lecti milites, deinde Sossij centuriones mœnia conscendère. Ac prior murus diebus quadraginta, posterior quindecim est expugnatus. Capto etiam exteriore templo, & vrbe inferiore, in templũ interius & superiorem vrbem confugerunt. Iis quoq; expugnatis, cædibus referta fuerunt omnia. Antigonus verò neq; præsentis neq; pristinæ fortunæ memor, turri relicta, Sosio supplex accidit. quem ille, tantæ mutationis nihil misertus, cum plausu manuum,

Antigonus impulsu Herodis ab Antonio occiditur. Antigonum appellat, & vinctum in custodiam tradit. Herodes socios ad templum & sacrarij adytum spectandum properantes, partim rogando, partim minitãdo, partim armis sustinuit, & direptionem vrbis prohibuit, se de suo stipendia soluturũ omnibus pollicitus. Reliquijs vrbis ita conseruatis, promissa præstitit, ipsum Sosium plus quàm regia liberalitate prosecutus: qui cum Hierosolymis recedens, Antigonũ ad Antonium in vinculis duceret, veritus Herodes, ne ille Romam perductus apud patres conscriptos pro sua defensione afferret, se regibus esse oriundum, Herodem verò hominem priuatum, ac vt ipse in Romanos deliqnerit, regnum tamen ad suos filios pertinere: magna pecunia data ab Antonio impetrat, vt Antigonum occidat. Eo sublato, principatus Asmonæorum familiæ ademptus, quẽ per annos c. & xx. tenuerat, ad Herodem transijt, Antipatri filiũ, ex genere priuato & plebeia domo orti. Sic Herodes totius Iudææ imperio potitus, sui studiosos fouit, aduersarios supplicijs affecit. Pollioni Pharisæo & Sameæ illius discipulo honorẽ in primis habuerit: qui cùm vrbs obsideretur, deditionis faciendæ autores fuerant. Samæas porrò, vt suprà narratum est, Hyrcano & iudicibus prędixerat, Herodem conseruatum, ipsos omnes victurum esse. Occidit autem ex Antigoni factione circiter xl. principes, bonis etiã ereptis, nec malorum vllus finis fuit. Enimuerò Phraates Parthorum rex Hyrcanum captiuum benignè habuit, & vinculis solutũ Babylone degere permisit, vbi à gente Iudaica & pontificio & regio honore colebatur. Sed cũ Herodẽ regnũ suscepisse audiuisset, discedere statuit: illum cùm ob affinitatem, tum quòd cædis reum periculo exemisset, sui rationem habiturũ esse ratus. Quod etsi Babylonij Iudæi dissuadebant, tum quòd à sepro rege & pontifice coleretur, tum quòd Hierosolyma reuersus, ob mutilatum ab Antigono corpus sacerdotio fungi non posset: tamẽ suum desiderium, & Herodis preces, illorũ monitis prætulit. nam Herodes etiã à Phraate per legatos missis muneribus petierat, ne obstaret quo minus viro de se bene merito gratiam referret. Neq; verò Hyrcani commodum spectabat: sed quia regnum alienum tenebat, mutationes haud ab re veritus, id dabat operam, vt aut Hyrcanum è medio tolleret, aut in sua potestate haberet. Reditu à Parthis impetrato, Hyrcanus perquàm honorificè ab Herode habebatur, cum & pater appellaretur, & prior accumberet in conuiuijs, & omni genere calliditatis deciperetur, ne insidias parari sibi animaduerteret. Herodes porrò aliquem ex illustriorib. pontificem designare veritus, Ananeli cuidam obscuro sacerdoti, quem Babylone accerserat, põtificatum tradit. Alexandra verò socrus Herodis, filium suum Aristobulum, puerum formosissimũ Alexandro Aristobuli filio natum, præteritũ esse ægrè ferens, à Cleopatra perit, vt filio pontificatum impetret ab Antonio: quibus precib. segnius ab illo acceptis, Dellius in Iudæam profectus, Aristobuli & Mariammæ coniugis Herodis formam admiratus, Alexandrę persuadet, vt amborum liberorũ imagines Antonio mittat: quibus ille conspectis, nihil non concessurus esset. Antonius imaginibus acceptis, puellam Herodi nuptam accersere verecũdatus, etiam Cleopatræ criminationes declinãs, ad Herodem scribit, vt sibi puerũ mittat, cum hac appendice, Nisi graue ipsi videretur. Herodes verò minimè è re sua esse ratus, si Aristobulus adolescens formosissimus & nobilissimus ad Antonium Romanorum

Pollio. Sameas.

Hyrcanus relicta Babylone, temerè se fidei Herodis committit.

Aristobulus Ananele moto, pontifex designatur.

norum potentissimum, qui facilè amotibus irreteretur, & ad voluptates propensus esset, mitteretur: rescripsit, si adolescens Iudæa excessisset, omnia tumultu fore plena. itaq; se Antonio excusauit: & amicis conuocatis, Alexandrum incusauit, tanquam regnum sibi fraude eripere conantem. Se tamen propterea non iniustū fore dixit, sed iam adolescenti pontificatū daturum: qui cum pridem planè puer esset, propterea se alium pontificem interea designasse. Quæ cum dixisset, Alexandra & lætitia & metu affecta est. lętitia, ob filij honorem: timore, ob Herodis suspicionem. seq; cum lachrymis excusauit, se pontificatum quidem appetiuisse, regnū autem non affectasse: ac iam honorem filio tributum amplecti, & morigerā in omnibus ei se futurā pollicita est. Sic inter se collocuti, discesserunt, quasi omnis suspicio sublata esset scilicet. Pontificatu puero Aristobulo tradito, Herodes res domesticas constituendi cupidus, Alexandram, quam suspectam habebat, in regia degere iussit, neq; suapte autoritate quicquam agere. Quæ cum accuratè à quibusdam obseruaretur, exasperata, & quiduis potius tolerandum rata, quàm vitam seruilem & soliciram, Cleopatræ opem implorat, statu rerū suarū exposito. Quæ cum eam cum filio ad sè cōfugere iussisset: duabus cistis quasi ad efferendum funus præparatis, in eas se & filium includere statuit, quas seruis rei conscijs mandauit, vt noctu ad mare deferrent, vbi paratā nauim habebāt, qua in Ægyptum nauigarent. Id consilium Herodes è quodam seruorum illius cognitum, eo vsq; progredi passus est, donec in ipsa fuga deprehenderentur, ac delictum id non tam humanitate, quàm Cleopatræ metu adductus, illis cōdonauit. Sed cum omnino in animo haberet è medio tollere adolescentem, accidit vt is annum ætatis XVII. agens, in festo tabernaculorum pontificia stola ornatus, aram ad immolādas victimas conscenderet, ac populus imperu quodā ad eius beneuolentiam ferretur, tum ob formam & corporis magnitudinem, tum ob familiæ dignitarem, ac simul gauderet & mœreret, & faustis acclamationibus preces misceret. Iis rebus commotus Herodes, magis etiā id consiliū vrsit, quod contra illum cœperat. festoq; peracto post conuiuiū ei se iucundum præbuit, iuuenilirer ac festiuè collusit, ac in piscina vnà cum eo natauit. Verùm Herodis amici, arcani conscij, quasi per iocum Aristobulum premere & mergere non prius destiterunt, quàm suffocassent. Eo nondum annos nato XVIII. sic enecato, casum illum quisq; non secus ac suam calamitatem ferebat. Alexandræ verò dolor, causa præsertim interitus cognita, magis etiam augebatur. patienterq; illa prę metu reliquorū malorū patiebatur, & quanquam Herodes ad eam suspicionem amouēdam nihil non faceret, flendo, lugendo, & funus magnificè efferendo: Alexandra tamen nulla rerum earum mitigata, Cleopatræ scribit, vt Herodis insidijs suus filius interijsset, à qua incitatus Antonius ad mortem pueri vlciscendā, ad causam dicendam Laodiceam vocat Herodem. Ille & crimen & Cleopatrę inimicitias, cum abiret, veritus, Iosephum patruum suum rerum administrationi præficit: clamq; mandat, si quid sibi ab Antonio accidisset, vt Mariammem statim tolleret, ne se mortuo alteri ob formæ elegantiam nuberet. Iosephus post Herodis discessum rebus gerendis intentus, crebrò cum Alexandra & Mariamme congressus, vt rex erga hanc affectus sit commemorat. Illis verò ea verba per dissimulationem eludentibus, sibi nō temperauit quo minus arcanum mandatū effutiret. Ea oratio maiorem desperationē mulieribus attulit. Sparso autē rumore ab Herodis inimicis, eum ab Antonio occisum esse: literæ ab ipso afferuntur, quibus exponebat, quàm honorificè ab illo tractaretur, vt pro tribunali illi assideret, vt eius cōuiuijs interesset: eaq; sibi tribuerētur, quamuis Cleopatra grauiter criminanre. Iis literis falsum rumorem aboleuit. Cum autem rex Herodes Antonium in Parthos proficiscentem prosecutus, in Iudæam redijsset, statim Salome soror, & mater eius, Alexandram & Mariammem accusarunt. Salome etiam verba interiecit, maritum suum Iosephum, regiorum negociorū procuratorē, cum Mariamme rem habere. Hæc dicebat ex inueterato odio, propter obiectam sibi à Mariamme ignobilitatem. Herodes verò statim perturbatus, ex æmulatione Mariamme seorsim percontatur. Illa crimen eierante, remissa iracundia victus amore, suum erga illam affectū testatur. Illa verò respondet, mandatum illud non esse amantis, quo si quid ipsi accidisset ab Antonio grauius, se quoq; interfici iussisset. Id dictum Herodem ita perculit, vt exclamaret, ex eo constare de Iosephi erga illam amore. Neq; enim arcanum fuisse prodirurum, nisi magnus eos affectus copulasset. Ac statim vxorem occidisset, nisi amore illius subactus fuisset. Iosephū certè quidem nec in conspectum suum admissum, interfici iussit: Alexandram, vt malorū omnium autorem, in vincula coniectam asseruauit. Antonius porrò amore, ac potius veneficijs Cleopatræ corruptus, cupiditatibus illius seruiebat. Ea fratrem, ad quem regnū pertinebat, veneno sustulerat: sororem Arsinoem per Antonium occiderat: Antoniū ipsum cogere nitebatur, vt sibi Iudæam & Arabiam attribueret. Qui vt & manifestā iniuriā velaret, & mulieris amoribus, ac potius præstigijs indulgeret: ablatis ab vtraq; prouincia partibus, insatiabilē illius cupiditatem mitigauit. Antonio in Armeniam ducente exercitū, Cleopatra in reditu cum Herode in Iudæam venit, familiaritate in tantum aucta, vt eū etiā ad cubile inuitarit, siue ex effrenata libidine, siue ex illius amore: siue quod probabilius est, vt principiū insidiarum ex illo congressu contra hominem captaret. Sed Herodes verbis illius elusis, muneribus placatā in Ægyptum deduxit. Septimo Herodis anno Iudæa tanto terræmotu est cōcussa, quanto nunquam aliàs: neciumenta duntaxat multa perierunt, sed & hominū ad XXX. millia ruinis ędificiorum sunt oppressa. Herodes verò redemptis vectigalibus earū prouinciarū, quæ in Arabia & Iudæa Cleo-

Alexādra fuga deprehenditur.

Aristobulus pontifex per insidias suffocatur.

Iosephi fu tilitas causa odij in Herodis dem et Mariammen.

Herodes Cleopatrā munerib. placat.

Terræmotus in Iudæa.

Cleopatræ attributæ erant, cum Arabs in pendendis tributis parum æquũ se præberet: bellũ enim Antonij pmissu inferre cõstituit. ac multis prælijs factis, tandem victo r gente supplice in clientelã accepta, domũ reuertitur, ob rem fortiter gestã nomine magno parto, & plenus animorum.

Herodis Arabica victoria.

Sed Antonio recens ad Actium à Cæsare superato, res eius turbatæ sunt, ac potius planè deploratę. Neq; enim sperari poterat, eum in tanta Antonij amicitia, nullam à Cęsare cladem accepturum. Cùm autẽ iam antè in animo habuisset, Hyrcanum è medio tollere: tum magis etiam id consiliũ probabat, ne vir superesset regno se dignior, idq; tali casu est cõfirmatũ.

Hyrcani cædes.

Nam Alexandra, contentiosa mulercula, non prius vrgere patrem destitit, vt ad Malchum Arabum principem cõfugeret, quàm principio reftagantem deniq; impulisset vt per literas ab illo se suscipi peteret, ijs Dositheo amico vt perferret datis. Is verò cum epistolam Herodi tradidisset, iussus est ea ad Malchum perlata, responsum illius afferre. Quo per Dositheum cõtecto rescripsit Arabs, se & Hyrcanũ & omnes illius necessarios esse recepturum. Ea epistola recepta, Herodes Hyrcanũ accersit, de fœdere cum Malcho icto quærit: inficias euntem, literis in concilio prolatis, interficit. Sunt qui Herodem hoc contra Hyrcanum commentum esse arbitrantur, vt hominem è medio tollere posset, argumẽto ex facilitate & simplicitate viri sumpto. qui ne adolescens quidem, quicquam audax aut temerarium tentarit, ne dum tunc LXXXI. ętatis annum agens.

Herodi regnũ à Cæsare Augusto confirmatur.

Herodes verò ad Cęsarem festinans, matrem, sororem, & omnea liberos Masadis collocauit: Mariammẽ vxorem cum eius matre Alexandra, Alexandriũ duxit, custodibus perspeciem honoris adhibitis, Iosepho quæstore, & Ituræo Soemo fidissimis suis, cum hoc mandato, si quid de se aduersi audiuissent, vt ambabus interfectis, regnũ suis filijs & fratri Pheroræ conseruarent. Deinde ad Cæsarem, Rhodum profectus, solo diademate posito, alijs in rebus nihilo se humilius gessit: ac in colloquio cum Cæsare magnitudinem animi præ se tulit, nõ ad preces conuersus, & ratione actorum suorũ citra submissionem reddita. Qua Cæsar non mediocri ei conciliatus, & diadema restituit, & honorẽ habuit. Sic regno pręter opinionem suam firmato, Cæsarem cum amicis munificentissimè donatum, in Ægyptũ prosecutus est. Inde in Iudæam maiore cum honore & fiducia regressus, domũ suam turbatã reperit.

Mariãme ob superbiam suã, & socrus ac glosis calumnias ab Herode occiditur.

Nam Alexandra & Mariamme ratæ, id quod res erat, se in Alexandrio tanquam in custodia conclusas esse, vt nec in semetipsas potestatem haberent: grauiter id tulerunt. ac custodibus, Soemo præsertim, tum verbis, tum muneribus concitatis, hominem paulatim, eò vsq; impulerunt, donec regis mandata eloqueretur. Quibus auditis commotæ sunt, Mariamme potissimum. Cui cum Herodes primæ, vt vxori par est, statum suum nunciasset, & præ cæteris salutẽ dixisset: illa ad salutationes ingemuit, ad felicitatis cõmemorationem mœrorem præ se tulit, vt percelleretur rex, & angeretur inexpectato sui odio, & ad eam insolentiam vindicandam sępius concitaretur: sed amoris vehementia impetum illius retardauit. Ad summã, veritus est, ne dum per imprudentiam adamatam mulctaret, in seipsum grauius amissa illa animaduerteret. Sed quoniam à matre & sorore calumnijs ad zelotypiam & odium extimulabatur: indies peius erga eam est affectus, illa suum animum non dissimulante, ipso amorem ita commutante. Quod si ad Cæsarem victorem in Ægyptum non festinasset, Antonio & Cleopatræ iam mortuis, statim fortasse facinus perpetratum esset. Nunc rebus domesticis relictis, maxima à Cæsare in Ægypto est consecutus, maiori q; cum splendore reuersus. Mariamme verò, quam ardentissimè amabat, aliàs casta erat, & fida illi: sed amore subacto interdum contumeliose insultabat, & matri ac sorori eius ignobilitatem per derisum obijciebat. Odium porrò hac occasione erupit. Rex meridiano tempore thalamum ingressus, vt quiesceret, Mariammem vocauit: ea verò illi maledixit, ob fratrem & auum suum interfectos. Quod illo grauiter ferente, Salome opportuno tempore arrepto, pincernam, quem antè corruperat, vt Mariammem accusaret, impulit vt tum regem conueniret, & ea quæ ab ipsa edoctus esset, proferret. Ille verò sibi munera ab illa oblata esse asserebat, vt philtrum ei propinaret. id verò esse venenum quoddam, cuius ipse vires ignoraret. His rex auditis, iracundia maiore inflammatus, de pincerna vxoris, quem ei fidissimũ esse sciebat, quæstiones habuit. Is cũ de ijs ob quæ torquebatur, neq; sciret neq; diceret quicquã odiũ mulieris è Soemi verbis ortũ ducere asserebat. Nondum eam orationem finierat, cum Herodes magna voce exclamauit, Soemum mandata sua non fuisse pro nihilo habiturum, nisi aliquid rei cum muliere habuisset, eũq; statim interfici iussit: vxorem verò intimis suis conuocatis, de poculis amatorijs & veneficijs iratus accusauit. Quam ij qui aderãt, vt rex affectus esset cernentes, capitis condẽnarunt.

Alexãdra filiæ morituræ insultans, paulò pòst et ipsa occiditur.

Dum ad necem abducitur, Alexãdra mater eius iam suæ quoq; vitæ timens, & ignorationem criminũ, quę Mariammæ obiecta essent, præ se ferens, exilijt, filiamq; malam & ingratam erga maritum appellauit. Illa verò neq; perturbata ea re, neq; vllum effata verbum, vultu intrepido, & forti animo ad mortem iuit, generosam indolẽ in extremis etiam præ se ferens. Cum Mariamme interitu à Salome maturato, ita perijsset, Herodes amore illius magis exarsit, sępè nomine eã inclamauit, indecorè lamentatus, & vsque adeò affectu illo victus, vt per ministros Mariammem vocari iuberet. Denique in deserta egressus, ibiq; mœrori indulgens: in grauem morbum incidit, qui erat inflammatio & putrefactio ceruicis & mentis alienatio. Alexandra verò Hierosolymis degens, cùm regem ijs malis cõflictari audiuisset, duo suburbana castella occupare conata, iussu eius statim occiditur: qui cùm mortis periculum ægrè euitasset, suum se præbuit, & implacabilem, ad vindictam & cædes propensus, non

Vulgi

vulgi duntaxat, sed intimo tū etiam amicorum. Patria quoq; instituta violauit, & peregrinis moribus veterem statū corrupit. Quibus rebus populo turbato & concitato, ciues decē coniurati, sicas sub vestibus gestantes, theatrū ex composito ingressi sunt, vel ipsum Herodem, vel satellitum eius multos interfecturi. Cæterùm deprehensi, nec infitiati consilium suum, sed & sicis prolatis, omni supplicij genere tolerato perierunt. Delatorē verò quidā paulo pòst membratim discerptum canibus obiecerūt. Eos Herodes cōpertos cum omni familia vltus est, indignatione populi haud quicquam imminuta.

Coniuratio x. virorum cōtra Herodem, ob sæuitiam.

Herodes liberalitate in penuria annonæ populos sibi reconciliat.

Oppresserunt autem mala grauissima Iudæam, fames, & morbus ex cibis ob penuriā insolitis, & pestilentia deniq;. Herodes qui opem ferre tali tempore cuperet, cum pecunia destitueretur, quam per ostentationem in vrbibus instaurandis insumpserat, nec finitimæ regiones frumentum haberent, eadem inopia conflictantes: tamen vt pro virili opem ferret, ex ornatu regio percussis nummis, in Ægypto annonā mercatus est: qua allata, ijs qui ipsi cibos sibi conficere poterant, frumentum largitus est: qui verò vel ob senectam, vel ex alia imbecillitate id nō poterant, eorum rationem habuit, pistoribus conductis, qui cibos eis pararos offerrent. Hæc animos eorum qui prius illi succensebāt, non modò mitigarunt, sed ad beneuolentiā quoq; traduxerunt. Regno suo afflicto sic refocillato, finitimorum non minus laborantium calamitatem ex æquo subleuauit, extra regnum decies mille, in ipso regno octogies mille coros dimensus. Continet autē corus, autore Iosepho. x. medimnos Atticos. Ea liberalitas, tamq; opportuna beneficētia, & Iudæos ex inimicis amicos ei reddidit, & apud exteros gloriam conciliauit.

Herodis secūdæ nuptiæ, & prosperi successus.

Adornauit sibi quoq; nuptias, amoris impulsu. Nam Simon quidam Hierosolymitanus sacerdos filiam habuit formosissimam, cuius lepòre captus, quia patet ob humilitatem tantæ affinitati minimè par erat, pontificatum Iesu Fabetis filio, à quo tum gerebatur, ademptum, in illum contulit, & filiam eius duxit. Cùm autem ei domi omnia ex sententia succederent, etiam foris se muniјt, tum vrbes comitet tractādo, tum Dynastas officijs adiūgendo, vt res eius vndiq; incremēta caperent. Verùm ambitione illa, & Cæsaris ac potentissimorum Romanorum cultu atq; obseruantia fiebat, vt receptos mores & patria instituta violaret, vrbibus cōdendis, & templis ædificandis, non quidē in Iudæa, sed in exteris prouincijs. Iudæis quoq; se excusabat, facere illa non suapte sponte, sed ex mandatis, & in grātiam & honore Cæsaris & Romanorum. Nam & statuas collocabat, & exculpta insignia & vrbes cōdebat, & portus amplos ac tutos, & regias sumptuosas, & ędes splēdidas. His rebus occupatus, filios Alexandrum & Aristobulum Romam ad salutandum Cęsarem misit. Quibus Cæsar humaniter susceptis, Herodi potestatem dedit, cui vellet ex filijs relinquēdi regni: & alias ei ditiones adiecit, & in Syriæ procuratores retulit, quibus mandauit, vt omnia illo cōsentiente agerent. Tantam felicitatem adeptus, fratri Pheroræ tetrarchiam à Cęsare petijt, & subditis trientem tributorum remisit: siue vt, quod ipse dicebat, populus ex annonæ caritate recrearetur, siue quemadmodū alijs videbatur, vt odiū à se amoueret. Iudęi enim patriorum rituum mutationem iniquis ferebant animis. quamobrem libertatem eis adimebat, iubinde laboribus imperandis, & concilijs prohibendis, deambulationibus etiam & diuersorijs obseruandis, & ijs qui deprehensi essent, grauissimè puniendis. Erant enim tam in vrbe, quàm in itineribus qui congressus hominū obseruarent. Quidā etiam autores sunt, eū ipsum priuati habitu se interdum noctu turbis immiscuisse, quid de imperio sentirent, animos eorū periclitantem. Cōtumaces omnibus modis vlciscebatur. à plebe postulabat, vt sacramento fidem sibi firmaret. ac plebecula postulatis eius annuebat, refragantes su tem quauis ratione tollebat. Petijt à Pollione Pharisæo quoq;, & Sames, eorumq; discipulis plerisq;, vt iurarent. Sed neq; iuraturne, neq; puniti sunt, ob regis ergo Pollionem reuerentiam. Sunt & Esseni ea necessitate liberati, gens Pytagorici instituti in victu æmulatrix, quos ob Manaimum illius sectæ hominem, cùm cætera bonum, tum futurorum præscium, honorabat.

Herodis tyrannica diligentia.

Manaimus Essenus vates.

Is Herodem adhuc puerum scholam frequentantem, regem Iudæorum salutauit. qui cum se priuatæ coditionis esse diceret, Manaimus leniter arridens, eumq; sensim percutiens: Atqui & regnabis, inquit, & imperiū felicissimè geres. horum igitur verberum meorum memento. Eris autem optimus, si iustitiæ et pietati erga Deum, & erga populum clementiæ studueris. Enimuero scio te talem non fore. Herodes regno potitus, Manaimū accersitum de imperij diuturnitate percontatus, tacente illo, dixit: An annis x. an xx. an xxx. regnaturus esset? atq; illo terminum non adijciente: vel his contentus, Manaimo porrecta dextera dimisso, propter illum Essenos omnes honorauit.

Herodes templum Hierosolymitanum ædificat.

Anno autē regni xviii. consilium templi mutandi, idq; altiùs & magnificentiùs extruendi. Populo autem ab illo conatu abhorrente, se non priùs id diruturum esse dixit, quàm omnia ad opus necessaria præparasset. Quæ cum in promptu essent omnia, veteribus fundamentis sublatis, nouisq; iactis, templum inchoauit longitudine c. cubitorum, altitudine cxx. Structuræ adhibuit saxa candida & robusta, singula circiter xxv. cubitos longa, alta viii. lata xii. Ad septentrionale latus arx angularis, firma & munitissima inædificata erat, quam reges, ijdemq; pontifices ex Asamonæorū familia strūctam, Barin vocarant, vt pontificia stola in ea reponeretur.

Baris.

Eam igitur Barin Herodes instauratam, & pro templi defensione munitiorem redditam, in Antonij memoriam Antoniam vocauit.

Antonia.

Ipsum porrò templum, & quę in circuitu eius sunt omnia, viii. annis sunt absoluta. Traditum autem est, eo tempore quo ipsum templum struerctur (id quod vno anno & mensibus sex perfectum est) interdiu non pluisse, sed imbres noctu esse factos, ne opera im-

ta impedirentur. Deinde Herodes ad facinora comprimenda legem tulit, vt fures peregrè venderentur: quæ res & facinorosis grauis, & legibus euertendis erat. Nam exteris seruire, eorumq; ritu necessario viuere, quod ad illos quidem attinebat, religionis erat abrogatio. Lex enim fures, ni quadruplum soluere possent, vendi iubebat. sed popularibus ne & religione exciderent, & per omnem ętatem seruirent, sed post sexennium manumitterentur. Hoc in parte erat criminationum & odij popularis aduersus Herodem. Qui sub id tempus in Italiam profectus, vt cum Cæsare colloqueretur, & filios Romæ degētes viseret: benignè à Cęsare susceptus, filios vt absolutè iam in disciplinis institutos, domum reduxit. Qui in patriā reuersi, cùm animorū magnitudine, tum formæ elegantia vulgò conspicui, Salomæ regis sorori & ijs qui matrem eorū calumnijs sustulerant, inuisi fuerunt. Itaq; iam contra ipsos etiam arma eadem expediuerunt, quibus genitricem eorū confecerant: rumore sparso, adolescentes abhorrere à patris consuetudine, ob matris necem, & ita patre ad odium filiorum pro virili instigato. Is verò eos & dilexit, & honoris participes aliquandiu fecit, & adultis vxores dedit, Aristobulo Salomæ filiam Bernicem: Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram, Alexādro. Quibus rebus Salomes inimicitiæ contra adolescentes magis alebantur, omnes eos sibi adiungentis, qui cędis Mariammes adiutores fuerant: adolescentibus etiam causas nonnullas suppeditantibus, dum tam ex recordatione matris, quàm ex imperij cupiditate maledictis & ipsam & Pherorā insectantur: quibus illorum maleuolentia augebatur, & subdolæ calumniæ, causa ab ipsis suppeditata, contra eos adornabantur. Nam cùm nefaria Salome & matri & ipsis conuiciaretur, vt eos ad respondendum irritaret: illi & interitum matris, & suas fortunas miserabantur, qui parricidarum illius cōsuetudine vti cogerentur. Hæc absente rege acta: reuerso Pheroras & Salome, statim ea verba insusurrant, se in magno versari periculo, adolescentibus se necem matris vlturos, apertè minitantibus. Herodes his per alios quoq; nunciatis turbatus, alium filium Antipatrum, in priuata vita susceptum, ad coercendos adolescentes sibi conciliare statuit, eiq; honorem habuit, vt Mariammæ filiorum audaciam reprimeret, cum intelligeret, non sibi solis, neque necessariò regni successionem deberi. Itaq; Antipatrum tanquam spectatorem certaminis ad dimicandum paratum, introduxit. Qui, vt homo callidus, data occasione, vnum sibi negocium esse ratus est patri adhærere, eumq; per calumnias à fratribus alienare: quibus calumnijs illi ansa dabant, sui contemptū deplorando, & matrem inuocando, & patrem apertè iniustum vocitando. Ea verba cum additamento renūcians Antipater, patris erga illos simultatem malitiosè augebat: ab eoq; vt Mariammę filios premeret, amplioribus honoribus auctus, denique matre ipsius etiam introducta, cum multis muneribus Romam mittitur, Cæsariq; cōmendatur, vt iam penes illū esse omnia, adolescentes verò spe imperij planè deiecti viderentur. Cęterùm veritus, ne se absente pater Mariammæ filijs æquior fieret: nec in itinere subinde ad eum scribere destitit, & eius inimicitias contra fratres exacuere: donec perpulit, vt ipse Romam nauigaret, filios apud Cæsarem accusatū. Quos cum secum adduxisset, de eorum deplorata indole querebatur, qui patrem exosi, eiusq; perimendi auidi, regnum affectarent. Adolescentes verò patre quoq; adhuc dicente flebant: & tandem suspirabant, veriti, ne silentium suum confessio criminis & conscientiæ argumentum haberetur. Vt autem & Cæsaris beneuolentiam, & aliorum lachrymas & cōmiserationem omniū animaduerterunt: Alexander oratione ad patrem instituta, crimina diluere exorsus, cū probabiliter disseruisset: Cæsar, qui antè quoq; illorum criminationibus non credidisset, magis in ea sententia confirmatus, Herodem continenter intuetur: quem cum & ipsum sub tristē cerneret, ac spectatoribus æstuantibus, adolescentibus ait: Etsi sese criminis omnino expertes esse putarēt, tamē idipsum eos delinquere, quod patrem non ita colerent, ne quis de ipsis rumor spargi posset. Herodem autem hortatus est, vt omni suspicione abiecta, filijs reconciliaretur. Nam talia contra liberos credere iniquum esse. Dum hæc monet, innuit adolescentibus, vt coram patre procumbant. Quod cum alacriter facturi essent, pater prior eos lachrymantes salutauit, & vtrumq; amplexus est. Ac tum gratijs actis Cæsari, vnà discesserunt, Antipatro etiam comitante, qui se illorum reconciliatione gaudere simulabat. Postridie Cæsar Herodi liberū fecit, quem vellet è filijs successorem designare, aut regnum inter eos diuidere, sed post obitum demum. Nam dum viueret, eum & regnū & imperium in filios tenere iussit. In reditu Archelaus Alexandri socer ei circa Ciliciam occurrit, filiorum reconciliationem gratulans. Inde in Iudæam reuersus indicto concilio, vt in itinere secum esset actū, exposuit, orationemq; filiorum admonitione conclusit. quibus cum denunciasset, se regnum delinquere primùm Antipatro, deinde Mariammæ quoq; filijs, conciliū dimisit. Fuit Herodes erga alios liberalissimus & beneficentissimus, subditis verò grauis & iniquissimus, cognatorum & amicorū punitor inexorabilis. In causa fuit gloriæ imperijq; cupiditas. Nam gloriæ gratia si vel posteritatis memoriā, vel in præsentia nominis celebritatem consecuturus esset, nullis parcebat impensis: quas cum multas requireret, grauibus exactionib. subditos cum sęuitia onerabat. Imperij porrò cupiditas in causa erat, vt si quam cōtra aliquem suspicionem regni affectari aut studij nouarū rerum concepisset, eū pro hoste vlcisceretur. Itaq; cum solos honorari vellet, cognatos et amicos inclemēter supplicijs afficiebat. Eius auaritię ex profusionibus ortæ illud argumentū est, quòd cum audisset Hyrcanū decessorem suum aperto Dauidis monumento tria millia talentûm argenti abstulisse, noctu fidissimis amicorum adhibitis,

Herodis lex de furibus.

Salome et Pheroras Aristobulo & Alexandro insidias struunt.

Antipater ab Herode fratribus opponitur.

Herodes à Cæsare filijs reconciliatur.

Elogia Herodis.

Dauidis monumentum spoliatum.

neres

neres efferretur, idem monumentum aperit, ingreditur: ac argentum quidem, vt Hyrcanus, nô reperit, sed multum aliud ornatus: quo omni sublato, ad cellas interiores, quibus Dauidis & Salomonis regum cadauera condita erant, properat. Quò dum penetrare contendit, duo eius satellites perierunt, flamma, vt fertur, erumpente: ipse perterritus discessit, atq; ob id facinus, res eius domesticæ laborare videbantur. Nam quæ in regia gerebantur, belli ciuilis faciem prę se ferebant. Antipater enim homo callidus exercitum instruebat contra fratres: quos cum per alios criminaretur, ipse aliquando defendebat, vt per beneuolentiæ speciem amora insidiarum suspitione patrem falleret, & solus salutē eius curare videretur. Ac in eo patri erant omnia: Mariammæ verò filij indies magis exasperabâtur, ignominiam, vt generosis erant animis, non ferentes, cum repulsi ac quasi in ordinem coacti essent. Eò incitabantur ab vxoribus etiam. Nam

Herodis familia ciuili bello similis.

Glaphyra. Alexandri coniunx Glaphyra, Salomen oderat, ob eius in maritum suum maleuolentiam: & ob filiam illius Aristobuli vxorem, quam superbè tractabat, & sibi dignitate æquarâ esse indignabatur.

Pheroras. Pheroras quoq; frater in regis suspicionē & odiū venit, hoc modo: Cum ei regis filia desponsa esset, mulierem ancillam insano amore deperibat, neglectaq; coniuge, setuæ amplexibus indulgebat. Id Herodes ægrè ferens, puellā Phasaeli filio iungit. sed aliquanto pòst, tum de priore delicto expostulat, tum vt alteram filiam ducat, postulat, ancillę amorem iam deferbuisse ratus. Ille ancilla & puero ex ea nato dimissis, se regis filiam ad diem trigesimum ductarum pollicetur. Quo tempore elapso, tantus eius amoris ardor erga ancillam fuit, vt pactis conuentis neglectis, in adamatæ mulierculæ stupris volutaretur. Id Herodis furorem accendi: ac subinde noui aliquid exortū est, quod eum quietum

Salome. esse non pateretur. Ad hæc Salomæ filijs Mariammes infesta, filię quoq; suę Aristobulo nuprę suasit, ne marito bene cuperet: sed si quid arcani loqueretur, id sibi tenunciaret. Ea verò dicebat, adolescentea meminisse matris, patrē odisse: minitari, se regno potitos, Herodis libetos ex alijs mulieribus natos, paganos scribas effecturos: ipsas mulieres ita inclusuros, vt ne solē quidem intuerentur. Quæ cum rex ex improbissimę Salomæ indicio cognosceret, dolenter ferebat, ac cottigere conabatur, auditaq; filiorum defen-

Pheroras et Salome regia pelluntur. sione mitigabatur. Sed Pheroras denuò res turbauit. Dixit enim Alexandro, se ex Salome audiuisse, Herodem Glaphyræ amore captū esse. Qua oratione turbatus Alexãder, ac zelotypiæ dolorem non ferens, quod ex illo audierat, patri indicauit. Herodes verò magno dolore affectus, & ementitæ calumniæ impatiens, ac turbatus, accersito Pherora: Pessime, inquit, istis contra nos dictis vtrum te verba infigere animo filij, an dextram eius armare gladio censes? Pheroras respondit, commentum id Salomes esse: cui quamuis neganti, & capillum vellicanti, & pectus plangenti, ob insitam morum improbitatem, fides non habebatur. Tandem rex & fratrem & sororem ablegat, filio ob continentiam & relatos ad se sermones collaudato. Cæterùm aliud quiddam accidit, quo tumultus in edibus regijs est renouatus. Habebat Herodes eunuchos ob formæ elegantiam charos, quorum vni pincernæ, alteri dapiferi munus assignarat, tertius ipsi à somnis erat. Ii ab Alexandro pecunia corrupti esse dicebantur, & quæstionibus adhibiti, rem secum habuisse adolescentem confessi sunt, sed de patre nullius consilij se conscios esse Alexandro affirmarunt. Verùm tortoribus flagra intendentibus, adiecerunt, intercedere Alexandro inimicitias & odium cum patre, seq; ab eo monitos, vt Herode ob senectutem destituto, sibi auscultarent, ad quem regnum vel inuito patre venturum esset, tum ob genus, tum propter ducum & amicorum erga se beneuolentiā.

Eunuchorum de Alexandro iudicium.

His auditis Herodes in metu fuit, omnes suspectos atq; inuisos habuit, multis amicorum aditu regiæ interdixit: quarum rerum omniū causa erat Antipater. Primùm igitur quos Alexandro fidos esse putabat, quæstionibus adhibitos examinabat, nunquid ei facinoris alicuius, quo ipse peteretur, conscij essent? Illi verò cum quod dicerent, nô haberēt, cruciatibus immoriebantur. Quidam tamen tormentorū dolore victus, dixit, Alexandrū, cum ob proceritatem corporis, sagittandi peritiam, cæterasq; dotes laudaretur, dixisse: Si quid sibi præclari vel à natura tributum, vel studio comparatū esset, id sibi calamitati esse, quòd pater suis bonis doleret. Adiecit, eum cum Aristobulo consilia agitasse, dè patre in venatione occidēdo, & vendicandi regni causa Romam confugiendo. Sunt & literæ Alexandri inuentæ, quibus ad fratrē scribebat, patrem iniquè facere, qui Antipatrum ipsis anteferret. Ob hæc Alexandrum in vincula coniecit: sed euidentius argumentum quæsiuit, ne filium temerè vinxisse videretur. ac multos insignes viros in quæstionib. occidit, nihil tale elocutos, qualc expectabat. Sed quidā adolescens fidiculis contentis, dixit, Alexandrum ab amicis Romanis petijsse, vt à Cæsare vocaretur, ad iudicium faciendum de Mithridate Parthorum rege, qui cum patre amicitiam cōtra Romanos inijsset: eundem habere veneuū Ascalone præparatum. Hæc temeritatem Herodis consolata sunt. Ac venenum statim quæsitum est, sed non inuentum. Alexander autem malorum magnitudine exacerbatus, vt inimicos vlcisceretur, & vnà secum in exitium traheret: ad patrē scripsit, nihil opus esse quæstionibus. Nam si insidias cogitasse, earumq; socios esse Pheroram, & intimos eius amicos. Salomen verò etiā noctu cubiculum ingressam, secum inuitò rem habuisse. enimuerò omnes in eo consentire, vt ipso è medio sublato, perpetuo exitij metu liberarur. Cęterùm Archelaus Cappadocum rex ijs cognitis, de filia & genero solicitus, Hierosolyma venit, artificiose molestias sedare conatus. Nam adolescentem accusabat, & Herodem ęquō vocabat, seq; dirempturum esse coniugium profitebatur. Illo ea dicente, Herodes sæuitia remissa, in mœrorem & lachrymas erupit: eumq; rogauit,

Alexãder in vincula cōijcitur.

Archelaus Herodem placat.

gauit, ne matrimoniū dirimeret, sed omissa iracundia, delictis adolescentis veniam daret. Archelaus, cum Herodem iam mitigatum videret, culpam in alios transferebat, Pheroram præsertim. Cui roganti vt pro se apud Herodem intercederet, suasit, vt ipse fratrem cōueniret ac oraret, & culpam omnem agnosceret. Sic enim iracundiæ rigorem facilius mitigaturum, seq; illi affore est pollicitus. Paret Pheroras. per Archelaum Herodi reconciliatur, etiam Alexandro crimine liberato. Verùm longo tempore pòst liberi & res domesticæ Herodis longè peius habuerunt. nam Eurycles Lacedæmonius, homo apud suos non obscurus, sed pessimi animi, Herodi muneribus oblatis, & pluribus acceptis, in regis intimam amicitiam est receptus. Diuersabatur autem apud Antipatrum. sed & Alexandri ædes frequentabat, se Archelao quoq; notū esse asserens, eaq; de causa Glaphyram colere simulabat. Huic in familiaritatem recepto, Alexander suas tragœdias & matris interitum referebat, ac non ferenda esse illa dicebat. Quæ cùm dolenter effaretur, Eurycles omnia narrabat Antipatro: ab eoq; muneribus acceptis, vt eadem patri referret, sic regem commouit, vt odio implacabili arderet. Hac ratione partis opibus discessit. Herodes verò tanta iracundia contra filios efferbuit, vt calumniatoribus iam nihil esset opus, sed ipse dicta factaq; eorum omnia curiosè indagaret, atq; obseruaret. Cùm autem duo ex regis satellitibus per iracundiā expulsi, cum Alexandri ministris equitarent, ab eoq; munera accepissent: Herodes statim sinistri aliquid suspicatus, quæstiones de ijs habuit. Ii verò principiò cruciatus tolerantes, deinde narrarunt, Alexandrum à se petijsse, vt Herodem in venatu occiderēt. Sunt & de Alexandrij castelli præfecto quæstiones habitæ, quasi promisisset, se adolescentes castello recepturū. illo autem nihil confitente, filius eius ita factum esse affirmauit, & literas ea de re obtulit, quæ Alexādri manu scriptæ viderentur. Tum verò Herodes non iam dubitabat de filiorū insidijs, licet Alexandro Antipatri dolo id scriptum esse concinnatum affirmante. Adolescentes igitur tum obseruabantur, atq; in ignominia & metu damnatorum erant. Aristobulus autem socrum Salomen vicem suam dolere, & eum odisse qui talia crederet, putans: Hęc, inquit, tibi quoq; periculum denunciant, cui spes nuptiarum Sylæi crimini datur. Ea verba mulier statim ad fratrem defert. Qui vtrunq; filium vinctum seorsim custodiri, ac singulatim scribere iubet, quę contra patrem meditatus esset. Illi scribunt se insidias contra patrem neq; animis agitasse, neq; comparasse: sed fugam spectasse necessariò, quòd vitam solicitam & suspectam degerent. Tum igitur Alexandrum vinctum eduxit, præsente & audiente Archelai legato, & de fuga percontatus est, quò & quomodo discedere voluerint? Ille verò, ad Archelaū, respondit, qui pollicitus esset, se eum inde Romam missurum, nihil autem aliud grauius in patrem cogitasse. His dictis, rex duos è suis Romam ad Cæsarem cum literis misit, ac

Eurycles Lacedæmonius nouas tragœdias Herodi ciet.

Alexāder & Aristobulus vincti.

iussit naui ad Ciliciā appulsa cum Archelao expostulare, quòd insidiatum filijs suis adiutor fuisset. Archelaus verò respōdit, se promisisse adolescentes suscepturum, propter & ipsorum & patris vtilitatem, sed ad Cæsarem missurum fuisse negauit. Illi Romam profecti Cæsari literas reddiderunt: qui rescripsit, se dolere propter eius filios, eadem omnē ipsi autoritatem dare: qui si facinus impium in se admiserint, puniendos pro parricidis: sin fugam duntaxat cogitarint, in eos verbis castigatos nihil grauius consulendū. Consultum autem videri sibi, vt conuocato Beryti concilio, & ducibus atq; Cappadocum rege Archelao, & alijs viris dignitate illustribus adhibitis, quid statuendum esse videatur, deliberet. Herodes hac epistola accepta, ad concilium vocauit quos voluit: Archelao, siue quòd eū oderat, siue quòd voluntati suæ refragaturum putabat, præterito. Ducibus & cæteris iam congregatis, rex filios accusat, recitatis ipsorum scriptis quæ nihil aliud continebant, præter fugæ consilia, & conuitia quædam patri maleuolentiā exprobrantia. Postremò dixit, & à natura à Cęsare potestatem sibi datam esse: legemq; patriam adiecit, quæ iuberet, si quem parentes, manibus illius capiti impositis accusarent: eos qui circumstarent, necessariò lapidibus reum occidere. Quòd cum ipse domi in patria facere potuisset, illorum tamen suffragia expectasse. Hæc Herode locuto, qui in concilio aderant, adolescentibus nec in medium productis, autoritatem ei confirmarunt: ac nonnulli sane adolescentes condemnarunt, non tamen capitis: pleriq; capitis etiam eos condemnarunt. Concilio sic dimisso, Herodes adductis filiis Tyrum venit, inde Cæsaream, vbi omnes expectatione suspensi fuere: quo tandem res illorum euasuræ essent, quamuis autem ea grauiter ferrent, non tutum tamen erat, vel quicquam de illis loqui, vel aliis dicentibus audire. Itaque casum illum mœsto silentio dissimulabant Verùm miles quidam nomine Teron, qui filium Alexandro æqualem atque amicum habebat: multa in populi frequentia locutus, etiam à rege petere ausus est, cum eo solo colloquendi facultatem. qua impetrata: Quo tandem, inquit, excellens " ista prudentia abiit? Quæ est ista ab amicis & co- " gnatis solitudo? Non aliquando considerabis, " quò res euasura sit, si duobus adolescentibus ex " matre regina susceptis, omni virtutum genere " præstantibus, interfectis, tua senectus vni filio " innitetur, & cognatis, quos ipse toties capitis " condemnasti? Nō cogitabis silentij populi cau- " sam esse doloris magnitudinem, totumq; exer- " citum in calamitosos misericordiam, in calami- " tatis autores odium gerere? Rex illa principiò " non iracundè audiebat. Sed Teronis immoderata & militari libertate & militum indignatione cōmotus, Teronem in vinculis asseruari iussit. Qua occasione arrepta, Tryphon regis tonsor dixit, se à Terone sępius solicitatum, vt regis gulam nouacula abscinderet: quo facto principem locum apud Alexandrum habiturus esset. His dictis & ipse comprehenditur: quæstiones

Cæsaris ad Herodem literæ.

Berytium concilium filios Herodis capitis cōdemnat.

Teron miles pro filijs apud Herodem intercedit.

Alexandri Aristobuli, Teronis filij, et Tryphonis, & ccc. ducum interitus.

de Terone, eius filio,& tōsore habentur. Quam necessitatem patre fortiter tolerante, filius, qui quàm is miserè affectus esset, cerneret, dixit, se regi veritatem indicaturum, si patrem & se illis cruciatibus liberare vellet. Fide accepta, conuenisse, ait, vt Teron suis manibus regem occidat. His dictis, patrē ærumna liberat. Herodes verò omni dubitatione paterni animi repudiata, decretum suum exequi statuit. Itaq; Alexander & Aristobulus Sebasten perducti, illius iussu laqueo præfocātur. Sunt & ccc. duces rei, & Teron cum filio & tonsore producti atq; accusati, quos populus telis obiter arreptis interfecit. Antipatro, cum fratres sustulisset, difficilior facta est regni adeptio, susceptis populariū odijs, ac militum in primis: sed regni fuit interea cum patre particeps, qui ei fidem habebat. Alexandri vxorem ad patrem remisit Herodes, interfectorum liberos magno studio aluit. Susceperat enim Alexander ex Glaphyra duos mares: Aristobulus è Berenice tres filios, & duas filias. Natus est & regi è pontificis filia Herodes. Habuit enim IX. mulieres in matrimonio: idq; more gentis, apud quam receptum erat, eodem tempore plures vxores alere, inter quas fuere Antipatri mater & filia pontificis: è qua, vt dictum est, filium sibi cognominem procreauit. Fuit ei & fratris filia nupta, & consobrina cum ea, præterea Samaritana quædam, cuius filij fuere Antipas & Archelaus & Olympias filia. Inter eius vxores etiam Cleopatra Hierosolymitana numerabatur, cuius filij fuerūt Herodes & Philippus. Præterea Pallas, è qua Phasaelum suscepit: ac Phædra & Elpis, quæ ei Roxanen & Salōmen filias pepererunt. Susceperat & è Mariamme duas filiolas. Atq; hæc familia Herodis fuit: sed summa rerum ad solum Antipatrum spectabat, omnibus formidabilem, non tam potestate, quàm morum improbitate: quem Pheroras maximè colebat, & ab eo vicissim colebatur. Salome verò eis aduersabatur, quæ rebus suo nomini contrarijs (id enim pacem significat) semper studebat, non pacifica, sed pugnax admodum, & alios ad seditiones, ad pugnas, ad iura cognationis & necessitudinis dirimenda incitare solita. Ea explorata Antipatri & Pheroræ coniunctione, Herodi ait, eorū beneuolentiam in ipsius fraudem tendere. Cuius illi calumnia intellecta, quamuis clàm concordiam colerent, publicè autem mutuis odijs & conuicijs certarent: Salomen tamen non fefellerunt, indagantem omnia, & regi nunciantem, occulta conciliabula, compotationes & concilia arcana: quæ ipse etiam pleraq; intelligebat. Pharisæi verò gynæ conitide sibi conciliata, homines accurata patriæ legis obseruatione tumidi, regi aduersabantur. Nam cùm cæteri omnes in fidem Cæsaris & regis Herodis iurassent: illi soli refragati sunt, sex millium numero. & quia Pheroræ coniugi bene cupiebant, prædixerunt, regnum Herodi diuinitùs abrogatum, Pheroræ eiusq; posteris attributum esse. Ne hæc quidem Salomes improbitatem latuerunt, quin statim regi renunciarentur. Pharisæi autem orationis

Herodis coniugis et familia.

Salome Antipatro & Pheroræ insidiatur.

Pharisæorum assentatio occasionē præbet Pheroræ ablegandi.

illius conuicti, eunuchus Bagos, Carus quidam excellenti forma Herodis amasius, atq; alij regij, tanquam arcanorum conscij, interfecti sunt. Deinde rex indicto concilio Pheroræ coniugem, multis criminibus in medium adductis, accusauit, ac deniq; oratione ad Pheroram conuersa: His de causis, inquit, muliercula pridem vltrò tibi repudianda fuit. At nunc saltem, si te fratrem meum perhiberi cupis, illius consuetudinem vitato. Ille verò se mortē præoptare potius respondit, quàm vt viuens vxorem deserat. Ex eo Herodes Antipatro & matri eius, Pheroræ consuetudinē, & mulieribus, ne inter se conuenirent, interdixit. Qui etsi id pollicerentur, tamen per tempus commessatū conueniebant. Antipater verò patris iram metuens, ab amicis petit, vt Herodi scribant, vt se Romam mittat. Ita pater eum cum muneribus Romam mittit, testamentum ferentem, quo ei regnum legabatur. Sin ipsi aliquid accidisset, Herodi ex filia pontificis genito. Pheroram, cùm vxorem non repudiaret, discedere iussit. Is verò cùm in tetrarchiam suam abiret, iurauit se ante auditum fratris obitum reuerti nolle. Vnde factum, vt nec rege ægrotante accersitus venerit, ne iusiurandum violaret. Herodes verò pòst, Pheroram ægrotantem vltrò inuisit, & mortuo honorem habuit. Cæterùm Pheroræ exitium Antipatro malorum fuit initium, numine fratricidiū eius vlciscente. Nam duo honorati Pheroræ liberti rogarunt Herodem, ne fratris necem veneno sublati inultam esse pateretur. Quod cum probabile videretur, regem ad rem certius indagandam permouit: habitæ sunt quæstiones de mulieribus ingenuis, & ancillis. Cæteris cum silentio cruciatus tolerantibus, vna quædam nihil aliud dixit, nisi quòd Deum precata est, vt Antipatri mater, malorum autor, tali necessitate vrgeretur. Ea oratio regem ad diligentiorem inquisitionē perpulit: ac mulieres cruciatibus auctis, arcana omnia detexerunt, comessationes, occultos congressus, sermones Antipatri cum Pheroræ mulieribus habitos, odium patris, lamentationes apud matrē, quòd pater diutissimè viueret, itaque se suauitatis imperij sensu cariturum, si quando id adipisceretur, ob vrgentem iam senectutem. Hæcatq; alia plura, quæ patrem quoq; tangerent, mulieres referebant. Ob quæ rex Antipatro iam apud animum suum condemnato, matrē eius Doridem repudiat, & omnem ei mundum eripit, præcij multorum talentûm. In primis tamen Herodē contra filium inflammauit Antipater procurator illius: cùm alia in quæstionibus confessus, tum illud, eum Pheroræ venenum dedisse, ac mandasse vt id patri per absentiam suā, quò minus suspectus esset, offerret. Pheroram autem id vxori asseruandum dedisse. Mulier id fatebatur, atq; ad venenū afferendū egressa, de tecto se præcipitem dedit, nec tamen illo casu mortua est. Recreata igitur, & denuò à rege interrogata, iurauit, se rem omnem, vt gesta esset, expondituram. Dixit autem, se venenum à marito accepisse, ab Antipatro contra ipsum patrem præparatū: sed

Antipater post Pheroræ obitū, deprehensis insidijs à patre occiditur.

cum

tum ægrotante Pherora,ipse rex fratrem coram soluisset, Pherotam eius beneuolentia perspecta, sibi dixisse, vt venenum afferret, atq; in conspectu suo crematet. se statim dicto audientem, maxima parte in ignem coniecta, parum sibi reseruasse, quo vteretur, si post mariti obitum à rege malè tractaretur. Ipsam quoq; pyxidem cum veneno in medium protulit. Accusata est & regis vxor, pontificis filia, quã statim eiecit, eiusq; filium ex testamento deleuit: in quo vt regis, eius mentio fiebat. & socero Simoni Boethi filio, pontificatu abrogato, Matthiam Theophili filium successorem dedit. Interea Bathylus Antipatri libertus Roma adest, patroni matri & Pherorae venenum ferens: qui in tormentis dixit, id missum esse, vt si prius patrem non attigisset, vel hoc eum conficeret. Afferebat etiam literas Roma ab amicis Herodis, quibus Archelaus & Philippus Romę studiorum gratia degentes, accusabantur, quasi patrem fraternarum cędium reum agerent, ac sibi ipsis timerent. Eæ literæ magnis legationibus Antipatro constiterunt. Herodes verò ira occultata, eum maturare iussit, & de matre eius quędam conquestus, eũ se arbitrum sumpturum dixit, vbi redisset. Eas literas in Cilicia accepit: sed Pherorae obitum Tarenti cognitum ægerrimè tulit, non ex beneuolentia, sed quòd ille Herodem non vt receperat, ante suum obitum sustulisset. Cùm in portu Augusto, cui id nomen à Cæsare est inditũ, appulisset, mala sua in conspectu habuit, nemine obuiam eunte, nemine alloquente. Venit autẽ Hierosolyma, Varo, Syriæ prætore, in concilio assidente, quem Herodes accersierat, vt de rebus præsentibus cum eo consultaret. Regiam ingreditur purpuratus adhuc: à ianitoribus admittitur, amicis eius exclusis. & quò tedactus esset, cogitans, turbatur: præsertim cum à patre, ad quem salutandum accedebat, repelleretur, & fratricida atq; insidiator vocaretur. quarũ rerum auditorem & iudicem postridie Varum fore. Cùm in tantis malis abiret, occurrunt ei mater & vxor, filia Antigoni, eius qui ante Herodẽ regnauit: è quibus toto negotio cognito, se ad iudiciũ parabat. Postridie Herodes & Varus cõsederunt, conuenerunt vtriusq; amici, & cognati Herodis, & consiliorum Antipatri indices, & materni serui Antipatri, epistolam mulieris ferentes, qua filium monebat, ne rediret, patrem enim rescisse omnia, & vnum ei confugium superesse Cęsarem: caueret, ne in patris manus incideret. Cùm autem Antipater supplex ante patrem procubuisset, obtestans, vt se audito demũ sententiam ferret: Herodes eum in mediũ produci iubet, ipse filiorum in se scelus & senectutem suam deplorat, quæ in Antipatrum impegisset. ac se mirati dixit, quo consilio talia facinora suscepisset Antipater, qui & successor in testamento scriptus esset, & se viuente posset omnia: ac tanta beneficia sic remuneraretur, vt cognatos ad cædem suam instigaret. Hęc dicenti lachrymæ eruperũt. Nicolaus verò Damascenus iussu regis Antipatrum accusauit cunctis ordine commemoratis: sed & alij multi vltrò in illum orationes habuerunt. Varus, postquã Nicolaus perorauerat, Antipatrum se defendere iussit. Ille verò pronus humi iacens, Deũ inuocabat, vt suam innocentiã testaretur. Cùm autẽ nihil præter Dei obtestationem afferret, venenũ in medium afferri, & cuidam capitis cõdemnato dari iussit: qui eo epoto, statim exanimis concidit. quo facto, Varus surrexit, & è cõcilio abijt. Herodes verò statim vinxit Antipatrum, & Romam ad Cæsarem de eo scripsit. Interceptũ est eodem tempore epistoliũ, ab Antiphilo ad Antipatrum missum, in hanc sententiam: Misi tibi Acmes epistolam, vitæ meæ nulla ratione habita. Nosti enim, mihi, si deprehensus fuero, à duabus familijs imminere periculum. Tibi, quod agis, velim bene vertat. Rege alteram Antiphili epistolam requirente, seruus illius negabat se alteram accepisse. Sed quidam conspicatus serui tunicam subsutam, illic latere epistolium rectè coniectauit, quod ita habebat. Acme Antipatro Scripsi patri tuo literas quales voluisti: & exemplum literarum, quas Salome ad dominã meam scripserit, misi: qua lecta, scio ei Salomen pœnas daturam. Epistola verò ad Herodem huiusmodi fuit. Cùm in eo elaborem, ne quid earũ rerum quæ cõtra te parantur, ignores: Salomes epistolæ ad dominam meam contra te scriptæ exemplũ tibi misi, cum periculo meo, fructuq; tuo. Erat autem Acme Iudæa genere, sed Liuiæ Cæsaris vxori seruiebat: & illa agebat, magna pecunia ab Antipatro conducta. Herodes etsi concitatus erat ad Antipatrũ statim tollendum vt magnarum rerũ turbatorem, & à Salome irritabatur, quæ pectus plangeret, seq; occidi iuberet, si quod argumentum fide dignum contra se deprehenderetur: tamen se repressit, & filiũ accersitum, nihil metuentem respondere iussit. Qui cùm omnẽ culpam in Antiphilum conferret, ab Herode denuò per literas apud Cęsarem accusatur, etiã Acmes fraudibus detectis, & exemplis literarũ illius adiectis. Interea rex morbo oppressus, testamentum scribit, in quo filio natu minimo regnum reliquit, Archelao & Philippo ex Antipatri calumnijs infensus: & longiore vita desperata, cum annũ septuagesimum ageret, seq; contemni, ac suis infortunijs lætari omnes putaret, efferatus est huiusmodi occasione. Herodes cùm multa contra legem fecisset, inter alia in magno tẽpli vestibulo aureã aquilam dedicarat, lege imagines hominum aut animantium dedicari vetante. Eam aquilã Iudas & Matthias Iudæorum doctissimi, & plebi ob adolescentum institutionem charissimi, reuelli iusserunt. Nam etsi periculum ex eo alicui crearetur, tamen beatum esse, qui pro defensione legum interiret. Cùm huiusmodi sermones adolescentum auribus insusurrarent, rumor oritur de regis obitu: aquila sub meridiẽ reuellitur, securibus conciditur. Cõprehendũtur multi adolescentes, & Iudas ac Matthias facinoris autores, & quasi lanistæ. ac ad Herodẽ perducti rogantur, An ausi fuerint suum donatiũ reuellere? Illi respondent, Factum esse. neq; verò mirandum, si Mosis leges diuinitùs edocti, ipsius decretus

Bathylus Antipatri libertus. *Quintilius Varus Syriæ prætor.* *Accusatio Antipatri.* *Antiphili & Acmæ literæ.* *Herodis asperitas ob auream aquilã reuulsam à templi ianua.*

cretis antefertet. Eos igitut vinctos Hierichuntem milite & primoribus Iudæorū accersitis, in lectulo recubans, suorum beneficiorum & templi ædificati memoriam refricuit, exclamans, sibi adhuc viuenti contumeliā fieri, detractis suis donarijs: ac populū, dum sibi insultare studeat, sacrilegio se obstringere. At illi crudelitatē eius veriti, eos qui id ausi essent, supplicium esse meritos dixerunt. Rex cæteris clementius tractatis, pontificatum Matthiæ ademptū Iozaru suæ coniugis fratri dedit, Matthiam seditionis autorem, & quosdā ex seditiosis viuentes cremauit.

Herodis morbi.

Enimuerò morbus exasperabarur, vt pœnas scelerum daret. Ignis enim lentus eius viscera torrebat, inrestina exulcerata erant, in primis coli doloribus cruciabatur. & pituira mollis ac pellucida pedes vexabat. accedebat imi ventris dolor, & pudendorum putredo vermibus scatens: necnon ortophnœa, & fœtor teter, & crebrum anhelitum conuulsiones omnium membrorum comitabantur. Etsi autem in tantis malis versabatur, tamen vitæ spem alebat, nec ab vllo medicamenti genere abhorrebat. Itaq; Iordane traiecto, calidis aquis Callirrhoes vsus est, quæ præter cæteras virtutes etiam potui sunt. Ibi à medicis in alueum oleo plenum iniectus, animā sgere visus est. Sed recepto spiritu Hierichuntem perlatum, ad cætera mala atra bilis accessit. Moriturus nefarium consiliū capit. Nam cum totius gentis primores edicto cōuocasset, omnes in Hippodromo concludit: & sorori Salomæ, ac eius marito Alexæ mandauit, vbi animam exhalatit, vt eos omnes tollerent, ne, inquit, populi meam mortem sibi gratulentur, néue applaudant: sed singulis suos deplorantibus, ipse quoque deplorari videar, & obitus meus multis lachrymis honoretur. Quæ cum flens, & Deum obtestans diceret, illi se mandatum non neglecturos pollicentur. Interea literæ Roma afferūtur, quibus certior reddebatur, Acmen esse interfectam, & negocium Antipatri patris arbitrio permitti. Quibus Herodes lætatus est, & nōnihil recreatus. Sed doloribus in immensum auctis, cibo abstinuit: ac cultello petito, in animo habuit semetipsum occidere. ac fecisset, nisi quidam animaduerso consilio, dexteram eius inhibuisset: qui cùm exclamasset, gemitus & tumultus magnus fuit, quasi rege mortuo. eaq;

Antipatri cædes.

spe Antipater animis receptis, à carceris custode magnis muneribus pmissis, petijt se dimitti.

Herodis testamentum & obitus.

Quo indicato, rex exclamauit, ac statim spiculatoribus missis qui illum interficerent, testamentum denuò mutauit,

Antipas.

Antipę tetrarchia Galilææ & Peræ legata,

Archelaus.

Archelao regno assignato:

Philippus.

Philippo filio Archelai fratri tetrarchia Gaulanitidis, Trachonitidis, Batanææ, & Paneadis concessa:

Salome.

Iamniā verò, Azorum & Phasaelidem Salomæ sorori donauit. His actis, ac Cæsari & vxori eius Liuiæ muneribus multorum talentûm relictis, quinto post occisum Antipatrū die obijt. Regnauit post sublatum Antigonum annos IIII. & XXX. postquā à Romanis rex appellatus fuerat XXXVII. Salome verò & Alexas, priusquam eius mors vulgò innotesceret, eos qui in Hippodromo conclusi erant, emittūt, dicentes: regem iubere, vt in agros egressi, rebus suis fruantur, idq; summum eorum in gentem beneficium extitit. Deinde regis obitu publicato, lectum est testamentū, quod Archelao regnum assignabat. Ptolomæus verò, cui sigillum regis erat creditum, negauit id, nisi Cæsaris authoritate ratum foret. Tum statim sublato clamore Archelaus rex est salutatus: pòst, regi funus magnificè factū. Qui cum naturæ debitum ita exoluisset, Archelaus cum lætis acclamationibus in templū ascendit, & in solio aureo considens, populo humaniter gratias egit. sed coronā regiam à militib. accipere recusauit, ni Cæsar prius testamentum patris confirmasset: factaq; re diuina, conuiuium celebrauit.

Iudæorum seditio ob Matthiam interfectum.

Cæterùm Iudæi quidam congressi, Matthiam & cæteros ob reuulsam auream aliquam ab Herode supplicijs affectos lamentati sunt, cum magno eiulatu. & conciliabulo indicto, ab Archelao postularunt, vt punitis ijs qui apud Herodem autoritate valuissent, necem illorū vlcisceretur, ac in primis pontifici sacerdotiū abrogaret, & alium secundum leges crearet, eo honore digniorē. Annuit Archelaus, ad impetū eorū reprimendū: quanquam molestè ferens. ac per præfectū militum populo dici iussit, ea nunc intempestiua esse, ac tum rectius actum iri, cùm sibi regnum Cæsaris autoritate confirmatum esset. Sed illi vociferantes & tumultuantes, neque ducem, neq; alium quenquā dicere quicquam passi sunt, quod ad castigationem & seditionis repressionem pertineret. atq; in festo Azymorū magna multitudo in templū confluxit, seditionis amplificandæ studiosa. Qua territus Archelaus, tribunum cum cohorte misit, ad populi motū sedandum. Verùm seditiosi impetu in milites facto, plerósque lapidibus obruerunt, pauci admodum & tribunus vulnerati effugerunt. Cùm igitur perspiceret, nisi populus concitatus reprimeretur, magnū è seditione malū oriturū: misit omnem exercituum. à quo tribus circiter millibus cæsis, cæteri dissipati in montes confugerunt, & ex regis edicto festiuitate omissa, ad sua quiq; redierunt:

Archelao regnum à Cæsare cōfirmatur.

Archelaus verò cum matre & Herodis sorore Salome Romam abijt, summa rerum in terea Phippi fratris fidei commissa. Alia ex parte Antipas Herodis filius eodem contendebat, regnum & ipse vendicaturus, vt quod sibi ex priore testamento deberetur: eam spem eius Salome incitante. Cùm in vrbem venissent, alijs Archelao, alijs Antipæ patrocinantibus: Cæsar suffragium pro Archelao tulit.

Sabinus prætor à Iudæis obsidetur.

Dum hæc geruntur, Iudæorum seditio nunciatur. Nam in festo Pentecostes multis millibus vndiq; congregatis: Romani cum prætore Sabino sunt obsessi: & acri pugna cōmissa vicerunt. Iudæi verò porticibus, quæ extra templum sunt, occupatis, & inde telis ex superiore loco coniectis, multum Romanis nocuerunt. At illi ignem porticibus iniecerunt, eumq; materia aluerunt, quæ flammam excitare posset. Ea celeriter in altum elata, alij vnà cum rectis corruerunt, alios hostes circunfusi iaculis confecerunt, alij se in ignem conicce-

conieceꝛunt,alij in ſuos enſes incubuerunt: nemo deniq; ex ijs qui in porticus cõſcenderant, euaſit. Romani autẽ ſacro theſauro ſunt potiti. & quanquã magna pecunia direpta à militibus, Sabinus tamẽ cccc. talenta conſeruata in apertum protulit. Sed qui ex pugnãtibus ſuperfuere, regiã circundederũt, eam ſe crematuros eſſe minati, atq; omnes occiſuros: ſin abirent, impunitatem Romanis & Sabino pollicebantur. ac multi regij ſatellites ad illos defecerunt. Rufus autem & Gratus, qui tria millia ex Herodis exercitu viroꝛũ robuſtorum habebant, ad Romanos ſe contulere: nec tamen obſidionem Iudæi ſoluerunt, quam Sabinus fortiter tolerauit. Præter hæc alij quoq; tumultus in Iudæa orti ſunt.

Iudas latronum princeps.

Nam Iudas Ezechiæ latronũ ducis filius, quem Herodes ægrè cœperat, in Galilææ regiã iuxta Sephorim facto impetu, armis quæ ibi erãt, ſuos inſtruxit, & omnibus fuit formidabilis. Sed & Simon Herodis regis ſeruus, cęterùm vir pulcher, & magnitudine & robore corporis præcellens, rerum turbis impulſus, diadema ſumere auſus, multitudinis cõcurſu & ipſe rex appellatus, Hierichuntiam & alias multas domos regias incẽdit atq; diripuit. Verùm Gratus prælio commiſſo, pleroſq; cecidit, ipſiuſq; Simonis caput amputauit. Atq; alij quoq; illo tempore ſeditionibus motis, & regios & Romanos infeſtarunt.

Q. Varus Iudæorum ſeditionẽ cõpeſcit.

Varus autẽ cùm in Syria audiuiſſet, quo loco res Sabini eſſent, opem obſeſsis in Iudæa ferre maturabat, & omnibus legionib. ſuis Ptolemaide coactis: filiũ cum patre ad bellũ in Galileą gerendũ ablegauit. eoq; victoriam adepto, cum reliquo exercitu Hieroſolyma profectus, Iudæis terrorem incuſsit, vt omiſſa obſidione abirent. Hieroſolymitani verò à Varo ob bellũ factum accuſati, reſponderunt, populi conuentum ob feſtiuitatem eſſe factum, bellum verò ab aduenis eſſe excitatũ. Itaq; Varus militibus in agros miſsis, autores ſeditionis inquiſiuit: & nonnullis repertis, ad II. millia in cruces egit. Sed & alij circiter decies mille Varo contra eos ducenti ſe dediderunt, quorũ principibus Romam miſsis, ij duntaxat à Cæſare ſupplicijs affecti ſunt, qui à cognatis Herodis cum ſeditioſis militarant.

Iudæorum legatio ad Cæſarem, libertatis petendæ ergò.

Poſthæc Iudæorum legati Romam profecti ſunt, qui indicto à Cæſare concilio Iudæorum circiter VIII. milibus qui Romæ degebant, ſuffragantibus libertatem poſtularunt: & ad iniquitatis Herodianæ accuſationẽ conuerſi, eum non regem, ſed tyrannũ vocabant. Nam cùm Iudaica gens ſępè grauiter afflicta eſſet, nullas tamen ęrumnas cũ ijs eſſe conferendas, quas ſub illo toleraſſent. Cùm autẽ Archelaũ, quęrerũ potitũ Herode moderatiorẽ fore putaſſent, cupidè regem appellaſſent: eum veritũ, ne non germanus Herodis filius haberetur, ſi mitiorem Iudæis ſe præberet, trium millium virorum cædem in tẽplo edidiſſe, idq; regno à Cæſare nondum confirmato.

Cæſaris ſentẽtia de Iudæa administratione.

His dictis petierunt, vt regno & id genus imperijs liberati, & Syriæ attributi, Romanorum prætoribus eò mitti ſolitis, parere iuberentur. Quæ cùm Iudæi poſtularent, Archelai patroni, vtriuſq; regis, tam patris quàm filij defenſione ſuſcepta, & obiectis criminibus refutatis, Iudæis ſeditiones, nouarumq; rerum ſtudium obiecerunt. Cæſar autem Archelaum non declarauit regem: ſed paterni principatus ſemiſſe cõceſſo, pollicitus eſt, ſi bene imperaret, ſe eum etiam regem appellaturum eſſe. Fuit autem prouentus ditionis illi attributæ D.C. talentum: alterum ſemiſſem, in duas partes diuiſum, Antipæ & Philippo, alij Herodis liberis, diſtribuit, vnde hic C. ille CC. talentũm reditus percipiebat. Salomę legata Herodis reliquit, & Aſcalonem regiam attribuit, ex quibus omnibus LX talenta ad eam redibant. His ita ordinatis, Iudæus quidã adoleſcens, quia Alexandro Herodis interfecto filio facie ſimilis erat, aſcito quodam populari ſuo, viro improbo & turbulento, Alexandrum Herodis filiũ ſe profeſſus eſt. Nam cùm quidam ad vtrunq; fratrem tollendũ miſſi eſſent: alios eſſe interfectos, ipſos verò conſeruatos, & clàm ſubductos aſſerebat. Qua oratione imponebat hominibus, & maxima pecunia ſic coacta, Romam properauit. Cæſar verò, qui nõ temerè deceptum eſſe Herodem crederet: Alexandro ficticio in conſpectum adducto, non deceptus eſt. nam facie quidem ſimilis erat Herodis Alexandro: ſed opere manuum factus aſperior, & corpore rigidiore, non, vt ille, delicato & molli. Cæſare verò quærente, vbi Ariſtobulus eſſet, reſpõdit, in Cypro eſſe relictum, vt ſi quid ſibi accidiſſet, Mariammæ genus non penitus interiret. Cæſar verò hominem ſeductum, hortatus eſt, vt veritatem ſibi diceret, impunitate promiſſa. Qui cùm impoſturam expoſuiſſet, Cæſarq; illum tolerando labori aptum videret, in remiges retulit: eius verò ſocium occidit.

Alexãder ficticius ad remos cõdemnatur.

Archelaus Ethnarchia ſuſcepta, ſacerdotium Ioazaro Boethi filio ereptum, in fratrem eius Eleazarum transfert. Et Glaphyram matrimonio ſibi iungit, Archelai F. Alexandri fratris, è quo illa ſuſceperat liberos, viduam. Eſt autem lege interdictum, ne mortuorum fratrum vxores, è quibus illi ſuſceperint liberos, fratribus nubant. Sed & Eleazaro paulò pòſt eiecto, Ieſum Seis filium in eius locum ſubſtituit. Decimo imperij anno accuſatus eſt à ſubditis apud Cæſarem, quòd crudelem ac planè tyrannum ſe præberet. ab eoq; celeriter accerſitus, cauſa dicta, opibus ademptis in exilium miſſus eſt: cum quidem ex ſomnio eum euentum antè cognouiſſet.

Archelaus decimo regni anno in exilium mittitur.

Archelai ſomnium. Boues.

viſus erat ſibi decem ſpicas robuſtas, & frumento plenas videre, quæ à bobus comederentur. Id ſomniũ alijs aliter interpretantibus, Simon profeſsione Eſſæus viſione illa mutationem ei portendi, eamq; non felicem, dixit. Boues enim ærumnarum eſſe ſymbolum, animal quod laboribus vrgeatur: & rerum viciſsitudinem deſignare, proptetea quòd tetra ab ijs aran do inuertatur. Decem verò ſpicas totidem annos ſignificare, quibus tanto ſpacio completis

Spicæ.

meſſis abſoluatur, ac rum principatus Archelai finem fore. Atq; etiam Glaphyræ coniugi eius, viſum quoddam in ſomnis eſt oblatum: quæ vt anteà dictum eſt, maritum habuit Alexandrum, Archelai fratrem. Eo mortuo, Iubæ Libyæ regi,

Glaphyræ ſomnium & obitus.

H 3 qui

qui vxorem Mariām en tepudiarat, nupsit: idq; cùm liberos ex Alexandro suscepisset Visus igitur est Alexander astare mulieri, & cum ea expostulare his verbis: Vriq; verū illud verbum, esse demonstrasti Glaphyra, vxores insidas esse maritis. Nam tu cùm mihi virgo nupta fueris, & liberos pepereris, secundas nuptias experta es: nec ea nostri contumelia contenta, cum tertio sponso concubuisti, eoq; fratre meo. Sed ego te rursus mihi vendicatam, isto dedecore liberabo. Hæc vbi mulieribus familiaribus exposuit, paulo pòst decessit. Regio verò quæ Archelao paruerat, Syriæ est attributa: ac Cyrenius missus, qui Syriam, ipsamq; Iudæam, Syriæ additamentum, describeret. ac Iudæi qui pridēne nomen quidē descriptionis audire voluerant, suasu Ioazari pontificis refragari destiterūt. Verùm quidam Gaulanites, Sadoco pharisæo ascito, bellis & latrocinijs Iudæam impleuit. Dicebant enim, facultatum æstimationem nihil esse aliud nisi manifestam seruitutem. ac prætendebant illi quidem Reipublicæ curam, sed reuera priuatorum emolumentorū occasiones captabant: vnde seditiones & multorum cędes, principum etiam virorum, extiterunt, partim ex intestinis bellis, partim ab hostibus. accessit fames, vrbiū expugnationes, excidia, & templi cōflagratio. Nam cùm antiquitùs (vt suprà dictum est) tria essent apud Iudæos philosophiæ genera, Essenorum, Pharisæorum, & Sadducæorum: quartum hoc & nouum à Iuda & Sadoco introductum est. Nam Pharisæi, vili victu vtētes, ad mollitiem se non deflectunt, obseruatores legum & rituum accurati: senibus honorem præbent, neque confidenter illorū autoritati aduersantur: fatum esse docent, hoc tamen hominibus tribuentes, vt illius impulsus vincere possint, si sesè renitantur. Animos immortales, & sub terra vitæ actæ rationes reddendas esse cēsent. Qua de causa & apud Populum plus autoritate valent, & ad vota, ad sacra peragenda tanquam interpretes adhibentur. Sadducæi mortales esse animas arbitrantur, atq; vnà cum corporibus interire, neq; quicquā nisi leges obseruant: senioribus ac magistris refragari, in parte virtutis ponunt Si qui verò illorū ad magistratus adhibentur, vel inuiti assentiūtur Phariseis, alioqui enim à populo non tolerarentur. Esseni Deo ascribūt omnia: animorum immortalitatem credunt: iustitiam colunt. Donaria in templū mittunt, sed in eo non immolant, de expiationibus à cęteris dissentientes. Vnde cùm à cōmuni sacrario arceantur, priuatim sacrificant: labores agriculturæ capessunt: res communes habent. Quare diues omnium pauperrimo nihilo viuit lautius: neq; vxores ducunt, neq; seruos emūt: hoc iniquum esse rati, illud discordiæ incitamentum. sed vitam agentes solitariā, alij alijs ministrant. Quæstores & terræ frugum, & eorū quæ aliunde afferuntur, designant. Quarta secta cum Pharisæis cætera consentit, sed libertatis altè infixū amorem gerit: cuius alumni, solum principem & Dominum Deum appellant, ea nomina tribuere homini dedignantes: imò nec mortes, nec supplicia varia & atrocia recusantes, ne ab instituto suo recedant. Hinc populus Iudaicus ex amētiæ morbo in desperationē est delapsus, Gesij Flori contumelijs irritatus. Nam Cyrenius descriptione ac cēsu peracto, vigesimoseptimo anno post Cæsaris Actiacam Antonij victoriam: Iazaro pontifici, factione populi oppresso, ademptam dignitatem in Annam Sethei filium contulit. Cyrenio Romam reuerso, Coponius Iudæā administrauit. Ei successit Marcus Ambibuchus: Marco Rufus Annius: sub quo Romanorum Imperator Cæsar obijt, regni anno quinquagesimoseptimo, mense VI. diebus II. Collegam Antonium habuit annis quatuordecim. solus imperauit annos XLIII. aut XLIIII. vt quidam tradunt. Vixit annos septuagintaseptem. Monarchia verò translata est in Tiberiū, Cæsaris ex Liuia priuignū, à quo Valerius Gratus dux in Iudæam missus est: qui pontificatu Annæ abrogato, Ismaelem Fabij filiū summum sacerdotem designauit. & hoc etiam non multò pòst in ordinem coacto, Eleazaro Annæ filio sacerdotij honorem largitus est: annoq; elapso, Simonem Camithi filium illi substituit. Huic pari tempore sacris operato, Iosephus Caiphas successor fuit. Grato, cum Iudææ per annos vndecim præfuisset, his actis Romam reuerso, Pontius Pilatus successit. Herodes tetrarchia Tiberij priuati adhuc vsus amicitia, eo rerum potito, vrbem de illius nomine Tiberiadem ad Genesarethæ lacum condidit. Pilatus exercitum Cæsarea, vt Hierosolymis hybernaret, traducturus, noctu vexilla cum Cæsaris imaginibus in vrbem intulit, quibus lege Iudæis interdictum est. Quo cognito, multitudo properè Cæsaream accurrit, petens, vt illa transferrentur, supplicationes per dies quinque continuata. Cui cùm Pilatus refragaretur, ea enim re lædi maiestatem Cæsaris, nec populus orare desisteret: die sexto militibus armatis circumpositis, mortem eis comminatus est, nisi tumultuandi finem facerent. At illi proni prostrati, se mortem cum voluptate oppetituros dixerunt. Pilatus igitur fortitudinem eorum & alacritatem obseruandæ legis admiratus, euestigiò Cæsaream imagines retulit. Ad aquæ ductum verò Hierosolymis struendum sacram pecuniā insumpsit. Ob eam rem multi conuenere, cum clamoribus atque etiam per conuicia postulantes, vt desineret. At ille cohortes militum sub stolis Iudaicis flagella gerentes circumire tumultuantes, atq; ita Iudæos abire iussit. vt verò maledicere cæperunt, signo militibus dato, verberibus eos castigare instituit. Illi verò quamuis inermes cędderentur, de pertinacia nihil remittebant, sed multi cadebant, multi vulneribus affecti recedebant. Hoc tempore Dominus quoq; noster & Deus Iesus Christus in Iudæa visus est, de quo hæc Iosephi verba in XVIII. lib. Antiquitatum exrant. Nascitur hoc tempore Iesus, vir sapiens, si modò vir dicendus est. Fuit enim mirabilium operum effector, & magister hominum qui veritatem amplectuntur, ac multos Iudæos, multos ex gentibus sibi conciliauit. Christus ille fuit.

Cyrenius Syriæ præses. *Iudas Gaulanites, & Sadocus pharisæus, Iudæos ad seditionē impellunt.* *Pharisæi.* *Sadducæi.* *Esseni.* *Galilæi libertatis vindices.* *Octauio Augusto Cæsari Nero succedit.* *Pontificū successiones.* *Tiberiadis ædificatio.* *Pontius Pilatus Iudæorum pertinacia victus, vexilla Hierosolymis aufert.* *Iudæi flagellis cæsi.* *De Iesu Christo Iosephi verba.*

fuit. quē cùm à principibus apud nos viris delatum cruci Pilatus affixiſſet, eum ij qui principiò adamarant, colere non deſtiterunt. Nam triduo pòſt eis viuens iterum apparuit: id quod, aliáque infinita & admirãda vates diuini de eo prædixerunt. Ac natio Chriſtianorum, nomine ex illo accepto, vel hodie non defecit. Hæc in Antiquitatibus Ioſephus de Chriſto ſcripſit. In oratione verò ſua ad Græcos, quæ & contra Platonem inſcribitur, de cauſa vniuerſitatis, cuius etiam D. Ioannes Damaſcenus in Parellelis ſuis meminit, hæc dicit: Omnes iuſti & iniuſti ad Dei verbum adducentur. Huic enim pater præturam dedit, atque ipſe patris voluntatem exequens, iudex aduentat, quem Chriſtum appellamus. Neque enim Minos aut Rhadamanthus ô Græci, quemadmodum veſtra fert opinio, ſententiam ferent: ſed is: quem Deus & pater gloria ornauit. De quo alibi ſubtilius diſſeruimus ad eos qui veritatem inquirũt. Is de* patris ſententia iuſtum de vno quoque iudicium faciens, ius vnicuique pro factis ſuis reddet. Cuius iudicio omnes homines, angeli & dæmones aſtantes, vna voce clamabunt: Iuſtum tuum eſt iudicium, poſtquam vocem, ita vt æquum eſt, remunerabitur vtroſque: eos qui virtutem ritè coluerunt, æterna beatitate: improbitatis amatores, æterno ſupplicio, & hos ignis æternus atque infinitus manet, & vermis quidam ignitus immortalis & corpus nõ perimens, cum perpetuo cruciatu è corpore erumpens, infeſtabit. His alia quoq; ſubiungit. Ac de Chriſto ad hũc modum Ioſephus ſcripſit.

Paulina Romana, fraude ſacerdotum Iſidis ſtuprata.

Romæ aũt Paulina quædam, & generis ſplendore, & morum integritate præſtans, & opibus abundans, & vultu venuſto, & ætate integra, & modeſtia ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum genere ipſa inferiori. Huius amore captus Decius Mundus, inter equites dignitate præſtans, mulieris pudicitiam muneribus ſolicitabat, cc. millia drachmarum Atticarum pro vno cõcubitu pollicens, eáque recuſante, amore magis inflammabatur, adeò vt abſtinentia ciborũ necem ſibi cõſciſcere inſtitueret. Habebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis malorum peritam.

Ide.

Ea adoleſcentem ſic affectum verbis confirmat, & pollicitationibus refocillat, ac ſibi duntaxat quinquagies mille drachmis opus eſſe dicit ad rem conficiendam: quibus acceptis, cum illam pecunia nõ expugnari poſſe cerneret, ſed cultui Iſidis (ea tum à Rom. pro diua colebatur) eſſe deditiſsimam: quoſdam falſæ illius deæ ſacerdotes cõuenit, pecuniam offert, vt Paulinã quibus poſsint dolis circumuẽtam, Mundo ſui copiam facere cogant. Illi pecunia deliniti, facinus aggrediuntur, eorũ natu maximus Paulinam ſeorſim conuenit, ſe ab Anubide, ipſius amore capto, miſſum eſſe profitetur, vt eam accerſeret. Mulieri ea verba optatiſsima acciderũt, ſi à Deo amaretur: & nuncium illum cũ marito cõmunicat, qui gnarus modeſtiæ coniugis, eam abire ſinit. Cùm in lucũ veniſſet ſub ſomni tempus, mulieri in ipſa æde lectus paratur, lucernæ extinguntur. Mundus iam antea ibi abditus, per totam noctem ſub Anubidis nomine libidine ſua expleta, diſcedit. Illa reuerſa, Anubidis apparitionem marito narrat, apud familiares de congreſſu Dei gloriatur. Sed tertio poſt id facinus die, Mundus ei obuiam factus: Paulina, inquit, & ducenta millia habeo, & tu mihi gratis geſsiſti morem. Tua verò erga Mundum iniuria me non attigit, qui Anubidis nomen ipſe mihi fecerim. E quibus verbis mulier intellecto facinore, veſtib. laceratis marito inſidias indicat. Is apud Tiberium cõqueritur. Imperator facinore comperto, ſacerdotes & Iden in cruces tollit, ædem diruit, Iſidis ſimulacrum in Tiberim demergit, Mundum in exilium agit, pœnã grauiorem ob amoris vim clementia moderatus. Hæc Romæ acta ſunt.

Samaritanus ſeditio.

Samariæ verò tumultus hac de cauſa extitit. Quidam Samaritanos Garizinium mõtem ſanctitatis opinione celeberrimum ſecum conſcendere iuſsit, nam ibi ſe eis ſacra vaſa à Moſe defoſſa, oſtenſurum eſſe. Qui cùm armati conueniſſent, Pilatus exercitu miſſo, alios occidit, aliam in fugam vertit, & captiuorum præcipuos interfecit. Samaritani verò Vitellium Syriæ prætorem conueniunt, Pilatum ob popularium ſuorum cædem accuſantes. Is Marcello Iudæis præpoſito, Romam ire Pilatum iubet, ad cauſam apud Cæſarem dicendam.

Pilatus Romam mittitur.

Abit ille, cùm decennium Iudæis præfuiſſet. Sed antequam Romæ appropinquaret, Tiberius iam obierat.

Vitellij liberalitas erga Iudeos.

Vitellius verò in feſto Paſchatis Hieroſolymis magnificè exceptus, vectigalia frugum Hieroſolymitanis remiſit, & ſtolam pontificis in templo reponi, ac penes ſacerdotes eſſe, vt olim paſſus eſt, cum ea tempeſtate in Antonia ſeruaretur. Nam primus Hyrcanus pontifex proxime templum ædificauit turrim, in qua vitam egit, ſtolamque Pontificiam, vt quæ ad ſe ex officio pertineret, aſſeruauit. Idem etiam eius ſucceſſores imitati ſunt. Sed Herodes turrim illam magnificentius adornatam, de Antonij amici nomine appellauit: & ſtolam ibi repertam, in ea detinuit. Idem Archelaus fecit. Idem Romani illum ſecuti, de ſtolo ſtatuerunt, quæ illic ſub ſigillis ſacerdotum & gazæ cuſtodum reponebatur. Eam igitur, cum in feſtiuitatibus pontifici reſtitueretur, & poſt vnum feſti diem ibidem reponeretur, Vitellius populo conceſsit. Ioſepho verò, qui & Caiaphas, pontificatum ademptum Ionathæ, dedit pontificis Annæ filio.

Artabanus Parthorũ rex filium Dariũ Tiberio dat obſidem.

Idem iuſſu Tiberij cum Artabano Parthorum rege pacem fecit, qui Darium filium cum multis muneribus obſidem miſerat. Ei pacificationi Herodes quoque tetrarcha interfuit, ac ad Cæſarem quæ acta eſſent, ſcripſit. Quæ cum pòſt Vitellius quoq; per literas expoſuiſſet, Cæſar ei reſcripſit, ſe ex Herode cognouiſſe omnia. Ea re Vitellius contra Herodem irritatus, clàm iram aluit, eumque Caio demum imperante vltus eſt.

Philippi tetrarchæ obitus.

Tunc Philippus quoque, huius Herodis frater, diem ſuum obijt, vigeſimo imperij Tiberij anno, cum annis XXXVII. rerum potitus eſſet: vir quieti ingenij, moderatus erga ſubditos, cum paucis delectis in publicum prodire ſolitus. Quòd ſi quis inter

eundum opem eius implorasset, statim eo ipso in loco sella posita (nam qui eam ferrent, sequebantur) audiebat, iniurios pœnis afficiebat, iniquis criminibus circumuentos absoluebat. Ditionem eius, quia liberis orbus decesserat, Tiberius prouinciæ Syriæ adiecit. Herodes verò tetrarcha Romam proficiscens, apud Herodem fratrem, ex Simonis pontificis filia Herodi regi natum, diuertit: ac amore captus est Herodiadis, quam frater in matrimonio habebat, Aristobulo fratre ipsorum natam, magni Agrippæ sororem, ac de coniugio mulierem appellauit. Illa verò se ad illum transituram pollicita est, si Aretæ filiam repudiasset. Ea pactione inita, Romam ille proficiscitur: vnde cùm redijsset, vxor eius Aretæ filia, re illa comperta, se Machæruntem (id castellum fuit in confinio ditionis Herodis & Aretæ) mitti petijt. Annuit Herodes, ignarus quid consilij mulier cœpisset. Illa verò inde in Arabiam ad patrem properauit, eique quid Herodes de se animo agitaret, exposuit. Vnde Aretas inimicitiarum occasionem arripuit, pugna per vtriusque duces commissa, Herodiani victi sunt, & omnis eius exercitus cæsus. Quæ cum Herodes Tiberio per litteras significasset, ille Vitellio scribit, vt Aretæ bellum inferat, & aut viuentem in vinculia, aut interfecti caput Romam mittat. Quidam credidere, Herodis exercitum ira numinis interijsse, ob cædem prophetæ & baptistæ Ioannis, de quo Iosephus his verbis scribit: Hunc Herodes interfecit, virũ bonum, qui Iudæos virtutem colere, atque inter sese iustitiæ & religioni erga Deum dare operam iussit, ac sic ad baptismum accedere, tum demum futurum acceptum. Herodes autem veritus, ne tanta eius in vulgus autoritas ad seditionẽ spectaret, quòd nihil non eo mandante facturum videretur: consultius esse duxit, eum antequàm res nouas moliretur, è medio tollere, ne sese mutatione facta negotijs & molestijs conflictãtem tarditatis suæ pœniteret. Sic ex Herodis suspicione Machæruntem missus Ioannes, occiditur. Iudæi verò credidere, in vltionem necis eius, exercitum perijsse, Deo in Herodem animaduertente. Cæterùm Vitellius bellum Aretæ illaturus, cùm Iudæam pertransire vellet: à Iudęorum proceribus, ne per eam iret, q, in vexillis multas haberet imagines, quas per suam regionem ferri patria legi nefas esset, exoratus, copias per magnam planiciem traduxit, ipse cum Herode Hierosolyma ascendit, vt sacrificaret Deo, ibiq; triduo exacto, Ionatham pontificatu mouet, & fratrem eius Theophilum in eo collocat. Quarto verò die literis de obitu Tiberij acceptis, populo iureiurando adacto vt Caio faueret, exercitum reuocauit. Ferunt Aretam quoque consultis augurijs dixisse, non posse exercitũ illum bellum gerere. Breui enìm è ducibus moriturum esse, vel qui iussisset, vel qui iussus esset, vel eum contra quem iussa esset expeditio. Ac Vitellius Antiochiã recessit. Agrippa verò Aristobuli filius, moriente Tiberio, Romæ erat. Vbi cùm paulo ante obitum magni Herodis aui sui educaretur, in familiaritatem Drusi, Tiberij filij, atq; Antoniæ Drusi maioris vxoris noticiam peruenerat, ob honorem matris suæ Bernices. Et quia magnificus atq; munificentissimus erat, defuncta matre, pecunia partim in semetipsum (nam sumptuose viuebat) partim in donationes, maiori tamen ex parte in Cæsaris libertos insumpta, celeriter ad egestatẽ est redactus. Tiberius verò, Tiberio filio mortuo, edixit, ne pueri familiares in conspectum suum venirent, ne per illos renouata defuncti memoria, luctus suus redintegraretur. Agrippa igitur cùm ea de causa, tum ob pecuniæ inopiam afflictus, in Iudęam redijt, & cùm à multis creditoribus æs alienum repetentibus, nummis omnino destitutus vrgeretur: de manibus sibijpsi afferendis cogitauit. Id eius cõsilium vxor Cyprus animaduertit, quæ Phasaeli nepoti ex fratre, Herodis regis filia erat nota ei ex Salampsione Herodis filia, quam ex Mariamme ab ipso, vt expositum est, occisa susceperat. Hæc igitur Cyprus consilio cognito, & sua præsentia mariti conatu inhibito, Herodiadi Herodi tetrarchæ nuptæ, Agrippæ sorori, fratris institutum nunciat, petens vt adiuuet, maritumque ad opem ferendam exhortetur. Illi verò ei Tiberiadem habitandam tradiderunt, assignata etiam pecunia vnde viueret. Aliquanto pòst Agrippæ controuersia inter ipsum & Herodem orta, ad Flaccum Syriæ prætorem migrat, à quo ob familiaritatem Romæ contractam amicè est susceptus. Sed per fratris Aristobuli, à quo dissidebat, calumnias Flacci inimicitijs susceptis, inde eiectus, ad extremam inopiam redactus, in Italiam nauigare statuit, ac Marsyam libertum alicunde mutuam sumere pecuniam iussit. Is * Petrum Berenices Agrippæ matris libertũ adit, à quo Agrippa syngrapha data de xx. millibus Atticarum drachmarum, bis mille & D. minus acceptis, nauigaturus, ab Herennio Capitone Iamneæ procuratore manere iubetur, dum CCC. millia argenti, quæ Cæsari deberet, solueret. Ille se obtemperaturum simulans, noctu soluit & Alexandriam profectus, ab Alexandro Alabarcho CC millia mutuò petit. Qui illo repudiato, eã pecuniam Cypro eius vxori cùm propter coniugalem amorem, tum ob cæteras eius virtutes dedit. Qua accepta, Agrippa in Italiam profectus, Cypro cũ suis liberis in Iudæam reuersa, à Cæsare humaniter excipitur, sed Capitonis Herennij literis allatis vt fugam cœpisset, cum CCC. millia æris alieni ab eo poscerentur: Cæsar iratus, non prius ei aditum ad se permitti iussit, quàm eam pecuniam numerasset. Qua mutuò sumpta & dissoluta, rursus Tiberij aulam frequentauit, sed à Cęsare se ad suum nepotem conferre, eumq; colere iussus, magis erga Caium propensus fuit, Antoniæ nepotem, Germanici & Claudij, qui post Caium imperauit, matris: & obseruantia sua Caij erga se amorem emeruit. Cùm autem aliquando inter prodeundum Tiberij mentio incidisset, atque Agrippa Deo inuocato optasset, vt Tiberius Caio quàm primum imperio cederet: Eutychus libertus, ijs Agrippæ verbis auditis, Cæsarem adijt, vt nunciaturus aliquid quod ad salutem

sius

Herodias Herodi nubit.

Aretas Herodis exercitũ cædit.

Ioannes Baptista.

Aretæ augurium.

Agrippæ nepotis Herodis historia.

Cyprus Agrippæ vxor.

Protus vocatur apud Iosep. ant. l. 18. c. 8.

Agrippa ab Eutycho liberto delatus in custodiam datur.

eius pertineret. Ille verò vt lentus erat in rebus omnibus, eos etiam despiciebat, qui aliquid quod ipsius interesset, nunciabant. Neque etiam legatis celeriter respondebat, ne eis citò digressis, alij sibi negocium facesserent. Neque ducibus & procuratoribus à se missis successores dabat, nisi illi decessissent, idque se propter subditorum commodum facere dicebat, vt diuturnitate temporis expleta auaricia, ad iniurias tardiores essent. Ac vulnerati exemplo vtebatur, qui, cum quidam misericordia motus, ei muscas, ictus circumsidentes, abigere vellet, id prohibuerit: causamque rogatus dixerit, eas sanguine plenas, nō adeo sibi molestas esse: quæ si abigantur, venturas recentes & famelicas, grauius afflicturas. Ac tarditatis eius in hoc genere illud argumentum est, quòd annos XXII. rerum potitus, in Iudæam duos duntaxat præsides misit, Gratum & Pilatum. Talem igitur in rebus omnibus se præbens, nec Eutychum audire voluit. Agrippa verò Antoniam orauit, vt efficeret, vt Eutychus à Cæsare audiretur. Tiberius enim eam cùm vt Drusi fratris coniugem, tum ob pudicitiam multò magis honorabat. Nam cùm maritum adolescentula amisisset, vidua mansit, repudiatis secundis nuptijs, quanquam ad eas hortante Cæsare: itaque vitam exegit, vt fama de ea mentiri vereretur. Erat igitur in honore apud Tiberium tum ob hæc, tum ob beneficium indicatæ multorum potentum conspirationis. Hac rogante vt Eutychum examinaret: Testor Deos, inquit Tiberius, Antonia, ea quæ fient, non ex animi mei sententia futura esse, sed propter preces tuas, ac Eutychum adduci iubet. Is dixit: Agrippa, ô domine, in colloquio cum Caio dixit, Vtinam tandem veniat dies, qua senex iste decedens, te principem orbis terrarum designet. Nam Tiberius, eius nepos, impedimento nobis haud fuerit, si à te tollatur. Tum & orbis terrarum florebit, atque ego in primis. Ea verba Tiberio vera esse visa: simul etiam Agrippæ succensebat, quòd nepotem ipsius colere noluisset, & totus sè ad Caium contulisset: eumque à quodam astante vinciri iussit. Sic ille, purpuratus adhuc, vinctus abducitur, & dum ante regiam astat, ad arborem, vbi etiam alij vincti erant, præ animi ægritudine inclinatus: bubo in eam deuolat. quo captiuorum quidam conspecto, militem Agrippæ custodem, rogat, quis ille purpuratus esset: eòque cognito, cùm à concaptiuo milite vt secum propius ad illum accederet impetrasset: Adolescens, inquit, nuncio tibi celerem vinculorum liberationem, & maximæ dignitatis & potentiæ adeptionem. Felicem ij te prædicabunt, qui nunc miserantur in prosperitate obibis, & opes tuis liberis relinques. Sed cùm istam volucrem denuò videris, te scito quinque diebus pòst esse moriturum. Cùm autem, vt nos tibi prædicimus, fortunatus fueris: nostri quoque rationem habeto, vt calamitatem cum qua nunc conflictamur, effugiamus. Qui hæc dixerat, tum derisus fuit: pòst admiratione dignus est habitus. Agrippa verò in vinculis fuit ad menses VI. Tiberius inualescente morbo debilitatus, Euodum libertum, quem maximi faciebat, liberos ab se adduci e iussit, vt eos ante obitum alloqueretur. Neque verò habebat liberos. nam filius eius Drusus obierat: sed nepotem ex eo habebat Tiberium Gemellum, & nepotem ex fratre Caium Germanici filiū, illius patruelem, qui iam adolescens & disciplinis eruditus, à populo & amabatur & colebatur, ob patris virtutem. Cùm autem Tiberius pueros postridie mane ad se adduci iussisset, atque in animo haberet, imperium nepoti relinquere: id augurium sibi finxit, Deos imperium ei tradituros, qui ad se prior accessisset, ac pedagogo nepotis mandauit, vt puerum maturius ad se adduceret. Cùm autem iam diluxisset, Euodum mittit, vt puerum qui adsit, intrò vocet. Is Caium ante conclaue inuentum, ad Tiberium adducit: qui diuina potentia considerata, nepotem pro perdito deplorat, & quanquàm ea re turbatus, tamen Caio ait: Fili, etsi mihi Tiberius genere propior est, ego tamen & meopte iudicio & Deorum suffragio Romanum imperium tibi trado: petóque, ne eius necessitudinis, qua Tiberio coniunctus es, obliuiscaris, sed eius vt cognati, rationem habeas. Nam diuina prouidentia non inulta ea esse patitur, quæ præter ius & æquum fiunt. Tiberius Caio principatus successore declarato, paucis pòst diebus obijt. Regnauit annos XXII & XX. menses VII. & dies totidem. Caio imperatore designato, Romani præ cupiditate, Tiberij obitum credere non potuerunt, qui patricios Romanos plurimis cladibus affecerat, homo iracundus, & leuissima quæque delicta capitalibus supplicijs vindicare solitus. Marsyas verò Agrippæ libertus, audita Tiberij morte, ad patronum accurrit, & Hebraico sermone Leonem esse mortuum dixit. Ille verò, cùm grariam ei se habere diceret, si vera nunciaret: centurio qui Agrippam lætum videret, suspicatus aliquid accidisse noui, rogat quid nunciarum sit? Is iam viro familiaris factus, arcanum detegit. Ille verò voluptate cum eo communi fruens, cœnam ei apponit. Dum conuiuantur, adest qui dicat, Tiberium superstitem esse. Itaque centurio territus, quòd captiui Imperatorij consuetudine vsus esset, hominem de integro vinciri iubet. postride rumor de Tiberij obitu latius manauit, & epistolæ à Caio missæ sunt: ad senatum vna, Tiberij mortem, & suam imperij successionem nuncians: altera ad Pisonem vrbis præfectum, qua iubebat Agrippam è castris in eas ędes transferri, in quibus fuisset antequam vinciretur. Caius verò Tiberij cadauere Romam perducto, & sumptuosè sepulto, Agrippam statim soluere voluit: sed Antonia prohibuit, non odio soluendi, sed cura soluturi, ne is Imperatoris decessu lætari videretur, vincto illius celerrimè soluto. Sed triduo elapso Agrippam accersit, promissiorem capillum tondet, alias vestes induit: deinde imposito diademate, Philippi tetrarchiæ regē constituit, additamenti vice Lysaniæ quoque tetrarchia adiecta: & ære in aurum com-

Tiberij tarditas.

Antoniæ elogium.

Bubo Agrippæ et regni et obitus augurium.

Tiberij morienti præter nepote Tiberio, Caium imperij successorem designat.

Agrippa rex à Caio appellatur.

commutato, tanti ponderis aureum torquem ei dedit, quanti ferrea catheoa fuerat, quam vinctus gestarat. Anno autem monarchiæ Caij secundo petijt Agrippa facultatem ad sua abeundi, séque rediturum promisit, regno suo ritè cōstituto. Ea impetrata, soluit. Herodias verò soror eam felicitatem fratri inuidebat, præsertim qoando eum regijs insignibus oroatum cum populo agere vidit: ac maritum extimulauit, vt Romam profectus parem honorem ambiret.

Herodis & Herodiadis exilium.

» Qui cùm quietus esse mallet, mulier vehemen-
» tius instat, regni causa nihil non facere iubens: neque destitit prius, quàm Herodem etiam inuitum, in suam sententiam pertraxisset. Romam igitur cum vxore pergit. sed & Agrippa ad idem iret se parans, vnum ex libertis præmisit, Imperatori munera & literas contra Herodem afferentem. Caius verò tum Baijs in Campaniæ oppidulo degens, eodem tempore & Herodi in conspectū prodijt, & Agrippæ literas legit, quibus ille accusabatur, quòd cum Seiano contra Tiberij imperium cōspirasset, ac cum Artabano Parthorum rege cōtra ipsum Caium: argumento esse arma in armamentarijs ab Herode reposita, quibus LXX virorum millia armari possint. Caius eo scripto motus, Herodem rogat, an vera essent quæ de armis dicerentur: illo affirmante, credito defectionis crimine, tetrarchiam & pecuniam eius Agrippæ donat, ipsum perpetuo exilio mulctat. Herodiadi verò pecuniam quæ ad ipsam pertineret, coocessit, neque exilij mariti participem esse voluit, ob fratrē Agrippam.
» Illa verò Caio gratijs actis, non æquum esse di-
» xit, maritum in rebus aduersis deserere, coi re-
» rum secundarum socia & particeps fuisset.

Caius Iudæis infestus.

Cæterùm Caius, anno primo & secundo moderatius se gessit, sed temporis progressu se ipsum pro Deo & haberi & coli voluit. Orta porrò inter Alexandrinos Iodæos & Græcos seditione, teroi ab vtraque factione legati ad Caium ierunt.

Appionis legatio.

Appio verò Alexandrinorum legatorum vnus, cùm alia Iudæis obiecit, tum illud, cùm omnes Romanę prouinciæ Caio templa & aras ædificent, diuinósque honores decernant: eos solos ignominiosum ducere, cum statuis honorare, ac per eius nomen iurare. Philonem verò Iodaicæ legationis principem, virum illustrem, & philosophiæ non expertem, populares suos defendere paratum, Caius verba facere nō passus, è medio excedere iussit: ac satis præ se tulit, se cladem Iudæis illaturum. At Philo contumeliosè habitus, Iudæos qui foris astabant, bonis animis esse iussit. Caium enim non ipsis, sed ipsi Deo insultasse. Verùm Imperator nō ferendum ratus, si à Iudæis pro Deo non coleretur:

Petronius à Caio in Iudæā mittitur, ad statuā eius in templo Hierosolymitano collocandam.

Petronium Vitellio successorem mittit, & cum magna manu in Iudæam profectum, suam imaginem in templo Dei collocare iubet. Qood si volentes concedere nolint, vt per vim & armis id faciat. Petronius Syriæ præfectura suscepta, Imperatoris exequi iussa properabat. Sed cùm Ptolemaidem venisset, Iudæorum multa millia eum adierunt, orantium ne ad patria instituta violanda cogerentur. Sin nullis precibus mouere-tur, vt se prius interfectis, ita demum statuam collocaret. Petronius respondit. Si suapte autoritate illa ageret, iure secum agi posse, sed quia Cæsar iussisset, decretis illius necessariò acquiescendum esse. His dictis Tiberiadem venit, Iudæorum animos exploraturus. Sed ibi quoque multa Iudæorum millia ei occurrerunt, itidem orantium, ne sibi vim afferret, néve vrbem simulacro pollueret, qui à Petronio rogati, num bellum gesturi essent? se bellum gesturos esse negarunt, sed statim mortem oppetituros potius, quàm commissuros vt patria instituta violarent, ac iugulos porrexerunt. His per dies XL. actis, Aristobulus Agrippę frater, & alij delecti, Petronium precati sunt, ne rebus nooandis populum ad desperationē impelleret, sed ad Caium scriberet, quemadmodum Iudæi nullis rationibus ad statuam recipiendam adduci possent Fortassis enim eum mitigatum iri, & sententiam mutaturum esse. Sin in proposito perseueraret, rum & ipse rem aggrederetur. His Petronius obsecutus, ad Caium ea de re scripsit.

Agrippa apud Caium grat.

Regis verò Agrippæ Romæ degentis cum Caio familiaritas magis ac magis augebatur: qui conuiuio ab eo exceptus, & cœnę sumptus ac magnificentiam admiratus, eum petere iussit quicquid vellet. Ibi Agrippa: Nihil, inquit, petā, quo opes meæ augeātur: sed id, quod & tibi pietatis opinionem, & mihi gloriam parabit. Oro igitur, vt statuæ dedicationem in templo Iudaico Petronio mandatam, mea causa omittas. Id Caius, coram tam multis mentiri veritus, concessit, ac ad Petronium scripsit: Si statuam iam erexisset, ne tolleret: sin nondum collocasset, vt eo conatu abstineret. Neque enim se amplius eam erecturum, propter Agrippam, virum quem magnifaceret. Hæc ad Petronium scripsit, literis illius nōdum lectis, qoæ significabant, Iudæos ob statuam illam ad seditionem concitatos esse. Quibus irritatus, Petronio rescripsit: Quoniam Iudæorum munera meis mandatis prætulisti: tu quid tibi agendum sit, videto Exemplū enim in te edam, quo & præsentes & posteri moneantur, edicta Imperatoris nō esse negligenda. Has literas viuente Caio Petronius non accepit: sed tum demum, cùm illius obitum ex alijs literis cognouisset. Caio viro pessimo per insidias iote rfecto, quarum modum & autorem opere de Imperatoribus exponemus:

Claudius Caij successor, Agrippam & Herodem ornat.

Claudius præ metu occultatus, à militibus è latebris extractus est, & Imperator salutatus, quā ad rem Agrippa quoque non paruo adiumento fuit. Is recens firmato imperio, etiam Agrippæ regnum confirmauit, eique collaudato omnem eam ditionem, quam rex Herodes auus eius tenuerat, adiecit: eiusdemq; rogatu, fratri Herodi Chalcidis regnum cōcessit. Hoc tempore orta est inter Alexandrinos & Iudæos, ibi degētes, seditio. Nam, cùm Caius, ita vt dictum est, erga eos affectus esset: illo imperante à Græcis vexabantur. Eo verò defuncto, cū receptis animis arma sumpsissent, Claudius magistro equitum Ægyptio scripsit, vt seditionem cōprimeret, edictumq; rogatu Agrippæ & Herodis regum, in Syriam Alexandriam,

driam, & alias orbis partes quæ Romanis parent, misit, in hanc sententiam: Cùm olim Iudæi eodem iure, quo Alexandrini, & aliarũ vrbium ciues, fruerentur, Caius per summam temeritatem, quòd Iudaica gens eũ pro Deo colere detrectasset, eos depressit. Ego verò, ne ea ob illius væcordiam veteribus iuribus spolietur: sed pristina eis priuilegia, Iudæorum ritus obseruantibus, conseruentur: constituo, regum Agrippæ & Herodis amicissimorũ meorum rogatu. Agrippam quoque in regnum suum splendidius factum dimisit. Qui Hierosolyma profectus, victimas pro gratiarum actione immolauit: & auream cathenam à Caio sibi datam, supra gazophilacium suspendit, diuinæ potẽtiæ specimen, & vicissitudinis rerum magna labefactantis, & humilia erigentis. Sacrificio magnificè peracto, Theophilo Annæ sacerdotium abrogauit, & Boethi filio Simoni cognomento Canherę honorem illum tribuit. Is Simon duos fratres habuit, & patrem Boethum: cuius filia Herodi regi, vt supra dictum est, nupta fuit. Hierosolymitanorum erga se beneuolentiam remuneratus est condonatione tributi, quod pro singulis ædibus pendebatur. Toti exercitui præfecit Silam, qui multarũ ærumnarum ei particeps fuerat. Cùm autem Doritani adolescentes audaces & temerarij, Cæsaris statuam in synagoga collocassent: Agrippa turbatus, statim Syriæ prætorem P. Petronium cõuenit, & Doritanos accusat. Is misso centurione, eos qui id facinus ausi essent, ad se adduci iussit: & Doritanis magistratibus mandauit, vt centurioni sontes demonstrarent, nisi in eodem crimine esse vellent. Agrippa verò sacerdotium Simoni Cantheræ ademptum, rursus in Ionatham Ananiæ filium contulit, quo ille recusato, satis sibi esse dixit, quòd semel pontificatu functus fuerit: fratremque Matthiam ad eum honorem, quo dignus esset, promoueri petijt, idque impetrauit à rege. Sila verò præfectus regis Agrippæ, fretus meritis suis, importunæ dicendi libertati studuit, ac molestus fuit molestæ fortunæ memoria renouanda, suóq; illorum temporum studio & fide iactandis. Eam effrenem licentiam cum Agrippa ægrè ferret, neque Sila quicquam de ea remitteret: rex ira cõmotus, eum non modò præfectura priuauit, sed etiam vinxit. Verùm ita tempore mitigata, & consideratis eius sua causa exhaustis laboribus, eum natalem suum celebraret, hominem ad epulas inuitauit. Ille verò detrectauit. Nam ad quem, inquit, me honorem Agrippa vocat, euestigio periturum? Num libertatem meam desijsse censet? Ego verò nunc magis clamabo, è quib. eum periculis eripuerim: quos labores, quę discrimina pro eius dignitate & salute adierim. Pro quib. officijs, me vinculis & obscuro carcere remuneratur, quorũ nũquam obliuiscar. Quibus rex cognitis, insanabili ingenio hominẽ in custodia reliquit. Beneficus fuit hic rex non minus auo Herode, qui quidem in exteros liberalitatem exercuit, non etiam in Iudæos: hic promiscuè de omnibus bene mereri studuit, omnibus se clementem præbuit. Itaq;

Claudij edictũ pro Iudæis.

Agrippa rex Iudeæ.

Doritans seditio.

Simonis pontificis modestia.

Silæ præfecti militum importuna libertas.

libenter Hierosolymis perpetuò vixit, & patrias leges inuiolatas obseruauit. Extitit tamen Simon quidam legis peritia celebris, qui cœtu coacto, & regem Cæsaream profectum deferre nõ dubitauit. Quo cognito Agrippa illum accersitum rogat, in quo leges à se violatæ essent: quod ille cùm dicere non haberet, veniam rogauit: eáque præter expectationem impetrata, donatus abijt. Pontificatum Matthiæ ademptum, Elionæo Citheri filio contulit. Cùm autem triennium toti Iudææ dominatus esset, in vrbe Cæsarea, quę prius Stratonis turris appellata fuit, spectacula edidit: quorũ die secundo veste argentea indutus, sub auroram theatrum ingreditur, atque argentum primo solarium radiorum ortu illustratum, mirabiliter resplenduit, cum horrore quodam intuentium. Statim igitur adulatorea alius aliunde exclamatunt, eumq; Deum appellatunt, vtque propitius esset, petiuerunt. Nam vt hactenus eum vt hominem timuissent, at in posterum se confessuros eum natura mortali præstantiorem esse. Ea verba rex non castigauit, neque impiam adulationem reiecit: ac paulò post cum se erexisset, bubonem supra caput suum vidit: eumque malorum esse nuncium intellexit, qui aliquando bonorum significator extitisset. Igitur cordis cruciatibus affectus, & ventriculi doloribus subitò oppressus, amicis ait: En ego Deus vester iam vitam relinquo: & quem vos immortalem vocastis, ad mortem rapior. Dum hæc diceret, doloribus fatigatus, festinanter in regiam est reportatus: ortóque rumore, eum animam agere, populus lachrymis oppletus, statim cum vxoribus & liberis patrio ritu saccis insidens, Deo pro rege supplicauit: quæ Agrippa in alto conclaui decumbens nec ipse siccis oculis spectauit, ac diebus v. cruciatu ventris subactus, mortem eum vita cõmutauit. Vixit annos LIIII. regnauit VII. sub Caio IIII. sub Claudio III. Obitu eius vulgò adhuc incognito, Herodes frater eius Chalcidis princeps, & Helcias equitum magister, Silam, cui inimici erant, quasi rex id iussisset, occidendum curauerunt. Agrippa hoc modo vita finita, filium Agrippam reliquit, annos natum XVII. & tres filias, quarum vna cui nomen Bernices erat. Herodi eius patruo nupta fuit, duæ virgines fuerũt. Mariamme & Drusilla. Cæterũ regis obitu cognito, Cæsarienses & Sebasteni beneficiorum obliti, eum maledictis insectati sunt, & filiarũ eius statuas in lupanaria abreptas ludibrio habuerunt: publicáque conuiuia coronati, & vnguentis delibuti celebrantes, Charonti libauerunt. Cùm autem Agrippæ defuncti filium Romæ apud se degentem, Claudius Cæsar statim ad regni successionem ablegare in animo haberet: propter familiarium sermones, periculosè tantum regnum, admodum adolescenti cõmitti asserentium, consilio mutato, Cuspium Fadum Iudææ totiusque regni procuratorem misit, cum mandato, vt Cæsarienses & Sebastenos ob cõtumeliam defuncto factam obiurgaret. Fadus in Iudæam profectus, seditionem ortam cõpressit latrocinijs prouinciam repurgauit, & pontificis stolam

Simonis legis calumnia.

Agrippæ superbia diuinitus vindicata.

Silæ cædes

Agrippæ liberi.

Cæsariensium et Sebastenorũ petulantia.

Cuspius Fadus Iudeæ procurator.

Claudius Iudæorum & Herodis poſtulatis annuit.

ſtolam in Antonia caſtello, vt olim, reponi iuſſit. Sacerdotes verò & proceres Hieroſolymitani refragari non auſi, rogarunt, vt ſibi liceret eam rem à Cæſare petere, quo conceſſo, legati Romam profecti interceſsione iunioris Agrippæ, quod voluere, à Claudio datis ad Fadum literis, impetrarunt. Herodes quoque Agrippæ frater, Chalcidis princeps, à Cæſare templi poteſtatem, ſacræque pecuniæ, & creandi pontificis autoritatem obtinuit: atq; ab illo omnibus eius poſteris ea poteſtas vſque ad vrbis excidium manſit. Igitur loco moto Canthera, Ioſepho Cami filio pontificatum tribuit.

Adiabenorum regina Helena & Izates Iudaiſmũ amplectũtur.

Monobazi ſomnium.

Hoc tempore Adiabenorum regina Helena, & filius eius Izates, religionem Iudaicam ſunt amplexi. Monabazus enim Adiabenorũ rex, cognomento Bazæus, Helenam ſororem amore captus vxorem ducit: ac aliquando cum ea prægnante cubans, manum eius ventri impoſuit, ac ſopitus audire vocem viſus eſt, quæ manum à ventre tollere iubebat, ne infantem qui eo geſtaretur læderet, Dei prouidentia & regnaturũ, & felicem finem conſecuturum. Ea voce turbatus, vxori quid audiſſet, narrat: & natum filium Izaten vocat, quem præ alijs omnibus tum ex Helena, tum ex alijs mulieribus ante eum ſuſceptis liberis, tanquam vnicum dilexit. ac fratrum eius inuidiam veritus, adoleſcentem ad Abennerigum Spaſini Valli regem miſit: à quo amanter ſuſceptus, & gener aſcitus eſt, aſſignata ditione. Monsbazus autem cum ſenuiſſet, Izatem ante obitum ſuum videre deſiderauit: eiq; ditionem attribuit, in qua is vſque ad patris obitum vitam egit.

Izates à Adiabenorũ rex creatur.

Quo defuncto, Helena regina magnatib. & ſatrapis accerſitis: Non vos latet, inquit, maritum meum, Izaten regni ſucceſſorem deſignaſſe. Sed cùm eum beatũ eſſe ſciam, non qui ab vno, ſed quià pluribus, ijſque volentibus regnum acceperit: negotium hoc veſtro quoque iudicio permitto. Illi ſtatim regis iudicium amplectendum eſſe, eque vltrò Izati rectè & votis omnium fratribus prælaro, patẽte velle, & fratres ac cognatos eius, vt ſecurè imperaret, in primis occidendos eſſe, dixerunt. Helena verò ſententiam de cæde cognatorum differendam eſſe cenſuit, donec ille veniſſet, ac eandem comprobaſſet. Proceres verò illos interea in vinculis habendos eſſe monuerũt, donec ille veniſſet. Sed regina filium natu maximum ſummæ rerum præfecit, paterni ſigilli annulo dato, qui Izati reuerſo, regno ceſsit. Sed Iudæus quidam nomine Ananias, Izati peregrè agẽti familiaris factus, doctrinam de Deo & Iudæorum legibus tradidit. Accidit porrò, vt Helena ab alio Iudæo inſtituta, Iudaicas ceremonias amplecteretur. Izates cùm veniſſet, ac cognatos in vinculis reperiſſet, id ægrè tulit: ac ſolutos, ne ſuſpecti eſſent, partim obſides Romã miſit, partim ad Parthos, & quia matrem Iudaiſmo ſtudere videbat, ipſe quoque eoſdem ritus ſuſcipere properabat, etiam circuncidi paratus. Sed mater id prohibuit: ſubditorũ enim odium ſuſceptutum, neque laturos illos imperium regis Iudaizantis. Cumque eam orationem cum Anania qui tum aderat, cõmunicaſſet, iſq; idem ſuaderet, tum quidem paruit. Poſt cum alius ex Galilæa Iudæus veniſſet Eleazarus, quem cùque legem Moſaicam legentem deprehendiſſet: Non verba tantum rex, inquit, legenda tibi ſunt, ſed mandata etiam, quæ illis continẽtur, exequenda. Quandiu tandem incircuncisus manebis? Rex igitur nulla interpoſita mora circumciſus eſt, quod cùm matri & Ananiæ ſignificaſſet, veriti ſunt, ne ex ea re & ſibi & regi pericula crearentur: ſed eum metum Deus auertit. Helena porrò viſendi Hieroſolyma & ſancti Dei templi adorandi cupida, permiſſu filij cum maxima pecunia in vrbem proficiſcitur. Vbi cùm multos fame pereuntes inueniſſet, frumentum Alexandria aduectum, & ſarcinas ficuum in Cypro emptas, inter egentes diſtribuit. Filius quoq; eius, principibus Hieroſolymitanis multum pecuniæ miſit, quo pauperes iuuarentur. Atque hæc ita geſta ſunt.

Artabanus abiectus in regnũ Parthorum reducitur.

Artabanus autem Parthorum rex cognitis inſidijs, quas ſibi pararent ſatrapæ, ad Izaten venit, cum cognatis & famulis circiter mille, atque in itinere illum adeptus: Ne me, inquit, rex mutata fortuna depreſſum, & è regio faſtigio ad priuatam cõditionem redactum neglexeris, ſed opem ferto. Quæ illo cum lachrymis dicente, Izates eius nomine audito, equo deſiluit: ac, Bono, inquit, animo eſto rex. Aut enim in Parthorũ regnum te reducam, aut meo tibi cedam. His dictis illum in equum ſuſtulit, ipſe pedes ſecutus eſt. Artabanus verò iuſſuit, niſi & ille equum conſcendiſſet, atque anteiret, ſe quoque deſcenſurum. Izates igitur ei obſecutus, in equum inſiluit, & Partho in regiam perducto omnem honorem habuit. Scripſit etiam ad Parthos, vt Artabanum recipiant. Qui cum ſe illum quidem recepturos, ſed in regnum reſtituere non poſſe, iam alteri creditum, reſponderent:

Cinamomi gratitudo erga Artabanum.

Cinamomus (id enim ei nomen erat, qui regnum ſuſceperat) vir bonus, Artabanũ à quo educatus fuerat, per literas hortatur, vt ſua fide veniat, atq; imperium recipiat. Artabano redeunti obuiam progreditur, eum adorat, regem appellat: diadema ſuo capiti demptum, illius imponit. Sic ab Izate ſex annis in regnum reſtitutus Artabanus, meritorum eius non fuit immemor, ſed ea remuneratus eſt. Verùm aliquanto pòſt eo mortuo, Bardanes eius filius regno potitus, ad Izatem venit, ab eoque petijt, vt ſecum belli ſocietatem contra Romanos coiret. Qui cùm refragaretur, eumque hortaretur vt illam expeditionem omitteret, neque res aggrederetur quæ fieri nõ poſſent: Bardanes bellum Izati indicit. Sed Parthi eius conſilio intellecto, eum occidunt, & regnum fratri eius Icotardæ deferunt: cui per inſidias cæſo, Vologeſes frater ſuccedit.

Izates ob Iudaiſmũ à ſuis proditus, Arabes vincit.

At Izatis frater Monobazus, & cognati, Iudaiſmi amore capti, cùm deſiderium ſuum expleuiſſent: ſubditi re animaduerſa, Abiæ Arabum regi per literas magnam pecuniam promiſerunt, ſi regi bellum inferret: eum ſe quoque in primo congreſſu relicturos polliciti. Paret Arabs, & cum magnis copijs Izaten adoritur, qui in primo congreſſu à ſuis ex compoſito

posito desertus, tergis obuersis fugientibus: magnatum proditione cognita, in castra recedit, & autoribus sceleris supplicio affectis, postridie Arabes vincit, fugatque: & regem eorum in castellum quoddam compellit, qui ne in hostium manus veniret, ipse sibi necem consciuit, quo castello capto atque direpto, Izates ad sua redijt.

Vologeses Izatem nihil incomodat.

Cæterùm cùm Adiabenorum satrapæ à Vologese Parthorum rege per literas perijssent, vt Izate interfecto, dynasten Parthicum sibi præficeret. Se enim odisse regem suum peregrinam superstitionē amplexum: Parthus statim cum maximis copijs irruit, Izates ex aduerso castra locat, ei quidam à Partho missus narrat, quantæ sint Parthorum vires: & vt Vologeses minitetur, se pœnas ab eo exacturum ingrati animi erga dominos: ac ne Deum quidem quem colat, eum è manibus Vologesis eripere posse. Ad hæc Izates, se Parthorum nosse vires, respondet: sed Deum hominibus potentiorem esse, scire. His dictis, supplicauit Deo. Vologeses autem ea nocte per literas edoctus, hostes Parthiam vastare, statim re infecta discessit. Sic Izates prouidentia Dei, Parthi minis euiratis, aliquâro pòst moritur, anno ætatis LV. regni XXIIII. relictis XXIIII. filijs, & totidem filiabus.

Theuda seditio à Fado vindicata.

Fado Iudæam procurāte, quidam impostor Theudas maximæ turbæ persuasit, vt possesionibus secū acceptis, se, qui vates sit, & suo iussu fluuium scindere possit, ad Iordanem sequantur: ac plurimos seduxit. Fadus verò, turmis equitum in eos immissis, multos occidit, plures cepit: ipsumq; Theudam, cuius caput amputatum & Hierosolyma perlatum est. Fado Tiberius Alexander successit, Alexandri Alabarchi Alexandrini filius. Iacobus quoq; & Simon, Iudæ Galilęi filij, à quo populus ad defectionem impulsus fuerat, Cyrenio censore interfecti sunt, quos Alexander in cruces sustulit.

Regnum Herodis Agrippæ iuniori tributū.

Herodes Chalcidis rex Iosepho Cemedi filio pontificatum ademptum Ananię Nedebæi filio tribuit. Tiberio Alexandro Cumanus successor datus est. Octauo monarchię Claudij anno. Herodes maioris Agrippæ frater obit, tribus filijs relictis: sed eius principatum Claudius iuniori Agrippæ dedit. Cumanus Iudææ procurator, multitudine Paschatis in festo Hierosolymis congregata, ad res nouas cauendas, tumultumque sedandum, milites armatos in templi porticibus disposuit, id quod & decessores eius fecerant. Quarto autem festi die, eorum militum quidam pudenda palàm ostendit. Eam ob rem populi ira, quasi in Deum miles impius extitisset, atque audaciorum conuicijs Cumanus irritatus, omnem exercitum in Antoniam castellum, templo imminens, cōuocauit.

Iudæorum XX. millia oppressa.

Quibus cōspectis, populus in fugam se dedit: in qua propter exitus angustias ad XX. millia oppressa & conculcata sunt. festiuitate in lamentationē conuersa. Quo nondū finita, malum aliud accessit. Nam cùm quidam nouis reb. gaudentes, Stephano Cæsaris seruo in itinere insidijs excepto, omnia bona eripuissent: Cumanus milites è vicinijs agris prædas agere, & clarissimos quosq; in vincula ad se adducere iubet. Quod cùm fieret, miles quidam, adolescens audax & temerarius, leges Mosis in pago quodam venerabiliter repositas, in conspectu multorum cum cōuicijs & ludibrijs discerpsit.

Miles ob discerptā legem Mosaicam, securi percussus.

Quamobrem Iudæi Cumanum adire, supplicantes, vt contumeliam nō sibi, sed Deo factam vindicaret. Is veritus ne populus denuò concitaretur, milite illo securi percusso, motum illum cōpressit, Sed & Samaritani cum Iudæis inimicitias exercuerūt, tali de causa. Cùm Galilæi Hierosolyma iter habentes, per quendam Samaritanorum pagum transirent, eorum cōplures quidam ex insidijs adorti occiderunt. Principes verò Galilæorū à Cumano petierunt, vt necem illorū vlcisceretur, quod illo muneribus corrupto negligente, indignati, sumptis armis aliquot Samaritanorū pagos diripuerunt, atque incenderūt.

Samaritanorum & Iudæorum inimicitiæ.

Eos Cumanus cum exercitu adortus, multos occidit, plures cepit. Hierosolymitani verò principes saccos induti, & capitibus cinere conspersis, precibus à seditiosis impetrarunt, vt mutatis concilijs, abiectisque armis quiescerēt, quibus dispersis, regio lattocinijs infestata est. Samaritani porrò Iudæos apud Quadratū Syriæ prætorem de incensis pagis accusarunt: quos Iudæi cōtra, vt seditionis autores criminati sunt, ac Cumanū in primis, qui largitionibus delinitus, necem interfectorum nō vindicasset.

Quadratus Syriæ prætor.

Quadratus iudicio dilato, se in Iudæam venturum, & cognita veritate pronunciaturum esse dixit. Samariam profectus, rebus inquisitis, Samaritanos turbarum autores esse cōperit: Iudæos, quos Cumanus in vinculis tenebat, vt nouas res molitos, in cruces egit: Ananiam pontificem & Ananū ducem exercitus, victos Romam misit, ad actorū suorum rationem Claudio reddendam.

Claudij sententia de Iudaicis controuersijs.

Samaritanorū quoque & Iudæorū principes, Cumanum præsidem & Celerem tribunum ad Imperatorem ire iussit, vt ibi controuersias suas disceptarent. Claudius cùm pro tribunali sedens, Samaritanos malorum extitisse autores cognouisset: eos qui venerant, occidi: Cumanum exulare: Celerem tribunum Hierosolyma reduci, & in cōspectu omnium per vrbem tractum ira demū occidi iussit: & Felici procurationē Iudææ mandauit. Agrippæ, Chalcide quam annos IIII. tenuetat, erepta, Philippi tetrarchiam, Batanæam & Trachonitidem cū Abella, quæ Lysaniæ tetrarchia fuerat, donauit.

Agrippæ regnū & affinitates.

Agrippa verò Drusillam sororem Azizo Emesatū regi circumcisionem non recusanti, in matrimoniū collocat, nuptijs eius ab Antiocho Epiphane ritus Iudaici odio repudiatis. Mariammen Achelao Helcię filio despōdit, à patre Agrippa olim promissam. Felix Iudææ procurator Drusillæ excellenti pulchritudine captus, mulieri persuadet, vt marito relicto sibi nubat: quæ filium ex eo susceptum Agrippam nominauit. Fertur autem. Titi temporibus eam cum filio adhuc adolescente in Vesuuio monte ignifero, ac tum magis inflammaro, perijsse. Berenice altera Agrippæ soror Herode patruo & marito defuncto, Polemoni, cum circumcisus esset, nupsit, ad abolendam incestus cum fratre calumniam, sed diuturnum coniu-

gium non fuit, Polemone à Berenice deserto. Claudius Cæsar mortuus est anno imperij decimo tertio, mensẽ octauo, die vigesimo veneno, vt ferebatur, ab vxore Agrippina sublatus, quæ patrem habuit Germanicum, Cæsaris fratrem: maritum Domitium Ænobarbum, virum Romæ illustrem: quo defuncto, eam viduam Claudius duxit, cùm filium haberet Domitium patri cognominem. Nam Messalinam vxorem ex zelotypia sustulerat, è qua liberos habebat Britannicum & Octauium: & filiam Octauiam natu maximam ante hos ex alia coniuge susceptam, quam Neroni (id enim nomen Agrippinæ filio Domitio Cæsar pater adoptiuus fecit) despondit. Cui vt mater imperium acquireret, Claudium veneno sustulit. Sed hæc suo loco & tempore referentur. Nunc institutam historiæ seriem prosequamur. Post Claudij interitum, Nerone imperium adepto, res Iudaicæ continenter in deterius sunt prolapsæ, prouincia latrocinijs & impostoribus populum seducentibus repleta: quorum multos Felix sustulit, qui Ionathæ pontifici ob crebras eius, vt Iudæam melius gubernaret, admonitiones infensus, occasionem tam molesti interpellatoris tollendi quæritans, curat vt latrones per speciem adorandi, turbæ hominum in templo immisti, sicas sub vestib. gestantes, Ionatham occidant. Quo facinore non vindicato, sicarij citra metum vrbem ingressi, tum suos tum aliorum inimicos mercede peremerunt. Ad hæc præstigiatores & impostores turbæ persuaserunt, vt se in loca deserta sequerentur, euidentia signa & miracula diuinitùs edita ostensuros: quorum multos Felix supplicijs affecit. Latrones verò plebem ad bellum Romanis, quibus parêre detrectabat, inferendum concitabant: eorumque pagos, qui parêre nollent, incendebât. Cæsareæ verò, quã Iudæ & Syri incolebant, principatum Iudæi hac ratione sibi vendicabant, quòd eam vrbem Herodes rex suus instaurasset. Quod & si confitebantur Syri, tamen prius quoque vrbem fuisse Stratonis turrem asserebant, nemine tum ibi Iudæo degente. Hac de causa Cæsariensibus tumultuantibus, prouinciæ præsides sontibus flagris cæsis, tumultum non nihil represserunt. Cæterùm Iudæi opibus superiores, Syros contemnebant, & conuicijs incessebant. Illi verò vt minus pecuniosi, ita eo freti, quod plurimi Cæsarienses sub Romanis stipendia mererent, aliquandiu verborum contumelias in Iudæos reiecerunt. Inde ad lapides ventum, donec vtrinque multi vulnerati sunt, multi occubuerunt, victoria tamen penes Iudæos fuit, quos cùm Felix frustrà monuisset vt desinerent: militibus immissis multos occidit, plures viros cõprehendit, eorumque domos diripi iussit. Sed qui moderatiores inter Iudæos erant, ab illo precibus impetrarũt, vt reuocatis militibus populo parceret, delictorum venia cõcessa. Agrippa rex pontificatum Ismaeli Fabij filio dedit. Cùm autem inter pontifices & sacerdotes atq; primos ciuitatis Hierosolymitanæ inimicitiæ intercederent: & conuicijs & lapidibus est certatum, neque qui eos castigaret, aut seditionem premeret, quisquam fuit. Ac pontifices eò impudentiæ sunt progressi, vt ministris suis in areas missis decimas sacerdotibus debitas raperent. Vnde sacerdotes tenuiores ad egestatem redacti, fame perierunt. Porcio Festo à Nerone Felici successore dato: Iudæi Cæsarienses Felicem apud Neronem accusarunt, ac dedisset ille fortè pœnas iniuriarum, nisi fratrer eius Pallas, qui gratia multũ valebat, Neronis iram mitigasset. Sed & Cæsarienses Syri Beryllo Neronis pædagogo pecunia conciliato, literas impetrarunt, quibus Iudæis æquale ius Cæsariensis ciuitatis adimebatur. Vnde mala quæ gentem pòst oppresserunt, ortum habuere. Ob eas enim literas Iudæi seditionem contra Syros magis vrserunt, donec bellum exarsit. Festus autem Iudæam latrocinijs afflictam reperit. Nam Sicarij (qui & latrones erant) aucti tunc numero, ensiculos curuos gestantes, similes ijs quos Romani sicas appellabant, vnde & sicarij dicti sunt, in festiuitatibus populo immisti, facilè quos libitum erat, perimebant, pagosque & diripiebant & incendebant. Porrò cum præstigiator quidam salutem ijs polliceretur, qui se vsque ad desertum comitari vellent: Festus & ipsum, & eos quos seduxerat, copijs immissis interfecit. Agrippam verò regem ex magno domicilio quod in regia ædificarat, quicquid in templo ageretur spectare, ciues ægrè ferentes: murum struxerunt, quo non tantum regiæ conspectus, sed & occidentalis porticus, vbi Romani propter templum in festiuitatibus custodias habebant, intercipiebantur. Id ægrè Agrippa, Festus ægrius tulit, ac murum diruere voluit. Sed rogatu ciuium permisit, vt x. principes viros vnà cùm Ismaele pontifice & Helcia thesauri custode ad Neronem de ea re ablegarent: qui in gratiam Poppeæ vxoris pro Iudæis intercedentis, ædificium id manere iussit. Poppea porrò ceteris dimissis, Ismaelem & Helciam obsides retinuit. Quo Agrippa rex audito, Iosepho Decabizo Simonis viri pontificij filio: deinde eodem eiecto, Anano Anani filio pontificatum confert. Is iunior Ananus pontificatu suscepto, homo confidens & temerarius, Festo mortuo, eiusque successore Albino non dum in Iudæam profecto, indicto concilio, vt Iosephi verbis vtar, Iacobum Iesu, qui Christus dicitur, fratrem, & alios quosdam in medium productos, violatarum legum reos facit, & lapidandos curat. Id factum modestissimi quique, & legum obseruantissimi ciues ægrè tulerunt, eumque & apud Albinum, & apud Agrippam detulerunt. Quamobrem rex ei pontificatum, tres menses eo functo, ereptum, Mnaseæ filio Iesu tradidit. Albinus verò cùm Hierosolyma venisset, operam dedit vt prouincia pacata esset, multis sicarijs interfectis. Agrippa Iesu põtifici Mnaseę filio successorem dat, Iesum Gamalielis filium. Vnde inter pontifices, quorũ vterque audacissimos sibi homines asciuit, orta seditio, à conuicijs vsq; lapidationẽ est progressa. Ab eo tempore Hierosolymitana vrbs pessimè habere,

Nero Claudio succedit. Agrippina. Domitius. Messalina. Britannic. Octauius. Octauia. Iudæa latronib. & impostoribus referta. Cæsariensis seditio. Pontificũ & sacerdotum inimicitiæ. Porcius Festus Iudææ præses. Sicariorũ grassationes. Murus regiæ luminibus obstruens. Iacobi apostoli cædes

Albinus. habere, atque omnia in peius ruere cœperunt. Albinus verò cùm didicisset Gesium Florum sibi successorem datum, productis vinctis, eos qui manifestè necem meruerant, occidi iussit: qui verò ob parua crimina in carcerem compacti fuerant, eos accepta pecunia dimisit. Ita carcer maleficis factus est vacuus, regio latronibus referta. Agrippa, Iesu Gamalielis filio eiecto, pontificatum Matthiæ Theophilo assignauit, sub quo bellum Romanum cœpit. At pontificatus initia sunt ab Aarone profecta, cui defuncto filij, eorumque posteri in eo honore successerunt. Vnde receptum apud Iudæos fuit, ne cui vel regi pontificatus expetenti tribueretur, nisi ijs qui essent ex sanguine Aaronio: & si

Pontifices LXXXIII. ea consuetudo nõ perpetuò obseruata est. Pontifices ab Aarone vsque ad Phineem, in bello à seditiosis declaratum, III. & LXXX. fuere.

Gesius Florus. Gesius autem Florus Albini successor, Iudæos plurimis oppressit malis, nam tantum improbitate excelluit, vt propter insignem eius maleficentiam, Albini beneficentia celebretur. Nam hic quidem malitiam suam occultare studuit, ac sollicitè cauit, ne suæ iniuriæ deprehenderentur. Florus autem palàm atque impudenter iniquitatem in populum, & quasi per ostentationem exercuit. Sed quorsum attinet eius scelera singulatim recensere, cum res paucis expediri queat: qui Iudæos bellum Romanis inferre coëgerit, Florum fuisse? Id verò bellum cœpit secundo anno procurationis Flori, Monarchiæ Neronis duodecimo.

COMPENDIVM HIEROSOLIMAE EXPVGNAtionis.

HINC igitur Iudęorum defectio palàm erupit, bellumq́; cœpit: cuius singulos veluti actus referre, maioris operæ fuerit, quàm instituta breuitas patitur. Quare cæteris o-

Vespasianus à Nerone cõtra Iudæos missus. missis, Hierosolymorum duntaxat excidium compendio referre decreui. Nam cognita Iudæorum defectione, Vespasianus, cui Nero belli administrationem crediderat, non Hierosolyma inuasit primùm: sed vrbibus metropoli subiectis prius expugnatis, tum demũ ipsam quoque domare instituit. Occupata igitur Ptolemaide, cum filio Tito, qui ab eo ex Achaia missus, vbi à Nerone belli dux designatus fuerat, legionem decimam quintã Alexandria adduxerat, se coniunxit. Neroni enim in Achaia degenti, Iudæorũ defectio nunciata fuit, ac Galilæam

Iotaparta. Iosephus. primum aggressus, Iotapartis diebus XL. expugnatis, Iosephum Galilęæ ducem, eius vrbis defensorem cepit. Inde alia castella atq; oppidula, partim deditione, partim obsidione Romanis parère coëgit. Iis iam cõfectis, ad ipsam metropolim obsidendam se accingebat, seditioni-

Neronis interitus. bus & factionibus adeò afflictam, vt ciuili bello & mutuis cædibus inter sese grassantes, homines bellicosi interirent. Verùm id eius consiliũ nuncius de Nerone, qui amisso imperio clam Roma profugisset, atq; ipse sibi manus attulisset, repressit.

Galba. Deinde cùm Galbam imperio potitum esse cognouisset: Titum misit ad eum salutandum, & percõtandum quid de Iudæa fieri vellet. Sed Titus in itinere Galbæ quoq; cædẽ cognita, ad patrem est reuersus: neq; Hierosolymorum obsidionem tentarunt, ob incertũ Romani imperij statum, sed Cæsareæ quieuerunt.

Otho. Galba sublato, Otho factus Imperator, cõtra Vitellium, quem Germanicæ legiones Imperatorem salutarent, copias misit: quibus superatis, sibi ipsi manus attulit.

Vitellius. Vitellius adiunxit etiam Othonijs, Romam cum legionib. abijt. Vespasianus verò, si qua Iudaica oppidula nõdum expugnata supererãt, ea quoq; vastauit, vt sola Hierosolyma restarent: quæ quidẽ, vt diximus, pessimè se habebant. Foris enim Simon cum sua factione Iudæis formidabilior erat quàm Romani,

Simonij Zelotæ. intus verò ij qui se Zelotas à studio religionis iactabant, eorumq́; dux Ioannes, & Romanis & Simone grauiores erant: atq; vrbanos eò necessitatis adegere, vt populus Simonem cum sua turba in vrbem accerseret, spe ille quidem reprimendæ Zelotarum tyrannidis: sed nõ animaduertit, se grauiorem suis ceruicibus tyrannum imposuisse. Dum hæc Hierosolymis gerũtur, Vitellius Romam profectus Imperator appellatur,

Vespasianus à militibus Imperator salutatus, Romam contendit. quem cùm Vespasianus, eo nuncio minimè delectatus, dominũ habere recusaret, à suis ducibus & militum consensu Imperator salutatur. Soluturus, filio Tito Hierosolymorũ obsidionem mandat: qui cõtractis in vnum copijs Hierosolyma contendit, & XXX. ab vrbe stadijs castrametatus, DC. equitibus assumptis ad vrbem speculandam & animos hostium periclitandos abit. Statim verò infiniti ex vrbe procurrunt: ac plurimi ex Titi equitibus, furiosum Iudæorum impetũ cernentes, substiterunt. Ipse verò cum paucis, auulsus à cæteris, vndiq; ab hostibus circumuentus, animaduerso periculo cõuertit equũ, & suis sequi iussis in Iudæos irruit: ac obuijs quibusq; gladio propulsatis, saluus in castra reuertitur, duobus duntaxat comitum suorum cæsis. Postridie conscenso loco qui Speculator dicitur, VII. stadijs ab vrbe distans, vnde & vrbs & templum spectatur, castra muniri iubet.

Titus Hierosolyma obsidet. Vrbani verò subinde prius inter se dimicare soliti, ob ingentem externi belli procellam dirempta lite vrbe excurrũt, cũ ijs qui vallum muniunt, dimicant: & dum hostes cladib. afficiunt, plurib. ipsi afficiuntur. Externo bello paulisper quiescente, seditio rursus exoritur, & Ioannes cum Zelotis templo multis cęsis per dolum occupato, Simoni se opponere ausus est. Dum autem interuallum, quod à Speculatore ad mœnia pertinet, Titi iussu exequatur, Iudæi Romanis insidias

Insidiæ Iudæorum. struunt. Nam audaciores è seditiosis, vrbem egressi, quasi à pacis studiosis eiecti essent scilicet, iuxta mœnia versabãtur: alij in mœnib. stantes, quasi ex plebe homines, pacẽ clamabant, & dexterã petebant, Romanosq́; vocabant, quasi portas aperturi essent. Ac milites quidem nihil suspicati, opus aggrediebãtur: Titus aũt inexpectatam vocationẽ suspectam habebat. Nam

cùm eos pridie per Iosephum ad pactiones prouocasset, nihil moderati responsi acceperat. Milites igitur suo loco manere iussit. Sed cùm quidam ad portas iam procurrissent, ij qui se eiectos esse fingebant refugiebant: vt verò intra vrbis turres illi peruenerat, excurrerunt, eosq; circumuenerũt, qui verò in mœnibus erant, tela & saxa contra eos iaculantes, occiderunt multos, plures conuulnerarunt. Quo successu Iudæi exultabant, & scuta concutiebant: Titus verò & centuriones milites castigabăt. Eo spacio quod ante mœnia est cõplanato, copiarum robur ad muros extendit: obstructisq; Iudæorum excursionibus, castra ibi posuit. Vrbis triplici muro circumdata fuit: vbi verò situ ipso muniebatur, simplici duntaxat, quod cùm ita esset oppugnatio difficillima Tito videbatur. Sed tamẽ viso eo loco, iuxta Ioannis pontificis monumentum eam adoriri, idque legionibus indicari iubet, vt materiam ad excitandos aggeres comportarent. Quo facto, & aggeribus extructis, arietes expediri iussit. Qui cum mœnia trifariam percussissent, & inusitatus fragor vrbem circumsonuisset:

Primi et secundi muri occupatio. clamore ab obsessis sublato, seditiosi territi, se hostes communi ope propulsaturos esse pepigerunt. Murus tamen ictibus arietum non cessit, angulo duntaxat turris vnius emoto, muro incolumi. Iudæi verò cùm Romanos in castris dissipatos obseruassent, excurrunt omnes, & ignem machinis inijciunt, vbi atrox pugna exorta est, his eas incendere, illis incẽdium cohibere conantibus. Sed Iudæi ex desperatione superiores fuerunt, & machinæ iam ardebant: ac nisi Titus cum equitibus subsidio venisset, conflagrasset. Nunc verò propugnatoribus Iudæorum circiter XII cæsis, reliqui in vrbem sunt compulsi, & vnus Iudæus viuus captus, ante mœnia in crucem actus est, vt eo aspectu perculsi cæteri se dederent. Sed cùm Titus ligneas turres singulas L. cubitorum in aggeribus collocasset:

Primus et secundus murus capiuntur. Iudæi arietum impetum nõ amplius prohibuerunt, cùm ex illis ferirentur, ac malè tractarentur. Iam verò muro etiam à Nicone (sic enim ipsi Iudæi Romanorum maximam vocabant machinam) labefactato, plerique debilitatis animis recesserunt: eodemq; à Romanis occupato, in alterum murum confugerunt. Muro primo XV. diebus capto, secundus etiam adducta machina oppugnari cœptus: ac turri quadam labefactata, alij fugerunt. Castor verò quidam, homo impostor, cum alijs X. suppliciter extentis manibus Titum vocat, cui ille fide adhibita,

Castoris impostura. machinæ ictum inhibuit. Castor se descensurũ professus est, ad petendam dexteram. Illi verò X. partim simplicem cum eo gestum simulabăt, partim se nunquam Romanis seruituros clamitabant, qua re dum tempus teritur, Castor Simonem monet, vt quid facto sit opus, deliberet, dum ipse Romanorũ impetum inhiberet atque eluderet. Dolo tandem animaduerso, Romani concitati, maioreq; vi machinis impulsis etiam secundum murum, quinto post primum die cœperunt. Titus ingressus, vetuit, ne comprehensi cæderentur, néve ædes incenderentur, neque etiam magnam partem muri dirui voluit. Malebat enim vrbem sibi, templum vrbi conseruare. Seditiosi verò Romanos vrbem ingressos adorti, alij in angiportis, alij ex ædibus, alij & mœnibus feriebant, itaque præsidiarij è turribus desilientes, in castra reuertebantur. Iudæi verò cùm ex noticia angiportum multos vulnerassent, & Romanos post secundum quoque murum captum fortiter repulissent, sustulerũt animos: ac fame iam per vrbem serpente, multorum bonorum virorum ex annonæ penuria interitu seditiosi delectabantur, eos solos saluos esse cupientes, qui pacem auersarentur, aliorũque pernicem suam salutem interpretabantur. Romanis verò secundum murum denuò occupare studentibus, triduum restiterunt: quarto die impetum eorum non ferentes, in interiorem transierunt. Titus iterum potitus mœnibus, quantum ad septentrionem spectat diruit: *Tertij muri oppugnatio.* reliquis partib. præsidio imposito, ad tertium oppugnandum se parauit, & legiones bifariam dispertitus, aggeres excitare cœpit. Ex ijs qui intus erant, seditiosi pertinaciter resistebant: populus verò transfugium spectabat, ac multi sanè clàm transfugiebant. Quod qui in animo habere videbantur, aut vmbram tantum suspicionis præbebant, iugulabantur statim, eorumque bona diripiebătur. Locupleres verò, etiam falso transfugij crimine conficto, statim cædebantur, vt res eorum familiaris prædæ esset. Eam seditiosorũ crudelitatem fames augebat. *Fames atrocissima.* Nam ob cibariorum penuriam in ædes insiliebant, easq; peruestigabant: quarũ habitatores se habere negantes, si quid reperiebant, excruciabant: si nihil torquebăt, quasi accuratius occultassent, ac vtrum miseri alimoniam haberent, nécne, è corporib. eorum coniecturam capiebăt. Nam quib. adhuc aliquid virium supererat, habere putabantur: quorum verò corpora contabuerăt, præteribantur. Si cui verò triticum aut hordeum suppetebat, is eo clausis ędibus vescebatur. Aliqui etiam ob famis violentiam, rude triticũ comedebant: ciboq; ex ore infantiũ matres, liberi parentũ, vxores maritorũ rapiebant, & cum ita ederent, tamen seditiosos latere non poterant. Sicubi enim clausam domũ aut fumũ exilientem conspexissent, id argumentum putabant edentis familiæ: perfractisq; foribus cibos ex ipsis faucibus extrahebant, nulla vllius ætatis misericordia affecti. Si qui verò cibũ iam deglutierant, eos acerbis dirisq; supplicijs vt iniurios persequebătur, probis pudendorũ meatus obturantes, & sedes virgis acutis perforantes. Eáq; perferebat aliquis, quæ audito quoq; horrenda fuerint, vt se vel vnũ habere pane confiteretur, aut vnum farinæ pugillum prædonib. daret. Ac quæ tũ facta sunt, singulatim cõmemorari difficulter, ac potius nullo modo queát: sed illud cõpendio dici potest, neq; aliam vrbẽ talia perpessam esse, neq; gentem vllam ab omni æuo sceleratiorẽ extitisse. Dum ita cũ Iudęis agitur, Titi aggeres promonebătur, quãuis milites de muris affligerẽtur. Qui verò ad conquirendũ cibũ egrediebătur, nõ plebei dũtaxat, sed etiam

exbel-

ex belllicosis aliquot, rapinis haud contenti, insidijs excepti à Romanis, post omnia cruciatuũ genera pro mœnibus in cruces tollebantur. Ea calamitas & si Tito miseranda videbatur, cum indies quingeni, aut plures etiam caperentur: tamen nec custodiri eos, nec dimitti tutum putabat. simul etiam cæteros, ijs conspectis facilius deditionem facturos, opinabatur. Verùm seditiosi transfugatũ necessarijs in muros pertractis, vt tractarentur ij qui ad Romanos confugerent, ostendebant: tam de hostibus quàm de suis mentientes. Aggeribus absolutis, machinæ producebantur. Iudæi verò eo spacio quod inter Antoniam & aggeres interiacet, suffoso, & cauernis lignis suffultis: aggeres pensiles reddiderunt, qui fessa materia impleta, & iniecto igne fulcris combustis, subitò cedente, corruerunt. Romani ea solertia obstupefacti & consternati, machinis alibi adductis muros labefactarunt. Sed quidam præcipiti audacia eas omnes cremarunt. Aggeribus collapsis, Romani tristes fuerunt. Titus verò cum ducibus deliberauit, quorum alij ageres alios excitandos, alij sine his assidendum, & Iudæorũ eruptiones & cõmeatus importationes obseruandas censebant. Ita enim vrbem fame expugnatum iri. Erant etiam qui suaderent, vt omnibus copijs adductis, mœnia tentaret: Iudæos enim impetum earum non laturos. Titus verò, qui nihil horum probaret, muro vrbem circumdare statuit, vt obsessis omnem exitum obstrueret: eumque laborem inter milites distribuit. Qui contentione quadam, diuinóque impetu concitati, celeriter opus absoluerunt. Ita clausa ciuitate primas noctis excubias. Titus ipse obibat, ac lustrabat: reliquas alijs mandabat, militibus fortitò dormientibus. Iudæis verò exitu intercluso, spes etiã salutis vnà est interclusa, fame totas domos atque familias depascente, ac ædes quidem mulierum & puerorum viribus defectorum, angiportus senibus mortuis referti erant, pueri & adolescentes tumefacti, simulacrorum instar in foris circuibant: & quo quenq; loco vires defecerát, occumbebant, mortuos cognati sepelire non poterant, & multi inter sepeliendum emoriebantur. Seditiosi verò etiam famis cladibus sæuiores, sepulchra effodiebant, & ædes spoliabant, ac principio ex ætario mortuos sepeliri iubebant, ob fœtorem intollerabilem: deinde in valles & muris præcipitabát. Quas cùm circuiret Titus, & cadaueribus plenas, è quibus putrescentib. copiosa manabat sanies, videret, ingemuit: sublatisq; manibus Deum testatus, id sua voluntate non fieri, denuò aggeres instituit, etsi materia ægrè à x c. stadijs comportabatur: multis interim è populo transfugientibus, qui partim de muris se deijciebant, partim saxa veluti ad pugnã parati manibus gestantes Romanorum fidei se cõmittebant, & tamen sic etiam maiori ex parte interibant, nam famelici ciborum copiam insatiabiliter ingerentes rumpebãtur. Accidit etiam aliud, quod exitium transfugis afferebat. Nam eorum quidam ad Romanos confugituri, aurum quod habebant, deglutiebant, ne capti eo spoliarentur, idque in castris cum excrementis eiectum colligebant, in quo vno deprehenso, famáque in castris sparsa, trans fugas auro plenos venire: miserorum ventres dissecabantur. Qua de causa plurimi, vnáq; nocte tria millia & amplius perierunt. Quod ne fieret, etsi Titus interdicebat: tamen eius minæ parum aut nihil miseris commodarunt, & cùm in paucis nummi reperirentur, cæteros prædæ spes perdebat. Ferunt autem pauperum, qui per portas ciuitatis elati & profecti sint, D. C. fuisse millia: aliorũ numerum inexplicabilem, frumentique medimnum talento venisse. Vrbe autem, vt suprà diximus, à Romanis muro circundata, cum non amplius herbas colligere liceret, animantium stercora vetera inquirentes comedebant. Aggere iam à Romanis exercitato, cùm Antoniæ murus machinis feriretur ille quidem, sed nullis ictibus euerteretur, milites aliquot clypeis in humeros reiectis, actáque testudine fundamentis suffossis, quatuor saxa vectibus amoliti sunt. Nox prælium vtrinque diremit: eáque murus machinis quassatus subitò corruit, sed alius murus post illum ædificatus, Romanorum lætitiam è prostrato conceptam in mœrorem conuertit. Titus autem habita concione militum animos excitauit, & quidam ex Syria Sabinus, scuto in caput elato, dextráq; strictum ensem tenens, mœnibus successit, cuius virtutem XI. alij sunt æmulati: propugnatores verò iaculis & telis, saxísque prægrandibus subeuntes propulsantibus, aliquot ex XI. deiecti sunt. Sabinus verò non destitit prius, quàm muro superato fugasset hostes. Sed cum saxo impegisset, & pronus in eo concidisset: Iudæi ad sonitum armorum conuersi, eum solum iacentem vndique petiuerunt. Is verò in genu consurrexit, seque defendit: donec dextera vulnerum multitudine laxata, telis est obrutus. E cæteris tres qui iam ad summum euaserant, lapidibus occisi: octo vulnerati, in castra sunt relati. Biduo pòst quidam tacitè per ruinas ad Antoniam progrediuntur: & custodibus qui obdormierant cæsis, tuba cecinerunt. Cæteris autem defensoribus fugientibus, Titus cum delecta manu, sequentibus legionibus ascendit. Iudæis ad templum confugientibus, Titi milites per fossam quam hostes subter aggeres excauarát, irruunt: ibique acris pugna strictis gladijs committitur, cadunt vtrinque multi. Sed Romana acie iam inclinata, Iulianus centurio, vir fortissimus, assilit, ac Iudæos victores solus in fugam vertit, quos dum fugientes & palantes persequitur: in solo cõstrato lapidibus (in calceis enim crebros clauos, vt & cæteri milites, infixos habebat) prolapsus, & à Iudæis circumuentus, vndique conuulneratur, sed & iacens se defendit: donec confossus interijt, etiam hostibus admirabilis. Iudæi Romanos propulsatos in Antoniam concluserũt. Titus verò seditiosos & per Iosephum & per semetipsum cohortatus, vt nulla re mollin vidit: inuitus bellum repetijt, delectóque ex optimis habito, sub noctis horam nonam custodes aggredi iussit. Qui cùm vigilarent, animad-

Iudæi aggeres Roman. incendunt.

Titus Hierosolyma muris circumdat.

Multitudo eorum qui fame perierunt.

Transfugarum refecti ventres, ob aurum deuoratum.

Antoniæ expugnatio.

Sabini fortitudo.

Iuliani fortitudo.

Templi expugnatio.

animis duersa aggresione, clamoribus cæteros quoque aduocarunt. Ac prælium à nona hora noctis vsque ad quintam commissum anceps fuit, victoria in neutram partem inclinante: itaque rem diremptum est. Reliqua verò pars Romanorum VII. diebus Antoniæ fundamentis euersis, latam ad templum viam muniuit. Tum legiones muro primo appropinquantes, aggeres moliri cœperunt, qui magno cum labore erigebantur. Iudæi porticum quæ à septentrione & occasu Antoniæ coniungitur, incensam ad cubitos XX. interruperunt, suis manibus sacra ædificia vrere aggressi. Romani quoque viciniam porticum incenderunt, flamma verò ad cubitos XV. progressa, Iudæi tectum resecuerunt. Seditiosi qui in templo erant, & apertè milites in aggere versantes sunt aggressi, & dolis eos propulsarunt. Sed fame infinita multitudo perijt: superstites, eæ clades oppresserunt, quæ & dictu sunt horrendæ, & auditu incredibiles, quarũ vnam recenseho. Mulier quædam trans Iordanem habitans, & genere & opibus haud obscura, Hierosolymis quò confugerat obsidionem tolerabat. Ea sibi cibos paratos sæpe ab vrbanis latronibus eripi, iniquo animo ferens, iráque & fame percita, puerum lactantem mactatum atq; assum, partim vorauit, partim in aliud tempus asseruauit. Seditiosi verò nidorem odorati, statim adsunt: nisi det quod pararit, mortem minitantur. Illa pueri reliquias retegit, qoibus latrones visis, obstupefacti exhorruerunt: ac trementes recesserunt, vix eo cibo matri concesso. Aggeribus iam perfectis, adducuntur arietes: sed ea erat muri firmitas, vt nihil inde læderetur. Alia fundamenta suffodiebant, sed ne sic quidem est deiectus. Cæteris igitur desperatis, scalas porticibus admouerunt. Id Iudæi nõ anteuerterunt, sed cum ijs qui ascenderant, dimicarunt: neque parua cædes est edita. Titus, qui templi reuerentiam militibus esse noxæ cerneret, portas obstrui iussit, & admoueri ignem: vnde argento liquefacto, quo deuinctę erant, flamma ligna corripuit, atq; inde ad porticus euasit. Iudæi circumcirca igne conspecto, & animis & corporibus defecerunt. Ac illo die secutáque nocte ignis grassatus est, sed in partibus nec enim omnes porticus simul incendere valuerunt. Postridie Titus parte copiarum restinguere incendium iussa, viamq́ue ad portas parare, vt legiones expeditius ascenderent: VI. præcipuis ducibus aduocatis, de templo deliberauit. Ibi alij censuerunt, belli iure vtendum, nec vlli rei parcendum. Alij monuerũt, si Iudæi eo conscenso bellarent, cõburendum esse: neq; iam templum, sed castellum habendum. Sin minus, conseruandum esse. Titus verò, & si Iudæi eo occupato repugnarent, tamen se loco virorum res inanimatas vlturum esse negauit: aut tantum opus crematurum, cuius vastatio Romanis damno, conseruatio ornamento futura esset. Ac Titus in animo habuit, postridie cum omnibus copijs impressione facta templum occupare, sed Deus iam olim eius excidium decreuerat. Nam cùm Titus ex Antonia vidisset templi exterioris custodes, multitudini & furori excurrentium Iudæorum cessisse, cum delectis equitibus opem illis tulit: cuius impetu Iudæi resurmidato, se in templo interiori concluserunt. Regresso Tito, seditiosi cùm paulisper quieuissent, denuò Romanos inuaserunt: quibus Romani pulsis, vsque ad templum penetrarunt, & miles quidam torre correpto, atque ab alio subleuatus, ignem per fenestram auream inijcit. Excitata flamma Iudæi exclamantes, ad defensionẽ concurrunt. Quo Titus cognito, ad templum ignis prohibendi causa & ipse approperans, pugnantibus & voce & manu significat, vt incendium restinguant. Sed illi nec vocem eius exaudiuerunt, nec manus signum obseruarunt. Legiones quoqoe ingressæ, cum templo appropinquarent, Titi mandata se audire dissimulabant, & eos qui præcedebant hortabantur, vt ignem inijcerent. Itaq; seditiosi propulsando hoste fatigati, consilij inopes, passim fugiebant, & cædebantur. Titus verò cùm impetum militum furore quodam irruentium reprimere nõ posset, atq; incendium augeretur cum ducib. Dei sanctuarium, & quicquid in eo fuit, spectauit, & quia flamma nondum introsum penetrasset, sed ædes quæ in templi circuitu sunt, depascebat, opus illud adhuc conseruari posse ratus, operam dedit, vt milites ad restinguendum incendium exhortaretur: & quadam fuste contumaces cohercere iussit. At illi iracundia & odio Iudæorũ victi, nec verecundia Titi, nec eius qui prohibebat, metu desistebant. Multos etiam rapinæ spes incitabat, interiora pecunijs referta esse existimãtes. Ac iam quidã portæ cardinibus ignem iniecerat, vnde cùm subitò flamma emicuisset, & duces & Titus ipse recesserunt: neq; quoquam amplius eos qui ignem inijciebant prohibente, flamma templum corripuit, siue nefariorum sacrorum lustratio, siue sacrificulorũ pœna. In quo illud mirari possis, q̃ conflagratio in eundem & mensem & diem incidit, quò prius templum à Babylonijs exustum fuerat. A prima Salomonis substructione vsque ad vastationem, qoæ secundo monarchię Vespasiani anno accidit, intercesserunt anni M. CXXX. menses VII. dies XV. A posteriore, quæ anno II. Cyri cœpit, vsq; ad extremum excidium, anni D. CXXXIX. dies XLV. Templo ardente, obuia quæque rapta sunt, & qui deprehendi potuerunt, occisi, neque vsquam solum præ cadaueribus videri potuit: sed milites per aceruos cæsorum, fugientes persequebãtur. Latronum verò multitudo perruptis Romanorũ agminibus in vrbem euasit, reliquiæ popularis turbæ in exteriorem porticum confugerunt. ex sacerdotibus aliquot murum VIII. cubitos latum conscenderunt, duo insignes in ignem insilierunt, & vnà cum templo conflagrarunt. Tum Romani vicinis ædificijs frustra parci existimantes, ipso templo ardente, omnib. ignem iniecerunt: qui etiam gazophylacia comprehendit, in quib. infinita pecuniæ multitudo reposita fuit, infinitæ preciosæ vestes, & alia ornamenta. Ibi enim omnis Iudæorũ opulentia in vnum velu-

ti cu-

Mulier filiolum infantem deuorat.

Titi deliberatio de templo.

Templi Hierosolymitani cõflagratio.

luti cumulum congesta erat, tanquam in tutum ærarium. Ibi etiam infinita multitudo plebis perijt, pseudoprophetæ seducta concionibus, qui prædicarat, iubere Deum eos in templum ascendere, signa salutis accepturos. Subornabantur autem multi tales à tyrannis, vt populus minus transfugeret: per quos deceptus, eui denti bus portentis tanquam attonitus non mouebatur, quorum multa acciderunt. Nam supra vrbem astrum stetit gladio simile: cometa per annum apparuit: & aliquando lux ante bellum noctu aram tam clara per dimidiam horam circumfulsit, vt dies esse videretur. Bos ad sacrificium adducta, agnum peperit. Porta orientalis ærea, itaq; robusta, vt à viris viginti vix claudere tur atq; aperiretur, cùm vectes & pessulos profundissimos haberet, noctu vltrò patuit: quę securitatem templi sublatam esse declarabat, & facilem in id hostium ingressum. Alio tempore visum est ante occasum solis spectrum mirabile, currus in sublimi omnem regionem peragrantes, & phalanges armatæ huc atq; illuc in nubibus saltantes. In festo Pentecostes sacerdotes interius ingressi templum, motum & sonitum senserunt. deinde vocem audierunt, dicentem: Migremus hinc. Quadriennio ante bellū in tabernaculorum festo Iesus quidam homo rusticus, ad festiuitatem profectus, exclamauit: Vox ab oriente, vox ab occidente, vox à quatuor ventis, vox super Hierosolyma & templum, vox super sponsos & sponsas, vox super omnem populum. Hæc vociferans, noctu atq; interdiu circuibat vrbem. & quanquam ob voces mali ominis verberaretur, tamen eandem perpetuò cantilenam canebat. Adductus ad Romanum prouinciæ præsidem, & flagris cæsus, neq; supplicauit, neq; lachrymauit: sed voce lugubriter inflexa, ad singulas plagas, Væ Væ Hierosolymis clamauit: donec Albinus (is enim tum Iudææ procurator erat) hominem absoluit, insanire ratus. Ille verò ab eo tempore vsq; ad bellum, Væ væ Hierosolymis, lamentabatur: sed in festiuitatibus præcipuè triste illud augurium proclamabat. idq; fecit annos septem, & quinq; menses: donec in obsidione in mœnibus obambulans, rursus Væ væ vrbi & templo & populo, contenta voce clamauit. & vt postremò adiecit, Væ etiam mihi, lapide ex balista excusso ictus occubuit. Romani cum seditiosis in vrbe compulsis, templum, & quæ circum templum sunt, ardetent omnia, signis in templum illatis, Titum cum faustissimis acclamationibus imperatorē designarūt. Milites tātùm ex rapinis pecuniæ coaceruarunt, vt in Syria * pondus auri dimidio minoris quàm olim venderetur. Sacerdotes, qui, vt dictum est, murum templi conscenderat, cùm quinq; dies ibi exegissent, fame confecti descenderunt: vtq; sibi parcererur, supplicatunt. Quibus Titus respondit, Veniæ tempore iam præterito, sacerdotibus cum templo pereundum esse: & homines supplicijs affici iussit. Tyranni qui effugere non poterant, Titum ad colloquium euocanr. qui cùm venisset, eiq; desperationem obiecisset, vita se illos donaturum promisit, si abiectis armis se dederent. Latrones verò se dextram ab ea accipere posse negarunt, iurasse enim se id nunquam facturos: sed petiuerunt, vt cum vxoribus & liberis vrbe excedere liceret. Quamobrem Titus iratus, edixit, ne quis eorum amplius transfugeret, aut spem dextræ haberet, se enim parsurum esse nemini: pugnarent igitur, ac saluti suæ pro viribus consulerent. Milites vrbem incendere ac diripere iussit: qui cùm incendia vbiq; spargerent, latrones ad regiam decurrerunt, in quam ob loci munitionem multi suas opes contulerant: ac Romanis inde pulsis, & cœtu plebis ibi congregatæ ad VIII. millia & CCCC. omni interfecto, pecuniam diripuerunt. Postridie Romani latronibus ex inferiore vrbe profligatis, vsque ad Siloam omnia incenderunt. Seditiosi cùm ardere vrbem viderent, hilari vultu se alacres obituros dixerunt, cùm se neque Romanis dedere vellent, neque repugnare possent: sed ante vrbem dispersi, quos transfugere volentes deprehendebant, iugulabant: neque vllus vrbis erat locus, qui non fame aut seditione perempros haberet. Tyrannos vna spes reliqua subterraneorum meatuum fouebat: quò si confugissent, se non indagatum iri stulta opinione putabāt. Nam cùm Romani castra mouerent, progredi atque aufugere ausi, neque Deum neque Romanos latere poterant, & inter se de rapinis bellum gerebant. Cæsar verò cùm vrbs superior in præcipiti sita loco, sine aggeribus capi non posset, copijs opus distribuit. Iis diebus Idumæorum principes quinque legatis ad Titum missis, supplices pacem petierunt: qui etiam tyrannos, Idumæis auulsis, pertractaiam abiecturos sperans, incolumitatem illis promisit. At Simon eorum consilio cognito, quinque legatos statim occidit, duces in carcerem compingit, Idumæos obseruari iubet, & mœnia præsidijs accuratioribus munit propter transfugas. Sed quamuis multi occiderentur, plures erant qui diffugerent, atque à Romanis ob cædium satietatem & lucri spem susciperentur. Nam solis plebeijs retentis, cæteros cum vxoribus et liberis minimo vendebant, ob mancipiorum multitudinem, & emptorum paucitatem. Eorū qui venditi sunt, multitudo infinita fuit, è plebeijs vltra XL. millia sunt conseruati. Quidam sacerdos nomine Iesus, pacta incolumitate, duo candelabra tradidit, mensam, crateres & phialas, ex solido auro omnia, necnon aulæa, pontificias vestes, & multa alia vasa. Sacri thesauri custos Phinees comprehensus, tunicas & cingula pontificia, ac plures alias res preciosas demonstrauit. Aggeribus iam confectis, Romani machinas ad muros adduxerunt. At seditiosi partim in arcem recedebant, partim in subterraneis meatibus se abdebant, multi propugnabant. sed muri parte abrupta, etiam tyrannis metus incessit, vt fugæ consilia agitarent. Cùm enim eos quorum fideli opera pridem vsi fuerant, non haberent (nam dispersi erant) & hostes in propinquo esse nunciarentur: in faciem prolapsi, vecordiam suam deplo-

Portenta excidij Ierosolymitani.

Titus imperator salutatur.

Ornamenta sacra tradita Romanis.

Seditiosi munitiones deserunt.

tarunt,atq; vltrò è turribus descenderunt, è quibus vi nunquam, sed sola fame depelli potuissent: & in vallem Siloam confugerunt, deinde meatua subierunt. Romani mœnibus citra sanguinem potiti, deprehensos trucidabant, atque ædes incendebant: sed ante vesperam desierunt. Postridie Titus vrbem ingressus, & munitiones ac turres admiratus: Deo, inquit, iuuante bellum gessimus: Deus fuit, qui Iudæos munitionibus istis expulerit. Cùm autem vrbem alibi deleret, & mœnia euerteret: eas turres fortunæ suæ monimentum reliquit, qua adiutrice ijs potitus esset, quæ expugnari non possent.

Titus Deo victoriam fert acceptam.

Totius belli tempore virorum capta sunt ad nonaginta septem millia, totius obsidionis tempore vndecies centena hominum millia perierunt: quorum maior pars eiusdem gentis, sed non eiusdem nationis fuit. Nam è tota prouincia ad festum Azymorū congressos, bellum subitò oppresserat, & viris plenam vrbem circumuallarat. Romani cùm ex manifestis alios sustulissent, alios cæpissent, in cauernis delitescentes indagabant, perruptoq; solo obuios quosque trucidarunt. sed & ibi cadauerum vltra duo millia sunt reperta: ac subeuntibus teter occurrit fœtor, vt multi recederent. sed alij præ auaritia intrabant, mortuorū cumulos calcantes. Nam in ijs cauernis multa ornamenta repetiebantur: multi etiā educebantur & dimittebantur, quos tyranni captiuos renuerant. Ex ijs patriæ pestibus, Ioannes cū fratribus in cauernis esuriens, pacem à Romanis supplex petijt. Simon postea comprehensus est, Tito Cæsariæ Philippi degente. Nam cum Hierosolyma obsiderentur, atque vrbem Romani intrassent: in superiore eius parte degens Simon, assumptis amicorum intimis, vnaq; lapicidis & ferramentis idoneis, in quandam cauernam se dimisit, & vetere fossa perambulata, terrā excauauit, vt cuniculis lōgè promotis tuto loco emergerent. Sed paulum progressis metallicis, cōmeatu destitutus, candida indutus tunica, & chlamyde purpurea infibulatus, eo in loco è terra emersit, vbi templū dudum fuerat. Quem qui viderūt, primùm stupore correpti sunt, deinde propius accesserunt, interrogantes quis esset? Simon cum ducem vocari iussisset. Terentius Rufus (hunc enim Titus exercitui præfecerat) accersitus, Simonem, audito eius nomine, in vincula coniectum, Titi iussu ad triumphum asseruauit: in quo, laqueo enectus est, per id forum tractus, vbi de maleficis supplicium sumitur. Hic fuit exitus Simonis Gioræ. Ioannes verò, altera Iudæorum furia, ad perpetuū carcerem est damnatus. captiuorum multitudo partim ad Ægyptia metalla missa est, partim in spectaculis vrbium interfecta, seu cum feris, seu inter sese dimicando. Simonis ex terra emersio in causa fuit, vt cæterorum etiam seditiosorum magna turba in meatibus inueniretur. Vnde etiam templi fundamenta sunt suffossa. Neq; verò Hierosolymitani duntaxat Iudæi discrimina subierunt, sed aliarum quoque vrbium incolæ: quæ difficile fuerit recensere omnis, vnum tamen exponendum est, quomodo cum Antiochenis Iudæis actum fuerit. Nam multum Iudaicæ gentis per totum orbem terrarum est dispersum: sæpè capta est, & vbique dissipata, vt iam exposuimus: maxima tamen pars Syriæ propter viciniratem est immista: & Antiochia cùm ob vrbis amplitudinē, tum propter liberam ibi habitandi facultatem, ab Antiochi successoribus impetratā, plures Iudæos inquilinos habuit, quàm aliæ ciuitates. Nam Antiochus Epiphanes Hierosolyma vastauit, & templum spoliauit. Qui autem secuti sunt reges, eis concesserunt, vt ex æquo cum Græcis participes vrbis essent. Itaq; in magnam multitudinem excreuerunt, multis subinde Græcis ad suam religionem perductis. Cæterùm quo tempore bellum Hierosolymitanum erupit, & Vespasianus in Syria appulit, omnibus Iudæorum odio flagrantibus: tunc Iudæus quidam Antiochus, Iudæorum Antiochenorum principis filius, in concionem Antiochenorum progressus, & patrem & cæteros Iudæos accusauit, eos de incendenda tota vrbe deliberasse: & peregrinos quosdam Iudæos, vt eius consilij conscios, tradidit. Plebs Antiochena traditos Iudæos statim exussit, ad indigenas quoque Iudæos puniendos concitata. Sed Antiochus popularium suorum accusator, se patriam religionem reliquisse professus, more Græco immolauit: & populum hortatus est, vt cæteros etiam idem facere cogeret. Nam ita insidiatores deprehensum iri, si religionem suam eierare nollent. Eius rei cum Antiocheni periculum fecissent, pauci cesserunt: qui Græcum ritum repudiarunt, interfecti sunt. Idem Antiochus militibus etiam à Romano præside acceptis, sæuum se popularibus suis præbuit, otium diei septimi eos agere non passus: eoq; necessitatis redegit, vt sabbati ignauia non Antiochię duntaxat, sed in alijs quoq; vrbibus ad tempus abrogaretur. Neque verò hæc duntaxat Antiochenis Iudæis acciderunt, sed & alia calamitas accessit. Accidit, vt quadratum vrbis forū, prætoria & tablina cremarentur: cuius incēdij idem Antiochus Iudæos criminabatur: & Antiochenos iam antè malè suspicantes, contra eos cōcitauit, vt furiosorū instar omnes contra accusatos ruerent, & ægrè à quibusdam reprimerentur, suadentibus, vt causam eam Tito disceptandam reseruarent. Interea quidā rediligenter inquisita, gentem Iudaicam insontem repererunt: & eius facinotis autores esse homines improbos ob æris alieni necessitatem, ratos si curias & publica tablina incendissent, fore neminem à quo appellarentur. Interea Titū Antiochiam proficiscentem, populus Antiochenus obuiam egressus, lętis ominibus excipit, mistis precibus de Iudæis vrbe pellendis. Is verò tum ea verba placidè dissimulans præteribat. Deinde rursus Antiochenis idem acrirer flagitantibus: At, inquit, patria eorum, quò reuertendum illis esset, euersa est, neq; vllus locus est quò recipiantur. Hac postulatione frustrati, ad aliam conuertuntur, petentes vt æreæ tabulæ, quibus iura Iudaica inscripta erant, tollerentur. Sed ne id quidem Titus con-

Numerus Iudæorum qui perierunt.

Simonis et Ioannis interitus.

Captiui in deivt tractati sint.

Antiochenorum Iudæorum strages.

Antiochus Iudæus, in Iudæorū hostis.

concessit, Iudæos Antiochenos omnia quæ prius habuerant, tenere passus. Inde Alexandriam profecturus, cùm Hierosolyma præteriret, miseratus est vrbis excidium & defectionis autores detestatus, vt excidij quoque vrbis antiquæ & felicis autores, in cuius ruinis etiam partes ingentis opulentiæ reperiebantur: Romanis multa effodientibus, captiuis plura demonstrantibus, quę possessores ob incertos belli casus terræ mandarant. Titus ex Ægypto & Alexandria in Italiam nauigaturus, captiuorum duces Ioannem & Simonem, atque alios septingentos viros proceritate & elegantia corporum præstantes, statim in Italiam duci iussit, ad explendam triumphi pompam. Tito Romam reuerso, Lucius Bassus prætor in Iudæam missus, castello Herodio deditione capto, omnes eius prouinciæ copias contra Machærunte castellum munitissimum parat. Est enim in petroso tumulo situm, mœnibus obseptum, ita que à natura paratũ, vt nec accessus in id pateat, profundis vallibus tanquam fossis cinctum. Neque verò munitione duntaxat, sed & ob regiam, magnitudine & elegantia conclauium insignem, admirandum fuit, & multas cisternas idoneis locis ad pluuiam aquam excipiendam habuit. In regia quoque ruta fuit mirę magnitudinis, nulla ficu vel altitudine vel crassitudine inferior, quæ ab Herodis durasse temporibus ferebatur: & lõgissimo forsan tempore mansisset, nisi à Iudæis, qui locum illum occuparant, excisa fuisset. In castelli valle septentrionali Baar locus est, qui radicem gignit eiusdem nominis, colore flammeo, vesperi iubar quoddam eiaculantem, sed captu difficillimam. Refugit enim: neq; prius consistit, quàm vrinam mulieris, aut sanguinem menstruum effuderis. ac tum eam attingentibus indubia mors imminet, nisi quis eam radicem de manu suspensam abstulerit. Capitur etiam alia ratione citra periculum. Nam vndique eam circumfodiunt, vt eius quàm minimum terra tegatur. Deinde canem ei alligant, qui cum dominum suum comitari cupit, illa facillimè euulsa, statim moritur. accipientibus verò eam pòst, nihil est periculi. Expetitur autem ob vnam virtutem. Nam quæ dæmonia vocantur, & quosdam intrant, si modò ægrotantibus admoueatur, facilè expellit. Id castellum Bassus subigere cupiens, vallem orientalem aggesta terra explere instituit. Iudæi obsessi à peregrinis separati, illos in vrbe inferiore manere coegerunt: superius castellũ ipsi tenuerũt, ac nihilo secius quotidianas eruptiones fecerũt, & cum obuijs congressi sunt. nec ipsorum duntaxat multi perierunt, sed & Romanos multos in aggeribus laborantes occiderunt. Casu tamen quodam factum est, vt castellum sine aggeribus dederetur. Inter obsessos adolescens fuit Eleazarus, animo confidens, & manu strenuus, qui populum ad eruptiones & aggerem prohibendum hortari solitus, in prælijs illustrissimus euaserat, Romanisq; multas clades intulerat. Aliquando autẽ cum prælio dirempto extra portas cum ijs qui in muro erant colloqueretur: Rufus quidã Romanus miles, genere Ægyptius, subitò accurrit, & Eleazarum cum ipsis armis sublatum celeriter in castra Romanorum transfert. Quem cùm dux nudari, & in conspectu ciuium flagris cædi iussisset, vniuersa ciuitas ingemuit. Ea re Bassus opportunè cõtra hostes vsus, crucem defigi iussit, quasi Eleazarum statim in eam vellet tollere. Quo conspecto, ij qui in castello erant, magis doluerunt, maximis suspirijs editis. Eleazarus quoque eos rõgauit, ne se ita mori sinerent, & suæ ipsorum salutis memores, Romanorum viribus & fortunæ cederent: illi & Eleazari verbis fracti, & multorum pro eo deprecantium precibus (erat enim ex magna & populosa familia) adducti, ad commiserationem deflexerunt: missisq; legatis castelli deditionem promiserũt, si accepto Eleazaro saluis discedere liceret. Quam conditionem vbi dux acceperat, qui inferiorem vrbem tenebant, audita Iudæorum priuata pactione, fugã noctu capessere statuerunt: & cùm portas aperuissent, ab ijs qui cum Basso pepigerant, proditi sunt. ac fortissimi quique euaserunt, intus verò deprehensi ad mille D. c c. sunt occisi, mulieres & pueri sub corona venierunt. Dediticijs verò Bassus fidem seruauit, ipsis dimissis, & Eleazaro reddito. His confectis, ad Iardiũ saltum properauit, quò multi ex prioribus obsidionibus elapsi se contulerant. Eum igitur locũ equitibus vndiq; circundat, pedites arbores succidere iubet. Iudæi verò qui illò confugerant, conferti cum clamore in Romanos irruerunt: à quibus cùm fortiter excepti essent, non parum temporis in pugna tractum est, sed euentus eius aduersis partibus nõ ex æquo respondit. Nam ex Romanis duodecim ceciderunt, pauci vulnerati sunt, Iudæorum nullus euasit: & cùm non infra tria millia capta essent, omnes perierunt. Bassus & Liberius Maximus procurator a Cæsare omnem Iudæorum terram vendere iussi sunt: octingentis duntaxat emeritis Emmauntem castellum, triginta stadia Hierosolymis dissitum, incolendum tradidit. Et Iudæos vbicunque degentes, quotannis binas quemque drachmas in Capitolium cõferre iussit, quemadmodũ prius in templum Hierosolymitanum conferre cõsueuissent. Basso defuncto, Flauius Sylua prouincia suscepta, Masadam castellum, solum adhuc ex ijs quę defecerant, reliquum, obsidere instituit. Tenebatur autem à sicarijs, quibus vir potens præerat Eleazarus, ex Iudæ posteritate, qui sub Cyrenio multis persuaserat, ne descriptionibus parẽrent: ac regione statim potitus, ipsum castellum muro circundedit, ad fugam intercludendam. Deinde ad oppugnationem conuersus, & quà poterat aggere excitato (castellum enim in alto saxo erat extructum, vallibus infinitæ profunditatis coronatũ) machinis adductis muri partem perfregit: sed aliũ sicarij intus extruxerant, qui ictibus arietum cessurus non esset. constabat enim ex lignis duplici serie inter se connexis, in quorum medium terram ingerebant. Quem cùm machinatum ictus non modò non ferrum-

Marginal notes: L. Bassus Iudææ prætor. — Herodij castelli deditio. — Macherunthis expugnatio. — Ruta Machęruntis. — Baaras radix. — Eleazarus deditionis Macherũtis autor. — Rufus Aegyptius. — Iardij saltus expugnatio. — Iudæa vendita. — Iudæorum tributum. — Masadæ castelli expugnatio.

perrumperent, sed ex concussione, illa desidente materia, firmiorem redderent. Sylua milites hortatus est, vt crebras faces ardētes iacularentur. Tum murus ligneus igne concepto, magnā flammam edidit, quam Boreas spirans principiò supernè ad Romanos deuoluebat, adeò vt machinas propemodum incenderet. Deinde vehemens Auster contrà exortus, eandē ad murum reiecit. Quo penitus consumpto, cum Romani postridie hostes aggressuri essent, Eleazarus militibus suis persuasit, vt quisque vxoribus & liberis suis interfectis, ipsi quoq; sibi manus afferret. Eo consilio probato, simul vxores salutarunt, & liberos amplexi sunt, osculis eorum cum fletu inherentes, simul charissimos suos suis manibus tanquam alieni peremerunt. Deinde opes vniuersas congestas in ignem coniecerunt, & decem viris sorte delectis à quibus omnes mactarentur, quisque super charissimis suis occubuit. Deinde vnus cui id sorte euenerat, nouem socijs interfectis, lustratisq; angulis omnibus, ne quis sortè viuus relictus esset: vt intellexit omnes occisos esse, regiam incendit; & adacto per totum corpus ense, propè suos occidit. Quamuis autem putaret, neminem viuentem relictum esse: tamen anus quædam, & meretricula, & quinq; pueri in cauernis abditi, eos latuerant. Interfectorum cum mulieribus & pueris fuere CCLX. Romani cùm manè impetum in castellum facerent, nec vllum hostem cernerent, intus autē tranquilla esse omnia, & ignis arderet: animi dubij, tandem clamorem sustulerunt, vt aliquem elicerent. Quo clamore mulierculæ è cauernis excitæ, Romanis quid actū esset, exposuerunt. Neque verò illi crediderunt, donec regiam ingressi, visis interfectis, generosum virorum indolem, & mortis contemptum sunt admirati. Ac ad hunc modum expugnata est Masada. Accidit autem vt Alexandriæ quoq; in Ægypto multi Iudæi cæderentur. Nam factio sicariorum eò profuga, multis hospitū suorum persuaserat, vt se in libertatem assererent. Si qui verò ex Iudæis haud ignobilibus refragarentur, illis occisis, cæteros ad defectionem hortabantur. Principes verò senatus, Iudæis ad concionem vocatis, sicariorum despetationem argue-bant: & populum hortabantur, vt exitium ab illis imminens cauerent, seq; Romanis dederent. Paruit multitudo, & in sicarios impetu facto ad DC. eorum comprehendit. qui verò tum effugerant, nō multò pòst capti, reductiq; sunt: & cum omnis generis tormentis excruciarentur, à nullo extorqueri potuit, vt Cæsarē dominū agnoscerent, sed omnes animos necessitate superiores conseruarunt. In primis tamen puerorum ætas spectatores obstupefecit. Nam ne ab illorum quidam vllo exprimi potuit, vt Cæsarem dominum appellarent. Sicariorum despetationis contagium etiam Cyrenem inuasit. Nam cùm Ionathas, vir improbissimus, arte textor, eò euasisset, aliquot pauperes sibi conciliatos in desertum eduxit, prodigia & signa editurum pollicitus. Eam rem Cyrenensium Iudæorum proceres, Catyllo præsidi nunciarunt: qui militibus missis, Ionathæ coniuratos comprehendit. ipse Ionathas tum quidem effugit, sed diligenti indagatione captus, & ad præsidem perductus, id confecit, vt ipse supplicium effugeret, & Catyllo iniquorum emolumentorum ansas præberet: ditissimos enim Iudæos eorum facinorū sibi autores extitisse falsò afferebat. quas calumnias præses alacriter amplexus, præter eam crudelitatem sicarios eandem calumniam edocebat: qui ab illo subornati, multos accusarunt. Ac Iudæorū calamitates tum hunc finem habuerūt, Hierosolymis à Romanis extremùm euersis. Pòst sub Ælio Adriano Imperatore rursus per seditionem arma contra Romanos cœperunt: sed tum quoq; victi, attritiq; sunt, multis millibus interfectis, perpaucis superstitibus: id quod suo loco referetur.

Alexandrinorum Iudæorū cædes.

Cyrenensiū Iudæorū cædes.

Iudæorum cædes sub Aelio Adriano.

F I N I S.

IOANNIS ZONARAE

MAGNI DRVNGARII BIGLAE, ET PRIMARII A SECRETIS, TOMVS SECVNDVS, QVO ROMANA HIſtoria ab Vrbe condita vſque ad Conſtantinum Magnum breuiter perſtringitur.

De Romanorum primordijs.

Romanæ hiſtoriæ procemiũ.

IAM cùm Romanorum mentionẽ fecerit hiſtoria, eiſq; potentiam inuictã tribuerit: omninò neceſſariũ eſt dicere ac docere, aut admonere lectores, qui ſint Romani, quæ gentis origo, vnde nomen habeat, quibus Rerumpublicarũ formis vſa, quibus caſibus iactata ſit, quibus rationibus ad ſummam felicitatem aſcenderit, vt toti ferè terrarum orbi imperarit, ſuamq; poteſtatem ad omnes penè propagarit: & vt principiò regibus paruerit, ac pòſt ad optimatium poteſtatem, ſiue dictaturam & cõſulatum reciderit: deinde rurſus ad Democratiam deuoluta, mox ad Monarchiam ſit reuerſa. De his igitur etiam dicendum eſt, prolixitate narrationis, quãtum fieri poteſt, in compendium contracta, vitataq; verborum multitudine: vt hiſtoria & facilè intelligi, & memoria teneri queat.

Aeneæ res in Italia geſtæ. Æneas poſt Troianum bellũ ad Aborigines venit, qui eam regionem, in qua Roma ſita eſt, olim tenuerunt, Latino Fauni filio regnante: & Laurenti iuxta fluuium Numiciũ appulit, vbi ex oraculo quodam conſidere voluit. Quod eius loci rex Latinus prohibiturus, cõmiſſo prælio ab Ænea vincitur. Deinde per ſomnia, quæ vterq; viderant, reconciliati ſunt: ac Latinus conceſſo habitandi loco, filiam Lauiniã Æneæ in matrimonium collocat. de cuius nomine vrbem à ſe conditam *Lauiniũ.* Æneas Lauinium nominat: regio Latium, populus Latini appellati. *Rutuli vnde.* Rutili gens finitima, vrbe Ardea oriũdi, antè infenſi Latinis, tum quoque bellum intulerunt, adiuuante Turno viro illuſtri, cognato Latini, cui ob Lauiniæ nuptias iratus erat, ſibi prius deſponſatæ. Pugna inita & Latinus & Turnus cadunt, Ænea & victoriam & ſoceri regnum adepto. Aliquanto pòſt Rutuli, aſcitis Tyrrhenorum auxilijs, Æneam vicerunt: qui cùm neq; viuens neque mortuus vſquam videretur, à Latinis pro Deo cultus eſt. *Aeneas pro Deo habitus.* Hic Romanæ quoq; gentis author perhibetur, Æneadum appellationem honorificam ſibi ducentis. Æneæ in regno Latinorum Aſcanius filius, Troia patrem ſecutus, ſucceſsit. Necdum enim filium ei Lauinia pepererat, prægnans relicta. Cùm Aſcanium hoſtes obſiderent, Latini eos noctu adorti, & obſidionem & bellum propulſarunt. Annis aliquot elapſis, abundante Latinorum multitudine, pleriq; vrbe Lauinij relicta, Albam longam in loco meliore condiderũt. *Alba lõga.* Aſcanio defuncto, Latini Syluium Æneę ex Lauinia filium in regno, Aſcanij filio, propter aui Latini memoriam, prætulerunt. Syluius Æneam creat, is deinde Latinum, Latino ſucceſsit *Padys. **Atys.* Tiberinus, qui pòſt regnauit, in fluuio Albula ſubmerſus eſt: qui fluuius Romàm perfluens, & vrbi ad plurimos vſus opportunus atque vtiliſsimus, ab illo Tyberis nomen accepit. *Tyberis vnde nomẽ accepit.* E Tyberini poſteris ortus eſt Amulius, homo ſuperbus, ſeq; pro Deo vẽditare auſus: qui cum machinis quibuſdam tonitrua tonitribus, *Amulius.* fulgura fulguribus referret, ac fulmina iacularetur, ſubita inundatione paludis, ad quam habitabat, perijt, vnà cum regia demerſus. Luentinus filius eius in bello cęſus eſt. Atq; hæc de Lauinio & Albanis. Romani verò ortum duxerunt à Numitore & Amulio Luentini nepotibus, Æneæ poſteris. *Numitor. Amulius.* Ad quos cùm Albani regni ſucceſſio pertineret, regnum & pecuniam diuidere voluerunt. Amulius igitur regno ſeorſim poſito, ac pecunia itidẽ, optione fratri alteriuſvtrius data. Numitor vt natu maior, regnum elegit. Amulius verò pecunia accepta, cõparatiſq; inde copijs, etiam regnum ſibi vendicauit. *Rhea.* Numitoris filiæ, veritus ne ex ea nati filij contra ſe inſurgerent, cùm eam Veſtalem legiſſet, perpetua virginitate ſpem partus adimit. Sed pòſt compreſſa à Marte, vt fabulantur, ab homine vtique aliquo, & in cuſtodiam data, ne fœtũ clàm ederet, gemellos magnos & elegãtes peperit. Qua re magis territus Amulius, infantes exponi iuſſit. Quos miniſter alueo impoſitos, in Tyberim fluuium abijcit. Cæterùm alueo in locum mollem delato, lupam ferunt infantibus mammas præbuiſſe, & Picum Martium cuſtodem acceſſiſſe, qui eis bolos in ora ingeſſerit. Infantes illic ſitos, Fauſtulus Amulij ſubulcus clàm ſublatos, vxori Laurentiæ educandos dedit: alterumq; Romulum, alterum Remum appellauit. *Romulus. Remus.* Quidam aſſerunt (idq; probabilius, atq; adeò verius eſt) non lupam eorum nutricem fuiſſe: ſed Laurentiam vulgato corpore lupam vocatam, locum fabulæ dediſſe. Cùm primùm adoleuit ætas, ambo animoſi & fortes euaſerunt: ſed Romulus ingenio præſtate viſus, & ad imperandum quàm ad obtemperandum aptior habitus eſt.

est. Exorta igitur inter Numitoris & Amulij pa- pastores rixa, fratres illos cædunt, & magnã armenti partem abigunt. Postridie Numitoris pastores Remum cum paucis alijs ambulãtem ex insidijs adorti, ad Numitorem pertrahunt: qui Amulium fratrem precatus est, vt sibi ius suum tribueretur, ab illius domesticis insigni affecto iniuria. Is Numitori Remum ad supplicium dedit. Qui domum regressus, cum adolescentem magnitudine & robore præstantẽ videret, eiusque fidentiam, & minimè seruilem indolem miraretur, leni voce, quis & vnde natus esset, rogat. Ille interritus respõdet, se geminos fratres esse: natales suos arcanos esse, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari, ferarum & volucrum ministerio, cùm iuxta magnum flumen in alueo iacerent, qui adhuc extaret, æreis laminis deuinctus, obscuris literis incisis. Numitori ex Remi verbis & vultu tetigit animum memoria filiorum filiæ, qui expositi fuissent. At Faustulus Remi captiuitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur: aperteq; docet, vt nati essent. Nam prius per ambages id significarat, ne humilibus essent animis: ipse cũ alueo ad Numitorem territus properat. Cùm autem custodibus ædium Amulij suspectus esset, ac in responsionibus vacillaret, & alueum veste tegere satageret, latere illos non potuit: quin eum furtim aliquid ferre opinati, alueũ in medium proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros exposuerant: qui alueo agnito, ad Amulium accurrit, & rem nunciat. Faustulus à rege interrogatus, pueros incolumes esse respõdit, sed procul ab Alba pecudes pascere. Alueum verò se afferre Iliæ puerorum matri, eum videre desideranti. His turbatus Amulius, quendam ad Numitorem mittit, percontatũ, an superstites esse pueros audiuisset? Is verò, quẽ miserat, Numitoris amicus erat: qui cùm senem in Remi amplexu inuenisset, eis animos addidit, & rem maturare iussit: atq; ipse etiã adiumento fuit. Iam Romulus quoq; aderat in proximo, cum magna agrestium manu: ad quem ciuium quoq; non pauci, odio Amulij se contulerant.
» Hoc rerum statu Amulius, nihil salutaris consi-
» lij operisue molitus, occiditur. Romulus & Remus, Albana re Numitori auo permissa, & iusto honore matri habito, suo more viuere (neque enim ferebant imperiũ) decreuerunt: & vrbem, quo in loco educati essent, condere voluerunt.

Romæ ædificatio. Eam rem aggressis fratribus, discordia incessit de principatu, & de vrbe: ortaq; pugna Remus occiditur. Alia fama est, Romulo fossam fodiente in munimentum vrbis, Remum id opus partim prohibuisse, partim derisisse, ac deniq; trãsilisse, vt superatu facilem: eaq; de causa vel à Ro-
» mulo, vel ab alio ictũ cecidisse. Vnde receptum
» sit, qui fossam castrorũ præter solitas vias transierit, capite plecti. Romulus verò fratre sepulto vrbem condidit. & tauro vaccæ iuncto, æreoq; vomere aratro inserto, ipse sulcum profundum in orbem terræ impressit: qui sequebantur, glebas ab aratro euersas omnes intra sulcum reposuerunt. Ac vbi murus extruendus erat, sulcus, vt dictum est, ductus fuit: vbi verò portas extruere instituerunt, aratro sursum elato, sulcum interruperunt. nam omnem murum sanctum censent. Si verò portas etiam sanctas censerent, nõ vtiq; res necessarias & immũdas, per eas vel inferre, vel efferre liceret. Vrbis ædificatio XI. Cal. Maij, hoc est, XX. Aprilis est absoluta: qui dies Romanis festus est, & patriæ natalis appellatur: quo tempore memorant Romulum XVIII. annorum fuisse, & vrbem eo in loco, vbi Faustulus habitarit, qui Palatium diceretur, condidisse. Ea perfecta, qui militari ætate erãt, eos in legiones inde dictas, quòd bello apti ex omnibus legerentur, distribuit, reliqui, populi nomine censebantur, & apud Iureconsultos plebeia * educatio popularia vocantur. *Legiones.* Habebat autem tum legio ter millenos pedites, & trecentenos equites. Ex illustrioribus genere, prudentia, & instituto vitæ, C. creat senatores, quos * Patricios nominauit: eorumq; cœtum, Senatum. *Patricij.* Senatores porrò appellati fuere patricij, siue quòd ingenuorum liberũm patres essent: seu potius quòd patres suos demonstrare possent, nobili quisq; ortus genere: siue à patrocinio, & ope ferenda. Verùm is proximè ad Romulum mentem accedere videri queat, qui eum nomine patriciorũ significare voluisse, crediderit, principib. & potentissimis ciuitatis humiliores patria cura complectendos esse: simulq; plebem eò perducere studuisse, ne superiorum honoribus inuideret, sed faueret potius ijs quos patres & putaret, & appellaret. ** Paulò aliter T. Liuius hæc tractat. decad. 1. libro 1. his verbis: Patres certè ab honore patricijq; progenies eorum appellati.* Cùm autem in ciuitatem multi recepti essent cœlibes, Romulo curæ fuit, vt illi quoq; vxores nanciscerentur. Sed quia conuenæ ob stirpem inopem atq; obscuram à vicinis populis spernebantur, consilium init raptu parandi coniuges suis ciuibus: & rem diuinam, ludorumq; celebritatẽ indicit, quasi ara noui Dei inuenta esset. Quò cum multi conuenissent, ipse cum optimatibus præsidẽs, purpura cõspicuus, eam populo tesseram dedit, vt cùm purpuram explicasset, ac rursus complicasset, rem aggrederentur. *Raptus Sabinarum.* Quo facto, strictis ensibus, & cum clamoribus impetu facto, Sabinorũ filias virgines, nullas autem vxores rapiebant. Ob id facinus Sabini, populosa gens, & bellicosa, quæq; ob animorum magnitudinem, vt Lacedæmoniorum colonos par est, pagos sine muris incolebat, per legatos à Romulo petierũt, vt violentia rescissa, voluntate & lege amicitia inter ipsos, & affinitas contraheretur. Romulo verò puellas non reddente, sed postulante, vt Sabini coniugia probarent: alijs cõsultando tempus trahentibus, Acron Ceninensium rex, vir iracundus & bellicosissimus, prior armis arreptis magnas copias contra Romulum ducit. *Dellũ Ceninense.* Cùm ambo in propinquo essent, vterq; alterum ad pugnam prouocat, quiescentibus exercitibus. In eo singulari certamine Romulus Acronẽ obtruncat: commissoq; prælio eius exercitum fundit, fugatq;, vrbem capit: neq; tamen ciues alia clade afficit, quàm quòd dirutis ædibus, se Romam sequi iussit, ciues futuros, & æquo iure vsuros. Deinde etiam alij Sabini Romanos bellis aggressi, &

supera-

Bellum Sabinum. superati, demum Tatio duce creato, Romæ bellum intulerunt: & Capitoliū à Tarpeia, eius qui arci præerat filia proditum ceperunt. Quæ cùm aquam petitum extra mœnia iuisset, ad Tatium perducta, persuaderi sibi siuit, vt arcem prodat: Sabinosq; aureas armillas, quas læuo brachio habebat, pacta, vna porta accipit. Tatius ingressus, suos quicquid læua gestarent, Tarpeiæ dare iussit, ac ipse primus armillam & scutum in eam coniecit: quod cùm omnes facerent, auri scutorumq; multitudine oppressa expirat. Hic igitur „ re ipsa declarauit, quod Cæsar & Antigonus „ pòst sermone vsurparũt. Nam alter se proditio- „ nem amare, proditores odisse: alter eos qui pro- „ dant, benignè admittere: qui ꝓdiderint, te auersari dixit. Arce à Sabinis capta, pugna vehemens inter eos & Romanos exarsit: in qua multi ceciderunt, Romulus lapide caput ictus est: Sabinos verò ad vrgendū prælium paratos, raptæ ipsorū filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore & vlulatu progressæ, partim infantes in vlnis gestantes, partim passum capillum prætendentes: omnes verò suauissimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Mouit ea res hostes, vt dirempta acie mulieres in medio stare paterentur, nemine non plorante. Ac mulierum verbis adducti duces, colloquio habito, pepigerunt, vt matronę quę apud maritos manere vellent, omnis operis, omnisq; ministerij, præterquàm lanificij, immunes essent, & Sabini æquo iure cum Romanis viuerent: ipsaq; vrbs à Romulo Roma, populus Quirites, à Curribus Tatij patria, vocaretur: & ambo regnum ac militare imperium consociarent. Locus in quo fœdus ictum est, à coeundo, seu cōmeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis c. in patricios lecti sunt. Reges verò non statim cōmuniter, sed cum suis vterq; centum patribus seorsim deliberarunt: deinde in locum vnum omnes conuenere. Anno quinto Tatij cum Romulo regnantis, propinqui regis Tatij, Laurentium legatos Romā iturος in itinere spoliare aggressi, repugnantes, & se suaq; defendentes occiderunt. Ac Romulo iniurios puniendos esse decernente, Tatio pœnam eludente & differente, reges hac vna in re apertè dissenserunt. Cæsotum propinqui, iure negato, Tatium in Albano cum Romulo sacrificantem, concursu facto interficiunt: Romulum, vt virum iustum, laudibus prosequentes. Sabinos sui ducis cædes non turbauit, quo minus partim beneuolentia erga Romulum, partim eius potentiæ metu, parerent. Deinde Romæ pestilentia laboratū, hominibus sine morbis repentè morientibus, ac sterilitate agrorum & pecudum, & sanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam similia accidissent, opinio fuit, numen cædis Tatij & legatorū, quoa Sabini trucidassent, exigere pœnas. Homicidis ad supplicium deditis, mala illa desierunt. Crescentibus Romanorum viribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebant. Potentibus verò non connioendum esse ratis, sed incrementa prohibenda, primi Tyrrhenorū Veij occœpant bellum facere. Congressi, multisq; amissis, pactione inducias in c. annos impetrarunt, l. ex optimatibus obsidibus datis. His superatis Romulus triumphauit: atq; inde mirandis successibus elatior & grauior factus, relicta mutataq; populari consuetudine, se ad odiosæ & molestæ monarchiæ habitum confirmauit, tunicam purpuream, & togam prætextam induere, & rubris calceis vti solitus, & in solio reclinatus respondere: multosq; iuuenes, quos Celeres vocabat, semper iuxta se habuit, & lictores ante se, baulis turbam summoοentes, & lora gerentes, quibus vincirent homines, iussi à rege. Vt autem auo Numitore mortuo, Albanoq; regno ad ipsum pertinente, Rempublicam ad conciliandos populi animos libertate donauit, & quotannis principem Sabinis designauit: Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæq; Reipublicæ sunt incitati. Neq; enim patriciorum vlla erat in rebus gerendis autoritas, sed nomen duntaxat & habitum regi accommodabant: cum consuetudinis potius ergò, quàm sententiæ dicendæ causa in curiam vocati, Romulum decernentem taciti audirent: nulla re superiores cæteris, nisi quòd quæ ille decreuisset, primi audiebant. Ea re cùm dignitatē Senatus imminuere videretur, ac paulò pòst in terris esse desijsset, patres suspicione haud caruerunt. Nam cùm ad * Capræ paludem concionem haberet, fertur obscurato sole nox extitisse, cum horrendis tonitribus & procellis. Interea turbam diffugisse, proceres verò sese conglobasse. Tempestate sedata, populoq; rursus congregato, quæsitum esse Romulum: sed potentes de eo quæri vetuisse, atq; omnes hortatos esse, vt eum ad deos raptum venerarētur & colerent, Deum pro bono rege futurum. Ac vulgus his verbis acquieuit, spe bona prædictum. Quidam autē suspectos habuere patres, & exagitauere, vt qui vulgò inane commentum persuaderent, cùm ipsi Romulum discerpsissent. Ac ij negocium facessissent potentibus, nisi Proculus Iulius eques, & genere & moribus probatissimis, ac Romulo fidus, pro concione iureiurando affirmasset, Romulum sibi augustiorem solito, in armis splendidis atq; fulgentibus apparuisse: seq; illum percontatum esse, quamobrem Senatum in atrocia crimina, ciuitatem in luctum coniecisset? eum verò respondisse: Dijs " ita visum, vt tantum temporis inter mortales " esset, atq; in cœlum, vnde venisset, reuerteretur. " Abiret, ac nunciaret Romanis, si modestiam & " rem militarem colerent, ad summum humanæ " potentiæ fastigium ascensuros: se verò eis propitium fore Quirinum. Hæc dicenti, tum ob iusiurandum, tum ob autoritatem viri, tanta fides fuit, nemo refragaretur: omnisq; suspicione & calumnia amota, Quirino vota facerent, numine eius inuocato. Hoc autem cognomentum Romulo factum traditur, vel ob ciues, qui Quirites appellabantur: vel ab hasta, quam veteres quirim vocitarunt. Quirinus igitur deus appellatus est, vt bellicosus & hastatus. Fertur annos vixisse liiii, & anno regni xxxviii è conspectu hominum sublatus esse. Cum hæc Ro-

Tatius cū Romulo regnat.

Tatij cædes.

Cædes legatorum & Tatij expiatæ.

Veientium bellum.

Romulus ob maiestatem imperij inuisus.

Romuli interitus.

Nomen huius loci est Αἰγὸς ἕλος sed ob Latinum sic mutatum.

Proculi Iulij commentum de Romuli specitro.

mulo accidissent, regem volebant omnes: sed Romanorum animos certamen & seditio vexabat, non de viro tantùm, qui principatu poti retur: sed etiam de gente, vtra principem præberet. Nam & Romanis, primis vrbis cum Romulo conditoribus, non ferendum videbatur, vt Sabini in ciuitatem asciti, regnum sibi in eos, à quibus recepti essent, per vim vendicarent: & Sabinis ex altera parte contendentibus, quia Tatio mortuo, Romulum regnante passi essent, sui corporis regem creandum esse. Factionibus inter sese ita certantibus, cum ciuitas sine imperio, exercitus sine duce esset, patricij numero C. & L. constituerunt, vt quilibet regijs insignibus ornatus, & dijs immolaret, & iura diceret, senis horis noctu, & totidem interdiu. Hęc enim temporum distributio, propter æquabilitatem & ipsis magistratibus & populo commoda videbatur: & celerrimus magistratu abitus inuidiæ minimum habebat, cum subditi eundem eodem die, eademq́; nocte & regem & priuatum cernerent. Haud nos præterit, de hac imperij forma, quæ interregnum dicitur, alia quoq; tradita esse: ego verò ea sum secutus, quæ mihi probabiliora videbantur. Fremere tamen nihilominus plebs, multiplicatam seruitutem, multos pro vno dominos factos. Sed tumultu sedato, cum omnes regem creandum esse consensissent, ac Sabini eius eligendi potestatem Romanis detulissent: Numam Pompilium, cuius inclyta virtus apud omnes erat, electum per legatos accersiuerunt. Nec enim Romæ habitabat, sed in Sabinis, patre natus Pomponio, probato viro, omni genere virtutis & natura & disciplina excultus. Vnde tantum nomen & gloriam consecutus fuit, vt Tatius Romuli regis collega. Tatiam ei filiam vnicam despondetet: quæ cùm ei annos XIII. nupta fuisset, vitam cum morte commutauit. Numa verò relicta vrbana vita, ruri plerumque in pratis & saltibus degere malebat. Cumque Romani legati ad eum venissent, XL. ætatis annum agentem, regnum offerentes, recusauit. Sed cùm instarent, & nihil non ad persuadendum adhiberent, orantes, ne ciuitatem denuò in seditionem & bellum intestinum conijceret (neq; enim esse aliũ, in quem ambæ partes consentirent) Numam pater quoque seorsim hortatus est, vt principatum tanquam diuinum donũ, & numinis obsequium, quiq; viro bono & prudenti honestas magnasq; res gerendi occasionem præberet, & vinculum futurus esset, quò patria & omnis Sabinorum natio beneuolẽtia & amicitia cum vrbe potenti & florente iungerentur. His Numæ victo, & re diuina peracta, Romam proficiscenti Senatus populusq; Romanus cum lætis acclamationibus abuiam egreditur. Cùm in forum deducto insignia regni afferrentur, differre, ac de se regni firmandi causa deos consuli iussit: & re diuina in Capitolio peracta, indutaq; veste regia, descendit. Principatu suscepto, primùm CCC. armatos, quos Romulus ad custodiã corporis semper habuerat, amouit. Nec enim decere, ijs diffidere, qui ipsi fiderent; neq; diffiden-

Interregnum.

Numa Pompilius II. rex Rom.

Regni laudes.

Numæ instituta.

tibus imperandum esse. Deinde vrbem ėdura & bellicosa mitiorem & pacis amantiorem reddere aggressus est: dixitq́; ne imaginem Dei vel humana, vel alterius animãlis forma erigerent. Itaq; annis C. & LXX. quamuis templa cõderent, nullum tamen in ijs neq; pictum, neq; fictum simulacrum collocarunt: quòd nefas esset, præstantiores deterioribus similes facere, neq; Deus aliter nisi mente comprehendi posset. Victimas incruentas farris & libationis ciuibus suis edixit. Deos enim pacis & iustitiæ custodes, à cæde puros esse oportere. Neque diuini quicquam obiter & negligenter audiendum aut videndum præcipit: sed ocium agendum à cæteris rebus, & religioni, vt maximæ, animos intendendos. His rationibus, & alijs pluribus, quas ob multitudinem prætermisimus, ciuium suorum animos ad pietatem assuefecit. Ipse autem spem suam ita in Deo collocasse fertur, vt cum ei aliquando sacrificanti hostium aduentus nunciaretur, subridens dixerit: Ego verò sacrifico. Agrum à Romulo bello partum, inter inopes ciues distribuit: vt inopiam scelerum parentem tolleret, & agricultura ferum populum domaret, quæ acrem pacis amorem in animis excitare posset. Feruntur ab eo Ianuarius & Februarius reliquis mensibus adiecti esse, & annus ad cursum Lunæ in XII. menses descriptus, cum X. antè mensium habitus esset: vt apud nonnullos barbaros trimestris habetur, & inter Græcos apud Arcades IIII. apud Acarnanes VI. mensium. Apud Ægyptios verò menstruus fuit annus, deinde quadrimestris. Vnde antiquissimi falsò habentur, cùm in genealogijs inexplicabilem annorum numerum recensent, quippe mensibus annorum loco ponendis. Ianuarium verò Numa caput anni esse voluit: qui cùm ad iustitiam & pietatẽ subditos ita consuefecisset, omnes bellorum motus conquieuerunt. Neque enim populus Romanus duntaxat æquitate & mansuetudine Regis factus est humanior: sed & circumcirca finitimas ciuitates, mutatis moribus, pacis & iustitiæ, colendæ terræ, liberos in tranquillitate educandi, deosq; venerandi cupido cæpit. Neq; enim bellum, aut seditio, aut nouarum rerum studium, Numa regnante extitit. Neq; etiam inuidia, inimicitia, aut conspiratio, atq; insidiæ ex cupiditate regni contra Numam comparatæ, vsquam memorantur. Filiolam Pompiliam Martio despondit, ex qua ei Ancus Martius nepos est genitus, qui post Tullum Hostilium regnauit: quo Numa quinquennio relicto decessit, cùm paulatim senio & leni morbo defecisset. Vixit annos LXXXIII. regnauit XLIII. Numa sine successore defuncto, Tullus Hostilius à senatu populóque Romano rex electus, instituris Numæ plerisque derisis, Romulum magis est æmulatus, ad bella & ipse propensus, & populi concitator. Cùm igitur fortè inuenisset, vt Romani ex Albano agro prædas egissent, vterq; populus ad bellũ spectauit. Sed ante congressum recõciliari pepigerũt, vt vnam vrbem incolerent. Vtroq; autem suam defendente, & vt in eam migraretur postulãte, id

Ægyptiorum annus mẽstruus.

Pompilia Anci Martij mater. Numæ obitus.

Tullus Hostilius III. rex Rom.

id consilium repudiarunt. Pòst etiam de principatu orta controuersia, cùm neuter alteri cederet, conuenit, vt inter se dimicarent, non totis copijs, neq; singulari certamine. sed erant apud vtrosq; tergemini fratres, gemellis orti matribus, nec ætate nec viribus dispares: quorũ Romani, P. Horatij, Albani Curatij vocabãtur. eos ad pugnam destinant, nõ habita ratione cognationis. Qui armati, & in medio duorum exercituum instructi, deos patrios inuocarunt, & subinde solem intuiti sunt. Inter se congressi, aliàs confertim, aliàs singulatim dimicarunt. Tandẽ duobus Romanis prostratis, & Albanis omnibus vulneratis, Horatius superstes, cùm quamuis integer tribus par esse non posset, capessit fugam, vt persequendo segregarentur. Quo facto, singulos aggressus, omnibus interfectis, insigni victoria potitur. Sed quia sororem quoq; interfecerat, ob visa in humeris ipsius, consobrinorum spolia lamentantem, cædis actus est reus: sed prouocatione ad populum facta, absolutus. Albani tum Romanorum imperium acceperunt. Pòst pactis violatis, cùm vt subditi ad belli societatem euocati, pugnæ tempore se ad hostes conferre, ac in Romanos impetum facere voluisse, comperti essent, multi occisi sunt, & dux eorũ Metius: cæteri Romam migrare iussi, Alba diruta, quæ ad annos D. Romanorum fuerat metropolis. Tullus bellator optimus, sed numinis cultor negligens, cùm in pestilentia ipse quoq; egrotasset, ad superstitionem deflexit. Dicitur fulmine conflagrasse: aut Anci Marcij insidijs, nepotis Numæ, vt dictum est, perijsse. Regnauit annos II. & XXX.

Tergeminorũ fratrũ pugna.

Tulli interitus.

Regnum Anci Martij.

MOrtuo Tullo Hostilio, regnum à Romanis Martio est delatum: qui ob vitium manus, quòd cubitum flectere non poterat, Anci cognomentum habuit: & cum leni esset ingenio, necessariò ad bella gerenda se contulit. Nam reliqui Latini tum ob Albæ excidium, tum similis cladis metu, irati quidem Tullo adhuc superstite Romanis erant: sed illum vt strenuum metuentes, iras reprimebant. Martiũ verò ob pacis studium, iniurijs opportunum esse rati, prædas ex agris egerunt. Ille verò gnarus, pacis causam esse bellũ, inuadit eos, à quibus inuadebatur, atq; vlciscitur. vrbes expugnat, quarum vnam euertit: & captiuis, quos multos cæperat, pro mancipijs vtitur, multos etiam in ciuitatem Romanam mittit. Romani cum finitimi potentiam eorum, & ditionẽ crescere ægrè ferentes, hostes se professi essent, Fidenas obsidione cæperunt: Sabinos afflixerũt, dispersos aggressi: & castris eorum captis, alios terrore iniecto vel inuitos pacem seruare coegerunt. His rebus gestis, Martius mortem obijt, anno regni 24. exemplo aui religiosus deorum cultor.

Martius IIII. rex Rom.

Alma quies est prima salus: vbi ruperit hostis Hanc, decet intrepido pectore bella geri.

Martij obitus.

L. Tarquinij regnum.

LVcius Tarquinius Demarati Corinthij exulis, qui Tarquinios Tyrrheniæ vrbem migrarat, ex indigena muliere filius, regnum sibi vendicauit. Is cùm amplum patrimonium suscepisset, nec tamen vt aduena, à Tarquiniensibus ad summos honores eueheretur, Romam migrat: mutatoq; nomine, ab vrbe in qua habitarat, L. Tarquinius pro Lucumone appellatur. Fertur autem, cùm sedem mutaret, aquila deuolasse: raptoq; pileo, quem capite gerebat, subuolasse: ac magno clangore edito, eundem capiti aptè reposuisse. Vnde nihil humile animo conceperit, & alacriter Romæ consederit, vbi non multo pòst in primis est numeratus. Nam cum opibus haud parcè vteretur, prudentia & vrbanitate potentioribus sibi conciliatis, à Martio in Patricios & Senatum lectus est, & dux exercitus designatus, credita etiam liberorum & regni tutela. Nam se bonum virum præbebat, pecuniam egentibus impertiebat, rogantibus libenter ferebat opem, malum faciebat, dicebatue nemini, accepta beneficia exaggerabat: offensas vel dissimulabat, vel extenuans obliuioni mandabat: eos à quibus læsus esset, adeò non vlciscebatur, vt etiã beneficijs demereretur. His moribus & Martiũ ipsum, & regios amicos sibi deuinxit, existimationem viri boni & sapientis consecutus, quam non perpetuò conseruauit. Martij namq; defuncti duobus filijs iniquum se præbuit, erepto regno. quod cum illis Senatus populusq; delaturus esset, ille senatoribus potentissimis sibi adiunctis, & adolescentibus procul ad venationem ablegatis, nihil nõ & dixit & fecit, donec regnum impetrasset: id se pueris, vbi adoleuissent, redditurum professus. Rerum autẽ potitus Romanos ita tractauit, vt regios adolescentes nunquam ipsi prælaturi essent, quorũ animos & corpora assuetudine ignauiæ per benignitatis speciem corrupit. Cùm autem eos etiam sic mereret, suas opes in concilio auxit, e c. ex plebe amicis in Patricios & Senatores lectis: quo pacto & Senatum & plebem subegit. Habitum etiam magnificentiorẽ sumpsit, tunicam & vestem purpuream auro distinctam, coronam auream gemmis ornatam, sceptrum, & sellã eburneam: quibus & secuti Reges, & Imperatores quoq; Romanorũ sunt vsi. Victis hostibus, quadrigis magnificè est inuectus, & lictores per omnem ætatem XII. habuit. Omninò etiam alia innouaturus fuit, nisi ei tribus mutaturo Actius Nauius augur præstantissimus obstitisset. Ei cùm ob aduersationes iratus illudere, & artem eludere studeret, cotem & nouaculam in sinu gestans, ad populũ prodijt, id animo agitans, vt cos nouacula discinderetur, quod fieri nequaquam posset. Cumq; dixisset quæ voluerat, Actio acerrimè aduersante ac minimè cedente Nisi, inquit, aduersandi studio refragaris, & vera dicis, corã omni populo mihi respondeto, num id quod in animo habeo, possit fieri. Cùm ille in augurio rem statim expertus, profectò futurã dixisset: Atqui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem discissurum. Tum illum haud cunctanter discidisse cotem ferunt. Id admiratus Tarquinius, tum alios honores Actio habuit, tum æneam statuam erexit: & Reipub. ordine non mutato, consilijs eius vsus est ad omnia. Latinorũ defectionem com-

Tarquinius V. rex Rom. Tarquinij oppidum sic dictum.

Augurium regni.

Probitatis opinio.

Tarquinius regnum occupat.

Actius Nauius augur totem nouacula discindit.

pescuit. Sabinos, qui Tyrrhenis adiutoribus in Romanum agrum impressionem fecerant, superauit. Vestæ sacrificulam, quibus perpetua seruanda est virginitas, à quodam stupratam, in subterraneo specu oblongo excauato, ibiq; lectulo, lucerna, & mensa cibarijs plena, collocatis, multis stupratam eò deducentibus, viuentem obstruxit. Et sic ab illo tempore de incæstis sacrificulis pœnas sumi, receptum est. Qui verò illas violarint, collo furcæ in foro inserto, nudi flagris cæduntur, donec expirarint. Cæterùm Marci liberi, cùm regnum eis non restitueret, sed Tullium quendam seruū sibi natum omnibus anteferret, idque Patricij quoque ægerrimè parerentur, quibusdam illorum ascitis, insidias ei parant: subornatis duobus, qui agrestium more ascijs & falcibus armari, eum aggrederentur. Qui cùm Tarquinium in foro non inuenissent, ad regiæ fores venerunt, inter sese rixantes, & se ad regem admitti postulantes. Quo impetrato, cùm inuicem dicerent: rex in alterum causam dicenti rem intenrus, ab altero occiditur. Hic Tarquinij fuit exitus, cùm annos VIII. & XXX. regnasset.

Vestalis defossa.

Tarquinij interitus.

Tulli j regnum.

Seruij Tullij VI. Romanorum regis natales, et regni omen.

Regnum autem Romanorum Tullius opera Tanaquilis, Tarquinij vxoris, est adeptus. Hunc Ocrisia quædam, Seruij Tullij Latini coniunx, bello capta, & Tarquinio tradita, siue domo vterum ferens, siue post captiuitatem grauida facta (vtrumq; enim fertur) peperit. Ei puero interdiu in sella dormienti magnam è capite flammam emicuisse tradunt: qua visa à Tarquinio, diligenter fit educatus, & per ætatem in Patricios & Senatum lectus. Tarquinij percussoribus comprehensis, vxor eius & Seruius, compertis insidijs, mortem regis principio celant: sublatumq;, tanquam adhuc viuentem, se curare simulant: & interim paciscuntur, vt Tullius regno filijs, vbi adoleuerint, cedat. Cùm autem clamor impetusq; multitudinis vix sustineri posset, Tanaquil ex superiore parte ædium, populum bono animo esse iubet: maritum enim suum viuere, propediem ipsum eos visuros. Vt autem per ocium curati possit, neq; tamen rerum administratio, eo ægrotante, langueat interim Tullio munia regis mandasse. Quæ cùm dixisset, Tullium ob virtutis opinionem haud inuiti admiserunt. Is suscepta Reipub. procuratione, pleraque se de Tarquinij facere sententia simulabat: cumque sibi populum in omnibus dicto audientem esse cerneret, percussores Tarquinij, quem fortè adhuc viuere dixit, propter insidias factas ad senatum adductos, & capitis damnatos occidit. Cùm verò Martij filij metu ad Volscos confugissent, tum demum Tarquinij mortem palàm fecit, apertèque regnum tenuit: ac primùm præ se tulit, se tutorio nomine filiorum Tarquinij, principatum administrarurum. Deinde ad plebis animos conciliandos conuersus, quòd ea facilius quàm patres cessura esset, pecuniam distribuit, agros singulis assignauit, & seruos manumittendos & in tribus referendos curauit.

Tanaquil cum Seruio paciscitur.

Seruius regnū occupat.

Quæ cùm potentes ægrè ferrent, constituit, vt liberti patronis quędam officia vicissim præstarent. Patricijs autem ei succensentibus, & præter alia illud quoq; dicentibus, eum nemine autore potiri rerum: pro concione multa populo grata locutus effecit, vt statim integrum sibi regnum ab eo decerneretur. Pro quo vt gratiam referret, cùm alia plebi donauit, tum nonnullos eorum in Senatum legit: qui cùm olim plurimis rebus deteriore conditione essent, quam Patricij, progressu temporis (interregno & sacerdotijs quibusdam exceptis) pàr cum illis ius obtinuerunt, neq; præter calceos quicquam abillis diuersum habuerunt. nam Patricij calceos vrbanos gestarunt, & corrigiatum implexione & forma literæ adornatos, vt à primis senatoribus orti esse viderentur. Literam autem fuisse tradunt R. siue quod ea apud Græcos centenarium numerum significet, siue quod prima nominis Romani sit litera. Plebe sic conciliata, veritus Tullius, ne qua seditio oriretur, plurima & maxima quęq; negocia opulentissimis mandauit. Sic inter sese cōsentientes, Rempublicam optimè gesserunt. Bella quædam cum Veientibus & cęteris Tyrrhenis omnibus gessit, in quibus nihil accidit memoratu dignum. Cùm autem Latinos magis etiam Romanis deuincire cuperet, autor fuit, vt communibus sumptibus Romæ fanū Dianæ facerēt. Sed cùm de antistite cōtrouersia esset, Sabinus quidā bouē insignem ex oraculo Dianæ immolaturus adduxit. Cecinerant enim vates qui eā immolasset, patriæ suæ opes auctururū esse. Quo Romanus quidam cognito, illi persuasit, vt viuo prius flumine perfunderetur: atq; ipse interim acceptam bouem, tanquam allaturus, mactauit. Oraculo vulgato, Latini Romanis & templi patrocinio cesserunt: & alijs in rebus, vt præstātioribus honorem habuerunt. Atq; hæc hactenus. Tullius autem cum Tarquinijs filias suas despondisset, ac regnum se eis redditurū pollicitus, aliàs aliud causando procrastinaret: illi moram ægrè ferentes, malè cogitabāt quod rege nihil curante, sed Romanos ad Democratiam & libertatem magis assuefaciente, illi magis etiā indignabantur. Ac iunior eam molestiam concoquebat: sed natu maior Tulliū diutius non ferens, quia vxorem & fratrem suum conatū non probare videbat: vxorem suā ipse, fratrem per illius vxorem veneno tollit ductāq; fratris coniuge, illa adiutrice Tullio insidiatur: & cum multis senatoribus ac patricijs, quib. inuisus erat Tullius, conspiratione inita, ex improuiso Curiam ingreditur, etiam Tullia vxore comitante. multaq; locutus, eos qui aderant patriæ dignitatis cōmonefecit, Tulliū autē multis probris affecit. Qui cum trepido nūcio excitatus sermoni interuenisset, atq; aliquid dixisset, Tarquinius senē medium arripit: elatūq; è curia, in inferiorē partem per gradus deijcit. Ille ad Tarquinij audaciam, eoq; magis quòd ab omnib. destitutus esset, consternatus, nihil amplius neq; dixit, neque fecit. Tarquinius verò statim regnū à patribus accepit, & per quosdam Tullium domum se recipientem

Patriciorū multitudo.

Dianæ tēplum & bouis immolatio.

Tarquinius Seruio occiso regnum occupat.

entem sustulit. At eius filia matirum iu curia deosculata, regem salutauit: atq; in regiam abiens, per patris corpus carpentum egisse fertur. Sic Tullius Rempublicam administrauit, sic vitam finijt, cùm annos XLIIII. regnasset.

Regnum Tarquinij.

Tarquinius VII. rex Rom.

TArquinius regno suscepro, Romuli more armaris corpus circumsepsir: quibus & noctu & inrerdiu, domi & foris vsus est. Nam quòd ipse erga socerum, vxor erga patrem ita se gessissent, rimuit ne à se ipso aduersus se exemplum caperetur. Iam quia metu regnũ tutandum erar, potentissimos senatores & ciues comprehensos occidebat: alios palàm, quibus aliquid crimini dare porerar, alios clàm: nõnullos in exiliũ mitrebat. Neq; verò Tullij studiosos dunraxat, sed etiã tyrannidis suæ adiutores pdidir. Ira oprimis quibusq; senarorij & equestris ordinis sublaris, cum se omni populo inuisum esse crederet, statuit nullos in patres legere: sed senarũ penitus tollere aggressus, neq; vllum senarorem substituir: neq; cum ijs qui restabanr, quicquam quod alicuius momenti esser, communicauit. Quamuis enim eos conuocarer, non ramen id eò faciebar, vt alicuius rei gerendæ adiurores essenr: sed vt visa eorũ paucirare, ab omnibus conremnerenrur: pleraq; verò per se aur filios administrabar. Fuit aditu affaruq; difficilis, superbia & crudelirare ex æquo erga omnes vsus: ac more tyrannico ram ipse, quàm liberi eius cum omnibus egerũt. Quamobrem sarellitibus eriam diffisus, conciliaraq; sibi Latinorum custodia, & in Romanorum ordines inserta, id spectauit, vt Latinos Romanis æquaros, suo sibi beneficio obstrictos haberet, & Romanos adiunctis exteris minus formidaret. Gabinos, armis infeliciter adortus, dolo superauit. Nam Sextum filium transfugere ad Gabinos iussir. cuius facti vt iustam habere causam videretur, patrem apertè vt tyrannum & fœdifragũ est insectarus, arq; à patre vicissim flagris cælus. Deinde cum ex composiro ad Gabinos cũ pecunijs & socijs transfugisset, illi vr ei commenro crederent, & Tarquinij crudelitate, & mulris Sexti veris in patrem maledictis adducebantur: à quo cum eum hostili odio dissidere crederent, hominem benignissimè susceperũt, & aliquot cum eo in Romanum agrum impressiones magna clade illata fecerunt. His igitur de causis, & quòd pecuniam aliquibus priuatim dabar, & in publicum liberaliter cõferebat, dux ab eis creatus est, vrbanarum etiam rerũ administrarione commissa. Post hæc, per quendam patri statum rerum suarum nunciat: quid se facere velit, sciscitarur. Ille verò nihil respondet nuncio, ne cognitus vel volens vel inuitus arcanum prodat: sed in hortum ædium transit, sequenre illo, & summa papauerum capita baculo decurir, & humi sternir, sicq; nuncium dimitrir: qui re non intellecta, quid actum esset, Sexto renunciat. Is verò animaduerso patris consilio, Gabinorum primores partim clam veneno sustulit, partim per sicarios inrerfecir: alios in iudicio calumnijs oppressos, quasi vrbem patri suo prodere vellent, amouit. Simile quiddam Herodotus de Periandro Cypseli filio, Corinthi tyranno, scribit: qui cùm à Trasybulo Mileti tyranno consilium firmandi imperij petijsset, Thrasybulũ nuncio voce nihil respondisse: sed eo in segerem deducto, culmis eminentioribus resectis & abiectis, hominem dimisisse. Qui reuersus, deq; illius consilio rogarus, dixerir, se ad hominem emotæ mẽtis esse missum, neq; enim ad interrogara quicquam respondisse: ac quid ille fecisser, narrarit. Ar Periandrum, intellecta Thrasybuli ratione, omnes Corinthiorum principes sustulisse. Ad eundem modum Sexrus eriam cum Gabinis egit: & melioribus occisis, eòrum pecunias vulgò distribuit. Deinde illis deleris, reliquis deceptis, & omnia illi credentibus, cum Romanis captiuis & trãsfugis, quos ea de causa multos coegerat, vrbem occupauit, patriq; tradidir. Sed is ea filio cõcessa, cum alijs populis gessit. Cæterùm oracula Sybillina vel inuirus populo Rom. comparauit. Mulier enim quædam fatidica, quam Sybillam nominabanr, Romam III. aut IX. libros allaros, Tarquinio certo precio venales proposuit. Illo verò eam negligente, vel vnum vel tres libros exussit. Vt irerum à rege despecta est, ex reliquis toridem aboleuit. Cùm aurem eos etiam qui restabant crematura esset, augures eum reliquos emere coegerunt: idq; tanri, quanti vniuersos parare potuisset. eos libros duobus senaroribus asseruandos tradidit: qui quòd scripta illa non saris assequerenrur, duos viros è Græcia mercede accersiuerunt, qui eos legerent, arque interpretarentur. Finitimi autem cognoscendi auidi, quid ijs libris cõtineretur, alrero custodum M. Aquilio largirionibus corrupro, quædam transcripserunt. Quo facinore Cognito, Marcus culeo insurus atq; submersus est. Id supplicij genus pòst in parricidis obseruatũ: vt neq; terra, neq; aqua, neq; sol eorum morre inquinarerur. Templum in monre Tarpeio ex parris voto ædificauir, Cùm verò terra ad fundamẽta iacienda effoderetur, viri recens mortui capire inuenro, quod sanguis nondũ destituerar, Romani Tyrrhenum varem perconrati sunt, quid portenderet? At ille id signum in Tyrrheniam translaturus, certum in terra spacium designauit: in eoq; Romæ situ & Tarpeio monte incluso, legaros rogauit, an ea Roma esset? an is mons esset? an capur ibi inuenrũ esset? vt illius nihil suspicanribus, & ita esse affirmantibus, illius portenti vis in eum locum, in quo descriptio facta esset, trãsferretur. Sed legati ab illius filio fraudem prius edocti, cùm rogarentur, Non hìc, inquiunt, Roma colirur, sed in palatio: & mons Romæ est, & caput in monte illo inuentum est. Vatis calliditate hac rarione elusa, omnem veritatem didicerunr, & ciuibus suis renunciarũt, eos fore potentissimos, & plurimis imperaruros. Igitur hæc quoq; res fiduciam illorum auxit, & mons ex eo Capirolium est appellatus. Quia verò Tarquinius ad rempli exædificationẽ pecunia egebar, Ardeatibus illato bello, neq; pecuniam acquisiuit, & regno excidit. Quę calamitas ei pro-

Tyrannus principiò Senatũ labefactat.

Latinorũ societas.

Gabij Sexti Tarquinij dolo capti.

Thrasybuli Milesij culmi decußi.

Sibyllina oracula.

Templi Tarpeij exædificatio.

Capitoliũ

Ardeate bellũ Tarquinij sex-

ij occasio Prodigia, oraculum Delphicũ.

digijs est præsignificata. Nam & vultures ex hortis eius pullos aquilarum expulerunt: & anguis ingens è conclaui, in quo cum amicis conuiuabatur, & ipsum & conuiuas fugauit. Iis de causis Titum & Aruntẽ filios, Delphos misit. Quibus cùm Apollo respõdisset, tum eum imperiũ amissurum, cùm canis humana voce loqueretur, spe bona sibi blanditus est, nunquã id oraculum euenturũ ratus. Erat autem L. Iunius, sororis Tarquinij filius, cuius patrem & fratrẽ tyrannus sustulerat. Is vitæ suæ timens, stultitiam simulauit, cuius nomine tutior esset. Vnde Bruti nomen est adeptus, quod fatuum significat.

L. Iunius Brutus, stulti sapiens imitator.

Ob eam stultiæ simulationẽ à Tarquinijs Delphos ductus, ludibriũ verius quàm comes: etsi profitebatur se Deo baculum dono laturũ, in quo cùm nihil appareret boni, ea quoq; de causa ridebatur. Verùm ea re per ambages effigiẽ quanquã ingenij sui repræsentabat. Nam eo excauato, clam aurum infuderat: vt ostenderet, ingenium quoq; suũ integrum & honorabile sub ignominioso stultitię velamẽto delitescere. Adolescentibus porrò interrogãtibus, quis patri successurus esset? respondit Deus, eum qui matrẽ prius oscularetur, rerũ potiturũ. Quo Brutus intellecto, terram, quasi fortuitò prolapsus, deosculatus est, quã communem omniũ matrem esse rectè iudicauit. Idẽ Brutus Tarquinios, ob stuprũ Lucretiæ oblatum, vrbe eiecit, antè ob tyrannidem & violentiã omnibus inuisos.

Lucretiæ stuprum.

Lucretia verò filia fuit Spurij Lucretij senatoris, vxor Tarquinij Collatini viri illustris, elegantia formæ & castitate celebris. Huius stuprandę libido Sexto Tarquinio incessit, non tam ob pulchritudinẽ, quàm vt eius famæ ac pudicitiæ labem aspergeret. Itaq; captata Collatini absentia, noctu apud eam, vt cognati vxorẽ, diuertit. Ac primùm verbis eam tentat, deinde vi, cùm nihil proficeret, mortem minatur: quam illa contemnente, dixit se seruum cum ea positurum, & ambos occisurum: eamq́; causam cædis editurũ, quòd eos in concubitu deprehensos peremisset. Hoc Lucretiam cõmouit: ac verita, ne res ita esse acta crederetur, adultero obsecuta, pugionem sub ceruicali posuit: accersitoq́; marito & patre, Bruto & P. Valerio comitantibus, quid accidisset, cum fletu & suspirijs exposuit. Deinde subiecit: Ego
„ quæ me decent, faciam: vos si viri estis, & necem
„ meam vlciscemini, & vosmetipsos in libertatem
„ vendicabitis: ac tyrãnis ostenderis, quales viros
„ qualemq́; matronam violarint. Hęc elocuta, statim pugione clam arrepto seipsam interemit. Quibus illi auditis & visis, ingentem dolorẽ cęperunt. Brutus verò Publij consilio, & alacri opa vsus, matronam multis è populo iacentẽ ostendit: & apud cęteros habita concione fecit, vt occultum tyrannorum odiũ erumperet, seq́; Tarquinium non amplius recepturos affirmarent. His actis Brutus, vrbe alijs commissa, in castra equitauit eademq́; militibus quæ populo, persuasit.

Tarquinij expulsio.

Tarquinius re cognita, ad vrbem properans, excluditur, & cum liberis cæterisq́; amicis Tarquinios confugit. Nam sola Tullia sibi ipsi manus attulisse fertur. Sic Tarquinio regno pulso, quod per annos xxv. violẽter administrarat, Romani Brutum, inclinatis in eum studijs, magistratum elegerunt. Verùm ne monarchia regia reducta viderentur, Lucretiæ maritũ Tarquiniũ Collatinum, ei collegam dederunt: qui ob vim vxori suæ factam, tyrannis infestus esse credere-tur.

L. Iunius Brutus, et Tarquinius Collatinus primi Coss.

A Tarquinio legati Romam reditum flagitantes missi, tum re infecta discesserunt. Pòst reuersi retulerunt, si bona sua ipsi, amicis & necessarijs redderentur, vnde exiliũ tolerarent, eum regno cessurum, & bellum depositurũ esse. Qua petitione cùm multi flecterentur, atq; ipse adeò Collatinus, Bruti collega: Brutus è curia in forum excurrit, Collatinũ proditorem appellat, qui belli & tyrannidis instrumenta largiretur.

Nobilium adolescentũ coniuratio contra patriã vindicata.

Legati per speciem repetendæ pecuniæ Romæ commorati, nobiles aliquot adolescentes corrumpere, atq; inter alios, etiã Bruti filios duos ad proditionem impellere studuerunt. A quibus benignè accepta oratione, visum est pacta iureiurando sancire: eaq́; de causa in ædes penè desertas & obscuras ingressi, non animaduerterunt ibi esse Vindicium seruum, qui non de industria, sed fortè fortuna ibi delitescens, spectator actorum, & auditor sermonum fuit: quæ omnia ad cædem Coss. & proditionẽ vrbis spectabant, additis etiam ad Tarquinium literis. Coniuratis digressis, seruus omnia defert. Illi capiuntur, literæ afferuntur. Deducuntur in forum: astante Vindicio, literæ recitantur. Alijs mœstum silentium tenentibus, Brutus nominatim vtrunq; filium allocutus: Non depellitis, inquit, crimen? Illis tacentibus, ad lictores conuersus: Quod restat, ait, vestri muneris est. Ii adolescentes arreptos flagris ceciderunt: quorum misericordia cùm alij mouerentur, pater neq; oculos alio auertit, neq; vllum misericordiæ signum dedit, quoad securi percussi sunt.
Hoc factũ neq; laudare neq; vituperare prom- “
ptũ est. Aut enim virtutis altitudo perturbatio- “
nes omnes in eius animo oppressit, aut calami- “
tatis magnitudo ei stuporem attulit. Neutrum “
verò exiguum est, aut humanum: sed aut diuini- “
tatis, aut belluinæ immanitatis. His interfectis, “
à Bruto postulatum est, vt de cæteris quoq; pronunciaret. Ad quæ ille: Liberis, inquit, meis idoneus fui iudex: de cæteris verò, ciuibus iam liberis suffragia ferenda permitto. Sententijs latis, omnes securi sunt percussi, atq; inter alios cognati aliquot Collatini: ob quos cùm irasceretur, populi à Bruto concitati manibus penè discerptus esset. Magistratus tamen ei est abrogatus, P. Valerio successore dato: cui à cultu & obseruantia populi, Publicolæ cognomentum fuit. Tarquinius desperata per proditionem regni recuperatione, ad Tyrrhenos se contulit.

Tarquiniorum exulum, et Romanorum bella.

A quibus cum magnis copijs reduceretur, cõsules in aciem Romanos eduxerunt. Ac pugnæ principio Aruns Tarquinij filius, & Brutus Cos. Romanus, adeò infestis animis inter se concurrerunt, vt neuter, dum hostem vulneraret, sui protegendi corporis memor, vterq; ictu contrario trãsfigeretur. Acri orto prælio, & multis vtrinq; cęsis, incerta victoria fuit. Sub noctem concusso

luco,

luco, iuxta quèm castra erant posita, Ingens vox edira est, quæ diceret, vno plus Hetruscorũ cecidisse in acie, vincere bello Romanum. Vnáque cum ea voce Romani magno & confidenti clamote sublato, terrorem incusserunt Tyrrhenis, vt per tumultum castra desererent, quæ à Romanis capta & direpta sunt. Numeratis intersectorũ cadaueribus, Tyrrhenorum xi. millia ccc. sunt reperta, Romanorum vno minus totidem Valerius Publicola primus in consulatu triumphauit Tarquinius post magnam illam pugnam, in qua filium quoque amiserat, à Bruto intersectum,

Porsena obsidio Romæ.

Clusium supplex confugit ad Lartem Porsenam, Italicorum regum potentissimum: qui auxilijs promissis, cum primùm per legatos à Romanis, vt Tarquinium reciperent, non impetrasset, cum magno veoir exercitu. Valerius Publicola denuò consul creatus, vulneribus acceptis, lectica expugna elatus est. Porsena vrbem premente, Romaoos annonæ penuria afflixit: sed casu quodam, ac porius diuino cõsilio factum est, vt Porsena bellum omirteret. Nam quidam Mutius Cordus, cum omni virtute præstans, tum militari fortitudine præstantissimus, cognomento Scæuola, Tyrrheno habitu, sermonem etiam Tyrrhenorum imitans, hostium castra ingressus, cum Porsenam non satis nosset, nec rogare auderet, scribam cum rege sedentem pari ornatu, stricto ense interfecit. Comprehensus, cum interrogaretur, dextra accenso ad sacrificium foculo iniecta, interim dum caro vritur, intrepido vulru Porsenam intuens astitit (vnde à clade manus, id ei cognomentum est inditum) donec eum rex, propè attonitus mitaculo, dimisit. Tum verò hostem
„ alio modo fefellit, his verbis: Victo tui metu,
„ virtuti tuæ succubui: ac beneficio à me feres,
„ quod minis nequiuisses. ccc. Romani, ijdem
„ prædici animis, in castris tuis versantur: mea
„ prima sors fuit. Neque fortunę succenseo, quòd
„ à bono viro aberrarim, digniore qui Romanorum sit amicus, quàm hostis. Ex eo Porsena propensior ad pacis conditiones euasit. Publicola verò tum tertiùm consul, Tarquinium subinde ad ius vocauit: vt eius improbitate declarata, vel Porsena iudice, iustissimo exilio mulctatus existimaretur. Sed cùm Tarquinius respondisset, se Porsenam nõ admittere arbitrum, si belli socius esse desineret: Porsena causa eius improbata, bellum deposuit. Tarquinij verò post etiam auxilijs finitimarũ gentium, regnũ sæpe recuperare conati omnes in prælijs occubuerunt: præter senem, qui Superbus dicebatůr, sed & ille tandem Cumis apud Opicos perijt. Ac Tarquiniorum rea eò deniq; redierunt. Illis aũt pulsis, Romani consules, vt dictum est, creauerũt: ex quorum numero P. Valerius, qoartùm fuit consul,

P. Valerij Publicolæ res gestæ.

cognomento Publicola. Qui cum sine collega magistratum gereret, Romani offensi, eum non Bruti consulatus Heredem, sed tyrannidis Tarquinij soccessorem extitisse, qui cum omnibus fascibus & securibus, ex ædibus tantis tamq́ue splendidis prodiret, dixerunt: Etenim domum sumptuosiorem habebat, foro propinquam. Qoo Poblicola cognito, plurimis opificibus accersitis, ædes noctu destruxir atqne euertit: vt Romani manè id videntes, simul & magnitudinem animi eius mirarentur, & rantá tamq; præclaram domom euersam esse dolerenr. Secures quoque à fascibus remouit: & faices ipsos, cum in coucionem prodibat, populo submisit. Pecuniæ item tractationem alijs mandauir, ne consulum per eam potenria augeretur, rõ primùm quæstoribus designatis. Ii principiò causarum capitalium cognirioni præfuere, ab inquisitione veritaris. Quæstores appellati: pòst etiam ærario sunt præfecti, iudicijs aliorum curæ commissis. Collegam sibi asciuir, Lucretiæ patrem Locretium. Quo breui mortuo, M. Horarius in illius locum suffectus, reliquõ temporis Coss. fuit. Publicola rursus Coss. factus, collegam habuit T. Lucretium. Deinde cum Sabini in agrum Romanũ duxissent exercitum, Coss. designatus est Mar. Valerius, Publicolæ frater, & Posthumius * Tubertus. Sed cum res bellicæ consilio & præsentia Publicolæ administrarentur, Marcus duobus prælijs victor, in posteriore xiii. millibus hostium cæsis, nullum ciuem amisit. Sequente anno. denuò consule Publicola, concors Sabinorum & Latinorũ aduersus Romam expeditio expectabatur. Erar autem in Sabinis Appius Claudius vir, & opibus & robore corporis præstans, sed opinione virtutis & eloquentia in primis clarus.

Appij Claudij transfugium.

Quas ob res inuidia popularium suscepta, cum ob dissuasum bellum insidijs appeteretor, magna amicorum & clientium comitatus manu, Romam transfugir. Quibus à Publicola benignè susceptis, Appius inter patres lectus, haud ira mulrò pòst prudentia gerendæ Reipub. in principium dignitatem peruenit, ac gentem Claudiam reliquit, quæ tempore longissimo floruit, summam adepra autoriratem. Sabini verò eam quoque belli causam nacti, cum magno exercitu Romam inuaserunt: quos Publicola, optimi ducis officijs functus, penè omnes intersecit: populóq; spolijs hostiũ & captiuis locupletato, triumphum duxit: traditáq; Reipub. administratione Cos. successoribos, statim obijt, publicis sumptibus elatus, annuo matronatum luctu. Cæterùm Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieuerunt: sed incursione in Romanum agrum facta, Posthumium, iterum consulem, afflixerunt: eumq́oe cum exercitu cepissent, nisi Menenius Agrippa collega ei auxilio venisset. Tum verò vterque consul, facto in hostes impetu, multos occidit, reliquos profligaoit. Post hæc Sp. Cassius & Opitor Virginius Coss. pacem cum Sabinis fecerunt: & Camerino capto, plerosq; occiderũt: reliqui oppido euerso, venierunt. Posthumius Cominius & T. Largius aliquot seruos, qui de occupando Capitolio coniurarant, occiderũt: quemadmodum Seruius Sulpitius & M. Tullius pòst, aliam quoq; cõiurationẽ seruorũ oppresseruur, à conscijs quibusdam indicatã, & coniuratos corona circumdatos trucidarunr. Indicibus cùm -lia præmia, tum ciuitas dsra. A Latinis iterũ bello

moto, plebs arma capere noluit, nouas tabulas flagitans. Quapropter locupletiores nouum magistratus genus crearũt, pari in omnea autoritate, potentia regia præditum, quem Dictatorem vocarunt. Nam cùm regis cognomenium propter Tarquinios odissent, ac monarchiæ vtilitates magna vi ad bella & seditionum tumultus præditæ expeterent: verbo reiecto, rẽ ipsam sub alio nomine sunt amplexi. Fuit igitur, vt dixi, dictatura potestate regno par: præterquam quòd ei equum conscendere non licebat, nisi ad bellum ituro, neq; vllos ex ærario sumptus facere sine decreto: sed ius dicere, & capite plectere domi & militiæ, non plebeios duntaxat, sed & equestris & senatorij ordinis licuit, nemine eum vel accusare, vel intercedere audente, ac ne ipsis quidem Tribunis plebis: neque ab eo prouocatio fuit. Dictatura tamẽ vltra vi. menses nõ extendebatur: vt ne quis in tanta potestate & autoritate maxima diutius immoratus, per superbiam in monarchiæ cupiditatem delaberetur: id quod pòst Iulio Cæsari accidit, dictaturam cõtra morem maiorũ consecuto. Tunc igitur Largio dictatore creato, populus nouarum rerum studio repudiato, in armis fuit. Sed Latino bello pactionibus sopito, cum creditores nomina sua violentius tractarent, tanta plebis orta est indignatio, vt in curiam cõcursus fieret: ac in eo tumultu patres occisi essent, nisi qdam nunciassent, Volscos infesto exercitu ad vrbem oppugnandam venire. Ad eum nuncium plebs quieuit, nõ reuerẽtia senatus, sed expectatione, vt is statim ab hostib. interiret. Quare neq; mœnia custodierunt, neque opis quicquam attulerũt, donec Seruilius ob æs alienũ nexos soluit: & ne debitor quisquam expeditionis tempore appellaretur, edixit, seq; leuaturum æs alienum promisit. Tum igitur his promissis excitati, hostes vicerunt. Sed cùm deinde necæe alieno leuarentur, nec vlla æquitate tractarentur, rursus ab iratis tumultuatũ, & contra senatum & duces mota seditio. Verùm denuò exorto bello, duces nouas tabulas decreuerunt: sed alijs aduersantibus, M. Valerius Publicolæ gentilis, homo apud plebem gratiosus, dictator est creatus. Ac tantus ad eum, & tam alacer stipendio promisso cõcursus factus, vt & Sabinos vinceret, & Volscos Æquosq; illorum fœderatos. Ob id ei cùm alios honores, tum Maximi cognomentũ decreuerunt. Qui cum multa in senatu in populi gratiam disseruisset, neq; quicquam impetrasset, iratus è curia se proripuit: & cùm apud plebem in concione senatum nonnihil perstrinxisset, dictatura se abdicauit. Plebs verò magis ad seditionẽ irritata est. Nam creditores in ære alieno repetendo summũ ius vrgentes, neq; vlla æquitate cõtra debitores vtẽtes, nec id quod debebatur, exegerũt, & in alia plura incõmoda inciderũt. Inopia enim, atq; inde orta desperatio, malum est admodum violentum, & si multitudinem sibi asciuerit, penè inexpugnabile. Tum igitur locupletum erga pauperes seueritas, plurimorum malorũ Romanis causa fuit. Veenim milites expeditionibus premebãtur, & in multis sæpius euidenter decepti fuerant, & debitores à fœneratoribus & contumelias & flagra perpetiebantur: tanta iracundia exarserunt, vt inopum multi vrbe excederẽt, & castra desererent, & ex agro Romano hostium instar cõmeatus peterent. Quo facto, cum multi ad eos qui secessionem fecerant, confluerent, senatores veriti, ne & hi magis exasperarentur, & ciuitatẽ factionibus distractam finitimi inuaderent, per oratores plebi polliciti sunt, se facturos quicquid ipsa vellet. Ea verò maximè fremente, & nullas rationes admittente, Menenius Agrippa vnus ex oratoribus, petijt, vt fabulam audirent, & audientia impetrata, dixit: Orta aliquando contra ventrem cæterorum membrorum seditione, dixisse oculos, manus & pedes sua opera in officio esse: linguam & labia, per se animorum sensus annunciari: aures suo ministerio aliorũ sermones ad mentem peruenire: manus, suo labore parati res necessarias: pedes, totum corpus à se sustentari, síue eundum sit iter, siue opus fiat, siue stetur, fatigari. Ventrem verò solum omnis muneris & laboris expertem, ministerijs omnium tanquam regem vti, & sudoribus illorum partis frui facultatibus. Ventrem hæc ita se habere cõfessum: si videretur, nihil sibi tribui, nihil ministrari iussisse. Membra communiter decreuisse, ne quid deinceps ventri suppeditaretur. Qui cùm nullum cibum acciperet, neque manus ad opus fuisse agiles, ob ventris inediam defectas viribus: neque pedes valuisse, neque vllum aliud membrum suum munus citra offensam obijsse, sed omnia fuisse ignaua, ægra, aut penitus immobilia. Tum verò intellectum esse, ea quæ ventri præberentur, non magis ipsi quàm omnibus membris suppeditari, ac ea singula fructum inde suum percipere. Ex eo sermone multitudo intellixit, locupletum facultates etiam pauperibus esse vtiles. Quòd si illi suas opes ex mutuis pecunijs augeant, id tamẽ in populi detrimentum non cedere. Nam si nihil haberent locupletes, neque pauperes necessarijs temporibus habituros, vnde mutuentur, atque vrgente necessitate perituros. Hac oratione mitigati, decreta à Senatu leuatione debitorum, & nexorum ob æs alienũ solutione, in gratiam cum patribus redierunt. Cæterùm veriti, ne illo cœtu dissipato, vel pactia non staretur, vel si digressi essent, alius alio nomine cõprehensi plecterentur: pepigerunt, si cui fieret iniuria, mutuò laturos esse opem. Eóq; pacto iureiurando firmato, statim duos patronos sui ordinis elegerunt: deinde auxerunt numerũ, vt singulæ classes suos patronos haberent ac vindices. Neque hoc semel fecerunt: sed ab eo tempore facto initio, res ita processit, vt quotannis eos patronos tanquam magistratus deligerent, qui Tribuni plebeij, discriminis causa nominantur: quòd ij etiam in re militari Tribuni dicuntur, qui imperium in mille viros obtinent. Ii Tribuni plebis magnas in Rep. turbas concitarũt: qui cum magistratuum nomen nõ statim haberẽt, potentia cæteros omnes superabãt, quemuis supplicem defendebant, quemuis à quo implorati essent, assere-

Dictatura

Seditio nexorum ob æs alienũ.

Plebis successio in sacrum montem.

Menenij Agrippæ apologus.

Tribunorum plebis creatio

afferebant, non contra priuatos duntaxat, sed etiam aduersus ipsos magistratus, Dictatoribus tantùm exceptis. Quòd si quis eos vel absentes appellasset, is quoque ab eo, à quo comprehensus fuerat, liberatus vel in concionem ab eis adducebatur, vel etiam absoluebatur. Ad hæc, si quod eis decretū siue à priuato, siue à magistratu, siue à plebe factum, displicebat, intercedebāt. Quòd si Senatus aliquid vel agere, vel decernere instituisset, atq; vnus Tribunuspl. intercessisset, irritum erat id decretum, actione super sedebatur. Progressu temporis illa etiam, vt & Senatum conuocarent, dicto non audientes punirent, & aruspices consulerent, aut concessa eis sunt aut ab ipsis vsurpata. Nam multa, quæ eis non licebant, aduersationibus illis inuictis contra omnia quæ agerentur, obtinuerunt. Etenim leges rogabant, quibus is, siue priuatus, siue magistratus, à quo dicto factóue offensi essent, sacer esset, ac piaculo obstrictus. * Sacrum autem esse, idem erat quod perijsse. Sic enim omnia quæ instar victimæ ad cædem destinata sunt, appellantur. Ipsos etiam Tribunuspl. sacrosanctos dixit plebs, tanquam sacra mœnia eorum à quibus implorentur. Proinde multa sunt ab eis absurdè facta: vt Consules in carcerem ducti, vt quidam indicta causa occisi. Neq; eis aduersari quisquam audebat: alioqui & ipse sacer erat. Si qui tamen nō ab omnibus Tribunis damnarentur, opem dissentientium implorabant: itaq; causam dicere siue apud eos ipsos, siue apud alios iudices, siue apud populum licebat, plurium suffragijs vel condemnandis vel absoluendis. Tribunorū numerus tandem ad denos vsque auctus est: vnde vires eorū multū sunt imminutæ. Nam collegarū in magistratibus cum natura quodammodo, tum magis ex inuidia societas infida est: nec temerè fit, vt multi, præsertim potentes, consentiant. Eò accedebat, q̃ alij vim eorū eneruare studentes, motus excitabāt, vt dissidentiū robur infringeretur, alijs ad alios se cōferentibus. Vno tamē eorum intercedente, cæterorum sententiæ reddebantur irritæ. Principiò Curiam nō ingrediebātur: sed in aditu sedentes, quid fieret, obseruabāt, ac si quid displicebat, euestigiò refragabantur. Pòst intrò vocati sunt & ad senatoriam quoq; dignitatem admissi. Denique ex senatoribus quidam tribunatum expetiuerunt, modò ne Patricij essent. Plebs enim Patricios non admittebat: cōtra quos cùm Tribuni creati essent, & ad tantam prouecti potestatē, verebantur, ne quis ea potestate in ipsam plebem abuteretur. Si quis aūt eieratа familiæ dignitate ad plebeios transibat, benignè admittebatur. Itaq; multi ex nobilissimis, magnæ potentiæ cupiditate, nobilitate repudiata, tribunatū gesserunt. Ac tribunorū potestas hunc ortum habuit: quib. duo ædiles sunt adiūcti, quorum ministerijs ad literas vterentur. Qui cum omnia decreta, omnia plebiscita & senatusconsulta acciperent atque asseruarent, nihil eos eorum omnium quæ agebantur, latebat. Olim igitur his de causis, dicundique iuris ergò creabatur. Pòst autem cùm alia, tum rerum venalium forum eis commissum: vnde à Græcis Agoranomi appellantur.

Extat etiam prouerbiū intersacrum & saxum.

Omnisque potestas impatiens consortis erit.

Prima Romanorum seditione ad hunc modum sedata, finitimorum, quorum multi ob eam secessionem contra eos concitati erant, post reditum in gratiam, multa grauia bella sustinuerunt, victis omnibus. Sed cùm Coriolos obsiderent, parum abfuit, qui castris exuerentur, nisi virtus Cnei Martij, viri patricij, profligatis hostibus, obstitisset: qui cum alijs honoribus est affectus, tum Coriolani cognomentum, à deuicto à se populo consecutus. Ac tum ita in altum est euectus: non multò autem pòst, cum ei petenti prætura negata, iratus populo, tribunitiam potestatem insectatus, & abrogare conatus esset, à Tribunisplebis, quibusdam criminibus confictis, & affectati regni calumnia instructa, in exilium actus est. Exul statim ad Volscos se contulit: quorum principes & magistratus aduentu illius læti, Actij Tullij impulsu rursus ad bellum se parabant. Quod cum populo minimè placeret, qui à potentibus neque admonendo, neque terrendo ad arma sumenda commoueri posset, hac arte sunt vsi. Cum ludis Circensibus, cùm alij ex finitimis, tum magna Volscorum multitudo Romam ad spectaculum conuenissent, Tullius per beneuolentiæ speciem Romanorum magistratibus persuasit, Volscos cauendos esse, paratos ad impetum in eos in Circo faciendum. Magistratus eo indicio etiam cum alijs communicato, Volscos ante ludos statim ciuitate excedere præconio iusserunt. Hi verò grauiter ferentes, se solos ex omnibus esse pulsos, ad bellum irritati, imperatoribus lectis Coriolano & Tullio, ac Latinorum auxilijs ascitis, maiore numero contra Romanos sunt profecti. Quo illi audito, non statim arma corripuerunt, ed inter se criminibus certarunt. Plebeij cum patricijs, quòd ex eo ordine Coriolanus cum hostibus patriam oppugnatum iret: illi cum plebe quòd eundem iniquo exilio mulctatum, hostem reddidissent. Ea cōtentio in magnum malum euasisset, nisi matronæ tulissent opem. Nam cùm Senatus Coriolano reditum decreuisset, ac legatos ad eum propterea misisset: & ille, vt agri superioribus bellis adempti Volscis redderentur, postulasset: multitudine de agris non assensa, rursus alia legatio mittitur. Quam ille iracundè tulit, " quòd qui de suis agris periclitarentur, ne sic qui- " dem cederent alienis. " Quibus nunciatis cùm plebs nihil moueretur, neq; vel periculis admonita, à seditione recederent viri: matronæ, Coriolani vxor Volumnia, & mater Veturia, clarissimis quibusque mulieribus assumptis, in castra hostium sunt profectæ, liberis etiam Coriolani adductis. Cæteris autem tacitè plorantibus, Veturia: Non transfugimus inquit fili: sed nos patria misit. Si parueris, matrem, vxorem, & liberos: sin minus, prædam. Quòd si tua nōdum desæuijt iracundia, nos primas occidito. Reconci- " liare omissa ira ciuibus, amicis, sacris monumē- " tis. Noli excindere patriā, in qua natus es, & e- " ducatus, & magnū illud Coriolani cognomen- "

Cn. Martius Coriolanus.

Actij Tullij dolus in concitandis ad bellum Volscis.

tum

tum adeptus. Ne me voti Impotem dimiseris, ne meis manibus interfectam me videas. His dictis eiulans, & mammis ostensis, & ventre attractato: Hic te genuit, inquit, hæ te lactauerunt. Deinde ab vxore & liberis eius, cęterisq; mulieribus fletu orto, ille quoq; ad luctum cõmotus, & vis sibi redditus, matrem amplectitur, & inter oscula: En tibi, inquit, mater pareo. Tu enim me vincis: tibi gratiam istam debebunt omnes. Ego verò ab eorum etiam conspectu abhorreo, qui pro tantis beneficijs talem mihi gratiam retulerunt. Verùm tu meo loco patriam teneto, quando ita voluisti: ego recedam. Hæc locutus, repudiato in patriam reditu, in Volscos recessit, ibique senex obijt. Tribunis plebis agrũ hostibus ademptũ, populo diuini postulantibus, Romani & inter sese, & ab hostibus multa detrimenta ceperunt. Nam diuites cum plebem aliter continere nõ possent, bella ex bellis de industria seuerunt: vt ijs occupati, legis agrariæ obliuiscentur. Quo consilio tandem à nonnullis animaduerso, nõ passi sunt vtrumq; consulem à potentibus designari: sed & ipsi alterum ex patricijs eligere voluerũt. Eo impetrato, Sp. Furium elegerunt: quo duce omnia quæ aggressi sunt, sedulò confecerunt. Sed qui cum eius collega Cęsone Fabio exierant, adeò se viros fortes nõ prębuerũt, vt castris relictis in vrbem reuersi, tumultum excitarint: donec Tyrrheni ea re cognita, illos inuaserunt: ac ne tum quidem prius sunt egressi, quàm Tribuni quidam patricijs assensi essent. Tum verò strenuè pugnarunt: ac multis hostibus cæsis, ipsorum quoque non pauci ceciderunt. Cecidit etiam alter consul * Manlius. Plebs Manlium tertium consulem creauit. Orto rursus à Tyrrhenis bello, Fabij Romanis quomodo resisti posset hostibus, solicitis, opem tulerunt. Qui vi. & ccc. numero, quia populum anxium, nihil quod in rem esset deliberantem, ac desperantem omnia videbant, Tyrrhenum bellum suis & corporibus & sumptibus gerendum sibi depoposcerunt: & opportuno loco præsidium cõmunierunt, vnde infesta hostium omnia fecerunt, Tyrrhenis acie decernere aut non audentibus, aut si ausi essent, turpiter profligatis. Sed socijs ascitis, & insidijs in saltu quodam collocatis, Fabios ob crebras victorias incautos circumuenerunt, & occiderunt omnes. Ac eorum familia internecione perijsset, nisi vnus ob teneriorem ætatem domi relictus fuisset: à quo instaurata, deinceps quoque floruit. Cùm hæc clades accepta esset, Romani à Tyrrhenis grauiter vexati, pace cum hostibus facta, In semetipsos conuersi, mutuis se cladibus affecerunt: nec ipsis consulibus multitudo abstinuit. Nam & ministros eorum verberarunt, & fasces confregerunt, & ipsos Coss. per quamuis causam, siue magna ea, siue parua esset, reos fecerunt. Appium Claudium in ipso etiam magistratu in carcerem ducere voluerunt: quòd is populi in omnib. aduersator, legiones suas decimarat, quòd Volscis in prælio cessissent. Decimatio verò huiusmodi fuit. Cùm milites grauiter deliquerant, Imperator omnibus in decurias distributis, decimum quemque cui sors obuenerat, occidebat. Appio, deposito magistratu, plebeij statim diem dixerunt, nec damnarũt tamen: sed die producta, in eam necessitatem adegerunt, vt ipse sibi manus afferret. Ad hæc quidam Tribuni plebis cum alia contra patres scripserunt, tum illud, vt populo per se inire cõcilium, & absque illis deliberare liceret, & suo arbitratu decernere omnia. Quòd si quis ob crimen aliquod à Coss. mulctetur, ei prouocationem esse ad populum, Ædiliumq; & Tribunorum potestatem ampliarunt, vt quam plurimos patronos haberent. Quæ cùm agerentur, Patricij apertè non nisi in paucis aduersabantur, clàm verò multos ex audacissimis tollebant. Sed nec id cæteros cohercebat: nec illud, quòd semel nouem Tribuni à plebe cremati sunt. Quorum exemplo insecuti Tribuni, adeò non facti sunt moderatiores, vt magis etiam sęuierint.* Eò populus à patribus est redactus. Nam bellis exortis militare noluerunt, nisi optanis eorũ satisfieret: aut egressi pugnarunt segniter, nisi quæ voluissent, omnia impetrassent. Vnde multi ex finitimis, nõ tam suis freti viribus, quàm illorum dissensionibus, bella mouerunt. Quorum è numero Æqui, M. Minutio Consule victo, animos sustulerunt. Qua clade cognita, Romani Luc. Quintium, pauperem illum quidem, & agriculturæ deditum, sed virtute & temperantia præstantem, Dictatorem dixerunt: qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus est appellatus: cuiusmodi nunc multi in regia versantur. eòque malo in Remp. inuecto, cincinnatos vbique videre licet. Is igitur Dictator creatus, eodem die ducto exercitu, celeritate citra temeritatem vsus, vnà cum Minutio impetu in Æquos facto, plurimos occidit: cæteros viuos cepit, ac sub iugum missos dimisit: quæ res huiusmodi erat. Duo recta ligna terra defigebantur, quibus vnum obliquum supernè imponebatur. per hæc media captiui nudi traducebãtur, quod victoribus magnæ gloriæ, victis tanto dedecori erat, vt quidam ei ignominiæ mortẽ anteferrẽt. Coruino vrbe capta, & Minutio ob cladem consulatu abrogato, domũ redijt, atque ipse etiam se magistratu abdicauit. Deinde Romani domestico bello sunt conflictati, à seruis & exulibus conflato: qui noctu subita impressione Capitoliũ occuparũt, sed plebs tũ quoq; non prius arma cepit, quàm patricijs aliquid detraxisset. ac seditiosos oppresserunt: sed multos suorum amiserunt. His igitur de causis Romani & prodigijs quibusdã impulsi, omissis mutuis criminationibus, Remp. æquabiliorem efficere decreuerunt. Ac tres viros in Græciam, ad illorum leges & instituta cognoscenda, ablegarunt: quibus allatis, tribunatum & alios quosdam magistratus abrogarunt, eorumque loco viros vndecim princeps delegerunt: illoq; anno Appium Claudium & Titum Genutium prætores cum summo imperio crearunt, data potestate condendi leges, cum appendice, ne ab eis prouocatio esset, id quod prius non nisi Dictatoribus concessum fuit. Hi per vices imperarunt, singuli in dies singu-

Legis agrariæ turbæ.

ccc. & vi. Fabiorum interitus.

Seditio cõtra consules.

L. Quintius Cincinnatus Dictator Aequos sub iugũ mittit.

Decemuiratus instituitur.

singulos magistratus insignibus ornati. Et leges à se conscriptas in foro proposuerût: quas cum omnibus probasset, ad populum tulerunt, sancitáque in x. tabulas retulerunt. Quæ enim digna custodia iudicabát, in tabellis asseruabant. Ac illi anno exacto, magistratu abierunt, quibus alij x. cùm successissent, ita se gesserunt, quasi euertendæ Reipub. causa delecti essent. Omnes enim simul ex æquo imperabant: ascitisque nobilium adolescentû audacissimis, per vim multa egerunt. Serò tandem, sub anni ferè finem, pauca quædam in duabus tabulis suapte autoritate ascripserunt, non ad concordiam, sed ad maiores dissensiones pertinentia. Duodecim igitur tabulæ sic confectæ sunt. Decemuiri autem non hæc tantum egerunt: sed & tempore magistratus eorû elapso, adhuc in rebus gerendis sunt versati, Repub. vi oppressa, neque senatu, neque populo côuocaro, ne successores sibi darentur. Quum autem Æqui & Sabini Romanis arma inferrent, per idoneos homines effecerunt, vt sibi belli administratio mandaretur. Itaque ex decemuiris Seruius Oppius & Appius Claudius suum pristinû locum retinuerunt: cæteri octo contra hostes sunt profecti. Ita factum, vt cùm & in vrbe & in castris turbarêtur omnia, denuò seditio oriretur. Nam cùm prætores in Sabinorû agrum impressionem fecissent, L. Sicium rei bellicæ peritissimû, & præcipuæ apud plebem autoritatis virû, cum alijs ad occupandum castellum quoddam missum, per comites eius peremerunt. Rumore in castris sparso, eum vnà cum alijs ab hostibus cæsum esse: milites ad cadauera tollenda profecti, cùm nullum hostile corpus, sed ciuium complura vndiq; circa Siccium iacentia, & ad eum conuersa viderent, quos se defendendo occiderat: suspicati, quid actum esset, & tumultuati sunt. Huc aliud facinus accessit. Lucius Virginius homo plebeius, virginem formosissimam L. Icilio eiusdem ordinis viro despôderat: quam cùm Claudius deperiret, nec tamen ea potiri posset, quibusdam negocium dedit virginis in seruitutem asserendæ. Quam cùm pater è castris reuersus defenderet, Claudius autem accusatoribus, nemine opitulante, addiceret: pater dolore cômotus, filia cultro interfecta, statim ad milites properat: quos nec antè benè affectos sic perturbauit, vt mox in vrbem contra Claudium accurrerent. Alij quoque qui cum Latinis pugnabant, ea re cognita, vallo deserto congressi cum reliquis, viris xx. summa rerû mandata, nihil modicum cogitarunt. Accessit etiam vrbana multitudo, ac tumultum auxit. Interea Claudius præ metu se abscondit. Oppius verò coacto senatu, per internuncios multitudinem percontatur, quid sibi velit. Quæ cum L. Valerium & M. Horatium senatorij ordinis, sed homines populares, ad se mitti postularet, per quos responsum datura esset, ijque missi non essent veritis decemuiris, ne contra se duces crearentur (iam enim omnes aderant) maior indignatio populi est exorta. Qua territus senatus, vel inuitis decemuiris, Valerium & Horatium ablegauit: compositáque

Duodecim tabulæ.

Decemuiratus ob L. Siccij et Virginiæ cædem abrogatur.

controuersia, tumultus autoribus data est impunitas, decemuiratu abrogato. Annui verò magistratus cùm alij, tum Tribunorum, ijsdem conditionibus, quibus prius steterant, sunt reuocati. Lecti cùm alij, tum Virginius, Oppium & Claudium in carcerem compegerunt: qui antequam causam dicerent, sibi ipsi manus attulerunt. Reliquos accusatos & damnatos in exilium eiecerunt. Consules verò (quibus tum primùm id nomê factum esse fertur, cùm antè Prætores vocarentur) Valerius & Horatius, & tum & deinceps multitudini addicti, plebeiorum opes magis quàm patrum firmarunt. Itaque patres imminuta autoritate neque facilè côueniebant, neque vllam rerum potestatem prorsus sibi vindicabant. Quin Tribunis etiam in conuentibus, auspicijs vtendi facultatem per honoris speciem concesserunt (id enim munus ab antiquissimis temporibus ad solos patricios pertinebat) cum reuera id agerent, ne Tribuni & multitudo quiduis temerè agerent, sed per causam auspiciorû aliquando impedirentur. Patricij & senatus irati Consulibus, vt populi fautoribus, nec triumphû decreuerunt, quamuis vterque hostes vicisset, & neutri diem de more assignarunt: sed multitudo & biduum ferias celebrauit, & triumphum illis decreuit. Ea discordia freti hostes, receptis animis Romanos inuaserunt. Anno sequente, Marco Genurio & C. Curtio Coss. contentiones redintegratæ sunt. Nam plebeijs consulatû expetentibus, q. patricij ad plebem transeuntes tribunatû gererent: patricijs verò acriter defendentibus, multa violenter inuicem & dicta & facta sunt. Ne quid verò deterius sequeretur, locupletes magistratû ipsum plebi concesserunt, sed nomen non côminicarunt: dixeruntq; Tribunos militares pro Coss. ne honoratum vocabulum à promiscua turba inquinaretur. Placuit igitur ternos ab vtraq; factione tribunos deligi, duorum Coss. loco, neq; tamen horum nomen penitus defecit, cùm aliàs Coss. aliàs Tribuni crearentur. Atque hæc ita esse acta, traditum est. Dictatores autem non soli Consules (quamuis eorum autoritas, illorum magistratu multo minor esset) sed Tribuni etiam aliquando designarunt. Fertur tamen nullus vnquam Tribunus triumphasse, quamuis multi sæpe hostes vicissent. Ac Tribuni tum hoc modo creati sunt. Censores verò anno sequente, Barbato & M. Macrino Coss. designati sunt L. Papyrius, & L. Sempronius. Eorum creandi causa fuit, quòd Coss. ob multitudinem omnia negocia exequi non poterant. Nam iura Censoribus attributa ad id vsq; tempus tenuerant. Ac principiò bini fuere Censores patricij, qui initiò & postremo ad quinquennium imperarunt: interiecto verò tempore, menses xviii. ipsisque Coss. quamuis parte duntaxat potestatis eorum accepta, superiores euaserût. Muneris eorum fuit, publica vectigalia elocare, vias & publica ædificia curare, cuiusque facultates describere, mores ciuium obseruare & explorare: ac laude dignos, in tribus, in ordinem equestrem, in senatum referre, pro cuiusq; meritis;

Consulatus dignitas plebis potestate imminuta.

Auspicia Tribunorum.

Plebei consulatum sibi vendicant.

Censuræ institutio.

ritis: improbæ vitæ homines eodem modo ex albo delere, id quod maius erat ijs omnibus, quæ Consulibus relinquebantur. Dabant autem in vno quoque iusiurandum, se nec gratia, nec odio quicquam acturos: sed sincero animo, ea quæ è Repub. essent, & deliberaturos, & acturos. Populum item ad rogandas leges, aliáque munia conuocabāt: & maiorum magistratuum ornamentis, lictoribus exceptis, vtebantur. Ac tale Censorum munus fuit. Qui verò, cùm census agebatur, sua nomina & facultates professi non erant, eorum facultates à Censoribus, ipsi à Consulibus vendebantur. Et hæc ad tempus aliquod sic acta sunt. Post constitutum est, vt qui semel in senatum lectus esset, per omnem ætatem in eo maneret: neque deleretur ex albo, nisi ob facinus ignominioso iudicio condemnatus esset, aut improbæ vitæ conuictus. Talibus enim in ordinem coactis alios in eorum locum substituebant. In magistratibus temporum causa institutis, principem obtinebant locum Dictatores, proximum Censores, tertium magistri equitum, qui ordo, siue in magistratu essent, siue eò abijssent, obseruabatur. Quod si ad humilius munus descendissent, priorem dignitatem in-

Princeps senatus. uiolatam obtinebant. Vnus quidam princeps senatus per id tempus, dum his honos durabat (neque enim perpetuus erat) omnibus dignitate, non potentia præstabat. Ad hunc modum pace ad tempus domi & foris constituta, tanta fame vrbem oppressit, vt quidam inedism non ferenres, in flumen se præcipitarent. Vnde orta seditione, pauperes diuitibus annonæ suppressionem, diuites pauperibus agriculturæ neglectum crimini dabant. Qua de causa Sp. Melius

Sp. Melius regno affectato occiditur. eques, homo diues, coemptum à finitimis frumentum, alijs minoris vendidit, alijs gratuito dedit. Eáque re multis sibi conciliatis, spe regni concepta, arma & satellites comparauit. Atque vrbe potitus esset, nisi Minutius Augurius vir patricius, rei frumentariæ præfectus, cum ob annonæ penuriam accusaretur, rem ad senatum detulisset. Qui statim L. Quintium Cincinatum Dictatorem dixerunt, virum exactæ ætatis, annum agentem LXXX. atque in curia totum diem deliberantium specie consederunt, ne id decretum foràs eliminaretur. Noctu Dictator Capitolium & alia opportuna loca per equites occupat. Manè C. Seruilium magistrum equitum ad Melium mittit, quasi per aliam causam accersendum. At ille Melium aliquid suspicantem & tergiuersantem, veritus ne concursu populi eripe-
„ retur, interficit, siue suopte consilio, siue Dicta-
„ toris iussu. Ob quod factum tumultuante mul-
„ titudine, Quintius concione habita, & frumen-
„ to distributo, accusato mulctatóque nemine, motum eum sedauit. Deinde Romani bellis petiti à diuersis gentibus, ceteras paucis diebus vicerūt, sed cum Tyrrhenis longo tempore de-

Posthumij cædes à militibus. certarunt. Milites, cùm Posthumius victis Æquis magnam eorum vrbem expugnatam, non diripiendam dedisset, neque ex manubijs quicquam concessisset: quæstorem primùm, deinde ipsum etiam Posthumium, obiurgantem, & cædis autores ad supplicium postulantem, occiderunt, neq; recens captum duntaxat, sed omnem publicum agrum sibi vendicarunt. Ac diuturna fuisset illa seditio, nisi belli ab Æquis redintegrati terrore quieuissent. Cædium pœna

Stipendia militibus decreta. in paucis consumpta, hostes vicerunt. Quam ob brem potentes & manubias inter eos distribuerunt: & peditibus, deinde etiam equiti stipendia decreuerunt. Nam ad id vsq; tempus sine mercede, ac suis impensis militarant: actum demū stipendia merere cœperunt. Bello aduersus Ve-

Veiorum excidium. ientes octo, dum illi suo Marte pugnabāt, à Romanis sæpe victi, & intra mœnia compulsi sunt. Sed sociorum viribus aucti, eruptione ex vrbe facta, Romanos profligarunt. Interea lacus Al-

Lacus Albani exundatio. banus, tumulis vndique septus, cùm nullum haberet aqua exitum, dum Veij obsidebantur, ita inundauit, vt aqua vltra montes euoluta, ad mare decurreret. Quo cùm Romani diuinitus portendi aliquid crederent, Delphicum oraculum consuluerūt. Erat & apud Veientes Tyrrhenus vates, qui cùm Pythia cōsentiebat. Ambo enim vrbem expugnatum iri affirmabant, si quæ exundasset aqua in mare non decurreret, sed alibi consumeretur, & quædam sacra fieri iusserunt. Verùm Apollo nec quibus dijs, nec quo ritu immolandum esset, declarauit. Tyrrhenus autem cum ea scite videretur, celabat. Itaque Romani circa mœnia, vbi cum eo colloqui solebant, dispositi, simulata amicitia, cùm alijs in reb. eum bono animo esse iusserunt, tum impunè in castra exire permiserunt: & cōprehensum, omnia quæ facto essent opus, effari coegerūt. Ex illius igitur præceptis rem diuinam fecerunt: perfossóque tumulo, aquam redundantem occultis meatibus in campum emiserunt, in quo omnis consumpta est, nec in mare quicquam influxit.

M. Furius Dictator de Veientibus triumphat. Hoc peracto, M. Furius Camillus Dictator creatus, cum impetu in mœnia facto nihil profecisset, à longinquo auspicatus, cuniculo in arcem acto & militibus à Roma voluntarijs auctus, vrbem corona circundedit: & ciuibus in mœnia dispersis, alij per cuniculum clàm in vrbem penetrarunt. Cùm vrbem captam diripi videret, illachrymasse, & cum suspirio dixisse fertur: * Si

** Quod mutilus in græco videretur hic locus pauca addita sunt ex T. Liuio dec. 1. lib. 5.* cui deorum hominumque nimia sua fortuna, populique Romani videretur, vt eam inuidiam lenire quàm minimo suo priuato incommodo, publicoque Romani populi liceret. Tum Iunoni regiæ templum in Auentino locauit, dedicauitque Matutæ matris, quod antè vouerat. Dedicauit etiam craterem aureum, ex mulieribus ornamentis conflatum. Pro quo statim eis honos decretus est, vt curribus ad solennia festa veherentur, ad quæ pedib. prius ire solitę erant. Camillum autem indignatio atque inuidia populi suscepit, tum ob decimam Apollini non in direptione vrbis, sed tempore elapso exemptā:

Triumphi descriptio. tum quòd in triumpho, præter cætera insolentius acta, candidos equos currui iunxisset. Fuit autem triumphi huiusmodi ratio. Re benè gesta, iustáque parta victoria, dux statim à militibus Imperator appellatus, fasces laureatos per cursores in vrbem mittebat. Domum reuersus, con-

conuocato senatu, decerni sibi triumphum petebat: ac suffragijs à senatu populóque impetratis, Imperatoris cognomentum ei confirmabatur. Quòd si adhuc magistratum gerens aliquem vicerat, eo etiam in celebritate vtebatur. Sin tempus exierat, aliud nomen sibi accōmodatum assumebat. Priuato enim triumphare non licebat. Triumphali habitu ornatus armillis sumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat. Et militibus publicè, quibusdam etiam seorsim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta: vt armillas, hastas sine ferro, & coronas alijs aureas, alijs argenteas expresso in ijs nomine & facinore viti. Nam qui murum primus conscenderat, aut castellum expugnarat, ei muralis & obsidionalis dabatur. Qui classe vicerat, eius corona specie nauium erat. Si equestri pugna vicerat, aliquid equestre effingebatur. Qui verò ciuem in prælio, obsidione, alióue periculo liberarat, cùm summam laudem assequebatur, tum quernam coronam accipiebat, cuius honos omnibus argenteis & aureis præferebatur. Hæc dona non viritim tantum, sed & cohortibus & exercitibus totis præbebantur. Spoliorum magna pars inter milites distribuebatur. Fuerunt etiam, qui toti populo sumptus ad spectacula publica largirētur. Quod supererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conferebant. His triumphator peractis, currum conscendebat, neque bellicis, neque ijs similem, quorum in ludis vsus est, sed instar turris rotundæ confectum. Neque solus eo vehebatur: sed si liberos, aut cognatos aliquos habebat, vel suas vel illorum puellas & puellos in eo collocabat, grandiores equis iugalibus & anterioribus imponebat. Si plures erant, equis singularibus victorem comitabantur. Cæterorum ciuium equitabat nemo, sed laureati omnes sequebantur. Vnus item publicus minister in ipso curru vehebatur, coronam auream gemmis interpolatam supra caput eius tenens, & retrò videre iubens, quo monebat, vt reliquæ vitæ cursum prouideret, nec eo honore elatus superbiret. Appensa quoque erat currui nola & flagellum: quæ innuebant, eum in tantas calamitates posse incidere, vt aut flagris cæderetur, aut capitis damnaretur. Nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur, nolas gestare solebant: ne quis inter eundum, contactu illorum piaculo se obstringeret. Sic autem exornati vrbem ingrediebantur, spolijs & victoriæ insignibus antecedentibus, in quibus expressa erant castella, vrbes, montes, fluuij, paludes, maria, denique omnia quæ capta erant. Quòd si Pompa vno die parari non poterat, secundus & tertius sumebatur. Iis rebus præmissis, triumphator in forum Romanum delatus, aliquot captiuis in carcerem duci occidique iussis, in Capitolium inuehebatur: ibique aliquot cerimonijs peractis, & donarijs dedicatis, cum in porticibus ibi cœnatus esset, vesperi tibijs & fistulis antecedentibus domum redibat. Ac triumphus olim huiusmodi fuit: sed seditiones & factiones plurima in eis innouarūt. Et si autem plebs,

Triūphator retrò videre iubetur, appensa curru nola et flagello.

vt iam dictum est, Camillum oderat, tamen ob bellum Faliscum necessariò Tribunum militum designant. Qui cum prælio vicisset, vrbis validæ, cui Faleri nomen erat, obsidione nihil proficiebat. Quam ciues ita contemnebant, vt eorum liberi cum præceptore iuxta mœnia deambularent, & exercitationes frequentarent. Itaq; Romani re infecta discessuri erant, nisi casu retenti essent. Is enim præceptor, siue ex offensa aliqua, siue lucri spe ciuibus insidians, quotidie pueros prope mœnia prima perducebat, eosq; peractis exercitationibus statim reducebat. Denique omnes in excubias Romanorum coniectos, ad Camillum duci iussit: eique dixit, per eos pueros se totam illi vrbem tradere. Camillus id facinus detestatus, Imperatori suapte virtute, non aliena improbitate freto, bella gerenda esse dixit. Ac magistrum nudatum, manibus post tergum illigatis, reducēdum Falerios pueris tradidit: virgis & flagellis datis, vt proditorem verberibus in vrbem agerent. Proditione cognita, concursúque virorum & mulierum lamentantium in mœnia facto, pueri magistrum nudum adducunt. Quo spectaculo permoti Falisci, re cognita, vltro deditionem Camillo fecerunt, se illius tam iustum imperium suæ libertati proponere professi. Qui cum accepta pecunia, datáq; pace recessisset: milites direptione Faleriorū frustrati, populi odium ei obiecerunt: ac magis aucta inuidia, repetundarum accusatus est, vt qui Tyrrhenam prædam surripuisset, nec in ærarium inde quicquam intulisset. Vnde tanta iracundia populi condemnatus est, vt priuati luctus illius, mortuo altero filio, nulla ratio haberetur. Cumque amicos rogasset, vt sibi per iniuriam damnato opem ferrent, illi verò contra suffragia iudicium, auxilia ei negarent, sed ad mulctam soluendam stipem promitterent: ea conditione repudiata, cùm exulatum abiret, precatur, si nulla sua culpa, sed iniuria & inuidia populi pelleretur, vt sui ciues sua opera celeriter egerent, séq; desiderarent, ad Rutulos se cōtulit: in dictáq; causa damnatus est XV. millibus æris, quæ drachmas M.D. argenti valent. Cæterùm Europæi Galli, quorum coloni perhibentur Asiatici, terra sua ob agrorum penuriam relicta, partim ad Riphæos montes sunt profecti, partim prope Alpes diu consederunt. Tum verò Italico vino gustato, admiratione tantæ suauitatis, sumptis armis, cum vxorib. & liberis, terram illam, quæ talem liquorem gigneret, quærentes, Clusium Tyrrheniæ oppidum obsederunt. Clusini cùm à Romanis supplices auxilia peterent, Galli Romanos legatos ob nomen populi honorificè susceperunt: & oppugnatione omissa, ad colloquium venerūt. Interea Clusini cum Romanis legatis Gallos ex insidijs in uaserunt. Quod Brennus Gallorum rex indignè ferens, Clusinis neglectis, euestigiò Romam versus duxit exercitū, cum ei legati ad supplicium non dederentur, tanta celeritate, vt vrbem inuaderet, priusquam eorum accessum Romani cognouissent, quanquam diuinitùs prænunciatū. Marcus enim Cędicus fertur, noctu iter faciens,

Falisci Camillo deditionem faciunt.

M. Furius Camillus in exilium agitur.

Galli Clusio relicto Romam vastant.

Galli veniunt.

vocem audiuisse, quæ diceret, Galli veniunt. Quam cum Senatui populóque narrasset, verba eius cum ludibrio & risu excepta sunt, donec Galli ipsi in propinquo suum aduenrum nunciarunt, Tunc festinanter egressi, temerè commisso prælio, sunt turpissimè superati multi: in pugna, multa in fuga comprehensi: plurimi in Tyberim flumen præcipitati perierunt. Reliqui dissipati, partim Romam peruenerunt, partim aliò. Qui in vrbe erat, cladem eam deploranres, inopes consilij & desperabundi, nec mœnia custodiuerunt, nec portas clauserunt: sed alij fugam cœperunt, alij cum vxoribus & liberis Capitolium occuparunt. Soli xxxx. viti (quos alij sacerdores fuisse memorãt, alij Romanorũ ætate opib. & genere ptincipes) siue sactis, siue preciosissimis stolis induti, in sellis eburneis in foro cum msiestate consederunr, imminenté fortunam expectaures. Postridie Galli ad Romam venerũt: sed cùm portas apertas, & mœuia prę sidijs vacua viderunt, restitere, nec ingressi sunr sub esse insidias suspicari. Tertio die sumpta fiducia, impetu facto vrbem ceperunt. Barbarorum rex Capirolium præsidio sepsit: forumq; perambulans, senum illorum tranquillum & racitum consessum est miratus. Gallos etiam stupor inuasit, ob invsitarum spectaculum ad eos accedere nõ ausos. Tandem quidam vnum aggressus promissam eius barbam deorsum traxit: & senem, qui baculum eius capiti illiserat, stricto ense occidit: eodemq; modo reliqui à Barbaris cæsi sunt, ædes direpiæ & incensæ. Deinde Capitolio per multos dies frustra oppugnato, alij in præsidijs manserũt, alij ad cõmeatum petendum agros populati sunt, dispersi, ac nullo ordine elati successibus, & præ ebrietate titubantes. Nam vini magna copia reperta, auidè se ingurgitarant, vt qui ptius similem porum nõ gustassent. Quos vbi Camillus sic affectos vidit (nam Ardeatem quoque agrum infestabanr) cùm ardeatium iusta multitudo esset, sed ob belli gerendi imperitiam non satis audaciæ haberet: apud iuniores sermonem iniecit, successu a illos non fortitudini Barbarorũ, sed infelicitati Romanorum esse ascribendos. Quòd si strenuam operam imperterriti nauare vellent, citra periculum hostes superaruros affirmauit. Sic persuasis adolescentibus, mox etiam cæteris, ætate florenres armat: & profunda nocte cũ Ardearibus ebrios Barbaros aggressus, plerosq; illic cęcidit. Si qui verò in tenebris effugerunt, eos interdiu equires comprehensos occiderunt. Eam victoriam cũ fama celeriter passim vulgasset, Romani qui ex primi pugna Gallica euaserant, sumptia armis ad Camillum se contulerunt, petentes, vt imperium in se exercere veller. Id ille recusauit, priusquam ab ijs qui in Capirolio incolumes essent, decerneretur. Cùm nemo esset, qui id in Capirolio nunciaret: quidam adolescens Pontius Cominius, gloriæ cupiditare, id discrimen adijr, perque medios hostes clàm ad tumulum Capirolinum euasit: & cùm ægrè nunc pronus nunc supinua arrepsisset, ab excubitoribua ad magistratus est perductus: nunciatáq; victoria,

Camillus Ardeatiũ auxilijs, et concursu Romanorum, Gallis profligatis, patriam liberat.

xxxx. senes in foro occisi.

Pontius Cominius.

& militum voluntate exposita, eos hortatus, vt impetium Camillo confirmarent. Qui cum ab eis Dictator dictus esset, Romanorum qui foria erant ad xx. millia, & magnis sociorum auxilijs comparatis, ad pugnam se parauit. At Barbari cùm interdiu circumeuntes animaduertissent, vbi Pontius in Capitolium conscendisser (id verò ex abrupris petræ fragmentis, & herba, quæ multa in ea erat, partim euulsa, partim conculcata, coniectabant) illic & ipsi noctu ascendere statuerunt: & rem aggressi, ęgrè illi quidem, sed ascenderunt ramen. Ac propugnacula attigissent, & vigiles oppressissent, nisi anseres, qui in æde Iunonis alebantur, cum narura sensus excitatos habeãt, & ad quemuis strepitum expauescant, celeriter Gallorum aduentu animaduerso, cum rurbulento strepitu fugienres, vigiles cæterosque omnes excitassent. Sic Romani, ijs qui ascenderant, partim occisis, partim de petra deiectis, id periculum euitarunt. Ex eo Gallis imminuti sunt animi, cũ oppugnationis ærumnas seprem mensibus tolerassent. Itaque duce Barbarorum Benno, & Romanorum tribuno Sulpitio, de pacificatione tractanribus cõuénit, vt Romani Gallis mille pondo auti numerarẽt: Galli verò auro accepto, statim vrbe agróque Romano excederent. Auro allato, Barbatis in pensando clàm fraudem struentibus, Brennus ensem & baltheum lateti demptum põderibus imposuit. Rogante Ttibuno, quid id esset? Quid aliud, inquir, nisi victis dolor? Interea Camillus cum exercitu ad portas vrbis accessit, & statu rerum cognito, properè ad Romanos abit, aurum de lancibus sublatum ministris dat auferendum Gallos cum lancibus & põderibus abire iussit. Romani enim moris esse, ferro, nõ auro patriam tueri. Benno conquerente, iniutiam sibi fieri, si pacta rumperentur: Camillus respondit, pacta irrita esse absque suo assensu, qui iam Dictator crearus esset. Quo sermone rurbatus Brennus, parum absuir quin ensem stringeret, sed ramen Gallos iu castra duxit: eáque deinde, relicta vrbe stadia lx. promouit. Cum primùm diluxisset, adest Camillus, Romanos iam fidentes adducit: & Barbaris cum multa cæde profligatis, castra occupat. Sic Roma capta mirabiliter, & maiore miraculo liberata, Camillus triumphauit. Sed multitudo vrbem penitus euersam instaurare noluit, ob inopiam pecunię, & corporum imbecillitàtem. Ac parum absuit, quin ea deseretur: ac neque senatui, neq; alijs magistratibua, à deserendæ vrbis consilio, profligato hoste, reuocantibus paruisset plebs, nisi cum iu foro ea de re omnes deliberarent, centurio quidam ex prę sidio reuertens, dum fortè agmine forum transirer, in comitio exclamasset: Hic state, hic vobis manendum est. Ea enim verba diuinitùs prolara arbitrati, migrationis consilium abiecerunt: & ad Romæ instaurationem alacriter cõuersi: tum mœnia, rum ptiuatas ædes annuo spacio refecerunt. Verùm occuparione nondum defunctos, bella vatiarum gentium infestarunt, Æquorum, Volscorum, & Latinorum. Tyrrheni Surrium, sociam populi Romani vrbem, obsederunt. Igitur

Anseres Capitolini.

Pactio cũ Gallis, Camilli dictatoris interuentu fit irrita.

Consilium deserendæ vrbis, centurionis voce mutatur.

tur

Camillus tertiùm dictator, hostibus profligatis, Sutrium recuperat.

tur Camillus tertiùm Dictator dictus, cæteris profligatis, exercitum contra Sutrinm duxit. Enimuerò Sutriani, dedita hostibus vrbe, cum vxoribus & liberis Camillo in itinere obuiam facti sunt. Quibus visis Camillus, eorumq; casibus cognitis, statim, vt erat, Sutriũ properat: ac subitò aggressus, vrbem nulla munitá custodia, ciuibus incolumem eodem die restituit. His rebus gestis triumphauit, magnã gloriã adeptus.

M. Manlius ob Capitolium affectatum, de Saxo Tarpeio deijcitur.

Marcus verò Manlius, qui primus Gallos Capitolio depulit, vnde Capitolini nomen est adeptus, præ cæteris Camillo inuidens, regnum affectauit: eaq; de causa plebe sibi obsequijs deuincta, in cuius gratiam nihil non faciebat, à factione sua ad Capitolium occupandum ductus est. Quare Camillus quartùm Dictator est dictus. Senatu autem & magistratibus cæteris admodum consternatis, & quid agendũ esset dubitantibus, seruus quidam promisit, se Capitolinum eis viuentem traditurũ. acceptisq; armatis, & clàm per insidias sub Capitolio collocatis, transfugæ specie se ad illum confert: eiusq; facto collaudato, à conseruis suis auxilia pollicetur. Quæ cùm diceret, virum paulò longius à circumstantibus, vt arcani aliquid dicturus, in eum Capitolij locum, quo insidiæ collocatæ erant, perductum, præcipitat. Ita captus in prætorium abducitur: vbi cùm res suas commemoraret, & Capitolio iudicibus ac circunstanti coronæ (ex eo enim loco videri poterat) ostenso, vt & arcem, & eos qui illuc confugerant, conseruasset, in memoriam reuocaret: iudices miseratione adducti, eumq; neque absolutum, neq; damnatum ampliarunt. Eo Camillus cognito, iudices in alium locum traduxit, vnde Capitolium conspici non poterat. Vbi condemnatus, & in Capitolium perductus, de rupe Tarpeia præcipitatur, vnde Gallos ipse profligarat. Deinde multa bella partim ipsi vrbi, partim subiectis ciuitatibus illata, Romani & per Camillum, & eo iam senio effœto, per alios omnia propulsarunt: & summo ocio ab exteris hostibus potiti inter sese certarunt. Nam cùm M. Fabius patricius, duarum filiarum pater, natu maiorẽ Licinio Sroloni, homini longè inferioris cõditionis, iuniorẽ Sulpitio Rufo, sui loci viro, despondisset: interim dum Rufus tum Tribunus in foro versatur, soror vxorem eius inuisit. Illo reuertente, cùm lictor veteri quadam consuetudine fores pulsaret, ad eum strepitũ mulier, illius rei insolens, expauescit: eaq; de causa risu & à sorore & à cæteris orto, vt plebeia muliercula, deridetur.

Plebeij magistratus petunt.

Quam illa rem iniquo animo ferens, maritum ad petendos honores incitat: cuius impulsu Srolon, re cum L. Sextio sui ordinis homine communicata, per vim tribunatum vterque expetiuerunt, cõfuso Reipublicæ ordine, vt per annos quatuor nulla esset populi obediẽtia, patriciorum comitijs interruptis. Auctaq; turba illa esset, nisi nunciatũ fuisset, Gallos denuò Romam inuasuros. Omissa igitur omni inter se contentione, Camilloq; quintùm Dictatore dicto, contra hostes sunt profecti.

T. Mãlius Torquatus.

Sed antequam prælium committeretur, singulare certamen est initum. Titus enim Manlius, vir patricius, offenso patre, neglectus in agro versabatur. Cui deinde reconciliatus, factusq; Tribunus militum, Gallum à quo prouocatus fuerat, vincit: & aureum torquem illi detractum gestare solitus, Torquati cognomentum inuenit.

Camillus Gallos denuò profligat.

Exercitibus quoque cõgressis, Galli superati, Romano itinere omisso, Albanum agrum populabantur. Id Romani prohibuere noluerunt, donec mero & crapula distentos minore periculo aggressi, multos occiderunt, eósque castris exuerunt. Camillus Romam reuersus, magistratum deposuit.

Consulatus restituitur.

Ab eo tempore Tribunis militum qui in Consulum successerant locum abrogatis, Coss. designari cæperunt, aliàs patricij, aliàs plebeij, nonnunquam vtriusque ordinis simul.

Camilli obitus.

Lue Romæ grassante, Camillus etiã est mortuus, cuius obitus plurimùm tristitiæ Romanis attulit.

M. Curtius se dijs manibus deuouet.

Pòst huiusmodi malum Romanos inuasisse fertur, vt ea planicies, quæ intra palatium & Capitoliũ est, subito hiatu, neque terræmotu, neque alia re, vnde talia natura oriuntur, antegressa, discesserit, acita permanserit diu. Qui cùm neque coiret vllo modo, neque expleretur: quamuis Romanis multum & terræ, & saxorum, & alterius materiæ omnis generis eò congerentibus: oraculum consultum respondit, voraginem illam non expleri posse, priusquam res optima, quaque plurimùm Romani possent, in eam conijceretur. Sic enim & specum illum desiturum, & vrbis imperium nunquam euersum iri. Hoc responso non explicata est difficultas, propter obscuritatem. Verùm Marcus Curtius, vir patricius, ætate integra, forma pulchertima, viribus maximis, animo fortissimo, prudentia ornatissimus, oraculo intellecto, pro concione dixit. Quid obscuritatem oraculi, Romani, aut tardítatem ingeniorum nostrorum accusamus? Nos id sumus quod quæritur, omnesq; suspensos tenet. Neque enim in anima præferenda sunt animatis: neq; ea quæ mente & intelligentia prædita sunt, & sermone ornata, brutis, rationis & prudentiæ expertibus postponenda. Nam quid homini anteponaris, quo iniecto hiatum illum contrahamus? Non est vllum mortale animantis genus homine præstantius, aut fortius. Quòd si audacius loquendum sit, quid est homo, nisi Deus corpore mortali circumseptus? aut quid Deus est, nisi homo omnis ex materia concretionis expers, atque immortalis? Neque nos lõgè à diuina potentia absumus. Hæc mihi persuasa sunt, quæ vobis etiam persuasa esse velim. Neq; verò quisquam existimet, me sortem ductutum, aut virginem, puerúmue immolari iussutum. Nam ego ipse me pro vobis deuoueo, vt me hodie statim caduceatorem & oratorem ad deos manes ablegetis, semper patronũ vestrum & adiutorem futurum. His dictis, arma induit, equum conscendit. Cæteri inter lætitiã & mœrorem ambigui, ornamenta quædam partim ad eum ipsum pro heroe excolendum, partim quæ in hiatum conijcerentur, attulerunt. Qui cùm primùm equo insidens, se in specũ immisit, hiatu illo expleto, neque voraginem, neque Cur-

tium quisquam vidit. Hæc ita narrātur à Romanis: quæ si cui fabulosa,& à fide veri aliena videbuntur, non postulo vt multum eis tribuat. Deinde Romanis alia bella & à Gallis & ab alijs gentibus sunt illata, sed propulsata omnia, vel à Coss. vel dictatoribus, quo tempore huiusmodi quiddam accidit. Lucius Camillus Dictator dictus, cum Galli suburbanum agrum incursarent educto exercitu in animo habuit ducere bellum neq; decertare cum hominibus, temerè in perniciem suam ruentibus, quos facilius & tutius penuria cōmeatus domiturus esset. Gallo autē cuidam ex Romanis aliquem ac singulare certamen prouocanti restitit. M. Valerius tribunus militum, ex Maximi illius posteritate. Certamē inter hos duos illustre fuit. Nam alter prudentia & arte superior erat, Gallus audacia & viribus: sed illud mirabilius, quod in Valerij galea coruus crocitans consedit, in hostem versus, cuius os oculosq; rostro & vnguibus appetere, illiusq; impetum retardare nō destitit donec obtruncaretur. Galli se ab alite victos indignati, statim Romanos iracundè inuaserunt: sed malè tractati recesserunt. Valerius ab illo corui auxilio, Coruinus est appellatus. Deinde orta inter exercitus dissentione, ac bello ciuili imminente seditio compressa est: cum hæ leges essent latæ, vt neq; inuitus quisquam ex albo militum deleretur, neque tribunus centurio fieret: vt consulem vtrūq; ex plebe creari liceret: vt idem binos eodem tempore magistratus non gereret, nec eundem bis intra x. annos. Post hęc Latini socij, quia pube cōtinentibus expeditionib. egregiè exercitata abundabāt, elati animis defecerunt, & Romanis bellum intulerunt. Quibus Torquatus tertium & decius lecti Cos. obuiam profecti sunt, & atrox prælium cōmissum: vtraque acie existimante, eo se die & virtutis & fortunæ suæ illustre specimen edituram. Ea pugna euentu quodam facta est celebrior. Cùm enim Latinos eodem armorum genere, eademq; lingua, qua Romanos, Consules vti viderent: veriti ne qui militum discrimine hostium & suorum non facilè obseruato, errarent: præter alia diligenter obseruanda, illud etiam edixerunt, ne quis extra ordinem in hostem pugnaret. Ei edicto cęteri paruerunt. Sed Torquati filius, qui inter equites militabat, ad explorandos conatus hostium missus, id non tam ex contumacia quam ambitione neglexit. Nam Latinorum equitum magister eum accedentem conspicatus, ad singulare certamen prouocauit, idq; illo propter patris edictum detrectante, dixit: Non tu Torquati filius est? Non torque parentis gloriaris? An contra Gallos homines perditos tantum viri fortes estis, nos verò Latinos formidatis? Cur ergo nobis imperitare vultis? cur vt deterioribus præscribitis? Manlius verò præ iracundia vix mentis cōpos, & paterni edicti vltrò oblitus, hostem vincit, detractáq; spolia magno animo parenti affert. Is conuocato exercitu: Fortiter sanè inquit, fili dimicasti, eáq; de causa te corona donabo: sed quia neque imperium consulare, neq; maiestatem patriam veritus es, ea moderatione aduersus te vtar vt & virtutis fructum percipias, & contumaciæ pœnas des. Hæc dicens, simul & coronam capiti eius imposuit, & caput amputauit. Deinde eadem nocte vterq; consul in somnis vocem audire sibi visus est, dicentē superiores fore hostibus, si alter Coss. se deuoueret. Cum diluxisset, vterq; alteri somnium narrat: dēuinum id esse, ideòq; obtemperandum consentiunt. De eo tantū controuersia est, non vter maneat incolumis, sed vter se deuoueat. Causa apud exercitus principes disceptata, tandem cōuenit: alterum in dextro, alterum in sinistro cornu statuendum esse, & vtrum prius inclinarit, eius duci oppetendam esse mortem, tantáq; fuit eius decoris cupiditas, vt vterq; se succumbere optaret, vt & deuotionis & gloriæ consecuturæ compos redderetur. Exercitibus cōgressis, pugna diu anceps fuit. Deinde cornu Decij Latinis nonnihil cessit, quo ille cognito, se deuonit, atq; armis positis togam prætextam induit, itaque eum nonnulli in equum insiluisse, ac in medios hostes inuectum occubuisse: alij à cōmilltone immolatum esse ferunt. Decio defuncto, victoriā Romani haud dubiam sunt adepti, Latinis omnibus in fugam versis, non vtiq; ob Decij mortem. Quis enim credat tali vnius viri interitu, tantam multitudinem hinc cæsam, illinc cōseruatam, & illustri potitam esse victoria? Latinis ita superatis, Torquatus quamuis & filio occiso, & collega mortuo, tamen triumphum duxit. Deinde populus Romanus Latinus rebellantes deuicit, & alias gentes nunc per Consules, nunc per dictatores armis subegit: quorū è numero fuit L. Papyrius, Cursoris cognomentū à celeritate pedū, currendiq; studio adeptus. Qui dictator cum Fabio Rufo equitū magistro contra Samnites missus, eos deuictos in sua verba pacem facere coegit. Sed cum magistratu abijsset, rursus illi se cōmouerūt: & ab Aulo Cornelio dictatore, rursus debellati, legatos de pace Romam miserunt, captiuis quos habebant omnibus redditis, causáq; belli in Rutulum virum apud se potētem translata: cuius ossa quoniam sibi cōscîscere necē mutarat, dissiecerunt. Eis Romani, vt fœdifragis, pacē non dederunt: sed quanquā captiuis receptis, bellum irreconciliabile indixerunt. ac dum elati successibus se illos omnes primo impetu capturos sperant, in magnam cladem inciderūt. Nam Samnites perterriti & anxij ob negatam pacem, ex desperatione in pugnam ruebant: & collocatis in angusta valle insidijs, castra cœperunt, totumq; Romanum exercitū sub iugum miserunt, quæ res cuiusmodi fuerit, supra exposuimus: neminem tamen occiderunt, sed armis, equis, cæterisque omnibus, vna veste duntaxat relicta, ademptis, dimisere nudos, ea conditione, vt agro illorum excederent, & æquo iure societatem colerent. Quæ pacta, vt etiam Senatus autoritate rata essent, D. C. equites obsides retinuerūt. Coss. verò Sp. Posthumius & Tiberius Caluinus cū exercitu statim recesserunt: noctúq; & ipsi, & præcipuī è cæteris Romam sunt ingressi, reliqui in agris dispersi. Qui in vrbe erant, clade cognita, neque mili-

L. Camillus Gallos profligat. *M. Valer. Coruinus.* *Conditiones sedatæ seditionis.* *Latinum bellum.* *T. Manl. Torquat. filium victorem securi ferit.* *P. Decius se pro salute Reipub. deuouet.* *Samniticū bellum.* *Furculæ Caudinæ.*

militum salute delectati sunt, neque dolere potuerunt. Nam vt aduersum casum dolentissimè tulerunt, præsertim à Samnitibus illatum: sic cùm reputarent, si omnes perijssent, se in extremo discrimine futuros, salute illorum sunt gauisi. Sed gaudio interim dissimulato, nihil more solito administrarunt, nec in præsentia, neq; pòst, donec victoriam recuperarunt. Consulibus magistratus statim abrogatus est alijsque lectis, deliberatũ de pactis rescindendis. Quod quia fieri nõ poterat, nisi crimine in autores illorum translato: inuiti faciebant vt Coss. & cæteros magistratus qui cum ijs fuerant, cõdemnarent: neque committendum putabant, vt ijs absolutis, crimen violati fœderis in semetipsos redundare pateretur. Re igitur cum ipsis Coss. communicata, primum Posthumium sententiam dicere iusserunt, vt ipse contra sese pronnnciaret, ex verecundia, ne omnes dedecoris impleten tur. Is in medium progressus, negauit probanda esse à senatu populóque, quæ ne ipsi quidem sua sponte, sed ab hostibus, non virtute, sed dolo atque insidijs coacti, egissent. Qui igitur dolum priores vsurparint, ij si dolo vicissim circumuenti fuerint, non habere quod querantur. Hæc & huius generis plura cum dixisset, à senatu animi dubio quid agendum esset, cùm Posthumios & Caluinus omnem culpã in semetipsos transtulissent, decretũ est, pactis rescissis illos dedendos esse. Consules igitur ambo, cæteriq; magistratus qui pacificationi adfuerant, Samnium abducti sunt. Samnites autem captiuos omnes repetentes, Deos testati, deditios reiecerunt. Quibus Romani cupidè receptis, iracundè cum Samnitibus pugnarunt, adeptiq; victoriam eodem planè modo eos tractarunt: itidemque sub iugum missos, nulla alia illata iniuria dimiserunt, receptis absque noxa equitibus suis, quos illi pacis obsides retinuerant. Pluribus annis post

Clades cædes. Romani iterũ cum Samnitibus Caio Iunio duce congressi, cladem acceperũt. Nam cùm is agros eorum vastaret, Samnitæ res suas in syluas altissimas & densissimas, quò nec aues aduolare dicunrur, contulerunt, atque inde gregibus sine pastorib. & præsidijs emissis, & transfugis subornatis, hostes tanquam ad paratam prædam pellexerũt. Sed cùm in syluam penetrassent, nõ prius eos circumuentos cædere destiterunt, quàm planè viribus destituti essent. Sed & aliàs sæpe Samnites à Romanis victi, non quieuerũt: sed cùm alijs, tum Gallis socijs ascitis, ita se pararunt, quasi ipsam vrbem oppugnaturi essent. Quo Romani cognito territi sunt, etiam prodi-

Prodigia. gijs multis admoniti. Nam ex Iouis Capitolini ara tribus diebus, vno sanguis, altero mel, tertio lac emanasse fertur, si hæc credere fas est: & in foro victoriæ simulacrum æreum, in solo marmoreo positum, repertum est vltro humi stans, vultu eò conuerso, vnde Galli aduentabãt. Quæ cùm per se terrerent populum, terror is ab aruspicibus dira canentib. augebatur. Sed Manius

Manius Tyrrhenus aruspex. quidem Tyrrhenus genere, eos confirmauit. Nam & si, inquit, victoria descendit, tamen cum progressa sit, & firmius in terra defixa, victoriam denunciat. Quòd autẽ sanguis ex ara Iouis Capitolini emanarit, indicio esse, multas victimas dijs immortalibus immolatum iri. Aras enim, præsertim Capitolinas, in quibus triomphantes sacrificare soleant, rebus secundis potius, quàm aduersis cruentari solere. Ex his igitur eos læta expectare iubebat. Melle autem morbum, quòd ægrotantibus eo sit opus: lacte famem portendi aiebat. Ad tantam enim penuriam redactum iri, vt eum victum quæsituri essent, qui sponte proueniat citra humanam operam. Manius prodigia sic interpretatus, cum ipse euentus prædictionem postea cõprobasset, sapientiæ ac præscientiæ gloriã est adeptus. Volumnius ad bellum Samniticum ire iussus. Contra Gallos eorumq; fœderatos designati Coss. * Rullus Fabius Maximus, & P. Decius: qui cùm celeriter in Tyrrheniã venissent, & Appij castra duplici vallo munita vidissent, vallis reuulsis & disiectis, milites spem salutis in armis habere docuerunt. In terim verò dum contra hostes pergunt, lupus ceruam persequẽs, inter vtranq; aciem delatus, iuxta Romanos euasit: eosq; confirmauit, existimantes id faustum sibi omnem esse, ob Romulum à lupa nutritum, quemadmodum est expo situm, cerua verò cum ad hostes fugisset, talis cõ fecta, & timorẽ eis & eiusdem cladis euentum reliquit. Congressis exercitibus, Maximus in suo cornu facilè vicit, Decius succubuit. Verùm facti paterni recordatos, ad quod ille somnio im pulsus fuerat, suum & ipse caput eodem modo deuouit, consilio cum nemine communicato. Ipso cæso, milites partim eius verecundia, qui vltro mortem pro ipsis opetijsset, partim certa spe victoriæ ex eo facto concepta, fugere desierũt, & persequentibus fortiter restiterunt. Interim Maximus quoque à tergo hostes aggressus, multos occidit, reliqui in fuga perierunt. Decij cadauer Fabius Max. vnà cum spolijs cremauit, petentibus pacem dedit. Sequente anno Attilius Regulus denuò cum Samnitibus pugnauit aliquandiu æquo Marte. Deinde victi Romani Samnites vicissim superatos, & sub iugum missos demiserunt. Quam ignominiam iniquis ferentes animis, extrema experiri decreuerunt aut victuri, aut perituri: mortem comminati, si quis mansisset domi. Cum igitur in Cãpaniam irruerent, Coss. Samnium militibus vacuum vastarunt, & oppida aliquot ceperunt. Samnites Campania relicta domum reducti, & cum altero consule congressi, atque arte quadam superati, grauiter in fugam impegerunt, & castris & oppido, cui suppetias veniebant, amissis. Consul triumphauit: & quicquid ex præda redegerat, in ærarium intulit. Alter verò Consul qui cum Tyrrhenis pugnabat, cùm eos breui tempore compescuisset, frumentũ & pecuniam eis imperatam, partim militibus distribuit, partim in ærarium intulit. Cùm autem vrbs grani pestilentia laboraret, Samnites & Falisci Romanis, cùm ob morbum, tum propter Consules non ex virtute creatos, vt pacatis temporibus fieri solet, spretis, in motu fuerunt. Quo cognito, Caruilium Iunio Bruto, Quinto Fabio

Lupi augurium.

P. Decius patris exemplo se deuouet.

Victoria Gallica, Samnitica & Tyrrhena.

patrem Rullum Maximum legato. decreuerũt. Ac Brutus Faliscos vicit, eorumq́ue & cæterorum Tyrrhenorum agros populatus est. Sed Fabius, quòd Samnites Campaniam infestar audiebat, properè ante patrem Roma profectus, cùm aliquot eorum speculatores maturare abirum videret, omnes ibi hostes esse ratus, ac fugere: ante patris aduentum manus conserere properans, vt suum esset decus, nullo ordine processit, & in confertos hostes delapsus, cum exercitu cęsus esset, nisi nox superuenisset. Multi etiam post prælium perierunt, neque medicum, neque quicquam valetudini curandæ aprum habentes: quòd impedimenta longè anteuerterant, spe victoriæ statim adipiscendæ, ac nisi patrem eius in propinquo esse rati Samnites metu recessissent, omnino postridie quoque eos occidissent. Quæ cùm in vrbem nunciata essent, magna indignatione orta, & Consuli reuocato die dicta, pater eius senex, tum suis, tum maiorum suorum rebus præclarè gestis commemoratis, filium nihil illis indignum facturum pollicitus, acceptamque cladem ætati imputans, ira populi mitigata, cum eo profectus, Samnites victos castris exuit, agros vastauit: & prædam, quæ magna erat, partim in ærarium retulit, partim militibus distribuit. Ea de causa cùm ipsi Fabio bonos est habitus: rum filio permissum, vt etiam deinceps pro consule imperaret, tum quoque patre legato vtens, qui nihil senectuti suæ parcens, ipse administrauit omnia: sed dissimulanter, vt à filio acta esse videreutur. Post hæc, cum tribuni plebis legem de nouis tabulis rogarent, cui creditores intercesserunt, orta seditio non conquieuit prius, quàm hostes vrbem inuaserunt. Belli eius principium à Tarentinis ortum est, qui se Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, & pluribus alijs coniunxerunt. At Romani cæteros, per alios atque alios consules deuicerunt. Tarentini autem, quamuis belli autores: tamen apertè in aciem nondum descenderant. Cæterum L. Valerium classis præfectum, dum ibat quò missus erat, Tarenti appulsurum (eam enim vrbem populi Romani amicam esse putabat) ex conscientia facinorum suorum contra se esse missum suspicati, iracundè impetu facto, nihil hostile metuentem, cum multis alijs demerserunt: captos partim in carcerem coniecerunt, partim occiderunt. Quo Romani audito, etsi grauiter eam iniuriam ferebant: tamen per legatos cum eis expostularunt, quibus non modò nihil æqui responsum est, sed etiam contumelia facta, L. Posthumij legatorum principis veste sordibus inquinata. Eam ob rem tumultu orto, ac Tarentinis cahinnantibus, Posthumius: Ridete, inquit, ridete dum vobis licet, nam longissimo tempore plorabitis, cum vestem hanc sanguine vestro eluetis. Eam contumeliam iniquis animis Romani ferentes, bellum Tarentinum Lucio Æmilio Consuli decreuerunt, qui cum eò appulisset, idoneis verbis animos eorum tentauit, æquis conditionibus pacem amplexuros ratus. Sed dissensione inter ciues orta, senioribus & diuitibus pacem expetentibus, iuuenibus & ijs qui vel parum vel nihil habebant bellum flagitantibus, iuniorum sententia vicit. Sed suis diffisi viribus, Pyrrhum Epirotam ad belli societatem accersendum duxerũt, legatis & muneribus ad eum missis. Quo Æmilius cognito, agrum populatur & vastat: eosque in aciem egressos profligat, vt Romani deinceps impunè prædas agerent, & quædam castella caperet. Cùm autem captiuos diligenter curaret Æmilius, & aliquot ex potentioribus dimisisset: Tarentini & humanitatem eius admirati, & in spem pacis impetrandæ erecti, Agidem Romanis amicum ducem cum summo imperio creauerunt. Qui cùm vix magistratum inijsset, Cineas legatus à Pyrrho præmissus, eam rem impedijt. Nam Pyrrhus Epiri rex, tum ingenij dexteritate, tum institutionis accuratione, tum vsu rerum omnibus præstans, maxima Græciæ parte vel beneficijs, vel terrore sibi adiuncta, Tarentinorum societatem peropportunam sibi fore existimans, cùm longo iam tempore Siciliam, Carthaginem & Sardiniam subigere cuperet, & tamen Romanos armis lacessere vereretur, legatis auxilia pollicitus est, sed ne ob loca quæ diximus, suspectus esset, se statim rediturum esse domum dixit, & in fœderibus excepit, ne diutius quàm opus esset, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, maiorem legatorum partem, vt in colligendo milite operam nauaturos, obsidum vice retinuit: paucos & Cineam cum exercitu præmisit. Quorum aduentu confirmati Tarentini, pacificatione repudiata, imperium Agidi abrogarum, vni ex legatis detulerunt. Non multò pòst Milonem cum exercitu, ad arcem in aduentum suum occupãdam, & mœnia custodienda, misit Pyrrhus. Gratum id Tarentinis fuit, quòd neq; in præsidijs esse, neque quicquam laboris capere cogerentur. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miserunt. Æmilius, qui ad id tempus in castris se tenuerat, Pyrrhi militum aduentu cognito, cùm per hyemem oppugnare vrbem non posset, in Apuliam abire statuit. Sed cum Tarentini angustis quibusdam faucibus occupatis, per quas transire necesse habebat, iter ei sagittis, iaculis & fundis interclusissent: captiuos eorum præmisit, illi verò veriti, ne suos pro Romanis conficerent, destiterunt. At Pyrrhus vere non expectato, cum magno lectissimóque exercitu abiens, & xx. elephantis (quæ animalia non prius in Italia conspecta, stuporem & admirationem hominibus attulerunt) dum Ionium traijcit, tempestate orta, multis amissis, cæteris dissipatis, pedestri itinere Tarentum ægrè peruenit: ac pubem statim suis militibus inseruit, ne seorsim instructi, belli tempore nouis rebus studerent, eademque forsitan de causa theatrum clausit: & conuiuiorum comessationumque cœtibus interdictis, adolescentes aut in armis exerceri, aut per totos dies in foro agere iussit. Quarum rerum molestia quibusdam se subducẽtibus, suos portis præfecit, qui neminem exire paterentur. His igitur

Fabius Maximus pro filio deprecatus, Samnites vincit.

Seditio ob nouas tabulas.

Tarentinũ bellum.

Pyrrhus.

Cineas Pyrrhi legatus.

Milo.

Pyrrhus Tarenti pro domino se gerit.

Igitur rebus & commeatus suppeditatione, & satellitum in ædes receptione oneratos, sera pœnitentia Tarentinos inuasit, quòd non socium sed dominum acciuissent. Pyrrhus verò ne ad Romanos his de causis inclinarent veritus, Reipublicæ gerendæ, tractandoq́; populo idoneos, partim per causas aliquas in Epirum ad filium misit, partim clàm sustulit. Aristarchum verò summũ apud illos virum, & eloquentia præstantem, sibi conciliauit, vt ob suam familiaritatem populo suspectus esset. Sed cùm ei nihilominus fidem esse cerneret, in Epirum ire iussit: qui cùm restagari non auderet, se illò nauigaturum simulans, Romam est profectus. Quæ cùm Tarenti agerentur, Romani Pyrrhi aduentu minimè læti, tum quòd Italiam infestam haberent, tum quòd illum bellicosum & inuictis munitum esse copijs fama ferebat, delectibus habitis, coactáque pecunia, socijs ciuitatibus præsidia imposuerunt, ne illæ quoque deficerent: & quas nouis rebus studere velle, præsenserant, earum principes mulctarunt. Prænestinos autẽ quosdam vesperi in vrbem adductos, ærario custodiæ causa incluserũt: vt vetus oraculũ quoddam impleretur, quo prædictum fuerat, illos Romanum ærarium occupaturos. cuius hic euentus fuit, vt ibi necarentur. Contra Pyrrhum, Tarentinos, eorúmque socios Valerium Leuinum miserunt, parte exercitus in vrbe præsidij causa retenta. Is statim Roma profectus est, vt bellum quàm longissimè à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret: qui ab ijs vltrò lacesseretur, quorum se mœnia oppugnaturum opinabatur. Captóque munito & opportuno castello, præsidium in Lucanis reliquit, ne ad hostes se conferrent. Pyrrhus Leuini aduentu cognito, eductis copijs tempus terere, dum auxilia conuenissent, cupiens, superbas & minaces Leuino literas scripsit, in hanc sententiam: Rex

Valerius Leuinus consul contra Pyrrhum missus.

„ Pyrrhus Leuino salutem. Audio te exercitum
„ contra Tarentinos adducere. cæterùm eo di-
„ misso, ipse cum paucis ad me venito. nam si qua
„ inter vos controuersia est, ego ius vobis dicam:
„ & inuitos ea quæ æqua sunt, præstare cogam. Ei
„ Leuinus hoc modo respondit: Omnino mihi
„ Pyrrhe insanire videris, qui te inter nos & Ta-
„ rentinos iudicem constituas, priusquam nobis
„ pœnas dederis ingressus in Italiam tui. Itaque
„ cum toto exercitu veniam, & de te & Tarenti-
„ nis pœnas sumã. Quid enim verbis & nugis mi-
„ hi opus est, cum Marte iudice, autore nostri generis, causam disceptare liceat? Hoc responso dato, properat: & flumine interiecto castris positis, speculatores aliquot comprehendit: quos per castra circumductos, seq́; alium longè maiorem habere exercitum gloriatus, dimisit. Quo facto perculsus Pyrrhus, pugnam detrectauit, tum quòd fœderati eius nõdum conuenissent, tum quòd Romanos in hostili agro commeatus penuria laboraturos sperabat. Eadem Leuinus quoque reputans, cõfligere quam primùm statuit: & quia milites & Pyrrhi famam, & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita se parat, vt cum Pyrrho vel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare videretur, & ipse milites suos ad pugnam cohortatus, Leuinum flumen iuxta castra transire conantem, prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi se continens, equitibus per speciem prædæ petendæ ablegatis, mandat, vt longè prouecti, traijciant. qui cùm ex improuiso terga hostium inuasissent, & ordines turbassent, Leuinus amne superato, prælium & ipse init. Sed Pyrrhus dum suis fugientibus suppetias venit, equo ex vulnere amisso periisse putabatur: vnde Epirotis animi imminuti sunt, Romanis creuerunt, mutata prælij facie. quo rex intellecto, vestem insignem dat Megacli induendam, eúmque passim circumuehi iubet, vt se viuere arbitrati, hostes terrerentur, sui confirmarentur, ipse priuati habitu cum roto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur, & vbique laborantibus succurrens, suos multum iuuat. Pugna igitur initiò magna diei parte anceps fuit, donec quidam Megacle occiso, se Pyrrhum occidisse ratus, effecit vt hostes idem crederent. Tum verò & Romanis aucti sunt animi, & hostes cesserunt. Pyrrhus autem abiecto pileo, nudo capite circumiens, pugnæ fortunam mutauit. & cùm Leuinus equites, quos extra aciem in insidijs habebat, à tergo in hostes incurrere iussisset, signum elephantis sustulit. Ibi ex inusitato belluarum conspectu, & horrendo barritu, armorúmque sonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant: tum ipsi Romani perterriti sunt, tum equi perturbati, sessores partim excutientes, partim vehentes fugerunt. Itaque abiectis animis in fugam versi, partim à viris qui in elephantorum turribus erant, occidebantur: partim ab ipsis belluatum manibus & dentibus multi conficiebantur, neque pauciores pedibus illarum proterebantur. Multos etiam equites insecuti sustulerunt: neque vllus euasisset, nisi elephantus vulneratus retrocessisset, & barritu suo cæteros turbasset. Nam cum ea de causa Pyrrhus à persequendo destitisset, Romani flumine superato in vrbem quendam Apuliæ peruenerunt. Multi etiam ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. Quare cùm ei quidam victoriam gratularentur: Si de- "
nuò, inquit, ita vicerimus, actum de nobis erit. "
& Romanos quamuis victos admiratus, si eis "
imperaret, se orbis terrarum imperio potitu- "
rum esse dixit. Ex ea victoris magnum nomen "
adeptus est, ac multi se ad eum contulerunt. Socijs cùm venissent, ob moram nonnihil castigatis, partem manubiarum dedit. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœsti Leuino supplementum miserunt: & Tyberio ex Hetruria reuocato, vrbem præsidijs firmarunt. nam Pyrrhum ad eam tendere audierant. Leuinus verò saucijs curatis, & dispersis recollectis, acceptísque missis ex vrbe militibus, Pyrrhum assectando vexauit: & Capuam, cuius illum capiendę esse cupidũ audierat, occupatam defendit. Eo consilio frustratus Pyrrhus, Neapolim

Pyrrhus Leuinum elephãtorum potissimũ opera superat.

contendit: qua cùm potiri non posset, ad Romam occupandam propetans, & per Hetruriam transiens, vt eam quoq; gentem sibi adiungeret: vbi eos cum Romanis fœdus percussisse didicit, & Tiberium sibi obuiam ire, Leuinum à tergo sequi: ne ab eis in regione ignota circumueniretur timens, vlterius non est progressus. Vt verò recedenti & Campaniæ fines ingresso, Leuinus cum exercitu longè maiore quàm prius habuerat, se ostendit: Hydræ instar, inquit, Romanorum legiones cædendo renascuntur. & aciem instruxit ille quidem, sed non commisit prælium. Nam cùm suos milites clypeos hastis pulsantes, clamorem tollere, & classica canere, & elephantos barrire iussisset, vt Romanos ante congressum perterrefaceret: illi autem longè ferocius reclamassent, vt ipsius milites consternarentur: pugnam inire, sacra inauspicata causatus, noluit: sed captiuos Tarentum reduxit, ibique Romanorum legatos pro captiuis redimendis missos, Fabricium & cæteros, honorificè benignéque excepit sperans eos pacem petituros, & vt victos leges accepturos. Cæterùm Fabricio pro captis in bello id precium offerente, quod vtrinque conuenisset: quia pacis nullam mentionem fecerat, animi dubius, seorsim, vt solebat, cum amicis, de reddendis captiuis, deque bello administrando deliberauit. Milone autem suadente, vt neque captiuos redderet, neque pacem faceret, sed Romanis iam victis, etiam reliquias belli persequeretur: Cyneas planè contrarium censuit. Nam & captiuos gratis esse reddendos, & legatos atq; pecuniam Romam mittendos, pacis & fœderis impetrandi causa. cuius sententiæ & cæteri & ipse Pyrrhus assensi, legatis accersitis: Neque prius, inquit, Romani mea sponte vobis bellum intuli, neque nunc infero. Amicus enim vester esse cupio. Itaque captiuos gratis vobis reddo, & vt pacem mecum faciatis, peto. Hæc cùm legatis omnibus dixisset, & pecuniam partim dedisset, partim promisisset, cum Fabricio seorsim hoc modo egit: Cùm omnium Romanorum amicitiam expeto, tum verò tuam, quem virum bonum esse video, & vt pacem mihi conficias peto. Hæc cùm diceret, munera quoque multa ei obtulit. At ille: Pacis, inquit, studium in te Pyrrhe laudo: & pacem, modò ea nobis prosit, tibi conficiam. neque enim postulabis, cùm me bonum virum esse dicas, vt aliquid agam contra patriam. Sed nihil munerum illorum quæ mihi offers, accipiam. Nunquid enim me verè bonum virum esse censes, an non? Nam si malus sum, cur munera mihi largiris? Sin bonus, cur ea me accipere iubes? Scito autem me abundare opibus, sorte mea contentum, neque plura desiderantem. Te verò, etsi ditissimus es, extrema inopia laborare nam neque Epiro, neque cæteris quæ habes, relictis huc traiecisses: si illis contentus, plura non desiderares. His dictis, legati captiuis receptis abierũt. Pyrrhus autem Cyneam cum multo auro & ornamentis muliebribus omnis generis Romã mi-

Pyrrhus consilium Romæ oppugnandæ mutat.

Pyrrhus Romanis captiuos reddit, eorumq; pacem expetit.

Cyneas Romã le-

sit: vt etsi ex viris aliqui aduersarentur, vt vxores eorum ornamentia illectæ viros etiam corrumperent. Romam profectus Cyneas, non statim senatum adijt, sed aliàa aliud causando moratus, potentum ædes circumijt, eósque & verbis & muneribus sibi cõciliauit. Cùm iam multos sibi deuinxisset, curiam ingressus, dixit: Pyrrhus rex se venisse ait, non vt bellum vobiscum gereret, sed vt Tarentinos supplices sibi factos reconciliaret. Prçterea captiuos sine precio vobis restituit: & cùm agrum vestrum vastare, & vrbem oppugnare potuisset, se in numerum amicorum & sociorum vestrorum inscribi petit. Iam quamuis sibi vos multum commodaturos credit, plura se tamen & maiora in vos beneficia collaturum existimat. Hæc cùm maximæ senatorum parti ob largitiones & captiuos redditos placerent, tamen nullo responso dato, plures dies in deliberando consumpserunt: cúmque varia dicerentur, sententia de pace facienda vicit. Quo Appius cæcus cognito, in senatum delatus (nam ob ætatem & cladem oculorum domi se continere solebat) negauit è republica esse vt pax cum Pyrrho fieret. & monuit, Cyneam statim vrbe pellendum esse: per eúmque Pyrrho significandum, vt domum reuersus, siue de pace, siue quid aliud vellet, legatos mitteret. Hæc Appio locuto, senatus nihil cunctatus, statim consentientibus animis decreuit, Cyneam eodem die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum in Italia versaretur, bellum irreconciliabile indicendum esse. Captiuos verò, militari quadam ignominia notarunt, ijs neque contra Pyrrhum vsi, neque vsquam alibi vniuersis, ne quid coniuncti nouarum rerum molirentur, sed alios in alia præsidia miserunt. Per hyemem vtrinque se instruxerunt. Vere instante Pyrrhus impressione in Apuliam facta, multa vi, multa deditione occupauit: donec Romani ad Asculum oppidum contra eum castra posuerunt, ac dies complures mutuo metu quieuerunt. Nam Romani Epirotas vt victores timebant, Epirotæ Romanos vt desperatos. Interea cùm nonnulli rumore sparso, Decium ad deuouendum semetipsum exemplo patris & aui paratum esse, Epirotas perterrefacerent: ex illius enim obitu omnes perituros: Pyrrhus suos milites hortatus est, ne desperarent, aut percellerentur huiusmodi verbis. neque enim vnius hominis obitu multos debellari posse: neque incantationem, aut præstigias vllas, plus quàm viros & arma valere. Quæ cùm dixisset, & orationem suam rationibus approbasset, exercitum confirmauit. indignatoq; habitu, quo Decij se deuouissent, monuit, si quem ita ornatum cernerent, ne eum occiderent, sed viuentem comprehenderent. Decio verò nunciari iussit, facinus illud ei non successurum: & si viuus caperetur, malè periturum esse minatus est. Ad quæ Coss. responderunt, nulla re tali sibi opus esse. Si enim alioqui omninò superiores illo futuros. & cùm profundum flumen castra medium dirimeret, sciscitati sunt, vtrũ ipse impunè transire, se digressis, an sibi transeundi pote-

gatus, re iectis discedit.

Appius cæcus pacem impedit.

Pyrrhus deuotionẽ Decij contemnendã esse monet.

potestatem dare mallet: vt æquali pugna vtrisque copijs integris congressis, de fortitudine certum fieri iudicium posset. Hanc opinionem cum Romani Pyrrho terroris incuriendi causa dedissent: ille multum elephanris frerus, eos flumen transite passus est. Romani verò cùm alia præparatunt, tum aduersus elephantos ferratas hastas, antennarum instar curribus insertas, & vndique eminentes paratunt, vt cùm alla tum ignem inde eiaculantes, belluas repellerenr. Cùm ad manus ventū esset, Romani Græcos serò quidem, sed tandem repulerunt, donec Pyrrhus elephantis in auxilium, non quà falcari currus stabant, sed in alteram partem adductis, equiratum Romanū terrore belluatum ante congressum profligauit, sed pediribus patum incōmodauir. Interea quidam Apuli Epirotarum castra aggressi, causa victoriæ Romanis extiterunt. Nam cùm Pyrthus aliquot ex ijs qui pugnabant, contra eos misisset, reliqui omnes turbati, & tentoria capta esse, & illos fugere opinati, inclinatunt, eorúmque mulri cæsi sunt: Pyrthus ipse, & ex præcipuis complures vulnerari, ac pòst tùm ob cōmeatus, tū medicamentorum inopiam grauitet afflicti. Quamobrem Tatentum discessit, antequam id Romani sensissent. Consules, etsi flumen pugnandi causa transierunt, tamen cùm audissent hostes omnes dissipatos esse, in vrbes Apuliæ hybernatum reuersi, propter vulneratos milites, illos persequi non potuetunt. Pyrrhus verò cùm alia instruxit, tum milites & pecunias domo aduehi iussit. sed cum Fabricium & * Pappum Coss. lectos in castra petuenisse cognouisset, in ea sententia non permansit. Nicias verò quidam, qui fidus illi esse credebatur, ad Fabricium se contulit, se Pyrrhum dolo interfecturum pollicens.

Pyrrhus à Romanis profligatur.

„ Quod facinus indignè ferens Fabricius (virtu-
„ te enim & viribus, non dolo superandos hostes, quemadmodum Camillus censebar) insidias Pyrrho indicauit. Quare illum ita obstupefecit, vt denuò Romanis caprinos gratis testitueter, & per legatos pacē peteret. Vt autē Romani de pace nihil respondebant, sed eum tum quoque, cùm Italia excessisset, de pace agere iubebant, & vrbes ei fœderatas infestabanr & expugnabant, animi dubiū ea tes erexit, quòd à Syracusanis quibusdam (nam ex quo Agathocles decesserat, seditionibus agitabantur) accersebatur, & vrbem & semetipsos illius fidei permirtenribus. Concepta enim spe totius Siciliæ potiundæ Milonem ad Tarentum, cæteraq; tutanda in Italia reliquit: ipse, vt breui reuersutus, discessit. Et à Syracusanis exceptus, summa rerum ipsi permissa, rursus breui spacio temporis tantus euasit, vt Carthaginēses illius metu ex Italia militem conducerent. Sed celeriter ea fortuna mutata est in contrarium: quòd multos ex primoribus sibi suspectos partim pellebat, partim necabat. Carthaginenses enim, cùm eum nec priuatis viribus valere, neque popularium habere studia cernetent, bellum strenuè administrarunt: eúmque Sytacusanorum exulibus suscipiendis, malè tractarunt. Vnde non Sytacusas duntaxat, sed totam Siciliam deseruit. Romani verò per eius absentiam confirmatis animis, ad vltionem eorum, à quibus accersitus fuetat, conuersi, Tarentinorum vindicta in aliud tempus dilata, Rufini & Iunij Consules ductu & auspicijs Samnium inuaserunt: agrísque vastatis, castella quædam ab incolis deserra occuparunt. Samnites enim in montes * Cranitas, qui à coruorum frequentia sic dicuntur, charissima pignora, & preciosissima quæque contuletunt. Romanis igitur per contemptum eos montes conscendere ausis, asperos atque arduos, multi occubuerunt, multi capti sunt. Eius cladis culpam Consules alter in alterum conferentes, de communi sententia bellum getere destiterunt. ac Iunius partem Samniricæ ditionis vastauit: Rufinus Lucanos & Brurios afflixit: & ad Crotonem recuperandam profectus est, quæ defecerat à Romanis, accersitus à familiaribus suis. Sed cæteri ante aduentum eius, præsidium, cui Nicomachus præerat, à Milone accersiuerant. Cuius rei ignarus, cùm, vt ad amicorum mœnia negligentius accessisset, subita hostium eruptione cladem accepit: deinde arte quadam vrbe potitus est. Duos enim capriuos, transfugatum titulo Crotonem misit: quorum alter dieeret, eum desperata vrbis expugnatione Locridem, à quo proditoribus vocetur, discessurum: alter deinde affirmaret, eum iam in itinere esse. Quæ oratio vt esser probabilior, sarcinis collectis se properate simulanir. Id Nicomachus verum esse ratus (nam speculatores idem renunciabant) Crotone deserra, per viam breuiorem celeriter Loctos contendir. Quò cùm peruenisset, Rufinus conuerso ad Crotonem itinere animaduertente nemine, quòd & prætet expectationem aderat, & nebula conspectum eripuerat, vrbem cæpit. Quo Nicomachus cognito, Tarentum reditutus, cùm in itinete in Rufinum incidisset, multos amisit: Locri ad Romanos se cōtulerunt Sequente anno Romanis expeditione contra Samnium & Leucadem suscepta, belloq; Brutios adortis, Pyrrhus Sicilia expulsus, & in Italiam teuersus, permolestus fuit. Locros, qui Romano præsidio cæso defecerant, recepit: sed à Rhegij oppugnatione repulsus, & ipse vulneratus est, & multos milites amisit. Inde in Locridem profectus, & quibusdam aduersæ factionis mulctatis, frumentóque & pecunia à cæteris acceptis, Tarentum redijt. A Samnitibus, quos Romani grauiter vtgebant, in auxilium euocatus, in fugam versus est. Nam cùm pullus elephanti vulneratus, sessoribus excussis, matrem passim quæreret, eáque perturbata etiam cæteri elephanti concitati essent, sine discrimine permista sunt omnia: sed tandem Romani multis occisis, & VIII. elephantis captis, castris etiam potiti, vicetunt. Pyrrhus verò cum paucis equitibus Tarentum tefugit, atq; inde in Epitum nauigauit, vt tediturus, Milone cum præsidio Tarenti relicto: dataque sella, quæ loris è Niclæ ob proditionem occisi pelle constricta erat. Ac Niciam quidem

Pyrrhus Siciliā non diu tenet.

Romani Samnites oppugnāt.

** Si cum aliquo autore possem montes Cornetanos vel Corneos dicerem.*

Rufinus Crotone & Locris potitur.

Pyrrhus in Samnio vincitur.

quidem ita victus est. Tarentinos autem aliquot adolescentes ob dicteria quædam puniturus, rogauit, cur ea petulantia vsi essent? Qui cùm respondissent, se longè plura & acerbiora in eum fuisse dicturos, nisi vinum defecisset: eos cum risu dimisit. Pyrrhus igitur illustrissimus imperator, qui multũ terroris Romanis iniecit, quinto anno relicta Italia, & in Græciam expeditione suscepta, non multò pòst Argis perijt. Mulier enim quædam, vt fertur, eum prætereuntem videre cupiens, è superiore loco delapsa, occidit. Eodem anno Fabricius & Pappus censores facti, cùm alios equites & senatores, tum Rufinum, quamuis dictatorium, atq; iterũ consularem, notarunt, quòd decem pondo argentea vasa habebat. Ita Romani paupertatem non in parum habendo, sed in multum cõcupiscendo positam esse crediderunt. eaq; de causa magistratibus & alijs ob Rempublicam peregrè abeuntibus, viaticum & annulus è publico dabatur. Tarentini quidam Milonem, à quo malè accepti fuerant, Nicône duce aggressi, cùm nihil profecissent, castello quodam suæ ditionis occupato, eum infestarunt. Eccùm didicissent, Romanos contra se bellum moliri, legatis Romam missis, pacem impetrarunt. Ptolemæus item Philadelphus, Ægypti rex Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis misit, & amicitiam pepigit. Quo Romani delectati, vicissim legatos ad illum miserunt: qui magnificè ab illo donati, munera in ærarium referre voluerunt, sed ea senatus non admissa ipsos habere iussit. Post hæc Samnites per Caruilium subegerunt, Lucanos & Brutios per Papyrium vicerunt. Idem Papyrius etiam Tarentinos domuit. Qui cùm Milonem ægrè paterentur, & à suis, Miloni, vt dictum est, infestis vrgerentur: Carthaginensium opem implorarunt, Pyrrhi cognito interitu. At Milo in angustias redactus, Romanis terra, Carthaginensibus mari prementibus, arcem Papyrio ea conditione tradidit, vt sibi cum pecunijs & militibus incolumi discedere liceret. Inde Carthaginenses, vt Romanis fœderati, recesserunt: vrbs Papyrio deditionem fecit, armis & nauibus traditis, murisq; dirutis, & diruto imposito. Tarentinis subactis, Romani Rhegium inuaserunt: quòd Crotonem proditione captam euertissent, & Romanos in vrbe deprehensos occidissent: Mamertinos Messanæ habitatores, à Rheginis ad belli societatem euocatos, pactione obstrinxerunt. Sed dum Rhegium obsident, & cibariorum penuria & alijs incommodis sunt conflictati: donec ab Hierone frumento & milite adiuti, vrbem expugnatam, veterum ciuium reliquijs reddiderunt: de ijs qui eam per insidias oppresserant, supplicium sumptum est. At Hieron neque patrio genere nobilis, & matre ancilla natus, toti penè Siciliæ imperauit, Romanorum amicus & socius appellatus. Qui cùm post Pyrrhi fugam Syracusis potitus, Carthaginenses insulæ imminentes formidaret, ad Romanos inclinauit, eosq; primo illo beneficio frumenti & auxiliorum demeruit. Post hæc sæuissima hyeme Tyberis in magnam altitudinem conglaciauit, arbores aruerunt, Romani afflicti sunt, iumenta ex pabuli inopia perierunt. Anno sequente Lollius Samnis Romæ obses, fuga elapsus: manúque facta, & munito suæ regionis castello occupato, latrocinium exercuit. Eum cum suis, qui conuenæ erant, & inermes maiori ex parte, Q. Gallus & C. Fabius comprehenderunt. Sed Caricinorum oppugnatio, apud quos prædam reposuerant, difficilis fuit. Denique verò transfugarum opera, noctu superato muro, in tenebris penè cæsi fuissent, non ob noctem illunem, sed propter niuium procellas. Cùm autem luna illuxisset, subitò castellum expugnarunt. Eo tempore auctis opibus, Romani drachmas argenteas vsurpare cœperunt. Deinde Calabriæ arma intulerunt: id crimini dantes, quòd Pyrrhum recepissent, & socios infestassent: sed re uera ob eam causam, vt Brundusium subigerẽt, propter portuum commoditatem, & facilem in Illyriam & Græciam traiectum. Eodem enim vento spirante, ex eo portu & soluere, & in eundem appellere licebat. Voti compotes facti, colonos non modò Brundusium, sed & in alia loca miserunt. Quæ cùm perfecissent, & altius ascenderent, non sunt elati: sed Q. Fabium senatorem, ob contumeliam legatis factam, Appolloniatibus, qui in sinu Ionio habitant, dediderunt: quem illi acceptum, incolumem domum remisere. Q. Fabio & Æmylio Coss. ad libertatem Vlsineis fœderatis suis restituẽdam, militarunt: qui cùm Tyrthenorum antiquissimi essent, & potentiam & mœnia fortissima sibi pararant, & Republica bonis ornata legibus vtebantur. Quibus de causis aliquando bello suscepto, Romanis longissimo tempore restiterunt. Sed subacti, atque in delicias delapsi, Reipublicæ administrationem, & bella ferè gerenda, seruis commiserunt: eósque tandem eò euexerunt, vt opibus atque animis elati, ipsi sese in libertatem assererent, & dominas suas vxores ducerent, & dominis succederent, atque in senatum legerentur, & magistratus inirent, & ipsi omnem autoritatem obtinerent, cæteraque omnia. Iniurias à dominis sibi factas, maiore petulantia in illos reiecerunt. Veteres igitur ciues, cùm eos neque ferre, neque suis viribus vlcisci possent, clàm legatos Romam miserunt, qui precibus secretò impetrarunt, vt senatus, ne res palàm fieret, in priuatis ædibus conueniret. Ac illi quidem, vt nemine audiente, deliberabant. Samnis autem quidam, ædium domini hospes, ægrotans, per incuriam ibi relictus, cognito senatusconsulto, monuit eos qui accusabantur. Illi igitur quæstionibus habitis de legatis, cùm quid ageretur, intellexissent, & illos & primores ciuitatis occiderunt. Quapropter Fabius à Romanis contra eos missus, omnes qui in aciem descenderant, profligauit, in fuga multos occidit, reliquos in vrbẽ cõpulsos oppugnauit. Vbi cùm ex vulnere occubuisset, serui rclumpta fiducia eruperunt: sed victi, atque obsidione ad famem redacti,

Pyrrhi interitus. *Decẽ pondo argenti cẽsoria nota castigatis.* *Tarentina seditio.* *Ptolemæus Philadelphus fit populi Romani amicus.* *Samnites domiti.* *Tarenti et Rhegij expugnatio.* *Hieron Siciliæ rex.* *Hyems sterilitatis causa.* *Lollius Samnis.* *Caricinũ castellum.* *Argentea moneta.* *Brundusiumcolonis Romanorum facta.* *Q. Fabij deditio.* *Vlsinei Hetrusci.*

dacti, deditionem fecerunt. Consul eos qui suis dominis magistratus eripuerant, excruciatos necauit, vrbem euertit: indigenas, & seruos qui in dominorum fide manserant, alibi collocauit. Ab eodem tempore Romani transmarina bella gerere sunt aggressi, prius classis instruendæ planè rudes. *Punici belli initia.* Cùm autem in mari versari cœpissent, in insulas, aliásque continentes traiecerunt. Sed cum Carthaginensibus primùm sunt congressi, nihilo neque opibus neque agri bonitate inferioribus, & in re nautica exercitatissimis: qui prærerea pedestribus equestribusq; copijs, & elephantis pollebant, & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliæ imperabant. vnde in spem Italiæ quoque subigendæ erigebantur. Nam præter alia superbiæ incitamenta, immodica quoque libertas animos eis faciebat. Eorum enim rex, annui magistratus, non diuturnę potestatis autoritatem habebat. ac si summa cupiditate & nimio studio incitati reges te formidarent. * Belli causæ prætendebantur à Romanis, quòd Carthaginenses Tarentinis opem tulissent: à Carthaginensibus, quòd Romani cum Hierone amicitiā inissent. Sed vera causa illa erat, quòd inuicem se suspectos habebant: & vtrique incolumitatem suam in eo sitam esse putabant, si alteros subegissent. Cùm sic affecti essent, huiusmodi occasio soluendæ pacis, & auspicandi belli incidit.

** Quædam et fortè nō pauca hic desiderari arbitratur.*

Mamertini. Mamertini, qui olim ex Campania coloniam Messanam deduxerāt, tum autem ab Hierone obsidebantur, opem Romanorum, vt quos cognatione attingerent, implorarunt: quibus alacriter auxilia sunt decreta. Neque enim obscurum erat, Mamertinos ad Carthaginenses transituros, si à Romanis destituerentur: qui subacta tota Sicilia, inde in Italiam transituri essent. Ea enim insula parum à continente distat: vnde olim Italiæ fuisse iunctam fabulantur. Ob situm igitur Italiæ tam propinquum, Carthaginenses inuitare videbatur: vt ea occupata, etiam oppositam continentem sibi vendicarent. & qui Messanam tenebant, etiam fretum illud angustum in potestate habebant. Romani verò auxilia Mamertinis decreta, ob causas quasdam non statim miserunt. Quare illi, vrgente necessitate, Carthaginenses implorarunt. Qui & supplicibus & sibi ipsis pacem cum Hierone confecerunt, ne Romani in insulam traijcerent, & vrbem atque fretum Hannone duce custodiuerunt.

C. Claudius malè rē gerit in Sicilia. Interea C. Claudius tribunus militum ab Appio Claudio cum paucis nauibus præmissus, Rhegium venit. sed cùm hostilem classem longè maiorem videret, traijcere non ausus, nauicula conscensa Messanam appulit: & cum Mamertinis ea collocutus est, quæ tempus ferebat. sed Carthaginensibus refragatis, tum quidem rebus ānfectis recessit. pòst autem, cùm Mamertinos in motu esse cognouisset (neque enim Romanis parēre volebant, & Carthaginenses ægrè patiebantur) rursus nauigauit: & præter alia ad persuadendum apta, se liberandæ ciuitatis ergò adesse dixit, & rebus in integrum restitutis recessurum. Carthaginenses verò aut recedere, aut quam iustam manendi causam haberent, exponere iussit. Cùm verò neque Mamertinus quidquam præ metu loqueretur, & Carthaginenses vrbem vi tenentes, nihil eum curarent: Satis, inquit, argumenti est vtrorúmque silentium, alteros iniustè agere (nam si causa freti essent, se defenderent) alteros libertatis esse cupidos. Si enim Carthaginensibus studerent, liberè illis auxilia promitterent. Quæ verba cùm Mamertini cum plausu & laudibus excepissent, Rhegium statim redijt: ac paulò pòst cum tota classe vi traijcere conatus, partim ob multitudinem & solertiam Carthaginensium, partim ob freti sæuitiam, & tempestatem subitò exortam, triremibus aliquot amissis cum reliquis ægrè tenuit Rhegium. Neque tamen ob eam cladem Romani mari abstinuerunt: sed Claudius naues refecit. Hanno causam rupti fœderis Romanis ascripturus, etiam captas triremes Claudio remisit, captiuósque restituit, eúmque ad pacem prouocauit. Sed cùm ille nullas conditiones admitteret, minatus est, se non passurum vt Romani vel manus in mari abluerent. Claudius verò freti natura considerata, captauit refluxum eius & ventum simul ex Italia in Siciliam ferentes: itaque in insulam traiecit, prohibente nemine. & Mamertinis in portu inuentis (nam Hanno cùm ciues suspectos haberet, arcem tuebatur) pro concione persuasit, vt Hannonem accerserent. Qui etsi descendere volebat, tamen veritus ne Mamertini de iniurijs sibi factis conquerentes, noui aliquid molirentur, in concionem venit: & multis verbis vtrinque frustra factis, à quodam Romano comprehensus in carcerem conijcitur, Mamertinis approbantibus. Sic ille tota Messana necessariò relicta, à Carthaginensibus mulctatus est: & vnà cum exercitu caduceator ad Romanos missus, per quem edicebant, vt Messanā relinquerent, & intra certū diem tota Sicilia excederent. *Romanorū et Carthaginensium certamina in Sicilia.* Romanis verò non obtemperantibus, Italos, qui apud ipsos stipendia merebant, occiderunt: & Hierone adiuuāte, impetu facto Messanam obsederunt: ac fretum custodierunt, vt neque milites, neque frumentum ad eos importarentur. Quo Consul iam appropinquans animaduerso, vt milites vbiq; in portu per causam mercaturæ faciendæ versantes inuenit, eos decepit, vt quàm minimo cum periculo fretum transiret: noctuq; clàm in Sicilia non procul à castris Hieronis appulit, eumq; statim aggressus est, se improuisa impressione maximum illis terrorem illaturum ratus. Verùm equites eius succubuerūt, sed grauis armaturæ milites superiores euaserunt. Hieron tum in montes, pòst Syracusas se contulit. quo Claudius amoto, Mamertinis sua præsentia recreatis, Carthaginenses iam destitutos inuadit; impetu in eorum castra facto, quę quodammodo peninsulæ instar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus. Angustissimæ autem fauces, quà solum patebat aditus, muro intercludebantur. Quò dum vi per multas ærumnas penetrare Romani studenr, telis

proli-

profligati recedunt. Aftos verò anctis animis, ex angustis faucibus eruptione facta, tanquam fugientes persecuturis, Romani conuersi repulerunt, multis occisis, vt nō amplius castris egrederentur, quamdiu Claudius Messanæ fuit. Qui cùm eos vi elicere non anderet, ad Syracusas & Hietonem conuertit animum, præsidio Messanæ relicto. Erut ipse vrbem oppugnabat, sic ciues aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis fauente victoria. Et Consul aliquando in angustiss redactus, captus esset, nisi antequā circumueniretur, ad Hieronem de pacis conditionibus legatum misisset. Nam cùm quidam venisset, cum quo de pace tractaret, inter colloquendum paulatim recessit, donec in tuta peruenit. Et quia vrbs facilè capi non poterat, & obsidio cùm ob penuriam commeatus, tum propter luem in exercitu grassantem, facultatem non habebat, recessit. Syracusani autē sequentes, cum dispersis colloquebantur: ac pacem fecissent, si etiam Hieron consentire voluisset. Consul præsidio Messanæ relicto, Rhegium traiecit. Romani Hetruriæ rebus compositis: atq; Italia planè pacata, Carthaginensium autē viribus crescentibus, vtrumq; Consulem in Siciliam ire iusserunt. Igitur Valerius Maximus & Octacilius Crassus, tam seorsim quàm vnà insulam peragrantes, multos id deditionem acceperunt: ac locis plerisq; adiunctis, Syracusas contenderūt.

Hieron se cũ Romanis coniungit.

Quorum successibus Hieron territus, redditis vrbibus quas eis ademerat, promissáq; pecunia, & captiuis dimissis, pacem petijt, atq; impetrauit: quòd Consules, eius opibus adiunctis, Carthaginenses à se facilius debellari posse rebantur. Pactis firmatis, ad alias vrbes, in quibus Punica præsidia erant, conuersi, atq; cæteris repulsi *Segestam vltro se dedentem acceperunt. Ciues enim ob necessitudinem sibi cum Romanis intercedentem (nam suum quoque ortum ad Æneam autorem referebāt) Carthaginensibus cæsis, illorum fidei se commiserunt. Consulibus ob hybernum tempus Rhegium reuersis, Carthaginenses maiorem copiarum partem in Sardiniam transtulerunt, vt inde Romanos aggrederentur: atq; aut penitus Sicilia pellerent, aut si traiecissent, vites eorum carperent. Sed neutrum eis successit, Romanis & sua tuentibus, & Siciliam cum iustis copijs, Posthumij Albini & Q. Æmylij ductu atq; auspicijs, defendentibus.

** Græci Egestam dicunt.*

Hannibal Gisgonis filius.

Qui cùm in insulam venissent, Hannibalem Gisgonis filium Agrigenti obsiderunt. Quo Carthagine audito, Hanno cum magna manu auxilio missus, Heracleæ, quæ parum Agrigento distat, bellum gessit: ac multa magnáque prælia sunt commissa, primùm Hannone Consules, deinde Consulibus Hannonem prouocantibus. Nam dum Romani copiam cibariorū habebant, numero militum inferiores, pugnā detrectabant, se fame vrbē expugnaturos sperantes: cùm verò frumento deficerent, ad decertandū alacres facti sunt.

Hanno.

Hanno verò pugnādi copiam eis facere noluit, veritus ne alacritate illa in insidias pelliceretur. Vnde factum est, vt & alij Romanis tanquam victoribus studerent: & Hieron antè segniter auxiliari solitus, tum frumentū summitteret, vnde Romani animos receperunt. Hanno quoque pugnam committere instituit, etiam Hannibalem eruptione facta Romanos à tergo cæsurum sperans. Quo Consules animaduerso cùm quiescerent, & Hanno per contemptum vsque ad vallum accessisset, aliquot miserunt, qui ei à tergo insidiarentur. Illoq; sub vesperam securè & contemptim exercitum reducente, Romani tam ex vallo, quàm ex insidijs eum aggressi, multam & hominum & elephantorum cædem ediderunt. Interea Hannibal Romanorum castra adortus est, sed repulsus à custodibus, Hanno castris des[er]tis Heracleā confugit. Hannibal noctu Agrigenro profugiendi capto consilio, ipse quidem clam euasit: cæteri autem deprehensi, partim à Romanis, multi ab Agrigentinis sunt occisi: qui tamen ea re veniam non impetrarunt, sed opibus direptis omnes venierunt. Consules Messanam in hyberna concesserunt. Carthaginenses Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum successorem dederunt, Imperatorem, Hannibale filio excepto, inter suos præstantissimum: qui cum Siciliam ipse tueretur, Hannibalem classi præfectum in Italiam, oræ maritimæ infestandæ causa misit, vt Consules ad se retraheret. Sed fefellit eum opinio. Nam præsidijs vbiq; in mari collocatis, in Siciliam profecti, nihil memorabile gesserūt. Hamilcar verò metuens, ne Galli milites, ob stipendia nō integra numerata indignantes, cum Romanis se coniungerent, ad quandam Romanam vrbem per proditionem scilicet occupandam & diripiendā eos misit: subornatis transfugis, qui Coss. Gallorum aduentum nunciarent. Ita illi omnes insidijs excepti perierūt, sed & Romanorum multi occubuerunt. Consulibus domum reuersis, Hamilcar etiā Italiæ oram classe vastauit, & quasdam Siciliç vrbes subegit. Quo Romani audito, classem instruxerunt, cui Consulum alter Cn. Duillius est præfectus, collega eius Cn. Cornelius in Siciliam missus, qui cum bello terrestri, quod mandatum ei fuerat, neglecto, nauib. quas habebat, Liparæ, spe proditionis dolo Carthaginensium fama appulisset, à Bode Hannibalis legato est circunuentus. Cùm autem ad defensionem se pararet, ille Romanorum audaciam veritus, eos ad pacis conditiones prouocauit. cumq; Consuli & tribunis militum persuasisset, vt ipsius triremem cōscenderent, quòd cum præfecto classis colloquerentur, eos Carthaginem misit, cæteros non repugnantes cæpit. Deinde Hannibal Italiam vastauit: Hamilcar Segestam petijt, vbi maxima pars Romani peditatus erat. & C. Cæcilio tribuno militum opem illi ferre volēti, per insidias multos milites occidit. His Romani cognitis, præfectum vrbis statim ablegarunt, & Duilliū maturare iusserunt. Qui cùm in Siciliam venisset, Pœnos vidit; Carthaginensium crassitudine & magnitudine Romanis inferiores, sed celeritate remigij, & nauigandi varietate superiores esse vidisset: machinas quasdam, ancoras, manus ferreas longis contis præfixas, aliaq; eius generis fabri-

Hannonis & Agrigentinorũ clades.

Hamilcar.

Hannibal.

Gallorum cædes per dolũ Hamilcaris.

Cn. Cornelius Coss. dolo Bodis Liparæ capitur.

Cn. Duillius Pœnos classe vincit.

fabricauit,quibus hostiles naues attraherentur: ac transitu in illas facto,sui cum Carthaginensibus,veluti in terrestri pugna, cominus dimicarent. Carthaginenses cùm Romanas naues crebra remigarione circũdatas, subitò inuasissent, aliquandiu æquo Marte certatum est: deinde verò Romani superiores facti,multos demerserunt,multos cæperunt. Hannibal sepriremi, in qua pugnabat, cum triremi commissa, veritus ne caperetur, in aliam nauim saltu facto euasit. Hoc naualis prælij exitu Romani multis spoliis aucti sunt. Carthaginenses verò Hannibalem ob acceptam cladem occidissent, nisi eos statim,veluti rebus adhuc integris,petcontarus esset, vtrum nauali prælio decertare iuberent, nécne? Cum assensi essent, vt qui classibus gloriarenrur: subiecit, Nullum suum peccatum esse,qui eadem spe,qua ipsi,pugnam iniisset. Cõsilium enim in sua potestate, euentum penes fortunam fuisse. Sic illi vita concessa est, imperium abrogatum. Duillius peditatu sibi abiuncto,Segestanos liberauit, Hamiclare nec ad manus venire auso: & socijs ciuitatibus firmatis, elapsa æstate Romam redijt. Post eius abitum Hamilcar Drepanum (est autem portus opportunus) munijt, eóque res maximi precij contulit: & Erycinis omnibus expulsis, atque vrbe euersa,ne locus munitissimus Romanis ad bellum gerendũ vsui esser, vrbes alias vi, alias protdirione cæpit: ac nisi à C. Floro, qui ibi hybernabat, cohercitus fuisser, totam Siciliam subegisset.

C. Florus Hamilcari resistit.

Sardinia. Corsica.

L. Scipio eius collega exetcitum in Sardiniam & Corsicam duxit, insulas in Tyrrheno mari sitas, tam exiguo interuallo separatas, vt ex longinquo provna habeantur. Ac primùm Corsicæ principe vrbe Valeria vi capta, reliquis citra laborem est potitus. in Sardiniam nauigaturus. cùm classem Carhaginensem conspexisset, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priusquam ad manus veniretut,fugisset, Olbiam vrbem inuasit. Vbi nauium Carthaginensium conspectu terrirus(nec enim à peditatu satis ad pugnam paratus erat) domum versus iter intendit. Eo tempore cùm alij capriui,tum Samnites, quorum complures ad naualem instructionem venerant,Romæ insidiari decreuerũt. Quo Erius Potilius auxiliorum dux cognito, se eis assentiri simulauit,vt omnia eorũ consilia cognosceret. Quia verò illa deferre non poterat à Samniribus vndique circundatus, eis persuasit, vt cùm senatus haberetut, in foro congressi, vociferarentur, in demetiendo frumento fraudem sibi esse factam. Quod cùm illi fecissent, accersitus, vt tumultus autor, insidias exposuit: ac tum quidem sedirione sopita, illi sunt dimissi. Noctu verò, cùm quiq; domini seruos suos comprehendissent, omnis coniuratio dissipata est.

Erius Potilius seruorũ coniurationẽ eludit.

Sequenti æstate Romani & Carthaginenses simul & in Sicilia & in Sardinia bellum gesserũt. Deinde cúm Atilius Latinus in Siciliam venisset, atque Mutistratum vrbem à Floro obsessam inuenisset: copijs illius vsus, cùm mœnia oppugnatet, oppidani principio cum Carthaginensibus ei fortiter restiterunt. Sed vxoribus & liberis lamentantibus, omissa defensione, Carthaginensibus noctu digressis, primo diluculo portas vltrò aperuerunt. Verùm Romani ingressi, nemini pepercerunt, donec Attilius pronunciari iussit prædã & homines eius fore qui cæpisset: Tum demum reliquis captis, vrbem direptam incenderunt.

Mutistrati excidium.

Inde Camarinam incitcumspectè aggressi, atque in loca insidijs occupata delapsi, omnes perissent, nisi M. Calphurnius tribunus militum, calamitatem eam arte correxisset. Nam cùm ex omnibus vnum tumulũ ob præcipitium non occupatum vidisset, ccc. à Consule milites petijt. quos cùm properè illò adduxisset, vt hostibus in se conuersis, cæteri effugerent, non deceptus est Nam hostes eorum imperu perculsi, Consule cum suis, vt iam captis, relictis, contra Calphurnium concurrerũt: & atroci pugna commissa, multi etiam ex illis, sed illi ccc. omnes perierunt, præter vnum Calphurnium: qui cùm præ vulneribus instar mortui inter cadauera iacuisset, viués repertus, euasit incolumis.

M. Calphurnius ccc. militum interitu salutem totius exercitus redimit.

Interea verò dum ccc. pugnant, etiam Consul Attilius, euitato periculo, Camarina & alijs vrbibus partim vi, partim dedirione subactis ad Liparam proficiscitur. quàm cùm Hamilcar clam noctu occupasset, subita eruptione facta, multos cæcidit. C. verò Sulpitius non modò Sardiniæ pleraq; loca infestauit: sed successibus elatus, etiam contra Lybiam iter intendit. Ac Carthaginenses cum Hannibale soluerunt, patriæ meruentes sed vento aduerso tepulsi, ambo recesserunt. Deinde Attilius Hannibalem per subornatos transfugas, tanquam denuò in Africam nauigaturus, decepit. Cùm igitur celeriter è portu soluisset, Sulpitius contra eum inuectus, plerasque naues eius, præ caligine diu ignorantes quid rei esset, ac turbatas, demersit: reliquæ ad terram profugerunt, atq; inanes captæ sunt.

Romanorum nauales victoriæ.

Nam Hannibal cùm portum non rutum esse videret, ijs relictis, in vrbem Sulcos se conrulit: ibiq; orta contra eum seditione Carthaginensium, cùm solus ad eos prodijsset, perijt.

Hannibalis Gisconis filij interitus.

Ex eo tempore Romani securius agros populantes, ab Hannone victi sunt. Hæc eo anno gesta sunt: & continenter lapides de cœlo simul plures, grandinis instar, Romæ deciderunt. Idem in Albano, & alibi quoq; factum. Cõsules in Siciliam profecti Liparam oppugnarunt. Cùm autẽ sub Tyndario promontorio Carthaginenses in insidijs esse cognouissent, naues diuiserũt. Et cùm alter Consul semisse classis promontorium circumdedisset, tatus Hamilcar eum solũ esse, naues suas contrà eduxit. Sed reliquis etiam se ostendentibus, in fugam versus, maximam nanium partem amisit. Hoc successu elati Romani, Sicilia, vt iam suæ ditionis, relicta, Lybiam & Carthaginem petere ausi sunt, ductu & auspicijs M. Teguli & L. Manlij: qui ob virtutem prælati cæteris, cùm in Sicilia appulissent, insula ordinata, nauigationem Libycam adornarunt. Verùm Carthaginenses eorum aduentu non expectato, classe celeriter comparata, iuxta Heracleam cum eis congressi sunt. Cumq; diu æquo Marte pugnatum esset,

M. Regulus & L. Mãlius in Africam transeunt.

Romani tandem vicerunt. Hamilcar verò non amplius eis resistere ausus, & cùm spem haberet, domo sibi missum iri exercitum, tempus extrahere cupiens, Hannonē ad eos per speciem petendæ pacis misit. Quem cùm quidam comprehendendum esse clamitarent, quòd etiam Carthaginenses Cornelium fraude cæpissent: Si istud, inquit, feceritis, Afris nihilo iam præstantiores eritis. Ea tam opportuna adulatione incolumis euasit. Illi verò rursus in bellum incubuerunt. Ac Consules Messana profectos Hamilcar & Hanno diuisis vtrinq; circundare statuerunt. Sed Hanno eorum accessu non expectato, ad Carthaginem tutandam properauit. qno Hamilcar cognito, eodem loco mansit. Cęterùm Romani exscensu in terram facto, Aspidem vrbem inuaserunt: quos cùm ciues accedere vidissent, è medio excesserunt. Ita vrbem Romani vacuam cæperunt: eaq; ad belli gerendi commoditatem vsi, atq; inde erumpere soliti, agros vastarunt: & alias vrbes vi, alias deditione subegerunt, magnamq; prædam cæperunt: & transfugas, suorumque plurimos, bellis prioribus captos, receperunt. Cùm hyems superuenisset, Manlius cum manubijs Romá nauigauit, Regulus in Africa mansit. Carthaginenses verò omnis generis malis cōflictantes (nam & ager vastabatur, & finitimi alienabantur) intra mœnia conglobati se continuerunt. Regulo ad Bagradam flumen castrametato, draco ingens visus est, cuius longitudo pedum cxx. fuisse perhibetur, & pellis ostentationis causa Romam perlata esse. Lōgitudini tantæ totius moles corporis respondit. Enm post multos milites qui vel propius accesserant, vel è flumine biberant, deuoraros, Regulus militum copijs & catapultis confecit. Hamilcarem autem in syluoso tumulo castra habentem, noctu aggressus, mulros in cubilibus, mulros experrectos occidit. quòd si qui euaserant, ab ijs qui vias custodiebant, excepti perierunt. Sic magna pars Carthaginensium est absumpta, & multæ vrbes ad Romanos defecerunt. Itaq; ij qui in vrbe erant, veriti ne caperentur, caduceatores ad eum miserunt: vt eo tolerabili aliqua pactione amoto, imminens malum subterfugerent. Cùm autem multa perquàm molesta postularet, vt pacis conditiones nihil aliud quàm excidium iudicarent, paci bellum prætulerunt. Regulus enim ad id vsque tempus prospera fortuna vsus, animis & fastu adeò plenus fuit, vt Romam scriberet, se metu obsignatas habere Carthaginis portas. Idem affectus & eius militum, & ciuium Romanorum fuit. Vnde factū est, vt impingerent. Nam Carthaginensibus cùm alij, tùm Xanthippus Lacedæmonius auxilio venerunt. Qui Imperator creatus (nam ei & populus, cupidè summam rerum detulit, & Hamilcar cæteriq; principes vltrò cesserunt) cùm alia probè ordinauit, tum Carthaginenses à tumulis, in quibus præ metu agebant, in planiciem deduxit, vbi & equitatus eorum & elephantes plurimum poterant. Hic alijs temporibus quietus, expectauit dum Romani castra negligenter tuerentur,

Draco 120 pedū à Regulo occisus.

Regulus per superbiam calamitati viam parat.

Elati enim victoria, & Xanthippum vt Græculum (quo nomine per contemptum vtuntur) nihili facienres, securi agitabant. Sic affectos Romanos adortus, eorumq; equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos cæpit, atq; ipsum Regulum. Qua victoria Carthaginenses & si animos receperant, tamen captiuos conseruarunt: ne ij quoque, quos pridem Romani cæperant, occiderentur. Ac cæteros quidem bene tractarunt, Regulum autem omnibus modis afflixerunt. Nam & tantum sibi præbebant, vnde vitam sustentare posset, & continenter elephantū ad eum adducebant: à quo territus, neque animo neque corpore conquiesceret. Deniq; post has vexationes eum in carcerem coniecerunt. Suos etiam fœderatos crudelissimè tractarunt. Nam cum ea quæ promiserant, præstare non possent, eos dimiserunt, vt stipendia non multò pòst persoluturi. Sed vectores eorum iusserunt, ijs in deserta quadam insula expositis, clàm discedere. Xanthippum alij submersum ab alijs ferunt, abeuntem persecutis. alij nauem ei datam veterem, & ruinarum plenam, extrinsecus recens picatam, vt in ea per se submergeretur: quo is animaduerso, alia naui conscensa euaserit. Id verò factum, ne ab illo conseruati viderentur. Putabant enim, eo sublato, etiam rerum gestarum gloriam vnà perituram. Romanis ea clade mœstis, illud dolorem auxit, quòd Carthaginenses ad ipsam vrbem nauigaturos arbitrabantur. His de causis & Italiam præsidijs munierunt, & Consules M. Æmylium & Fuluium Plætinum ad Romanos, qui in Sicilia & Lybia erant, celetirer miserunt. Qui cum Sicilia præsidijs firmata, in Africam nauigarent, tempestate ad Corsuram delati, vastata insula, & præsidijs munita, perrexerunt. Ac tum acre prælium in mari commissum est cum Carthaginensibus. Hi enim annitebantur, vt Romanos è sua ditione penitus eijcerent: Romani verò, vt suos ex hostili terra recuperarent. Ancipiti pugnæ euentu Romani qui Aspide erant, à tergo Carthaginenses ex improuiso adorti, vtrinq; circumuentos vicerunt. Deinde Romani, etiam pedestri prælio victores, cæperunt, multos, quos propter Regulum & concaptiuos eius conseruarunt: abactaque præda, in Siciliam redierunt. Sed tempestate conflictati, multis amissis, cum reliquis nauibus domum redierunt. Carthaginenses autem & Corsuram receperūt, & in Siciliam traiecerunt. ac nisi Collatinum & Cn. Cornelium cum magna classe aduentare cognouissent, eam totam subegissent. Romani enim optimam classem celerrimè compararūt, & delectus fortissimorum virorum habuerunt: itaque firmati sunt, vt tertio mense in Siciliam redirent. Id factum anno ab vrbe condita quingentesimo. Ac Panormi vrbem inferiorem facilè cæperunt: sed in arcis obsidione difficultatibus conflictati sunt, donec præsidiarij commeatu destituti, Consulibus deditionem fecerunt. Carthaginenses autem, obseruatis nauibus eorum domum redituris, multas pecuniæ

Xanthippus Lacedæmonius Regulum capit.

Carthaginensiū in socios crudelitas.

Carthaginenses denuò à Romanis victi, Siciliā repetunt.

plenas

plenas cæperunt. Deinde Serullius Cæpio & C.
Sempronius Coss. Lilybæo frustra tentato, in
Africam transuecti, otam maritimam infesta-
tunt. in reditu incommodum ex tempestate cę-
perunt. Itaque populus existimans detrimen-
ta illa ex rei naualis imperitia capi, reliquo ma-
ri abstinere, & Italiam duntaxat paucis tueri
nauibus decreuerunt. Anno sequenti, P. Caius
& Aurelius Seruilius in Siciliam profecti, cum
alia loca, rum Himeram cæperunt, sed vacuam
ciuibus, quos Carthaginenses noctu asporta-
rant. Post hæc Aurelius nauibus ab Hierone ac-

Liparæ excidium.

ceptis, & Romanis omnibus qui in insula erant
assumptis, Liparam traiecit: ibiq; Q. Cassio tri-
buno militum relicto, qui eam sine pugna obsi-
deret, domum redijt. sed Q. mandato consulis
neglecto, vrbem aggressus, multos amisit. Qua
deinde Aurelius expugnata, omnes occidir, &
Cassio magistratum abrogauit. Carthaginenses
decreto Romanorum de re nauali cognito, clas
sem spe torius Siciliæ potiundi miserunt. Ac
dum ambo Coss Cęcilius Metellus & C. Furius
aderant, quieuerunt. Sed cum Furius Romam
redisset, Metello contempto, ad Panormum ac-

Cæcilius Metellus Hasdrubalem ad Panormum vincit.

cesserunt. Metellus cognita exploratorum præ-
senria, omnibus qui in vrbe erant conuocatis,
pro coucione edixit, vt sese inuicem prehensa-
rent: & quemuis rogando quis esset, quidq;
sgerer, hostes deprehendit. Carthaginensibus
autem ad pugnam se parantibus, per dies com-
plures metu simulato, effecit, vt elati animis au-
dacius mœnia oppugnarent. Signoq; dato, Ro-
manis subitò portis omnibus erumpere iussis,
facilè vicit in angustias redactos: vnde cùm eua-
dere non possent, in tanta & virorum & ele-
phantorum multitudine, turbabantur, Sed in-
terea classis Punica appellens, exitij causa in
primis eis fuit. Nam dum naues conscendere
contendunt, partim in mari perierunt, partim
ab elephantis & sese & homines vrgentibus
conculcati, parrim à Romanis occisi sunt. Ca-

Elephantes cxx. Romam perducti.

pti etiam multi & viri & elephantes: qui cum
magistros suos non habentes exasperarentur,
Metellus captiuis, qui eos cæpissent, salutem &
impunitatem præconio promitti iussit. Sic illi
mansuetissimis & notis capris, etiam cæteros
attraxerunt: qui c x x. numero, sic per fretum
Romam sunt traducti. Dolia multa inter sese
deuinxerunt, & lignis insertis ita distinxerunt,
vt neque separarentur, neq; coirent: eáque tra-
bibus constrata, sarmentis & terra ingesta, cir-
cumsepserunt, vt structura illa stabuli instar es-
set: in eámque introductos, sine sensu nauiga-

Hasdrubalis interitus.

tionis traiecerunt. Hac victoria potito Metel-
lo, Hasdrubal dux tum quidem euasit, sed post
à Carthaginensibus reuocatus, atque in cru-

M. Attilius Regulus ob dissuasam captiuorũ permutationẽ à Carthaginensibus

cem actus est. Qui cùm alijs de causis, tùm ob
captiuorũ multitudinem, Romam legatos mi-
serunt, adiuncto Regulo, quem propter virtu-
tem & autoritatem nihil non impetraturum ar-
bitrabantur, iureiurando obstrictum, vt rediret.
Is & alijs in rebus se pro Carthaginense gessit,
neque vxorem ad colloquium admisit: neque
vrbem, quamuis vocaretur, ingressus est. Sed

excruciatur.

senatu extra vrbem coacto (ita enim responde-
re legatis hostium moris erat) in concilium in-
troductus, dixit: Nos, P. C. Carthaginenses ad
vos miserunt (nam ego quoque iure belli ser-
uus eorum factus sum) petentes in primis, vt
pax ijs conditionibus, quas vtrinque probaue-
ritis, fiat: sin id nolitis, vt saltem captiui permu-
tentur. Hæc locutus, cum legatis secessit, vt Ro-
mani soli deliberarent. Cùm autem à Coss. in-
teresse deliberationi iuberetur, non paruit pri-
usquam id Carthaginenses permisissent. Acta-
citus assidens, cùm sententiam rogaretur, ait:
Ego, P. C. si vel milies captus fuero, vestrûm «
vnus sum. Nam meum corpus penes Carthagi- «
nenses est, animus verò meus vobiscum. Acil- «
lud quidem alienatum à vobis: hic, quò minus «
Romanorum sit, efficere nemo potest: ac vt ca- «
ptiuus, ad Carthaginenses pertineo. Cùm au- «
tem nulla improbitate, sed rei benè gerendæ «
studio cladem acceperim, Romanus snm: vo- «
bisq; consultum cupio, & pacificationem nullo «
modo è re vestra esse duco. His dictis, suæque
sententiæ rationibus adductis, subiecit: Scire «
se, haud dubium exitium sibi instare. neq; enim «
Carthaginensibus clàm esse posse, quid suase- «
rit. sed sic quoque Reipublicæ commodum pri- «
uata incolumitate sibi esse antiquius. Quod si «
quis dixerir, Cur non aufugiat, aut Romæ ma- «
neat? ei se responsurum, se iureiurando reditum «
promisisse. id se hostibus etiam cùm ob alia ser- «
uarurum esse: tum quod seruata fide, solus æ- «
rumnam passurus esset: violara, tota ciuitas per- «
iurij crimine obstringererur. Senatu autem sa- «
lutis illius caussa, tum ad pacem faciendam,
tum ad permutandos captiuos parato: ne à ra-
tione vtilitatis sua causa decederent, vt vene-
num sibi datum esse finxit, ex quo omninò pe-
riturus esset. Ita neque pace neque captiuorum
permutatione facta, quum eum cum legatis ab-
euntem, præter alios vxor & liberi retinerent:
Consules neque manere volentem dedituros,
neque abiturum detenturos esse dicerent: ius- «
iurandi religione priuatis affectibus antepo si- «
ta, discessit. Et à Carthaginensibus per crucia-
tum, vt aiunt, interfectus est. Nam palpebris
præcisis, eum aliquandiu in tenebris concluse-
runt. Deinde in vas quoddam refertum stimu-
lis coniectum, & ad solem conuersum, dolori-
bus & vigilijs, cum nusquam inclinare se pos-
set, peremerunt. Quibus Romani auditis, prin-
cipes captiuorum, eius liberis vicissim & ex-
cruciandos & necandos tradiderunt: & Coss.
C. Atilio, Reguli fratri, & L. Manlio, bellum Afri
canum decreuerunt. Qui cùm in Sicilia Lily-

Lilybæi irrita oppugnatio.

bæum oppugnarent, & fossæ partem ad machi-
nas adducendas explere aggressi essent, Car-
thaginenses subterfodientes, terram subtraxe-
runt: sed cum operarum multitudine vinceren-
tur, alium murum intus lunatum struxerunt.
Romanis autem cuniculos subter muros agen-
tibus, vt ijs in cauernas desidentibus, irruerent:
Carthaginenses contrà fodientes, multos id
ignorantes exceptos trucidarunt, multos igni
sarmentis iniecto in fossis cremarunt. Sed cùm

quidam è socijs moram obsidionis & stipendia non integrè numerata ęgrè ferentes, de oppido prodendo cum Romanis agerent: Hamilcar eo consilio animaduerso, sed dissimulato, ne illi palàm deficerent, pecunia magistratibus data, multitudini promissa, sic eos reconciliauit, vt proditionem non inficiati, postremos legatos redeuntes non reciperent: qui ad Consules profugi, agro in Sicilia & alijs rebus donati sunt. Carthaginenses qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis nauibus, frumentum & pecunias Lilybæum aduehentibus miserunt. Is tempestate obseruata appulit. Quod deinde alij plurimi imitari ausi, partim successum habuerunt, partim perierunt. Dum ambo Consules aderant, æquo Marte pugnabatur. Sed cùm morbo & fame premerentur, ijsque de causis alter suos milites domum reduceret, Hamilcar erumpere ausus, machinas incendit, defensores earum occidit: & equitatu Drepano emisso, Romanos pabulatione & commeatu, prohibendo, eorumque socios infestando, Ardeba interim aliàs Siciliæ, aliàs Italiæ oram populante, ad summam inopiam redegit. Sed Lucio Iunio classem parante, Clandius Pulcher Lilybæum propere abijt: & militibus in naues impositis, Hannonem Carthaginensem in quinqueremi nauigantem comprehendit: vnde Romani exemplum fabricandarum nauium petiuerunt. Sed cùm classes sæpe periclitarentur, quanquam crebrò tot nauium, in quibus multi viri & pecuniæ erant, interitu dolebant: tamen non cesserunt, sed quendam in senatū de pace cum Carthaginensibus facienda, locutum occiderunt. & Dictatorem dixerunt Collatinum, magistrum equitum Metellum: nihil tamen memorabile gesserunt. Interea Iunius Erycem subegit: & Carthalo Ægithalo potitus, Iunium cæpit. Sequenti anno C. Aurelius & P. Seruilius magistratu inito, Lilybæum & Drepanum infestantes, terra Carthaginenses prohibuerunt, eorúmque socias ciuitates afflixerunt. Carthalo cum varijs rationibus contra eos tentatis nihil effecisset, in Italiam abijt, vt aut Consules eò traduceret, aut interea agros vastaret, & vrbes caperet: sed ne ibi quidem ei quicquam successit. Nam cùm * ducem, vrbis præfectum aduentare didicisset, in Siciliam redijt. Vbi cùm conductitius miles ob stipendium tumultuaretur, multos in desertis insulis expositos reliquit, multos Carthaginem misit. Quo cæteri cognito indignati, res nouas spectabant. Sed Hamilcar, successor Carthaloni datus, multos eorum noctu occidit, multos in mari demersit. Interea Romani perpetuam cum Hierone amicitiam sanxerunt remissis tributis annuis. Sequenti anno bello naueli propter crebras clades & impensas, publicè abstinuerunt. Sed quidam priuatim nauigiis postulatis, quas restituerent, & prædam sibi vendicarent, cùm alias clades hostibus intulerunt, tum Hipponem vrbem Libycam ingressi, nauigia omnia & multas ædes cremarunt. Et cùm ciues portus aditum cathenis clausissent, ex magno periculo arte & fortuna euaserunt. Nam festinàter in cathenas innecti, cùm eas rostra nauiū iamiam attingerent, in puppes transfierunt: ita proræ leuatæ cathenas superarunt, cumq; rursus in proras transiluissent, puppes leuatæ transierunt. Post hæc ad Panormum Carthaginenses vicerunt. Consulum alter Cæcilius Metellus ad Lilybęum fuit, alter Numerius Fabius Drepanum obsedit: & insulę Columbarię, à Carthaginensibus præoccupatæ, noctu missis militibus est insidiatus, qui occiso præsidio insulam occuparunt. Cùm autem Hamilcare manè contra illos profecto, Fabius illis opem ferre non posset, Drepanum inuasit, vt aut vrbem per ducis absentiam caperet, aut illum ab insula abstraheret. Horum alterum ei successit. Hamilcar enim territus, in munitionem se recepit. Fabius Columbariā tenuit: & angustias paludesq; interiectas, aggeribus continenti iunxit. Ita facilior facta oppugnatio, cùm ibi murus esset infirmior. * Carthaginenses autem eis crebra detrimenta inferebant, nunc in Siciliam, nunc in Italiam traijciendo. Captiuos viritim permutarunt: cæteros, quia tantum numerum nō habebant, Carthaginenses pecunia redemerunt. Ab eo tempore diuersi Consules fuerunt, sed nihil historia dignum gesserunt. Nam illud maximo detrimento Romanis fuit, quòd duces quotannis mutabant, eosq; qui imperatoria munia adhuc discebant, reuocabant: quasi non rei gerendæ, sed exercendi causa ablegatos. Galli Carthaginēsibus socijs infensi, quòd ab eis malè acciperentur, præsidium quoddam suæ fidei commissum, Romanis pecunia prodiderunt: ac eisq; vnà cum alijs qui à societate Carthaginensium defecerant, stipendio conducti sunt. cùm prius peregrinum alere militem Romani non consueuissent. His freti, & classe priuatorum hominum Africam infestantium, mare diutius negligere nolentes dennò naues compararūt. Luctatio Catulo Cōsuli designato, collega adiunctus est Q. Valerius Flaccus ædilis. Qui in Siciliam profecti, & terra mariq; Drepanum aggressi, partem muri deiecerunt: oppidumq; cæpissent, nisi Consule vulnerato, milites circa illum occupati fuissent. Interea cognito hostium aduentu, Hannone magnam turbam domo adducente, contra illos se conuerterunt. Acie vtrinq; instructa, astrum quoddam, facis instar, supra Romanos ad læuam exortum, versus Carthaginenses acumen direxit. Pugna atrox commissa est ab vtrisque, tum ob alia, tum quòd Carthaginenses Romanos ad extremam bellorum naualium desperationem adigere voluerunt, Romani prius acceptas clades resarcire studuerunt. Sed penes hos victoria fuit. Nam Carthaginensium naues, præter alias sarcinas, frumentum & pecuniam vehentes, grauabantur. Hanno elapsus, statim Carthaginem properauit. Sed à ciuibus iracundia & metu commotis, in crucem actus est, & legati de pace ad Catulum missi. Qui quod & annus eius iam penè exierat, neque breui tempore Carthaginis exciudendæ spem habebat, & successoribus

Hamilcar proditionem callidè compescit.

Hanno captus.

Priuata classis Romanorum.

Columbaria insula.

** Videtur mutilus hic locus.*

Mutatio ducū Romanis noxia.

Galli Romanorum stipendiarij.

Luctatius Catulus Carthaginenses ad pacem petendā adigit.

Pacis conditiones inter Romanos & Carthaginenses.

" bus gloriam laborum suorum inuidebat, à pa" ce non abhorrens, inducias fecit, pecunia, frumento & obsidibus acceptis, vt Romam legatos mitterent, ea conditione, vt tota Sicilia & omnibus circumiacẽtibus insulis Romanis cederent, neque Hieronem lacesserent: & pecuniam partim pace facta statim, partim pòst numerarent: & Romanos captiuos gratis redderent, suos verò redimerent. Tali pactione facta (solam enim sub iugum missionis iguominiam Hamilcat deprecatus est) militibus è munitionibus eductis, domum redijt, priusquam iusiurandum daretur. Qui Romæ erant, victoria celeriter cognita, ita sunt animis elati quasi planè debellatum esset: legatisq; præsentibus, se non amplius continere potuerunt, spe totius Africę occupandæ concepta. Itaque conditionibus à Consulibus propositis nõ acquiescentes, & pecuniam promissa longè maiorem postularunt: & interdixerunt, ne longis nauibus vel ad Italiam, vel ad alias socias prouincias accederent, aut conducticijs inde militibus vterentur. Atq; in primo bello Punico anno quarto & vigesimo à Romanis confecto, Catulus triumphauit. Q. verò Luctatius, post consulatum in Siciliã profectus, cum fratre Catulo omnia ibi ordinauit. Siculis arma adempta: tota insula, Hieronis excepto imperio à Romanis subacta, & amicitia cum Carthaginensibus constitnta. Sed vtrique paulò pòst seorsim alia gessere bella. Nam

Carthaginẽses à Romanis adiuti, vires recuperant.

Carthaginenses, reliqui eorum stipendiarij, & seruitia ciuitatis, & multi ex finitimis, aduersa illorum forruna freti inuaserunt. Romani cùm ab hostibus illorum accerserentur, adeò non assenserunt, vt cùm per legatos reconciliare illos nõ possent, omnes Carthaginensium captiuoa gratis dimitterent, frumenrum mitterent, è socijs prouincijs conscribendi militis potestatem darent: non tam vt rationibus illorum conſu" lerent, quàm vt humanitatis & clementiæ lau" dem consequerentur: vnde pòstin negocia inciderunt. Hamilcar enim Barchinus ille, victis hostibus Romanos, quanquam eis infensissimus, bello petere non ausus, contra magistratuum voluntatem in Hispaniam abijt. Sed hæc

Faliscum bellum.

pòst facta sunt. Tum autem Romani cum Faliscis bellum gesserunt, Manlio Torquato agrum illorum vrente: qui cùm eis congressus, peditatu succubuit, equitaru victor. Deinde tepetita pugna, eos domuit: armis, equis, suppellectilibus, seruitijs, & agri semisse mulctatos. Tandem etiam aniqua vrbs, in arduo sita monte, euersa: aliaq; condita in planicie, oppugnatu

Bellũ Gallicum & Ligusticũ.

facilis. Pòst alia bella cum Boijs, & Gallis eorum vicinis, & Liguribua quibusdam gesserunt. Ac Ligures Sempronius Gracchus victor afflixit. P. Valerius, à Gallis principiò superatus, " cum auxilia sibi mitti Roma audisset, Gallos denuò est aggressus: vt aut per se victoria poti" retur, aut mortem oppeteret, quàm vitæ igno" miniosæ præferebat: ac forruna quadam vicit. " Tum igitur ita cum Romanis actum: eisq; Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rurſns datæ à Carthaginensibus: qui cum negociatores Romanos in mari malè tractasse accusarentur, nondum firmatis opibus, minas illorum timuerunt Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus. bello contra Gallos suscepto, dum vnà agebant, insuperabiles erant. Sed cum separati, loca quædam, maiorls prædæ cupiditate, vastare cœpissent, Flacci castra noctu circundata, in periculò fuerunt. Barbari verò tum repulsi multis socijs ascitis, cum magna manu denuò Romanos inuaserunt. Et P. Lentulo & Licinio Varo se ob multitudinem suam vel sine pugna terrorem incussuros arbitrati, per legatos Ariminensem agrum repetierunt: & eos ipsa vrbe, quæ sua esset, cedere iusserunt. Consules verò nec ob paucitatem confligere, neq; illa concedere ausi, inducias fecetunt, vt ijs de rebus legati Romam mitterentur. Qui cùm apud senatum eandem

Gallorum intestina bella.

postulassent, neque quicquam impetrassent, in castra reuersi, res suas perditas repererunt. Quidam enim ex eorum socijs, mutata sententia, Romanos timẽtes, Boios sunt aggressi: ac vtrinque multi ceciderunt. Vnde reliqui domum redierunt: Boij per pactiones magna agri sui parte sunt mulctati. Gallicis bellis iam confectis, Lentulus contra Ligures arma cœpit: & ijs qui occurrebant profligatis, castella quædam subegit. Varus Corsicam petiturus, cùm propter na-

Corsica.

uigiorum penuriam traijcere non posset, Claudium Cliniam cum copijs præmisit: qui Corsis territis, in colloquium venit, & pro autoritate pacem cum eis fecit. Varus aũt nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare non destitit, donec subegisset. Romani verò id crimen violati fœderis à sese amouentes. Claudium eis dediderunt: non receptum expuleiunt. Bellum aduersus Carthaginenses, ob mercatorũ suorum iniurias susceptum, deposuerunt: exactaq; pecunia fœdus renouarunt, ne sic quidem diu duraturum. At Carthaginensi bello dilato, Sardos

Sardi, Corsi, Ligures subacti rebellant.

dicto non audientes adorti vicerunt: qui deinde à Carthaginensibus clàm ad tebellionem incitati sunt. Defecerũt & Corsi: nec Ligures quieuerunt. Sequenti anno Romani copijs trifariam diuisis, vt hostes simnl bello infestati, auxilia inuicem ferre non possent, Posthumium Alblnum in Ligusticum, Sp. Caruilium contra Corsos, in Sardiniam P. Cornelium ædilem miserunt. Consules licet baud citra laborem, citrà moram tamen mandata executi sunt. Sardos nihil modicum animis agitantes, Caruilius ingenti prælio subegit. Cornelius enim & multi milites morbo perierunt. Romanis digressis, Sardi & Ligures de integro desecerunt. Contra Ligures missus est Q. Fabius Maximus, in Sardiniam Pomponius Mannius. Carthaginenses, vt eorum bellorum authores, hostes iudicati, iussi numerare pecuniam, & omnibus cedere insulis, vt quæ Romanorum essent. Et vt sententiam suam magis declararent, hastam illis & caduceum miserunt, optione data, vtrum mallent. Sed Carthaginenses nihil territi, tum ad alia responderunt asperius, tum se neutrũ velle dixerunt: sed illud alaciter accepturos, quod legati reliquissent. Hinc mutuis odijs cõceptis,

neutri bellum suspicati sunt ausi. Contra Sardos autem denuò tumultuantes, ambo Coss. M.Malleolus & M.Æmylius missi,magnā prædam cæperunt: quæ eis à Corsis,cum eò appulissent, est erepta. Qua de causa pòst Romani vtrosq; inuaserunt. M.Pomponius, qui Sardos infestabat,cum eorū plurimos in saltuosis specubus abditos indagare non posset, sagaces canes ex Italia accersiuit:per eosq; tramitibus hominum & pecudum inuestigatis, multos inde extraxit. C.verò Papyrius Corsos planicie pulsos,cùm in mōtes adegisset, per insidias multos amisit:& præ siti plures amisisset, ni serò tādem aqua inuenta, Corsis, vt deditionem facerent, persuasisset. Sub hoc tēpus Hamilcar dux Carthaginensium, ab Hispanis victus occubuit occubuit. nam cùm aciem contra eos instruxisset, illi currus facibus & pice plenos ante copias Carthaginensium produxerunt: cumq; propè ventum esset,ijs incensis,iumenta incitata in rabiem egerunt: eaq; re aduersarios turbatos, diuulsos,& in fugam versos affectati,& ducem & plurimos alios ceciderūt Hamilcari post diuturnam felicitatem ad hunc modū interfecto, gener Hasdrubal successit: ac multis Hispaniæ vrbibus subactis, Carthaginem patriæ cognominem condidit. Boijs cæterisq; Gallis ex ven-ditione tum aliarum rerum, tum plurimorum captiuorum,magnam pecuniā facientibus, veriti Romani, ne ijs opibus contra se vterenrur, edixerūt, ne quis homini Gallo vel aurū vel argentū daret. Deinde Carthaginenses M. Æmylij & M.Iunij in Ligusticum expeditione cognita,se ad Romam inuadendam parauerunt. Quo Coss.intellecto,ex improuiso eos adorti terruerunt, vt per amicitiæ speciem eis obuiam egrederentur. Simularūt illi quoq; se non contra illos esse profectos, sed per eorum agrū in Liguriam ituros. Romani sinu Ionio transmisso, ad Græciæ continentem hac de causa appulerunt. Issa insula in Ionio sinu sita est: cuius incolæ Issæi,Romanis vltro se dediderunt, suo domino Agroni, Sardiano rum regi, gentis Illyricæ, irati. Ad eū Consules legatos miserunt. Sed illo mortuo,filio adhuc impubi hærede relicto, vxor eius pueri nouerca, Sardianorū imperium administrauit,nec vllum æquum legatis responsum dedit. Qui cùm liberius locuti essent, alios occidit, alios vinxit. Cùm autem Romani bellum ei decreuissent, territa, se & incolumes legatos reddituram pollicetur, & mortuos à latronibus esse cæsos ait. Romanis verò cædium autores poscentibus, neq; se quenquam dedituram esse dixit,& Issam exercitum misit. Deinde rursus territa, Demetrium ad Consules misit, tanquā per omnia morem eis gestura. & pax facta est cum Legato, Corcyra ab eo accepta. Sed cùm Romani ad insulam traiecissent, resumpta fiducia, vt mulier leui & mutabili prædita ingenio, ad Epidamum & Apolloniam misit exercitus. Verùm quia Romani ijs vrbibus liberatis, illiusq; nauibus cum pecunia ex Peloponeso venientibus, captis, oram maritimam vastabant: Demetrius autem ob mulierculæ vecordiam ad Romanos se contulerat, multis transfugis secum adductis: abiecto animo, impio abstinuit, quod Demetrius tutorio nomine susceperat. Hac de causa Romani à Corinthijs laudati sunt, & ad Isthmiacos ludos admissi, in quibus Plautus stadiū vicit. Inita cum Atheniensibus quoq; amicitia, ciuitate donati, & ad initia sunt admissi. Illyrici nomen olim alijs locis attributum, pòst in superiorem continentem supra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen transijt: sitaq; est Illyria in medio horum montium & Alpium, & intra * Hæmum fluuium, & Istrum, vsq; ad pontum Euxinum: alicubi etiam vltra Istrum euagatur. Cùm aliquando Romanis oraculum esset redditum, Græcos & Gallos vrbem occupaturos, duos Gallos & totidem Græcos vtriusq; sexus in medio foro viuos defoderunt: vt ita fatis satisfactum esse, itaq; defossi, partem vrbis aliquam tenere viderentur. Sardi perpetuam Romani prætoris præsentiam ægrè ferentes, seditionem mouerunt: sed denuò subacti sunt. Cùm Insubres Gallica gens, auxilija à Transalpinis popularibus accersitis, Romanis arma intulissent, & quędam loca populati essent: tandem noctu magna tempestate orta, deos sibi infestos esse rati, abiectis animis, trepidi fuga salutem quærere instituerunt. Regulus verò eos persecutus, & extremum agmen aggressus, victus occubuit. Æmylius cum tumulum quendam occupasset, Galli idem imitati, per dies aliquot quieuerunt. Deinde illi cladis acceptæ dolore, Barbari victoriæ insolentia impulsi, de tumulis decurrerunt. Cùmque diu æquo Marte certatum esset, Romani deniq; eos equitatu circuudatos occiderunt, castris direptis, & spoliis recuperatis. Post hæc Æmylius Boiis superatis triumphus, captiuorum principes armatos in Capitolium perduxit, insolentiam eorum irridens, quod se thoraces non prius exututos iurassent, quàm in Capitolium venissent. Ab eo tempore Boiorum terram omnem occuparunt: et Eridano superato, Insubres inuaserūt, eorūmque agros vastarunt. Interea Roma prodigijs perterrita est. Nam & in Piceno flumē sanguine manauit, & in Hetruria magnus cœli tractus ardere visus, & Arimini lux noctu instar diei fulsit, & alibi in Italia tres lunæ noctu apparuerunt, & vultur in foro per dies complures sedit. Cōsules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quòd vitio creati dicerentur, accersiti sunt. Verùm nō statim literas legerunt: sed cùm modò in aciem descendissent, commisso prius prælio vicerunt. Epistola post pugnam lecta, Furius haud grauatim paret: sed Flaminius victoria elatus, eam argumēto esse aiebat, feritè creatos esse, & optimates ex inuidia etiam dijs affingere mendacia asseuerabat. Nec igitur, nisi rebus omnibus confectis recedere voluit: & se ciues suos edoctum esse dixit, ne vel auium vel vllius alterius rei obseruatione fallerenrur. Itaq; manere, & collegæ idem persuadere instituit. Quod cùm ille detrectaret, Flaminij milites veriti, ne à cæteris destituti, ab hostibus malè tractarentur, precibus ab eo impetrarunt, vt dies aliquot maneret:

sed

Marginal notes: Hamilcaris interitus. — Hasdrubal noue Carthaginis in Hispania conditor. — Carthaginenses malè cogitantes coherciti. — Romanorum transitus in Graciam. — Illyricum. — Galli & Græci defossi. — Sardiniæ defectio. — Insubrum cædes. — Prodigia. — Flaminius cōtemptis prodigijs Insubres vincit.

sed nihil rei gessit. Flaminius autem regionem vbique peruagatus, agros vastauit, & aliquot castella cepit: & militibus, vt eos sibi conciliaret, omnes manubias donauit. Serò domum reuersis, contumaciæ crimen à senatu est obiectum: & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Sed à multitudine patribus pro Flaminio aduersata, decreto actoque triumpho, magistratum deposuerunt: alijq; Consules creati, Claudius Marcellus, & Cn. Scipio, Insubribus arma intulerunt, pace quam petierant haud concessa: ac principio belli ambo rem ferè bene gesserunt. Deinde cum sociæ ciuitates infestarentur, diuisi, Marcellus contra prædatores celeriter profectus. cum eos ibi non inuenissent, fugientes persecutus est, commissáque pugna superauit. Sed Scipio castris non motis, Acerras obsedit: ijsque expugnatis (erant enim opportuno loco sitæ & munitæ) ad gerendi belli commoditatem vsus est. Inde profecti, Mediolanum, & Comum aliam vrbem ceperunt: quibus expugnatis, cæteri quoque Insubres deditionem fecerunt, pecunia & agri parte mulctati. Deinde P. Cornelius & M. Minutius ad Istrum duxerunt exercitum, & multasillius loci gentes partim vi, partim deditione subegerunt. L. verò Veturius & C. Lutatius vsque ad Alpes progressi, citra pugnam sibi multos adiunxerunt. Demetrius autem, cuius suprà facta est mentio, Sardianorum princeps, popularibus suis grauis, etiam finitimos vexabat: ac Romanorum amicitia fretus, iniurius esse videbatur. Quo Consules Paulus Æmylius & M. Liuius animaduerso, eum accersiuerunt. Vt verò non parebat, sed eorum socios quoq; offendebat, illam contra eum sunt profecti: edoctique, eum alicubi in portubus insidias collocasse, nauium partem ad alterum latus insulæ miserunt. Quo factum, vt Illyrijs contra illos, tanquam soli essent, conuersis, cæteri per ocium portu occupato, & castris idoneo loco positis, insulares eodem die ex impostura iracundia irruentes profligarent. Demetrium in aliam insulam Pharum persecuti, hostibus superatis, vrbem proditione ceperunt. Demetrius ad Philippum Macedoniæ regem cũ magna pecunia confugit. Nec ab illo deditus est, sed in Illyrios reuersus, & à Romanis captus, pœnas dedit.

Insubria subacta.

Ister.

Alpes.

Demetrius Sardianus à Romanis capitur.

Sequenti anno Romanorum & Carthaginensium inimicitiæ apertè eruperunt: acid bellum, vt tempore longè prius minus, sic operibus & cladibus longè maius fuit, & grauius. Eius autem belli potissimus autor fuit Hannibal dux Carthaginensium, Hamilcaris Barchini filius, statim à puero contra Romanos exercitatus. Aiebat enim Hamilcar se omnes filios, " tanquam catulos quosdam, contra illos alere. " Illum autem quem ingenio longè cæteris antecellere videret, iureiurando adegit, se hostem fore populo Romano. Ea de causa cum alijs eum disciplinis, tum in re militari diligenter erudijt, vsque ad annum ætatis decimumquintum. Vnde patri in imperio succedere non potuit; sed post Hasdrubalis obitum, annum tum sextum & vigesimum agens, nihil cunctatus, Hispaniensem exercitum statim occupauit. Et Imperator à militibus salutatus, effecit, vt etiam ab vrbanis magistratibus sibi principatus confirmaretur. His perfectis, speciosum quærebat titulum inuadendi Romanos, quem ei Zacynthiorum coloni in Hispania suppeditarunt. Qui cum non procul ab amne Ibero habitarent, paulùm à mari remoti, Romanos magno studio & honore colebant, atque in Carthaginensi fœdere excepti erant. Ea de causa bellum eis intulit Hannibal, haud ignarus, Romanos aut opem eis laturos, aut clades eorum vlturos. Eò accedebat, quòd eos magnas opes habere norat, quibus in primis egebat, & alijs rationibus, quæ contra Romanos etiam ei profutura erant, adductus, Saguntinos est adortus. Hispania verò, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus in Europa versus Occidentem sita, ad mare interius, & Herculis columnas & Oceanum longè excurrit, atque etiam continentem longissimo tractu vsque ad montes Pyrenæos occupat: qui à mari, quod olim Bebryciũ dicebatur, pòst Narbonense appellatum est, vsque ad exterius mare magnum pertinent, totamque Hispaniam à Gallia finitima dirimunt. Intra eos multæ diuersæ gentes consederunt, nec lingua eadem, nec forma Reipublicæ vtentes: vnde nec eodem nomine appellantur, nam Romani Hispanos, Græci ab Ibero amne Iberos vocant. Saguntini cum obsiderentur, auxilia & finitimorum & Romanorum implorarunt: ac illos prohibuit Hannibal. Romani autem legatis ad eum missis, postularũt, vt Sagunto absti neret, quod ni faceret, minabantur, se Carthaginem statim ad eum accusandum nauigaturos. At Hannibal ex Hispanis quosdã misit, qui per fidei & amicitiæ speciem legatis appropinquãtibus dicerent, nõ adesse ducem, procul in loca quædam incognita profectum: monerentq;, vt quamprimùm discederent, ne aduentu illorum cognito, per Imperatoris absentiam, ab effrenatis militibus interirent. Legati vera illa esse rati, Carthaginem abierunt, indictóq; concilio, Carthaginensium alij pacem suaserunt: factio verò Hannibalis, Saguntinos esse iniurios, & Romanos ea quæ nihil ad ipsos attinerent, curiosè cõplecti asserebat. Denique in eorũ sententiam itum est, qui belli Romanis inferendi autores erant. Interea dum Hannibal sedulò mœnia oppugnat, multi ex eius militibus cadunt, pluribus vulneratis: & cum aliquando Carthaginenses muri partem deiecissent, & per ruinas penetrare conarentur, à Saguntinis eruptione facta, repulsi cesserunt: imminuta audacia, oppidanorum verò animi aucti sunt. Neque tamen ab obsidione destiterunt, in mensem octauum vsque prorogata, quo temporis spacio cùm alia multa, eáq; incommoda euenerunt, tum Hannibal grauiter vulneratus est. Vrbs autem vi capta est. Machinam adduxerunt, quæ mœnia multum superaret, armatis partim conspicuis, partim occultis refertam. Dum autem Saguntini cum ijs duntaxat quos videbant, acrius pugnant

Secundũ bellum Punicum.

Hannibal.

Saguntini Hispania.

Carthaginenses bellum contra Romanos decernunt.

Saguntí oppugnatio.

Saguntí excidium.

pugnant, folos eos esse opinati, occulti suffosso muro vi in vrbem penetrarunt. Saguntini re inopinata perterriti, in atcem accurrerunt: habitóque colloquio, tolerabilibus conditionibus salutem impetrare studuerunt. Hannibale verò nihil moderati postulante, neq; Romanis quicquam opis ferentibus, efflagitarunt, vt oppugnatione intermissa, rebus suis consulendi spacium daretur. Interea preciosissimis quibusque rebus igni absumptis, homines imbelles sibi ipsi manus attulerunt: qui erant ætate integta, subito in hostes impetu facto, strenuè dimicantes occubuerunt. Hæc Romanis & Carthaginensibus belli causa fuit. Nam cùm Hannibalem multis socijs ascitis in Italiam properare Romani audiuissent, indicto concilio multa verba facta sunt. Verùm L. Cornelius Lentulus pro concione dixit, non esse cunctandum, sed bellum contra Carthaginenses decernendum, & tam Consules quàm exercitus bifariam diuidendos: & alterum in Hispaniam, alterum in Lybiam mittendum: vt eodem tempore & ager eorum vastaretur, & socij vexarentur: neque Hispaniæ opem ferre, neque inde auxilia expectare hostes possent. Ad hæc Q. Fabius Max. respondit, non adeò præcipitanter bellum esse decernendum, sed legatos prius mittendos. Quòd si crimina purgarint, quiescendum: sin iniuriarũ conuincantur, tum demum bello petendos esse, vt etiam causa belli in illos transferatur. Ac vtriusque sententia summatim hæc fuit. Senatui autem placuit, se & ad bellum parare, & legatis Carthaginem missis Hannibalem accusare. Quòd si illa improbarent, iure agendum: sin illi imputarent, eum deposcendum: si non dederent, bellum eis indicendum. Legatis digressis, Carthaginenses quid agendum esset, deliberabant. Haldrubal verò vnus ex ijs, quos Hannibal subornarat, autor fuit veteris libertatis recuperandæ: & seruituris, quam pax attulisset, tum pecunijs, tum copijs, tum socijs comparatis repudiandæ, subiecitque: Si vel soli Hannibali suo arbitratu rem gerere permisissent, omnia ritè administratũ iri, & ipsos omni laboris molestia cârituros. Illo hæc locuto, magno Hanno contrà, non temerè, neque ob parua & aliena crimina bellum in Rempub. retrahendum esse censuit, cum alia purgare, alia in autores transferre liceat. Qui cum dicendi finem fecisset, Carthaginensium seniores, primique belli memores, illi sunt assensi: cæteri adolescentes, ijq; porissimum, qui Hannibalis causam agebant, acriter aduersati sunt. Vtautem nihil certi responsi dederunt, lagatosque neglexerunt, M. Fabius sinu ex toga facto: Hic, inquit, vobis bellum & pacem porto: vtrũ placet, sumite. Cùm respondissent, se neutrum quidem sumere, sed vtrum dedisset, alacriter accepturos. bellum eis statim indixit. Hoc igitur modo, & his de causis inter Carthaginenses & Romanos alterum bellum est conflatum, futuráque diuinitùs denunciata sunt. Nam Romæ bos humana voce locutus est: & alius ludis Romanis ex ædibus se in Tiberim præcipitauit, ac

Romanorũ de bello Carthaginensi deliberationes.

Carthaginẽses bellum paci præferũt.

Prodigia belli euentum significantia.

perijt: fulmina multa sunt delata: sanguis tum è statuis manauit, tum è militis cuiusdam clypeo: alterius ensem lupus ex ipsis castris rapuit. Hannibali verò multæ ignotæ bestiæ Iberum transeunti, veluti viam monstrarũt: & somnium huiusmodi apparuit. Aliquando sibi visus est à dijs in concilio sedentibus accersi, & quam primùm in Italiam exercitum ducere iuberi: ab eisque ducem itineris accepisse, quem non respectans sequeretur: sed cùm se conuertisset, magnam ingruere tempestatẽ vidisse, draconemq; sequi ingentis magnitudinis. Quæ cùm miraretur, ductorem rogasse, quidnam ea sibi vellent? qui responderit, ea illi ad vastitatem Italiæ adiumento futura esse. Hæc bonam spem Hannibali, Romanis magnum timorem attulerunt. Qui copijs & Coss. bifariam distributis, Sempronium Longum in Siciliam miserunt, in Hispaniam P. Scipionem. Hannibal verò impressionis in Italiam primo quoq; tempore faciendæ cupidus, iter accelerauit: ac Galliam, quæ intra Pyrenæum & Rhodanum est, citra dimicationem transijt: neque quisquam cum eo congressus est, priusquam ad Rhodanum venisset. Ibi se illi ostendit Scipio: & quanquam eius copiæ nondum aduenissent, tamen cum popularibus, eorumque finitimis, naues quæ in flumine erant, comminuit, alueumq; custodijt. Hannibal, etsi temporis aliquid instruendis ratibus, scaphis & lintribus consumpsit: tamen omnia ad traiectum necessaria, multitudine operarum prius parauit, quàm Scipioni suæ legiones aduenissent. Fratremque Magonem cum equitibus & velitibus nonnullis, quà amnis latè spargitur, & insulis distinguitur, traijcere iussit. Ipse ad euidens vadum contendit: nimirum vt Galli, dum ipsi obsisterent, fallerentur, & in alijs ripis fluminis negligentius custodias haberent. Itaque contigit. Cum Mago flumen transmisisset, Hannibal cum suis vadum ingressi, vbi ad medium peruenere, clamorem sustulerunt, & classica cecinerunt, & Magone aduersarios à tergo adorto, & cæteri, & elephantes citra periculum transierunt. Vix transierant, cum Scipionis copiæ aduenerunt. Cùm igitur vtrinque speculatum equites misissent, is equestris prælio fuit exitus, qui belli totius. Romani enim principio inferiores, multis amissis vicerunt. Inde Hannibal in Italiam properans, cùm vias compendiosiores suspectas haberet: illis vitatis, atque alijs tramitibus quæsitis, magnas ærumnas tolerauit. Nam & montes admodum prærupti, & valles flatu ventorum profundis niuibus expletæ, & glacies densissima grauiter exercitum afflixerunt: multique milites vel hyeme, vel inedia perierunt: multi etiam domum redierunt. Fertur & ipse Hannibal reuerti voluisse, nisi cõfectum iter longius & difficilius fuisset eo quod restabat, eáque de causa cœptis non destitit: ac subitò extra Alpes conspectus, admirationem simul & terrorem Romanis iniecit, interq; progrediendum obuia quæque subegit. Scipio fratrem C. Scipionem, legatũ suum, in Hispaniam misit, vt aut eam occuparet, aut Hannibalem eò

Hannibal Rhodanũ & Alpes transit.

Pugna equestris, euentus belli totius augurium.

teria-

Captiuorum dimicatio ad animandos milites.

retraheret:ipse contra Annibalem est profectus. Ac dies quidem aliquot quieuerunt, deinde autem ambo pugnæ se pararūt. Sed priusquam ad manus venirerur, Hannibal militibus conuocatis, in itinere captos produxit in medium rogans vtrum vincti duram perpeti seruitutem mallent, an inter sese singulari certamine congredi, vt victores gratis manumitterentur? Vt posterius prætulerunt, eos inter sese commisit: peractóque certamine, militum suorum animos pro concione confirmauit, atque ad bellum acuit. Idem & Scipio ex altera parte fecit. Deinde ita congressi sunt, quasi cum totis exercitibus conflicturi essent. Sed Scipio equestri prælio in primis tentato, multis amissis victus & vulneratus, atque adeò petimendus, nisi à filio septemdecim annos nato protectus esset: timens, ne pedites etiam succumberent, statim receptui cecinit, ac noctu recessit. Hannibal eius discessu mane cognito, ad Eridanum venit: vbi cum ne vnam quidem ratem inuenisset (cremarat enim omnia nauigia Scipio) fratrem Magonem cum equitibus tranare iussit, Romanosque persequi: ipse sursum ad fontes amnis profectus, elephantes, quà flumen concitatius fertur, traducit: & aqua in belluarum mole resistente & sparsa, facilius infra eos transijt. Scipio ab hostibus deprehensus, se loco non mouit, ac pugnam inijsset, nisi Gallica auxilia noctu ad hostes transfugissent. Ea re turbatus, & dolore vulneris vexatus, sub noctem castra in editiorē locum transtulit, vallumque communijt, persequente nemine. Deinde Carthaginenses venerunt, & flumine interiecto castrametati sunt. Dū Scipio tum ex dolore vulneris, tū ob acceptam cladem sese continens, plures copias expectat: Hannibal multis frustra tentatus, vt eum ad pugnam eliceret, cū penuria cōmeatus laboraret: castellum quoddam est adortus, in quo Romani multum frumenti repositū habebant: & quia vi nihil proficiebat, Castellanum pecunia corrumpit, vt id sibi prodat, quo occupato, etiā cæteris partim vi, partim auro se potiturum sperauit. Interea Longus, Sicilia legato credita, accersitus ad Scipionem venit: nec multo pòst ex ambitione, & q, prædatores quosdam superarat, dum in pugnam ruit, in insidias delapsus impingit, & ab Hannibale cum equitibus & elephantis in fugam conuertitur: in qua multi cæsi, multi temerè in fluuium præcipitati perierunt, pauci cum Longo euasere. Hannibal verò ea victoria nō est lætatus, quòd & milites multos & elephantos omnes præter vnum, frigore & vulneribus confectos amiserat. Factis igitur sine fœdere inducijs, vtrique ad socios se contulerunt, & in eorum vrbibus hybernarunt. Ac Romanis cōmeatus abundè suppetebat. Hannibal autem cum ea quæ socij dabāt, satis non essent, Romanorum pagos & oppida inuadendo, aliàs vincebat, aliàs repellebatur, aliquando equestri certamine à Longo victus, vulnus accepit. Vnde quidam ex Romanis sumpta fiducia, per sese contra eum mœnia oppugnantem, eruperunt. Sed & illi cæsi sunt, & oppidū facta deditione euersum: & ex captiuis Romani omnes interfecti, cæteri dimissi. Eandem rationē in omnibus captiuis obseruauit, vt p eos vrbes sibi cōciliaret. Quin ex reliquis etiam Gallis, Ligutibus & Hetruscis multi, Romanis in suis oppidis partim occisis, partim deditis, defecerunt. Hannibal in Hetruriam iturus, à Longo magna tempestate lacessitus est: & multis vtrinque cæsis, in Liguriam profectus, diu ibi se continuit, suos quoq; suspectos habēs, nemini temerè credens: sed & veste mutata & coma apposititia vtens, & aliàs alia lingua loquens (plures enim norat, ipsamq; Latinam) & noctu & interdiu plurima & videbat & audiebat: quædam etiam loquebatur, persona sua dissimulata. Dum hæc in Italia geruntur, alter Scipio C. in Hispanijs appulit: & omnem eius maritimam omnem vsq; ad Iberum, multa etiā superiora loca, partim vi, partim deditione, Baannonem quoq, prælio victum cepit. Quibus Hasdrubal frater Hannibalis cognitis, Ibero superato, & quibusdam ex ijs qui defecerant receptis, Scipioni contra se eunti cessit. Romani Flaminium & Caium denuò consules crearunt. Hannibal vbi ineunti vere, Flaminium & Seruilium Geminum cum magna manu aduentare cognouit, ad eos decipiendos conuersus, seque ibi moraturum & pugnæ copiam illis facturum simulando, dum Romani verum id esse rati, vias negligenter custodiunt, equitibus in castris relictis, noctúque sarcinis collectis, & angustijs per ocium superatis, Aretium contendit: equitibus etiam, cum longè processisset, consecutis. Consules vt se deceptos esse senserūt, Geminus ibi mansit, vt eos qui defecerant, vexaret, & Carthaginensibus opem ferre prohiberet. Flaminius verò solus abeuntes persecutus, vt victoria scilicet sui vnius esset, Aretium antè occupauit. Nam Hannibal dum compendia quærit, in inuia incidit: multosque mortales, multa iumenta, & alterum oculum amisit. Serò tandem ad Aretium progressus, Flaminium illic inuentum cōtempsit: ac pugna quidem abstinuit (locus enim incōmodus videbatur) sed hominis ingenium periclitans, agrum vastauit. Cùm verò Romani excurrissent, simulato metu reduxit exercitum: & noctu castris promotis, locóque pugnæ idoneo capto, peditum partem maximam in montibus, in insidijs collocauit, equitatum omnem extra angustias clàm in subsidijs esse iussit, ipse in tumulo cum paucis castra habuit. At Flaminius sibi fidens, quum eum cum paucis in colle vidisset, & longè ablegasse reliquum exercitū putaret, spe eius ita destituti facilè capiendi concepta, temerè angustias est ingressus, ibique (serum enim diei erat) quieuit. Sub noctem mediam Carthaginenses eos sine excubijs (adeò sibi præfidebant) dormientes eodem tempore ab omni parte circundederūt: atque eminus iaculis, fundis, sagittis, alios cubantes adhuc, alios arma induentes, impunè occiderunt. Romani enim in tenebris & nebula neminē comminus, congresso, virtute sua vti nō potuerunt. Tantus autem tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos inuasit, vt terræ-

Scipio ad Ticinum vincitur.

Hannibal Eridanum transit.

Longus ab Hannibale vincitur.

Hannibal Romanos captiuos occidit.

Hannibalis vigilantia.

C. Scipionis res in Hispanijs.

Flaminij clades ad Aretium.

motus

Terræmotus in Hetruria.

morus qui tum fiebant, non sentirent, quamuis multa ædificia corruerent, multi mõtes partim finderentur, partim collapsi valles complanarent, & flumina veteribus alueis exclusa, aliò verterentur. Quæ cum in Hetruria fierent, à pugnantibus non sunt animaduersa. Cecidit ipse Flaminius, & maxima multitudo: complures etiam tumulo quodam occupato, vbi diluxit, fuga salutẽ quæsituri, capti, arma & semetipsos, impunitate promissa, dediderũt. Sed Hannibal

Hannibal Roma omissa, in Campaniã cõtendit.

iurisiurãdi parum memor, omnes captiuos qui in castris erant ex subditis & socijs Romanorũ dimisit: Romanos ipsos in vinculis asseruauit. His actis, itinere Romam intento, Narniam vsque agros vastando, & vrbes subigendo, Spoleto excepto, progressus, C. Centenium prætorem circumuentum, equitatis eius insidijs, occidit.

C. Centenius.

A Spoleto repulsus, cum pontem Natis deiectum vidisset, idemque in cæteris fluminibus, quæ transire necesse habebat, esse factum audisset: omisso Romano itinere, in Campaniam se conuertit, cuius solum fertilissimum, & vrbem Capuam maximam esse audiebat, quas si occupasset, se cætera breui tempore adiecturum putabat. Romani clade audita mœsti atque anxij,

Q. Fabius Max. dictator et cunctator.

& semetipsos & cæsos lugentes, pontes Tiberis, præter vnum, deiecerunt, & mœnia multis in locis ruinosa celeriter refecerunt, & Dictatorem in concione dixerunt: ac benè secum agi existimantes, si ipsi manerent incolumes, nulla socijs auxilia miserunt. Sed Hannibalis in Campaniam profectione audita, etiam socijs opem ferre decreuerunt. Hannibali dictatorem Fabium & M. Minutium magistrum equitum opposuerunt: qui cùm eò venissent, cum illo non congressi sunt, sed tergis inhærentes, obseruarunt, quando se pugnæ offerret occasio. Fabius enim cum militibus trepidis & victis contra plures, & victores, Martis aleam experiri noluit: simulque putabat, quo magis agrum vastassent, eò citius commeatus penuria laboraturos. His rationibus adductus, neque alteri regioni vlli, neque Campaniæ opem tulit: & omnes hostes in Campania conclusos, & vndique ignorantes circundatos obseruauit. Nam ipsi quidem & ex mari & ex socijs ciuitatibus commeatus abundè suppetabat: illis verò nihil esse nisi ex agrorum vastatione norat. His de causis moram æquo ferebat animo, & à ciuibus non sine querelis Cunctator dicebatur.

Hannibalis in Samnium transitus.

Hannibal autem instante hyeme, cum ob commeatus penuriam eo loco hybernare nõ posset, & varias rationes Campaniæ exeundi frustrà tentasset, huiusmodi consilium cepit. Captiuos omnes conuocatos, ne quis eorum effugeret, & quid ageretur Romanis significaret, occidit: & boum, quos in castris habebat, cornibus faces alligauit, noctúque ad Samniticos montes profectus, facibus incensis boues extimulauit, qui igni & verberibus in rabiem acti, multis in locis sylua incensa, facilem ei transitum præbuerunt. Nam Romani qui in castris & collibus erant, insidias veriti, se non commouerunt. Sic Hannibal ad Samnites peruenit. Ea re Fabius mane cognita, ab euntes persequens, ijs qui ad hostes repellendos in via relicti erant, fugatis, eorumque socijs superatis: non procul à pœnis castra posuit, sed pugna detractata, eos vagari & prædas agere prohibuit. Itaque Hannibal ob cibariorum penuriam primùm Romam inuadere statuit.

Fabij prudentia.

Vt autem Fabius pugnæ copia negata, eum pedetentim assectabatur, in Samnium redijt: Dictatore nunquam ab eo discedente, atque in id intento, ne quos suorum amitteret, vtque ipse commeatu abundaret: ille autem præter arma nihil haberet, neque domo auxilia acciperet.

Hannibal Carthagine deridetur.

nam Carthaginenses eum deridebant, scribentem se benè rem gerere, & prosperis vti successibus, & tamen pecuniam & milites flagitantem. Neque enim petitiones cũ successibus consentire. Victores enim decere, exercitibus quos habeant contentos, pecuniam domum mittere, non emendicare. Ac dum Fabius apud exercitum fuit, nihil aduersi Romanis accidit.

Q. Minutij Rufi temeritas, et falsa victoria.

Eo autem Romam ob publica negocia profecto, impegerunt. Rufus enim magister equitum iuuenili audacia exultans, bellique casus non prospiciens, & Fabij cunctationẽ ægrè ferens, cum solus imperium adeptus esset, mandatorum Dictatoris immemor, acie cum hoste congressus principiò bene pugnauit, sed tandem succubuit: ac internecione deletus esset, nisi fortè fortuna Samnitum auxilia ad Romanos accedentia, Carthaginensibus aduentus Fabij opinionem attulissent, qui cum hac de causa recessissent, se victorem esse arbitratus, Romam literas misit, quibus & rem gestam exaggerebat, & Dictatorem, vt segnem & cunctatorem & hostium studiosum criminabatur. Romani verè vicisse Rufum opinati, præter expectationem receptis animis, eo collaudato & honorato, Fabium & ob calumniam eam, & quòd hostes eius prædia in Campania non incendissent, suspectum habentes, parum abfuit, quin magistratu priuarent. Sed cum eum vsui Reip. esse putarent, id quidem nõ fecerunt: sed magistro equitum eandem potestatem dederunt, vt ambo ex æquo imperarent. His decretis, Fabius neque ciuibus neque collegæ succensuit. Rufus verò iam ante parum prudens, tum magis etiam inflatus, temperare sibi non potuit, quin postularet, vt diebus alternis, aut etiam pluribus diebus per vices solus imperaret. Fabius autem veritus, ne totius exercitus accepto imperio rem malè gereret: neutrum concessit, sed diuisit exercitum, vt more Coss. vterque ex æquo priuatas vires haberet. Rufus igitur statim castra transtulit, vt appareret, se suapte autoritate imperare nõ subesse Dictatori. Quo Hannibal animaduerso, eum ad pugnam elicuit per speciem eius loci occupandi: & vndique per insidias circumuentum, in discrimen adduxit totius amittendi exercitus, nisi Fabius hostem à tergo adortus obstitisset.

Q. Minutius Rufus Fabio Dictaturam restituit.

Hac plaga accepta Rufus, mutauit animũ: & reliquijs exercitus statim ad Fabium adductis, imperium vnà, non expectatis populi suffragijs, vltrò ei tradidit, quod solus ex magistris equitum acceperat, quo nomine ab omnibus

bus est laudatus, idque Fabius statim citra vllam dubitationem vniuersum recepit, approbante populo. Deinde milites cautissimè duxit, & magistratu abiturus, Consules tradito exercitu, candidissimè de omnibus rebus monuit: qui confidenter nihil, sed ex Fabij consilijs omnia

Germini res gestæ.

administrarunt, quamuis Germinus rem benè gesserat. Nam cùm classem Carthaginensium tendere in Italiam, sed ob Romanorum instructionem non appellere vidisset: inter nauigandum Corsicam & Sardiniam firmauit: & exscensu in Africa facto ex ora maritima prædas egit, quæ cum egisset, non tamen elatus fuit, vt temerè Hannibalem aggrederetur: sed Fabij mandatis paruit. Vnde vrbes non tam facilè vt prius ad Carthaginenses defecerunt, metuentes, ne Hannibale Italia pulso, à Romanis finitimis malè tractarentur. Ac plerique futura cōsiderabant, sed pauci ad Romanorum societatem redibant, quidam etiam donaria miserunt. Ex multis autem Hieronis muneribus, frumen-

Moneta adulteratur.

tum duntaxat & Victoriæ signum acceperunt: quanquam adeò pecuniæ inopes, vt argenteum nummum prius impermissum & purum, ære admisto adulterarent. Hæc tum in Italia acta sunt: ac Romæ seruilis coniuratio maturè oppressa. Explorator quidam in vrbe deprehen-

Coniuratio seruilis.

sus, amputatis manibus dimissus est, vt ipse Carthaginensibus suæ cladis nuncius esset. In Hispania. Scipio nauali prælio, ad Iberi hostia vicit. Nam cum pugna principio anceps esset,

Scipionis res gestæ in Hispania.

velis nauium resectis, suos ad promptius dimicandum cohortari voluit: nec agros duntaxat vastauit, sed etiam multa loca munita subegit: & per fratrem P. Scipionem, vrbes Hispanicas Romano imperio adiecit. Abellus enim quidam Hispanus, cum Carthaginensibus fidus esse crederetur, reuera Romanis fauens, persuasit ei, qui obsides Hispanorum custodiebat, vt eos domum abire sineret, quò facilius ciuitates ad beneuolentiam adducerentur. Quos cum, vt illius consilij autor, legatis prius ad Scipionem missis, & communicatis ijs quæ volebat, noctu abduceret, captus est scilicet: Romani ijs domum remissis, patrias eorum in deditionem

Cannensis clades oraculis prædicta.

acceperunt. Quæ cum feliciter succederent, in eam cladem inciderunt, qua nec antè nec pòst grauiorem senserunt: eáq; prodigijs præsignificata est, & Sibyllinis oraculis tot ante ætatibus prædicta. Mirabilis fuit & Marci vatis diuinatio, qui eos, quippe à prima stirpe Troianos in Campo Diomedæo cladem accepturos prædixit, is verò in Apulia Dauniorum est, nomen ab habitatione Diomedis sortitus, cùm illic oberraret. In eo enim campo Cannæ sunt, vbi cæsi fuerunt, iuxta sinum Ionium, & Aufidi hostia: Sibylla autem monuit vt eum locum cauerent, neque tamē quicquam cautione vel diligentissima profecturos adiecit. Ac talia fuerunt ora-

Paulus Aemylius. Terentius Varro.

cula: res autem ita gesta est. Legionibus præerant Paulus Æmylius & Terentius Varro, viri dissimilibus ingenijs. Nam alter patricius erat, doctrina ornatus, tutasque rationes audaciæ præponebat. Terentius verò inter plebeios e ducatus, & importunæ audaciæ assuetus, tum alijs de rebus perperam sentiebat, tum se solum habere imperium ob collegæ moderationem opinabatur. Ambo autem perquam in tempore in castra venerunt. Neque enim commeatum habebat Hannibal, & res Hispanicæ turbatæ erant, & socij ab eo alienabantur. Quòd si perpusillum morati essent, citra laborē vicissent. Nunc Terentij temeritas, & Pauli moderatio tantæ cladis extiterunt. Nam Hannibal statim eos ad pugnam elicere studens, cum paucis munitionem aggressus est: factáque excursione, sponte recessit, vt timore simulato facilius eos in prælium attraheret. Cumque Paulus suos milites ab hoste persequendo reuocasset, timore simulato, vasis noctu collectis, tanquam abiturus, multa in vallo reliquit. cæteráque negligentius portari iussit, vt Romanus in rapinam intentos aggrederetur: ac id omnino accidisset, nisi Paulus milites & Terentium vel inuitos cohibuisset. Hannibal, etiam hoc consilio frustratus, noctu ad Cannas venit: cognitóque loci situ, & ad parandas insidias, & ad prælium committendum idoneo, castra ibi posuit, ac omnem eum agrum subarenosum aratro proscidit, vt in pugna puluis tolleretur: id machinatus, vt ventum qui ibi sub meridiem flare consueuit, à tergo haberet. Coss. quum manè castra viris vacua vidissent: primùm se represserunt, iuxta flumen vterque seorsim castrametatus. Ob morum enim diuersitatem alter, alterius consuetudinem declinabat. Paulo quiescente, Terentius confligere voluit: nec tamen fecit, cum milites parum esse alacres vidisset. At Hannibal vel inuitos ad pugnam eliciens, aquatione prohibebat, nec palari sinebat, & cadauera cæsorum suprà in profluentem ante vallum eorum proijciebat, vt à potu abhorrerent. His rebus Romani cōcitati, aciem instruxerūt. Quo Hannibal præcognito, insidijs sub tumulis collocatis, & reliquo exercitu ordinato, nōnullos transfugas subornauit, quos signo dato clypeis, hastis & ensibus grauiorib. abiectis, solos pugiones retinere iussit, vt ab aduersarijs pro inermibus accepti, eos ex improuiso aggrederentur. Romani, cum Hannibalis exercitū mane in procinctu stare viderent, armis captis & ipsi instruebantur. Classicis igitur vtrinq; canentibus, collatisque signis, variè & vsque meridiem ancipiti Marte pugnauerunt. Vt autem ventus est exortus, & ficticij transfugæ pro inermibus accepti, post Romanos steterunt, ne scilicet à Carthaginensibus opprimerentur: tunc qui in insidijs erant, vtrinque consurrexerunt, & Hannibal à fronte cum equitibus, & hostes, nec minus ventus & puluis in facies eorum violenter incidentes, Romanos vndique turbabant, & creber ex fatigatione anhelitus, vt & visu & voce priuati, promiscuè nullóque ordine cæderentur. Tanta igitur multitudo cecidit, vt Hannibal vulgi inire numerum ne tentarit quidem: equitum autem & senatorum numerum ad senatum Carthagi-

nensem

nensem non scripserit, sed per modios anulorum demonstrarit. Soli enim senatores & equites anulis vtebantur. Multi tamen cum Terentio tum quoq; euaserunt, sed Paulus occubuit. At Hannibal fugientes non persecutus est, neq; Romam properauit. Nam cum vel totum exercitum, vel partem eius euestigio Romam perducere, atque in vrbe bellum gerere potuisset, non tamē fecit: quāuis suadente Marharbale. Quare probro ei datum est, quòd vincere posit, sed vti victoria nesciat. Rem sanè tum neglectam, postea nunquam resarcire potuerunt: & Hannibalem cessationis ita pœnituit, vt continenter exclamaret, O Cannæ Cannæ. Romani autem excidio proximi, victoriam per Scipionem recuperarunt, P. Scipionis in Hispania bellum gerentis filium, qui patrem vulneratum defenderat. Tum verò miles Canusium fugit, adeptusq́ne gloriam ab ijs qui eòdem se receperant, imperium vltrò delatum accepit, & rebus ibi constitutis præsidia misit finitimis, in rebus & deliberandis & gerendis dexter. Qui Romæ erant, cladem audiuerunt, sed non crediderunt: cum credidissent, luxerunt, & in curia congresi, rebus infectis recedebant: donec tandem Fabius dixit, exploratores esse mittendos, qui & rem gestā, & quid ageret Hannibal, nunciarent. Ipsis verò non plorandum esse, sed pedetentim procedendum, vt ea quæ facto essent opus, tempestiuè gererentur: & copias quantæ poßint maximæ conscribendas esse, & finitimorum opem implorandam. Posthæc cum Hannibalem in Apulia esse cognouissent, & à Terentio literas accepissent, de salute & actis eius: nonnihil receptis animis, Dictatorem Marcum Iunium, Tiberium Semproninm Gracchum magistrum equitum dixerunt, & euestigiò non iuuenes duntaxat, sed etiam effœtos senes conscripserunt: & carcere aperto maleficis impunitate, seruis libertate promissa, etiam latrones aliquot in militum catalogos retulerunt. Ad hæc socios accersiuerunt, beneficiorum quæ accepissent admonitos, alijs frumentum, alijs argentum polliciti, quod prius facere non soliti erant: & in Græciam miserunt, auxilia vel impetraturi, vel mercede conducturi. Hannibal Romanorum conspiratione & apparatu cognito, in Cannis se tenuit, desperata repentina vrbis expugnatione: & fœderatos, vt prius etiam, gratis dimisit: Romanos verò spe venditionis asseruauit, vt ea re suas opes augeret, Romanorum imminueret. Sed cum nemo veniret, qui captiuos requireret: eos aliquot domum mittere iussit, afferendæ pecuniæ causa, prius iureiurando adactos, se redituros esse. Sed cum eos nemo rum quidem redimere vellent, eos qui nominis alicuius erant, Carthaginem misit. Cæteros partim excruciatos necauit, inter sese dimicare coegit, amicis & cognatis inter se commissis. Qui verò petendæ pecuniæ causa missi fuerant, reuersi, vt iureiurando satisfecisse viderentur, & pòst fuga elapsi, à Censoribus notati, semetipsos peremerunt. Hannibal fratre Magone Carthaginem res gestas nunciatum misso, & ad pecuniam

Hannibal victoria non vtitur.

Q. Fabius Ma. Reip. afflictæ cō silio subuenit.

Hannibal Romanorum captiuos occidit.

militesq́ue petendos, cum ijs ex aggerasset omnia, & anulos annumerasset, decreuerunt omnia que petierat. Hannoni enim belli deponendi, & dum superiores essent, faciendæ pacis autori, non auscultarunt: non tamen decreta executi sunt, sed neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam procesßit, & oppido quodam Samnitico capto, Neapolim contendit, paucis cum præda præmißis, contra quos oppidani, vt solos, excursione facta, improuiso, illius aduentu, cæsi sunt magna ex parte: vrbem tamen non cæpit, neq; obsidioni illius diu immoratus est. Nam capuani cum partim Romanorum amicitiam colerent, partim Hannibali studerent, postquam is in Cannis victor, aliquor eorum ciues captos dimiserat: multitudo ad eum deficere voluit, optimates autem aliquandiu distulerūt. Deinde cum in curia conuenissent, impetu populi omnes occisi essent, nisi quidam ex plebe, considerata mali magnitudine, senatores vt exitio dignos accusasset: sed prius alios eis surrogandos esse, dixisset, quòd vrbs sine consilio salua esse non posset. Cui cùm Capuani obtemperassent, singulis è curia eijciendis multitudinem rogabat, quosnam illorum loco crearent? & cum exiguo tempore alios sufficere non possent, omnes illos vt necessarios dimiserunt: & inter se reconciliati, pacem cum Hannibale fecerunt. Qui celeriter relicta Neapoli, Capuam venit, & pro concione pòst multa alia grata auribus, Italiæ principatum eis promisit, vt spe erecti, se pro semetipsis laborare, alacrius pugnarent. Post Capuæ defectionem etiam reliqua Campania in motu fuit: cuius defectionem Romanis ægrè ferentibus, Hannibal Nucerinos oppugnauit. Qui cum obsiderentur, inutilem ætatem ob cibariorum penuriam expulerunt: quos Hannibal non recepit, neq; aliò quàm in vrbem redeundi potestatē dedit. Quamobrem cæteri quoque cum vna veste se vrbe excessuros pepigerunt. At ille vrbe potitus, senatores in balneis inclusos suffocauit: reliquos cum discedere quò vellent, iussisset, multos in itinere interfecit, sed tamen eorum multi in syluas profugi euaserunt. Ea crudelitate cæteri territi, nō amplius eius fidei se permiserunt, sed resistebāt, dum poterant. Nolaníque de facienda deditione consultantes, illo facinore viso, Marcellum clàm accersiuerunt, Hannibale ab vrbis oppugnatione repulso. Inde digressus, Acerranos fame domuit, ijdem quibus Nucerinos conditionibus, eodemq; tractauit modo. Deinde Basilinas est aggressus, quo Romani, eorumque socij circiter M. cōfugerant, qui ciuibus proditionem molientibus occisis, Hannibaleq; sæpe profligato, famem quoque fortiter tolerarunt. Cùm autem commeatus defecisset, quendam in vtre ad Dictatorem miserunt: qui noctu dolia farina plena in flumen conjecta eos in tenebris obseruare iussit. Hoc modo clàm eos ad tēpus aluit: sed tandem vno dolio ex allisione confracto, Carthaginenses re animaduersa, cathenis fluuium munierunt. Vt autem fame & vulneribus multi perierunt, altera vrbis parte deserta, &

Capuani Hannibalem recipiunt.

Nucerinorum interitus.

Acerranorum interitus.

Basilinarum deditio.

ponte

ponte interrupto: in altera obsidionem tolerarunt, postea semen rapotum in quendam locum extra murum abiecerunt, vt hostes eos diu habitutos crederent, vnde viuerent. Qua eadem opinione deceptus Hannibal, eorumq; fortitudinem admiratus, eos ad pactionem prouocatos, pecunia vendidit: quos Romani non modò „ cupidè redemerunt, sed etiam honotarūt. Dum „ hæc geruntur, legati Delphis reuersi, nunciant, iubere Pythiam, vt repudiata ignauia, bello sint intenti. Ex eo confirmati atque assecuti Hannibalem, iuxta eum castra posuerunt, vt quid ageret, obseruarent. Ac Iulius Dictator, quæ Carthaginenses facere iubebantur, eadem suos & ipse obseruare atq; facere iubebat. Itaque & cibum & somnum eodem tempore capiebant, excubias eodem modo visebant, cæteráque ex æquo faciebant. Quo Hannibal cognito, tempestuosa nocte captata, parti militum à vespera profectionem denunciat. Iunio id imitato, per vices alios atque alios impetum in Romanos facere iussit, vt continenter vigilijs & tempestate fatigarentur, ipse cum reliquis quieuit. Cùm lucesceret, exercitu reuocato, Romanos qui armis positis ad quietem se contulerant, subitò aggressus, multos occidit, & vallum ab eis desertum cepit. Sardinia & Sicilia quamuis in motu essent, à Romanis non curabantur. Coss. creati sunt, Gracchus magister equitum, & Posthumius Albinus: quorum hic cum omni exercitu à Boijs cæsus est, in transitu syluosi montis insidijs exceptus, cuius capite Barbari excauato, auróq; inducto, pro phiala in sacris vsi sunt. Prodigia tum fuerunt. Nam bos equum peperit, & flamma è mari emicuit. Coss. Gracchus & Fabius, quid Hannibal Capuæ ageret, obseruantes, quólibet legatos mittebant, socijs opem ferebant: eos qui defecerant, reconciliare conabantur, & resistentium agros populabantur. Hannibal verò dum commeatu, eóque armis parto non abundabat, modestè cum exercitu viuebat. Vt verò Capua occupata, in magna rerum affluentia ociosi hybernarunt: & vites corporum, delicijs, & robur animorum delicijs sunt imminuta: mutatóq; victu patrio, in prælijs vinci didicerunt. Bello iam instante, in montes transijt, & milites exercuit: sed cum exiguo tempore firmari non possent, elephantis, alijsque militibus domo aduectis, animum recepit. Nolamque oppugnauit, vt vel vrbem caperet, vel Marcellum à Samnij vastatione reuocaret. Cùm nihil proficeret, vrbe relicta, agros vastauit: donec iusto prælio vi superatus, ex Hispanorum & Afrorum crebra ad Romanos defectione (quod ei prius nunquam acciderat) magnum dolorem cepit: & sibi ipsi ac militibus diffisus, omni illa prouincia relicta, Capuam redijt, atque inde etiam pòst discessit. At Scipionibus, Ibero amne iam superato, agros vastantibus, & vrbes capientibus: etiam Hasdrubale, qui ad ea prohibenda festinātèr accurrerat, acie victo: Carthaginenses maioribus auxilijs Hasdrubali, quàm Hannibali, opus esse rati, & ne Scipiones in Africam traijcerent veriti: Hannibali patruis supplementis missis, maximam copiarum partem cum Magone quàm celerimè in Hispaniam ablegarunt: iubentes, vt rebus illic constitutis, ipse in præsidijs esset: Hasdrubal autem, cum exercitu in Italiam proficisceretur. Quo cognito, Scipiones pugna abstinuerunt, ne fortè victor Hasdrubal in Italiam properaret. Cùm autem socij Romanorum à Carthaginensibus vexarentur, Publius cum hostibus cógressus, vicit: Cneus è pugna abeuntes, exceptos occidit. Ob eam cladem, & frequentem vrbium defectionem, etiam Afris aliquot ad Romanos transeuntibus, Hasdrubal opinione sua diutius mansit. Scipiones ijs qui ad se defecerant, statim in Italiam missis, res Hispanicas constituebant: & Saguntinorum subditis, & belli & calamitatis illius autoribus captis, oppidum euerterunt, homines vendiderunt, ac Saguntum veteribus ciuibus reddiderunt. Circa manubias tam accurati fuerunt, vt plus militibus quàm sibi concedentes, nihil ex ijs domum mitterent, nisi liberis suis talos. Iraque Cneo veniam domum eundi petenti, vt filiæ nubili dotem colligeret: Senatus dotem ex publico decreuit. Eodem tempore Sardinia & Sicilia planè alienatæ facilè sub iugum reductæ sunt: Hasdrubale, qui opem eis ferebat, capto, totáq; penè Sicilia per Manlium Torquatum subacta, neq; tamen insulæ res diu tranquillæ manserunt. Philippus autem Macedoniæ rex, apertissimè Carthaginensium amicitiam coluit. Nam cùm Græciæ imperare cuperet, fœdus cum Hannibale percussit, vt cōmunibus opibus bellum gerentes, Carthaginenses Italiam haberēt, ipse verò Græciam, Epirum & insulas. Hac pactione Romani cognita (interceperant enim Philippi caduceatorem, ad Hannibalem euntem) statim Marcum Valerium Lauinium Prætorem cōtra eum miserunt, vt suo regno timens, domi maneret, itaque factum est. Nam Corcyram vsque progressus, vt in Italiam nauigaret, cùm Lauinium Brundusium venisse didicisset, domum redijt. Lauinio autem Corcyram vsque progresso, impetu in socios Romanorum facto, Noricum cœpit, & Apolloniam obsedit. Sed Lauinius ductis aduersus eum copijs, & Noricum recepit, & Apolloniam liberauit. Vnde Philippus nauibus, quibus vsus fuerat, incensis, pedes domum redijt. Romæ Consules creati Fabius & Marcellus, bellum aduersus Annibalem, Calabriam & finitima loca circumeuntem, Gracho decessori suo mandarunt. Is Hanuone, qui e Brutijs circa Beneuentum occurrerat, profligato, vlterius progressus, Hannibalem obseruabat: eorumq; qui defecerant agris vastatis, vrbes nonnullas recepit. Ipsi verò Coss. in Campaniam se conuerterunt, vt ea subacta, nihil à tergo hostile habentes, ita demum Hannibalem aggrederentur. Postea diuisi, Fabius Cāpaniam & Samniū vastauit Marcellus in Siciliam profectus, Syracusas obsedit, quæ cùm deditionem fecissent, dolo cuiusdam propter falsum nuncium denuò defecerunt, ac ijs, terra mariq; mœnia adortus, facillimè potitus esset, nisi Archimedis machinę obsti-

Hannibal Iunium dictatorem, non impunè simium suum esse patitur.

Albinus consul à Boijs cæsus.

Prodigia.

Campaniæ delectæ Hānibalem vinci docens.

Scipionū res Hispanicæ.

Res Siciliæ.

Philippi Macedonis cum Hannibale fœdus.

Syracusæ à Marcello obsessæ, Archimedis ingenio defenduntur.

obstitissent. Nam & lapides, & milites inde suspensos, subitò & demittebat, & paulo momento retrahebat. Alijs quoque machinis iniectis, naues & turres attrahebat: & in altum eductas, subitò demittebat, vt cum impetu in aquas relapsæ mergerentur. Denique totam Romanorum classem mirabiliter excussit. Speculo enim quodam versus solem suspenso, radios excepit: aerisque ob densitatem & læuitatem speculi ex ijs radijs incenso, effecit, vt ingens flamma rectà in naues illata, omnes eas cremaret. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium expugnatione desperata, diuturnitate obsidionis & fame vrbem domare statuit, eáque Pulchro mandata, ipse ad defectionis eorum socios se conuertit: ac pœnitentibus cōcessa venia, resistentes asperè tractauit: multas vrbes vi, quasdam proditione cepit. Interim Himilco Carthagine cum exercitu profectus, & Agrigento & Heraclea occupatis, ad Syracusas progressus, & victus est, & vicissim vicit: & subito Marcelli superuentu denuò succubuit. Dehinc Marcellus Syracusis assedit, Hannibale in Calabria versante. Romani autem denuò multas clades acceperūt. Nam & Coss. ad Capuam impegerunt, & Grachus in Lucania perijt, & Tarentini atque aliæ vrbes defecerunt: & Hannibal dudum territus, in Italia mansit, & contra Romam est profectus: & ambo Scipiones perierunt. His rebus elatus Hannibal, opem ferre Capuæ statuens, Beneuentum vsque processit. Sed cùm audisset Claudium ob Gracchi mortem è Samnio in Lucaniam transisse, veritus ne qua illic loca alienaret, omisso itinere, contra illum se conuertit. Scipionū interitu tota Hispania est turbata: alij vltrò, alij vi coacti, cum Carthaginensibus se coniunxerunt, qui pòst ad Romanorū amicitiam redierunt. Marcellus cum Syracusas oppugnādo nihil proficeret, huiusmodi rem machinatus est. Erat Syracusani muri pars parum firma, quam Galeagram vocabant, quòd cùm prius ignoratum esset, tum animaduersum est. Toto igitur populo Syracusano nocturnis Dianę sacris operante, milites aliquot mutum illum transcendere iussit. Qui cùm portas aliquot apetuissent, atque alij quoque intrassent, simul omnes, tam qui intus, quàm qui foris erant, ex composito clamorem sustulerūt, hastis clypeos pulsantes, & classica cecinerunt. Quibus rebus Syracusanis iam vino grauibus, subitò exterritis, vrbs capta est, præter Acradinam & Insulam. Marcellus partes captas diripit, reliquas oppugnat: & quanquam cum labore & tardè, tamen capit. Quibus Romani potiti, præter alios multos, etiam Archimedem occiderunt. Nam cum figuram quandam delinearet, & hostes adesse audiret: Caput, inquit, petant, lineam non petant. ac militem iam astantem parum curauit: ab eóque, quòd à linea discedere iussisset, irato cæsus est. Marcellus Syracusis expugnatis, & magna Siciliæ parte recuperata, magnam laudem assecutus est, & Coss. designatus. Nam Torquatum illi quidem, filij sui interfectorem, elegerant: sed cum ille recusasset (neque enim se populi mores: neq; populum ipsius imperium pati posse) Marcellum & Valerium Lauinium Coss. crearunt. Marcello ex Sicilia digresso, copias equestres in eam misit Hannibal, missère & Carthaginenses: & prælijs aliquot victores, ciuitates quoq; subegerunt. ac ni Cornelius Dolabella prætor superuenisset, totā Siciliam subegissent. Tum Capua quoque à Romanis capta est: quanquam Hannibale per Latium Romam eunte, vt eos ab eius vrbis obsidione repelleret, & vsque ad Tiberim progresso, & suburbanum agrū vastante. Romani autem, quamuis territi, tamen alterum Consulem manere Capuæ, alterum vrbem defendere iusserunt. Ac Claudius Capuæ mansit (vulnus enim acceperat) Flaccus Romam properauit. Cæterùm Hannibale excursiones subinde in oculis ciuium faciente, & multa crudelia facinora edente, alio tempore satis habuerunt, ipsam vrbem tueri. Sed cum eodem tempore & in mœnia in castra impetum facturus esset, alea iacta, vt aiunt excurrerunt. Cùm autem iam eminus dimicarent, serenitas in tempestatem ingentem cum turbine maximo, tōnitribus, grandine fulguribus est conuersa: vt ambo exercitus, velut ex composito, cupidè eò refugerent, vnde venerant. Vix arma posuerant, cùm serenitas redijt. Hannibal, quamuis illa, ipsius conflictus tempore, non sine numine accidisse rebatur, tamen ab obsidione non destitit: sed cum denuò cōfligere instituisset, eademque acciderent, pertimuit: etiam eo obstupefactus, quòd Romani in tanto discrimine constituti, neq; Capuam relinquerent, & prætorem cum militibus in Hispaniam missuri essent: & quòd pecunia egentes, præter alia, illud etiam solum publici agri, in quo castra habebat, vendidissent, desperatáque expugnatione recessit, subinde exclamans, O Cannæ Cannæ: ac ne Capuæ quidem opem amplius ferre voluit. Capuani verò, quanquam ad summas angustias redacti, tamen desperata venia restiterunt, auxilia Hannibalis per literas implorato. Sed Tabellarij à Flacco cōprehensi (nam Claudius ex vulnere iam decesserat) manibus truncati sunt, quo Capuani viso perculsi de summa rerum deliberabāt. Multis verbis factis, Iuuius Virius, vir princeps, defectionis præcipuus autor. Vnum, inquit, nobis " confugium & libertas est, mors. Vos me domū " sequimini: venenum enim præparatum habeo. Sic abductis ijs secum, quibus ea sententia placebat, vnà cum illis vltro perijt, cæteri portas Romanis apetuerunt: quibus Flaccus arma omnia & pecuniam omnem ademit: & principum virorum alios occidit, alios Romam misit: soli turbæ ex plebeijs reliquæ ijs conditionibus pepercit, vt prætori Romano parērent, vt nullum senatum, nullum concilium haberent. post etiā aliæ mulctæ impositæ, cum Flaccum accusare ausi essent. Campani quoque eundem accusare instituerunt, & Syracusani Marcellum iam Cōsulem. Is se defendit, nec ante eam defensionem quicquam pro autoritate imperij gerere voluit, Verùm Syracusani dicēdi potestate data,

Himilco.

Romanorū res aduersæ.

Marcellus Syracusas capit.

Archimedis cædes.

Hannibal Romā frustrà oppugnat.

Capuam Flaccus occupat.

causam suam artificiosè egerunt: omissáq; Marcelli accusatione, ad preces conuersi, se non ultro defecisse afferentes, ueniam petiuerunt. Quæ cùm perorassent, in terram prolapsi & lamentari sunt. Suffragijs latis, Marcellus crimine solutus est: & decretum, Syracusanos clementius tractandos esse, non ob facta eorum, sed propter uerba & supplicationes. Marcello redire in Siciliam recusante, Lauinium miserunt. Cum Syracusani hoc modo ueniam impetrassent, Campani ex insolentia insolentius in cōsulem inuecti, etiam obiurgati, & grauius mulctati sunt, absente Flacco, & quodam ex eius legatis causam dicente. Capta Capua, etiam finitimæ ciuitates Romanis accesserunt, præter Arellanos. Hi enim urbe deserta, cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt. Etiam reliquæ Italiæ partes, Carthaginensium studiosæ, mutabant animos, & à Consulibus passim circumuentibus recipiebantur. Tarentini autem non dum apertè cum Romanis faciebant, sed clàm Carthaginensibus succensebant. Romani peritam ab Hannibale captiuorum permutationem non impetrarunt, ob Carthalonem, vt hostem, intra mœnia non receptum. Quamobrem is iratus, colloquio detrectato, statim recessit. Hoc tempore Lauinius Ætolos Philippi socios sibi conciliauit: & Philippum vsque ad Corcyram progressum ita terruit, vt trepidus in Macedoniam se reciperet. C. Claudius Nero cum militibus in Hispaniam missus est, & classe vsque ad Iberum victos: vbi cæteris etiam legionibus inuentis, Hasdrubalem, priusquam eum adesse nosset, oppressum circumuenit: sed deceptus est. Videns enim Hasdrubal se irretitum esse, caducearoribus ad Neronem missis, se ea conditione dimitti petijt, vt tota Hispania excederet. Quam cùm ille cupidè accepisset, pactiones procrastinando, alios in alios montes dimisit. Qui cùm euasissent, Romania spe pacis excubias non habentibus, postridie ad Neronem in colloquium venit. Sed totum diem cōsumpsit, priusquam quicquam confirmaretur. Itidemque noctu alios dimisit, & sic alijs quoque diebus fecit, subinde aliquid in pactis cauillando. Denique & ipse cum equitatu & elephantis se subduxit, & Neroni formidabilis extitit. Quo Romæ cognito, successor Neroni datus est. Cùm autem dubitaretur, quis eius loco mittendus esset (neque enim res quemlibet postulabat) & multi clade Scipionum deterrerentur: P. Scipio, is qui patrem vulneratum cōseruauit, vltro se ad illam expeditionem obtulit, iuuenis virtute præstantissimus, & optimè institutus: statimque est electus. Sed cùm non multò pòst eius iudicij populum pœnituisset, tum ob ætatem (annum enim quartum & vigesimū agebat) tum propter domum eius, patris & patrui interitu funestam denuò in publicum progressus, pro concione partibus conscriptis ita satisfecit, vt imperium ei non adimerent: sed Marc. Iunium, virum senem, collegam adiongerent. Post hæc res Romana non circa ærumnas in melius mutari cepit. Marcellus enim, cùm absolutus esset, Hannibalem aggressus, pleraq; cautè administrauit, cum desperatis hominibus certare veritus. Sed si quando confligere necesse erat, prudentia magnanimitate temperata, superior euadebat. Hannibal autem tum ea de causa, tum quòd ab alijs socijs ciuitatib. desertus, ab alijs deserendus erat, rum propter alia quædam, ea loca quæ tueri nequibat, vastare instituit. Cùmque multos vexasset, à pluribus deserebatur. In vrbe autem Salapia tale quiddam accidit. Duo viri summæ rerum ibi præerant, inter se dissentientes. Nam Alinius Carthaginensibus, Plautius Romanis studebat, & cum Alinio de vrbe Romanis tradenda collocurus erat. Quod cùm ille statim ad Hannibalem detulisset, in ius adductus est Plautius. Hannibale autem cum ijs qui in consilio aderant, de eius supplicio deliberante, ausus est in conspectu Pœni cum Alinio denuò de eadem re agere. Illo verò exclamante, Ecce, ecce, nunc etiam de proditione mecum agit: propter rei absurditatem Hannibal non credidit, eumque vt calumnia petitum absoluit. Absoluto eo, ambo consenserunt: & accersitis à Marcello militibus, Punicóque præsidio cæso, Romanis vrbem tradiderunt. Hoc Italicarum rerum statu, Siculi nihilo plus fauentes Carthaginensibus, ad Lauinium Consulem se conferebant. Carthaginensibus qui in Sicilia erant, Hanno præerat, sub eóq; Mutinas militabat: qui cum pridem Hannibali familiaris, ob magna virtutis opera edita, inuidiam suscepisset, in Siciliam fuerat ablegatus. Sed ne ibi quidem magister equitum rebus præclarè gestis, Hannonis inuidia euitata, magistratu abire coactus est. Quibus iniurijs exacerbatus, ad Romanos se contulit: ac primùm adiumento fuit, vt eis Agrigentum proderetur. Deinde in alijs quoque rebus nauauit operam, vt totam Siciliam absque magno labore reciperarent. At Fabius & Flaccus, cùm alias vrbes, tum Tarentum, teonente tum Hannibale, subegerunt. Nam cum Brutios incursare quosdam iussissent, eáque de causa Hannibal, relicta vrbe, illis suppetias iret, Flaccus illum obseruat: Fabius interim noctu impetu terra marique facto, partim vi, partim proditione Tarentum cepit. Quem dolum ægrè ferens Hannibal, pari dolo Fabium vlcisci statuit: eique literas Metapontinorum ciuium nomine scribit, de prodenda ciuitate: eum temerè accedentem, in insidias delapsurum esse ratus. Verùm ille suspicatus quid rei esset, literis ijs cum illis comparatis, quas aliquando Tarentinis scripserat, insidias ex earum similitudine deprehendit. Enimuerò Scipio, quamuis & patris & patrui cædem vlcisci cupiens, & belli gloriam expetens, non tamen properauit, ob hostium multitudinem: sed cum eos longè in hybernis abesse cognouisset, omissis eis, tanta celeritate & circumspectatione nouam Carthaginem contendit, vt eius aduentus non prius resciseeretur, quàm adesset, vrbemque non sine labore cepit. Ea expugnata, penè maxima inter milites orta esset seditio. Nam cùm Scipio ei qui primus murum conscendisse,

Marginalia (left): Atellæ. — Tarentum — Captiui. — Aetoli. — Hispania. — Hasdrubal Neronem decipit. — P. Scipio in Hispaniam mittitur. — Fortuna virtuti Romanorum paulatim fauere incepit.

Marginalia (right): Salapia ad Romanos deficit. — Mutinæ pœni ad Romanos defectio. — Tarenti recuperatio. — Fabius dolum Hannibalis animaduertit. — P. Scipionis res in Hispania gestæ.

coronam pollicitus esset: duo viri, alter Romanus, alter ex socijs, eam sibi laudem vendicarunt: ac studijs multitudinis contentio ad maximum tumultum processit, & haud dubiè grauius aliquid accidisset, ni Scipio vtrumque coronasset. Idem multa militibus, multis Rebuspublicis largitus est: & obsides, qui ibi tenebantur, omnes suis sine precio reddidit. Quo facto, vt multæ ciuitates, multi Dynastæ se ad fidem eius contulerint, & præter cæteros Celtiberi. Nam cum inter captiuos virginem excellenti forma cepisset, eam adsmaturus putabatur. Sed cum principi cuidam apud Celtiberos desponsam esse cognouisset, accito sponso, puellam ei tradidit, vnà cum pecunia, quam eius necessarij pro ea redimenda contulerant. Quo facto & illos, & cæteros sibi conciliauit. Hasdrubali fratri Hannibalis, quem properè aduentare cognorat, captam esse vrbem adhuc ignoranti, & nihil in itinere hostile timenti, occurrit: eóque superato, & castris eius occupatis, multos illius loci ad suam amicitiam pellexit. Nam in re bellica acer erat, in familiaribus congressibus lenis, resistentibus formidabilis, cedentibus, perquàm humanus. Verùm ob illud maximè ab omnibus honorabatur, quòd veluti numine afflatus prædixisset, se in hostili agro castrametaturum esse. Ab Hispanis autem Rex magnus appellabatur. Hasdrubale, desperata Hispania, in Italiam abituro, & hyeme colle&ctis valis discedente: eius collegæ, loco non mutato, negocium Scipioni facessebant, vt neque Hasdrubalem persequeretur, neque in Italiam profectus, Romanos belli parte leuaret, neque Carthaginem traijceret. Scipio Hasdrubalem abeuntem non est persecutus: sed per cursores, eius aduentu Romam nunciato, ea quæ tempus postulabat, administrauit. Et quia videbat, hostes in prouincia varijs locis dispersos esse; veritus ne ab aliquo omnes eorum copiæ in vnum conducerentur, ipse contra Hasdrubalem Gisgonis filium est profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem in Bastitaniam misit: qui & illam bello cepit, & Magonem vicit: eumque ad Hasdrubalem fugientem persecutus, ad Scipionem redijt, qui nondum quicquam gesserat. Cùm Mago ad Hasdrubalem, Lucius ad fratrem Scipionem venisset, primùm equitatu in campos decurrentes dimicabant. Deinde totos exercitus instruxerunt, nec tamen ad manus ventum est: idque per dies complures factum. Sed aliquando pugna commissa, Carthaginensibus eorumque socijs victis, captáq; munitione, Romani commeatu ibi inuento vsi sunt: id quod Scipio triduo antè vaticinatus esse fertur. Nam cum rebus necessarijs destituerentur, prædixit (qua verò arte, ignoratur) se in eum diem hostium cibarijs vsuros esse. Post hæc Sillano contra hostium reliquas relicto, alias vrbes multas sibi adiunxit: ordinatisq; rebus, in Hispania hybernauit. L. fratrem Romam misit, vt & res gestas nunciaret, & captiuos eos adduceret: eademque opera exploraret, quæ de se Romanorum esset opinio. Verùm Italiam morbus vexabat, & pugnæ afflixerant, ob motus Tyrrhenorum quorundam: sed maiorem luctum attulerat Marcelli interitus. Nam cum ambo Coss. côtra Hannibalem Locris agentem, exercitum ducerent, per insidias circumuenti sunt: & Marcellus statim occubuit, Crispinus nô multo pòst ex vulnere decessit. Hannibal verò Marcelli cadauere inuento, & eius sigillo accepto literis eius nomine ad vrbes scriptis, quicquid volebat obtinuit: donec Crispinus eo cognito, illos monuit, vt sibi cauerent. Vnde res Hannibali vertit in contrarium. Nam cum Salapianis per transfugam scripsisset, Marcellum noctu ad mœnia accedere, & Romana lingua vnà cum alijs eam scientibus vteretur, vt pro Romanis haberentur: Salapiani eius artificio cognito, hac arte vicissim vsi sunt, vt se Marcellum adesse credere simularent: clatrisque attractis, tot in vrbem admiserunt, quot vincendis se pares esse rebantur, eosque omnes occiderunt. Hanuibal verò, cum Locros à Romanis ex Sicilia profectis obsideri audisset, statim recessit. P. Sulpitius autem cum Ætolis & alijs socijs, magnam Achaiæ partem vastauit. Sed cum Philippus Achæis opem tulisset, Romani tota Græcia pulsi essent, nisi Ætolis galea Philippi potitis, de eius interitu rumor apud Macedones sparsus esset: ortáque ibi seditio. Veritus enim, ne regno priuaretur, in Macedoniam properauit. Ita factum, vt Romani in Græcia perseuerantes, vrbibus aliquot potirentur. Sequenti anno, quum Hasdrubalis aduentus nunciaretur, Romani legiones côuocabant, & socios suos accersebant, Claudio Nerone & Marco Liuio Coss. creatis, ac Neronem contra Hannibalem, Liuium contra Hasdrubalem miserunt, qui ei circa Senam vrbem occurrit: non tamen statim ad manus venit, sed per dies complures in castris se continuit. Neque Hasdrubal pugnam vrsit, quietus fratrem expectans. Nero autem & Hannibal in Lucania castra habentes, nô iusta acie, sed tumultuarijs duntaxat pugnis sunt congressi. Hannibalem autem locum subinde mutâtem, accuratè obseruauit Nero, semper eo superior: & literis fratris eius Hasdrubalis interceptis, Hannibale contempto, veritus ne Hasdrubal multitudine hominû Liuio vim faceret, magnum facinus ausus est. Relicta enim ibi tanta militum parte, quanta ad reprimêdum Hannibalem satis esset, si quid mouisset, mandauit, vt omnia ita agerent, vt ipse præsens esse putaretur. Assumptáq; lectissima parte exercitus, quasi finitimû oppidum oppugnaturus, nemine consilij conscio, aduersus Hasdrubalem properans, noctu ad collegam venit, in eiusque vallo pernoctauit: ambóque se parantes, vt hostem ex improuiso aggrederentur, Hasdrubalem nô latuerunt. Cùm enim vterque Consul milites suos seorsim cohortaretur, animaduertit quid rei esset: & Hannibalem victum cæsumque esse suspicatus (illo enim superstite, Neronem contra se nunquam iturum fuisse) ad Gallos abire statuit: & illic statu fratris explorato, bellum per ocium administrare. Itaq; militibus itinere deuun-

Scipionis elogium.

Hasdrubal relicta Hispania in Italiam côtendit.

Marcelli & Crispini Coss. cædes.

Salapiani Hannibalis dolum vlciscuntur.

P. Sulpitij res Achaicæ

Claudius Nero Hasdrubalem cædit.

denunciato, noctu discessit. Id Consules ex tumultu supplicati, non tamen propter renebras se statim commouerunt: sed sub auroram equitibus ad eum persequẽdum præmissis, ipsi subsecuti, Hasdrubalem equites aggressum (solos enim eos esse putabat) superuentu suo in fugam verterunt, & fugientes persecuti, mulros occiderunt, ab elephantis nihil adiuros: quorum aliqui vulnerati, cum plus mali eis darent, quàm hostes, Hasdrubal sessores eorũ monuit, vt vulneraros statim occiderent: id quod facilè fiebat, cum ferreo aculeo sub aure pungebantur. Sic belluæ à Carthaginensibus, viri à Romanis occidebantur: tantáque multirudo cecidit, vt Romani cædibus satiari, cæreros nollenr persequi. Arque adeó non modò alijs plurimis, sed etiam Hasdrubale interfecto, spolijs plurimis captis, & captiuis Romanis vlrra quatuor millia in castris repertis, cladem Canensem abundè pensaram esse credebanr. His gestis, Liuius suo loco mansit. Nero sexro die in Apuliã reuersus, abitu suo ad id vsque rempus cælaro, captiuos aliquot in castra Hannibalis misir, qui ei quid actum esser, narrarent: & caput Hasdrubalis in propinquo cruci affixir. Hannibal clade & cæde frarris cognita, Neronisque victoris reditu, in magno luctu & mœrore fuit: sæpe de forruna questus est, sępe Cannas inclamauit, atque in Brurios regressus, ibi quieuit. At Scipio Hispaniæ præesse iussus, donec ibi omnia composuisser, primùm in Africam duabus quinqueremibus nauigauir, eodemq; fortè fortuna etiam Hasdrubal Gisgonis filius appulit. Quos cùm Syphax ambos humanirer accepisset (erat enim Carthaginensibus fœdere iunctus, & Africę parti imperabar) & reconciliare inrer se studeret:
„ Scipio respondit, sibi nullas cum Hasdrubale
„ priuaras esse inimicitias, neq; Reip. nomine fa-
„ ciendæ pacis auroritarem habere. Reuersus in Hispaniam, cum Ilirergiranis bellum gessir: *Ilitergitanorum excidium.* q; Romanos post Scipionum cædem ad se profugos, Carthaginensibus dedidissenr, Neq; ptius vrbem cepir, quàm ipse mœnia conscendere ausus, vulnerarus est. Milires enim verecundanres, & illi meruentes, promptius subierunt: & potiti victoria, hominibus omnibus occisis, rotam vrbem incenderũt. Qua re territi multi, vltrò deditionem fecerunt, multi vi subacti sunr: multi, cum obsiderentur, vrbes cremarunt, semetipsos & snos iugularũt. Maxima parte Hispaniæ subacta, Scipio Carthaginem redijt, vbi in honoré *Scipionis ludi funebres & morbus.* patris & patrui funebres ludos in armis edidit: in quibus, præter alios, duo fratres, de regno inter sese cõtendentes, pacificatione frustrà à Scipione tentara, decertarũr: & msior natu minorem, licet validiorem, interfecit. Postea Scipione ægrotanre, Hispani res nouas moliti sunt. *Legio seditiosa ad officium reducta.* Nam exercirus Scipionis, qui circa Sonceronem hybernabat, se cõmouit, & cum ptius etiam parum dicto audiens esset, nec tamẽ defectionem planè præ se ferrer: rum cognito morbo Scipionis, dilara etiam stipendiorum solutione, apertè defecit: pulsisque tribunis, sibi Consules elegit. Fuerunt autem circiter octo millia.

Qua de causa Hispani etiam ad deferendam fidem facti prompriores, socias ciuitares afflixerunr: & Mago Gades iamiam relicturus, neque reliquit, & mediterraneis multum detrimenti attulit. Quo Scipio intellecto, exercitui per literas veniam promisit quod rerum necessariarum penuria coacti, rebus nouis studuissent: perens, ne quid ex eo mali suspicarentur: collaudatis ijs qui magistratum eorum gessissent, ne sine imperio grauius aliquid vel designarenr, vel perpererenrur. Post has Scipionis lireras, eius incolumuirare & placabilitare cognira, nihil amplius commouerunt. Vbi verò conualuit, ne tum quidem asperius eis est comminarus: frumentóque promisso, omnes ad se venire iussit, siue singulos per vices, siue vniuersos simul vtrũ ipsi mallent. Milites verò singulatim se ei credere non ausi, omnes vnà venernnt. Quos Scipio (serum enim erat) extra mœnia manere iussit, commeatu abundè suppeditato: curauirque, vt eorum audacissimi in vrbem venirent, eosque noctu comprehensos vinxit. Vbi diluxit, omnem exercirum, tanquam expeditione instituta, præmisit. Deinde milites, qui recens venerãt, inermes in vrbem ad se vocauir, vt acceptis stipendijs vnà militarent. Quibus ita ingressis, ijs qui exieranr, significauit, vt è vestigiò redirent. Ira sediriosis circumuentis, mulra exprobrauit, mulra minarus est. Denique dixir, eos omnes exitium esse meritos: sed se de paucis dunraxar, quos iam cõprehendisser, pœnas sumpturum, absolutis reliquis. Hæc locutus, vinctos in medium produxit: & palis alligaros, per cruciatum necauit. Vt verò quidam ex astantibus indignati ac tumultuati sunt, eorum quoque cõplures supplicijs affecit. Postea stipendio reliquis dato, conrra Indibilim & Mandonium est *Indibilis.* profectus: eosque pugnam detractantes aggres- *Mãdonius* sus, superauit. Qui cùm deditionem fecissent, maior Hispaniæ pars est subacta, & Mago Ga- *Mago Hispania excedens, bellum in Italiam transfert.* dibus discessit, & Masinissa cũ Romanis se coniunxit. Nam Carthaginenses post Hasdtubalis frarris Hannibalis cædem, Hispaniam deserendam esse decreuerũt, & Italiam recuperandam: Magoni pecunia missa, vt conductis auxilijs eam inuaderet. Is igitur rursus in Iraliam rendens, ad Gymnesias insulas venit, ac in maiori *Gymnesiæ insulæ.* appellere non poruit, quòd insulares, fundirores exercitatissimi, eminus lapides in naues iaciebanrut: sed in minori hybernauit. Insulæ verò hæ cõtinenti versus Iberum imminent, suntque rres, & à Græcis Romanisque Gymnesiæ communiter appellanrur. Hispani verò Valerias, & Hyassusas: & peculiari quamque nomine, vnam Ebesum, alreram Maioricam, rertiam Minoricam rectissimè nominant. Romani verò Gades occuparunt. Masinissa porrò vir inter *Masinissa.* præstantissimos, in re militari & manu & consilio promptissimus rali de causa à Carthaginensibus ad Romanos defecit. Hasdrubal Gisgo- *Hasdrubal* nis filius, amicus ei erar, & Sophonisbam filiam *Sophonisba.* desponderat. Sed quum Syphacem Romanis studere sensisser, abdicara Masinissæ affinitate, *Syphax.* vt Syphacem Carthaginensibus reconciliaret,

non minimæ potentiæ principem: adiumento fuit, vt Masinissæ principatu, cuius pater recens obierat, potiretur: & Sophoniabam in matrimonium dedit, excellenti forma mulierem, in » literis & Musica exercitatissimam: adeò vrba- » nam, facundam & venustam, vt solo aspectu » auditúue hominem etiam seuerissimum, in sui » amorem pertrahere posset. His de causis Syphax ad Carthaginenses se contulit. Masinissa Romanos est secutus, quibus per omnem ætatem strenuam nauauit operam. Scipio cùm omnia quæ intra Pirenæos montes sunt, partim vi, partim deditione cepisset, traijcere in Africam statuit. Romani autem, partim ex inuidia successuum eius, partim veriti, ne per superbiam regnum affectaret, duos ei successores dederunt.

Res Macedonicæ.

Sic Scipio imperium deposuit. Sulpitius autem cum Attalo eodem tempore Oreum proditione, Opuntem vi occupauit. Philippus enim eis maturè opem ferre non potuit, vijs qua transeundum erat, ab Ætolis infessis. Sed serò tandem cum venisset, Attalo in naues suas compulso, pacem cum Romanis facere voluit. Sed cùm post multa verba, conditiones non placuissent, pace repudiata, Ætolis à Romanorum amicitia ad se traduxit. Hannibal autẽ interea quieuit, sua tueri satis habens: neque à Coss. est lacessitus, eum citra dimicationem subactum iri putantibus. Sequenti anno P. Scipio & Licinius Crassus Coss. facti: quorum hic in Italia mansit, altero in Siciliam & Africam ire iusso: vt si Carthaginem non caperet, saltem Hannibalem ex Italia auocaret. Sed nec iustus exercitus, nec sumptus ad parandam classem, ex rei bene gestæ inuidia, datus est, vix summè necessarijs suppeditatis. Nihilominus tamen cum classe sociorum, & quibusdam ex populo voluntarijs discessit. Mago ex insula in Liguriam profectus, ex censum fecit. Crassus in Brutijs Hannibalem obseruauit. Philippus cùm P. Sempronium cum magnis copijs Appolloniam venisse didicisset, cupidè pacẽ fecit. Scipio verò consul cum in * Italia appulisset, se vt in Siciliam traijceret parens, id facere non potuit, quòd nec iustas, nec exercitatas copias haberet. Quare totam hyemem ibi exegit vt & milites quos habebat, exerceret, & nouos delectus haberet. Traiecturo nunciatum est à Rheginis, Locrenses quosdam vrbem proditurös esse.

Locri à Scipione occupati.

Nam cùm ab Hannibale contra præsidij præfectum vociferantes, negligerentur, ad Romanos inclinarunt. Missa igitur parte copiarũ, magnam vrbis partem proditorum opera occupauit. Cùm autem Carthaginenses in arce conglobati, Hannibalem accersiuissent, eum Scipio celeriter conuerso cursu, eruptione facta, ad vrbem accedentem repulit. Deinde arce potitus, totáque vrbe duobus tribunis militum mandata, soluit: verùm in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenses aduentum eius timuerunt, vt pecunia missa Philippum ad Bellum Italiæ referendum concitarent, & Hannibali frumentum & milites mitterent, Magoni classem & pecuniam, vt à traiectu Scipionem prohiberent. Romani autem ex ostentia quibusdam illustris victoriæ spe concepta, legiones Africanas, & nouos militum delectus, quot vellet, Scipioni decreuerunt. Ex Consulibus verò Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali opposuerunt. Carthaginenses autem metuentes, ne se Masinissa cum Scipione coniungeret, Syphaci persuaserunt, vt illi principatum restitueret, facilè eundem recepturus.

Masinissæ & Syphacis infida amicitia.

Masinissa fraudem intelligens, reconciliationem ipse quoq; simulauit, vt eos magna clade afficeret: ob Sophoniabam, quàm propter principatum amissum, irratior. Itaque Romanis studuit, quamuis se partes Carthaginensium fouere profiteretur. Contrà Syphax, cum Africa consultum vellet, se Romanum fœdus colere prætendebat, à quo Scipio admonitus, ne traijceret, caduceatore eodem die clàm ablegato, vt cum nemine colloqui posset, ne id resciscerent milites, conuocato exercitu, traiectum maturauit. Carthaginenses adhuc imparatos esse dicens, eosq; pridem Masinissam, nunc Syphacem accersisse, eorumque moram accusare. His dictis, nihil amplius cunctatus soluit: & classe ad Apollonium promontorium subducta, castrisq; positis, agros vastauit, & oppida quædam cepit.

Scipio rẽ in Africa gerit.

Tum Masinissa Hannoni Hasdrubalis Gisgonij filio, magistro equitum, persuasit, vt Romanos adoriretur. Scipio igitur, missis equitibus, quædam idonea loca populatur, vt ij refugiendo persequentes attraherent. Qui cùm ex composito in fugam versi, à Carthaginensibus vrgerentur, Masinissa à tergo adortus est Afros, & Scipio ex insidijs impetum in eos fecit: ac multis cæsis, multi cũ ipso Hannone capti sunt, quem Hasdrubal cum Masinissæ matre permutatum redemit. Deinde Syphax, Romanæ amicitiæ simulatione abiecta, palàm Carthaginensibus opem tulit. Romani verò & agros populabantur, & multos qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, & in hybernis ibi manserunt. Post hæc, Cneo Scipione, & Caio Seruilio Consulibus, Carthaginenses bello fatigati pacem expetiuerunt, & Mago atque Hannibal Italia exciderunt. Consulibus enim Hannibali & Magoni resistentibus, in Africam Scipio grassans, vrbes oppugnauit. Interim nauem Carthaginensem captam, cùm vectores se legatos ad illum ire simularent, missam fecit: non ignoratione commenti, sed ne infamia vio- « latæ legationis aspergeretur. Syphace de con- « ditionibus agente, vt Scipio Africa, Italia exce- « deret Hannibal, assensus est: non quòd illi fi- « dem haberet, sed vt Barbarum in fraudem illi- « ceret. « Nam cum per induciarum licentiam aliàs alijs militibus in Carthaginensium & Syphacis castra missis, omnem illorum apparatum explorasset: probabilibus de causis, eáque potissimum, quòd Sypbacem Masinissæ insidiarum esse constabat, pacta rescidit, noctúque in eorum castra venit, paruo disiuncta interuallo: & Hasdrubalis, passim ignem iniecit. Quæ cùm facilimè incensa essent (nam tabernacula ex culmis & frondibus confecta erant) & Carthaginenses malè tractati sunt: & Syphacis

phacis milites opem laturi, à Romanis in pro-
ciuctu ſtantibus occiſi, eorum quoq; caſtris ſuc-
cenſis, in quibus multi & equi & homines pe-
rierunt. Romani cum hæc noctu perpetraſſent,
nihil incommodi acceperunt: ſed manè, Hi-
ſpani qui Carthaginenſibus recens auxilio ve-
nerant, ex improuiſo impetu in illos facto, mul-
tos occiderunt. Inde Haſdrubal ſtatim Cartha-
ginem, Syphax domum rediјt. Scipio verò Sy-
phaci Maſiniſſam & C. Lælium oppoſuit, ipſe
contra Carthaginenſes eſt profectus. Illi vero
ad munitionem caſtrorum, in quibus Romani
hybernarant, quoq; omnia ſua contulerant, na-
ues miſerunt: vt aut eas caperent, aut Scipio-
nem à ſeſe remouerent. nec fruſtrati ſunt. Eo enim
cognito, obſidione relicta, properè ſtationem
nauium cuſtodiјt. Primo die hoſtes facilè pro-
pulſarunt Romani: poſtridie longè inferiores
fuerunt. Nam Carthaginenſes ferreis manibus
iniectis, naues aliquot eorum refellerunt. Sed
in terram excendere non auſi, nauibus domum
reductis, imperium Haſdrubali abrogatũ, Han-
noni cuidam tradiderunt. Inde Haſdrubal ſer-
uit & transfugis ſuſceptis, ſuapte autoritate co-
pias non imbecilles coegit: & Hiſpanis, qui in
caſtris Scipionis militabant, ſibi clàm concilia-
tis, noctu caſtra eius ex inſidiјs adoriri inſtituit.
Ac effeciſſet aliquid, niſi & augures auſpiciјs
turbati, & Maſiniſſæ mater diuino quodam af-
flatu, effeciſſent, vt quæſtiones de iјs haberen-
tur. Sic illis ante perpetratum facinus ſupplicio
affectis, Scipio rurſus ad Carthaginem admoto
exercitu, agrum eorum viſit. Syphax cùm Læ-
lio ad tempus reſtitiſſet, tandem Romani ſupe-
riores euaſerunt, multis occiſis, multis captis,
atq; ipſo Syphace: quem cùm vinctum oſten-
diſſent iјs qui Cirtam regiam eius tuebantur, vr-
bem citra pugnam occuparunt, in eaq; Sopho-
nisbam deprehenderunt. Ad quam Maſiniſſa
ſtatim inſiliјt: & mulierem amplexus. Habeo,
» inquit, Syphacem, qui te mihi rapuit: habeo &
» te. Sed timere noli: neq; enim capta es, me ſo-
» cio. Hæc locutus, ſtatim eã vxorem duxit: veri-
tus, ne ſi Romanos expectaſſet, illa in manubias
relata excideret. Deinde reliquis oppidis ſub-
actis, præter alia, Syphacem ad Scipionem vin-
ctum adduxerunt. Quod ille ſpectaculum non
» tulit: ſed memor eius hoſpitiј, & humanorum
caſuum, è ſella exiliјt: eumq; ſolutum, porrecta
dextera, honorificè habuit. Cùm autem eum
aliquando rogaſſet, quo conſilio bellum Ro-
manis intuliſſet? ille pari calliditate & ſeipſum
» excuſauit, & Maſiniſſam vlrus eſt. Id enim So-
» phonisbæ impulſu factum eſſe dixit, à qua in
» patris Haſtrubalis gratiã præſtigiјs quibuſdam
» fuerit irretitus, vt vel inuitus ſtuderet Carthagi-
» nenſibus. Etſi autem muliebris impoſturæ iu-
» ſtas pœnas lueret, tamen id in malis ſe habere
» ſolatiј, quòd Maſiniſſa, ea ducta, omninò in ſi-
» mile exitium præcipitandus eſſet. Ea ſuſpicio-
ne motus Scipio, cum Maſiniſſa ſtatim expo-
ſtulat, quod mulierem hoſtem & captiuam, ſe
inſcio, tam properanter duxiſſet: eamq; tradi
Romanis iubet. Quibus verbis ingenti dolore
affectus Maſiniſſa, ſubitò in tabernaculum inſi-
liens, Sophonisbæ ait: Si meo ipſius interitu te “
liberam & inuiolatam tueri poſſem, cupidè pro “
te mortem oppeterem. Verùm quia id fieri non “
poteſt, eò te præmitto, quò & ego & omnes per- “
ueniemus. His dictis, ei venenum porrigit. Illa “
verò citra eiulatum & gemitum, generoſo ani-
mo reſpondet: Si tibi iſtud, marite, placet, pa- “
reo. Nam animo quidem meo nemo alius do- “
minabitur. Si autem Scipio corpus meũ requi- “
rit, mortuum id accipiat. Id factum mulieris ad- “
miratus eſt Scipio. Romani, Syphace, eius filio
Vermina, & aliјs principibus à Lælio in vrbem
perductis, Syphacem Albæ aſſeruarunt, & de-
functum, publicè ſepeliuerunt, Verminæ pater-
num regnum confirmarunt, captiuis Numidis
dono datis. Carthaginenſes autem caduceato-
ribus de pace miſsis, ſtatim pecuniam Scipioni
dederunt: captiuiſq; omnibus redditis, cæte-
ris de rebus legatos Romam miſerunt: qui tum
à Romanis admiſsi non ſunt. Negabant enim,
moris maiorum eſſe, vt eorum de pace legatos
audirent, qui caſtra haberent in Italia. Poſt di-
ſceſſum autem Hannibalis & Magonis, iјs audi-
tis, pacis conditiones acceperunt. Illi porrò Ita-
lia exceſſerunt, nõ propter pacificationem, ſed
ad bellum domeſticum properantes. At Car-
thaginenſes, cum prius etiam pacem minimè
cogitarent, nec eam alio conſilio petiјſſent, niſi
vt tempus tererent, dum veniret Hannibal: eius
aduentu recreati, Scipionem terra mariq; inua-
ſerunt. Illo verò expoſtulante, neque quicquam
moderati legatis reſponderunt. & abeuntes
per inſidias occidiſſent, niſi fortuito vento ex-
orto eſſent conſeruati. Itaque Scipio ſenatuſ-
conſultum de pace interim allatum, non ratum
habuit. Carthaginenſes verò, Magone in Ita-
liam remiſſo, Hannibalem exercitui cum ſum-
mo imperio præfecerunt, repudiato Hannone,
& Haſdrubale capitis damnato. Qui cùm vltrò
venenum hauſiſſet, in cadauer eius eſt ſæuitum.
Hannibal omni poteſtate accepta, Maſiniſſæ re-
gnum populatus, ſe ad cõmittendum cum Ro-
manis præliũ parat. Idem & à Scipione factum.
Romanos autem pœnituit, quòd Hannibalem
Italia emiſiſſent: quem vt in Africa rem gerere
didicerunt, denuò haud mediocriter perterriti,
alterum Conſulem Cl. Neronem cõtra eum mi-
ſerunt, Marco Seruilio Italiæ defenſione man-
data. Verùm Nerò propter hyemem in Italia &
Sardinia moratus, in Africam peruenire non
potuit. Deinde ne vltra Siciliam quidem pro-
ceſsit, audita Scipionis victoria: qui veritus, ne
ſi anteuertiſſet Nero, laborum ſuorum gloriam
interciperet, primo vere Hannibalẽ audita Ma-
ſiniſſæ clade, inuaſit. Hannibal verò Scipionis
aduentu cognito, & ipſe ei occurrit. Ita caſtris
è regione poſitis, non ſtatim ad manus venerũt
ſed dies complures morati, vterq; milites ſuos
ad pugnam eſt cohortatus. Vt autem Scipioni
tempus non diutius terere viſum eſt, & Hanni-
balem vel inuitum ad certamen elicere, Vticam
iter intendit: vt cùm timere & fugere crede-
retur, rei gerendæ occaſionem haberet idque

Scipionis & Carthaginenſium dimicationes.

Syphax à C. Lælio et Maſiniſſa capitur.

Carthaginenſes inſidioſam pacẽ aperto bello cõmutant.

Scipio Hannibalẽ arte eluſum &

subactum, ad pacem petendam adigit.

factum est. Hannibal enim eum fugere opinatus, maioreq; fiducia inde sumpta, cũ solis equitibus eum à tergo est persecutus: quibus Scipio preter expectationem restitit: iisq; profligatis, persecutione omissa, impedimenta quæ in via erant, intercepit omnia. Hæc turbarunt Hannibalem: atque illud etiam, quòd Scipio tres exploratores in castris suis deprehensos, impunè dimiserat. E quorum vno cùm didicisset, quid in castris actum esset (duo enim vltrò apud Romanos manserant) perculsus est: neq; amplius decertare ausus, quamprimùm pacem facere decreuit: vt, ea non impetrata, mora saltem aliqua & inducia intercederent. Masinissa igitur, vt populari suo intercessore, cum Scipione collocutus, nihil impetrauit. Nam Scipio neque asperè neq; perspicuè respondit: sed quamuis omninò medium quoddam teneret, tamen humanius disseruit, vt eum spe pacis negligentiorem redderet. idq; accidit. Cùm enim Hannibalem de pugna minimè cogitantem, castra in locum commodiorem transferre velle, ex transfugis intellexisset: noctu loco eo, quò ille properabat, præoccupato, Carthaginẽsibus in conualle, castris haud idonea, versantibus, ex improuiso se ostendit. At Hannibal detrectata pugna, castris ibi muniendis & puteis fodiẽdis per totam noctem fuit occupatus: qua ærumna fatigatos & sitientes Scipio vel inuitos inire prælium coegit. Congrediuntur inter sese, Romani instructi & alacres, Hannibal & Carthaginenses inuiti, & præter alia etiam defectu solis integro territi: quem præter cætera nihil sibi fausti portendere Pœnus arbitratus, elephantes in prima acie collocat. Romani verò subitò ingẽti & terribili clamore sublato, & clypeos hastis pulsantes, ira & cursu incitati, belluas impetu illo tetritas dissiparunt atq; euerterunt: quæ verò vulnerabantur, suis magis incommodabant. Iam vt aliquæ in hostes irent, tamẽ Romanis spaciũ præbentibus, per mediã aciem transcurrentes, inter prætereundum & iaculis & gladijs vulnerabantur. Ac ad tempus aliquod Carthaginenses restiterunt. Deinde Masinissæ & Lælij equitatu inuecto, fugerunt omnes, plures ceciderũt, ipso etiã Hannibale penè interfecto. Nam cùm fugiens Masinissam laxis habenis acerrimè persequi conuersus vidisset, eius impetu nonnihil declinato, cursuq; inhibito, præteruectum à tergo a dorsu vulnerauit: itaq; cum paucis euasit. Scipio victoria potitus, properè Carthaginem terra mariq; obsedit. Carthaginenses principiò se ad toleradam obsidionem parantes, tandem rebus desperatis, caduceatores ad illum miserunt, cum quibus Scipio de pacis conditionibus egit, quæ huiusmodi fuerunt: vt Carthaginenses obsides darent, captiuos & transfugas omnes restituerent: elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent. in posterum neque elephantos, neque longas naues plures quàm denas haberent, neq; bellum cum quoquam nisi de sententia Romanorum susciperent. adiecta sunt & alia quædam. His conditionibus propositis legati Romam missi, sed

Pax facta cum Carthaginensibus.

parum alacriter à Senatu suscepti sunt: alijs albud censentibus, ac inter sese rixantibus. Verùm populus pacem magno consensu decreuit, acceptis conditionibus, decemq; legatis missis, qui vnà cum Scipione omnia administrarent. Pactis firmatis, triremes traditę, crematęq; sunt: elephantorum maior pars Romam missa, reliqui Masinissæ donati: Africam Romani Carthaginenses Italiam reliquerunt. Hic secundi belli Punici post annos sexdecim exitus fuit. Scipio autem magna parta gloria, cognomentum Africani tulit. (Iam tum enim Carthagini finitima Libya, Africa vocabatur) & multis captiuis ciuibus receptis, liberator à multis dictus, in summo honore fuit. Hannibal contrà à suis ciuibus accusatus est, quòd Romam capere potuerit, nec voluerit: & manubijs in suum peculium conuersis, rempublicã fraudarit. Sed absolutus est: nec multò pòst, summum Carthaginensium magistratum adeptus.

BELLVM MACEDOnicum aduersus Philippum regem gestum.

HOC bello cònfecto, Romani alijs aduersus Philippũ Macedonẽ & Antiochum sunt implicati, nam Punicis adhuc certaminibus districti, Philippum quamuis parum amicum, tamen colebant, ne Carthaginenses adiutaret, aut Italiam inuaderet. Pace autem cum illis constituta, nihil cunctati, bellum apertè cum eo gesserũt. Cùm enim per legatos multa questi, nihil eorum quæ postularant, impetrassent, bellum decreuerunt: eam causam prætexentes, quod Græciam inuasisset. sed reuera ob priores iniurias illi infensi: & anteuertere cupientes, ne Græcis subactis, Pyrrhi exemplo bellum in Italiã transferret. Bello decreto cùm alia ritè præparãrunt, tum L. Apustiũ classi præfectum Sulpitio Galbę adiunxerunt, qui cum sinu Ionio occupato diu ægrotaret, præfectus ille, & Claudius Cento legatus, omnibus copijs acceptis, hic quidem Athenas à Macedonibus obsessas classe liberauit: & Chalcidem, quam ijdem tenebant, vastauit: & Philippũ, qui Athenas interim inuaserat, regressus iterum atq; iterum depulit. Apustius autem Philippo in Græcia occupato, impressione in Macedoniam facta, agros vastauit, & castella atq; oppida subegit. Qua de causa Philippus animo æstuans, sursum deorsum aliquandiu cursitauit, aliàs alijs opem ferens. Cæterùm Apustio regionem grauiter vrgente, & Dardanis finitimam sibi Macedoniam vexantibus (habitant autem supra Illyrios & Macedones) cùm Illyrij quoque atque Amynander Athamaniæ Thessalicæ gentis regulus, dudum eius fœderati, ad Romanos defecissent, etiam Ætolos suspectos habens, & rebus suis metuens: cum maiori copiarum

Sulpitius Galba. L. Apustius. Cl. Cento.

piarum parte in suum regnum properauit. Cuius aduentu cognito, Apustius, hyeme instante, recessit. Galba ex morbo recreatus, pluribus copijs comparatis, sub veris initia in Macedoniam properauit. Cumque castra in propinquo haberent, leuia certamina inter equites & velites facta sunt. Romanis autem in locum quendam digressis, vnde commeatus facilius suppeteret, Philippus eos sui metu fugisse ratus, ex improuiso prædatores aliquot occidit. Quo Galba animaduerso, è castris eruptione facta, longè plures interfecit: Philippum verò victum & saucium noctu recedentem non est persecutus: sed Apolloniam redijt, Apustio interim cum Rhodijs & Attalo mare peragrante, & complures insulas subigente. Sub idem tempus Carthaginensis quidam Hamilcar, Magonis in Italia commilito, qui ad tempus quietus ibi remanserat, exorto Macedonico bello, Gallos ad defectionem impulit: cum ijsque Ligures bello adortus, eorum etiam nonnullos sibi adiunxit. Sed à L. Furio prætore acie victi, legatos de pace miserunt. Ea Liguribus data est, cæteri nihil impetrarūt. Nam Aurelius Consul prętori victoriam inuidens, eos vicissim bello est adortus. Sequenti anno Hamilcar & Galli multas clades Romanis intulerunt. Nam & Cn. Bebium prætorem superarunt, & socias ciuitates incursarūt, & Placentiam expugnatam euerterunt. In Græcia & Macedonia P. * Villius consul contra Philippum in prouinciā erat, qui Epiri angustias occuparat, per quas in Macedoniam patebat aditus. Hyeme elapsa, T. Flaminius Consul cùm Philippus, ob omne illud spacium, quod inter montes interiacet, muro obseptum oppugnatu difficilis esset: cum paucis per angustum callem munitionem circumijt. & ex superiore loco subitò conspectus, terrorem incussit Philippo, omnem eius exercitum angustias superasse opinanti, vt statim in Macedoniam recederet. Consul verò illum non persecutus, Epiri vrbibus est potitus: atq; inde in Thessaliam transgressus, multis à Philippo alienatis, in Phocidem & Bœotiam se contulit. Vbi dum Elatiam obsidet, L. Flaminius frater eius cum Attalo & Rhodijs insulas subigunt. denique Cencheras etiam potiti, cùm audissent societatem Achæorum à Philippo peritam esse, legatos & ipsi vnà cum Atheniensibus ad illos miserunt. Initio diuisæ fuerunt Achæorum sententiæ, alijs Philippo, alijs Romanis auxilia decernentibus. Sed serò tandem societate inita, Corinthi oppugnandæ adiutores, parte muri deiecta, crebris eruptionibus fatigati, recesserunt. Deinde veritus Philippus, ne multas vrbes caperentur, caduceatores ad Consulem de pace misit. Qui cum eius postulatis annuisset, & ipsi & socij conuenerunt: sed nihil actum est aliud, nisi quòd Philippo legatos Romam mittere est concessum. ac ne ibi quidem quicquam impetratum. Nam Græcis postulantibus, vt Corintho, Chalcide & Thessalica Demetriade cederet: Philippi legati nihil de ijs vrbibus in mandatis se habere affirmantes, rebus infectis

Hamilcaris et Gallorum tumultus.

T. Flaminius Cos. cum Philippo bellum gerit.

Achæi se cū Romanis coniungunt.

discesserunt. Romani verò Græciæ prouinciam, & bellum Philippi cum Flaminio, in sequentem etiam annum prorogarunt. Qui cùm ibi mansuros esset, ad bellum se parauit: eoq; magis, quòd Nabis, Lacedæmoniorū tyrannus, quanquam Philippi, ob Argos ab eo acceptum, amicus, pacem cum ipso fecerat. Nam quia Macedo multa simul curāre non poterat, eam vrbem, veritus ne à Romanis caperetur, Nabidis fidei, depositi instar, commisit. Ælio Pæto consule bellum cum Gallis gerente, etsi multi vtrinq; in conflictibus ceciderunt, nihil tamen memorabile gestum est. Obsides Carthaginensium, eorum serui & captiui vænundati, vrbes in quibus quique degebant, occupare ausi, multis ciuibus interfectis: à Cornelio Lentulo prætore sunt oppressi, prius quàm grauius aliquid committeretur. At Galli successibus elati, cùm Romanos obiter secum bellare animaduerterent, ita se parabant, quasi ipsam vrbem oppugnaturi. Quo conatu Romani territi, vtrumque Consulem, Cornelium Cethegum & Minutium Rufum, contra Gallos miserunt: qui inter se diuisi, alius aliam regionem vastauit. Vt consules, ita etiam hostes diuisi, qui cum Hamilcare fuerūt, victi à Cethego, pacem impetrarunt: reliqui ea clade territi, cum Rufo agros impunè vastante non sunt congressi, nec tamen ab armis recesserunt. Tunc etiam Flaminius cum Attalo totam Bœotiam subegit. Ac Attalus dum concionem ad Bœotios habet, præ senio efflauit animam. At Flaminius in Thessaliam profectus, equestri prælio cum Philippo decertauit. neq; enim locus maiori pugnæ fuit idoneus. Quare ambo in tumulum quendam cuius cacumen Cynoscephale, à canini capitis similitudine dicitur, secesserunt: diuerseq; castris positis, inter se totis exercitibus cōgressi, æquo Marte discessissent, nisi Ætolorū auxilia victoriam Romanis peperissent. Philippus victus & profligatus, cum Larissam & circumiacentes ciuitates in victoris partes concessisse audisset, caduceatoribus missis, pecuniaq;, & præter alios filio Demetrio obside dato, inducias à Flaminio impetrauit, & legatos Romam pro pace misit. Dum hæc geruntur, etiam Androsthenes ab Achæis victus, Corinthum amisit. Lucius Flaminius classis præfectus, cùm Acarnanes à Philippi societate abstrahere non posset, Leucadem obsidione cępit: eosque vbi Philippi cladem audiuere, facilius subegit. Sic Macedonicum bellum est solutum, & Romani pacem cum Philippo minimè grauatim fecerunt, his conditionibus: vt captiuos & transfugas omnes restitueret: vt elephantos & triremes, præter quinq; & prætoriā quæ xvi. remorum erat, & pecuniam partim præsentem, partim certis pēsionibus daret: vt soli Macedoniæ imperaret, neq; milites vltra quinquies mille aleret, neq; vlli extra regnum suū bellū faceret. Nam cæteras vrbes tam Asianas quàm Europæas, quæ prius ei seruierant, liberas dimiserūt. Consules denuò Gallos, sed non citra laborem & ærumnam, subegerunt. Porcius Cato Hispaniam penè totam alienatā recuperauit, vt illis tempo-

Nabis Laconicus tyrannus.

Motus seruilis oppressus.

Gallorum minæ coërcitæ.

Macedonici belli exitus.

Contentio de ornamentis mulierum. temporibus omnibus virtutibus præstantissimus. Cùm autem post Cannensem cladem lex esset lata, ne mulieres aurum gestarent, néue vehiculis aut varia veste vterentur, & populus vtrū ea abroganda esset, necne, deliberaret: Cato pro concione eam retinendam esse suasit, cum hac conclusione. Ornentur igitur mulieres, non auro, non gemmis, non acu pictis aut byssinis vestibus: sed modestia, maritorum obseruantia, liberorum amore, obedientia, moderatione, legibus ciuitatis, armis nostris, victorijs, triumphis. Sed L. Valerius tribunus plebis Catoni aduersatus, autor fuit, vt mulieribus patria ornamenta redderentur, qua de re cùm ad populum multa verba fecisset, oratione ad Catonem conuersa: Tu Cato, inquit, si ornamenta mulierum iniquo animo pateris, & aliquid magnificum & philosopho dignum præstare cupis, in orbem eas tradito, tunicis & pallijs induito, atq; etiā, si Dijs placet, armato, & equis impositas in Hispaniam ducito, atq; adeò huc adducito, vt & concionibus nostris intersint. Age accersamus eas huc. Cùm hæc dicteria Valerij mulieres audiuissent (multæ enim euentus expectatione suspensæ, iuxta forum versabantur) in concionem irruperunt, contra legem vociferātes. Qua citra cunctationem soluta, statim ibi ornamentis quibusdam sumptis, cum tripudijs abierūt. *Cato Hispaniā sub iugum redacit.* Cato in Hispaniam profectus, cùm omnes vsq; ad Iberum conspirasse, atq; in vnum conuenisse didicisset, vt semel vniuersi cum eo pugnarēt: prælio victos ad deditionem compulit, metuentes, ne eodem terrore etiā vrbes amitterent. Ac tum quidem eis pepercit. Pòst autem, cùm quidam suspicionem de se præbuissent, omnibus arma ademit, & ipsos ciues sua mœnia euertere coegit. Literis enim in omnia loca missis, eodemq; die redditis, omnia mœnia eodem die dirui iussit, contumacibus mortem comminatus. Quibus magistratus lectis, singuli putantes sibi solis ita scriptum esse, ne spacio quidem ad deliberandum sumpto, munitiones omnes deiecerunt. Iberum transgressus Cato, cum Celtiberis hostium socijs ob multitudinem congredi nō ausus, mirabiliter homines tractauit: aliàs maiora stipendia pollicendo, vt ad se transirent: aliàs monendo, vt domum redirent: aliàs etiam certum pugnæ diem designando. Ita factum, vt inter se dissentientes, cum eo pugnare ausi non fuerint. *Flaminius Nabidem damnat.* Tum Flaminius Argos oppugnauit. Romani enim Nabidem neq; sibi fidū, & Græcis formidabilem, hostem iudicarant. Sed cum ei auxilia à Philippo missa essent, Flaminius Spartam oppugnaturus, Taygeto monte citra laborem superato, ad ipsam vsq; vrbem, aduersante nemine, peruenit. Nabis enim & Romanos metuens, & ciuibus diffidens, se loco non mouerat, vt illi maturè occurreret: sed cùm iam præ foribus adesset, eruptionem fecit, eo tum ob laborem itineris, tum propter castrametationis occupationem contempto, ac nonnullos turbauit. Postridie oppugnantes cum magna clade suorū adortus, de cætero intra mœnia se continuit. Flaminius igitur parte copiarum ibi relicta, ne hostis allò abiret: ipse cum fratre suo Rhodijs, & Eumene Attali filio, agros vastauit. Quibus rebus ad desperationem adactus Nabis, caduceatore ad Flaminium misso, nō statim pacem impetrauit. Nam quæ conditiones ei ferebantur, eas neq; repudiare, neq; multitudine prohibente accipere ausus est. Sed cùm Romani vrgerent, & totam penè Spartam (quadam enim parte mœnia nō habebat) cepissent: nō diutius cunctatus, pace cum Flaminio facta, & legatis Romam missis, recōciliatus est. At Flaminius tum omnibus Græcis libertatē dedit, eosq; postea conuocatos, beneficijs, quæ acceperant, commemoratis, monuit, vt beneuolentiam erga populum Romanum conseruarent. & præsidijs omnibus deductis, cum toto exercitu discessit. Eo Romam profecto, Nabis nouis rebus studuit: quo motu tota penè Græcia, impulsu *Græci contra Romanos Antiochum & Philippū concitant.* Ætolorum est concussa, seq; bello gerendo pararunt, ad Philippū & Antiochum legatis missis, cui persuaserunt, vt Romanis bellum inferret, spe & Græci & Italici regni proposita. Romani turbatis adhuc rebus, sine vlla spe Antiochi superādi, satis habuerūt, si sua tueri possent. nam Antiochus domesticis viribus multū posse putabatur, cùm propter alia, tum quòd Mediā subegisset: sed multò maior factus erat, affinitate Ptolemæi Ægypti, & Ariarathis Cappadociæ regum. Antiochum igitur, de quo talis esset opinio, belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amicè cum eo agentes, & munera mittentes. Sed Macedone victo, quem pridem timuerant, contempserunt. At ille in Thraciam traiecit: & præter alia vi subacta, Lysimachiam desolatā instaurauit, qua ad belli gerendi commoditatem vteretur, à Philippo & Nabide accersitus. Hannibal quoq; eum in spem eum erexerat, fore vt Carthaginem, atq; inde in Italiam nauigans, Ionij sinus gentibus subactis, Romam ipsam oppugnare posset. Peruenit autem Antiochus bis in Europā atq; in Græciam. Sed Ptolemæi morte audita, cum in eo sibi putaret esse omnia, vt Ægypto potiretur: Seleuco filio Lysimachiæ cum copijs relicto, discessum parauit. Cæterùm cùm Ptolemæum adhuc superstitem esse cognouisset, Ægypto abstinuit. in Cyprum nauigaturus, tempestate conflictatus, domum redijt. Legatos porrò & ille & Romani miserunt inuicem, cùm vt de iniurijs expostulātes belli causam quærerēt: tum vt quæ vires aduersæ partis essent, vtriq; explorarēt. *Hannibal ad Antiochū profugit.* Hannibal verò summū apud Carthaginenses magistratū gerens, eoq; potentissimorum ciuium susceptis odijs, apud Romanos accusatus est, vt qui & Carthagine res nouas moliretur, & cum Antiocho arcana consilia tractaret. Itaq; cognita Romanorū quorundā præsentia, veritus ne cōprehēderetur, noctu Carthagine aufugit: & ad Antiochū profectus, id molitus est, vt & sibi reditū in patriā, & Romanis bellū conficeret. & Græciæ & Italiæ imperium illi promittens, * donec Scipio Africanus ad eos venit. Is enim iudex in Africam missus, vt inter Masinissam & Carthaginenses de finibus disceptantes sententiam fer-

** Arbitrātur quidā versus aliquot hic deesse.*

ret,

(de)cesse vbi de Carthaginensium & Masanissæ controuersijs actum est.

ret, inimicitias eorum vigere passus est, vt & ipsi inter sese contenderent, & neutri ob iudicium Romanis irascerentur. Inde in Asiam traiecit, per speciem legationis apud Antiochũ obeundæ: reuera ea de causa, vt præsentia sua & rege & Hannibale territis ea ageret quæ essent è republica. Cùm ad Antiochum peruenisset, rex Hannibali nõ perinde auscultauit, eumq; suspectum habuit ob arcana cum Scipione colloquia iam antea quoque parum gratum, quòd omnia consilia Hannibali asscriberentur, omnium spes belli ritè conficiendi ab eo penderet. Ob hæc inuidens Hannibali, timuit, ne potestate data mutaretur. Itaq; nec exercitum dedit, nec Carthaginem eum remisit, neq; in arctiorem familiaritatem admisit: sed de industria id egit, vt nihil eius consilio gestũ esse videretur. Fama porrò de Antiocho maxima Romæ fuit, neq; is curam ciuitati minimam attulit. De quo cùm multa dicerentur, atq; alij eum iam totam Græciam obtinere, alij in Italiam properare fabularentur: Romani cùm alios legatos, tum Flaminium in Græciam, vt & Philippum & cæteros à studio nouarum rerum pro amicitia dehortaretur: & prætores, M. Bebium Apolloniam, si Antiochus ibi traijcere auderet: Attilium aduersus Nabidem miserunt. & hic quidem nihil egit, Nabide iam per insidias ab Ætolis perempto, Spartaque ab Achæis capta. Sed Bebius & Philippus multa loca Thessaliæ firmarunt: Macedo enim tum ob alia, tum quòd Antiochus ei Thraciæ quædam loca eripuerat, Romanis seruabat fidem. Flaminius Græciam passim obiens alijs persuasit ne deficerent, alios ad officium reduxit, præter Ætolos & quosdam alios. Hi enim & ipsi ad Antiochũ se contulerãt, & alios partim coactos, partim volentes eodem pertraxerant. Antiochus verò quamuis hyberno tempore, tamen vt spei Ætolorum satisfaceret, sine iustis copijs aduenit: & illis adiutantibus, Chalcidem cæpit: & reliqua Eubœa potitus, Romanos quosdam inter captiuos repertos, omnes dimisit: & Chalcide hybernauit, vbi & ipsius & ducum eius & militum animi cùm alijs delicijs corrupti sunt, tũ ipse ex amore puellæ cuiusdam voluptatum illecebris irretitus, etiam cæteros bello ineptos fecit. Romani audito eius in Græciam aduentu, & Chalcidis expugnatione, bellum apertè susceperunt: & altero Consule Scipione Nasica ad Italiæ defensionem relicto, Manium Glabrionem cum magno exercitu in Italiam miserunt. quorum ille cum Boijs bellum gessit, hic Antiocho Græcia pulso, cum Bebio & Philippo multas Thessalicas ciuitates subegit. & Philippum Megalopolitanum captum Romam misit: Amynandro eiecto, Macedoni ditionem eius tradidit. Antiochus interim Chalcide ocium agens, pòst in Bœotiam venit, in Thermopylis Romanorum aggressionem expectaturus. Nam loci naturam paucitati suorum militum subsidio fore indicabat: ac ne idem sibi quod Græcis bello Persico accideret, partem Ætolorũ in montium cacumina præsidij causa misit, Sed Glabrio contemptis locorum angustijs, pugnaq; non dilata, Porcium Catonem & Valerium Flaccum legatos noctu contra Ætolos in montium cacumina misit: ipse cum Antiocho manè congressus, dum in planicie pugnatur, superior, exercitu ab Antiocho ad altiora loca subducto, inferior fuit, donec Cato hostes à tergo est adortus. qui cùm Ætolos dormientes oppressisset, plerisq; cæsis, reliquis dissipatis, decurrit, & pugnæ etiam inferioris fuit particeps. Antiochus victus, & castris exutus, mox Chalcidem redit: & Consulis aduentu cognito, clam in Asiam discedit. Glabrio verò Bœotiam & Eubœam statim occupat. Heraclea Ætolia deditionem renuentibus oppugnata, vrbem inferiorem obsidione capit: eos verò qui in arcem cõfugerant, ad deditionem compellit. Ac inter cæteros, Democritus quoq; dux Ætolorum captus est, qui aliquando Flaminij societate repudiata, ei decretum præsenti quò Romam mitteret, dixerat: Bono animo es. Ego enim id cum exercitu afferam, & iuxta Tiberim vobis recitabo. Philippo Lamiam obsidente, Glabrio aduentu suo & victoriam & manubias intercepit. Cæteri Ætoli, cùm Romanis reconciliari vellent, pecunia per legatos ab Antiocho accepta, repudiata pace bello se parannt: Philippo Romanorum amicitiam simulante, cũm Antiocho clàm studeret. Interea Glabrione Naupactum Ætolicæ ditionis obsidente, Flaminius ciuibus cum quibus ei noticia erat, persuasit, vt pacem amplecterentur. Itaq; & hi & Epirotæ legatos Romam mittunt. Philippus corona triumphali Ioui Capitolino donata, præter alia munera filium quoq; Demetrium obsidem in vrbe agentem recepit. Ætolis ideo pax data non est, quòd nulla re deteriore conditione esse volebant. Contra Antiochum Romani Scipiones, Africanum & fratrem eius Lucium miserunt. qui Ætolis inducias dederunt, dum Romam legatos pacificatum mitterent. & quia contra Antiochum properabant, in Macedoniam profecti, acceptisq; à Philippo auxilijs, per Hellespontum in Asiam traiecti, maximam oræ maritimæ partem à Romanis, qui prius eò venerant, atq; ab Eumene & Rodijs, præoccupatam inuenerunt. à quibus etiam Hannibal naues aliquot è Phœnicia ducens, iuxta Pamphyliam victus fuerat. Eumene porrò & Attalo fratre eius Antiochi regnum vastantibus, vrbes partim vltrò, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Vnde necessitas Antiocho imposita est Europa prorsus excedendi, & Seleuci filij Lysimachia reuocandi. quem rursum cum copijs, Pergamum misit. Vt autem obsidio inanis erat, & Scipio aduentabat, statim caduceatore misso spem pacis impetrādæ habuit, quòd Africani filium captum honorificentissimè tractaret: quem tandè, quamuis spe sua frustratus, gratis dimisit. Quò minus autē pax fieret, in causa fuere cõditiones quas Romani tulerant, non acceptæ. Cùm ad tempus quieuissent, repetito bello, hæc pugnæ ratio fuit. Antiochus primo loco currus disposuit, secundo elephantos, deinde funditores & sagittarios. Cur-

Antiochus Hannibali infensus.

Antiochus Græcia pellitur.

P. et L. Sciciones in Asiam cum Antiocho bellum gerunt.

Antiochus victus à Scipionibus pacem cũ Romanis facit.

ruum impetum Romani priores excursione facta, magnoq; clamore sublato in eos illati retuderunt: vt plerique; in elephantos rursus conuersi, amicorum aciem turbarent, cùm & ipsi temere ferrentur, & commilitones territos dissiparent. Sagittarij verò, & funditores, magno imbre sunt debilitati. Ad hæc, magna & densa nebula Romanos quippe victores, & cominus totis viribus pugnantes nihil impedijt: sed aduersarios territos, & sagittarijs atque equitatu maximè nitentes, adempto prospectu ad dirigenda tela, inter sese vtin tenebris oberrantes, multum læsit. Antiochus tamen cataphractis equitibus aduersum cornu profligatum vsq; ad castra persecutus est: eaq; cæpisset, nisi M. Æmylius Lepidus ijs custodiendis relictus, Romanorum primos accedentes occidisset, cum eis vt fugam sisterent, persuadere non potuisset. Tum enim & reliqui in hostem redierũt, & ipse cum integris præsidiarijs excursione facta, Antiochum repulit. Interea verò Zeuxis ab alia parte in vallum irrupit, idq; diripuit: donec Lepidus re animaduersa, & sua castra defendit, & Scipio Antiochi cæpit. in ijs multi mortales, multi equi, iumenta, argentum, aurum, ebur & aliæ res preciosæ inuentæ. Antiochus victus statim in Syriam recessit, Asiani Græci ad Romanorum amicitiam se contulerunt. Post hæc induciæ quædam Antiocho petenti datæ sunt. nam & Scipio propter filium ei bene cupiebat, & consul victoriam successori appropinquanti concedere nolebat. Cùm igitur nihil amplius Antiocho imposuissent, quàm ea quæ ante pugnam postularant, Cn. Manlius eorum successor, illa pactione haud contentus, plura exegit: & inter obsides ipsius etiam filium Antiochum dare, & transfugas omnes dedere iussit, inter quos erat etiam Hannibal. Iis postulatis Antiochus vel inuitus paruit: sed Hannibalem, qui iam ad Prusiam Bithyniæ regem confugerat, dedere non potuit. & legatis Romam missis, ijs conditionibus pacem fecit. L. verò Scipio ea victoria magnã laudem adeptus, Asiatici cognomentum ex prouincia deportauit: quemadmodum frater Carthagine subacta, potentissima Africæ vrbe, Africani. Tanti autem viri, tamq; virtute gloriam adepti, nõ multò pòst in iudicium adducti, & populi potestati subiecti sunt: ac Lucius repetundarum damnatus, quasi ex manubijs multa subtraxisset. Africanus verò, quòd pactiones propter filium mitiores fecisset. sed vera damnationis causa fuit inuidia. Nam eos insontes fuisse, cùm aliũde patet, tum ex eo, quòd publicatis Asiatici bonis nihilo plus est repertum, quàm antè habuerat: & quòd Africanum, antequam suffragia ferrentur, Linternum profectum, vbi vsque ad obitum exulauit, nemo amplius condemnauit. At Manlius tum Pisidiam, Lycaoniã, Pamphyliam, & Galatiæ siue Galliæ Asianæ magnam partem subegit. Est enim ibi quoq; Gallica gens, ex Europa profecta. Nam cùm olim Brennum regem creassent, Græciam & Thraciam peruagati, atq; inde in Bithyniam transgressi, partibus quibusdam Phrygiæ, Paphlagoniæ, Mysiæ ad Olympum, & Cappadociæ occupatis, peculiarẽ gentem condiderunt, qui Galatæ appellantur. Hi etsi Manlio negocium facesserunt, tamen & ipsi victi sunt, Ancyra vrbe primo impetu capta, cæteris deditione subactis. His rebus gestis, & Ariarathi Cappadocum regi magna pecunia pace data, domum recessit. Ætoli autem secundùm legatis de pace Romam missis, ipsi vltrò nouis rebus studuerunt. Quamobrem Romani legatis statim reiectis, M. Fuluio Græciam prouinciam decreuerunt. Qui primùm Ambraciam vrbem magnam, Pyrrhi olim regiam, tum autem Ætolis obnoxiam, obsedit. Ætoli frustra de pacificatione cum eo locuti, exercitus partem in Ambraciam miserũt: quam vrbem Romani per cuniculos capere aggressi, à longinquo suffoderunt. id obsessi principiò nõ animaduerterunt: sed exaggerata humo suspicari quid rei esset, quia tamen ignorabant vbi foderetur, æreum clypeum humi mœnibus applicarunt, eq; sonituloco deprehenso, atque intrinsecus vicissim suffossis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiserunt. Tandem huiusmodi dolum excogitarunt. Magno dolio plumis repleto ignem iniecerunt, æreo operculo multis perforato locis addito. Eius dolij ore in cuniculis hostibus obuerso, fundoq; folle inserto, inflato, maximum & molestissimum fumum, vt ea materia fert, excitarunt, quem cum nemo Romanorum tolerare posset, desperata expugnatione, solutaq; obsidione pacem fecerũt. Post Ambraciotarum deditionem Ætoli quoq; mutati, primò inducias, mox etiam pacem à Romanis impetrarunt, magna pecunia & multis obsidibus datis. Fuluius verò Cephalenia deditione capta, Peloponesum seditione laborantẽ composuit. Deinde C. Flaminio & Æmylio Lepido Coss. Antiocho defuncto filius Seleucus successit. quo & ipse multo pòst mortuo, Antiochus qui Romæ obses erat, regnum suscepit. Philippus nouas res moliri ausus, vrbibus quibusdam Thessalicis & Æno Maroneaq; ereptis: nihil gerere potuit ob senectutem, & filiorum casus. Galli quidam Alpibus superatis, vrbem intra eas condere statuerunt: quibus M. Marcellus arma cæteraq; quæ domo attulerant, ademit. Romani verò legatis eorum illa omnia restituerunt, vt statim Italia excederent. Tum etiã Hannibal interijt. Nam legatis ad Prusiam Bithyniæ regem tum ob alia, tum vt Hannibalem apud ipsum degentem dederet, Roma missis: ille ea re præcognita, cùm effugere non posset, necem sibi consciuit. quicùm aliquando accepisset oraculum, se in terra Libyca obiturum, se in Africa patria decessurum esse putabat. verùm id prædium in quo moriebatur, Libyæ nomen habuit. Tunc etiam Scipio Africanus decessit. Philippus Macedonum rex, filio Demetrio occiso, Perseum quoq; occisurus obijt. Nam cùm Demetrius ob Romanorũ amicitiam, cæteriq; Macedones spem concepissent regni post Philippi obitum obtinendi: Perseus vt natu maior ei inuidit, & vt patri insidiantem calumniatus est.

Scipionũ condemnatio.

Manlij Asiatice victoria.

Galatia.

M. Fuluius rẽ in Græcia gerit.

Ambracia.

Hannibalis interitus.

Demetrius fratris Persei fraude sublatus.

est. Itaq; venenum bibere coactus, petijt. Philippus autem nō multò pòst veritate cognita, Perseum vlcisci volens, morte interceptus, regnum Perseo vel inuitus reliquit: quod ei Romani, paterna amicitia renouata, confirmarunt. Insecutis temporibus accidêre quędam, scriptione parum digna. sed pòst Perseus Romanorū inimicitijs susceptis, vt bello motam, dum se pararet, produceret: legatos Romam misit, obiecta sibi crimina purgaturus scilicet. quibus Romani in vrbem non admissis, senatu foris dato, nihil responderunt aliud, nisi cōsulem se missuros esse, cum quo ageret quæ vellet. eodemq; die illos abire iusserūt, ductoribus adiunctis, ne cū quoquàm colloquerentur, ac Perseo aditu Italiæ in posterum interdixerunt. Deinde Cn. Sicinnium prætorem cum paruis copijs ablegarunt, maioribus nondum paratis. Perseus Thessaliam ingressus, maximā eius partem sibi adiunxit. Imminente vere Licinius Crassus contra eum missus est, & classi præfectus C. Lucretius. Ac primo equestri conflictu impegit: deinde victoria potitus, eò redegit Perseum, vt in Macedoniam recederet. Vrbes autem Græcas aggressus, quas Perseus tenebat, à plerisq; repulsus est nonnullas subegit, nonnullas euertit, ciuibus sub corona venditis. Quibus Romani auditis indignati, Crasso postmodum pecuniariam mulctam dixerunt, captas vrbes liberas esse iusserunt: earumq; ciues venundatos, quos in Italia repetēte, ab emptoribus redemerūt. His ita gestis bello Persico multas magnas clades acceperunt, rebus eorum passim afflictis. Nam Perseus Epiri & Thessaliæ pleraque obtinuit. Præter enim alias ingentes copias, aduersus Romanorum elephantes etiam phalangem armatorū instruxerat, quorum clypei & galeæ ferreis clauis acutis horrebant. Ne autem equis formidabiles essent, simulacra elephantorū parauit ex vnguento quodam, tetrum fœtorem spirantia, visu, audituq; horrenda quæ arte quadam sonitum instar tonitrus ederent: ad quæ equi subinde adducti, timere deniq; desierunt. His rebus Perseus auctis animis, se Alexandro gloria & magnitudine imperij superiorē fore putabat. Romani verò ijs cognitis, Marcium Philippū Cos. celeriter ablegarunt. qui cùm in Thessaliam ad exercitum venisset, Romanos & socios ita exercuit, vt Perseus territus, in suo regno Macedonico, & ad Tempe quietus, angustias tueretur. Aucta ex eo audacia Philippus, medijs montibus superatis, quasdam illius vrbes cæpit. & ad Pydnam progressus, ob commeatus penuriam in Thessaliam redijt. Vnde Perseus resumpta fiducia, quæ Philippus occuparat, recepit, & classe Romanos crebris detrimētis affecit: ascitisq; socijs, tota Græcia se Romanos eiecturum sperabat: sed nimia & importuna parsimonia, ex eaq; sociorū neglectu, rursus eius opes imminutæ sunt. Rebus enim Romanorum labascentibus, suis incremenris fretus, socios ita contempsit, quasi eorum opera nihil esset opus: nec promissam illis pecuniam dedit. Aliorū igitur alacritate imminuta, ab alijs planè destitutus, ita rebus suis diffidere cœpit, vt pacē peteret: eāq; per Eumenem impetrasset, nisi Rhodij legatis adiuncti superba oratione Romanorū animos alienassent. Inde bellum Persicum Paulo Æmylio iterum Consuli est mandatum. qui properè in Thessaliam profectus, militari disciplina correcta, per Tempe quæ à paucis custodiebantur, vi patefacta via, contra Perseum duxit. Is verò cum Elpium amnem interfluentem munitionibus, & quicquid inter Olympum & mare interiacet, septis atq; aggeribus occupasset, & siccitate loci quoq; fretus esset: tamen sic etiā Consul transitus periculo facto, sitis primùm inuenit remedium. Petfossis enim arenis in montis Olympi radicibus, affatim aquæ potabilis reperit. Interea Rhodiorum legati eadem audacia, qua prius Romæ vsi fuerant, ad eum venerunt. quos ita dimisit, vt nihil aliud diceret, nisi se post paucos dies eis responsurum esse. Cùm autem oppugnando nihil proficiens, montes alicubi esse peruios didicisset: partem exercitus ad cacumen accessu difficilius misit, vt loca opportuna occuparet. Nam ob arduum ascensum, minimū ibi præsidium collocatū erat. Reliqua copiarum parte cum Perseo dimicauit, ne quid suspicatus, mōtes accuratius tueretur. Pòst, verticibus occupatis, noctu ad montes contendit eosq; partim aperto Marte, partim occultè superauit. Quo Perseus cognito, metuens ne à tergo circumueniretur, aut Pydna ab hoste occuparetur, (nam Romam classis accedebat) castello quod ad amnem erat deserto, Pydnam properè contendit, & ante vrbem castra posuit. Eodem Paulus quoq; venit. non statim tamen sunt congressi, prælio in plures dies dilato: & quia lunæ defectum præcognorat, exercitum sub vesperam qua ille instabat conuocarū, edoctumq; quid futurum esset, monuit, ne quid ea re turbaretur. Proinde Romani ex eo nihil aduersi timuerunt. Macedones autem territi, Perseo sinistri aliquid portendi iudicarunt. Sic vtrisq; affectis, fortuito casu postridie in pugnā non denunciatam sunt impulsi, quæ bello finem imposuit. Nam cùm iumentū Romanum in flumen, vnde aquabantur, incidisset, idq; sibi & Macedones & lixæ vendicarent: primùm inter hos certatum est. Deinde cæteri etiam suis opitulaturi, alij post alios castris egressi, donec omnes vtrinque conflixerunt: pugna confusa illa quidem sed acri cuius victoria penes Romanos fuit. qui Macedones vsq; ad mare persecuti, multos ipsi occiderunt, multos classi accedenti trucidandos obiecerunt: neq; quisquam eorum euasisset, nisi noctis beneficio conseruati essent. Pugna enim sub vesperam commissa est. Perseus Amphipolim profugus, vt & reliquias colligeret, & rem in integrum restitueret, cùm nulli venirent præter Cretenses stipendiarios, & Pydnam, cæterasq; vrbes ad Romanos defecisse audiret, illinc digressus, omni pecunia, quā secum vehebat, nauibus imposita, noctu in Samothraciam nauigauit. Cùm autem non multò pòst audiuisset, Octauium classi præfectum accedere, & Paulum Amphipolim venisse: per literas

Persei apparatus cōtra Romanos.

Paulus Aemylius Perseum vincit.

teras pacem ab eo petijt. in quibus quòd se Regem nominasset, nec responsum quidem tulit. Deinde cùm sine tali aliquo titulo idẽ petijsset. Paulus pacificationis mentione admissa, non alias ei conditiones tulit, nisi vt semetipsum, & sua omnia Romanorum fidei permitteret: itaq; intereos nõ conuenit. Pòst, Euandrum Cretensem Romanis postulantibus, cuius multis in rebus fidelissima contra eos vsus erat opera, non dedidit: veritus, ne arcana sua proderet. sed eo clàm interfecto, rumorẽ sparsit, eum sibi ipsi manus attulisse. Tum igitur familiares, eius perfidiam veriti (neq; enim eos id latebat facinus) ab eo desciscere cœperunt. Quare veritus, ne Romanis dederetur, noctu fugã capessere instituit: ac clàm ad Cotym Tracię dynasten peruenisset, nisi Cretenses, rebus suis in naues impositis domum discedẽtes, eum reliquissent. Ipse verò ibi per dies aliquot cum Philippo filio latuit. sed cùm cæteros liberos suos Octauiũ tenere didicisset, vltrò è latebris prodijt. Amphipolim perductum Paulus non malè tractauit: sed porrecta dextera ad mensam suã admisit, & in libera custodia asseruatũ honorificè habuit. Deinde per Epirum in Italiam est perductus. Plutarchus refert Æmyliũ, cùm Perseus educeretur, ei lachrymis oppletũ obuiam iuisse: illũ verò in faciem prostratũ, prehensis eius genibus voces parum generosas edidisse. Æmylium autem tristi vultu

Perseus ab Aemylio captus.

„ eum intuentem, dixisse: Quid ò miser ista facis:
„ vnde non præter meritum in calamitatem inci-
„ disse, neq; præsenti, sed præterita fortuna indi-
„ gnus esse videaris? Quid meam victoriam de-
„ primis, & res gestas attenuas, ignauiam præte
„ ferendo. teq; aduersarium Romanis indignum
„ declarando? Virtus enim etiam in calamitate
„ multum vel apud hostes momenti habet. Igna-
„ uiam verò, etiã secundis in rebus extremo con-
„ temptu Romani dignam iudicant.

Eodem tempore L. Anicius prætor contra Gentium missus, hostes prælio fudit: Gentium profligatum persecutus Scodræ, vbi eius regia erat, obsedit. idq; frustra futurum erat, quoniam vrbs in montis cacumine sita, profundis vallibus quæ fluuios torrentes habent, cincta muroq; firmo munita est: nisi Gentius suis copijs fretus, vltrò ad pugnam venisset. Vnde factum, vt omne eius imperium Anicius subegerit: & vsque ad Epirum progressus, ante Pauli aduentum illã etiam tumultuantem pacarit. Romani Pauli victoriam quarto post pugnam die ex rumore audiuerũt, sed non planè crediderunt. Deinde Pauli acceptis literis maxima lætitia affecti. non quasi victo Perseo, subactaq; Macedonia: sed tanquam Philippum illũ regem præstãtissimũ & ipsum Alexandrum cum toto illo imperio vicissent, ita sunt gloriati. Paulo Romam reuerso multi honores sunt decreti, & triumphus splendidissimus, in quo præter alias manubias Bythim Cotys filium, Perseum & vxorem eius cum tribus liberis, habitu captiuorum duxit. Veritus autem ex immodica felicitate inuidiam numinis, Camilli exemplo precatus est, si quid inde mali immineret, vt id incolumi Repub. in suũ caput

Gentius à L.Anicio victus.

Pauli triumphus.

redundaret. itaq; duos filios, alterum paulò ante triumphum, alterum in ipsa illa celebritate amisit. Fuit non tantùm egregius imperator, sed etiam pecuniæ contemptor. quod ex eo apparet, quòd secundùm Consul, & spolijs innumerabilibus potitus, in tanta paupertate vitam exegit, vt post eius obitum vxori dos ægrè posset reddi. Ex captiuis Birhis patri gratis est redditus. Perseus cum liberis & ministris Albam missus est, vbi cùm se regni recuperandi spe aliquandiu sustentasset, ea amissa, sibi ipsi manus attulit: Philippus eius filius, & filia non multò pòst obierunt, solus filius natu minimus, Albanis magistratibus pro scriba inseruiẽdo ad tempus vitam tolerauit. Ad hunc modum Perseus à xx. regibus se ortum ducere gloriatus, crebrò Philippum, crebrius Alexandrũ in ore habens, & regnum amisit, & in hostium potestatem venit & triumpho ductus est, non tam diademate ornatus, quam cathenis onetatus. Rhodij dudum superbè cum Romanis agere soliti, tum veniam delictorum petentes, eorumq; societatem nuper spreuerant, admodũ flagitantes, quod voluere tandem impetrarunt. Romani etiam Cretensibus irati, multis precibus denique mitigati sunt. Prusias item spontè in vrbem profectus, curiæ limen osculatus, senatuq; adorato, veniam & impunitatem est consecutus: Eumeni fratris Attali intercessio delictorum gratiam fecit. Tunc etiam Cappadociæ hic status fuit. Ariarathes rex germanum filium habuit Ariarathem. ante quem susceptum, vxor eius longo tempore sterilis, Orophernem adoptarat: qui deinde nato legitimo, propter insidiarum suspicionem pulsus, post Ariarathis obitũ contra fratrem insurrexit. Ariarathi opem tulit Eumenes, Orophernis Syriæ rex Demetrius, Ariarathes victus ad Romanos cõfugit, ab eisq; vnà cum Oropherne regnare iussus, quia populi Romani amicus & socius appellatus erat, totum imperium sibi vendicauit. atq; Attalus Eumenis successor, Orophernem & Demetrium Cappadocia prorsus exegit. Ægypti rex Ptolemæus moriens, duos filios & vnam reliquit filiam. Fratribus autem inter se de regno cõtendentibus, Antiochus Magni Antiochi filius natu minorẽ pulsum suscepit, vt per eius defendẽdi speciem aditum in Ægyptum haberet: adductoq; exercitu, maxima parte occupata, obsedit Alexandriam. Cùm autem reliqui ad Romanos confugissent, Popilius ad Antiochũ missus, eum Ægypto abstinere iussit. Fratres enim intellecto illius consilio, in gratiam redierant. Antiocho responsum differente, virga circumscripsit regem: ac priusquam eo circulo excederet, deliberare: ac responsum reddere iussit. Ea re territus Antiochus, obsidionem soluit. Exteroo metu liberati Ptolemæi, denuò & dissenserunt, & à Romanis reconciliati sunt: vt natu maior Ægypto & Cypro, Cyrenis verò iunior potiretur. nam hæc quoque tum Ægyptiorum erant. Iunior verò iniquè secum agi existimans, Romam profectus, Cyprum etiam ab eisdem impetrauit. At senior denuò cum eo pactus, pro Cypro vrbes quasdam

Persei cũ suis interitus.

Rhodiorũ, Cretensium, Prusiæ & Eumenis recõciliatio.

Cappadocia.

Ariarathes.

Orophernes.

Demetrius.

Aegyptus. Ptolemæi.

M. Popilius Lenas legatus ad Antiochũ.

quasdam & frumentum ei assignauit. Antiocho rege postea mortuo, Romani filio eiusdem nominis regnum confirmarunt. eiq; ob teneram ætatem scilicet, tres curatores miserūt: qui cum præter pacta & conuenta triremes & elephantos inuenissent, elephantos omnes occidi iusserunt, ac cætera ex Romanorum vtilitate administrarunt. Qua de causa Lysias, cui regis tutela commissa erat, populum concitauit, vt Romanos eijceret, C. verò Octauium etiam occideret. His factis, statim legatos Romam misit, vt id facinus purgaret. Demetrius autem Seleuci filius Antiochi nepos, Romæ obses tempore paterni obitus, ab Antiocho patruo regno spoliatus, cum eius interitu cognito, paternum regnum repetere et, à senatu nec adiutus, nec Roma exire situs est. Quod quamuis ægrè ferret, tamē quieuit. Cęterùm cùm Lysias illa fecisset, Demetrius nihil cunctatus Roma profugit: & ad senatum è Lycia scripsit, se non contra patruelem Antiochum, sed contra Lysiam proficisci, & Octauij necem vlturum esse. Cùm Tripolim Syriæ celeriter sibi adiunxisset, tanquam à senatu ad regnum occupandū missus (de fuga enim eius nemo cogitabat) & Apamea potitus, comparatis copijs Antiochiam contendit, ibiq; puerum & Lysiam amicè obuiam egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit. Regno recuperato, coronam & Octauij percussores Romam misit. quorum neutrum Romani illi irati acceperunt. Post hæc Dalmatis bellum intulerunt, quæ gens Illyrica est in sinu Ionio: quorum quosdam Grçci Taulantios nominant, ex parte Dirrachio vicinos. Belli causa erat, quod in finitimos, Romanis amicos iniurij, nec Romanorum legatis moderatè respondissent, & aliorum legatos occidissent. Hos Scipio Nasica domuit: eorumq; vrbibus expugnatis, captiuos vendidit. Iisdem temporibus alia quoque acciderunt, memoria & scriptione parum digna. Dehinc tertium bellum Punicum est conflatum. Carthaginenses enim humilem illam fortunam haud ferentes, socios & classem ad bellum Numidicum contra fœdus comparabant. Romani autem cæteris rebus ex sententia confectis, non quieuerunt: sed per Nasicam Scipionem ijs de rebus expostulantes, apparatum illum omitti iusserunt. Et quia de Masinissa querebantur, & propter bellum cum illo susceptum, imperata detrectabant: pactione inter illos facta, à Masinissa impetrauit, vt quadam prouincia eis cederet. Sed cùm nihilo magis parērent, Romani paulisper cunctati, cùm primùm magno prælio à Masinissa victos esse audiuerūt, bellum eis indixerunt. Carthaginenses verò ea clade afflicti & territi (nam ab alijs quoq; finitimis premebantur) legatis Romam missis auxilia petiuerunt, se Romanis omnibus in rebus obsecuturos simulantes. Nam cùm fœdus rupturi essent, facilè quiduis promittebant. Ea de re consilio à senatu indicto, Scipio Nasica legatos Carthaginensium admittendos, & pacem cum eis faciendam esse censuit. M. Cato contrà, nec admittendos esse, nec belli decretum abrogandum. Verùm Senatus & preces legatorum admisit, & pacem eis est pollicitus, obsidibus petitis, quos L. Martius & M. Manlius in Sicilia acceptos Romam miserunt, ipsi festinanter in Africam appulerunt, castrisq; positis, & magistratibus Carthaginensiū accersitis, non omnia simul quæ postulabant, exposuerunt, veriti ne ijs præcognitis, rebus integris bellum capesserent. Ac primùm frumentum petentibus datum, deinde triremes, postea machinæ. deniq; armis etiam acceptis (Carthaginenses enim clàm alium magnum apparatum habebant) eos vrbem diruere, & aliam in mediterraneo sine muris extruere, LXXX. stadijs à mari dissitam iusserunt. Ad illud Carthaginenses in lachrymas soluti, tanquam vrbe capta lamentati sunt: precatiq; consules, ne patriæ afferre manus cogerentur. Sed cùm nihil proficerent, & aut imperata exequi, aut bellum experiri iuberentur, multi apud Romanos, vt iam victores, remanserunt: cæteri in vrbem regressi, quosdam ex magistratibus occiderunt, quod non principiò bellū amplexi essent. & Romanis, quos intra mœnia reperérant, interfectis, bellum aggressi omnes seruos manumiserunt, exules reuocarunt: & Hasdrubale denuò Imperatore creato, arma, triremes, machinas reparatunt. Quasi enim bellum vrgeret, & de excidio periclitarentur, ità omnia quib. erat opus, perexiguo tempore compararūt, nulli rei parcētes, adeò vt statuas quoq; ob æris penuriam conflarent, & capillis mulierum ad funes conficiendos vterentur. Consules principiò spe concepta, se eos vt inermes facilè capturos, scalas duntaxat pararūt, quibus mœnia transcenderent: sed ea oppugnare adorti, cùm hostes armatos, & rebus ad propulsandā obsidionem necessarijs instructos vidissent: machinas fabricare instituerunt. quibus non sine periculo confectis (Hasdrubal enim materiam comportantes ex insidijs vexabat) vrbem sunt aggressi. Ac Manlius terra impetu facto, nihil vrbi nocuit. Martius quà mare paludosum est, parte muri deiecta, non ingressus est. Carthaginenses enim eos qui penetrare conabantur, repulerunt: & noctu per ruinas eruptione facta, multis occisis, machinas plures cremarūt. Neq; etiam Hasdrubal cum equitibus eos latè vagari in agris patiebatur, neq; auxilijs Masinissa iuuabat. Nam principio belli nō accersitus, neq; permissum ei pollicenti fuerat, vt solus Hasdrubalem debellaret. Consules igitur propter euentus illos, & classem ex statione in paludib. morbo laborantem, obsidionem soluerunt. Ac Martius mari aliquid efficere aggressus, aut orā maritimā vexare, cùm res non succederet, domum versus abijt, cursuq; conuerso Ægimurum subegit. Manilius in mediterranea profectus, cum ab Hilmicone, qui etiam Fabeas dicebatur, Carthaginēsis equitatus præfecto lacesseretur, Carthaginem redijt. Sed ibi quoq; foris ab Hasdrubale, intus eruptione ciuium noctu & interdiu fatigabatur. Itaq; Carthaginenses per contemptum vsq; ad castra processerūt, ac multis amissis (nam pleriq; inermes erant) rursus in mœnia

Lysias Antiochi tutor Romanos malè tractat.

Demetrius Syriam occupat.

Dalmatæ.

Tertium bellū Punicum.

Carthaginenses bellū iniquis conditionibus præferunt.

nia ſunt concluſi. Manilius verò ſi Haſdrubalem viciſſet, cætera in procliui fore ratus, inprimis operam dedit, vt cum eo congrederetur, factaq; pugnandi copia, recedentem in caſtellũ quoddam perſecuturus, per imprudentiam in locum aſperum & anguſtum delapſus, grauiter impe-

Scipio Aemylianus.

git. ac cum toto exercitu periſſet, ni Scipio Africani filius ſtrenuam operam ei nauaſſet, vir præſentis animi, optimiq; conſilij, & manu promptiſsima (erat enim robuſto etiã corpore) ęquitate autem modeſtiaq; morum inuidiam effugit. Nam cùm tribunus militum eſſet, inferioribus par, parib. non melior, maiorib. infirmior eſſe volebat. Manilius igitur de eo & locutus eſt, & Romam ſcripſit, nulla re diſsimulata: atq; in-

Maſiniſſæ obitus.

ter cætera de Maſiniſſa quoq; & Fabea, quæ ita ſe habebant. Maſiniſſa moriturus, quid de regno ſtatueret, ob filiorum multitudinem ex diuerſæ conditionis mulieribus ſuſceptorum dubitans, Scipionem conſilij capiendi cauſa accerſiuit. quem cùm miſiſſet Cos. Maſiniſſa ante aduentum eius moribundus, Micipſæ filio annulum dederat: cætera verò omnia quæ ad regnũ pertinebãt, Scipioni, cùm primùm veniſſet, commendauit. qui animaduerſis filiorum eius ingenijs, nulli vni regnum attribuit: ſed cùm tres ex ijs præcipui eſſent, Micipſa natu maximus, Guluſſa minimus, medius Maſtanamus: inter eos rerum adminiſtrationem trifariam partitus, natu maximo auaro & pecuniæ amanti vectigalium tractatione mandata: proximo poſt eum diſceptandi cõtrouerſias munere aſsignato, Guluſſæ homini bellicoſo exercitus tradidit. Reliquis fratribus, qui multi erant, vrbes quaſdã & prædia diuiſit, Guluſſam verò ad conſulem perduxit. Sub veris initiũ Carthaginenſium fœderatos aggreſsi, multos vi, multos pa-

Fabeæ defectio.

ctione, Scipio præſertim, ſubegerunt. Vt verò Fabeas deſperatis Carthaginenſium rebus ad Romanos inclinans, cum Scipione collocutus eſt: tum verò omnes armis in Haſdrubalẽ conuerſis, cùm per dies plures caſtellum oppugnaſſent, commeatu deſtituti, citra dedecus receſſerunt. Nam durante adhuc obſidione, Fabeas hoſtilem in modum eos agreſſus, in ipſa pugna cum aliquot equitibus ad Romanos tranſijt. Inde Manilius Vticam profectus quieuit. Scipio Fabea Romam perducto laudatus eſt: & is honos Fabeæ habitus, vt in conceſſum à ſenatu reciperetur. Tum Pruſias homo ſenex & aſperis

Nicomedes filius Pruſiæ ſuccedit.

moribus, veritus ne Bythini ſe eiecto Nicomedem filiũ regẽ crearent: eum per cauſam quandam Romam miſſum, ibi degere iuſsit. Sed cùm etiam Romæ agentem per inſidias occiſum vellet: Bythini quidã Nicomedem clãm in Bithyniam perductum, ſene occiſo, regem dixerunt.

Pſeudophilippi tumultus in Macedonia.

Hæc Romanos, quamuis moleſta, nõ tamen ad bellum inferendum commouerunt. Andriſcus verò quidam Adramyttenus, Perſeo forma non diſsimilis, aſcito ſibi Philippi nomine, eiuſq; filium ſeſe dictitans, ad defectionẽ plurimos impulit. Nam primo aduentu Macedoniã turbare conatus, cùm à nemine curaretur, in Syriam ad Demetrium ſe contulit, ſpe auxilij propter cognationem impetrandi, ab eoq; comprehenſus, & Romam miſſus, cùm neq; Perſei filiũ eſſe conſtaret, & alioqui nihil inſigne haberet, per contemptum dimiſſus, magnam factioſorum hominum manum coegit, multas vrbes attraxit. deniq; regio habitu ſumpto, collectoq; exercitu in Traciam profectus: multis liberis populis, multis dynaſtis Romanum imperium ægrè ferentibus aſcitis, impreſsionem in Macedoniam fecit: eaq; occupata, in Theſſaliam tranſgreſſus, non pauca loca ſubegit. Romani Andriſco primùm deſpecto, poſtea Scipionem Naſicam ad tumultum illum pacandum miſerunt. Qui rebus illis in Græcia cognitis, ad Romanos ſcripſit omnia: & coacto à ſocijs exercitu rei gerendæ intentus, ad Macedoniam proceſsit. Romani igitur P. Iuuentium cum exercitu cõtra eum miſerunt. Quem Andriſcus circa Macedoniam adortus interfecit: ac cæteros etiam trucidaſſet, niſi noctu diſceſsiſſent. Poſt hęc in Theſſalia paſſim graſſatus, Thraces ſibi adiunxit. Quamobrem Romani Q. Cæcilium Metellum prętorem cum magnis copijs miſerunt. Cui Macedoniam ingreſſo, Attalus claſſe auxilio venit. Andriſcus igitur de ora maritima ſolicitus, vlterius progredi non eſt auſus, ſed paulùm extra Pydnam pductis copijs, equeſtri prælio victor, metu pedeſtris exercitus retrò abijt. Ea tamen victoria elatus copijs biſariam diuiſis, partem ad vaſtandam Theſſaliam miſit, partem apud ſe retinuit. Proinde Metellus eorum paucitate cõtempta, in aciem deſcendit, ac victis ijs qui primi ad manus venerant, facilius etiã cæteros ad officium reduxit, ingenuè peccatum ſuum agnoſcentes. Andriſcus verò in Thraciam profugus, reparatis copijs cum Metello, progrediẽte quà res ferebat, conflixit: ſuiſq; propugnatoribus profligatis, ſocijſq; diſsipatis, à Byzo Thrace pditus, pœnas dedit. Sed & Alexander quidam Perſei

Pſeudoalexander.

filium ſe profeſſus, regionem Meſto flumini adiacentem occupauit: quẽ Metellus vſq, in Dardaniam eſt perſecutus.

Res Africanæ.

Contra Carthaginenſes miſſus Piſo Conſul, vrbe & Haſdrubale omiſsis, maritimas vrbes inuaſit: & ab Aſpide repulſus, Neapoli capta & euerſa, in Hipponis obſidione tempus fruſtrà triuit. Vnde Carthaginenſes, ſociorum etiam auxilijs aucti, animos receperunt. Quo Romani, tam qui in caſtris quàm qui in vrbe erant, cognito, citra dubitationem Scipionem Conſulẽ crearunt. Nam quamuis ætas

Scipio Aemylianus conſul ante tempus.

adhuc ei dignitati immatura erat: tamen & res eius geſtæ, & virtus patris Pauli, & aui Africani, certam ſpem afferebant omnibus, eius armis & hoſtes ſuperatum iri, & Carthaginem perituram. Scipione in Africam nauigante, Mancinus

Megalia capta à Mancino.

Carthaginis littus legens, caſtellum quoddam intra mœnia, nomine Megalia, in prærupta petra in mare prominens, & longè ab vrbe remotum, cùm nõ magno pręſidio cuſtodiri, vt quod ſitu ipſo defenderetur, animaduerteret: ſcalis ſubitò ex nauibus admotis aſcẽdit. Quod cùm iam teneret, & ſi Carthaginenſes aliquot concurrerunt, eum tamen expellere non potuerunt. At ille Piſoni quid egiſſet, nunciat, & auxi-

lia

lia sibi mitti petit. Sed Piso, qui procul in mediterraneis aberat, nihil opis ei tulit. Scipio verò sub ipsum nuncium fore fortuna noctu aduentans, statim auxilium ei tulit, alioqui à Carthaginensibus vel capiendo, vel occidendo. Nam cùm naues Scipionis appellere vidissent, & si animos desponderant: non tamen ab obsidione recesserunt prius, quàm Scipio se adesse per captiuos quosdã eis nunciari iussit: accersitoq; Hasdrubale, fossis & aggeribus mutuum ædificijs obductùm munierũt. Scipio Mancino Megalia tueri iusso, ad Pisonem & copias abijt, vt cum eis bellum vrgeret: sed celeriter cum expeditissimis cohortibus reuersus, Mancinum ab acerrima Hasdrubalis ex vrbe oppugnatione liberauit. Cùm iam Piso quoq; aduenisset, eum extra mœnia ad portas quasdam manere iussit: alios milites ad aliam portam longè distantem, monitos quid facto opus esset, misit. Ipse optima copiarum parte assumpta, sub noctem mediam transfugis ducibus intra mœnia penetrauit: & ad portam illam transgressus, vectibus refectis, & introductis ijs qui foris expectabant, vigiles cecidit: propereq; ad portas, ante quas Piso stationem habebat, accurrit, profligatis custodibus qui medias partes tuebantur, & * singulis in locis pauci erãt. Ita Hasdrubal simul & quid actũ esset, audiuit, & Romanas copias penè vniuersas intra vrbem vidit: Carthaginenses cùm aliquandiu restitissent, in Cothonem & Byrsam confugerũt, Deinde Hasdrubal omnes Romanos captiuos occidit, vt ciues desperata venia hosti alacrius resisterent: multos etiam ex popularibus proditionis suspectos sustulit. Scipio & si eos muris & aggeribus sepsit, non statim tamen expugnauit. Nam & mœnia firma erant, & multi in angusto conclusi spacio fortiter se defendebant, commeatu abundè instructi, Bithiæ subsidio: qui ex obuersa vrbi cõtinente, obseruato fluctu, ventiq; impetu, onerarias eis naues in portum submittebat. Contra quod Scipio rem magnam & excogitauit & perfecit: aditu portus angusto, difficulter quidẽ magnóque cum labore, sed tamen operarum multitudine tandem obstructo, quamuis Carthaginenses crebris dimicationibus id opus prohibere conarentur. Tum verò penuria cõmeatus grauiter vrgente, alij transfugerũt: alij qui obsidionem tolerabant, partim moriebantur, partim cadauera gustabant. Hasdrubal igitur spe destitutus, legatis ad Scipionem de pace missis, impunitatem impetrasset, nisi cæteris etiã omnibus salutem & libertatem petijsset. Itaq; frustratus, vxorem in arce cõclusit, cùm de ea & liberis suis caduceatorem ad Scipionem misisset: cæteraq; instruxit, desperatione factus audacior. atque ipse vnà cum alijs noctes diesq; pugnabat, aliàs vincentes, alias succumbentes, & Romanorum machinis alias machinas opponebant. Ad hæc Bithias, cui munitum castellum erat, longè in continentem excurrendo, & Carthaginenses iuuabat, & Romanis incommodabat. Quare Scipio diuisis copijs, partem in obsidione reliquit, partim contra Bithiam misit. C. Lælio legato duce: ipse vltrò citroq; commeans vtrinq; inspexit omnia, Castello capto rursus toto cum exercitu vrbem obsedit. Carthaginenses igitur abiecta spe vtriusq; munitionis defendendæ, in Byrsam & munitorem contulere quæ poruerũt omnia, nauali noctu incenso, & cæterarum partiũ plerisq; ne hostibus vsui essent. Tum Romani portu occupato, Byrsam adorti, ædibus quæ vtrinq; erant cõscensis, partim in ipsis tectis ad vicinas transibant: partim parietibus infernè perfossis, in ipsam arcem penetrabãt. Quò cùm venissent, Carthaginenses pugna omissa, pacem petierunt, præter Hasdrubalem: qui cum transfugis (ijs enim Scipio veniam negarat) & vxore atq; liberis conscenso Æsculapij templo, se contra oppugnantes defendebat: donec transfugæ æde incensa, eiusq; tecto conscenso, extremam ignis necessitatem expectarunt. Tum demum supplex ad Scipionẽ accessit. Quem cùm vxor deprecantem videret, eo nominatim vocato, exprobrauit, quòd priuatæ saluti cõsulens, ipsi pacem impetrare non permisisset: ac primùm liberos, deinde semetipsam in ignem coniecit. Carthagine ad hunc modũ capta, Scipio senatui scripsit in hanc sententiam: Carthago capta est: quid igitur iubetis? Qua de re cum lectis his deliberaretur, Catone vrbem euertendã & Carthaginenses delendos esse censente, Nasica veto adhuc eis parcendum esse asseuerãte: magna orta est dissensio. quidã verò dixit: Si nulla alia de causa, ꝑpter ipsos Romanos saltẽ meis parci necesse esse, vt aduersarios habentes, virtutem exercerent, neque ad luxum & delicias conuerterentur, sublatis ijs à quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur: néue per ignauiã deteriores fierent, patibus aduersarijs carentes. Tandem tamen vna omnium sentẽtia fuit. Carthaginem euertẽdam esse, cùm credere nõ possent, eam vrbem vnquam sincerè pacem seruaturam. Itaq; funditùs euersa est, & eius solum diris imprecationibus obstrictum, ne quis vnquam in eo habitaret. Ex captiuis pleriq; in carcere perierunt: pauci principibus exceptis, venditi. Nam ij, & obsides, & Hasdrubal & Bithias, alij in alijs Italiæ partibus vitã in liberis custodijs exegerunt. Scipio gloriam & honorem adeptus, nomen Africani non iam ab auo hæreditatium. sed per se partum habuit. Tum Corinthus etiam est euersa. Nam cùm Paulus Æmylius Græcorum principes in Italiam transtulisset: cæteri primùm eos legationibus repetiuerunt. Ea re non impetrata, cùm quidam eorum domum redditionis spe sublata, ipsi sibi manus attulissent, grauiter afflicti publicum luctũm instituerunt, Romanorum apud se studiosis irati, nihil tamen hostile præ se tulerunt: donec reliquis ex ijs viris receptis, ij quibus iniuriæ factæ erant, & qui aliena tenebant, bellũ susceperunt: Achæis dissensionis autoribus, Lacedæmonios sibi causam malorum extitisse conquerentibus, Romanis eos conciliare annitentibus non paruerunt, sed Critolao duce creato, arma ceperunt. Itaq; veritus Metellus, ne Macedoniam quoq; inuaderent (iam enim Thessaliam intra-

Carthago ex parte capta.

Cothonis & Byrsæ obsidio.

Bithias.

Carthaginis excidium.

Corinthi excidium.

Critolaus. stent) prior abuiam profectus, eos profligauit. Critolao cæso, Græci in duas partes sunt distracti, cum alij positis armis pacem expeterent, alij *Diæus.* seditionem vrgerent, Diæo summa rerum permissa. Quo Romani cognito, Mummium Metello successorem miserunt. qui cum belli administratione suscepta plagã ex insidijs cum parte exercitus accepisset: Diæo fugientes vsq; ad castra persecuto, vicissim egressus, eo profligato ad Achæorum vallum venit. Diæus verò maioribus copijs collectis, pugnare paratus, Romanos in castris se continentes cõtempsit, in conuallem inter castra mediam progressus. Eo viso Mummius aliquot equites misit, qui hostes ex obliquo aggrederentur, à quibus cùm turbati essent, phalange à fronte adducta multos occidit. Vnde Diæus desperatis rebus sibi manus attulit. Ex ijs verò qui è pugna euaserant, Corinthij passim in agris sunt dispersi, cæteri domum refugerunt. Proinde Corinthij qui mœnia tuebantur, omnes perijsse rati, vrbem deseruerunt. qua Mummius viris vacua capta, & illos & cęteros Græcos citra laborem domuit. ac tum eis arma, donaria templorum, statuas, picturas, & alia ornamenta ademit. Patre autem eius cum alijs ad res post victoriam componendas misso, quorundam mœnia euertit. omnesq; liberos & sui iuris esse passus est, præter Corinthios, quos sub corona vendidit, agro eorũ publicato, muris cæterisq; omnibus ædificijs subuersis: veritus, ne eam alij ob tantam amplitudinem occuparẽt. Ne quis verò Corinthiorum lateret, aut aliorum Græcarum pro Corinthio veniret: omnes qui aderant, priusquam quid agendum esset, declararet, conuocauit: ijsque dissimulanter militibus circunclusis, tum aliorum libertatem, tum Corinthiorum seruitutem, pronunciauit. Deinde quenq; sibi proximum apprehẽdere iussit, vt planè discernerentur. Corintho sic euersa, Græcia initio statim & cædibus & pecuniarum exactionibus est vexata. Deinde tãtam libertatem & felicitatem adepta, vt dicerent, ni maturè capti essent, se incolumes esse non potuisse. Ac Carthaginis & Corinthi vetustissimarum vrbium tum simul hic fuit exitus: longo autem tempore pòst, colonis Romanorum eò missis, reflorescentes ad pristinum statum redierunt.

Autoris excusatio, de ijs quæ Romani post Carthaginem euersam gesse-runt, prætermissis. Hactenus res à Romanis gestas ex veteribus scriptoribus in compendium redactas, exposui. Quæ verò deinceps a Coss. & dictatoribus dum illa Reipub. forma viguit, gesta sunt: ea nemo putet à me vel contemptu, vel negligentia, vel pigritia præterita esse. Nam quò minus absolutum hoc opus ederetur, non per me stetit: sed penuria librorum, quibus ista continentur, voluntari meæ ad perfectionem historiæ contendenti obstitit. Quos cum sæpè quæsierim, reperire non potui, haud scio an vetustate amissos, an verò negligentius inquisitos ab ijs, quibus id negocij dedi, dum ipse extorris & procul ab vrbe in parua insula vitam ago. Vnde factum est, vt Consulum & dictatorum historia minus absoluta esset. Iis igitur præter institutum meum omissis, Imperatorum historias conscribam, repaulò altius repetita: vt & lectores, qua ratione Romanorum siue Democratia siue Aristocratia in monarchiam sit mutata, intelligant, & historia certo quodam ordine progrediatur.

IMPERATORIÆ HIstoriæ principium.

Romanum Imperium, vt dictũ est, initio reges tenuere, vsq; ad euersionem tyrannidis Tarquiniorũ. Ab eo tempore administratio rerum penes prætores, dictatores, consules, tribunos consulari potestate, & tribunos plebis fuit, vsque ad Pompeium Magnum, & Caium Iulium Cæsarem. Pompeius porrò filius fuit Strabonis, illustris Romani, viriq; prætorij, qui Cinnæ violentius imperanti restitit. *Cn. Pompeius Cinna.* Iam tum enim res Romana laborabat, magistratibus tyrannidem spectantibus, legitimaque imperia aspernãtibus. Vt autem pater eius propter auaritiam ciuibus inuisus: sic Pompeius ob morum integritatem, affabilitatem, modestiam in victu, armorumq; exercitationem vsq; adeò charus fuit, vt cum metu Cinnæ, apud quem delatus fuerat, clàm castris excessisset, quia nusquam comparebat, rumore de cæde eius sparso: Cinna imperium eorum quibus alioqui inuisus erat, fugiens, à centurione quodam propter eam suspicionẽ occideretur. Post eius cædem Carbo, importunior illo tyrannus, imperium suscepit. *Carbo. L. Sylla.* Cui cùm Sylla resisteret, Pompeius quoq; se adiunxit. nec id fecit prius, quàm beneficio aliquo eũ sibi deuinxisset. Annum tum agebat tertium & vicesimũ: collectisq; copijs vrbes circumiens, Carbonis studiosos eijciebat. Dum autem ad Syllam proficiscitur, tribus Carbonis ducib. à quibus circumuentus erat, profligatis, vrbes in deditionem accepit: deinde Scipionis consulis exercitus, cùm contra Pompeium duceretur, consalutatis eius militibus, ad Pompeium defecit, ipse Scipio fugit. Pòst, complures equitum turmas à Carbone contra se missas, eò desperationis redegit, vt se ipsius fidei committerent. Eum igitur Sylla sic excepit, vt ex equo desiliret: & ab eo Imperator salutatus, vicissim eum imperatorem salutaret. fuerunt & reliqua primis illis officijs consentanea. Nam & accedenti Pompeio assurgebat, & alia eius honori deferebat, quæ aut temerè alijs præstare solebat. Postquam autem subacta Italia dictator dictus est, alios duces opibus & magistratibus remunerarus, Pompeium arctiore sibi necessitudine deuincturus, ei persuasit, vt dimissa vxore quã habebat, Æmyliã ipsius priuignam, Metellæ vxoris & Scauro marito priore filiam, duceret. Id coniugium tyrannicum fuit. nam Æmilia viro elocata, vterũ ferebat. Pompeium ita sibi cõciliatũ cum magnis copijs in Siciliam ablegauit, factionis Carbonis receptaculũ. Quò cùm venisset, aduersarijs insula eiectis, vrbes vexatas humanitate singulari recreauit: Carbonem

bonem comprehensum occidit: milites in itineribus immodestos, sigillis eorum gladijs impressis, coercuit, quæ qui non conseruarant, pœnas dabant. Hæc dum in Sicilia gerit, literis senatus & Syllæ in Africam nauigare iubetur, & bellum gerere cum Domitio, à quo septem millia ad eum in Africam profectum transierunt.

Domitius.

Pugna commissa, Domitius vincitur atque occiditur: vrbes partim sponte, partim coactæ Pōpeium recipiunt. Inde in Numidiam facta impresaione, subactis obuijs omnibus, totáque prouincia diebus xx. perdomita, literas à Sylla accipit: quibus, cæteris dimissis, cum vna legione successorem Vticæ expectare iubetur. Quam tem ipso clàm ægrè ferente, exercitus apertè est indignatus: Pompeióque progredi volente, de Sylla parum cōmodè sunt locuti, nec passi Pompeium se tyranno credere. Qui cum eos mitigare conaretur, manere & imperare iubebatur, cū obtestationibus & vociferationibus: ægréque destiterunt, cùm iurasset se sibijpsi manus allaturum, si cogerent. Principiò Syllæ nunciatum est, defecisse Pompeium. Deinde veritate cognita, obuiam progressus, porrectáque dextera, magna voce Magnum eum cognominauit,
„ sed triumphum petenti aduersarus est, quòd ne-
„ mini præterquam cōsuli aut prætori triumpha-
„ re liceret. Sin Pompeius penè imberbis, cui per
„ ætatem in senatum venire non liceret, trium-
„ phasset: eum honorem inuidiosum fore. Hæc
„ Syllæ dicenti, Pompeius respondere non dubi-
„ tauit, Orientem solem plures adorare quàm
„ Occidentem: quo dicto significare voluit, suam potentiam augeri, illius imminui & exolescere. Eo responso Sylla obstupefactus, Vel bis ordine triumphet, exclamauit. Militibus autem obturbantibus & tumultuantibus, quod expectatione sua minora accepissent: Pompeius se triumphum potius omissurum, quàm militibus adulaturum esse affirmauit: Ad quod Seruilius,
„ vir illustris, qui antè triumpho eius aduersatus
„ fuerat: Nunc, inquit, Pompeius & verè magnus
„ est, & triumpho dignus. Sylla verò & si crescenti Pompei gloriæ & potentiæ inuidebat: tamen pudore deterrebatur, quo minus ei aduersaretur.

Lepidus.

Lepidus verò Pompeij studio consulatum adeptus, cum post Syllæ obitū statim illius potentiam sibi vendicans, armatus seditionum scintillas excitaret: Pompeius dux contra eum missus est, cùm ille magnam Italiæ partem iam commouisset, & Cisalpinam Galliam per Brutum occupasset. Ac cæteros quidem Pompeius

Brutus.

facile superauit, sed dimicationē aduersus Brutum paulò diutius distulit: donec tandem ipse vel sententia mutata, vel à suis proditus, deditione facta, sublatus est. Eius Bruti filius is Brutus fuit, qui post Cæsarem interfecit. Lepidus

Sertorius.

Italia pulsus morbo perijt. Sed quum Sertorius Hispanis occupatis formidabilis esset: Pompeius Oppio Metello cum illo bellum gerenti auxilio missus, duobus Sertorij ducibus superatis, vltra x. millia cecidit. Deinde cum Sertorio ipso ancipiti victoria dimicauit. A pedite ingentis corporis ipse eques, manum ictus, illius manum amputauit. Castris cum Metello coniunctis, virum honorauit, & vicissim honoratus. Sertorio ab amicis per dolum interfecto, Perpenna ducum eius princeps, exemplo illius legionibus munitus, à Pompeio victus est, plerisq; ducibus in acie cæsis: & ipse viuus in potestatem redactus, pœnas dedit. Moratus in Hispania, dum sopitis tumultibus res cōponeret, ac reductis in Italiam copijs, suspicionem & metum hominum, ne retentis legionibus principatum armis sibi vendicaret, aboleuit, se post triumphū exercitum dimissurum professus.

Perpenna.

Pompeius popularis.

Vnam rem in eo reprehendebant inuidi, quòd popularis auræ magis quàm optimatium studiosius esset, idq; verum erat. Neque enim quisquam maiora & ardentiora populi Romani studia habuit. Itaque & alter triumphus, & consulatus, & Crassus illius gratia adiutus collega ei datus est. Cæterū in consulatu non cōsenserunt: ac maior fuit Crassi incuria, Pompeij in concione autoritas.

Pompeius prius imperator quàm miles.

* Imperiū quidem recusauit, & quia moris erat, vt Romani equites, cum legitimū tempus militassent, equo quisque suo in forum ad Censores adducto, duces & Imperatores recenserent, sub quibus stipendia meruissent: & rationibus militiæ redditis, vel honore vel ignominia pro anteactæ vitæ ratione afficerentur: Pompeio etiam inter cæteros imperij insignibus ornato, equum manu ad Censores adducente: populus cū admiratione tacuit: Pompeius verò altero Censore rogante, an omnes expeditiones ex lege obijsset? magna voce se obijsse respondit, easque omnes se ipso imperatore. Tum paulo acclamante, à Censoribus in multitudinis gratiam honorificè domum est deductus. Post anni exitum magistratu abeunti bellum Piraticum est mandatum.

Bellum Piraticum.

Piratæ porrò ex Cilicia profecti, bello Mithridatico regiæ classi nauarant operam. Deinde Romanis bellis ciuilibus inter se congressis, freti multitudine, paulatim mare incustoditum inuaserunt, non nautas duntaxat aggredi, sed insulas & vrbes maritimas etiam occupare soliti. Naues habuerunt amplius mille, vrbes ceperunt vltra quadringentas, multa religiosissima fana exciderunt, & Romanis ipsis insultarunt. Nam cum aliquis captus exclamabat, se Romanum esse, se territos præ metu femora ferire simulantes, ante eum prouoluti, partim calceos ei circumligabant, partim togam induebant. Sic ludibrio habitum, demissa in medium pelagus scala, exscendere, & lætū abire iusserunt, restitantem, impellendo demerserunt. Cùm autem maria omnia mercatoribus interclusa essent, & rerum in foro venalium penuria laboraretur, Pompeio duce aduersus Piratas delecto, Gabinius familiaris eius legem tulit, qua illi non classis imperium, sed plenè Monarchia tribuebatur: concessa potestate maris quod inter columnas Herculanas est, & terræ continentis à quolibet mari ad quadringenta stadia, & vt quindecim legatos è senatu ad partes imperij tuendas sibi legeret: & pecuniæ quantum vellet, ex ærario & vectigalibus sumeret, ac naues ducentas. Hæc plebs alacriter

approbauit. Primores autem senatus immensam illam & infinitam potestatem metuentes, aduersati sunt: præter Cæsarem, qui legem non in Pompeij gratiam, sed plebis sibi conciliandæ studio defendit. Decreto illo firmato, Pompeius in concione dupla omnia impetrauit: diuisóque pelago, & maris interuallis in partes tredecim descriptis, certis nauibus & duce in parte qualibet collocatis, mare Tyrrhenum, Africanum. Sardorum, Corsicum, Siculum, intra dies quadraginta pacauit. Deinde cum vrbes festinanter præteruehëretur, Athenas non prætetijt. Sed excensu in terram & re diuina facta, populóque salutato, inscriptiones sui honoris causa factas inuenit, vnam intra portam his verbis: Quatenus te hominem esse agnoscis, eatenus Deus es: alteram extra: Expectabamus, adorabamus, vidimus, deducimus: piraticum bellum confectum est, & latrocinia toto mari profligata non amplius trimestri spacio. His Romæ nunciatis, Manlius tribunus plebis rogationem tulit, vt Pompeius Luculli prouincia suscepta, & Bithynia adiuncta bellum Mithridati & Tigrani regibus inferret, retenta classe & maris imperio. Quod non aliud erat, nisi Romanum principarum vni tradere. Tamen ea rogatio, optimatibus nutu populi tacentibus & conniuentibus, valuit: Pompeius verò literis acceptis, fertur contractis superciliis percussóque femore præ se tulisse, quasi grauiter molestèque ferret imperium: quam dissimulationem ne amicis quidem suis probauit. Inde mari intra Bosphorum & Phœniciam præsidijs occupato, cõtra Mithridatem est profectus, qui cùm montem inexpugnabilem ob aquæ penuriam deseruisset, eundem Pompeius occupauit, coniectura tum ex stirpium natura, tum ex locorum flexibus capta, locũ illum fontes habere, cumq; puteos effodi iussisset, tota castra celeriter aqua abundarunt. Deinde castris circumpositis, hosti fugam intercludere studuit. sed ille dies XLV. obsessus, nihilominus cum firmissima parte exercitus elapsus est, inutilibus & ægrotis interfectis. Quem Pompeius circa Euphratem assecutus, timens ne flumen traijceret, intempesta nocte eduxit exercitum. Ibi necesse erat pro vallo certare, lunaresque radij turbabant regios. Nam Romani lunam iamiam occiduam à tergo habebant: vnde corporum vmbræ longè antrorsum proiectæ, opinionem hostibus afferebant, eos in propinquo esse. Telis igitur in cassum emissis, attingebant neminem. Hoc Romani animaduerso, clamore sublato accurrerũt, & vltra decem millia in fuga ceciderũt. Ipse Mithridates cum pluribus effugit. Pompeius verò in Armeniam impressionem fecit, à Tigrane iuniore accersitus: iam enim à patre defecerat. At rex Tigranes à Lucullo attritus, humanitate Pompei audita, deditionem fecit, præsidio in regiam accepto. Ad Pompeium accedens, Cidarim capiti detractã, ante pedes illius collocare, & humi procumbere voluit. Sed Pompeius prehẽsa dextera, eo iuxta se, filio eius ex altera parte collocato, dixit: Cętera Lucullo esse ascribenda, à quo ei adempta esset, Syria, Phœnicia, Cilicia, Galatia, Sophene. Quæ verò ad suum vsque aduentum conseruasset, ea habiturum. Filium eius in Sophene regnaturum esse. His Tigranes acquieuit, eius verò filius iratus, cùm ad cœnam vocaretur, Nihil sibi opus esse istis Pompeij honoribus dixit, se enim alium Romanum inuenturum esse. Quare in vinculis ad triumphum seruatus est. Põpeius Afranio ad Armeniæ præsidium relicto per gentes Caucasi montis accolas Mithridatem est persecutus, quarum maximæ sunt Albani & Iberes: hi ad Meschicos mõtes & Pontum pertinentes, illi versus ortum & mare Caspium habitantes. Albani Pompeio petenti transitum dederunt. Deinde cùm nõ pauciores XL. millibus conuenissent, impetum in eum fecerunt: sed profligati sunt, atque ingens multitudo perijt. Eorum verò regi pace quam per legatos petierat, data, contra Iberes est profectus, Albanis bellicosiores: qui neque Persis neque Medis cesserant, & Macedonum quoque dominatum effugerant, Alexandro celeriter ex Hyrcania digresso. Sed & his magno prælio superatis, multos occidit, multos cepit. Inde Colchidem inuasit, & contra Albanos qui defecerant, per asperam & aridam viam aqua multis vtribus allata, rediens: ijs victis, regem & ducem eorum Adelphum ictum inferentem, gladio transfixit. In Albanorum exercitum Amazones fuisse perhibentur. nam cum post prælium cadauera spoliarentur, Romani peltas Amazonicas & cothurnos, nullum tamen fœmineum corpus repererunt. Incolunt eæ mulieres eas Caucasi partes quæ ad mare Hyrcanum descendunt. In illarum Albanorumq; medio habitant Gellæ & Ligyes, cum quibus quotannis circa flumen Thermodontem per duos menses coeunt. Inde digressæ, vitam sine viris agunt. Cùm pepererũt, mares circa partum terram exponunt: puellas ipsæ educant. Mithridatis pellicibus ad se adductis, nullius cõsuetudine Pompeius vsus est. Stratonice verò summa dignitate apud Mithridatem prædita, castello opulentissimo præfecta, multa munera Pompeio obtulit. & castellum ipsum tradidit. Is verò ijs tantum quæ vel templis ornamẽto futura, vel triumpho splendorem allatura erãt, acceptis: reliqua Stratonicem habere iussit. Item lectum, mensam, solium, aurea omnia sibi à rege Iberum missa, quęstoribus dedit, in ærarium referenda. Vt Mithridatem fugiendo quàm pugnando molestiorem esse vidit, se hostem illi famẽ, se ipso grauiorem, relicturum esse minatus, cum exercitu progressus est: domitisq; per Afranium *Arabibus, qui ad Amanum habitant in Syriam deuenit, eamq; populi Romani prouinciam & possessionem fecis: Iudæam subegit, Aristobulo rege comprehenso, vt iam in historia Iudaica est expositum. Cum potentia Pompeij multum, virtus & clementia magis etiam celebrarentur, Arabiæ Petrææ rex territus, ei scripsit, se in eius potestate fore. Nunciato Mithridatis interitu, Aminsum profectus, à Pharnace parricida multa munera accepit, multos homines, & ipsum Mithridatis

cadauer.

Mithridaticum bellum.

Mithridates ad Euphratem profligatus.

Tigranis deditio.

Albani.

Iberes.

Amazones.

Pompei continentia et abstinentia.

**Fortassis legendum est Iberibus, quia nulli Arabes Amanum incolunt.*

Pharnaces parricida.

Mutiæ repudium. cadauer. Reditum ei molestum fecit vxoris Mutiæ per ipsius absentiam adulterium: cui, cùm Italiæ appropinquasset, libellum repudij misit. Romæ autem rumore & tumultu orto, quasi exercitum in vrbem adducturus & regnum occupaturus esset: simulatq; Italiam attigit, concione aduocata, milites in sua quemque redire, atque iterum ad triumphum præsto esse iussit. Exercitu dimisso, ciuitates eum inermem cum paucis ire videntes, præ lætitia effusæ, Romam cum maioribus copijs officij gratiâ perduxerunt. Lege autem non permittente, vt ante triumphum vrbem ingrederetur, à senatu petijt, vt comitia consularia differentur: sed id Catone aduersante non impetrauit. Quare virum eum conciliare sibi studens, ex duabus illius neptibus alteram ipse ducere, alterâ filio suo despondere voluit: qua affinitate Cato, vt quæ corrumpendæ suæ integritati esset, repudiata, & sororé & vxorem iratas habuit. Pòst Pompeio ob consulatum, *Pompeij affinitas à Catone repudiata.* Afranio petendum pecunia per tribus distributa male audiente, vt qui dignitates indignis vænales fecerat: Cato mulieribus dixit: Ista probra nobis communia erunt, si affinitatem cú Pompeio cótraxerimus. Triumpho propter magnitudinem biduo peracto: tamen ex apparatis rebus, temporis exclusæ angustijs multæ spectari non potuerunt: & scriptura prælata significatum est, de quibus gentibus triumpharetur. Hæ *Catalogus gentium à Pompeio debellatarum.* autem fuerunt, Pontus, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Media, Colchi, Iberes, Albani, Syria, Cilicia, Mesopotamia, Phœnicia, Palæstina, Iudæa, Arabia, Piratæ terra marique debellati. Inter hæc castella mille non pauciora capta, vrbes pené nongentæ: naues piraticæ octingentæ, hostium * regiæ vndequadraginta. Ad hæc in literis referebatur, cum ex vectigalibus * quinquies millies centena millia in ærarium redirent, se decies octies & quingenties centena millia adiecisse. In ærarium inferri signatæ pecuniæ & aurei atq; argentei ornatus vicies mille talenta, præter ea quæ militibus donata essent. In triumpho ducti sunt, præter archipiratas, Tigranis Armenij filius, cum vxore & filiabus, ipsiusque regis Tigranis vxor Zosime, & Iudæorum rex Aristobulus, & cognati Mithridatis', alijque plures. Illud autem in eius gloria *Tres triumphi.* præcipuum fuit, quòd tres triumphos duxit: primùm ex Africa, alterum ex Europa, postremum ex Asia: tum annos XL. natus, victorijs totum pené terrarú orbem complexus. Pòst, Roma finitimisque locis annonæ penuria laborantibus: in Sicilia, Sardinia, & Africa maxima fru- *Res frumentaria.* menti copia coacta, cum gubernatores ob ventorum vehementiam soluere recusarent, primus nauij conscensa, & ancoris reuelli iussis, exclamauit: Nauigare necesse est, viuere non est necesse. Hac audacia, secundáque fortuna vsus, *Cæsaris amicitia Pópeio exitiabilis.* omnes mercatus frumento, nauibus mare impleuit. Ere porrò eius fuisset, si tum vitam cum morte commutasset. Insecutum enim tempus ei successus inuidiosos & casus exitiosos attulit. Nam cùm se cum Cæsare coniunxisset, eumque sua autoritate & potentia extulisset, ab illo euersus & conculcatus est. Ne autem bis eadem commemorentur, quæ de Pompeio restant, in Cæsaris historia (in eam enim incidunt) referentur.

C. IVLII CAESARIS *Dictatoris uita.*

VIT ET Cæsar in re militari fortunatus, multáque bella prosperè confecit. Cùm autem cultu & obseruantia populi regnum affectaret, in eóque cùm aliorum aduersariones, tum magnas Pompei opes sibi obstare cerneret: Romam ex Hispania rediit, *Cæsaris res in Hispania gestæ.* in quam prouinciam ante id tempus sibi decretam cum primùm venisset, Lusitanis & * Calæcis domitis, vsque ad exterius mare processit: eásque gentes subegit, quæ antè Romanis non paruerunt. Ex prouincia discessit gloria & opibus auctus, etiam militibus ditaris. Triumphaturus, cum ad consularia comitia venisset, & consulatum abiret, in leges contrarias incidit. Moris enim erat, vt triumphaturi extra vrbem manerent: qui verò Consulatum ambirent, ipsi comitijs candidati interessent. Contempto igitur triumpho vrbem ingressus, Consulatum petijt. *Cæsaris consulatus.* Crassum, virum in senatu potentissimum, sibique amicum & Pompeium, inter sese dissidentes, atque inuicem aduersantes, reconciliauit: eorumque tanquam satellitum opera consul factus, statim leges tulit, quibus sibi populum deuinciret. Præterea vt Pompei potentiam sibi adiungeret, Iuliam et filiam despondit. Qua ducta Pompeius, foro armatis impleto, & popularibus legibus confirmatis, Cæsari Galliam Cisalpinam & Transalpinam omnem & Illyricum, & quatuor legiones *Gallia prouincia Cæsari decreta.* in quinquennium decreuit. Cùm autem senatoribus qui istis rebus aduersari erant, contumeliosè tractatis, paucissimi ad Cæsarem consulem in curiam conuenirent: quodam natu admodum grandi dicente, senatum armorum & militum metu non frequentari: Cæsar, Cur & tu, inquit, non eodem metu domi te contines? cui senex respondit, Ætate se reddi audaciorem, cùm sciat breuissimum sibi vitæ tempus superesse. Dum in Gallijs bellum gerit, Heluetios & Tigurinos deuicit atque subegit. *Heluetij. Tigurini. Germani.* Cum Germanis congressurus, cùm duces trepidare videret, illustres in primis & adolescentes, eos abire iussit, atque abesse à prælio, quos præter opinionem suam adeò molles & effœminatos cerneret. Se verò cum decima legione Barbaros innasurum esse dixit, quòd neque hostes fortiores Cimbris oppugnandi essent, neq; ipse Imperator Mario deterior. Hac oratione omnium animis ad alacritatem & audaciam excitatis, secuti milites victoriam illustrem ab hostibus reportarunt. LXXX. millibus cæsis. Eorum rex Ariouistus, cum paucis Rheno traiecto, ela- *Ariouistus*

plus

Cæsar populum largitionibus corrūpit.

psus est. His rebus gestis in Circumpadana Gallia degens, populi studia est aucupatus: & multos ad se Roma profectos, hostili pecunia sibi obnoxios reddidit. Inde ad alias gentes domādas profectus, illustribus victorijs partis, ad Padum in hyberna redijt, Romanos pecunia sibi concilians: quam ijs suppeditabat, qui magistratus ambiebant, quò populus per eos corrumperetur, vt ijs tantum qui numerarent, magistratus decerneret. Illi igitur nihil eorū omittebant, quibus eius potentia augeretur. Deinde alijs Galliæ populis superatis, Rhenum ponte iunctum cum exercitu transijt. Inde reuersus filię Pompeio nuptę morte ex puerperio cognita, puero etiā paulo pòst defuncto, ipse & Pompeius in luctu fuerunt: nec non vtriusque amici easum eum grauiter tulerunt, vinculo necessitudinis eorum dissoluto. Cæsar enim iam magnus factus, & rebus gestis parta gloria euectus, aduersari Pompeio instituit, & Crasso à Parthis interfecto, qui veluti pacis sequester inter eos fuerat, euertere Pompeium, Pompeius vicissim Cæsarem, est conatus. Republica labefactata, cùm magistratus per ambitum peterērut, & populus nō suffragia, sed arma pro ijs ferret, à quibus pecuniam accipiebat, & vrbs veluti nauia sine gubernatore periclitaretur: prudentioribus boni consulendum esse visum est, si ciuitas ex tanta tempestate ad regnum rediret, alioqui grauitas allidenda. Nec enim spem salutis aliam restare: & medicum mitissimum adhibendum esse, qui morbo illi medicinam faceret. quibus verbis subobscurè Pompeium intelligi volebāt. Qui & si verbis imperium se detrectare simulabat, re ipsa tamen id agebat, vt Dictator diceretur. Ne igitur Dictaturam per vim inuaderet, solus à senatu consul est designatus, desiderium eius solitario imperio leniente. Ob hoc Cæsar & ipse per legatos consulatum petijt, alijs aduersantibus, Pompeio verò tacente. Vt autem Cæsar largitionib. multos in suas partes traduxit, Pompeius eam desperationem veritus, apertè per sese & amicos imperium Cæsari per decreta abrogauit, quibus ille neglectis petebat, vt & ipse & Pōpeius simul armis positis priuati esse iuberentur. Sin sibi eriperent imperiū, illi verò cōfirmaretur: alterū tyrannum cōstitui. Fertur etiam quidam centurio à Cæsare missus, cùm didicisset senatum imperium Cæsari non diutius dare, pulsato gladij capulo dixisse: At hic dabit. Deinde senatus consultū factum est, nisi Cæsar intra certū diem imperio se abdicasset, hostem esse iudicandum. Verum Antonio cæterisq; Cæsaris studiosis postulantibus, vt & Cæsar & Pompeius simul magistratib. abirent, eam sententiam probarūt omnes. Sed cùm Cæsar per literas cæteris omnib. cedens, solam Cisalpinam prouinciam & Illyricū atq; duas sibi legiones reliqui peteret: cætera quidem ei concessit Pompeius, milites autē ademit. Senatus verò Antonium & factionem eius senatu eiecit. Itaq; seruili habitu ex timore sumpto, conducticijs bigis Roma exierunt. quæ res militū indignationem cōmouit, cùm viros claros & prin-

Iulia mortua Pompeius & Cæsar alienantur.

Pompeius solus consul designatus.

cipes contumelijs affectos cernerent. Cæsar verò varijs rationibus animo agitatis, ac subinde mutatis cōsilijs, tandem vulgari illo dicto, Iacta est alea, arma sumpsit: superatóque Rubicone flumine, Ariminium magnam Galliæ vrbem occupauit. Fertur prīdie eius diei noctu in somnis sibi cū matre per fœdam incestumq; imaginem coire visus esse, Ariminio occupato, Roma tanquam turbine quodam fluctuum vndiq; exagitata penè semetipsam demersit. Nam & Coss. & maxima pars senatus fugerūt. Est & ipse Pompeius territus, & ab alijs aliundè turbatus, querentibus, eum Cæsaris opes contra sese & remp. auxisse: neq; quisquam illum suis vti consilijs siuit. Quare vrbe relicta, senatum sequi se iussit, & plerisq; eum secuti sunt exilium pro patria amplexi, propter Pompeium: Romam verò perinde vt castra Cæsaris fugientes. Eo tempore Labienus etiam Cæsaris amicus, cui strenuam in bellis operam nauarat, eo relicto Pompeium est secutus. Tamē Cæsar ei & pecuniam & sarcinas, quanquam desertori, misit. Domitius verò, qui Coruinium præsidijs tenebat, Cæsare aduentante rebus desperatis, venenum bibit, vt moriturus. Deinde cum Cæsarem mirabili clementia vti erga captos audiuisset, semetipsum deplorauit. Sed à medico edoctus, id pharmacum soporiferum esse non lætiferum, Cæsarem adijt: acceptáque dextera, rursus ad Pompeium euasit. Hæc Romæ nunciata, ciues nonnihil recrearūt, vt quidam in vrbem redierint. Cæsar verò auctus viribus, iam contra ipsum Pompeium proficiscens, cum ijs Brundusij naue conscensa abisset: quia naues ipse nō habebat, Romam conuerso itinere, totius Italiæ dominatu citra sanguinem xx. diebus est potitus. Cùm autē & vrbem tranquillā reperisset, & multos in ea senatores, humaniter cum eis egit, vt ad Pompeium legatos de pacificatione mitterent. Sed nemo ei paruit. Metello tribuno prohibente, ne quid pecuniæ ex publicis thesauris efferret, & leges recitante, respondit, Non idem legum & armorū esse tempus. Tu verò nunc, inquit, cedito. Bellum enim verborū contentionem non admittit. Vbi verò arma posuero, tum tu tribunus eris, & hæc dico, de meo iure concedens. Nam & tu meus es, & ij omnes, quos contra me tumultuatos cepi. Cùm autem claues non reperirentur, securibus ærarium aperiri iussit: & Metello, cuius nōnulli constantiam laudabant, denuò obsistenti mortē comminatus, nisi obturbare desisteret. Hoc, inquit, adolescens mihi scito dictu quam factu esse difficilius. Profectus in Hispaniam, & legionib. illis atq; prouincijs ascitis, Pompei persequendi consilium cepit. Dictator à senatu dictus, exules reuocauit, & alia in rep. egit. Sed dictatura intra dies xi. deposita, se ipso & Seruilio Isaurico suapte autoritate Coss. designatis, expeditioni intentus, superato Ionio mari, Noricum & Apolloniam capit. Apolloniæ clàm omnib. nauigio duodecim scalmorum ministri habitu cōscenso, Brundusium traijcere statuit: quāuis mare magnis hostium classib. teneretur. Sed cum in tempestate gubernator nauigari non posse crede-

Cæsar bellum ciuile capessit.

Labienus.

Domitius.

Metelli & Cæsaris contentio.

Pompeius nescit vti victoria.

crederet, & nautas mutare cursum ac reuerti iussisset, se agnoscendum præbuit, & gubernatori ad suum conspectum obstupefacto: Bono, inquit, animo & securo esto, Cęsarem enim & Cęsaris fortunam vehis. Appulit & Antonius cum copijs: quibus Cæsar fretus, Pompeium prouocauit. & cum crebrò ante munitiones spatsim dimicaretur, semper superiot euasit, vna pugna excepta: in qua cùm magnā plagam accepisset, parū abfuit quin castris exueretur atq; ipse etiá cæderetur. Nam vir quidam magnus & tobustus fugiens, cùm ab eo manu iniecta manere, & ad hostes cōuerti iuberetur: planè perturbatus, ictum ei intentauit, ac percussisset, nisi armiget eius humerū illius amputasset. Cùm aūt Pompeius magno facinori colophone non adiecto, fugientibus in vallum cōpulsis recessisset, Cæsar dixit: Eo die victoriam penes hostes fuisse, si virū habuisset, qui sciret vincere. Inde digressus, exercitum in Macedoniam contra Scipionem promouit. Ea res Pompei exercitum & ducum animos vana spe inflauit, vt Cæsarem veluti victum & fugientē persequi cuperent. A quo consilio Pompeius abhorrēs, bellūm ducere, & mora ipsa vires hostiū attenuare consultius esse duxit: eamq; sententiam soli Catoni ptobauit, ciuibus parcere cupienti, qui cùm hostiū circiter mille cæsos vidisset, obuoluta facie, illos deplorauit. Cæteris verò omnib. pugnæ detrectationem vituperantibus, Pompeius vel inuitus Cæsarem est persecutus. Vt verò ambo in Pharsalia castra posuerūt, in pristina sententia permansit, ob omina parum auspicata, & visum nocturnū, quo in theatro suo plausum dari sibi putabat. Eius verò familiares audaces erant, spe victoriæ percepta. Cæsar cū suos milites rogasset, vtrum soli pugnare mallent, an reliquos expectare, qui in ptopinquo essent: ab ijs oratus est, ne expectaret.

Præsagia Pompei & Cæsaris.

Hostijs cęsis aruspex dixit, intra triduum pugnaturum cum hostibus, & Cæsari, qualem pugnæ exitum præuideret, percontanti respondit: magnam fore mutationem in contrarium, quòd si in præsentia benè cum eo ageretur, deteriorem fortunam esse expectandam, sin male, meliorem. Pridie quàm pugnatum est, à Cæsare excubias sub mediam noctem obeunte, conspecta est fax celestis ignis, quam supra sua castra delatam, resplendentem & flammantem in castra Pompei cadere putauit. Diluculo cum speculatores narrarent, hostes ad pugnam descendere: lætitia exultās prælium inijt, & Pompeij exercitum pepulit, qui cum suos equitea fuga dissipatos vidisset, non amplius idem fuit, neque se Pompeium Magnum esse meminit: sed attonito similis, mutus tabernaculum ingressus, euentum sedens expectauit.

Pompeij fuga.

Hostibus verò vallum inuadentibus, habitu fugienti apto sumpto, se subduxit. Cæsar etiam castris potitus, captos in suas legiones inseruit, & multis claris viris impunitate concessa, è quorum numero Brutus quoq; fuit, qui eum pòst occidit, Pompeium est persecutus.

Corneliæ & Pōpeij congressus.

Is verò naui oneraria cōscensa, Amphipolim, atque inde Mitylenem est profectus, vt filium & vxorē Corneliam Scipionis Metelli filiam, inde secū abduceret. Quæ cùm virgo P. Crassi filio nupta fuisse: eo à Parthia interfecto, Pompeio desponsa fuerat, puella & eleganti forma, & in literis ptobè erudita, nec fidium, nec geometriæ ignara, & philosophicas disputationes vtiliter audire solita: cum tantis dotibus etiam morum simpliciras coniungebatur. Quæ cùm Pompeium nauigio vno, eóque alieno fugientem, adesse audisset, humi prolapsa, diu sine voce iacuit. Ægrè refocillata, ad mare decurrit, vbi cū eam Pompeius obuiam progressus, amplexus esset: Video te, inquit, mi vir, in vnam nauem coniectum, meæ, nō tuæ fortunæ culpa, qui ante Corneliæ nuptias quingentis nauibus hoc mare tenuisti, quàm fortunata fuissem mulier, si ante auditam Publij primi mariti in Parthis interitū, obijssem. Sapiens verò, si, vt instituerá, post illum necem mihi conscíuissem. Verùm incolumis mansi, Pompei Magne, vt tibi etiá calamitati essem. Ad hæc Pompeius: Vnam ergo fortunam Cornelia nosses meliorem, quæ te fortassis etiam seduxisset, si ea solito diutius me fouisset. Sed & hæc (homines enim sumus) nobis ferenda sunt, & fortuna adhuc periclitanda. Neq; enim desperandū est, qui è felici miser factus sit, eum ex misero vicissim felicem fore. Igitur vxore & amicis naui impositis, Attaliam Pamphiliæ vrbē profectus, Cilicicas triremes & milites reperit: multi etiá senatores ibi ad eum cōuenerunt. In varijs deliberationibus, cùm tádem in Ægyptū confugere placuisset, Pelusium appulit, vbi Ptolemęum degere audierat, qui quòd immatura etat ætate, Photinus eunuchus regni procuraror, aduentu Pompei cognito, concilium ptincipum virorum cōuocauit. quorū alijs eum repellendum, alijs recipiendum esse suadentibus: Theodotus Chius oratot, tollendum esse pronunciauit. canem enim mortuum non mordere. Itaq; missi sunt qui eum accerserent. Vt verò eius familiares, eū non regio appatatu aut splendido excipi, sed in vna cymba homines paucos accedere viderunt: contemptum illum suspectū habuerunt. Pompeiumq; monuerūt, vt nauē in mare cōuerteret.

Pompeij cædes & sepultura.

Vbi cymba accesserat, qui ea vehebātur, eū salutarūt Gręcè, & in nauiculam cōscendere iusserunt. mare enim vadosum & arenosum, triremen nō capere. Ssluratâ igitur Cornelia vxore, iam eius exitium plangente, & duob. centurionibus, liberto Philippo, & seruo cui Scythe nomen erat, vnà cōscendere iussis, ad vxorem & filium conuersus, illis Sophoclis versib. recitatis:

Quisquis tyranni se committit ædibus,
Fit illi seruus, liber etsi venerit.

cymbā ingressus est. Et cum à terra longè adhuc abesset, orationē quam in paruo libello Græcè scripserat, vt eam apud regē haberet, legit. Vt ad terrā appulerant, Cornelia & amici è triremi, qd futurū esset, soliciti speculabantur. Interea Pompeium, qui Philippi amici manū prehenderat, vt surgeret, Septimius primus à tergo traijcit. deinde Achillas, & cæteri. At ille toga facie obducta, tantū ingemuit: neq; quicq̄ se indignū locutus, ex vulnerib. mortuus est, anno ætatis vnde sexagesimo.

gesimo. Qui in nauibus erat, cæde eius visa, cum tanto eiulatu vt in terra exaudiretur, fugerunt. Cædis verò ministri capite amputato, truncum nudum è cymba in litus abiecerunt, vt spectaculo quibusuis esset. Quo dum populus satiaretur, Philippus ibi mansit. Deinde mari ablutum corpus, & sua tunicula inuolutum, paruæ cymbæ reliquijs cremauit: & sene quodam Romano, qui prima stipendia sub Pompeio adolescente meruerat, adiutore, sepelijt. Cui Philippus, percontato quis esset, qui Pompeium Magnum sepelire institueret? respondit, Se libertum illius esse. Tum senex: Istud, inquit, decus non tui vnius erit. Me quoque tam pij officij socium admittito, vt meis & ipse manibus tangam, & ornem Romanorum Imperatorem maximum. Hę Pompeij fuerunt exequiæ. Cæsar autem non multò pòst in Ægyptũ cum venisset, eum à quo ei caput Pompei afferebatur, tanquam parricidam est aduersatus: & annulo eius accepto, illacrymauit: Achillam & Photinum interfecit, ipse rex Ptolemæus prælio captus, & ad flumen sublatus est. Theodotus verò rhetor, tum quidem Cæsaris vltionem euasit, clàm ex Ægypto elapsus, & in humili fortuna inuisus omnibus. Sed pòst à M. Bruto Cæsaris percussore in Asia comprehensus, & omni suppliciorum genere excruciatus interijt. Quotquot autem Pompeij amici ab Ægypti tyranno capti fuerant, eos omnes Cæsar beneficijs sibi adiunxit: & ibi quoq; bellum gessit, Cleopatra ex regione clàm accersita, quæ à Phontino eunucho & regno & vrbe iam eiecta erat. Quæ cùm solo Apollodoro Siculo comite parua cymba conscensa ad regiam appulisset, & inuoluta stragulo quàm longa erat, & colligata ab eodem per fores ad Cæsarem perlata esset: tum illius cõmenti solertiam admiratus, tum suauitate morum & lepôre eius captus, eam vt regni esset particeps, cum fratre reconciliauit. Cum autem in conuiuio propter reconciliationem eam instituto, ab Achilla duce exercitus & Photino eunucho insidias sibi parari animaduertisset, Photinum interfecit: Achillas verò fuga elapsus, graue bellum ei intulit. Quo tempore cum Cæsari ignem classi inieciss et, magna quoque illa Bibliotheca conflagrauit. Commisso prælio, ab aggere in lembũ desiliuit. Sed cùm ab Ægyptijs nauibus vndiq; cingerentur, mari se commisit, & ægrè enatauit. Fertur autẽ libellos multos manu inter natandum in sublimè elatos, nõ abiecisse, quanquam telis peteretur. Tandem cum rex ad hostes abijsset, reuersus, cõmisso prælio vicit, multis cæsis ipsóque rege desiderato, ac Cleopatræ Ægypti regno relicto: quæ non multo pòst filium ei peperit, ab Ægyptijs Cæsarionem vocatum, inque Syriam contendit: & Pharnace Mithridatis filio Ponto eiecto. Eius verò exercitu a prorsus deleto, vt belli confecti celeritatem demonstraret, tria verba Romam scripsit. Veni, vidi, vici. Inde in Italiam profectus, Romam ascendit sub anni exitum, qui secundùm Dictator creatus fuerat, cum ea potestas antea nunquam annua fuisset. In sequentem annũ Consul est declaratus. Cùm

Cæsaris in Aegypto res gestæ.

Cleopatra

Cæsar ab Achilla periculosè oppugnatur.

Cæsario.

Pharnaces

autem Cato & Scipio post Pharsalicam cladem in Africa iustas copias coegissent, Cæsar contra eos profectus, exigua vnius diei parte tres exercitus superauit: & L. millibus hostium occisis, suorum non L. amisit. Viri consulares & prætorij qui è pugna euaserant, cùm caperentur: partim ipsi necem sibi consciuerunt, partim captos Cæsar supplicijs affecit. Catonis necem qui sibi ipse manus attulerat, palàm ægrè tulit: cur autem, incertum est, illud quidem dixit: Inuideo tibi mortem istam Cato, quoniam tu mihi salutem inuidisti. Ex Africa Romã reuersus, triumphauit, & spectacula naualis pugnæ & gladiatorum edidit. Cùm census ageretur, CL. millia ciuium, de CCCXX. millibus quæ ante censa fuerant, sunt inuenta. Tantam populi stragem bellum ciuile attulerat. Deinde quartùm Consul factus, in Hispaniam abijt contra Pompei filios: adolescentes quidem illos adhuc, sed audacia principatu digna proditos, vbi in tantum periculum venit, vt per aciem discurrens clamitaret, An milites nõ puderet, se captum pueris in manus tradere? Post pugnam autem amicis dixit: Se de victoria sæpe, tũ verò primùm de vita certasse. Cæsare victore, iunior Pompei filius fuga est elapsus, post dies aliquot, natu maioris caput Cæsari allatum: qui extremo hoc bello gesto Romã reuersus Dictator perpetuus est creatus, quæ manifesta tyrannis fuit, præter monarchiæ summam potestatem successore quoque carens. Solus rerum potitus, multos qui arma contra tulerant, absoluit, nonnullis magistratus & honores dedit: quorum è numero fuerunt Brutus & Cassius. Pompei statuas deiectas restituit. Monitus ab amicis, vt satellites ad custodiam corporis adhiberet, recusauit. Melius enim esse morte semel oppetere dicens, quàm perpetuò formidare. In maiorum rerum studio & nouæ gloriæ appetitione, in animo habuit Parthis inferre bellum, & per Hyrcaniam in Scythiam facere impresionem. Odium populi Romani cùm alijs de causis, tum ob regni amorem vel maximè suscepit. Vnde familiares eius rumorem in vulgus sparserunt, Sibyllinis libris cõtineri, Parthos non nisi rege duce à Romanis posse vinci, & Alba Romam proficiscens, à quibusdam rex appellatus, cum ea re populum perturbatum vidisset: se non regem, sed Cæsarem esse dixit. Cæsaris autem nomen (vt quidam opinantur) habuit, quòd matre mortua ex vtero cæsus esset: quod falsum est, matrem enim ad virilem vsque ætatem habuisse scribitur. Aliqui autem ex maioribus eius eo modo natus, cognomentum id in familiam propagauit. Cùm aliquando Consulibus & prætoribus ad se accedentibus, toto senatu comitante, non assurrexisset, non senatũ tantum, sed populum etiam offendit: quasi per senatum totam Rempubl. ludibrio haberet, ac plerique statim mœsti recesserunt. Ad has offensas etiam tribunorum plebis accessit contumelia, nam cum in festo, in sella aurea triumphali habitu sederet, Antonius Consul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæsari offerens, ob eam rem plausus haud sanè

Cato. Scipio.

CLXX. millia bellis ciuilib. cæsa.

Pompei filij.

Cæsar perpetuus dictator.

Cæsar regni titulo populi odia suscepit.

ſanè illuſtris datus eſt, à ſubornatis hominibus,
ſed cùm id Cæſar recuſaſſet, totius populi plau-
ſum tulit. Ita bis populi animos expertus, ſurre-
xit. Ad hæc regias faſcias ſtatuis eius impoſitas
tribuni plebis detraxerunt, & eos qui regi illum
ſalutarant, in carcerem duxerunt: applaudente
populo, & brutos eos appellante. Vt enim ſuprà
eſt expoſitum, Brutus pulſis Tarquinijs monar-
chiæ poteſtatem ad populum tranſtulit. Qui-
bus rebus Cæſar irritatus, tribunos poteſtate
priuauit: & ijs grauiter increpatis, populum e-
tiam per contumeliam Brutos appellauit. Ex eo
M. Brutus populus ad M. Brutum ſpectauit, qui à vetere
Bruto genus ducere putabatur: ab eóque ſolo
vel primo pendebant, qui mutationem deſide-
rabant. Quia verò ipſum alloqui non audebant,
noctu literas circa tribunal & ſellam, in qua præ-
torius dicebat, ſpargebant: in quibus ſcriptum
» erat, Brute dormis? &, Non es Brutus? Incitaba-
» tur idem etiam à Caſsio. Sed Cæſari futura cæ-
Prodigia cædē Cæſaris denunciantia. des pluribus prodigijs denunciata eſſe fertur, è
quibus etiam illud eſt. Vxorem accubantem vo-
ces obſcuras & confuſas edere animaduertit. Ea
verò ſibi lamentari viſa erat, & eum occiſum in
vlnis tenere: & manè orauit, ne in ſenatum ve-
niret. Cùm etiam augures ſacra parum auſpica-
ta fuiſſe dicerent, abſtinere curia ſtatuit, & per
Antonium ſenatum dimittere. ſed Brutus Albi-
nus, cui Cæſar fidem habebat, cõiurationis cum
Brutus Albinus. M. Bruto & Caſsio particeps & augures deride-
bat, & Cæſarem reprehendebat, vt qui crimen
cõtempti ſenatus in ſe admitteret: qui affuturus
eſſet, ſi iuſsiſſet. Paratos enim eſſe omnes decer-
» nere, vt omnium extra Italiam prouinciarũ rex
» appellaretur: vtque cum nationes exteras pera-
» graret, aut mare traijceret, diadema geſtaret.
» Hæc dicens Brutus Cæſarem manu prehenſum
» ducebat. Abeuntem, ſeruus alienus eius allo-
quendi cupidus, cùm conuenire non poſſet: ſe
vxori eius cuſtodiendũ tradidit, quòd magnas
res haberet reuerſo Cæſari nunciandas. Artemi-
dorus item Rhetor Gnidius, libellum de coniu-
ratione à ſe ſcriptũ ei porrexit: Et hunc, inquit,
Cæſar ſolus, & celeriter legito: res enim magnas
tibi declarabit, quæque tua interſunt. Libellum
acceptum Cæſar lecturus, cùm à ſalutantib. im-
pediretur: manu tenuit, itaque in ſenatum ve-
nit, qui cùm ei aſſurrexiſſet, Bruti coniurati par-
tim à tergo ſellam eius circunſteterunt, partim
ad eum acceſſerunt, tanquam exuli cuidam ve-
niam petituri. Antonium verò Cæſari fidelem &
robuſtum, Brutus Albinus foris tenuit. Vbi con-
Cæſaris cædes. ſedit Cæſar, & interceſsiones reiecit, primus
Caſca iugulum ei ferit ictu non lethifero. Vt aũt
omnes coniurati pugiones ſtrinxerunt, contra
cæteros ſe defendiſſe fertur veſte conuoluta, &
vociferans: ſed cùm à Bruto etiam ſtricto enſe
peti ſe vidiſſet, toga capite obuoluto, non am-
plius reſtitiſſe. Ita tribus & viginti vulneribus
confoſſus, ad baſim ſtatuæ Pompei concidit,
eamq́, cruentauit, vt ipſe Pompeius cædi inimi-
ci aſtare videretur. Sic C. Iulius Cæſar ex ambi-
tione & appetione principatus interijt. Adula-
tores enim eius ambitioni & gloriolæ ſtudio in-
ſeruientes, alios atque alios ei honores decer-
nere non deſtiterunt: qui huiuſmodi fuerunt, vt *Honores ab adulatoribus Cæſari decreti.*
triumphalem veſtem perpetuò ferret, & in ſella
curuli ſederet: vt faſcib. laureatis perpetuò vte-
retur, & pater patriæ appellaretur: vt eius ima-
go in nummis exculperetur, & natalis publicè
celebraretur: vt in Romanis fanis, & omnibus
vrbibus eius ſtatuæ collocarentur. Pro eius au-
tem tribunali duas ſtatuas collocarunt: alteram
ob ciues ſeruatos, alteram ob vrbem obſidione
liberatam, corona ciuica & obſidionali ornatas.
& nouam curiam ædificari iuſſerunt, quæ Iulia-
na de ipſius nomine diceretur. Cenſoremque
eum ſolum & perpetuum crearunt: priuilegia
tribunorum ei dederũt: ſi à quoquam dicto fa-
ctóve offenſus eſſet, vt caput eius ſacrum eſſet
ac piaculo obligatum. Quid autem ſacrum eſſe
ſignificet, iam eſt à me expoſitum. Iam quia ta-
libus eum rebus gaudere cernebant, auratam
éi ſellam conceſſerunt, & veſtem qua olim reges
vſi fuerant, & cuſtodiam ex equeſtri & ſenato-
rio ordine, vtque publicè pro eo ſupplicationes
fierent, & per eius fortunam iuraretur, & acta
eius rata eſſent, ſanxerunt, & Quintilis menſis
ab eo Iulius appellaretur. Hæc & alia plura, ne
ſingulis cõmemorandis lectorem obtundamus
ei decreuerunt. Quibus rebus inuidiam homi-
num, vel potius iram Deorum ſuſcepit, multoſ-
que in ſe prouocauit, donec eum exitum quo
repentè concidit, eſt ſortitus. Cùm ita interfe- *Tumultus*
ctus iaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & *poſt cædē*
conſilij percuſſorum ignari, quaſi & ipſi pericu- *Cæſaris.*
lo proximi fugerunt, & terrendis obuijs vrbem
luctu impleuerunt. Ciuitate ſic affecta, percuſſo-
res vim timentes, ſtrictis & cruentis gladijs per
forum in Capitolium accurrerunt, ibique diem
& noctem exegerunt. At Lepidus eo facinore
in caſtris audito, neceſſariò ſe eum militibus ea
nocte coegit, & pro concione in percuſſores eſt
inuectus. Antonius autem præmetu Cæſaris
interfectoris latitans, cùm illius aduentu cogni-
to, & percuſſorum fuga in Capitolium, reſum-
pta fiducia prodijſſet, & ſenatu conuocato ſen-
tentias rogaret: Cicero omnibus autor fuit, vt *Cicero.*
mutuis odijs abolitis, vtrinque, ſi quid peccatũ "
eſſet, cõdonarent, ne ciuile bellum recrudeſce- "
ret, & ciues à ciuibus interirent, conſentirent "
potius, vt populares & ciues deceret. Adiecit "
etiam, acta Cæſaris, ſiue ad donationes, ſiue ad
honores, ſiue ad magiſtratus pertinerent, rata
eſſe oportere, nec exagitanda curioſius, aut re-
ſcindenda. His rationibus adducti, omnium in-
iuriarum obliuionem decreuerunt, percuſſores
verò de Capitolio verba facientes, militibus
promiſerunt, ſe nulla Cæſaris acta reſciſſuros,
neque cuiquam quicquam ab illo datum ere-
pturos. Seditione hoc modo compoſita, non
prius è Capitolio deſcenderũt, quàm filium Le-
pidi & Antonij obſides accepiſſent. Deinde cũ
lecto Cæſaris teſtamento populus cognouiſſet,
Octauium ab eo adoptatum eſſe, & Reip. mu-
nera, & viritim vel tricenas, vt Octauius, vel octo *Antonius*
genas quinas, vt alij tradunt, drachmas relictas, *populum*
turbatus eſt. Cùm autem Antonius cadauere *concitat.*

eius adhuc cruento in foro proposito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiserationem pertinentem habuisset, multitudo cōcitata est. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, subiecit: Sed hic parer, hic pontifex, sacro sanctus, heros, Deus mortuus est: hei mihi non morbo correptus, nō senio extinctus, nō foris in bello vulneratus, nec fortuitò aliquo dæmone raptus: sed hic intra mœnia per insidias cęsus est, qui citra periculum in Britanniam penetrauit, in vrbe per dolum occubuit, qui pomœrium ciuitatis promouit, intra curiam est trucidatus, inermis, vir bellicosus: nudus, vir pacificus: ad prætoris, prætor: apud magistratus, magistratu præditus: à ciuibus, quem nemo hostium vel in mari natantem occidere potuit: à familiaribus, quorū sæpe misertus fuit. Vbi tua est humanitas Cæsar? vbi sacrosancta autoritas? vbi leges? Tu quidem accurrare prouidisti, ne quis ab inimicis cæderetur: te verò crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro iaces interfectus, per quod gloria coronatus multoties incedisti, in suggesto iaces vulneribus cōfectus, vnde multas conciones habuisti. Heu canos sanguine concretos: heu vestem laceratam, quam eò scilicet induisti, vt in ea iugulareris. His verbis populus cōmotus, percussores quęsiuit, raptum cadauer Cæsaris in foro cremauit, ad ædes percussorum tetendit, ac Heluium Cinnam tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neq; enim is Cæsari fecerat insidias, sed Cornelius Cinna prætor. Quo in loco Cæsar crematus est, plebs aram erexit, in qua illi vt Deo sacrificaret. Sed eam Coss. euerterūt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam vel decreuisset, vel accepisset, vt capite plecteretur. Antonius tum pro autoritate multa egit, dandis magistratibus, prouincijs, libertate, immunitate, atque exulibus reuocandis, non secus ac si potentatus Cæsaris successor esset: ijsque rebus magnam pecuniam coegit.

De C. Octauio.

CVerò Octauius, qui & Pius, sororis Cæsaris filius, nuptæ Octauio Veliterno (sunt autem Velitræ Volscorum municipium) pupillus relictus, apud matrem educatus est. Cum adoleuisset, apud Cæsarem egit orbum liberis: qui eum amauit, magna de eo spe concepta. Nam Accia mater eius prægnans, somniauit intestina sua ferri ad cœlum, explicarique per omnem terrarum ambitum. Somniauit & pater Octauius eadem nocte, vtero Acciæ iubar solis exortū. Qui cùm ob vxoris puerperium serius in curiam venisset, P. Nigidius Figulus, qui Astronomiæ peritissimus habebatur, compertamoræ causa, exclamauit: Tu nobis dominum genuisti. Cum puer ruri educaretur, aquila pane ex manibus eius rapto subuolauit, ac delapsa rursus eundem restituit. Deinde, cum adolescentulus in vrbe degeret, somniauit Cicero, se videre illum cathenis aureis è cœlo ad Capitolium demitti, & à Ioue * flagris cædi. Catulus verò & ipse in somnis vidit, Iouē Romæ imaginem in sinum filij Octauij, pueri

Prodigia imperium Cæsari portendentia.

adhuc, demittere. His de causis eum Cæsar, in amplissima spe adoptatum, hæredem instituit, ac diligentissimè in arte dicendi græcè latinèq; erudiendum curauit. Exercuit & in re militari, & ad negociorum Reipublicæ atq; Imperij administrationem assuefecit. Hic igitur Octauius, Apolloniæ studiorum causa degens, interitu Cæsaris audito, Brundusium traiecit: cognitóque eius testamento, & tumultu populi, Cæsaris nomen sibi vendicauit, aditáque hæreditate rebus gerendis animum intendit, annos octodecim natus. Eo vrbem Ingrediente, magnus circulus, & instar cœlestis arcus varius, orbem solis ambijt, futuri tumultus pręnunciatus. * Tribunatum, quamuis ab Antonio prohiberetur, ambire nō destitit: sed tribuno conciliato sibi, in forum perductus, pro concione promisit, se legata, patris testamento relicta, statim soluturum: & aliorum emolumentorum plebi spem fecit. Cuius studia cum sibi adiunxisset, exorta stella quæ à Septentrione versus Occasum tendebat, quam alij Cometam dicebant, ea portendentem, quæ solet id genus impressionum: alij Cæsari dedicant, in stellarū numerum recepto scilicet: non dubitauit pridem Octauius, tum Cæsar, pôst etiam Augustus, ęneam statuam Cęsaris, cum stella supra caput, in æde Veneris dedicare. Quod cùm populi metu nemo prohiberet, etiam alia in Cæsaris honorem fecit. Antonius verò, qui eum contumelijs & iniurijs agitabat, plebe ægrè ferente, ac penè omnibus indignantibus, sibi metuens, cum eo collocutus est: & cum reconciliati viderentur, ex suspicione quadam inimicitiæ recruduerūt. & quia Cæsaris opes crescere videbat, multitudinem largitionibus & obsequijs ad se allicere studuit: idq; facilè consecuturus videbatur, cū ipse consul, frater Lucius tribunus plebis, Caius verò prætor esset. In tanto retū motu, & Antonij summa propter Consulatum potentia, populus tamen Cæsari maximè studuit, cùm propter patris memoriam, tum ob ipsius pollicitationes. Sed ob illud in primis, vt Antonium, cuius vires ægrè ferebant, premerent. Antonio Brundusium ad legiones Macedonicas profecto, Cæsar amicis eò cum pecunia præmissis, in Campaniam progressus, exercitum ex diuersis prouincijs coegit, patris necem vlturus, pecunia partim numerata, partim promissa: cum eóque ante reditum Antonij properè in vrbem reuersus, oratione ad populum habita laudatus est, atque iterum ad delectus habendos abijt. Antonium verò milites benignè Brundusij acceperunt. Deinde cùm ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuati sunt, ac multi ad Cæsarem defecerunt. Antonius verò in Gallias properauit, veritus ne rebus nouis studerent: eumque Cæsar secutus, D. Brutum coniurationis contra Cæsarem participem, qui ei prouinciæ præerat Antonij inimicum, sibi Cæsar conciliat. Nam tempus vindicandi patris nondum adesse cernebat, Romæ senatu deliberante, & propter bellum territo, alij alias sententias dixerunt: Cicero autem Antonium hostem iudicandum, &

Antonij et Cæsaris diffidia.

Antonij et D. Bruti bellum.

Antonius hostis iudicatur.

& Cæsarem ac D. Brutum priuata autoritate cum illo bellum gerentes, laudandos & adiuuandos esse censuit: data etiam in posterum autoritate, & ambos Consules sine vlla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contrà legatos ad omnes mittendos esse, qui eos armis positis, semetipsos & legiones autoritati senatus permittere iuberent. quòd si auscultassent laudandos esse: sin minus, bellum consulibus contra eos mandandum. Verùm Cæsariana factione preualente, quidam ex senatu ad Antonium missi, qui eum, exercitibus & Galijs omissis, in Macedoniam ire: eius item milites intra statum diem domum redire iuberent, alioqui hostium loco habendos esse. & priusquam nosset animum Antonij senatus, bellum contra eum Consulibus, Cæsari potestatem imperatoris mandauit. Quibus reb. Antonius cognitis, legatis senatus contumeliosè tractatis, per suos legatos, causam quæ bello prætexebatur, in ipsos decreti autores retorsit. Quamobrem denuò & ipse hostis iudicatus est: & milites, ni illum reliquissent, alio die præfinito.

Mutinæ obsidio, & varij cum Antoniants conflictus.

Ille verò Mutinæ Decimum obsidens, nihil gessit memorabile. Decimus verò primùm egregiè se defendit. Deinde cùm operibus vndique cinctus esset, veritus Cæsar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hircio exercitum versus Mutinam duxit. Sed cum amnem preterfluentem propter custodias traijcere non possent, & de sua præsentia eum certiorem factum cuperent, ex altissimis arboribus ei signa dederunt, flamma elata: quæ cùm nō intelligeret, laminæ plumbi tenuissimi quid vellent, inscripserunt, eamq; chartæ instar conuolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus præsentia eorum cognita, eodem illis modo rescripsit. Quem cum Antonius nihil cedere videret, Lucio fratre ad obsidionem relicto, contra Cæsarem & Hircium est profectus. ac primùm æquo Marte certatum est. Tandem victor Antonius, noctu clàm cōtra Iunium quem appropinquare senserat, ducit, eumque per insidias vulnerat, maximam eius militum partem cædit, reliquos in vallo obsidet: & contra Cæsarem, Hircium, & cæteros conuertitur. Verùm Hircius eum & de via & pugna fessum, ex improuiso aggressus, illustri victoria superauit. Ea clade Antonij cognita, Senatus & Hircium, & Iunium, & Cæsarem Imperatores appellauit, quamuis Iunius rem malè gessisset, Cæsar verò non pugnasset, ab Hircio ad castrorum custodiam relictus. Sic Antonius succubuit. Sed &

T. Munatius Plancus.

T. Munatius Plancus eiusdem factionis, à Pontio Aquila Decimi legato victus est.

M. Lepidus.

Antonius alienatis à se militum animis, & populis quibusdam sibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quieuit: sed nonnullis à Lepido copijs auctus, recepit animum, subitáque eruptione facta, & multis vtrinq; cæsis profligatus, fugam cepit.

C. Octauius à senatu alienatus, cum Lepido & Antonio conspirat.

Itaque senatus illius clade lætus, omnes qui cum eo fecerant, hostes iudicauit, tam ipsorum quàm Antonij bonis publicatis. Cæsarem verò nec insigni aliquo honore affecerunt, & premere sunt conati, ijs omnibus quæ se accepturum sperabat, in Decimum collatis. Ac ne malefacere posset, magistratus inimicis eius decreuerunt, S. Pompeio classis profecto designato, M. Bruto Macedonia, Cassio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Vt autem Cæsaris milites inter sese committerent, alios laudarunt, pecunijs & coronis oleaginis datis: alijs nihil tribuerunt. Verùm Cæsaris industria factum, vt nihilominus inter se consentirent. Quo Romæ cognito, ne sic quidem Consulatum, sed alios ei honores decreuerūt, quos aspernantem, prætorem primùm, deinde Consulem fecerūt. Ac illi quidem Cæsarem pro puero & adolescentulo, sicuti vulgò appellabatur, tractabant: ille verò cùm cætera, tum pueri appellationem ægrè ferens, ad arma conuersus, clàm de pace cum Antonio egit: & è pugna elapsos, quos senatus hostes iudicarat, collegit, apud quos de senatu populoque questus est. Hæc ij qui summæ rerum preerant, principiò neglectui habuere: sed Lepidi Antonijque consensu cognito, Cesarem colere ceperunt, bello quod cōtra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egisset. Eam ille conditionem non recusauit, per id bellum Consulatus adipiscenti spe, cuius amore æstuabat. Proinde cum ad pugnam se parare videretur, clàm id cum militib. egerat, vt veluti sua sponte iurarent, se cum nullo exercitu, qui sub Cesare patre eius militasset, pugnaturos: quod non erat aliud, quàm cum Antonio et Lepido, qui militum illorum plurimos haberēt non congressuros esse, eaque de causa cccc. ex ipsis militibus per speciem legationis ad Senatum misit: cum reuera id ageretur, vt promissa exigerentur, & Cesar Consul declararetur. Cum responsum differri milites ægrè ferent, vnus eorum Curia egressus, sumpto gladio (inermes enim ingredi iussi fuerant) Si vos, inquit, Cæsari Consulatum nō dederitis, hic dabit. Cæsar verò per eam causam, quòd ingressu Curiæ arma ponere coacti, & à quodam rogati essent, vtrum à legionibus, an à Cæsare missi essent, Lepido & Antonio festinanter accersitis, Romam veluti coactus à militibus properauit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occisis. Senatus eorum aduentu cognito, & pecuniam antequam appropinquarent, misit, & Consulem Cæsarem designauit. Quod quia necessitate milites expressum intelligebant, ferociter atq; insolenter se cōtra P.C. gesserunt. Qui ea re irritati, mutata sententia, exercitui vrbis aditu interdixerunt, ciuitatis custodia prætoribus mandata. Sed quum Cesar ad vrbem venisset, multi ex Senato & plebe ad eum transierunt, prætoresque & se & milites eius fidei permiserunt. Sic vrbe citra pugnam potitus,

Consulatus Cæsaris.

Consul etiam à populo est designatus: in concionem non progressus, ne vim afferre ciuibus videretur. Collega ei (si tamen ita nominandus est, ac non potius administer) datus est Q. Pedius. Consul factus, statum ciuitatis arbitratu suo composuit: militibus pecuniam, quam è publico largiebatur, de suo dare simulauit, & gratias egit. At Senatu

multi honores illi per speciem beneuolentiæ, sed reuera cogente metu, sunt decreti: præter cæteros verò in familiam Cæsaris vsitato ritu adoptatus, cognomentum id accepit. Quod etsi prius etiam vsurparat, veloti vnà cum hæreditate acceptum: non tamen constanter renuerat, priusquam more maiorum confirmatum esset. Ex eo C. Iulius Cęsar Octauianus est appellatus. Vsitatum enim est, vt qui adoptantur, cætera nomina adoptantis assumant, vno ex gentilijs retento. Militibus conciliatis, Senatúque oppresso, paterna legata populo distribuit, vt eum etiam sibi deuinciret, nec in vlciscendis patris percussorib. aduersarium haberet. Ne quid autem per vim facere videretur, iudicia coegit: quamuis rei pleriq; abessent, nónulli etiam prouincias obtinerent. Si qui verò aderant, ij se præ metu clàm ex vrbe proripiebant. Quare indicta causa non percussores tantùm, & coniurati, sed multi etiam alij ei crimini non affines, quidam etiam qui tum vrbe abfuerant, vt S. Pompeius, sunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorumque bona publicata. His peractis, contra Lepidum & Antonium scilicet est profectus: sed nihil rei gessit, non quòd cum Antonio clàm quædam egerat, & per illum cum Lepido, sed q, eos firmos & concordes esse videbat, spemq; habebat eorum ope Bruti & Cassij, quorum iam magnæ vires essent, debellandi, ac postea illos etiam inter se commissos opprimendi. His de causis vel inuitus pacta seruauit: operamque dedit vt Senatui populóque reconciliarentur, non per se, quo minus suspecta res esset, sed Q. Pedio eius sententiæ autore subornato. Ipse verò ea de re consultus à ciuibus, inuitum se, & coactum à militibus assentiri simulauit. Illi verò impetrata reconciliatione, ambo contra Cæsarem potissi. copiarum maximam partem adduxerunt, cùm quòd ei fidem planè non habebant, tum quòd illius autoritate reuocati esse videri nolebant, sed per se & suis viribus: tum quòd sperebant, se per legiones ea quæ vellent assecuturos. Cæsar item eis cum magna manu obuiam processit. Cógressi, & secretò quædam collocuti, de stabilenda sua potentia & vlciscendis inimicis coniurarũt. Ac publicè professi, se triumviros & rerũ curatores fore in quinquennium, ne dominatus paucorum cupidi viderétur: priuatim & prouincias inter se partiti sunt, ne totum imperium sibi vendicare viderérur, & cædes inimicorum inuicem condonarunt. Lepido Romæ atque Italiæ custodia attributa est. Cæsar verò & Antonius se bellum communi ope Mar. Bruto & Cassio illaturos, iureiurando interposito pepigerũt, milites vt res postulabar allocuti. Verùm milites, Antonij instinctu, à Cæsare petieruot, vt Fuluiæ & sexti Clodij filiam, Antonij priuignam, duceret. Non recusauit Cæsar, quanquam alia ei desponsa erat. Inde dum Romam properant, Antonio & Lepido parum auspicata omina obuenerunt. Cæsaris autem tabernaculo aquila insedit, quę duos coruos irruentes & pennas aliquas ei euellere conantes occidit: quo augurio victoria contra duos collegas ei portendebatur. Romam cum legionib. ingressi, statim fecere quæ voluerunt, tot ciuibus occisis, vt vrbs cadaueribus impleretur. Nam alij in ædibus alij in vijs, alij in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proscriptorum capita triumuiris in Curiam afferebantur, trunci corporum partim temerè abijciebantur, canibus esca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. nec inimici duntaxat, sed amici eorum etiam perimebátur. Nam eos omnes qui vni ex triumuiris opem tulerant, aut suffragati fuerát, reliqui duo hostes iudicabant. Ita fiebat, vt ijdem, eorum alicui amici, & cæteris hostes essent: & dum quisque insidiatores vlcisceretur, eadem opera suos amicissimos perderet. Nec enim vllus inimicum suum, si alterius amicus esset, nisi alium eius loco dedisset, qui ipsius amicus haberetur, aut plures etiam, si is qui ad cædem postulabatur, siue virtute, siue nobilitate, siue dignitate excelleret, è medio tollere poterat. Diuites verò vel innocentes in proscriptorum numerũ referebant, quòd ingenti pecunia esset opus ad explendas militũ cupiditates. Hæc à Lepido & Antonio potissimũ agebantur: quorum quòd sub priori Cæsare honorati fuissent, & amplissi. magistratibus. atq; imperijs ornati, etiam inimicitiæ latissimè patebát. Sed eadem à Iunioti Cæsare quoq; fieri putabantur propter potentatus societatem. Paucos enim ipse occidebat, nec natura crudelis, & morib. patris educatus, & paucis grauiter infensus, quiq; diligi se quàm timeri mallet. Nec tantum nó multos occidit, sed plurimos etiam cóseruauit: & eos qui aliquos occultarant, humanissi. tractauit, cum id quoque capitale erat. Lepidus verò inexorabilis fuit. Antonius item sæuus, qui proscriptorũ quoq; defensores crudeliter trucidabat, occisorumq; capita vel inter epulas intuens, nefario spectaculo ad satietatem perfruebatur. Vxor item eius Fuluia multis ex odio, multos pecuniæ causa, nonnullos etiam marito planè ignotos trucidabat. Ciceronis autem caput (nam is quoq; in fuga iugulatus fuerat) Antonius ad se allatũ, maledictis insectatus, illustriori in loco pro rostris, vnà cõ dextra eius manu, vnde cócionatus fuerat, affigi iussit. Fuluia verò id primum in manus sumptũ, ira percita cõspuit. Deinde genibus impositum, oreq; diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis vtebatur, pupugit, cum multis nefarijs dicterijs. Multis pereuntibus, quidam euaserunt. Serui enim dominorum vestibus sumptis, illisque occultatis, ipsi pro eis cæsi sunt: & quidam herum, à quo ignominiosis notis compunctus fuerat, non modo nõ prodidit, sed etiam conseruauit. Nam cùm herum in fuga comitans, percussores insequi animaduertisset, quendam obuiũ occidit, eiusq; veste data domino, eóque abire iusso, cadauer in pyram coniecit, vestem verò & annulum herilem persecutoribus obtulit, se fugientẽ dominum occidisse professus, quod cùm ob notas illas & spolia crederetur, & illi salutem, & sibi honorem peperit. Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius suffuratus, cum torqueretur, nõ prodidit.

C. Iulius Cęsar Octauianus.

Cæsaris, Antonij & Lepidi coniuratio.

Triumuiralis proscriptio.

Augurium Cæsaris.

Inimicorũ permutatio.

Cæsaris moderatio.

Ciceronis interitus.

Seruilis fides.

Q. Cicero.

S. Pompeius.

didit. Sed pater ea re cognita, filij misertus, vltrò se percussoribus, obtulit. Multi ex latebris ad Brutum & Cassium, plures ad Sextum cõfugerunt: qui classi prefectos, & ad tempus mari potitus, priuatis viribus (quanquam post à Cæsare adempto imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipse quoque proscriptus, & cędes factæ essent, in eodem periculo versantibus plurimum tulit opis, tum suscipiendo, tum alijs rationibus. Itaque freqnentes ad eum cõuenerũt.

Bonorum direptio.

Accædium huiusmodi ratio fuit: Bonorum autem nihilo melior. Nam locuplerum ædes diripiebantur, & annuæ domorum mercedes tam in alijs Italiæ vrbibus quàm Romæ exigebantur, earum qoæ locatę erant, integræ: in quibus ipsi domini habitabant, dimidię, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia possidebant redituum semissem ademerunt, & occisorũ possessiones militibus assignarunt, aliàs gratis, aliàs vili precio. Nam capite sanxerant ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebatur magistratus honores, sacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia deniq; arbitraru suo sic gerebant, vt Cæsaris interfecti monarchia clemens haberetur. Hæc illo anno acta sunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Consulibus vestigalia intermissa reuocata, & noua excogitata sunt: multáque de fundis, multa de seruis exacta. Sed inter omnia molestissima fuit facultatum omnium quantæcunque erant, decimatio, siue virorũ, siue mulierum. Nam verbo quidem decima exigebatur, sed reuera nemini pars decima relinquebatur. Est & aliud excogitatum. Cuiuis concedebatur, si bonis omnibus cessisset, vt tertiam partem repeteret: hoc est, vt nihil reciperet, & negocium sibi ipsi facesseret. Nam qui duabus partibus vi manifesta spoliabantur, tertiam quo pacto recuperassent? Alia denique plurima tum, quibus ad egestatem redigerentur, hominibus sunt imposita: solis ijs qui arma tenerent, diuitijs abundantibus. Dum hæc Triumviri agitant, eadem opera Cæsarem defunctum ornant, multis ei varijsque decretis honoribus.

M. Bruti et C. Cassij apparatus contra M. Antonium & C. Cæsarem.

His rebus confectis, Lepidus in vrbe mansit, vt Romam & Italiam gubernaret: Cæsar & Antonius cõtra Brutũ & Cassium sunt profecti. Qui cùm Cæsarem Octauium rerum potiri, & plebem sibi deuincire velle audiuissent: libertate patriæ desperata, metu illius Athenis vixerunt: splendidéque ab Atheniensibus sunt excepti, æreis statuis decretis, vt Aristogitonis & Harmodij tyrannicidarum imitatoribus. Deinde crescente potentia Cæsaris, Cassius ad Syros, quibus cum familiaritas ei intercedebat, est profectus: Brutus Græcos & Macedones sibi adiunxit, quos tum ob rerum gestarũ gloriam, tum ob milites, qui partim à Pharsalica pugna ibi oberrabãt, partim ex Dolabellę reliquijs ascitos partim ob pecuniam à Trebonio ex Asia missam, dicto audientes habuit. Grçcia citra laborem adiuncta, deinde Macedonia quoq; omni & Epiro ascitis: acta sua ad senatum perscripsit. Qui cùm Cæsarem suspectũ haberet, eum collaudauit, & loca illa omnia tenere iussit. Vnde & ipse factus est alacrior, & subditos citra exceptionem obnoxios habuit. Cæsare autem Romæ iam dominante, & partis percussores apertè vlciscente: quo pacto illius impetum propulsaret cogitans, euitatis insidijs sibi factis, in superiorem Macedoniam cum validissima parte copiarũ concessit, atq; inde in Asiam nauigauit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Postea in Europam redijt, nouarũ rerum metu. Eodem tempore Cassius quoq; ad Trebonium in Asiam traiecit, à quo pecunia multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Asia acceptis, Tarsenses vel inuitos in suam societatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem sibi adiunxit. Syria suscepta, in Iudæam properauit, audito militum, quos Cæsar in Ægypto reliquerat, accessa: quos vnà cum Iudæis facilè ad deditionem compulit. Ita Cassius quoque viribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum scripsit. à quo Syriam prouinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella iussus est.

Dolabellæ & Trebonij interitus.

Qui cum ei Syria mandata esset, in Asia moram trahens, Senatusconsulto cognito, in prouinciam non abijt, sed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ sustulit: totáque Asia potitus, Cassio in Palæstina agente, Ciliciam venit, & à Tarsensibus vltrò est receptus. Cassij præsidio, quod Ægis erat, superato, impressionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulsus, Laodiceam subegit: & classis accessione auctis viribus, Aradum abijt. Vbi cum paucis circumclusus, in periculo fuit: sed tamen elapsus, occurrit Cassio ab eoque acie victus, & Laodiceæ circumsessus, cum annone penuria premeretur, ne viuus in hostis potestatem veniret, seipsum interfecit. idemque legatus eius Mar. Octauius fecit.

Cassius & Brutus Asia subacta in Macedonia ad Philippos castrametantur.

Cassius Syriæ & Ciliciæ rebus constitutis, in Asiam ad Brutum venit. Cognita enim triumuirorum coniuratione, quos contra se moliri omnia norant, alacrius ipsi quoque communi consilio & deliberabant, & agebant: aduersa factione partim per semetipsos, partim per legatos ad se traducta, & pecunia & militibus collectis. quosdam societatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodijs Cassius mari victis, & naues & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehensum occidit. Brutus verò Lyciam subegit, plerisque vrbibus vltrò deditionem facientibus: sed Xanthum vi expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, ciues ad amicitiam suam inuitauit: quam cum aspernarentur, per Xanthios captiuos, cognatos eorum, conciliatione frustra tentata, captiuis aliquot venditis, cæteros dimisit liberos. Quo viso Patarenses, statim ad eum, virtutis opinione illecti, se contulerunt. Idem & Myrenses fecerunt, cum ducem eorum in nauali captum dimisisset. reliqua etiam exiguo tempore subegit. Inde ambo in Asiam, ex Asia in Macedoniam properabãt.

C. Norbanus. Decillius Saxa.

Cum verò C. Norbanus & Decillius Saxa à Cæsare & Antonio in Macedoniam missi, cõpendiosa via præoccupata, castra iuxta Philippos posuissent:

Brutus & Cassius per aliam longiorem viam eôdem profecti, pulso præsidio, ad superiorẽ vrbis partem castra & ipsi posuerunt: & quia numero superiores erant hostibus, mõte symbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campestribus periuerunt. Norbanus verò & Saxa cum eis pugnare non ausi, Cæsarem & Antonium accersiuerunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum maiori parte Ionium traiecerunt. Ac Cæsar ægrotans, Dyrrachij remansit: Antonius Philippos contendens, cùm hostibus in frumentatione collocasset insidias, impegit. At Cæsar vtrumq; timens, si Antonius seorsim vel vinceret, vel vinceretur, quòd aut is, aut Brutus & Cassius ea ratione se omnino superiores futuri essent: tametsi infirmus accurrit, aduentúq; suo Antonianos recreauit. Cum ambo exercitus ex aduerso constitissent, excursiones vtrinque factæ sunt: sed nunquam iusta acie dimicatum est, quamuis Cæsar & Antonius pugnæ cupidi essent. Cassius enim & Brutus pugnam non metu differebant: sed spectabant, an citra periculum & magnam cædem possent vincere. Vt verò Bruti legiones & moram ægrè ferentes, & hostes ob lustralia sacra ante pugnam fieri solita, ab Antonianis & Cæsarianis intra vallum peracta, ignauiæ damnantes, inter sese colloquebantur, si pugna diutius differretur, sed castris desertis dilapsuros esse: vel inuiti in aciem descenderent. Maximum id certamen Romanis citra cõtrouersiam fuit: idq; ostenta & Romæ & in Macedonia conspecta declarant. Nam in vrbe sol aliàs augeri, aliàs imminui visus, aliquando etiam noctu emicuit: faces aliò atque aliò saltare visæ: clangor tubarum, sonitus armorũ, clamores exercituum ex vicinis inter se Cæsaris & Antonij ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monstrum peperit: anteriori parte equo, cætera mulo simile. In Macedonia multæ apes Cassij castra circundederunt: in sacris lustralibus, lictor ei coronam inuersam attulit: in pompa quadam puer auream victoriam gestans ex lapsu concidit: multi vultures, alijque carniuori alites castra illorum cum horrendo & atroci sono frequentarunt. Cæsaris verò adolescentis medicus, se à Mineruа admoneri somniauit, vt eum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamuis grauiter ægrotantem: idque ei saluti fuit, vt statim dicetur. Ac pugnæ diem non cõstituerunt, sed velut ex composito manè inarmis progressi, modestè tacitéque acies instruxerunt. Deinde congressi, magna impressione, magna digladiatione & alacritate vtrique, neutri verò recessu aut persecutionibus vsi, sed suis quique vestigijs insistentes vulnerant, vulnerantur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæsarianos vicit Cassius ab Antonianis victus est, castris vtrinque captis. Sed neque victi amicorum victoriam, neque victores cladem suorum norant. Nam & castra multum distabant, & immenso puluere excitato euentum pugnæ ignorabant. Interim tamen & Cæsaris vallum, & Antonij est vastatum: & quæ in ijs erant, capta omnia. Quare nisi Cæsar somnio medici paruisset, captus in periculo fuisset. Cassius è pugna elapsus, sua quoque munitione vastata, tumulum conscendit, vnde prospectus in planiciem patebat: & Brutum quoque victum esse ratus, centurionem misit, qui rem exploraret, sibíque vbi esset Brutus, & qui ageret, renunciaret. Sed cùm is in Bruti equites incidisset qui vt cũ Cassio ageretur, explorarent, ab ijsque circumdatus porrectis dexteris salutaretur: Cassius accedere hostes putans, ab ij'q; captũ esse centurionem, à Pindaro liberto se occidi iussit. Hic illius fuit exitus. Centurio verò reuersus, eo facinore cõmotus, moram suã increpans ipse quoq; se interfecit. Brutus Cassij clade atq; interitu cognito, illacrymauit: militum verò illius reliquias & verbis & pecunia data consolatus est. Ceciderunt in ea pugna ex horũ exercitu circiter octo millia ex Antonianis & Cæsarianis amplius quàm bis totidem. quamobrè illi tristes fuere, priusquam Demetrius Cassij minister chlamydes & ensem illius attulit. Quibus acceptis ita receperũt animos: vt exercitũ ante diluculum armarũ ad pugnam educerent. Sed Brutus aciem decernere nolens, hostes turbare noctu instituit, & aliquãdo fluuio auerso magnam partem valli eorum demersit. Sed quia nõnullis transfugisse cognorat, veritus ne id malum latius serperet, pugnare statuit, & quia multos captiuos in castris habebat, neq; sciebat quo pacto cum eis pugnæ tempore ageret: seruilem turbam occidi iussit, ex ingenuis verò alios apertè dimisit, alios occultando & deducendo ob implacabilem ducũ iracundiam cõseruauit, quamuis hostes, ipsius milites quos ceperat, occidissent. Pridie eius diei quo pugnatũ est, spectrũ illud Bruto vesperi apparuit, quod prius etiam, ex Asia traijciens, noctu viderat. Id erat huiusmodi. Alta nocte cùm ad obscurum ignem lucubraret, cogitans atque meditans aliquid, putauit aliquem tabernaculum ingredi. Cùm ad ingressum respexisset, vidit ignotũ hominem horrendo & miro aspectu tacitè sibi astare, qui percontanti, quis esset, & quid vellet: respõdit, Se malum eius esse geniũ, quem Philippus visurus esset. Cui Brutus intrepidè respondit, Se eum uisurũ esse. Id spectrum eodem uultu denuò illi conspectũ est, sed nihil locutum abijt. Fuerunt etiam duas aquilas in eo spacio, quod erat inter utranque aciem, interse pugnasse: & eam quæ uersus Brutũ erat, cessisse ac fugisse. Cum aduersarijs congressus, & ipse succubuit. Nam legiones cùm diutissimè restitissent, cesserunt. Vnde equitatus quoque fortiter dimicans inclinauit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortissimos adolescẽtes collocatus, cùm urgeretur, non cessit, neque fugit, sed manu rem gerens, patrio suo nomine edito, super magno hostium aceruo concidit. ex cæteris etiam optimi quique Brutũ propugnantes ceciderũt. Lucilius uerò uir fortis, cõspectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutum ferebantur, ipse Brutum se esse dixit, eosq; rogauit, ut ad Antonium duceretur, quasi Cæsarẽ timeret: qui cum præmissis nuncijs, ab eis abductus, prope

Prodigia Philippicam pugnam antegressa.

Pugna Philippica.

Cassij interitus.

Bruti malus genius.

Prodigia.

Lucilij fides in Brutum.

prope castra venisset, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiẽdus esset verò, M. Brutum, inquit, Antoni, cepit nemo, neque capiet vllus hostis. absit enim, vt tantum fortunæ in virtutem liceat. Verùm ille aut viuens, aut etiam mortuus, vt ipso dignum est, inuenietur. Hanc orationem miratus Antonius, ductoribus illius ait: Fortasse commilitones imposturam iniquis fertis animis. Sed Scitote vos prædá ea quam quæritis meliorem cepisse. nam cùm hostem persequeremini, amicûm nobis adduxistis. Brutus verò, cùm iam tenebris obortis ad locum quendam saltuosum cum paucis tribunis peruenisset, oculis in cœlũ sublatis, hunc Euripidis versum, vt Plutarchus scribit, pronunciauit.

Bruti interitus.

O Dij, ne fallat vos tanti mali caput.

Dion verò hæc eum verba protulisse refert:

O virtus misera,
In rebus sita manibus,
Culta mihi vice numinis,
Iniquæ fortis seruula.

Cùm quidam dixisset, fugiendum esse, omninò fugiendum esse respondit, verùm manibus, non pedibus. Hoc dicto, stricto gladio incubuit. Antonius, cadauer eius inuentum, preciosissima purpura inuoluit. Porcia verò Bruti vxor, Catonis filia, cùm ne se occideret custodiretur, prunis de foco deuoratis interijt. De qua Plutarchus scribit, cùm ante prioris Cæsaris cędem maritum tristem & perturbatiorem solito consilium aliquod inexplicabile animo agitare vidisset: non prius eum de arcanis percontatam esse, quàm sui ipsius periculum fecisset: sumptóque cultello clàm profundum vulnus intulisse femori, quod paulò pòst graues dolores, & periculosæ febres cõsecutæ sint, Brutoq; solicito, in summo dolore dixisse: Ego tibi Brute data sum, non vt pellicis instar victum & lectum duntaxat communem tecum haberem, sed vt fortunæ secũdæ aduersæq; socia tibi essem. Ac tu quidem talem te maritũ præbes, de quo nihil queri possim. Ego verò quo pacto gratum animum declarabo, si neq; occultum dolorem, neq; solicitudinem quæ fidem postulat, tecum vnà tulero? Equidẽ scio quàm imbecilla sit natura muliebris ad celanda arcana. Sed rectæ educationis & honestæ consuetudinis aliquæ vires sunt. Mihi verò contigit, vt & Catonis filia, & Bruti vxor essem. quibus rebus dudum minus freta, nunc me à labore inuictam esse cognoui. His dictis, ei vulnus, causa illius exposita, ostendit. Is verò obstupefactus, deos precatus est, vt re bene gesta dignum Porcia maritũ se præberet. Bruto ad hunc modum defuncto, viri clari qui eum secuti fuerant, pleriq; statim semetipsos aut occiderunt, aut capti perierũt. Cæteri periculo tum fuga ad mare euitato, pòst ad Sextum se contulerunt. Cùm Brutus & Cassius ijsdem ensibus quibus Cæsarem trucidarant, perijssent, Cæsar & Antonius statim susceperunt imperium: illi Hispania & Numidia attributa, huic Gallia & Africa: pacti inter sese, si Lepidus eã partitionẽ iniquo ferret animo, se illi Africa cessuros. Solas autẽ has prouincias diuiserũt, quòd Sardiniam & Siciliã Sextus obtinebat: cæteræ, præter Italiam, adhuc in tumultu erãt. Proindę Antonius in Asiam ad pacandos eos qui arma contrà tulerant, & ad pecuniam exigendam, abijt. Cæsar in Italiã properauit, vt Lepidum, si quid mouisset, coherceret, & cum Sexto bellũ gereret. Sed ex morbo tardius progrediens, Romam venit, peractisq; victoriæ solennibus, rerũ administrationem capessit. Lepidus enim præ metu & socordia quiescebat. Antonij verò vxor Fuluia, & L. Antonius consul, suscepta rerum cura, Cæsari aduersabantur. Itaq; is affinitate repudiata, filiã remisit Fuluiæ: eaq; de causa, & propter famem Romanos prementem, animo Cæsar æstuabat. Nam mare Siculũ à Sexto tenebatur, sinus Ionius à Cn. Domitio, qui ex Cæsaris percussoribus vnus, è pugna Philippica elapsus, classe comparata aduersarios infestabat. Ob eã igitur famem & alijs de causis seditione orta inter plebem & milites, ad manus ventum est: vtrinq; aliquot vulnerati & cæsi, & cõplures ædes incensæ. His rebus territus Cæsar, cum Fuluia & Lucio consule in gratiam redire studuit. Sed reconciliatione permultos alios & milites frustra tentata, senatores misit: eosq; pactis, quæ cum Antonio fecerat, expositis, cõtrouersiarum iudices sumpsit. Qui cùm nec ipsi quicquam impetrassent, rursus ad milites inclinauit. Hi verò Romam ingressi, vt cum Senatu populoq; acturi aliquid ijs neglectis, in Capitolio conuenerũt, & pactis, quæ recitari sibi iusserãt, cõfirmatis, semetipsos controuersiarum iudices cõstituerunt. & Cæsare ad diem statũ causam dicere parato, Fuluiam & Consulem absentes vt iniurios condemnarũt, Cæsaris causa probata. Inde pugna inter dissentiẽtes orta, in qua multi senatores atq; equites cęsi sunt: victoria penes Cęsarem fuit, Lucio cõsule capto, sed dimisso. Fuluia verò cum liberis ad Antonium profugit. Cæsar Italia subacta, & Ionio sinu liberato, (nam Domitius, desperatis rebus, ad Antonium se contulerat) contra Sextum se parabat, sed eius potentiã metuens: &, quoniam is per matrem cum Antonio de pacificatione egerat, ne cum vtroq; pugnandum esset veritus, Sextum vt & potentiorem & fideliorẽ Antonio prætulit, missa ei matre Mutia, & soceri eius L. Scribonij Libonis filia ducta, eo beneficio & affinitate in amicitiam illius se insinuare studens. Sextus enim, adempto sibi pridem à Cæsare imperio quod tenuerat, classe nitebatur: & quia cædis Cæsaris particeps nõ fuerat, spem fouebat, fore vt ab adolescente Cęsare reuocaretur. Vt verò cognouit se quoq; ob cædem illius proscriptũ esse, desperato reditu, triremibus ædificãdis, & transfugis recipiendis ad bellum se parabat. piratis etiam ascitis, exiguoq; tempore magnis viribus nitens, Italico mari potitus, prospero fortunæ flatu Siciliã occupauit, ibiq; aucto exercitu classem firmissimã comparauit. His igitur de causis, & ne cum Antonio iniret amicitiam, cum eo redire in gratiam Cæsar desiderauit. Sed impos voti factus, M. Agrippa contra illum misso, ipse in Gallias abijt, Quo Sextus cognito in Italiam appulit.

Porciæ interitus.

Cæsaris cũ Antonianis dissensio.

M. Agrippa contra Sex. Pompeiũ mittitur.

ex eaq; prædas egit. Cæsar Gallijs potitus, Lepidum in Africā ablegauit, vt sibi vni, non etiam Antonio gratiam illam deberet. M. verò Antonius in Asia partim ipse, partim per alios pecuniam à ciuitatibus exigebat, & præfecturas vendebat. Vrautē Cleopatra in Cilicia visa, mulieris amore captus est, omnis honestatis abiecta cura, Ægyptię seruijt, in eius gratiam pręter alia indecora, fratribus illius occisis, deniq; in Ægyptum discessit. Vnde factum est, vt Parthi, qui iam antè in motu erant, tum magis etiam Romanos vexarent, à Labieno irritati. Qui cùm à Bruto & Cassio Parthis auxilio missus esset, audito eorū interitu apud Barbaros remansit, seq; belli ducem professus, & multas gentes ad defectionem impulsurū pollicitus: magnis copijs ab Orode Parthorum rege acceptis, cum eius filio Pacoro est ablegatus, qui Syriam, Tyro excepta, subegit, & in Palæstinam impressionem fecit. Labienus verò Ciliciam occupauit, & vrbes Asiæ mediterraneas. Enimuerò Antonius, quāuis & hæc & cætera quæ in Italia gerebantur, sudiret: tamen amore & ebrietate prępeditus, neque ciues, neque socios curabat, sed cum Cleopatra & Ægyptijs genio indulgebat, donec funditùs euerteretur. Ac vix tandem experrectus, Tyrum nauigauit: sed ea per causam belli cum Sexto gerendi relicta, per continentem in Asiam vsq; profectus, in Græciam transijt. Vbi cum matre & vxore congressus, Cæsare hoste declarato, cum Sexto pacem fecit. Deinde in Italiam traiecit, vbi quasdam vrbes occupauit, quasdam oppugnauit. Coegit & Cæsar suas copias. Bello inter eos orto, cum tota Italia, tum Roma turbata fuit. Interea Fuluiæ morte Sycione nunciata, ambo armis positis in gratiam redierunt: ac Cæsar Sardiniam, Dalmatiā, Hispaniam & Galliam est sortitus: Antonio cætera omnia, quæ vltra sinum Ionium in Europa & Asia Romanis patebant, obuenerūt. Libycas gentes Lepidus, Siciliam Sextus tenuit. Imperium sic de integro partiti, bellum cum Sexto cōmunibus opibus gerendum decreuerunt. Reconciliata gratia, se mutuò in castris Brundusinis conuiuijs exceperunt, Cęsar Romano & militari more sine lauricijs, Antonius Asiano & Ægyptiaco luxu. Cùm inter sese reconciliati viderentur, Cæsariaoi circumsteterūt Antonium, ab eo pecuniam in pugna Philippica promissam flagitantes: quam vt affatim afferret, in Asiā profectus esset. Sed cùm nihil daret, malè ab eis tractatus esset, nisi eos Cæsar amplissimè pollicendo compescuisset. Deinde bellum aduersus Sextum gerendū susceperūt. Sed populus Romanus, cum ob illum mari dominantem, fame & multiplicibus tributis premeretur, indignabatur: neq; se continere poterat, quin vt pacem cum eo facerent, postularet. Quo non impetrato, ad Sextum defecit, & magistratus lapidibus foro exegit: & Cæsaris atque Antonij statuis euersis, ad ipsos occidendos cōcitatus est. Quare vel inuiti de pace cum Sexto agere sunt coacti. ac primùm per amicos cum eo tractarunt: deinde ipsi in colloquiū conuenerunt, & his conditionibus pacem fecerūt:

M. Antonius Cleopatræ amore fruitur.

Motus Parthorū.

Cæsaris et Antonij reconciliatio.

Sexti Pompeij reconciliatio.

Seruos transfugas libertate donandos, exules (percussoribus exceptis) reuocandos esse, & quibusdam eorum, tribunatus, præturas, & sacerdotia statim tribuenda. Ipsum Sextum consulem designandum, & augurem creandū esse. De paternis opibus * mille quingentas quinquaginta myriadas drachmarum restituendas esse: Siciliam, Sardiniā, Achaiam, quinquennium tenendas, transfugas nullos suscipiendos, classi nullas naues adiungendas, nulla in Italia præsidia habenda; sed & mare pacandū, & certum frumenti numerum in vrbem mittendum esse. Has conditiones tabulis inscriptas apud Vestales virgines deposuerunt, porrectisq; dexteris inter se osculati sunt. Inde clamor ingens tam in continente quàm in nauibus est sublatus, vt & montes resonarent. Postea cùm alij conuiuia inter se agitauere, tū illi ipsi, ac primùm Sextus in naui, postea Cæsar & Antonius in littore. Vbi cùm vtrunq; Sextus cum paucis Menæ liberti suasu occidere potuisset, qui, si vellet, se tudentibus refectis nauigaturum dicebat: noluit, sed filiam suā M. Marcello Cæsaris consobrino despondit. Eo bello dilato, Antonius ex Italia in Græciam reuersus, longissimo tempore ibi & genio indulsit, & ciuitates afflixit, vt quàm infirmissimæ Sexto traderentur. & pręter alia multa à patrijs moribus abhorrentia, se Bacchū iuniorem nominabat, & ab alijs appellari iubebat. Qua de causa cùm ei Athenienses Mineruā desponderent, accipere se condirionem illam dixit, & ab eis dotis nomine decies cētena millia drachmarum exegit. His rebus occupatus, P. Ventidium in Asiam præmisit: qui Labieni Romanas & Parthicas copias acie vicit. ac Parthi multi ab hostibus cæsi sunt, plures à se inuicem in fuga cōculcati, reliqui in Ciliciam fugerunt. Labieno prælium redintegraturo, cùm Ventidius milites eius ob fugam Barbarorum minus alacres, noctu aufugere velle ex trāsfuga cognouisset, multos in discessu per insidias exceptos occidit, cæteros ad se attraxit: ac tum quidem Labienus euasit, sed pòst à Demetrio Cæsaris patris liberto, quē tum Antonius in Cyprū miserat, captus est. Ventidius Cilicia recepta, Silonem cum equitibus ad Amanū præmisit, montem in confinio Ciliciæ & Syrię situm, cuius perangusti sunt aditus. Vbi discrimen adijsset à Parthis, quos Pacorus præsidij causa ibi reliquerat, nisi ei pugnanti Ventidius fortuito superuentu opem tulisset. Sic etiam Syriam recepit, præter Aradios. Deinde Palæstina quoque potitus est. Appio Claudio & C. Norbano Coss. multitudo, publicanorum exactionibus onerata, per seditionem eius cum eis, ministris & militibus eorum, vectigaliū exigendorū adiutoribus dimicauit. Cæsar Liuiam, Liuij Drusi filiam, qui post pugnam Philippicam sibi manus attulerat, Neroni nuptam, vxorem duxit. Quæ cum ex priore marito sextū iam mensem ferret vterum, dubitans an ritè nuptiæ fierent, à pontificibus hoc responsi tulit: Si conceptus ambiguus esset, eas fuisse differendas: sed cùm de eo constet, nihil obstare quò minus fiant. quod haud scio an sic in libris

XV. centena & L. millia aureorū circiter.

Antonius Bacchus à Minerua coniuge 100000. aureorum dotis exegit.

P. Ventidius Bassus Parthos vincit.

Liuia Cl. Drusus Nero Tiberius.

in libris suis scriptum inuenerint, an in Cæsaris gratiam sic pronunciarint. Elocauit autem eam ipse maritus, tanquam pater. Iam Cæsaris materfamilias Cl. Drusum Neronem parit mulier, quem Cæsar patri misit. Is longo tempore pòst moriens, & huic & Tiberio ipsum Cæsarem tutorem reliquit. Interea Cæsar & Sextus, qui nō spontè, sed coacti inter sese pepigerant, rupto fœdere bellū gesserunt: ad quod vltrò propen-

Menæ à Sex. Pompeio defectio. si, præbita occasione, facilè inclinatunt. Menas enim Sexti libertus in Sardinia agens, cùm ob alia, tum ob habitos cum Cæsare sermones suspectus, cum à Sexto quasi ad reddendam gestæ prouinciæ rationem accerseretur, legatis occisis, insulam, legiones, classem, semetipsum Cæsari tradidit. à quo magnis honoribus ornatus, aureos annulos accepit: quos olim Romæ nec libertis, nec liberis, nisi imperator pmisisset, gestare licebat, sed senatoribus & equitibus dun-

S. Pompeij et Cæsaris bellum. taxat. Hunc igitur cùm dedi sibi Sextus postulasset, Cæsar autem non dedisset, vicissim questus, illū & transfugas recipere, & triremes ædificare, & alia præter pacta & conuenta facere: tū propter Menam, tum ob alia crimina, missis militibus Campaniam longè lateq; vastauit. Quo Cæsar cognito, Lepidum & Antonium accersiuit. ac Lepidus quidem non statim obtemperauit: Antonius etsi è Græcia Brundusium venit, tamen priusquàm cum Cæsare congrederetur, lupi in prætorium suum ingressu, qui milites aliquot ibi interfecerat, territus, per causam belli Parthici quo vrgeretur, in Græciam rediit. Sextus factus alacrior, classe Italiam aggressus, multas clades & inferebat & accipiebat, in naualibus tamen pugnis superior: vt Cæsar nauibus compluribus tam bello quàm vi tempestatum amissis desperata Sicilia, benè secum agi putaret, si oram maritimā tueretur. Qua re Sextus elatior, Italiā vexabat, Apollophane in Africam misso. Cæsar & nauibus multis fabricatis, & remigibus à senatoribus equitib. & plebeijs corrogatis, & militibus scriptis, & pecunia vndiq; coacta, ordinanda Italia & Gallia occupatus, Agrippæ naualem instructionem exercendam & exornandam tradidit. Is & nauibus & remigibus in vnum conductis, illas refecit, hos vt in tabulatis remigarent, exercuit. Quæ dum

Albæ gallinæ prodigium. fierent, Romani & principum discordijs & prodigijs terrebantur, eo potissimùm, quòd albam gallinam ramum lauri cum baccis ferentem, aquila correptam in Liuiæ gremium deiecit. id quod signum haud vidم videbatur. Enimuerò Liuia gallina curanda, & lauro plantanda, quæ radicibus actis creuit, vtriq; Cæsaris potentiam gremio cōplectebatur, omnibus in rebus eius domina futura. Interea temporis Antonius ex Syria in Italiam profectus, vt Cæsari parū felicitet cum Sexto belligeranti opem ferret non permansit: sed nauibus partim ei datis, partim promissis, milites vicissim accepit. Priusquàm autem ad bellum Parthicum reuerteretur, con-

Octauia. trouersia inter eos orta, per Octauiam Cæsaris sororem composita est, quæ cum Antonio post Fuluiæ obitum, luctu ob priorem maritū nondum finito, nupsisset: senatusconsulto mulcta illa sublata est. Tum etiam, vt per affinitatem arctiore necessitudinis vinculo astringeretur, Antyllo Cæsar Antonij filio suam filiam despondit. Hæc temporum causa vterque fingebat, & simulabat omnia. Sexto autem & Consulatum & auguratum eripuerunt, sibique principatum in aliud quinquenniū vendicarunt, priore quinquennio elapso. Antonio in Syriam properante, Cæsar bello eum Sexto gerendo, ad quem Menas homo perfidus, semperq; potentiores colere solitus, denuò transfugerat, intentus: primo vere in Siciliam traiecit, & multitudine ac magnitudine nauium fretus, turribus præsertim quas gerebant, vnde tanquam de muro ex superiore loco pugnarent, spem conceperat insulę classe occupandę. Sed inter eundum grauissima tempestate complures naues amisit, & Menas in reliquas turbatas inuectus, multas cremauit, nonnullas attraxit. Ac nisi rursus ad Cæsarem defecisset, & classem illi suam tradidisset: tum etiam irrita fuisset illius expeditio. Menæ transfugij causa fuit, quòd in omnibus suspectum se esse videbat Sexto. Sed nè Cæsar quidem amplius ei fidem habuit, & classe recepta in continentem redijt, peditatum per occasionem transportaturus. Sextus verò eius traiectum Messanæ obseruans, Democharem in Mylis contra Agrippam, à Cæsare eum nauibus Lipare relictum, in procinctu esse iussit. Vbi cùm diutius commorati essent, tādem Agrippa cum optimis nauibus ad speculandam hostilem classem profectus, cùm nec omnem conspexisset, & nemo contrà iret, reuersus, se vt postridie dimicaturus parauit. Idem & Demochari accidit, qui & ipse, vt in hostem pugnaturus Sextum accersiuit. Diluculo ambæ classes productæ, longissimo tempore æquo Marte dimicarunt: tandem sub noctem Cæsariani vicerunt, sed victos non persecuti sunt. Cæsar, cùm Sextus propter naualem pugnam Messana decessisset, citra periculum Taurominium traiecit. Peracto prælio Sextus Messanā celeriter reuersus, cognito Cæsaris traiectu, terra eum aggressus est: qui classis maxima parte amissa, propemodum ipse quoq; perijsset. sed cum terra euasit: ægreq; ferens exercitū in insula circumuentum esse, nō prius recepit animū, quàm piscis saltu è mari in terram facto, spontè ante pedes eius concidit. Id enim vates interpretabantur, fore vt mari potiretur. Eius verò exercitus cùm & obsideretur, & alimenta non haberet, & opem ferret nemo: Cornificius dux eius nauibus è pugna reliquis exutis, ipse quoq; ad Mylas abduxit copias, ac in itinere multas clades accepit, in fluminum tran situ potissimum, hostibus tergo inhærentibus. idq; per triduum durauit: extremoq; die cum Sextus etiam aduenisset, vndiq; vexati omnes perijssent, nisi Pompeiani coacti essent retrocedere. Agrippa enim nauali pugna victor, Siciliā ingressus, exercitui frumentum & auxilia misit. cuius aduentum metuens Sextus, tanta festinatione recessit, vt impedimēta quædam & commeatum in munitione relinqueret, quo susten-

Menæ perfidia.

Piscis omen.

tati

sti Cornificani, vbi ad Agrippam peruenerunt, à Cæsare laudibus & muneribus recreati sunt. Qui cùm in Siciliam venisset, Sextus ad Artemisium castra posuit, vbi cùm inter se velitarentur, Gallus suas copias cum Sexto, Lepidus cum Cæsare coniunxit: ac ille quidem Sextum confirmauit, hic autem cum Cæsare cōtendit. Nam ex æquo cum eo administrare voluit omnia, Cæsar verò eo pro legato in omnibus vti voluit. quare ad Sextum inclinauit, & clàm cum eo verba contulit. quo Cæsar animaduerso, primo quoq; tempore priusquàm aliquid nouaretur, decernere cum Sexto instituit. Cùm prælium in mari commissum longissimo tempore, victoria neutram in partem inclinante, duraret: vtriq; pedestres exercitus in præcinctu terra stantes, euentum soliciti speculabantur. Sexto tandem profligato, alteri pœanes canebant, alteri lamentabantur: ac Sexti pedites, quasi & ipsi vnà cum classe victi essent, Messanã rendebant. Cæsar verò victos qui in terram enatabant, excipiebat: & naues quæ terræ allidebantur, incendebant. Interea Demochares sibi ipsi manus attulit, Apollodorus ad Cæsarem defecit. Idem præter alios & Gallus, & eius equites omnes, & quidem pedites imitati sunt. Itaq; Sextus, desperatis rebus, filia cũ alijs & pecunia ex preciosissimis quibusq; rebus firmissimis nauibus impositis, noctu abijt, persequẽte nemine, tum quòd clàm solueret, tum quòd Cæsar pertimuerat. Lepidus enim Messanam aggressus, & mœnibus receptus, alia incendebat, alia rapiebat. Deinde Cæsaris aduentu territus, castris in munitissimum tumulum translatis, cum eo de rebus omnibus in quibus iniuriam sibi fieri putabat, expostulauit, & ea omnia quæ in prima coniuratione sibi concessa essent flagitauit, & Siciliam quòd eam subegisset, sibi vendicauit. Quæ cùm per legatos ageret, copijs quas ex Africa adduxerat munitus, & ijs qui Messanæ relicti erant, ascitis omnibus Cæsar armis fretus cum paucis ad eum iuit: & quia propter paucitatem comitantium de pace actutus putabatur, in castra est receptus. Sed cùm nihil ad reconciliationem loqueretur, Lepidi milites irritati, quosdam ex eius comitatu occiderũt, ipse protectus à quibusdam euasit. Deinde tôto exercitu rursus adducto, eos in vallo obsedit: cuius expugnationem veriti. Lepidi verecundia vniuersi ad Cæsarem non defecerunt, sed paulatim alij post alios ad eum transierunt. Demum & ipse Lepidus vltrò scilicet pulla veste supplex eum adiit: ademptáque potestate in Italia, sub custodia viuere iussus est. Eos qui à Sexto steterant, Cæsar partim supplicio affecit, partim dimisit. Vrbibus quæ spontè deditionẽ fecerunt, veniam dedit: eas quæ restiterunt, mulctauit. Milites verò per seditionem & tumultum congressi, quod cuique visum est postularunt. Cùm autem à Cæsare negligerentur, quasi nullus hostis superesset, minimé que nihil proficerent: cum indignatione & clamoribus missionem flagitarunt, eo pacto se quæ peterent impetraturos sperantes. Cæsar non decere ratus, vt princeps necessitate coactus subditis cedere videretur: æquum eos postulare dixit. ac primùm eos dimisit, qui secum contra Antonium militarant: cæteris quoque vrgentibus, eos etiam dimisit, qui annum decimum militarant. seq; vllo eorum, vt maximè vellent, vsurum esse negauit. Quo audito, nihil amplius locuti, ei parẽte cœperunt. Postea Siciliæ rebus compositis, & vtraque Lybia per legatos citra pugnam recepta: Romani multos ei honores decreuerunt. Sextus verò cum Messana soluisset, hostem insequi, aut à suis proditum iri se metuens, pelagus traiecturum esse dixit: extinctóq; igni quo prætoriæ triremes sequentibus nauibus prælucent, in Caphaleniam appulit, quò reliquæ quoq; fortè fortuna tempestate compulsæ ad eum redierunt. Iis igitur conuocatis, imperatoria veste posita, cùm alia dixit, tum illud: si vnà manerent, se latẽre non posse: sin dispergerentur, facilius effugituros. Inde alijs aliò digressis, ipse in Asiam traiecit, eo consilio, vt ad Antonium se conferret. Sed cum Lesbi didicisset, illum contra Medos profectum esse, Cæsarem verò & Lepidum inter sese pugnare: spe concepta principatum Antonij obtinendi, habitum imperatorium resumpsit, & ita se parauit, quasi transmarinas prouincias occupaturus. Quo conatu Antonius cognito, cùm ei & impunitatẽ & beneuolentiam suam promisisset, si arma poneret: annuit ille quidem, sed nec ea quæ promiserat, præstitit, & rebus gerendis æquè vt prius intentus, per caduceatores Parthorũ amicitiã petijt. Sed cùm Antonius M. Titiũ cũ classe cōtra eum misisset, territus per legatos ab Antonio veniã orauit. qui cùm pacẽ detrectasset, nisi naues eius cæterasq; copias accepisset: impedimentis grauioribus in naues coniectis, & ipsis nauibus crematis, in mediterranea se contulit. Cæterùm Antonianis persecutis, viuus in potestatẽ eorum venit. eum Antonius ita petitus statim per literas occidi, pòst mutata sententia, conseruari iussit. Sed cùm alter tabellarius priori anteuertisset, is qui eum cæperat, literas de eo occidendo posterius acceptas, seu verè posteriores esse ratus, seu veritatis ignorantia simulata, S. Pompeium necauit. Eo hunc exitum sortito, Antonius per Ventidium Parthos vicit. nam & rex eorum Pacorus in bello cecidit: & Barbaris partim in prælio cæsis, partim fugatis, Ventidius Syriacas vrbes recepit. Deinde Antiocho Comagenes regi arma intulit. Vbi Antonius ex improuiso cum eo congressus, non modò successibus eius gratulatus non est: sed etiam inuidia magistratu ei abrogato, ipse cum Antiocho congressus, Samosata regem cōpulit. Sed cum obsidione nihil proficeret pace facta, in Italiam est profectus. Orodes verò Parthorum rex gran dis admodum natu ob luctum Pacori abdicato imperio, Phraati è cæteris filijs natu maximo regnum tradidit. qui per summũ scelus fratres dolo sustulit, ipsumq; patrem ob cædem illorum indignantem, & ex cæteris optimos quosque trucidauit. Antonius legatis ad Parthos de pace missis, interim bello se parauit, vt eos ob spem

Cæsaris et Lepidi dissensio.

Sextus Pompeius classe vincitur.

Lepidus à Cæsare in-didem cogitur.

Seditio militaris arte sedata à Cæsare.

Sext. Pompeius Antonij iussu occiditur.

Ventidius Bassus Parthos vincit.

Antonius amoto Vẽtidio cum Parthis malè pugnat.

Antiochus

Phraates.

ſpem tráſactionis imperatos aggrederetur. Sed cum Medū auxilio venire Partho didiciſſet, impedimentis & magna exercitus parte Stratiano relictis, vt ſequeretor: ipſe cum equitibus & expedito peditatu ꝑperauit, quaſi Medos ſtatim ſuperaturus eſſet. Cæterùm Parthus & Medus Stratianū ſubitò adorti, cum omni exercitu ceciderunt. Nam Antonius ſuppetias eis laturus, ſerius venit, neq; quicquā præter cadauera ſuorum inuenit: nec multo pòſt Barbaros profligauit, ſed non multum eis nocuit. Dumq; regiam Medorum obſidet, magis ipſe obſidetur, exercitu penuria commeatus laborante: quem dum ex agris peteret, à Parthis ex inſidijs erumpentibus malè accipiebatur. Hoc Antonij ſtatu Parthus per ſubornatos quoſdā ei perſuaſit, vt pacem peteret: ac legatis poſt multa opprobria reſpondit, ſe alia conditione pacem nō facturum, niſi ſtatim caſtra mouerent. Antonio digreſſo, & pacis conditiones expectante, obſidionalibus machinis crematis, & aggeribus diſiectis à Medis: Parthi repentina impreſsione facta, Romanos grauiter afflixerunt. Antonius igitur ſe deceptum eſſe videns, in Armeniam abire ſtatuit: & per loca ignota iter faciens, in tantas difficultates incidit, vt exercitus eius internecione deletus eſſet in inſidias præcipitatus, vbi crebris ſagittis obruebatur, niſi conglobati teſtudinē feciſſent. Ea fit hoc modo. Impedimēta & velites in medium agmen compelluntur. Armati, qui oblongos & cauos clypeos gerunt, in extrema acie collocati, & hoſti obuerſi armis cæteros regunt. Qui verò latis clypeis vtuntur, in medio conglobati, eos ſupra ſemetipſos & cæteros ſuſtinent, vt in tota phalange nihil præter clypeos cernatur, & omnes propter aciei denſitatem à telis defendantur: quæ quidem ita condenſata

Teſtudo.

eſt, vt ſuper ea ingredi poſsis. Acies igitur & ob hanc formam, & ob robur, & ob protectionem, teſtitudinis nomen accepit. eaq; bifariam vtuntur, ſiue caſtella & mœnia oppugnaturi, ſiue à ſagittarijs circumuenti. & aliquando ita ſe inclinant, vt fatigati eſſe videantur: ſed hoſtē appropinquātem, ſubitò exurgendo percellunt & turbant. Id quod tum quoque accidit. Cùm enim, vt dictum eſt, crebris ſagittis ferirentur, teſtudinem fecerunt, ſiniſtro genu humi nitentes: vnde Barbari eos præ vulneribus concidiſſe rati, poſitis arcubus ſtrictis gladijs ad eos occidendos irruerunt. Verùm milites erecti impetu in illos facto, nudos clypeis tecti, inopinantes parati, ſagittarios armati, Romani Barbaros deleuerunt. Hoſtili metu liberatus Antonius, à frigore eſt afflictus. Nam hyems erat, & Armeniæ montana ſemper congelata ſunt: vnde complures ſuorum admittebat. Quare Armenio fucum fecit, atq; adulatus eſt, quamuis ei infenſus eſſet: & reliquijs exercitus pecunia data, in Ægyptum ad Cleopatram abijt. ob quam à ciuibus peſsimè audiebat, quod & liberos ex ea ſuſcepiſſet, & multas ei prouincias donaſſet. Cuius amoribus & præſtigijs ita irretitus fuit, vt Octauiam vxorem Roma ad ſe venientem, in conſpectum ſuum non admiſſam, domum redire iuberet. Cæſar verò, cùm propter hyemem in Sicilia diutius moratus, quaſdam Romanæ ditionis gentes per abſentiam ſuam defeciſſe cognouiſſet: reuerſus contra illas ſe parauit, atque alias per ſe, alios per alios ad officium reduxit & ſubegit. Deinde cōtra Pannonios eſt profectus.

Cæſar Pannonios domat.

Hi iuxta Dalmatiam ad ipſum Iſtrum incolentes, à Norico vſq; ad Europęam Myſiam pertinent homines aſperæ vitæ, vt qui nec terram fertilem, nec aerem clementem habeant, nō vinum, nō oleum colant, ſed hordeo & milio tam in potu quàm cibo vtantur. Habentur tamē belicoſiſsimi, & à Græcis nonnullis ignoratione veri Pæones appellantur. Pęones enim ad Rhodopen & ipſam Macedoniam habitāt. Hos autem tum alij, tum ipſi ſeſe Pannonios appellant. Quos Cęſar crebris prælijs tandem ad deditionem compulit. Antonius verò Armenij vlciſcendi cupidus, omnem lapidem, vt prouerbio dicitur, mouit, donec in caſtra pellectum comprehendit, & in libera cuſtodia ad ea caſtella circumduxit, vbi theſauri eius repoſiti erant, quibus potiri ſtudebat. Sed cum nihil proficeret (nam Armenij filium eius natu maximum, Artaxem, regem eius loco fecerant) eum compedibus argenteis regij honoris cauſa vinxit, ac totam Armeniam ſubegit: Artaxes verò acie victus, ad Parthos confugit.

Antonius Armenia dolo potitus, in Ægyptum abit.

Antonius legionibus in Armenia relictis, Armenium in Ægyptū cum vxore & liberis adduxit: prædáque donata Cleopatræ, Armenium cum ſuis aureis cathenis vinctum, ad eam adduxit. Illi verò nec ſupplices mulieri facti ſunt, neque eam adorarūt, ſed ſuo nomine cōpellarunt. Poſt hæc Cleopatram reginam regum appellari iuſsit, & prioris Cæſaris vxorem, filium ipſius germanū Cæſaria filium nominauit: vt Cæſarem tanquam adoptiuum & alienum criminaretur, eiq; prouincias aſsignauit. Suis verò ex Cleopatra filijs Ptolemęo & Alexandro, multa regna attribuit. Quæ dum ageret, ad Senatum ſcripſit, ſe imperio abiturum, & ſummam rerum ipſi & populo reſtituturum: non quòd ita ſentiret, ſed vt ea ſpe Cæſarem vel ab armis diſcedere cogerēt, vel non obtemperantem odiſſent. Vſque ad Artaxem progreſſus, vt Parthos oppugnaturus, pactis cum Medo factis acquieuit.

Initia & occaſiones manifeſti inter Cæſarem & Antonium.

Ita enim conuenerat, vt Medus Antonio contra Cæſarem, Antonius Medo contra Parthos præſtò eſſet: & milites inter ſe commutarunt. Ac Medus Armeniæ recens partæ nonnulla accepit, Antonius Iotapen Medi filiam, quam Alexādro filio deſponderet. Poſt hæc in Ioniam & Gręciā ad Cæſarianū bellum eſt profectus. Medus Romanorum auxilijs munitus, Parthos & Artaxen arma inferentes vicit. Sed cùm Antonius ſuos milites reuocaſſet, illius verò retinuiſſet, viciſſim victus & captus eſt. Sic & Armenia & Media perierūt. Romani verò etſi libertatem amiſerāt, nō tamen apertę monarchiæ ſubiecti ſunt, priuſquam Sexto interfecto, & ſeditioſis gentib. ſubactis, à Partho quoq; ocium fuit. Tum verò Antonio & Cæſare manifeſtè inter ſe bellū gerentib. populus haud dubia ſeruitute eſt oppreſſus.

Bellū

Belli autem causæ hæ prætendebantur. Antonius Cæsarem accusabar, quòd Lepidi & Sexti prouincias & copias sibi vendicasset, earumq; semissem postulabat: necnon eorum militum, quos ex Italia ad illum pertinente, in exercitu haberet. Cæsar illum vicissim, quòd Ægyptum priuata autoritate sibi vendicasset, & Sextũ occidisset, cui ipse vltrò pepercisset: & quòd Armenio per fraudem capro & vincto, nomini Romano ignominiæ maculá aspersisset, ac manubiarum semissem & ipse postulauit. Cleopatrá verò & susceptos ex ea liberos, & donationes eis factas, ante omnia ei obijciebat. Illud ramen in primis quærebatur, quòd Cæsarionem in familiam Cæsaris induceret. Dum ad hunc modum inuicem expostulant, arma dissimulanter parabant, donec Cn. Domitius & C. Sossius Antonianæ factionis, Coss. sunt designati. Tum verò apertè hostes facti sunt. Cùm enim Sossius Calendis mulra in Antonij laudem cum Cæsaris criminarione disseruisset: Cæsar per aliam causam vrbe excessit. Deinde reuersus, pręsidio milirum adhibito, modestè de seipso locutus, Sossium & Anronium acriter accusauit, seq; Antonium lireris prolatis iniuriarum conuicturum esse affirmauit. Consules igirur, qui nec conrradicere auderent, & racere non possent, vrbe relicta, non paucis senatoribus comitanribus, ad Antonium se contulerunt: ac vicissim alij Antonio relicto ad Cæsaré abierunt, insensi ob Octauiam repudiatam, & Cleopatræ odio. E quibus Cæsar cùm alijs Antonij arcanis cognirus, tum quale & vbi testamentũ eius esset: id acceprum publicè recitauit, facinus iniquissimum ausus, eaq; recitatione etiam addictissimos Antonio sic commouit, vr & Consulatum & omnem potestatem ei adimerenr: & eius familiaribus impunitatem & laudationes decernerent, si illum reliquissent: & Cleopatræ bellum apertè indicerent, quod ad Antonium porius spectabat, quem propter illam nihil non subiturũ norant: cui ita seruiebat, vt eam & reginá & dominam appellaret, & milites Romanos in custodia habere pateretur, quorum clypeis Cleopatræ nomen inscriprum erat. Præterea mulier vnà cum eo forum ingrediebatur, ludos vnà curabat, ius vnà dicebat, vnà equitabat. Iu vrbibus lectica ferebatur, ipse pedes cum eunuchis sequebarur. Vnà & pingebarur, & fingebatur: ac ipse quidé Bacchus & Osiris, illa Isis & Luna vocabatur. quamobrem artibus illius mente captus putabarur. Neq; verò eum solũ, sed & proceres eius eò redegit imposturis suis, vt Romanis quisque se imperaturum speraret: & in Capitolio ius dicere, vorum & iusiurandum maximum ducere ret. » Antonius verò aliquando acinacem accin- » gebar, & peregrina veste vrebatur. Quòd si illi, » Romanorum consuli & duci, crimini dabarut » peregrina vestis: nostri temporis imperatores » quis reprehensione eximat, qui à patrio vestitu » recedunr, & non interdum, sed subinde barba- » rica veste vtunrur? Hoc rerũ statu Cæsar & Antonius ad bellum se parabant, vterq; multis socijs munitus: ac multa vulgò iactabantur, & signa fiebant. Nam in sacrificio quodam simius fanum Cereris ingressus, conturbauit omnia. Multi pueri Romæ congregati, & in factionem Antonianam & Cæsarianam diuisi, nemine iubente inter sese decertarunt: & qui Antonij nomen præferebant, victi sunt. Eiusdé statua marmorea sanguine manauit. Ignis fanum Cereris & Spei absumpsit. acciderunt & alia huius generis, quorum nihil eos terruit. Antonius enim festinauit, vt eos inòpinâres in Italia opprimerer.. Sed cùm Corcyram appulisset, atq; inde in Peloponesum nauigasset, Patris hybernauit, & milires passim distribuit: Cæsar verò Brundusio soluens tempestate fatigatus recessit. Vere incipiente Antonius se non commouit. nam eius classiarij ex diuersis gentibus collecti, cùm procul ab eo hybernarent: neq; sese exercebant, & morbo ac transfugijs minuebantur. Agrippa quoq; Methone impetu capta, nauium onerariarum appulsus obseruando, & in alijs arque alijs Græciæ locis excensus faciendo, admodũ eum perturbabat. Cæsar verò omnes milites, omnes senatores, omnes equites, quorum aliqua erat autoritas, Brundusij conuenire iussit: alios, vt aliquid adiutarent: alios, ne seorsim rebus nouis studerent: vtq; ostenderet, se maximę præstantissimæq; partis Romanorum consensu niti. cnm ijsq; Ionio transmisso, & Corcyra, quá præsidiarij reliquerant, capra, in portu Glyce appulit, qui à dulcedine fluuij in eum influentis nomen haber, inde Actium nauigauit. Cùm nemo contrà classem educeret, neq; quicquam vel ad pugnã, vel ad deditionem hostes prouocanti responderent: eum occupauit locũ, in quo nunc est Nicopolis, ibiq; circa Actium terra marique stationes habuit. Nam ipsum Actium Antoniani præoccupatum turribus vtrinq; munieranr. Antonius aduentu Cæsaris cognito, cum suis Actium properauit: sed non statim pugnauit, quamuis à Cęsare modis omnibus lacesseretur: tumultuarijs tamen pugnis per dies complures certauit, donec conduxisset suos exercitus. At Cæsar in Græciam & Macedoniá misit copias, vr Antonium vel inuirũ illuc pertraheret. Agrippa subito accessu Leucade & nauibus illius loci potitus est, Patras cepir, Corinthum ad deditionem compulit. Titus Marcus & Taurus Srratilius, equiratum Antonij subita excursione ceperunt, & Philadelphum Paphlagoniæ regem in suas partes traduxerunt. Cn. item Domitius & alij ad Cæsarem se contulerunt. Verirus igitur Antonius, ne ij quos in Macedoniá & Traciam misisser, idem facerent, ad eos properauit. Interea conflictus quidá mari factus est: & Cæsariani, pauci numero, ab Antonianis principiò pulsi. Sed fortuirò Agrippæ superuentu, qui toti Cæsarianæ classi præerat, factum est, vt illi non modò nullum victoriæ fructum caperent, sed etiam interirent. Qua de causa reuersus Antonius, equestri certamine cum primis Cæsaris excubijs congressus, succubuit. Et quia cómeatus penuria laborare incipiebat, concilio indicto deliberault, an manendũ, & Marris alea periclitanda: an verò aliò abeundum, & bellũ ducendum

Cæsar senatum & populum contra Antonium concitat, eius testaméto recitato.

Prodigia Actiacum bellũ antegressa.

Actiaci belli apparatus.

cendum esset. Alijs aliud censentibus, Cleopatræ senrētia vicit, vt opportunissimis locis præsidia imponerentut, cæteri secum in Ægyptum nauigatent. Id autem consilij cepir, tum quòd prodigijs quibusdam terrebatur, tum quia exercitus desperationem & morbum timebat: Antonio quoq; terrorem incussit. Sed quia neque clàm, neq; etiam apertè tanquam fugientes abire volebant, ne socijs tetrorē incuterent, sed tanquam ad pugnam parati nauibus optimis delectis, & quia morbo & ttansfugijs temigum imminutus erat numerus, reliquis ctematis, & noctu preciosissimis quibusq; rebus clàm illatis, ad nauigandum se instiuxerunt. Antonius milites pro concione ad pugnam incitauit, atq; ita primotes omnes familiarium suorum in naues imposuit, ne quid noui moliren tur: vt Dellius & alij transfugæ fecerant. Quàm plurimos etiam funditores, sagittarios & armatos imposuit. Tritemes enim paucas habebat, cæteræ quadritemes & deciremes erant. Cæsat eorū instructione visa, contta se parabat, sed eorum cōsilio tum ex alijs tum ex Dellio cognito, exercitū conuocauit: quem dum ad pugnam co hortatur, ingēti imbti & turbine in classem Antonij illato, resumpta fiducia, eorū abitū obsetuauit. Cumq; Antoniani in ptocinctu starēt, nec tamen ptodirent: in animo habuit, eos vel stantes aggredi, vel repellete. Sed quia neq; ptodibant, neq; se conuettebant, sed loco non mutato aciem cōdensabant, aliqoantulum moratus est: deinde cōgressi pugnauerūt. Cùm diu ęquo Marte & ancipiti victoria dimicaretur: Cleopatræ LX. naues. signo ab eo dato, velis ad discessum elatis pelago se cōmiserunt. Antonius verò abeuntē Cleopatræ nauē conspicatus, in quinqueremem transcēdit: oblitusq; rerū omnium, eam persequitut, quæ ipsum perdiderat, & amplius perditura erat. Illa verò agnitis naois insignibus, substitit. Ita in illius nauem teceptus, & solus in protā progressus, sedit tacitus, triduoq; sic exacto, cum Tęnarum venisset, à familiarium mulierū cœtu ad concœnationem & ad cō cubitū est inuitatus. Eius verò classis post discessum ipsius cùm ad hotam vsq; decimā restitisset, iussu Cæsaris igni iniecto partim cremata est, partim capta. Dicuntur circitet CCC. naues esse captæ. Hic naualis pugnæ fuit exitus, IIII. nonas Septemb. ac tum Cæsar solus rerū omniō potiti cœpit, vt ab eo tempore imperiō eius numerari incipiat. In castrorū loco vrbem Nicopolim à victoria nomine indito condidit, & statuas æreas hominis & asini collocauit. Fertur enim noctutno tempore, pridie eius diei quo nauale prælīū commissum est, tabernaculo ad naues contemplandas egressus in hominē agasonem incidisse, qui togatus quis esset? responderit, sibi Fortunati esse nomē, asino Victotini. Eæ statuæ pòst Byzantium translatæ, in equestri theatro steterunt. Pedestres autē & equesttes Antonij copiæ cùm VII. post illius fugam dies permansissent, deniq; ad victorem transiuerunt. Qoidam vetò, ex Romanis potissimùm, ad Antoniū, socij domum abierunt. Cæsar in Italiā properans, veritus ne quis in ea motus existeret, Brundusium cùm venisset, non amplius est ptogressus. nam ibi eū & senatus & ordo equester, & plebis maxima pats conuenetunt. Vbi tebus quibusdā ex sententia confectis, iterum in Græciā discessit, & nauibus pet Isthmū Peloponensem ob tempestatem traductis, celeriter in Asiā transijt. At Cleopatta Ægyptū occupare contendit, ne qui tes nouas molirentut metuens. quo cùm venisset, vndiq; pecuniā & copias coegit. Antonius in Lybiam nauigauit. Cùm autem is quoq; exercitus, quem ibi habebat, defecisset, sibi manus afferre voluit: sed ab amicis ptohibitus, Alexandriam venit. Ibi ad pugnam se instruētes, tamen legatos de pacis conditionibus ad Cæsarē miserunt. Cleopatra verò, clàm Antonio, familiaribus eius pecunias, ipsi Cæsari aureū sceptrum, eiusdem materiæ cotonā, & sellam regiam misit, tanquam vnà cum his imperiū etiam ei traderet. Cæsar muneribus boni omnis causa acceptis, Antonio nihil respondit: Cleopatræ nunciari iussit, si Antonium vel occidisset, vel eiecisset, se impunitatem ei daturū, & regnum inuiolatum relicturum. Interea ædificatas Cleopatræ in sinu Arabico naues, Arabes cremauerunt, auxilia populi Dynastæq; omnes negauerunt. Acceptoq; Cæsaris responso, denuò legatos miserunt: Cleopatta magnam pecuniam pollicens, Antonius cognationis & amicitiæ eum cōmonefaciens, seq; sibi manus allaturum affirmans, si suos interitus Cleopatrę salutem allaturus esset. Cæsar verò ne tum quidem Antonio quicquam tespondit, Cleopattę verò multa & comminatus & pollicitus est: & quia metuebat, ne mulier ingentem pecuniā, quam in monumentum in regia paratū intulerat, aboletet (minata enim erat, nisi votorū compos fieret, eam se vnà secum crematurā) Thytsum libertū ad eam misit, qui præter alia humanitatis plena, illud etiā ei diceret, Cæsarem amore illius esse captū. Sic Pelusio potitus est, quasi vrbem vi expugnasset, cùm reuera prodita esset à Cleopatra Nam cùm se ab illo amari audisset, atq; eius desiderio tenetetut, statim ei Pelusium dedidit. Antonius igitur absens, Pelusij occupatione cognita, in reditu ante Alexandriam equitatū Cæsaris itinete fatigatum vicit. Inde receptis animis, & eo fretus, quòd literas sagittis appensas in castra Cæsaris eiaculatus esset, quibus magnam pecuniam militibus pollicebatur: etiam pedites aggressus, & victus, spe in classem collata, ita se parauit, quasi aut mari pugnaturus, aut in Hispaniam abiturus. Eo Cleopatra cognito, curauit vt naues ad Cęsarem transirent. ipsa monumentum tepentè cum duabus ancillis & vno eunucho subijt, quasi Antoniū timetet, qui se ab ipsa prodi putaret. & ianua diligenter clausa, ad illū misit, qui ei nūciatent, ipsam esse mortuā. Quod cùm crederet Antonius, se à quodam occidi iussit. Vt verò illo stricto gladio semetipsum intetfecit: Rectè vetò, inquit, Eros (id enim homini etat nomen, quod Latinis Amorem siue Cupidinem significat) quid sit agendū me doces illatoq; in ventrem ictu, non statim letifero, lectulo

Cleopatræ et Antonij fuga.

Actiaca victoria Monarchiæ Cæsaris initium.

Eutychus. Nicon.

Antonij et Cleopatræ in Aegypto acta cum Cæsare.

Antonij interitus.

incubuit. Tumultu orto, Cleopatra fores non aperuit, sed supernè prospectãs (necdum enim tectum absolutum erat) eo facinore cognito, illum in monumẽtum inferri iussit: qui cùm eam viuere cognouisset, vt ad eam portaretur, orauit. Cùm allatus esset, cathenis & funibus ab ea & ambabus ancillis attrahebatur. Quem vbi cruentatum & moribundũ accepit, vestes suas scidit, & pectus manibus planxit, ac se lacerauit. At ille vino postulato, haustoq́; nonnulla cum muliere collocutus, expirauit. Cæsar Antonij morte nunciata, illachrymauit: & literas eius amicis recitans, seipsum dãnauit, quòd illi æqua & iusta postulanti, arrogãter & superbè responsum negasset. Proculeium autẽ ad Cleopatram capiendam, & in vita retinendam misit: quòd magnæ sibi gloriæ fore putabat, si eam in triumpho duceret. Illa verò intra fores fortiter clausas stans, cum eo collocuta. Cæsar cognito loco in quo esset, Gallum misit qui cum ea ageret. Quo de industria sermonem ad fores trahente, Proculeius cum duobus ministris scala per fenestrã clàm scãdit. Cùm verò altera ex vnà inclusis mulieribus exclamasset, Misera Cleopatra viua caperis: pugione quo accincta erat, se ferire instituit. Sed Proculeius celeriter accurrit, eáq; continuit: ereptoq́; pugione, inquisiuit, ne quod venenum occultaret. Cæsar Epaphrodito liberto mandauit, vt eam omni diligentia viuentem asseruaret, atq; ipse vrbem ingressus est. Antonio à Cleopatra magnifico & regio apparatu tumulato, cum febre laboraret (nam pectus eius exulceratum erat & inflammatũ) inedia sibi necem consciscere instituit. Quo Cæsar animaduerso, minis & terrore de liberis iniecto, eã veluti machinis admotis expugnauit, vt cibũ & curationem admitteret, ac paulò pòst ipse ad eam alloquendam venit. Illa verò in tenui stragulo instar pauperculæ decumbens, exilijt: & cùm ad eius genua prouoluta, recũbere iussa esset, eum voce tremula & oculis fletu confectis asidentẽ perinde orauit, ac si vitæ cupidissima esset, postremò pecuniæ descriptionẽ ei obtulit. Cæsar eam „ vitæ cupidam esse ratus, gauisus est: ac se omni „ spe illam splendidius tractaturũ pollicendo decepisse putans, ipse magis est deceptus. Cùm enim illa cognouisset eum terra per Syriam iturum, ipsam verò post triduum Romã missurum: orauit, vt Antonio parentare liceret. quo permisso, ad monumentum perlata, magno luctu edito, loculoq́; coronis & inferijs ornato, balneum sibi parari iussit. Dum lota accumbit, splendidéq; prandet: quidã ex agro vas plenũ ficubus portans, à custodibus quid ferret rogatus, ostendit ficubus ingredi iussus est. Post prandiũ Cleopatra literas obsignatas Cæsari misit. quib. orabat, vt cũ Antonio sepeliretur. Vnde ille statim intellexit, quid actũ esset, acrem explorari iussit. Qui missi erãt, cùm ꝓperè accurrissent, mortuam eam in aureo lecto regaliter ornatã inuenerunt, altera eius ancilla Irade ad pedes illius expirante, altera Charmonio ex grauedine capitis iam labascente, & diadema Cleopatræ exornante. Cui cùm quidam dixisset, Pulchra verò ista sunt Charmoniũ? illa, Pulcherrima, inquit, & decora tot regibus oriũdæ. His dictis, & ipsa iuxta lectũ exanimis concidit. Fertur autẽ Cleopatra morsu aspidis serpentis perijsse, vnà cum ficubus allata: alij in hydria asseruatam tradunt aspidem, & colu aurea lacessitã & irritatã eius brachium mordicus arripuisse. Dicitur & venenum in cultello cauo habuisse, quẽ capillo occultauerit. Dion autẽ refert, acum qua capillum discriminaret, veneno inunctam fuisse: cuius veneni ea vis esset, vt cùm sanguinem attigisset, celerrimè & minima cum molestia exitium afferret. Vtcunq; sit, illa perijt. veritas ignoratur: nisi quòd in eius brachio duæ vibices tenues & obscuræ apparuerunt, in corpore nulla veneni indicia sunt animaduersa. neq; serpens ipse repertus est. nisi quòd nonnulli dixerũt, se tractus illius quosdam iuxta mare, quo cõclaue aspectabat, & fenestræ erant, cõspexisse. Cæterùm coniectura fuit, eã aspidis morsu perijsse, quòd multa lethalia venena pridem collegerat, eaq́; damnaris capitis proponebat. quorum alia mortem celerem cum magno cruciatu afferent, alia mitiora tardiorem. solum autem morsum aspidis obseruarat, veternum soporiferum cum molli sudore citra conuulsionẽ inducere, & sensibus hebetatis leuiter extinguere. Cæsar eius interitu audito obstupuit, & cadaueri remedia & Psyllos adhibuit. Psylli autem viri sunt (nulla enim mulier ea vi prædita est) qui quoduis venenum cuiusuis serpentis, priusquam is qui morsus aut vulneratus est, moritur, exugendo, nec ipsi læduntur, & venenis infecto salutem afferunt. Propagantur alij ex alijs, & fœtus explorant, vel in serpentes coniectos, vel eorum fascijs serpentibus iniectis: qui nec puerum lędunt, & vestibus illius recti torpescunt. Cæsar igitur Cleopatræ obitu doluit, generosam eius indolem admiratus, eamq́; magnificè regaliterq́; cum Antonio sepeliri iussit. Sunt & ancillæ iussu illius honorificam sepulturam assecutæ. obijt Cleopatra annos vnde XL. nata è quibus II. & XX. regnauit, amplius XIIII. cum Antonio imperauit. Antonium verò alij III. alij VI. & L. vixisse annos tradunt. Eius ex Fuluia filium Antyllum, & Cleopatræ filium Cæsarionẽ, Cæsar interfecit. Cleopatra atq; Antonio ad hunc modum sublatis, Alexandri regis corpus vidit & attrectauit. Ptolemæorũ etiam Alexandrinis ostendere volentibus, recusauit: se enim regem videre cupiuisse, non cadauera neq; Apidem auidè voluit: quòd deos, non boues adorare consueuisset. Ægyptũ tributariam fecit, & pecuniam omnem, quã ibi maximam reperit, secum auexit. Rebus in Ægypto suo arbitratu ordinatis, per Syriã in Asiam abijt, ibiq́; hybernauit. Romani verò & tum, & prius etiam, Actiacam victoriam adepto plurimos honores decreuer[un]t. Sub æstatem in Græciam & Italiam traiecit. Eo Romã ingresso, populus sacrificauit, & consul bouem immolauit: quod nulli prius acciderat. Triumphum per triduum egit, pompæ omnes illustres fuerũt: tantumq́; manubiarum adfuit, vt ijs omnibus sufficerent. Est & Cleopatræ statua in lecto tradu-

Cleopatræ interitus.

Cõtrouersia de genere mortis Cleopatræ.

Psylli.

Cæsaris Ægypto subacta triumphus.

ſta,eius brachio aſpide inhærente. Inter alios
captiuos.eius quoque liberi: Alexander,qui &
Sol:& Cleopatra,quę Luna dicebatur, in trium
pho ducti ſunt. Poſt omnia Cæſar inuectus,ſpe-
ctacula per multos dies edidit.Sub hæc tempo-
ra M. Craſſus in Macedoniã,Thraciam & Græ-
ciam miſſus, & cum multis gentibus bella ge-
rens,alias vicit, alias in deditione accepit. Eæ
gentes olim Myſi & Getæ vocabantur, omnem
eum tractum qui intra Hæmum & Iſtrum eſt,
incolentes.Progreſſu temporis autem,quędam
earum alijs nominibus ſunt appellatæ. Deinde
omnia ea quæ Sauus fluuius in Iſtrum influens,
ſupra Dalmatiam, Macedoniam & Thraciam à
Pannonia diſterminat,Myſiæ appellationẽ ſub-
ierũt.Inter eos,præter alias multas gentes ſunt
Triballi & Dardanij.Hęc igitur Romani ſub re-
gibus ac in libera republica,& à potentibus op-
preſſa,annis xxv. & dcc. & geſſerunt,& pertu-
lerunt.Deinceps haud dubiè ſub vnius poteſta
tem reciderunt. Nam cùm Cæſar in animo ha-
beret,armis poſitis, imperium Senatui popu-
loq́; reſtituere, idq́; conſilium Agrippæ & Me-
cœnati, quibus arcana ſua credebat, aperuiſſet:
Agrippa deponendæ poteſtatis autor ei fuit,
Mecœnas contrarium omninò ſuaſit.Nam cùm
longo iam tempore rerum potitus eſſet,aut po-
teſtatem ei retinendã,aut ea poſita pereundum
eſſe affirmabat: quòd qui ſemel imperarint, tu-
tò vitam priuatam agere nullo modo poſſent.
„ longaq́; oratione monuit, quibus rationibus
„ tuto & iuſtè,atq; etiam citra ciuium moleſtiam
„ imperare poſſet,hac addita clauſula: Si ea, quæ
„ alio imperante tibi fieri velles, ipſe vltrò feceris
alijs, neq; peccabis quicquam, & omnia felici-
ter adminiſtrabis, & ſuauiſsimè nulloq́; cum
periculo ætatem degesa. His conſilijs auditis,
vtroq; probato & collaudato, Mecœnatis ſen-
tentiam eſt ſecutus: & monarchia non depoſi-
ta,cognomentum Imperatoris ſibi aſciuit,non
illud quod antiquitùs ob victoriam tribui ſole-
bat,ſed id quo regia poteſtas ſignificabatur.An-
no ſequenti ſextùm conſul factus,Agrippa col-
lega,quem inſigni honore proſequebatur, de-
ſponſa etiam ſorore Octauia, & princeps ſena-
tus cognominatus eſt, vt in liberrima ciuitate
receptum fuerat.In honorem Romæ & ciuium
tùm alia fecit, tum multos ad egeſtatem reda-
ctos liberaliter donauit: tum veteres tabulas
eorum qui in ęrarios relati fuerant.exuſsit:tum
quæ ſub Antonio & Lepido per iniuriam acta
fuerant, vno decreto aboleuit omnia. Quas ob
res cum laudibus in cœlum efferretur, maioris
etiam honoris deſiderio imperium à volenti-
bus accipere deſiderauit,ac ne inuitis impera-
re videretur,ſubornatis intimis ſuis, ſeptimùm
conſul in curia deprecatus eſt imperiũ: & ſum-
ma rerum optimatibus demandata, eos roga-
uit,vt æquo animo ſe priuatam vitam agere pa-
terentur. At ſenatores eius ſententiam partim
ſcientes, partim ſuſpicantes, alij arguere nole-
bant,alij timebant. Cùm igitur ei credere alij
fingerent,alij neceſſe haberent, imperium reti-
nere coactus eſt ſcilicet. Quo ad hunc modum
à Senatu populoq́; firmato, omnem Reipub.cu-
ram in ſe ſuſcepit.Prouincias infirmiores,vt pa-
catas & imbelles,attribuit ſenatui:firmiores,vt
periculoſas & parum tutas, ipſe retinuit. Ideò „
pertinebat,vt ſenatus pulcherrimis imperij par „
tibus frui,ipſe labores ſuſtinere videretur: cùm „
id eius conſilium eſſet, vt illi inermes & imbel- „
les eſſent,ipſe arma teneret,& milites aleret. Ac
ne quid regium præ ſe ferret, in prouincias ſibi
attributas imperiũ ad decenniũ accepit, quan-
tempore ſe illas pacaturum pollicebatur. Sed
ea nimirum verba erant.Finito enim decennio,
quinquennium:deinde alterũ quinquennium,
poſt decennium: mox alia quinquennia ei de-
creta ſunt,vt decenniorũ ſucceſsione per omnẽ
ætatem ſolus rerum potiretur. Vnde factum eſt,
vt imperatores qui illũ ſecuti ſunt, cùm in om-
nem ætatem crearentur,tamen decimũ quenq;
annum feſtum agerent, imperium quaſi reno-
uantes.Tum præter multos alios honores,etiã
Auguſtus eſt cognominatus. Nam cùm Romu-
lus dici cuperet,& tamen ſuſpicionẽ regni con-
cupiti vitaret (Romani enim cùm ipſum regnũ
paterentur,nomen regni auerſabantur) ea qui-
dem appellatione abſtinuit: Auguſtum autem
ſe appellari noluit, vt humana conditione ma-
iorem.ſic enim ſanctiſsima quæq; & ſummę ve-
nerationis.dicuntur. Imperatorũ domicilium
Palatium vocatur,quòd in monte Palatino Cæ-
ſar,vt & Fauſtulus Romuli nutricius,habitabat,
ibiq́; prætorium habebat. Quamobrem etſi Im-
perator alibi diuerterit, tamen eius hoſpitium
id nomen obtinet.Omnis autem poteſtas,quæ
Coſs.tribunorum plebis,cenſorum,cæterorum
deniq; omnium olim fuerat,in Imperatores eſt
translata.atq; illud etiam eis datum, vt legibus
ſoluti eſſent,nec vllo pręſcripto tenerẽtur.Quo
die Cæſar Auguſtus cognominatus eſt, noctu
magnum prodigiũ extitit. Tiberis enim omnia
Romanæ vrbis plana loca ſic inundauit,vt naui-
garentur.Quo vates portendi affirmarunt, fore
vt vrbem amplificaret,& totam in poteſtate ſua
haberet. Is verò cùm alia ad imperiũ pertinen-
tia,vt qui volentibus imperaret, alacrius admi-
niſtrauit: tum leges ſanxit,nec tamẽ ſuapte au-
toritate omnes,ſed quaſdam ad populũ tulit,vt
quæ diſplicerent,ea corrigeret:hortans omnes,
vt ſi quid melius ſcirent, monerent. Conſules
item & è cæteris magiſtratibus ſingulos,& è ſe-
natorum numero xv. ad ſemeſtre in conſilium
adhibuit, vt per eos omnibus ea cõmunicaret,
quæ deliberanda eſſent, interdũ etiam ius cum
eis dixit Nam Senatus etiam per ſe ſuffragia fe-
rebat:legatis quoq; & caduceatoribus reſpon-
dit. Populus quamuis ad Comitia conueniret,
nihil tam gerebatur, quod illi diſpliceret. Ma-
giſtratus partim ipſe deſignauit,partim arbitrio
populi deſignandos permiſit:in id intentus, ne
inepti,néue per ambitum & largitiones aliqui
crearentur, gentes quaſdam per ſemetipſum,
partim per alios Romano imperio ſubiecit. At
Ægypti prætor Ælius Gallus expeditione in
Arabiam felicem ſuſcepta, etſi ei reſiſtebat ne-
mo,non tamen citra ærumnam eſt progreſſus.

Myſi & Getæ à M. Craſſo ſubacti.

Cæſar Mecœnate autore imperium retinet, atq; à S.P.Q.R. retinere cogitur ſcilicet.

Imperatorius cognomentum.

Decennij celebritas.

Auguſti cognomentũ, & adminiſtrandi imperij ratio.

Poteſtas imperatoris.

Exũdatio Tiberis.

Nam & ſolitudine, & ſolis ardore,& aqua inſalubri milites grauiter ſunt afflicti, vt maxima pars exercitus ex morbo quo capita exiccabantur,interiret.Is multos ſtatim perimebat. Si qui verò euadebant, in eorum pedes, toto reliquo corpore incolumi,deſidebat,eoſq; vexabat:nec vllum erat remediũ aliud,niſi vt oleo vino temperato inungerentur. Id verò perpaucis ſuppetebat. nam ea regio neutrũ gignit, neq; illi magnam copiã præpararãt.In ea Iane Barbari quoq; receptis locis quæ amiſerant, eorum reliquias regione expulerunt.

Auguſti morbus.

Auguſtus verò vndecimo conſulatu ſine vlla ſpe ſalutis ægrotans,vt moriturus teſtamentum fecit,nec imperij ſucceſſore vllo relicto. libellum in quo legiones & publicos reditus perſcripſerat,Piſoni tradidit, Agrippæ annulũ porrexit.

Anto. Muſa medicus

Sed ab Antonio Muſa lotionibus & potionibus frigidis eſt recreatus. qua de cauſa medicus & ab illo & à Senatu pecuniã, & ius aurei annuli, quamuis libertinus, accepit: immunitate & ipſi & medicis omnib. & tum & in poſterum data. Ita conſeruatus, teſtamentum in concilium illatum recitari iuſsit, vt oſtenderet, ſe nullum ſucceſſorem ſcripſiſſe: ſed id à nemine lectum eſt. Anno ſequenti cum peſte & fame per totam Italiã laboraretur, Romani opinantes non aliam eorum malorum eſſe cauſam, quàm quòd Auguſtus tum quoque conſul non creatus eſſet,Dictatorem eum dicere voluerunt: & Senatum in curia concluſum hoc decernere coegerunt, eumq; orarunt, vt & dictatorem & rei frumentariæ procuratorem ſe dici pateretur. Is verò annonæ curationem ſuſcepit,dictaturam repudiauit: & cùm neq; diſſuadendo,neq; rogando quicquam proficeret,

„ veſtem ſuam lacerauit,rectè prudenterq; vitato

„ inuiſo & odioſo nomine,cùm dignitatẽ & po-

„ teſtatem dictatura ſuperiorem obtineret.

Quidam,qui inſidias ei compararant, indicta cauſa exilio mulctati, nec multò pòſt vnà cum coniuratis interfecti ſunt.

Agrippa præfectus vrbis & Iuliæ nuptiæ.

Deinde cùm in Sicilia abeſſet,in comitijs conſularibus ſeditio orta eſt: vt vel eo perſpicuum eſſet,Romanos libera repub. incolumes eſſe non poſſe. Ita enim tumultuati ſunt,ita turbarũt omnia, vt Auguſtus à prudentioribus accerſeretur. Id iniquo ferens animo cùm neq; Romæ ſemper vacare poſſet,neq; vrbem ſine magiſtratu relinquere auderet: de aliquo,cui ſummam rerum mandaret, deligendo deliberauit. Quã ad rem cum aptiſsimè Agrippa videretur, & quo maiori eſſet autòritate,dignitatem illius augere vellet:eum coegit,relicta vxore,Iuliam filiam ducere, ac ſtatim Romã & ad nuptias contrahendas, & ad magiſtratũ ineundum

Auguſtus prouincias ordinat.

(cùm alijs de cauſis, tum quòd Mecœnas dixerat,eum tantum eſſe factũ ab ipſo Cæſare, vt aut generum deligi, aut occidi oporteret) ablegauit. Agrippa igitur rem Romanam fluctuantem compoſuit, Auguſtus Sicilia ordinata in Græciam traiecit:qua cõſtituta,Samum nauigauit. ibiq; hyeme exacta, verno tempore in Aſiam profectus,cùm eam prouinciam & Bythiniam ordinaſſet, Cyzicenos in ſeruitutẽ redegit, quòd Romanos ciues flagris cæſos occiderant.Eodem modo Tyrios & Sydonios,cùm in Syriam veniſſet, tractauit.

C. Agrippæ et Iuliæ filius.

Interea Iulia Caium peperit:Auguſtus,vbi certos homines prouincijs præfecit, denuò Sami hybernauit, ibiq; multis negocijs & plurimis legationibus audiendis occupatus fuit.

Indi.

Tigrides.

Tum Indi amicitiam cum eo fecerunt,tigridibus dono datis:quas Romani tum primùm viderunt. Romæ autem denuò tumultuatum eſt ob comitia conſularia, & cædes factæ.Quo cognito Cæſar,quia nullum mali finem fore prouidebat,Romam properè contendit, & ipſe conſulem deſignauit. & quia ſe omnes vt procederent obuiam parabant,noctu ingreſſus eſt.atq; id tam in egreſſu quàm ingreſſu vrbis ſæpius fecit,ne cuiquã eſſet grauis. Deinde precibus ab eo impetratum eſt, vt morum magiſtrum & cenſorem in quinquennium ſe creari pateretur: conſularem verò dignitatem in omnem ætatem accepit.Cùm quidam ob inſidias,quas & ipſi & Agrippæ feciſſent, accuſati eſſent,alios quoſdã ſupplicio affecit: Lepidum autem cùm alijs de cauſis, tum ob inſidias à filio illius ſibi factas inuiſum,nõ occidit,ſed aliàs aliter ludibrio & contemptui habuit.

Leges de matrimonijs.

Præter leges alias,illã quoq; tulit, vt qui in comitijs ſuffragia corrupiſſent, magiſtratibus quinquennium excluderentur. Vitæ cœlibi tam virorum quàm mulierum pœnas, coniugio & procreationi liberũm præmia propoſuit.& quia plures erant patricij mares quàm fœmellæ, permiſit etiam libertinas ducere ſi qui vellent, ſenatoribus exceptis, eorumq; progeniem legitimam eſſe iuſsit.Iam quia nonnulli infantibus ſibi deſponſis,cùm fraudẽ legi facerent, præmijs coniugum fruebantur: ſanxit,ne qua ſponſalia rata eſſent,niſi poſt biennium nuptię celebrarentur: hoc eſt,vt puellæ non minores x. annis deſponderentur,quarũ annus ætatis duodecimus maturus coniugio habebatur.

Caius & Lucius Agrippæ filij ab Auguſto adoptantur.

Agrippa filium alterum ex Iulia ſuſcepit,Luciũ, quem vnà cũ Caio Auguſtus adoptatos ſtatim imperij ſucceſſores deſignauit,vt minus inſidijs appeterentur. Cùm aliquãdo Pollionis,hominis locupletis,ſed ſæui & crudelis,conuiua eſſet, & is pincernam ob calicem cryſtallinũ fractũ murænis, quas in piſcinis alebat ad deuorandos homines aſſuefactas,obijci iuſsiſſet (id enim ſupplicium ſeruis, quos occidebat,conſtituerat) pœnam pincernæ Cæſar deprecatus eſt.

Pollionis cryſtallina.

cùm nihil impetraſſet,Pollionem etiam alia eiuſdem materiæ pocula,& ſi qua præterea precioſa haberet, vt eis vteretur, afferri iuſsit,allata cõfregit: Ne ꝑpterea,inquit, homines occidantur. Sic Pollio propter multitudinẽ confractorũ ab Auguſto calicum, vnius oblitus,cùm pincernam punire non poſſet, vel inuitus homini pepercit.

Agrippæ obitus & elogium.

Agrippa in Campania ex morbo defuncto,Cæſar eò profectus,corpus eius Romam aduexit.eoq; in forum allato, orationem recitauit: factoque magnifico funere oſſa in ſuum monumentum intulit. Agrippæ mors publicum Romanis luctum attulit. Nam cùm cætera vir ſuę ætatis optimus fuit,tum Auguſti amicitia ad ipſius & Reipublicę vtilitatem vſus eſt, ſuamque prudentiam & fortitudinem

omnem

„ omnem in res Cæsari vtilissimas contulit, omni „ potentia & honore, quibus ab illo ornatus erat, „ ad beneficentiam conuersa. Quare nec Augusto „ grauis, nec cęteris inuidiosus fuit. Eo defuncto, „ cùm rerum gerendarum socio carere nō posset, *Tiberius Agrippæ succedit.* Tiberium vel inuitus asciuit (nam Agrippæ filij, nepotes ipsius, pueri adhuc erāt) ereptaq; vxore, Agrippæ ex alia coniuge filia, Iuliam ei despondit. Deinde per eū, & Drusum, & Lucium Pisonem, multas nationes subegit. Pecunia à senatu & populo ad eius imagines faciendas collata: sui nullam imaginem erexit, Sed publicæ *Statuæ Salutis Concordiæ, Pacis.* Salutis, Concordiæ & pacis statuas fecit. Primo anni die eum adibant homines, atq; alij plus, alij minus offerebant: quibus ipse duplum ant amplius reddebat, non senatoribus duntaxat, *Strenæ Calend. Ianuarij.* sed alijs etiam. Octauiam sororem tum mortuam publicè proposuit, & funebrem de ea orationem habuit. Drusus & senatus vestes lugubres induerunt, vt in luctu publico. *Octauiæ obitus.* Anno sequenti Drusus consul factus, gentibus quibusdam bellum intulit: & cum nonnullis subactis *Drusi spectrum & obitus.* vlterius progredi statuisset, mulier ei natura humana maior obuia, dicere visa est: Quónam properas Druse insatiabilis? Non in fatis est, vt ista omnia videas. Verùm abito: iam enim & vitæ & operum tibi finis instat. Inde rediens in morbum incidit, ex quo decessit. Eius morbo imperator audito, Tiberium festinātèr ad eum misit: qui & ægrotantē illum vidit, & mortuum Romam aduectum in foro proposuit, atq; in defuncti laudē & Augustus & Tiberius orationes *Augusti moderatio.* habuerunt. Inde ad leges ferendas conuersus, eas senatoribus legēdas dedit, vt si quid vel improbarent, vel melius nossent, dicerent. Adeò enim popularem se præbebat, vt cum ex cōmilitonibus quidam eum aduocatum orasset, ipse verò propter occupationes amicū suo loco misisset, idq; ille molestè ferens, dixisset: At ego, quoties tibi auxilio fuit opus, nō alium pro me misi, sed ipse pro te discrimen adij: in forum venit, & ipse ei patrocinatus est. Cùm quidam, vt per ambitū & corruptelas magistratus adepti, arguerentur: rem neq; explorauit, & dissimulauit, quòd ea de causa neq; mulctare quenquam, neq; conuictis veniam dare volebat. Principatum, etsi depositurum præ se ferebat: tamen altero decennio elapso, inuitus scilicet, denuò suscepit, vt Gallis bellum inferret. Cæterùm ipse *Tiberius imperator designatur.* domi mansit, & Tiberium contra illos misit: reuersum, Imperatorem declarauit, & consulem fecit, & triumpho ornauit. Mensem Sextilem de suo nomine Augustum appellauit: *Sextilis Augustus.* Mecœnatis obitum ægrè tulit, qui cùm alijs in rebus ei *Mecœnatis obitus & laudes.* fuit vtilis, tum ira efferuescentem placare solitus, & ad moderationem traducere. Cuius illud argumentum est. Cùm aliquando pro tribunali multos capitis cōdemnasset, Mecœnas per turbam populi ad eum penetrare frustra conatus, chartulæ inscripsit, SVRGE CARNIFEX: eamq; in gremium eius coniecit. qua lecta, surrexit Cæsar, & sententias abrogauit, quas tum pronunciarat. Nam se ab amicis castigari, adeò non ægrè ferebat, vt gauderet. Mecœnatis porrò virtutem illud declarat maximè, quòd cum cupiditatibus Augusti refragaretur, nihilominus ei charus erat, & cæteris omnibus placebat. & quamuis tanta eius esset autoritas, vt multis honores & magistratus largiretur, ipse in ordine equestri omnem ætatem æquo animo exegit. Augustus cum Caium & Lucium nepotes, eosdemq; filios adoptiuos, nō suos imitari mores videret (nec enim luxuriosius duntaxat, sed ferocius etiam se gerebant) eosq; vt priuatos, modestiores reddere statuisset: tribunitiam potestatem in quinquennium Tiberio decreuit, & Armeniam post Tigranis obitum alienatam at- *Armenia Tiberio et tribunatus datur.* tribuit. Verùm ea re nihil profecit. nam & pueri cùm se negligi putarent, ei succensebant: & Tiberius illorum iram veritus, in Armeniam non abijt, sed Rhodum est profectus. Augustus verò *C. & Lucius principes iuuentutis.* anno sequenti duodecimùm consul, Caium toga virili data in curiam adductū, principem iuuentutis designauit, & præfectū tribus esse iussit, annoq; post Lucio eius fratri eosdem honores dedit. Populo congregato, & quædam corrigi postulante, ea de causa tribunis ad Augustum missis, ipse venit: & quæ petebāt, vnà cum eis considerauit. qua re omnes sunt delectati. Iuliam filiam, lasciuiam eius ægerrimè ferens, in *Iuliæ relegatio.* insulam relegauit: cum eaq; mater Scribonia vltrò in exilium abijt. Ex amatoribus eius Iulium Antonium, & alios claros viros vt regnum affectantes interfecit, cæteros in insulas relegauit. Cùm Armenij defecissent, & à Parthis iuuarentur: ea re dolens, quid ageret, ambigebat. Nec enim ipse propter senectutem bellū gerere poterat: & Tiberius, vt dictum est, iam secesserat, nec alium ex potentioribus mittere audebat. Caius verò & Lucius adolescētes, & rerum im- *Caij et Lucij obitus.* periti erant. Verùm vrgente necessitate, Caium delegit, potestate proconsulari & vxore data, vt ea quoq; re dignitas eius augeretur, & consiliarijs adiunctis. Is iter ingressus, ab omnibus vt Imperatoris nepos, ac potius filius, honorificè exceptus est. Tiberius etiam Chium traiecit, & adolescentem coluit, purgando suspiciones, & summissè humiliterq; se gerendo. Cùm in Syriā venisset, & nihil præclari gessisset, vulnus accepit. Addo enim, qui Artagira tenebat, eum ad mœnia pellectum, tanquam arcani aliquid dicturus, vulnerauit. acis quidem vrbe expugnata captus est. Caius autē, & iam alioqui parum firma valetudine, & dissolutiore ingenio, ex vulnere ægrotauit: & multò hebetior factus, postulauit, vt priuatam sibi vitam liceret agere. Id Augustus ægerrimè ferens, eum hortatus est, vt in Italiam reuersus, quod vellet, ageret. Ille verò naue oneraria in Lyciam aduectus obijt, Lucio fratre eius repentino morbo prius extincto. Vnde Liuia & Tiberius non multò antè Rhodo reuersus suspicione non caruerunt. Nam cùm & ipse diuinationis ex sideribus peritissimus es- *Thrasyllus Tiberij astrologus.* set, & Thrasyllum virū in astrologia summum secum haberet: quid & sibi & illis euenturum esset, præsciebat. Illud certè quidem fertur: cùm aliquando Rhodi Thrasyllum de muro præcipitare in animo haberet, vt solùm cogitationum

suarum conscium, & eum tristem vidisset, tristitiæ causam rogasse. qui cùm respondisset, magnum sibi periculum imminere: Tiberium admiratione scientiæ, & propter spem principatus apud se retinuisse. Sed hæc hactenus. Augustus verò cùm domini appellationem à populo Romano sibi tributam, edicto repudiasset: & indigentibus decies quinquies centena millia drachmarum sine vsura in trienniũ mutuasset: ab omnibus laudabatur & celebrabatur.

xv. aut xx. drachmæ vnũ aureum nummum conficiũt.

Valent autē apud Romanos quindenę drachmę vnum aureum nummum: apud Græcos autem vicenia drachmis aureum nummum permutari, scribit Dion. Post hæc Gallico bello orto, cùm ob corpus & senio & morbo fessum, ipse ducere exercitum non posset, Tiberium partim ipsis rebus vrgentibus, partim Iuliæ impulsu (iam enim ab exilio reuocata erat) adoptatum, contra Gallos misit.

Tiberij & Drusi adoptio.

Veritus autem, ne is per superbiam noui aliquid moliretur, etiam Germanicum Drusi filium adoprauit.

Insidiatorei clementia et liberalitate victi.

Hæc agenti, cùm alij, tùm Cn. Cornelius Pompeij Magni ex filia nepos, sunt insidiati. Quos cùm nec occidere vellet (neque enim securitati suæ interitu illorum quicquam consuli videbat) nec absoluere auderet, ne plurium ea lenitate contra se audacia confirmaretur: neque interdiu securus, neq; noctu quietus esse poterat. Quæ cum Liuia videret, rogabat, qua de causa noctu non dormiret? Cui ille: Quisnam, inquit, mulier, inter tot hostes vel minimã capiat quietem, & in tam frequentibus insidijs? Tum illa, multis ea de re verbis factis, denique consuluit: ne quem insidiatorem occideret, sed alio quouis modo eos castigaret, ne quid eiusmodi deinceps conarentur, venia in primis & benefaciendo. Nunquàm enim, inquit, gladius cuiquàm sui amorē persuadere, aut extorquere potuit: sed eum qui punitur, perdit, cæterorum animos ab eo qui pœnas sumit, alienat. Neque enim profectò ob aliorum supplicia amare incipiunt, sed oderunt magis ob metũ sibi quoq; impendentem. Hæc & id genus alia differenti Liuiæ obtemperauit Augustus, & reos omnes verbis castigatos dimisit: Corneliũ etiam consulem designauit.

Agrippa filius Agrippæ relegatus.

Cum superstiti ex Iulia filia & Agrippa nepoti, quem Agrippam nominauit, togam virilem dedisset: Tiberius rem bellicam administrans, Romam crebrò venit, metuens, ne sibi Augustus per absentiam suam alium anteferret. sed Dacis, Sauromatis, alijsq; Pannonicis gentibus concitatis, ex Gallijs ad eas redijt: eodemq; Augustus Germanicum misit, cùm fortasse Tiberius eas celeriter vincere posset, ac tempus de industria tereret, vt propter bellũ in armis esset. Misit autem Germanicum quòd Agrippa propter pertinaciam morum improbitatem abdicato, eius pecunia in ærarium relata militare, ipse in insulam relegatus erat. Eas gentes Romani post multas clades illatas, nec pauciores acceptas, tandem partim ad deditionem compulerunt, partim acie vicerunt. Tiberius Romam reuersus ab Augusto in Dalmatiam contra quosdam tumultuantes missus est quos ægrè ille quidem, & cum periculo, sed vicit tamē. vicit Germanicus alios. Bello sic confecto, nuncius ex Germania allatus, obstitit quò minus triumpharetur. Nam in Gallia nõnullas eius partes Romani occuparant, non eodem sitas loco, sed sparsim pro tempore subactas. Erãt in ea legiones, & vrbes condebantur, & barbari ad Romanos mores & ciuilitatem traducebantur. Qui dum paulatim & ratione quadam à patrijs institutis auocabantur, vitæ mutationem haud iniquis animis patiebantur.

Quintilij Vari clades in Germania.

Sed quum Quintilius Varus Germaniæ præpositus, eos subitò ac penitùs ab inueterata cõsuetudine auellere aggrederetur, superbeq; & auarè vt mancipijs imperitaret, ferre non potuerunt: sed eum receptũ, tanquam imperata facturi, data fide se citra milites vltrò seruituros: longè à Rheno abduxerunt. Qui cùm eis crederet, neq; milites, vt in hostili agro, coniunctos haberet, & alios aliò dimisisset: securo illo, nec vllum periculum metuente, consurgunt, & occisis qui apud ipsos erant, militibus, illum cum suis legionibus in densis & impeditis syluis versantem, ex improuiso pro notitia locorum, quà minimè patebat exitus, circumuenerũt, ac sæpissimè Romanos plurimum afflixerunt. Qui cùm tandem multos suorum amisissent, barbaris verò subinde ex popularibus nouę vires accederent: facilius circundati cædebantur. Itaque Varus & præcipui quique vulnerati, metuentes ne viui in hostium potestatem venirent, vltrò sibi necem consciuerunt. Quo cæteri cognito, partim ducem imitati sunt, partim abiectis armis cuiuis se iugulandos præbuerunt. Eos igitur Barbari impunè occiderunt: & munitionibus omnibus, vna excepta, sunt potiti. quam dum oppugnant, neque Rhenum traiecerunt, neq; in Galliam impressionem fecerunt, ac ne castellum quidem illud expugnare potuerunt ex obsidionum imperitia, & sagittariorum quibus Romani vtebantur, multitudine: à quibus repellebantur, & plurimi occidebantur. Deinde cum præsidijs Rhenũ teneri, & Tiberiũ cum magnis copijs aduentare audiuissent, plerịq; à castello recesserunt. Reliqui, ne subitis hostiũ excursionibus infestarentur, longius digressi, vias obsederunt, vt penuria cõmeatus eos expugnarent. Romani verò dum cibaria suppetebant, expectatione auxilij, obsidionem tolerabant. Sed cùm nemo opem ferret, & fame vrgerentur, tempestuosa nocte captata egressi (erant autem pauci milites, multi inermes) primas ac secundas barbarorum excubias fefellerunt: apud tertias demum deprehensi, omnes aut cæsi aut capti essent, nisi barbari ad direptionem prædæ conuersi essent, & tubicines incitato clangore opinionem illis attulissent, quasi auxilia venissent obsessis, quæ tandem reuera aduenerunt. Tiberius autem Rhenum sibi transeundũ non censuit, sed quietus se continuit, obseruans, an id barbari facturi essent. Verùm nec illi, præsentia eius cognita, transire ausi fuerunt. Post hæc ipse & Germanicus in Celticam impressione facta, quasdam eius partes incursarũt: neq; tamen vel prælio vicerunt, vel gentem aliquam subegerunt,

propte-

propterea quòd nemo ad manus veniebat: nec ipsi a Rheno longè processerunt, veriti ne denuò cladem acciperent, sed ibi vsque in autumnum commorati, domum redierunt. Augustus verò cùm in Imperio admodum senuisset: Germanicum ante præturam consulatu functum senatui, senatum Tiberio cõmendauit. Ludis Circensibus, natali eius, homo quidam insanus sellam Iulio Cæsari dedicatam occupauit, illiusque coronam suo capiti imposuit. Id turbauit omnes, Augusto sinistri aliquid portendi existimantes. Eôdem prodigia complura accesserunt. Nam & sol totus defecit, & cœlum latè ardere visum, & stellæ crinitæ sanguineo colore apparuerũt. Indictóque propter morbum eius senatu, vt pro salute eius vota nuncuparentur, curia clausa est inuenta: & fulmen in statuam eius delatum, primam literam nominis Cæsaris deleuit. Hæc eo adhuc superstite acciderunt. Ipse verò Nolæ ex morbo decessit, decimoquarto cal. Septemb. LXX. & VI. ætatis anno, diebus IIII. & XXX. minus: imperij post Actiacam victoriam IIII. & LX.

Prodigia, quæ obitus Augusti consecuta est.

De eius morte suspecta fuit Liuia, quòd Augustus ad Agrippam in insulam, in qua cum matre Iulia exulabat, clàm traiecerat. Verita enim, ne reconciliata gratia, eum ab exilio reuocatum Imperatorem designaret: ficus quasdam adhuc in arboribus pendentes, vnde eas ipse decerpere solebat, infecisse dicitur: ac salubres ipsa edisse, venenatas illi reliquisse. Siue igitur ea, siue alia de causa morbo affectus, amicos conuocauit, & quæ voluerat, collocutus, denique dixit: Vrbem latericiam reperi, marmoream vobis relinquo. quibus verbis stabilitum esse à se Imperium innuebat. Mortem eius Liuia non statim aperuit, verita, ne quid absente in Dalmatia Tiberio nouaretur, sed in eius vsque reditum celauit. Cadauere Romam perlato, Drusus testamentum eius à Vestalibus virginibus, quæ id asseruabant, acceptum in curiam attulit. id sigillis ab ijs qui in ea impresserant recognitis, audiente senatu recitatum est. Sunt & quatuor eius libelli in curiam allati: quorum vnus sepulturę rationem præscribebat, alter acta eius continebat. In tertio milites, reditus & impensas publicas perscripserat, & pecuniæ numerum quæ in thesauris esset. Quartus mandata ad Tiberium & populum continebat. His lectis, funus elatum est, orationes funebres à Druso & Tiberio habitæ. Deinde corpus eius crematum est: actum non multi pòst omnes luxerunt, recordati, eum omnibus accessu facilem, multis pecuniam suppeditasse, amicis summum honorem habuisse, gratias egisse ijs à quibus ipsius errata corrigerentur: vt & Athenodoro viro sapienti, tali de causa. Pronus erat in Venerem, & mulieres ad eum quas volebat, in tectis lecticis allatæ, in eius thalamum adducebantur, quibus ad libidinem abutebatur. Igitur aliquando mulierẽ, cuius amore captus erat, accersiuit. cuius maritum Athenodorus pro familiaritate inuisitus, cum & ipsum & vxorem indignantes inuenisset (nec enim resistere poterant) mœroris causa cognita, eos tranquillo animo esse iussit. Se enim ipsum Augustum accessurum, & eius impetum repressurum. Allata lectica, Athenodorus gladio accepto pro muliere, inscendit. eáque diligenter tegi iussa, ad Augusti thalamum est perlatus. Qui cùm illam aperuisset, ille stricto gladio exiliens: Itáne, inquit, non times, ne te aliquis sic ingressus occidat? Id factum Augustus nõ modò non ægrè tulit, nec Athenodorum obiurgauit: sed & gratias ei egit, & modestior factus est. Eum igitur, cùm ob hæc, tum ob alia plura, & quòd Tiberium successorem eius, alium sunt experti, desiderarunt.

Liuia veneficij suspecta.

Athenodorus Augustum ab adulterijs deterret.

QVANDO NOSTER Dominus Iesus Christus carnem assumpserit.

ANNO Imperij Augusti XLII homo factus & natus est Dominus noster & Deus Iesus Christus, autore Eusebio Pamphilo, qui eum in Ecclesiastica historia LVII annos solum retũ potitum esse refert, cùm alij XLIIII. duntaxat numerent. Verùm dissensio inde exiſtit, quòd alij ab Actiaca demum victoria numerare incipiunt, quo tempore verè imperare cœpit, Romanorum legionum solus factus dominus. Eusebius verò id quoque tempus annumerat, quo cum Antonio gessit imperium: quòd tum quoque, illo in Ægypto ocium agente, & amoribus Cleopatræ seruiente, quæ illi causa interitus fuit, æquè fecerit quæ voluerit. Sic igitur anno XLII. imperij Cæsaris, narrauit Eusebius, Christum secundum carnem esse natum. Nam si imperij eius annos XLIIII. statuamus, aduentus & natiuitas Domini & Seruatoris nostri, non in annum XLII. sed in nonum & XX. cadit. Vtenim D. Lucas Euangelista narrat, Ioannes Christum anno XV. imperij Tiberij baptizauit: quo tempore annos, eodem autore, Christus XXX. natus fuit. vt iam XV. anni de XXX. ex imperio Tiberij, XV. reliqui de XLIIII. annis Augusti sumantur. Vnde constat, de ijs restare annos XXIX. Proinde anno vigesimonono confirmati imperij Cæsaris Augusti, secundum carnem, ex semper virgine, & sancta Maria Deipara narum esse Dominum deprehenditur.

Christus anno Augusti vel XXIX. vel XLII. natus.

Imperium Tiberij.

AVgusto ad hunc modum, quo expositũ est, defuncto, imperium Tiberius suscepit, ex gente patricia, literis eruditus, sed ingenio perquàm vario, aliud loqui aliud sentire solitus, pectore à lingua dissentiente: cùm non irascebatur, iram simulans: cum cõmotus erat, lenitatem præ se ferens: inimicissimũ ita inruens vt amicissimũ: & amicissimum, vt alienissimum. Neq; enim principis animũ alijs esse cognitum oportere arbitrabatur. Proinde siue aduersarere, siue assentirere illius orationi, odiũ incurreres.

Tiberij subdolum ingenium.

Ac ad legiones & omnes gentes statim vt Imperator legatos misit, dissimulato Imperatoris nomine, quod vnà cum cæteris sibi decretum repudiauit. & cùm totum imperium administraret, nihil sibi opus esse dixit imperio: eóque se cessurum esse, tum propter ætatem (annos enim VI. & L. natus erat) tum propter aciem oculorum obtusiorem, iactauit. Nam in tenebris plurimum, in luce minimum cernebat. Deinde socios & collegas imperij postulauit. Hæc, quamuis neutrum in animo haberet, partim propter occultum ingenium, partim ob Germanicas & Pannonicas legiones quas suspectas habebat, & Germanici metu faciebat, qui tum Germaniæ præses, charus erat militibus. His igitur de causis, nihil apertè pro imperio faciebat, sed & morbum simulans domi se continebat, & moras nectebat, vt nouarum rerum cupidi, sperantes eum vltrò depositurum imperium, quiescerent, donec principatum ab omni parte firmasset. Tum verò Agrippam Augusti ex Iulia nepotem, Agrippæ filium, occidi iussit. Germanicum verò admodum timuit. Sunt & Pannonicæ legiones contra suum ducem tumultuatæ. Sed audacioribus & seditionis primis authoribus supplicio affectis, cæteri quieuerunt. Germanicæ verò legiones Tiberio maledixerūt, & Germanicum imperatorem salutarunt. Qui cum gladium strinxisset, quasi seipsum occisurus, miles quidam suo ense sublato: Hunc, inquit, cape tuo acutiorem. Itaque à sui cæde abstinuit, ne magis tumultuarentur: sed confictis sub Tiberij nomine literis, quibus illis munera & alia quædam promittebantur, tum seditionem cōpescuit. Deinde legatis à Tiberio missis, Germanici artificio cognito, suspicati illos adesse vt eius promissa tolerent: denuò tum. altuati sunt, & contra legatos concitati, & Germanici vxorem Agrippinam, Agrippæ & Iuliæ filiam, & filium eius Caium comprehenderūt: ac vxorem prægnantem ei restituerunt, filio retento Verùm cùm nihil proficerent, & ipsi quieuerūt. Sic ille imperium cùm occupare posset, aspernatus est. qua de causa palàm eum Tiberius apud senatum laudabat: sed apud sese admodum suspectum habebat, & vt munitū legionibus metuebat. Cæterùm cùm nullæ amplius turbæ nunciarentur, omissa dissimulatione, principatum admisit. Ac quandiu Germanicus superstes fuit, nihil suapte autoritate egit, sed ad senatum retulit omnia, neque ab vllo nisi à militibus Imperatorem se appellari voluit. Cæsar tantum & Germanicus, & princeps senatus nominabatur: & vt tantisper & viueret & imperaret, optabat, dum prodesset Reipublicæ. In rebus omnibus popularis esse studebat: & paucissima in semetipsum insumens, magnos sumptus publicè faciebant. Ruinosa ædificia instaurabat & adornabat, primorum conditorū nominibus inscriptis, ciuitatibus & priuatis hominib. opem ferebat, & multos ordinis senatorij ad egestatem redactos locupletabat: eæq; largitiones statim ipso vidente numerabantur, ne quid inde, vt sub Augusto factum meminerat, per dispensatores subtraheretur. Pecuniæ causa neminem occidebat, neq; bona tum cuiusquam publicabat, neque vltra constitutum quicquam exigebat. Æmylio certè, qui plus pecuniæ quàm ordinatum erat, miserat, rescripsit, se oues suas tonderi velle nō deglubi. Erat & aditu facilis, & affabilis: magistratus tanquā in libera ciuitate colebat, Consulibus assurgebat: amicorum consuetudine, æquè vt priuatus fecerat, vtebatur: ægrotantes inuisebat, nullo satellitum comitatu, & quodam ex eis defuncto, funebrem orationē ipse recitauit, matrem Liuiam erga omnes eodem se gerere modo iussit. Illa verò magnum fastum præ se ferens, in Tiberij epistolis ad tempus asscribebatur, atque adeò pro imperio se gerebat, vt non ex eo cum illo imperare, sed meliore conditione esse vellet: se illum fecisse Imperatorem glorians, quòd Tiberius principiò ægrè tulit, deinde eam à reipub. administrationibus remotam, domestica negocia curare iussit. Vt verò in ijs etiam molesta erat, peregrè abijt, vt ab ea abesset. Ad tempus modestissimè vixit, & aliorum immodestiam pœnis cohercuit. Drusum quoque filium ex priore vxore Agrippina susceptum, ob crudelitatem & lasciuiam obiurgauit, & odio habuit. cui aliquando dixit: Me viuo neque per vim, neque per contumeliam quicquam feceris. Sin feceris, ne defuncto quidem me facturus es. Hæc & his similia, quandiu Germanicus in viuis fuit, egit. Post illius obitum multa ex his immutauit. Nam cum populo Augusti legata nondum data essent, & quidam mortuo qui per forum ferebatur, in aurem aliquid insusurrasset, ac rogatus qui dixisset, respondisset, se ei mandasse vt Augusto diceret, populum Romanum nōdum quicquam accepisse: occidit hominem, hoc addito ioco, vt id ipse illi nunciaret: cæteris verò legata distribuit. Nepote ex Druso filio mortuo, nulla re cōsueta abstinuit, negans propter mortuos viuentium officia esse deferenda. Clemens quidam, qui Agrippæ seruus fuerat, hero similis, se Agrippam esse simulans, in Gallia & Italia multos sibi asciuit: ac tandem Romam contendit, ad auitum imperium recipiendum. Quem cùm per quosdam se illius esse factionis simulantes iubegisset, ac quæstiones de eo habuisset, vt conscios proderet: illo neminem nominante, rogauit, quo pacto Agrippa factus esset? respondit homo, Eodem planè modo quo tu Cæsar. Vxorem Iuliam à patre Augusto ob lasciuiam in exilium missam, adeò non reuocauit, vt etiam incluserit, vt præ ærumna & fame interiret. Quibusdam postulantibus vt mensem Nouembrem, cuius die XVI. natus esset, à se Tiberium appellaret: Et quid, inquit, facietis, si XIII. Cæsares fuerint? Interea Germanicus obijt Antiochiæ incantamentis & veneficio Pisonis. Nam & ossa mortuorum, in quibus habitabat ædibus, defossa reperta sunt; & plumbeæ laminæ, in quibus deuotiones cū nomine eius inscriptæ erant. Veneno autem sublatum esse, corpus eius ostendit in forum perlatum, & populo ostensum. Eius obitu Tiberius & Liuia gauisi sunt, alij vehementissimè doluerunt. Nam

Pannonicarum & Germanicarum legionū tumultus.

Tiberij moderatio viuente Germanico.

Nuncius ad inferos missus.

Luctus superuacaneus.

Clemens Pseudagrippa.

Iuliæ interitus.

Germanici obitus.

„ & corpore pulcherrimo, & animo optimo præditus fuit, & eruditione & militari fortitudine insignis: humanissimum subditis suis se præbuit, & cum eius, vt Cæsaris, magnæ opus essent, temperantia infimos æquauit. Neque contra Drusum inuidiose, neque contra Tiberium insidiose quicquam fecit. Imperium à militibus & senatu populóque vltrò delatum non accepit. Piso verò aliquanto pòst Romam reuersus, & ab ipso Tiberio, suspicionem necis Germanici abolere cupiente, in senatum adductus, mora petita, semetipsum interfecit. Germanicus tres reliquit filios, quos Augustus in testamento suo Cæsares appellauit. Eorum natu maximus Nero, tum virilem togam sumpsit. Ac ad hoc vsque tempus Tiberius plurima rectè fecit, in paucis deliquit. Germanico verò è medio sublato, paulatim mores immutauit. Nam cùm cætera aspere imperauit, tum eos à quibus vel ipse vel Liuia, vel Augustus siue dicto siue facto violati essent, tanquam impietatis reos crudeliter tractauit: contra insidiarum suspectos inexorabilis. Tandem ostendens aliquibus se velle mori aliquos, illorum opera hos occidebat, idque non dissimulanter faciebat. Potentû omnium diem & horam natalem inquirebat, itaque fata cuiusque indagabat. proinde Galbæ, qui pòst imperauit, obuiam factus, dixit: Et tu olim principatu degustabis. Pepercit autem ei, quia dicebat, eum in senectute, & longè post suum obitum imperaturum. Deinde cum Druso consulatum gessit, vnde multi Drusi interitum diuinarunt. Nemo enim Tiberij in consulatu collega violentam mortem euitarat. pòst enim veneno periijt. Nam Seianus quidam, homo apud Tiberium potens & superbus, cum Druso aliquando alapam dedisset, eáque de causa & ipsum & Tiberium metueret, simulque speraret, Druso sublato Tiberium sibi magis oportunum fore: per quosdam ministros & vxorem, siue Iuliam siue Liuiam (nam scriptores in nomine variant) stupro sibi cognitam, venenum ei propinauit. Eius sic necati mortem Tiberius in curia deplorauit, & Neronem ac Drusum Germanici liberos senatui cõmendauit. Drusum, cadauere eius pro rostris proposito, Nero gener laudauit. Cæterû eius interitus, multis causa fuit interitus, quòd eius nece lætari esse viderêtur. Nam præter alios multos, etiam Agrippina cum liberis, filio natu minimo excepto, interijt: Tiberio contra ipsam vehementer irritato à Seiano, qui illa cum liberis sublata, spem coniugij Liuiæ, viduæ Drusi, quam adamabat, & imperij alebat, cum Tiberius nullum successorem haberet. Nam nepotem ex filio, vt adulterinû oderat: & alios multos alijs atque alijs de causis, sed plerisque confictis, vel in exiliû mittebat, vel occidebat. Quendam, qui Cæsaris & Augusti res gestas, neque quicquam tamen contra eos scripserat, supplicio affecit: & ipsum scriptum, vbicunque reperire potuit, exussit, quòd illos non ornasset. Plerosque quasi sibi maledixissent, interfecit, & Sabinus quidam ob huiusmodi crimen in carcerê coniectus & occisus est & cadauer eius in Tiberim abiectum. Id facinus cùm per se atrox visum tum per Sabini canem atrocius factum. Is enim cum hero suo carcerê ingressus est, & interfecto assedit, & eo in profluentem abiecto ipse quoq; se præcipitem dedit. Hæc pauca de multis commemorata sunt. Liuia autem anno ætatis VI. & LXXX. decessit: quam Tiberius nec ægrotantem inuisit, nec mortuam honorauit, nisi funere & statuis quibusdam. Senatus aût traducendi Tiberij causa, luctû totius anni matronis indixit, quòd & multos ex eo ordine conseruasset, & liberos multorû aluisset, & filias multorû elocasset: nec non alios honores ei habuit. Sed Tiberius nemini quicquam dedit, quod illa legarat. Enimuero dicta quoq; Liuiæ nonnulla referenda sunt. Cùm aliquando viri aliquot, propterea q. nudi ei occurrissent, occidendi essent, seruauit eos, & dixit: tales nihil differre à statuis, ei quæ pudica sit. A quodam interrogata, qua ratione Augustum vicisset? respondit, castitate accurratè
„ tuenda, & quicquid ille voluit, alacriter facien-
„ do, & nullas res eius curiosè vestigando: & lusus
„ eius venereos, perinde ac si cæca & surda essem, dissimulando. Seianû Tiberius ad magnâ autoritatem euectû, desponsâq; Iulia Drusi filia, curauit à senatu capitis cõdemnandum, eiusq; cadaueri per triduum proiecto, vulgus insultauit. Deinde id in Tiberim proiecit. Sunt & eius liberi Senatusconsulto interfecti. Vxor eius, ipsa manus sibi attulit. Etiam alij eius causa perierunt, partim à sese, partim ab alijs occisi. Tiberio præter alia flagitia, etiam stupra nobilissimis vtriusque sexus intemperanter & impudenter illata, probro data sunt: & propter Agrippinæ & Drusi necem crudelitatis nomine male audiuit. Nam cum prius putarêt homines à Seiano cõtra illos omnia fieri, cum eos etiam post Seiani interitû occisos esse cognouissent, vehemêter doluerût. Caium ex Germanici filijs natu minimum, quæstorem designauit. Nam Tiberium nepotê tum ob pueritiam, tum q. suspicio erat è Druso non esse natum, despexit. erga Caium verò ita se gessit, quasi is imperaturus esset. Nihil enim rerum eius ignorans, semel ei cum Tiberio nepotè tixanti, dixit: Et tu istum occides, & alij te, & quãuis sciret eum fore pessimum, tamen impetium libenter ei dedit, tum q. neminem çquè propinquum habebat, tum vt eius insigni improbitate sua vitia occultarentur, & maxima & nobilissima senatus pars interiret. Veterem illum versiculum, Me mortuo conflagret terra incendio. subinde in ore habuisse, & Priami fortunas laudasse fertur, quòd funditùs cum patria & regno interisset. Senatorum certè quidem & aliorum tanta multitudo interfecta est, vt non essent, qui prouinciarum præsidibus successores dari possent. Ac alij alias ob causas tam falsas quàm veras occidebantur. Æmilius verò Scaurus ob Atreum tragœdiam in qua monebat quendam, vt principis temeritatem ferret, interfectus est. Nam Tiberius illa contra se conficta existimans, dixit: Ego verò illum Aiacem faciam, eumq; sibi manus efferre coegit. Inter hæc adolescens quidam in Græcia & Ionia sê Drusum esse iactans, cupide

Pisonis interitus. *Germanici tres filij.* *Tiberius ex cõmodo fit crudelis.* *Genituræ potêtium indagatæ.* *Drusus à Seiano veneno sublatus.* *Agrippinæ interitus.* *Sabini canis.* *Liuiæ obitus.* *Liuiæ dicta.* *Seiani interitus.* *Caium Tiberius, improbitatis eius præscius, ad imperium euehit.* *Aemilius Scaurus propter Atreum fit Aiax.* *Pseudodrusus.*

cupidè à ciuitatibus est susceptus: ac in Sytiam vsque progressus, ligiones etiam accepisset, nisi agnitus à quodam & captus ad Tiberium Caij nuptias Antij celebrantem perductus esset. Eo anno Tiberis multa vrbis loca sic inundauit, vt nauigarentur, & igni plurima ædificia sunt absumpta. Quòd si quid Ægyptiaca ad Romanos pertinent, Phœnix eo anno conspectus est: quæ res Tiberij mortem portendere videbantur. qui cùm multo antè ægrotaret, neque victus rationem mutabat, neque medicis vtebatur, propter Thrasylli verba: qui cum & diem & horam mortis eius exquisitè nosset, ei dixerat, decennium adhuc victurum, vt spe diuturnioris vitæ minus multos occideret. Vt autem fit in senio „& morbo non acuto, aliàs decumbebat, aliàs cõ„ualescebat. Vnde Caius & alij nunc vt eo mori„ turo lætabantur, nunc vt euasuro mœrebant. Ac veritus Caius, ne valetudinem recuperaret, nec cibum petenti dabat, quasi is incommodaturus ei esset, & multis ac densis stragulis iniectis, quasi calefactione opus esset, eum suffocauit, annos VII. & LXX. natum, menses IIII. & dies IX. quorum II. & XX. imperauit, ac menses & dies VII. Obijt XIII. cal. Aprilis. Anno eius imperij XV. Dominus noster Iesus Christus baptizatus est: XVIII. traditus & crucifixus, resurrexit. Narrat Eusebius, Pilatum Iudææ tum præsidem, Domini acta ad Tiberium scripsisse: cum moris esset, vt prouinciarum præfecti, si quid noui accidisset, id principi significarent, ne vllius rei quæ apud exteros gereretur, ignatus esset. Cùm enim, inquit, Seruatoris nostri è mortuis resurrectio per totam Palæstinam celebrata esset, Pilatus eam rem Tiberio Imperatori communicauit. qui cùm cæteris eius miraculis auditis, tum quòd post resurrectionem è mortuis à plurimis Deus esse crederetur, ad Senatum de eo tetulit. Is verò refragatus est, quòd ipse id non prius probasset. Nam veteri lege sancitum erat, ne quis aliter apud Romanos in deorum numerũ referretur, nisi senatus iussisset ac decreuisset. Cùm autem Romani rogationem de Seruatore nostro improbassent, Tiberium in pristina de eo sententia permanentem, nihil grauius in doctrinam Christianam cõstituisse. ac testem laudat Tertullianum, Romanum scriptorem & clarum virum, cuius hæc ea de re verba extant. Vetus statutum fuit, ne quis ab vllo Deus consecraretur, priusquam id à Senatu probatum esset. Tiberius igitur cum nomen Christianorum in mundum ingressum esset, id decretũ ex Palæstina, vbi primùm ortum erat, sibi nunciatum, cum Senatu communicauit: haud dissimulans, probari sibi id præconium. Quo à Senatu, quoniam id ipse non probasset, repudiato, nihilominus in eadem sententia permansit, Christianorum accusatoribus mortem comminatus. Hæc Tiberium fecisse Eusebius, diuinitate Seruatoris nostri, & resurrectione ex mortuis cognita, è Tertulliani scriptis commemorat.

Tiberij mortem antegressa prodigia.

Tiberij affectus erga Iesum Christum.

Tertulliani verba.

CAII CALIGVLÆ Cæsaris imperium.

TIBERIO ad hunc modum defuncto, Caius Germanici & Agrippinę filius, qui & Germanicus & Caligula cognominabatur, successit. Etsi enim Tiberius, etiam Tiberio nepoti reliquerat imperium, tamen Caius testamento eius vt deliri in curiam misso, effecit, vt aboleretur, quòd puero, cui per ætatem nec dum ingredi curiam liceret, Romanum imperium reliquisset. Atque ita principatum ei statim ademit. Pòst, adoptatum interfecit, vt qui ipse mori optasset. Magnam pecuniam & militibus & populo, partim ex Tiberij, partim ex Liuiæ testamento nondum à Tiberio numeratam, distribuit. Quòd si reliquam etiam, ita vt decebat, insumpsisset, magnanimus & magnificus esset habitus. Nunc infinitis impensis in saltatores, equos, gladiatores & id genus alia „ factis, & thesauros maximos exhausit, & illa „ quoque se temeritate & leuitate quadam fecisse declarauit. Nam publicæ pecuniæ nec in tertium annum partem vllam retinuit, sed statim multis egere cœpit. Iisdem moribus etiam alijs in rebus, & maximus adulter fuit: & cum muliere quandam viro desponsam rapuisset, alias iam elocatas & in coniugio viuentes à maritis abstraxisset, cæteras omnes odio prosecutus est, vna excepta: quam & ipsam vtique osurus fuit, si diutius vixisset. Erga matrẽ, sorores & auiam Antoniam multa piè fecit: pòst, auiam à qua ob iurgatus erat, ad necem voluntariam compulit, sorores omnes corrupit, & duas in insulam relegauit: nã tertia prius obierat, ac multa id genus fecit. Cum Tiberium vt luxuriosum & homicidam criminaretur, alij quoq; se illi gratũ factu ros rati, liberius in eũ sunt inuecti. Deinde eundem laudauit & celebrauit, & pœnas de ijs sumpsit qui illi maledixerant. Malè de eo loquentes vituperabat, laudantes oderat, vt amicos illius. Magnam turbam eorũ qui Tiberium contra patrem, matrem & fratres eius irritarant, occidit: quamuis se placatum eis esse, eorumq; literas cremasse diceret. Templa sibi & sacrificia vt Deo fieri iussit. Si quid petebatur, irascebatur: si nihil petebatur, rursus succensebat. Res quasdam celerrimè aggrediebatur, nonnullas tardissimè suscipiebat. Pecuniam vt per summã temeritatem effundebat, ita sordidissimè comparabat. Tam adulatoribus quàm monitoribus ex æquo & delectabatur, & offendebatur. Multos grauissimis facinoribus constrictos puniebat, multos planè insontes occidebat. Amicorũ alijs immodicè assentabatur, alios extremis cõtumelijs afficiebat. Tali deniq; imperatori tũ Romani sunt „ traditi, vt Tiberij facinora quantumuis attrocia „ à Caij sceleribus tanto interuallo vincerentur, quanto Augustus princeps vtroq; melior habebatur. Nam Tiberius imperabat, & aliorum ministerio

Tiberij testamentũ abrogatũ.

Profusiones Caij.

Libidines & crudelitas.

Inconstantia & peruersitas.

nisterio ad explendam libidinem suam vtebatur. At Caius aurigis & gladiatoribus parebat, & saltatoribus cæterisque scenicis seruiebat. Apellem quidem tragœdorum eius ætatis principem, etiam in publico semper habebat secum, ac priuatim & ille & cæteri pro autoritate faciebant ea, quæ id genus hominum data licentia audere solet. Ac principiò quidem se illis & spectatorem & auditorem præbebat, & aliquibus vel fauebat vel aduersabatur. Deinde autem & currus agitauit, & cum gladiatoribus in arenam descendit, & saltauit, & tragœdias egit. Semel primoribus senatus, vt in re admodum seria noctu accersitis, saltauit. Eo anno quo Tiberius obijt, Senatui, equestri ordini & plebi assentatus est. annum agens v. & xx. & vinctos carcere eduxit, & crimina læsæ maiestatis sustulit, literis Tiberij ea de re crematis, vt aiebat. Quas ob res laudabatur. Deinde cōsulatum gessit, ascito collega Claudio patruo. Is enim cum æques esset, tum primū & consul & senator factus est, annos vi. & xl. natus. At socer eius M. Sillanus, à Tiberio in summo honore habitus, Caio tum ob virtutem, tū ob assiduitatem grauis cum iniurijs & cōtumelijs agitaretur, seipsum interfecit. Caius verò filia eius eiecta, Corneliam Orestinā duxit, in ipsis nuptijs, quas vnà celebrabat, C. Calphurnio Pisoni spōso ereptā. Quāmuis aūt talis esset, tamen nōnulla laude digna fecit. Nam incendio cum militibus extincto, subleuauit eos quibus ignis nocuerat: & equestri ordine ad paucitatē redacto, præcipuos ex vniuerso imperio accersitos, in eum allegit, & suffragia comitiorum populo restituit, & alia id genus egit, quæ cū delictis cōparata nullo in numero erunt. Nam cùm multos occideret, acerbū id quidem erat tātam perire multitudinē: sed illud multo acerbius, q. cædibus vsque adeò delectabatur, & spectaculo sanguinis satiari non poterat. Nam ea sæuitia fuit, vt cum aliquando cōdemnati nō satis multi essent, qui bestijs objicerentur: iuberet è turba quæ tabularijs inhærebat, aliquot illis objici. quibus ne vociferari & quiritari possent, linguas in primis præcidit. Multos alia causa simulata, propter bona occidit. Mors quoq; Drusillæ sororis eius, nō paucis exitio fuit, quæ M. Lepido eius amasio simul & amatori nupta, fratri quoq; sui copiam faciebat. Eam mortuam prętet alios honores in numerū deorum retulit. Paulo pòst Lolliam Paulinam duxit, coacto marito eius, vt eam sibi despondereet: ne in leges cōmitteret scilicet, si eam sine sponsalibus duxisset. Cùm aliquando in angiportu multū cœni vidisset, id in ædilis & eius qui vijs purgandis prę erat, vestimenta conijci iussit. Tum aūt ædilis erat Vespasianus. Qui cum pòst, imperium quoq; turbatū & cōfusum tranquilitati restitutum adornasset: illud non sine numine factum, sed planè ciuitas ei ad corrigenda vitia tradita esse à Caio, putabatur. Cędium nullum faciebat modū, nec eius dominatus aliud quàm carnificina erat. & vt plebi nulla in re gratificabatur, sic illi admodum inuisus erat. Ac præter alia multa dicta & facta minimè grata, illud ægerrimè ferebat, quòd populus

M. Syllani interitus.

Rosæ paucæ inter multas spinas.

Cædium delectatio.

Drusilla Caij soror.

Lollia Paulina.

Vespasianus luto maculatus.

per speciem honoris acclamabat, Adolescens Auguste Necenim se felicem prædicari credebat, quòd adolescens imperaret: sed accusari, quòd tantilla ætate tantum imperium obtineret. Pecuniam quouis modo parabat, alias atq; alias quæstus occasiones captans: neque quisquam vel vir vel mulier mulctā effugiebat. Quòd si quos prouectioris ætatis viuere patiebatur: eos patres & auos, & matres & auias appellando, tum viventium adhuc bonis fruebatur, tum defunctorum hæreditatem cernebat. Cum ei libido incessisset in mari aliquo modo aurigandi & equitandi, fretum quod inter Puteolos & Baulos est, ponte iunxit. Is verò locus è regione vrbis est, vi. & xx. stadijs ab ea distans. Ad eum pontem cum nauigia partim ædificata, partim conuecta essent: ingens fames in tota Italia, & Romæ in primis fuit. Ipse verò Alexandri, vt aiebat, thoracem indutus, & super eo chlamydem sericam purpurei coloris, multo auro, multis Indicis gemmis ornatam, gladio accinctus: sumptóque clypeo, & querna corona redimitus, festinanter in vrbem quasi contra hostes cum maximo equitū & peditum armatorum numero introiuit: & alijs id genus rebus pro concione glotiando, Darium & Xerxem derisit, q. ipse longè maius quàm illi spacium maris ponte occupasset. Is quoq; pons multis causa mortis extitit. Nam pecunia in eū insumpta innumerabili, longè pluribus propter diuitias est insidiatus. Itaq́, Iunio Prisco prætore alijs quidem criminibus accusato, sed pro diuite interfecto: Caius vbi didicit, nihil eum morte dignum possidere: "Decepit me, inquit, frustráq; perijt, cùm viuere potuisset." Domitius verò Afer periculo proximus, mirabiliter euasit. Nam cum Caius in curia longam cōtta eum orationem recitaret (omnes enim se studebat vincere putabat, & Domitium virum eloquentiss. superare conabatur) neque quicquam cōtra dixit, neq; se defendit, sed eloquentiam hominis se mirari, eáq; obstupescere "simulans, orabat & supplicabat, séq; oratorem magis timere quàm Cæsarem profitebatur. Quibus reb. ille delectatus, & Domitium à se dicendi vi superstū credens, irasci desijt. Deinde in Gallias ad motus Celtarū supprimendos profectus, hostibus quidem nihil nocuit, sed subditos & socios & ciues plurimùm afflixit. & cū aliquando in lusu aleæ sibi deesse pecuniam sensisset, Gallorū descriptiones postulauit, ac ditissimis interfici iussis, ad collusores reuersus: Vt vos inquit, de paucis drachmis laboratis. Ego verò interea centies quinquagies millies mille coegi. Adeò temerè faciebat omnia, & Lepidum illum amatorē, amasium, Drusillæ maritū, quem summis affecit honoribus, quem se imperij successorem relictutū promisit, interfecit: & sorores suas: vt ab illo corruptas, in Pontias insulas relegauit, & alis huiusmodi fecit. Deinde Paulina, cum eum satietas mulieris cepisset, per causam sterilitatis eiecta, Miloniam Cæsoniam duxit: quàm prius stupro cognitam, tum verò quia vterū ferebat vxorem habere voluit, vt sibi puer xxx. dierum nasceretur, Romani igitur tum his rebus,

tum

Adolescēs Auguste.

Filius locupletum senum & amnum.

Pons Puteolanus.

Alexandri thorax.

Iunij Prisci cædes.

Domitius Afer tyrāni seuitiā eludit.

Decies quinquies millies mil le aurei ad lusum alea.

Lepidi cædes.

Cæsonia.

tum crebris ob amicitiam cum sororibus eius & interfectis accusationibus turbati, sæuitiam eius & libidines auctum iri expectabant, si diutius imperaret. Quibus sic affectis, ille Ptolemæum Iubæ filium accersitum, vt diuitem interfecit. In hac vitæ ratione fieri non poterat, quin appeteretur insidijs, easque deprehendit: Nicium Cetealem, & filium eius S. Papinium, comprehensos torsit. Cùm nihil effateretur Papinius, salute & impunitate promissa ei persuasit, vt aliquos seu verè seu falsò nominaret. eumque statim, & cæteros in conspectu eius interfecit. & cuiusdam occidendi patrem, cædi filij interesse coegit: qui cùm rogaret, an oculos claudere liceret? ipsum quoque mactari iussit. Is verò in periculo constitutus, se ex insidiatoribus vnum esse simulauit, & cæteros omnes indicaturum pollicitus, amicos Caij ministrosque libidinum eius & sæuitiæ nominauit. ac multis exitio fuisset, nisi & præfectos, & Callistum & Cæsoniam quoq; criminato fides abrogata esset. Ac is quidem perijt, sed illud ipsum factum Caio quoq; perniciem attulit. Nam præfectis & Callisto seorsim accersitis: Vnus, inquit, ego sum, vos tres estis: ego nudus, vos armati. Quòd sic me odistis, & occidere vultis, occidite. Ab eo tempore se inuisum illis facta sua ægrè ferentibus esse ratus, gladium etiam in vrbe gestauit: & homines suspectos inter se commisit, nec consentirent, cum vnoquoque tanquam fidissimo de cæteris colloquens, donec eius consilio perspecto, eum insidiatoribus condonarunt. Cùm senatores ob quosdam non condemnatos in metu essent: Protogenes quidam, sæuissimorum Caij mandatorum minister, duos circumferre libellos solitus, quorum alterum ensem, alterû pugionem vocabat, curiam ingressus: cum omnes ei dexteras porrigerent scilicet, torno vultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, salutare audes, Imperatori tam infensus? Quæ cæteri audito, senatorem illum discerpserunt. [Ea re delectatus Caius, se recôciliatum esse senatui dixit. Omnibus ei assentantibus, & alijs Heroem, alijs Deum appellantibus, in magnam incidit insaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi volebat, & se Iouem esse, & cum Luna rem habere iactabat, eáque de causa porissimum se consuetudine sororum vti profitebatur, & deorum dearumque omnium personas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominum mutatione habitum quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterem & thyrsum gestans: aliàs virilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentem sustinebat, & fulmen vibrabat, & virginem venatricem referebat. atque iterum muliebrem habitum omnibus asciricijs & appositicijs rebus exquisitè repræsentabat, ac quiduis potius quàm homo imperator videri mallebat. Cùm igitur aliquando Iouis habitu in sublimi sella ius diceret: Gallus quidam eo viso risit. & à Caio rogatus, Quis ei esse videretur? respondit, magnum delyramentum, nihil graue passus. Nam cùm sutor esset, negligebatur, Salutauit paucos, cæteris, etiam senatoribus, manum aut pedem porrexit adorandum. Cùm omnes ei adularentur, aliquando ad Luc. Vitellium, virum nobilem, & cordatum, dixit, se cum Luna rem habere: eumque rogauit, an deę congressum vidisset? Is verò humum intuens instar admirâtis, exigua & tremula voce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicem intueri fas est. In eam porrò insaniam Caius venit, vt ab Asianis Mileti templum sibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipse in palatio sibi extruxit, alterum à Senatu ei & decretum est, & ædificatum. Cum Ioue expostulabat, quòd Capitolium præoccupasset. Imagines suas quòuis terrarum missas adorari iussit. Templum Hierosolymitanum in suam ædem commutauit, vt Caij noui illustris Iouis appellaretur: quamuis hoc Iosephus in suis Antiquitatibus dissimularit. eáque res Iudaicæ defectionis initium fuit. Sacerdotes sibi multos legit, & ipse sibi immolauit. Machinis quibusdam tonitribus tonitrua, fulguribus fulgura regessit, contra fulmina lapides est eiaculatus, illud Homericum subinde vsurpans: Tollito me, vel ego te. Sub hoc Cæsare Pilatus, vt Eusebius ex Olympiadum scriptoribus refert, in tantas calamitates incidit, vt diuina vindicta vrgente, manus sibi afferre cogeretur. Postquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerari singula sine magnis nugis magnáque molestia non queunt) insidiati ei sunt Cassius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures verò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabant: & qui non coniurarant, rem intellectam nec prodiderunt. & eum insidijs appeti haud molestè tulerunt. Est autem, dum spectaculum ederet, appetitus. nam Chærea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferret, tamen quinque adhuc dies se continuerunt. Vt verò ipse Caius & saltare & tragœdiam agere voluit, eáque de causa alterum triduum denunciauit: obseruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam eum circumuentum occiderunt. Cùm cecidisset, nemo qui aderat, sibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam vxor eius & filia statim sunt occisæ. Hæc cum tribus annis, mensibus nouem & diebus octo egisset, re ipsa cognouit, se non Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet. Tum igitur populus Romanus dixit: At tu vnam ceruicem habes, non verò manus multas. Paucis autem discursantibus, & per tumultum vociferantibus, Quis Caium occidisset? Valerius Asiaticus vir consularis, tumulo conscenso exclamauit: Vtinam ego eum occidissem. Qua voce illi perculsi, tumultuari destiterunt.

Insidiatorum cædes. — *Protogenis gladius & pugio.* — *Caius in omnes mutatur deos.* — *Galli sutoris libertas.* — *L. Vitellij prudens simulatio.* — *Caij noui illustris Iouis templum.* — *Caius Salmoneum imitatur.* — *Cassius Cherea et Cornelius Sabinus Caium tollunt.*

Imperium Claudij.

Claudius à militibus imperator salutatur.

Caio interfecto, senatúque in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his a-

lij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, vt aliquid raperet, Claudium in obscuro angulo latirantem repererũt. Nam cum Caio theatro exietat, tumultúq; territus se occultarat. Eum igitur protraxerũt, ignari quis esset: agnitum, Imperatorem salutarunt. In castra perducto citra vllam dubitationem omnes detulerunt imperium, quòd & Cæsarei generis esset, & clemens haberetur. Etsi enim recusabat & refragabatur: tamen quantum ille renitebatur, séq; opponebat, tantum milites cõtendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, sed ipsi omnibus darent. Itaq; inuitus tandem, vt præ se ferebat, illis cessit. Consules verò & senatores vbi iam præoccupatum esse imperium didicerunt, ipsi quoque renunciationi eius sunt assensi.

Claudij ingenium et mores.

Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuiæ ex Druso nepos, imperium est adeptus, anno ætatis quinquagesimo. Ingenio fuit non contemnendo, & disciplinis ita eruditus, vt quædam conscripserit. Cæterùm valetudine parum firma, mulieribus & seruis parêre solitus, vt iam inde à pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde simpliciorem & dissolutioribus moribus se esse finxit, quàm reuera fuit, quod & ipse in Senatu confessus est: vitáq; longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignum præ se tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in compotationibus & re Venerea insidiati, quibus vtrisque satiari non poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (vt rem paucis complectar) talis esset: tamen multa opportunè fecit, quoties vitijs istis euitatis, sui iuris fuit. In curiam non statim, sed trigesimo die pòst venit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipso ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cæteris in rebus accuratè se custodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iussit, ne sicas ferrent: & milites ad conuiuia secum adduxit. quod deinceps quoque factum.

Chæreæ et Sabini interitus.

Sicarum verò inquisitio per Vespasianum sublata est. Chæream & aliquot alios occidit, non vt Caij necem vlcisceretur, sed vt securitati suæ consultũ esset. Sabinus vltrò sibi manus attulit, indignum ratus, si Chærea interfecto superstes esset.

Clementia & equitas initio principatus.

Caij sorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis restitutis. Eodem modo cæteros quoque exules tractauit. Eos qui in carcere vincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimisit, sontes supplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij scrinijs est reperta. & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius se cremasse affirmarat, reperta, Senatui ostendit, legendáque tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos scripta erant, exhibuit: postea exussit. Senatui Caium ignominia notaturo, restitit, quo minus id decretum fieret. Ipse verò noctu statuas eius omnes sustulit, & quæ vel ab ipso, vel ab alijs propter ipsum perperam acta erát, aboleuit. Statuas decretas recusauit, sibique sacrificari aut effigiem suam adorari vetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, non simulatione. Filiam certè quidem vnam L. Iunio Silano, alteram Cn. Pompeio Magno despondit, nullo immodico apparatu. nam & ipse diebus illis ius dixit, & Senatus cõuenit. Præterea cum Coss. in curia consurrexissent, vt eum alloquerentur, assurrexit & ipse, & vicissim eis obuium iuit. Priuato & græco more plerunque cum suis vixit.

Claudius alienus ab auaritia.

In pecunia mirabilem se præbuit. Vetuit enim offerri sibi argentum, quòd & sub Augusto fiebat. Vetuit, ne ab vllo qui cognatos haberet, hæres institueretur. Bona quæ sub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipsis possessoribus, si superstites erant, aut eorum liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas restituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus est. Verùm ab eius libertis & vxore Valeria Messalina alia acta sunt, his minimè consentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, sed in futurum etiam prospexit. Nam cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato vtantur, regio quæ ad hostia Tiberis est, eiusmodi, vt neq; tutò appelli posset, neque portus cõmodos haberet, efficiebat, vt eis maris imperium parũ prodesset. Hyberno enim tempore nihil importari poterat.

Portus Hostiensis.

Ea re considerata, portus ædificauit: opusque perfecit magnitudine & animi imperij Romani dignum. Ac modestus in rebus omnibus, nato sibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, pòst etiam Britannicus est cognominatus, nec vllo alio splendore vsus est: nec eum Augustum, aut Messalinam Augustam appellari siuit.

Claudius spectaculis gladiatorum fit ad cædes propensior.

Ludis gladiatorijs impensè delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales varijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum sanguini & cædibus assuefactus, facilius etiam ad alios occidendos est impulsus. In causa autem fuerunt Cæsarei & Messalina: qui si quem sublatum volebant, terrore ei incusso pòtestatem accipiebant faciendi quod vellent. Sæpe ex improuiso consternatus, cùm in subito terrore aliquos occidi iussisset: postea sibi redditus, & sanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romaniq; spem de eo parum bonam haberent: cùm ab alijs, tum ab Annio Viniciano insidiæ ei comparatæ sunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit.

Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani; contrà Claudium coniuratio.

Sed is cum milites dicto audientes non haberet, se ipsum interfecit: Claudius verò quanquam ita territus, vt vltro illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, insidiatores quam plurimos indagatos supplicijs affecit. Vinicianus & alij cõplures ipsi manus sibi attulerunt. Nam Messalina & Narcissus vnà cum alijs eius libertis, eam nacti occasionem, nullo summæ crudelitatis genere abstinuerunt. Itaque & viri & mulieres multi cæsi, quidam etiam ex nocentissimis vel pecunia vel gratia absoluti.

Galæsus.

Galæsus verò Camilli libertus à Narcisso in curia rogatus, quid facturus fuisset, si Camillus factus esset imperator? respondit, se tacitum à tergo eius staturum fuisse. Atria Cæcinnæ consulis vxor, Mes-

Arria.

salinæ admodum familiaris, marito superstes esse recusauit, eumque mortem teformidanrem confirmauit, eodem gladio quo se ipsam percusserat illi porrecto, dixitque: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati sunt. Claudius verò ad supplicia tam propensus euasit, vt militibus istum versum subinde protesseta daret:

Pœna luenda viro, si quis prior intulit arma.

Porrò Messalina & liberti eius, ita Rempub. expeditiones, præfecturas, magistratus cæteráq; omnia vendebant & auctionabantur, vt in omnium rerũ venalium penuria Claudius ipse pro tribunali precia constituere cogeretur. Cùm Aulus Plancius cũ exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepisset, alias intulisset, ac statum rerum Claudio significasset: Lucio Vitellio collegæ in consulatu suo, summa rerum mandata, per Oceanum cum maioribus copijs & elephantis in insulam vectus, cum cæteris legionibus Barbaros aggressus est: ijsque victis, regiáque illorum capta, Romam redijt, Magno & Sillano generis victoriæ nuncijs præmissis. Qua cognita, Senatus & ipsi & filio eius Britannici cognomentum, & alios multos honores decreuit. Messalina saltatorem quendam Mnesterem nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationibus, nec minis ad concubitũ pertpellere potuisset, curauit vt is à Claudio ipsi parère in omnibus iuberetur, quasi ad alias res eius opera vsura esset. Sic ille cũ ea rem habuit, quasi id quoq; ab Imperatore iussus esset. Idem cum alijs quoque multis ausa, adulteris sui copiam fecit, quasi cõscio marito, & ad lasciuiam ipsius conniuente. Vinicium verò ob stuprum recusatum veneno sustulit. Eam illius sub muliere & libertis seruitutem Romani indignè ferebant. Anno sequenti, qui fuit ab vrbe condita octingentesimus, quartùm consul factus Claudius, Gallum quendam senatoriæ dignitatis virũ, qui Carthaginẽ migrarat, properè accersiuit, eumq; se aureis cõpedibus alligaturũ professus, dignitate tributa effecit, ne loco se moueret. Cùm aliquando insidiæ ei detectæ essent, eum qui delatus erat, contempsit: nec vlla eius ratione habita dixit, Publicè nõ eodem modo quo belluam, esse vlciscendum. Alios verò multos ob Messalinæ criminationes, Asiaticum item & generum Magnum interfecit: illum propter diuitias, hũc ob genus & gloriam, licet ob alia crimina damnati fuerint. Cùm multi serui ægrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus eijcerentur: eos omnes qui sanitatem recuperassent, liberos esse lege lata iussit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fausto Sylla nato, cui post Magni cædem nupserat, nihil decerni passus est. Verùm quò ipse moderatius, eò se Messalina & liberti eius insolentius gesserunt. quorum tres potissimum potestatem inter sese partiti erant: Callistrus supplicium libellorum magister: Narcissus ab epistolis, qua de causa * pugione accinctus erat, & Pallas fisci præfectus. Messalina verò, adulterijs non contenta, maritos quoq; multos habere concupiuit. ac omnibus suis amatoribus nupsisset, tabulis conscriptis, nisi in primis nuptijs deprehensa perijsset. Nam dum Cæsarei omnes cum ea cõsentiebant, nihil non de communi sententia gerebatur. Postquam verò Polybium, quamuis eius etiam consuetudine vteretur, per calumniam interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorum beneuolentia defecta perijt. Nam cùm C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiũ, maritũ sibi ascripsisset: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas preciosissima quæque Claudij ornamenta congesserat: randem etiam Consulem illum designauit. Quæ cùm nota essent cæteris, Claudium latebant. Sed Narcissus aliquando peregrè absenti, ab eáque remoto per concubinas omnia significauit. Itaq; Romam reuersus, & alios multos, & Mnestetem saltatorem interfecit. Deinde ipsa quoque Messalina interfecta, Agrippinam fratris filiam, libertorũ impulsu duxit, q filium Domitium iam penè pubetem habet, quem in spem regni alerent, ne Britannico necem matris, ipsorũ opera interfectæ, vlturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Sillanũ timentes, qui à Claudio vt vir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano desponsam, Agrippinæ filio Domitio iam antè destinantes: Claudio persuadent, vt Sillanum pro insidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in senatu proposuit, esse è Republica, vt Claudius vxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, vtque ad eas nuptias adigeretur, autor fuit. Ita senatores properè ad Claudium abierunt, eumque coegerunt scilicet, vt matrimonium cõtraheret: facto Senatusconsulto, vt fratrum & sororum filias ducere liceret, quod antè vetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidissimi, Claudium planè in sua quasi verba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs sibi conciliauit. Deniq; Britannicum priuignum plebeio morte educati fecit (nam alter obierat) Domitium autẽ tum generum Claudij designauit, post etiã adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium sub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineffabiles, ne leuissima quidem pecuniæ faciendæ occasione prætermissa, multis etiã pecuniæ causa occisis. Interfecit etiam mulieres nonnullas ex zelotypia, vt Lolliam Paulinam: cuius caput ad se allatum cũ non agnosceret, suis manibus eius os aperuit, vt dentes aspiceret, quorũ peculiaris erat series. Post hæc Augustam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium, Claudiũ, Neronem, Drusum Germanicum Cæsarem nominauit, nihil turbatus, quòd eo die cœlũ ardere visum est. Deinde filiam Octauiam in aliam familiam adoptatam, ne fratrem & sororem copulare videretur, ei despondit. Agrippina Calphurniam quoque principem matronam vel in exilium egit, vel ut fertur, etiam occidit: quod Claudius eius formam admiratus esset, ac laudasset. Quo die Nero (hoc enim nomẽ ferè vsurpatur) virilem togam sumpsit, terra latè cõcussa est, & noctu omnib. ex æquo terror incussus. Crescentibus Neronis opibus

Margin notes: *Britannis domita.* — *Messalinæ adulteria.* — *Lex de seruis.* — *Callistrus.* — *Narcissus.* — ** pugillares gestabat.* — *Pallas.* — *Messalinæ interitus.* — *Agrippina Domitium.* — *Domitij adoptio & nuptiæ.* — *Agrippinæ crudelitas & auaritia.* — *Prodigia inauspicati Neronis imperij.*

bus. Britannicus fine vllo honote penitus negligebatur, miniſtris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occiſis. Soſicius autem, cui educatio & inſtitutio illius mandata erat, quaſi Neroni inſidiatus eſſet, interfectus eſt. Britannicum verò ijs cõmiſſum quos ipſe probabat, nec cum patre viuere, nec prodire in publicum paſſa eſt. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narciſſum ac Pallantem amicos haberet. Nam Calliſtus, potentiam maximam adeptus, obierat.

Aſtrologi pulſi.

Aſtrologi tum tota Italia pulſi ſunt, & qui eos conſulebant, mulctati.

Carataci dictum.

Caratac..s quidam Barbarorum princeps captus, & Romam ductus, veniam à Claudio impetrauit. Cum dimiſſus eſſet, & Romæ ſplendorem atque amplitudinem perluſtraſſet, Itáne, inquit, cùm hæc & huiuſmodi habeatis, noſtra tuguriola concupiſcitis? Iulium Gallicum Caius cauſam dicẽtem, in Tiberim iratus præcipitati iuſsit, in quem

Domitij Afri iocus.

Domitius Afer, optimus illius ætatis patronus, facetè admodum iocatus eſt. Nam cum quidam à Gallico deſtitutus, eius auxilium imploraſſet.
» Quis tibi, inquit, narrauit, me natatoré illo me-
» liorem eſſe? Poſt hæc Claudio ægrotante, Nero
» curiam ingreſſus, ludos circenſes nuncupauit, ſi coluiſſet. Agrippina enim quiduis tentabat, vt Nero populi gratiam colligeret, & vnus imperij ſucceſſor fore putaretur. Itaq; & ludos Circenſes, quibus maximè Romani ſtudebant, à Nerone ob ſalutem Claudij, quam maximè deprecabatur, promittendos curauit: & tumultu ob panis venditionenm ſubornato, Claudio perſuaſit, vt populo per publicum edictum, ſenatui per literas ſignificaret. & ſi ipſe moreretur, Neronem iam ad Rempublicam adminiſtrandam eſſe idoneum. Is igitur ex eo magnus fuit, & celeber: Britannicum verò viuere plerique ignorabant, cæteri ex timoribus à nouerca ſpatis, væcordem & lunaticum eſſe putabant. Cùm Claudius conualuiſſet, Nero ludos magnificè fecit, & ſub idem tempus Octauiam duxit, vt ex eo quoque iam vir eſſe videretur. Quamuis autem Agrippinæ & ea quæ Liuia habuerat, omnia conceſſa, & plura etiam decreta eſſent: nibil tamen ei ſatis erat, ni maniteſtè ex æquo cũ Claudio imperatrix nominaretur: & magno incendio vrbem peruagante, vnà cum eo ad opem ferendam in publicum prodijt. Claudius igitur offenſus ijs quæ hactenus acta eſſe cognouerat, nec ferenda illa, & mulierem cohercendam eſſe ratus, Britannicum data virili toga imperij ſucceſſorem deſignare in animo habuit.

Agrippina Claudium boleto tollit è medio.

Quo Agrippina cognito, veneno eum anteuertere priuſquam ea perficeret, inſtituit, quod cum ob metũ affatim ſemper à Claudio hauriri ſolitum, & victus rationem, qua omnes principes tuendæ ſalutis ergo vti ſolent, fuiſſet inefficax: Locuſtam, veneficam celebrem, ob idipſum crimen nuper *captam accerſiuit, cuius opera boletos aliquot veneno lethifero infecit: ac ipſa de cæteris edit, & illum vt venenato qui maximus & pulcherrimus veſceretur, impulit. Ad hunc modum fraude circumuentus, tanquam crapula & ebrietate, vt aliàs ſæpius factum erat, oppreſſus eſſet, è conuiuio elatus, & à veneno per noctem confectus, interijt, & linguæ & aurium vſu ſtatim adempto. Vixit annos LXIII. menſes II. dies XIII. Imperauit annos XIII. menſes VIII. dies XX.

** Damnatam.*

Narciſſi liberti interitus.

Hæc Agrippina fecit, Narciſſo in Campaniam ad calidas aquas prodagræ leniendæ cauſa ablegato. Nam illo præſente, nihil huiuſmodi conficere potuiſſet. Tam accuratus erat domini cuſtos. Sed Claudio defuncto, & ipſe ſtatim interijt, cùm ſummam potentiam tenuiſſet. Antequam autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinam & alios ſcriptas cremauit, quas, vt qui illi eſſet ab epiſtolis, omnes habebat. Eſt sũt iuxta Meſſalinæ ſepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius vltionem accidiſſe viſum eſt. Cometa longiſsimo tempore apparuit, & vexillum ſatellitum guttis ſanguineis infectum, & de cœlo tactum. Contigerunt & id genus alia, quæ ſigna interitus Claudij putabantur.

Theudas.

Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Ioſephus Antiquitatum libro XIX. refert, eum fuiſſe impoſtorem, qui multos ſeduxerit, donec Fadus Iudææ procurator, miſſis equitibus multos eius ſectatores occiderit, multos ceperit, atq; ipſi Theudæ caput amputarit.

Simon magus.

Simon quoq; magus hoc imperante Romæ verſatus, multos præſtigijs deceptos in ſuã ſectam pertraxit: id quod Iuſtinus Philoſophus & martyr in defenſione religionis noſtrę ad Antoninum declarat, his verbis: Poſt Domini in "
cœlum aſſumptionem, dæmones quoſdam ho- "
mines ſubornarunt, qui ſe Deos eſſe dicerent: "
qui adeò à vobis pulſi non ſunt, vt eis honorem "
habueritis. quorum è numero fuit Simon Sama- "
ritanus, è pago Gittano. qui cum ſub Claudio "
Cæſare dæmonum opera miracula edidiſſet, in "
vrbe veſtra imperatrice Roma, Deus eſt habitus: decretáq; ei ſtatua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inſcriptum eſt, Simoni Deo ſancto.

D. Petrus apoſtolus.

Petrus quoque ſub Claudio Romæ ſalutaris preconij ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidem habuerunt: itaq; doctrina principis Apoſtolorum capti ſunt, vt ſolis eius verbis non contenti,

Marcus Euangeliſta

Marcum Apoſtolum, Petri comitem, exorarent, vt conciones ſummi viri ſcriptis mandaret: atque in cauſa eſſent, vt Marci Euangelium conſcriberetur, quemadmodum refert Euſebius.

Imperium Neronis.

CLaudio ad hunc modum, vt expoſitum eſt, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius Agrippinæ matris opera ſibi vendicauit imperium, Claudij teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritiæ annos nondum exceſſerat. Nerone à Senatu & militibus imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperium ſub illius nomine adminiſtrans, venalia habuit omnia: ſed tempore procedente Seneca præfectus ſatellitum, & Burrus magiſter Neronis, illa ſubmota, imperium quàm diu licuit, optimè fecerunt. Nero enim cum rerũ potiretur, admodum adoleſcens

Seneca. Burrus. Neronis adoleſcentia.

(annos enim tum XVII. habebat) & ocij quàm negocij amatior, indulgebat genio, amabat, comessabatur, potabat, ludis gladiatorijs & Circensibus vacabat, nō angusti animi homo, sed sumptuosus, potius prodigus. cuius vel illud argumentū est, quod vni ex sodalibus bis millies & quingenties mille drachmas argenti simul dari iussit. Cum verò Agrippina pecuniā coactam ei proponendam curasset, vt tanta summa visa mutaret consilium: ille re intellecta rogauit, quantum esset id? cum didicisset: Ignorabam, inquit, me tam parū donasse, ac summam duplicari iussit. Eo pacto fisco celeriter exhausto, celeriter nouis faciendæ pecuniæ rationibus fuit opus. Itaq; insolita vectigalia vbiuis exegit. Agrippina verò vt erat auarissima, vehementer indignante, cortadendæ sibi pecuniæ ademptā occasionem & cōminata, se Britannicum imperatorem facturā: Nero territus, illum veneno sustulit: qui cùm statim diriguisset, & pro epileptico afferretur, cum liuores ex veneno in corpore apparerent, gypso inunctus per forum gestabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluuia prorsus deterſit, vt facinus non tantū audiretur, sed etiam oculis cerneretur. Pòst etiam matrem Agrippinam per libertum Anicetum sustulit: quæ cum cædis ministrum adesse intellexisset, lacerata veste, nudatóq; ventre: Hunc hunc, inquit, Anicete feri, quòd Neronem peperit. Ea interfecta, Nero ipse intueri facinus voluit, eamq; omnem nudatam perlustrauit, & vulnera numerauit. Noctu autem ita turbabatur, vt ex lecto exiliret præterroribus: & Romæ multis in locis à quibusdam clàm scribebatur, Tres matricidæ, Orestes, Alcmeon, Nero. Augustam Octauiam Claudij filiam, vxorem suam, repudiauit. nam Sabinam adamatam, vxoris loco habere voluit: quæ veritate ne illa reuocaretur, calumniatores subornauit, à quibus & adulterij & veneficij accusaretur. ac primò relegandam, deinde occidendam curauit. Pòst ipsa etiam Sabina à Nerone interfecta est, cum in eam prægnanten calcibus insiliisset. Quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere desiderauit, vt principiò mulierem illi similem eius loco teneret: Deinde puerum libertinum, nomine Sporum, exectis virilibus vxorem duceret, quòd is quoque Sabinæ esset similis: quanquam ipse Nero Pythagoræ liberto nupsisset. Hi duo igitur vnà rem habebant cum Nerone Pythagoras vt vir, Sporus vt mulier. Publicè cithara cecinit, quamuis exigua & obscura voce præditus. In Circo aurigauit. Traiecit in Græciam, non vt maiores sui, sed saltandi citharæ pulsandæ præconij faciendi, agendæque tragœdiæ causa. Nec enim ei Roma satis ampla erat: sed expeditione erat opus, vt Periodonices, hoc est, passim victor, vt aiebat euaderet. Sed quis singula eius facta enumeret? Nam vno verbo, quicquid viles histriones repræsentāt, ea omnia ipse & dicebat & faciebat & tolerabat, nisi quod aureis cathenis vinciebatur: nam ferreæ Romanorū Imperatorem haud decuissent. Aliquando igitur miles vinctum conspicatus, præ indignatione accurrit, eumque soluit. Alius interrogatus, quid ageret Imperator? respondit, eum parturire. Patrum enim tum repræsentabat. Cœpit etiam Isthmum perfodere: à quo cum homines abhorrerent, sumpto ligone ipse fodere cœpit, idemque suo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem sanguis ebulijsse, cùm terra primùm tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus esse, & spectra multa apparuisse. Hic persecutionis Christianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apostolorū interfecit, eodem tempore, vt Eusebius ex Antiquorum testimonijs asserit. Nam alij eodem quidem die vtrumque consummatum esse tradunt, sed anno diuerso. * Post Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Vespasianū contra Iudæos, qui iam apertè defecerant, misit. Britanni quoq; & Galli exactionibus grauari se, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaq; C. Iulius Vindex senatorij ordinis, vt & pater fuerat, populares suos iamantè ad defectionem propensos, magis etiam concionibus instigauit, iureiurando adactos, se pro senatu populóque Romano facturos esse omnia: & ipsum si quid secus fecisset, occisuros. Imperatorem verò Seruilium Sulpicium Galbam designauit, virum patricium, tum Hispaniæ prætorem: acis principatum quidem suscepit, sed imperij cognomenta tum assumere noluit. Cùm autē defectio lentè procederet, Vindex præ dolore propter occisos milites suos sibi ipsi manus attulit, fortunæ iratus quòd tàm præclarum facinus occidendi Neronis & populi Romani liberandi ad exitum perducere non potuisset. Quod tanta alacritate ab eo susceptum fuit, vt cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui sibi Vindicis caput attulisset, dixerit, se ei qui Neronis interfecti sibi caput attulisset, suum caput vicissim daturū esse. Nero verò cum Petronium quoque, cōtra seditiosos cum maiori parte copiarum præmissum, ad Galbam defecisse cognouisset: ipe armorū abiecta, in animo habuit senatu occiso, & vrbe incensa, nauigare Alexandriam. atque adiecit: Et si imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præsidio auocato, castra ingressus, Neronem hostem iudicauit, & Galbam eius loco Imperatorem creauit. Nero vbi se à satellitibus destitutum esse vidit, vili veste induta, & simili equo conscenso, tecta facie ne agnosceretur, noctu cū Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperatori salutatus, via declinata, in culmis se occultauit. Populus Romanus, cum diluxisset, gaudio exultans, vrbem coronis impleuit: quidam etiam, vt in libertatē asserti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ Imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & talibus incessit, & multos qui apud eum potentes fuerant, intemeptos per viam traxit. Milites & alij Neronē quæritantes, cum latebras indagassent, equites contra eum misetūt. Quos cum aduentare sensisset, comites iussit & ipsum & semetipsos occidere. Quibus nō obsecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggressus.

Profusio Neronis & rapacitas.

Britannici interitus.

Agrippinæ & Sabinæ interitus.

Octauiæ interitus.

Sporus Neronis, Nero Pytagoræ vxor, conduplicatis eodē tempore nuptijs.

Scenicæ exercitationes.

Isthmi perfosio.

Petri & Pauli supplicium.

Linus primus Romanorum pō tifex à Petro.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpitius Galba Imperator designatur.

Petronius.

Neronis fuga & interitus.

» sus: Ego solus, inquit, nec amicum habeo, nec
» inimicum. Cum iam in proximo essent equites, ictu sibi illato: Proh Iupiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ægrè spiritum trahentè, Epaphroditus planè confecit. Perijt mense Iulio, Vixit annos triginta, mẽses quinq; dies viginti. imperauit annos tredecim, menses octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus post Marcum Apostolum & Euangelistam Alexandriæ Episcopus factus est Anianus. *Anianus Alexandrinus.*

Imperium Galbæ.

GAlba post Neronis interitum, decreto sibi à Senatu principatu, etiam Rufi copijs auctus, recepit animum: sed Cæsaris appellationem non admisit, nec Imperatoris nomen in vllis literis vsurpauit prius, quàm legati à Senatu aduenissent. Eos qui sub Nerone alios calumniari erant, aut falsis testimonijs oppresserant, supplicio affecit. Serui qui dominos dictis factisve læserant, eis ad pœnam delicti: pecuniæ & possessiones, quas Nero donarat, repetitæ sunt. Ab eodem ob crimen læsæ Maiestatis in exilium missos, reuocauit: ossa eorũ qui ex imperatorio genere occisi erant, in Augusti monumentum intulit, eorumq; statuas reposuit. Cæterùm cùm A. Vitellium à Germanicis legionibus Imperatorem salutatum esse audiuisset: L. Pisonem, adolescentem nobilem, modestum, prudentem, adoptatũ Cæsarem dixit. Id M. Saluius Otho ægrè ferens, quòd ipse adoptatus nõ esset, seditionem mouit, XXX. dũtaxat militibus fretus. Nam cùm Galbæ immolanti solus ex Senatoribus astans, aruspicem insidias ei portendi dicere audisset, ac monere vt domi maneret, nec vsquam progrederetur: statim quasi per aliam causam in castra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoque persuasis, aut vt rectius dicam, magnis pollicitationibus emptis, Imperator statim salutatus est. Quo Galba cognito, quosdam in castra misit, qui milites à sententia dimouerent. Interea verò miles quidam cũ gladio cruento eum accessit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonem enim occidi. Quod Galba credens, cum in Capitolium ad rem diuinam faciendam properaret, in medio foro, peditum & equitum occursu, senex, consul, pontifex, Cæsar, Imperator, multis inspectantibus est trucidatus: caput eius conto præfixum. Cum occideretur, nihil aliud locutus est, nisi: Ecquid mali feci? Perijt etiam Piso, & alij multi. his peractis, milites capita illorũ in castra ad Othonẽ & in curiam attulerũt. Quibus consternati patres, lætitia simulata, Othoni omnia quæ ad imperium pertinẽt, decreuerunt. Neque verò obscurum erat, eum Senatui vim fecisse, & petulantius atq; acerbius ipso Nerone imperaturum esse. Galba annos LXXIII. dies tres & viginti natus, imperij mense nono, & die decimotertio, hunc exitum habuit.

A. Vitellius. *L. Piso.* *M. Saluius Otho.* *Galbæ cædes.*

Imperium Othonis.

OThonem, cùm exta sacrificãti parùm fausta essent, aliaq; signa apparuissent, perpetrati facinoris pœnituit: sed imperio, quod semel susceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam oblineamentorũ corporis similitudinem se Neronem esse professus, totam penè Græciam conturbauit: & manu sicariorũ cõparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed eum Calphurnius in traiectu Cydni amnis cõprehensum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetrasset, apertè legatos misit. Quos cum Vitellius nullo responso dignatus esset, atq; etiam retinuisset: copijs terra marique missis, non ex imbecillitate, sed propter ducũ multitudinem victus, ipse Roma cum primoribus, egressus est: & parte militũ Proculo data, recessit, se pugnam ciuium inter se videre posse negans. Itaque milites & duces ignauiam eius pertæsi, re malè gesta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciasset, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæsar hæc falsa essent, sèque statim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati essent (nam & satellites multi, & alij non pauci aderant) eumque rogarent, ne semetipsum & ipsos destitueret: se enim omnes libenter pro eo morituros. Otho, multo æquius esse dixit, vnũ pro omnibus, quàm multos pro vno perire: neq; se commissurum, vt ob vnum virum populi Romani seditio orietur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingressus, cum nonnulla ad suos, & ad Vitellium de suis scripsisset, literis ad se contra illum scriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, singulos salutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto exijt: eóq; sopito, non prius discessit, quàm alios aliò in loca tuta misisset. ac ita demum, cum tranquilla essent omnia, seipsum interfecit. Milites cadauer eius sepeliuerunt, multi quoque super eo se iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII. vixisset, dies XC. imperasset, quo ætatem superiorem impiè & sceleratè actam obumbrauit, & vitam omnium flagitiosissimam morte honestissima decorauit. Post eius obitum, milites statim tumultuati sunt: & multis inuicem cæsis, gratia reconciliata se ad victores contulerunt.

Pseudonero. *Otho reconciliatione Vitellij desperata, seipsum interficit.* *Otho vitam flagitiosam morte honesta claudit.*

Vitellij imperium.

ROmani cognito Othonis interitu (nam, vt ante dictum est, vrbe aberat) Vitellium Imperatorem designarunt. Cui mors Othonis in Gallis versanti nunciata est, vbi eum vxor cum filiolo sex annos nato cõuenit, quem pro suggesto Germanicum & Cæsarem designauit. Iam cum diuinationibus deditus esset, nec sine ijs vel minima susciperet, tum Astronomos, pòst etiam ariolos pepulit, certo die præfinito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu vicissim schedis propositis ei denunciarunt, vt intra eũ diem è vita excederet, quo excessit. Cum autem luxui & lasciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, foro aleatorio, saltationib. & aurigationibus versatus est, & infinita in eas res pe-

Astrologi Vitellio diem dicunt. *Intemperantia Vitellij.*

cunia insumpta, multum ęris alieni fecisset, tum aucto luxu insolentiùs se gessit, maioresq; sumptus fecit. Maximam diei partem, & noctu quoque, se citra vllam satietatem ingurgitando, & subinde quæ ingesserat, reuomendo, vt solo cibariorum transitu ali videretur: quæ res efficiebat, vt perpetuam crapulam tolerare posset, cum eius compotores pessimè haberent. E quo numero cùm quidam propter morbũ per aliquot dies à sodalitate abfuisset, se omnino periturum fuisse dixit, nisi ægrotasset. Nec totum tempus imperij eius quicquam aliud fuit, nisi ebrietas & comessationes. Quis autem singula commemoret? cum inter omnes constet, eum imperij sui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarum in cœnas insumpsisse. Sæpe etiam apud alios conuiuatus est: eodemque die alius ei ientaculum, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria post cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc vitia virtutes ei non defuerunt. Monetam enim sub Nerone, Galba, Othone percussam retinuit, imaginibus eorum nihil offensus, & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq; cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionibus debebantur exegit, neque cuiusquam bona publicauit: paucis duntaxat Othonianæ factionis occisis, neque tamen eorũ bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occisi fuerant, ea restituit omnia, quæ adhuc in publico reperiebantur. Neque testamenta aduersariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne senatores & equites in arena pugnarent, aut in orchestra se spectandos præberent: atque ob hæc laudabatur. Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defecisse pręter solitum videbatur, & quarto & septimo die obscurata. Simul etiam duo soles visi, alter ab occasu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robustus. Motus illius hæc ratio fuit. Vespasianus in Iudæa degens, quò eum à Nerone propter Iudęorũ defectionem missum fuisse iam diximus, filium Titum ad Galbam salutãdum misit. Tito autem reuerso (nam in via seditionem Othonis & Vitellij didicerat) & ipse (vt Dion refert) regnum affectauit. Iosepho verò autore, in excidio Iudaico, milites eius cùm audissent, à Gallis Europæis Galbam per seditionem Imperatorem esse creatum, à Germanicis legionibus Vitellium, à Romanis Othonem: ipsi quoque suo duci imperium decreuerũt: atque alijs alios concitantibus, Vespasianum Imperatorem salutarunt: hortati, vt periclitanti Reipublicæ subueniret, refraganti, tribuni institerunt: & milites strictis ensibus circumstantes, mortem sunt minati. Paret igitur: & primùm ad Ægypti prætorem scribit, quo loco res suæ sint: à quo statim salutatus est Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prætorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Iosephum Hebræum, quem viuente adhuc Nerone, Imperatorem se appellare ausum, captiuũ adhuc vinculis tenebat, ob eam diuinationem solui iussit. Tito verò hortante, vt

Vitellij virtutes.

Prodigia.

Vespasianus imperium capessit.

ei vnà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum vincula non soluebantur, sed dissecabantur: atque in eos vsurpabatur, qui per iniuriam vincti essent) approbante Vespasiano, quidam securi cathenã dissecuit. Iosephus enim (vt ipse narrat) quum in sacris literis oraculum reperisset, fore vt quidam ex Iudæa orbi terrarũ imperaret: id oraculum, ob Romanorum seditiones, & Imperatorũ frequentes mutationes, ad Vespasianum retulit, eiq; vaticinatus est imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus historiæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac verissimè id oraculum de seruatore humani generis, Domino Iesu Christo, intelligetur. Neq; enim toti terrarum orbi Vespasianus imperauit: sed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. Ac Dominus toti orbi dominatus est, & dominatur. cui à patre dictum est: Petito à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ. Vespasiano Alexandriam profecto, Roma nuncij venerunt de cæde Vitellij: & vt ipse à Senatu populóq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iussus esset. Vitellius autem hoc modo perijt. Vespasiani milites, cũ propè Romam, atque in ipsam vrbem venissent, nullo violentiæ genere abstinuerunt. Cum autem vrbs vastaretur, Vitellius sibi metuens, induta sibi pannosa tunicula, in obscuram domunculam, vbi canes alligati erãt, se abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites verò eum repertum, illuuie & sanguine plenum (nam à canibus morsus fuerat) lacerata veste, manibus post tergũ reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis ceciderũt, partim barbam euellerunt: omnes verò luxum ei opprobrarũt. Ob quæ verecundantem, & humũ intuentem, cultellis sub mento pupugerũt, vt vel inuitus vultum attolleret. Verùm * Celetus quidam, eius misertus: Ego tibi, inquit, quantum vnus possum, operá feram. eóq; vulnerato, seipsum iugulauit. Sed Vitellius ex eo vulnere non mortuus, cũ in carcerem traheretur, ex verberum & contumeliarum impatientia: At ego, inquit, vester Imperator fui. Quo dicto irritati milites, eo dissecto, caput amputatum per totam vrbem circumtulerunt. Vixit annos LIIII. & dies XXXXIX. imperauit annum vnum, X. diebus demptis. His peractis, Mutianus aduenit, vnáque cum Domitiano Remp. capessit. Vespasianus à senatu Imperator salutatus: duo eius filij Cęsares cognominati sunt. Mutianus verò frater à Vespasiano vocabatur, accepta potestate quiduis & agendi & decernẽdi, tantũ Imperatoris nomine præscripto: eáq; de causa missum sibi annulum gestabat, vt mandata Imperatorio annulo signarentur. Igitur ipse & Domitianus magistratus & præfecturas multis dederunt, & alios atque alios præsides & Consules designarunt, non secus ac si ipsi rerum potirentur. Vnde Vespasianus Domitiano scripsit, se illi habere gratiam, quòd se imperare pateretur, necdum imperio pepulisset. Alexandriam antẽ cùm venisset, magnam pecuniam coegit, nullo

Oraculũ Iosephi, ad Vespasianum accõmodatum:

Vitellij interitus.

** Gallus.*

Mutianus. Domitianus.

Vespasianus pecuniam colligit.

quæstu

quæstu prætermisso, vectigalibus quibusdã obsoletis restitutis, vsitatis exaggeratis, & nouis excogitatis. quod deinde in alijs quoq; prouincijs, in Italia & Romę fecit. Ægypto paruo tempore constituto, magnã inde frumenti copiam Romam misit. Filium Titum ad oppugnanda Hierosolyma reliquit, vt vnà cum eo in vrbem reuerteretur. Sed cùm obsidio diu traheretur, sine illo naue oneraria in Lyciã venit. Inde partim terra, partim mari Brundusium appulit. Romam ingressus, militibus & populo munera dedit. Templa publicaq; opera ruinosa refecit. ædificia, quorum fundamenta iacta erant, perfecit: non suo, sed eorum qui inchoarant, nominibus inscriptis. Bona aduersariorum, qui in prælijs ceciderant, eorum liberis aut cognatis reliquit, publicis etiam æris alieni tabulis abolitis. Publicè magnificus, priuatim tenuissimè viuebat. neq; vllos sumptus, nisi necessarios faciebat, genere ortus neq; nobili, neq; locuplete. Ab omnibus adiri se patiebatur. Cum amicis ante auroram in lectulo recubans, colloquebatur. Palatij fores per totum diem patebant, sine vllo custode. Vt paucis absoluam, curatione Reipublicæ princeps agnoscebatur: comitate, victu, cultuq; à cæteris nihil differebat. Hierosolymis expugnatis, cum Tito filio triumphũ duxit: cui Domitianus quoq; Consul equo singulari interfuit. Postea magistros & Latinarum & Græcarum disciplinarum Romæ constituit, decretis ex ærario stipendijs. Sed Mutianus philosophis acriter accusatis, effecit, vt vno Musonio excepto, eosdem vrbe pelleret. Auaritiæ crimẽ ex eo subijt, quòd decreta sibi à quibusdam statua precio CCL. milliũ drachmarũ, manu extenta, pecuniã sibi dari iussit: nam basim paratã esse. Tito filio ob institutum vectigal quoddam succensenti, aureos inde comparatos ostendit, ac periculum facere iussit an olerent? Aleinus & Marcellus insidiatores eius deprehensi sunt: ac Aleinus Titi iussu in palatio interfectus, Marcellus iudicio damnatus, nouacula sibi gulam præcidit. Vespasianus ex febre decessit, vel vt alij de Tito mentiuntur, veneno in conuiuio hausto. Obiurgatus à medicis, quòd in morbo „ omnia munia obiret: Imperatorem respondit, „ stantem mori oportere. Extinctus est anno ætatis nono & LX. mense, & die octauo, Imperij anno decimo, VI. diebus minus.

Aedificia, & humanitas.

Lucri bonus est odor ex re qualibet.

Insidiatores.

Obitus.

Imperium Titi.

HVIC defuncto Titus succesit: qui tempore imperij, neq; crudeliter, neq; libidinosè quicquã fecit, siue ob mutatos mores, siue ob exiguum tempus quo imperauit. Nam rerum potitus, biennium duntaxat, menses V. & dies XXV. vixit. vitæ autem eius spacium fuit annorũ XXXIX. mensium V. dierum XXV. Quare cum longæuitate Augusti comparatur, quod nec is adamarus esset, si pauciores annos vixisset: nec „ hic, si plures. quòd ille principio propter bella „ & seditiones asperior, longo illo spacio benefi„ centia inclaruit: hic moderatè gesto imperio, in ipso glorię fastigio decessit, quòd si diu vixisset, „ crimini dari fortè potuisset, eum maiori fortu„ na quàm virtute vsum fuisse. In principatu suo „ nullum senatorem occidit: priuilegia à superioribus imperatoribus concessa, literis publicè propositis confirmauit. Pecuniam accuratè conseruauit, nec temerè consumpsit, neq; tamen quenquam ex auaritia supplicio affecit. Sub eo Pseudonero extitit homo Asianus, nomine Terentius Maximus, Neroni & facie & voce similis nam ad citharam quoq; canebat. Is comparata in Asia factione, & ad Euphratem progressus, manu longè maiore facta, deniq; ad Arthabanum Parthorum regem confugit. Qui Tito iratus, illum receptum, Romam reducere instituit. Primo anno principatus Titi, sub autumnũ subitò ingens in Campania incendium extitit. Vesuuius enim mons iuxta Neapolim, copiosos ignis fontes cõtinens, in medio duntaxat ardet, exteriora carent igni. Proinde cacumina in circuitu veterem altitudinem obtinent, medietate exusta & depressa. Vnde noctu flamma, interdiu fumus, aliàs maior, aliàs minor erumpit: aliquando etiã subitò dehiscens, cineres & saxa vi ventorum impulsa eiaculatur: & cum murmure resonat, ob spiracula non densa, sed rata & libera, Ac talis est Vesuuius. Tum autem immani tumultu, quasi montes inter se colliderentur, subitò exaudito, primùm ingentia saxa exilierunt, deinde magnus ignis & fumus immensus, vt sol occultaretur, & lux in tenebras conuerteretur. Est & cineris vis ineffabilis effusa, quo in aere, terra & mari dissipato, pisces & volucres perierunt: & duo oppida Herculanium & Pompei, populo in theatro considente, sunt oppressa. Tantum porrò cineris fuit, vt aliquantum etiam in Africam, in Ægyptum & Syriam, ipsamq; Romam perferretur. Vnde postilentia consecuta est. Titus verò Campanis colonos misit & pecunias donauit, eorum præsertim qui sine hæredibus decesserant: ipse à nemine quicquam, & si multi offerrent, accepit. Multa publica ædificia de suo extruxit: ludos mirabiles fecit, in quibus globulos ligneos deijciebat, in quorũ alijs esculenti aliquid, alijs vestis, alijs aurum, equi, iumenta, pecudes, mancipia inscripta erant. quæ qui rapuerant, cùm ad dispensatores pertulissent, ea accipiebant, quæ inscripta erant. Huius est etiam celebrata illa vox, cùm dixit: Hodie non imperaui, quia ne„ mini benefeci. Primo eius anno Linus, primus „ Romanorũ Episcopus, moriens thronũ * Anacleto reliquit. Anno sequenti decessit Titus, vel insidijs fratris, vel ex morbo. A Domitiano certè quidem spirans adhuc, cùm diutius forsitan viuere posset, in cistam niue plenam est coniectus, quasi morbus refrigerationem postularet. Moriturus se vnũ quiddã peccasse dixit, quod quale esset, non explicauit. Quidam id ad Domitiam fratris vxorem, quam duxerat, referũt: alij ad Domitianum, quem apertè sibi insidiantem, non peremisset: à quo & ipse interijt, & Romanum imperium tali viro tradidit.

Titus Augusto comparatur.

Pseudonero.

Vesuuij incendiũ.

Titi benignitas.

** Anacletus II. Romanæ episcopus.*

Titi obitus.

Imperium Domitiani.

IS Tito adhuc spirante Romam equitauit: castraq; ingressus,& cognomentum & potestatē imperatoris accepit: homo audax, iracundus, insidiator, occulti ingenij, mortaliū neminem ex animo diligens, præter mulieres quasdam: summum erga eos quos maximè perditos cupiebat, amorem simulans: infidus ijs qui ipsi gratificabātur, & in rebus atrocissimis operam nauabant. Nam qui maximā ei pecuniam procurabant, aut multos calumniabantur, eos occidebat, vt ab illis duntaxat iniuriæ proficisci viderentur. Patris & fratris amicos, vt homo pessimus, partim ignominiosè tractabat. partim occidebat. Vxorem Domitiam per causam adulterij repudiauit, Paride saltatore in media via illius causa occiso. Cùm filia fratris Iulia, tāquam vxore, haud dissimulanter rē habebat. Deinde à populo exoratus, in gratiam cum Domitia redijt: sed Iuliæ consuetudine nihilo secius vsus est. In Galliam profectus,& trans Rhenū, agros eorum cum quibus pax intercedebat, populatus, quasi re præclarè gesta superbiebat, aucto militibus stipendio ob victoriam scilicet. Nam cùm eis septuagenæ quinæ drachmæ soluerentur: centenas dari iussit. Cuius largitionis cùm pœnituisset, stipendijs non imminutis, sed numero militum contracto, vtraq; re Reipub. multum incommodauit: quod nec satis erant qui eam defenderent, & magna stipendia accipie-
„ bant. Eos à quibus obseruabatur, & à quibus
„ negligebatur, ex æquo oderat: alteros vt adula-
„ tores, alteros vt contemptores. Falsis victorijs iactandis Consulatum in decennium, censuram per omnem ætatem accepit. Multi prouinciales ob violentas exactiones defecerūt, vt Nasamones: qui & quæstores occiderunt, & Numidiæ prætorem Flaccum ita vicerunt, vt castris eius potirentur. in quibus cùm præter alia cibaria, vini quoque copiam reperissent, inebriati obdormiuerunt. quo Flaccus cognito, eos aggressus internecione deleuit, ac ne * imbelli quidē ætati pepercit. Quo successu elatus Domitianus, ad Senatum dixit, se Nasamonibus vita interdixisse. Iam enim Deū se perhiberi volebat, & Deum ac dominum nominari summoperè lætabatur. Atq; hæc nō tantùm dicebantur, sed etiam pingebantur. Cùm in spectaculo magna pluuia & tempestas subitò erupisset, neminem discedere aut alias vestes induere passus, ipse penulas subinde mutauit. Vnde multi læsa valetudine perierunt. Eos quos supplicijs affecit, nemo numerare queat: ac inter cæteros ob adulterij crimen multi locupletes & viri & mulieres, quarum aliquas ipse constuprarat, pœnas dederūt. Sunt & alij de causis multi & mulctati, & interfecti. Nam mulier quædam quod se ante illius statuam exuisset, occisa est: alius, vt cum astrologis collocutus. Metium quendam, quem rerum potiturum esse fama erat, relegatum occidit, per eam causam, quod orbem terrarum in cubiculi sui parietibus pictum haberet. Rhetorem quendam, quòd exercendi ingenij causa contra

Domitiani elogia.

Stipendia militū aucta.

Nasamonum excidium.

tyrannos declamasset, capite mulctauit. Multi ob philosophiæ studium perierunt, pulsis reliquis. Ad hunc modum grassanti insidiæ structæ sunt à Parthenio & Sigero cubiculi custodibus & ab Entello qui à libellis erat Reipub. & à Stephano liberto. Earum insidiarum & Domitia vxor, & Norbanus præfectus, & collega Perronius conscij fuerunt. Nam Domitia, quæ se inuisam illi esse sciret, cædem metuebat, cæteris non amplius eum diligentibus. Fertur autem eos omnes ob suspicionem occidere in animo habuisse, eorumq; nomina pugillaribus inscripta, sub ceruicali suo posuisse. Eam descriptionem pusio quidam abstulit, quid ferret ignarus: qua Domitia fortè fortuna lecta, & cæteris indicata, effecit, vt insidiæ maturarentur. Interitus ei multis signis est prænunciatus. Nam Proclus quidam Larginus, quod in Germanica prædixerat, certo die Domitianum obiturū esse comprehensus, eaq; de causa Romam missus, & ab ipso togatus, idē affirmauit: & capitis damnatus. & asseruatus. vt post eum diem quo Domitianum periturum esse dixerat, occideretur, eo die illo interfecto, euasit. Alius, qui ei tempus & modū interitus prędixerat, interrogatus ab eo, quo ipse mortis genere obiturus esset? Respondit, se à canibus esse lacerandum. Damnatus igitur vt viuus cremaretur, & in ignem coniectus est. Sed ingenti pluuia rogo extincto, ille reuinctis post tergū manibus à canib. est discerptus. Cæterùm Parthenius Stephanū vt robustiorem contra Domitianū meridiantem misit, qui ictu, sed non lethali, prostrato incubuit, donec alijs adiutantibus tyrannum planè confecit. Occiso Domitiano, Stephanus etiam concursu eorum qui coniurationis expertes erant, perijt. Apollonius verò Tyaneus, Pythagoricus philosophus, & magus insignis, tum Ephesi ad populū verba faciens ea hora qua Domitianus cædebatur (vt pòst ex ijs quæ vtrobiq; acciderunt, certò compertum est) cum aliquandiu attonitus stetisset, tandem exclamauit, Euge Stephane, rectè Stephane, feri sceleratum: percussisti, vulnerasti, occidisti. Hoc Philostratus Lennius in Apollonij vita refert. Vixit Domitianus annos XLIII. menses XI. dies VI. & XX. Imperauit annos XV. & dies V. Quarto anno imperij eius, Alexandrinæ ecclesiæ primo post Marcum apostolum pontifici defuncto, Abilius successit, secundus Alexandriæ pontifex. Decimo anno principatus eius defuncto Anencleto, Clemens pontificatum Romanum suscepit, tertius, Eusebio autore, vrbis Episcopus. Hic odiosissimus Imperator persecutionem Christianorum post Neronem redintegrauit, illius in oppugnando numine audaciam imitatus: & Ioannem apostolum, eundemq; Euangelistam, ob præconium in insulam Pathmon relegauit Dauidisq; posteros tolli iussit. quam rem Eusebius Egesippi verbis ad hunc exponit modum: Adhuc superstites erant nepotes Iudæ, qui frater Domini se-
„ cundum carnem dicitur. quos vt Dauidis poste-
„ ros quidā detulerunt. Eos Domitianus ad se ad
„ ductos percontatus est, an Dauidici essent? Illis
affir-

Insidiæ structæ Domitiano.

Signa interitus Domitiani.

Proclus Larginus.

Ascletario mathematicus.

Domitiani cædes.

Apollonius Tyaneus.

Abilius II Alexādrinus episcopus.

Clemens III. Romanus episcopus.

D. Ioannes in Pathmo

Dauidicæ familiæ exstirpandæ consilium.

„ affirmantibus, interrogare pettexit, quot fun-
„ dos possiderent, & quantũ pecuniæ haberent?
„ Cui illi responderunt, IX. millia denariorũ tan-
„ tum se habere: eaq; non in pecunia, sed in æsti-
„ matione fundorum, vnde & ipsi labore suarum
„ manuum victitarent, & tributa penderent. &
„ manuum callos pro laboris argumento osten
„ derunt. Interrogati etiam de Christi regno, cu-
„ iusmodi id esset? & vbi, & quando reuelandum?
„ id non esse mundanũ, dixerunt, neq; terrenum,
„ sed cœleste, & in consummatione seculorum te-
„ uelandum. His auditis Domitianus, eos ob vi-
litatem contempsit, & libetos dimisit, & perse-
cutionem edicto inhibuit. Vt autem pessimus
fuit, ita vitam violenter abrupit: quod vtinam
ante susceptum imperium factum esset.

Imperium Neruæ.

Qui autem Domitiano insidiabantur, id facinus non prius aggressi, quàm certum successorẽ nacti essent, principatũ Neruæ optimo & nobilissimo viro detulerunt, qui ob prædictum ab astrologis imperiũ penè perijsset. Domitianus enim omnium principum natalicijs diebus & horis indagatis: ea quoq; de causa non paucos, qui potentes fore putabantur, sustulit. occidisset & hunc, nisi astrologus quidam illi bene cupiẽs, eum intra paucos dies essemoriturum dixisset. Quod cùm verum esse credetet, cæde eius abstinuit, quem iam ab ipsa natura quasi capitis damnatum esse putabat. Nerua autem ob eam prædictionem facilius persuaderi sibi passus est, vt Domitiano interfecto, statim susciperet imperium. Cuius prima cura fuit, vt ab illo actos in exiliũ, decreto reuocaret, bonis etiam restitutis. Pattes verò conscripti honores Domitiano decretos senatusconsulto abrogarunt. Tum etiam magnus Apostolus Ioannes è Pathmico exilio Ephesum redisse fertur. Nerua & iusticiæ amãs, & alienus ab auaritia fuit. Nam cùm Atticus, Herodis, rhetoris pater (vt Philostratus in libro quem de Rhetorum vita inscripsit, refert) domi suæ ingentem thesaurum repetisset, ne quid ex eo periculi sibi crearetur rimens, Neruæ scripsit, Thesaurus à me inuentus

Nerua ab astrologo seruatus.

Attici thesaurus.

„ est. Quid ergo iubes? ei rescripsit Nerua, Vtere
„ inuento. Cùm ille nondum securus denuò scri-
„ psisset, At conditionem meam inuentum supe-
„ tat: respondit Imperator, Etiã abutere. Hoc im-
„ petante, secundus Alexãdrinus episcopus Abi-
lius diem suũ obijt, & Cerdo eius ecclesiæ gubernationẽ suscepit. Antiochenæ ecclesiæ Ignatius tũ præfuit, vir Deo plenus, secundus & ipse eius loci episcopus post Euodium. Similiter Ierosolymitanæ quoq; fidelium Ecclesiæ Symeon prefuit, alter & hic à cognato Iacobo qui frater domini dicitur, episcoparum sortitus. Hic Imperator compositiones gladiatorũ interdixit. Nihil egit nisi de sententia principum senatorum. Legem tulit, ne quis in Romano imperio castraret, néue fratrum aut sororũ filias ducere liceat. Cùm à Calpurnio Crasso, & alijs insidias sibi fieri deprehendisset, eis in spectaculo quodam proximè se collocatis, enses in manus

Episcopi.

Gladiatorij ludi.

Coniugia.

Insidiæ cõparatæ.

ttadidit, ignaris adhuc indicij, vt viderent scilicet an affabrè facti atq; acuti essent, cum reuera innueret, mortem à se contemni. Aiebat autem se ita imperasse, vt etiã deposito imperio vitam priuatam tutò posset agere. Sed cùm ob morum lenitatem & ætatem contemneretur, Capitolio cõscenso exclamauit: Quod felix faustumq; sit senatui populoq; M. Vlpium Neruã Traianum adopto. Dein Cæsarẽ quoq; eũ appellauit, eiq; sua manu Germaniam tum obtinenti scripsit:

Sentiat ob lachrymas nostras tua spicula Graius.

Obijt ex morbo: imperauit annũ vnum, & menses IIII. Traiano Imperatore designato.

Imperium Traiani.

Traianus genus ex Hispania ducens anno ætatis XLII. imperio potitus est, in ipso animi corporisq; vigore, & à iuuenili audacia, & à senili socordia alienus. Bonis honorem habebat: benè affectus erga omnes neminẽ time bat, neminem oderat: delatores contemnebat, non procliuis erat ad iracundiã: aliena pecunia æquè ac cædibus iniustis abstinebat: quamuis magno animo, magnoq; ingenio præditus, in vias portus, operaq; publica magnos sumptus faceret. Cùm circũ equestrem collapsum instaurasset, maioremq; & pulchriorem fecisset, inscripsit, se fecisse tantũ, vt populus Romanus satis spacij haberet. Magis gauisus est se amari quàm honorari: subditis charus, hostibus terribilis esse voluit. Quamuis disciplina literarũ eruditus non esset: rem ipsam tamen & nouit & exercuit: vini fuit auidior, sed citra ebrietatem: puerorũ magnus amator, sed citra cuiusquã molestiam. Cùm vir bellicosus esset, & res magnas gessisset: ea disciplina milites continebat, ne eos efferri animis pateretur. Vxorem Plotinã habuit. Bello aggressus est Dacas, seu Dacos, secundum Iones, vt Appianus ait XXIII. Romanæ historiæ libro: quod & annua tributa pendere recusabat, & eorũ facta vlcisci cupiebat. Cuius aduentum Decebalus gẽtis eius princeps timuit: nõ ignarus, Traianũ virũ esse rei bellicæ peritissimum. Pugna commissa, Romani multos hostes occiderunt, nec pauciores ex ipsis vulnerati sunt: quorum tanta multitudo fuit, vt cùm fasciæ deessent, Traianus ne suę quidem vesti pepercerit. Cum arcibus magno labore expugnatis, ipsi regię appropinquaret. Decebalus per legatos pollicitus, se arma, machinas & fabros traditurum, & quicquid prætereà à se postularetur factutũ: ipse ad Imperatorem venit, eumq; humi prostratus adorauit. Deinde Traianus in Italiam reuersus, legatos Decebali secum adduxit: qui in senatum introducti, positis armis, manibusq; captiuorum instar coniunctis, multis verbis supplicarunt: & pace impetrata, arma receperunt. Traianus triumpho acto, Dacicus cognominatus est. Neq; verò propter rei militaris studium cætera neglexit, sed multis in locis & sæpè ius pro tribunali dixit. Cum Decebalus pactis & conuentis violatis, res nouas moliri nunciaretur, denuò contra illum duxit exercitum: qui quia viribus impar erat, dolo Imperatorem vin-

Traiani elogia.

Decebalus Dacorum rex subactus.

Decebali rebellio, interitus, et thesauri.

cere ſtudebat. quem cum acceſſu eſſe facilem, & quemuis ad colloquium admittere ſciret, tranſfugas ſubornauit, qui eum, ſi poſſent, occiderent. Sed vnus eorum ob ſuſpicionem comprehenſus, in quęſtionibus arcanum affatus eſt. Imperator autem

Pons Iſtri.

ponte per Iſtrũ facto, quod opus omnem admirationem & commemorationem ſuperat, traductoq; exercitu, vix ille quidem & cum periculo, ſed vicit tamen Dacos. Decebalus præ deſperatione ſeipſum interfecit: ex eoq; gens Dacorum, eorumq; prouincia Romanis parêre cœpit. Reperit & theſauros Decebali, quamuis difficilis eorum eſſet inuentio. Barbaris enim fluuio, qui regiam præterfluebat, aliò traducto, in alueo foueam præaltam excauarat, quam magna auri, maiore argenti, aliarumq; rerum quibus humiditas non nocet, copia iniecta, lapideis tabulis obſtruxerat, aggeſtaq; terra, fluuium in veterem alueum reduxerat. Multa etiam in ſpeluncis abdiderat. Hæc nemine præſente, niſi captiuis faciebat: quos abſoluto opere, & rebus occultatis, interficiendos curabat, ne arcanum proderent. Vnus tamẽ familiaris eius, gnarus vbi theſauri eſſent, indicium fecit.

Licinius Sura.

Cùm Liciniũ Suram, virum diuitem, quem mutuò amabat, quidam vt inſidiatorem criminati eſſent: inuocatus cœnarum ad eum abijt, & ſatellitibus ablegatis, Suræ medico oculos curandos, eius tonſori barbam radendã præbuit. Deinde lauit, & cœnauit. Poſtridie calumniatoribus dixit: Si me occidere Sura voluiſſet, nihil ei obſtitiſſet, quò minus id heri feciſſet.

Enſis præfecti prætorio.

Cùm præfectum pretorio deſignaret, eiq; enſem porrigeret, quo is accingi debebat: Cape hunc, inquit, & ſi benè impero, pro me, ſin malè, contra me illo vtitor. Inſtruxit etiã Bibliothecas.

Parthica & Armeniaca expeditio.

Pòſt, contra Parthos & Armenios duxit exercitum: quòd Armenius diadema nõ à ſe, ſed à Parthorum rege accepiſſet. Ea cauſa prætexebatur bello, cum tota res ab ambitione & gloriæ cupiditate proficiſceretur. Armenia ſubacta, multa ei à ſenatu decreta ſunt: & præter cætera, Optimi,

Optimi cognomentum.

pòſt etiam Parthici cognomentum tributum. ſed Optimi appellatione, quòd mores ſuos exprimeret, magis eſt delectatus.

Antiochenus terræmotus.

Maximo terræmotu ſub eius imperio cùm aliæ vrbes quaſſatæ ſunt, tum præter cæteras Anthiochia ad Orontem, vbi Traianus quoque penè periiſſet, ruina ædificij in quo degebat ictus. In ijs ruinis innumera multitudo perijt. alij grauitate molis oppreſsi: alij, qui fortuito ædificiorum caſu in cauis locis incluſi perfringere non poterant, illa concuſsione per dies complures durante, fame perierunt. Tandem ſedata calamitate, quidam ruinas conſcendere auſus, mulierem infrà vociferantem audiuit: quam remota materia, eduxerunt. Ferebat autẽ illa puerum in vlnis: quem, vt & ſemetipſam, vberibus ſuis aluerat. Deinde ruinis etiam cæteris remotis, nullos viuentes præter vnum puerum repererunt: qui autem fame perierant, multos.

Traianus reb. in Oriente vtcũque geſtis,

Sub vernum tempus Traianus denuò contra Parthos profectus, tota Adiabene potitus eſt. Ea pars eſt Syriæ iuxta Ninum & Gaugamela & Arbela, vbi Darium Alexander vicit: & ad ipſam vſq; Babylonem progreſſus, Tigri traiecto, Creſiphontem eſt ingreſſus.

in Cilicia decedit.

Cupiebat etiam Erythræum mare luſtrare, quæ Oceani pars eſt, à rege eius loci quodã nomen adepta. etiam Indos animos agitabat: dicebatq;, ſi iunior eſſet, ſe illos quoq; petiturum. Dum verò ad Oceanum tendit, atq; inde reuertitur, ij quos dudum ſubegerat, ad defectionem ſpectabãt. Veritus igitur, ne Parthi quoq; idem facerent, regem eis ſuæ gentis præfecit, eiq; ipſe diadema impoſuit. Deinde Arabes etiam ſub iugum reducturus, re infecta penè vulneratus eſſet, atq; ægrotans inde diſceſsit.

Iudæorum graſſationes.

Defecerunt etiam Cyrenenſes Iudæi, & Romanis & Græcis trucidatis. Idem & Ægyptiaci & Cyprij imitati ſunt. Sed hos miſſo exercitu domuit. Huius Iudaicæ defectionis etiam Euſebius meminit, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro IIII. Cùm in Meſopotamiam ire cuperet, morbo oppreſſus, curſum Italiam verſus intendit, P. Ælio Adriano Syriacis legionibus præpoſito. Sed cùm Selinuntem Ciliciæ vrbem, quæ etiam Traianopolis dicitur, veniſſet, vita functus eſt, vt ipſe putabat, veneno hauſto: vt alij dicunt, ob ſuppreſſum ſanguinem, quem quotannis per aluum excernere ſolebat. Acceſsit apoplexia, conſecuta reſolutione corporis ex parte. Verùm aqua intercus omninò mortis ei cauſa fuit. Imperauit annos XIX. cum ſemeſtri.

Epiſcoporũ ſucceſſiones.

Eo imperante Symeon Clopæ filius, ſecundus Hieroſolymorum poſt D. Iacobum pontifex, martyrium ſubijt. Poſt dierum compluriũ cruciatus eſt ad crucem damnatus, anno ætatis vigeſimo & centeſimo. Poſt eum Iuſtus ex circumciſione tertius Hieroſolymorum pontifex eſt delectus. Alios quoq; multorum pluribus in locis martyrium obijſſe refert Euſebius: Deinde Imperatorem cognita eorum

Perſecutio à Traiano nonnihil lenita.

qui occiderentur multitudine, qui nihil impiũ agerent, niſi quod matutino tempore Chriſtum pro Deo celebrarent, & tantum ſimulachris immolare recuſarent: edixiſſe, ne inquirerentur Chriſtiani, ſed oblati punirentur: ita perſecutionem factam eſſe mitiorem.

D. Ignatius.

Tum etiam D. Ignatius alter Antiochiæ Cœleſyriæ pontifex, vinctus Romam miſſus eſt: vbi cum beſtijs decertando, martyrium abſoluit. Ei ſucceſsit Heros in põtificatu. Tertio anno imperij Traiani, Clemente tertio Romano pontifice defuncto, poſt Eccleſiam fidelium nouem annis gubernatam, quartus in eius locũ ſuffectus eſt Euariſtus: qui annis VIII. ſacerdotio functus, deceſsit Alexandro ſucceſſore, qui Romanorũ V. fuit pontifex. Alexandrinus quoq; epiſcopus ordine tertius, Cerdo, hac vita relicta, primũ habuit ſucceſſorẽ.

P. Aelij Adriani imperium.

TRaiano ſine liberis defuncto, Adrianũ Traiani cognatum, cuius neptem in matrimonio habebat, Plotina Traiani coniunx ex amorum illecebris, & Tatianus eius procurator, Cæſarem & Imperatorem deſignarunt, Antiochiæ Syriæ, cui præerat, tum agentem. Fuit filius Afri Adriani, vir eruditus: libros & verſu & ſoluta oratione conſcriptos reliquit, tam im-

Eruditio et ambitio Adriani.

menſæ

mensæ ambitionis, vt omnia affectaret, seq; ni-
hil ignorare profiteretur. Itaque multos aliqua
arte celebres dignitate priuauit: multos perdi-
dit, vt ipse in omnibus excellere videratur. Qua-
re in eo nimia subtilitas, curiositas, & morũ va-
rietas reprehẽdebatur. Sed hæc vitia, prouiden-
tia, diligentia, magnificentia, & dexteritas inge-

Adriani clementia & ratio administrãdi imperij.

nij pensabant. Ad hæc nullum bellum incipie-
bat, cœpta sedabat, opes nemini per iniuriã eri-
piebat: sed potius multis, vltrò præsertim non
rogatus, donabat. Vrbibus omnibus, siue socijs
siue vectigalibus opem ferebat: alijs aqua intro-
ducenda, alijs portub. extruendis, alijs frumen-
to,* muneribus, pecunia, honoribus dãdis. Ad-
uersus populum Romanum non submissè, sed
pro autoritate se gerebat: cui aliquid aliquan-
do audacius postulanti nõ cessit, sed præconem
edicere iussit, Tacete. Qui cùm nihil locutus,
extenta rursum manu silentium fecisset: non
modò non succensuit homini, quasi dicto mi-
nus audiens fuisset, sed & honorẽ habuit, quod
id effecisset, quod volueran, dissimulata imperij
„ asperitate. Neq; enim ægrè ferebat, si quid ab
„ aliquo contra suam sententiam fiebat, modò ad
„ vtilitatem suam spectaret. Præteriens aliquan-
do, cum mulieri interpellanti sibi nõ esse ocium
dixisset, atq; illa exclamaret, Ergo imperare no-
li: statim cõuersus, eam audiuit. Omnes res ma-
gnas & necessarias non priuato consilio, sed se-
natoribus adhibitis egit. Cum primoribus ius
pro tribunali dixit, vt acta publicarentur. Con-
sulibus in consilio affuit. Sẽper optimates apud
se habuit, & cum principibus atq; optimis con-
cœnauit. Conuiuia eius plena erant sermonum
omnis generis. Amicos grauiter ægrotantes in-
uisebat, familiarium suorum festiuitatibus in-
teresse solebat. Romam vbi venit, quicquid fi-
sco imperatorio & ærario Romano debebatur,
aboleuit. Prouincias & vrbes inuisit, & omnia
in melius prouexit. Non exercitus duntaxat,
sed etiam singulorum militũ negocia perse lu-
strabat atq; excutiebat: & quos ad molliciẽ de-
clinasse videbat, quid agendum esset edoctos,
ad militarem frugalitatem reducebat, alios ho-
norabat, alios castigabat. Asperius & ipse viue-
bat, vt suo exemplo milites ad eandem victus
rationem assuefaceret. Eo pacto milites tales ef-
fecit, vt turma equitum Istrum in armis facilè
tranaret. Quo spectaculo attoniti Barbari, ei ar-
bitrium deferebant controuersiarum, ob quas

Adrianus venator.

bella inter se gerebant. Fuit etiam venationi de-
ditus, in qua membra aliquot fregit: & in Mi-
sia vrbem condidit, quam Adriani venationes

Põpeij sepulchrũ.

appellauit. Cùm in Ægypto Pompeij Magni se-
pulchrum collapsum vidisset, defuncto vt heroi
immolauit: & hoc versu pronunciato:

Templa cui superant, adeóne carere sepulchro?

Aelia Capitolina.

monumentum instaurauit. Vrbem in Palæstina
pro euersis Hierosolymis cõditam, Æliam Ca-
pitolinam nominauit: & quo in loco Dei tem-

Iudæorum seditio & internecia.

plum olim fuerat, eo in loco pòst Iouis lucum
cõdidit. Iudęi vero cum suã metropolim à Græ-
cis alienigenis incoli, & peregrinos in ea deos
coli ferre nõ possent; dum Adrianus circa Ægy-
ptum & Syriam versabatur, metu quiescebant:
Sed cùm inde discessisset, opportunis regionis
locis occupatis, quò se in tutũ reciperent, multa
Romanis detrimenta & clàm & apertè intule-
runt. Nam & Iudæi ex omnibus prouincijs eò
confluebant: & alienigenæ multi, spe lucri eis
opitulabantur. Adrianus igitur duces clarissi-
mos contra illos misit, quibus Seuerus Iulius
præfuit: qui cum hostibus, ob multitudinẽ eo-
rum, & desperationem, non decernendum esse
ratus, prohibendo cõmeatu, obsidendo, & con-
tra partes illorum pugnando, gentem eam tar-
dius ille quidẽ, sed minori cum periculo attri-
uit & afflixit, vt paucissimi superessent. Nam ca-
stella eorum L. firmissima sunt expugnata, pagi
eorum DCCCC. & LXXXV. celeberrimi euersi, vi-
torũ D. & LXXX. millia in incursionibus & prælijs
interfecta. Eorũ multitudo, qui morbo, fame, in-
cendio perierunt, nec inquisita, nec cõperta est.
Tota quidam Iudæa ferè vastata est. Quam ca-

Prodigia.

lamitatẽ Deus prodigijs denunciauit. Nam Sa-
lomonis sepulchrũ nulla euidenti de causa dis-
silijt & cõcidit: lupi & hyænæ multas vrbes eo-
rum cum vlulatu intrarunt. Cæterùm Romani
quoq; multi perierunt. Itaq; Adrianus cùm ad
senatum scriberet, vsitato exordio non est vsus,
quod erat huiusmodi: Si vos liberiq; vestri vale-
tis, bene est: ego & exercitus valemus. Et hic bel-

Albanicũ bellum.

li Iudaici fuit exitus. Albanicũ verò bellum (Al-
bani Dione autore Massagetę sunt) à Pharasma-
no est commotũ,* qui Mediam admodum affli-
xit, Armeniã verò & Cappadociam attigit. Sed
Albanis partim munerib. delinitis, partim me-
tu auersis, maleficio abstinuit. Romam reuersus

Aequitas Adriani.

Adrianus, populo seruum aurigantem, vt in li-
bertatẽ assereretur, flagitanti, restitit, his verbis:
Neq; me alienũ seruum libertate donare, neq; “
vos domino eius vim afferre decet. Cùm ex pro- “
fluuio sanguinis per nares sine spe salutis ægro- “
taret, Luciũ Cõmodũ Cęsarem Romanorũ desi-
gnauit: Seueriano & Fusco nepote, qui id ægrè
ferebant, occisis. Erat autem Seuerianus annos
xc. natus. Qui cum occidendus esset, igni po-
stulato, suffituq; facta, dixit: Vos, ô dij immorta-

Seueriani imprecatio contra Adrianũ.

les, nostis me insontem esse. Illud autem precor,
vt Adrianus mori cupiat, nec possit. Ac Adria-
nus diuturnitatem morbi pertæsus, sæpè mor-
tem optauit, sæpè manus sibi ipsi afferre voluit.
Ac Seuerianũ & ipse imperio dignum iudica-
uit. Nam cùm amicos aliquando sibi x. viros im-
perio dignos nominare iussisset, paulò pòst se
nouem duntaxat velle dixit, vnũ enim Seueria-
num sibi notũ esse. Fuerunt & Turbo, & Similis
inter optimos clarissimi. Ac Turbo, vt rei mili-

Turbo.

taris peritissimus: cum præfectus prætorio fa-
ctus esset, vt vnus è populo vitã exegit: nec vn-
quam ob perpetuam cum Imperatore cõsuetu-
dinem, domi, licet ægrotãs, interdiu visus est. A
quo aliquando aduersa valetudine admonitus, “
vt quieti se daret, respõdit, præfectum prætorio “
stantẽ mori oportere. Similis autẽ illo natu gran

Similis.

dior & ordine prior, cùm sub Traiano centurio
ante præfectos ab illo vocatus esset, ingressus
dixit, Turpe est, Cæsar, pręfectis foris stantibus,
te cum

te cum centurione colloqui. Deinde prætorio præfectus, dignitatem illam & inuitus accepit: & vltrò ea repudiata, ruri VII. annis exactis mortuus, sepulchro suo inscribi iussit: Similis hic „ situs est, qui in vita fuit tot annis: vixit annos se„ptem. Adrianus verò ex vehementi sanguinis

M. Aurelius Antoninus imperator designatur.

fluxu, & tabe & aqua intercute laborans, cùm Cæsar L. Commodus longo tempore sanguinem vomere solitus, immodica egestione subitò extinctus esset, principibus senatoribus conuocatis dixit: Lucio nobis fortuna eripuit. Verùm reperi vobis Imperatorē nobilem, clementem, facilem, prudentem: qui neque præ adolescentia temerè, neq; præ senio quicquam segniter est facturus, Aurelium Antonium. Quo sic Imperatore creato, quia is quoq; filio carebat,

M. Annius Verus Aurelio adoptatur

de secuturis Imperatoribus solicitus, Commodum Commodi filium ei adoptandum dedit: qui cùm antè Carilius diceretur, ab auo Annino Vero, ter Consule & tribuno, M. Annini Veri nomen accepit. Adrianus verò, cum per magiam „ & præstigias quasdam aliquando noxios hu„ mores exhausisset, nec multò pòst alijs affluen„ tibus indies peius haberet, mortem optauit: sed voti compos fieri non potuit, cùm nemo ei ensem aut venenum præberet, denique cùm seipsum occidere non posset, omissa curiosiore victus ratione, cibis & potionibus ei morbo alienis vtendo, mortē accersiuit. Vixit annos LXII. menses V. dies XIX. Imperauit annos XXI. mense vno dempto. Sub eius principatu Alexander

Episcoporum catalogi.

pontificatu vrbis Romæ X. annis functus, in vitam senectutis expertem migrauit: cui successit Xystus. Primus Alexandrinus, duodecimo episcopatus anno defunctus, Iustum habuit successorem. Hierosolymitanos episcopos vsq; ad Iudaicam sub Adriano defectionem fuisse XV. omnes ex Iudaismo Christianismū amplexos, commemorat Eusebius: quos non diu vixisse apparet. Eorum primus fuit Iacobus, qui frater Domini dicitur: alter Symeon tertius Iustus: quartus Zacheus: quintus Tobias: sextus Beniamin: septimus Ioannes: octauus Matthias: nonus Philippus: decimus Seneca: alter Iustus vndecimus, Leuis duodecimus, Ephres XIII. Iosephus XIIII. Iudas XV. Xysto post decennium defuncto, Romæ successit Telesphorus, ordine septimus. Alexandrinæ Ecclesię gubernationem Eumenes, numero sextus est sortitus: Iusto post annum vndecimum defuncto. Hic Imperator propter sediciones iam cōmemoratas, post insignem illum populi interitum, Iudæis ingressu Hierosolymorum & totius prouinciæ interdixit. Deinde cùm vrbs à gentilibus incoleretur, & de nomine Adriani Ælia vocaretur: primus

Heretici.

eius pontifex post circūcisos fuit Marcus. Tum etiam Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus, & Carpocrates, diuersarū sectarum autores nascebantur: & Hegesippus Apostolici preconij traditionem quinq; libris conscripsisse fertur: & Iustinus philolophus post etiam

Rescriptū de Christianis.

martyr, à Gręcis disciplinis ad Dei cultum transijt. Is narrat Herennium Granianum Asiæ proconsulem scripsisse Adriano, non esse æquum, Christianos ob vllum facinus plecti, eum verò respondisse, Neminem nisi criminis alicuius iudicio damnatum, occidendum esse.

IMPERIVM M. AVrelij Antonini Pij.

ANTONINO rerum potito, quē Adrianus adoptatum & Cæsarē & Imperatorem designarat Senatus Adriano diuinos honores, ob clarissimos viros interfectos, decernere noluit. Qua de causa Antoninus alia plura cum lachrymis disseruit, & se illis imperaturum esse negauit Sic enim omnia eius acta, inter quę & sua designatio esset, vt hominis inimicissimi & pessimi, abrogatū iri. Senatus igitur cùm ex verecundia Antonini, tum militum metu, honores defuncto decreuit. Pius autem hic Antoninus appellatus est, quod recens suscepto imperio, multis accusatis, nonnullis etiam nominatim ad cædē postulatis, de nullo pœnas sumpsit. negauit enim à talibus operibus imperium sibi esse auspicandum, & per omne tempus iustus & clemens permansit. & subditis omnibus atq; adeò Christianis etiā minimè grauis: quoa adeò non malè tractabat, vt etiam veneraretur. Fertur autem ad rem attentus fuisse, ac ne minima quidem neglexisse: qua de causa vt sordidus, est derisus. nec tamen à subditis pecuniam exegit. Nam cùm aliquando bellis vrgentibus pecunia egeret: nec vectigal nouum excogitauit, nec à quoquam postulare pecuniam voluit, sed omnibus regiæ ornamentis & vxoris suæ mundo muliebri in foro vænum expositis, pecuniam coactam militibus dedit. Victis autem in hostibus longè maiore parta, per præconem edici iussit, qui imperatoria instrumenta restituere vellent, ijs precium redditum iri. ac nonnulli id fecerunt: sed eorum qui recusarunt, qui plures fuere, neminē coegit. Huius lex esse fertur, vt parentes liberorū, qui intestati decedant, hæredes sint: & qui testamento facto orbi decedant, necessariò legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bythiniæ & Hellesponti vrbes conciderunt. Sed Cyzicus in primis est afflicta: in qua etiam celebre illud templū occurrit, cuius columnæ ex vnico saxo quatuor orgyas crassæ, in altitudinem L. cubitorum assurrexisse perhibentur: quod si cui incredibile videbitur, is cætera etiā eius operis omnia mirabilia fuisse cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quòd Senatusconsultum Iulij Cæsaris iussu factum cremauit, quo edicebatur, ne cui restamenti factio esset, nisi certam partem ærario legaret. Vnde motis est ad hoc vsq; tempus inscribi testamentis, Hoc Imperatorio fisco relinquo. Decessit Antoninus Pius senex, morte somno lenissimo haud absimili, anno Imperij XXIIII. Huius primo anno Telesphorus Romę Episcopus,

Funus Adriani. *Pij cognomentum.* *Antonini mores.* *Lex de hæreditatibus.* *Cyzicenū templum.*

Episcoporum successiones. Valentinianus. Cerdo. Marcion.

pus, vndecimo anno ministerij sui, martyrij corona insignitus, vt Irenæus narrat, felicem exitum sortitus est, Hygino in Romanam sedem collocato, sub quo Valentinianus hæreticus extitit, & Cerdo sectæ Marcionis autor. Hygino post quartũ pontificatus annum defuncto, Pius Romanæ ecclesiæ, Alexãdrinæ Marcus est præfectus, post Eumenem pontificatu annis XIII. fructum. Marco etiam post decennium mortuo, Celadius ministerium suscepit. Pio Romæ annos XV. episcopatus defuncto successit Anicetus: quo tempore Iustinus etiam martyr & philosophus, veræ doctrinæ assertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defensionem Christianorũ scripsit: qua Imperator impulsus, decreto ad ciuitates Asianas misso cauit, ne quis Christianos propter religionẽ supplicio afficeret. quod si quis eo nomine accusaretur, reum absoluendum, accusatorem mulctandum esse.

Iustinus martyr.

M. AVRELII ANTONINI Philosophi imperium.

HAEC sub Pio gesta sunt. post cuius obitum M. Aurelius Antoninus, à Pio, vt dictũ est, adoptatus, imperio suscepto, Statim L. Commodum Verum, L. Commodi filium, collegam sumpsit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & disciplinis ita deditus, vt etiã Imperatorem factum scholas frequentare non puderet. Cum Sexto igitur Bœotio philosophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, sed Stoicis magis addictus erat: Lucius verò, vtpotè iunior, & laborũ tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaq; Marcus ei, Lucilla filia desponsa, bellum Parthicum mandauit, cùm Vologesus multos Romanos sagittis confecisset, ac totum exercitum peremisset, seq; Romanorũ hostem declarasset, & Sytiacas vrbes magno cum terrore inuaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Cassio legiones dedit, qui Vologesum victum Seleuciam vsq; persecutus, vrbem cremauit, & eius regiam Ctesiphontem euertit. Quo successu Lucius elatus, socero & Imperatori deinde struxit insidias: sed eæ priusquam ad rem conferrentur, veneno perijt. Inde Cassius vniuersæ Asiæ procurator est designatus. Imperator verò cum Barbaris, qui circa Istrũ incolunt, Iazygibus, Marcomannis, & aliàs alijs longo tempore in Pannonia bellum gessit: Galli Transrhenani vsq; ad Italiã sunt progressi: inter quorum cadauera, etiam muliebria corpora armata sunt inuenta. In tantis autem bellis ea prudentia & grauitate imperauit, vt militibus neq; vllo verbo adularetur, neq; metu eorum quicquam
„ faceret. Cùm à bellis ocium erat, ius dicebat: &
„ Oratoribus ad aquam verba facientibus plus
„ infundi iubebat, vt ab omni parte æquitatem
„ indagare posset. Adeò laboriosus, idq; in tenui

Marcus in Pannonia cum Iazygibus & Marcomannis bellum gerit.

valetudine, vt noctu etiam pro tribunali sede- «
ret: atq; obiter nihil neq; diceret, neq; scriberet, «
neq; faceret. neq; enim decere putabat, vt Im- «
perator vel minimum perfunctoria opera ad- «
ministraret. Marcomannos & Iazygas multis «
magnis prælijs & periculis subegit. Cõtra Qua- «
dos grauissimo bello suscepto, admirabilem victoriam diuinitùs est adeptus. Qui cum Romanos vndiq; circumdedissent, hi verò testudine facta fortiter se defenderent: Barbari omissa pugna, circumiecta loca omnia obsepserunt, necubi aquari possent: rati, se eos siti & æstu afflictos faciliùs superaturos. Romanis autem labore, æstu, siti, vulneribus confectis: aere subitis nubibus densato vehementer pluit, non, vt Dion scribit, propter Ægyptij magi præstigias, Mercurium obtestati: sed Deo Christianorum precibus exorato, & ipsi & vniuersus exercitus, per miraculum sunt conseruati. Nam cùm in Romanis castris Christiana legio esset, prætorio præfectus Imperatori æstuanti, & de toto exercitu solicito dixisse fertur, populum Christianorum nihil non posse, esse autem in exercitu integram ex eo hominum genere legionem. Quo ille audito, eos rogarit, vt suum Deum implorarent. quo facto, fulmina in hostes sint illata, imber in Romanos. Quare obstupefactus Marcus, Christianos decreto honorauit, & fulminatricem legionem illam appellauit. Ac sic fuisse appellatam Dion & cæteri cõsentiunt, sed causam non addunt. Miraculi huius etiam Eusebius in Ecclesiastica historia meminit. Cæterùm Dion ait imbre facto, Romanos bibendo occupatos, subita incursione Barbarorum penè perijsse, nisi vehementi grandine & multis fulminibus hostes petiti essent. At Cassius in Syria agens, nouas res molitus est, homo Sytus, sed vir optimus, & qualis Imperator exoptari queat. Est autem nuncio de Marci interitu ad defectionem impulsus, quẽ cum paulò pòst falsum esse comperisset: à re semel cœpta desistere noluit, ita se parans, vt qui imperiũ vi occupare vellet. Marco verò milites prò concione ad rem strenuè gerendam cohortato, & ad bellum se paranti, victoriæ plurimæ contra diuersos Barbaros nunciaræ sunt, & Cassij cædes: quem centurio quidam in itinere aggressus, subitò vulnerauit, non tamen lethaliter, sed cędem eius decurio absoluit. Sic ille per tres menses & dies sex imperio somniato perijt. Est & filius eius alibi occisus. Imperator verò nullum qui cum eo fecerat, occidit: sed clementer tractauit omnes. Ad senatum etiam scripsit, neminem ex Cassij adiutoribus esse occidendum. Absit enim, inquit, ne «
quisquam vestrûm propter me, vel meo vel ve- «
stro suffragio perimatur. Quod nisi impetro, «
quamprimùm moriar. Adeò in rebus omnibus «
& pius & clemens fuit. Postea lex lata est, ne quis ei prouinciæ præesset, è qua natus esset: propterea quòd Cassius Syriæ prætor, in qua patriam habebat, regnum affectarat. Athenas profectus Marcus, ciuibus honorem habuit, & omnium disciplinarũ magistros ordinauit, annuis stipẽdijs è publico decretis. Cùm Romam

Christianorũ precibus Romanæ legiones Quados superant.

Cassij defectio & interitus.

venißet, omnibus qui ęrario aut fisco debebant, æs alienum condonauit, ciuitatibus, pecuniam dedit, & Smyrnam terræmotu afflictam instaurari iußit. Scythicis gentibus denuò tumultuantibus, filio maturius quàm statuerat, Crispina vxore data, expeditionem suscepit, pecunis ex ærario petita. Omnia enim senatus populiq́; esse dicebat. Barbaris debellatis, decimùm Imperator est appellatus, quod si vixißet diutiùs, loca illa omnia subegißet. sed obijt, à medicis, vt aiunt, in Commodi gratiam cōfectus: quem tamen iam moriturus militibus commendauit, ne ab eo interfici videretur. Tribuno tesseram postulanti ad Orientem (inquit) ito: ego enim iam occido. Obijt annos LIX. natus, diebus XXXVIII. minus imperio annos XIX. & dies XI. optimè præfuit. Nam cùm natura vir bonus esset, doctrina longè melior euasit: neque tamen felicitas virtuti eius respondit. quò magis admirandus est, quòd in asperrimis & difficilimis rebus & semetipsum & imperium conseruauit. Eo imperante, D. Polycarpus Smyrnæus pontifex martyrij corona redimitus est. & eloquentia magnus, confeßione maior, Iustinus certamen obijt, cuius multa scripta etiamnum extant. Octauo anno imperij huius M. Antonini Veri, Anicetus obit, Ecclesia Romana per annos XI. gubernata. Ei succeßit Soter. Celadione post annos XIIII. vita functo, Alexandrinus Episcopatus Agrippino est traditus. Cornelio Heronis succeßori, ordine quarto, succeßit quintus Eros. illi Theophilus sextus qui scriptis contra Marcionem pugnauit. Ei succeßit Maximinus VII. Sotere Romanorum pontifice rebus terrenis exempto, in eius throno collocatus est Eleuterus.

M. Veri Antonini obitus.

Episcoporum succeßiones.

Imperium Commodi.

COMMODVS verò M Antonini filius, optimè à patre educatus & institutus: disciplinæ, qua eruditus erat, non respondit. Sed cùm simplex esset, ac minimè callidus, & timidus, paruit familiaribus suis: corruptisq́; motibus, ab ijs ad luxum & cædes est impulsus XIX. annos natus cum imperio potiretur, principum senatorū, quos ei pater curatores dederat, consilijs repudiatis, pace facta cum Barbaris, tædio laborum & dissolutæ vitæ amore Romam reuertitur. Quibus de causis crebris insidijs appetitus, plurimos non viros tantùm, sed etiam mulieres, & ferè omnes illius ætatis claros homines, Pompeiano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, vt qui res illas scripserunt, dubitent, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrum venatoriū ingredienti insidiatus est Claudius Pompeianus, & in aditus angustijs stricto ense dixit: Hunc tibi senatus misit. Ei Pōpeiano filia Lucillæ sororis Cōmodi nupta erat, sed & ipsa Lucilla eius consuetudine vtebatur, fratre nihilo humanior aut modestior. eaq́; de causa Pompeiano persuaso, vt Commodum aggrederetur, & ipsum & semetipsam perdidit. Sustulit & Crispinam vxorem Commodus, ob adulterij crimē. Quod si quis eos omnes quos vel ob falsas criminationes, vel propter inanes suspiciones, vel propter magnas diuitias, vel generis splendorem, vel eruditionem excellentem, vel gloriam virtutis interfecit, exquirere studeat, nę is magnam lectoribus molestiam pariet. Bella quoq; sub eius imperio gesta sunt aduersus Barbaros qui supra Daciā incolunt, & Britannicum, omnium maximum: ad quod Vlpiū Marcellum misit, virum & continentis & militaris vitæ, abstinentißimum, nec tam natura quàm ex sobrietate vigilantißimum. Nam vt nec pane satiaretur, eo minimè recenti, sed ante multos dies cocto vescebatur: vt nihil vltrà posset edere, quàm summa necessitas postularet. Qui cùm Britannos grauiter afflixisset, parū abfuit quin ob virtutem à Commodo necaretur. Perennius verò prætorio præfectus Imperatore aurigationibus & luxui vacante, & Rempub. & rem militarem administrare cogebatur. Ac si quid militibus aduersi accidebat, id illi iracunde imputabant. qui igitur in Britannia militabant, ob motam seditionem obiurgati mille quingentos sui ordinis in Italiam miserunt, quibus Romæ appropinquantibus Commodus obuiam profectus: Qua de causa veniretis, inquit commilitones? Qui cùm respondissent, eò se adesse, quòd Perennius ei insidiaretur: credidit ille, virumq́; illis dedidit: à quibus excruciatus interijt, cùm magistratum modestißimè & integerrimè gessißet. Quo amoto Cæsariani, quorum dux & autor erat Cleander, nullo facinore abstinuerunt: impunè omnia vendentes, & nihil non audentes, quod superbia & libido suasisset. Cleander verò à fortuna in altum sublatus, & donauit & vendidit senatum, expeditiones, præfecturas, prouincias, omnia deniq;. ac nonnulli omnibus suis bonis ordinem senatorium redemerunt: vt de Iulio Solone homine obscurißimo diceretur, eum bonis ademptis in curiam relegatum esse. Consules in vnum annū XXV. designauit, quòd nec antè nec pòst vnquam factum est. Itaq; pecunia vndiq; colligenda magnas opes est adeptus, de quibus plurima Commodo & eius concubinis donabat. Nihilo secius tamen in tanto fortunæ fastigio ignominiosè perijt. Nam cum annonæ penuria Romę laboraretur, Dionysius Papyrius rei frumentariæ præfectus, eum magis coarctauit: vt Cleander, tanquam ob furta malorum autor & inuisus populo, facilius interiret. Ludis igitur Circensibus cum equi iam excursuri essent, multitudo puerorum in circum accurrit, quos magna quædam virgo toruo vultu ducebat, quæ dea postmodum credita est: ortoq́; à pueris clamore, populus etiam vociferans ad Cōmodum in suburbio agentē contendit, ac illi benè precatus, Cleādro diras est imprecatus. Imperator verò satellites contra eos misit, qui cum nonnullis vulneratis, nonnullis occisis, populum repellere non possent: multitudine & robore militum fretus ipse prodijt. Sed cùm turbam appropinquantem vidisset, homo ignauißimus ita pertimuit, vt Cleandrum & filiū eius statim occidi iuberet. Pueri igitur limini illisus perijt, Cleandri verò corpus Romani excar-

Commodus dissolutus & sanguinarius.

Pompeianus.

Lucilla.

Crispina.

Vlpius Marcellus

Perennij cædes.

Cleander in altū tollitur. vt lapsu mox grauiore ruat.

Seditio contra Cleandrum.

ni excamisicstum traxerunt,& caput eius hastæ affixum circumtulerunt.Sunr & aliquor alij palatini proceres inrerfecti. Commodus verò ad cædes inciratus,viros illustres occidebar : & in omnes Romanos sæuissimus, ea sibi rribui cogebat, quæ patri eius vltrò ex beneuolentia delara fuerant. Igitur præter alia plurima, starua aurea mille pondo libratum ei decreta est, & omnes menses de se nominari iussit, qui hoc ordine numerabantur:Amazonius, Inuictus,Felix, Pius,Lucius,Ælius,Aurelius, Commodus, Augustus,Herculanus,Romanus,Excellens. Nam hæc sibi nomina omnia vendicabat. itaq; ad senatū scribebat:Imperaror Cæsar Lucius,Ælius, Aurelius,Commodus,Augustus,Felix,Pius,Inuictus,Romanus, Hercules, Ponrifex, Tribunitiæ potestatis XVIII.Imperator VIII.Consul VII. pater parriæ:Consulibus, præroribus, tribunis, senatui Commodiano felici salurem. Mulras ei quoq; statuas Herculis habitu erexerunt. Est & decretum, vt eius seculum ab eo aureū seculum diceretur. Nam prærer alia nomina etiā aureus & Deus vocabatur. Cùm autem sumpribus immodicis fiscum exhausisser, viros & mulieres criminando, alios occidir, alios salutem suam omnibus bonis redimere passus est. Auiigabat domi.nam id in publico facere verebarur. Pugnabat domi vsq; ad cædes:in rheatro verò,sine ferro & sanguine humano.Domi quoq; capillis quorundam radendis, alijs nasos præcidebat, alijs aures,alijs aliud membrū. Thearrum Mercurij habitu ingrediebarur, aureum caduceum manu versans.Magnæ sibi laudi ducebat, quod scæua esser. Cerrando sessus porabat, senaru & equestri ordine acclamātibus : Vinas,Dominus es.primus es,victorijs omnium faustissimis potieris.Item, Amazonie vincis, subinde clamare iubebantur Aliquando pedibus mnrilaros,aut ex morbo aliòue casu claudos coegir,& Draconum formis ad eorum genua annexis, miseros tanquam Hercules pro gigantibus claua occidit. Denuò cū gladiaroribus pugnaturus,equitibus & senatui mandauir, vr habitu equestri & penulari rheatrū ingrederentur, quod non nisi morruo Imperatore fieri solebat: & galea eius extremo die ludorum per eam portam est elata,qua mortui efferebantur.Quæ omnibus libecationem ab eius tyrannide breui portendere videbantur,idq; paulò pòst accidir. Nam Æmylius Lætus præfectus, & Electus cubicularius, cùm eum factus illis offensi, monnissenr vt desisterer:iracundiam & minas illius meruentes,in bubulis carnibus venenum ei præbuerūt.Quod cum, vt parū efficax,euomuisser:ac quid actum esset,suspicatus,minas spiraret:lauantem à Narcisso quodam occidendum curauerunt, annos XII.menses IX. dies XIIII. rerum potitum : natum annos XXXI. & menses IIII. in quo Germana Aureliorum familia imperare desijt. Primo anno eius imperij Iuliano Alexandrinus episcoparus,est rradirus, Agrippino XII.gubecnarionis anno defuncto. Tum quoq; Clemens conrexror floruit,& Pantænus philosophus arcanorum nostrorum sectator & preco. De Hierosolymis suprà narrauimus, illam Ecclesiam post circumcisos à Marco esse gubernatam, vrbe ab Adriano instaurata, & à gentilibus habirara. Ei successit Cassianus, huic Publius,Publio Iulianus,Iuliano Caius,Caio Symmachus, Symmacho alter Caius, Caio alrer Iulianus, Iuliano Capiro, Capitoni Valens, Valenti Dolichianus : post quos omnes Narcissus rrigesimus ab Hierosolymorum episcopus fuit. Decimo anno imperij Commodi Eleuthero, Romani episcopatus anno decimoterrio, defuncto, Victor cœtui fidelium præfuit. Iuliano post decimum annum episcoparus Alexandrini mortuo, id munus Demetrio est commissum. In Antiochena Ecclesia Serapio post Maximinum Christianorum pastor fuir, octauus ab Apostolis pontifex. Tunc Apollonius philosophus inclyra doctrinæ fama, senatus Romani decreto condemnatus, per martyrium in æterna tabernacula migrauit.

Decreta vi extorta.

Menses & tituli Commodiani.

Commodi ludi parū commodi.

[...]mnis [...]ucritus.

Cōmodus ab Aemylio Læto, Electo & Narcisso occisus.

Episcoporum catalogus.

Clemens Stromateus.

Pantænus.

Apollonius philosophus.

Imperium Pertinacis.

COMMODVS imperio ad hunc modum perdito, vr expositum est, ipse quoque perijt. Electus verò & Lætus, ad Pertinacem, ob virturem & dignitatem viri, principarū detulerunt, qui explorara Commodi morte, suscepro imperio in castra venir, milirumq; fauore & Læti præsentia & magnis pollicitationibus conciliato, curiam ingressus, se à legionibus appellatum esse imperarorem, sed propter ætatem, & imbecillitarem, & rerum difficulratem cedere imperio dixit. cùm verò à senaru quoq; laudaretur, & probarerur, Imperaror declaratus est : Commodus verò hostis iudicarus, & à senatu populoq; contumelijs affectus est. Ac reuulsis eius statuis, in animo habebanr cadauer eriam per vicos raptare : sed cùm id Pertinax iam sepultū esse dixisset, ea re omissa, Commodum nefarium, tyrannum, aurigam, gladiarocem, & pluribus alijs nominibus appellarunt. Pertinax Afer ex Alba Pompeia, parre haud nobili, natus, tribunus equitum fuit, aditu facilis, haud grauatim audiebat, & respondebar quæ videbantur. Poritus imperio, prærer alios tirulos etiam princeps senatus vereri more dictus est. Praua instituta sua cura & prouidenria coerexit, atq; in melius murauir : per iniuriam cæsos ignominia exemit. Cùm autem pecuniæ tanta inopia in palatio esset, vt in fisco non amplius CCL. milia drachmarū inuenirentur: ægrè ex statuis, armis, domestico instrumenro & delicijs Commodi rantum coegir, vt militi soluecer quæ promiserat, & populo cenrenas drachmas distribueret. Ea enim omnia quibus Commodus ad delicias, cōpositiones gladiarorum, & aurigationes vsus fuerat, Pertinax in foro vendidit. Lærus verò & Pertinacem laudabat, & Commodum proscindebar : & Barbaros aliquot ex via reuocaros, qui magnam pecuniam à Commodo seruandæ pacis ergò acceperant, erepto auro suis popularib. nunciare iussit: Pertinacē imperare, cuius illi nomen suis cladibus didicerant. Hæc & alia traducendi Commodi

causa Lætus fecit, sed Pertinaci fidem non diu seruauit. Cùm enim votorum non compos fieret, milites rapinis assuetos, & Pertinaci quòd ijs prohiberentur infensos, ad insidias ei faciendas impulit. Itaq; Falconem consulem, virum & genere & opibus illustrem, Imperatorem designare statuerunt. Quo Pertinax cognito, qui annonæ parandæ causa ad mare agebat, properè in vrbem profectus, & curiam ingressus, orationem habuit, senatuque Falconem damnaturo, exclamauit: Absit vt me imperante vllus senator vel iure condemnetur. Lætus verò militibus aliquot quasi ab Imperatore iussus, occisis, effecit, vt cæteri sibi metuentes tumultuarentur, & cc. audacissimi strictis ensibus ad palatiũ contenderẽt. Quos cùm vxor adesse Pertinaci nunciasset, ille quamuis resistere, eosq; per nocturnas excubias & equites occidere posset, tamen nec hoc fecit, nec se occultare aut effugere voluit. Sed spe forsitan concepta, se conspectu suo illos territurum, & oratione sedaturum, accedentibus obuiam iuit. Illi verò primùm verecundia ducti, gladios vaginis cõdiderunt. Deinde cùm vnus stricto gladio prosiluisset, eumq; percussisset, eum gladium illi à militibus missum esse dicens: etiam cæteri concitati, & ipsum Imperatorem & Electum occiderunt. Deinde Pertinacis caput hastæ affixum, quasi re bene gesta, circumtulerunt. Vixit hic vir annos LXVII. quatuor mensibus demptis. dies non amplius LXXXVII. imperauit.

Pertinax Læti insidijs perit.
Falco.
Pertinacis interitus.

Didij Iuliani imperium

NVnciata Pertinacis cæde, Sulpicianus ab illo in castra, tumultus sedandi causa, missus, ibi mansit: operamq; dedit, vt Imperator crearetur. Interea Didius Iulianus, homo inexplebilis auaritiæ, nouis rebus subinde studens, eaq; de causa Mediolanũ in patriam suam à Commodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, festinanter in castra venit. Ibi ad portam, hoc extrà Sulpiciano intrà stante, quibusdã Romam & imperiũ emendũ esse affirmantibus, & vtrisq; dicentibus, hic tantum dat, ille tantum: Quantum tu addis? Iulianus, quamuis ab altero magna pecunia promissa, est prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis soceri necẽ vlcisceretur. Iulianus verò in castra receptus, & Imperator salutatus, inde ad forum & curiam maximo satellitum comitatu contendit, vt per illos senatui populoq; Romano terrorem incuteret, ac senatui dixit: „ Vobis principe opus est: „ & ego præ cæteris omnibus sum principatu di„gnissimus. Quamuis igitur & ob orationis insolentiam, & circundatos curiæ milites, inuisus esset, tamen ex metu à senatu etiã imperio confirmato in palatium ascendit. Postridie senatores eum conuenerunt, ne suum in illum odium animaduerteretur. Sed populus vniuersus mœstitia haud dissimulata, Imperatorem curiã ingressurum, quasi ex composito cum magnis clamoribus parricidã & raptorem Imperij appellauit. Illo verò iram dissimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quasi largitionibus corrumperentur, vniuersi exclamarunt, Non volumus, non accipimus. Cùm Iulianus eos qui ista dicerent, occidi iussisset, populus magis etiam cõcitatus, mentione Pertinacis facta, Iulianum derisit: & quamuis multi passim per vrbem & vulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac sumptis armis in curiam equestrem concursu facto, noctem & diem ibi sine cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Pescennium Nigrum in primis, & Syriacas eius legiones. Deinde fame & vigilijs fatigati, domum quisq; se receperunt. Iulianus verò vt imperium rapuerat, sic illiberaliter eo vsus est, Senatui & ijs qui aliquid poterant, assentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamuis autem nihil non ad cultum potentiorũ faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ aguntur, tres exercituum duces, Seuerus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Iuliani rebus, ad eum opprimendum properarunt. Cæterùm Seuerus cæteris callidior, cùm prospiceret, euerso Iuliano reliquos tres inter se de principatu dimicaturos esse, vnum sibi conciliandum esse statuit. Sed quia Niger longius aberat, elatoque animo esse videbatur, propterea quòd populus, vt dictũ est, eum nominatim implorasset: ad Albinum inclinauit, eiq; clàm scripsit, se eum Cæsarem facturum esse. Eo autem Seueri collegam se fore sperante, eodemq; loco manente, Romam contendit. Quo cognito, Iulianus Seuerũ à senatu hostem iudicandum curauit, seq; ad bellum parauit: palatio carceribus & robustis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacem non facile occisuros fuisse, nisi se inclusisset: se incolumem euasurum credebat, si victus intra claustra se contineret. Lætum quoq; occidit, & cõplures emisit, qui Seuerum dolo occiderent. qui cùm in Italiam irrupisset, & Rauennam occupasset, & qui cõtra eum mittebantur, ad eum se conferrent, & satellites ob illius aduentum trepidarent: conuocato senatu, Seuerũ collegam imperij decerni iussit. Sed cùm is militibus impunitatẽ promisisset, si Pertinacis percussores dederent: obtemperarunt. ijsq; comprehensis, Silio Messalæ consuli rem indicarunt. Is verò senatu in ædem Mineruæ conuocato, quæ ab instructione adolescentis ira vocabatur: quæ à militibus accepisset, exposuit. Senatus igitur Iuliano capitis damnato, Seuerum statim Imperatorem dixit. Iulianus verò cùm occideretur: Quid, inquit, mali feci? aut quem occidi? Vixit annos LX. menses IIII. & dies totidem: imperauit dies LX.

Didius Iulianus Sulpiciano repulso Imperator creatur.
Seditio contra Iulianum.
Seuerus Albinũ decipit, Pescennium Nigrũ anteuertur.
Iulianus post irritos defensionis conatus occiditur.

Imperium Seueri.

SEuerus rerum potitus, Pertinacis percussores supplicio affecit. Cæteros milites acerrimè insectatus, & armis equisq; priuatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes vrbẽ ingressus, armato exercitu sequente, plateis floribus coronis & laureis passim exornatis, à populo candidato lætis vocib. exceptus est, properantibus omnibus eum & videre & audire. Ille verò statim veterum bonorũ Imperatorum more, se nemi-

Seuerus imperium à periurio et cædibus auspicatur. neminem senatorem occisurum esse iureiurando affirmauit, idq; communi decreto confirmari iussit: sed id iusiurandum non diu seruauit, ipso Iulio Solone, qui id decretum de illius sententia scripserat, non multò pòst occiso, atque alijs multis sublatis: eaq; fecit, quæ Senatui minimè cordi essent. *Satellites Barbari.* Iam cùm moris esset, satellites ex Italia, cæterisq; gentibus, quarum & vultus humaniores, & mores simpliciores essent, deligi: ille præter solitum, vrbem militibus & aspectu sæuissimis, & auditu horrendis, & à ciuilitate morũ alienissimis impleuit. *Auguria imperij Seueri.* Imperium ei signis quibusdam præsignificatum est. Nam aliquando se lupam fugere, vt de Romulo proditum est, somniauit: ex eoq; dormiente aqua, tanquam è fonte scaturijt, & in somnis à senatu populoq; Romano salutari sibi visus est. Accessit aliud quoq; somnium. putabat Pertinacem per forum equitantem, ab equo excuti, qui sibi tergum vltrò conscendendum præberet. Adolescens in sella Imperatoria non de industria, sed ignorans consedit. Imperium adeptus, Pertinaci plurimos honores habuit, & sumptuosissimum funus quamuis pridem defuncto fecit. *Pescennij Nigri in Cilicia interitus.* Deinde contra Nigrum est profectus, hominem Italum, ex equestri ordine, non admodum clarum. quem varijs prælijs commissis, deniq; Issi Ciliciæ ad portas, quæ ab angustia loci hoc nomen accepere (hinc enim prærupti montes assurgũt: inde ingentia præcipitia ad mare descendunt) acri pugna superatus, maxima copiarum parte cæsa, captus in fuga & interfectus est: caput eius Byzantium missum, & cruci affixum, vt eo Byzantini cõspecto, deditionem facerent. *Cassij Clementis defensio.* Cùm Seuerus de Nigri studiosis pœnas sumeret, Senator quidam Cassius Clemẽs reus actus, dicere non dubitauit: Ego neq; te, neq; Nigrum agnoui: sed in illius partibus deprehensus, non te oppugnare, sed Iulianum expugnare studui. Cùm igitur idem mihi quod tibi propositũ fuerit, nõ peccaui: ac ne in eo quidem, quòd postea „ non ad te transij. Nam tu quoq; noluisses quen„ quam ex amicis tuis ad illum deficere. Inquiri„ to igitur non in personas nostras, aut nomina, sed in res ipsas. Nam vtcunq; nos damnaris, tu amiciq; tui in eodem crimine futuri estis. Seuerus hominis libertatẽ admiratus, semissem bonorum ei reliquit. *Byzantij expugnatio.* At Byzantini & viuente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cùm triennium obsiderentur. Naues enim aliquot prætereuntes, & triremes in hostium stationibus ceperunt, ancoris earum per vrinatores, resectis: quas clauis in funditos earũ impactis, annexisq; funibus ita attrahebant, vltrò accedere viderentur. Rebus omnibus consumptis, nihilominus perseuerantes, tignis ædium ad naues, detonsis mulierum capillis ad funes plectendos vtebantur. Cùm mœnia oppugnabãtur, & marmoreas & æneas statuas tam equorum quàm hominum in hostes iaculabantur. Cibarijs omnib. vlitatis destituti, coria macerata comederunt. ijs quoq; absumptis, carnibus humanis gustatis, alij alios deuorarũt. Sed cùm tandem vel inuiti deditionem fecissent, Romani & milites & magistratus omnes occiderunt: & Seuerus ea expugnatione mirificè lætatus, vrbem libertate & dignitate ciuili adempta, tributariam fecit: & publicatis ciuiũ bonis, ipsam & agros eorum Perinthis donauit. Mœnibus autem robustissimis euersis, non tam illos maiore molestia affecit, aut gloria fortitudinis priuauit, quàm Romanorũ arcem munitissimam contra Barbaros Ponticos & Asianos ac tutissimum asylum destruxit. *Seueri orientalis expeditio.* Iam cum iosano gloriæ studio teneretur, Barbaris Osroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit. ac Nisibim profectus, missis ducibus & legionibus, illarum gentium agros vastauit, & vrbes expugnauit. *Albini interitus.* Sed quia Albino Imperatoriam maiestatem flagitanti, vel Cæsaris honorem negabat: iterum ciuile bellũ cum totius orbis motu est exortum, & magna populi Romani multitudo in circo equestri apertissimè fortunas suas est miserata. Quousque tandem ista feremus? quandiu oppugnabimur? & alia id genus quasi numine afflatus vociferans. Nam alioqui fieri qui potuisset, vt tot hominũ milia, ea quæ dicebant, tanquam chori magistro præeunte, citra errorem pronunciarent? id bellum magna varietate & ancipiti Marte gestum: sed Albinus tandem victus, Romanis vtrinque pene innumerabilibus cæsis, sibijpsi manus attulit. cuius cadaueri Seuerus insolentibus & atrocibus verbis insultauit: truncoque abiecto, caput Romam missum, cruci affigi iussit: senatores multos occidit, nonnullos etiam dimisit. *Parthica expeditio.* Post hæc contra Parthos est profectus, qui Mesopotamiam occuparant: & nauibus in Euphrate ædificatis, Seleuciam & Babylonem desertas cepit. Ctesiphontem expugnatam militibus diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures viuos cepit. Sed neq; Vologæsum Parthorũ principem domum reuersum fugauit, neq; Ctesiphontem retinuit: ita inde profectus, quasi expeditionem direptionis causa duntaxat suscepisset. *Iulij Crispi et Læti cædes.* Huius belli tempore, duos claros viros interfecit, Iuliũ Crispum tribunum militum, belli vexationes ægre ferentem, & nescio quid locutum, milite à quo accusatus fuerat, in eius locũ suffecto: Lætum ob animi magnitudinem & gratiam apud milites, qui se non nisi illo duce militaturos affirmabant, & crimen cædis eius in milites transtulit, quòd eo ex inuidia interfecto, causam dicere non poterat. *Atra Arabiæ vrbs.* Deinde Atra vrbem Arabiæ Soli dicatam oppugnauit, in qua præter alias magnas opes, etiã Solis donaria reposita erant. sed quamuis exteriori muro capto, re infecta multis militibus amissis in Palæstinam discessit, atq; in Ægyptum, quam totam perlustrauit, arcanis quoq; rebus indagatis. Eo enim erat ingenio, vt neq; dioinũ, neq; humanũ quicquam imperuestigatũ relinqueret. Libros arcanarum rerum quos quidem inuenire poterat, ex omnibus adytis sustulit. Atq; hæc hactenus. Nũc obiter illa quoq; referam, quæ apud Dionẽ de Nilu memoriæ prodita sunt: vnde is oriatur, cur æstiuo tempore ascendat. *Nili ortus & incrementa.* Narrat autem eum ex Athlante oriri, monte Macennitidis, ad ipsum

occidentalem Oceanum, omnium mōtium altissimo: qua de causa cœli columna à poetis appellatur: Neq; enim quenquam eius cacumen ascendisse, neq; fastigia vidisse, semper oppleta niuibus. Vnde æstiuo tempore magna aquarum copia defluente, Nilus exundet: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominibus Macennitidi finitimis competisse, ac multos Romanos exercitus ad ipsum Athlantem peruenisse. Hæc de Nilo Dion refert, etsi alij diuersa eadem de re tradiderunt. Cæterùm Plautianus præfectus, imperij penè cum Seuero particeps, & summa potestate subnixus: multos claros viros & pari dignitate præditos interfecit: & præ insatiabili auaritia ab omnibus aliquid flagitans, neq; gentem neq; vrbem vllam prætermisit, quam non spoliaret. Vnde omnes ei pluta quàm ipsi Seuero dabant. Idem c. nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adolescentes, sed maritos etiam castrauit, vt ijdem & viri & eunuchi, & patres intestabiles (vt Comici verbo vrar) & castrati barbariq; conspicerentur. Verùm ante id facinus ingens cetus in Augusti portum delatus est, & captus: cuius simulachrum in venationem perlatum, vrsos L. abscondisse fertur. Plautianus verò filiæ Platillæ à Seuero Antonino filio desponsæ, tantum dedit, quantum reginis pluribus satis suisset. qui cùm amplissimus euasisset, adeoq; Seuerum ipsum potentia superaret, insidijs Antonini generi occisus, & ex superiore loco in viam proiectus est. Quo tanquam pædagogo amoto, Seueri filij Antoninus & Geta, nullo flagitio abstinuerunt. Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, D. C. latronibus coactis, Italiam per biennium infestauit. & quamuis multi eum cōprehendere studerent, tamen varijs subinde rationibus magnaque solertia persequentes eludens, non capiebatur. cuius hoc specimen esto. Centurionem Seueri iussu sibi insidiantem, ipse quasi alius esset, accessit, latronem ei se traditurum, si sequeretur, pollicens: & hominem verum id esse putantem, in locum insidiatum perductum, facilè cepit. Deinde pro tribunali sedens, vt dux latronum centurionem capite raso cum his verbis dimisit: Nuncia domino tuo. ita seruos vestros alendos esse, ne latrocinentur. Multi enim Cæsariani se ad eum contulerant. Pòst tamen captus, & bestijs obiectus est. Seuerus autem expeditionem in Britanniam suscepit, ne & filij luxu corrumperentur, & legiones ocio remollescerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ. Calydonij & Mæatæ, vtrique asperos montes & campos incultos ac palustres incolentes, neq; vrbes habent, neq; terram colunt: sed ex pastu, venatione, fructibus arborum victitant. Piscibus enim, quamuis abundet insula, non vescuntur: in tabernaculis habitant, nudi & sine calceis degunt, mulieribus promiscuè vtuntur, infantes omnes educant. Republica populari vtuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent paruos & celeres: ipsi quoque celerrimè cursitant. Arma sunt, clypeus, breuis hasta, & pugio, ærumnas famis, frigo-

Plautiani auaritia, crudelitas & interitus.

Cetus.

Bulla Felix latro.

Britannia. Calydonij. Mæatæ.

ris, aliasq; vexationes tolerant Paludes subeūt, & in ijs per dies complures morantur, solis capitibus ex aquis eminentes, & in syluis, radicibus & corticibus se sustentant. Parant etiam quoddam edulij genus, de quo si fabæ magnitudine gustarint, neq; sitiunt, neq; esuriunt. Talis igitur insula Britannia erat: & quarenus eam Romani non tenebant, à talibus hominibus incolebatur. Nam partem eius Romani, semisse haud multò minorem, obtinebant. Longitudo eius ad VII. millia CXXXII. extendi, in latitudinem bis mille CCC. ferè stadia patēte dicitur. alicubi etiam angustior. Seuerus igitur totius insulæ potiri cupiens, in Calydoniam impressione facta, occupatus fuit nō pugnādo (neq; enim hostilem aciem vidit) sed succidendis syluis, & montibus complanandis. Eius verò milites palantes, per insidias occidebātur, eoq; pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidem ad deditionem compulit. Antonini autem filij luxus & immodestia, se fratrem, si posset, occisurum haud dissimulantis, solicitudinem ei attulit. quin patri etiam insidians, bis deprehensus, grauiores pœnas nō dedit. Nam pater ei * Pappisno & Castore præsentibus (erat autem Castor seruus eius, vir optimus & integerrimus) ense in medium posito, illud duntaxat dixit: Si me occisurus es, hic me conficito, nō inspectantibus omnibus. sin tuis manibus me occidere dubitas, Pappianum præfectum prætorio id facere iubeto. Neq; enim tibi, cùm sis imperator, non parebit. Cùm Britanni defecissent, in ipso belli apparatu ex morbo in insula decessit, morte (vt aiunt) ab Antonino accelerata. Sed priusquam expiraret, filijs mandasse fertur, vt cōcordes essent, milites ditarent, cæteros non negligerent. Imperauit annos XVI. menses VIII. dies III. Vixit annos LXV. menses IX. dies XX. Eius vitæ ratio huiusmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid, sub diluculum. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperium pertinebant: atque ita ius dicebat vsque ad meridiem, nisi magnum festū esset, assessoribus sententiæ liberè dicendæ potestate data. Posthæc equitabat. Deinde lauabat, prandebat, meridiabat. Experrectus reliqua negocia peragebat, & inter deambulandum Græcis & Latinis disciplinis vacabat. Vesperi denuò lauabat & cœnabat. Diebus summè necessarijs conuiuia publica frequentabat. Mota sub eius imperio persecutione contra pios, multi fortiter obiro certamine, martyrij coronam meruerūt. Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, & post alia supplicia obtruncatus, filium admodū paruum reliquit. qui puer adhuc martyrij cupidus fuisse perhibetur. Mater igitur cùm eum verbis frustra à sententia deducere conaretur, vestibus omnibus occultatis, effecit vt vel inuitus maneret domi. Cùm autem egredi non posset, patrē per literas ad martyrium est cohortatus, inter cætera his etiam verbis positis: Perseuerato, neque nostri causa mutaris sententiam. In pueritia sacrarum literarum studium patris iussu cum liberalibus disciplinis coniunxit; neque diuina

Seueri in Britannia obitus.

Antonini improbitas.

** Papiniano*

Seueri vitæ ratio.

Leonides. Origenes.

oracula obiter legit, sed ad reconditã doctrinam penetrare studuit, patri frequentibus interrogationibus molestus. qui cum eius curiositatem verbis obiurgaret, reuera ingeninm mirabatur: & pueri dormientis pectus nudatũ, vt sancti spiritus habitationem, sæpe deosculabatur, sibique ralem filium gratulabarur. Post martyrium patris inopia laborans, à clarissima & locuplete quadam Alexandrina Matrona susceptus est, quæ Antiochenum Paulum ex hæreticis Alexandrinis vnũ sibi adoptarat, ad quem cum ob eloquenriæ opinionem indies turba confluerer, Origenes necessario illi familiaris, nunquam precanti astitisse fertur, peruersam hominis opinionẽ abominatus. Annos XVIII. natus, instituendis Christianæ religionis tironibus pręfuit: & martyres cum ad mortem raperentur comitans, atq; ad certamen fortiter obeundum cohortãs, carnifices sæpius contra se concitatos diuina ope effugit. Neque verò doctrina duntaxat excelluit, sed & vitam philosopho dignam, doctrinæque consentaneam egit. Neque enim duas habuisse tunicas, neque calceis pluribus annis vsus esse, & vino abstinuisse, neque cibum nisi necessarium cepisse fertur. Ac, vt narrat Eusebius, castitaris amore genitales sibi partes ipse præcidit. Verùm alij non præcisas illas, sed adhibita herba ita emarcuisse ferunt, vr mortuæ esse viderentur. Zephirino pontifice Romam profectus est, inde Alexandriam reuersus, Hebraico sermone cognito, scripta Hebræorum enarrauit, eáque literis Hebraicis exarata, adiunctis interpretationibus, videlicet septuaginta duorum, Aquilæ Symmechi, Theodotionis, & duorum, aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentariáq; Hexapla, quasi Sextuplicia dicas, elaborauit. In Psalmis verò etiam seprimæ interpretationis meminit, Hierichunte repertæ. Aquilæ verò, Symmachi & Theodotionis editione rectissimè cũ septuaginta duorum interpretatione comparata, Commentaria Tetrapla, hoc est, quadruplicia composuit. Demetrio, quem supra ecclesiæ Alexandrinæ præfuisse memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor pontifex est delectus. Hierosolymitanæ Ecclesiæ præfuit Narcissus, vir miraculis clarus, & vitæ solitariæ amans: qui cum ob falsam criminationem clàm profugisset, atque in desertis latêret, in eius locum Dius introducitur. Post eum designatur Germanio. inde Gordius: sub quo Narcissus in vrbem reuersus cum Ecclesiæ ministeria, ad quam gubernãdam à fidelibus vocabatur, obire præ senio non posset, Alexander pridem confessione Christi inclytus, tum verò in Cappadocia episcopus, ex reuelatione à fidelibus Hierosolymitanis accersitus est, vt vnà cũ Narcisso Ecclesiam administraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Ecclesiæ factus est Asclepiades episcopus, cuius commentarios extare narrat Eusebius. Atque hæc hactenus.

Paulus Antiochenus hæreticus

Origenis Hexapla & Tetrapla.

Episcoporum catalogus.

Antonini Caracallæ Imperium.

ANtoninus etsi potestatem cum fratre Geta communicare videbatur, tamen reuera solus dominabatur: & cum Britannis hostibus statim pace facta, agris & castellis cedens: Papiniano præfecto prætorio magistratum abrogauit, alius occidit: atque inter cæteros Euodum qui & Castor dicebatur, nutricium suum: & vxoré Platillam eiusq; fratrem Plautium. Deniq; fratrem quoq; Getam. quem cum iampridem insidijs apetitum, propter custodiam militum & plurium aliorũ occidere non potuisset, tandem matri persuasit, vt ipsos solos reconciliandæ gratiæ causa accerseret. Quod Geta verum esse ratus, cũ Antonino conclaue ingressus est. Tum centuriones ab Antonino subornati per vim subsecuti, Getam collo mamillis & pectori matris inhærentem occiderũt, vt sanguine sinus illius impleretur, manu quoq; vulnerata. Sed ea præ timore vulnus non sensit, nec lugere filium ausa est, adeò miserabiliter & immatura ætate interfectum (natus enim tum erat annos XXII. & IX. menses) verita ne & ipsa occideretur. Antoninus autẽ properè castra ingressus: Gaudete, inquit, cõmilitones. nunc enim mihi vobis benefacere licet. quoniam vnus è vobis sum, & vobiscum & per vos viuere volo: vt multa in vos beneficia conferam. Quod si non potero, mori vobiscum opto. Postridie post longam orationẽ apud senatum habitam, dixit, Audite me, vt totus orbis terrarũ gaudeat, omnes exules redeunto. Ex Cæsarianis autem & Getæ militib. ad XX. millia occidit: Roma multis viris fortib. spoliata, ensem quo frater occisus est consecrauit. à cędibus ad ludos descendit, ac ne eos quidem incruentos, in milites liberalissimus: cæteros mortales, Senatorij pręsertim ordinis vexare, spoliare, deglubere studio habuit. Sic autem per omne tempus imperij illius, omnes populi Romani prouinciæ vastatæ sunt, vt cum aliquando Iulia dixisset, Nullus nobis neque iustus neque iniustus quæstus relinquitur, stricto ense responderit: Bono animo es ô mater. dum enim hunc renuerimus, nihil nobis deerit. Ad omnia cætera flagitia, etiam perfidus fuit. Nam Osroenes regem Abgarum per amicitiæ speciem ad se vocarum, in vincula coniecit: itaque regno illius potitus est. Armeniorum quoque regem cum filijs suis rixantẽ, amicis literis tanquam cõpositurus controuersiam, accersitum, eodem modo quo Abgarum tractauit, sed Armenios non subegit. Hi enim ad descenderunr, neque quisquam ei amplius fidem habuit. Verùm in necessitaribus & expeditionibus quæ moram non ferebanr, tenuis & frugalis fuit. cum militibus vnà & ambulauit & cursitauit: non lauit, non vestem mutauit, sed quoduis opus vnà aggressus est, eodemque cum illis victu vsus. hostes insigniores aliquando ad singulare certamen prouocauit. Sed ducis munia parùm commodè obijt. omnesque res eius adulterinæ fuerunr, atque adeò ipsum nomisma. Laboranit & manifestis & occultis morbis, ac sæpè & patrem & fratrem strictis ensibus in se irruere putauit. Quare patris, Cõmodi & aliorum manes elicuisse fertur, sed solus ei Commodus respondisse: Pœna parata tibi est. Sub obitum in occultis locis ma-

Antonini grassationes et fratricidium.

Antonini perfidia.

Furiæ Antonini.

lum insanabile habuit. Delatores & speculatores aluit, per quos etiam minutissima quæque ad eum referebantur. Iudicia & alias publicas actiones manè denunciabat: sed vltra meridiem, aut in ipsam vesperam differebat, senatorum cœtu nec in vestibulum admisso, spretisque multis salubribus matris suæ monitis, cædibus, iniurijs pecuniæ profusionibus se oblectauit. Fuit & magnorum & præstigiatorum amator. Bello Parthis illato, cum Antiochiæ luxui & ludis gladiatorijs vacaret: non secus querebatur, ac si magnis in laborib. & periculis versaretur, & Senatui ignauiam opprobrabat. Denique ad eum scripsit,
„ Scire se acta sua illi non placere: sed hac de cau-
„ sa milites & arma habere, nec curaret nugatores. Denuò expeditione contra Parthos suscepta, quòd Artabanus filiam ei desponsam non dedisset (norat enim eum per speciem nuptiarum de vendicando sibi regno cogitare) agros passim vastauit, Arbela subegit, reuulsisque Parthorum regum sepulchris, ossa disiecit: cum ipsa autem gente acie non depugnauit. In re militari multa contra morem maiorum egit, & peculiarem quandam vestem barbarico more in penulæ modum incisam & confectam crebrò induit, eademque milites vti iussit. vnde Caracalca cognominatus est. Tamen à militibus est occisus. Nam Macrinus prætorio præfectus, cui vates quidam imperium prædixerat, veritus ne ea de causa ab Antonino tolleretur, nihil cunctatus, per duos tribunos militum insidias ei struxit. Nam cum Edessa Carras proficiscens, exoneran di ventris causa equo descendisset: miles quidam è tribunis submissus, tanquam dicturus aliquid, eum pugione percussit. Sic ille vixit & perijt, anno ætatis XXIX. Imperij VI. cum duobus mensibus & diebus aliquot. Fertur, cum postremò Antiochiæ esset, somniasse, patrem stricto ense astantem sibi dicere: Vtru fratrem occidisti, sic ego te occidam. Est & à vatibus monitus, vt diem illum caueret. Memorantur alia quoque signa, eius interitum præcessisse.

Antonini grassationes in Parthis.

Caracallæ cognomentum.

Antonini cædes.

Imperium Macrini.

ANtonino, qui & Caracalla, vt dictum est, & Taras de gladiatoris cuiusdá turpissimi & crudelissimi nomine vocabatur, interempto: Macrinus quarto die pòst à militibus accepit imperium, natione Maurus Silicien sis, parentibus ortus obscurissimis: vnde Maurorum more alteram aurem perforatam habuit, sed vir moderatus, & legum custos fidelissimus. qui præfectus prætorio, magistratum eum optimè administrarat, sed imperium non per omnis rectè gessit. Nam magistratus indignis largiebatur, quæ maxima pars est imperatorij muneris: & ratione victus delicatiore vtebatur, & fastum quendam præ se ferebat. Iulia verò Antonini mater, Antiochiæ degens, cæde Antonini cognita, sibi ipsi manus afferre statuit, non propter filium, sed priuatæ vitæ metu. Sed cum res eius non immutarentur, ministerijs & satellitibus retentis, in vita manere maluit. Pòst cum Macrinus audiuisset, eam sibi maledicere, & imperium affectare: relicta Antiochia, quo vellet abire iussa, tum demum sibi necem consciuit. Macrinus verò ab Arrabano magnis copijs Romanos inuadente, circa Nisibim bis acie victus, pacem magna pecunia redimere coactus est. Parthico bello sedato, ciuile bellum inter Romanos exarsit. Nam Eutychianus quidam Cæsarisnus, militum odijs in Macrinum perspectis, quòd ad largiendum Antonino restrictior esset, vatumque prædictionibus incitatus, contra Macrinum insurrexit. Cùm autem Mæsa Iuliæ imperatricis soror, duas haberet filias, Soæmidem & Mammæam, totidemque nepotes ex eis: horum alterum Eutychianus adulterinum esse Caracallæ filium mentitus, noctu in castra perduxit, ac milites iam antè seditionis occasionem captantes, ad studium nouarum rerum impulit: qui eum nomine Antonini facto, statim imperatorem consalutarunt, quamuis puerum: eoque assumpto, contra Macrinum Antiochiæ agentem sunt profecti, ab eoque in loco quodam procul ab Antiochia dissito victi sunt. Sed Macrinus cum eos reparare aciem videret, in fugam versus Antiochiam pro victore se contulit: ne vrbe excluderetur, filio ad Artabanum misso. Eius autem clade nunciata, cum multæ cædes fierent, raso capite & barba, pullam vestem indutus, ne agnosceretur, noctu aufugit: nec multò post Ægas Ciliciæ, atque inde per Cappadociam, Galatiam & Bithyniam, vsque ad Eribolum nauale è regione Nicomediæ situm profectus, Chalcedonem traiecit. ac per ministros perita à procuratore quodam pecunia, agnitus, ab ijs qui cum Pseudantodino faciebant comprehensus, & ad Cappadociam vsque reductus est: vbi captiuitate filij cognita, è vehiculo se deiecit, confractoque humero, non multò pòst occisus est, anno ætatis quarto & quinquagesimo, imperij primo, cum duobus mensibus, triduo dempto, à puerulo euersus. id quod his ei versibus prædictum fuerat: Heu tua vis resoluta senex cadit, ægra senectus. Te domat, & iuuenis carpit tua robora miles.

Macrini natales, virtutes & vitia.

Iuliæ Antonini matris interitus.

Macrinus pacem ab Artabano mercatur.

Eutychianus Antoninum Pseudantoninum imperatorem creat.

Macrini cædes.

Sors Homerica.

Imperium Auiti Pseudantonini.

AVitus verò Pseudantoninus, siue Assyrius & Sardanapalus, vbi Romam venit, vnam rem fecit bono imperatore dignam. Nam cùm multis contumelijs priuatim & publicè à Romanis affectus esset, ob Macrini literas contra se scriptas: de nemine pœnas sumpsit, cæterà flagitiosissimus, iniustissimus, & sæuissimus carnifex. Eutychianus verò prætorianis militibus præfectus, bis ac tertiùm consulatum gessit. alij verò illustres viri, quà causis confictis, quà sine causis occidebantur, quòd eius facinora non probarent. Neque enim ad senatum id scribere eum puduit. Agebat autem & virũ & mulierem, & vtraque & faciebat & patiebatur impudicissimè: nec alios duntaxat, sed ex amicissimis nonnullos ad vitæ modestiam adhortantes, occidebat. Peregrinum quendam deum Heliogabalum, Romam introductum, Ioui opt. Max. prætulit: vnde ipsi quoque cognomentum Helio-

Heliogabalus.

Heliogabali factum. Pudenda sua circumcidit, suillis carnibus abstinoit: veste barbarica in publicum prodijt, quali Syriaci sacerdotes vtūtur, vnde Assyrius appellatus est. Prærer cæteras virginem vestalem vxorem duxit, pattia religione per summam impudentiam violata: quam ideò se accepisse ferebat, vt ex sacrificula & se sacrificulo Heliogabali, pueri diuini gignerentur. Neq; verò barbaricas duntaxat canrilenas, cum marre & auia peregrino Deo cantabat & nefandas hostias immolabat, puetos sacrificando & præstigijs vtendo, & sexcenta amulera subinde appēdeodo: sed vxorem etiam Deo illi suo tanquam liberis egenti despondit, quam in palatio collocauit, dore à subditis exacta. Ipsius verò tam corrupta fuit vira, vt singula neque commemotari neque audiri sine molestia iumma possint. Pauca ramen delibabimus. Noctu cauponas ingrediebatur, capite appositicia coma redimito: & inrer cauponias mulierculas, operas faciebat, famosáque prostibula frequentabat: & meretriculis expullis, pro meretrice quibusuis sui copiam faciebat. In palatio quoque peculiare conclaue habuit, cuius pto foribus instar meretricularum nudus stans, & flammeum vibrās, effœminata, molli, fractáque voce prætcreuntes ad coitum inuitabat, & pecuniam ab eis exigebat. Cum eiusdem verò quæstus æmulis rixabatut, & se plures quàm illos amatorcs habere, maiotemq; pecuniam colligete gloriabatur. Neque his flagitijs contentus, aurigabat, saltabat, nubere etiam volebat, vt vnum legitimom maritom haberet, quem Cæsarem designaret: ac dominæ ae imperatricis nomine gaudebat, calanticam gestans, & lanam tractans, & genas pingens. Semel quoq; barbam abrasit, vt glabra & læui facie muliercula viderctur, cuius mulietculæ maritus erat Caricum mancipium nomine Hietocles. Voluit & adulterij suspectus esse, vt nequissimas fœminas imitaretur. & in ipso stupro de industria deprehensus, à marito obiurgabatur & vapulabat, vr liuore oculi suffunderentur.

Impudicitia & vecordia Heliogabali.

Aurelius homo mutoniatus, deliciæ Heliogabali.

Aurelium quendam, cum roto corporc elegantem, tum pudendis ingenribus præditum, comitatu magnifico statim adduccndum ad se curauit. qui cum ci dixisset, Salue domine Imperator: ille muliebri mollicie collo inclinato, & oculis nōnihil conniuentibus: Ne mc dominum, inquit, dixeris, domina enim sum. Cum autem vnà cum eo lotus famam non mentiri cōperisset, in pectore eius tecubuit, & in sinu eius cœnauit, instar amicæ. Veritus igitur Hieroclcs, ne præ Autelio negligetetur, eum præstigijs aut veneficijs quibusdam effœminauit & stupefecit, vt per totam noctem ignauus ad coitum iaceret. qua de causa & Palatio & Roma & rota Italia pulsus est. Tandem eò lasciuiæ venit, vt ingentibus ptæmijs propositis, à medicis postularat, vt per incisiones vuluam sibi facerent. His de causis omnibus inuisus fuit, vt Sardanapalus, flagitia & molliciem eius non ferentibus.

Baßiani Mammeæ filij adoptio.

Postea Bassianum Mammææ matertetæ filiom in curiam adductum adoptauit, & Alexandrum appellari iussit: nec multo pòst, omnes suspectos habere cœpit: cumque illi plerosque bene cupere didicisset, facti pœnitens, de eo perimendo cogitauit. Sed cum is à militibus diligentet custodiretut, eáque de causa magnus tumultus satellitum ortus esset: eius sedandi causa cum Alexandro castra ingressus, animaduersis insidijs, quæ à militibus sibi parabantor, effugere studuit. sed deprehensus, in amplexu matris vnà cum ipsa iugulatus est, amborumque corpora nuda per mediam vrbem tracta sunt. Deinde Sardanapali cadauer in Tiberim abiectum, cognomentū ei prærer reliqua Tiberini fecit. Occisus est cum eo Hierocles quoque, & alij multi. imperauit annos III. menses IX. & dies IIII. ex quo Macrino acie victo terum potitus fuit. Eo imperante, Zephyrinus Ecclesiæ Romanæ episcopus decimo octauo suæ gubernationis anno vitam cum morte commutauit. Post quem cœtui fidelium præfuit Callistus, per quinquennium. Ei successit Vrbanus.

Episcopi Romani.

Imperium Alexandri Mammeæ filij.

Mammeæ prudentia

PSeudantonino interfecto, Alexander Mammeæ filius, consobrinus illius, impetium adeptus statim matrem Mammæam Augustam declarauit: quæ retum administratione suscepta, viros eroditos ad filium aecersiuit, per quos mores eius formarentur, & optimū quenque ex senatu acciuit, cum quib. omnium actionum consilia communicaret. Domitius Vlpianus prætorio præfectus, reipublicæ gerendæ cura suscepta, multa Sardanapali acta rescidit: qui Flauiano & Chresto oecisis, vt eis succederet, non multo pòst & ipse à miliribus noctu occisus est. Qun adhuc superstire, leui de causa inter milites & populum orta seditione, per triduum est dimicatum. Sed cum milites victi, ignem ædibus inijcerent, populus vel ingratis cum eis in gratiam redijt. Sunt & alij motus sedati. Cæterùm Alexandri mater auara mulier, vndique pecuniam coegit. Vxorem filio despondit, quam nec Augustam appellari passa est: & aliquanto pòst ab eo auulsam in Africam relegauit. quam etsi Alexander diligebat, tamen matri, in cuius potcstate erat, refragari non audebat. Interim Artaxerxes Persa, homo obscuro & inglorio genere ortus, Parthorum regnum ad Persas translatum sibi vendicauit: à quo Chosroæ genus deduci fertur. Nam post Alexandri Macedonis obitum, successores illius Macedones, longissimo tempore Persis & Parthis impetarunt, sed tandem intestinis bellis alij alios euerterunt. Quorum fractis viribus, primus Arsacides Parthus ab eis deficere, & Parthis dominari cœpit, regno in successores prorogato: quorum postremus fuit Artabanus, quem hic Artaxerxes tribus prælijs victum & comprehensum interfecit. Deinde bello Armeniæ illato, ab Armenijs & Medis atque Artabani filijs superatus, & reparatis viribus, Mesopotamiæ Syriæque occupandæ, cum maioribus copijs intentus, omnia se, vt quæ antiquitùs ad regnum Persicum pertineret, recuperaturum esse minabatur.

Domitij Vlpiani cædes.

Alexandri expeditio contra Artaxerxem Persarum regem.

Sed Cappadocia incursata cum Nisibim obsideret, Alexander per legatos pacem ab eo petijt. Barbarus verò legatione repudiata, cccc. procerissimos viros preciosis vestibus amictos, & splendidis armis exornatos, in equis eximijs ad Alexandrum misit, ea ratione se Alexandro & Romanis terrorem incussurũ putans. Qui cùm in Imperatoris conspectum venissent, dixerunt:
» Iubet Magnus rex Artaxerxes Romanos cedere Syria, & vniuersa Asia, quæ Europam spectat,
» & Persis imperium vsque ad mare concedere.
» Hos Alexander comprehensos, & vestibus atq; armis exutos, ademptisque equis, in plurimos pagos distributos, agros colere iussit. nam eos occidere nefas esse putabat: ac suis legionibus in tres partes distributis, trifariam Persas est adortus, quorum multi sunt occisi. Perierunt Romani quoq; plurimi, nõ tam ab hostibus, quàm in reditu per Armeniæ montes, quum gelu rigeant, euntium pedes, & quorundam manus sunt mutilatæ, frigore adustæ atque emortuæ.

Alexandri Germanica expeditio et interitus.

Qua de causa Romanis conquerentibus, Alexander siue ex mœrore siue ex aeris mutatione grauiter ægrotauit. Recuperata valetudine contra Germanos est profectus, eosque perferentarios & sagittarios vexauit. Deinde pecunia oblata, ad pacem inuitauit. Quamobrem milites ei irati, defecerunt: & Maximium quendam natione Thracem, qui à puero armentarius fuerat, postea miles factus est, inuitum scilicet, ad imperium pertraxerunt. Qui ijs militib. assumptis, à quibus imperator appellatus fuerat, statim ad Alexandri tentorium contendit. Quo is audito, milites quos secũ habebat, ad sui defensionem hortatus est: qui cum operam suam pollicerentur, exercitum coegit, & cum Maximino decertare iussit. Cæterùm illi matri eius maledicentes, & eius auaritiam criminantes, ipsi quoq; vt timido insultantes, eo relicto abierũt. Cùm igitur se omni ope destitutũ cerneret, in tentorium regressus, & matrem amplexus, fortunam suam deplorauit. Maximinus verò per centurionem & ipso & matre & familiaribus eorũ occisis, rerum potitus est.

Mammæa ab Origene in Christianismo instituta.

Mammæa Alexandri mater, virtutis honestæq; vitæ studiosa, dum Antiochiæ cũ filio degeret, Origene, fama hominis permota, Alexandria accersito, ab eóq; doctrina fidei erudita, Deum sanctißimè coluit, vt Eusebius & alij memoriæ prodiderũt. Quo factum est, vt persecutio Christianorũ eo tempore non modò conquiesceret, sed & honos maximus Christi cultoribus haberetur. Sub Vrbano Romano episcopo

Hippolytus Hostiensis episcopus.

etiam Hippolytus, vir sanctißimus & doctißimus, Romani portus episcopus floruit, qui in multa sacræ scripturæ opera cõmentarios conscripsit. Tum Antiochiæ præfuit, & cœtum eius loci fideliũm rexit Asclepiades, Hierosolymis Sardianus.

Imperium Maximini Thracis.

Maximini Christianos persequitur.

Alexandro cum decennium Romanis imperasset, ad hunc modum interfecto, Maximinus statim suscepto imperio persecutionem cõtra Christianos mouit, & Ecclesiarum gubernatores, vt doctores Christianorum arcanorum ac præcones, tolli iussit: idq; indignatione contra Alexandrum, qui Christum coluisset, fecisse perhibetur. Eius enim imperatoris insano odio flagrabat: à quo dux delectus, & à Persis turpißimè superatus, iram illius expertus fuerat. Erat & altera persecutionis causa, quòd in Alexandri familia multi Christũ Deum agnoscebant. Quo tempore Ambrosius etiam, vir eruditionis amans, qui Origenem ad sacrarũ literarum enarrationem impulit, sumptibus abunde suppeditatis, & VII. expeditis notarijs adhibitis, qui per vices scriberent, ac librarijs nõ paucioribus, & virginib. eleganter scribere edoctis, martyrij corona cum Protocteto presbytero redimitus esse perhibetur.

Ambrosius Origenis patronus.

Maximinus rerum potitus, Senatui statim, vt à militibus Imperator appellatus esset, significauit. Nec in Christianos duntaxat fæuus atq; immanis extitit, sed in subditos æquè omnes. Nam & superbus erat, & pecuniæ auidus, eáq; de causa iniustißimus & sanguinarius, deniq; planè tyrannus, ad rapinas & cædes hominum sine vlla probabili causa ruens: ad quas adeò propensus fuit, vt nec vxoris suæ vitæ parceret. Occultandæ porrò ignobilitatis suæ studio patricijs despectis, hominũ obscurorum familiaritate vtebatur. Quib. de causis omnium odia suscepit. Bello Germanis illato, prædas ex agris egit, Barbarorum nemine in conspectum veniente. Deinde circa paludes & perpetuas syluas apparuerũt. Quò cum Romani irruissent, magnam eorũ multitudinẽ occiderunt. Ita victor Maximinus, cum maxima captiuorum turba reuersus est.

Bellũ Germanicum.

Sed quia sibi omnia subditorum bona vendicabant, nec vllam pecuniæ rapiendæ occasionem negligebat, ac ne sacris quidem ipsis abstinebat, omnibus duces eos milites, à quibus imperator creatus esset, culpantibus: Africanę legiones tum ea de causa, tum alia quadam re irritatæ defecerunt. Nam Africanarũ prouinciarum procuratores, bona locupletum sine vlla probabili specie inuadebant: nec ijs contenti, ipsos quoq; possessores trucidabãt. Quarum rerum indignitate ad seditionem cõcitati milites, virum senatorij ordinis Gordianum, hominem prouectæ ætatis vel inuitũ rapiunt: impositóq; diademate, datáq; purpura, Imperatorẽ & Augustum salutant. Qui Carthaginem profectus,

Gordianus.

& Maximini odio ab omnib. benignè susceptus literas legatósq; de sua designatione ad Senatũ mittit. qui cum in nauigatione morati essent, Romani tyrannidis Maximini pertæsi defecerũt: & statuis eius euersis, conuicia in tyrannum iecerunt. Deinde cum temeritatis pœniteret, q. Maximino incolumi nulla eis salutis spes relinqueretur, duos ex senatu Maximum & Albinum duces crearunt. Quidam etiam Cæsares à senatu appellatos esse ferunt, designationem Gordiani adhuc ignorante.

Maximus. Albinus.

Quibus rebus Maximinus cognitis, minas contra senatum spirans, in Italiam contendit. Sed vbi Maximum, Albino ad vrbis custodiam relicto, contra se aduentare didicit, Aquileiam, qua potiri in primis studebat, cum exercitu Maurorũ declinauit. Aquileia

verò ea fuit, quæ nunc Venetiæ dicitur. Sed ciuibus fortiter se defendentibus, ab vrbe repulsus, & à Maximo acie victus, in suum tabernaculum rediјt, ortóque inter ipsius satellites & milites tumultu, egressus, vt eos alloqueretur, impetu illorum vnà cum filio, quem secum adduxerat, est occisus: natus annos v. & LX. vnde VI. imperauit. Amborum capita amputata, Aquileiensibus ostentata, Romamque missa sunt. Romani verò Maximini caput in foro palo affixerunt, vt omnibus conspicuum esset. Posthæc Maximus Romam reuersus, Albino obuiam egresso, à Senatu populóque cum lætis acclamationibus & plausu est susceptus. Inde ambo vnà, & quidem benè imperarunt. Sed milites ægrè ferebant eos non à se, sed à Senatu populóq; declaratos esse. Postipsi etiam Imperatores inter se dissentientes, exitio suo causam præbuerunt. Nam ea dissensione milites cognita, ambos vinculis constrictos per totam vrbem, per ludibrium & contumeliam, nec sine verberibus, circumduxerunt. Deinde cùm audiuissent, Germanos eripere & conseruare illos velle: vtrunque occiderũt, quorum Maximus annos LXXIIII. Albinus LX. natus erat. Imperarunt vel, vt nõnulli autores sunt, dies XXII. vel vt alij tradunt, non tres menses integros. Post hos quidam Pompeianum rerum potitum esse tradunt: sed imperio vix per somnium degustato, celerrimè excidisse. Priusquam enim duo menses elaberentur, vnà cum imperio vita etiam priuatum esse: à quibus autem, & quibus de causis, cùm scriptum non inuenerim, silentio & ipse præterij. Ei P. Balbinum successisse tradunt: qui, cũ per tres menses imperij fructum breuem percepisset, in Gordiani designati Imperatoris (vt dictum est) ex Africa aduentu occisus fuerit. Gordianum verò, cum Romam venisset, ægrotasse, partim ob extremam ætatem (annos enim LXXIX. habebat) partim quòd ex longiore nauigationis vexatione afflictus esset, obijsse, XXII. duntaxat diebus in imperio exactis: filiumque Gordianũ successorem reliquisse. Atque alij hæc ita consecuta esse tradunt. alij scribunt, quosdam Gordiano in Africa imperatori appellato, seditionem mouisse, & Gordiani milites succubuisse: multisque cæsis, atq; ipso Gordiani filio, senem præ doloris impatientia, laqueo vitam finiuisse. Alij, qui iuniori Gordiano post patris obitum ex morbo imperium attribuunt, eũ Persis intulisse bellum ferũt: dumq; in pugna equo incitato aciem circumuolitans, suos ad rem strenuè gerendam cohortatur, ex equi lapsu femore fracto Romam perlatum decessisse, cum sex annos imperasset. Vrbanus Romano pontificatu annis octo functus, Maximino imperante obijt. Pontiano successore. Antiochenæ Ecclesiæ post Philetum Zebinus præfuit. Sub Gordiano filio, Pontiano Romano pontifici, sexto ministerij anno defuncto, successit Anteros, ac paulo pòst in aliam vitam migrauit. Post quem Flauianus, diuino suffragio, vt narrat Eusebius, episcopatum est adeptus. Fertur enim, fidelibus deligendi pontificis causa congregatis, Flauianum quoque recens ex agro aduenisse, neque ab vllo mentionem esse factam, quasi is ecclesiæ præfuturus esset: sed concilium curasse, quemnam ex alijs anteferret. Interea columbam aduolantem, capiti illius insedisse. atque inde omnes veluti signo dato vnà voce exclamasse, eum dignum pontificatu: ac citra vllam cunctationem in throno collocatum esse. Tum Zebino quoque Antiochiæ defuncto, successit Babyla. Origenes verò sub id tempus Cæsareæ Palæstinæ degens, præter alios qui vndique confluxerant, etiam magnum Gregorium, mirificum illum, auditorem habuit, & fratrem eius Athenodorum. Tum quoque Africanus historicus noscebatur.

Maximini cædes. — Maximi & Albini cædes. — Dissensio historicorum de imperatorib. Maximinus secutus Pompeianus. P. Balbinus. — Gordianus pater & filius. — Episcoporum successio. — Flauiani columba. — Origenes. Thaumaturgus. Athenodorus. Africanus.

Imperium III. Gordiani.

Post Gordianum iuniorem, alius Gordianus, defunctis, vt fertur, genere coniunctus, imperium suscepit. Is Sapore Artaxerxis Persarum regis filio acie superato, Nisibim & Cariam recuperauit à Persis, Maximino imperante, Romanis ereptas. Deinde Ctesiphontem profectus, insidijs Philippi præfecti prætorio perijt. Nam cum rerum potitus esset, Timesoclem socerum præfectum prætorio designauit: eóque superstite, res Imperij bene se habuerunt, prosperéque successerunt. Eo verò defuncto, Philippus præfectus designatus, vt seditionem concitaret, stipendia militum minuisse dicitur, quasi id iussisset imperator, alij frumentum, quod in castra perferendum esset, eum inhibuisse ferunt: itaque milites commeatus penuria laborantes, contra imperatorem tanquam famis causam insurrexisse, eumque sexto imperij anno occidisse, Philippum verò statim summam rerum arripuisse. Nunciata Gordiani cæde, à senatu Marcum quendam philosophum statim Cæsarem renunciatum esse: qui ante firmatum imperium in palatio repentè obierit. Eo mortuo, rerum potitum Seuerum Stylianum: qui & ipse ferè priusquam habenas imperij capesseret, vena propter morbum incisa, naturæ debitum persoluerit.

Nisibis & Carrarum receptio. — Marc. Philosophus. — Seuerus Stylianus.

Imperium Philippi.

Philippus ab expeditione reuersus, imperium Romanum occupauit, Philippo filio in via collega ascito. Cum Sapore Persarum rege pacem fecit, Mesopotamia & Armenia concessis. Sed cùm Romanos earum prouinciarum iacturam grauiter ferre intellexisset, paulò post pace abrogata, eas defendendas suscepit. Fuit autem Sapores, vt ferunt, tanta mole corporis, quanta eo tempore visa nõdum fuit. Philippus à bello Persico reuersus, erga Christianos benè affectus fuit: ac potius autores quidam sunt, eum Christianam fidem amplexum, in Ecclesia communia cum Christianis vota fecisse, & peccata sua non grauatim confessum esse. Nam cùm à præposito Ecclesiæ ad communionem non admitteretur, nisi confiteri vellet, & nomen suum inter pœnitentes profiteri haud recusasse. Qui verò eum martyris Eugeniæ patrem esse tradunt, errant. nam is quidem & ipse præfe-

Sapores. — Philippus Christianus. — Eugenia.

Præfectus fuisse narratur, sed Ægypti, non prætorio: ac post Christianam fidem, posito magistratu Christum fortiter professus, ac martyrij corona ornatus est. Hic autem Philippus imperator com suscepto aduersus Scythas bello, Romam rediisset, Marinus quidam ordinum ductor à militibus in Mysia imperator est delectus. Qua seditione turbatus cum apud Senatum verba faceret, cæteris tacentibus, de Marino ei non laborandum esse dixit Decius, quòd, vt homo regno indignus, vltrò à militibus occidendus esset: idque vt ille prædixerat, paulò post accidit. Qua de causa Philippus Decium admiratus, in Mysiam abire, & seditionis autores punire iussit. Is verò eam legationem, quòd nec sibi, neq; mittenti futura esset vtilis, deprecatus: tamen vrgente Philippo, abijt inuitus, & à militibus statim strictis ensibus accipere imperium, quantumuis recusaret, coactus, Philippo scribit, ne turbetur. Se enim, vbi Romam venerit, positurum esse insignia imperij. Quod Philippus non credens, bellum ei intulit: commissóque prælio, in prima acie dimicans vnà cum filio Philippo cecidit. Quibus sublatis, vniuersi se ad Decium conuulerunt. Regnauit autem, vt quidam tradunt, annos v. vt alij vi. & totidem menses. Fuit autem Bostris oriundus, vbi regno potitus, Philippopolim de suo nomine condidit.

Marinus. *Decius à militibus imperator salutatur.* *Philippi interitus.*

Imperium Decij.

Enimuerò Decius omnibus legionibus acceptis Romam profectus, imperium firmauit: atque eius amplitudine, ac negociorum multitudine considerata, vt quidam aiunt, Valerianum collegam asciuit: & vterque alterum cohortatus, persecutionem atrocissimam contra Christianos instituerunt. Sunt qui dicant, Philippi odio, Christianorum cultoris, Decium nostros persecutum esse. Vt vt est, contra fideles, profectò insanijt. Eo tempore Flauianus, ecclesiæ Romanæ episcopus, martyrio vitam finijt. Item Babylas Antiochenus, & Alexander Hierosolymitanus episcopus, qui non tum primùm pro Christiana fide decertauit, sed prius etiam, vt iam expositum est: tum verò in carcere obijt. Sed & magnus Cyprianus, Carthaginensis episcopus, pro Christiana fide certauit. His igitur pontificibus defunctis, Romæ Flauiano Cornelius, Antiocheno Babylæ Flauianus, Alexandriæ *Dionysius, Hierosolymia Alexandro Mazabanes successit. Sed & alij plurimi martyrij dignitate sunt ornati. Tunc etiam Origenes ad tyrannicum tribunal vt Christi cultor adductus est: sed honore martyrij caruit miser, ei negato, vt opinor, à Deo, ob peruersas opiniones. Nam tormenta iam expertus, tamen ordinem deseruit. Hic, vt antè dictum est, cùm doctrina & eloquentia excelleret, superbia & arrogantia elatus, veterum S. patrum decretis neglectis, nouarum opinionum autor esse non dubitauit. & blasphemias in sanctam Trinitatem, diuinamq; inhumanationem ex improbo cordis sui thesauro eructauit: nec vlla ferè secta est, cui non initium præbuerit. Nam & vnigenitum

Valerianus. *Deciana persecutio.* *Episcoporum successiones.* *Origenicæ opiniones.*

Dei filium conditum esse docuit, à paterna gloria & essentia alienum: & spiritum sanctum infra patris & filij dignitatem collocauit, affirmans, neque patrem à filio, neque filium à spiritu sancto posse cerni: vt nec spiritum ab angelis, nec angelos ab hominibus. Ac hæ sunt Origenis in sanctam & cõsubstantialem trinitatem blasphemiæ. Circa Christi verò inhumanationem, Christum animatam carnem ex sancta virgine assumpsisse impiè negat: sed vnigenitum Dei filium ante mundum conditum menti vnitum fuisse fabulatur, & electum esse fingit, &*ranum qui aliquando non fuerit, cum eòque extremis temporibus inhumanatum esse, assumpta carne absque anima intelligente & ratione prædita: ac rursus deposuisse carnē Dominum, & finem habiturum esse eius regnum statuit, & dæmones in integrum restituendos esse tradit: & supplicium finiri, non æterni fore temporis, purgationi delictorum omnium destinatum: qua peracta omnes ad vnitatem redituros esse, tam homines quàm dæmones. Vnitatis autem illius rationem, seu nugas potius, cum sine multis verbis declarari haud possint, prætermisimus, vt & alias eius blasphemias. Atque hæc de Origene, qui etiam Adamantius dicebatur. Tum Nouatus quoque, Romanæ ecclesiæ presbyter, hæresis eius extitit: eorumque qui se Catharos seu puros dicunt, princeps: ijs qui persecutione territi, simulachris immolarant, & pòst agnito peccato, se conuertunt, pœnitentiam negans, & supplices ac delicti medicinam dolenter afflictóque animo requirentes, non admittens. Contra hunc Romæ concilium est indictum, cui Cornelius præfuit: in quo decretum est, tempore persecutionis lapsos recipiendos, si se conuerterint, & pœnitentiæ medicina curandos esse. Nouatum verò sancti illi patres, cõcilij decreto non acquiescentem, Ecclesia pulsum, vt fratrum hostem, abdicarunt. Eusebius quoque historiam quandam ex epistola Dionysij Alexandrini episcopi, huiusmodi, ijs verbis ab ipso descripta, quæ sequuntur, refert: Fuit apud nos fidelis quidam senex Serapio, vita inculpatè acta, sed in persecutione lapsus, qui cùm sæpe opem imploraret, ac ob sacrificium simulachris factum à nemine audiretur: ægrotus, per integrum triduum mutus & sensus expers iacuit. Die quarta morbo nonnihil remisso, per nepotem sibi festinanter presbyterum aliquem accersi iussit, ac rursus mutus iacuit. Accurrit puer ad presbyterum, qui cùm ob morbum venire nõ posset, ego autem eos qui è vita discederent, si peterent, præsertim si prius etiam supplicassent, absolui iussissem, vt cum spe bona morerentur: parum de Eucharistia dedit puero, ac iussit, vt madefaceret, ac seni in os instillaret, quam cùm puer afferens appropinquasset, priusquam ingrederetur, denuò recreatus Serapio: Ades, inquit, fili? etsi autem presbyter venire non potuit, tu tamen quod mandatum est, exequere, méque absoluito. Instillauit puer Eucharistiam in os senis: qui cum parum deglutisset, statim expirauit. Nonne verò euidenter conseruatus, eo vsque

Nouatianæ sectæ condemnatio. *Serapioni lapso diuinitùs data venia.*

» eo vſque expectauit dum ſolueretur? peccatóq; » ſoluto, propter multa bona quæ fecerat* confiteri poſſet? Hæc in epiſtola Dionyſij referuntur. Decius verò ſic erga Chriſti cultores affectus, nōdum integro biennio in imperio exacto, turpiſsimè perijt. Nam cum Barbarorum, Boſphorum populantium, multos occidiſſet: hique in anguſtias redacti, ſe omnem prædam reddituros promitterét, ſi diſcedere ſinerentur: Decius negauit, & Gallum ſenatorem tranſitu eos prohibere iuſsit. At Gallus Decio inſidians, monuit Barbaros, vt iuxta profundam paludem aciem inſtruerent. quo illi facto, cum terga dediſſent: Decius eos perſequens cum filio & magna multitudine Romanorum, in paludem incidit, vbi omnes perierunt, vt nec corpora eorum inuenirentur, cœno obruta.

Decij interitus.

IMPERIVM GALLI & Voluſiani.

Tributum Barbaris promiſſum.

GALLVS rerū potitus (quem ſcriptores quidam etiam Voluſianum vocant, vt binominem: alijs aſſerentibus, filium, eundemq́; collegam eius, Voluſianum appellatū eſſe) pactus cum Barbaris, vt annuo tributo accepto, Romanis prouincijs abſtinerent, Romam abijt, ac filium Voluſianum Cæſarem declarauit. Fuit & hic Chriſtianis grauis, non minore quàm Decius perſecutione inchoata, multiſque interfectis. Sub hoc motus Perſarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tiridate rege fuga elapſo, cuius filij ſe ad hoſtes contulerant. Scytharum quoque multitudo penè innumerabilis in Italiam impreſsionem fecit: ijdemque Macedoniam, Theſſaliam & Græciam incurſarunt. Eorum quoque pars Mæotide palude ſuperata, per Boſphorum, in pontum Euxinium irrupiſſe fertur, ac multas vaſtaſſe prouincias. Sunt & aliæ plures gentes contra ditiones Romanorum concitatæ. Peſtis quoq; tum prouincias inuaſit: quæ ab Æthiopia orta, totumq́; penè orientem & occidentem peruagata, multas vrbes ciuibus deſolauit, durauitque per annos quindecim. Scythæ verò annuo tributo ex pacto à Romanis petito, pauciora ſibi quàm promiſſa eſſent, dari queſti, minitabundi abierunt. Cæterùm Æmylianus, homo Afer, Myſijs legionibus præfectus, militibus ea omnia promiſit quæ Scythis penderétur, ſi cum illis pugnarent. qui Barbaros ex improuiſo aggreſsi, paucis exceptis, omnes occiderunt: & opimis ſpolijs partis, regionem eorum incurſarunt. Eo ſucceſſu elatus Æmylianus, à ſuis legionibus impetrauit, vt imperator ſalutaretur: coactiſq́; in vnum copijs, ad Italiam occupādam properauit. Quo Gallus cognito, & ipſe contra ſe parauit: commiſſóq; prælio victus, à ſuis militibus vnà cum filio occiſus eſt, cum biennium & menſes octo imperaſſet. Eius verò milites & ipſi Æmyliano coniuncti, imperium confirmarunt.

Perſæ. *Scythæ.* *Peſtilentia xv. annorum.* *Scythæ ab Aemyliano cæſi.* *Aemylian. imperator creatus.* *Galli & Voluſiani cædes.*

Imperium Aemyliani.

APpellatus imperator Æmylianus Senatui per literas promiſit, ſe Barbaros etiam Thracia pulſurum, & Perſis bellum illaturum: omniáq; facturum & dimicaturum, vt ducem eorum, imperio ipſis relicto. ſed priuſquam horum aliquid faceret, Valerianus tranſalpinarū legionum dux, rebus Æmyliani cognitis, & ipſe regnum affectauit: conductiſq́; in vnum ſuis copijs, Romam properauit. Quare ij qui ſub Æmyliano ſtipendia merebant; quia ſe Valeriano impares eſſe norant, & Romanos mutuis perire cædibus, ac inteſtina bella conflari neſas putabant. Eodem accedebat, quòd Æmylianum, vt inglorium & humilem, regno indignum iudicabant: Valerianum verò ad principatum aptiorem, vt qui maiori cum autoritate res adminiſtraturus eſſet. Æmyliano nōdum quatuor menſes imperio potito, annos verò quadraginta nato, interfecto, ad Valerianum tranſeunt, eique citra dimicationem Romanorum imperium tradunt. Flauiano ſub Decio martyrij corona ornato, Cornelius Romanus paſtor factus, munere ſuo per triennium præclarè obito, deceſsit. Lucio in pontificatus ſolium euecto, & ante expletum in eo octauum annum mortuo, Stephanus eſt ſurrogatus. Huius ſanctio eſt, ne Chriſtiani ab hæreticis ad Eccleſiam reuertentes, rebaptiſentur, ſed precatione per manuum impoſitionem luſtrentur. eáque de re epiſtola eius ad Cyprianum martyrem extat. Cum Stephanus poſt duos annos obdormiſſet: Xyſtus in pontifico Romæ ſolio conſedit. Tum etiam Sabelliana hæreſis, Ptolemaide Pentapoleos vrbe mota eſt. Atque hæc de Romanis pontificibus.

Aemyliani cædes. *Epiſcoporum catalogus.* *Stephani papæ ſanctio.*

Valeriani imperium.

VAlerianus autem, cum Galieno filio rerum potitus, & ipſe Chriſtianos vehementiſsimè perſecutus eſt: ac multi diuerſis in locis martyres facti ſunt, varijs pro Chriſti fide certaminibus defuncti. Sub hoc quoque, propter exterarum gentium motus, malè ſe res Romana habuit. Nam Scythę Iſtrum tranſgreſsi, Thraciam denuò populati, vrbem illuſtrem Theſſalonicam obſederunt illi quidem, ſed non expugnarunt. ac terrorem tantum intulerunt omnibus, vt Athenienſes ſua mœnia iam inde à Syllæ temporibus proſtrata, inſtaurarent. Peloponenſes verò, Iſthmum á mari ad mare ducto muro intercluderent. Perſæ quoque Sapore rege Syriam incurſarunt, & Edeſſam obſederunt: quos Valerianus prius non aggredi auſus, cùm Edeſſenos milites eruptionibus faciendis multos Barbaros cædere, & plurimis potiri ſpolijs didiciſſet, recepto animo adortus eſt. Qui, vt longè plures, Romanos circundederunt, quibus maxima ex parte occiſis, nonnullis etiam elapſis, Valerianus cum ſuis ſatellitibus ab hoſtibus captus, atq; ad Saporem abductus eſt. Is ve-

Scythæ. *Valerianus à Perſis captus.*

rò cum imperatorem teneret, omnia se iam vicisse ratus, homo per se crudelis, multo deterior euasit. Nonnulli ad hunc modum à Persis Valerianum esse captum tradunt. Sunt & qui eum vltrò deditionem fecisse narrent, quòd cum Edessæ ageret, milites fame laborantes, seditione mota, de interficiendo ipso cogitarint. Eum verò ne à suis occideretur, ad Saporem profugum, hosti se tradidisse, ac nihilo secius ipsas legiones: quæ quod ad ipsum attinet, sanè perijssent, milites tamen non perierunt, sed proditione cognita, paucis occisis, effugerunt. Enimuerò imperator siue in acie captus, siue vltrò profugus, ignominiosè à Sapore tractabatur. Persæ verò siue vllo metu vrbes adorti, Antiochiam ad Orontem, & clarissimam Ciliciæ ciuitatem Tarsum, & Cappadociæ Cæsaream ceperunt, nec captiuorũ multitudini cibi plus dederũt, quàm quantum ad tuendam vitam satis esset: imo nec aquam affatim bibere siri sunt, sed à custodibus in die semel instar pecudum aquatum acti. Cæsaream verò Cappadociæ frequentissimam vrbem (nam ad quadringenta hominum millia eam incoluisse traduntur) non prius hostes ceperunt, obsessis strenuè se defendentibus, Demosthene, viro forti & cordato, duce: quam captiuus quidam medicus, excarnificationum hostilium impatiens, locum eis quendam demonstrauit, per quem Persæ noctu ingressi, omnes interfecerunt. Ciuium verò dux Demosthenes, à multis Persis circundatus, qui eum viuentem capere iussi erant, concenso equo, & stricto ense sublato, in medios hostes se immisit, & plurimis prostratis vrbe elapsus, effugit. Hoc rerum statu Persæ, omnes Romanas in oriente prouincias peruagari, sine vllo metu vastarunt. At Romani fuga, vt dictum est, elapsi, Callistum quendam ducem crearũt, qui cum Persas palantes: ac omnis hostilis metus expertes, remetè prouincias incursare videret: aggressione repentina maximam Barbarorum cædem edidit, & Saporis cõcubinas cum magnis opibus cepit. Qua clade ille dolens, festinanter domum abijt, abducto etiam Valeriano secum: qui in Persia vitam inter captiuitatis opprobria & ludibria exegit. Neq; verò Callistus duntaxat rem contra Persas tum benè gessit: sed & Odenatus Palmyrenus, Romanorum socius, multos occidit, redeuntes iuxta Euphratem adortus, eáq; de causa à Galieno imperatore, grati animi ergò, dux Orientis est creatus. Inter spoliandum cadaueta Persarum, dicuntur etiam mulieres habitu & armis virorum ornatæ repertæ, & tales aliquot viuæ à Romanis captæ esse. Sapores verò cum in reditu in profundam vallem incidisset, per quem iumentis transitus non patebat, captiuos interfici, & in vallem abijci iussisse: itaque complanata valle, per cadauera iumenta traduxisse fertur. Ac cum Valeriano sic actum est. Romanam autem ecclesiam gubernauit Xystus: Antiochenam Demetrianus, Flauiani successor: Hierosolymicanam Mazabeno mortuo Hymenæus, Alexandrinam Dionysius.

Antiochia Tarsus. Cæsarea. — *Demosthenes Cæsariensis.* — *Callistus Persas cædit.* — *Odenatus* — *Mulieres milites.* — *Vallis cadaueribus expleta.* — *Episcoporum successio.*

Imperium Galieni.

Post Valerianum, Galienus illius filius, imperij Romani potitus est, à patre cõtra Persas abeunte in Occidente relictus, vt ijs qui Italiæ malè cogitarent, & Thraciam vastarent, resisteret. qui cum nõ amplius decem millia haberet, trecenta millia Alemannorum iuxta Mediolanum vicit. Deinde Herulos etiam, gentem Scythicam, & Gotthicam, profligauit. Gessit & cum Francis bellum. Auteolus verò ex prouincia Getica (sic enim Dacia quondam vocabatur) obscuro genere ortus (pastor enim fuit) cũ à fortuna euehendus esset, militauit, atque industria consecutus est, vt equi imperatorij suæ fidei mandarentur. Quos quia præclarè tractabat, charus habebatur imperatori. Deinde cum Mysiæ legiones Ingenuum per seditionem Imperatorem dixissent, & Galienus præter cæteros etiam Mauros (hos à Medis propagatos esse aiunt) contra eum ad Sirmium adduxisset: Aureolus magister equitum strenuè dimicando, multis hostibus cæsis, reliquos, ipsumque Ingenuum rebus desperatis in fugam coniecit, in qua à suis satellitibus est occisus. Homito, Posthumus contra imperatorẽ insurgit tali de causa. Galienus filium Galienum, adolescentem solertem & formosum, quem imperij successorẽm destinabat, in vrbe Agrippina reliquerat: vt Gallis, quos Scythæ premebant, opem ferret, Albano cuidam propter ætatem commissum. Posthumus verò ad custodiam Rheni fluminis relictus, vt transrhenanos Barbaros Romanarũ prouinciarum incursione prohiberet: transitu eorum non animaduerso, in reditu præda onustos adortus, multis occisis, prædam omnem receptam inter milites statim diuisit. Cum autem Albanus postularet, vt ea ad se & iuniorem Galienum afferretur: milites ea repetita ad seditionem impulsos, ad Agrippinæ mœnia adduxit, Albanumq; & iuniorem Galienum à ciuibus sibi deditos occidit. Galienus igitur bello contra Posthumum suscepto, primo cõgressu victus est. Deinde tyrannum in fugam coniectum, Aureolum persequi iubet. qui cum eum assequi posset, diutius persequi nolens, causatus est, se eum adipisci non posse. Quare Posthumum sic elapsum, & copias reparantem, Galienus denuò adortus, in quoddam Galliæ oppidum compulsum obsedit: sagittáque in dorso ictus, ob vulneris dolorem obsidionem soluit. Sed aliud quoque bellum à Macrino est exortum: qui cum duos filios haberet, Macrianum & Quintum, regnum affectauit. ac ipse quidem ob alterum pedem mutilatum, vestem imperatoriam non induit, sed filios induere iussit: atque ab Asianis cupidè susceptus, cum ad breue tempus aduersus Persas commoratus esset, contra Galienum se parabat. Balista, quem magistrum equitum crearat, contra Persas relicto, adiuncto etiam Quinto filio. Quare imperator Aureolum cum alijs ducibus contra Macrinum & Macrianum misit: qui hoste circumuento nonnullos occiderunt (parcebant enim eis, vt popularibus suis) sperantes,

Galieni res in occidente gestæ. — *Aureolus.* — *Ingenuus.* — *Posthumus.* — *Macrinus Macrian Quintus*

eos

eos vltrò ad imperatorem transituros. Sed cum non cederent, fortuitò accidit, vt omnes ad officium redirent. Nam dum tyrannorum milites erectis signis incedunt, quidam ex signiferis impeditus concidit: signóq; vnà inclinato, reliqui signiferi causæ ignari, putantes illum vltrò se imperatori submisisse, humi prostrati omnes idem fecerunt, Galienō faustis ominibus prosequentes: neque vlli præter Pæones, apud Macrinum manserunt. Qui cum & ipsi transituri essent, Macrino & filio, ipsorum rogatu, ne in hostium potestatem venirent, interfectis, imperatori se dediderunt. Galienus verò contra Quintum iuniorem Macrini filium, qui totum penè Orientem subegerat, Odenatum Palamyrenorum ducem misit. Verùm Macrini & Macriani clade Pannonica nunciata, multæ vrbes à Quinto & Balista defecerunt. Quos Odenatus Emesæ aggressus, vicit: ac Balistam ipse occidit, Quintum ciues,

Quinti et Balistæ interitus.

Qua de causa in rei fortiter gestæ præmium dux totius Orientis ab imperatore designatus, fidelem se erga Romanos præbuit: magnáque parta gloria, varias gentes multis bellis deuicit. cōtra Persas etiam re benè gesta. Sed tandem à fratris sui filio est occisus. Qui cū in venatione belluam surgentem prior è misso iaculo deiecisset, eáque de causa à patruo obiurgatus, iterum ac tertiò idem fecisset: Odenatus iratus, equum ei ademit, quæ magna ignominia habetur apud Barbaros: & hominem ea de causa minas spirātem, in vincula coniecit. Sed postea rogatu filij Odenati natu maioris solutus, stricto gladio ipsum Odenatum, & eius filium liberatorem suum, in cōuiuio interfecit, atque ipse etiam ab alijs est occisus. Deinde Aureolus toti equitatui præfectus, homo potens contra Galienum insurrexit: & Mediolano occupato, se ad inuadendum imperatorem parauit. Sed ab eo, multis suorū amissis, & vulnere accepto, Mediolanum compulsus, ibique obsessus est. Dum autem Galienus contra hostes excursiones facit, imperatrix, quā secum adduxerat, in periculo fuit. Nam cum hostes vallum à paucis admodum militibus custoditi animaduertissent, imperatoris tabernaculum inuaserunt, imperatricis rapiendæ causa. Sed miles quidam gregarius, qui ante tabernaculum sedens, calceum pede detractum consuebat: arrepto clypeo & pugione, in eos ferociter irruit. & vno atq; altero percusso, cæteros illius audacia territos repulit, dum plurimum cōcursu coniunx imperatoris erepta est. Quo Mediolanum adhuc obsidente, Aurelianus cum equitibus ad Galienum venit: cuius occidendi consilium præcones cum Aureliano initū, dum Mediolanum caperetur, differre habebāt in animo. Sed cum id esse proditum intellexissent, maturatis insidijs, Galieno hostium aduentum nunciant: contra quos illi statim sub prandij tempus paucis comitantibus, egredienti occurrunt equites. qui cum non procul ab eo distantes, nec ex equis descenderent, nec vllum alium honorem imperatori debitum haberet: comites suos rogat, quid illi sibi vellent? qui cùm respondissent, eos imperium illi abrogaturos: statim laxatis habenis in fugam conuersus, insidiatores equi celeritate effugisset, nisi is ad fossam quandam territus substitisset. vbi persequentib. eum assecutis, à quodam hasta ictus, decidit equo: nec multò post ex sanguinis profluuio decessit. Imperauit solus, & cum patre, annos quindecim. Animo liberali fuit, atque omnibus gratificari studuit, neque quenquam voti impotem dimisit: ne aduersarijs quidem suis, aut ijs qui tyrannos secuti fuerant, supplicio affectis. Acalij sic perijsse Galienum, alij ab Heracliano præfecto cæsum esse tradunt. Nam cùm Aureolus, qui Gallicis legionibus præerat, mota seditione cū exercitu in Italiam cōtenderet: Galienum contra eum abeuntem, dum noctu in tabernaculo dormit, ab Heracliano Aureoli cōiurato excitatum esse. qui cum ei & Claudio viro bellicosissimo, Aureolum iam cum magnis copijs aduentare nunciasset: Galienum subito nuncio perterritum, ac seminudum lecto exilientem, armáq; petentem, ab illo cæsum esse. Huius temporibus Xystus, vndecimo Romani episcopatus anno defunctus, Dionysium successorem habuit. Demetriano Antiocheno mortuo, Paulus Samosatenus successit: qui de Christo humiliter docuit, eum hominem esse natura communi præditum, & non Deum. Contra hunc aliarum Ecclesiarum pastores concilium indixerunt, cui etiam Gregorius Thaumaturgus, & frater eius Athenodorus interfuerunt: eumq; vt perperam de Christo sentientem, cōuictum, Eccesia cedere iusserunt. Recusantem apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi, qui cum decreto ijs Ecclesiam attribui iussisset, quibus Romani & Italici episcopi suffragarentur: Paulo per ignominiam pulso Domnus successit.

Odenati interitus. *Aureoli defectio.* *Aureliani.* *Galieni cædes.* *Heracliani.* *Episcoporum successio.* *Paulus Samosatenus*

Imperium Claudij.

GAlieno interfecto, Claudius Cæsar est designatus: cui Aureolus armis positis se submisit. sed cum denuò regnum affectaret, à militibus occisus est. Claudius verò vir bonus, & iustitiæ obseruans, edicto vetuit, ne ab Imperatore res alienæ peterentur. Erat enim opinio, eas etiam ab Imperatore donari posse. * Vnde leges adhuc receptæ in republ. initium habuerunt. Itaq; mulier quædam, cuius prædium ipse ante imperium ex dono imperatoris acceperat, accessit, à Claudio magistro equitum iniuriam sibi esse factam conquerens, tum ille: Quod, inquit, Claudius, dum priuatus erat, neclegens curabat, abstulit, hoc factus imperator restituit. Senatus Romanus, Galieni cęde cognita, fratrem illius & filium etiam occidit. Cum aūt Posthumus adhuc tyrannidem obtineret, & Barbari Mæotide palude superata, Asiam Europamque vastarent, ac vtrum bellum prius conficiendum esset, deliberaretur: Claudius dixit, Bellū Posthumicum mea interest, Barbaricum reip. cuius in primis habenda est ratio. Cæterùm Barbari multas prouincias incursantes, Thessalonicam, quæ cum olim Emathia diceretur, à Philippi filia Cassandro nupta hoc nomen accepisse fertur, obsederunt; ab eáque repulsi. Athenas ceperūt:

Aureoli cædes. *Claudij æquitas.* *Thessalonica Emathia.*

Scythæ libros Atheniensium non cremant. Vbi cum omnes libros in vnum aceruum congestos cremaruri essent, vnus ex cordatioribus populares suos à proposito reuocauit: quòd Græci, dum in ijs rebus occupari, rem militaré negligerent, facilè superari possent. Enimuerò Cleodemus, vir Atheniensis, fuga elapsus, coactáque multitudine, nauibus ex mari hostes adortus, tantam cædem edidit, vt reliqui etiam inde aufugerent. *Cleodemus Scythas vincit.* Claudius verò cùm eos in varijs prouincijs dispersos, partim naualibus, partim terrestribus prælijs superasset, multis etiam tempestatum vexationibus & fame consumptis, Sirmij ægrotans: cùm primoribus exercitus conuocatis, de imperatore creando dissereret, Aurelianum imperio dignum esse dixit. *Claudij obitus.* Sunt, qui eum statim imperatorem salutatum esse dicant. Alij asserũt, Senatũ Claudij morte audita, Quintiliano fratri eius, ob ipsius desiderium, detulisse imperium: *Quintilianus.* qui vt homo simplex, & ad res gerendas parum idoneus, cum Aurelianum à militibus imperatorem salutatum esse audiuisset, incisa manus vena ex profluuio sanguinis vltrò necem sibi cõsciuerit, per XVII. duntaxat dies quasi somniaro imperio. *Aurelianus.* De spacio imperij Claudij scriptores nõ consentiunt: quorũ alij, eum vnum annum: alij, vt & Eusebius, bieunium imperasse ferunt. Huius imperatoris Claudij ex filia nepos fuit Constans Chlorus, magni Cõstanrini pater. *Constans. Chlorus.*

Imperium Aureliani.

Aurelianus principatu Romanorum potitus, magnates rogauit, quo pacto imperandum esset? Quorum vnus ei respondit:
» Si rempublicam ritè administrare volueris, auro
» & ferro re munitum esse oportebit: ac ferro quidem contra hostes vti, tui verò obseruantes auro remunerari. *Ferrum et aurũ imperij nerui.* Atque is primus sui consilij tulisse fructum fertur, nõ multò post Aureliani ferrum expertus. Qui principio imperij Christianis clementem se prębuit: sed progressu temporis mutatus, persecutionem & ipse contra eos meditatus est. *Aurelianus persecutionem meditatus.* Verùm cùm iam decreta contra Christi cultores scriberẽtur, diuina vindicta improbitatem eius, vita adempta, cohercuit. Sed nondum de eius obitu, donec res sub eo gestas exposuerimus. Nam cùm rei militaris peritissimus esset, multa bella prosperè confecit. Palamyrenos sub egit: eorumq; reginam Zenobiam, Probo prætore capto. Ægypto potitam debellauit & subegit. quam alij Romam perductam viro claro nupsisse ferunt. alij in itinere præ animi ægritudine ob mutatam fortunam obijsse: defunctæ filiam vnam vxorem duxisse Aurelianum, cæteras nobilibus Romanis despondisse. Hic Gallias etiam, plurimis annis à tyrannis occupatas, imperio Romano recuperauit: & magistratibus ibi ordinatis Romam reuersus, quadrigis elephantorũ triumphauit. *Aureliani cædes ex Erotis insidijs.* Gallos quoque, tum res nouas molitos, deuicit. Sed cum expeditionem contra Scythas suscepisset, iuxta Thraciæ Heracleam est occisus. nam Eros quidam à responsis externis, aut vtalij tradunt, delator, imperatori ea quæ in eum dicerẽtur, referre solitus: insidias Aureliano, à quo per iracundiam obiurgatus erat, comparauit: & manum eius imitatus, literas composuit, quibus potentes quidam viri capitis damnarentur. ijsque ostensis, eosdem ad cædem imperatoris incitauit. qui vitæ suæ metuentes, Aurelianum sustulerunt, VI. annis imperio potitum, paucis mensibus demptis.

Imperium Taciti.

Ei successit Tacitus, homo senex, qui annos LXXV. natus imperium suscepisse dicitur, & absens in Campania declaratus esse à militibus. Vbi decreto accepto, priuato habitu Romam ingressus, de sententia Senatus populique imperatoria insignia sumpsit. Cum autem Scythæ, Mœoride palude & Phaside amne superato, Pontum, Cappadociam, Galatiam & Ciliciam inuasissent: *Scythæ profligati.* Tacitus & Florianus præfectus multos occiderunt, reliqui fuga salutem quęsiuerũt. Cùm verò Maximinum quendam, à Tacito cognato Syriæ ducem creatum milites potestate abutentem occidissent, supplicium eius facinoris metuentes, imperatorem quoque persecuti, nondum vel septimo mense, vel integro biennio in imperio exacto, trucidarunt. *Taciti cædes.*

IMPERIVM PROBI & Floriani.

TACITO sublato, duo Imperatores eodem tempore sunt declarati, Probus in Oriente à militibus, Romæ à Senatu Florianus. ac vterq; imperauit: Probus in Ægypto, Syria, Phœnicia & Palæstina: Florianus à Cilicia vsque ad Italiam & Occidentem. *Floriani cædes.* Cæterùm hic nondum tertio mense exacto, & vitam & imperium amisit: à militibus, quos Probus subornasse ferebatur, interfectus. Quo sic mortuo, Probus totius imperij habenas accepit, qui eruditissimus fuisse, & de multis populis triumphasse fertur, & milites Aureliani & Probi percussores conuocatos, cum multis opprobrijs occidisse. *Seditiosi interfecti.* Saturnino Mauro, qui erat ipsi clarissimus, regnum affectante, eius facinoris indicem mentiri putans, supplicio affecit: Saruminum verò milites occiderunt. Cum alius quidam in Britannijs defectionem meditaretur, quem ipse Probus, Victorini Mauri familiaris sui commendatione adductus, ad magistratum euexerat: cum Victorino expostulauit. qui impetrata ad illum abeundi potestate, se imperatorem fugere simulans, amanter à tyranno suspectus, noctu occiso homine, ad Probum redijt, ob mansuetudinem, placabilitatem & munificentiam charũ omnibus. Cum Germanis Romanas ciuitates vexantibus resisteret, bello diutius durante, ex penuria commeatus periclitatus est. Fertur autem maximo imbri in castra eius delaro, multũ quoque frumenti (si cui credere libet) depluisse: *Pluuia frumenti.* quo milites collecto & famis periculum effugerint, & hostes profligarint. Est & alia seditio contra

Carum. contra Probum mota. Nam Carus, qui patri Europæ præerat, animaduertit suos milites de se Imperatore creando agitare: qua re Probo significata, petijt vt inde reuocaretur. Sed cùm is ei successorem dare nollet, milites corona facta Carum vel inuitum suscipere imperium coegerunt, statimque cum eo in Italiam properarunt. *Probi cædes.* Quo probus cognito, exercitum & ducem, qui illi resisterent, misit. Cum autem à Caro propè abessent, ducem suum in vincula coniectum, séque vnà illi dediderunt. Probus verò, ea militū transitione cognita, à suis satellitibus est interfectus, nō integris VI. annis imperio functus.

Imperium Cari.

Carinus Numerianus. CArus rerum potitus, filijs suis Carino & Numeriano imperatorio diademate ornatis, statim contra Persas profectus, Numeriano filio comitante, Ctesiphontem & Seleuciam occupauit. Sed Romani cum in cauo quodam loco castra haberēt, penè vndis essent *Persica expeditio.* oppressi, fluuio præterfluente per fossam à Persis in eos emisso. Verùm Carus profligatus hostibus, re benè gesta cum magna captiuorum multitudine, opimáque præda Romam redijt. Deinde *Sarmatæ domiti.* Sarmatas tumultuantes acie vicit, & gentem subegit. Fuit natione* Galata, sed vir fortis, *Cari interitus.* & rei militaris peritus. De morte eius non eadem historici prodiderunt. Nam alij in expedi- **Gallus.* tione Hunnica occisum ferunt, alij, cum ad Tigrim fluuium castra haberet, vnà cum tabernaculo suo fulmine conflagrasse. Quo siue hoc siue *Numeriani interitus.* illo modo sublato, Numerianus filius eius, solus in exercitu relictus Imperator, statim Persis bellum intulit: commissóque prælio, cum Romani à Persis superati terga dedissent, alij eum in fuga comprehensum, pelle toto corpore vtris instar detracta perijsse memorant. alij, cum in reditu ex Persia ex oculis laboraret, à socero suo prætorio præfecto cupiditate Imperij interfectum esse: quod tamen non sit assecutus, Diocletiano à militibus delatum, eo bello Persico multis fortibus facinorib. nobilitato. Cæterùm alter Cari filius Carinus, cum Romanis grauis *Carinus interitus.* esset, luxuriosus, crudelis, & vltor iniuriarum, à Diocletiano Romam ingresso occisus est. Tempus imperij horum trium, triennium non expleuit. His temporibus Manes, homo detestandus, *Manes hæreticus.* ex Persia in nostrum orbem delatus, suum venenum euomuit. vnde Manichæorum nomen in hunc vsque diem durat. Is aliàs paracletum & spiritum sanctum se esse profitebatur, cùm spiritus improbitatis euidenter in eo habitaret: aliàs Christum se nominans, cùm dæmonibus ad ipsorum ministerium vnctus esset, duodecim discipulos sui delyrij, ex multis sectis iam desitis coasseruati socios & præcones circumducebat. *Episcoporum successiones.* Dionysius cùm Romæ fideles IX. annis pauisset, defunctus, Felicem successorē habuit. Cui post quinquennium mortuo, Eutychianus successit. Quo intra X. menses illum consecuto, pastoris munus Caio est mandatum: qui cùm annos circiter XV. ecclesiæ præfuisset, Marcellinum habuit successorem. Hi temporibus persecutionum fuerunt. In Antiochena ecclesia post Domnum episcopus fuit Timæus, Timæo successit Cyrillus, Cyrillo Tyrannus: sub quo ecclesiarum oppugnatio viguit, ac tyrannis facta est intollerabilis. Hierosolymitanam ecclesiam post Hymenæum gubernauit Zaddas: quo paulò post defuncto, thronum eum Hermon ornauit. Alexandriæ Maximo, qui post Dionysium XVIII. annis ecclesiam moderatus est, mortuo, Theon factus est episcopus: cui successit Petrus, qui obtruncatus martyrij coronam suscepit. Ac pontificum successiones hæ fuerunt.

Imperium Diocletiani.

IMperium autem Diocletianus est adeptus, *Diocletiani natales.* natione Dalmata, obscuris ortus parentibus, &, vt quidam tradunt, Annulini senatoris libertus, ex milite gregario Mysiæ dux euasit. alij verò comitem domesticorū fuisse tradunt, quos nonnulli equites esse putant. Apud milites pro *Aper, Numeriani percussor.* concione affirmauit, se cædis Numeriani non fuisse conscium. simulque ad Aprum præfectum militum conuersus: Hic, inquit, illius percussor est. eumque ense arrepto, interfecit. Romam *Maximianus Herculius collega Diocletiani.* cùm venisset, rerum administrationem suscepit: consideratáque principatus amplitudine, siue quarto, siue, vt alij docent, secundo imperij anno, collegam Maximianum Herculium asciscit, tantæ moli rerum se vnum imparem esse ratus. Ambo igitur consentientibus animis persecu- *Persecutio.* tionem contra Christianos instituerunt, superioribus omnibus vehementiorem & immaniorem. Summo enim studio, ac potius furore, Dei nostri Iesu Christi salutare nomen in omnibus delere terris sunt conati. Quo tempore tanta eorum qui pro Christi confessione in omnibus ciuitatibus & prouincijs fortiter occumberent, multitudo fuit, vt eorum iniri numerus ægrè possit. Hanc enim carnificinam cæteris rebus omnibus anteuertendam esse putabant. Busiridem verò & Coptum vrbes, Thebis Ægyptiacis vicinas, cùm defecissent, Diocletianus cepit atque euertit. Pòst, Alexandria quoque & Æ- *Aegyptiaca seditio.* gyptus Achille quodam autore arma cōtra Romanos sumpserunt: sed Diocletiano haud diu restiterunt, multiq; seditionis concitatores vnà cum Achylle pœnas dederunt. Diocletianus porrò & Maximianus, suum vterque generum Cæsares declararūt: Diocletianus Maximinum Gallerium, cui filiam Valeriam desponderat: *Maximinus Gallerius.* Herculius Maximianus Constantem, qui à pallore Chlorus vocabatur, nepotem Claudij, qui paulo antè imperarat, vt iam exposui, desponsa *Constans Chlorus.* filia Theodora. Quamuis autem ambo Cæsares vxores haberent, tamen repudiatis illis, imperatorum affinitatem prætulerunt. Maximianus in Gallias profectus, Amandi cuiusdam motum *Seditiones Gallica, Africana, Britannica, suppressæ.* repressit. Crassum, qui Britanniam per trienniū occuparat, præfectus Asclepiodorus sustulit. Quinque Gentianos qui Africam occuparant, Herculius debellauit. Constans Cæsar in Gallis aduersus Alemannos bellum gerens, eodem die & victus est, & vicit. Nam primum cùm Alemanni magno impetu in eius exercitum irruerent,

Constans Alemanica victoria.

terga omnes dederunt, quos dum Constans fuga postremus consequitur, parum absuit quin portis iam clausis caperetur. ac planè ab hostib. comprehensus esset, in eum capiendum intentis, nisi funibus ex muro demissis attractus esset. Ita conseruatus, atque in vrbem receptus, conuocato statim exercitu, oratione habita, qua militum animis alacritatem & rem strenuè gerendam attulit, ac fiduciam quandam quasi inspirauit, statim duxit cōtra hostem. atq; illustri victoris potitus est, circiter LX. millib. Alemannorum cæsis.

Galerij Maximini Persica victoria.

Apud Persas aūt regnauit Narses, qui septimus ab Artaxerxe numeratur: cuius suprà facta est mentio, vt regni Persici instauratoris Nam post hūc siue Artaxerxem, siue Artaxarem (vtroque enim nomine appellatur) Sapores Persis imperauit. Hunc Hormisdas, Hormisdam Vararanes, Vararanem Vararsces secutus est. huic alius Vararanes successit, & post hos Narses regnauit. Cōtra hunc igitur Narsen, Syriam vastantem, Diocletianus per Ægyptum in Æthiopiam profectus, generum Gallerium Maximinum, cum iustis copijs misit. à Persis victū & profligatum, cum maiore exercitu ablegauit. Denuò igitur hostes adortus, tam illustrem victoriam adeptus est, vt acceptę cladis ignominiam aboleret. Persarum certè quidem partē maiorem occid't, Narsem vulneratum vsq; ad interiorem Persiam persecutus, eius vxores, liberos & sorores, ac multos illustres Persas cepit, omniq; pecunia à Narse in militism aduecta potirus est. Narses verò ex vulnere recreatus, per legatos à Diocletiano & Gallerio, vt sibi mulieres & liberi redderentur, & pacis fœdus feriretur, imperauit, cum Romanis, reb. omnibus quas volebant, cessisset. Alijs quoque multis bellis Diocletianus & Maximianus partim per se, partim per Cæsares & duces prosperè confectis, imperij fines amplificarunt. Quibus victorijs elatus Diocletianus, se

Diocletianus rebus secundis insolescit.

non amplius vt prius, à Senatu salutari, sed adorari voluit: vestes suas & calceos auro, gemmis, margaritis exornauit, & imperatoria insignia maioribus sumptibus decorauit. Superiores enim imperatores cō'ulari duntaxat honore afficiebantur, & imperij insigne purpuram tantum gestabant. Persecutione gliscente, vtrisq; & mulieribus innumeris pro Christi confessione morientibus, cū nihilominus magna fidelium multitudo superesset: hi tyranni sub annum XIX. imperij Diocletiani, edicta quouis terrarum mittebant, quib. Ecclesiæ Christianorū dirui, libri cremari iubebantur, & sacerdotes eorum, vt doctores & præcones fidei, crudeliter interfici. Cæte-

Diocletianus & Maximianus Herculius

ros qui aut dignitatibus prediti, aut in militiam ascripti essent, ignominiosè eijci atq; exauorari Priuatæ verò conditionis homines, in seruitutem rapi. XX. anno imperij Diocletiani exacto, ambo imperatores cōsentientibus animis impe

Christianos frustra persecuti, se imperio abdicant.

rio se abdicarunt, publicè profitentes, se moli negociorum succumbere: sed apud eos, quibus arcana sui pectoris credebant, id ex desperatione facere se fatebantur. Quia enim nec Christianos superare, nec præconium Christiani nominis extinguere possent. se nec imperio velle frui.

Persicus triūphus.

Cum autē ambo eodem die imperio se ex composito abdicassent, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani: ille Salonis in Dalmatia, quas patriam habebat, hic in Lucanis vitam egit. Prius tamen de Persis Romæ triumpharūt, in quo triumpho Narsis vxores, liberos & sorores, aliarumque gentium duces duxerunt, omnesque diuitias ex Persia apportatas. Haud verò abs re fuerit explicari, vnde triumphi nomen sumptum sit. ac id quidem à Thrijs, quæ ficulna folia sunt, factum putant. Priusquam enim personas scenici excogitassent, ficulnis folijs facies velati, dicteria versibus iambicis proferebant. Eandem & milites in victoriæ festiuitate licentism eodem ornatu in victores vsurpabant, at-

Etymologia triumphi.

que hinc triumpho nomen esse factō autumant. alij verò ex eo, quòd tribus cōstet ordinibus, senatu, populo, & militibus, vnà incedentibus, literarum in Græco vocabulo θρίαμβος nonnulla mutatione facta. Ea igitur victoriæ festiuitate peracta, Imperatoriam potestatem in Cæsares transtulerunt, & partiti imperium, Orientalem partem vnà cum Illyrico Gallerio. Maximino assignarūt: Constanti Chloto prouincias occidentales, vnà cùm Africa attribuerunt. His ita gestis, milites prætoriani filium Herculij Maximiani Maxentium Romæ imperatorem declararunt. Ex his tribus igitur. Constans in Britan-

Constantis moderatio

nijs Cotijs alpibus & Gallijs dominans, Christi cultores admodum clementer tractauit, atque adeò subditos suos omnes. & pecuniæ contemptor fuit. Sed Maximinus Orientis Imperator

Maximini sæuitia & libidines.

tum Christianos acerrimè persecutus est, tum cæteris subditis grauissimis fuit. Nam cum libidine arderet, ac summus adulter esset: non priuatæ conditionis solum mulieres ad stupra rapiebat, sed etiam illustrium virorum coniuges à maritis per vim auulsas, expleta libidine sua domum remittebat: diuinationibus adeò deditus, vt nullam rem minimam ijs inconsultis susciperet, & arcanorū illorū patratoribus honorem haberet. Hic pios homines ad internecionem cōdemnauit, eorumq; facultates publicauit, nullo alio crimine insontibus obiecto, prærerquam Dei cognitione & fide in Christum. Maxentius

Maxentij grassationes.

verò Romæ nihilo clementior tyrannus fuit, sed æquè vt Maximinus, imperium administrauit, in proximos quosque Christianos insaniendo, & omnibus ærumnis exagitando, summáque perfidia in omnes suos subditos grassando Nā & multos claros viros nullo iusto indicio occidebat, & nobiles matronas ac virgines indies per summam contumeliam constuprabat, & locupletibus bona per iniuriam eripiebat, & subditos nouis, iisq; grauibus exactionibus atterebat. Hic aliquando Romę nobilissimæ castæque

Pudicitia vita charior.

matronæ, quæ viro illustri nupta erat, immodesto amore correptus, talium operū ministros ad eam adducendam misit. Quæ cùm lenones ædibus suis astare videret, aduentusq; causa cognitā, citra vllam deprecationē ad tyrannū abeundum esse intelligeret (nam maritus mortis metu attonitus, ab illis abduci mulierē patiebatur) neque vllū aliunde auxilium expectaret: exiguam

moram postulauit, vt se exornaret prius, quàm abiret. Colebat autem Christum, & diuino mysterio initiata erat. Ingressa igitur cubiculum, remotis arbitris, sibi necem consciuit, vt contumeliæ expers modestiam conseruaret, voluntariam mortem amplexa, cadauere lenonibus & nefario amatori relicto. His ita imperantibus Diocletianus & Maximianus in vita priuata obierunt: etsi de illorum obitu scriptores nõ consentiũt nam Eusebius Ecclesiasticæ historiæ lib.

Diocletiani obitus.

8. Diocletianum mentis errore affectum, & diuturno morbo tabescentem, miseram animã violenter eructasse scribit: Maximianum verò Herculium laqueo sibi necem consciuisse. Alij verò tradunt eos, cùm depositæ potestatis pœniteret, in conatu recuperandi imperij deprehensos, & senatusconsulto interfectos esse.

Herculij Maximiani interitus.

Sunt etiam qui dicant, Herculium rursus imperium desiderantem, consilium cum Diocletiano de eo recuperando communicasse: eoq; conatum illum recusante, curiã ingressum dixisse, filium suum reipublicæ gerendæ esse imparem. Militibus autem ijs verbis ad iram concitatis, quasi imperium sibi vendicaret: periculo territũ, negasse id se in animo habuisse, sed militum animos vt erga filium suum affecti essent, periclitari voluisse: itaq; sedasse tumultum. Deinde in Gallias ad Constantinum Magnum, qui Faustam filiam eius & ipse in matrimonio haberet, abijsse, ac in regno eius per insidias sibi vendicando ibi quoq; deprehensum, eoq; conatu deiectum, tum demum vitam laqueo finiuisse. Verùm isti vno quopiam modo ex his, naturæ debitum persoluerunt.

Constãtis obitus.

Constans autem vndecimo anno in imperio exacto, ex quo Cæsar appellatus fuerat, potestate clementer & humaniter vsus, in Britannia extremũ diem clausit, cum luctu subditorum, bonitatem eius desiderantium: filio natu maiore, Magno videlicet Cõstantino, ex priore coniuge, imperij successore declarato.

Constantinus Magnus.

Habuit enim ex secunda quoq; Herculij filia Theodora alios filios, Constantinum, Anaballianũ & Constantiũ.

Constantinus. Anaballianus. Constantius.

Sed Magnus Constantinus prælatus est, quòd hi patri ad imperium inepti esse videbantur. Imò totum negocium diuinæ prouidentiæ fuit, salutari præconio ac potius omnibus Romani imperij subditis consulentis, vt per eum tyrannides destruerentur. Fertur enim Constanti ægrotanti, & ob cæterorum filiorum ineptam indolem mœsto, angelus astitisse, qui iuberet, vt Constantino relinqueret imperium.

Angelus Constanti visus.

Hunc igitur Constantinum pater, adolescentem etiamnum, Gallerio dedisse obsidem memoratur, vt interim etiam in re militari exerceretur. qui cùm ei ob ingenij dexteritatem ex inuidia insidias strueret, in pugna Sarmatica mandarit, vt Barbarorũ ducem armis insignem aggrederetur.

Constantini adolescentia.

Constantinum verò paruisse, eumq; correptũ viuentem ad Gallerium portasse. Deinde leonem immanem & cruentam belluam iussisse subsistere: illum verò id quoq; certamen, quamuis non sine periculo, diuina tamen gratia incolumem obijsse. Vnde cùm Gallerium inuidere sibi atque insidiari intellexisset, noctu cũ ijs quibus fidebat, fuga elapsum ad patrem redijsse: eoq; pacto & periculum euasisse, & paterno imperio potitum esse.

Maximini imperium.

Licinius.

MAximinus Licinium, natione Dacum, qui Constantini Magni sororem in matrimonio habebat, imperij collegam asciturus, in Illyrico reliquit, vt Thracibus qui à barbaris vexabantur, opem ferret. Ipse Romam profectus est, vt cum Maxentio pugnaret. Deinde cùm suis militibus diffideret, metuens ne ad hostem transirent, omisso bello recessit. ac Licinium, quia collegam eum asciuisse pœnituerat, primùm clàm per insidias, deinde aperto Marte adortus, in fugam vertitur, in qua seipsum interemit. Et hoc modo Maximinum perijsse, quidam tradũt.

Maximini interitus.

Alij autores sunt, eum furore quodam contra Christianos grassantem, diuinę vindictæ pœnas dedisse, hulcere grauissimo circa bubonem & pudenda orto, quod instrumenta libidinis eius consumpserit nam ex ea putrefactione etiam vermes erupisse, & malum fuisse immedicabile. Medicos autem, qui conatũ faciendæ medicinæ statim vetuerint, crudeliter esse iugulatos: qui verò curatione suscepta nihil profecerint, immanissimè trucidatos, quòd ea præstare non possent, quæ artis facultatem superarent. Serò tandem suspicatum tyrannum, se iniustarum cædium cultorum Christi dare pœnas, vbiq; edictis propositis persecutionẽ Christianorum inhiberi, atq; illos viuere, ac Deum suo arbitratu colere, & pro ipsius salute vota facere iussisse Atq; hic etiam duplex tumor ortus est. Nam alij tradunt, præter omnem spem eo morbo liberatũ, renouasse persecutionem non mutatis motibus, donec poculi quod Dominus manu tenet, fecem exhauserit: alij valetudinem recuperatam negantes, ex eo malo impium decessisse tradunt, ac vermes etiam per os reiecisse. Vno certo ex his modis vitam abrupit.

Episcoporum successiones.

Romæ cœtui fidelium post Marcellinum, duobus annis sacerdotio functũ, Eusebius præfuit: cui post annũ mortuo, successit Miltiades. qui cum fidelibus quadriennium præfuisset, Syluestrum successorem reliquit. Antiochiæ post tyrannum XIII. annis episcopatu functum, delectus est Vitalis. Huic post sexennium successit Philogenes, atq; is quoq; annis V. exactis, Paulinum habuit successorẽ. Hierosolymis post Zabdam, qui ministerium ad decimũ annum obijt, Hermon pontificiam sedẽ est sortitus. Alexandriæ post S. martyrem Petrum, qui pontificiam sedem per annos XI. ornarat, Alexander pontificatum obtinuit. Romæ Syluestro per annos XXVIII. episcopatu functo, Iulius ecclesię XV. annis præfuit. Post quem Liberius sextum absoluit annum. eiq; successit Damasus, qui XXVIII. annos fideles pauit. Hunc Siricius secutus, annis XVI. ministerium obijt. Deinde innocentius est electus, qui populum Domini per annos XV. erudijt. Quo mortuo, Zosimus in Ecclesiæ Romanæ solio est collocatus: cui duodecimo

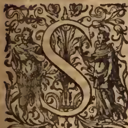
anno exacto successit Cœlestinus, qui annis decem in pontificatu claruit. Huius successor fuit Xystus, qui VIII. annos durauit. Deinde Leo in eius locum suffectus est, qui veram doctrinam per annos XXIIII. defendit. Leone defuncto, Hilario in sede collocatus est: qui VI. annis expletis, electioni Simplicij locũ fecit. qui & ipse anno XIX. ministerij decessit. In eius locum introductus est Felix: qui nono anno defunctus, Gelasio honorem reliquit per quinquennium ftuendum. Post eum Anastasius est electus: qui anno quarto elapso, Symmachum successorem habuit. qui cùm annos XII. in pontificatu exegisset, Hormisdas est electus. Sed hic quoq; decimo anno ministerij mortem obijt. Romanæ verò Ecclesiæ sedes Ioannem in triennium suscepit. Post quem Felix Tomanis fidelibus præfuit, quatuor annos eo honore gauisus. Deinde Bonifacius per biennium episcopatum gubernauit. Post hunc Agapetus designatus est, qui cùm summi pastoris Christi gregem Romanum duobus annis & ipse pauisset, naturæ debitum persoluit. Romæ autem pontifex electus est Syluerius: vnoq; anno pontificatu functus, vitam exegit Huius successor Vigilius, cùm XVIII. annis Ecclesiæ præfuisset, in eius locum suffectus est Pelagius. qui quinq; annis obito ministerio, decessit. Romana verò sedes Ioannem in VIII. annos suscepit, & post hunc Gregorium in annos XV. Post hunc perpetua sedes eorum qui Romanæ Ecclesiæ præfuerunt, non reperitur Antiochiæ verò Cælesyriæ Eustathius Paulino qui ministerio quinquennium vacarat, successit. Cùm Eustathius fideles annos XVIII. pauisset, Euphronius per annos VIII. ministrauit. *Antioche-niepisco-pi.* Post quem Phlacitus XII. expleuit annos. Deinde Stephanus Arij sectator, Ecclesiæ per triennium se ingessit. Post hunc introductus est Leontius, qui VIII. anno episcopatus mortem obijt. Post hunc Antiochenæ Ecclesiæ Eudoxius alterum annum præfuit. Post Eudoxium Atrianus quartum annũ fuit episcopus. Post hunc Melerius annos XXV. Post hunc Flauianus Christianis annos XXXI. præfuit. Deinde Theodotus ministerium suscepit, in eoq; annos IIII. exegit. In huius locum Ioannes introductus, per annos XVIII. durauit. Pro Ioanne Domnus electus, annos VIII. postea vixit. Post quem in Antiochenæ Ecclesiæ thronum Maximus introductus, in eo munere quadriennium vixit: successore Martyrio, qui IX. expleuit in magistratu annos. Deinde Iulianus in ea pontificia sede, annos VI. consedit, & Petrum successorem habuit. Cui triennio pòst Stephanus successit, totidem annos pontificatu functus. In Stephani locum Calsudio suffectus est. & huic post quadrienniũ alius Petrus successit, qui ecclesiam per triennium gubernauit. Huius successor extitit Palladius, decem annis in magistratu exactis. Deinde Flauianus creatus episcopus, XIII. annis. Post eum Seuerus VII. annis gubernata Ecclesia, Euphrasio sacram sedem reliquit. cui post annum quintum Ephraimus successit, & in ministerio annos XVIII. vixit.

SECVNDI TOMI FINIS.

IOANNIS ZONARAE MONACHI TOMVS HISTORIARVM TERTIVS, QVO CHRISTIANORVM IMPERATORVM RES GESTAE, A Constantino Magno vsque ad Alexij Comneni obitum describuntur.

Imperium Constantini Magni.

ICIGITVR, VT dictum est, Constantinus Magnus regni paterni successor extitit, Imperator pperua memoria dignus, & inter orthodoxos illustrissimus. Eū ex beata Helena procreauit pater, de qua dissentiunt historici. Nam alij legitimo coniugio nuptam fuisse Constantio, ac dimissam, cùm Maximianus Herculius, vt antè dictum est, filia Theodora desponsa, Cæsarem eum designasset. alij nō matremfamiliàs, sed concubinam, formæ gratia Constantio conciliatam, Constantinum ei peperisse tradiderūt. (*Fuit autem ille statura mediocri, latus humeros, ceruice crassa: vnde & ceruicosum nominabant. ruber fuit, capillo non denso, neq; crispo: barba rara, & faciem paucis locis tegente: naso aliquantum incuruo, oculis leoninis, gratiosis, ac vultu serenissimo. Litteras mediocriter tenuit, continentia ad frenandas ventris cupiditates perfectissima ornatus. Is anno, qui fuit à natali Christi CCXCI. ab exordio mundi ↄↄↄIↄCCXCVII*) Suscepto paterno regno, Britanniæ, Alpibus & Gallijs imperauit, gentilium adhuc religioni addictus, & Christianis infestus, Fausta vxore ad simulachrorum cultum eum prouocante. Fuit autem Fausta Maximiani filia. Nam ipse & pater duas sorores in matrimonio habuerunt. Cùm verò tres essent Imperatores Constantinus, Licinius, & Maxentius: hic Romæ & in Italia rerum potiens, nō regem agebat, sed planè pro tyranno se gerebat, importunè & crudeliter in eos grassando, quibus dominabatur: quemadmodum iam à me perscriptum est. quæ Romani haud ferenda rati, legatos ad Constantinum mißitant, vt Maxentij tyrannide se liberet, supplicantes. Iis precibus ad pellendum illum commotus, Romam versus cum exercitu proficiscitur. Maxentius verò, cùm diu intra mœnia se contineret, nec in aciem contra eos, à quibus obsidebatur, descenderet, salibus à nonnullis incessebatur. Sed tandem educit exercitū, præstigijs quibusdam vsus: & præter alia nefanda, ex infantiū dissectione captatis augurijs. Quibus Constantino perterrito, & animo æstuanti, figura crucis circa meridiē stellis informata in cœlo apparuit: & scriptura circa crucem, Romanis literis & ipsa per stellas expressa, IN HOC VINCE. Statim igitur cruce ex auro ad formā quam viderat, facta, & exercitui suo præferri iussa, commisso prælio Maxentium vincit, maiore copiarum illius parte cæsa, cæteris in fugam versis. inter quos & ipse Maxentius pontem Miluium transiturus, equo ipso, in Tiberim præcipitatus, submergitur. Et hic illius fuit exitus. Cuius tyrannide Romani liberati, portis apertis Constantinum splendidè exceperunt, vt liberatorem vrbis lætis acclamationibus celebrantes: (*In septimo sui imperij anno Roma potitus nihil antiquius habuit quàm reliquias sanctorum martyrum honestè sepelire & exules reuocare*), decreta porrò in foro statua, illā ille ita fieri iussit, vt formam crucis manu teneret: edictoq; vetuit, ne ob religionem ij, qui Christum pro Deo colerent, plecterentur. Sic Italia, & ipsa Roma eius imperio adiuncta, cum Licinio, cui soror eius nupta erat, imperium tenuit. Is cùm Maximini & filium & filiam occidisset, iam vterq; alteri suspectus, sublato altero, se solum imperio potiturum putabat, nemine alio id sibi vendicaturo. Ac nonnulli sic potitum esse Licinium parte Galerij asserunt, socium ab illo ascitum, vt dictum est. Nonnulli, in Constantini gratiam, cùm sororem ei despondisset, à militibus Cæsarem salutatum, & ab ipso contra Maximinum missum, eoq; victo & profligato, regno illius donatum esse, ea conditione, vt ne Christianos violaret: qua ille neglecta, non minus, ac potius magis, quàm decessores sui, in Christianos insanierit, nullo extremæ crudelitatis genere prætermisso. Ad alias igitur dissensionis eorum causas, etiam hanc accessisse. Proinde Constantinus, ducto contra Licinium exercitu, & sæpe commissa pugna, deniq; vincit. Sed propter sororem reconciliatus, imperium ei certis conditionibus restituit. At ille, cùm, vt homo perfidus, pactis non stetisset, à Constantino denuò superatus, Byzantio & Chrysopoli captis, Nicomediam fugit. Tum soror Constantinum rogat, vt marito reddat imperium. quo non impetrato, salutem illius à fratre exorat. Itaq; Licinius plebeio habitu Imperatorem adit, ac Thessalonicæ priuatam vitam agere iubetur. Id factum accusabant milites, quòd homini perfido, qui fœdera sæpius rupisset, parceretur. Quare Imperator eam rem per literas ad senatus iudicium refert. A quo alij eum militibus, ipsorum arbitratu tractandum, esse deditū, ac Thessalonicæ, aut propè Sarras,

Helena Constantini Magni mater.

Cedrini verba.

Fausta Cōstantini vxor.

Constantinus à Romanis accersitus.

Maxentiū tyrannum signo crucis præeunte vincit.

Licinio sublato Cōstantinus solus imperat.

pè Sarras, nescio quò euntem, interfectum: alij, nec dum ibi degeret, quieuisse, sed tyrannidem affectasse tradunt. Quo cognito, Imperator eum occidi iusserit.

Ostenta visa Cōstantino.

Ferunt Constantinum in prælijs cum illo & Maxentio commissis, vidisse armatum equitem, signum crucis pro vexillo ante aciem suam præferentem: ac rursus Adrianopoli, duos ei visos adolescentes, qui hostium phalanges cæderent. Item circa Byzantium noctu omnibus dormientibus, cōspectū ab eo ignem, qui fulguris instar, vallum exercitus sui collustraret. Quibus ostentis in eam sententiam adducebatur, vt crederet, successus illos rerum, & & victorias sibi diuinitùs offerri. Sic solus rerum potitus Constantinus, etiam Flauij sibi prænomen asciuit, & Romæ vitam egit: nondum quidem simulacrorum deserto cultu, sed Christianæ religionis mysteria paulatim admittens atque addiscens. Cùm autem corpore esset morbido quòd è corruptione humorum plurimis scatebat pustulis, adeò vt curatione desperata, lepræ à medicis lues illa compateretur: Capitolini Iouis sacerdotes responderunt, eum pristinam valetudinē non aliter recuperaturū, quàm si in sanguine infantium adhuc vaporante lauisset.

Iupiter Capitolinus infanticidium Constantino suadet.

Statim igitur ex omni Imperio collectis infantibus, cædis die constituta, Imperator dum in Capitolium, sanguine puerorū loturus ascendit, matres illorum lugubribus vocibus eiulantes audit, quæ sit fletus causa rogat, eaq; cognita, velut ab ebrietate experrectus: Facinoris, inquit, impietas est euidens, euentus incertus. Qui si vel exploratissimus esset, præstaret tamen me conflictari morbi molestijs, quàm tot infantibus ad necem damnatis, gladio doloris matrum animos diuerberare. His dictis recessit, & matribus suos reddi liberos iussit: addita pecunia, vt lætitia dolorem non tantùm æquaret, sed duplo etiam vinceret: non filijs tantùm restitutis, sed pecunia quoq; data.

Syluester Romanus episcopus Constantini lepram curat, & Christianismū tradit.

His peractis, noctu ei astare visi sunt duo viri, qui se Petrum & Paulum esse, Christi apostolos, profitentes, dicerent, si & corporis & animi sanitatem consequi vellet, Syluestrum episcopum esse accersendum, qui & luem corporis depulsurus esset, & vitam interitus expertem cōmunicaturus. Experrectus imperator, Episcopum reuerenter accersi iubet, atq; ad S. Syluestrum: Dic mihi, inquit, Episcope, an Deus colaris, qui Petrus & Paulus, nominantur? Respondet ille, Vnus à nobis Deus agnoscitur: Petrus autē & Paulus, sunt eius famuli & ministri. Tum Imperator narrato ei somnio, arcanis nostræ religionis instruitur, baptizatur, & è sanctissimo illo balneo sanus & integer ascendit: Christianis securitatem per præcones denunciat: templa eorum aperiri, & & noua condi permittit: ac vicissim, fanis fictitiorum deorū clausis, impunè Christianismum quosuis amplecti sinit. Nam se vim quidem facturum esse nemini: qui verò vltrò ad Christum se contulissent, eos se laudare profitebatur. Sic ille fidem Christianā suscepit, Euangelico præconio inualescente, (*Baptizato Constantino, Deus per beatum Syluestrum magna edidit miracula: de quibus omnibus vnicum commemorabo. Ad fundamenta Capitolij Romæ descensu graduum CCCLXV. infernè habitabat draco quidam, cui Græci quotidie rem sacram faciebant: absque enim hoc esset, subitò irruens multos lædebat. Eò Syluester descendit, & inuentā exigua cella, quæ æreis apta erat foribus, has abdens in nomine Iesu Christi, draconem interfecit.*

Draco à Syluestro necatus.

Nonum annum imperante Constantio Constantino, Metrophanes IIII. episcopus Byzantij creatus est. Ac tunc quidem huius beneficio vexatio Christianorum finita est.) & Christiani nominis hominibus ademptus est metus. (*Anno decimoquarto Constantinus, cùm ad ipsum vnum omnis Imperij potestas deuenisset, omnes suas cogitationes ad sacras res conuertit, templa extruxit, ac magnificè ditauit.*

Tulit etiam leges. Prima fuit, vt fana simulachris consecrata, Christo dedicatis templis addicerentur. Secunda: Soli Christiani militent, nationibusq; & exercitibus imperent. Qui in cultu falsorum deorum perseuerat, capite plectatur. Tertia: Per duas septimanas, quarum altera antecedit, altera sequitur Pascha, feriæ sunto. Mensuram quoq; cubitorū adscensionis Nili, iussit in templum referri, non (vt solebant Græci facere) in fano Serapidis.)

Leges sacræ Constantini.

Cæterùm Iudæi matrem Imperatoris aggressi, deceptum eum esse asserunt, & pio facto facinus impium adiunxisse. simulacrorum destructionem, rem piam: fidē in Christum, impiam nominantes. Solum enim eum verum esse Deum, quem ipsi colerent: Iesum autem, nefarij illi, hominem maleficum, & præstigiatorem vocitabant.

Iudæorum & Christianorum sub Cōstantino disputatio Romæ.

Mater hæc ad Imperatorem refert. Is decreuit, vt Iudæi qui ista afferant, se & delectis è senatu quibusdam audientibus, cum Syluestro episcopo Romano & Christianis disputarent, quo cognoscat, quidnam à Iudæis afferatur. Disputatum est, victoria ad Syluestrū inclinare visa, tum Iudæi differendi acumine superiorem esse dicentes, signorum ostentationem postulabant. Atq; adeò quidam ex eis impostor, nomine Zambres, bouem afferri iubebat, in quo sui Dei potentiam se demonstraturū asserebat. Adducitur bos, accedit Zambres, insusurrat ei aliquid in aurem: ille magno & lamentabili mugitu edito, cū tremore & vertigine circumactus, concidit mortuus.

Syluester bouem à Zambre Iudæo necatum resuscitat.

Ea re gloriabantur Iudæi, Dei sui nomen non cæpisse aures illius, dicentes. Quid verò, inquit Syluester, qui id bestiæ dicit in aurem, verba sua nō audit? cur & ipse non moritur? Ibi Zambres: Iam nihil, inquit, opus est argutijs, & probabilitate verborum, sed factis, episcope. Si ergo taurum istum à te neci datum, Syluester ait, ipse Christi nomine in vitam reuocato: non maius quiddam præstitisse, & magnam demonstrasse Christi potentiam videbor? Assentitur ille, & per salutem Imperatoris statim iurat, si taurum reuixisse videret, se confessurum Christum esse Deum. Syluester autem oculis in cœlum defixis, & Domino inuocato, prope taurū astat, sublataq; voce clamat: Si Deus verus est, quē ego annuncio Christum, Surge taure, ac pedibus tuis insistito. Statim taurus sese commouēs, exilit. Qui aderant, magnum esse Syluestri Deum, exclamāre: Iudæi miraculo perculsi, ad pedes viri sancti accidere, petiere vt placaret sibi Deum, & baptismum impertiretur. Inclita verò Imperatoris mater,

nondum

Helena Hierosolymis sanctã crucem reperit. nondum instituta, erudiri se & baptizari flagitare: ac voti compos facta, vero Deo agnito, loca quæ formosi Christi pedes, quippe pacem annunciare soliti, perambulassent, spectare cupere. Ascito igitur D. Syluestro comite, Hierosolyma proficiscitur: & sepulchro Domini adorato, & sancta cruce inuenta, cui Deus noster corpore suo affixus fuerat, & fanis magno sumptu extructis, ad filium reuertitur. Susceperat Imperator è Fausta, filia Maximiani, tres filios, Constantinum, Constantium & Constãtem: ac filiam Helenam, quæ Iuliano postea nupsit. Habuit & è concubina filium natu maximum Crispum qui Liciniano bello multa fortiter fecerat. Eũ Fausta nouerca, insano amore correpta, cùm ad concubitum pellicere nequiuisset: apud patrem detulit, vt à quo adamaretur, sua pudicitia sæpè sollicitata. Ob id crimen, capitis Crispum damnat

Faustæ & Crispi principis eius interitus. pater, coniugi obsecutus. Sed deinde veritate cognita, de ipsa quoq; , cùm ob impudicitiam, tum propter filij cædem, pœnas sumit. Nam in balneum vehementer calefactum introducta, æstu præfocatur. Cùm autem Sarmatæ & Gotthi prouincias Romanas inuasissent, & Thraciæ partes vastarent: Constantinus Maximus contra eos insurgit. ac Thracia occupata, cõmissoq; prælio victis Barbaris, splendidissimum triumphum consequitur. Vrbem porrò ex oraculo de suo nomine conditurus, primùm in Sardica extruere in animo habuit, deinde in Sigæo promontorio Troadis, vbi etiam fundamenta iecisse fertur. Deniq; Chalcedone opere inchoato, aquilas deuolasse memorant, fabrorũq; funiculos raptos, freto superato, iuxta Bizantium deiecisse. Quod sæpius factum, & Imperatori nunciatum, cùm non temerè esse, sed à numine portendi aliquid videretur: ipse Byzantium se confert, locũ contemplatur, probat, mutat consilium, fabros Chalcedone illuc trãsfert, vrbem studiosè condit, à se Constantinopolim vocat, matri Dei cõsecrat. Vrbe ad XI. mensis Maij absoluta, natalem eius seu dedicationẽ celebrat, anno ab orbe condito quinquies millesimo, octingentesimo, trigesimo octauo: cùm, vt quidã tradidere, Valentem, Mathematicorũ eius ætatis principem, natalicium vrbis thema constituere iussit, vt cognosceret, quot annos duratura esset. Respondet ille, sexcentos nonaginta sex. qui cùm iam olim sint elapsi, nimirum aut falsa putanda est Valentis prædictio, & ars erroris haud expers: aut illi anni intelligendi erunt, quibus instituta Reipublicæ ac status conseruabantur, dum suus erat honos senatui, dum ciues sub legitima Imperij potestate florebant, nõ autem manifesta tyrannis dominorum, publica sibi pro priuatis vendicabat, & ad suas voluptates conferebat, easq; parum interdum honestas publica quibusuis donando, nec pastorum instar subditos tractando, lana superuacua detondenda, & lacte parcè bibendo: sed prædonum instar oues mactando, & carnes deuorando, aut ipsas medullas exugendo. Sic vrbs à pio illo Imperatore in veteris Byzantij solo cõdita est. Byzantium autem prius etiam fuit haud obscura,

Sarmatæ & Gotthi profligati.

Constantinopolis ædificatio.

Valentis Mathematici præsagium de vrbe.

Querela de suorum temporis tyrannide.

Byzantij veteris ex Dione descriptio. ta, neq; ignobilis, sed & frequentia ciuium florens, & opibus, & viris fortibus, & mœnib. permunitis, adeò vt sub Seuero, qui vetere Roma imperabat, per triennium à Romanis obsideretur, ac multa tolerarent ciues, sicut suprà in Seuero narrauimus. Dion item de Byzantiorum potẽtia, & murorũ firmitate, in Seuero ad hunc scribit modum: Byzantium mœnia habuit robustissima. Nam frons eorum lapidibus quadraris crassis constructa erat, & laminis ferreis colligata: interiora & aggeribus & ædificijs munita erant, vt omnia vnus crassus murus esse videretur. Inerant & multæ magnæ turres foràs prominentes, & crebris fenestris adornatæ. Pars continenti obuersa, ad magnam exurgebat altitudinem: quæ mare spectabat, humilior erat, & portus vterq; intra mœnia catenis claudi poterat, eorumq; brachiis vtrinq; turres multum eminentes sustinebant. Nauigia verò habebant Byzantij quingenta, pleraq; solitaria: quasdam etiam biremes, quarum nonnullæ & in prora & in puppi gubernaculis & gubernatoribus exornatæ erant, & duplis nautis, vt & accedere & recedere possent, nauibus non conuersis, & hostes tam in recessu quàm accessu vexarent. Adijcit Dion, VII. turres à Thracia porta ad mare pertinuisse, quarũ si quis aliam attigisset, tacita fuerit: sin in primam aliquid inclamasset, aut lapidẽ coniecisset, eam per machinã quandam resonuisse, & eundem sonũ proximæ tradidisse, donec omnes peruasisset: neque tamen aliam ab alia turbatam, sed per vices ab omnibus vocem & sonum exceptum. Ac talis olim Byzantina vrbs fuit: sed inclytus Constantinus eã in immensum auxit, templa inædificauit, & multis rebus adornauit: deniq; tererem illam columnam porphyreticam, Roma, vt ferunt, allatam, in foro lapideis tabellis instrato, vnde à Græcis Placoton nominatur, erexit: iuxtaque simulachrum æneum, tum artificio mirabili antiquæ manus penè viuentis instar expressum, tum magnitudine insigni spectabile dedicauit. Eam statuam Appollinis esse ferunt, Ilio Phrygiæ translatam. Sed diuinus Imperator ille suamilli nomen indidit, clauis quibusdam capiti insertis, qui corpus Domini salutiferæ cruci affixerant. Ea ad nostram quoque ætatem permansit integra, columnæ insistens. sed sub Alexio Comneno vehementis venti impetu deiecta concidit: nec ipsa solùm comminuta est, sed multos etiam, qui casu illic erant, contriuit. Palladium item Troia in forum Placorum transtulit. Ita Constantinus Magnus cum alijs multis vrbem adornauit: tum Byzantium, quod prius Thraciæ Heracleæ episcopatus erat, à Seuero Perinthijs post captiuitarem subiectum, vt in Seuero expositum est, in patriarchatus dignitatem restituit: Romæ veteri ob ætatis prærogatiuam, & imperium inde huc translatum, principatu relicto. Erat eo tempore Byzantij episcopus Metrophanes, vir sanctissimus, filius Domitij (frateris fuit Probi Imperatoris) qui ob Christianæ religionis professionem, Roma Byzantium profectus, in Episcopatus spe-

Apollinis statua.

Constantinopolitanus patriarchatus.

Metrophanes.

Domitius. Probus.

culam

culam euectos eſt. Poſt quem Probus alter, filius huius, pontificium thronum conſcendit. ei Metrophanes frater ſucceſsit. Sub annis XVI. XVII. & XVIII. huius imperatoris, Arius Alexan-

Ariana hæreſis.

„ driæ eccleſiæ ſacerdos, celebrabatur, qui Dei fi- „ lium & Verbum creaturam dicere non dubita- „ uit: & alterius eſſe naturę, nec patri coæternum. nec ipſe tamen autor huius ſectæ extitit, ſed O-

Origenes hæreſiarcha.

rigenes: qui præter plurimas alias peruerſas opiniones, etiam vnigenitum Dei filium, conditum eſſe, & à natura paterna diuerſum, affirmauit: nec videre poſſe patrē, quemadmodum nec ipſe videri poſsit à ſpiritu. quæ deliramenta ex improbo cordis ſui theſauro eructat. Verùm ea in ſolis chartis iacebant, tecta ſilentio,

Nicenum concilium damnat Arium.

necdum vulgata. Sed Arius in conſpectum protulit, & in tectis prædicauit, multis ad impietatem pertractis, & Eccleſijs tumultu ac diſſenſionibus impleris. Quare cognita religioſiſs. Imperator, (anno imperij ſui XX.) prouinciarum epiſcopos Niceæ Bithyniæ vrbe conuenire iuſſit. Congreſsis igitur CCCXVIII. ſanctis patribus inter quos & ſacerdotes nonnulli fuere, & diaconi, atque etiam monachi: quin & Magnus Athanaſius, adhuc in claſſe diaconorum conſtitutus, illic aderat: ipſe etiam Chriſtianiſſ. Imperator Nicæam venit, & ſanctis patribus aſſedit, & inquirere iuſsit, qui diceret Arius, ac dijudicare, nunquid à recta ſentētia aberraret. Illi cùm inquiſiuiſſent, & accuratè rem excuſsiſſent: filium eiuſdem cum patre naturæ, dignitatis & æternitatis eſſe decreuerunt. Arium verò cum ſuis ſectatoribus è cœtu orthodoxorum, publi-

Euſebius Pāphilus virum fuerit Arianus.

co præconio eiecerunt. Arij ſectam tum amplexabatur etiam Euſebius Pamphilus, Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus, qui pòſt deſciuiſſe dicitur ab Ariana opinione. Alij conſenſiſſe cum ijs qui filium patri coæternum, eiuſdemq; naturæ eſſe docent, ac à ſanctis patribus ad communionem receptum. In actis autem primi concilij, etiam acriter defendiſſe fideles traditur. Hęc ſicà nonnullis expoſita reperiuntur, quæ ipſe in Eccleſiaſtica ſua hiſtoria magis ambigua facit. In quo ſcripto ſæpè cum Ario facere deprehenditur, ac ſtatim in libri principio, Dauidem citans, Ipſe „ dixit, & facta ſunt ipſe mandauit, & creata ſunt: „ ait, patrem & factorem, pro conditore ac duce „ vniuerſi haberi, qui regio nutu imperet. Sed ſe- „ cundum ab eo diuinum verbum patria exequi „ iuſſa. Poſt nonnulla item dicit: Huic, vt patris „ potentiæ & ſapientiæ, ſecundas partes regni & „ imperij in omnes eſſe creditas. Et paulò pòſt iterum: Ac eſſe naturā quandam, quæ ante mundum vixerit & ſubſtiterit, ac Deo & patri vni- „ uerſi in rerum factarum opificio miniſtrarit, & „ Solomon ſub perſona ſapientiæ Dei ait: Domi- „ nus condidit me principium viarū ſuarum, &c. „ Deinde poſt alia plura infert: Et ſuper hæc om- „ nia, ſicut Dei verbum, quod antè fuit, & ante ſe- „ cula omnia factum eſt, venerabilem honorem à „ Deo patre adeptum, adorari tanquam Deum. Hæc & alia demonſtrant, Euſebiū Ariana dogmata probaſſe. niſi quis dicat, id opus ante conuerſionem ab eo fuiſſe conſcriptum. Illud igitur ſanctum concilium dogma de eadem natura & æternitate filij ſtatuit, & diuinum fidei ſymbolum ſtatim edidit, de patris & filij diuinitate diſſerendo, nō vltra illud progreſſum: CVIVS REGNI NON ERIT FINIS. atq; in illo deſijt: Et in ſpiritum ſanctum. Nam Theologia de ſpiritu ſancto, pòſt in ſecundo concilio contra Macedonium congregato, ea quæſtione agitata, adiecta eſt.

Cæterùm miraculum in eo concilio factum, iure prætermitti ſilentio non poteſt. Nouitate decreti imperatoris moti, conuenerant ad concilium: philoſophi oratoreſq; artis differendi peritiſſimi. Inter eos quidam erat Græcus in omnium admiratione, ad cuius diſputationes magna hominum accurreret multitudo. Neque enim cum confutare valebant Epiſcopi, cum & faciliimè quibuſuis obiectionibus occurreret, & argutè diſſolueret propoſita, inſtarq; anguillæ comprehendi nequiret: ſed cùm maximè videretur conſtrictus, elaberetur, ac validius inſtaret aduerſario. tanta in eo erat ingenij vis verborumq; copia, & volubilitas linguæ. Deus tamen tunc oſtendit, regnum ſuum non verbis: ſed poteſtate niti. Quidam enim de ſanctis, nomine Spy- 1. Cor. 4. *ridon, epiſcopus Trimithuntius, ſimpliciſſimo ingenio, ac differendi rudis, petijt ſibi cum philoſopho iſto diſputandi*

Spyridon Sophiſtam refutat.

locum concedi: nihilq; moratus Patres, qui eius ruditatem & ſimplicitatē ſcientes prohibebant, aggreſſus eum: In nomine, inquit, Ieſu Chriſti, audi philoſophe veritatis decreta. Vnicus eſt Deus, qui cœlum & terram creauit, & hominem ex terra finxit, & reliqua omnia tam quæ viſum fugiunt, quàm quæ in oculos incurrunt, verbo ſpirituq; ſuo condidit. Huius verbum nos ſcimus Filium Dei eſſe: ideoq; adoramus, credentes noſtræ ſalutis cauſa cum poſtremo tempore ex Virgine natum. ſupplicio, morte atq; in vitam reditu ſuo humanum genus liberaſſe: eundemq; ſperamus rediturum, iuſteq; vniuerſos iudicaturum. Crediſne hæc Philoſophe? Ille verò veluti ſi nunquam diſputare didiciſſet, muti inſtar obticuit: hoc vnum fatus, Mihi quoq; ita res habere videtur. Tum ſenex Spyridon: Ergo, inquit, ſurge, & me ad templum ſequere, ibi teſſeram fidei huius accepturus. Philoſophus autem verſus ad diſcipulos ſuos: Audite, ait. Quandiu res verbis agebatur, dicta dictis oppoſui, arteq; differendi obiecta refutaui. Poſtquam pro verbis vis quædam ex ore huius ſenis exiuit, nihil aduerſus vim verba valuēre. non enim poteſt homo reſiſtere Deo. Itaque ſi quis veſtrūm ita poteſt intelligere vti ego, is in Chriſtum credat, mecumq; ſenem hunc ſequatur, cuius ore Deus eſt locutus. Hoc modo philoſophus Chriſtianam pietatem amplexus, ſe à ſene iſto victum gauiſus eſt.

Paphnutius cœlibatum clericorum improbat.

Interfuit ei Concilio etiam diuinus Paphnutius, mirificus homo, & confeſſor, cui Maximianus dextrum eruerat oculum. Is, cùm vellet Concilium decernere vt clerici nuptijs abſtinerent, eam ſententiam vt duram refutauit. autorq; fuit vt cœlibatus ſolis iniungeretur Epiſcopis.

Conſtantini pietas erga Epiſcopos.

At Imperator ſanctiſsimus, patrum concordia delectatus, dextram eis porrexit, & quorundam qui ob Chriſti confeſsionem notas in corporibus ſuis gerebant, mutilata illa membra & partes deoſculatus eſt, eoſq; ob mutilationes illas beatos pronunciauit. Libellos cōtra quoſdam Epiſcopos oblatos, neq; legit, neq; examinari paſſus eſt, ſed in conſpectu omnium igni abſumpſit, cum his verbis: Etiam ſi ipſe Epiſcopum aliquem delinquentem viderem, purpura mea eum tegerē. Inde ſanctos patres in vrbem

regiam

regiam à ſe conditam traduxit, vt eam fauſtis cōpeecatiōnibus proſequeeentue, & ſecundum patriſecham deligerent ſanctum Alexandrum, nam inclytus Metrophanes obierat. Tunc Imperator etiam eos qui Iudæorum more paſcha celebrabant, opera ſanctiſsimi Cordub. 6. Epiſcopi inhibuit. Iis peractis, ad ſuam quemque parœciam dimiſit, honoribus & donis magnificis affectos. Eo etiam tempore Conſtantinus ædem ſanctæ Sophoniæ (id eſt, Sapientiæ) & ſanctæ Irenæ (id eſt Pacis) & ſanctorum Apoſtolorum, tum beatorum Mocij & Agathonici, & copiarum præfecti in Anaplo, & Soſthenio extruxit: vbi etiam miraculoſè audiuit diuinarum vocum omina, atque vidit. Iuſsit etiam Græcorum ſimulachris dedicata fana deſtrui, eorumq́; reditus templis Chriſtianorum à ſe ædificatis addixit. Hoc imperatore, multi populi Chriſtianam religionem amplexi ſunt, Celtarum & Gallorum occidentalium: tum Indi interiores, Iberesq́;, & Armenij, Teridate eius rei principe. Tunc enim Gregorius magnus, Armeniæ magnæ Epiſcopus, ex terribili iſto lacu eductus, ad regem Teridatem acceſsit, & vniuerſa Armenia in Chriſti fidem conceſſit: nec non Perſæ, Simeone epiſcopo eos docente. Sed & Vthaxadus eunuchus Saporis Perſarum regis pædagogus, ob Chriſtianæ religionis confeſsionem capitali eſt affectus ſupplicio. Conſtantinus porrò, cùm ei philoſophi Græci exprobrarent, quòd religionem innouaſſet: quendam Philoſophorum ad diſputandum de fide cum Alexandro Epiſcopo produxit. Erat is Alexander homo diuinus, cæterum indoctus. Is cùm philoſophum videret garrientem: Impero, ait, tibi in nomine Ieſu Chriſti, veri Dei, vt ſileas, neq; loquaris. Adhuc ea Alexandro dicente, philoſophus obmutuit, verbumq́; facere nequiuit. Ea tempeſtate in Campania vrbes XIII. terræmotu proſtratæ ſunt: tantuſq; fuit ſolis defectus, vt meridiæ ſtellæ viderentur. Et in Melitena omnis generis angues extiterunt, qui ſe inuicem pugnando necauerunt, ex iiſq; grauis in ea regione eſt obortus fœtor. Iudæos quoque rurſum tumultuantes, ac templum ædificare conantes, Conſtantinus vltus eſt, atq; diſperſit. Aliquãto pòſt tempore, ſuaſu Conſtantiæ filiæ ſuæ, Arriũ ab exilio domũ redire paſſus eſt, reſipuiſſe eum putans. Arrius reuerſus, ab Imperatore eſt interrogatus, An ne decreto & expoſitione concilij Niceni ſtaret? ſtatimq́; hoc ille affirmauit. Quod admiratus Imperator, iuramento adactum, non diſſentire ab eo concilio, dimiſit, ita fatus: Siquidem recta eſt fides tua, bene iuraſti: ſin impia & peruerſa, celeriter in te Deus ſtatuat. Proinde Conſta ꝑtinus à magno etiam Athanaſio poſtulauit, vt eum veluti qui reſipuiſſet, reciperet: & cùm id recuſaret, quippe Arrij peruerſitatem perſpiciens, fidem adhibens Arrianorum calumnijs, quibus Athanaſium impetebant, Epiſcopatu eiecit. Neq; id mirum fuit. Sæpe enim etiam diuini homines calumnias pijs intentatas re non explorata admittentes, à vero aberrauerunt, pioſq; iniurijs ac damnis affecerunt.

Is epiſcopus Oſius erat vt ex Euſebio et reliquis eccleſiaſticis ſcriptoribus liquet.

Videndus eſt hac de re Socrat. libr. capit. 7. et 9. Sozom. lib. 1. cap. 16. Theodoritum lib. 1.

Gētes Chriſtianiſmũ amplexæ.

Arrius reuocatus, et Athanaſius relegatus.

Calumniæ nō credendum.

Mortuo Antiocheæ Epiſcopo ſanctiſsimo Euſtathio, Flauianus magnus ſubrogatur. Iis temporibus Meſſalianorum hæreſis initium habuit: qui & Euchitæ à precibus & ab inſtinctu numinis Enthuſiaſtæ, ac præterea Lampetiani atque Bogomili nominantur. Principes ſectæ fuerunt Adelphius, Dadoa, Saba, & Simeon. De hac ſecta Flauianus multos monachos congregauit: cumq́; ij ſe in ea hæreſi negarent, ita eos coarguit. Quendam magni inter ipſos nominis ſenem ſeorſim abductum aſtutè ſic compellauit: Nos, ô ſenex, qui diutius viximus, accuratius etiam humanam cognouimus naturam, & aduerſariorum dæmonum machinas præclarè comperimus: tum experientia didicimus gratiam ſpiritus ſuppeditari. Iſti autem adoleſcentes nihil horum perfectè habentes cognitum, paulò ſpiritualiores ſermones audire non ſuſtinent. Ediſſere ergo mihi. Quomodo dicitis aduerſum ſpiritum veſtris precibus atque exercitatione depelli, ſanctiq; ſpiritus gratiam introduci? His verbis ſenex demulſus, occultum, ac animis lethale venenum omne euomuit. Nullam, inquit, à baptiſmo vtilitatem cenſemus conferri: ſolam ſeriam precationem facere, ad dæmonem qui in homine inhabitat, eiuſq; ſubſtantiæ vnitus eſt, abigendum. Etenim quiuis homo à progenitore naturam, ita & dæmonum ſeruitutem trahit: quibus dæmonibus proba precatione profligatis, tum ſanctus ingruit ſpiritus, ita quidem vt & videri hoc & ſentiri poſsit. nam manifeſtiſsimè aduentum ſuum indicans, corpus motu qui ab animi perturbationibus proficiſcitur, prorſus liberat, animæ autem momentum ad deteriora omne eximit, vt porrò neque ieiunij opus ſit quo corpus ſubigatur, neq; doctrina animam frenante, mentemq́; ab omni mala actione ac cogitatione inhibente. Neque verò homo animi modò & corporis ſoluitur turpiſsimis affectibus atq; petulantia, ſed & futura perſpicuè prædicit, ſanctam Trinitatem oculis ſuis cernit, rerum diuinarum cognitione & ſacrorum myſteriorum donatur. Flauianus verò cùm hoc pacto diabolicam iſtam hæreſim eruiſſet, ita eſt impiiſsimum ſenem allocutus: Confecte malis diebus, arguit te impuriſsimum os tuum, non ego: teſtimoniumq́; aduerſus te tulerunt perdita tua & immunda labia. Porrò diabolica illa hæreſi detecta, ſceleſtoq́; errore, eius profeſſores Syria expulſi, in Pamphyliam abiuerunt, eamq́; lue iſta impleuerũt, quæ nunc maiorẽ quoq; Occidentis partẽ occupauit.

Flauianus.

Meſſaliani ſeu Euchitæ heretici.

Annum vigeſimumprimum imperante Conſtantino, Sapores Perſarum rex calumnijs contra Chriſtianos exaſperatus, grauiter eos perſecutus eſt, & ſupra XVIII. millia eorum interfecit. Cauſa pacis inter Romanos & Perſas ruptæ hæc fuit. Metrodorus quidam Perſa, ſub prætextu philoſophandi in Indiam ſe ad Brachmanes contulit: magnaq́; vſus continentia, venerabilis eſt eis factus. Molas quoq; aquaticas, & lauacra extruxit, ipſis hactenus ignotas res. Is Metrodorus, quòd pij hominis exiſtimationem ſibi paraſſet, in penetralia ſacrarij ingreſſus, multos lapides precioſos & margaritas ſuſtulit, accepit etiam à rege Indiæ, quæ dono Imperatori ferret. Inde Byzantium reuerſus, tanquam de ſuo ea Regi obtulit: mirantiq́;, alia quoq; terra ſe attuliſſe dixit, ſed ea ſibi à Perſis adempta. Itaq; Conſtantius ſeuerè Sapori ſcribit, mitti ſibi ea poſtulans: & accepta non remiſit. Ideo pax diſsiluit. His ex lapidibus opus confecit imperator, miſitq́; populis trans Danubium colentibus, munerè ei qui cæteris præſtaret inſcripto. quæ inſcriptio barbaris exitioſa fuit. Ferunt eum primum omnium Imperatorum diademate vſum, margaritiſq́; & gemmis ſuperbiùs fuiſſe ornatum. Quin & aurea euangeliorum volumina vnionibus & precioſis lapidibus ornata confecit, inq́; magno templo poſuit, digna admiratione. Eo tempore etiam ſancta atque beata Helena ad Dominum commigrauit, annos nata LXXX. ac prima omnium eſt in templo Apoſtolorum ſepulta. Ante obitum multa de pietate filio præceperat.

Chriſtiani patiũtur.

Anno XXII. Conſtantinus facta in Germanos, Sauromatas & Gotthos expeditione, Crucis vi magnam reportauit victoriam, eaſq́; gentes in ſeruitutem egit. Drepanam quoque apud Nicomediam in honorem Luciani, qui ibi capitali ſupplicio veritati teſtimonium perhibuerat, condidit, & à matre Helenopolin appellauit.

Annis XXIII. XXIIII. & XXV. Antiocheæ templum octangulum ædificari cœptum eſt. Conſtantinus Danubio traiecto, ponte eum lapideo inſtrauit, Scythas ſubegit. Fo-

rum quoque condidit cum binis amplis rostris: eoq; in foro columnam Roma allatam posuit, ex solido lapide constantem, qui totus erat purpureus: atque eam æreis cingulis cinxit, inscriptis. in eius summo statuam sibi collocauit, cum hac inscriptione: CONSTANTINVS. *splenduit solis instar, opus fuit Phidiæ, Athenis adductum. Ad basin columnæ posuit septem corbes, ac duodecim sportas Christi miraculis insignes.*

XXVI. *&* XXVII. *annis, simulacris, eorumq; fanis euertendis operam dedit: reditus eorum Ecclesijs Dei transscripsit. Tunc & basilica Nicomediæ de cœlo tacta conflagrauit.*

Arrij fraus *Anno* XXVIII. *impius Arrius ficta resipiscentia ac fallacibus sermonibus, post suam damnationem aures placidißimi imperatoris demulsit: sumptisq; duobus libris, alterum qui peruersam ipsius opinionem continens, ipsius manu scriptus erat, occultè secum habuit: alterum aliena manu scriptum de sententia Nicæi concilij, Imperatori tradidit, iurauitq; se ita sentire de religione, quemadmodum sua manu scripsisset. Hac fraude Imperatorem ita decepit, vt Arrium iusserit sine mora ab Alexandro Pontifice summo in Ecclesiam recipi. Verùm Alexander anxius, vt par erat, animi, totam noctem ad Dominum precibus fusis, Arrium profundedit.*

Eodem anno fames magna fuit in Oriente: quam penuriam imperator subleuauit, multo frumento immisso. Sola Antiochæa annuos modios XXXVI. *mille accepit. Terræmotu porrò Salamin vrbs Cypri deiecta, multiq; mortales extincti sunt.*

Anno XXIX. *Dalmatius Cæsar designatus est. Is Tarsi Ciliciæ Kalocærum, qui in Cypro tyrannidem gesserat, viuum combussit.*

Anno sui imperij XXIII.) Constantinus suscepta contra Persas expeditione, triremibus Soteropolim defertur, quæ nunc Pythia vocatur: & natura calidis illius loci aquis vsus, vbi etiam toxicum, à fratribus patre duntaxat eodem natis temperatum, hausisse fertur. vnde Nicomediam profectus, diuturnitate morbi extinctus est, annos quinq; & quinquaginta natus, cum duo & triginta imperasset. Ei filius Constantius, Antiochia profectus (nam ibi Persis repugnabat) cùm adhuc viuentem inuenisset, magnificè parentauit, & in S. Apostolorum æde, peculiari tamen porticu ad id ædificata, sepelijt. Memoratur autem inclytus hic imperator, pecuniam & citra delectum insumpsisse, & minori cum delectu comparasse: vnde eius in largiendo studiũ magnificentiæ non tribuatur, sed planè: verùm temperandum est calamo, ne quam diuino illi viro labem aspergam. Enimuero profanus ille Iulianus, in oratione Cæsariana, quasi per derisum impensarũ Imperatoris religiosissimi, fingit Mercurium cum eo colloquentem quærere, quænam sit boni regis nota? Cui ille responderat, Imperatori & habenda & insumẽda esse multa. Fertur nec à studijs doctrinarũ fuisse alienus, sed his quoque non minorem impendisse operam, quàm armis, itaq; & in differendo acutum extitisse, ac nescio quam veluti magicá orationis illius vim aures hominum demulsisse. Scribitur & osor improborum fuisse: ac dicere solitus, Imperatorem nemini omnium, ne suis quidem proprijs membris, parcere debere, publicę

Constantini Magni elogia.

Iuliani scõma.

tranquillitatis conseruandæ causa: & humanus erga eos, qui à malitia discederent. membrum enim ægrum ac putridum resecandum, ne sana etiam inficeret: non autem id quod vel in integrum esset restitutum, vel certè consanesceret.

IMPERIVM CONSTANtini, Constantij & Constantis.

IMPERATORE illo beatissimo in æterna tabernaculis translato, Imperium Romanorũ inter tres illius filios est diuisũ, vel ab ipso, vt quidã scribunt: vel eo defuncto, ex ipsorum cõsensu, ad hunc modum. Constanti attributam esse Italiam, & Romam ipsam, Aphricam, Siciliã, cum reliquis insulis, atq; etiam Illyricõ, Macedoniam, & cum Achaia Peloponesum. Constantino alpes Cottias, quæ nomẽ habere dicuntur à Cottio illius loci quondam rege, cum Gallijs, & tractum Pyrenæi vsq; ad Mauritaniam, Oceani angusto freto, diremptam ab Hispanijs. Constantio ea obuenisse, quæ in orientali parte Romanæ ditionis erant, & Thraciam cum vrbe paterna. Post hanc regnorũ partitionem, Constantius in Orientem se contulit, ad Persarum arma reprimenda Nam eorum dux Sapores, audita Constantini Magni morte, Romanas prouincias cõtinentibus populationib. & direptionibus infestabat.

Regnorũ diuisio inter tres fratres.

Alpes Cottiæ.

Constantij bellũ cum Sapore Persa.

Anno Constantij imperij secundo, Dalmatius Cæsar à militibus necatur: neque iubente id Constantio, neque vetante. Erant etiam vnà interfecturi Gallum & Iulianum, filios Constantij eius qui Constantino Magno frater fuit: sed Gallum morbus neci subtraxit, Iulianum ætas, octo tantùm annos natum.

Tertio anno Imperij Constantij Constantinus cum Constante ob partitionem prouinciarum expostulat, petens, vt aut parte regni sibi cedat, aut partitio de integro instituatur. Cùm autem ille priore diuisione niteretur, & quę obuenerant tueretur, neq; fratri vel minimũ concederet: Constantinus armis arreptis, prouincias Cõstantis inuadit. Qui tum in Dacia agens, motu illo cognito, duces cum exercitu contra eum mittit, ipse mox cum maioribus copijs secuturus. Qui missi erant, cùm parum à Constantino abessent, insidias locant: pugnaq; inita, fugam simulant. quos, dum Constantini milites persequuntur, qui in insidijs collocati fuerant, à tergo inuadunt. Sic fugiẽtibus etiam conuersis, in medio duorum exercituũ intercepti, magna ex parte cadunt, ipso etiam Constantino interfecto. Nam equo vulnerato, & ex vulnere efferato, sella excussus, multis vulneribus conficitur: neq; voti compos factus, & quia iniuriæ fuerat autor, præter iacturam sui imperij, vita etiã priuatus est. Sic occidentali regno ad vnum Constantem deuoluto, is etiam nefandis amoribus implicatus, & peruersam vitæ rationem secutus, insidijs Magnentij miserabiliter perijt: quem Magnentium è militum seditione, strictis

Constantinus moto cõtra fratrem Constantẽ bello occiditur.

Magnentius.

iam

iam gladijs in necem eius tuentium, eripuerat. Dum hæc geruntur, Constantius in Oriente *imperator Gallum & Iulianum erudiendos tradidit in loco qui Macellum appellatur, & non procul abest à Cæsarea Cappadociæ. Hi duo fratres lectores (Anagnostas vocant) fuerunt, intenderuntq; templum sancto martyri Mamanti condere. Quæ autem pars Iuliano ædificanda obtigerat, ibi solum materiam non recepit. Iulianus tonso capillo, monasticam vitam se degere velle simulauit. Constantius & Cōstans legem tulerunt, Ne quis Iudæus seruum emeret, emptum publicari iusserunt. Si quis circuncidere seruum ausus esset, gladio feriri, & bona eius publicari.*

Annis IIII. & V. Antiochea triduum magno terræmotu periclitata est.

Sexto anno Constantinus de victis Assyrijs triumphauit: cum Sapore præterea Persarum rege Christianos persequente pugnat, filio Narsetis, verùm ex ignobili muliere procreato. Nam is è principe vxore tres filios susceperat, Adanarsem, Hormisdam, & tertium quendam. Defuncto Narseti, Adanarses natu maximus in imperio succedit. Sed ex nimia crudelitate & humanitate odio Persarum suscepto, regno excidit. Cuius atrocis ingenij specimen quoddam est proferendum. Aliquando parti eius tentorium Babylone allatum est, è varijs illius loci pellibus confectū. Quod modò extensum, dum Narses contemplatur, rogat Adanarsem puerum adhuc, vt placeat? Tum ille. Vbi, inquit, regno potitus fuero, pulchrius tentoriū ex humanis pellibus conficiam. Sic ab ipsa infantia immanitatem suam declarabat. Eo igitur pulso, Sapori regnum est delatum: qui statim fratrem alterum oculis priuat, Hormisdam vinctum in custodia tenet. Cæterùm matet, & vxor illius, custodibus pecunia delinitis, ad visendum eum admissæ, limam illi dederunt, qua ferrea vincula dissecaret: & quid deinceps faciendum esset, monuerunt, paratis equis & fugæ comitibus. Deinde vxor eius custodibus opiparam cœnam apponit. Illi & epulis dissenti, & mero obruti, in profundum somnum delabuntur. Quibus dormientibus Hormisdas & vincula rumpit, & castello elapsus, à Romanis honorificentissimè suscipitur. Ar Sapores fuga eius lætari se ostendebat, vt metu ab " eo imminente liberatus. Nam exulem non mo- " dò dedi sibi non postulauit, sed vxorem eriā honorificè ad eum misit. Erat autem Hormisdas & magni roboris, & iaculator adeò peritus, vt dū iaculum vibrabat, prædiceret, quā parte hostem percussurus esset. Hic igitur Constantio contra populares suos nauat operam, multis equitum turmis præfectus. Verùm Constantius imperator, sæpè cum Persis congressus, inferior recedebat, multis suorū amissis: ceciderunt etiam Persarum plurimi, Sapore ipso vulnerato. Cognitis autem aduersis Persico bello Constantij rebus, Magnentius, patre Britanno natus, qui primùm inter protectores militarat, deinde Comes duarum Romanarum legionum appellatus fuerat, cùm iam pridem regni occupandi cupiditate æstuaret, tunc magis etiam consilium suū vrgebat, cum Persico bello rem malè gerere Cōstantium audiret, opportunitatem optata perficiendi dari sibi ratus. Itaq; per speciem natalis sui celebrandi in vrbe Augustali, primores ciuitatis ad epulas inuitat, quosdam cōsilij sui conscios, nōnullos ignorantes, quid animi haberet: productoque vsq; ad vesperam conuiuio, surgit, & properè cubiculum ingressus, paulò pòst habitu regio cum multis satellitibus progreditur. Ea res ignaros quid moliretur, cōsternauit: sed oratione ad eos qui aderant habita, alios verbis, " alios vi in suas partes traducit. ijsq; comitantibus " regiam ingreditur, pecunia dilargitur, portis " vrbis custodes adhibet: mandat, vt ingredi " pariantur omnes, exire neminem, ne facinus suum " publicetur, statim mittit qui Constantē tollant, rei ignarum. Erat ille venatione tum occupatus, cuius insano studio tenebatur. idq;, cum articulari morbo perperuò vexaretur, quem immoderatis sibi voluptatibus vitæque intempe- " rantia conciliarat: aut etiam per speciem vena- " tionis in syluas sese abdebat, cum pueris & adolescentulis, quos ob formam conquisitos in delicijs habere dicebatur: qui exquisitum in mo- " dum culti, auidos eius oculos turpi libidinis " flamma incendebant. Ea quoq; de causa syluas " magis frequentabat, vt modestorum virorum " consuetudinem euitaret. Milites à Magnentio missi, cùm ad Rhodanum fluuiū venissent, Constantem à venatu dormientem occidunt, interfectis etiam satellitibus, quos paucos circum se habebat. Alij tem aliter narrant: eum seditionem contra se moram cognouisse, & à suis destitutum, depositis Imperij insignibus in sacellum quoddam confugisse, & inde extractum, occisumq; esse, regni anno XVII. ætatis trigesimo expleto. Ferunt patrem eius, iussisse Astrologos, infantis recèns editi rhema natalitium constituere, qui præter cętera illi prædicta, illud etiam adiecerint, eum in sinu auiæ interfectum iri. Id, illa mortua etsi Constans elusit, nihilominus est euentu comprobatū, non frustrata astrologorum prædictione, quamuis obliqua. Nam in oppidulo cui de reginæ nomine factum erat nomen Helenæ, interfectus est, qui vt vitam petulantem egerat, ita miserabilem eius exitum est sortitus. Magnentius autem, cùm vsurpato imperio feliciter successisset, eorum qui magistratus gerebant celeberrimum quemq; è medio tollere studuit, missis ad eos sub nomine Constantis literis, quibus illos ad se accerseret, eorumque plurimos in itinere per insidias interfecit, ne coniuratis quidem suis parcens. Illo hæc ad tyrannidem suam stabiliendam agitante, Constantius morte fratris audita, anceps animi erat, vtrum Persis Romanas prouincias vastantibus resisteret, an ea re in pręsentia omissa, nouitium tyrannum inuaderet: tum fratris necem vlturus, tum occidentis imperium sibi vendicaturus. Sed Constantio hac deliberatione suspenso, Sapores, qui & ipse Constantis casum cognouerat, occasionem vrget, & cum ingenti exercitu prouincias & vrbes Romanorū inuadit, longè lateq; prædas agens, castellis etiā captis.

Eo anno Didymus quidam, vir præclarus, oculis captus, innotuit.

Persarum rex Narses. *Adanarses Narsetis filius.* *Sapores rex Persarum.* *Hormisdæ ad Romanos transfugium.* *Magnentius tyrannidem inuadit.* *Constans Magnentij insidijs occiditur.* *Astrologorum de Constantis obitu prædictio.* *Magnentius proceres tollit.* *Constantij anceps cura.*

Didymus cæcus.

innotuit. Ad hunc magnus ille Antonius Alexandriæ accedens: Non est, ait, cur ob iacturam oculorum perturberis. tales enim amisisti oculos quos etiam muscæ ac culices damno afficere possunt, Gaude potius, quòd oculos habes qualibus angeli vident.

Septimo anno, ingenti terræmotu Neocæsarea mari absorpta est: tantùm Episcopi sede & Ecclesia superstitibus. Tunc etiam Paulus confessor Episcopus Constantinopolitanus deligitur.

Octauo anno, magno terræmotu Rhodus insula prostrata est.

Nono anno, Dyrrachium Dalmatiæ vrbs terræmotu periijt, ac Roma etiam per triduum periculose tremuit: duodecim Campaniæ vrbes perierunt.

Decimo anno Constantius portum Seleuceæ Syriæ construxit, montis magna parte excisa, vrbemq; refecit. Condidit etiam Antaradum in Phœnicia, & Constantiam nominauit. Eodem anno defectus solis fuit, feta mensis Desij d.e, hora diei tertia. Et Episcopi veram religionem tuentes, qui in exilium acti erant, cum Athanasio Romam peruenerunt.

Vndecimo anno, ijdem literis Iulij Papæ Romani freti, sua solia recuperauerunt. Constantius autem Antiocheæ degens, instinctu Arrianorum eos abegit.

Duodecimo anno, terræmotus maiorem Beryti (vrbs est Phœniciæ) partem euertit.

(*XIII. anno Sapores Persa.*) Nisibin obsidet. Ea quondam ad Armeniæ regnū pertinuit, sed sub Mithridate Tigranis regis Armeniorū genero, qui tum illam dotalē tenebat, à Romanis capta fuit. Hanc igitur Sapores aggressus, omnes ad expugnandum machinas adhibuit, admotis ad muros arietibus, actisq; cuniculis. Sed qui obsidebantur, fortiter ad omnia resistebant. Cumq; fluuio, qui mediam vrbem perfluit, aliò deriuato, vt oppidani siti coacti sese dederent, ex puteis & fontibus abundè illis aqua suppetente, nihil profecisset: ad aliud conuertitur. Regressus enim versus caput eiusdem amnis, quà in conuallibus angusto alueo defluebat: loco illo obsepto, cursum inhibuit, & aquam stagnantem, remotis aggeribus cōfestim versus vrbem emisit: quæ quia plurima collecta fuerat, magno impetu partē muri deiecit. Barbatus verò cùm vrbem non statim intraret, tum quia diei serum erat, tum quod iam expugnatam, postridie citra dimicationem se accepturum putabat. Oppidani etsi ad ruinam muri consternati, tamen vt Persas differre ingressum viderunt, noctem illam egère insomnem, & operarum multitudine nouo extructo muro locum illum muniuerunt. Quo Sapores mane conspecto, casum eum suæ negligentiæ ascribens, nihilo secius oppugnationem vrget, multis alijs rationibus tētatis. Cùm autem suorum plurimos amisisset (Nam ad viginti millia Persarū ad Nisibim cecidisse dicuntur) cum dedecore discedit, quòd Massagetę facta impressione Persiam vastarent. Constantius Imperator, Nisibi munita, & ciuibus recreatis, Orienti à Persis iam inducijs datis, versus Occidentem progreditur, cùm ei nunciatur Britannio colludere cum Magnentio. Erat is Illyracarum legionum dux, cognitoq; Magnentij motu, & cæde Constantis, Tyranno haud cesserat, sed & ipse alibi tyrannidem occuparat: etsi per literas se tyranno resistere profitebatur, ipsumq; Constantiū ad illum properè opprimendū euocabat. Britannio igitur & Magnētius certis conditionibus reconciliati, ambo communiter legatos ad Constantium mittunt, petentes, vt armis positis principem honorem obtineret. Hæc legati Imperatorem circa Thraciæ Heracleam adepti renunciant, qui ob illa sollicitus, noctu somniū huiusmodi vidit. Patrem astare sibi putabat, qui filium Constantem manu tenens, ita sibi diceret: Constanti, En fratrem tuum Constantem, multis regibus oriundum, qui à tyranno cæsus est. Eius necē te vlcisci oportebit, neq; conniuere ad imperij dilacerationem & euersionem Reipublicæ. Quare ad tyrannidē euertendam propera, neq; inultum fratrem esse patere. Constantius è somno experrectus, legatos in custodiam dat, ipse statim, nihil cunctatus, Sardicam peruenit. Britannio improuiso imperatoris aduentu territus, Constantio vt domino procedit obuiam, relictis prioribus concilijs, & pactis quæ cum Magnentio inierat reiectis. Eū Constantius syncere admisit, etiam mensæ suæ adhibitū. Nam regni insignibus depositis Britannio, plebeio habitu pedes imperatoris amplexus fuerat. Is verò hominem amplexus patrem nominauit, porrectaq; manu senem fulciens, cœnæ adhibuit, assignata ei Prusa vrbe Bithyniæ in qua habitaret, & prædijs vnde viueret, attributis. Ibi ille sex annis vitam molliter actam finiuit. Ac Britannionis huiusmodi fuit exitus. Constantius autē imperator, contra Magnentium profectus est. Is Mediolani degens, fratrem Decentiū, quem Cæsarem nominarat, ad Galliarum defensionem misit. Inter ea Sapores, impunitatem nactus, orientem vastat, & magna præda parta, multisq; captis domum reuertitur. Sic imperator curis hostilibus vtrinq; circumuentus, anno sui imperij XIIII. Gallum patruelem suum, & nomine Cæsaris dignatus, & Constantia sorore in matrimonium data, in Orientem ablegat. Ita Gallus Cæsar salutatus, vnà cum vxore Orientem petit, Constantius bellum contra Magnentium parat. Ne verò pugnis intestinis & mutuis cædibus Romani pollue-rentur, tyrannum ad pactiones prouocandum esse censet. Missis igitur ad eum viris illustribus, literis etiam exaratis, veniam illi pollicetur, si ab armis discesserit, & Gallias concedit, vt eius regni finibus se contineat. Verùm ille nihil modicum animo agitans, non accepit ea quæ per ocium à Constantio accipere potuisset. Sed bellum pati prælatum, eò celerius aggressus est, quòd Syluanus quidam ex tribunis illius, ab ipso ad imperatorem cum multis militibus defecerat. Cùm propè ventum esset, castris vtrinq; positis, & Constantius suos milites ad rem fortiter gerendam cohortatur, & Magnentius suos item, vt se viros fortes & fidos præberent, multa pollicitus. Iam instructis ordinibus maximam diei partem ignauā transegere, neutris alteros aggressis. Magnentius etiam præstigijs vsus est. Nam saga quædam eum monuit, vt

Magnētij et Britannionis legatio ad Constantium.

Constantij somniū & expeditio cōtra Magnentium.

Britannio se Constantio dedit.

Britannionis mors.

Decentius Magnētij frater.

Gallus Cæsar appellatus, Antiochiam mittitur.

Magnentius repudiatis pacis conditionibus profligatur.

Virginis immolatio

virginem

virginem immolaret, eiusque sanguinem vino mistum militibus gustandum præberet, ipsa interim carmina quędam recitante, & dæmonum opem implorante. Sed die iam inclinante, exercitibus congressis, cùm diu ancipiti Marte pugnatum esset, victoria tandem penes Constantium fuit. Magnentianis in multam noctem cæsis & profligatis. Tyrannus verò hac plaga accepta, fugam arripit, & ne agnoscatur, plebeiam vestem sumit, & equum suum regijs insignibus impositis, solutum dimittit: vt qui sessore vacuum currentem viderent, ipsum interfectum existimantes, non persequerentur. Sic ille effugit. Mane Constantium, cùm tumulo quodam conscenso subiectam planiciem, & præterfluentem amnem cadaueribus plena vidisset, in manifestas erupisse lachrymas ferunt, non tam victoria lætatum, quàm ob cæsorum interitum mœstum. Nam cùm ad octoginta milia haberet, ad triginta milia cecidisse: de Magnentij triginta sex millibus, quatuor & viginti perijsse. Cæsos omnes statim sine discrimine, siue hostes siue amici essent, sepeliri iussit, adhuc spirantes diligenter haberi & curari à medicis. Magnentius, vt dictū est, elapsus, reliquias suorum conquirendo, & alios ascifcendo, vires recolligere satagebat, misso ad Constantium senatorij ordinis legato, quem ille nomine legati, ad sus explorandа venisse ratus, nō admisit. At Magnentius rursus episcopis missis veniam imperrare studet, vt pro milite Imperatori nauaret operam. Ad eam legationem nihil respondit Constantius, sed legatis re infecta dimissis, moto exercitu pergit, multis qui sub Magnentio militatant ad eum confluentibus, ac semetipsos & castella fidei illins cōmittentibus. At Magnentius venia desperata, se ad bellum parat, & in Gallijs copias colligit. Vt autem solicitum redderet imperatorem, & à sese aliò auerteret: familiarium suorum quendam mittit Antiochiam, qui Gallum tollat. Is quò minus suspectus esset, in anus cuiusdam tugurio iuxta Orontem fluuium diuertit, qui, vt quidam tradunt, olim Ophites dictus, pòst de nomine filij, Cambysis Regis Persarum, in eo submersi, sic cognominatus est. Insidijs iam Gallo comparatis, & multis legionarijs sibi conciliatis, vesperi cum quibusdam rei conscijs in vetulæ tugurio concœnans, liberius de suis consilijs colloquebatur, contempta anicula, vt minimè curiosa, & ob senium ne intellectura quidem quid diceretur. At illa, vt apparet, acriore prædita ingenio, vel audire se illa, dissimulat, sed memoriæ diligenter mandat omnia: cumq; hospes vino grauis, iam obdormisset, clàm egressa tugurio, vrbem intrat, & omnia Cæsari nunciat, à quo missi quidam insidiatorum comprehendunt, qui quæstionibus adhibitus, omnem fabulam recenset. Sic Gallus euitatis insidijs, de illo & conscijs supplicium sumit. His ita gestis, Magnentius denuò ad pugnam paratus, commissóq; prælio à Constantio victus, fuit. Sed milites fugæ illius socij, quum nullam salutis spem reliquam viderent, superuacaneum arbitrati pro homine desperato periculа adire, eum Imperatori tradere decreuerunt. Itaq; diuersorium eius circunstantes, hominem satellitum ritu, custodiunt, ne clàm elabatur. Magnentius sententia illorum cognita, in angustias redactus ineuitabiles, per desperationem, vt fertur, furiosi hominis facinora edidit, interfectis, quos circa se habuerat, cognatis & amicis omnibus, Desiderio etiam fratri multis vulneribus inflictis, nullo tamen ex eis lethali, deniq; seipsum sustulit: ne à satellitibus Constantio Imperatori traditus pœna diuturniore afficeretur. Decentius Cæsar ab illo appellatus, cùm in Gallijs ad opem fratri ferendam se pararet, illius interitu cognito, spe abiecta, vitam laqueo finit. Desiderius autē ex vulneribus à fratre Magnenrio acceptis recuperata valetudine, vltrò se Constantio dedit. Sic Magnentij tyrannide euersa, quæcunq; ille occuparat, ea etiam in Constantij potestatem venerunt, vt paterno imperio integro solus potiretur. Ex eo pacatus fuit Occidēs, sed oriētales partes sunt turbatæ. (*Atq; etiam anno XIIII. Iudæi in Palæstina rebellauerunt: multosq; Græcos, Samaritas & alienigenas trucidauerunt. mox ipsi à Romanis occidione occisi sunt, vrbsq; eorum Diocæsarea deleta. Eodem anno magnus Athanasius à Constantio in Britanniam deportatur, eiq; Felix substituitur. Mediolani quoq; Concilium Patrum congregatum, re infecta solutum est.*) Gallus rebus secundis elatus, quum Antiochiam venisset, subditos suos aspere tractabat, ac multifariàm vexabat, quam ad rem à coniuge etiam extimulabatur. Veritus igitur Constantius, ne populo, ex malorum impatientia deficiente, bello ciuili conflictandum esset. Domitianum senem illustrem, prætorio præfectum, misit Antiochiam, cum arcano mandato, vt Gallo arte persuaderet, vt ad se veniret. Sed ille profectus Antiochiā, rem sine vllo tractauit ingenio, apertè iusso Cæsare ad Imperatorem proficisci, cōminatus, ni pareret, se commeatus eorum, qui illi parerent, detenturum. His ille alioqui pronus in iram, commotus, præfectum derinet, & militibus custodiendum tradit. Eam rem Montio quæstore culpante, & manifestæ tyrannidis esse asserente, Cæsar denuò iratus, & magis etiam ab vxore inflammatus, quasi contemneretur: & quæstorem in vincula conijcit, & ambos militibus tradit, qui vtrunque per forum tractum & excruciatum, deniq; in flumen coniectum suffocatunt. His Constantius cognitis, misit, qui Gallum ad sese pertraherent. At ille præmisit vxorem, fratrem placaturam, quæ in itinere ex morbo decessit. Cuius obitu cognito Constantius, Gallum statim dignitate priuatū relegat pòst etiam percussores contra illum mittit, à suis incitatus, cuius rei cùm pœnituisset, per alios cædem eius auerti iubet. Iis Galli inimici, ac potius Eusebius Eunuchus, qui præpositi magistratum curabat, homo apud Constantinum gratiosus, persuasit ne Galli percussoribus pœnitentiam Imperatoris indicarent prius quàm hominem cęsum esse cognouissent. Sic ille interfectus est. Cùm autē Transrhenani Barbari Gallias infestarent, Syluanus, vir rei militaris peritissimus, & optimus Imperator,

Cruenta victoria.

Magnentius venia desperata, frustrà insidias Gallo comparat.

Magnētij secūda clades & interitus.

Decentij interitus.

Iudæorum rebellio.

Athanasius.

Gallus Cæsar ob insolentiam & crudelitatem ius su Cōstantij occiditur.

Domitiani ob importunitatem interitus.

Cōstātiæ obitus.

Eusebius eunuchus.

Syluani defectio & interitus.

tator, ad eorum impetum retundendum mittitur. Sed Imperator, calumnijs adductus (quibus sanè pronas solebat aures præbere) atrocia contra illum clàm machinatur. Quo ille intellecto, ad defectionem impulsus Cæsaris habitum sibi vsurpat. Verùm breuis ille motus fuit. Nam

Vrsicinus.

Vrsicinus à Constantio missus, quosdam milites eius pecunia corrupit, quorum opera sublato Syluano, defectio sopita est. Constantinum ab occidente Byzantium reuersurum, legati Persarum à Sapore missi circa Sirmium conuenerunt, qui Mesopotamiam & Armeniam Persis restitui postulabant, vt ad quos ea prouinciæ à multis seculis pertinerent: quò tandem desinerent bella gerere cum Romanis. Sin minus, Imperatori significabant, Regem Marte iudice causam illam disceptaturum. Ad ea rescripsit Constantius: mirari se, oblitum illum esse quòd Persæ Macedonibus retulerint, quibus per Romanos subactis, illorum etiam serui Romanæ ditionis facti sint. His Sapores inflammatus, bellum parat, Nisibin confestim obsidet, eaq; cùm nihil proficeret, relicta, alias vrbes tentat: ab illis etiam repulsus, Amidam tandem capit. Constantius autem cum tantum imperium, quod ab extremis terræ finibus, ferè in extremos protendebatur, solus gubernare non posset: Galli fratrem Iulianum Athenis accersitum, (*eo enim Eusebia imperatoris vxor eum precibus liberatum miserat*) Cæsarem appellat, sorore Helena in matrimonium data. Ferunt matrem eius vterum ferentem, in somnis sibi visam esse Achillem parere. Experrecta, dum somnium marito narrat, illum parit, penè sine doloribus, fœtu edito priusquam se parituram sensisset. Hinc magna de illo spe concepta parentes, puerum Eusebio Nicomediæ Episcopo, in sacra scriptura erudiendum tradiderunt. Sed Constantius Imperator eum iam Cæsarem, cum paucis omninò militibus in Gallias ablegauit, vt inde suspicio nasceretur, Iulianum non delectum esse Imperij collegam, sed ad dissimulandas insidias, habitu Cæsareo ornatum esse, vt paribus tanto bello copijs non instructus, ab hostibus cæderetur. Cæterùm Iulianus *permissu Constantij Græciam peragrans, ariolos consulebat, & fatidicos, an consecuturus foret, id quod in animo habebat, Incidit autem in quendam hominem impium, qui se talia prædicere profitebatur. Is eum in speculis quendam superstitioni dedicatum impiè abducit, impostoresq; dæmones aduocat: qui cum solita apparerent pompa, Iulianus metu compulsus frontem Crucis signo affecit: quo viso dæmones illicò ex conspectu abierunt. sed impostor fugæ cognita causa, Iulianum reprehendit: non fugisse, vt ipse putaret, sed abominatos crucem abijsse eos dicens. Itaque Iulianum captiuum decipiens, initiauit impijs sacris, eaq; impietate impleuit, vt miserrimum illum hominem cupiditas Imperij pietate nudarit*, secunda quippe fortuna vsus, hostes præter spem vincit, eosdemq; recuperatis viribus rebellantes, denuò fundit, ac trophæum erigit, multis cæsis, multis item in amne præterfluente submersis, captis haud paucioribus. Eo prælio victis hostibus, vndecim millia Romanorum soluta vinculis captiuitatis feruntur. Posthæc contra Alemannos

Iuliani impietas.

etiam re bene gesta, genti, petentibus illis, pacem dedit, captiuis receptis. His Cæsar Iulianus ad superbiam elatus, aut, vt quidam autores sunt, Constantium successibus suis inuidentem veritus, ne fratris Galli exemplo vita priuaretur: defectionem molitur, conciliatis sibi tribunis aliquot, à quibus milites concitati, per conspirationem eum Augustum salutant, & strictis gladijs, imperij titulum repudiantem scilicet, circunstantes, occisuros minantur, nisi obtemperet. Sic igitur, inuitus forsitan, ad impetum multitudinis euitandum, accipit imperium. Quum autem diadema quæreretur, atq; ille sibi nullum esse iuraret: quibusdam ornamenta muliebria petentibus, vt inde conficeretur, recusante Iuliano, vt mali ominis, tribuni cuiusdam torquem aureum, gemmis ornatum, capiti illius accommodant. Tum ille Pentadium magistrum imperatoriatum legionum cum alijs ad Constantium mittit, additis literis quibus se purgabat, quòd imperij titulū non sponte admisisset, sed à militibus coactus, qui non sub Cæsare, sed sub imperatore militare vellent, quò digna suis laboribus operæprecia flagitare possint. Petere, vt imperij communionem ex vsu Reipublicæ futuram æquo animo patetetur. polliceri, se cursores equos de more, ex Hispania, & delectos è Gallijs viros, quotannis ei missurum. His literis, se non Imperatorem scripsit, sed Cæsarem, ne eas, inscriptione offensus Constantius, abijceret. Quas quum accepisset, præ iracundia nihil respōdit, sed expeditione Persica militibus denunciata, Leonam quæstorem ad Iulianum misit, cum eo per literas expostulans, quòd suam sententiam nō expectasset: illi quàm sibi turpina esse, quòd Augusti titulum non ab eo cuius esset autoritas, sed à confuso militum tumultu accepisset. suadere, vt abstineret, eo quòd non ritè consecutus esset, & ad pristinum habitum à se traditum reuerteretur. Quæstori porrò mandat, vt qui illic in magistratibus essent, ijs adempta potestate, alios à se ad quenq; magistratum designatos, surrogaret. Questor Iuliano mandata Imperatoris nunciat, quæ erant: meminisse eum oportere, quantum Constantio deberet, non tantum quòd Cæsarem appellasset, sed etiam, quòd puerili ætate parentibus orbatum apud se aluisset. Ille verò quæstori: Quis, inquit, ea ætate mihi orbitatis autor extitit? nónne parentum meorū interfector? An ignorat istis commemorandis, se refricare cicatricem, & vulnus reddere atrocius? Lectisq; literis, ad consilium Imperatorij habitus deponendi, Cæsareiq; resumendi, quæstori ait, se id facturum, sed de consilio legionum. Tum quæstor veritus, ne re cum exercitu communicata, ipse à militari turba discerperetur, Iulianum orat, ne id faceret, mandataq; exequendi spe abiecta, cum tyranni literis, quibus Imperatorem, vt qui familiam suā multa iniurijs onerasset, impudenter proscindebat, additis minis, se vltorem eorum fore, qui contra ius & fas occisi essent, discedit. Tyrannus, quum se multos Constantij studiosos, secum habere sciret, ijs pulsis

Iulianus Cæsar, Augustum se appellari patitur.

Iuliani ad Cōstantiū legatio.

Iulianus aperto Marte Cōstantium inuasurus.

ijs pulsis omnibus, ad ciuile bellum sese parat.
Helenæ vxoris Iuliani obitus.
Interea & vxor eius moritur, suis vt quidã aiunt, adhuc materfamilias eius, siue, vt alij, iam repudiata. Conuocatos igitur milites ad bellum intestinũ concitat, suadens, vt Constantij aduentu non expectato, ipsi illum inuaderẽt. Quanquam autem Christianismum iam obiurarat, tamen
Iuliani simulatio.
milites reformidans, quos ferè omnes Christianos esse notat, tegendæ suæ nequitiæ causa liberum cuique facit, quamuis religionem colere, nataliq; Saluatoris die, in templo adorat, vt consentire cum militibus videatur, & mandatis Magistratibus ijs quos ipse probabat, ad bellum ciuile proficiscens, se Constantium inuasurũ negat, sed illud velle vt Orientales exercitus cum
Somnium Iuliani.
Occidentalibus cõgressi, Imperatorem sibi deligerent. Gloriabatur etiam se diem obitus Constantij somnio cognouisse, his versibus:

Iupiter Augustos vbi fines intrat Aquarij
Virgineóque sinu vicesima quinta recepit
Portio Falciferum, Constantius induperator
Regnum Asiæ tristi superatus morte relinquet.

Sic itaque Iulianus impijssimus Imperium adeptus apertè iam inde atque impudenter pietati bellum fecit, atque adeout diuinum baptismum cruoribus abominandis eluerit. Principiò namq; fontes, qui & intus & extra urbem erant, infanau sacrificijs polluit: ut quicũq; aquæ fieret particeps, etiam flagitij eius consors fieri cogeretur. Deinde, quæ in foro venum exponebantur, impietate ea impleuit: cum & panes, & carnes, & fructus, & olera, & omnia quæ esui sunt, conspergerentur. Hæc videntes Christiani, gemebant sanè, & deplorabant: tamen ijs vescebantur, Apostolicam
1. Cor. 10.
tenentes legem, quæ iubet edere quicquid in macello venditur, neque conscientiæ causa discrimen statuere.

Ceterùm Iulianus in Persidem ingressus, dæmonem in
Monachus diabolum precando impedit.
Occidentem misit, qui exinde celeriter responsum perferret. Eum dæmonem quidam monachus, progressu per decem dies prohibuit, ita vt dæmon progredi non valens, ad Iulianum redierit. Iuliano causam moræ sciscitante: Non modò, inquit dæmon, tardè, sed etiam re infecta redij. Expectabam enim dum Publius quidam monachus precandi finem faceret. qui cùm decem dies continenter precaretur, non potui iussum tuum exequi. Hoc audito, Iulianus graui indignatione concitus, mnatus est se à reditu gentem monachorum deleturum. Hoc cùm quidam procerũm eius inaudiuisset, admiratione ductus, post reditum omnia sua pauperibus distribuit: atque ad senem istum profectus, præclarus monachus euasit, omnibus prædicans monachorum vim, qua aduersus tenebriones dæmonas sunt præditi.

Porrò Iulianus Carras, quæ vrbs est à Caro Imperatore condita, iter in Persas faciens, speluncam quandam subijt: ibique scelestis sacris operatus, fores seris occlusit, ac consignauit, apposita custodia. Quibus foribus eo interfecto apertis, inuenta est muliercula capillis suspensa, extentis manibus: cuius crudelis ille ventre dissecto, victoriam scilicet de Persis suam ex iecinore didicerat.

Antiochiæ autem in regia multæ arculæ inuentæ sunt humanis capitibus plenæ, multiq; putei cadaueribus oppleti. Nam & innumeras grauidas mulieres Iulianus dissecuerat, vt fœtuum iecinora contemplaretur: & multos infantes iugulatos, ad bases simulachrorum defoderat, quibus impensè erat deditus. Magnum quoque alium gregem ratione præditorum animantium, diuersarum ætatum, varijs mortis generibus sustulit, Neptuno eo & alijs dæmonibus quorum se homo Deo inuisus cultui addixerat, immolans. Quin & albis equis soli, rufis igni ac ueneri sacrificauit, nec non assiduè canes, simias, coruos, atque omne propemodũ genus quadrupedum, auium, natantiumque mactabat, omnisque modi sacra excogitabat, plura & deteriora ijs quæ apud Græcos recepta sunt. Ex enim re omnibus qui ante ipsum Græcam religionem sectati fuissent, palmam præripere studebat, propterea se in Deorum numerum relatum iri homo à Deo alienus sperans.

Anno, Constantio imperante XIX, die Pentecostæ, in cælo signum viuificæ crucis apparuit, lucidum, atque extentum à Golgotha (quo loco Christus in crucem sublatus fuit) usque ad montem Olearum, unde idem Christus in cælum subijt. cingebatur per orbem circulo arcus cœlestis stimuli. Eadem die etiam Constantio apparuit, Cyrillo Hierosolymæ tum Episcopo.

Anno XXII, Ariani Constantio persuaserunt, ut capitale supplicium Athanasio decerneret. Sed tunc quoque is vitam fuga seruauit. Noctis hora tertia terræmotus Nicomediæ obortus, magnam hominum multitudinem, atque cũ his episcopum Cecropium oppressit.

Anno XXIII. Constantij, Flauianus Antiochiæ episcopus cantorum choros diuidens, primus instituit, vt Psal- *Psalmodia*
mi Dauidici alternis cantarentur. Post hunc Petrus cognomento Cnaphens (id est fullo) per tyrannidem eo episcopatu occupato, primus autor fuit vnguenti in Ecclesia coram vniuerso populo consecrandi, ac vt in sacris Theophanijs aquarum consecratio vesperi fieret, ac ad singulas preces nominatim Dei genitrix citaretur: & in cœnæ mysticæ celebratione quauis, Symbolum fidei recitaretur, cùm id tantùm in Vigilia magna diceretur.

Mortuus autem est Constantius, relicto bello Persico, quum hostis etiam domum redisset, tyrannum aggressurus. Sed curis multis
Constantij obitus. Pœnitentia trium rerum.
æstuans, febri corripitur, ac multa atra bile reiecta, ad Mopsi fontem (locus est ad Tauri radices) obit, trium, vt aiunt, se pœnitere professus, cædis propinquorum. Nec enim Gallum duntaxat (vt diximus) sed & patruos suos occiderat, collati in Iulianum tituli, & mutatæ religionis. Fuit enim clemens erga subditos: æ-
Elogia.
quitatis in iudicando seruans: in victu temperans: in mandandis imperijs & magistratibus decori obseruans: neq; in senatum quenquam admisit nisi eruditum, & in dicendi facultate ita exercitatum, vt solutam ligatamque scriberet orationem. Cæterùm in religione non fuit pu-
Arianismus.
rus, neque patris secutus est pietatem, sed Arianis studuit Eusebij cubiculariorum principis impulsu, & D. Alexandrum, post Metrophanem Nouæ Romæ patriarcham electum, in societatem recipere Arium, atque illo abnuente, concilium indici iussit, cuius dies cùm instaret, Alexander vesperi ædem ingressus, pronus hu-
Arij interitus.
mi stratus, deprecatur Deum, ne lupum (Arium intelligens) in mandram suam ingredi pateretur, aut se prius è vita tolleret. Hæc ingenti cum dolore & lachrymis precabatur. Manè, concilio primum inchoando, Arius elato animo prodit. Sed inter eundum, ventre conuulso, sece-
Alexander.
dit ad aluum exonerandum & vrinam reddendam, ibique effusis vnà intestinis miserè perit.
Paulus Confessor.
Alexander autem patriarcha annis III. & XX. sacerdotio functus, vitam cum morte commutauit;

uit: in cuius locum ab orthodoxis suffectus est Paulus confessor. Sed Constantius Antiochia reuersus, eum sede Constantinopolitana pellit, suffecto in eius locum Eusebio Nicomediæ episcopo, Arianæ factionis. At S. Paulus cùm se Romam contulisset, à Papa Iulio Constantinopolitanæ sedi restitutus, denuò fugatur à Constantio & relegatus, ab Arianis occiditur. Eusebio mortuo Macedonius, cui ab oppugnando spiritu Pneumatomachi cognomen erat, ab Arianis in nouæ Romæ sedem introducitur, qui per superbiam sacrosanctum D. Constantini corpus è S. Apostolorum æde in S. Martyris Acatij diuinum sacellum intulit. Quo facto irritatus Constantius, cum in patriam vrbē redisset, Macedonium, qui vnum annum in patriarchatu egerat, throno auulsum relegat, Eudoxio Arianarum partium in eundem collocato, quem ille per decennium tenuit, & patris corpus in ęde reposuit.

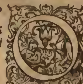
Eusebius Nicomedensis. *Macedonius Pneumatomachos.* *Eudoxius.*

Is Eudoxius denuò templum S. Sapientiæ dedicauit, quis post primam absolutionem ab Eusebio dedicatum corruisset, essetq; à Constantio eodem instauratum. Huius Eudoxij qui Ennonij fuit discipulus tempore sanctus Ephrenus Syrus fuit vir magnus dictis factisque, & qui multa vtiliter conscripta reliquit. Idem Constantius etiam S. Apostolorū, Andreæ & Lucæ sacrosancta corpora, per Alexandriæ tum ducem, post illustrem Christi martyrem Artemium, in patriam vrbem translata, in S. Apostolorum æde intra Sacrarium condidit. Vxorem habuit Eosebiam, forma celebrem illam quidem, sed ob maritum calamitosam, cùm natura tum morbis mollem & ad Venerem segniorem. Vnde paulatim contabescens, ante Constantium decessit, nullo vnquam fœtu edito, & vt quidam dicunt, vteri doloribus alienata mente defecit. Constantius & equitandi, & iaculandi peritus fuisse memoratur, & in literis ita eruditus, vt etiam versus componeret.

S. Apostolorum. S. Andreæ & Lucæ corpora. *Eusebia Constantij vxor.* *Constantij eruditio.*

IMPERIVM IVLIANI Apostatæ, seu Parabatæ.

Iulianimoderatio post obitū Constantij

OBITV Constantij nunciato, legiones Iulianum læris acclamationibus Augustum consalutarunt. Verùm ille regio habitu mutato, & lugubri sumpto, tristitiam præ se ferens, ob Imperatoris funus, de more publicum luctum indixit. Deinde Byzantium profectum, & senatus & populus obuiam progressi, faustis ominibus in regiam deduxerunt. Ita suscepta Imperij administratione, cum Constantij corpus (conditum id est in æde S. Apostolorum) ab illius legionibus in curru Constantinopolim deduceretur, amoto diademate obuiam egressus idque prosecutus est. Multos aulicos sustulit, multos relegauit, bonis eorum confiscatis, ac cæteris Imperij curis, etiam iuris dicundi munus adiunxit. Cum autem aliquando quodam peculatus reo, qui crimen negabat, pro tribunali sederet, dicente accusatore, Quis vllius criminis pœnas dabit, si reo inficias ire proderit? Respondit, Et quis insons erit, si accusatori, crimine non probato, fides habeatur? Respondit & legatis, à varijs gentibus ad Constantium missis, & legiones recensuit, & magnam partem Imperatorij comitatus dimisit. Cum tonsorem quæreret, & ad eum Constantij tonsor sumptuoso ornatu accessisset: tonsorem se quæsiuisse, nō senatorem, dicens, dimisit hominem. Coquum item Imperatorium in splendidiore veste quàm pro ministerio conspicatus, suo coquo qui pro artis cōditione ornatus erat, accersito, eos qui aderant, rogat, vtrum coquo similem iudicent? qui cùm vilius cultum dixissent, alterum repudiauit. Hæc faciebat gloriolæ causa, vt frugi homo & germanus philosophus haberetur. Donatiuo militibus dato, bellum Persicum apparabat. Rerum potitus firmatóq; Imperio, statim in euidentem paganismum erupit. Nam Christianismum (vt suprà dictum est) iam antè abiurarat, neque tamen proferre in publicum impietatis partum ausus fuerat. Ferunt enim, cum imperij cupiditatem tanquam ignem sub cineribus aleret animo, vates & præstigiatores consuluisse, num eò potiturus esset? quorum corruptelis, ad gentilium impietatem est relapsus. *Voti compos factus, statim trulla sacri magni DEO dedicati templi, quæ fornicibus cōstabat, corruit, atque ambonem & soleas de lapide onychite confectas in puluerem redegit. Id templum cùm Iulianus postmodo vidisset, dixit: Iam templum habent Christiani. Sed ego vbi à Persico bello rediero, medium eius fœno reponendo, partes ab vtroque latere stabulum equorum parabo, vt videam vbinam suam spem collocent. Primo eius imperij anno in Oriente Græci sublatis animis, statim Alexandreæ Georgium episcopum raptatum interfecerunt. Athanasius autem qui diu apud virginem quandam delituerat, in publicum progressus Concilium conuocauit, decretisq; Nicenis confirmatis ecclesias recuperauit. Ariani autem Georgio sublato Lucium sibi præfecerunt, inq; communi domo cōuentus egerunt. Græcæ autem religionis æmuli multos Christianos in cruces sustulerunt, atque iugularunt. Nam Gazæ & Ascalone presbyteros, & qui virginitatem conseruassent, interfecerunt, eorumq; viscera aperta hordeo impleuerunt, & porcis obiecerunt. Phœnice Cyrilli diaconi necati iecur gustauerunt. Qui autem diaconum istum dissecuit, & iecur eius degustauit, is & linguam suam ipsius putredine confectam euomuit, & dentes amisit, atque oculos, & diris tortus doloribus perijt. Quid verò commemorem, quæ isto tempore per vrbes & agros à Græcis perpetrata fuerint? cum ea neque verbis possint, neque scribendo vnquam æquari? Fuit tum Basilius Magnus Cappadociæ ecclesiæ presbyter: & Libanius sophista, Proclus Maximusq; philosophi claruerunt.*

In calumniatores. *Christianismi abnegatio.* *Persecutio Christianorum.* *Basilius.*

Anno secundo Iulianus arcano Dei consilio, multos martyres reddidit. Nam tanto furore fuit erga Christianos percitus, vt eis græcas disciplinas interdiceret: neque enim dicere, quas pro fabulis traduceret, ex eis vtilitatem capere, & armis inde peritis oppugnare. Cum igitur nominis Christiani pueri lectione Poetarum prohiberentur, fertur Apollinatis psalterij Paraphrasim

Industria & frugalitas. *Interdictum disciplinarum.* *Apollinaris Psalterium.*

Gregorij Magni poemata.

phrasim aggressus, & Gregorius magnus theologus versus cœpisse scribere, vt pueri pro græcis disciplinis illa discentes, & græcæ linguæ & carminum peritiam consequerentur.

Cæterum Iulianus veræ religionis desertor, Christianorum beneficentiam imitans, peregrinis & mendicis necessaria suppeditari iussit, simpliciores decipiens. Imaginibus suis Iouem, Martem & Mercurium, reliquosque dæmones appingi iussit. de ijs qui adorare ea distulissent, supplicium sumi tanquam hostibus imperatoris. Congiarium exercitui largiens, ignem poni mandauit, ac thus, ac adolere milites coegit.

Prodigiosa quædam.

Cæsareæ Philippi, quæ nunc Paneas dicitur, mulier quam Christus profluuio sanguinis liberauerat, Domino Christo statuam posuerat, sub cuius basi herba nascebatur præsens quorumuis morborum remedium. Eius herbæ inuidia motus Iulianus, statuam eam deposuit, ac Iuliani imaginem sculptam istius loco posuit. Christiani, statuam Seruatoris sublatam in templo collocauerunt: Iuliani ignis de cœlo missus consumpsit.

Nicopoli Palæstinæ, quæ & Emmaus dicitur, fons erat omnis generis morbos hominum brutorumq; sanans. Eo enim fonte ferunt Christum ex itinere pedes abluisse. Hermopoli, quæ est vrbs Thebaidis, Persica arbor fuit, cuius folium aut cortex cuiuis morbo mederetur. Eam ferunt arborem sese inclinasse, & Christum adorasse, in Aegyptum fugientem, eique vmbram præbuisse. Eum fontem inuidia stimulante Iulianus ingesta materia obstruxit, arboremq; illam excidit. Idem aperto Præcursoris Christi monumento, reliquias eius cremauit, cineresq; dissipauit.

Græcis etiam instigantibus, magnum Athanasium Ecclesia expulit. Qui abiens, Christianos super ipso flentes bono esse animo iussit, nubeculam enim hanc breui transituram.

Hierosolymitani templi ædificatio diuinitus impedita.

Tertio imperij sui anno idem Iulianus Iudæis Hierosolymitani templi instaurãdi potestatem dedit, qui cum multo studio & magnis sumptibus ædificationem aggressi, ad fundamenta iacienda terram effoderent, copiosus ignis è fossis erupisse perhibetur, & operarios combussisse, vt à structura desistere cogerentur. Eusebium eunuchum, vt Galli fratris perimendi autorem occidit, reliquos omnes palatio exegit.

Eusebius eunuchus.

Cum aliquando iuxta Chalcedonem ambularet, vrbis illius episcopus Maris, hominem pestilentem & Christi desertorem, eum vocauit.

Maris libertas.

At ille patientiam simulans: Abi, inquit, miser, & oculorum tuorum cladem deplorato. Nam lippitudine laborabat, Tum Maris, Gratias, inquit, ago, seruatori meo Christo, quòd eam mei rationem habuit, vt ne tuam impiam & impudentissimam faciem intuerer. Persis bellum illaturum Tarsi illustri vrbe Ciliciæ conuenit Artemius sacerdos Æsculapij, cuius templum Ægis erat, celebri & ipsa eiusdem prouinciæ

Aesculapij columnæ immobiles

vrbe, columnas ab eo petens, quas Christianorum primarius sacerdos ex ea æde abstulisset, ac suam ædem illis inædificasset, eodem restitui. Id desertor ille, statim sumptibus episcopi fieri iubet. Pagani, cum magnis sumptibus & laboribus vnam columnam demoliti essent, & vsque ad limen ianuæ Ecclesiæ cum machinis pertraxissent, ac longo tempore vlterius promouere non possent: ea relicta discesserunt: quam Episcopus post Iuliani interitum facillimè leuatam, in pristinum locum reposuit. Iulianus cum Antiochiæ Daphnen frequentaret, in qua simulachrum Apollinis mirificæ artis dedicatum erat, crebróque sacrificaret: Antiocheni sacrificulum, non Imperatorem ad se venisse per iocum dicebant. & quia promissam alebat barbam, hircum nominabant, & ad nectendos funes aptam esse dicebant. Ille vicissim eorum stultitiam, mollitiem & delicias perstringens: Nolim, inquit, Antiochenis barbam meam ad funes nectendos præbere, ne manus illorũ eius asperitate atterantur: edita etiam contra illos oratione, quæ Antiochica, seu Misopogon, à barbæ odio, inscribitur.

Antiochenorũ, cõmmata in Iulianum.

At Daphnæ Apollini integras hecatombas, oraculi impetrandi ergò, immolabat. Vt autem mutũ erat simulachrum: æditui silentij causa quæsita, respondent, ob cadauera illic sita tacere statuam. Erant enim illic cũm aliorum martyrum, tum S. Babylæ reliquiæ conditæ. Omnes igitur inde remoueri cum iussisset, noctu & ædes & statua, Daphne de cœlo tacta conflagrarunt. Eam calamitatem Christianorum insidijs acceptam ferens homo pestilens, per furorem Ecclesias eorum claudi iubet, Magnum Artemium pro Christiano, supplicio afficit, quamuis ei Galli cædes crimini daretur. Item presbyteri Eugenius & Macarius martyrij coronas ab illo acceperunt. Nec non Legati è Persia ad eum missi Manuel, Sabel, Ismael, & alij multi.

Daphne Apollinis cõflagratio.

Iuliani sæuitia in Christianos.

Scripsit etiam impius ille Euangeliorum deprauationem: quæ magnus Cyrillus Alexandriæ episcopus, alijque Christiani correxerunt. omnes autem sacras literas Iulianus, eiusque similes, corrupêre: quorum adulterinam scripturam pij deleuerunt.

Eo tempore in cœlo lucida crux apparuit, cincta lucida corona, à Golgatha vsque ad montem oliuarum pertinens, splendidior quàm sub Constantio. Porrò autem crucis signum in altarium mappis, libris, ac vestimentis: tum in vestibus non Christianorum modo, sed & Iudæorum, extiterunt crucis signa: neque Hierosolymæ tantùm, sed Antiochiæ etiam, atq; alijs in vrbibus. & quem impudenter negabant Iudæi atq; Græci, cum signatum in suis vestibus reperirent. Cruces istæ apud quosdam fuerunt nigræ.

Res in Persis gestæ.

Interim moto cõtra Persas exercitu principiò rem benè gerit, & quibusdam vrbibus expugnatis, multis interfectis, multis captis, magnáque præda parta, Ctesiphontem obsidet. Tum subitò conuersa in deterius fortuna, & ipse & maxima pars exercitus perit. Nam Persæ quidem desperata salute, ruere in manifestum interitũ destinarant, vt cladem aliquam Romanis inferrêt. Itaque duo pro transfugis ad Imperatorem se conferunt, victoriam Persarum pollicentes, si omisso fluuio, & triremibus, cæterisque nauibus onerarijs, quas adduxisset incensis, ne hostibus vsui essent, ipsos sequeretur. Nam per alias vias exercitum traducturos, vt sine discrimine & cõpendio in Persidis intima penetraret, eáque facilè potiretur. His scelestus ille væsano animo persuasus, quamuis multi, atque ipse Hormisda dolum subesse dicerent: ignem inijcit nauibus, omnes, duodecim exceptis, cremat, quum triremes septingentę, onerarię quadringentę essent

Transfugarum dolus.

lis etiam in cineres redactis, quum multi ex tribunis asseuerarent, illa dolo dici à transfugis: vix tandem consensit, vt quæstio de ijs haberetur, qui in tormentis arcanũ confessi sunt. *Cõtrouersiæ de Iuliani clade.* Quidam igitur sic deceptum esse ferunt Iulianum. Alij dicunt desperata Ctesiphontis ob munitiones expugnatione, cùm exercitus etiam penuria commeatus laboraret, teditum adornasse: abeuntes, Persas à tergo inuasisse, & extremum agmen turbasse. Gallos autem qui in subsidijs essent, fortiter testitisse hostibus, & multos eorum cæcidisse, nec plebeios duntaxat, sed proceres etiam. Sed quia Romani commeatus inopia vehementer premerẽtur, Iulianum inopem consilij, quid agendum, & qua redeundum esset, tandem per montana iter intendisse. Quo Persas animaduerso, coactis in vnum copijs Romanos inuasisse, qui in sinistro cornu superiores, in dextro vincerentur. Iulianum igitur suis laborantibus opem laturum, in conferros hostes irruisse, & thorace cum ob pondus, tùm ob æstiui solis ardorem exuto, hasta in larere percussum. Fertur autem vehementi orto turbine, aëtem illic densa caligine fuisse oppletum, ingentique puluere à tantis exercitibus excitato, sciuisse neminem neque vbi esset, neq; quid ageret: ambiguum & illud fuisse, vnde hasta quæ Iulianum icerat, venisset, ab aliquóne suorum, an ab hoste, an diuinitùs emissa. Nam & hæc celebranrur. Quare aiunt, eum manantem ex vulnere sanguinem manu exceptum, in aërem sparsisse, cum hoc dicto: Satiare Nazarene. „ Ita ille, quemadmodum impiè vixerat, sic ani„mam violenter eructauit, cùm biennium imperasset. Cadauer eius milites Tarsum perlatum, in suburbio humarunt, cuius monumento hoc epigramma inscriptum fuit:

Rex bonus, & sauis bellator fortis in armis
Iulianus iacet hic: ad Cydni fluminis vndas:
Dum ferus Euphrates & Persica tela cruenti
Martis opus cœptósq; negant mire triumphos.

Iuliani elogia. Pòst in Regiam vrbium translatum est, gloriæ cupiditate inflammatus fuit, leuibus etiam è rebus laudis captator: errantem admoneri se ab amicis æquo ferebat animo, [illegible]is generis disciplinis eruditus, præsertim [illegible]go minus cognitis. In victu ita temperãs, vt & naturalia illa ructus inquam & sputa ferè euitaret. Dicebat enim, Philosopho, si fieri posset, ne respirandum *Præsagia mortis.* quidem esse. Aiunt eum in somnis Antiochiæ vidisse iuuenem quendam flauo capillo, qui diceret, ei in Phrygia moriendum esse. Ictum igitur, ijs qui aderant, rogaris, quomodo locus ille vocaretur? vt appellari Phrygiam audierit, exclamasse, O Sol Iulianum perdidisti. Prǽterea ferunt, obitum eius, eodem quo perijt die, Antiochiæ fuisse cognitum. Nam quendam paganum, eiusdemque cum desertore religionis, ex ordine iudicũ illius loci, cum iuxta prætorium excubaret, congeriem stellarum in cœlo vidisse, „ quæ literas informaret in hanc sententiam: Ho„die Iulianus in Persia occiditur. Notato tempore postea cognitum est, eodem die fuisse interfectum. Vita excessit anno ætatis trigesimo primo. Is verò cui per astra eius obitus significatus fuerat, visionis illius occasione, veram religionem est amplexus.

IMPERIVM IOuiani.

IVLIANO mortuo, consensu omniũ Iouiano defertur imperium, qui tum tribunus militum erat, vir pius, Varroniani Comitis filius: quod cum recusaret, causam rogatus, se Christianũ esse exclamat, neque imperare posse Pagano exercitui. Tum omnes consentienribus vocibus, quasi ex composito reclamant, se esse Christianos. Sic ille accepto Imperio, cum Persis pacem fecit, necessa- *Persica pax.* riam magis quàm decoram. Nam Nisibi & Singara vrbib. illustris eis cessit, ciuibus aliò translatis, à quibus plorantibus citra verecundiam maledictis incessebatur. Prouincias item multas & iura antiquitus ad Romanos pertinentia, eis concessit. Datis vtrinque obsidibus firma pace, Romani inde discedentes, penuria rerum necessariarũ conflictati sunt, adeò vt aqua etiam deficerentur. Iouianus cum ægrè Antiochiam Cœlesyriç peruenisset, quotquot Christiani sub Constantio & Iuliano Ecclesijs pulsi fuerant, eos restituit, ac præ cæteris Athanasium Magnum Alexandrum reuocauit. Antiochia Tar- *Iouiani obitus.* sum profectus, ornato Iuliani sepulchro, Ancyram Galatiæ vrbem se contulit, inde iter vnius diei progressus, Dadastanis repente obijt, cùm (vt alij scribunt) recentes fungos venenatos comedisset (vili enim victu vsus est) vt alij, hyberno tempore in cõclaui tectorio recens inducto ob dormisset. Nam cum ob frigoris acrimoniam carbonibus intus accensis magnus vapor è calce æstuante extitisset, eo dormiens sine sensu mortis suffocatus est, vino grauis. Multò enim mero vsus esse fertur. Neque vxor, eius obitum anteuertit, etsi ei obuiam cum regio comitatu & filio Varroniano progressa. Iouiani morte cõsternati milites, Nicæam occupant, de Impera- *Valentinianus Salustij suffragio creatur Imperator.* tore creando deliberantes. Alijs autem alios nominantibus, plures in Sallustium prætorio præfectum consenserunt. Verùm ille excusata ætate renuit. Cum eius filium postularent, non concessit, tanto Imperio cùm ob ætatem tùm ob simplicitatem ingenij rarus impatem. Sed vnà cum cæteris Valentinianum, tum absentem Imperatorem nominat. Iouianus de religione *Iouiani elogium.* rectè sensit, benefica voluntate præditus, quam uis vini & libidinum intemperantia vinceretur. statura corporis fuit excelsa, literatum non ru- *Augurium Imperij.* dis. Cùm aliquando Iulianum accliuem locum ascendentẽ vt tribunus comitaretur, fimbriam purpuræ eius calcauit. Tum ille, siue ex hoc cõijciens, eum Imperij fore successorem, siue oraculo quodam edoctus, dixit:

* Vtinam verò, licet sis homo, Imperauit non *Huius re-* integros

sponsiverbis pleniora sunt apud Cedrenum hoc modo, esto dummodo homo sit.

integros menses octo. Corpus eius Byzantium perlatum in S. Apostolorum æde sepultum est, vbi pòst vxor etiam eius Charito est sepulta. Obijt annos natus III. & XXX.

IMPERIVM VA-lentiniani.

VALENTINIANVS igitur hoc modo (vt dictum est) creatus Imperator, cum adductus & proclamatus esset, regium ornatũ sumpsit. A quo cum Sallustius eam pro nauata in electione opera gratiam repeteret, vt præfecturæ molestijs liberaretur: Eóne, inquit Imperator, tantam mihi rerum molem imposuisti, vt eam tu ne attingeres quidem? Oriundus erat ex Pannonia Valentinianus. Cum autem vir pius esset, à Iuliano relegatus fuerat, & deinde reuocatus, ac tribunus numeri * factus. Hic & robore multum valuit, & summus iustitiæ cultor fuit. Itaque multos tum Magistratibus præditos vt iniurios mulctauit, cum diceret, à principe in primis iustitiæ flagitari curam. Valentem fratrem Imperij consortem ascitum, Orienti præposuit, ipse in occidente degens sæpius de Barbaris triumphauit, primo anno sui imperij. Filium Gratianum ante Imperium è Seuera susceptum, Imperatorem appellauit. Priore vxore adhuc superstite, alteram duxit Iustinam, è qua Valentinianum iuniorem genuit, & filias Iustam, Gratam, & Gallam.

Valentiniani dictum in Sallustiũ.

Iustitia.

Valens.

Gratianus Seuera.

Eo anno infans extra vrbem Antiochiam natus est, sed vita carens, sexus fœminei, habens duo capita a collo diuisa.

Anno imperij Valentiniani secundo, Liberius Romæ, Athanasius Alexandreæ, & Eusebius Samosatorum, Episcopi, ab exilio reuocati, veræ fidei doctrina claruerunt, Arianis Alexandreæ præfuerunt Lucius, Antiochus, & Euxoius, Christianis in duos greges diuisis, alterum Paulinus, alterum Meletius rexit.

Tertio anno terræmotus per totum orbem ingens fuit, adeò vt ad littus Alexandreæ subductæ naues, supra magnum murum fuerint elatæ, & nautæ narrauerunt, cùm medium Adriaticum mare nauigarent, naues ipsorum ad fundum desedisse, moxque reuersa aqua nauigationem confecisse.

Octauo Valentiniani anno, Valens Antiochiam Syriæ veniens, Christianis atrocia maleficia intulit, multos gladio trucidans, alios in profluente Oronte mergens. Sic & Edessæ Christianos turmatim capiens necauit. Quo tempore Christiana mulier suum filiolum properè trahens: Eam, inquit, mea proles, tempus est veritatem sanguine nostro obsignandi, moriamur Christi causa. Hoc factum Valenti pudorem incussit, & malum sedauit, Deo nimirum ita dirigente. Similiter etiam in Cappadocia Ecclesias Arianis tradere studuit, arrepta controuersiæ occasione, quæ intercesserat magno Basilio, tunc presbytero Cæsareæ, cum Eusebio episcopo, qui ad æmulationem veræ religionis instigabat,

Nono anno, cùm laboriosus ille Athanasius, multis persecutionibus & certaminibus propter Christum vexatus ad Dominum commigrasset, Petrus in episcopatum est subrogatus. Hunc Ariani abegerunt, multique eo tempore Christiani impiè sunt excruciati, multique inter torturas expirauerunt. Eodem anno Basilius magnus Cæsareensis Ecclesiæ episcopatum adeptus est, Eusebio piè defuncto.

Athanasij mors.

Decimo anno sub hoc imperatore, Eudoxio, secus quàm nomen sonat, malè de religione sentienti defuncto, successit in nouæ Romæ pontificatu Demophilus, cum decessore suo consentiens, qui Ecclesiã annos XII. gubernauit. Idem hic Imperator Magnum Ambrosium etiam Mediolani Episcopum designauit.

Demophilus.

D. Ambrosius.

Quippe cùm is missus esset ad rixas hæreticorum compescendas, eum etiamnum catechumenum, populus depoposcit, baptizatóque episcopatum Mediolanensem credidit. Id cum Imperatori esset indicatum: Gratias, ait, tibi ago Domine Deus omnipotens, quòd cum ego huic viro corpora hominum commisissem, tu et animas commendauisti, itaque meum suffragium approbasti. Cùm autem totus Occidens Trinitatem consubstantialem profiteretur, Valentinianus rogatus concilium in Illyrico coegit, inque eo fidem Nicænam confirmauit. Edictum quoque misit ad Asiæ, Phrygiæ, omnesque Orientis episcopos, quo mandabat, vt starent Concilij decretis: socios sibi eo in edicto adscribens Valentem fratrem, & Gratianum filium suum. Tunc & Gregorius theologus Constantinopolitanæ ecclesiæ præfectus est, Basilio, Meletio, ac reliquis qui pro vera religione propugnabant autoribus. Quod nisi is maturè vrbem reuocasset, vtique totam Ariana & Eunomiana lues occupasset, cum iam tum omnia templa ea infecti obtinerent, excepto sanctæ martyris Anastasiæ oratorio. Eodem tempore Gregorius Nyssenus, & Petrus, fratres Basilij, claruerunt.

CEDR.

Gregorius Theologus.

Cæterùm cùm Valentinianus cognouisset, Valentem fratrem Arianam fouere sectam, & cogere omnes illi assentiri: per literas obiurgatum ab instituto dehortatur. Verùm ille suo indulgens animo, magis etiam contra rectè sentientes exasperabatur. Rhodanus quidam Præpositus, homo apud Valentinianum admodum gratiosus, à muliere quadam, Berenice nomine, apud Imperatorem cuiusdam iniuriæ accusabatur. Qui cum, quæsita re, crimen verum esse comperisset, mulieri satisfieri iubet. Verùm ille gratia Imperatoris fretus, nullam illius rationem habuit. Quod muliere denuo conquesta, præpositum illico dignitate priuatum & vinctum ludis Circensibus in theatro circunduci iubet, præcedentibus præconibus, & proclamantibus cum in mulierem admissum facinus, tum Imperatorij edicti contemptum, & his factis illico comburi. Talis igitur illius fuit exitus, omnibus eius opibus, Imperatoris literis mulieri concessis. Obijt Imperator in Gallijs degens, vita longa vsus, vixit enim annos octoginta quatuor, imperauit vndecim, relicto filio Gratiano, Imperij Occidentalis successore.

Rhodani Præpositi supplicium.

Valentiniani obitus.

IMPERIUM VA-lentis.

VALENS Arianorũ defensor, & assensor, orthodoxos persequebatur, & in vxoris Domninæ gratiam, multis malis afficiebat. Cũ enim aliquando Nicomediæ agentem legati ex cœtu orthodoxorum, viri sacerdotes octoginta conuenissent, eos omnes vnà cum naui qua venerant, comburi iussit, itaque conflagrarunt omnes in mari medio, vnà cum naui, quæ tamen vsque ad Dacybicam durauit. Horum etiam magnus in Theologia Gregorius meminit, his verbis: Presbyterorum exustiones marinæ. Neque verò orthodoxos tantum supplicijs afficiebat, sed & pulsis episcopis rectè sentientibus, omnes Ecclesias Arianis attribuebat. Feruntur qui Catholica Nicena Ecclesia eiecti fuerãt, veræ pietatis studiosi, Basilium Magnum accessisse, qui pro eis legatus ad Valentem profectus, cum nihil impetrasset, dixerit: Iudicium huius controuersiæ, Imperator, Deo est permittendum. Claudatur templum accuratè, Ariani foris stantes, precentur Deum. Id si „ vltrò eis patuerit, habento. Sin minus, conce- „ datur & nobis precari Deum. Quòd si valuæ vl- „ trò apertæ fuerint, statuendum erit, sanctam æ- „ dem à Deo nobis esse attributam. Sin ea nec no- „ bis aperta fuerit, sic etiam ad Arianos pertine- „ to. Placet Imperatori conditio, consentit, ædes „ Nicena vndique clauditur. Precantur Ariani „ Deum: cum satis diu nugati essent, ædes non „ aperitur. Serò tandem digressis hæreticis, & Orthodoxis, Magno Basilio duce, preces auspicatis, statim claustris & vectibus ruptis valuæ patefactæ fidelibus ingressum præbuerunt. Is Paganis sacrificãdi potestatem dabat, & Iudæis studebat. Solis rectè sentientibus aduersabatur. Cùm autem Scythæ prouincias Thraciam & Macedoniam incursarẽt, Magnus pater Isaacius ei contra illos proficiscenti equo occurrens, Redde, inquit, Imperator orthodoxis ecclesias, & scito te victorem rediturum. Sin contra deum militaris, inde non reuertẽris. His cõmotus homo impius, custodiri iubet virum sanctum donec redierit. Tum ille, si redieris, inquit, non locutus est per me Deus. Pòst Valens in somnis virum videt, sibi dicentem:

Miser ad Mimanta magnum iter capessito.
Citus: hic te sæuæ mortis opprimet dolor.

Expergectus percontatur quis sit Mimas? Ibi quidam homo doctus (Nam tales eo tempore, vtinam nunc etiam, in regio comitatu & familiaritate erant) respondet, esse montem Asiæ ad mare situm cuius & Homerus in Odyssea his verbis: ventosum pone Mimantem meminerit, ac ventosum appellet. Tum ille, Et quæ me, inquit, necessitas vrget, vt montem illum occupem, ibique moriar? Congressus autem circa Thraciam cum Scythis turpiter succubuit, & in fuga domum quandam ingressus, in aceruo palearum sese abdidit, in qua, cùm Scythæ post victoriam prædas è prouincia agerent, villasque incenderent, & ipse cõflagrauit. Cæterùm eius interitu S. Isaacius in carcere per spiritum cognito, ijs qui aderant, dixit, Valentem iam incendio perire. Die illo annotato, postea compertum est, virum sanctum non errasse. Post Barbarorum discessum cum Imperatoris corpus quæreretur, inuentum est in ijs ædibus vbi combustus fuerat, sepulchrum cum hac inscriptione: Hic Macedo Mimas Imperator est situs. Seditionem contra hunc Imperatorem mouit Iuliani consobrinus Procopius, Byzantio occupato, sed proditus à suis, duabus arboribus vi inclinatis pedibus annexus, atque iterum dimissis, laceratus est miser. Tum Chalcedonis etiam diruta sunt mœnia, quòd ciuibus Procopij studium crimini dabatur, quæ cùm diruerentur, tabula reperta est, cum hac inscriptione:

Nymphis in sacra choreas agitantibus vrbe
Vndique per vicos, festa exultante corona,
Balnea cùm muris gemitu custodiet ægro.
Tum verò gens dira potens, numerosa, feroci
Robore predita, Cimmerij freta vecta per Istri
Et Scythiam sæuis & Mysida deprimet armis,
Threiciumque ingressa solum spe freta furente,
In sua fata ruens, tristem mittetur ad Orcum.

Valens materia Chalcedonij muri ad aquæ ductum vsus est, quem Valentem nominauit, vt vrbi aquarum copia tum ad alios vsus, tum ad balnea suppeteret: & vrbis præfectus, Nympharum ædem, in loco qui Taurus dicitur, ad testandum gratum animum ob ductiles aquas, ædificauit. Hæc consecuta est Barbarorum impressio, vt in tabula scriptum erat, qui & Thraciam populati sunt, & pòst in ea perierunt. Sub hoc Valente feruntur Libanius Rhetor, & Iamblichus Procli magister, diuinatione galli gallinacei quæsiuisse, quis post Valentem imperaturus esset? Ea porrò huiusmodi esse perhibetur. Literæ vigintiquatuor puluere inscribuntur, & cuique granum tritici & hordei imponitur, deinde gallus, recitatis quibusdam carminibus dimittitur, & è quibus literis grana sumpserit, eæ literæ inter sese iunctæ, rem quæsitam declarare putantur. Quod cùm & illi fecissent, gallum ex literis Th, e, o, d, grana legisse viderunt, ambigua tamen habita est significatio, Nam vel Theodosius vel Theodorus vel Theodotus designari putabatur. Ea re cognita Valens, multos ijs nominibus præditos, sibi suspectos, sustulit, ipsis etiam diuinatoribus quæsitis. Cuius sæuitia formidata Iamblichus hausto veneno, vt quidam tradunt, sibi consciuit necem. Fuit enim Valens inexorabilis iracundiæ, vnde dicere solebat: qui ab ira facilè dimoueretur, eundem & à iustitia facilè dimoueri. Imperauit annos XIIII. & menses IIII. dignum impietate sua interitum consecutus.

IMPE-

IMPERIVM GRA-tiani.

Gratianus Valentinianum fratrem imperij consortem ascifcit.

GRATIANVS autem Valentiniani filius & iunior Valentinianus illius frater, Romano imperio potiti sunt. solus enim Gratianus à patre Imperator appellatus vt iam expositum est, cum morti paternæ non adesset, iuniorem etiam Valentinianum Imperatorem salutauit exercitus, quadrimum adhuc puerum. Qua de causa peregrè reuersus, milites acriter insectatus est: quosdam etiam autores fraternæ salutationis, supplicio affecit, quòd se, qui Imperator esset, non consentiente, alium elegissent. Neque tamen recusauit, quo minus fratrem imperij consortem haberet, eumque collegam asciuit. Paternæ pietatis æmulus fuit, & aliquando Valenti patruo contra Scytas opem petenti, negatis auxilijs respondit: Non esse cum Dei hoste societatem belli coeundam. Pastoribus eiectis, decreto reditum in suas ecclesias concesit. Cùm autem Scythæ post cladem Valentis elati successu terum Thraciam finitimáque loca vastarent, & coërceri nullo modo possent, Theodosium Hispanum accersit (Est autem * Hispania Europeæ Iberiæ vrbs præstantissima) virum fortissimum & religiosissimum. Hunc igitur ducem delectum, ablegat contra Barbaros, qui prælio victor, magnam Scythicæ gentis multitudinem cædit, cæteris in fugam coniectis, qui vel à victoribus deprehensi, vel à sese inuicem obtriti perierunt. Barbaris igitur illis ferè omnibus interfectis, Theodosius exercitu illic delicto, ipse victoriæ nuncius, ad Gratianum tum in Pannonia degentem contendit. Nec tamen victoriam suam, & Barbarorum interitum nuncianti, fides habita est, quum ob rei gestæ celeritatem, tùm ob Scytharum summam rei militaris peritiam. Cùm autem veritatem cognouisset Imperator, déque internecione Barbarorum planè constaret, viri celeritatem admiratus est, & rem bene gestam laudibus prosecutus. Iam quia Valentis etiam partem post illius interitum consecutus, prouidebat, se tam immensam tanti Imperij molem sustinere solum non posse: Theodosium nouæ Romæ Imperatorem appellat, partim, vt eius industriam remuneretur, partim quòd neminem ad imperij societatem magis idoneum iudicabat. Tradidit igitur illi vniuersum Orientem & Thraciam, Occidentem sibi reseruauit.

Gratiani pietas.

Theodosius Scythis in Thracia cæsis Orientis imperator creatur.

**Hispaniã regionem esse notum est. Ex Italica verò Hispaniæ ciuitate esse ortum [illegible] Theodosium. [illegible] pro [illegible] contra cõsensum co dicum: nisi Zonaram manifesti erroris cõdemnare malimus.*

CEDR. Terræmotus.

Sub hoc Gratiano tantus fuit terræmotus Alexandreæ, vt aqua mari procul se à littore subduxerit, nauesque in sicco destituerit. Ad quod insusitatum spectaculum cum magna hominum multitudo accurrisset, aqua subito magna redit, & 1000 mortales submersit. Eodem tempore magna etiam pars Cretæ, Achaiæ, Bœotiæ, Epiri, ac Siciliæ perijt, maris alluuione, cùm quidem naues in montes sunt euectæ ad c. vsque à littore stadia.

Cæterùm Maximilianus quidam Britannus, cum se præterito, nulloque honore affecto, videret Theodosium à Gratiano Imperij consortem assumptum, Britannos in Gratianum excitat, mittitq; contra eum Andragathium. Andragathius lectica operta vectus, rumorem spargit, Gratiani vxorem ex Britannia, eò aduehi. Vxoris ergo amore Gratianus ad lecticam aggressus, cum eam aperuisset, Andragathium intus offendit, & eius iussu à militibus ad hoc comparatis illicò trucidatur.

Anno Imperij post obitum patris sexto. Gratianus tanta fuit iaculandi peritia, vt quidam dicerent eius spicula esse mente prædita. Corpus eius in imperatoria monumenta Theodosius retulit.

IMPERIVM VA-lentiniani Iunioris & Theodosij.

DEFVNCTO Gratiano, Occidentalis Imperij potestas in Valentinianum iuniorem impuberem adhuc, collata est: qui paulatim à Iustina matre, Arianis fauente corruptus, illorumque dogma amplexus, orthodoxis aduersatus est. Cum autem Maximus contra eum insurrexisset, regnum affectans, & prælijs aliquot vicisset: Theodosio scribit, vt secum agatur, & auxilia petit. Cui ille respondit, non esse mirandum, si seruus seditiosus eo domino sit superior, qui suum dominum repudiet, & creaturam ac seruum appellet conditorem, pari & natura & dignitate cum patre præditum. Sed suppetias profectus, Maximum comprehensum supplicio affecit, vnà cum duce Andragathio, qui Gratianum fraude occiderat. Pòst, Eugenius etiam mota seditione regnum affectauit: qua Valentinianus perterritus, laqueo sibi necem consciuit, Theodosius autem bellum contra illum suscepit. Ac Thessalonicæ contumeliose acceptus, præfecto per seditionem populi, quibusdam de causis ortam, interfecto, in præsentia ad populi motum conniuendum ratus, pòst equestre certamen indixit. Populum in theatro congregatũ, circundedit legionibus, quæ ad quindecim millia sagittis & iaculis confecerunt. Sic expleta iracundia, Mediolanum digressus, à magno Ambrosio propter Thessalonicensium cædem obiurgatus, ingressu Ecclesiæ prohibetur: neq; prius admittitur, quàm lege sanxisset, ne capitales sententiæ ante diem trigesimum ratæ essent. Id factum, ob Imperatoris animum ad iracundiam proniorem: vt illo spatio lenita ira, sententias recognosceret, ac legitimas confirmaret, ab iracundia forsan profectas, abrogaret. Eugenium tyrannũ in Gallijs prælio victum & captum, occidit. Habuit vxorem priuatus adhuc, Placillam, matronam piam, modestam, & pauperum amantem, suscepto ex ea Honorio & Arcadio Augustam appellauit. Ea post adeptum imperium defuncta, Gallam Magni Valentiniani

Theodosius Maximum & Adragathium supplicio afficit.

Valentinianus laqueo vitã finit.

Thessalonicenses cæsi à Theodosio.

D. Ambrosius Theodosium punit.

Eugenij cædes.

Placilla. Galla.

lentiniani filiam duxit. Interea dum Imperator in Occidente versatur, Iudæi conciliato & annuẽte Honorato vrbis præfecto (nam Paganus erat) magnificam in foro ærario synagogam extruunt. Sed vrbana multitudo ea re irritata, pręfecto maledicit, illo maledicta negligente, synagogam igne iniecto cremat. Præfectus rem ad Imperatorem perscribit, qui eam audaciæ pœnam statuit, vt sumptus synagogæ persoluerent, eamque Iudæis instaurare liceret. Hoc magnus Ambrosius cognito, cùm quodam dominico festo imperator Mediolanensem ecclesiam ingrederetur, sic exorsus est: Cum Imperator, eum qui te ex priuato regem fecit, suo grege tibi commisso, qui caput tuum prius squalidum diademate exornauit, tu contumelijs afficis, eos à quibus ille reijcitur, ijs præferendo à quibus colitur, vi etiam illata, vt in media vrbe, in qua Christus colitur, & crux adoratur, synagogam Christi interfectoribus ædificent? Ea reprehensione verecundatus Imperator, Nunquid, inquit, episcope in Republica benè constituta plebi concedenda est quiduis temerè & impudenter audendi licentia? At ne illud quidem, inquit, D. Ambrosius, concedendum est, vt Iudæi in medio Christianæ vrbis synagogas habeant, & blasphemis precibus piorum aures obtundant? Ne verò istud decreueris, sanctissime Imperator. His lenitus Theodosius, Byzantijs remisit mulctam, & Iudæos intra vrbem regiam, habere synagogam vetuit.

D. Ambrosius pro Constantinopolitanis apud Theodosium intercedit.

Cum autem Antiochenis noua tributa imperasset, populus ob exactionis nouitatem indignatus, prioris eius vxoris imagines in foro sitas, reuellit, & in publicis vijs traxit. Ob id facinus ille iratus, vrbem & priuilegijs priuauit, & vicinæ Laodiceæ subiecit, comminatus, etiam ciuibus, quos vtique male tractasset, nisi Flauianus Archiepiscopus Antiochenus legatione suscepta, Imperatorem mitigasset. Quo tempore vir summus Ioannes Chrysostomus, Antiochenæ ecclesiæ presbyter adhuc, eas orationes scripsit, quæ Statuarum titulum præ se ferunt.

Antiochenorũ mulcta.

Flauianus.

Ioa. Chrysostomus.

Tunc etiam Gregorius rerum diuinarum peritissimus, qui pridem Orthodoxos clam in S. Anastasiæ æde ob hæreticorum impudentiam & audaciam, docuerat: post apertas orthodoxis à Theodosio ecclesias: palam filium eiusdem cum patre naturæ, & sanctum spiritum cum vtroque adorandum & glorificãdum prædicauit. Nam Macedonius, qui, vt dictum est, exiguo tempore patriarcha Constantinopolitanus fuit, non ferebat, vt spiritus vel Deus nominaretur, vel pari cum patre filióque potentia, eademque natura præditus diceretur: quamobrem iussu Imperatoris secundum concilium est indictum, CL. diuinis patribus in vrbe imperatoria congregatis, quorum in disputationibus principes fuere, theologus & magnus Gregorius, Nyssenus episcopus, & sanctus Amphilochius, Iconiensis ecclesiæ præses, qui spiritum sanctum, & Deum esse statuerunt, & patri filióq; potẽtia & dignitate parem, Macedonio & eius sectatoribus Catholica eccesia eiectis, & in sanctum symbolum inserta clausula illa, quæ incipit (& in spiritum sanctum) vsque ad finem, primique concilij decretis confirmatis.

Gregorius

Macedonianæ hæresis.

Constantinopolitani concilij decretum de spiritu sancto.

Sed quidam episcopi thronũ Constantinopoleos theologo inuidentes, negarunt eo ritè potitum, qui prius alteri delatus esset. Quare vir sanctus oratione, quæ quia de concordia tractat, Syntracteria inscribitur, publicè recitata. Nazanza in patriam redijt. Fuerat autem patriarcha designatus Nectarius vir senatorius, & ciuilibus functus Magistratibus.

Nectarius Gregorio Nazanzeno pulso, Constantinopolitanam sedem occupat.

Tunc nouæ Romæ sedes secundum ordinem sortita est: pòst Romam veterem collocata, prælatáque cæteris. Tunc & magnus Amphilochius ab Imperatore postulauit, vt Ariani, in Dei filium maledici, vrbe pellerentur, aut saltem conuentus agitare prohiberentur. Cum autem segnem ad id videre esse Theodosium, captato tempore, quo etiam Arcadius patri in concilio assidebat, Theodosio quidem conuenientem honorem habuit, vt Imperatori, cùm verbis, tùm gestibus. Ad Arcadium autem simpliciter ita dixit, Salue & tu fili. Imperatore autem filij contemptũ grauiter ferente, vir sanctus, Tu inquit, cum homo sis, tui filij neglectũ iniquo animo tulisti. Deum verò non existimas abominari eos & odisse, qui filio eius vnigenito maledicunt, neque irasci ijs, qui eos in cœtu orthodoxorum versari, ac multos corrumpere patiuntur? Admiratus igitur viri sancti artificium, decreto conuenticula hæreticorum sustulit, amotóque postremo tyranno Eugenio, toto Romano imperio potitus, duos filios suos Imperatores appellauit, quos cum literis & moribus erudiri vellet, magnum Arsenium, Romæ ecclesiæ diaconum, virum & eruditione & virtute celebrem accersit, filios tradit, cum eis non vt Imperatoribus, sed vt plebeijs & vulgaribus agere iubet, flagris etiam adhibitis, si negligentes eos esse, aut ab officio decedere viderit, & planè pro suis filijs tractare.

Sedes Constantinopolitana & Roma.

Amphilochij artificiũ in pellendis Arianis.

Ac magnum Arsenio honorem habuit, magnamque pecuniam donauit. Is pueris in sellas collocatis, cum stans munere præceptoris fungeretur: Imperator aliquando de improuiso ingressus, vt pueros sedentes, Arsenium stantem deprehendit, indignatus, pueros astare, Arsenium sedentem docere iussit, quod ab eo tempore illi obseruarunt. Arcadius autem plagis aliquando ob delictum acceptis iratus, insidias præceptori comparat, de eo occidendo assiduè cogitans, percussore subornato. Sed Arsenius consilio eius cognito, clàm Regia egressus, Scetin se in vitam solitariam cõtulit, ibique instar angeli vixit.

Arsenius Honorij et Arcadij præceptor.

Theodosius autem Imperator, eum diligenter inquisitum nusquam reperit, & Mediolani ex morbo moritur, Anno imperij decimo septimo, supra menses quinque, eo inter duos filios diuiso. Arcadio noua Roma attributa est cum finitimis regionibus & Orientali parte: Honorio, Roma vetere cæterisque occidentalibus prouincijs assignatis. patris corpus Arcadius Constantinopolim detulit, atque in fano apostolorum deposuit.

IMPE.

IMPERIVM Arcadij & Honorij.

Arsenius benignitatem Imperatorũ aspernatur.

MPERIO Romanorum sic inter Theodosij filios diuiso, suam vterque partem gubernabat. Cum autem rescissent, magnum Arsenium Sceti vitã agere solitariam, sæpisime per litetas ab eo petierunt, vt vota pro ipsis facerer. Arcadio priuarim etiam à viro sancto veniam petente, ob structas illi insidias, donato illius anni tributo Ægyptio, quo suo arbitratu vteretur. At ille rescribere Imperaroribus noluit, sed legatos eis renunciare iussit, se præcari Deum vt illis veniam det, atque reficiat, vt voluntati eius pareant: sibi verò, qui iam mundo esset mortuus, nulli vsui esse pecuniam. Arcadius vrbem ædificauit in Thracia, quam Arcadiopolim nominauit. In Xerolopho columnam erexit, in qua suam statuam collocauit.

Arcadiopolis. Ioa. Chrysostomus patriarcha Constantinopolitanus. Eudoxiæ indignatione relegatus, Comanis obit.

Sexto sui Imperij anno Arcadius Nectario Constantinopolitano patriatcha mortuo, Ioannem Chrysostomum Antiochia accersitum, nouæ Romæ pattiatcham designat. *cuius facundiæ etiam Libanius testimonium tulit. Interrogatus namque ab auditoribus quemnam suo loco scholæ præficeret? Ioannem respondit, se præpositurum ei fuisse, nisi hunc surripuissent Christiani. Eodem anno Theodosium iuniorem Eudoxia Augusta Arcadio peperit, quem de sancto lauacro Ioannes Chrysostomus suscepit.*

CEDR.

Anno octauo Gamas tyrannidem contra Arcadium occupauit, multáque mala Byzantio intulit. Qui cum vltro citróque dato iuramento Chalcedone ad sanctam Euphemiam pacem icisset, eo violato in vrbem ingressus, direptiones & alia mala perpetrauit. Inde ad Thraciæ Cheronesum profectus, ratibus confectis ad vrbes Orientis cursum instituit. Sed terra mariq; commissis pugnis, perijt cum suo exercitu.

Cùm orthodoxæ ecclesiæ præesset Chrysostomus, accessit ad eum quidam, qui à Macedoniana secta in viam redierat: & vxorem quoque ad idem operosè exhortatus, impetrasse ab ea videbatur, vt ipsa quoque ad veram secum ecclesiam rediret, ac sacramentum communicaret. Hæc particulam Macedonianam ancillæ dat, iubetq; secũ adseruare: & ad Chrysostomum aggressa, cùm sacram particulam de manibus eius accepisset, fingens ea se vesci, ancillæ eam porrigit: Macedonianamq; ab ea repetens, cum hanc ori admoueret, sensit in lapidem mutatam. Exhorrescens ergo, tremebunda se ad pedes sancti Episcopi abijcit, facinus suum confitens, ac tum verè ad Ecclesiam se conferens.

Hypocrisis miraculo redarguta.

Cyrillus autem sanctißimus Alexandreæ archiepiscopus, consobrinus erat Theophili, & aliquandiu præsumptioni seruiens, vt homo, ac Theophilum auunculum sequens, de Chrysostomo malè & sentiebat, & loquebatur. Quia autem feruens hoc erat studium pugnandi, non à noticia veri, neque tamen ab inuidia aut diabolica peruicacia ortum, dignus est habitus qui in viam reuocaretur, mystica quadam patefactione. Imaginatus enim est Cyrillus, se esse quodam terribili ac pulcherrimo in loco, vbi multitudo angelorum genitrici Dei adstaret, propéque eam Chrysostomus. Se, cum accedere conaretur, ab eo repelli: matrem autem Dei intercedere pro se, & poscere vt admittatur: quia non parum propter ipsam laboris pertulisset, dum nomen Dei genitricis vindicaret. Postquam ad se redijt Cyrillus suipsius pœnitentia ductus, in omnibus Chrysostomum exinde est sequutus. Edidit etiam duodecim capitula, decreta Ecclesiæ continentia, misitq; Nestorio Constantinopolim. quæ is contemnens, causa fuit vt tertia contra ipsum Synodus conscriberetur. Magnus autem ille Arsenius, mundo cõtempto atque relicto, diuinam philosophiam in Aegypto coluit, habitu monachi.

Cyrillus Chrysostomo conciliatur.

Decimo anno cum Arcadius tardus esset iustòque mollior, ab vxore Eudoxia regebatur, muliercula ferocula, & ex auaritia iniustissima: cuius cupiditas cum à magno illo patre inhiberetur, aliquando etiam obiurgaretur, iracundia inflammata, virum sanctum vlcisci studet, & Alexandrinum Theophilum improbitatis suæ nacta ministrum, Arcadio persuadet, vt virum sanctum releget. Sic ille eiectus ecclesia relegatur. At populus Vrbanus, partim lugere, partim non sine seditione tumultuari. Quo tardus ille Arcadius cognito, Ioannem celeriter reuocari iubet. Reuocatus, Ecclesiæ redditur. Sed quia vir inuicti animi, linguam contra iniustos acuere non desistebat: Eudoxia Imperatrix, quæ doctrinas de iniustitia ad sese accõmodaret (Nam à suapte conscientia arguebatur) inflammato contra magnum patrem animo, rursus (vt quæ intercessere omittam) marito, quem veluti capistro, quóuis trahebat, persuadet vt virum sanctum releget. Qui sic tyrannicè pulsus ecclesia, in prouincias periculosas abducitur, & loca remotissima à congressu hominum, multas expertus difficultates & molestias in itinere, quæ in epistolis auream eius linguam narrantem audire licet. Perductus primùm Cucusum, inde Pityuntem, denique Comana (oppidulum id, est)* illic vitam cum morte commutauit, natus annos LII. pontificatu vrbis regiæ functus, annos v. cum dimidio. Verùm numen non dormitauit, sed celeriter est aggressum miserrimam illam Imperatricem. Nondum enim tribus à Chrysostomi obitu mensibus elapsis, violenta morte perijt. Nam cum parturiret, intra vterum marernum extincto fœtu & computrefacto, acerrimis affecta doloribus, vtero vnà corrupto, miserabiliter mortua est: Chrysostomo ecclesia eiecto, substitutus est Arsacius, qui biennium episcopatu functus obijt. Ei successit Atticus. Eudoxiam defunctam Arcadius Imperator non longo tempore pòst, secutus est, cum post obitum patris imperasset, annos duodecim & tres menses, cum aliquot diebus. Columna quæ in Pittacijs erecta est, Eudoxiæ opus esse dicitur. Moriens Arcadius filium suum Theodosium qui iunior dicitur, vel ad discrimen aui, vel quòd defuncto patre puer septemnis erat, imperij successorem reliquit. Sed de hoc tum agemus, vbi res ab Honorio gestas breuiter exposuerimus.

Cucusum. *Eudoxiæ interitus.* *Arsacius.* *Atticus.* *Arcadij obitus.* *Theodosius iunior*

DE HONORIO.

Stilico tutor Honorij & socer.

IC Romæ veteris Imperator, admodum adolescens, decem duntaxat natus annos, relictus à patre, de illius sententia tutorē habuit Stiliconem, virum Romæ principem, à quo Respublica administrabatur. Huius igitur filiam Mariam vxorem ducit, qua mortua fertur eius sororem Thermantiam immatura adhuc ætate duxisse, quæ & ipsa breui defuncta est. Hic cum ob væcordiam se Romanis magnatibus inuisum esse, & insidijs appeti animaduertisset: Rauennam abijt, & Romanorum in se odium vlturus, legatos ad Alaricum Vandalicæ seu Gothicæ gentis ducem misit, petens vt Romam oppugnaret. Alaricus autem Romam inuasisse, non tamen vastasse fertur, sed pacem fecisse cũ Romanis, acceptáq; pecunia omni imperatoria, & Honorij sorore Placidia recessisse: puellam autem tradidisse custodiendam Comiti cuidam Constantio, qui eam attepta fuga ad fratrem perduxerit. A quo & senatoria dignitate sit ornatus, & affinis ascitus, denique etiam Imperator appellatus, cum Honorius omnino liberis orbus esset. Cōstantium autem paulò post occisum, cum è Placidia Valentinianum & Honoriadem genuisset. Quidam igitur hæc ita narrant. Alij verò dicunt, occisum esse Stiliconem, & Romanos odisse Honorium, quòd Rauennam migrauit. Alaricum autem contempta eius væcordia Romam obsidione cepisse. Qua capta, quendam opplerum lachrymis nunciasse, Romā ab Alarico captam. Ad eum nuncium consternatum conuulso corpore, & femora manibus ferientem, dixisse Honorium: Roma modò hic fuit: quomodo igitur capta est? quo errore nuncium intellecto, cum gemitu dixisse, se de vrbe loqui, non de aue. Habebat enim in delitijs gallinam prægrandem, nomine Romā, quam cum putasset esse captam, ingemuerat. Accidit autem hoc excidium Romæ die XXVI. mensis Augusti indictione IX. anno ab exordio mundi IↃↃ IↃ CCCCLXV. Mortuus est Hydropicus, natus annos XL. quorum triginta, nulla cum laude imperauit. Ioannes autem qui Romæ tyrannidem inuaserat, sororem eius Placidiam cum liberis ambobus Valentiniano & Honoriade vrbe expulit.

Alaricus Gothus ab Honorio euocatus.

Cōstantius Placidiæ.

Historicorum dissensio.

Roma Honorij obitus.

Honorij obitus.

Ioannes Romæ tyrannus.

IMPERIVM THEODOSIJ Iunioris.

Pulcheria soror Theodosij.

Isdigerdes

VNIOR autem Theodosius Constantinopoli, Pulcheriæ sororis studio, diligenter educabatur & erudiebatur, metu Isdigerdis Persarum regis, nemine cōtra eos insurgente. nam Arcadius moriens Isdigerdem in testamento, filij, pueri adhuc, vt dictum est, tutorem scripserat. quo illo accepto Antiochum eunuchorum suorum principem misit, custodem & curatorem imperatoris Theodosij, admonitis per literas proceribus, vt Imperatori suo parerent. Quod nisi fecissent, se iniurias pueri non esse neglecturum. Iam pubescenti soror Pulcheria Eudociam Atheniensem despondet, forma excellenti præditam, & omni doctrinę genere perpolitam. Erat ea Leontij cuiusdam Atheniensis philosophi filia, & Athenais nominabatur. qui cum eam splendidam fortunam consecuturam, ex arte cognouisset: testamento suas opes duobus filijs reliquerat, Valerio & Genesio, filiæ tantum centum aureis legatis, hac adiecta clausula, quòd fortuna eius suffectura ei esset. Fratres igitur patrimonio sibi vendicato, Athenaidem legitimam suam postulantem, & testamentum iniutiæ accusantem, paternis etiam ædibus exegerunt. Qua matertera suscepta, & Constantinopolim perducta, causa exposita Pulcheriæ supplicant. Quæ cum puellam formosissimam, & integra ætate esse vidisset, rogat, An adhuc viri expers esset? eo cognito, baptizat eandem adhuc Christianæ religionis, & mutato eius nomine in Eudociam, fratri Theodosio despondet, diademate ornat, & Augustam appellat. Hac vxore ducta Theodosius, Antiocho inter Imperatorios Eunuchos potentissimo, & omnia pro imperio, non pro imperij ministro commiscenti, Præpositi honorem adimit, omnibus etiam opibus ereptis. Is verò tondetur & Chalcedonensis ecclesiæ fit clericus in æde inclytæ martyris Euphemiæ, nec multò post moritur. At Eudocia Imperatrix fratres accersit, neq; irata illis, sed gratias potius agens, vt dignitatis tantæ autoribus (nisi enim ab eis exacta fuisset, nunquam ventura fuisset Constantinopolim) Genesio præfecturam Illyriorũ ab imperatore impetrat, Valeriũ Magistri honore donat. Sub id tempus, Atticus patriarcha Iudæum quendam paralyticum monitis in Christi cognitionem perductum, facto lauacro est dignatus, & sanum ex aqua eduxit. Hic etiam D. Chrysostomi nomen in Ecclesiæ commentarios retulit, prius non inscriptum. Nam religiosissimus ille pater, Origenista & vocabatur & habebatur.

Antiochus

Eudocia Leontij philosophi filia, vxor Theodosij

Antiocho Eunucho magistratus abrogatur.

Eudocia in fratres benefica.

Atticus patriarcha Iudæum sanat.

CEDR.

Anno quinto imperij Theodosij, Iudæi Alexandriæ Christianos pessimè tractauerunt. Cum enim tesseræ loco composuissent annuli de palmæ fronde gestationem, noctu per præcones exclamari curauerunt, Ecclesiam esse incensam: & Christianos ad restinguendum incendium concurrentes interfecerunt. Re comperta, magistratus Christiani Iudæos Alexandrea expulerunt, eorumq; bona publicauerunt. Eodem anno beata Pulcheria toti rerum summæ præfuit, submoto Persa Antiocho. Eodem anno Magi in Perside multos Christianos martyrio affecerũt, & magnum templum ab incendio refectum est.

Septimo anno, Iudæi in campo Immo Christianum puerum captum, ludibrij ac crucis deridendæ causa excarnificatum, de ligno suspenderunt. Quos Imperator re patefacta, dignis vltus est supplicijs.

Cæterùm Attico mortuo, qui XX. annos cœtui

tui fidelium præfuerat, Sisinnius eligitur, & biennium pontificatu functus, vitam cum morte commutat, anno imperij Theodosij XXII. in cuius locum introductus est Nestorius, qui cum triennium præfuisset, docuit sanctam virginem Mariam nō esse deiparam dicendam, Christum verò non aliud nisi hominem esse asserebat: in eóque Dei filium, vt in Propheta quopiam habitasse nugabatur, eumque bipertiens: affirmabat, dei verbum non sumpsisse carnem è casto sanguine matris Dei, sed alium esse filium & verbum Dei, alium Christum, qui filius esset adoptiuus, & gratia Deus factus. His cęteri patriarchæ cognitis, Cœlestinus Romanus, Cyrillus Alexandrinus, Ioannes Antiochenus, Iuuenalis Hierosolymitanus, negocium ad Imper. Theodosium & Pulcheriam deferunt, petentes vt in dicto concilio in Nestoriana dogmata inquiratur. Igitur ducentis patribus Ephesum ad concilium congregatis, cuius princeps erat sanctissimus Cyrillus, Cœlestini Papæ Romani etiam vice fungens, qui per valetudinem adesse non poterat: Nestorij decreta examinata, & vt peruersa, reiecta sunt: & constitutum, vt sancta virgo Deipara & haberetur & diceretur, & qui carnem ex ea citra virilem operam sumpserit, Dei filius & Deus à sanctis patribus est pronunciatus. Ac in certiorem fidei confessionem, & euidentiorē Nestorianæ impietatis refutationem, sanctus Cyrillus duodecim capita in veræ sententiæ monimentum cōposuit, Ecclesiæq́; tradidit, Nestorio reiecto, & amoto è cœtu rectè sentientium pontificum. Cæterùm post tertiam concilij diem Ephesum ingrediuntur Ioannes Antiochenus, Theodoretus Cyrensis, Ibas, Edessenus & alij, iratiq́; Cyrillo, vt principi concilij, ob aduentum suum non expectatum: tum Nestorij abdicationem incusant, tum diuo Cyrillo & Memnoni Ephesino episcopatus eripiendos decernunt. Theodoretus etiam capita duodecim, à Cyrillo composita inuasit, & ad ea euertenda, edidit alia: quæ cum Diuus Cyrillus erroris conuicisset, Antiochenus & cæteri à cōcilio damnati, ab orthodoxis alienantur. Episcopos sic affectos & inter sese decertantes, Imperator Theodosius omnes Constantinopolim accersit: coram quo agitata quæstione, reiectus Nestorius, in Orientem relegatur, Antiocheno & Theodoreto etiam sancto concilio assensis, vt qui antè per contentionem & ex mœrore aduersati essent. Cum autem Nestorius in exilio etiam multos peruerteret, Ioannes Antiochenus, de eo alium in locum transferendo refert. Itaque miser in Oasin, Arabiæ regionem sterilem, & ventis pestilentibus infestam, transfertur. Nouæ autem Romæ sedi pastorali Maximianus Ecclesiæ presbyter præficitur. Postquē pontificatu biennio functum, Proculus diui Chrysostomi discipulus, patriarcha creatur, qui pridem à Sisinnio patriarcha Cyzici episcopus designatus, sed à Cyzicenis, qui alium elegerant, non receptus, tempore interiecto ocium egerat. Hic igitur sede Constantinopolitana receptus, petit ab imperatore, vt corpus diui Chrysostomi, Pityunte referatur, ne vir sanctus, post obitum etiam exularet. Paret Imperator, relatumque & insigni cum honore susceptum, intra sacrarium ædis sanctorum Apostolorum condit. Theodosius autem mœnia translaturus, & vrbem amplificaturus, munus id Cyro præfecto mandat, qui magno studio & celeritate, Chersæum murum, à mari ad mare pertinentem, intra dies sexaginta absoluit. Vrbana igitur multitudo, & opere delectata, & præfecti celeritatem admirata, publicè exclamat: Constantinus condidit, Cyrus renouauit. Quamobrem Cyrus inuisus & suspectus Imperatori, vel inuitus tondetur vt clericus, pòst, etiam Smyrnæ fit episcopus. Proculo autem patriarcha, cùm duodecim annos orthodoxo Constantinopolitano populo præfuisset, mortuo, D. Flauianus in eius sede collocatur: qua tempestate Archimandrita quidam Eutyches, docebat, dominum nostrum Iesum Christum, duas naturas post incarnationem non retinuisse, sed ambas in vnā naturam contemperatas & permistas esse. Hunc, suam opinionem pertinaciter defendētem, Flauianus ab ecclesiæ corpore resecuit, ne peste illa, sana etiam membra inficerentur. Sed Eutyches Chrysaphium Eunuchum adit, suæ sententiæ suffragatorem. Qui cum apud Imperatorem plurimum posset, impetrat, vt Dioscoro qui post Cyrilli obitum Alexandriam Ecclesiam gubernabat, cum alijs episcopis Ephesum vocato, Eutychianum dogma excuteretur, pręsente etiam Flauiano. Is igitur Dioscorus, cum Eutyche cōsentiens, adductis alijs etiam episcopis eiusdem opinionis, Ephesum profectus, suffragatur Eutychiano dogmati. Cæterùm sancto Flauiano aduersante, Dioscorus exiliens instar indomiti asini, calcibus sancti illius viri pectus impetijt, & pugnis maxillas eius tundere non prius destitit, quám concilio expulisset. At sanctus ille ex plaga pectoris post triduū decedit, cum nouæ Romæ thronū per biennium ornasset. Dioscorus autem episcopos qui aderant, subscribere sententiæ suæ coegit. Nam Eunuchus ille milites armatos adesse iusserat, vt aduersantes perterrefaceret. Verùm Domnus, Antiochenæ vrbis præses, cum & ipse in tumultu illo subscripsisset, postea in Dioscorum vociferatur, eiusque sententiam vt impietate plenam proscindit. His Theodosius auditis, & Flauiani cognito interitu, iratus cum Chrysaphio expostulat: cui Dioscorus periculi metu suadet, vt ab Imperatore impetret, vt Anatolium, qui ei à responsis erat, quem Apocrisiariū vocant, patriarcham Constantinopolitanum designet, quò & Eutychem in societatem reciperet, & de Flauiani calamitate quæstio nulla haberetur. Ea re per castratum ab Imperatore facilè impetrata, patriarcha designatur Anatolius. Idem Chrysaphius ascita etiam Eudocia adiutrice, facilitati principis illudens, persuadet, vt & Pulcheria ab administratione rerū amoueatur. Ea igitur, aula relicta, vitam priuatam agit, & in Hebdomo quiescit. At imperator, vix tandem ad sanam mentem reuersus, considerata & nefaria Flauiani cæde, &

Sisinnius patriarcha. *Nestorius hereticus.* *Cyrilli 12. capita.* *Seditio inter episcopos.* *Theodoreti capita.* *Maximianus.* *Proculus.* *Io. Chrysostomi corpus Constantinopolim refertur.* *Cyrus amplificata Constantinopoli inuidia Theodosij fit clericus.* *Flauianus.* *Eutychianæ hæresis Ephesi cōfirmata.* *Chrysaphius.* *Dioscorus.* *Flauiani interitus.* *Domnus.* *Anatolius patriarcha.* *Pulcheria aula pulsa reuocatur.*

Pulcheriæ commentum ad coarguendã Theodosij oscitantiam.

de, & Pulcheriæ delatione: iusta indignatione contra Eunuchum commotus, quem eatum rerum omnium autorem esse cõstabat, hominem relegat, opibus eius confiscatis, & sororem petita venia reuocat. Erat Pulcheria mulier prudentissima, quæ multa fratris errata partim corrigebat, partim regebat. Literis ille certè quidem inconsideratè subscribere dicebatur. Quod ne faceret, vtque literarum sententiam consideraret, ab illa admonitus, affirmabat, à nemine strui sibi fraudem, & scire se quid literæ continerent. Quare illa ad socordiam fratris coarguendam huiusmodi commento vsa est. Nomine illius syngrapham componit, qua sibi Eudocia Augusta venderetur, eáque ceu aliud quiddam esset, Imperatori oblata efficit vt subscribat. Deinde Eudociam ab illo accersitam, abire non sinit, quæsitáque retentionis causa, profert syngrapham: itaq; cõuincit, eum subscribere plurimis, quæ neque norit, neque etiam fortasse fieri velit. Ac tum quidem, commentitia illa venditione sublata, vxor Imperatori restituitur.

Pomũ occasio cædis Paulini, et odij Eudociæ.

Post autem, in odium eius tali de causa incurrit. Pomũ inusitata magnitudine sibi oblatum Imperator, admiratus vxori misit. Id illa Paulino dedit viro erudito, eáque de causa sibi familiari. Is rei ignarus, illud Imperatori effert, vt rem miram. quo ille agnito & occultato, vxorem rogat, vbi sit malum ipsi missum. Illa verita ne id suspicaretur maritus, quod iam suspicabatur, se comedisse respondet. Verùm illo acrius vrgente, iureiurando affirmat, se iam comedisse. Tum ira percitus Imperator, pomum profert. Sic illa in manifesto mendacio deprehensa, suspicio mariti confirmatur, Paulinus insons occiditur, Eudocia cum se inuisam esse cerneret, facultatem abeundi Hierosolyma perit, quò cũ magnis opibus profecta, & templa ædificauit, & pauperibus, eiusque loci monasterijs multa dedit. Inde reuersa, post mariti obitum, eòdem rediit, ibiq; mortua est.

Eudociæ obitus & eruditio.

Centones Homerici.

Qua verò eruditione Imperatrix illa fuerit, centones Homerici declarant. Nam cum Patricius quidam id opus imperfectum & indigestum reliquisset: illa & absoluit & digessit, vt inscriptio versibus heroicis præfixa declarat.

Theodosij iunioris obitus.

Moritur Theodosius quinquagenarius, omnibus ferè vitæ suæ annis Imperator, quorum paucis omnino cum patre, cæteris per se regnauit. Causam eius obitus alij morbum fuisse perhibent, alij in venatione cum equo lapsum, læsis vitalibus membris paulò post obijsse.

Theodosij elogia.

Fuit literarum non imperitus, sed cum in alijs Mathematicis libris versatus, tum Astronomiæ nõ ignarus, equitandi & sagittandi peritia excellens, prætereáque pingendo fingendóque dexter. Cum autem leni esset ingenio, mollior ad res gerendas fuit. Vnde factum, vt castrati apud illum gratiosi, multa perperàm agerent, vt Antiochus, & post illum Amantius, ac denique Chrysaphius.

Miraculũ pueri in aërem sublati.

Huius Imperatoris temporibus, Proculo patriarcha cum Clero & maxima vrbanæ multitudinis parte supplicantibus, puer sublimis in aërem tollitur. Populo obstupefacto & longe tempore vociferante, Kyrie eleyson, rursus demittitur, ac sibi præceptum esse dicit, ne in Cantico Tersancto adderetur clausula: Qui crucifixus est pro nobis. *Eodem tempore etiam Ephesi illud terribile miraculum accidit septem puerorum qui de somno postquam abdormyssent annis CLXX. surrexerunt.*

IMPERIVM MARciani.

HEODOSIO mortuo, sed eius obitu paucis cognito, Pulcheria Marcianum accersit, senem iam, sed virum bonum & modestum: & Imperatoris morte indicata, Te inquit, præ cæteris omnibus imperato- "
ratorem elegi, si fidem dederis, te virginitatem "
meam, quam consecraui Deo, intactam conser- "
uaturum. "
Assensum illum, patriarcha & senatu accersitis, Imperatorem salutat, & diademate cingit. Erat autem Marcianus neque gestis magistratibus clatus, neque illustri genere ortus, sed gregarius miles, qui cùm aliquãdo cum sua legione in expeditionem profectus, & in Lycia ægrotans à commilitonibus relictus, duorum fratrum Iulij & Tatiani hospitio vsus esset, recuperata valetudine, cum hospitibus venatum exijt. Fatigati procumbunt humi, requiescendi causa, & obdormiscunt circa meridiem. Ibi Tatianus præ cæteris experrectus, aquilam videt expansis alis vmbram facientem Marciano & solis ardorem prohibentem, fratremque sensim excitat, rem inusitatam ostendit, quam admirati ambo, Marciano Imperium portendi existimant, idque experrecto narrant, petunt, vt sui meminisset potitus imperio, ac ducentis aureis datis dimittunt. Cum denuò sub Aspare contra Vandalos bellum inferentes militans, cum alijs plurimis captus in aula quadam custodiretur: Dux Vandalorum è superiore loco per fenestram captiuos spectans, Marciano dormienti vmbram ab aquila fieri videt, eóque augurio & ipse imperiũ homini portendi conijciens, eum accersit, & pactus, si imperio potiretur, ne Vandalis bellum inferret, missum facit. Ita imperio multò ante diuinitùs ei denunciato, sed tum augurijs re ipsa comprobatis, statim fratres hospites, qui principatum ei gratulati fuerant, vocat, ac Tatianum præfectum vrbis creat, Iulio Illyricam prouinciam tradit, benignum se præbens erga omnes. Sub hoc tempus Pulcheria Deiparę ædem in Blachernis extruit, & quas tum concilium indicitur: quum Leo Papa Romanus, & Anatolius nouæ Romæ patriarcha, ab imperatore Marciano petiuissent, ne Dioscori Alexandrini & Eutychis dogmata inexcussa relinquerentur, & commissum in sanctum Flauianum facinus dissimularetur. Itaque DC. & XXX. patres Deo pleni Chalcedonem in ædem sanctæ martyris Euphemiæ conueniunt, quorum principes erant, Leo Papa Romanus, Anatolius

Auguria Marciano imperium portendentia.

Chalcedonense concilium quare tum.

tolius Constantinopolitanus, & Iuuenalis Hierosolymitanus. Conuenerat autem ea patrum multitudo contra Dioscorum & Eutychem, qui dominum Christum Iesum alterius naturæ carnem gestasse, & vnam esse natura fabulabantur: vt eo pacto quæcunque perpessus esset, ea diuinitati attribuerentur. Hos igitur diuini patres cùm à peruersa opinione decedere nollent, loco motos anathemate notarũt, Theodoretum autem & Ibam receperunt: damnato & Nestorio & ijs capitibus, quæ hi studio contentionis ediderant, tribusq; prioribus concilijs appro-
„ batis, & sancto symbolo confirmato. Eos porrò
„ anathemate notarunt, qui filios binos statue-
„ rent, & diuinitatem passibilem esse assererent,
„ quiq; temperamentum & cõfusionem duarum
„ naturarũ sentire & profiteri auderent, aut duas
„ naturas in Christo ante vnionem, & vnam post
„ vnionem confingerent, quiq; formam à domi
„ no ex nobis assumptam vel cœlestem, vel alte-
„ rius esse naturæ fabularentur. Statuerunt, Iesum
„ Christum dominum nostrum perfectum esse in
„ diuinitate, & perfectũ in humanitate, verè De-
„ um & verè hominem, qui anima ratione prædi-
„ ta & corpore constet, eiusdem tum patre natu-
„ ræ secundum diuinitatem, eiusdem naturæ no-
„ biscũ & similem per omnia nobis, peccato ex-
„ cepto: qui vnus idem in duabus naturis, citra
„ confusionem, citra mutationem, citra diuisio-
„ nem, citra separationem agnoscatur, seruatis
„ vtriusq; naturæ proprietatibus, & in vnam per-
„ sonam, & vnam hypostasim cõspirantibus. Hæc
„ cùm à diuis illis patribus decreta essent, etiam
„ pio imperatore Marciano præsente, Dioscorus eius iussu Gangran relegatur. Nam Eutyches iam antè infeliciter perierat. Dioscori autem loco Alexandrinus episcopus eligitur Proterius vir sanctissimus & fide integerrima. Cùm autem Eutychis & Dioscori sectatores qui in vrbe versabantur, decreta concilij subsannarẽt, eiusque autoritatem non veritate, sed potentia Imperatoris niti dicerent, & prauitatem sententiæ suæ stabilire conarentur: Anatolius patriarcha & suffragatoribus suis & aduersarijs conuoca-

Proterius. Concilij Chalcedonensis decreta miraculo firmantur.

„ tis, ad hos ita infit: Quoniam sententiã vestram
„ adhuc mordicus tenetis, neque vos perperàm
„ sentire creditis, sed nos incusatis, quasi Nestorij
„ dogma approbemus, cum duas naturas in ser-
„ uatore prædicemus, vtraque citra confusionem
„ proprietates suas retinente: istius controuersiæ
„ dijudicatio, si placet, Deo permittatur. Scriba-
„ tur igitur vestra de fide sententia in vno libel-
„ lo, & nostra in altero, atq; ambo, in loculo glo-
„ riosæ martyris Euphemiæ collocentur, & hu-
„ ius iudicium esto, vtri rectè aut perperam sen-
„ tiant. Hæc cum Hæreticis etiam placuissent, li-
„ belli scripti, remoto lapide qui loculum clau-
„ debat, pectori martyris imponuntur, & lapis in
„ suum locum repositus, ab vtraq; parte signatur.
„ Dehinc supplicationes fiũt, & preces ad Deum
„ peruigiles vt demonstret, vtra sententia ei cordi sit, quæ reijcienda videatur? Post triduum conueniunt, imperatore etiam præsente, aperto loculo. O rem miram: libellus hæreticorum ad pedes martyris inuenitur, alter in manu eius dextra. quam extendisse fertur ad Imperatorem & patriarcham, ac libellum eis porrexisse. Itaque rectæ sententiæ assertores plaudere, aduersarij verò demissis vultibus & præ pudore caligantibus abire, quidam etiam verã senten-
tiam amplecti. Eo tempore Pulcheria impera- “
trix piè, gloriosè & cum spe bona moritur, om- “
nes suas opes dilargita pauperibus, & miseri- “
cordis erga illos diuina misericordia redem- “
pta. Valentinianus verò, cuius suprà obiter est facta mentio, Honorij è sorore Placidia nepos, Romæ veteris imperator, Eudoxiam iunioris Theodosij filiam vxorem ducit. Sed homo vitæ insolentis & flagitiosæ, omissa coniuge, quamuis eleganti forma, in stupris & adulterijs volutabatur, diuinationibus etiam & præstigijs deditus. Vt igitur vitam agebat nefariam, ita miserabilem sortitus est interitum. Maximus enim patricius Romanus, ex illius Maximi familia, quem tyrannide occupata magnus Theodosius debellarat, palatium ingressus, Valentinianum perimit, Eudoxiam vi stuprat, imperium inuadit. At illa Theodosio patre mortuo, Pulcheria item defuncta, cùm nullũ alium iniuriæ vindicem speraret, Gizericho à Vandalorum rege precibus impetrat, vt per eum à Maximi tyrannide liberetur. Is igitur cum classe & copijs magnis Romam venit, Maximo cùm inde profugisset, à suis occiso, vrbe citra laborem potitur, & omnes eius diuitias, sacrarum ædium aurea donaria, & gemmis ornata, nonnulla etiam vasa è templo Hierosolymitano à Tito allata, aurea & ipsa, vnà cum Eudoxia, & duabus eius filiabus in Africam secum asportat. Cuius filiam Eudociam natu maiori filio Honoricho iungit: alteram, quia Olybrio patricio desponsam nouerat, cũm matre affetuat. Quæ cùm biennium ibi egisset, cum filia Placidia, regnante adhuc Marciano, Byzantium reuertitur relicta filia Eudocia, quæ quamuis annos XVI. cum marito vixisset, genito Hilderich o filio: tamen eius consuetudinem ob Arianismum ægrè ferens, nacta opportunitatem & ipsa Constantinopolim secedit, matre iam defuncta. Inde Hierosolyma profecta, moritur. Obijt & Marcianus cùm annos sex & aliquot menses imperasset, siue ex morbo, siue veneno Asparis patricij nutu dato, admodum senex, vir miri ingenio & erga subditos benignus: dicere solitus, Imperatori nõ capienda esse arma, dum pacẽ agere liceret. Aspar Patricius, etsi multum poterat, non tamen imperator creatus est à populo Constantinopolitano, ob Arianæ sectæ studium. Quare ipse Leonem siue suapte autoritate, siue accepta à populo potestate, Imperatorem declarat, stipulatus, vt alter filiorum suorum Cæsarea corona insigniretur. quòd cùm ille promisisset, ad regium fastigium est euectus. Is Leo Asparis procurator fuerat: alij Selebrianorum vectigalium fuisse, * præfectum tribunum, & alij genus è Thracia ducere, alij ex Dacis Illyrica, aiunt.

Pulcheriæ obitus.

Valentinianus à Maximo interficitur.

Gensericus Vandalus ab Eudoxia accitus, Romam diripit.

Eudocia. Olybrius. Placidia. Hildericus.

Marciani obitus.

Aspar Leonem imperatorem creat.

IMPERIUM LEONIS Magni.

EONEM recens imperium adeptum crebris flagitationibus vrgebat Aspar, vt quemadmodū pmisisset, alterum filiorū suorū Cæsarē appellaret. Cùm cunctaretur, purpura eius prehensa, Imperator, inquit, hac veste indutum mentiri nefas est. Cui respondit ille, Etiam cogi & instar mancipij trahi, nefas est. Sed cùm tandem resistere non posset, necessitati cedens, filiū illius è patricio Cæsarem facit, Ardaburij fratrem. Id factum nec senatui fuit gratum, & vrbanam multitudinem ad seditionem impulit. Verebantur enim, ne Imperio ad Asparis familiam deuoluto, Ariani, data impunitate, pluribus etiam incommodis, quàm priores, orthodoxos afficerent. Congressi igitur clerici & monachi, & è populo qui de fide rectè sentiebant, ab imperatore petunt, vt eiusdem religionis Cæsarem sibi designaret. At ille tum & verbis & factis seditionem suppressit, cumq; interea nonnihil temporis elapsum esset, Asparem insidiatum sibi, cum Ardaburio filio interfecit. Isocasium verò quæstorem virum eruditum, cùm ob alia quædam, tum de paganismo accusatū, dignitate erepta, præfecto examinandum tradidit. Cui, cum ille habitu condemnati in prætorium adducto, dixisset, Vides „ Isocasi quo in statu sis? Ille respondit, videre se, „ neque videri sibi nouum, si homo cùm esset, hu„ manis casibus subiaceret: illumq; ita sibi ius di„ cere iussit, vt secum dixisset. His populus auditis, imperatorem laudat, & Isocasium raptim in Ecclesiam abducit. Quem cùm Imperator baptizatum audiuisset, lætatus est. Vxorem habuit Leo Verinā, è qua duas filias suscepit, Ariadnam & Leontiam, quarum illam Zenoni despondit, hanc Martiano patricio, Anthemij filio, qui Romæ imperauit.

Asparis & Ardaburij supplicium. *Isocasij baptismus.* *Verina.* *Ariadna.* *Leontia.*

Cùm autem omnes totius orbis ecclesiæ concilio Chalcedonensi adstipularentur, vnus scelerosus homo Alexandream conturbauit Timotheus, cognomento Aelurus. Is magicis imposturis vtens, tellulas monachorum obiuit noctu, nominatim quemq; vocans. qui cùm responderent, ita dixit: Ego sum angelus, in hoc missus, vt omnes iubeam abstinere societate Proterij & Chalcedonensium rerum: Timotheo autem Aeluro episcopatum Alexandrinum tradere. Porrò cùm caterua hominum turbulentorum mercede parasset, per tyrannidem solio episcopali potitus est. Ita qui damnatus erat, à duobus damnatis deligitur: ipseq; suffragijs non creatus, creandi episcopi ius alijs tribuit: baptizatq;, cùm presbyter non esset. Idem rabie quadam efferati sacrum Concilium quartum contumelijs affecit: & Proterium iræ diuinæ locum cedentem, cumq; eo sex alios magno sabbato interfecit. cuius corpus factiosi per totam vrbem raptatum combusserunt. Illo anno allatæ sunt Sirmio reliquiæ D. martyris Anastasiæ, inq; eius templo depositæ, quod est apud rostra Domnini. CEDR.

Secundo anno Leo Imperator cognita iniusta Proterij cæde. Aeluriq; iniqua designatione, misit qui Proterij cædis conscijs linguas exciderent, Aelurū non puniit, iudicio eius episcopis reseruato.

Paulò pòst Imperator scribit ad omnium prouinciarum episcopos, petitq; vt suam quisq; de Chalcedonensi concilio, & Timothei ad episcopatum progressu sententiam perscribant. Scribit inter alios etiam ad Simeonem Stylitam, aliosq; mirificos & sanctos Patres: obtestans vt ita de controuersis rebus iudicium facerent, vt qui Deo rationem essent reddituri. Illi verò vno omnes suffragio & sensu Chalcedonense concilium probant. Timotheum homicidij ac hæreseos condemnant. Eum Imperator Gangram relegauit. Sed cùm ibi quoq; conuentus agere cœpisset, Chersonem deportatur. Alius autem Timotheus, cognomento Albus & Salophaciolus, vir bonus, & de religione rectè sentiens, omnibusq; charus, Alexandrinus episcopus creatur.

Deinde Simeon Stylites moritur, primus istius vitæ generis inuentor.

Huius temporibus Constantinopoli horrendum incendium extitit, à mari ad mare, hoc est à septentrione versus meridiem peruagatum: in longitudinem, à Bosporo versus ædem D. Ioannis Calybitæ: versus austrum, ab æde S. apostoli Thomæ vsque ad ædem magnorum martyrum Sergij & Bachi: in vrbis medio, à Lauso vsq; ad Taurum, & quæ in medio fuerunt, combussit omnia. Quo tempore fertur, Asparvas aqua plenum humeris ferens vicos percurrisse, & suo exemplo populum cohortatus ad restinguendum incendium, & singulis nummum argenteū pro mercede dedisse. Ea flāma vrbem per dies quatuor depasta est, & præter alia Curiā maximam, quo & senatus & delecti ciues deliberatū conuenire solebant: atque ipse Imperator, consularem vestem sumptuosam, opus illustre & splendidissimum, & aliam domum amplissimam è regione huic sitam Nymphæum, nomine ex eo indito, quòd ibi nuptias celebrarent, qui propriis ædibus carebant: ad hæc aliam domum regiam in Tauro sumptuosam & maximam: prætereaq; templa celeberrima, & priuatas ædes illustrium hominum multas. Hoc regnante fertur etiam Antiochia vehementissimo terræmotu ferè tota concidisse, & in agro Byzantio pluuia cineris, palmi altitudine decidisse. Quibus prodigijs perterritus imperator, vrbe relicta, longo tempore apud sanctum Mamantem habitarit. Legionibus eius præfectus fuit Rusticius, vir strenuus & rei militaris peritissimus, in cuius mortui locum suffecit Verinæ vxoris fratrem Basiliscum: qui cum magna classe contra Gizerichum in Africam profectus, turpissimè victus est, siue ex temeritate atq; inscitia rei bellicæ siue per proditionem, accepta ab hoste maxima pecunia. Fertur enim commisso prælio, naue prætoria conuersa paulatim fugisse, itaq; animis hostium auctis, suorum imminutis, cum paucis turpiter redisse domum, cæteris nauali pugna interfectis.

Constantinopolitanum incendium. *Asparis in restinguendo medio diligentia.* *Nymphæum.* *Antiochenus terræmotus.* *Pluuia cineris.* *Rusticius.* *Basiliscus.* *Gizerichus.*

Tunc etiam Zenonem generum suum Leo toti Orienti præposuit. Fuit in comitatu Zenonis Petrus quidam Cnapheus (id est Fullo) presbyter templi Bassæ sanctæ martyris, quod est Chalcedone. Is quia Apollinarij errores sequebatur, infinitas contra fidem turbas excitauit, damnans eos CEDR.

qui

qui negant Deum fuisse crucifixum, & dißidio in plebe Antiochena facto, sanctißimo hymno hæc inseruit, Qui propter nos crucifixus est: quod hodieq; apud theopaschitas obtinet. Cùm autem Martyrius Antiochea episcopus se ita abdicaret, seruata mihi sacerdotij dignitate, clerum inobedientem, populum contumacem, & Ecclesiam sordibus infectam rei suæ habere iubeo: Petrus ille Cnapheus episcopatum arripuit. mox se exilio damnatum audiens, profugit: & Iulianus episcopatui Antiochea præficitur. Eodem anno

Gerasimus

sanctus Gerasimus, ad ripas Iordanis virtutibus ac miraculis in magna fuit fama. Tunc & Cyriacus anachoreta (ita vocant eos qui se ex hominum consuetudine in solitudines subducunt) Hierosolymam venit. is vixit annos CVII. Eodem anno vates Elissæus est Alexandriã translatus, in mansionem Pauli leprosi. ita qui leprosum sanarat, lepram incußeret alteri, in leprosi domo depositus est.

Danielis Scylita in Anaplo columnam conscendit, & Anthymus ac Timocles tropariorum poetæ innotuerunt.

Eodem tempore prodigium in cœlo per dies XL. sub vesperam visum est, nubes in tubæ speciem formata.

Leo Ariadnæ & Zenonis filius. Zenonis elogia.

Anno XVII. sui imperij Leo Nepotem suum Leonem è Zenone & Ariadna genitum, infantem adhuc diademate cinxit, quòd Zenonem nequaquam idoneum regno iudicaret, ob animum minimè regium, & formam imperio indignam. Nam & facie erat odiosissima, & animo longè deteriore. Quidã autores sunt Asparem & Ardaburium ea gratia à Leone interfectos, vt nepotem ex filia, Leonem iuniorem, Imperatorem crearet, veritum illorum potentiam, ne desperata huius infantia imperiũ sibi vendicarent:

D. Mariæ vestis.

Hoc Imperatore preciosa Deiparæ sanctissimæ vestis è Palæstina Romam nouam translata, & ab illo in argenteo loculo, in æde quam ipse in Blachernis struxerat, reposita est, quæ ædes ex eo Sacer loculus appellatur.

CEDR.

Quinto anno incendium Constantinopoli fuit, à nauali ortum, & progressum vsq; ad ædem B. Thomæ Amantium. Marcianus autem procurator magni templi, cùm fanum sanctæ Anastaseos nuper extruxisset, hoc ab incendio seruauit, cùm Euangelio & suffitu adhibitis ad regulas adscendisset, deumq; lachrymis placasset. Nam id incendium admodum inualuit, ad Ortum à nauali profectum vsque ad fanum Ioannis Mendici, quod est ad Occasum, ab Austro media vrbe, à Lausi vsque ad Taurum omnia depascens. Præcipua & reliquis præstantiora quæ eo incendio perierunt, sunt: Curia maxima in foro Constantini, ærea imaginibus & porphyretico lapide ornata, in qua & delecti consultare solebant, & Imperator intrabat vbi consularem vestem sumpsisset: item Nymphæum, è regione huius Curiæ situm, in quo fiebant nuptiæ eorum qui domibus carebant: item alia in Tauro curia, delectis senatoribus & Imperatori accommodata, cùm ij eò conuenirent de rebus gerendis consultatum. Imperator in veste consulari præsideret. Imposita XII. varijs columnis de Troiano lapide, altis pedes XXV. eæ ab Austri & Septentrionis parte sustinebant ædificium, ac ortum & occasum fornicibus suffultum. Fuit longitudine pedum CCXI latitudine LXXXIV. Templa quoque absumpta sunt duo maxima, omnis generis lapidibus exornata: alterum Tetrapylo vicinum, alterum in foro Tauri. Quin & alia multa ignis vastauit: vt porticus, rostra, fora, domos, à mari vsque ad mare, vsque ad ædem sanctorum martyrum Sergij & Bacchi. Pictori autem cuidam aggresso Christum forma Iouis pingere, manus

Incendium Constantinopolitanum.

exaruit. Eum facinus confessum, Gennadius precibus suis sanauit. Qui Gennadius Anatolio patriarchã defuncto, qui octo annis Ecclesiæ præfuerat, successit.

Is noctu ad altare spectrum dæmonis vidit, quem cùm increpasset, audiuit vociferantem: Nunc se ei viuenti cedere, post ipsius mortem vtiq; templo potiturũ. Idem Gennadius clericum quendam fani S. Eleutherij malè viuentem cùm sæpè obiurgasset, neq; tamen inflectere posset, rem ad sanctum Eleutherium detulit, eum in suo templo cuiusdam ministri eius opera sic alloquens: Diue martyr Eleutheri, aut corrige clericum tuum, aut excinde. Illicò clericus expirauit. Eodem anno Studius templum Ioannis Baptistæ condidit, monachosq; in eo collocauit, eorum qui Acœmeti, hoc est insomnes dicuntur.

Cæterùm cùm & ipse Gennadius post tredecim annos obijsset, in eius locum suffectus est Acacius. Etiam Leo Imperator ex morbo decedit, anno imperij decimooctauo, Leone iuniore successore relicto: cùm alijs virtutibus ornatus, tùm clementia in primis. Solebat enim dicere, quemadmodũ Sol quibus affulserit, ijs calorem suum impertiri solet: ita etiam ab imperatore clementiam eis tribuendam, quos aspexerit.

IMPERIVM LEONIS Iunioris.

IVNIOR igitur Leo adhuc infans relictus, vnum annum vixit in imperio, & infans adhùc, consecutus est auum: patre suo Zenone relicto successore, cuius capiti diadema suis manibus imposuit.

IMPERIVM ZENONIS.

FVIT autem Zeno ex fœdissima gente Isaurica, Ipse etiam & forma & animo fœdissimus. Imperium certè quidem nõ vt rex, sed planè vt tyrannus administrauit. Fratrem habuit Cononem, ipso flagitiosiorem, hominem sanguinariũ, cui mactationes hominum voluptati erant. Huic Zenoni, Verinæ Imperatricis frater Basiliscus, cuius suprà facta est mentio, in Thracia degens, bellũ intulit, & sorore & quibusdã è Senatu adiurantibus. Zenon igitur, vt homo timidus & effœminatus, cũ vxore Ariadna ad Isauros populares suos confugit.

Conon frater Zenonis.

IMPERIVM BASILISCI.

BASILISCVS in vrbẽ profectus, & in Campo Imperator salutatus, vxorẽ suam Zenonidem Augustali corona ornat, & Marcum filiũ Cæsarem appellat. Fuit hic moribus Zenone nihilo melioribus,

deq; religione perperàm sensit, ab vxore in Eutychis & Dioscori sectam impulsus, & orthodoxorum ecclesias multis malis affecit. Chalcedonense concilium tyrannico edicto abrogauit, & nouæ Romæ patriarcham Acaciũ, vt concilio idem approbaret, cogere voluit. Sed vrbana multitudo orhodoxorum in Ecclesia congressa, Basiliscũ maledictis insectata est, & Chalcedonense concilium, sanctum appellauit. Ob hæc igitur Basiliscus & populo & senatui fuit inuisus. Illum & Trocundum contra Zenonem cum exercitu misit, quem cùm obsiderent, nec Basiliscus quæ pollicitus eis fuerat præstaret, & Senatus ei ob improbitatem infestus, facinora hominis ad exercitum perscripsisset, milites se ad Zenonem contulerunt, ex hostibus amici & adiutores facti, eoq; assumpto sunt regressi. At Basiliscus Armatium sobrinum cum Thracicis legionibus contra Zenonem mitit, qui cùm ei circa Nicæam occurrisset, pecunia & pollicitatione filij eius Basilisci Cæsaris designandi corruptus, se ad Zenonẽ confert. Qui dehinc Constantinopolim profectus, à Senatu populoq; recipitur. Basiliscus autem qui cum vxore & liberis in Ecclesiam confugerat, promissa incolumitate in castellum quoddam perducitur, vbi fame cum suis charissimis perijsse fertur. Alij inter abducendum eos occisos esse ferunt. Zeno autem socrum Verinam eiecit. Basiliscus igitur cùm tyrannidem biennio tenuisset, siue ita vt dictum est, siue aliter perijt. Eo imperante maximũ incendium Cõstantinopoli extitit, quod in foto ærario exortum, vicina loca omnia in cineres redegit, & publicarum viarum porticus & ædes illis impositas absumpsit, ipsamq; Basilicam, vnà cum Bibliotheca, in qua centum viginti millia librorum reposita fuerunt. In ea fuisse perhibetur draconis intestinum longitudine pedum centum viginti, cui aureis literis Homeri poemata, tam Ilias quàm Odyssea, inscripta essent. Huius etiam Malchus in horum imperatorum historia meminit. Sed & hoc conflagrauit, & vrbis amœnitas in Lauso, atq; illic posita simulachra Samiæ Iunonis, Lindiæ Mineruæ, & Gnidiæ Veneris, ob artificium celebrata, igni vsq; ad sotum progresso.

Chalcedonense concilium abrogatum. *Illus, & Trocũdus ad Zenonẽ deficiunt.* *Armatij defectio.* *Basilisci interitus.* *Verinæ exilium.* *Constantinopolitanum incendium.* *Bibliotheca Cõstantinopolitana.* *Homerus aureus.*

CEDR. *At Zeno potestate recuperata Timotheum Aelurum reuocauit, & Petrum Cnapheum, qui inter insomnes monachos delituerat, aliosq; item hostes Chalcedonensis concilij, qui libero ore veritatem insectabantur. Aelurus Alexandrinos turbulentos, qui Byzantij tum peregrinabantur, cùm adsciuisset, à palatio ad templum asino vectus, cùm ad Octagonum peruenisset, lapsus pedem fregit, ac cum dedecore est reuersus. Eum Basiliscus adhuc rerum composcum typis Alexandream miserat, vt Chalcedonense concilium impugnaret. Quem ingredientem Alexandream videntes sectatores eius, interrogarunt: Numnam, ô Papa, tuis hostibus bucceas præbuisti? Respondit ille, omninò eis cibũ ita porrexi. Petrum quoq; Cnapheum Antiocheam eodem consilio ablegauerat. At Salophaciolus Timotheum Alexandreæ episcopum, his auditis recessit ad monasteria Canopica, suæ disciplinæ, Cnapheus simulatq; potitus est episcopatu, damnationibus & tumultibus operam nauauit. Inde cædes atq; turbæ existere, propterea quòd Cnaphæus sanctissimo carmini adiecisset: Qui crucifixus es pro nobis. Cæterùm Zeno Cnapheum, quia is Basilisco studebat, opera synodi Orientalis deijcit, inq; Pityos relegat, isq; clàm ad sanctum Theodorum in Euchaita confugit. Interim Aelurus moritur, eiq; sufficitur Petrus Mongus, homo maleficus, & veritatis hostis: qui iam antè damnatus ab vno episcopo, eo quoque damnato delectus est. Hunc Deo instigante aggressi monachi, XXXVI. dies episcopatu latrocinij in morem functum deijciunt, eamq; dignitatem legitimè reddũt Timotheo Salophaciolo.*

Eodem tempore terribilis fuit terræmotus Constantinopoli, die XXV. Septemb. Corruerunt multa templa, domus, rostraq; funditùs, & obruta est immensa hominum multitudo. Cecidit etiam globus columnæ fori, & statua Theodosij Magni, quæ columnæ Tauri imposita erat, muriq; interioris satis longa pars. Durauit diu ille terræmotus, adeò vt fœtor quoq; vrbem occuparit. Ea tempestate reliquiæ beati apostoli Barnabæ inuentæ sunt in Cypro. Iacebat cadauer id sub arbore ceraso: Euangelium quod S. Mattheus cõposuerat, in pectore gestans, manu Barnabæ descriptum. Ea occasione Cyprus Metropolis facta est, vt iam non amplius sub Antiochea censeretur, sed soli Constãtinopoli subesset. Id Euangelium Zeno reposuit in Palatio, in æde S. Stephani in Daphna.

Felix Concilio in æde Petri & Pauli apostolorum habito, duos episcopos & executorem Constantinopolim mittit, Zenonem & Acaciũ per literas iubens Mongum vtpotè hæreticum, Alexandrea exigere.

Zenonis & Acacij iussu Romani legati Abydi sunt comprehensi, literæ interceptæ ipsi in custodiam dati: minatusque eis Zeno mortem est, nisi cum Mongo & Acacio communionem inirent.

Acacij porrò suasu Zeno orientales episcopos coegit subscribere Henotico (id scriptum, sic à concordia instituenda dictum, Acacius ex animi sui sententia condiderat) & communicare cum Petro Mongo. Pecunia quoq; data Roma missos legatos eò perduxit, vt contra mandata sua cum Acacio communicarent. Felix vbi rem comperit, ijs suam ademit dignitatem, Acacium quoq; per literas ad eum scriptas ordine deijciens, quas acceptas Acacius pro nihilo habuit, Felicisq; nomen ex albo sustulit.

Petrus autè ille Mongus Alexandreæ moritur, eiq; Athanasius cognomento Celetes subrogatur. Zeno autem à tyrannis ocium adeptus, Antiochena ecclesia exturbat Calandionem, inq; Oasin relegat, episcopatũ Petro Cnapheo reddit. Is Antiocheam reuersus, multa mala facinora fecit, damnationibus Concilij, nouis eiectionibus inculpatorum episcoporum, substitutionibus & delectibus illegitimis, aliisq; id genus. nam iam antè adiecerat sanctissimo hymno: Christe rex, crucifixe pro nobis. Post reditũ autem abstulit hæc: Christe rex. Et Xenaias quidam satanæ seruus docebat, non esse recipiendas Christi & sanctorum imagines. Erat natione Persa, conditione seruus. Hic cùm sub Calandione profugisset à suo domino, pagos qui sunt circa Antiocheam à fide auocabat: cumq; nondum esset baptizatus, tamen clericum se esse dicebat. Hunc Calandio profligauerat: sed Cnapheus Hierapolitano episcopatui præfecit, ac Philoxenum nominauit. cumq; postea intellexisset, eum non esse baptizatum, sufficere ei designationem loco baptismatis affirmauit. Cæterùm Euthymius, qui de religione rectissimam tuebatur sententiam, Anastasium silentiariũ, qui postea temporis imperium malè gessit, ecclesia eiecit, vt hæreticum, & Eutychi consentientem.

Xenaias.

Præterea Zeno Marianum, sapientissimum Comitem, & qui

qui arcana quædam præsciret, ac Imperatori indicaret, interrogauit, Quisnam sibi in imperio esset successurus? Respondit ille: Imperium & vxorem tuam accipiet quidam de Silentiarijs, me autem iniustè occides. Horum vtrunque suo tempore exitus comprobauit. Petrus Cnapheus vita decedit, inq; eius locū episcopus Antiocheæ creatur Palladius, presbyter templi sanctæ martyrum principis Theclæ, quod erat Seleuciæ. Suffragatores habuit Ioannem Constantinopolitanum, & Anastasium, cuius modò meminimus.

Harmatij proditoris cædes.

Cæterùm Zenô filiū Harmatij Cæsarem designauit, vt promissis staret, ipsumq; Harmatiū ducem exercitus, neq; multò pòst eundem occidit, cùm diceret, qui Basilisco fregisset fidem, eum ne sibi quidem seruaturum esse: & filium illius, Cæsarem designatum, clericum fecit. Occidit & Illum Magistrum, qui regnum ideo affectarat, quòd sibi ab Ariadna, Zenone conscio, insidias fieri sensisset. Et Pelagium patricium virum eruditissimum & optimū, per causam paganismi sustulit, cum re vera timeret, ne ab illo redargueretur. Nam vir ingenui animi facinora eius nefaria reprehendebat.

Illi cædes.

Pelagij cædes.

Extat historia ab eodem Pelagio scripta versibus, ab Augusto Cæsare orsa. Homerocentra etiam composuit, aliaq; plurima laude digna. Zeno autem Zosimum præterea interfecit, rhetorem Gazæum: & Arcadium præfectum.

Zenonis miserabilis interitus.

Multos prætereà illustres viros Zeno odiosissimus interfecit, ad sectas quoq; deflexit, & ad nefanda facinora, vitamq; corruptissimā, quam violentis interitus est consecutus: sed de modo illius ambigitur. Tradūt enim quidam, eum gulæ & ebrietati indulgentē, errore mentis affici solitum, & prolapsum à mortuo nihil destitisse. Cùm verò ipsi etiā coniugi Ariadnæ inuisus esset, sic inebriatū, pro mortuo in monumentum Imperatoriū ab illa coniectum, lapide maximo qui pro operculo esset, imposito: factumq; sobrium, vociferatū quidem esse lamentabiliter, sed nemine curante, miserè perijsse. Alij dicunt, cū ægrotus acerbissimis doloribus vegeretur, pro mortuo habitum & in sepulchro positum, ibiq; expirasse, lamentantē, & domesticos implorantem, cùm Ariadna phiberet, ne quis monumentū aperiret, aut quicquam illum curaret.

CEDR.

Eodem tempore Perozes Persarum rex, cùm denuò expeditionem aduersus albos Hunnos, qui vocantur Nephtalitæ, suscepisset, cum toto exercitu perijt. Nam Hunni cùm profundam fossam egissent, eamq; calamis constrauissent, supernè terra iniecta: intra eam sese continuerunt, paucis emissis qui hosti occurrerent, ac mox fuga facta per angustias sibi notas euaderent. Persæ ergò insidijs non animaduersis eos insecuti, vniuersi cum rege Peroza & filijs eius in voraginem istam incidentes perierunt. Perozes eo in periculo constitutus, vnionem, quem gestabat ingentem ac candidissimum & maximi precij, à dextra aure detractum abiecit, ne quis eum post se gestaret, aut ipsum regem agnosceret. erat enim spectatu dignissimus. Hoc modo Perozes cum exercitu interijt. Barbari exinde biennium Persas tributarios habuerunt. Eo exacto, Persæ superstites Cabadem Perozæ F. regem constituunt.

Vnionis historia.

De vnione, quo is pactus inuentus fuerit, talem reperimus historiam. In sinu Persico, qui à rubro mari versus Aquilonem est situs, vniones aluntur à pectinibus, quos Zambaces vocant. Horum pectinum quidam inuentus est, intra se alens vnionem ingentem, ac splendidissimū: qui cùm auctus mensuram vsitatam excessisset, radiosq; splendoris sui fulguris in morē eiacularetur, canis quidam marinus eū splendorem adamauit, & pulchritudinem perpetuò affectari cœpit: & quocunq; vndæ pectinis concham ferebant, eò canis quoq; perniciosi cuiusdam dæmonis impulsu bacchabatur. Id prodigium piscator quidam animaduertens, statuit pectinem machina quadam deprædari: verùm canis non concessit, sed raptum pectinem in profundum aquæ abduxit. Proinde regi Persarū de pulchritudine margaritæ piscator refert, isq; ei viros adiungit, qui in eo capiēdo ipsi adsint. Cùm ad mare profecti, per aliquot dies præstolati essent, contigit vt canis aliquantisper secederet. tum piscator statim sese in aquam iniecit: & ad fundum delatus, pectinem cum vnione arripuit, sursumq; enatauit, exerta manu qua vnionem tenebat, quem & statim ij qui aderant ei eripuerunt: priusquam verò in lembum piscator euadere posset, superuenit canis, miserumq; deuorauit. Vnio ad regem allatus est: qui eius spectaculo delectatus, piscatoris filios magnis donis affecit. Eum Vnionem vt redimeret Iustinianus Magnus, c. auri libras barbaris misit. verùm ij recusarunt vendere, asseruantes eum in signum Persicæ stoliditatis.

Cabades Persarum rex.

Cabades autem Perozis vltimus filius regno potitus, imperio violentiùs vti cœpit: lege etiam lata, quæ vxores omnibus iuberet esse communes. itaq; Persæ ei regnum ademerunt, ipsumq; vinctum in carcerem, qui Letha (id est obliuio) dicitur, coniecerunt: ac fratrem eius Balbum regem creauerunt. Vxor autem cùm Cabadi in carcere degenti ministraret, eam (erat enim formosissima) amare præfectus carceris cœpit. Id vbi intellexit Cabades, vxori suasit vt morem illi gereret, si qua fortassis ipse ratione ex carcere posse euadere. Quæ cum sui corporis potestatē præfecto carceris fecisset, postmodò nemine prohibente ad maritum commeauit, eiq; inseruijt. Erat amicus Cabadi Sesoses quidam. is Cabadi per vxorem eius significat, habere se equos virosq; paratos quodam in loco. Tum Cabades nocte facta vxori persuadet, vt secum vestes mutet: itaq; ea suo loco relicta, carcerem exit, equoq; conscenso cum Sesose ad Hunnos Nephthalitas peruenit. Horum rex Cabadem sibi generum facit, magnoq; instructum exercitu in Persiam mittit. Eam ingressus Cabades, nullo negocio regnum recuperat, fratrem oculis erutis in carcerem includit, ac posthac (erat enim prompto ingenio, & strenuus) regnū tutò seruat per annos xi. abrogatis quas antè tulerat legibus omnibus.

IMPERIVM ANAstasij Dicori.

Dicorus à binis pupillis.

Euphemius patriarcha syngraphā ab imperatore exterquet.

ZENONE ad hunc modum miserabiliter mortuo, Ariadna Dicoru Anastasium silentiariū (humile id munus est) de sententia senatus & legionū, Vrbicio Eunucho, cuius magna erat autoritas, suffragato, ad imperiū euexit. Dicori porrò nomē ex eo habuit, quòd pupillis oculorum fuit dissimilibus, altera nigriore, altera magis ad glaucū colorem declinante. Antequàm coronaretur, fidei confessionem scriptam, qua polliceretur, se in dogmatibus ecclesiasticis nihil esse nouaturū, ab eo

exegit

Acacius. *Frabitas.* exegit patriarcha Euphemius. Nam post Acacium, qui orthodoxos pessimè tractarat, cùm annos XVII. ecclesiam tenuisset, Frabitas eiusdem cum Acacio & Zenone sententiæ, patriarcha delectus fuerat, cui intra menses tres cum semisse defuncto, successit Euphemius, vir sanctus & orthodoxus. *Mongus Petrus.* Hic Mongi Petri nomen, qui magnæ Antiochenæ ecclesiæ thronum per latrocinium atripuerat, è commentarijs deleuit, tanquam hæretici, atque in eius locum *Felix Papa.* Felicis Papæ Romani nomen reposuit, viri orthodoxi, quiq; per literas Zenonem & Acacium taxat, quòd cum Petro Mongo Eutychis & Dioscori sectam amplexo communicassent: atque etiam misso libello, Acacio dignitatem abrogarat: qua de causa ille nomen eius è commentarijs deleuerat. Hic igitur patriarcha Euphemius, chirographo ab Anastasio accepto, quo se amplecti ecclesiæ dogmata, & Chalcedonensis concilij decreta ferueaturum esse omnia profitebatur, coronat hominem. *Anastasij æquitas in moderandis tributis.* Qui statim Ariadnam ambit, & literas regias conficit, quibus ea quæ ad id tempus fisco à nonnullis deberentur, remittebat, & die quadragesimo à sepultura Zenonis iam elapso nuptias celebrat. Cumq; vectigal, quod Auratgenteum dicebatur, subditos premeret, id quoque aboleuit. Huiusmodi autem illud erat: Omnes mendici & pauperes, omnes meretrices, omnes liberti in agris & vrbibus, annum fisco tributum pendere cogebantur. Exigebatur tributum de equis, mulis, bobus, asinis & canibus: de vnoquoque homine nummus argenteus: de equo, mulo & boue tantundem: de asino pholes (nummi genus est) sex & de cane totidem. Quo tributo attriri homines, vbiq; lamentabantur. Eo igitur abrogato Anastasius, commentarios illos in Hippico, inspectante populo, cremauit. Ac in huiusmodi rebus honestè se gessit, & Reipub. negocia probè administrauit, ac magistratus pridem venales, sine precio concessit. *Synchyticorũ secta.* Sed de Deo non rectè sensit, Synchyticorum sectam secutus, qui vnam naturam post duarum vnionem, in Christo seruatore statuebant, & multis malis orthodoxorum ecclesias affecit, erga earum præfectos implacabilis. Nam anno secundo sui imperij & *Euphemij & Macedonij relegatio.* patriarcham Euphemium eiecit, quòd Chalcedonense concilium anathemate notare recusabat, surrepto prius per dolum suo chirographo, siue vt alij tradunt, per vim extorto, & successorem eius Macedonium, virum sanctum, ab ipso stare nolentem, Euchaita relegauit. *Timotheus patriarcha.* In cuius locum suffectus est Timotheus, imperatoris assensor. *Longini relegatio.* Longinum item Zenonis fratrem, affectato regno, Anastasius superatum, Alexandriam relegat, vbi presbyter electus obijt. Isauros etiam multos in regia vrbe versantes expulit. *Longiana seditio.* Quibus Longinus Magister, non Zenonis frater, sed alius, assumptis, mota seditione, orientales prouincias populatur. *Theodoricus diaconum assentatorẽ interficit.* Sed bello subactus est, Batbaris qui cum eo erant, interfectis. Eo tempore fertur & Theodoricus Africæ dux, qui Arianus erat, diaconum quendam sibi perquàm familiarem, & in suam gratiam Arianismũ amplexum, occidisse, Neq; enim sibi fidem seruaturum, qui Deo nõ seruasset. *Symmachus Papa.* Anastasio papa Romano mortuo, populoq; per seditionem dissidente, alijs Laurentium quendam, orthodoxis verò Symmachum decernentibus: idem Theodoricus, cui Roma tum parebat, in vrbem venit, & concilio indicto, repudiato Laurentio, episcopatum Romanum Symmacho confirmauit. *Bulgari.* Circa hæc tempora, fertur gens Bulgarorum ignota, prius in Illyricum & Thraciam impressionem fecisse. *Agareni.* Cum Agarenis orientem vastantibus, pacem fecit Anastasius: *Vitaliani seditio.* Vitaliano Thraci, qui Misis & Scythis sibi conciliatis seditionem mouebat, & agro Byzantio prædas agebat, & classe vrbẽ obsidebat, per Marianum præfectum restitit, naualiq; pugna commissa, ex machina quadã à *Procli mirabilis.* Proclo viro excellentissimo facta (Is enim tum & in Philosophia & in Mechanicis florebat, neq; *Archimedes.* Archimedis duntaxar, celeberrimi artificis cognorat omnia, sed & ipse noua quædam adinuenerat) classis hostium debellata est. Nam specula ex ære fabricasse vstoria fertur Proclus, eaq; de muro è regione hostilium nauium suspendisse: in quæ cùm solares radij impegissent, ignẽ inde fulminis instar erumpentem, classiarios ipsasq; naues hostium combussisse, quod olim Archimedem excogitasse, Romanis Syracusas obsidentibus, Dion refert. *Seditio ob clausulam Qui crucifixus est pro nobis.* Anastasius cum Eutychianus esset, in Tersancto cantico adijci voluit clausulam illam: Qui crucifixus est pro nobis eaq; de causa Logothetam & præfectum misit in Ecclesiam: qui cum ex superiore loco edictum imperatoris recitare cœpissent: qui ex populo orthodoxi erant, concitati, sed discerpendos eos viros properabant, & hi quidem popularem insaniam ægrè vitarunt. cæterùm populus ardens iracundia, ędes illorum inuasit, easq; deiecit atq; diripuit, & mulris interfectis, imperatorem ignominiosis verbis proscidit, Vitalianum vt imperatorem laudibus prosequẽs, multas ædes incendit, plurimos interfecit, atq; inter alios etiam monachum quendam, qui propè cisternam ab Anastasio structã habitans, nomine Mocisiam, imperatori charus erat: Monacham item quandam inclusam propè portam Xylocercam, vt cui fides ab imperatore haberẽtur: ambo corpora colligata per vrbem tracta crematáq; sunt. *Alamũdari Agareni baptismus & solers hereticorum refutatio.* Hoc regnante Alamundarus Agarenorum princeps ab orthodoxis institutus, credidit, & baptizatus est, ad quem Seuerus episcopus duos misit, vt eum ad suam hæresim pertraheret, qui quum docerent duas Christi naturas in vnam esse confusas, vnde colligeretur, etiam Deitatem Christi cum carne passam esse: ille conuicturus eos, vt qui absurda dicerent, & incredibilia docerent: quendam ex domesticis subornat, qui sibi aliquid in aurem diceret. Quo facto, tetrico vultu mœrorem præ se ferens, eius causam sciscitãtibus episcopis nunciatam sibi esse respondet Michaelis archangeli mortem. Quem nuncium cùm illi esse falsum asseuerarent, neq; enim mori posse archangelum, subijcit ille: Si igitur angelus non moritur, qua ratione vos affirmatis Deitatem & passam

» ſam & mortuam, cum carne conrempeeraram &
» confuſam, & in vnam naturam conflatam? Ex
» hoc dicto epiſcopi, hominis acumen admieati,
» ſpe traducendi eius in ſuam opinionem abie-
» cta, diſceſſerunt. Cum Bulgari denuò in Illyricum impeeſsionem feciſſent, quidam ex Romanis tribunis ſe illis cum ſuis legionibus oppoſuerunt, turpiterq; victi ſunt, ac paucis exceptis, cæſi omnes, cùm illi quibnſdam incantationibus & peæſtigijs vſi eſſent. Eam cladē ſtella ceinita ptæſignificauit, & corui, qui & ſuprà & ante illos proficiſcentes volirabant, & rubicines, qui peo bellico neſcio quem mœſtum & lugubeem ſonum ediderunt. Timotheo cuius ſuprà facta eſt mentio, poſt multas clades orthodoxis illatas, defuncto, Ioanni Cappadoci tradira eſt Eccleſiæ gubernatio, quam per biennium tenuit. Obijt & Ariadna impeeatrix. Traditum eſt, ſub Anaſtaſio ſimulachrum æneum Fortunæ vrbanæ muliebri ſpecie, quod alteeum pedem in naui ante ſe poſira, ænea & ipſa haberet, alicubi in vrbe ſtetiſſe: cuius nauis vel vetuſtare corruptæ, vel pee inſidias conruſæ, fragmenra quædam ablata fuerint. Ex eo naues oneratias Byzantium non amplius appuliſſe, ſed cùm propè acceſsiſſent, violentia ventorum repulſas eſſe, ac niſi longæ naues multis concitatæ remigibus ſarcinas earum in vebem peruexiſſent, populum foꝛtaſsis fame periturum fuiſſe. Quæ res cùm ad tempus duraſſet, curæ fuit magiſtratibus, cauſaque mali à quodam ſolerti coniectura indagata, fragmentis nauis illius æneæ ſtudioſè conquiſitis, & in ſuum locum reſtitutis, expeditam nauigationem & maee nauigijs repletum fuiſſe. Vt autem certò ſcirent, illud appellendis nauibus obſtitiſſe, denuò ſublatis fragmentis, quæcunq; naues tum appellerent, rurſum vi venrorum eiectas fuiſſe. Ea re comperra, nauem illam, magno adhibito ſtudio, eſſe renouaram.

Bulgarorum in Illyrico victoria.

Præſagia cladis cometa, corui et tubæ.

Ioannes Cappadox patriarcha Constantinopolitanus.

Nauis ſimulacrum nauigationis præſidium.

CEDR.

Ceterùm Cabades Perſarū rex facta expeditione, Amidā vrbem oppugnat, & crebrò bellum eſt cum eo geſtum. Cùm autem ederetur aliquando equeſtre certamen, tumultuantibus partibus multi vtrinque ſunt interfecti, interq; eos Imperatoris ex pellice filius, cuius dolore percitus Imperator, multos ſupplicio affecit. Eodem anno multa ærea Conſtantini Magni opera conflauit, ſuamq; ſtatuam inde confecit. Tunc etiam vir quidam ex eorum numero qui Chymicam artem profitentur, callidus oculos hominum impoſtura præſtringere, argentarijs alijſq; obtulit manus pedeſque ſtatuarum, & alia aurea, dicens ſe theſaurum reperiſſe: multoſq; ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata, captus, & ad Anaſtaſium adductus, frenum equi ex ſolido auro conflatum, ac margaritis conſertum obtulit. Sed imperator fræno accepto: vt omnes, inquit, fefelleris, me profectò non decipies, ſtatimq; hominem in caſtellum quoddam relegauit, in quo is perijt. Duobus epiſcopis tunc de fide altercantibus, orthodoxo & Ariano, cùm hic diſſerendi facultate polleret, ille pietate & fide fretus hanc Ariano conditionem tulit, vt omiſſa diſputatione in ignem ſeſe darent: itaque vter ipſorum pietate præſtaret, notum fieret. Recuſante Ariano, ipſe intrauit ignem, & ſtans in medio eius verba ad multitudinē fecit, Deo ipſum incolumem conſeruante.

Alchymiſta.

Anno XVII. ſui Imperij Anaſtaſius Daras, caſtrum Meſopotamiæ regnum atque validum, in finibus Romani ac Perſici imperij, muniJt: extruxitq; ibi templum, & horrea, & ciſternas, ac duo publica balnea. Loco vrbis priuilegia dedit, & eam Anaſtaſiopolin nominauit.

Daras.

Anaſtaſiopolis.

Anno XX. Deuterius epiſcopus Arianorum quendam nomine Barbarum baptizans, auſus eſt contra inſtitutum Domini ſic dicere: Baptizatur Barbarus in nomen Patris, per filium in Spiritu ſancto. ad quæ verba ſtatim exiccatum eſt baptiſmi lauacrum. & Barbarus territus fugit, miraculumq; omnibus expoſuit.

Anno XXV. ſui imperij Impurus Anaſtaſius epiſcopum quendam Oeniandum audiens diſertum admodum eſſe, & qui ora omnibus ſententiæ de paſſo Deo aſſertoribus obturaret: eum ad ſe vocatum hortatus eſt, vt ad ſuam factionem deſciſceret, pollicens eum quidquid petijſſet illicò accepturum. Cui epiſcopus: Tu, inquit, potiùs ad orthodoxos tranſi: ne, dum opiniones impiorum hominum Seueri, Eutychis & Dioſcori amplecteris, æterno igni addicaris. Simulq; apprehendens Imperatoris chlamydem: Hæc, ait, veſtis nequaquam te poſt mortem ſequetur, ô Imperator: ſed ſola comitabitur te pietas, ac virtutum habitus. Miſſam fac Eccleſiam, quam Chriſtus ſuo redemit ſanguine. Indoctus es, & ratiocinandi ignarus, neque vllum Eccleſiæ decretum perfectè intelligis: tantum impoſturis & ſcurrilibus calumnijs fatuos terres. Satis tibi ſit dignitatis, quòd Imperator es: antiſtites Eccleſiæ vexare noli. Ad hæc Imperator pudore ſuffuſus, obmutuit. Pauperrimus autem cùm eſſet ille epiſcopus, ne obulum quidem ab Imperatore voluit accipere: adeò liber erat, & ſolius in Deum fidei ac pietatis rationem habens.

Epiſcopi libertas.

Caſtrum eſt in Perſarum atq; Indorum confinio, nomine Tzudader, in quo multum pecuniæ, margaritarum, & lapidum precioſorum repoſitum, à dæmonibus aſſeruabatur. Cabades ea re percepta, caſtrū occupare eſt annixus, cumq; ei à dæmonibus obſiſteretur, omnibus & Magorum, & mox Iudæorum tentatis artibus impos propoſiti fuit. Ergo cùm ei perſuaſum eſſet, Chriſtianorum ad Deum precibus eo ſe potiri poſſe: hoc à quodam epiſcopo Chriſtianorum in Perſide agentium contendit. Is ſyntaxi coacta, cùm diuinis myſterijs communicaſſet, ad locum accedens, dæmonas ibi morantes exegit, caſtrumq; Cabade nullo labore occupandum tradidit. Quo miraculo Cabades attonitus, primum in conſeſſu locum epiſcopo ei tribuit, quem hactenus Manichæi & Iudæi tenuerant: liberam quoq; poteſtatem fecit ijs qui baptizari vellent.

Dæmones Chriſtianis pulſi.

Anaſtaſius verò paulò ante obitum, nunciatis ſibi inſidijs multos comprehenderat, atque inter alios Iuſtinum & Iuſtinianum, qui poſt eerum potiti ſunt, atque in animo habebat eos occidere. Sed deteeritus eſt ſomnio, cùm vir terribilis ei aſtitiſſe viſus eſſet, ac diceee: Iuſtino & Iuſtiniano ne quid mali feceris. Nam vtee que ſuo tempore Deo inſeruiet. Illis igitur crimine læſæ maieſtatis abſolutis, denuò aliud vidiſſe ſomnium memoratur, Virum terribilem, qui librum manu geſtans diceeet: Ecce ob peruerſitatem fidei tuæ, annos XIIII. vitæ tuæ deleo. Et quia fatale ſibi eſſe ex oraculo didicerat, vt fulmine interiret: Tholotum ædificium conſtruxit, in eoque degit, ſed fruſtra. Nam cùm aliquando tonitrua horrendum in modum reſonarent, & fulgura multa elideretur, atque ipſe perterritus è cœnaculo in cœnaculum deſcen-

Anaſtaſij ſomnia de Iuſtino & Iuſtiniano & de obitu ſuo præſagia.

deret, & alios atque alios thalamos subiret: in quodam regio cubiculo mortuus est inuentus. Vixit annos octogintaocto: regnauit viginti septem, & tres menses. Huius temporibus terræmotus horrendus fuit, ac Byzantij multis in locis ædificia corruerunt. Antiochia verò penè tota collapsa est, ciuibus ruina oppressis. Idem Anastasius longum murum condidit à magno mari ad Selybriam vsq; pertinentem, ob Mysorum siue Bulgarorum & Scytharū incursiones, & statuam suam æneam in Tauri columna collocauit, cùm Theodosij Magni statua, quæ ibi erecta fuerat, concidisset. Et hæc quidem vita sic acta, hoc modo est defunctus.

Terræmotus Byzantinus & Antiochenus.

Selybrianus murus

Anastasij statua.

IMPERIVM IVSTINI *Thracis.*

IMPERATOR autem creatus est Iustinus Thrax, parentibus ortus ignobilibus & obscuris, atq; ipse principio operarius fuit aut armentarius & porcarius. Deinde animo ad rem militarem adiecto, tribunus & Comes factus est. Cùm autem post Anastasij obitum, de imperatore deligendo deliberaretur: Amantius Eunuchus idemque præpositus, homo potens, Theocritiano cuidam ex necessarijs suis, imperium tradere cupiens, pecuniam Iustino dedit, militibus distribuēdam, vt illum Imperatorem salutarent. At ille pecunia distributa, suum negocium egit, & à populo & militibus ad imperij fastigium est euectus. Quod factum ægrè ferens Amantius, cum alijs claris viris Iustino insidias struxit, iis q; cognitis vnà cum Andrea cubiculario & Theocritiano occisus est. Is autem eodem tempore, quo Anastasius in somnis aliquot vitæ suæ annos è libro deleri vidisset, & ipse somniarat, se coram immperatore stantem à magno quodam porco prostratum deuorari. Idem sancti Thomæ apostoli ædem struxit, vnde Amantij ædes nominatur. Hic Iustinus quia de religione rectissimè sentiebat, Chalcedonense concilium coli ab omnibus, & sexcentos triginta sanctos patres, qui id celebrarant, in sacras omnium Ecclesiarum commentarios referri, edicto iussit. Vxorem Lupiciam, mutato eius nomine in Euphemiam, diademate ornauit, & Augustam appellauit. Vitalianus, qui sub Anastasio seditionem mouerat, huic familiarissimus fuit, & dux ab eo exercitus creatus, & consularum adeptus est, magna præditus autoritate. Cumq; orthodoxus esset, Seuerum Antiochena sede pelli, & tolli iussit. Sed ille cum quibusdam suis assentoribus fuga in Ægyptum elapsus, illam quoq; perturbauit, disputatione de corruptibili & incorruptibili introducta. In huius locum suffectus est Paulus Eubulij hospitij præfectus. Omnes præterea, qui sub Anastasio per iniuriam pulsi fuerant, Iustinus reuocauit. Huius temporibus Cometa in oriente visus, radijs deorsum

Iustinus ex humili loco industria ad imperiū euectus.

Amantij Andreæ et Theocritiani cædes.

Amantij fatidicum somnium & cædes.

Lupicia. Euphemia

Seueri Antiocheni Paulus successor.

vergentibus, quem Pogoniam, quasi barbatum dicas, Meteorologici vocant, & Vitalianus à Byzantijs dolo cæsus est, iratis ei ob multorū cædem ab eo factam, cùm contra Anastasium seditionem mouisset. Alij Iustini & Iustiniani iussu in palatio cæsum tradunt, cum ipsi imperatori vellet imperare, & Iustinianus præfectus est legionibus. Ioāne Cappadoce patriarcha Constantinopolitano mortuo, surrogatus est Epiphanius, illius Ecclesiæ presbyter: Hormisda item Papa Romano defuncto, Ioannes Romanæ Ecclesiæ gubernacula suscepit. Cùm autem Romanis inimicitiæ cum Persis intercederent, Iustinus missis legatis cum muneribus ad Regem Hunnorum, societatem eius ambiuit. Assensus est Barbarus, sed & Quado Persarum Regi suam operam petenti obtulit, ad eumq; profectus est Romanos oppugnaturus. Enimuerò Iustinus imperator, missis de pace legatis, per literas Persam monuit, ne Hunnis sideret, qui societatem cum Romanis iureiurādo sancira, magnaq; pecunia accepta, illos tempore belli proditurı essent. Quadus, cùm Rex interrogatus se pecuniam à Romanis accepisse confessus esset, Iustinum vera scripsisse ratus, hominem sustulit, & Hunnos ferè omnes, paucis fuga elapsis, & cum Romanis pacem, Iustinumq; Chofroæ filij sui natu minimi tutorem fecit. Nam illi regnum Persicum destinarat, despectis filijs natu maioribus. Verùm Imperator tutelam recusauit. Lazorum quoque dux Tzathus defecit à Persis, & ad Iustinum se contulit, & pro imperatoris filio baptizatus, & Rex Lazorum salutatus, ducta vxore senatoris cuiusdā filia, in suam prouinciam redijt. Quæ res dissidij inter Persas & Romanos denuò causa extitit, quòd Romanorum imperator illorū subditos ad se pelliceret. Tunc ea etiā in vrbe Negra acciderunt, quæ de S. Aretha narrantur. Quadus verò Manichæos suæ ditionis omnes occidit, eorumque episcopum, & libros combussit, quòd vnum ex filijs suis, in detestandam illam hæresim pellexissent. Tum etiam Anabarzos seu Anabarza, secundæ Ciliciæ metropolis terræmotu concidit, & Edessa vrbs illustris Osroenæ prouinciæ submersa est, cum Scirtus fluuius, qui eam mediam perfluit, exundasset, & vrbis ædificia deiecisset, atq; auexisset & ciues partim ruina, partim vndis oppressisset. Aliquot diebus elapsis, imminuta, lapidea tabula in ripa fluminis est reperta, cui notis hieroglyphicis insculptum erat: Scirtus fluuius (habet autem à saltādo nomen, quasi saltatorem dicas) malè saltabit ciuibus. Concidit & semisis Pompeiopolis, vrbe mediadehiscente, in eoque hiatu multi mortales viuentes adhuc perierūt, cum opem, nemo ferre posset. Tum etiam mulier quædam è Cilicia instar gigantis fuit, cum proceritate corporis, tum aliorum membrorum proportione. Nam supra quamuis proceros viros integrum cubitum eminebat, pectore & humeris supra modum latis, cū & cætera omnia, vt vxor & facies, brachiorum & cubitorum firmitas ac magnitudo, & digitorū crassitudo & reliqua lōgitudini & lati-

Pogonias

Vitaliani cædes.

Successio episcoporum.

Hunni ob perfidiam à Quado Persarum Rege cæsi.

Tzathus Lazorum rex.

Manichæorum cædes.

Anabarzerum ruina. Edessæ submersio.

Pompeiopolis ruina.

Mulier gigantea in Cilicia nata.

& latitudini responderent. Iustiniano post Vitaliani cædem duce creato, rerum omnium administratio incumbebat. Cùm auté principes aliquando Imperatorem orarent, vt illũ collegam „ asciſceret, purpura prehenſa. Vobis, inquit, o„ ptandum eſt, ne hanc iunior aliquis induat. Ac „ tum quidem preces eorum ſic eluſit. Illi verò paruo tempore interiecto, Nobiliſsimi titulum Iuſtiniano decreuerũt, & ab imperatore impetrarunt, vt id decretum ſuit literis cõprobaret. Neq; multò pòſt in valetudinem incidit ex vulnere cruris, morboq; in ſpe vitæ dubia inualeſcente, patriarcha Epiphanio & primoribus aduocatis, Iuſtinianũ nepotem Imperatorem decernit, & ſuis manibus eius capiti diadema imponit. Cumq; populus in equeſtre theatrum conueniſſet, Iuſtinianus coronatus ingreditur, & ab omnib. fauſtis acclamationibus exceptus, in regiam reuertitur, annos XLV. natus eo tempore. Statim etiam vxor eius Theodora eſt Auguſta appellata, neq; multò pòſt Iuſtinus in viuis eſſe deſijt, cũ annos IV. & dies XX. regnaſſet.

Iuſtinianus imperator creatur.

IMPERIVM IVſtiniani.

VSTINIANO anno mundi IↃↃCIↃↃXXI. ab incarnatione Dei IↃXXVII. principatum adepto, non vnius, ſed duorum poteſtas fuit, cùm vxor eius non minus ipſo, ac potius plus poſſet. Fuit hic imperator aditu facilimus, ad pœnam irrogandam æquè promptus atq; ad crimina audienda: pecuniam & temerè profudit, & per fas & nefas comparauit, aliam in ædificia, aliam ad exequenda conſilia ſua, aliam in rem bellicam & contentiones eorum, qui voluntati ipſius aduerſabantur, inſumendo. Id factum, vt cum pecunia ſemper egeret, eam rationibus parum honeſtis cõpararet, ac gratiam haberet ijs, qui colligendi argenti vias oſtenderent. Neq; verò ille ſic affectus erat: imperatrix verò illi ſiue licẽtia, ſiue quouis modo faciendæ pecuniæ ſolertia cedebat. Sed & maritum longo interuallo potentia ſuperabat, & nouos eoſq; varios quæſtus ingenioſiſsimè reperiebat. Hinc ſubditi gemino onere pꝛemebantur. Nam & annua tributa exaggerabantur, & noua excogitabantur. Alij, vt perperàm de religione ſentientes, mulctabãtur: alij vt immodeſte & petulanter viuentes opibus priuabantur: alij ob cõtẽtiones inter ſeſe, alij deniq; alijs de cauſis, quę omnes breuiter recenſeri nequeunt.

Iuſtiniani rapacitas.

Theodoræ auaritia.

CEDR. *Anno ætatis XLV. rerum potitus eſt: cumq; ſine collega imperare cœpiſſet, munus conſulare edidit, quantum nemo ante ipſum. Perſecutionem Græcæ religionis & omniũ hereſium inſtituit. Cumq; multos procerum labe Arriana viciatos deprehenderet, bonis eorum publicandis, & ſupplicijs irrogandis, magnum alijs terrorem incuſſit: lege etiam lata, vt nemo niſi orthodoxus rempublicam gereret.*

Eodem anno rex Perſarum Tzatho bellum, ob initam cum Romanis ſocietatem intulit. Huic Tzatho Iuſtinianus auxiliares mittit copias, ducibus Beliſario, Kerico et Petro: qui cùm in bello gerendo mutua inuidia tranſuerſi agerentur, à Perſis victi ſunt. Hoc ægrè ferens Iuſtinianus, reuocatis illis, Petrum Notarium ad exercitum ducendum miſit: iſq; Lazorum auxilio Perſas adortus prælio, victoriam multis hoſtium cæſis obtinuit.

Eodem anno ad Romanos ſe contulit Herulorũ rex Gretas: Conſtantinopolimq; profectus cum ſuo populo, ab Imperatore obtinuit vt Chriſtianus fieret cũm ſuis Conſiliarijs & cognatis: eaq; re confecta, lætus domum redijt, pollicitus ſe Romanis quacunq; in re vellent auxilio futurum.

Eodem anno imperator Tzitan Armeniæ præficit, virũ bellicoſum, & rebus gerendis aptum. Hactenus Armenia ſine Præfectis fuerat, duces tantùm & comites habuerat. Sed hic eum principem Armeniorum fecit. Adiunxit etiam Imperator ei exercitum quatuor millium ex Oriente: fuitq; hoc magno præſidio Romanis. Nuptum quoq; ei tradidit ſororem Theodoræ Auguſtæ, nomine Comito.

Eodem anno coniunxit ſe Romanis vidua quædam mulier, de ea Hunnorum natione qui Saberi dicuntur. nomen ei fuit Bareza. Habebat ſecũ Hũnorũ CCCIↃↃↃ. & præerat Hunnicæ ditioni poſt mortẽ mariti Malachi. Elicuerat rex Perſarum duos alios Hunnorum interiorum regulos, Styracem & Gloem, vt ſibi ij contra Romanos ſuppetias ferrent. Sed Bareza, cùm ij per ipſius regionem XX. millia in Perſidẽ ducerent, exercitũ eorum deleuit, ac Gloe in pugna occiſo, Styracem vinctũ imperatori Conſtantinopolin tranſmiſit. Ipſa pacem & ſocietatem cum Iuſtiniano conſeruauit.

Hunnij Romanorum ſocij.

Eodem anno Gordas etiam, regulus Hunnorum Boſporo vicinorum, Romanis ſeſe adiunxit, & factus eſt Chriſtianus: cumq; fidem dediſſet ſe Romanis rebus addictum fore, vrbemq; Boſpori cuſtoditurum, & boum tributum exacturum, (nam vrbi Booſporo inde nomen eſt, quòd incolæ Romanis loco pecuniæ quotannis boues dabant) magnificè ab Imperatore donatus, domumq; dimiſſus eſt. Reuerſus domum, fratri ſuo Imperatoris humanitatem liberalitatemq;, & ſe Chriſtianum factum eſſe expoſuit: atq; idem omnia Hunnorum ſimulacbra confregit & conflauit. Eam ob rem Hunni irati, cumq; his Moageras eius frater, Gordam necauerunt, & regnum Moageræ tradiderunt: ac Booſporum profecti, tribunũ Dalmatiæ & milites interfecerunt. Quod vbi Iuſtinianus cognouit, Ioannem conſularem patricij Rufini F. cum magnis Scytharum auxilijs eò miſit, ac Godilam terreſtri itinere ab Vliſsipoli, ac Cadurium copiarum præfectum. Harum aduentus fama territi Hunni, dilapſi ſunt, paxq; Booſporo reddita, tutoq; ei Romani imperauerunt.

Iuſtinianus porrò omnia hæreticorum templa Chriſtianis attribuit, Arrianorum exocionitarum exceptis. Conſtitutionem quoq; edidit de epiſcopis, diſpenſatoribus pupillorum alumnis, & peregrinorum hoſpitibus. ea ſanxit, ne ius legandi aut hæredibus tradendi haberent, præter hæc quæ in ſuis facultatibus habuerant. antequam officio iſti præficerentur. Qua hora officium iniiſſent, ab ea non liceret legare quæ lucrati eſſent, ſed ea omnia ſacræ ædi hæreditario obtingerent. Abſoluit etiam ciſternam, quæ erat in medio aulæ baſilicæ illi, eamq; maiorem reddidit, Dagiſthei quoq; balneum perfecit, ab Anaſtaſio inchoatum.

Eodem anno, die penultima Nouembris, hora diei tertia, rurſum ira Dei Antiochæam afflixit, biennio poſt ſuperiorem cladẽ. Extitit enim terræmotus ingens, totamq; durauit horam, cum terribili cœli mugitu. Ea concuſſione omnia quæ ædificata fuerant, ſolo æquata ſunt: & muri atq; adeò iſta quoq; tum ædificia corruerunt, quæ priore terræmotu non ceciderant. demq; quicquid & imperatoria liberalita-

Antiochea noua clades.

ta, & priuatim ciuium sumptibus vrbi fuerat ornamenti conciliatum tunc perijt. Obruta sunt ruinis hominum millia IV, DCCCCLXX. reliqui in alias vrbes confugerunt. Fuit etiam grauißima tempestas, adeò vt vniuersi sine calceis supplicatum sint progreßi, cum crebris eiulatibus. Tunc quidam piè Deum colens homo, visione admonitus est, vt omnibus praeciperet, vti superioribus domorum suorum postibus inscriberent: Christus nobiscum, state. Hoc facto, ira Dei recedit. Rursum quoq; & Imperator, & Augusta multum pecuniæ largiti sunt ad instaurationem Antiochee, eiq; nomen Theopolis indiderunt.

Iudæorum motus.

Eodem anno Samaritani et Iudæi in Palæstina, quendam Iulianum regia corona ornatum sibi præfecerunt: armisq; contra Christianos sumptis, rapinas, cædes & incendia ediderunt. Hos Iustinianus à Deo sibi in manus traditos occidione deleuit, Iulianoq; caput amputauit.

Lãpadias.

Constantinopolitana seditio, in qua ciuiũ ad XL. millia cæsa.

Quinto anno imperij eius, Comera est conspectus, qui ob radios sursum instar facis porrectos Lampadias dicebarut, & per dies XX. fulsit. Cum Persis induciæ factæ. Verùm orienralibus prouincijs pacaris, bella inrestina vrbem vexarunr, eiusq; pulchritudinem & eleganriam, ex incendio sub Leone orto reliquam consumpserunt. Nam concepto ijs de causis, quas exposui, tam imperaroris quàm vxoris eius odio, populi inrer sese cõsenserunr, tam Venetæ quàm Prasinæ factionis, quanquam aliàs dissidere soliti, seditionemq; monerunt. Ad quam cõprimendam parte Barbarorum Heruli ab imperarore immissa, qui Heluri nominãtur, ea magis etiam commora est. Pugna etenim inter ciues & Barbaros commissa, in loco qui Milium dicitur, & multis vtrinq; cadenribus: Ecclesiastici bellum & sedirionem sedare cupientes, cum sacratissimis diuinorum Euangeliorũ codicibus, & seruatoris nostri venerandis imaginibus, in mediũ agmen præliantium penetrarunt, rati, eos verecundia sacrarum rerum, positis armis pugnam omissuros. Sed Barbari illis planè despectis, populum trucidabanr, neq; sacris neq; baiulis eorum parcenres. Id vrbanæ multitudini velur incentiuum sedirionis fuit, vt tanquam numinis vlturi Iniuriam, maiori desperatione inflammarentur: neque viri solùm, sed mulieres etiam è cœnaculis pugnarenr, lapides & testas & quicquid obuium erar, in barbaricam illam multitudinem, supernè iaculantes. At illi furore perciti, vlturiq; mulieres, ignem inijciunr ædibus vnde feriebantur: cuius flamma, vehementi rum spiranre venro, mox in sublime elata multa maxima pulcherrimaq; ædificia in cineres redegit, & simulachra combussir vererum virorum, ob sapientiam & fortitudinem, & res manu consilioq; bene gestas illustrium: ac prærer cætera, insigne & ingens templũ, ab Imperatore Constancio structum, & D. Irenæ ædem, ac Eubuli hospitalem domum, & Palatij Chalcostegum, quæ nunc Chalce appellatur (ab æreo tecto nomen id factum est) & carceris vsum præber, & Seueri balneas, quæ Zeuxippi nomen habent, aliaq; multa quæ vrbi atq; imperio ornamenta & admirationem artulerunt.

Heruli Barbari.

Sacerdotes seditionem cõpo situri cæsi.

Incendiũ seditioni coniunctum.

CEDR.

Inter præcipua illa & ingenium superantia opera stabat & Homerus, qualis fuerat, cogitabundus, manibus consertis infra pectus, barba sine cultu demissa: capilli capitis æquales, rari ab vtraq; sincipitis parte, facies præ senio hirsuta, ac curis de vniuerso, nasus ad reliquas partes propositione æquali: oculi palpebris affixi, ita vt cæci formam præ se ferrent, qualem eum fuisse fama fert. supra tunicam paliolo erat amictus, & ad basim infra pedes eius lorum quoddam æneum erat subiectum.

Tunc igitur Imperaror aliud consilium cepit comprimendæ seditionis, & in theatrum progressus, verba facere ad populnm instituit, eoq; populum per nuncios conuocauit. Is verò adeò non obtemperauit, vt alij alios monerent, cauendum esse equestre rheatrum, ne in eo tanquam carcere inclusi, eorum qui rerum potirentur iracundiam suo interitu explerent. Deinde in foro discursantes, de alio Imperatore creando deliberarunr, & quendam Imperaroris Anastasij cognatum Hypatium nacti, partim inuitum, partim etiã persuasum, in Magni Constantini forum adducũt, atq; clypeo in sublime elatum, imperatoré consaluranr, & occupato curriculi equestris theatro, faustis ominibus prosequuntur, purpuram quærenres & coronam populis his rebus occupantes, Imperator magnis largitionibus mulros Venetorum in suas parres pellexir, diremptaq; concordia, eos inrer sese concitauit. Quo facto imperatorij satellires subitò è Regia erumpentes armati, & ex vrbe alij milires, prætereaque Barbari inrromissi, multitudinem quæ & ipsa iam inter se dissidebat, graminis instar ceciderunt, parcentes nemini. Refertum enim erat theatrum hominibus, cùm seditiosis, tùm verò spectandi gratia, ob Hypatij proclamationem congregaris. Is vnà cum fratre Pompeio ad imperarorem perductus, occidirur, bonis eorum confiscatis. E populo cæsi putantur ad XL. millia. Neq; verò illorum duorum dunraxat bona publicara fuere, sed multorum præterea senarorij ordinis, deq; ipsis non vno modo supplicium sumptum. Pro magna Ecclesia à Constantio condita, quæ in hac editione, vt exposirum est, cõflagrarar, Iustinianus aliam nonam longè maiorem & illustrioré extruere aggressus est, ædificationem auspicatus anno ab orbe condiro sexies millesimo quadragesimo, indictione XV. mense Februario. Neque verò hoc duntaxat, sed & alia plura templa extruxit: ad quorum ædificationem cum infinitis egeret pecunijs, de consilio præfecti stipendia liberalium artium magistris olim constitura, in omnibus vrbibus sustulit, quas, vacantibus literarum ludis, rusticitas inuasit.

Hypatij et Pompeij cædes.

Venetis largitionibus corruptis populi motus non sine multo sanguine sedatur.

Iustiniani ædificia.

Premia literatis adempta.

CEDR.

Zanabarzus Iberus

Octauo anno rex Iberorum Zanabarzus Constantinopolim ad Iustinianum venit cum vxore & consiliarijs suis, petens se inter socios amicosq; Romanorum genuinos referri. Imperator eum receptum, magnis donis affecit: necnon & consiliarios eius: sed & Augusta regina omnis generis mundum muliebrem ex margaritis confectum donauit, atque ita pacificè domum sunt dimißi.

Anno XII. Bulgari in Mysiam eruperunt, agroq; vastato milites interfecerunt. Hoc cùm inaudiuisset Acumus Hunnus Illyrici rex, contra eos cum copijs egressus, Romanorũ se exercitui coniunxit, magnamq; Bulgarorum stragẽ edidit. Victorẽ inde securũ alij Bulgari adorti, magna cæde affecerunt:

runt: capitibusq́; & ipso Acumo potiti, in suam reuersi sunt ditionem.

Eodem anno Chosroes Antiocheam magnam, Apameam, aliasq́; vrbes cepit.

Anno x i i i. Romanis se coniunxit Mundus Gepida natione, filius Giesmi, regulus Sirmij. Quem imperator humanissimè cum filio eius tractatum, Illyricoq́; præfectum dimisit. Et in Illyricum venienti, multitudo Bulgarorũ occurrit, quos ille deuicit, melioremq́; captiuorum partem Constantinopolim misit: qui ab Imperatore per Armeniã Lazicam, & alias regiones sunt dispersi. Exinde alta pax in Thracia fuit, cùm porrò Hunni Danubium transire non auderent.

Anno imperij eius x v i i. magna columna in vestibulo magni templi collocata, absoluta est: cui equestrem suam statuam imposuit. Eo loco prius steterat columna, Magni Theodosij statuam argenteam sustinens, à filio eius Arcadio factam pondere v i i. millium & c c c c. librarum: quam ille cum columna demolitus, argenteo dicepro, eã reposuit quæ adhuc cum eius imagine visitur. Destruxit etiã maximos plumbeos canales, quibus aqua in vrbem ducebatur, cùm eius materiæ multũ ad structuras ei esset opus.

Canis mirificus. Eo tempore maximus quoq; terræmotus accidit, quo Cyzici semissis concidit. Fertur etiam tum quidam æris fabrum Andreas nomine, canem mirificum in vrbẽ adduxisse, ad quem spectandum confluente populo, multi suos annulos in vnum aceruum cõgestos ante canem posuerunt, quos domini iussu, cuiq́; suum citra errorem ore attulit. Idem rogatus, quis ex ijs qui adessent diues esset, quis pauper, quæ mulier meretrix, quæ vidua, quæ vxor, & id genus alia; ea quoq; omnia absq; omni errore demonstrauit, veste cuiusq; ad quæstionem ore prehensa.

Anthimus patriarcha. Epiphanio patriarcha decimo anno Iustiniani mortuo, Anthimus Trapezuntius in sede Constantinopolitana successit. Fuit hic imperator

Impudici castrati. libidini masculę infestissimus, plurimosq́; ea de „ causa punijt, virilibus exectis. Id cur faceret ro„ gatus, An non inquit, si sacrilegium commisis„ sent, manus illis amputandæ fuissent? Tulit Iustinianus acres leges contra impudicos, & veteres omnes leges renouatas in vnũ volumen redegit, quod Nouellas constitutiones inscripsit.

CEDR.

Diues quẽ eleemosinæ datæ pœnituit. *Ea tempestate Constantinopoli diues quidam cùm ægrotaret, mortemq́; timeret, x x x. libras argenti in pauperes erogauit. Restitutus autem præter spem suam bonæ valetudini, fraude diaboli eò est inductus, vt facti eum ipsum pœniteret, hocq́; cuidam fideli ac diuiti suo amico aperiret. Monet iste hominem, ne huic malæ assentiatur cogitationi, Deumq́; irritet, qui eum propter istam largitionem miseratus sanitate donauerit: alioqui fore, vt subita morte nondum mutato facto pereat. Cùm non moueretur ille, sed magis magisq́; queritaretur: Amicus, quando (inquit) salutare consilium non admittis, aliud tibi subijciam. Poscenti hoc, verè misericors ille: Agedum, ait, in templum abi, & non te, verùm me istam in pauperes elargitum fuisse pecuniam dicito. ipse tibi statim x x x. illas libras reddam. Consentiens infelix ille, ad templum abijt, auroq́; accepto, ita vti alter præceperat locutus est. Inde digrediẽs, ad ipsam templi portam mortuus concidit. Clericis ad rei nouitatem stupentibus, omnibusq́; alijs qui tum fortè aderant, iubentibusq́; alterum pecuniam recipere suam: ille non obtemperauit, sed omnem inter egenos diuisit, quòd diceret Deũ non pati sannas. Promissa enim Deo, non tantùm pecuniam, sed verba etiam voluntatemq́; obligant: & quicquid homo Deo pollicitus fuerit, id præstare opus habet, virgo virginitatẽ, continens continentiam: qui in matrimonio viuunt, pudicitiam, mutuumq́; amorem & honorem: Deniq; omnes fidem Deo, & religionem, & iustitiam, & fortitudinem.* ÇEDR.

Euagrius philosophus ad Christum conuersus à Synesio. *Alexandreæ porrò talis res accidit. Episcopus quidam admodum religiosus, vicinũ habebat quendã philosophum, Euagrium nomine, Grecæ superstitioni addictum, qui in schola sodalis Episcopo fuerat. Hunc episcopus à vesano falsorum numinum cultu ad fidem Christianam traducere cupiens, identidem prouocabat, cumq́; eo disputabat. Sed philosophus neq; concedebat, & magis magisq́; veræ religioni infensus reddebatur. Quodam die fertur episcopum in hæc verba allocutus: Profectò, episcope, præter alia & hoc mihi improbatur, quòd mundi finem fore Christiani vos dicitis, corpora resurrectura de mortuis, & pro acta vita cuique mercedem redditum iri, tum qui pauperi misericordia motus largiatur, cum sua apud Deum in fauore ponere, recepturumq́; centuplum cum vita æterna. Episcopo nihil vanitatis aut ludibrij inesse Christianæ doctrinæ, summopere affirmante, ita discessit Euagrius, vt qui animi valdè dubius esset. Aliquantò pòst tempore, Deo episcopi doctrinam adiuuante, credidit, & baptizatus est: vtq; erat prædiues, attulit ad episcopum c c c. auri libras, quas ille pauperibus distribueret: data sibi cautione manu propria scripta, Deũ ista redditurum. Episcopus pecuniã accepit, eamq́; data syngrapha inter egenos diuisit. Philosophus autem aliquot adhuc annos cùm piè vixisset, magnasq́; virtutum opera edidisset, moriturus suis liberis præcepit, vt sibi in manum insererent syngrapham istam, atque sic sepelirent. His ita factis, tertio pòst die episcopo in somnis visus est Euagrius, ita alloquens: Accede ad sepulchrum meum, episcope, & & recipe syngrapham tuam. redditum est enim mihi debitum centuplum. neq; habeo quod à te exigam. sed & quo plenius tibi caueretur, manu mea subscripsi. Diluculo episcopus philosophi filios ad se vocauit, cumq́; ex ijs resciuisset chirographum cum Euagrio fuisse sepultum, cum clero vrbis ad sepulchrum accessit. quo aperto, inuenerunt philosophum sedentem, manumq́; cum charta protendentẽ quam cùm vellent clerici eximere, nemini eorum concessit: episcopo autem manum explicante, eam statim dimisit, ac recubuit. Episcopus chartam in conspectu omniũ aperta, inuenit recèns manu philosophi subscriptum ita: Euagrius philosophus sanctissimo episcopo Domino meo Synesio S. Scias, pater, me centuplum debiti recepisse, neq; eo nomine habere quod abs te exigam. Hoc audito, cùm omnes vehementer attoniti aliquandiu vociferati essent, Miserere Domine: iussit episcopus, philosophi manu scriptam schedam in armario asseruari.*

Idem Iustinianus magnũ Deiparæ templum in Pega condidit, & sanctorum Martyrum Sergij & Bachi ædem, multasq́; præterea substructiones, & pontem in Sangari fluuio: cui hoc ab Agathio epigramma est inscriptum,

Nauibus infestum prius indomitumq́; feroci
Flumine, marmoreis te quoq; compedibus.
Sangari post Medos domitos, fractosq́; superbos
Hesperiæ populos Barbariemq́; feram.
Regia dextra suo constrinxit numine, tutumq́;
Impete suppresso nunc patefecit iter.

Condidit tunc & Theodora Imperatrix celebrem illam S. Apostolorum ædem. Fuerat qui-

dem prius quoq; ibi ædes eorũdem, à Constantio ædificata: non tamen huic similis, sed ea & magnitudine & pulchritudine multò inferior. Honorio quondam Romæ veteri imperante, gens Vandalica relictis sedibus in Hispaniam se contulerat, atque inde freto traiecto cum Rege Gondigisglo in Africa consederat. Eo mortuo, duobus filijs Gundari & Gizericho relictis, imperium vniuersum, post alterius obitum ad Gizerichũ rediit. Is & Carthaginem & ipsam Romam occupauit, cumq; Vandalis annos XXXIX. imperasset, naturę debitum persoluit. Huic successit Honorichus filius, qui cum VIII. annis, quibus regnauit, orthodoxos plurimis malis vt Arianismum amplecterentur, affecisset, Gundamundo filio successore, moritur, qui & ipse orthodoxis infestus, XII. regni anno moritur. Post hunc Trasamundus Vandalorũ dux est factus, Arianus & ipse, qui tamen orthodoxos tantum auersarus est, nõ etiam supplicij insectatus. Regnauit annos XXVII. eoq; defuncto principatus ad Hildericum Gizerichi ex Honoricho filio nepotem recidit. Is neq; Christianos asperè tractauit, & clementem se præbuit erga omnes, vir miti ingenio, & ad bella suscipienda cunctanti or. Contraxerat autem cum Iustiniano priuato adhuc familiaritatem. Cæterùm Gelimerus, cognatus eius, homo improbus ille quidem, sed strenuus & nouarum rerum solertissimus machinator regnum inuadit, domino suo & omnibus eius familiaribus in vincula coniectis: & vt crimẽ tyrannidis à se amoueret, ad Iustinianum scribit, se non regnandi cupiditate imperiũ inuasisse, sed quòd Hildericum ad id administrandum natura minus aptum esse viderit. At imperator Gelimero rescribit, se non conquieturum, nisi & iniusta vi oppressum vindicarit, & tyrannum vltus fuerit. Itaq; patricium Bellisarium ex oriente, vbi cum Persis bellum gerebat, accersitum, cum manu validissima & magna classe, omnibus copijs cum summo imperio pręfectum in Libiam mittit, etiam Cæsariensi Procopio comitante, qui bella illic gesta copiose persecutus est. Bellisarius exercitu in Libya exposito, vallum obducit. Quo Gelimerus cognito, fratri Amatæ mandat, vt Hildericum cum cognatis, quos in custodia tenebat, statim è medio tollat. Sic illi interfecti sunt. Bellisarius autem Gelimero profligato ereptaq; Carthagine, totius Libyæ est potitus, eamq; Romano imperio subiecit, à Vandalis per annos XCV. occupatã, & Gelimerum viuum cum vxore & liberis cõprehendit. Ferunt eum, dum in regione Maurorum aspera cum suis obsideretur, annona destitutũ, à tribuno, quem Bellisarius obsidioni præfecerat, petijsse panem, citharam & spongiam: qui cùm non intelligeret, qua de causa ista peteret, nuncium interrogasse, eum verò respondisse: Panem petijsse spectandi desiderio, quòd nullum vidisset ex quo Carthagine excidisset. Nam Barbaros apud quos agat, miserè victitare: Spongiam, vt lachrymas extergàt: Citharam, vt ea calamitates suas deploret. Facta porrò cùm suis deditione, ad Bellisarium viuus est perductus, interim ridens: vt qui videbant, eum errore mentis affici crederent, ob calamitatis magnitudinem. Sed res aliter se habebat. Nam dum fortunæ suæ commutationẽ animo reputaret, humana omnia ridicula esse existimabat. Bellisarius verò & ipsum & duces Vandalorum in custodia honorificè habuit, vt ad imperatorem perducerentur. Cepit & Siciliam & Sardiniam insulam, de qua suprà à me dictum est, & ad Gades vsq; subactis omnibus: sic demum Byzantium est reuersus, & ipsum Gelimerum cum vxore, liberis, cognatis, & omnibus eius ministerijs adduxit. Ob quæ magnus ei honos est ab Imperatore habitus & triumphus decretus, & ludi equestres in theatro acti, ipso imperatore de more præsidente, & senatu omniq; populo præsente. Procedebat autem Bellisarius dux, Gelimeri subsequentis purpuræ manu innitus, comitantibus centurionibus & tribunis, & Gelimeri cognatis. Cùm iam ad Imperatorem peruentum esset, Bellisarius Gelimero persuadet, vt humi procumbat, & Imperatorem adoret. Facit ille vt iubebatur, lachrymis oppletus. Procumbit & ipse Bellisarius, vt Gelimero ostenderet, eum id facere iussum, non vt captiuum, sed quia moris sit, hoc modo adorari Romanorum imperatores, eiusq; calamitatem subleuaret. Cùm eundem honorem & imperatrici habuisset Gelimerus, hospitio splendido & regijs ministerijs iam antè pręparatis excipitur. Post dies aliquot cùm iterum ludi equestres in theatro agitarentur, spolia bellica per mediam vrbem ostentata, in stadium inferuntur, iacula, sellæ, muliebres lecticæ, omnia aurea, & preciosis lapillis exornata, & sponda eiusdem generis, auratiq; tapetes, & vtensilia mensarum partim aurea, partim argentea, pocula item aurea, gemmis interpolata, purpureæq; vestes, & pepla eiusdem generis, regales coronæ, ornamenta mulierum gemmis & margaritis interpuncta, aliaque plurima & penè innumerabilia. & post hæc omnia, cistæ septem auro plenæ, & libri sacrorũ Euangeliorum vndique auro refulgentes, & omnis generis lapillis distincti. Ac triumphus huiusmodi fuit: Bellisario autem etiam consulatus est delatus. Bello Vandalico iam confecto, idem Romam ab Imperatore mittitur, vt eam & totam Italiã à Gotthis occupatã subigat, quorum dux erat Theudatus. Qui ea re cognita, Agapetum pontificem Romanum virũ admirandum, legatum mittit ad Imperatorẽ, qui Byzantium ad Iustinianum profectus, primùm de Deo & recta in eum fide disserit, & Anthimi collocationem in nouæ Romæ sede incusat: neque enim eum Trapezunte, vrbium Polemoniaci Ponti Metropoli, Byzantium ritè translatum, prætereaq; peruersa opinione Seueri imbutum esse. Verùm Imperator, qui Anthimũ intercessione coniugis Constantinopolitanum patriarcham designarat, acta sua rescindere noluit & diuo Agapeto acrius instanti, minatus, se suo arbitratu quod vellet, posse agere dixit. Cùm autem pontifex ad minas risisset, seq; cædem etiam æquo animo laturum esse respondisset, ac beatum fore, si

Vandalorũ regnũ in Africa.

Gelimerus ob captũ Hilderichũ Vandalorũ regem à Iustiniano bello petitur.

Hilderichi cædes.

Gelimeri petitio ab hoste & deditio.

Bellisarius Africam recuperat.

Bellisarij triumphus Africanus.

Agapeti Papæ Romanæ legatio apud Iustinianũ

re,si talis sibi vitæ exirus daretur: verecundatus imperator, mutatáque ientenria, rem examinadam proposuit. Ac nonnulli è primoribus sacerdoribus Agapeto Papæ Romano in Imperatricis gratiam sunt refragati, ab eadem quoq; largitionibus corrupti: quos tamen ille qui veritatem defenderet, omnes superauit. Itaq; Anthi-

Menas Anthimo substituitur.

mus, throno, quem annum vnum occuparat, est eiectus, Imperatore sanctissimum Papam & veritatem reuerito, & in eius locum suffectus Menas vir summæ pietatis, Alexandrinus patria, & illustri genere ortus, literarum nō expers, sacrarum maximè.

Agapetus & Menas damnant Seuerianos.

Diuus igitur Menas hoc modo patriarchatu potitus, ac ipse potius felici sorte patriarchatui traditus, particulari concilio cum Pontifice Agapeto conuocato, Seuerum, Eutychem, Pettum, Halicarnasseum Iulianum, & Anthimum assensorem illorum anathemate notat. Cæterùm sanctissimus Papa Agapetus, Cōstanrinopoli defunctus est.

Eutychius Quintum concilium

Menas cum Ecclesiam per annos XVI. piè gubernasset, obijt. Ei successit Eutychius, rectéq; præfuit per annos duodecim. Sub hoc, quintum concilium est coactum CLXV. sanctorum patrum, quorum princeps fuit Vigilius Papa Romanus, & is, cuius iam facta mentio est, Eutychius, & Alexandrinus Appollinaris. Concilij huius indicti causa fuit Origenes, eiusque peruersæ opiniones, & sectatores eius Didymus atq; Euagrius: quorum dogma

Origenis dogmata.

fuit, animas ante corpora extitisse, & supplicij finem esse, & dæmones pristinam dignitatem recuperaturos, aliáq; plura. Hos eorumq; dogmata, nec nō Theodorum ex Mopsi bestia Nestorij suffragatorem, vel magistrum porius illius anathemate notarunt, cùm Iustinianus concilio interesset, & pia decreta patrum approbaret. Atque hæc ita gesta sunt.

Bellisarius rem benè gerit in Italia contra Gothos.

Bellisarius antem cum in Iraliam traiecisset, primum Neapolim obsidione capit. Deiude Romæ quoq; ipsius potitur, partim vi, partim beneuolenria ciuium. Nam Gothorum dux Theudatus Rauennæ degebat. Mediolanum item Romani ceperūt. Quæ vrbs cùm à Gothis denuò obsideretur, Imperator Narsetem Bellisario suppetias mittit, eunuchū

Narses Eunuchus.

illum quidem, cæterum virum strenuum, & rei militaris peritissimū, & ijs qui rerum potiebantur, familiarem. Verùm inter hos duos parum conueniebat. Nam cum Bellisarius summam rerum benè gestarum sibi vendicaret, Narses autem illius auspicijs militari videri nollet: seiuncti diuersis in locis bellum admiuistrarunt, eáq; causa fuit, cur alicubi impegerint. Nam imperatorij milites commeatus inopiam causantes, Gothis Mediolano cesserunt, & maius forsitan ex eorum dissensione malum esset ortum, nisi Imperator Narsetem per literas reuocasset. Post id Bellisarius solus rem gerens, omnem Italiam & vrbes eius subegit, & Barbaris tantum sui & terrorem & amorem incussit, vt & suum imperium illi deferrent, orarentque vt Rex suus esse dignaretur, se suáque omnia illius fidei permittentes. At ille, vt Cæsariensis Procopius, qui sub illo militauit, refert, nunquam se commissurum esse dixit, vt viuente Iustiniano Rex appellaretur. Hinc inuidia conflata ab imperatore ob calumniam affectati imperij accersitur, per speciem eius in orientem ad bellum Medicum ablegandi.

Theodoræ obitus.

Interea Augusta Theodota obit, cum in imperio vixisset annos XXI. & menses III. Ecclesia magna iam absoluta & consecrata, accidit, vt magnus globus versus Orientem collocatus, ex terræmotu caderet, eóq; casu & ciborium sacræ mensæ, & ipsa sacratissima mensa, & ambulacrum superius contereretur. Qua de causa Trulum etiam iussu imperatoris demoliti, denuò instaurarunt, XXV. pedibus altius eductum, & ab Eutychio patriarcha denuò consecratum.

Porphirius cœtus.

Hoc imperatore etiam cœtus ille captus est, qui Byzantijs vltra L. annos molestus fuit, quem Porphyrium appellabant, non ille quidem semper apparens, sed ex interuallis. Cæterùm quoties apparebat, cùm multas naues demergebat, tū multis hominibus exitium afferebat. Qui cum multis machinis peteretur, eæque omnes essent irritæ, tandem in persequendis delphinis captus est: qui cum prope terram confugissent, ille impetum nō inhibuit, donec proximè terram prouectus, in vliginem & profundum lutum incidisset, vnde emergere non potuit. Quo accolæ cognito, marinam illam belluam, securibus & bipennibus confecerunt, & funibus, qua crassior erat, alligatis boū iugis in terram pertraxerunt. Eius longitudo XXX. cubitorum fuit, latitudo X. vt Procopius Cæsariensis refert.

Serica tela.

Eodem etiam autore, Iustiniani temporibus tela serica à Romanis texi cœpit, quæ prius à Persicis mercatoribus tantum afferebatur, cum ignorarent quomodo fierent, neque scirent fila esse vermium. Cæterùm duo monachi ex India Byzantium profecti, originem illius declararunt, polliciti, se fœtum illorum vermium, oua nimirum perexigua allaturos, & ostensuros Romanis, quemadmodum illa fouendo animata, in vermes mutentur, & sericum texant, natura magistra vsi. Eos monachos Iustinianus in præsentia muneribus, de cætero magnis pollicitationibus ad illud pollicitandum confirmauit. Itaque fetum oua Byzantium attulerunt, & in fimo collocata, in vermes transformarunt, & mori folijs aluerunt, indéque sericum confecerunt: Ex eo igitur Romani cognouêre, quo pacto sericum conficiatur.

Bellisarius in ordinē cogitur.

Cum autem Iustiniano multorum insidiæ nunciarentur, quarum etiam Bellisarius patritius esset particeps: satellites ei omnes ademit, ipsumque domi custodiri iussit, eiusque mortui opes in fiscum omnes sunt relatæ.

Iustiniani hæresis.

Sub extremum ætatem in eorum hæresim incidit, qui opinantur Dominum non mortalem carnem assumpsisse, sed eam simul atque assumpta esset, immortalem extitisse. In quam opinionem cū omnes adductos vellet, Eutychiū patriarcham refragantem & aduersantem, Amasiam relegauit, designato patriarcha Ioanne Scholastico, Antiocheno Apocrisiario. In eáque opinione decessit Iustinianus, cum regnasset annos XXXVIII. menses VII. dies XIII. imperio consobrino suo Iustino relicto.

IMPERIVM IVSTI-ni Curopalatæ.

VSTINVS, natione Illyrius, ante imperium Curopalatæ honorem gessit, vir ingenio ad omnia habili, & magnanimus. Sacras ædes à Iustiniano extructas pro sua pietate adornauit, & vtrumque fornicem tepio Blachernio addidit, vt formam crucis exprimat, & templū in orphanotropheo (locus est qui ab educatione pupillorum nomen habet) principum Apostolorum magnis sumptibus extruxit, & D. Anargyrorum in Basilisco. Item D. Teclæ protomartyris, & ædem Palatij cum aureo triclinio, & magnum Valenris aquæ ductum renouauit, atque alia pluta. Vxorem Sophiam Augustali corona ornauit, eiusque nomine Portum Sophium extruxit & Regiam ante vrbem, quam & ipsam vicináque loca, eius gratia Sophiana nominauit. Ei hoc Agathij epigramma est inscriptum:

Structuræ Iustini.

Sophius portus.

Quà resonante freto fluctus caua littora tundunt.
Et duplici Pontus nomine findit humum,
Inclytus vxori celebranda palatia struxit
Rex Sophiæ, multus quam decorauit honos.
Quam bene Roma potens tua gloria constitit, vnde
Europæ atque Asiæ fertilis arua patent?

Hæc Imperatrix Sophia fœneratoribus omnibus perquisitis, & ære alieno, quod eis fine ex syngraphis, siue pignoribus positis deberetur, debita de suo dissoluit, pignora dominis restituit, & syngraphas aboleuit. Sed Imperator cum esset morbido corpore, neque frequenter in publicum prodiret, multos ad inferendam alijs iniuriam, quasi nullus earum vindex esset, audaciores reddidit. Cum autem aliquando progressus à multis vexaretur de iniurijs conquerentibus, déque ijs vindicandis cogitaret: quidam eum accessit, qui pollicebatur, si præfectus crearetur, & potestatem ad certum tempus in omnes acciperet: neminem inuentum iri cui fieret iniuria. Ea pollicitatione delectatus Imperator, hominem præfectum designat. Is cùm pro tribunali sederet, & quidam ex illustrioribus senatoribus accusatus à quodam & accersitus, se non sisteret: ei denuò denunciat. At ille ne tum quidem adest, contempto apparitore, sed ad imperatoris conuiuium se confert, quo inuitatus erat. Eo præfectus cognito, & ipse Regiam ingressus, quamuis cōuiuio iam inchoato, ad Imperatorem ait: Se illi promisisse, intra tantum tempus relicturum neminem cui fieret iniuria: idque omnino effecturum, si potestatis Imperatoriæ auxilium atque autoritas sibi suppeteret. Sin ipse Imperator iniurios foueret, eisque amicis & conuiuis vteretur: se nullum facturum operæpretium. Aut igitur illis non dandam esse licentiam, aut sibi magistratum abrogandum. Ad ea imperatore, si vel ipse cuiquam iniuriam fecisset, se abduci iubente:

Sophiæ benignitas.

Seueritate iudiciorū cōpressæ iniuriæ.

præfectus reum è conuiuio in prætorium adduxit, auditáque vtrinque causa, illum cum sontem inuenisset, plagis affecit, & accusatori damnum cum accessione multiplici pensare iussit. Ex eo homines sui emolumenti cum aliorum detrimento studiosi, modestiores facti & ad iniuriam tardiores, cum ijs quos læserant, transegerunt.

Hoc Iustino imperante, quidam in vrbe vitrorum conflator Iudæus, vnicum habuit filiolum, quem in scholam litterarum in magno templo vicinam literarum discendarum causa mittere solebat. Eius templi ædituus cum haberet multas sacræ cœnæ reliquias, pueris illas consumendas dabat, ijs fortè tum adfuit Iudæus (quem dixi) puerulus. Hic dimissus cùm domum rediisset, à patre causam tardioris domum reditionis postulatus, respondit, se cum Christianorum pueris in magno templo cibum sumpsisse. At Iudæus pater, dolosa illa bestia, ingenti furore percitus, à prandio puerum in officinam abducit, inque caminum abijcit, ac opertis foribus recedit. Vxor autem, quæ mariti in filiolum furorem cognitum haberet, ad officinam cùm accessisset, per rimam introspiciens, pueri vocem exaudiuit. & ingressa, inuenit eum in furno integrum, nihil ab igne passum. Qui à matre ductus, cùm interrogaretur, quonam pacto illæsus à flammis mansisset? respondit, venisse quandam purpura amictam fœminam, quæ & ignem extinxerit, & ipsum securo animo esse iusserit. Ad hanc narrationem stupore perculsa mater, cum filio Menam patriarcham accessit: reque narrata, Christianam se fieri cupere. Menas rem ad Imperatorem detulit. Is patrem quoque pueri acciri iussit, cumq; Iudæum, re examinata, multis exhortationibus ad Christianæ religioni dandum nomen frustrà esset hortatus, in crucem agi eum iussit, vt qui suo ipsius filio necem intulisset. Patriarcha mulierem & puerum baptizauit, illam monacham, hunc lectorem fecit.

Iudei sistatus.

Persica pax hoc imperatore soluta est. Nam cùm Romani Persis annuas quingentas libras penderent, vt sibi vicina Romanæ ditionis castella illæsa tuerentur, Iustinus, qui turpe esse dicebat, Romanos Persis vectigales esse, aurum retinuit: missisque legatis ad Aretham Æthiopum Regem, impetrauit, vt Persicas prouincias Æthiopiæ finitimas incursaret ac prædaretur. Quibus de causis cum denuò bellum inter Romanos & Persas exarsisset, Martinū patricium cum Imperio contra eos in orientem misit, & quarto eius anno commisso prælio, quamuis vtrinque multi cecidissent, tamen victoria penes Romanos fuit. Cæterùm Rex Persarū Hormisdas Ardamanem cum ingentibus copijs misit ad prouincias Romanorum diripiendas, qui longè latéque peruagatus, maximáque præda rapta, domum redijt, Martino patricio ei obuiam ire non auso. Id Imperator ægerrimè tulit, atque imperium Martino abrogatum, in Archelaum contulit, & pacem cum Hormisda fecit. Verùm ex eo mœrore in phrenitidem incidit, fuit etiam pedibus æger. Et quia liberos nō habebat, iam antea Tiberium Excubitorum Comitem adoptatum, Cæsarem appellarat. Morbo igitur liberatus, accersito patriarcha Eutychio (nam Ioanne Scholastico mortuo reductus fuerat, & in pontificiam sedem restitutus) & senatu atque omni clero Ecclesiæ conuocato, Tiberium

Persicæ pacis renouatio.

Iustini testamentū & obitus.

berium Imperatorem appellat, eique mandat omnibus audientibus, vt Deum piè colat: vt subditis benefaciat: vt oppressis iniuria opem ferat: ne militibus quiduis audendi licentiam tribuat: ne purpura efferatur: vt diuitibus sua re familiari citra inuidiam fruendi det potestatem: vt pauperibus pro virili succurrat: vt imperatricem, dominam dudum suam conuenienti honore afficiat. Quæ cum Tiberium monuisset, obijt anno Imperij XIII.

IMPERIVM TIberij.

IBERIVS ab Eutychio patriarcha coronatus: vxorem quoque suam Anastasiam Augustam salutauit: quæ duas ei filias peperit, Charitonem & Constantinam. Sophia verò Iustini vidua, relicta aula in Regiam sibi cognominem migrauit, regio comitatu ei à Tiberio tanquam matri suæ attributo. Ad Hormisdam Persarū Regem de pace renouanda legatos misit: qui cum renouationem eam recusasset, Tiberius ad bellum Persicum ingentes copias conscribit, & Iustinianum virum illustrem, Orientis ducem creat. Qui contra Persas profectus, castris prope illos positis, & ad colloquium euocatis persuadet, vt triennij pacem cum Romanis faciant. Tertio anno iam exeunte, Hormisdas Persarum dux cum suis copijs Armeniam inuadit: quæ res terrorem incussit Romanis legionibus: sed Ducis sui cohortationibus, animis receptis pugnare cum Hormisda non recusarunt. Ac quandiu Persæ sagittis vtebantur, Romanis superiores esse videbantur, qui se clypeis obsepiebāt, nec contrà ibant. Sed cum animaduerterent Persas iam pharetras exhausisse, densatis clypeis, & clamore bellico sub lato, illos inuaserūt, comminus hastis & gladijs rem gerentes. Ibi hostes nec ad exiguum tempus eorum impetu tolerato, in fugam versi plerique cadunt, castrisque direptis regium Hormisdæ tabernaculum & omnis eius suppellex & elephantes, Imperatori seliguntur, cætera militibus concessa. Romani in Persidia interiora progressi, longè latèq; prædas egerunt. Tunc Tiberius balneas Blacernias ædificare cœpit, multas & sacras & publicas ædes instaurauit, vt hospitia & fenum receptacula, & aureum triclinium à Iustino conditum renouauit. Eutychio patriarcha cum Byzantinam sedem per IIII. annos secundum ornasset, mortuo: Patriarcha eligitur magnæ ecclesiæ Diaconus Ioannes Ieiunator, vir sanctissimus. Persas captiuos Constantinopolim perductos, imperator omnes magnificè vestitos domum redire siuit. Quos ipsorum cognati præter spem conspicari, magna cum admiratione Imperatorem collaudarunt. Cæterùm Chaganus Abarum dux à Tiberio fabros petijt, qui sibi balneas ædificarent. Iis missis, pontem in Danubio struere coëgit opifices, vt flumen citra periculum traijcere, & Romanas prouincias populari posset. Imperator autem exercitum XII. millium robustorum iuuenum ex gentibus coëgit, quem à se Tiberianum vocauit, & Mauritio Comite Fœderatorū illis præposito, eique Narsere cubiculario legato addito, contra Persas ablegauit. Fugna commissa, Romanus prælio victor, multas vrbes & multum agri Barbaris ademit. Mauritium reuersum Imperator honorificè excipit, & desponsa Constantina filia generum asciscit. Alteram Charitonem Duci Germano in matrimonium dedit, & vtrumque Cæsarem designauit. Cum autem tabe laboraret, lectica in Tribunalium perlatus, Mauritium imperatorem proclamari iussit, Ioanne patriarcha præsente cum patribus conscriptis, morbo ita confectus, vt orationem in concilio habere non posset. Quare scripto suam sententiam proposuit. Reuersus in Regiam, naturæ debitum persoluit. Regnauit annos quatuor, menses decem, & dies octo.

Charito Constantina.

Iustinianus Persas profligat.

Ioannes Ieiunator patriarcha.

Tiberij clementia in captiuos.

Chaganus pontem in Danubio extruit.

Mauritius Tiberij exercitui dux constituitur Tiberij.

IMPERIVM MAVritij.

AVRICIVS à Patriarcha Ioanne Ieiunatore coronatus, rerum administratione suscepit, natus annos tres & quadraginta. In contractibus scribebatur Mauritius qui & Tiberius: Chaganus aūt Sirmio potitus postulauit, vt LXXX. millib. annui tributi adhuc viginti millia adderentur: quod additamentum Mauritius imperator, pacis conseruandæ studio non detrectauit. Postea etiam Elephantem petenti, quod eiusmodi belluam nunquam vidisset: maximum eorum quos habebat, misit. Verùm homo insatiabilis, aut rumpendæ pacis causas quęritans, tentenis illis alia vicena millia postulauit adijci. Quod cum Imperator recusaret, ille bello Romanis illato multas vrbes Illyrici subegit, minatus, se longum murum etiam euersurum. Itaque Mauritius missis ad Barbarum legatis, pacem cum eo facit. Sed Chaganus, vt insatiabilis & perfidus, dolo Romanos ingressus, ipse quieuit. Sclauorum verò gentes quasdam ad populandas prouincias concitauit, quæ vsq; ad longum murum sunt progressæ. Quapropter Imperator Commenriola duce creato, Barbaros improuiso aduentu Romanis finibus expulit, multis cæsis, & præda omni captiuisque receptis. Philippicum sorore desponsa cum manu validissima contra Persas misit, qui cum proximè Nisibim peruenisset, atque inde in Persiam irrupisset, multa præda abacta, in reditum impressionem in Mediam fecit, & ibi quoque præda non minore parta, in Romanas prouincias redijt: inde iterum Persicos fines ingressus, rem aquè prosperè gessit. Sed propter morbum Martyropolim, atque inde Byzantium redijt. Mauritio natus est filius quem

Chagani Abarum ducis grassationes.

Commentiolus dux.

Philippicus Mauritij sororius in Persia rem bene gerit.

Theodosius Mauritij filius.

quem Theodosium nominauit. Philippicus denuò Persis oppugnaturus, milites suos percontatur an alacres essent ad pugnandum cum Persis. ijs verò etiam iureiurando alacritatem suam testatis, hostes aggreditur: qui etsi ad tempus restiterunt, tamen cum Dux equos illorum cædi iussisset, & multi equi vulnerati cecidissent: Persæ fugam ceperunt, potenter victi, magnáque clade accepta: Romani verò illustrem victoriam consecuti, hostium ad duo millia viua ceperunt. Hormisdas Persarum Rex Baram ducem congredi cum Romanis iussit. Quem vt victum esse cognouit, abrogato illi imperio vestem muliebrem mittit, ac legato eius per literas mandat, vt eum occidat. Cæterùm Bara quantis in malis esset reputans, literas ab Hormisda ad se missas esse comminiscitur, quibus iracundiam suam aduersus omnem exercitum declaret, easque militibus conuocatis, palam omnibus recitari iubet, ac Hormisdæ sæuitia & immanitate commemoranda, eos concitat ad bellum ei inferendum. Subitò igitur eum aggressi, captum in carcerem coniecerunt. At ille professus, se consilium eis de Persarum imperio daturum, quòd toti nationi sciat bono futurum, monet, ne filium suum Chosroem, Regem creent, hominem inexplebilem, iniustum, insolentem, atque intolerandi supercilij, sed alium è suis filijs. Sed ei sententiæ procerum nonnullis refragatis, populares contra eum cócitati, filium cui regnum decreuerat & matrem illius, in conspectu eius statim occiderunt: ipse oculis erutis, in carcerem compactus: Chosroes à tota gente Rex electus. Is ad tempus patrem benè tractauit, & quanquam è custodia non eduxit, in ea tamen omnem ei cultum & obsequium præstitit. Qui cum nihil quod à filio proficisceretur, gratum haberet, imò contumelias pro beneficijs reponeret: iratus Chosroes eum latera fustibus tundendo occidi iussit. Id facinus odium Persarum ei peperit. Suscepta contra Baram expeditione, quosdam ex proceribus suis illi studere suspicatus occidit, ac militari seditione perterritus, cum paucis ad Romanos confugit. Eo Mauritius cognito, prætori prouinciæ mandat, vt Chosroen regio cultu & honore suscipiat, & Narsetem cum legionibus auxilio mittit, ad regnum recuperandum. Is igitur cum Bara congressus, illustri victoria potitur, Persarum multis occisis, & ad sex millia captis, quos Chosroes ad se adductos iaculis omnes confecit. Qui verò ex Baræ fœderatis Turcicæ nationis erant, eos ad Mauritium misit, quorum multi cruces in frontibus gerebant, compunctis superciliis in crucis modum, infusóque atramento. Cuius rei quæsita causa, responderunt, superiori tempore cum sua gens fame periclitaretur, se à Christiano quodam monitos hoc fecisse nec vllum ex eis qui paruerit, fame perijsse. Bara superatus, fuga salutem quæsiuit, Chosroes in suum regnum est reuersus. Fertur autem, quum ante victoriam Dux Romanorum certam belli administrandi rationem sequuturus esset, institisse Chosroes, ne id cósilium exequeretur, & alium instruendæ aciei modum proposuisse: quem cum Dux inutilem esse affirmaret, neque tamen Chosroes de sententia sua decederet: etiam salibus incessit Regem, vt rei militaris & instruendæ aciei imperitum. Iis Chosroen irritatum, qui motus astrorum peritus esset, atque futurarum rerum præscientia gloriaretur, dixisse: Nisi tempori seruiendum esset, non auderes Dux magnum Regem salibus incessere. Quia verò successibus præsentibus insolescis, audito, quid in futurum Dij constituerint. Scito res aduersas ad vos Romanos esse redituras, & gentem Babylonicam triplici annorum septenario circuitu Romanam ditionem obtenturam. Post illud autem vos Romani quintum septenarium annorum Persas seruitute premetis. Iis peractis dies sine vespere hominib. illucescet. Hæc ille. Mauritius autem filium Theodosium Imperatorem appellat, eumque Patriarcha Ioannes in paschate coronat, atque ædem quadraginta martyrum, inchoatam pridem à Tiberio, necdum perfectam, absoluit. Pace cum Persis facta, legiones ex Oriente in Thraciam reuocauit, & ipse Byzantina terra egressus, loca à Barbaris euersa, contemplari voluit. Quo tempore & sol defecit, & mulier quædam in Thracia puerum peperit, sine oculis, sine palpebris, sine manibus & brachijs, cauda piscina vsque ad coxendices sursum porrecta. Canis quoque sex pedes habens, & caput Leoninum natus ac valde magnus factus est. Verùm Chagano cum infinita multitudine Thraciam ingresso, Romanorum Dux territus, in castello quodam Tzuruli se cóclusit. Mauritius autem Barbarorum obsidionem parantem, tali solertia circumuenit. Literas ad Priscum scribit, monens, vt obsidionem toleret. Nam Barbarum intra exiguum tempus cum ignominia recessurum. Missis enim in regionem eius triremibus, domibus eorum direptis, vxores & liberos captiuos abduci. Eas literas cuidam tradit, ac mandat, vt in itinere ad Priscum, de industria se Barbaris offerat: quo facto cum Chaganus lectis literis, suis timeret, pacem cum Prisco facit, paucisque muneribus acceptis, domum redit. Philippicus monasterium nomine Deiparæ condidit, atque ædes splendidissimas, quibus Mauritium exciperet. Interea Ioannes Ieiunator Patriarcha Constantinopolitanus, vita relicta in æternas mansiones discessit, cum sedem Pontificiam vltra XIII. annos ornasset. Ei successit Cyriacus sacerdos & œconomus magnæ ecclesiæ, à quo sacrosanctæ Deiparæ ædes quæ Diaconissæ dicitur, extructa est. Petrus item Mauritij frater, ædem Areobindi Deiparæ condidit. Sophia verò Imperatrix & Augusta Constantina coroná Imperatori gemmis preciosissimis & margaritis insignibus ornatam, obtulerunt: eam ille in Ecclesiam perlatam, Deo consecrauit. Chaganus Romanas prouincias rursus aggressus, missas contra se legiones, aliàs vincebat, aliàs vincebatur. Eius filij septem, vno die partim febri, partim peste sunt mortui. Imperator, misso Commentiolo cum numerosissimo exercitu mandasse fertur,

vtle-

Bara Dux ab Hormisda Persa deficit.

Chosroes Persarum regnũ adiuuante Mauritio recuperat.

Turcæ cruces in frontibus gestantes.

Chosroes prognostico.

Mauritius Theodosium imperatorem appellat.

Portenta.

Chaganus stratagemate domum repulsus.

Cyriacus patriarcha.

Mauritius Chagano legiones trucidandas obijcit.

vt legiones, quibus ob seditiones quasdam & tumultus infensus erat, proderet hostibus. Itaq; temerè cum Barbaris congressus Commentiolus, ipse cum suis fugam, cui se antè pararat, capessit: cæteris partim cæsis, partim captis, ad numerum duodecim millium. Ea victoria Chaganus elatus, vsque ad longum murum processit. Verùm Imperator delectu habito, milites ad eius defensionem misit. Neque verò Chagani duntaxat filij peste, vt dictum est, obierunt, sed & Barbarorum ingens multitudo. Qua de causa Barbarus animo æger domū properans, Mauritio significat, si captiuos redimere velit, vt in singulos nummum vnum pendat. Recusante Mauritio, medium nummū postulat. Cùm verò ille nec tanti milites redimere vellet, partim ex tenacitate (sordidus enim erat) partim militum odio. Barbarus furore correptus, ijs omnibus obtruncatis, domum rediit. Hinc omnium odia in Imperatorem nata, vt nec à conuicijs temperarent. Exercitus verò Commentiolum proditionis reum fecit, atque ex accusatoribus miles quidam Phocas, adeò impudenter cum Imperatore disseruit, vt ea de causa à quibusdam vapularet. Verùm Mauritius repudiata Commentioli delatione, accusatores infecta re demisit. Postea quum supplicaret, seditione populi coorta etiam lapides à nonnullis contra eum iacti, quorum aliquot indagatos supplicio affecit. Theodosio filio Germani patricij filiam despondit, nuptiarum ceremonias Patriarcha Cyriaco peragente.

CEDR. *Eodem tempore, cum in Aegypto Menas præfectus in Nilo amne iter faceret cum populo, in loco qui Delta dicitur, sole oriente, in flumine visa sunt animalia specie hominis, mas & fœmina. Mas erat benè compositus, pectore amplo, terribili aspectu, fuluo crine intermixtis canis, vsque ad lumbos nudus, cæteras partes aqua tegente. Hunc Præfectus, adiurauit, ne prius ex conspectu discederet, quàm omnes eo se tam raro exaturassent spectaculo. Mulier & mammas habebat & leuem faciem, ac demissos crines. vsque ad nonam horam populus cum admiratione animalia ea spectauit: hora nona fluuium ea subierunt.*

Præsagia interitus Mauritij. Cæterùm Monachus quidam strictum gladium tenens, à foro vsque ad Chalcen progressus, Mauritium breui periturum esse gladio exclamauit.

CEDR. *Sed & Herodianus Mauritio palàm, quæ ipsi euentura essent, denunciauit. Tunc etiam populus Maurum quendam, hominem Mauritij similem, sago indutum, coronáque ex alijs conserta redimitum, in asinum imposuit, ac per iocum & lasciuiam acclamauit: Inuenit buculam teneram, & sicut nouus gallulus insilijt in eam, ac procreauit liberos instar lignearum nolarum. Sancte mi, sancte, feri eius caput, ne superbius efferatur: tum ego tibi voti reus, bouem offeram. Hæc populus. Quæ non ociosè retuli: sed vt intelligamus, vbi quis Dominum irritauit, cum ludibrio haberi ab his qui eádem cum ipso conditione seruiunt.*

Mauritius igitur iniuriam captiuorum reputans, Deum orauit, vt in hac vita pœnas de se sumar, & quoquo versum misit, petens ab omnibus vt id à Deo precibus impetrarent. Cum autem fama teneret, successurum ei cuius nomen à φ inciperet; Philippicum generum eum esse credens, hominem suspectum habere cœpit: ac illi ne deieranti quidem nihil tale sibi vnquam in mentem venisse fidem habuit prius, quàm huiusmodi somnium vidisset. Putabat magnam turbam insistere effigiei Seruatoris nostri, quæ supra æream portam est, & contra Imperatorem vociferari, audiritque vocem ex imagine, quæ Mauritium ad esse iuberet, eumque statim adductum interrogari, vtro in loco facinoris in captiuos admissi pœnas dare mallet, in hac vita, an in futura? Eum dixisse, In hac, humane domine: & audisse vocem quæ diceret, Tradite eum ergo cum omni familia Phocæ militi. Experrectus ab eo angore imperator, accersito Philippico, primum veniam petit inanis de eo suspicionis, Deinde rogat, an inter Romanas legiones militem nouerit Phocam nomine? Ille respondet, se nosse: atq; eum esse, qui dudum insolentius cum ipso collocutus esset. Post hoc rogat Imperator, qua sit ætate, quoque ingenio? Respondente Philippico, esse iuuenem, & ingenio partim audaci, partim timido, Si, inquit, timidus est, homicida est: eique somnium narrat. Eo quoque tempore Cometa apparuit, qui ab ensis specie Xiphias dicitur. Dehinc fratri Petro exercitum ducenti scribit, vt Istro cum copijs traiecto, inde commeatū peteret: id consilium ab auaritia est profectum, vt legionibus latrocinio se sustentantibus, militaria stipendia lucraretur. Ea res seditionem inter milites concitauit, qui statim Phocam centurionem Imperatorem crearunt. Quo cognito Dux fuga arrepta, ipse quid accidisset, Imperatori nunciat. Qui orto etiā in vrbe tumultu, ex Regia se subducit, & dromone cum vxore & liberis conscenso, aufugit, filium verò Theodosium ad Chosroem ablegat, vt cōmemorato suo in illum beneficio, pat sibi gratia referatur. Fuga imperatoris populo cognita, & seditio aucta est, & Mauritius per forum conuicijs proscissus.

Somnium Mauritij.

Mauritij auaritia militibus defectionis occasionem præbet.

IMPERIVM PHOCÆ Tyranni.

Cvm Phocas iam propè ab agro Byzantio abesset, populus Prasinæ factionis, ad eum salutatum egreditur: qui cum eis Hebdomum ingressus, ibi à Patriarcha diadema te ornatur, inde in Regiam se confert, & statim Leontiam vxorem Augustam salutat, præsentibus populis: vbi inter Prasinos & Venetos de stationibus ortam controuersiam Phocas compoore volens, satellites quosdam misit: quorum vnus cum tribunum Venetū per contumeliam pepulisset, populus id non ferens exclamat, Abi, cognosce statum rerum: Mauritius viuit. Ea voce Tyrannus ad cædem illius incitatus est, eoq; in Eutropij portum Chalcedonem perducto, in conspectu eius liberi sunt occisi, Tum ille: Iustus es, inquit, Domine, & recta

Mauritij cum suis cædes.

funt iudicis [illegible] calamitatem fortiter ferens. Ac animum eius generosum illud in primis declarat, quòd [illegible] vltimum eius filiolum adhuc lactantem nutrix subfurata, ne Mauritij familia funditus interiret, suũ filiolum ad cędem obrulisset: id ille non passus est, sed suum offerri iussit, deinde & ipse magno animo iugulum carnifici præbuit. Fertur etiam filius, dum ad Chosroem iret, exceptus, atque ad Phocam perductus, occisus esse, nec non Constantina Imperatrix cum tribus fillabus, qui in æde Diui Mamantis vicina mœnibus sepulti sint, à Pharasmane eunucho Iustiniani cubiculario condita. Sepulchro hæc Elegia est inscripta:

Hæc ita sum Regum dolor, heu miseranda, duorum:
Mauritij coniux, filia Tiberij,
Quæ partu monstrante meo fœcunda probaui
Multorum esse etiam posse bonum imperium.
Militis huc furor & populi leuis, ira maritum
Me sobolemq; meam sanguinolenta tulit.
Hei mihi quid gemitis Niobem? ego mortua spiro
Aspera continuus saxa rigo lachrymis.
Cladibus haud Hecube certent locastáque nostris.
Nam leuior dolor est casus vterque parens:
Sæue quid infantes perimis, vitijque dolique
Ignaros? ætas quid dedit illa mali?
Non tibi Roma meis iam præbeo frondibus vmbras
Turbine Threicio sturpitus interij.

Narsetis defectio & cædes.

Mortuus est Mauritius anno ætatis sexagesimo tertio, regni vigesimo. Phoca autem anno mundi ıↄↄ cıↄ xcv. à Christo nato ıↄxcv. rerum potito, Narses ab eo defecit, Edessa occupata, & acceptis á Chosroe auxilijs: contra quem iussu Phoca profectus Germanus, victus est, & post aliquot dies ex vulnere mortuus. Narses verò cum Hierapolim confugisset, iureiurando firmata fide, à fratre imperatoris Domentiolo Magistro, ad Phocam missus est, nullâque datæ fidei ratione habita, crematus. Magnum hoc Romanis attulit dolorem. Nam ita formidolosus fuerat Persis Narses, vt pueros ij quoque suos nominando Narsete terrerent. Hic Narses Diui Panteleemonis & sanctorum Martyrum Probi, Tarachi & Andronici ædem, atque vicinum hospitium condidit. Neque verò hunc solum, sed & Petrum fratrem, omnesque Mauritij cognatos, & Germanum Theodosij filij illius socerum vnà cum filia occidit. Philippicus autem clericus factus, Chrisopoli in Monasterio à se condito vitam egit.

CEDR. *Cùm Phocas Circenses ludos edidisset, ac sub vesperam vino se ingurgitasset, & tardius rediret, clamauit populus: Exorere Phoca. cumq; non statim ad spectaculum procederet, vociferati sunt: Rursus vinum bibisti, rursus mentem amisisti? Ob quod cōuicium insania correptus, multis membra præcidit, multos necauit. Populo autem in prætorium ignem iniiciente, profugerunt omnes vincti. Idem Phocas armamentarium extruxit Magnauræ propinquum, statua supra id collocata.*

Thomas Sacellarius Patriarcha.

Cyriaco Patriarcha, vndecimo à designatione anno mortuo, Patriarcha factus est Thomas Sacellarius, magnæ ecclesiæ diaconus. Eo tempore, varijs malis Romani sunt oppressi. Nam in Oriente Persæ, Syriam, Palæstinam & Phœniciam subegerunt: in Armeniam, Cappadociam, Paphlagoniam & Galatiam incursiones fecerunt, populabundi Chalcedonem vsque progressi. In Europa, Abares Thraciam vastarunt, Romanæque legiones in ambabus partibus perierunt. Absumpsit & pestilentia multos mortales, grauissimæque tempestates & frugum & animalium interitum attulerunt. Super hæc omnia pestis humani generis Phocas, cum nescio quid populi in eum cauillati essent, furore percitus multos occidit, multos truncauit, nonnullos in mari demersit, sed plurimos præfecto ad supplicium in prætorio custodiendos tradidit, quo à multitudine incenso, illi diffugerunt. Iudęi quoque mora Antiochiæ contra Christianos seditione, multos occiderunt. ipsum Patriarcham Anastasium, eiusque cadauer in foro combusserunt. Eos Phocas partim occidit, partim mutilatos vrbe exegit. Thomas Patriarcha cùm Ecclesiæ trienniũ præfuisset, obijt: in cuius locum suffectus est Sergius, magnę Ecclesiæ diaconus. Filiam Domnentiam Prisco duci copiarum despondit, cumq; post nuptias ludis equestribus, Prisci vxoris que Domnentiæ imagines iuxta suas astare vidisset, furore percitus, tribunos plebis obtruncari iussit, eosque ægrè à populo exoratus missos fecit. Ea de causa Priscus vitæ suæ metuens, cōsilia tollendi tyranni init, qui cum & in mulierum stupris volutaretur, & ebriosus & sæuus atque sanguinarius esset, in publico erat omnium ordinum odio. Itaque Senatus & ipse Dux Priscus legatos ad Heraclium mittunt, eius Heraclij patrem, qui post imperio potitus est, Africæ & Libyæ præfectum, orantes, vt se à tyrannide Phocæ vindicet. Erat Heraclio legatus Gregoras vir illustris, qui duo inita conspiratione suos filios contra Tyrannũ mittunt, Heraclius cum classe & magnis copijs militum Heraclium, Gregoras Patricius Nicetam pedestri itinere, cum multis equitibus & magno exercitu: ea conditione, vt, vter prior vrbem occupasset, tyrannumque sustulisset, is imperio potiretur. His cognitis Phocas Heraclij matrem & sponsam Eudociam, principis cuiusdam Africani filiam, comprehensas monasterio inclusit. Cæterùm Heraclius anteuertit, & in Sophiano portu appulit, commissaque pugna euasit superior, adiutante Prisco, qui præfecti honore fungebatur. Phocius quoque vnus ex illustribus, cuius vxorem Tyrannus vi constuprarat: Regia cum multis militibus occupata, tyrannum solio deturbauit (Nam eius satellites desperata salute Regia cesserant) direptaq; purpura, pullam ei vestem induxit, & captiuum Heraclio exhibuit. Qui cum ei dixisset: Itáne miser Rempublicam administrasti? Phocas ex desperatione respondit, Tu verò melius eam administrabis? Ob quod dictum iratus Heraclius, calcibus in eum insiluit, & castrari iussit. Alij eum statim occisum esse tradunt, alij manibus prius & pedibus amputatis virilibus denique, ob lasciuiam & multorum coniuges adulteratas, exectis, postremò abtruncatum, & infelix cadauer in Boue crematum esse. Vbi caminus fuisse perhibetur

Persarum & Abarū in Romanorū prouincijs grassationes.

Iudæorum grassationes.

Sergius patriarcha.

Priscus gener de tollendo Phoca cogitat.

Heraclij & Gregoræ cōspiratio contra Phocam.

Phocæ captiuitas et cædes.

Bos loci nomen. æreus, forma Bouis, Pergamo translatus, vnde & loco nomen factum. Sunt & fratres eius alijq; necessarij interfecti. Phocæ igitur pessimi tyrannidis hic fuit exitus, cùm imperio per annos octo insultasset.

IMPERIVM HE-raclij.

ERACLIVS autē à Sergio Patriarcha coronatus, statim etiam Eudociam spōsam diademate ornat. Ita simul & imperatorias & nuptiales coronas accepe runt: eodem die & imperatores & sponsi appellati. At Persæ, Orientales prouincias incursantes alias subegerant, alias prædabātur, Romanæq; legiones ab eis victæ cæsæque erant, paucis fuga elapsis. Europam Scythæ & Arabes vastarant. Quæ res Imperatorem animi dubium reddebant. Nam in militaribus catalogis paucos omnino reperiebat, penè omnibus bello absumptis. Ex multis enim eorum millibus, qui sub Mauritio Phocam Imperatorem eorum consalutarant, duo tantum milites reliqui sunt inuenti. Verùm delectu acto Crispum cum Imperio in Cappadociam mittit. Ex Eudocia Augusta, quam & Fabiam nominauit, filiolam suscepit Epiphaniam. Deinde filium quoque Heraclium iuniorem, qui & minor Constantinus dictus est, ambosque pueros diademate ornauit. Neque multò post coniunx eius moritur. Cuius funus cùm ornatu regio per forum efferretur, puella quædam barbara prospectans, sputum imprudens in pheretrum deiecit, ob quod factum comprehensa & cremata Imperatrici defunctæ infeliciter parentauit. Heraclius post eam, fratris sui filiam Martinam ducit, atque Augustam salutat. Cum autem Chosroes & Persæ impotēter grassantes, omnia popularentur, Imperator per legatos ab eo petijt, vt tandem interitu hominum satiatus pacem faceret, annuáque tributa acciperet. Ea legatione repudiata, mittit aliam, & pacem petit. Cui Persa superbè contumelioséq; respondit, Se nunquam parsurum Christianis, nisi crucifixum inficiati, Solem adorarent. Imperator igitur pace desperata bello Persas inuadere constituit, & cum Chagano, qui Thraciam contiuenter infestabat, pacem properè facere: qua per legatos petita, Barbarus non abnuit. Ea re delectatus Imperator, vrbem egressus, extra longum murum, cum regia magnificentia & comitatu, statiua habuit, multáque munera Chagano attulit. At Barbarus spreto iureiurando, & fœdere, Heraclium comprehendere studuit. Sed eo conatu frustratus, (nam ille iam aufugerat) omne regium instrumentum & comitarum, pecuniam quoque & multa captiuorum millia diripuit, ocioséque domum est reuersus. Heraclius igitur denuò per Legatos, de perfidia eius conquestus, pacem ab illo impetrat, & Regia vrbe digressus, Cæsaream, vbi Crispus dux agebat, peruenit eumque vel ægrotantem, vel morbum simulantem inuisit, de rebus gerendis cum eo deliberaturus. Sed negligenter ab eo excipitur. Nam neque obuiam progressus est, neque è lectulo surrexit, in colloquijs etiam arrogantioribus verbis vsus. Heraclius etsi quid ille ageret, intelligebat, & sui contemptum iniquo ferebat animo: tamen vtrumque dissimulat. Interea ei nunciatur, Augustam peperisse filium. Relictis igitur Crispo legionibus, ipse Bazantium redit, & Nicetam Græcoræ Patricij filium, vrbem ingressum, honorificè exceptum, fratrem appellat. Est & Crispus ab expeditione reuersus. Quum baptizandus esset Imperatoris filius, Senatu conuocato, & Patriarcha præsente, Imperator eos qui aderant rogat, qua pœna dignus sitis, qui Imperatori contumeliam fecerit? Respondent illi, Vita indignum esse, qui omnem clementiæ spem vltrò ipse sibi præciderit. Tum Imperator, quid Crispus egisset, illo etiam præsente, commemorat. Inde ad eum conuersus, Quæ socero, inquit, non fecisti, ea neque amico vnquam præstabis. Clericum igitur eum fieri iussit. E Martina verò fratris filia duos suscepit filios, Fabium quem & Heraclonam vocauit, & Dauidem. Quum autem Chosroes omnia prædaretur & deleret, & Palæstina subacta, Hierosolyma quoque expugnasset: fertur infinita Christianorum multitudo esse interfecta. Nam Iudæi, eos vili precio commercati peremerunt, quorum summa fuisse memoratur ad nonaginta millia. Patriarcham autem sanctæ Vrbis, & preciosa Crucis ligna, Persæ domum secum asportarunt. Imperator igitur quum exercitum hostibus parem non haberet, ac pecuniæ inopia laboraret: argentum & aurum ex magna Ecclesia & alijs sacris ædibus mutuatus, nummos inde cudit, collectúmque ex prouincijs populum militari disciplina exercet, ac socios accersit. Et post festum Pascaris, Sarbarum Chosroæ Archisatrapam, cum magnis copijs contra Romanos missum, profligat, eiusque exercitum trucidat. Interea Chaganus, rupto fœdere, Byzantium agrum inuadit, castris ante mœnia positis, & quicquid extra Vrbem erat, incendit. Vnde ciues, & Patriarcha, & Bonus Patricius (Eos enim ambos Heraclius discedens, filij sui Constantini curatores, & publicarum rerum administratores reliquerat) multos viros fortes, in Barbaros, vt absente exercitu, securos, ex improuiso immiserunt, eorumque multa millia occiderunt. Qui superfuere, turpi fuga se in suas sedes receperunt. Heraclius denuò alium quendam Satrapam cum triginta hominum milibus contra se missum à Chosroe, profligauit, & milites eius penè omnes Orco dimisit. Eius exercitus reliquiæ reuersæ domum, nunciata clade, suos populares iam antè Chosroæ infensos, ad maius etiam tyranni odium concitarunt. Heraclius verò etiam in Persiam interiorem penetrauit. Vrbes euertit, Lucos vnà cum igni, qui ab illis colitur, deleuit: cognitáque Legatorum suorum cæde iratus, fer-

Crispus cū exercitu in Cappadociā contra Persas mittitur.

Heraclij liberi.

Eudociæ obitus & inferiæ.

Martina secunda Heraclij vxor.

Heraclius pace desperata Chosroen inuadit.

Chagani perfidia.

Chosroæ in Christianos sæuitia.

Crispi erga Heraclium fastus vindicatus.

Sarbarus satrapa ab Heraclio profligatus.

Chaganus Byzantij obsidione repellitur.

Heraclius alio Satrapa victo in Persia ferro & igni grassatur.

ro, atque incendio, in obuia omnia grassatus est.

CEDR. *Inter vrbes autem Gazacum rrpit. Ea in vrbe fuit fanum Solis, thesaurus Crœsi Lydorum regis, & impostura carbonum.* Persica idola. *Ingressus autem in eam, abominandum offendit Chosroæ simulachrum, & effigiem eius in globi formam, referente palatij tholo tanquam in cœlo sedentem. Circum erant sol, luna, & astra, quibus ille superstitiosus tanquam dijs seruiebat, circumstantibus sibi angelis sceptrigeris. machinas porrò impius parauerat, quæ eo ex loco guttas pluuiæ instar emitterent, sonitumq; tonitrus æmulum rderent.*

Quæ dum Imperator agitaret, Chosroea Cresiphontem confugir, delatóque Saibaro Archisatrapa, quasi cum Romanis colluderet, & ipsi conuiciaretur: legaro illius scribit, vt Sarbarum tollat. Sarbarus ad Romanos deficit. Sed tabellario, in itinere à Romanis excepto, ac Byzantium perducto: Magistratus lectas literas, vnà cum tabellario ad Sarbarum mittunt. Is lecta epistola, & Chosroæ sententia è tabellario cognita: aliam epistolam confingit, eamque conuocatis tribunis & centurionibus, recitandam curat. Vnde illa iracundia inflammati, cōmuni consilio se ad Romanorū Imperatorem conferre statuerunt. Post hæc etiam aliud quiddam accidit ad Chosroæ interitum maturandum. Nam cùm multos haberet liberos, reiecto natu maximo Syroe, alij tradere voluit Regnum, nomine Merdasæ. Quo Syroes cognito, conciliaris sibi quibusdam Satrapis, patrem inuadit, eique in vincula coniecto, cum multum auri & preciosarum gemmarum aceruos proposuisset, Ob hæc, inquit, Romanos contra Persas concitasti, & mutuis cædibus & cladibus grassari coegisti. Fruere igitur desiderijs tuis. Deinde filium quoque illius Merdasam, cui regnum destinarat, cæterosque liberos in conspectu illius, ac tum demum ipsum quoque sustulit. Ita regno Persarum potius, Legatos ad Heraclium mittit, Chosroæ interitum illi nuncians, pacéque facta, omnes Romanos captiuos dimittit, & venerabilia ligna Salutaris crucis, & Patriarcham Hierosolymitanum Zachariam, illi restituit. Imperator vicissim Persis, qui à Romanis tenebantur, domum redeundi potestatem dedit.

Syroes filius Chosroæ interfecto, pacem cum Heraclio facit.

His sexennio peractis, & preciosis lignis ipsóque Patriarcha Hierosolyma restitutis, Heraclius anno septimo in Regiam regressus, à senatu populóque Byzantino lætis acclamationibus, & cum plausu, splendidissimè excipitur. Cæterum, in reditu Iacobitarum Catholicum, quem illi Patriarcham nominant, Hierosolymis incusauit, vt qui Chalcedonense Concilium improbaret, neque duas naturas in Christo citra confusi nem vnitas confiteretur. Quòd si faceret, ac sententiam eandem amplecteretur, se illum Antiochenæ Ecclesiæ Patriarcham designaturum. At ille homo callidus, & dolis plenus: & concilium se approbare simulst, & duas naturas in Christo vnitas se profiteri ait. Sed de voluntaribus & actionibus percontarur, vtrum eas duplices, an verò vnas & singulas dici fas sit? Eam quæstionem Imperator ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum scribit.

Heraclius Byzantiū redit.

Iacobitarū Catholicus Monothelitam facit Heracliū.

Qui cum pridem Monothelitarum hæresim probaret: vnam naturalem voluntatem, & vnam actionem in Christo statuendam esse Imperatori rescribit Rogato Cyro Phasiano eum, quoque idem sentire cum Sergio intelligit. Quorum autoritate motus Heraclius, & ipse eandem opinionem amplectitur, & turbidam aquam bibit ab illis non pastoribus, sed mercenarijs exhibitam. Verùm cū Sanctus Sophronius tū summo sacerdotio fungens Hierosolymis, subiectis sibi sacerdotibus conuocatis, per concilij modum demonstrasset: Qui vnam in duabus Christi naturis voluntatem, atque actionem affirmarent, eos palàm vnam quoque naturam statuere: eique Ioannes Papa Romanus assensus esset. Imperator edictum proponit: Neque singularem, neque binariam in Christo actionem, esse asserendam. Id edictum non Orthodoxis tantùm, sed Seueri etiam sectatoribus, ridiculum visum. Sergio Patriarchæ Constantinopolitano defuncto, Pyrrhus eiusdem opinionis succedit, sententiæ Cyri & Seueri & admirator & approbator.

Sophronij decretum.

Heraclij edictum.

Pyrrhus patriarcha.

In eodem triumphali ex Persia reditu Moametus Saracenorum princeps Imperatorem conuenit. Ei principatus non ex nobilitate generis contigerat. Nam quum pauper esset, locupleti cuidam viduæ mercede seruierat, quam præstigijs quibusdam in amorem sui pellectam, vxorem duxerat. Sed quia comitiali morbo laborabat, & ex interuallis impetu illius mali prostratus, mente alienabatur: dominæ suæ vxorique & mœrori & pudori fuit. Cæterùm homo improbus, Monachum sen equiorem nactus, ob peruersam religionem Byzantio exactum: illius instinctu, vxori sit Archangelum Gabrielem de cœlo ad se descendentem, diuina quædam arcanáque sibi reuelare: cuius conspectum quia ferre non possit, se oborta ex metu vertigine, humi procumbere. Ea verba testimonio dolosi monachi confirmabantur, qui mulieri dicebat, Omnino Gabrielem ad omnes Prophetas mitti solere. Ex eo mulier, abolito decore, ac potius Prophetæ coniugio glorians, fabulam istam inter cæteras mulieres spargit. Sic impurus ille apud suos populares, Prophetæ nomen consequutus, & Vxoris mortuæ hæreditate locupletatus, Ismaeliticæ gentis princeps, doctor & Legislator est habitus, quum alios verbis seduxisset, alios imperium detrectantes stricto gladio sibi cedere coëgisset. Iam enim manum non contemnendam fecerat. Is igitur ex Æthribo progressus Imperatorem conuenit, & regionem ad habitandum peritam accepit. Cumque omnes populares suos ad hunc modum deceptos subegisset, Syriam direptionibus vexauit, & multas Romanorum prouincias euastauit. Ex eo rempore gens Ismaëlitarum Romanorum terram incursare & prædari nunquam destitit.

Moameti origo.

Epilepsia dissimulatio callida.

Cùm autem Moametus, siue Machumetus ille dirus mortem obijsset, media die v sus est cometa, quem à trabis forma Græci docitem nominant, Arabum prænuncians imperium CEDR.

rium, durauit dies xxx. à meridie ad Septentrionem pertingens, habuit gladij formam.

Abubabor Arabũ dux Vmarus.

Anno imperij Heraclij xxiv. moritur Abubachar, qui Mahometo successerat, cum Ameras (id imperij nomen est) fuisset annos iij. Succedit eis Vmarus. hic Bostram aliasque vrbes cepit, & vsque ad Gabithâm progressus est. Cùm hoc prælio commisso Theodorus Heraclij frater victus, ad imperatorem Edessæ tum agentem venit. Imperator copijs Boanem eius loco præficit. Theodorum porrò sacellarium cum exercitu Romano aduersus Arabes mittit. Ei, cum ad Emesam venisset, occurrit. Amerâs cum multitudine Sarracenorum, castráque locat ad Bardanisium, fluuium. Itaque Heraclius rebus desperatis, Syriam deserit: sublatisque Hierosolymis venerabilibus lignis, Constantinopolim abit. Boanem autem à Damasco Emesam diuertere iubet, & Theodorum sacellarium cum exercitu xl. millium. Hi Arabes ab Emesa Damascum vsque persequuntur.

Anno xxv. Sarraceni multitudine Arabum stipati bellum inferunt: factáq; pugna Romanos vincunt. Porrò milites Baanis seditione mota, Heraclio imperium abrogant, Baanemq; Imperatorem designant. Interim sacellario cum suis recedente, Sarraceni licentiam nacti, bellum Baani faciunt, eumq; vincunt. Nam Romani cum vehemens Auster ijs esset aduersus, ita vt præ multitudine pulueris hostes cernere nequirent, magna cum clade fusi seipsos in fugam amnis Iermochthæ angustias præcipitarunt: atque hoc modo illa xl. millia perierunt. Sarraceni autem Damasco insuper potiti sunt: ac Phœnicia, ibique habitare cœperunt. In Aegyptum quoque facta expeditione, eam occuparunt, ibique sedes posuêre.

Romani clade ab Arabibus effecti.

Anno xxvi, Vmarus in Palæstinam cum infesto exercitu ingressus, sacram vrbem certis conditionibus in potestatem accipit, Sophronio cum Patriarchæ munere fungente. Vt in eam peruênit, vestem ex camelorum pilis contextam indutus atque sordidatus, satanicamq; simulationem adhibens, templum Iudæorum à Salomone extructum quæsiuit, vt in eo suæ sacrilegæ superstitionis domicilium constitueret. Hunc videns Sophronius, ait: Profectò est abominandum illud vastationis argumentum, stans in loco sancto. multoq; cum fletu rem Christianam lamentatus est. Hortatus itaque cum est, vt sindone se indueret: verùm is renuit. vix tandem assensus, lotis suis vestibus, patriarchæ suas reddidit. Ea tempestate diem suum obijt Sophronius, cùm diu multumq; aduersus Heraclium, & cum eo sentientes Sergium ac Pyrrhum Monotheletas decertasset. Hoc anno Vmarus Iadum in Syriam mittit, totamq; in Sarracenorum potestatem redegit.

Tum etiam temporis Indorum rex munera gratulationis ergò Imperatori misit, vniones & gemmas multas. Decesserat iam tum Moamedus, constitutis quatuor Ameradis, qui Arabibus Christianam religionem amplectentibus bellum facerent. Hi aduersus Theodorum cubicularium profecti, eumq; eo prælio congressi sunt. Sed eo in prælio tres Amerades, magnáque cum his multitudo occubuerunt. Exiuit etiam reliquus Ameras, Chalebus nomine, qui gladius Dei appellabatur. Erãt quidam vicini Arabes, qui ab Imperatore Romano stipendium tuendarum solitudinis faucium causa accipere solebant. Hoc cum isti id temporis petitum venissent, repulsam passi, eiectique sunt. Quod indignè ferentes, gentilibus se suis coniunxerunt, eisque ad Gazæam regionem duces itineris se præbuerunt, quæ aditum tenet in solitudinem, iuxta Sinæum montem, estq; admodum diues. Hoc modo ab ijs Era, omnisque Gazæ ditio capta est. Sergius autem, Cæsarea Palestinæ veniens cum exigua militum manu, primus ipse cum exercitu interficitur. Barbari magna præda potiti discedunt.

Anno xxvii. venit Ioannes cognomento Gatzâs, Osroenæ præfectus, Chalcedonem ad Iadum, eique centum millia nomismatis daturum se promisit eo pacto, ne is vel belli, vel pacis gratia Euphratem transeat. Heraclius verò, vbi id Gatzân se inscio pepigisse intellexit: hominem relegauit, eiusque loco exercitui Ptolemæum præfecit.

Anno xxviii. Arabes Antiochiam ceperunt, missus quoque ab Vmaro est Mauias ductor, & Ameras omnis quæ Sarracenis suberat regionis, ab Aegypto vsque ad Euphratem.

Anno xxix. Iaddus Edessam colloquio, Constantiam vi cepit: itemq; Daras, in quo multos interfecit. atque sic Iaddus totam subegit Mesopotamiam.

Anno xxx. Sarraceni Persidi bellum intulerunt: victosque Persas omnes sibi subiugarunt, Hormisdas Persarum rex fuga ad interiores Persas euasit. Sarraceni Chosroæ filias captiuas cum omni regia suppellectile ad Vmarum abduxerunt. Eo ipso tempore Vmarus censum egit per omnes suas ditiones, hominum, pecoris, & stirpium.

Heraclius autem ita vti exposui, in sectam Monothelitharum deuolutus, aqua intercute laborare cœpit. Fertur etiã inguine sursum conuerso faciem suam perminxisse, nisi vrina, tabello imo ventri opposita, auerteretur. Id ei accidisse creditum ob incæstum cum fratris filia coitum. Mortuus est, cum annos triginta vnum Romano imperio præfuisset.

Heraclij ex morbis obitus.

IMPERIVM CONstantini filij Heraclij.

MPERIVM autem & summa potestas ad eius filium Constantinum succesione deuenit: quo non diu est lætatus. Nam cùm vnum regnasset annum, veneno periit, a Martina nouerca eademque sorore patrueli temperato.

Constantini interitus.

Is à quibusdam admonitus, coronam, qua regno inauguratus fuerat, cum patre esse sepultam: Callinico cubiculario mandat, vti eam sibi afferat. Abit ille, & sepulchro recluso cadauer Heraclij aquæ instar dissipatum reperit, coronamq; capiti adhærescentem. eam cum crinibus reuellit mœstus atque lamentans, & Constantino adfert. Is solutae æstimari iubet coronam: & æstimata est libris lxx.

Vxorem habuit * Gregoriam, Nicetæ Patricij filiam, è qua Constantem suscepit. De religione rectè sensit, paterni Imperij duntaxat, non item peruersæ opinionis hæres. Qua de causa, Pyrrhus etiam Patriarcha, conscius fuisse insidiarum putatur. Constantino ita defuncto, Martina cum filio Heraclona imperium sibi vendicabat.

** Anastasiam illam nominat Cedrinus.*

Martina relegatur.

Is ad templum S. Sophiæ protulit coronam, quam Constantinus ex sepulchro patris abstulerat. Legatum quoque Constantini fratris militibus virum tria nomismata distribuit. Hoc anno Mabias Cæsaream Palæstinæ occupat, septem annos oppugnatam: ac in ea vii. Romanorum millia interfecit.

Cito etiam & ipsi imperio exciderunt. Nam

ob Constantini paricidium senatui inuisa, per seditionem regio solio auulsa est, ipsáq; lingua execta: Heraclonas decennis adhuc, naso præciso à senatu relegantur, Pyrrhus item Ecclesia eiectus, exulare iubetur.

IMPERIVM Constantis nepotis Heraclij.

DEINDE Constans Heraclij nepos, Constantini filius in regnum, Paulus in Pontificium solium collocatur. Qui Paulus & ipse eiusdem cum Sergio & Pyrrho opinionis fuit. Ipse quoq; Constans, alijs quidem in rebus, non inutiliter administrauit imperium, sed in religione auum imitatus, Monothelitarum sectam est sectatus. Qua de causa Maximum, verè suo nomini respondentem, virum doctissimum & sanctissimum, & ambos eius discipulos, crudelissimo supplicio affecit, ac Martinum sanctissimum Papam Romanum in exilium egit, in quo & mortuus est. Nam is cum Sancto Maximo Romam profecto, coacto optimorum sacerdotum concilio, anathemate notarat Monothelitharum assensores. Alios quoque complures, Constans vnicæ voluntati suæ restagantes, pœnis affecit.

S. Maximi martyriū.

CEDR.

Anno huius Constantis altero Vmarus ædificare templum Hierosolymitanum cœpit: cumq; ædificia non consisterent, Iudæi causam rogati, eam exposuerunt, ac crucem quæ templo montis olearum imposita erat deposuerūt. ita demum ædificia firmata sunt. Atque hæc res Christi osoribus occasionem præbuit, multas cruces deturbandi.

Anno tertio defectus Solis fuit.

Anno sexto, ingens ventus multas prægrandes arbores ac Columnas deiecit.

Constans à Mabia Saracenorum duce profligatur.

Cum autem iam Saraceni magnam adepti potentiam, multas prouincias Romanis tributarias & insulas occupassent, Dux eorum Mabias bellicis nauibus ædificatis, Romanum Imperium inuadere cogitabat. Quo Constans intellecto, & ipse classe comparata in Phœnice Lyciæ portu appulit. Quo cum & Agareni venissent, ac pugna postridie committenda esset: ea nocte Imperator in somnis se Thessalonicæ esse videt. Eo somnio coniector cladem illi portendi dixit, quod ὅτι ἄλλῳ νίκην significaret, alteri victoriam tribuendam: idque accidit. Commisso enim prælio, hostes superiores euasere, tanta Romanorum cæde edita, vt mare illorum sanguine purpurasceret, & Constans vili veste indutus, fortuito nauigio conscenso cum paucis, Byzantium euaderet. Agareni verò iam obsistente nemine, inuadebant omnia. Tunc etiam Rhodo insula subacta, celebratum in ea Colossum demoliti sunt, cuius æs Iudæus quidam mercatus, DCCCC. camelis fertur asportasse.

Rhodius collosus.

Etenim Rhodij maris imperim obtinentes, æream Soli statuam posuerunt, altam cubitos LXXX. quod inscriptio eius docet:

Qui stat Rhodi Colossus, octies decem.
Fecit Laches hunc altum cubitos Lindius.

à magnitudine, ei Collossi nomen indiderunt. & ab eo ipsi quoque Collossenses sunt denominati.

Cæterùm Agarenorum audacia, qua Romanos lacessebant, aliquantispet nonnihil est repressa, orta inter eos de duce exercitus controuersia, alijs Mabiam, alijs Alimum Muchumeti generum præferentibus, ac biennij inducias cum Romanis tributa pollicitis fecerunt.

Induciæ biennij cū Agarenis.

CEDR.

Manichæorum Paulicianorum secta.

*Circa hoc tempus extitit Constantinus quidam, qui & Siluani nomen vsurpabat, Paulicianorum sectæ princeps. Eius hæreseos hæc est historia. Manichæi Paulicianorum nomen sibi sumpserunt, à Paulo quodam Samosateno, Manichææ cuiusdam mulieris Callinices nomine filio. Ea cum haberet duos filios, Paulum scilicet hunc, & alium Ioannem, Manichæa eos hæresi instituit: Samosatisque in Armeniam, emisit, vt ibi eam hæresim promulgarent. id quod ij fecerunt in vico quodam Phanarrææ. Exinde vico Episparidis, sectatoribus Paulicianorum nomen factum fuit. Hi longo post hunc Paulum tempore magistrum habuerunt alium, Constantinum illum qui cognomentum Siluani gessit. hunc principem suarum doctrinarum agnoscunt, non Paulum. Hic enim ijs opiniones, quas sectantur absque scripto per traditiones exhibuit. Euangelium quidem ex traditione, Apostolorū autem scripto. tradidit autem ita, vt nihil à scriptura differrent apud nos recepta, sed singula capita ad suam detorsit hæresim. nam & hanc ipsis legem posuit, ne præter Euangelium & Apostolum vllum alium librum legerent. Secundum Constantinum illum Siluanum, alium habuerunt præceptorem, Simeonem * nomine: sed qui se Timotheum vocaret. Quartum, Iosephum, qui sibi Epaphroditi appellationem imposuit. Ab hoc Zachariam, quem tamen veluti mercenarium, & non verum pastorem, quidam ipsorum repudiant. Sextum Baanem, cognomento sordidum. Septimum Sergium, qui Tychicum sese denominauit. Ac Manetem quidem, Paulum, Ioannem, & alios quicunque ipsis proponantur, libenter ij damnant: Constantinum autem Syluanum, Simeonem qui Titi, Genesium qui Timothei, Iosephum qui Epaphroditi Baanem sordidum & Sergium qui Tychici titulo se insignibat, nequaquam damnant, quippe eos pro suis agnoscentes magistris: sed eos loco Apostolorum Christi habent. Nominant sex Ecclesias in sua confeßione: Macedoniam, quæ est castrum Coloniæ: Cibosam, quam docuit Constantinus Syluanus. & Simeon Titus: Achaiam, qui est vicus Samosatorum: Manalim, quam instituit Genesius Timotheus: Philippensem, dicentes in ea esse discipulos Iosephi Epaphroditi, & Zachariæ, quem ipsi mercenarium pastorem appellant: Laodicensem, quos Cynochoritas vocant, quasi à canum regione. Sed Ephesiam, eam quæ est Mopsuestiæ, & Colossensem, à Sergio Tychico damnatas dicunt. Hos ergo septem ipsorum doctores, & sex ecclesias, in honore habent ac venerantur: reliquos omnes, quoscunque ipsis nomines, damnant atque respuunt. Seruant primam Manichæorum hæresim, duo principia cum ipsis affirmantes. Vnum tantùm esse aiunt, quòd ipsos à Roma ecclesia disiungat. Se enim sentire, alium esse Deum patrem cœlestem, qui in hoc mundo nihil habeat potestatis, habeat autem in futuro: alium Deum mundi conditorem, cui in præsentem mundum ius sit. Romanos autem profiteri, esse vnum Deum, eundemq; patrem cœlestem, & vniuersi factorem. Se Christianos, nos Romanos appellant. iis, quibus ignoti sunt. alacriter dicunt,*

** Mutilus aliquantulum hic locus.*

credere

credere se in Patrem, Filium, & spiritum sanctum, cœlestem patrem: execranturq; adeò eum, qui non hoc modo credat. Sed nimis meditatè suam malitiam consectantur. cùm enim patrem cœlestem nominant, non addunt Solum verum Deum, conditorem cæli & terræ, atque omnium quæ in ijs sunt. Enimuero Christianus cum Manichæo disputans, postulare ab eo debet vt symbolum fidei recitet hoc, Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, omnia quæ & videntur & visu non deprehenduntur, &c. Deinde, immoderata maledicendi impietate sanctißimæ Deiparæ obtrectant, cumq; à nobis coguntur eam fateri, verbis aliud significantibus, dicunt: Credo in sanctißimam Deiperam, in quam intrauit, & ex qua exiuit Dominus. His verbis occultè notant Hierosolymorum vrbem supernam, in quam præcursor nostri causa intrauit Christus, vt ait Apostolus. Neque verè appellant

Ebre. 6. *beatam Mariam Deiparam, neque Dominum ex ea carnem assumpsisse. Impiè quoque de diuinis mysterijs sanctæ communionis preciosi corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi garriunt, dicentes Dominum verba sua Apostolis dedisse, eáq; iußisse accipere, edere atque bibere, non panem & vinum, quæ quidem etiam adhibenda negant. Quin & venerandæ cruci sceleratè detrahunt, Christum esse crucem dicentes: neque adorandum esse lignum, execrationibus deditum instrumentum. Vates quoque diuinos, & reliquos sanctos explodunt. Beatum Petrum, magnum illum Apostolorum principem grauiùs reliquis omnibus & infamant, & prorsus à se reijciunt, negantes eum in vllam salutis partem venire. Concilia sua ecclesiam catholicam nominant, in suis ad nos allegorijs: inter se enim à precibus ea proseuchas appellant. Pro baptismo habent verba*

Ioan. 4. *Euangelij, quia Dominus dixerit se esse aquam viuam. Omnia hæc, atque etiam plura, vbi deprehensi tenentur, aliud rectè significantibus verbis (id enim voco allegoriam) inuoluunt. Oportet autem attentè & distinctè de singulis contra eos disputare. Nam & mentiri ijs in promptu est, ita ferentibus ipsorum legibus: & cùm aliàs semper, tum principuè vbi vrgentur, mendacio interposito elabuntur, affirmantes quicquid imperetur. Neque ob tale mendacium in aliqua apud suos sunt culpa, quia nimirum ipsis liberum*

Math. 10. *hoc fecit Manes. Is enim dixit, non se inhumanum esse instar Christi, dicentis se vicißim eos abnegaturum, à quibus fuisset negatus. Se eos qui ipsum coram hominibus diffeßi fuissent, eóque mendacio sibi salutem quæsiuissent, tanquam non diffessos, cum gaudio recipere, reuocationemq; & mendacium non magis culpare, quàm si ipsum professi fuissent. Similiter tamen seniores sacerdotes reliquos nostrates auersantur. Suos, peregrinationis suæ socios vocant, & notarios, hique à cæteris nulla prorsus re, non habitu, non victus ratione, non reliquo vitæ apparatu differunt. Omnia Euangelij & Apostoli dicta habent peruersa, & nostris sententijs contraria, ab ipsis ita composita, vt qui suis ea erroribus accommodarent. Nam quomodo ea scripta sunt atque sonant, ita apud ipsos habentur, nihil prorsus à nostris deflexa: sed sententias peruertunt, sicut alibi copiosè est à me de tota hac re dictum. Nostrum Euangelium adorant, vbi occasio tulit, dicentes non in cruce esse Christi verba, sed in libro, ideóque hunc à se adorari. Quidam ex ipsis cum morbis doloribusúe premuntur, crucem sibi imponunt: eandemq; recepta sanitate confringunt, in ignem abijciunt ac cremant, aut etiam conculcant. Sunt inter eos, qui infantes suos à nostris presbyteris baptizari curent. Alij in nostram orthodoxorum Ecclesiam cùm veniunt, occultè communicant, vt eò faciliùs simplicioribus imponant. Huiusmodi artibus ac simulationibus ij vtentes, interim absque vllo discrimine & metu omnis generis libidini & obscœnitati vacant, promiscuè vtrumque sexum lasciuia sua fœdantes: quando nonnulli de eorum corpore tantùm parentibus, & quidem proprijs, abstinendum perhibent.*

Sub hoc Constante multæ Romanorum prouinciæ terræmotu ventorumque procellis, quæ multa ædificia deiecere, afflictæ sunt. Patriarcha Paulo cùm XXII. annos eccesiæ nefariè præfuisset, mortuo: Pyrrhus duodecimo anno Imperij Constantis in sedem vrbis pastoralem reuocatur. *Episcoporum successores.* Nam cùm, vt dictum est, Ecclesis excidisset, Romam profectus, atque Dino Maximo prauæ opinionis conuictus: se deseruisse Monothelitarum opinionem simulat, libellumq; de fide sua Papæ petenti offert, à quo approbatus est. Inde clam Rauennam digressus, hæresim cælare non potuit. Quo Papa comperto, conuocatis suis Episcopis, eum penitus condemnat. Isigitur denuò se de Constantinopolitana per menses quatuor potitus, moritur. Ei succedit Petrus, & ipse à prioribus non dissentiens, quo post annos XII. mortuo, Thomas veræ sententiæ defensor Orthodoxis præfuit, qui post annos duos & menses septem mortuus, Ioannem habuit successorem. *Petrus patriarcha. Thomas. Ioannes.* Verùm Constans ob cæsum fratrem Theodosium, & admissa in Papam Martinum & Diuum Maximum facinora, ciuibus se inuisum esse cernens, in Siciliam profectus, circa Syracusas vitam agit, atque Imperium etiam Romam veterem transferre voluit. *Constans in Sicilia interficitur.* Dicebat enim, plus honoris deberi matribus quàm filiabus. Eáque de causa, Imperatricem & tres filios suos Constantinum, Heraclium, & Tiberium ad se accersiuit. Sed quo minus abirent, vel à cognatis retenti, vel ab vrbana multitudine prohibiti fuerunt. Cum autem sex annos in Sicilia vixisset, inde non redijt, sed inter lauandum per insidias est occisus, capiti situla grauiter impacta, qua calida aqua perfundi solebat, anno imperij septimo & vigesimo extinctus.

IMPERIVM CONstantini Pogonati, siue Barbati.

O defuncto, legiones quę cum illo fuerant, statim Armenium quendam Mizizium hominé adeò formosum, vt nec pictæ fictæue imagini cederet, Imperatorem designarũt. *Constantinus victo Mizizio, patris necem vlciscitur.* Quo natu maximus Constantis filius Pogonatus audito, quem ipse pater insignibus Imperij ornarat, Sicilia cum magna classe occupata, Mizizium victum occidit, necemque patris vlciscitur, cùm alijs, tum Iustiniano Patricio Germani Patriarchæ patre interfecto, ipsumque Germanum iam pubertatis annos, & eam ætatem qua castrari solent, egregium

sum, eunuchum facit. Quia verò Byzantio soluens tenera adhuc lanugine fuerat, è Sicilia verò promissam barbam retulerat, Pogonati cognomen accepit à ciuibus. Cæterum Orientalium partium proceres Chrysopolim profecti, vociferabantur, etiam reliquos duos Constantini fratres corouandos esse, quòd sicut in trinitatem credamus, ita etiam tribus Imperatoribus nos parere æquum esset. Constantinus verò missis legatis, se postulatis eorum annuere pollicitus, populi principes accersit, vt coram illis fratrum proclamatio fiat. Eos cum Byzantium venissent, pro seditiosis interfecit, quo cæteri cognito, trepidi ad sua se receperunt: vtrique etiam fratri nasum præcidit. Agareni autem omnes Romanorum prouincias terra marique & incendijs & direptionibus vastare non desistentes, tandem magna classe ipsum etiam Byzantium sunt aggressi nauibus suis ab Hebdomi occidentali promontorio vsque ad Cyclobium collocatis. Sed & Constantinus classe exornata, indies cum eis decertabat, naualeq; pugnæ à vere vsque in autumnum cõmitebantur. Igitur Barbari cum nihil proficerent, soluta obsidione, Cyzicum occuparunt, ibique hyemarunt: sub veris initium, rursus Byzantium inuasere, vbi cum denuò crebris prælijs naualibus committendis tempus tererertur, autumno classem Cyzicum reduxerunt, idque per annos septem factum. Desperata igitur expugnatione, atque etiam multis militibus & pluribus nauibus amissis (nam tum quoque Græcum ignem à Callinico quodam architecto è Syria in regiam vrbem profecto, excogitatum ferunt) cum dedecore magnòque mœrore retro abierunt. Cum autem Barbaricæ classis reliquiæ iam ad Sylæum peruenissent, turbo vehemens exortus, naues partim demersit, partim scopulis illisas contriuit. Vnde si qui euaserant, eos etiam Cibyrræotarum dux deleuit. Qoin terra etiam alius Arabum exercitus à Romanis legionibus victus est. Vnde Saraceni spe deiecti, ac potius metuentes, neà Romanis ipsi inuaderentur, pacis faciendæ consilium cœperunt. Mauiæ igitur pacem per legatos petenti, annuit Imperator, misso Ioanne Patricio, cui Pizigaudæ nomen erat, viro prudente ac in dicendi facultate exercitato, qui pacis interpres esset. Qui in Arabiam profectus, & honorificentissimè exceptus, cum Sarracenis transegit, pace, scriptis tabulis, in annos xxx. firmata, vt Arabes, se Romanorum Imperio quotannis auri terna millia, octonos seruos, totidemque æquos apud se præstantes tributi nomine pensitaturos pollicerentur. Ea pace cognita, occidentales Romanorum hostes, & ipsi legatis cum muneribus ad Imperatorem missis, pacem impetrarunt. Ita & oriente & occidente pacato, Theodorus in sedem pontificiam introducitur, cui post biennium eiecto Georgius succedit. Cum autem Constantinus orthodoxus esset, vnire studuit Ecclesias ob Monothelitarum hæresim iam inde à proauo suo Heraclio ortam dissidentes. Itaq; Concilium Constantinopoli indicit, cuius

Seditio arte compressa.

Naualia prælia cũ Agarenis.

Græci ignis inuentio.

Sarraceni fiunt Romanis tributorij.

Theodorus. Georgius. VI. Constantinopolitana Synodus cõtra Monothelitas.

fuere principes Agathonis Papæ Romani legati, Georgius Constantinopolitanus, & Theophanes Antiochenus. Neque Alexandria, neq; Hierosolyma Patriarcham habebant, à Sarracenis occupatæ. Eo concilio, quod numero sextum fuit, est decretum, duas voluntates & duas actiones in Christo & prædicandas & credendas esse, etiam Imperatore præsente. Qui autem vnicam voluntatem & actionem asserebant, Theodorus Pharanius episcopus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus & Petrus Constantinopolitani, Macarius Antiochenus, & Stephanus discipulus eius, & Geron inueteratæ improbitatis, & puerilis væcordiæ senex, anathemate sunt notati.

Ea tempestate cum quidam solus cane comitante iter faceret, est à latrone, quales itinera solent insidere, interfectus. Latrone fuga se subduceate, canis eo in loco permansit, domini cadauer custodiens. Fortè alius quidam eâ pergens superuenit, cadauerq; proiectum cernens, motus misericordia, tellure effossa sepeliyt. Canis id officium pergratum habuit, seq; vltrò homini comitem ac seruum adiunxit. Erat autem is homo conditione caupo, & solebat canis, ijs qui cauponam intrarent, exirentque, adulari. Post aliquantum temporis, is etiam latro, cuius meminimus, in eam cauponam bibendi causa intrauit. quem canis agnoscens allatrauit inq; eius faciem insiluit. Hoc sæpius factum, Dei instinctu apud multos suspicionem excitauit: comprehensusq; latro, & coram iudice constitutus, cùm facinus vt erat ab se o perpetratum confiteretur, diuinæ vindictæ pœnas dedit.

CEDR. *Canis homicidæ index.*

Interea Bolgaris Romanas vltra Danubium prouincias effusè vastantibus, Imperator Constantinus terra marique occurrere parat, magna classe è mari in Danubium traducta. Quo apparatu territi Barbari, munitione quadam occupata quæ fluminibus & limo cingebatur, quiescunt. Sed nec Romani eos inuasere. Quum autem vtrinque dies aliquot per ocium transegissent, Barbari Romanos ignauos esse rati, etiam rali euenru confirmati, parem priori timidati ducis m receperunt. Nam Imperator ingenti pedum cruciatu affectus, cum v. nauibus expeditis & suo comitatu in Mesembriam Romanam prouinciam traijcit, balneis vsurus, exercitu & ducibus illis relictis, quibus mandarat, vt velitationibus hostes ad pugnam elicerent. Verùm rumore in castris orto, Imperatorem metu hostium cepisse fugam: omnes turpiter fugiunt, persequente nemine. Quod præter spem factum, Bulgarorum animos auxit, & audaciam acuit, vt tergis fugientium inhærentes, multos cæderent, neque pauciores caperent, & Istro traiecto tentoria in Romanorum terra figerent. Nec ab eo tempore destiterunt omnes Romanas prouincias vastare. Vnde coactus Imperator, pacem cum eis facit, pacto annuo tributo cum dedecore Romani Imperij. Post illa, res Romana vbique quieta fuit, vsque ad obitum Constantini. Est autem mortuus, relicto successore Iustiniano filio, cum annos xvii. imperasset.

Bulgari Romanas prouincias vastant.

Romani Bulgaris tributarij.

IMPERIVM IVSTINIANI, *cui post nasus præcisus est.*

IS suscepto imperio adolescens natus annos XVI. cũ suo arbitratu administraret omnia, in multas clades rempublicam coniecit. Nam populi quidam Mardaitæ, speculis montis Libani sub Pogonato occupatis, formidabiles erant Arabibus, quæ etiam causa illis fuerat petendæ pacis à Romanis, quam (vt dictum est) impetrarunt. Cùm autem is Imperator sceptris recens potitus esset, Abimelechus, Mauia defuncto, Arabum princeps, per legatos à Iustiniano pacis cõfirmationem petijt, rogans vt Mardaitæ Libano amouerentur. Quòd si fieret, se Romanis quotidianum tributum pensurũ, millenos aureos nummos, seruum & equum eximiũ pollicebatur. Iis conditionibus fœdere renouato, & Mardaitis, qui XII. millia bellicosorum virorũ habebant, è Libano digressis: gens Arabica meru illorum liberata, Romanum imperium multis malis affecit. Cæterùm Iustinianus misso duce Leontio, Iberiam, Albaniam, & alias regiones subegit. Idem etiam ictum cum Bulgaris fœdus rupit, neq; eis tributa pendere sustinuit, sed expeditione in plagas occidentales suscepta multas Sclauicas gentes partim in deditionẽ accepit, partim bello domuit. Vnde nouas legiones conscripsit, delectis iuuenum fortissimorum circiter XXX. millibus: quos Populum acquisitũ appellauit. Iis gaudens & fretus, etiam Arabicum fœdus rupit, causa ex eo sumpta, quod annui tributi moneta, non Romanum signum, sed nouum Arabicum haberet. Neq; verò aureo nummo aliam imaginem, nisi Romani Imperatoris, insculpi fas erat. Bellum igitur eis intulit, non tam Romanis legionib. fretus, quàm nouo isto & acquisito populo. Quamuis enim Arabes obtarent, ne inducias rumperet, neue pactorũ tabulas violaret, Deum obtestari, cuius illæ numine interposito confirmatæ essent, eumq; vindicem inuocarent contra eos qui pugnæ causam præberent: Imperator obturatis auribus ad pugnam ferebatur. Arabes igitur induciarum tabulis hasta suspensis, ac vexilli instar ante suum exercitum elatis, cum Romanis congrediũtur. Statim autem viginti millia Sclauorum acquisiti populi ad hostes defecerunt, quæ res animos Romanis minuit, clademq; attulit, illis auxit, ac victoriæ causa fuit. Romanos igitur persecuti, quoscunq; adipisci potuere, sustulerunt, ac ferè innumeri ex legionibus ciciderunt. Ipse Imperator turpi fuga cum paucis conseruatus, cùm ad Leucaden peruenisset reliquias Sclauicæ illius & acquisitæ gentis omnes occidi, cadauera in mare abijci iussit. Byzantium reuersus, substructionibus vacauit, & maximum triclinium Regiæ Orienti obuersæ condidit, quod etiamnum ab eo Iustinianeum appellatur. Agareni porrò ab eo tempore impunè Romanas prouincias inuaserũt, & Sabbatius Patricius, Armeniæ prætor, cognita clade Imperatoris, ad Arabes se contulit, eisq; Armeniam tradidit. Neq; illi Orientem vniuersum vastare incendijs & Christianos in seruitutem abducere destiterunt. Fuit apud Iustinianum eunuchus quidam gratiosissimus, qui & Sacellarius est designatus, nomine Stephanus, genere Barbarus, crudelitate & immanitate plus quàm Barbarus, grauis omnibus non tantũ in rebus gerẽdis, sed in pœnis etiam infligendis: neq; is plebeius duntaxat, sed potentissimos etiam inuasit, adeò vt & Imperatoris matrem verberarit. Idem Imperator monachum quoq; Theodosium, pridem inclusum, generalem designauit, qui nec ipse improbitate Eunucho Stephano cedebat. Cùm autẽ ab his respublica multis malis afficeretur, Imperator omnium odia suscepit. Leontium verò ducem de cupiditate imperij suspectum biennium in vinculis habuit, post eiectum, Græciæ ducem fecit. Is Paulo cuidam monacho astrologiam tractanti, & imperium ei vaticinanti ait, se iam abire in Græciam, ac scire, Imperatorẽ sibi percussores à tergo immissurum: ea verò quæ ille diceret, nihil fore. Cui Monachus: Ne, inquit, effœminato sis animo, sed rem strenuè administrato: neq; enim impos voti fies. Leontius igitur fidissimis quibusq; assumptis, & publicis carceribus ruptis, magnam captiuorũ multitudinem eduxit, qui in magnũ Dei templum progressi, multis etiam alijs cõfluentibus, Iustinianũ maledictis insectati, Leontium faustis ominibus prosecuti sunt, Gallinico Patriarcha quoq; adiuuante. Inde in theatrum equestre digressi, eadem factitarunt, & Iustinianum è Regia eductũ naso in Funda præciso Chersonem relegarunt, cùm annos XVI. imperasset. Stephanum verò Eunuchum & Sacellarium, & Theodosiũ monachum generalem comprehensos, funibus ad pedes alligatis, per forum in Bouem pertractos combusserunt.

Mardaitæ è Libano deducti. — *Res cõtra Barbaros gestæ.* — *Iustiniani populus acquisitus.* — *Arabicum bellum.* — *Sclauorũ defectio.* — *Romanorũ clades.* — *Iustinianũ triclinium.* — *Sabbatius Armeniã tradit Agarenis.* — *Stephani Eunuchi & Theodosij monachi potentia.* — *Leontius astrologi hortatu regnũ inuadit.* — *Iustinianus præciso naso relegatur.* — *Stephani & Theodosij interitus.*

IMPERIVM LEONTII.

HIS actis Leontius imperiũ tenuit, sub quo Arabes Romanas prouincias incursantes, multos captiuos abduxerunt, tandem Africam quoque subegerunt. Quo cognito Imperator, IoannemPatricium, virum strenuum cum tota classe mitit, ad Africam Romano imperio recuperandam. Is Arabes qui ibi erant bello superatos expulit, atq; illic hyemauit, rebus suis gestis ad Imperatorẽ perscriptis, expectans quid porrò de illius sententia faciendum esset. Cæterùm Agarenorũ summus consul (sic enim suos principes appellabant) statu Africano cognito, iacturamque iniquo ferens animo, classem ingentem exornat ad prouinciam recipiendam: cui cùm Patricius Ioannes impar esset, portu relicto ad Imperatorem se conferebat, vt maiores copias postularet. Sed

Ioannes Patricius Arabes Africa pellit.

Classiarij Apsimarũ imperatorem creãt. cùm Romana classis Cretam peruenisset, populi principes partim turpe rari Africa omissa & hostibus concessa reuerti, partim itacundiam Imperatoris veriti: classiarijs defectionis autores fiunt, ac Leontij insectandi, & Apsimari Cibyrrhæotarum Drungarij, quem statim etiam Tiberium nominarunt, Imperatoris salutandi. Is igitur cum classe Byzantium petuectus, in Sycis appulit. Etsi autem Leontius vrbis custodiam diligenter curarat, tamen quidam prouinciales magistratus, per murũ Blachernium, cuius custodiam sortiti erant, clauibus portæ cum sanctissimo iureiurando accepris, Apsimarum introduxerunt. Ita classiarij ingressi, ciuium ædes diripuerunt, Apsimarus Leontium naso præciso, custodiæ tradidit. Principes qui ab illo stabant, verberibus affectos & bonis spoliatos relegauit. Imperauit Leontius triennium. *Leontius naso mutilatus custodiæ traditur.*

IMPERIVM APSIMARI, *qui & Tiberius.*

A PSIMARVS siue Tiberius, ira imperio potitus, statim fratrem suum Heraclium omnibus & pedestribus & equestribus copijs solũ cum summo imperio præfectũ, in Orientem contra Agarenos misit. Romani igitur Syriam incursarunt & Samosata vsque progressi, finitimaq; loca omnia populati, Agarenorum plurimos confecerunt, captisque plurimis & ingenti præda parta, magnum Arabibus terrorem incusserunt. Baanes verò cognomento Heptadæmon, quartam Armeniam Arabibus prodidit. Sed Armeniorum principes, Agarenos per seditionẽ occiderunt, & legatis ad Apsimarum missis, Romanos denuo in prouinciam receperunt. Moametus autem qui tum Agarenis imperabat, Armeniam iterum sibi parere coegit, ac principes populi viuos cremauit. Tunc Ciliciæ quoq; arma intulerunt Agareni cum quibus Heraclius congressus, maiorem partem ferro confecit, cæteris captis quos ad Imperatorem vinctos misit. Philippicum Nicephori patricij filiũ quod in somnis aquilam sibi vmbrã facere vidisset, regnum animo agitantem, in Cephaleniam relegauit Apsimarus. Iustinianus autem, qui, vt dictũ est, Chersone exulabat, fuga elapsus, ad Chaganũ Chazarorum principem se contulit, à quo honorificentissimè exceptus, eius sororem Theodoram vxorem duxit, ac paulò pòst inde digressus, in alia prouincia cum sua coniuge consedit. Verùm Apsimarus Chagano magnã pecuniam per nuncios pollicitus, si Iustiniani caput ad se misisset: impetratã Barbaro vt duos è suis familiaribus ablegaret, cum mandatis, Iustinianum secretò tollant. Eo cõsilio Theodora per seruum cogniro, maritum præmonet. Iustinianus igitur duos illos seorsim accersitos, vtrunque laqueo præfocat, & Theodora in Chazariam ablegata, *Heraclij res contra Agarenos gestæ. Armenia. Philippici relegatio. Iustiniani fuga et nuptiæ, Chagani insidiæ.*

ipse nauiculam conscendit ad Terbelin Bulgarorum principem profecturus. In ea nauiganti magna tempestate orta, nauicula in periculo submersionis versata est. Monitus igitur ab ijs qui vnà nauigabant, vt votum faceret Deo, si euasisset incolumis & regnũ recepisset, veniam omnibus suis aduersarijs daturũ: respondit, Si cui illorũ pepercero, statim hic submergat. Cùm autem ad Bulgarorum principem peruenisset, multaq; ei dedisset, daturumq; promisisset, si ab eo in auitum regnũ reduceretur, nuptias etiam filiæ suæ illi pollicitus: cum illo, ingentibus copijs subnixus, Byzanrium aggreditur, & castra ante mœnia posuit, ciuium animos pertentat, cum eis de pinnaculis prospectantibus colloquens. Illi verò eũ nõ modò non inuitabant, sed & atrocibus maledictis incessebant. Verum noctu per aquæ ductum ingressus atq; vrbe potitus est. Apsimarus autem, qui Apolloniam confugerat captus est, cùm VII. annos imperasset. *Terbelis Bulgarorum princeps Iustinianũ Constantinopolim reducit.*

IVSTINIANI PRÆSECTO naso recuperatum imperium.

SIC Iustinianus imperium recuperauit, idque secundum suscepit præsecto naso. Bulgarorum principem cum donis multis, icto pacis fœdere dimisit. Deinde Apsimaro, & fratre eius Heraclio, atque etiam Leontio ad se adductis: Heraclium cum alijs pluribus de lignis iuxta mœnia suspendit. Apsimarum & Leontium in vinculis per forum circunductos, ludis Circensibus spectaculo exhibuit, cumq; collis eorum ante se proiectorum, pedibus insultasset, sic demùm capita in venatione illis precidi iussit. Callinicum Patriarchã, oculis prius erutis, Romam relegauit, Cyrum monachum quendam inclusum, qui ei regni recuperationem prædixerat, Patriarcham designauit. Maximam turbam & plebeiã & militarem occidit, partim apertè, partim clàm. Vxorem Theodoram è Chazaria reuocauit, quæ iam filium pepererat, quem Tiberiũ vocauit, ipsumq; & matrem imperatorio nomine dignatus, diademate ornauit. Fœdus cum Bulgaris ictum rupit, eisq; bellum intulit, pedestribus, equestribus & naualibus copijs Anchialum profectus. Ac primum territi Bulgari, in montes confugerunt. Inde cum Romanorũ exercitũ castra nullo ordine posuisse, & temerè pabulatum dispergi viderent, animos receperunt, & congressi multos occiderũt, neq; pauciores cœperunt, equis eriã multis potiti. Cæterùm Imperator cum reliquis exercitus in castellum quoddam se conclusit. Deinde incisis equorum neruis, ne hostibus vsui essent, conscensis nauibus cum magno dedecore Byzantium redijt. Chersonij porrò iratus quòd de se res nouas moliente rollendo cogitassent, triremes, dromones & naues onerarias cũ maximo exercitu & duobus ducibus mittit, eisq; mandat, ne cuiquam illorũ parçant, *Grassationes tyrannicæ post reditum. Bulgarica expeditio. Crudelitas in Chersonios.*

sed

sed omnes gladijs cōficiant. Qui eos nullo cum labore cœperunt. Neque enim vrbium Chersoniarum habitatores resistebant, ac penè omnibus sublatis, pueris duntaxat & adolescentulis pepercerunt. Quo Iustinianus cognito, iratus, eos quoque ad se mitti iussit qui conseruati essent, qui cùm missi essent, maxima ex parte in mari perierunt. Ea res Imperatoris voluptati fuit, sed ne sic quidem furore in illos suo expleto, minatus est, se alijs copijs missis ita regionem illam euastaturum, vt quibus in locis vrbes fuissent, arua colerentur. Ob hæc Chersoniorum reliquiæ, eorumq́; finitimi ad defectionem impulsi, Philippicum Bardanis filium, quem suprà sb Apsimaro in Cephaleniam relegatum fuisse memorauimus, reuocatum modo, & dum Constantinopolim iret, illuc profectum, imperatorem salutant, etiam Elia principe suo adiutante. Quibus Iustinianus cognitis, Eliæ liberos in sinu matris iugulauit, & ipsam seruo eius Indo coquo copulauit. Deinde instructā classem contra Chersonē mittit, clasisq́; præfecto mandat, vt funditus vniuersos deleat. Quæ cùm iam illic appulisset, ac prouinciam obsideret, Chazati Chersonitis suppetias venerunt. Vnde obsidio soluta est, & clasiarij cùm ad Imperatorem redire non auderent, maledicta in eum iecerūt, & Bardanem pro Imperatore celebrarunt. Iam longo tempore elapso, cùm nihil ei de classe significaretur, suspicatus accidisse aliquid quod in suam fraudem tenderet, Byzantio profectus cùm Sinopen vsque peruenisset, videt classem versus vrbem proficisci: statim igitur & ipse naues conuertit. Sed Philippicus prospera nauigatione vsus magnam vrbem præoccupat. Iustinianus verò in Damatry statiua habet, ad quē Elias missus, militibus persuasit vt deserto illo se ad Philippicum cnnferrent. Quo facto, suis manibus caput illi resecat. Filius autem eius Tiberius, cum auia materna Anastasia (nam Theodota mater iam obierat) in templum Blachernium confugit: cumq́; sacrosanctum sacellum ingressus, mensam sanctissimam subijsset, prehensa vna eius columella, mortem est deprecatus. Sed qui ad eum quærendum missi erant, pueri è sacrario abstracti collum tanquam pecudis crudeliter resecuerunt.

Chersonij Philippicū Bardanis filium imperatorē salutant.

Iustiniani & Tiberij filij interitus.

IMPERIVM PHILIPPICI, qui & Bardanes.

IAM potitus imperio Philippicus, cōtra sextā œcumenicam synodum se armauit, indictoq́; concilio homo vanus, quantum in ipso fuit, sacram illam synodum abrogauit. Nam Leontio recens sceptrum adepto, fertur inclusus quidam monachus in Callistrati monasterio, qui Monothelitarū sectam probaret, huic Philippico regni adeptionem prædixisse, eiusq́; prædictionis mercedem sextæ synodi abrogationem stipulatus, & hic pollicitus esse. Ac sextam œcumenicam Synodum abrogauit, vt putabat, cùm verò aceruos pecuniarum à veteribus Imperatoribus cumulatos in Regia reperisset: maiorem partem in nullos vsus necessarios collatam dissipauit exiguo tempore: ac omnem forsan absumpsisset, si diutius imperium tenuisset. Nam in dicendo, « quidem desertissimus habebatur, nec pruden- « tiæ expers: ad res autem gerendas erat omni- « um ineptissimus & ingenio planè sinistro. Cy- « rum Patriarcham Ecclesia, quam per sex annos tenuerat, exegit, & Ioannem assensorem suum in ea collocauit. Sub eo Bulgari Thraciam vniuersam populati ad ipsam vsque vrbem incurfarunt omnia, magnaque præda, & captiuis ferè innumeris abductis, domum se receperunt. Sed & Agareni Orientem eodem modo tractarunt. Duobus annis & mensibus aliquot, ex quo Imperium susceperat, elapsis, cùm ludos equestres celebrasset, & post certamen in Zeuxippi balneo lauisset, quosdam senatores cœnæ adhibuit: vel, vt alij dicunt, eos qui ludis Circensibus vicerant. In eo conuiuio à quibusdam senatoribus oppressus cæcatur. Id actum est pridie Pentecostes. Postridie, hoc est, in ipsa Pentecoste, & senatus & populus Artemium principem secretariū, imperatorem designant, indito ei nomine Anastasij.

Sexta Synodi abrogatio.

Monachi prædictio.

Disertus magis quā strenuus imperator.

Bulgarorum & Agarenorū latrocinia.

Philippicus cæcatur.

IMPERIVM ARTHEMIJ, qui & Anastasius.

HIC omni doctrinæ genere eruditus, & rebus gerendis versutissimus fuit. Patriarcha Ioanne, vt non orthodoxo, à sede quam triennium tenuerat, auulso: Germanum Cyzico reuocatum, in eius locum substituit, quem a Constantino Pogonato virilibus priuatum fuisse suprà memorauimus. Cùm Alexandrinos in Phœniciam appulisse, vt inde ligna ad fabricandas naues peterent, didicisset: classem instructam contra illos misit, & prouincialium quoq; naues Rhodum appellere, atque vbi conuenissent, eo contra hostes ire iussit, totius clasis duce delecto Ioanne magnæ Ecclesiæ Dei diacono, & generali Logotheta. Postquàm omnes Rhodi conuenerant, & Ioannes nauigationem adornabat: clasiarij, ac potius Opsiciani, infensi Imperatori, quòd nauales copias parum commodè tractasset, imperium detrectabant: & Ioannem eorum cōtumaciam seuerius castigantem, maledicta in Imperatorem congerentes, statim per seditionem occiderunt, omissoq́; vlteriore progressu, partim domum redierunt, partim Byzantium petierunt, cumq́; Adramyttium peruenissent, Theodosium quendam publicorum vectigalium exactorem, hominem in Republica non versatum, Imperatorem inuitum salutarunt. His Artemius cognitis, classem parat, vrbemq́; custodia munit, ipse Niceæ degens,

Naualis seditio.

Theodosius Adramyttenus creatur imperator.

degens, quæ est Bithyniæ Metropolis. Seditiosi verò, terra mariq; Chrysopolim petuenerunt, ac nauales pugnæ aliquandiu sunt commissæ. Deinde in Thraciam peruectus Theodosius, per murum Blacherniũ, opera proditorũ, magnam urbem intrauit, vnaque cum eo classiarij & milites, qui magnam pecuniam ex ædibus rapuerunt, & principibus, qui Artemium defendebant, ac Germano Patriarcha cõprehensis, Nicæam discesserunt, Artemio vrbem & Regiam iam esse occupatas ostendentes. Is igitur habitu monachi sumpto, acceptaq; fide, nihil sibi præterea mali timendum, eis sese tradidit, ac Thessalonicam est relegatus, cùm vnum annum & tres menses regnasset.

Artemius fit monachus.

IMPERIVM THEOdosij Adramytteni.

IMPERIO autẽ potitus est Theodosius Adramyttenus, vir bonus ille quidẽ, honestæq; vitæ, sed ignauus & ad rerum administrationẽ & tractationem, regni præsertim minimè idoneus. Cæterùm Leo qui & Conon, ab Artemio, cuius tum quoque studijs præ se ferebat, dux Orientis designatus, Theodosio non cessit, cùm etiam Artabasdum Armenium, Atmeniacorum ducem suffragatorem haberet. Inde igitur cum suis legionibus Nicomediã digressus est, vbi Theodosij filium cum Regio instrumento deprehensum, Chrysopolim perduxit. Ei Theodosius citra dimicationem regno cessit, vnaq; cum filio rasus in clericum, accepta fide nihil in se consultum iri grauius, vitæ reliquum tranquillè exegit, quum biennium imperasset.

Leo Theodosium in ordinẽ cogit.

IMPERIVM LEONIS Isauri, qui & Conon.

DEHINC Imperij dignitatem Leo præter dignitatẽ est cõsecutus, qui patriam habuit Isauriam, atq; inde vnà cum parẽtibus ab Imperatore Iustiniano, antequàm Imperio eiectus esset, translatus, Mesembriæ Thraciæ vrbe vitam egit. Pulso autem Iustiniano, & à Bulgaris in regnum reducendo, progressus obuiam, ei munera obtulit: eaque de causa Spatharij dignitatem statim est consecutus, &, recuperato ab illo Imperio, eius familiaritate vsus. Deinde ad Alanos, siue Albanos (sic enim vocanturà veteribus) missus est, vt eos contra Abasgos, qui à Romanis defecerant, concitaret. Parebãt autem, vt Cæsariensis Procopius refert, duobus suis popularibus, quorum alter partem Orientalem, Occidentalem alter gubernabat. Vterq; porrò gentẽ ex auaritia malè tractabat. Nam quoscunq; pueros formosos & corporibus elegantibus inueniebant, eos vi parentibus ereptos castratosq;, Romanis Eunuchorũ amore semper attonitis, magna pecunia vendebant, eorumque patres occidebant, ne quando propter filios irati, seditionem mouerent. Erat igitur, apud Abasgos, filiolum pulchrum genuisse, maximum infortunium, eam elegantiam morte luentes. Ac Abasgi sicã suis magistratibus tractabantur. Iustinianus autem primus, misso ad eos imperatorio eunucho quodam eorum populari (multi enim tales in Romana curia versabantur) magistratibus eorũ interdixit, ne quem in posterum inuitum castrarent: capturos enim laborem inanem, nemine Romanorum castratos eorum empturo. Hoc Abasgi cupidissimè acceperunt, edictoq; imperatoris Romanorum freti, deinceps magistratibus suis in ea re non cesserunt, qui & ipsi iam segniotes ad id facinus erant redditi. Pòst etiam, vtriq; magistratu abrogato, suis viuere legibus voluerunt, cùm ad id vsq; tempus Christianæ religionis rudes essent, & lucos ac syluas venerarentur, & arbores Barbarica simplicitate pro Dijs haberent. Sed Iustiniano studio fuit, eos ad pietatem traducere, misitq; sacris viris Dei cognitione barbaros imbuit: extructaq; præclara æde Deiparæ, & sacerdotibus in ea collocatis, eos à vita planè Barbarica ad mores Christianorum traduxit. Ex eo nemini parẽtibus Abasgis, Imperatores Romani magistratus miserunt, à quibus res administrabantur. Qui cùm iniurij essent, ac populum crudelius tractarent, veriti ne prorsus in seruitutem à Romanis redigerentur, defecerunt, neque amplius magistratum Romanum admiserunt. Ea de causa Iustinianus is, qui naso mutilatus fuit, eos vlturus, Leonem Spathariũ ad Alanos mittit cum maxima pecunia, vt eos contra finitimos Abasgos armaret. Eò profectus Leo, & multos ibi annos commoratus, serò ægreq; rediit, nec Iustiniano inuẽto (nam occisus erat) neq; Philippico (pulsus enim erat, vt dictum est, oculis etiam erutis) Artemiũ igitur tum imperantem conuenit, à quo benignè acceptus est, & Orienti præpositus. Pro eo igitur, vt dictum est, propugnans scilicet, Theodosio se opposuit, Iceptroq; potitus est. O iudiciorũ Dei abyssum incomprehensibilem. Sic adeptus imperium, statim Arthabasdo filiã despondit, & Curopalatæ honorem decreuit. Masalmas autẽ Arabum dux Abydo cum magnis copijs in Thraciã transuectus: magnam eius prouinciæ partem populatus est, impetuq; in vrbem Regiam facto, vallum iuxta terrestria mœnia posuit, atque ab ea parte ipse vrbem oppugnauit, Solymas autem Archisatrapes eius, è mari cum maxima classe. Verùm naues eius tam bellicas quàm onerarias Romani Græcoigni repulerunt, vt multi nauarchi, quorum naues is nondum attigerat, per desperationem se ad Imperatorem conferrent. Ec hoc modo pars maxima classis Arabicæ perijt. Romanæque legiones eos aggressæ, qui in Bithynia prædabantur, multos occiderunt, vt & illi territi aufugerent. Qui autẽ in Thracia erant Arabes, tanta fame premebantur, vt nullius animantis

Occasiones incrementorũ Leonis.

Abasgorũ historia.

Masalmas & Solymas Arabes Byzantiũ obsident.

mantis cadaueribus abstinerent, quin & humanis carnibus admouisse manus perhibetur. Praeterea pestilentia eos inuasit, eorumque turbas confertim absumpsit. Ad haec Bulgari, vt quidam autores sunt, eos aggressi, multa millia ferro trucidarunt. Interea Sergius Siciliae praetor, cognita vrbis obsidione Arabica, & imperij perturbatione, tyrannidem & ipse affectauit, non sibi ipsi vsurpato imperij titulo, sed ministrorū suorum quendam Gregorium curauit à populo Imperatorem salutandum, nomine eius in Tiberium cōmutato, qui de Sergij sententia quosdam ad Magistratus euexit. Hoc nuncio Leo commotus, de opprimendo tyranno cogitans, Paulum Imperatorijs equisonibus praefectum, qui lingua Romana Chartularius dicitur, patricij dignitate ornatum, & Siciliae praetorem designatum, contra seditiosum misit, tradito edicto ad prouinciarum praesides, quibus eum adiutare iubebantur, scriptisq́; ad Siciliensem exercitum literis, quibus Romanam rem bene se habere significabat, Arabibus iam victis & profligatis. Eas quoq; literas Paulo tradidit, militibus reddendas. Quem cùm ex imperatore Siciliā tenuisse, ac Syracusas ingressum esse cognouisset Sergius statim arrepta fuga versus Longobardiā proficiscitur. Paulus verò oratione apud milites habita, & literis imperatorijs recitatis, effecit, vt statim Imperatorem celebrarent, & Gregorium cum suis vinctos traderent. Gregoriū itaq; sustulit, satellites eius flagris caesos rasisq́; coma relegauit. Sergius promissa impunitate ad eum è Calabria venit. Ita motus Siciliae pacatus est. Arabes autē qui vrbem obsidebant, pluribus malis acceptis quàm datis, reditū adornarunt, & reliquis nauibus conscensis discesserunt, sed vehementi turbine exorto perierunt omnes cum suis triremibus, x. tantum nauibus exceptis, quarum v. à Romanis captae sunt, reliquae elapsae, cladis nunciae domum redierunt.

Sergiana seditio in Sicilia opprimitur per Paulū quendam.

Arabum in mari clades.

CEDR. *Saraceni Christianos persequuntur.*

Anno Leonis primo, magnus in Syria fuit terraemotus. Vmarus autem Christianos Mahometicam impietatem amplecti iussit: & parentes decreto immunitate tributorum donauit: qui non obedirent, eos trucidauit, multosq́; ita martyres fecit. Lege quoq; lata, Christianos testimonij contra Saracenos dictione prohibuit. Leonem quoque imperatorem per literas ad Mahometicam superstitionem colendam hortatus est.

Tertio autem anno natus est Leoni catulus patre crudelior, cuius matrem Mariā diademate ornauit, & puerum in magna Ecclesia baptizauit, Cōstantini nomine indito qui cum in sacrosancta illa aqua mergeretur, fertur excreuisse stercus, vnde Copronymus est cognominatus. Sed & sanctissimum Patriarcham Germanū dixisse aiunt, Id signū esse, quòd is puer sacra contaminaturus esset, & pietatis studiosis magno malo futurus. Artemio Thessalonicae degenti, Nicetes Xylinites magister, vir summae autoritatis persuasit, vt ad Bulgaros confugeret, eorumq; opera imperium recuperare conaretur. Quod cùm fecisset, & cum magna eorum multitudine Byzantium venisset, se à populo receptum iri existimans, nemo autem eum curaret; Bulgari eo magna pecunia Leoni prodito domū redierunt. Ille cum Xylinite interfectus est, & Xylinitae opes omnes quae magnae erant, publicatae. Sūt & alij ex Artemij coniuratis occisi, & praeter caeteros summus Thessalonicensiū sacerdos. Post haec Leo filiū suū imperatorē creat, festo coronationis à sācto Germano celebrato.

Constantinus Copronymus.

Artemij et Xylinitae interitus.

Tunc etiam vita defunctus est Vmarus, cùm Arabū antea fuisset per annos 11. menses 1v. Successit ei Izedus. Sed et alium Izedus in Persfide tyrannidem occupauit, cognomine Mualabis, atq; huic multi ex Persfide se coniunxere. Verùm Izedus eum interfecit, Persidemq́; subegit.

CEDR. Izedus a-merae arabum.

Quinto anno, extitit quidam Syrus, falsò Christum sese iactans esse filium Dei, Ebraeosq́; decepit.

Anno sexto, imperator Ebraeos ac Montanos ad baptismum adegit. Atq; Ebraei quidem contra animi sui sententiam baptizati, abluerunt baptismum: eoq́; ante percepto, sacrorum mysteriorum participes se fecerunt. Montani autem sibi malitem vaticinati, constituta die domos errori suo destinatas intrarant, ac sese combusserunt.

Exinde anno septimo Leo cum Deo pugnare incipit, & contra venerandas imagines insanire. Accersitoq́; Germano Patriarcha, negat colendas esse imagines, earumque adorationem idololatriam vocat. At Diuus ille pater: bona verba, inquit, imperator: ita sentire noli. Nam ista cogitatio planè impia est. Scio equidē cantari, fore vt ista haeresis agitetur. Tu verò illius autor esse noli. Nam Conon quidā eam auspicaturus esse dicitur. Tū ille statim: Ego, inquit, is sum, & non alius. Conon enim infans à parentibus meis sum appellatus: & inclytum Germanum assentiri nolentem, ac potius magno animo refragantem, & peruersam illam opinionem arguentē Ecclesia eiecit, cùm eam xv. annos gubernasset, & Anastasium quendam sibi assentientem, Patriarcham designauit. Nunc vnde Leo in istam opinionem adductus, & huc impietatis progressus fuerit, exponam.

Leonis pugna cum imaginibus.

QVAE LEONI IMPIETATIS occasio fuerit.

ZITHO Arabum principatum modò adepto, Hebraei duo arte praestigiatores, etsi futurarum rerum ex astrologia praedictionē profiterentur: imperium & diuturnam vitam pollicebātur, si Christi & matris eius imagines è Christianis Ecclesijs eiecisset. Paret haud segniter Barbarus, omnesq́; venerandas imagines in templis omnibus suae ditionis abolet, nec multò pòst miserū diuina vindicta cōsequitur, anno nondū elapso morituru. Cuius filius regni successor, cum falsos illos vates ob deceptum parentem ad supplicium quaeritaret: illi iam in Isauriam transfugerant. Ibi cùm in hunc Leonem tum adolescentem opificem incidissent, imperium ei Romanum praedicunt. Qui cùm suam fortunam intuens, infinito interuallo à tanto imperio seiunctam, illorum oracu-

Ebraei duo praedicti imperij mercedē abolitionē imaginum impetrās.

oraculis fidem abrogaret: illi euenturũ id quod prædixissent, constanter asseruabant, eumq; iureiurando obstringebant, vt se, imperio potitus, voti compotes redderet. Iurat ille se facturum. Potitum igitur, vt dictum est, Romano imperio, idq; nouum iam annum tenentem, qui id ei vaticinati fuerant, conuenere, prędictionis mercedem flagitantes. Non recusat Leo, ac dicere iubet quid petant? At profani illi duo Iudæi, neq; diuitias, inquiunt, postulamus, neq; dignitatis alicuius fastigium ambimus, neq; vllum Imperij splendorem, sed illud duntaxat, vt Nazareni & genetricis eius imagines vbiq; tollãtur. Tum ille parum firma fide prędítus, quasi res leuis ac facilima esset, se ita facturum pollicetur, & decimum suæ tyrannidis annũ auspicans, vnà etiam bellum contra Deum auspicatur, & cum terribili rugitu venerandas imagines inuadit, grauissimamq; persecutionem excitat, multos derestandæ suę voluntati aduersantes punit, ac martyres facit.

CEDR. *Insula enata.*

Aestate eius anni, inter Theram & Therasiam insulas, per aliquot dies ex profundo maris sursum se extulit caligo, quasi ab ardente fornace surgens: qua paulatim densata, inq; lapidem concreta, igniti incendij vi totus & locus & aer igneum adspectũ pretulerunt, & ob crassiciem terreæ materiæ magni pumices lapidum instar per totam Asiam minorem, Lesbum, Abydumq; & maritimam Macedoniam disiecti sunt, ita vt vniuersa facies eius maris pumicibus in summo iacẽtibus tecta fuerit. In medio ignis huius, insula in terram constipata, Hieræq; insulæ aggesta est: quæ antè nunquã fuit. Sed quomodo olim Thera & Therasia erumpunt, ita & isthæc ætate Deo aduersi Leonis.

Oecumenicus magister cũ duodecim collegijs exustus.

Cæterùm præter cætera, quæ Leo in pios ausus est, illud etiam designauit. Domus erat in Basilica proximè forum ærariũ regia, in qua multi codices & humanæ, & generosioris ac diuinæ sapientię asseruabantur, ab antiquis temporibus ei ad habitandum attributa, qui eruditione excelleret, quem œcumenicũ doctorem appellabant. Is XII. contubernales habebat excellenter eruditos. His publicus victus præbebatur: hos eruditionis & cognitionis auidi accedebant: hos, Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant. Eos Leo si cepisset, & in suam sententiam pertraxisset, omnia sibi confecta fore putabat. Accersit igitur viros, improbamq; suam de venerandis imaginibus opinionem cum ijs communicat. Qui adeò non sunt assensi, vt & ipsum ab ea opinione prorsus abducere conarentur, partim demulcendo feram illã, & salutaribus carminibus incantando, partim confidentius aduersando, & eius impietatem coarguendo. Sed ille instar aspidis obturabat aures, & vocem incantantis non admittebat, neq; medicinam accipiebat à sapientibus. Quum igitur sæpè cum eis egisset, persuadendi spe abiecta: eos domum dimisit in ædes illas regias, multamq; materiam aridam circũ eos collocatam noctu incendi iussit, atq; ita ædes cum libris, & doctos illos ac venerabiles viros combussit. Qua de causa Gregorius, qui tum Romæ veteris Ecclesiam gubernabat, repudiata societate præsidis nouæ Romæ, necnon eorum qui illum sequerentur, illos vnà cum imperatore synodico anathemate obstrinxit, & vectigalia quę ad id vsq; tempus imperio inde pendebantur, inhibuit, icto cum Francis fœdere. Vnde illi occupandæ Romæ occasionem habuerunt. Neq; enim Romani generis sunt Franci, sed (vt in varia historia tradit Cæsariensis Procopius) gens Germanica, quæ olim circa Rhenum flumen & Rhodanum & paludes illorum locorum habitauit. Cùm autem Bellisarius sub priore Iustiniano ductaret exercitum, & cum Gothis de Italia & vrbibus Italicis, ipsaq; Roma, quæ tum à Gothis tenebantur, decertaret: tum Francos etiam narrat Italiam inuasisse: & Gotthos qui simul & Romanis & Francis resistere non possent, cum his, omisso bello, pacem fecisse, concessis Gallijs quæ eis accesserant: atq; id factũ, ipsum etiam Iustinianum, Francis petentibus, imperatorijs literis confirmasse, eo consilio, ne Romanis Gotthos oppugnãtibus impedimento essent, sed eius confirmationis gratia, pacem agerent. Vnde Germani Massiliã Phocæensium coloniam & loca maritima omnia occuparint, & illo mari sint potiti, & magnam etiam Venetiarum partem obtinuerint. Ita Francos cùm in Italiorum vicinia consedissent, ab eo tempore non destitisse finitimos Romanos bellis lacessere, eorumque prouincias populari. Igitur Papa Gregorius deserta imperatoris obedientia, vt dictum est, ob peruersam illius opinionem, pacem cum Francis fecit, cùm prius sæpè dedisset operam, vt Leonem per literas ab odio Dei reuocaret, atq; ad cultum sacrarum imaginum reduceret. Sed id planè erat Æthiopem lauare. Tantum enim aberat vt resipisceret, vt etiam furore contra orthodoxos percitus, multos supplicio afficeret, & confessionis coronis ornaret.

Gregorius Papa Romanus ab Imperatore deficit, pacem cũ Francis facit.

Galliæ à Francis occupatæ.

Tunc etiam veræ religionis defensor Damasci Syriæ fuit Ioannes monachus & presbyter Chrysorroas cognomento, Mansuris F. quòd Græcè sonat Leutrabum, quem impius Iudaico sensu Manzerem appellauit. Hic sanctus Ioannes, vnà cum Cosma Maiumensi episcopo, & Theophane fratre Theodori Graptorum episcopi, melodi siue cantores sunt agnominati, eò quòd melodijs comprehendissent eas cantilenas, quas decretum in Ecclesijs Christianorum canti iubet. Erat enim sanctus hic Ioannes & vita & oratione magister optimus, omni diuina humanaq; cognitione repletus.

CEDR. *Ioannes Damascenus.*

Calabros insuper & Siculos nouis tributis onerauit Leo, ac more Iudaico tributum capitum pendere, & mares qui apud illos nascebantur, describi iussit. Filio iam adulto filiam Chagani Scytharum ducis despondit, eamq; baptizatam Irenem vocauit, quæ mariti errorem non amplexa est, sed pium dogma quo imbuta fuerat, cõstanter tenuit. Terremotu vehemẽti multa templa & domus Byzantij corruerũt, magna hominum multitudine ruinis oppressa. Tunc & Arcadij statua in Xerolophi columna posita concidit, & Theodosij statua in aurea porta & obuersa continenti vrbis mœnia. Corruerunt & Nicomedia & Nicæa, Bithynianæ metropoles. Ruinam murorum tyrannus Leo ad lucri occasionem detorsit. Nam vrbano populo per præconem edixit, eum mœnia celeriter instaurare

Constantini nuptiæ.

Terræmotus.

Tributum nouum.

non posse, neque verò expedire ciuitati, vt diu mœnibus careat, itaq; se iussisse poblicis tributis accessionem adiungi, vicenos quaternos denariolos in singula nomismata: quibus in fiscū relatis, mœnia sumptibus imperatoris instaurentur. Ea exactio ab illo tempore etiā nunc durat. Sic infelix Leo, cùm in Reipublicæ perniciē annos vigintiquatuor imperasset, ex morbo intestinorum animam infeliciter eructauit.

Obitus Leonis.

IMPERIVM CONstantini Copronymi.

Elogia Copronymi.

ROMANVM imperium vnà cū paterna impietate ignominiosus eius filius suscepit, qui patris improbitatem lōgo interuallo superare studuit. Neque enim contra venerabiles imagines duntaxat insanijt, sed & præstigijs fuit deditus, & victimarū dissectionibus, & euocationibus manium, alijsq; infandis rebus. Denique nullo scelere abstinuit, non vniformi, sed multiplici improbitate præditus, non Christianus, non paganus, non Iudæus, sed colluuio quædā impietatis, instar Africanarum ferarum, quæ ex diuersi generis coitu multiformes confusaq; specie & immanitate nasci perhibentur. Atq; ob hæc omnibus inuisus fuit. Secundo annò tyrannidis suæ (neq; enim regni dixerim) expeditione contra Arabes suscepta, cùm ad obsicij prouinciā peruenisset, cui prouinciæ affinis eius Artabasdus Curopalates præerat, illi affini suo insidias struxit. Nam senatus & populus atq; etiam legiones, cùm, vt dictum est, Constantinum odissent, Artabasdo vt orthodoxo imperium decernebant. Verùm Artabasdus animaduersis insidijs, oratione apud populum habita, Constantinum aggreditur. Sed effugit Copronymus, & Amoriū se contulit, missisq; ad ducem orientis Laucenum, & ad Thracensem Sisinnacium legatis, magnificis pollicitationibus impetrauit, vt secū militarent. Hinc ciuilia bella orta sunt, & Romani sese mutuis cædibus confecerunt. Nam vtriq; suo Imperatori adhærebant, & Artabasdus etiam imperator iam declaratus erat. In vrbe regia Constantinus Theophanem magistrum, rerū administratorem reliquerat, qui Artabasdo deditus, acceptis ab eo literis vulgabat, Constantino publicè interfecto, Artabasdum à legionibus creatū esse Imperatorem. Sic vrbana multitudo in magna Ecclesia congressa, Constantinum anathemate notauit, & Artabasdum laudibus prosecuta est, eadem hæc & Anastasio Patriarcha cōprobante. Artabasdus igitur susceptus, & ab omnibus Imperator salutatus, rursum venerandas imagines vbiq; erexit. Anastasius autem Patriarcha iureiurando affirmauit, dixisse Copronymum, Christum nō esse filium Dei, sed nudum hominem ex Maria natum, quemadmodū ipse è sua matre Maria natus esset. Artabasdo vrbe egresso, denuò pugnæ committebantur, & Constantinus Chalcedone transfretus, iacto circa terrestria mœnia vallo, vrbem obsedit. Cum eo congressus Artabasdus & victus, in vrbe se conclusit: & vt ea diligenter custodiretur, operam dedit. Sed quia Copronymus mare tenebat, neq; onerarias naues in vrbe appellere patiebatur, fame laboratū est, multiq; ciues perierunt. Idem Artabasdi filiū nactus, in compedes coniectum patri ostendebat. Deinde rursus tentata oppugnatione, ô inscrutabilia Dei iudicia, vrbe potitus est. Sed Artabasdus elapsus, in castellum quoddā prouinciæ Opsicij se recepit. Vbi comprehensus cū duobus suis filijs excæcatur. Sunt & fœderatorum eius multi à Copronymo interfecti, & præ cæteris Bactangius Patricius, vir illustris, cuius vxorem post plurimos annos in eam regionem abire coegit tyrannus, vbi ille sepultus erat, & refossa mariti sui ossa ipsam afferre, & proijcere in pelagum, quò hostes & condemnati abijciebantur. Cùm ludi equestres agerentur, Artabasdo & filijs eius in medio theatro circumductis triumphauit. Sed & Anastasium Patriarchā à Dijppio duci iussit asino insidentem, facie versus caudam conuersa, & ignominiosum de eo triumphum egit, prius publicè verberato. Sic inclyti Patriarchæ Germani prædictio ipso opere est cōprobata. Nam cum aliquando eum à tergo sequeretur Anastasius, & vestem eius pedibus calcasset, cōuersus Sanctus Germanus, Ne, inquit, festina, Dijppium te expectat. Eum post ignominiosam circumductionem, vt assensorem suum, iterum Ecclesiam tenere, & sacris operari passus est.

Bellum ciuile inter Copronymum & Artabasdum.

Artabasdus cæcatur.

In Bactangij cadauer sæuitia.

Germani prædictio Anastasio.

Eodem anno, Isamus Arabum princeps moritur. Hic, cùm sanctissima Antiochenæ Ecclesia per XL. annos Patriarcha caruisset, Arabibus constitui aliquem vetantibus: cùm haberet rbarum sibi Syrum quendam monachum, nomine Stephanum, pium hominem, sed rusticum, Antiochensibus significauit: siquidem cuperent sibi patriarcham concedi, vt id muneris huic Stephano committant. Id imitatis hoc ficri rati, Stephanum Theopolis throni patriarcham elegerunt. Hoc anno, & Constantinus & Artabasdus per legatos auxilia ab Isamo petierunt. Magna quoque siccitas fuit, & multi terræmotus varijs locis: adeòque & montes in solitudine Saba inter se coiuerunt, & pagus terra absorptus est.

Eodem anno Cosmas Alexandreæ patriarcha cum ciuibus ab errore Monotheletarum ad veram religionem transijt. Eodem anno signum in cœlo visum est. Vualidus autem Petro sanctissimo Damasci metropolitæ, quòd is Arabum & Manichæorum errores argueret, linguam præcidit & in Arabiam fœlicem relegat: vbi cum Christo testimonium perhibuisset, ac clara voce liturgiam cecinisset, supplicio affectus obijt.

Tunc etiam versus Boream apparuit signum, ac cœlitùs in quædam loca puluis delatus est. Terra quoque ad Caspias portas motu tremefacta. Et Vualidus ab Arabibus necatur, cum eorum princeps vnum fuisset annum. Ei succesfit Izidus Leipsus.

Eodem tempore, in Syria magnus cometa apparuit: & Maruamus in Arabes imperium capit. Hic Christianorum qui per Orientem sunt cohortationibus persuasus, concessit, vt Theophylactus Edessenus presbyter Antiochenæ designaretur

Maruamus.

Petrus patriarcha, mortuo tum Stephano: cumq; publico edicto iußit ab Arabibus in honore haberi.

Expeditio Syriaca.

Arabibus autem inter se dissentientibus, & bello intestino occupatis: Copronymus, arrepta occasione, Syriæ bellum infert, & Germaniciam capit. In Palæstina & Syria maximo terræ motu multæ & Ecclesiæ & Monasteria & ædes corruerunt, multaq; hominum millia perierūt, non ruina tantùm, sed & pestilentia, in Sicilia, Calabria, Græcia & alijs prouincijs, quæ ipsum vsque Byzantium est grassata, ac tanta fuit morientium multitudo, vt efferri non possent, sed plura cadauera simul curribus imposita euherentur.

Terræmotus.

Pestilētia.

Leo Copronymi filius.

Copronymo Chagani filia peperit filium, eum Leonem vocauit & Imperatorem appellauit, coronatū ab Anastasio Patriarcha eiusdem opinionis. Potitus est Copronymus & Theodosipoli & Melitina: quo successu elatus, acerbior in Ecclesiā & orthodoxam fidem euasit: edictis propositis, quibus vulgi fecem in sententiam suam impietatis plenam pertraheret. Tunc & Patriarcha Anastasius cum Ecclesia per annos vigintiquatuor impiè insalutasset, vitam cum morte commutauit.

Synodus cōtra imagines.

Copronymus autem multis episcopis sibi suffragantibus conuocatis, quorum princeps erat Theodosius Ephesinus, & Pastilas Perganus, per eos quicquid libuit, decreuit, nemine vel ex vetere Roma, vel ex alijs Patriarchis præsente. Eum concursum profanorum hominum, Synodum œcumenicam appellare non dubitauit: cum quibus ædem sacrosanctam Deiparæ Blachernīā ingressus, conscenso suggesto, & Constantino quodam monacho, qui Sylæi episcopus fuerat, illuc collocato, exclamauit: Constantinus œcumenicus Patriarcha multos viuat annos.

Constantinus patriarcha.

Post paucos dies tyrannus in forū venit, cum patriarcha suo, & sectatoribus episcopis, qui coram omni populo venerandarum imaginum adorationem interdixerunt. idololatris ijs appellatis, qui eas colerent, & anathemate notarunt inclytū Germanum, & Georgium Cyprium, qui Constantinopolitanus Patriarcha fuerat, & doctrina virtuteq; præstantem Ioannē Damascenū, qui hunc Dei hostem & patrem eius per literas sæpè impietatis arguit.

Bulgaricæ clades.

Bello cōtra Bulgaros moto Constantinus, cōmissoq; prælio victus, multis non gregarijs duntaxat militibus, sed illustribus etiā viris & tribunis amissis, cladem domum retulit.

Agarenorum inscitia.

Cùm autem Christiani ab antiquis temporibus vectigaliū codices tractarēt apud Agarenos (neq; enim scribere aut subtiliores rationes trientium, qoadrantium, bessium & vnciarum, & si qoa tenuiora sunt, persequi sciunt) tunc ex inuidia ea tractatione sunt interdicti: & tamē eam administrationem receperunt, quod Agareni eiusmodi opus exequi nequirēt.

Monachorum quorundā cædes.

Infamis tyrannus Andream quendam monachum, qui Calibytes vocabatur, virum sanctum, quod ab eo reprehensus & impius dictus fuerat, Iulianū item & Valentem flagris occidit.

Bulgaricus triumphus.

Bulgari ducibus suis, qui è principum familijs ortum ducebant, interfectis, alium elegerunt à principatu alienum, nomine Teleutzam. Eos Imperator terra mariq; illato bello, ad Anchialum est aggressus, cumq; pugna ab hora diei quinta vsq; ad vesperam durasset, & vtrinq; multi cecidissent, victor tandem euasit, duce Bulgarorum fuga elapso, magnaq; Barbarorum cæde edita, nec paucioribus captis: multi quoque vltrò ad Imperatorem se contulerunt, qui re benè gesta elatus, triumphum egit, ipse armatus cum armatis legionibus antecedens, captiuosq; in vinculis adducens, victoria non diuinæ potentiæ, sed suis armis adscripta. Post triumphū captiuos omnes interemit.

Hyems sæua.

Sub eius Imperio sæuissima hyems fuit, adeò vt non fluuij tantùm, sed & mare Septentrionale ad cōplura stadia frigoribus conglaciarent, angustū item fretum, & quo ex vrbe Chrysopolim traijcitur. Cumq; nix in glaciem cecidisset, eaq; gelu densata & in glaciem ipsa quoq; conuersa esset, homioes fretum pedibus Chrysopolim vsq; transibant, & sarcinis onusta iumenta, & boues palustra magni ponderis trahentes. Idem tunc & in alijs maribus accidisse fertur. Pòst, aère tepefacto, cōtinua glacies dissoluta, & in fragmina redacta est, quæ venti vehementis impetu violenter per mare agitabantur, collibus & spaciosis insulis non dissimilia. His animantes inerant feræ & cicures exanimatæ astrictæq; glacie. Eorum fragminum quædā vi ventorum sub aquis impetu vehementi marinis impacta mœnibus, non ipsa tantùm, sed & vicinas ædes prostrauerunt.

Aestus ingens.

Hæc æstus ingens est secutus, quo & perennes amnes siccati sunt, & fontes penitus defecerunt. Verùm stupidus Imperatoris animus his rebus nihil emēdatus est, sed patriarcham suam archanò interrogauit: Si Maria Christipara vocaretur, nunquid in eo esset incōmodi? Tum ille ad preces cōuersus, Ne (inquit) aliàs, neq; apud alios Imperator istud protuleris. Est enim Nestorij sententia. Nō ignoras vt ille ab omni fidelium Ecclesia sit proscriptus, & anathemate notatus? Ad hoc ille, se non quod ita sentiret, sed cognoscendi causa illud interrogasse: & eo impietatis est progressus, vt etiam sanctorū reliquias igni traderet, & Sancti titulum, neq; Deiparæ, neq; vlli eorum qui Deo placuere, tribui iuberet, sed dici vellet, Apostolus Petrus & Paulus, martyr Theodorus & Gregorius, & sic in cæteris.

Constantini in sanctorū reliquias & monachos grassationes.

Cùm autem prophana illa Pontificia synagoga, de qua iam à me dictū est, impia sua decreta scripto complexa esset; id scriptum Tomum Synodicū homo impius appellari voluit, vtq; ei subscriberetur ab omnibus Pontificibus, & virtute illustribus monachis postulauit. Quos monachos etsi vehementissimè persequutus fuerat, adeò vt ferè nullus, qui quidem prodiret in publicū, in vrbe esset reliquus: tamen plures adbuc habitabant, & alij extra vrbem vitam agebant. Qui igitur immanitati eius metu cedebant, & impiā illam scripturam confirmabant, viuere citra noxam sinebantur. Qui refragabātur, acerbis mortibus, & atrocib. supplicijs vita priuabantur. Quo tempore magnus asceres & athleta celebris Stephanus acceptione & subscriptione tomi illius recusata, post multa tormenta crudeliter occisus est, & è prætorij

carcere

carcere protractus vsq; ad Pelagium, illic cum condemnatis est proiectus. Nam quo in loco Pelagij martyris ædes fuerat, in eo, destructa illa, Sanctorũ ossa, fossa profundissima excauata, condemnatos abijci iussit. Multos etiam senatorij ordinis, ob sacratum imaginum cultum supplicio affecit, & iusiurandum ab omnibus exegit, ne quis eas veneraretur, idemq; iusiurandum ab ipso quoq; Constantino, quem Ecclesiæ præfecerat, postulauit, atque is in suggesto stans iurauit. Cum classe magna contra Bulgaros Anchialum profectus est, sed procella venti nauibus ferè omnibus collisis, magna multitudo & naualium sociorum & militum perijt. Vnde re infecta redijt, nihilominus tamen furore percitus, cùm in theatro ludi Circenses agerentur, multos monachos comprehẽdit, ac triumphum de illis egit, per theatrum circumductis, cùm inhonestas mulierculas manibus tenerent. Quosdam etiam illustriũ Principum prodidit: alios ex inuidia, ob pulchritudinem & robur: alios per calumniam, quòd sibi insidiarentur, & sua facinora monachis narrarent. Ac duobus insignioribus capita resecuit: reliquos, oculis erutis, certis locis inclusit, eoq; lorarijs quotannis missis, vnum quenque centum neruis bubulis cædi iussit. Ad hæc Constantino Patriarchæ à se designato crimini dedit, quòd cum eorum Principum vno colloquia contra se haberet: subornatis ad eum conuincendum accusatoribus, quos, illo inficias eunte, iurare coegit. quo facto Patriarcha relegatus est, & alius à tyranno creatus Nicetas Eunuchus, non ingenuus, sed seruili genere ortus, qui vix legere poterat, in muliebribus ministerijs versatus: deinde Constantinum patriarcham ab exilio reductum, & sæuissimè excarnificatum, vt ambulare non posset, in magnam Ecclesiam instar sarcinæ portari iussit. Ibi quodam crimina quæ illi obijciebantur, recitante, pręsentibus multis, qui ea de causa conuocati erant, & nouo patriarcha Niceta in solio sedente, & illa auscultante, alapis cæditur: ac diu ita exagitatus, tandem anathemate notatur, euulsisq; capillis, barba & supercilijs, ac asino impositus, ludis Circensibus in theatrum introducitur, ignominiosoq; triumpho cõspuitur, & puluere conspergitur. Post hæc procerum quibusdam missis tyrannus eum percontatur, quid de fide ipsius sentiat, deq; synodo. Ille, crudelitatem eius placaturus, respondet, eum & rectè credere, & decreta synodi accurata esse. His misere dictis in venationem abductus, obtruncatur. Indies autem homo prophanus furori cõtra Ecclesias & monasteria adiecit aliquid: & quia intemperans erat, tres duxit vxores, è quarum prima filium Leonem suscepit, quem Imperatorio nomine ornauit, è cæteris Christophorum, Nicephorum & Nicetam, ac priores duos corona Cæsarea ornauit, Nicetæ nobilissimi titulum tribuit. Primo filio & Imperatori, vxorem Atheniensem despondit, & Augustam appellauit, indito Irenæ nomine, è qua Leoni filius Constantinus natus est. Post hæc denuò cũ plurimis triremibus & expeditis nauibus contra Bulgaros est profectus, per Istrum in Bulgariam irrupturus. Sed quum audacioris conatus pœniteret, de reducẽdo exercitu cogitauit. Bulgari quoq; territi, missis Legatis pacem petierunt, eamq; his conditionibus impetrarunt, vt neque ipsi prouincias Romanas vastarent, neque à Romanis inuaderentur. His peractis domum redijt. Quidam tamen è Bulgaris adducti largitionibus clàm Imperatoris ducis sui consilia apeuerunt: atque indicarũt, eum prædones in quandam Romanã prouinciam emissurum. Missis igitur exploratoribus, iamq; instructus, quum illi prædatum exituri essent, derepente impetu in illos facto, multos interfecit, plurimos cepit, & cum multis captiuis reuersus, iterum armatus triumphauit. Neque multo post multas triremes contra eosdem ablegauit, quæ circa Mesembriam ferè vniuersæ ventorum procellis sunt demersæ. At Telerichus Bulgarorum Princeps, sua consilia Imperatori à domesticis significata esse suspicatus, qui tamen illi essent, ignorans: astu Copronymi leuitate circumuenta, ex ipso quod ignorabar, rescivit. Scripsit enim se clàm illum aditurum, petijtq; vt sibi significaret: Num quos procerum apud Bulgaros amicos haberet, quibus arcanum committere auderet, sibiq; itineris comites adiungere. Ille præ stupore ingenij, quemadmodum apparet, consilio Barbari non animaduerso, sui studiosos statim amenter prodidit, quos Barbarus omnes crudeliter atque immaniter interfecit. Idem Imperator iterum, eamque postremam expeditionem contra Barbaros suscepit, pedes eius carbunculus inuasit. Vnde eum vehementes & calidæ febres vrebant, quarum nullum remedium excogitari poterat à medicis. Inde lectica Selybriam perlatus, & triremi est impositus, vociferans, se viuentem in ignẽ coniectũ esse: & statim cum Strongylum aduenisset, aciem offensi numinis miser sensit, atque illic vitam violenter finijt: sublatis multis Orthodoxorum millibus, monachorũ præsertim, quorum mansiones partim incendit, partim destruxit, partim prophanauit, vt & Dalmatæ monasterium vetustum, & omnium quæ Constantinopoli sunt, antiquissimũ, quod pulsis monachis militum diuersoriũ fecit. Neque verò viuentes dunraxat Christi seruos exagitauit, sed & Diuis Martyribus, & alijs Deo gratis insultare non destitit, quos nihil posse afferebat, eorumq; intercessiones ficulnum præsidium appellabat: reliquias autem partim per contumeliam terra obruit, partim demersit, partim in cineres redegit, vt & gloriosæ martyris Euphemiæ sanctum corpus de quo duplex rumor est: nam alij ferunt nefariũ Copronymum in animo habuisse id cremare, canibus & asinis vnà comburendis, sed institutum eius successu caruisse, cum orthodoxi eo consitu cognito id clàm è loculo surreptum, aliò transtulissent, & cadauer aliud supposuissent, quod à nefario illo sit crematum. Alij non crematum, sed vnà cum loculo in mari demersum esse corpus martyris affirmant: qui diuina gratia gubernante, Lemno insu-

Pelagium. *Monachorum exagitatio.* *Sæuitia in proceres.* *Constantini patriarchæ supplicium.* *Nicetas patriarcha.* *Constantini liberi.* *Bulgarica pax.* *Bulgarici proditores callidè à suo principe inuestigati.* *Constantini mors.* *De S. Euphemiæ corpore.*

no insulæ sit appulsus, & à fidelibus illius loci agnitus, illicq; asseruatus sit, & sub Irene eiusq; filio Constantino honorificè & magnificè in vrbem Imperatoriam relatus. Vita igitur tam fœdè acta, violentissimè interijt, vt narratum est, cùm annos XXXIIII. & menses III. rerum potitus esset, si eis id quoq; biennium annumeretur, quo Artabasdus illo superior imperauit.

IMPERIVM LEONIS Copronymi.

Leo largitionibus et simulatione pietatis imperium cōstabilit.

IMPERIO autem potitus est filius eius Leo Chazara natus, eodem impietatis morbo laborans, etsi principiò religionē & obseruantiā erga monachos simulabat, quorum nonnullos in illustrioribus vrbibus ad pontificatus euehebat. Quum autem magnam pecuniam in publicis thesauris reperisset, quam pater eius per iniuriam coegerat, ea & ficta religione, ad subditos conciliandos est abusus. Primo nāq; imperij sui anno Tellerigus Longobardorum rex ad eum Constantinopolim confugit, quem is susceptum muneribus sibi deuinxit. Igitur ciues, & è prouincijs multi, congregati, in illius vtiq; gratiam postulabant, vt filius eius Cōstantinus imperator appellaretur. At ille vicissim ab eis petijt, si id vellent, ne quem alium nisi se & filium suum, suamq; progeniem in imperium admitterent. Iurarūt omnes non senatores tantùm & milites, sed & plebeia turba & mercatores & opifices, & hoc iusiurandum in publicas literas retulerunt. Hæc sexto die hebdomadis salutaris passionis seruatoris nostri acta sunt. Magno sabbato fratrem suum Eudocimum Nobilissimum designauit, & in ipsa Paschatis dominica filium suum coronauit, solēnibus precibus à Patriarcha peractis.

Anno secundo, Pellerigus Bulgarorum princeps ad Leonem confugit, ab eóque patricius creatur tradente etiam sororis vxoris suæ filiam eius matrimonium: fa ceptusq; ab eo ex sacro lauacro, magnoperè charus honoratusq; ei habetur.

Anno tertio, Romanus exercitus ad Germaniciam profectus, multitudinem magnam Syrorum Iacobitarum captiuos abduxit: quos imperator in Thracia collocauit.

Paulus Cyprius Patriarcha. Quinto autem anno mortuo Niceta castrato Patriarcha, cum Ecclesiæ Constantinopolitanæ per annos quatuordecim præfuisset, Paulus Cyprius Patriarcha eligitur, qui lector fuit, & orthodoxus. Cùm autem Leo proceres quosdam aulicos diuinas imagines adorantes deprehēdisset, exuta vulpina pelle, latitantem sub ea Leonem in apertum protulit, eosq; crudelissime excruciatos, ignominiosoque spectaculo per forum circumductos, cùm prius pilis nudasset, in prætorium inclusit, vbi eorum quidam animas suas in manus Domini deposuerunt. *Leo proceres ob ado ratas imagines malè tractat.*

Obitus. Obijt anno Imperij quinto. Adamata enim corona, quam Mauricius in magna Ecclesia Deo confecrat, eaq; capiti suo accommodata, statim vehementi febri est correptus, quæ vitæ finem ei attulit.

IMPERIVM IRENES & filij eius Constantini.

EO mortuo, Irene Augusta & filius eius Cōstantinus, decimum ætatis annum agens, ambo venerandarū imaginū adoratores, imperium susceperunt anno mundi IↃↃCIↃCCLXXXIII. incarnati verbi IↃCCXXXIX eoq; nondum armato, insidijs appetiti sunt à quibusdam, Nicephoro Cæsari, mortuo Leonis fratri, summam rerum deferre cupientibus. Coniuratione detecta imperatrix insidiatores excruciatos & pilis nudatos relegauit: mariti verò sui fratres tam Cęsares quàm nobilissimos radendos, & in sacerdotum ordinem allegandos curauit, vt res sacras populo impertirentur in festo natiuitatis Christi, ipsaq; cum filio Imperatorijs satellitibus stipata processit, cumq; in Ecclesiam peruenisset, coronam à marito suo ablatam, pluribus ornamentis additis, restituit. *Coniuratio contra Irenem.*

Misit etiam Legiones ad reprimendas Arabum grassationes. Agareni igitur prædatum egressi, cùm in Romanum exercitum incidissent, in fugam vertuntur multis eorū interfectis. *Arabica victoria.* In Thracia quidam inter fodiendum in lapideam cistam incidit, quæ humanum cadauer continebat, incisis in ea literis huiusmodi: Christus, nascetur ex virgine, & credo in eum. Verùm sub Ire & Constantino rursus me videbis Sol. *Arcæ inscriptio fatidica.*

Imperatrix filio vxorem datura, Legatos ad Carolum Regem Francorum misit, ad eius filiam ambiendam. *Carolus Magnus.* Deinde ea affinitate omissa ex metu & imperij cupiditate, ne filij opes Francorum necessitudine augerentur: ex Oriente puellam accersiuit quam quidam ex Armeniaca prouincia, alij è Paphlagonia originem ducere tradūt, Philareti benignitate in egenos celebris, filiam, eamq; Constantino inuito & ab ijs nuptijs abhorrenti despondit. *Constantini coniugium.* Supra modum enim Caroli filiam ducere cupiebat. Aaron dux Arabum suscepta contra Romanos expeditione, Chrysopolim vsque processerat: contra quem Constantinus misso exercitu Banes paludem occupauit: quo Arabes cognito, pacem à Romanis petierunt. *Arabica pax.* Magistratus igitur, dum non acceptis prius illustribus ex ea gente obsidibus, ad Aaronem vt cum eo paciscerentur, abeunt: retenti, & in vincula coniecti sunt. Qua re coacti imperator & imperatrix propter magistratus, pacem cum Arabibus fecerunt, tributum polliciti. Illi igitur ea conditione discesserunt. Imperatrix verò cùm Elpidium Patricium, quem Siciliæ prætorem crearat, Cæsaribus studere cognouisset, reduci iussit. *Elpidij defectio ad Arabes.* Quem quia Siculi à legatis capi non sinebant, ita percita vxorem eius & liberos flagris cæsos & rasos in carcerē Prætorianum coniecit, & exercitum contra illum misit,

misit, quodam ex fidelissimis suis eunuchis ei præposito. Crebris verò prælijs commissis profligatus Elpidius, in Africam ab Arabes confugit: à quibus susceptus, & regio diademate ornatus est, ac rex salutatus, quamuis ei nihil ex animi sententia succederet. Imperatrix Arabico metu per pacem adempto, cum filio magnisque copijs & musicis instrumentis in Thraciam abijt, ac Beroen profecta, castellum vrbis instaurarum Irenopolim appellauit, sed & Anchialum ædificauit, & Philippopolim vsque progressa, reuersa est. Cum Patriarcha Paulus motho affectus ab Ecclesia se subduxisset & rasus esset, imperatrix cum filio eum conuenit, ob secessum expostulantes. At ille: Vtinam, inquit, nunquam in Pontificatus solio consedissem, tyrannide oppressa Ecclesia, & dissidio inter eam & alias Catholicas sedes orto. Deinde rursus eruditos senatorij ordinis viros ad eum misit, sciscitans, quo pacto res rite administrandę essent? Tum ille, Nisi erratum synodo catholica correctum, & Ecclesiæ concordia restituta fuerit: salui esse non possumus. Senatoribus autem interroganribus, cur ipse quum eligeretur, non adorandas esse imagines assensus esset? Respondit, Ob eorum insaniam, qui rerum potiebantur, & vestram crudelitatem. Sed hoc lugeo, ac per pœnitentiam ad Dei misericordiam confugi, orans, vt de me, non tanquam de Pontifice, iudicium fiat. Ac ille hoc modo vitam finijt. Imperatores autem inclytum Tarasium à secretis Patriarcham, designarunt, approbante omni populo. Sed ipse recusauit. Neque enim se præesse posse Ecclesiæ à reliquis Ecclesijs auulsæ, & anathemati subiectæ. Instantibus autem imperatoribus & populo, Si permittis, inquit, vt synodus œcumenica conuocetur, & Ecclesię vniantur: & ipse designationem admittam. Assensis omnibus, Patriarcha electus Diuus Tarasius, & ipse & Imperatores veterem Romam mittunt, cui Adrianus præsidebat, & ad cęteros Patriarchas, petentes, vt aliqui ab eis mitterentur, qui concilio interessent. Missi igitur sunt ab omnibus, & cætera pontificibus & monachis Nicæę Bithyniæ congregatis: etiam Patriarcha Tarasius est egressus, ibique septimum œcumenicum concilium est constitutum, ac decretum venerabiles imagines & adorandas & colendas esse, & tres anathemate notati, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfuerunt, Anastasius, Constantinus & Niceras, sanctique concilij decreta in commentarios relata sunt. Deinde qui concilium celebrarent, in vrbem Imperatoriam profecti, cõmentaria in Regia, Imperatoribus præsidentibus, atque omnibus audientibus, recitarunt, qui statim ab Imperatoribus approbati & subsignari sunt, atque ita sacrę imagines templis restitutæ, & Ecclesiæ vniuersæ vnitæ. Hactenus ab imperatrice eiusque familiaribus regnũ administratum est. Cæterùm Constantinus annos pueritiæ egressus, factusque adultior, (nam XX. annos natus erat) cùm matrem pro autoritate agere omnia videret, & Stauracium Patricium Longothetam nihil non posse, sui verò

Irenis ædificia. — *Paulus Patriarcha fit monachus.* — *Tarasius secretarius fit Patriarcha.* — *VII. Synodus Nicæna.* — *Irene Constantinum in ordinem cogit.*

nullam rationem haberi: ægrè illa tulit, & consilio cum quibusdam senatoribus suisque ministris inito, de magistratu Stauracio abrogando, eoque relegando cogitauit. Eo consilio cognito Imperatrix, ministros imperatorios illius rei conscios omnes verberibus affectos & pilis nudatos, alios aliò relegauit. Senatores ignominia notatos, partim domo exire vetuit, partim in exilium misit. Sed & filium excruciauit, & conuitijs insectata, prodire in publicum prohibuit, quin & legiones sacramento adegit, ne se viuente filium ad imperium admitterent. Ac cæteri vel inuiti iurarunt, sed Armeniacæ legiones mulieri non cesserunt, seque Constantinum Imperatorem agnoscere, & ante matrem initio proclamatum esse dixerunt, atque ita rursus cum læris omnibus prosequi voluerunt. His Irene cognitis, Alexium Mosolem Spatharium, eundemque Drungarium Biglæ, ad eas conciliandas misit. At illi duce suo in custodiam tradito, & Mosole prouinciæ præside designato, solum Constantinum pro Imperatore celebrarunt. Hinc orto initio, etiam aliarum prouinciarum exercitus idem fecerunt, & congregati communiter eum proclamarunt. Igitur Irene legionum concordiam verita, filium produxit. Is Stauracium & honoratiores ex maternis ministris excruciatos statim relegauit: ipsam verò matrem regia honorificè eductam, in ipsius ædibus, quas in Eleutherió struxerat, vitam degere iussit. Et hæc ita acta fuerunt. Orto autem incendio magnũ sacri palatij triclinium, quod Thomaitem vocant, conflagrauit, vnaq; cremata esse feruntur eo in loco sita cõmentaria quædam in sacras literas Ioannis Chrysostomi. Imperator Cõstantinus Bulgaris, quorũ princeps tum Cardamus erat, bellum intulit: leui autem pugna commissa, terror vtrunq; exercitũ inuasit. Itaq; imperator in magnã vrbem rediit, Bulgari in suas sedes se receperunt. Sed & cõtra Arabes profectus, nihil memorabile gessit. Matrem ab ipsa & quibusdam ex primoribus oratus, in regiã reduxit, & vnà secum celebrari passus est. omnes itaq; prouinciarum legiones iteratam Irenes proclamationem admiserũt, solis Armeniacis per seditionẽ aduersantibus, & Alexium Mosolem ducem, vt dictũ est, pridem suum accersentibus. quem Imperator antè reuocatum, & patricij dignitate ornatum, apud se habebat. Sed quia fama erat imperaturum esse & quia à sediriosis accersebatur: eũdem ex metu in prætorianum carcerẽ coniecit, flagris prius cæsum, comaq; detonsa. Principi Bulgarorum Romanam ditionem aggresso, Imperator incompositro agmine obuiam profectus vincitur, multis & militibus & proceribus amissis. Quamobrẽ militares ordines in magna vrbe cõgregati, de Nicephoro Cæsare Cõstãtini patruo ad imperium euehendo consilia inierunt, sed cum illa clàm non fuissent, Nicephoro ipsi oculi sunt effossi, Christophoro, Nicetæ Anthimo & Eudocimo linguæ pręcisę. Sunt & Alexio Mosoli de matris consilio eruti oculi. Cuius excæcatione Armeniaci cognita, Camilianum patricium, suum du-

Legiones Constantinum denuò Imperatorem salutant. — *Irene abrogatum imperiũ.* — *Triclinij conflagratio.* — *Bulgaricũ & Arabicum bellũ.* — *Irene restitutio.* — *Armeniacorum seditio compressa.* — *Bulgarica victoria.* — *Cognatorum Imperatoris & Alexij Mosolis supplicia.*

eam in custodiam dederũt. Eo ad Imperatorem relato, Constantinum Artasetam & Chrysochirem Bucellariorum ducem cum copijs contra illos mittit. Prælio commisso vtrinq; multi ceciderunt, sed imperatorijs profligatis, ambo duces capti, & ab Armeniacis cæcati sunt. Pòst ipse Imperator cõtra eos proficiscitur, victoriaq; potitus, proceres occidit, cæteros publicatione bonorum mulctat. Sed mille ex eorum metropoli vinctos in magnã vrbem misit, eorumq; vultus compunxit, atramento literis infuso, quę erant, Armeniacus insidiator, eosque in Sicilia & alijs insulis dispersit. Vxorem Mariam cum eius pertæsum esset, tonderi coegit, de consilio matris, vt aiunt, vt omnium odijs ab illo susceptis, summa rerum denuò ad ipsam rediret. Etsi enim cũ filio in regia degebat, potestatis tamen particeps non erat, sed nominis duntaxat, cum imperij cupiditate supra modum æstuaret. Imperator igitur, cùm vxor ornatum regium induta cum nigro monastico vestitu cõmutasset, Theodotam quandam cubiculariam duxit, & augustali corona ornauit. Pòst prosperè cum Arabibus dimicauit, & Cardamo Bulgarorum principi, qui per legatos tributa sibi à Romanis pendi postulabat: quod nisi fieret, Thraciam se vsq; ad vrbem populaturũ minabatur: stercora immensum misit, additis literis: Quia senex esset, supersedendum ei esse molestia itineris: nam se ipsum ad eum venturum. Ac statim Romanis legionibus coactis, cõtra Bulgaros est profectus. Cùm ambo exercitus in ppinquo essent, & Imperator Barbaros ad bellũ euocaret: Cardamus cum suis copijs territus fugam cepit. Sed & Atabes Amorium aggressi, re infecta, præda duntaxat capta, discesserunt. Plato monasterij Saccidionis præceptor, cum Tarasio Patriarcha communicare non sustinuit, quòd ille imperatorem ad communionem admisisset, qui deserta vxore, aliam contra instituta Christianorũ matrimonio sibi iunxisset, quod factũ adulterium appellabat. Eum Imperator in Palatinũ carcerẽ compegit, sed mater, illius defensionem ideo suscepit, quòd filiũ probro affecisset. Prusa cum matre profectus, cùm sibi filiolum natum esse audisset, matre illic relicta properè reuersus est. Tum illa nacta impunitatem, tribunis militum largitionibus & pollicitationibus conciliatis, persuasit, vt promitterent, se Imperium filio ademptum, in eam solam collaturos. Quo impetrato, occasionem rei conficiendæ quærirabat. Verùm Imperatore, filioli quem Leonem nominarat, obitum deplorante, ij qui matris contra eum insidiarum conscij erant, veriti ne mora interposita dilatoq; facinore deprehensi perirent: ei subitò sub horam nonã oculos in palatio crudelißimè eruunt, parati non lumine duntaxat, sed vita etiam ipsa priuare. Tum accidit, vt Sol per dies XVII. non splenderet, sed obscuri & tenebrosi essent dies illi, quod haud scio fortuitòne acciderit, an ob Constantini excæcationem, vt tum hominibus videbatur, quasi diuina prouidentia cladem illam auersaretur filio à matre illatam. Oculi ei eruti sunt eodem die, quo ipse

Constanti nus Mariā repudiata Theodotā vxorē ducit.

Expeditio Arabica et Bulgarica.

Platonis et Tarasij dissidium.

Irene milites contra filium Constantinum mouet.

Constantino excæcato Sol nō splendet.

patruum suum Nicephorum, & Mesolem excęcatat, & reliquis (vt dictum est) linguas præciderat, annis interim quinq; elapsis. Irene verò denuò imperium consecuta est. Adriano veteris Romæ Papa mortuo, Leo suffectus est, vir reuerendus & honorabilis: sed Adriani defuncti necessarij populo contra illum concitato ei læserunt oculos, non tamen ademerunt. Nam ij quibus mandata erat excæcatio, pepercerunt homini, eiusq; miserti, extrinsecus oculos læserũt, sed lumine non priuarunt. Qui cùm deinde se ad Carolum Francorum regem cõtulisset, ab illo sedi Romanæ restitutus, inimicos suos vltus est: ab eoq; tempore Roma prorsus Franci potiti sunt, Carolo à Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato. Nam sub priore Iustiniano Franci Germanica stirpe oriundi, Italiam inuaserũt, vt suprà est expositum, fueruntq; Romanorũ hostes. Sed sub Leone Isauro, temporis illius Papa Gregorius, ob peruersam opinionem ab illo Imperatore impio defecit, eiq; tributum pendere recusauit, neque sibi quicquam esse rei voluit cum impijs Ecclesiæ Constantinopolitanæ gubernatoribus, omisisque bellis pacem cum Francis fecit: sub Constantino porrò & Irene, Papa Leo eos etiam Romam admisit. Sic & Italia vniuersa & ipsa Roma sunt potiti. Irene monarchiam (vt dictum est) adepta, fratres mariti eius carcere elapsi, in magnã Ecclesiam confugerunt, à quibusdam nouarum rerum studiosis incitati. Aëtius igitur eunuchus qui multum apud Imperatricem autoritate valebat, fide impunitatis data, eos Ecclesia eductos Athenas relegauit. Ibi cùm agerent, Græci quidam Sclauicarum gentium principem conuenere, orantes, vt eos inde educeret, & vnum ex eis Imperatorem designatum, in vrbem Imperatoriam reduceret. Quæ res cùm ad Imperatricem delata esset, omnibus eruti sunt oculi. At Francorum dux Carolus, Imperator Romanorum à Papa Leone (vt dictum est) appellatus, missis ad Irenem legatis nuptias illius ambijt, cùm nec illa ab eo coniugio abhorreret, resq; confecta esset: nisi eunuchus Aëtius, potestatis particeps, omnem lapidem (vt aiunt) mouisset, ne id coniugium perficeretur. Nam cùm in Regia multum posset, fratrem suum Leonem ornare Imperio meditabatur, quem insigni studio ad præturam Thraciæ & Macedoniæ solum euexerat, cum ipse prouincijs Officij orientalibus præesset. Vnde elatus, viros honoratos despiciebat, & arroganter tractabat. Quod illi ęgrè ferentes, consilium contra Imperatricem ineũnt, adhibitoq; patricio Nicephoro, generali Logorheta, profunda nocte in Chalcem venerunt, Irene ægrotãte, & in ædibus suia Eleutherianis decumbente: ac satellitibus dixerunt, se ab Imperatrice missos esse, vt Nicephorum Imperatorem designarent, vt Patricius Aetius eam cogere desineret ad fratrem suũ Imperatorem decernendum. Illi viris patricijs ob eorũ dignitatem fide habita, ipsi etiam vnà cum illis Nicephorum Imperatorem salutarũt, atq; ita in Regiam illi admissi sunt. Deinde ea ipsa nocte turba pro-

Leo Papa Carolum magnum imperatorem creat.

Irene affines suos excæcat.

Aetius eunuchus Caroli et Irenes nuptias impedit.

Nicephorus dolo circumuentis satellitibus imperio potitur.

ba promiſcua collecta, Nicephori deſignationem per totum forum ante diluculum publicarunt, & Irenes ædibus, in quibus tum agebat, cuſtodiam adhibuerunt. Die iam illuceſcente, eam in Orientalem regiam traductam concluſerunt, poſtea magnam Eccleſiam ſunt ingreſsi, vt ibi Nicephorus diademate ornaretur, & Imperator proclamaretur, idque factum eſt.

IMPERIVM NICEphori generalis.

Irene monaſterio includitur.

IMPERIO ſic arrepto Nicephorus poſtridie ad Imperatricem venit, quæ à ſatellitibus cuſtodiebatur ſeque dixit inuitum ad id dignitatis faſtigium euectum eſſe, quod ſibi cordi non ſit, eamque bono animo eſſe iuſsit, vt quæ nihil non imperatura eſſet, quod dominæ à ſeruo præſtari oporteret, & vt Imperatorij theſauri omnes ſibi monſtrarentur, petijt. Illa reſpondit, ſe res ſuas commendaſſe Deo, & amiſsionem Imperij peccatis ſuis aſcribere, illiuſque proclamationem diuinitus contigiſſe iudicare, ac adorare eum, vt à Deo deſignatum, & petere, vt ſuæ imbecillitati parceret, ſeque in ædibus ſuis ætatem degere pateretur. Ad hæc ille, ſi nihil ex abſconditis theſauris celaret, ſe & hoc ei conceſſurum, & ſi quid aliud placeret, promiſit, eáque de re iuſiurandum ab ea exegit. Cũ illa iuraſſet, maximamq; pecuniam demonſtraſſet: ſtatim eam in inſulam Principis, in qua monaſterium Irene ſtruxerat, relegauit. Fuit enim Nicephorus pecuniæ auidiſsimus, auaritia inexplebili, ſummáque perfidia, & (vt ita dicam) omnis improbitatis diuerſorium, ac ne ad exiguum quidem tempus benignitatem erga ſubditos ſimulare potuit, ſed ſtatim iniurijs impleuit omnia: ac ne ijs quidem pepercit, quorum opera ad imperium peruenerat. Nam Triphyllium veneno ſuſtulit, Bardanem Patricium & ducem, cognomento Turcum, ab Orientalibus legionibus ſiue volentem ſiue nolentem Imperatorem ſalutatum (nam vtrumque fertur) accerſiuit, promiſſáque impunitate, factum monachum in inſulam Portam tranſuectum, vbi monaſterium ſtruxerat, luce priuauit, ſatellitibus clam miſsis, vt ipſo inuito id factum eſſe videretur, mœroremque præ ſe ferens, iureiurando negauit, ſe illius facinoris eſſe conſcium. Conſtantinum Irenæ filium aſciuit, ab eóque obſequijs delinito impetrauit, vt ſibi magnam pecuniam in muro quodam ædificijs oblepto conditam demonſtraret.

Nicephori improbiſsimum ingenium.

Cum autem ſe omnibus inuiſum eſſe cerneret, veritus ne Irenem in propinquo degentem in imperium reducerent, eam cuſtodibus adhibitis, Leſbum relegauit, vbi præ mœrore mortua eſt. Filium Stauracium hominem odioſiſsimum & ſimplicem, neque forma neque prudentia, regno digna præditum, coronauit, Patriarcha Taraſio primæ ieiuniorum hebdomade defuncto, inclytus Nicephorus à ſecretis, dominica Paſchaeis communi ſuffragio Patriarcha eſt electus: cui electioni Plato & Theodorus qui magiſter Studienſis monaſterij fuerat, ſe oppoſuerunt, quòd Nicephorus homo planè laicus epiſcopatum adeptus eſſet, quamuis id ſæpe acciderat. Eos Imperator vrbe pellere in animo habuit, ſed id conſilium non eſt executus. Sunt qui illos crimen illud laicæ conditionis ambitioni ſuæ prætexuiſſe dicant, cum re vera ipſi Eccleſiæ dominari, & pontificium Conſtantinopolis ſolium conſcendere impenſè cuperent.

Irenes relegatio.

Stauracij coronatio.

Nicephorus patriarcha.

Imperator filio vxorem daturus, Theophanonem Athenienſem, Irenes Imperatricis cognatam, iam viro deſponſam, matrimonio nefariè dirempto, Stauracio coniunxit: cumque colluuio quædam & ſentina omnium vitiorum eſſet, alia atque alia ad ſubditos atterendos comminiſci non deſtitit. quorum pleriſque omiſsis, paucorũ mentionem faciam, guſtum duntaxat tanquam de pleno dolio lectoribus præbiturus. Inopes prouinciarum militare iuſsit, eiſque à finitimis arma & ſtipendia præberi, & inopum vectigalia exigi à locupletibus, quæ conſtituto Allelengyon, quod alij pro alijs ſponderent, appellata eſt. Deſignauit & inſpectores, quibus mandauit, vt publica vectigalia augerent, & pro chartiatico in ſingula nomiſmata binæ ſiliquæ poſcerentur. Illi etiam fundos optimos quoſque dominis ereptos, fiſco aſsignarunt. Huius inuentum peſsimum eſt etiam Capnici impoſitio, parœcis Eccleſiarum, monaſteriorum, earumque ædium, in quibus vel pauperes vel ſenes alebantur, mandati, & cuiuis eorum qui neque fundos neque reditus habebant. Ab ijs etiam, qui quomodocunque è pauperibus diuites euaſerant, tanquam theſauros repériſſent, pecuniam exigi iuſsit. Naucleros agros emere à publico coëgit, homines vel quid eſſet agricultura, ignorantes idque ad prouinciales naucleros pertinuit. Qui autem Conſtantinopoli degebant, ſinguli duodenas auri libras fiſco pro vſura penſitabant, vltra cætera onera quæ nauibus incumbebant. Præterea quos vel mercatores, vel officinarum magiſtros pecunioſos eſſe norat: ijs, maxima parte adempta, perexiguum quiddam relinquebat, vt cuidam cæreorũ venditori fecit, quem cum magnæ pecuniæ dominum eſſe cognouiſſet, accerſitum, manu illius ſuo capiti impoſita, iuratum dicere coëgit, quantum auri haberet: illo centum libras affirmante, vt eas afferret, hominem hortatus eſt. Iis allatis: Non tibi opus eſt (inquit) tanto auro: & decem libris illi relictis ipſe reliquas ſibi vendicauit, eumq; ſuæ menſæ adhibuit, vnũ imperatorium prandium xc. libris auri non ſponte mercatum. Huiuſmodi multis rationibus excogitatis Nicephorus, ad quas ſolertiſsimo erat ingenio, ſubditos omnes afflixit, omnibus odio fuit. Quamobrem vir quidam ignotus ſtricto gladio in regiam ad eum occidendum accurrit, concurſúq; facto, quoſdam enſe percuſsit, cõprehenſus & quæſtionibus adhibitus, nihil de quoquam pro-

Theophano Stauracij vxor.

Nicephori ſordes, rapacitas & exactiones.

Prandium imperatoris xc. librarum emptum.

tulit, simulataq; insania, inclusus est. Nicephorus Manichæis, & ijs qui Athingani vocantur, in oraculis augurijs & arcanis ceremonijs vsus est. Vnde in Romanis prouincijs dispersum id hominum genus, multorum simplicium fidem corrupit. Agareni sub eo, Romanis prouincijs crebris expeditionibus multas clades intulerunt, ac præter cætera, etiam Euchairorum metropolim ceperunt. Acilli Orientem populati sunt, Bulgari occidentem. Imperator igitur cum bellum aduersus Bulgaros suscipere decreuisset, & quidam ex eius intimis ei suasisset, vt subditos clementius tractaret. Nam omnes, inquit, contra nos vociferantur: & si quid aduersi nobis acciderit, omnes casu nostro lætabũtur. Respondit ille: Deus cor meum quemadmodum Pharaonis indurauit. Ne quid igitur à me bonum ijs euenturum expectaro, qui in manu mea sunt. Accersitis igitur vndique legionibus, in Bulgariam profectus, Crumo genti imperante, principiò secunda fortuna vlus est, vt & aulam illius caperet (sic enim Bulgari sui principis habitationem appellabant) & conclauibus vt suis sigilla imprimeret, & multos suorum, ob spoliorum rapinam mulctaret. Crumo autem fractis animis supplicante, vt genti parceret, & quibus ipse vellet conditionibus pacem daret, successu elatus nullas conditiones admisit. Crumus igitur desperatis rebus, sibi iam de ipsa vita dimicandum ratus: coactis suis copijs, eisq; cohortatus, castra Romanorum noctu inuadit, omnibus sine excubijs dormientibus. (Neque enim in tanta desperatione vnquam ausuros secum Barbaros congredi putabant) statim in tabernaculum Imperatoris facto impetu Nicephorus occisus est: quo autem pacto, ignoratur. Fertur enim à suis ex odio per insidias interfectus, siue cædem hominis pestilentis auspicatis, siue à Barbaris inchoatam, executis. Est & Stauracius inter humerum dextrum & iugulum vulneratus, cæsiq; sunt multi viri excellentes, multi magistratibus præditi, multi duces, & dignitaribus illustres, gregarij verò milites, Imperatorij comites, alijque ministri innumerabiles. Direptum est vniuersum imperatoris instrumentum, & totum Romanorum vallum. Barbari magnis opibus sunt potiti, multis armis equisque plurimis. Stauracius ægrè euasit, & alij quoa nox texit, indumetis, paludibus, & aliis eiusmodi locis latitantes. Crumus Nicephori capue amputatum, per aliquot dies crucibus suffixum spectandum præbuit, & rei bene gestæ pompam celebrauit. Deinde osse verticis resecto, cute direpta, capite argento inducto pro calice vsus est, infusoque vino suis ex eo propinauit. Romanorum interitu & imperatoris cæde Byzantij nunciata, luctus vbique magnus fuit, cæsorum necessariis eiulantibus. Calamitatem tamen leuabat Imperatoris interitus, quo omnes lætabantur. Regnauit homo pessimus annos IX.

Manichæi & Athingani.

Agarenorum incursiones.

Nicephorus se Pharaoni comparat.

Expeditio Bulgarica

Crumus Bulgarus Nicephori calua pro poculo vtitur.

IMPERIVM STAVRATIJ Nicephori filij.

NICEPHORVS vti vir pessimus fuerat, ita turpissimè perijt. Stauracius autem vulneratus, Adrianopolim peruenit, vbi magistratuum quorundam studio Imperator est salutatus, & ex vulnere malè affectus, magnam vrbem ingressus, Michaeli Curopalatæ cognomento Rangabi, cui soror eius Procopia nupta erat, insidias struxit, Imperium suæ coniugi relicturus. Cæterùm senatus Stauracij consilio cognito, reliquijs legionum conuocatis, Michaelem Curopalatem sub diluculum Imperatorem dixit. Stauracius autem statim detonsa coma, monachi habitum sumpsit.

Stauracius fit monachus.

IMPERIVM MIchaelis Rangabis.

MICHAEL vbi diluxit, magnam Ecclesiã ingressus, à Patriarcha Nicephoro, imperatorio diademate est ornatus, postulato prius scripto, quo promitteret, se nulla Ecclesiæ instituta violaturum, neque Christianorum sanguine manus contaminaturum esse. Post dies aliquot Procopiam vxorem Augustam salutauit & coronauit, vir pius atque ingenui animi. Eos quibus à Nicephoro factæ erant iniuriæ, & militum bello cæsorum vxores pecuniæ distributione consolatus est. Theophanonem Stauracij coniugem, quæ tonsa coma nigram stolam induerat, magna pecunia donauit, ædibus ei ad habitãdum assignatis, quas illa in monasterium conuertit, quod à Stauracio ibi sepulto nomen est sortitum. Nam ex vulnere, quod suprà memorauimus, discessit, cum duos duntaxat menses & sex dies imperasset. Id monasterium appellatione corrupta vulgo Bracadicitur, & à nonnullis, qui vocem ad Græcam formam detorquere conãtur, originis eius ignari, Hebraica. Cum autem Studiensis Monasterij moderatores, Platonem & Theodorum & fratrem eius etiam Iosephum Thessalonicensem archiepiscopum, eiusdemque monasterij monachos insigniores in carcerem coniectos reperisset, propterea quod cum Patriarcha & Ecclesia non consentirent, vt suprà dictum est, operam dedit, vt eos in cordiam redigeret, idq; perfecit. Filium Theophylactum imperatorio nomine dignatus est, & à Patriarcha diademate ornandum curauit. Pòst, expeditione contra Bulgaros suscepta, qui Thraciam populabantur, quibusdam legionibus sediriosis, à quibus apertè maledictis incessebatur, benignis alloquijs & liberalitate placatis, in Regiam reuersus est. Cum multi insaniam contra venerabiles imagines renouare studerent, quibusdam comprehensis

Michael fidem suam Patriarchæ obstringit.

Michaelis benignitas.

Stauracij monasterium.

Expeditio Bulgarica.

prehensis & mediocriter multatis, cæteros à simili conatu deterruit, & Monacho cuidam qui ostendandæ fortsitan pietatis ergò, Deiparæ imaginem eraserat, linguam præcidit. Agarenis autem rursus orientem vastantibus, orientalium dux Leo Armenius commisso prælio, ad duo millia cæcidit, multis equis & spolijs potitus. Crumus porrò Bulgarorum princeps legatos ad imperatorem misit, pacem ijs conditionibus petens, quæ sub Theodosio Adramyteno & Patriarcha Germano concessæ essent. Quòd si pacem repudiaret, se Mesembriam inuasurũ minabatur, eumq; qui bellum maluisset, exitij Christianorum autorem fore asserebat. Eas cõditiones cum Michael de consilio suorũ renuisset, Crumus Mesembriam inuasit, machinis ad expugnationẽ vrbis adductis. Nam Arabs quidam solers mechanicus, cum se ad Nicephorum aliquando contulisset, & sacro baptismate initiatus, ob Nicephori sordes pro dignitate non tractaretur, déque sui neglectu conquestus acerrimè vapulasset: ex desperatione se ad Bulgaros cõtulit, à quo Barbari omnis generis machinas fabricari didicerunt: quibus abunde instructi, vastationem Mesembriæ non cunctanter sunt aggressi. Imperator autem cum Patriarchæ & primorum sacerdotũ quibusdam deliberationem de pace Bulgarica & trãsfugis quibusdam Crumo tradendis proposuisset (nam id etiam inter cætera Barbarus postularat) Patriarcha & sacerdotes præstare censuerunt, transfugis traditis, paucos malè tractari, quàm turbas innumerabiles. Sed senatores aulici & Theodorus Studites pace repudiata supplices tradendos esse negauerũt. Quæ res paci Bulgaricæ impedimento fuit. Nam Imperator hic ingenio leni & fide recta præditus fuit, sed ad res gerendas tardior, facilè secutus, quocunq; à proceribus duceretur. Tum stella crinita apparuit, quæ varias formas exprimebat, quarum vna fuisse fertur etiam hominis sine capite. Bulgari autem Mesembria potiti, cũ multa alia ibi reperetunt, tum ignis Græci non parum. Cum verò Imperator è quibusdam captiuis didicisset, velle Crumum Thraciam populari, vrbe egressus est. Barbarus igitur omissis suis conatibus, multisq; suorum amissis, recessit, & imperator Romanis copijs vndiq; accersitis rursus in Thraciam abijt, etiam Augusta ad Cedoctum vsque comitante. Quod milites ægrè ferentes, Imperatori conuiciabantur. Deinde illa domum redijt. Michael verò Thraciam obijt, neque quicquam duce dignũ, aut hostibus fraudi futurum egit, fuerunt que legiones prouincialib. non minus prædæ quàm Barbari. Sed & Crumus suis sedibus relictis, castra è regione imperatorij exercitus posuit, cõmissáque pugna Romani succubuerunt, ducis Orientalium copiarum Leonis Armenij culpa, qui Imperij cupidus, Michaelem apud exercitum initio pugnæ vt effœminatum & rei bellicæ imperitum calumniatus, suas legiones se sequi iussit, desertisque ordinibus fugam cœpit. id quod alios quoque in fugam vertit, adeò vt Crumus id non crederet ob absurditatem, & insidias esse ratus, suos contineret. Vt autem Romanos temerè effuséque fugere vidit: tunc suis insequi iussis, maximam cædem militum & ducum edidit, imperatore vix cum paucis Constantinopolim elapso, vallum & tabernaculum imperatorium à Barbaris direptum. Ex eo sumpta fiducia Leo, consiliorum suorum cõscios in reliquias legionum dimisit, qui dicerent, Romanos ex inscitia Imperatorum vinci, & res strenuum virum postulare, qualis sit Leo dux Orientalium, itaque milites ad seditionem concitauit, vt & Michaeli maledicerent, & Leonem, eius tabernaculum circumstantes, Imperatorem salutarent. Illum verò simulatè detrectantem, ac deprecantem scilicet imperium, Michael Balbus tribunus, stricto gladio, monitis etiam cæteris coniuratis vt idem facerent, adigit, vt inuitus nimirum imperij titulum admitteret. Quibus nunciatis Michael, neque ad resistendum se parauit, neque de imperio vindicando cogitauit, sed potestatis insignia statim Leoni misit: eóque Regiam ingresso, cum vxore & liberis in ædem quæ est in Pharo, supplex cõfugit. Inde auulsi, Michael in insula Prota, monachus factus vitam exegit: Theophylactus filius eius, qui Imperator appellatus fuerat, virilibus exectis cum matre & fratribus est relegatus.

Leo Armenius Agarenos vincit.

Bulgari Mesembriam occupant.

Cometa.

Romani cæduntur à Bulgaris

Leo Armenius per seditionem imperator factus, Michaelem ordinem cogit.

IMPERIVM LEOnis Armenij.

HVNC exitum habuit Michaelis imperium, cum id biennium renuisset. Leo verò ingressus Regiam, statim exutam vestem quam gerebat, Michaeli Balbo dedit, quam idem statim induit: vnde multi coniecerunt, eum Leoni in Imperio successurum. Neque hoc solum potestatis augurium illi fuit, sed illud etiam, quòd Leonem ponè sequens, vestis imperatoriæ extremitatem calcauit: idque malum omen Leoni quoq; visum est. Horum vtrique prædictum fuerat, fore vt imperarent. Nam Bardanes dux & Patricius, cuius suprà facta est mentio, imperium, priusquam id inuaderet, animo agitans, cum monacho quodam in Philomelio degente, qui futura prædicere credebatur, arcanum communicauit, percontatus, an voti compos futurus esset? is eum à conatu illo dehortatus, neq; voti compotem futurum esse, & opibus ac luminibus priuatũ iri respondit. Quibus ille auditis, tristis abijt, hic verò Leo & Balbus Michael, & alius quidam Thomas, equum ei adduxerũt. Quos cũ monachus superne prospectans vidisset, duci accersito ait. Tibi quidem, vt dixi, regnum Deus non largitur. Eorum verò duos, qui tibi equum adduxerunt Leonem & Michaelem, suis vtrunque temporibus, imperio potituros scito. Tertius autem conabitur ille quidem, & diadema sibi imponet, sed voto suo frustatus, malè peribit. Hæc ille prędixit,

Omnis Michaeli Balbo imperiũ portendentia.

Monachus quidã Leoni & Michaeli vaticinatur imperiũ.

dixit, sed Bardanes fide ei non habita, tyrannidem inuasit. Quo pacto autem regno exciderit, & oculis sit orbatus, opibus etiam ereptis, antè à me narratum est. Cæterùm Leo imperio potitus Balbum Michaelem patricium fecit, & scholæ excubitorū Comitem: Thomam qui & ipse ex ijs fuerat, qui Bardani equum adduxerant, iuxta Monachi ædes, Turmacham legionis fœderatorū designauit. Bulgaris aūt Thraciam vastantibus, legatos ad ducem eorum de pace misit: quem, cum recenti victoria inflatus, pacis conditiones repudiaret, bello adortus est. Sed Barbari victoria rursus ad ipsos inclinante, Romanos in fugam versos, à tergo contemptim nulloque ordine sunt insecuti, alij aliò dispersi. Quo Imperator animaduerso (nam in editiore loco stabat) suos ad pugnam cohortatur, Barbaros fortiter aggreditur, & subita conuersione perterrefactos, maxima ex parte cædit, magnamque turbam capit: nec multum abfuit, quin ipse Crumus sagitta ictus, equóque delapsus occideret, ni satellites conglobati scutis protecto, & alteri equo imposito, fugam aperuissent. Imperator igitur triumphans multáq; præda parta, regiam ingressus, non multò pòst insaniam contra sacras imagines est auspicatus. Vnde autem in eum furorem inciderit, iam exponam. Ei monacho, à quo imperium ipsi prædictum fuerat, gratiam relaturus per quendam ex intimis suis dona misit. Is non in ipsum incidit, quippe iam mortuum, sed cum alium inuenisset ibi habitantem, eum, vt quem non nosset, accessit. Ille verò (erat enim oppūgnator imaginum, eiusque sectæ vehementissimus propugnator) neque munera accepit, & eo à quo afferebantur, dimisso: Se à simulacrorum adoratore nihil accipere dixit. Leoni & regni & vitæ iacturam breui comminatos, nisi adoratione simulacrorum (sic enim venerandas imagines appellabat) abstineret. Hæc nunciata solicitum fecerunt Leonem: rem igitur cum quodam ex familiaribus Theodoto Melisseno communicat, qui oppugnatoribus imaginum studebat. Is eum dolo aggressus, monet, vt negocium cū quodam monacho, quem eiusdem secum opinionis esse norat, communicet, & quod ille suasisset, exequeretur. Virum enim eum plenū esse gratia spiritus, ac res futuras & præuidere & prædicere. Assenso imperatore, monachum cōuenit, Imperatorem habitu priuati hominis ad eum venturum esse indicat, & qua gratia sit venturus, quæque cum eo differenda sint, instruit. Imperator noctu ad monachum abit, mutata veste, ne agnosceretur, Theodoto comitante. » At monachus, vt ab illo spiritu commentum » edoctus, Leonem pro imperatore salutat: &, Ne » (inquit) maiestatem tuam cæsaris, neque impo» nere velis nostræ vilitati. sed scito te de religio» ne perperàm sentire, & planè simulacrorū cul» torem esse & te & omnes eos qui tibi parent. Quòd si ex ecclesijs simulacra sustuleris, & vita & imperium tibi diuturnum & fortunatum est futurum. Sin minus, scito te breui vtrumque amissurum, prætereáque supplicia æterna subiturum. His Leo auditis, miratus monachum, ob prædictionem, vtique ignarus imposturæ Theodoti, verbis illius captus est, & contra sacrosanctas imagines vehementissimè sæuijt, & eas omnes edicto tolli iussit: cumque sanctissimum Patriarcham Nicephorū quoque in suam sententiam peracturus esset, ille verò acriter aduersaretur, & edictum illud & scriptis & oratione impietatis argueret: virum iustum relegat, qui quidem improbos Leonis mores præsensisse fertur, qui Orthodoxis offendiculo futurus esset, Ecclesiæque tumultus occasio. Nam cum eius capiti diadema imponeret, manum suam spinis compungi putauit. Dum autem Præconnesum exulatum abducitur, Magni Agri magister Theophanes confessor, transitu illius spiritu cognito (neque enim videbat sanctum) cæreis incensis & suffitu, eminus eum excipit, & prosequitur, atque ille vicissim eum flexis genibus veneratur, cum neque videret neq; videretur. Quod Patriarchæ comitibus admirantibus, &, cui honorem illum præberet, percontantibus: respondit, confessori Theophani Magni Agri magistro: confessionem vaticinatus, nec dum enim ea dignatus fuerat. Venerando Nicephoro sic Ecclesia pulso, in eius locum introductus est Melissenus Theodotus, cui duplex erat cognomentum. Nam & Cassireras dicebatur, qui vnde in Leonis notitiam peruenerit, non est prætermittendum. Michaele Rangabe imperante, muliercula quædam ex gynæceo imperatorio, ad lunares circuitus furore percita, ad eum clamitabat, Descende, alienis cediro, id non semel, sed sæpissimè factum, tutbaoit imperatorem: itaque Theodoto, quo familiariter vtebatur, mulierculæ vociferationes exponit. Tum ille, vbi, inquit, mente alienatà fuerit, & de more clamitarit, interrogetur, ab aliquo: Ad quem regia pertineat? quod ei nomen sit? qua forma? quam aliam notam habeat? Id consilium prudens visum: interrogandi munus ipsi commissum. Cum igitur pro sua consuetudine insania correpta vociferaretur, rogat eam. Illa & nomen Leonis & formam narrat: atque ait, si iam arce egrederetur, obuiam ei futuros esse duos viros, quorum alterius, qui mulo veheretur, esset imperium. His Theodotus auditis Imperatori nihil retulit, sed verba puellæ ab insania proficisci dixit, certi nihil declarantia. Ipse verò arcem egressus, in Leonem incidit, ac indicijs quæ muliercula prædixerat, agnitis, seducit virum, fidéque data & accepta, imperium ei prænunciat, quod diuino afflatu cognouisset, petitque prædictionis post euentum remunerationem. Hoc pacto Theodotus innotuit, & familiaris factus est Leoni, & post amotum S. Nicephorum vice remunerationis sedem Constantinopolitanam obtinuit. ô iudiciorum Dei abyssum incōprehensibilem? quem quis est securus? Cæterum homo nefarius sacra cathedra modò indignè conscensa, cum Imperatorem suffragatorem haberet, audacter in sacras imagines est grassatus. Leo item instar belluæ tractabat eos, qui venerandas statuas honorare

Leonis Bulgarica victoria.

Quæ occasione Leo, imagines oppugnare cœperit

Præsagiū impietatis Leonis.

Theophanis & Nicephori patriarchæ absentium cōspectus mutuus.

Nicephoro patriarchæ relegato Theodotus succedit.

Lunatica puella imperium Leoni p Theodotum vaticinata.

Imaginum oppugnatio.

tare vellent. Nam & à Theodoto ipso exasperabatur, & ab imperatorijs cubicularijs præfecto, quem Protopsaltem vocari receptum est. Qui cum sectæ Iconomachorum turbidam peruersitatem ad satietatem hausisset: instigababat Imperatorem, vt imagines passim tolleret, & cum aliquando diuina Esaiæ verba illa in Ecclesia recitarentur: Cui assimilastis Dominum? Num imaginem eius facit faber? aut aurifex similitudinem eius parauit? & reliqua. Accessit, & Imperatori in aurem dixit: Audi Prophetam domine, eique obtempera. Ex eo citra verecundiam Leo sectam illam sectabatur, quiq; impietati eius non cedebant, & dilacerare & deuorare cupiebat etiã alioqui sæuus & implacabili ira contra delinquentes, ob modica delicta pœnas atroces irrigans. Talem igitur se Leo præbuit erga pios, & alios quibus offensus erat. In Rep. verò administranda, non segnis erat, sed acer ad modum & vigilans, iniuriosque coërcebat. Oratus igitur à quodam, qui vxorẽ à senatore quodam sibi raptam esse querebatur, & addebat, se frustra præsidia opem implorasse: crimine probato, statim prædi potestatem abrogauit, raptoremque legibus puniendum tradidit. Magistratus tam ciuiles quàm militares, delectu ex optimis habito, conferebat, Romanarumque prouinciarum præfecturas neque pecunia venum exponebat, neque ex gratia viris ineptis ad magistratus aut auaris, & ius pecunia vendentibus largiebatur. Quod si etiam nunc fieret, res benè se haberent.

Leonis elogia.

DE MICHAELE Balbo.

Michaelis condemnatio.

ICHAEL verò Balbus Amorio ortus, cum ad magnam fortunam peruenisset, ac præter alia vitia linguam etiam intemperantem haberet: delatus est apud imperatorem, quasi clam insidias ei strueret ac perniciem moliretur. Ea delatio pridie eius diei facta est, quo festum natiuitatis Christi Ecclesia celebrare consueuit. Statim igitur comprehenditur, imperator ipse quæsitor earum rerum, quarum accusatus erat, præsidet. Conuincitur ab accusatoribus Michael, crimina & ipse confitetur, condemnatur vt igni crematur. abducitur vt comburendus, locus supplicio destinatus erat balnei regij caminus: sequitur imperatrix, siue quod alijs supplicium nõ credebat, siue quod illius interitu lætabatur. At imperatrix eo cognito, id facinus prohibebat, maritum partim orans, vt damnati supplicium propter festum differret, partim etiam audacius increpans, & impium appellans, qui diem venerandi mysterij natiuitatis Seruatoris non vereretur. His verbis, eius asperitate mitigata, persuasus, vt Michaelis interitum differret, ad coniugem dixit: Ecce obtempero tibi, sed tu liberique tui

Imperatrix pro Michaele intercedit.

Leo diuinæ clementiæ erga Michaelẽ exitio sibi futuram.

cognoscetis, quæ vobis ex eo euentura sint. Ac Michael hoc pacto necẽ effugit. Miretur autem aliquis, vnde Leo futura prædixerit quæ vtique non ex diuino afflatu cognorat, quippe homo infestus Deo & sanguinarius, vitamque degens perturbationibus minimè puram? Fertur oraculum à quodam accepisse, fore vt die natiuitatis Christi, & imperium & vitam amitteret. Perhibetur etiam in regia Bibliotheca fuisse liber, quo oracula de Imperatoribus continerentur, formæq; & hominum & ferarum expressæ, atq; inter cæteras Leo etiam fera illic pictus, litera χ. tergo eius insculpta: ponè bestiam vir stabat, qui Leonem per medium. χ. confodiebat. Et hæc liber continebat, quæ Sibyllina oracula putabantur. Eius picturæ obscurũ inuolucrum, quæstor illius temporis explicasse fertur, & dixisse, Imperatorem die natiuitatis Christi occisum iri: nam feram significare Leonem, literam χ. diem illum innuere, & quia per medium χ. hasta in Leonem infigeretur, Imperatorem eo die occisum iri. Hæc imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparæ Blachernia esse, & cernere matronam quãdam, quam adolescentes candidis induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redundare, audiréque matronam illam iubere dari matri Imperatoris vas eo sanguine plenum. quæ cum id aduersaretur, dicere illustrem illam matronam: At filius tuus eos qui me venerantur, sanguine implet, neque intelligit, se & Deum & filium meum adiram cõmouere. Hæc in somnis vidit Leonis mater, filióq; exposuit, obtestata, vt in venerandas imagines sæuire desisteret. Sed miser homo obsurduerat, Deumq; lacescere pergebat. Est & Diuus Tharasius iam ex hac ærumnosa vita translatus, cuidam in somnis visus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumq; ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur. Sed & Philomeliani monachi prædictio & alia quædam Leonem turbabant & terrebant. Interea Michaelem cõpedibus vinctum Papiæ custodiendum tradidit, clauem feræ ferreæ ipse asseruauit, eamque noctem solicitam & ex solitudine insomnem egit. Quare Papias conclaue ingressus, Michaelem in lecto ociosè dormientem videt, Papiam verò humi iacentem: quod vel vt honoraret Michaelem faciebat, vel, vt putabatur insidiarum contra Imperatorem cõscius. Vt igitur Michaelem somno profundo & suaui oppressum vidit, nullam sollicitudinem præ se ferentem: recessit iratus, iramque agitatione manus declarauit. Ac cæterorum nemo eius præsentiam animaduerterat præter vnum Papiæ vigilem, qui somno simulato, quid fecisset viderat, & vt iratus ac minitabundus abisset: omnemq; rem suo domino nunciat, illa Michaeli cõmunicat: ambóq; territi, quo pacto Imperatoris indignationem effugerent, deliberant. Ibi Michael Papiæ ait, si ipse vellet, se nõ periculum modò vitaturos " sed etiam consilia sua ad exitũ perdocturos. Pa- " pias hortatur, vt quod animo cõcepisset, ageret, " se nusquam ei defuturum. Itaq; Michael literas ad

Præsagia complura interitus Leonis.

Picturæ fatidica.

Matris Leonis somniũ.

D. Tarasij apparitio.

Michael Papiæ adiutore Leonem per cõiuratos occidendũ curat.

ad conſcios ſcribit, quibus minabatur, niſi celeriter adeſſent, & quod conſtituiſſent, perpetrarent (idque facilè eſſe, quemadmodum ipſe inſtruxiſſet) ſe omnes Imperatori indicaturum, neque ſolum in periculo futurum eſſe. Eas literas per quendam Papiæ miniſtrum miſit, eique mandauit, vt illos noctu ad reginam ire iuberet clericorum habitu, & occultos pugiones geſtare. Illi Michaelis monitis obtemperantes, ſe ad reginam conferunt. Sub diluculum imperatorij cantores ad matutinas odas canendas adſunt, cum quibus Michaelis conſcios Papias vnà introducit, qui ſeſe in obſcuro quodam angulo abdiderunt. Pſaltæ cum hymnorum plus media parte cecinisſent, etiam imperator ædem ingreditur, qui cum magnam vocem haberet, ſed grauisſimam & cum aſperitate auribus inſonantem, ſe benè cantare ac præclarum eſſe muſicum opinabatur, & hymnos auſpicari conſueuerat. Ac tum ſtans exclamauit: Regis ſupremi cuncta deſiderio Spreuere. Inſidiatores verò ſtatim ſtrictis enſibus ex angulo proſilierunt: ille territus in ſacrarium accurrit, quem hi conſecuti, multis vulneribus confecerunt, amputata manu & capite, cum crudeliter atque impiè annos VII. & V. menſes imperaſſet. Cadauer eius in circum equeſtrem pertractum, ibiq; abiectum eſt. At Michael compeditus (nam clauis non ſtatim reperiebatur, quam Leo in ſinu geſtabat) lætis acclamationibus vt Imperator adoratus eſt. Deinde, claue non inuenta, compedes ferreæ diſſectæ ſunt.

Michael ex carcere & compedibus ad imperium euehitur.

IMPERIVM MIchaelis Balbi Amorræi.

ANE Michael in magnam Eccleſiam venit, vt diademate ornaretur & publicé proclamaretur, ſacramq; ædem, non habita nefariæ cædis ratione, ingreſſus eſt, & voti compos factus. Leonis vxoré & quatuor filios, Sabbatium (cui cum Imperator appellaretur, nomen Conſtantini fuerat inditum) Baſilium, Gregorium & Theodoſium, regia eduxit ac mulierem in monaſterio Dominorum incluſit, adoleſcentes in inſulam Protam relegauit, omnes virilibus exectis. Ex his Theodoſius obijt, Conſtantinus vocem amiſit. Qua de cauſa Deum feruentisſimis precibus orauit, ſed & magni patris Gregorij Theologi ſtatuam continenter acceſsit, vt ſibi loquendi facultas reſtitueretur: nam vnà cum Imperio etiam paterna impietate liberi Leonis exciderunt. Aliquando igitur ſanctus in ſomnis ei aſtare viſus eſt & iubere vt ſurgeret, ac illud, Iterum Ieſus meus, legeret. Eo viſo fretus, Eccleſiam ingreſſus eſt, ac citra impedimentum vllum vocis legit. Etſi autem Michael Leonis vxorem & liberos intra certos limites circumſcripſerat, vt dictum eſt, non tamen egere paſſus eſt, quibuſdam ex eorum poſſeſsionibus, vnde neceſſaria ſuppeterent, & ſeruis ad miniſterium attributis. Oriundus fuit Michael Amorio ſuperioris Phrygiæ vrbe, in qua Iudæi, Athingani, & aliorum impiorum turba habitabant, vnde confuſa quædam ſecta exiſtebat, cuius & ipſe particeps fuiſſe creditur. Ea tametſi ſacroſanctũ baptiſma admittebat, Moſaica tamen inſtituta, præter præputij reſectionem obſeruabat. Aluit domi Iudęum quendam à quo erudiebatur. Vnde nihil ſynceri apud eum reperiebatur, ſed erat, vt ita dicam, ſentina quædam ſectarum: eáque de cauſa diſputationes oderat, vt quæ eius peruerſæ opinioni euertendæ eſſent.

Leonis vxor fit monacha, filij caſtrati relegantur.

Conſtantinus miraculo vocẽ recuperat

Michaelis confuſa religio.

Quæ verò ſua erant & ſibi quaſi à natura inſita maximi ducebat, vtpote prædicere porcorum recens natorum qui præclarè adulturi eſſent, aut contrà: poſſe equis calcitrantibus propè aſſiſtere: aſinos calcitrantes arte quàm longisſimè vitare: de mulis optimè iudicare, & diſcernere qui oneribus aut qui ſeſſori commodisſimè ferendo apti forent, vt nullo pauore conſternati eum excuterent, equos ſolo intuitu dignoſcere, qui vel curſu celeres, vel bellica fortitudine nobiles eſſent futuri: item de ouium & boum fœcunditate, ac lactis abundantia, & de recenti fœtu iudicare, cuius quiuis matris eſſet. Hæc eius fuerunt prima ætate ſtudia, quibus & poſtremis ſuis ſeſe iactauit temporibus. CEDR.

In adoleſcentia autem cum ob inopiam militaret, aliquando tribunum adijt, aliquid ab eo petiturus. Ei tribuno quidã Athinganus aſtans, clam dixit: Is qui tibi nunc ſupplex eſt, aliquando Romanis imperabit. Eo augurio ille motus, ſtatim cum Michaele familiaritatem contrahit, eique filiam deſpondet. Cum autem recens imperio occupaſſet, vt dictum eſt, S. Nicephorus Patriarcha exulans, per literas ab eo petijt vt venerabiles imagines reponerentur. Cui ille reſpondit, ſe neque in religione quicquam nouaturum neque Eccleſiæ ſtatum mutaturum, neq; coacturum eſſe quenquam, vt aliter quàm vellet, de Deo ſentiret. Sed hæc verba fuere. Neq; enim multò poſt, animo ſuo declarato, orthodoxos oppugnauit, ac præter multos alios crudeliter tractatos, etiam in D. Methodium graſſatus, Euthymium Sardium archiepiſcopum ob ſanctarum imaginum cultum in exilium miſit, Deinde Methodium in Acrita concluſit, inclytum verò Euthymium à filio ſuo Theophilo crudeliter flagris cæſum, in martyrum numerum retulit. Copronymum in omnibus imitans & Iudæis addictus, ſabbata ieiunari iubebat. Reſurrectionem mortuorum non credebat, eóque futura bona ſugillabat, & Prophetas irridebat, Dæmones eſſe pernegabat, ſcortationem peccatum non iudicabat, iurandum ſeſe Deum vniuerſi moderatorem mouebat. Iudæ ſalutem ominabatur. Paſcha alieno celebrari tempore affirmabat.

Athinganus Michaeli imperium prædicit.

Michael etſi ſe in religione nihil nouaturũ eſſe præſe fert tamẽ in pios graſſatur.

Michaelis opiniones.

Literaturam quoq; adeò eſt auerſatus, vt ne pueros quidem ea permiſerit erudiri: ne vel veſaniæ ipſius coarguendæ atq; refellendæ inſtrumenta alij inde pararent: vel, diſciplina adiuti, cum oculorum ac linguæ velocitate in legendo vterentur, ipſi palmam eius rei præriperent. Adeò enim in literis componendis tardus erat, & ſyllabis conficiendis, vt CEDR.

librum

librum alius facilius perlegeret, quàm ipse sui nominis elementa recenseret.

Hæc pauca è multis improbitatis ac potius dementiæ illius indicia conscribenda censui. Nunc oratio ad res gestas & bella multa illorum temporum progrediatur. Thomas vnus trium eorum de quibus Philomelianus ille monachus Bardanæ vaticinatus fuerat, vt suprà dictum est, quorum duo imperio potituri essent, tertius (is verò Thomas erat) inuasurus ille quidem tyrannidem, & diadema sibi impositurus, regni verò non compos futurus, seditionem excitauit. Is igitur, vt antè scriptum est, à Leone fœderatorũ legioni præpositus, vt principem de se benè meritum à Michaele cæsum cognouit, per speciem necis illius vindicandæ, eum reuera imperium cogitaret. Michaelem est aggressus, coactísque non contemnendis copijs, vniuersas ferè orientales prouincias occupauit, & publica earum vectigalia sibi afferenda curauit. Vnde auctis opibus etiam Agarenos inuasit, qui tum omnes prouincias & ipsas insulas ob intestinum bellum audacius postulantur, eorumq; impetum repressit, & castris propè positis habitóque colloquio, pepigit, si imperio potiretur, se Romanis finibus eis cessurum esse. His peractis, caput diademate regio ornat, & ab Iobo Antiocheno Patriarcha imperator appellatur. Inde cum magno exercitu profectus (Nec enim Agarenos duntaxat, sed & plures alias gentes ad belli societatem asciuerat) tyrannidem maiore animo inuadit. Fuit hic Thomas non ex gente Patricia, sed admodum obscura eáq; Barbara, tantáque inopia conflictata, vt mercede seruiret. Sed à fortuna euectus, vt dictum est, regnóque affectato, Constantini nomen assumpsit, & filium adoptiuum, imperij consortem, vt putabat, allegit. Cum exercitu Michaelis contra se misso congressus, alijs occisis, alijs fugatis, tyrannidem stabiliuit, & classe comparata, imò etiam classe imperatoria potitus. Abydo in Thraciam traiecit, orientalibus penè omnibus subactis, præter Opsicianam prouinciam, Cui Cataquila, & Armeniacam, cui Olbianus præerat, qui tyranni adoptiuum filium insidijs exceptum, statim sustulit.

Thomæ seditio.

Thomæ natales.

Thomas Byzantiũ frustra oppugnat.

CEDR. *Hi namque extremum vsque in fide imperatoris perseuerauerunt. Ideóque Imperator referendæ gratiæ causa publicum vectigal, quod Fumarium dicitur, & in ærarium Principis inferri solebat, ijs dono dedit.*

Cum Thomas statim, vt dictum est, in Thraciam venisset, omnes ad eum se contulerunt. Itaque Imperatorem denuò terra marique vicit, profligatis exercitibus, & in demortui filij locum, alium adoptauit, nomine Anastasium, qui sacro monachi habitu abiecto, ciuilem sumpserat, eóq; redegit Michaelem, vt ferrea eathena ex arce in oppidulum è regione sitam extenta, tyrannum prohibere conaretur, ne introò penetraret. Sed Thomas terra mariq; simul, impetu in vrbem facto, eathenáq; facillimè rupta: putabat, si à ciuibus tantum conspiceretur, fore sibi ob Imperatoris odium aperta omnia. Cùm autem viros fortes se præberent, qui vrbem tuebantur, spe deiectus, tum quidẽ recessit, ac vallum muniit circa sacrosanctam diui Anargyrorũ ædem, qui locus Paulini vocatur. Diebus aliquot elapsis, vrbem denuò terra marique oppugnat, machinis & scalis adhibitis. Vt verò se omnem operam & impensam ludere vidit: tunc frigida Thracia relicta (nam hyems erat) exercitus in prouincias distribuit, vt ibi ocio recreati, hyemis sæuitiam euitarent. Sub veris initium, legiones denuò vtrinque eõtra vrbem adduxit, eamque & pedestribus & naualibus copijs circundedit. Sed & Michael interea & classem & milites cõparat, suosq; cohortatus, plurib. portis ex improuiso impetum in tyranni populum fecit. Illi verò & inexpectata aggressione, & audacia hostium territi, terga dederunt, multisq; cæsis victoria penes vrbanos fuit. Ac terra sic actum est cum desertore, marique nihilo melius. Nam tyranni naues, eùm Imperatoriam classem contra se ire vidissent, non restiterunt, sed congressu euitato, asidua remigatione ad continentem appulerunt, ibi alij diffugerunt, alij ad Michaelem defecerunt. Verùm desertor tyrannidem adhuc vrgebat, neque vallo soluto, ac classe quam in Græcia paratam habebat, accersita. Quæ eùm venisset, & iuxta Berydas, naues subductæ essent, Michaelis classiarij ea re cognita, noctu eas aggrediuntur, & quasdam hostiliũ nauium ceperũt, & quasdam igni Græco incenderũt, vt perpaucæ admodum superessent. Terra autem crebra prælia fiebant, Theophilo Imperatoris filio duce, sed æquo ferè Marte pugnabatur, victoria ad neutram partem inclinante. Interea verò aliquid accidit, quo res illius Thomæ labefactatæ sunt. Nam rumore defectionis Thomæ, & vrbis obsidionis passim sparso: Martagon Bulgarorum Princeps, qui annorum triginta inducias cum Leone fecerat, Romanis amicus, vltro suppetias Imperatori venit, castris ad Cedoctum locatis. Ea res desertorem turbauit, Nam cum è re sua esse non putaret, vt simul & vrbem oppugnaret, & cum Bulgaris dimicaret, quòd diuisis copijs, neutris par futurus esset: contra Bulgaros cum omni exercitu est profectus, pugnáq; cõmissa victus, multos suorum amisit partim cæsos, partim captos. Qui verò & Barbaricum ensem, & captiuitatem effugerant, expectatione rerum futurarũ suspensi, quieuerunt. Bulgari captiuis & magna præda adducta, elati victoria, recesserunt. Ea clade desertoris cognita, classis eius reliquiæ ad Michaelem defecerunt. Eo rerum statu tyrannus, etsi vires eius vndique minuebantur, tamen ab obsidione non recedebat: sed cum ne rum quidem quicquam proficeret, omissa vrbe longius abscedit, & locum oportunum nactus, vallum cõmunit, atque inde suburbana diripit, eorumq; amœnitatem vastat. Sed Michaele eum aggresso: commissáq; pugna, Thomæi de industria in fugam versi, partim ad Imperatorem se contulerunt, partim ad sua redierunt. Tyrannus cum paucissimis Adrianopolim abit. quem Michael è vestigio insecutus, vrbem non machinis, sed annonæ penuria oppugnat. Ciues vrgente fame, pe-

Thomas à Michaele terra mariq; vincitur.

Bulgari vltro Thomam inuadunt.

me, perita delictorum ab Imperatore venia & impetrata, Thomam vinctum ei tradunt. Is ei & manus & pedes amputat,& asino impositum ignominioso triumpho circumducit. Postea de conscijs quærit, quorum ille multos nominasset, nisi Hexabulius patricius Imperatoris impetum hoc dicto repressisset. inimicis amicos deferentibus non habendam esse fidem. Thomas verè aliàs alijs tormentis excruciatus, miserrimè expirauit. Adoptiuus item eius filius, cùm in Bizyam oppidum confugisset, à castelli habitatoribus vinctus, ad Imperatorem est adductus, & eodem quo fictitius pater supplicio affectus, violenter & ipse perijt. Thomæ seditione ad hunc modum cōpressa, maritimę Thracię ciuitates nihilominus, etiam illo sublato, motum eum vrgebant, ac præ cæteris Panium & Perinthus. Sic enim Heraclea olim appellata est, idq; Imperatoris odio factum. Cæterùm, Panium mœnibus terræmotu collapsis, captū est, Heraclea mari expugnata. Michael his rebus benè gestis, triumphans in vrbem redijt, & ludis Circensibus Michaelis adiutores asinis insedentes in theatrum introductos, sola relegatione contentus grauioribus supplicijs non affecit, duobus exceptis Chærea & Zagoreno, qui cum castella quibus præerant, ne post Thomæ interitum quidem tradere vellent, ijs expugnatis, in crucem acti sunt. Dum Romanæ copiæ, Thomæ defectione, bellisque ciuilibus occupantur, Agareni occidentales, sinus Iberici incolæ, qui Hispani vocantur, arrepta occasione, à suo Duce, quem Amermumnem vocant, locorū coacti augustijs, perierūt, vt coloniam deduceret. Annuit ille, & cum eis triremibus impositis soluit, insulasque Romanas obiens populatur. Vt autem in Cretam quoque venit, eius fertilitate cognita, maximam partem prædatum mittit, ipse cum paucis ad nauium custodiam relictis, igne iniecto omnes cremat. Ob quod factum Agarenis tumultuantibus, & causam eius requirentibus, Achaps (id enim duci eorum nomen erat) Coloniam inquit perijstis. En regionem lacte & melle manantem. Hanc occupate & incolite. Cùm verò illi dicerent, Nostra verò charissima vbi sunt? Respondit, Mulieres sunt, è quibus paulo pòst liberos suscipieris. His Agareni persuasi, insula subacta indigenas in seruitutem redegerunt.

Thomæ crudelis interitus.

Panium et Heraclea captæ à Michaele.

Agareni ex Hispaniam Cretam traijciunt.

Breui admodum tempore fama rei ad Photinum protospatharium Orientis præfectum peruenit: isq; imperatorem de ea certiorem faciens, copias ad profligandos ex insula hostes mitti petijt.

Quo tempore Cyrillus Gortynius episcopus pro Christi defensione Martyrij coronam accepit. Interea Imperator, vxore mortua, se à secundis nuptijs abhortere palàm præ se ferens, clàm ad senatus principes missitando perfecit, vt ipsi peterent, vt alteram duceret vxorem. Ea simulatio, honesta specie non carebat. Neq; enim conuenire, vt ipsi ab imperatore regerentur, vxores verò suæ Imperatricem non haberent. Michael eam petitionē principio tergiuersando repulit, sed illis instantibus, fidem sibi dari petijt, si vellent vt Imperatricem duceret, vt eam se quoque mortuo imperatricem agnoscerent, & liberos ex ea natos vt imperatores honorarent. Quæ cū senatus scripto promisisset, & ipse de ficta illa pertinacia decessit, vxore ducta Euphrosyna, quæ filia Constantini Imperatoris, quem mater Irene (vt diximus) excæcauit, esse dicebatur, & multò ante tonsa inter monachas religioni in Insula principis dedita, à primò capillo vitam agebat. Patriarcha Thedoto mortuo, qui sex annos Ecclesiæ impiè præfuerat: Antonius cognomento Casimatas in eius locum est suffectus, peruersa & ipse religione præditus. Imperator missa contra Agarenos in Cretam classe, victus est, quiq; cladi superfuerant, ipsi nuncium eum attulerunt. Pòst, aliam ingentem classem contra eosdem mittit, duce Cratero, qui principiò rem cōtra Agarenos benè gessit, multis eorum captis & interfectis. Deinde & ipse & eius milites victoria freti, quasi aduersarijs iam eneruatis, neq; vnquam sufuris ipsos aggredi, se voluptati & poculis dediderunt, eáq; nocte sine excubijs comessati ociosè dormierunt. Quo hostes intellecto, noctu eos cum maximo clamore adorti, omnes ira cæciderunt, vt vix nuncius cladis superesset. Nam & ipse classis præfectus Craterus, cum in naue mercatoria fugisset, captus, atq; in crucem actus est. Post hæc, alia classis Ooryphæ cuidam est cōmissa, qui insulas obiens, piraticarum nauium impetū, ijs spoliandis, repressit, & Cretensium quoq; priorem ferocism cōpescuit. In Sicilia quoque, alia mota est seditio. Nam quidam populi princeps Euphemius, monacham quandam, cuius insano amore flagrabat, rapuit. Qui cum à prætore ad supplicium quæreretur, ad Africæ Amyram cōfugit, eiq; pollicitus est, se Siciliam proditurum, & magna tributa pensurum, si Romanorum Imperator appellaretur. Ille hominem voti compotem facit, magnis copijs datis, quibus Euphemius acceptis Siciliam ei prodit. Sicilia in potestatem Agarenorum venit, Tyrannus autem non multò pòst sui sceleris & desperationis dat pœnas, crudelissimè interfectus.

D. Cirillus Gortinius

Michaelis secundæ nuptiæ.

Antonius Casimatas Patriarcha.

Agareni Cretenses imperatorius classes profligāt.

Ooryphas Agarenos coercet.

Sicilia per Euphemium Agarenis prodita.

Et sanè operæpretium videtur referre, quo modo fuerit interfectus. Cum obtret Siciliam Imperatorio habitu, vt ab omnibus Imperator salutaretur, Syracusas quoque petijt: vbi cùm à suis stipatoribus longius prouolasset, & ad vrbem tanto, quantum sagitta arcu emissa conficit, spatio accessisset, cum oppidanis colloquens eorumq; beneuolentiam oratione sua captans: duo Syracusani fratres solum & à suis amotum videntes, de eo interficiendo conspirant, itaque simulato studio & adulatorio gestu ad hominem accedunt, atque vt Imperatorem debito honore afficiunt. Euphemius, qui eorum dolum non intelligeret, gratam eorum Imperatorij nominis delationem atque salutationem habens, comiter ad se eos vocat, dignis modis resalutaturus. ergo cùm capite inclinato alterum oscularetur, ab eo crinibus arripitur, ac validè tenetur: alter ei caput amputat. has suæ improbitatis pœnas luit Euphemius.

CEDR.

Michael porrò Imperator, cum octo annos & nouem menses imperasset, phrenitide & retentione vrinæ siue intestinorum dolore (Nam

Michaelis obitus.

vtrunque

Dalmatiæ defectio.

vtrumque fertur) obijt, imperio filio Theophilo relicto. Sub illo etiam Dalmatia Romani imperij iugum excussit, idque vetusto hoc oraculo prædictum fuerunt:

Babyloni quando Balbus imperauerit,
Draco subactus auri amore perdito,
Tellus malorum sentiet primordia.
Fuit autem Michael omnino auarissimus.

IMPERIVM THEOphili.

Theophilus de Leonis percussorib. supplicium sumit.

MPERIO potitus Theophilus nihil prius habuit, quàm vt eos qui patri ad regnum obtinendum adiumento fuerãt, Leonemque interfecerant, supplicijs afficeret. Quorum ne quis lateret, toto senatu in Regiam conuocato, se mandatum paternum exequi velle dixit. Nam cum ijs imperij parti „ adiutores pro dignitate remunerari cuperet: „ tempus ei defuisse quò minus id re ipsa præstaret, primum bellis impedito, deinde morbo & „ obitu. Sibi igitur mandasse, vt id debitum liberaliter persolueret. Proinde hortabatur eos, qui patri ad Leonem tollendum operam nauassent, vt à cæteris segregarentur. Illi dolo non intellecto, seorsim steterunt, se professi eos esse, qui patri eius opem tulissent. Tum is statim persona simulationis deposita: Cur, inquit, vncto Domini sceleratas manus attulistis, neque homicidæ duntaxat, sed & Imperatoris patricidæ extitistis? Et mox ad præfectum conuersus, iubet, vt eos abductos digna facinore pœna afficeret. Illi igitur pro homicidis sunt mulctati. Theophilus verò etiam nouercam Regia eiectam, in pristinum eius monasterium in insula Principis inclusit, neque quicquam ei iusiurandum, quod Michael à Senatu exegerat, profuit. Vxorem ducturus multas formosas puellas vndecunque accersiuit, inter quas & Icasia virgo fuit, tum forma præstantior cæteris, tum erudita, tum genere illustri nata. Dum igitur eas spectans circuit, aureum pomum manu tenens, quod ei quæ placuisset, coniugi pignus daret: cum ad Icasiam venisset, pulchritudine eius admiratus, A muliere, inquit, emanarũt mala. cui illa placidè & cum honesto rubore solerter respõdit, Sed & res meliores è muliere exuberant. At ille virginis oratione velut attonitus, ea præterita, malum aureum Paphlagoniæ Theodoræ dedit. Icasia verò cum regno excidisset, monasterium de suo nomine condidit, in quo sibi & Deo vixit, eruditione literarum non neglecta. Vnde & scripta eius reperiuntur, in quibus neq; doctrinam, neque gratiam desideres. Et sic illa res suas administrauit, & mortali rege frustrata, Regi omnium nupsit: pro terreno imperio, cœleste sortita. Imperator verò Theodoram simul & nuptiali corona & regiæ diademate ornat, nuptiasq́; celebrat. Et quia iustitiæ cultor erat, grauem se & inexorabilem delinquentibus præbebat. Singulis igitur hebdomadibus eques per forum cum satellitibus imperatorijs in ædem Deiparæ Blacherniam iuit. Etsi enim sacris imaginibus honorem nõ habebat, Seruatori tamen & Dei matri se fidem seruare profitebatur. Cum autem sic in publico versaretur, facilis aditu fuit rerumq́; vænalium curã habuit, & quanti quæque venderentur, curiosè indagauit. Quòd si qua magno venirent, præfecto de ijs interrogato vel Magistratum abrogabat, si peccasset, vel obiurgato eo, quid agẽdum esset, præscribebat. Sic igitur aliquando prætereuntem mulier quędam accessit, quę sibi iniuriam fieri à Drungario Biglæ querebatur (is Augustæ frater erat, nomine Petronas) qui cum in vicinia habitaret, ædibus in altũ educendis, suis luminibus obstrueret. Ac illa sic Petronam accusabat. Is verò ab Imperatore accersitus, & quid mulier diceret interrogatus, nugas eam agere dixit. Tum Imperator: Caue, inquit, ne denuo eadem de re me appellet, quod tibi bono non est futurum. ac mulierem ad Petronã abire iussit, & nisi ei damnum resarciretur, ad se redire. Quod cum illa fecisset, neque à Petrona quicquam impetrasset, re desperata rursus Imperatorem interpellauit. Is statim quibusdam senatoribus mandauit, vt viderent, num damnum mulieri daretur? Abiere illi statim, damnumq́; cognitum Imperatori renunciarunt, qui in forum progressus, atque ibi certo loco stans, Petronam vestibus direptis & in tergo & in pectore verberari iussit, & quæ in fraudem mulieris struxerat, destrui, materiamq́; & solum ipsum mulieri attribui.

Euphrosyna in monasterium cedit.

Theodora Theophilo nubit.

Icasia fit monacha nuptijs Imperatoris frustrata.

Theophili iustitia & seueritas.

Petronæ Drungarij mulcta.

CEDR.

Porrò miles quidam manu promptus equum habuit egregium, qui ipsum sæpe ex prælio incolumem extulerat. Huius equi amore captus dux, sub quo is militabat, cum neque pollicitationibus neque minis impetraret, hominem timiditatis accusatum apud Imperatorem exautorat. Cum autem Theophilus equum insigni virtute cuperet habere, & missis in omnes partes mandatis talem sibi quæri atque afferri iuberet, eam nactus occasionem dux iste, militi ei equum inuito adimit, & tanquam suum Imperatori mittit. Post cum necessitas bellica plures milites requireret, mandatóque Imperatoris omnes qui arma ferre possent in exercitum allegerentur: ille etiam miles arma sumpsit, & in prælio fusis suis, quod equum à quo seruari consueuerat non haberet, occubuit, vxore & liberis relictis. Vidua amissi mariti desiderio accensa, & quòd necessaria pupillis suppeditare nequibat, iustitiæ Imperatoris fama instigante Constantinopolim venit: Theophilumq́; ad templum Blachernense equitantem de more conspicata mariti sui equo vehi concitato cursu, aggressa, frenum equi apprehendit, suum hunc esse vociferans: & non alium, sed ipsum Imperatorem cædi mariti sui causam præbuisse. Perterritus Imperator, manere eam iubet dum in palatium ipse rediret: ac reuersus statim ad se vocat, ac de re tota accuratiùs inquirit. Quam cum ea à principio ad finem vsque recitaret, illicò etiam dux iste sistitur, & muliere iussu Imperatoris occultata, de equo acriter interrogatur, quem cum assereraret suum fuisse, neque raptu paratum, producitur extra velum mulier, reum de vi peractura. Qua is conspecta diriguit, & aliquandiu mutus adstitit: tandemq́; ad se reuersus, supplex pedibus Imperatoris sese aduoluit lacrymans, ac

Iustitiæ exemplum.

peccatum confitens. Ergo Imperator eius facultates viduæ eiusq; liberis hæreditario addicit: ipsumq; dignitate spoliatum exilio perpetuo damnat. Adeò infensus erat & ijs qui iniustè opes parare intenderent.

Atq; hoc specimen esto quantopere iustitiæ studuerit Theophilus. Sed & aliud refetarur, quo & eius obseruantia æqui,& solicitudo de subditis declaretur. Appulit aliquando ad Regiæ portum nauia oneraria pondere sarcinarum grauis, eóq; vsque ad extremum vinculum demersa. Imperator supernè prospectãs, nauemq; admiratus, per pedissequum cuius es sit percontatur? Augustæ esse cognouit, receus à mercatura reductam, quam ab imperatrice missi in Syriæ partibus fecissent: Si quid sarcinarũ in naui haberent, id statim efferre iussit,& nihil quod ad Augustam pertineret, attingere. Quo facto pulsis inde nautis, Græco igni iniecto, nauim cum ipsis sarcinis cremauit, Imperatricem maledi-,, ctis insectatus. Nam cum me Deus, inquit Imperatorem designarit, tu me naucletum facere cõ-,, tendis. Scito autẽ mercaturam priuatis homini-,, bus esse attributam, vt ea tolerandæ vitæ occa-,, sionem habeant. Quòd si nos præter imperij o-,, pes, etiam mercaturæ emolumenta intercepe-,, rimus, vndenam fortunæ tenuioris homines victum cõparabũt? Imperatrici patria fuit Paphlagonia, parentes Marinus & Theoctista, ex nobilî illius prouinciæ familia, ambo pij & sacratum imaginum adoratores. Theodora verò Imperatori desponsa, etiam matet eius Theoctista, Florina cognomento, Zostæ & patriciæ dignitatem est consecuta. Habitauit autẽ iuxta Gastria monasterium, idq́ue, vt quidam asserunt, condidit. Filiolæ igitur Imperatoris numero quinque, ad eam vt auiam aliquando adducebãtur, quarum nomina fuerunt, Thecla, Anna, Anastasia, Pulcheria & Maria. illa puellas munusculis sibi conciliabat, ac seorsim hortabatur ad sacrarũ imaginum venerationẽ, curabatq; vt sacras effigies, quas è cistella proferebat, nepres adorarenr ac deosculatentur, earumq; capitibus & faciebus eas admouebat. Puellas aliquando inde reuersas rogat Imperator, vt ab auia tractatæ essent,& quid illa diceret? Cæteris tacentibus Pulcheria adhuc infantula cũ cætera balbutienti voce referret, tum addit, auiam in cistella pupas habere (sic enim imagines vocabat) quas ipsarum capitibus & faciebus admoueret atque osculandas præberet. Ex eo cum cognouisset filiolas ab auia cultum sacrarũ imaginum doceri: eas non amplius ad illam accedere passus est, neq; alia molestia Theoctistam affecit, quam & propter affinitatem & magis etiam ob virtutem verebatur: cum quidem sæpe ab ea reprehenderetur, quod orthodoxos puniret,& sacris imaginibus cõtumeliam faceret, ijsq́ue rebus omnium subditorum odia susciperet. Simile quiddam etiam Imperatrici accidit. Erat in Regia quidam homuncio delirus & impedita lingua, quem Imperator in delicijs habebat, coi etiam in gynęconitidem patebat aditus. Aliquando igitur in Imperatricis thalamũ ingressus, cum illa sacras imagines osculaterur & adoraret. (Eas enim clam marito supra modum honorabat) sacras effigies conspicatus, quid essent, rogar? respondet illa simpliciter, Pulchras suas pupas esse. Egressus vecors homuncio, Theophilum in conuiuio reperit: interrogatus vnde veniret? à Manna respondit, sic enim dominam vocabat, eamq; pulchras pupas habere dixit. Imperator autem pupas imagines esse suspicatus, commotus & ira æstuans Imperatricem accedit,& contumeliosis dictis insectans, idololatram appellat, eáque refert quæ à Dendere (id enim fatuo nomen erat) audiuisset. Verùm illa maritum solerter decepit. Neque enim, inquit, imagines vidit Denderis, sed cùm speculum intueret, formas quæ in eo repræsentabantur, pupas appellauit. Eo probabili commento, Imperatoris iram declinauit, furoremq́ue leniji. Nam cùm omnes in suam impietatem pertrahere studeret, sæuus admodum erga pios fuit,& vt iustitiæ, sic & eius quam ipse probabat pietatis acerrimus defensor, subditos à cultu imaginum abducere insano studio contendebat, eáque de causa multos puniebat: vt eos, quemadmodum intemperanti lingua dicebat, ab idolomania depelleret, ac multos confessores fecit. Ioannem Syngellum, quo magistro v'us fuerat, impietatis suæ sociũ, ad Agarenos cum maximis opibus ablegauit, imperij Romani diuitias ostentaturus, quarum nonnullas eorum principi dono misit, nonnullas Ioanni ad ministerium assignauit, inter quas duo quoque malluuia aurea, gemmis distincta fuerunt, exquisitæ artis elegantia adornata, prętérque cætera omnia signati auri centenarios quadraginta ei dedisse perhibetur, vt Agarenos quos vellet, liberaliter & magnificè donaret, itaq; perculleret Barbaros, qui cum tantas opes ministrorum Imperatoris esse cernerent, cogitarent, quantis ipse diuitijs potiretur. Syngelus igitur in vrbem Bagdam profectus (ea vetus Babylon est) cùm in principis conspectum venisset oblatisq́ue Imperatoris muneribus cum eo collocutus esset, cùm ob hæc, tum propter dicendi vim (erat enim in congressibus perquàm disertus)& in honore & in admiratione fuit. Barbaros tamen sua erga eos munificentia magis obstupefecit. Nam hi qui eum conueniebant, siue à suo Principe missi, siue alijs de causis: eos magna pecunia donabat, vt qui eam acciperent,& gauderent,& mirarentur. Cùm autem ipse aliquando ab Amermone ad conuiuium in ædes illius inuitatus esset: alterũ ex aureis illius malluuijs secum attulit, vt aquam manibus illius affunderet. Quod cùm negligenter alicubi positũ esset (ita enim ministris suis Ioannes mandarat, vt periret) à quodam est surreptum, quæsitumq; nusquam cõparuit. Barbari igitur murmurarũt, & precium illius & elegantiam exagerãtes: ipse verò cùm eam iacturam sibi curæ non esse dixisset, eos obstupefecit quem tantã rem negligere cernerent, & à ministris alterum afferri iussit, quo allato magis etiam admirati sunt. Sed & Agarenorum princeps vicissim magnificentiam ostentans, Ioannem magnis munerib. affecit,& post cętera omnia centũ ei captiuos dedit, splédidis

Augustæ merces incensæ.

Marinus & Theoctista parẽtes Theodoræ.

Theodora Imperatoris iracundiam callido commento eludit.

Theophili legatus ad Agarenos Ioannes Syngelus.

Bagda vetus Babylon.

didis vestibus exornatos. Qui ex ea legatione reuersus, cum Imperarori quid actum esset, exposuisset, ac principalium ædium figuras & varietatem narrasset: cupiditatem eius excitauit eiuscemodi Regiæ ædificandæ, ac iussu illius in Briante Regiam Syriacæ per omnia similem, auspicatus est, & architectis, figuris mensurisque latitudinis, longitudinis & altitudinis demonstratis, opus celeriter absoluit.

Theophili substructiones.

Idem Imperator etiam maritima mœnia cum vetustate tum ob alios casus ruinosa, magnificè instaurauit, in maiorem educta altitudinem, & maximum hospitium de suo nomine condidit, quo in loco prius impudicarum mulierum diuersorium fuerat.

Theophili castitas & simulacrorũ odium.

In libidinibus fuit continens, cumque semel amore puellæ formosissimæ, quæ imperatrici inseruiebat, captus esset, idq; Theodora ægrè ferret: eum deierasse ferunt, se nunquam aliàs alterius mulieris noticiam habuisse, eóque lapsu dolentem, veniam ab illa perijsse. Sed furore eius contra sacras imagines effecit. vt illa pro nihilo putentur. Prorsus enim insania quadam & rabie maiore quàm superiores Imperatores, cultores atq; etiam pictores sacrarum imaginum persequebatur, eáq; de causa monachum quendam Lazarum, pictorem tum celeberrimum, crudeliter excruciatum in carcerem coniecit.

Lazarus monachus pictor.

Qui cum ex plagis illis recreatus, iterum manus sacrarum imaginum picturæ admoueret, ignitas laminas tyrannus eius manibus admoueri iussit, ne labores manuum eius pij adorare possent. Ac is quidem id supplicium ea de causa tolerauit, tyrannus autem spe sua frustratus est. Fertur enim confessor ille, postea tormenta carcere eiectus, plagas adhuc in manibus gestans, diuina adiuuante gratia, venerandas imagines depinxisse, ac post tyranni interitũ, Seruatoris imaginem in Chalce pinxisse, ac qualis nũc cernitur, restituisse, cum prius imago iam olim erasa fuisset.

Theophanes. Theodorus.

Idem fratres Theophanem, & Theodorum vtrunque confessorem, ob suam impietatem Prophetarũ oraculis & scripturarum testimonijs reprehensam, primum grauiter excruciauit. Deinde facies eorum compunxit, ac notis illis hos iambicos versus atramento infuso expressit:

Cunctis eam vrbem visere exoptantibus,
Purissimi quam Christi presserunt pedes.
Totius orbis vnde manauit salus:
Sacro loco isti vasa conspecti improba
Superstitionis errore ex incredulo
Multisque factis inquinati turpibus
Apostatæ velut reiecti inde procul,
Se contulere mox in vrbem regiam:
Tamen nefandæ non relicta amentia.
Notis perrusta fronte, more sontium.
Condemnatique rursus verterunt solum.

Sed & alios multos persequutor hic confessores fecit, & in martyrum numerum retulit, quos enumerare alterius & operis & temporis fuerit.

Theophili melodiæ.

Studuit etiam melodijs componendis, ac præter cætera illud etiam carmen, quod in festo Palmarum canitur, Exite Gentes, exite populi: eius esse fertur.

Lex de crinibus.

Quia verò à natura paucos capitis capillos habebat, & erat recaluaster: ideo edicto edito iussit crines ab omnibus tonderi, neque ab vllo Romano vltra collum demissos gestari: sanxitq; edictum graui flagrorum supplicio, priscorum Romanorum virtutem reuocare studens.

Cùm autem quinque filiarum pater esset vt dictum est, filium nondum susceperat, filiamq; Mariam natu minimam supra modum dilexit, & Alexio Mosoli despondit, viro Armenio, ex genere Crinirarum, florenti ętate, & vultu venustatis ac gratiæ pleno, quem prius alijs quoque dignitatibus honestatum, progressu temporis etiam Cęsarem salutauit, ac deinde cum exercitu in Longobardiam misit.

Alexius Mosoles ex genere Imperatoris & Cæsare fit monachus.

Sic euectus Mosoles inuidiam effugere non potuit. Criminari autem eum sunt inuidi, vt Imperij cupidum, sed filia Imperatoris superstite, calumnia contra eum nihil valuit. Filio autẽ Michaele Imperatori nato, & coniuge sua defuncta: statim vitæ ratione mutata, vltro comam tondet, viliq; pallio indutus, monachorum institutum amplectitur, ædificato Anthemij monasterio, in quo vita exacta sepultus est.

Theophili contra Arabes expeditio.

Cùm autem Arabes Romanas prouincias inuasissent, Theophilus expeditione contra illos suscepta, secũ eduxit Theophobum & Manuelem, viros strenuos & bellicosos, quorum Manuel nobilis erat apud omnes, ipsosque hostes, vt qui & exercitum sæpe duxisset, & rem benè gessisset, & Michaelis Rangabis protostrator fuisset.

Theophilus Manuel.

Theophobus autem genus à Persis ducebat, & in vrbe Imperatoria, vbi educatus est, obscurus viuebat atq; ignobilis. Fertur autẽ pater eius ex regia Persarum tribu fuisse ortus, cumque Regiæ familiæ apud Persas defecissent, cognouisse dicuntur, apud Romanos esse virum regio genere oriundum, & ad eũ inquirendum venisse. Vt inuentus fuit, in notitiam Imperatoris quoq; peruenit, & amplissimas fortunas est consecutus, patricij honore ornatus, & Imperatoris sorore in matrimonium accepta.

Theophili quinq; expeditiones contra Arabes.

Iis igitur ambobus fretus Theophilus, hostes aggressus est. Cùm autem proximè inter se castra commu nissent exercitus, Saracenorum dux Imbrael, vno ex suis Satrapis cum nonaginta millibus ad decernendum cum Romanis relicto, ipse cæteris cum siue ex metu siue per arrogantiam recessit. Exercitibus congressis, multi vtrinque ceciderunt. Sed tandem legionibus ad fugam inclinatis, ipse etiam Imperator captus fuisset, nisi Theophobus suo Persico exercitu, & manu opem tulisset, & stratagemate Agarenos circumuenisset. Ac tum Constantinopolim reuersus est Imperator. Anno verò sequente iterum cum Agarenis congressus, fit superior, magna hostium multitudine cæsa, & pluribus captis, inter quos vir fuit legionum Domestico notus, cui is testimonium perhibebat, vt & manu prompto, & ambidextro, & solerti equiti, & qui binas hastas tractare sciret.

Agarenus ambidexter à Cratero Theodoro superatus.

Cum igitur ludis Circensibus ob victoriam triumphus duceretur, Imperator laudatũ illum Agarenum, equitare, & bina hastilia tractare iussit. Ostentauit ille, vt iussus erat, dexteritatem suam spectatoribus. Eum imperator & laudauit & admiratus est. At Craterus Theodotus, qui paulò post corona martyrij est

b 3 orna-

ornatus, vnus è XLII. martyrum numero Theophilo astans. Agarenum subsannabat. Qua de causa iratus Theophilus: Tu verò inquit, effœminate (nam eunuchus erat Craterus) tale aliquid præstabis? Tum Craterus, Binis quidem, » inquit, hastilibus vibrandis me non exercui, » quod in prælio non luditur, sed res seria agitur: » vna verò hasta, Deo annuente, eum prosternam. Imperator ob ea verba furore percitus, per se ipsum iurauit, se statim eum occisurum, nisi è vestigio illum prostrauisset. Ibi Craterus nihil cunctatus, hasta sine ferro Agarenum equo deiecit. Cum autem Imperator denuo expeditione suscepta cum Agarenis pugnasset, euentus prælij Romanis parum auspicatus fuit. Parum enim abfuit, quin & Imperator ab hostibus circumuentus captiuus adduceretur. Quo Manuel cognito suis inclamatis in confertissimos hostes inuectus Imperatorē se sequi iubet: stabat enim metu attonitus, sed ad velandam ignauiam derelicto populo nolle fugere dicebat. Cum autem sæpe monitus, vt pugna excederet, timore tanquam compedibus vinctus staret. Manuel stricto ense, Nisi me, inquit, secutus fueris, te perimam. Præstat enim te mori, quàm ab hostibus captum, Romanæ Reip. tantum imprimere dedecus. Iis Manuelis minis ægrè soluto metus stupore, eumq; secutus, euasit: qua de causa virū seruatorem appellauit, munificeque remuneratus est. Verùm nō multò post, inuidorum linguę eius animum in contrarium verterūt, eóq; redegerunt affectati regni calumnijs, vt Manuelem excæcare in animo haberet. Quo illo cognito in Agarenorum viciniam aufugit. eorumq; duci significat, quis sit: quòd si fides sibi detur, nō coactum iri se religionem eiurare: se ad ipsum defecturum. Ille statim data fide lætus eum suscipit. Manuel dum ibi versaretur, præpositus exercitui, sępe rem benè gessit cōtra Persas, magnosq; triumphos adeptus, Agarenis & charus & admirationi fuit. Theophilus aūt Manuelis fugam ægrè ferens, de eo reuocando cogitabat. Scribit igitur ad eum literas, quibus iureiurando fidem suam ei obstringebat, easq; aureo sigillo confirmatas, per monachum quēdam ad eum mittit, hortans vt redeat. Ille redit, sed qua ratione, id verò referre est operęprecium, habet enim expositionem nō iniucundam. Congressus cum Monacho, qui fidem ab Imperatore asserebat, séque reuersurum pollicitus, Ismaelitarum principem adit, petens exercitum sibi dari, vt profectus in Cappadociam, delatores suos (ibi enim eos habitare) vlcisceretur, eiusq; filium vnà mitti, vt in re militari exerceretur. Princeps Manueli morem gerit, & quia fidem ei habebat, suum filium vnà mittit: ita discedit Manuel, cumq; prope fines Romanos ventum esset, assumpto principis Agareni filio eum paucis Saracenis, se venatum ire simulat, multis ministris comitatibus, cumq; iam in Romana prouincia versaretur, adolescentem amplexus: Tu quidem, inquit, fili, ad tua reuertere: ego verò ad Romanos proficiscor. Constantinopolim reuersus, magna cum lætitia est exceptus ab imperatore, statimq; Magistri honore ornatus, Imperatoris filium Michaelem è sacro baptismate suscepit, quem pater diademate cinxit, & Romanorum Imperatorem declarauit. Antonio patriarcha mortuo. cum XIII. annos Ecclesiæ præfuisset, Ioannes quem suprà diximus Theophili præceptorem & suffragatorem fuisse, patriarcha designatur, quem & Ioannem vocabant, tum ob hæresin, tū propter præstigias, in quibus versatus erat. Sanctissimū verò Methodium, qui deinde patriarchicam ornauit sedem, peruertæ opinioni refragantē, post multos cruciatus, malarumq; contusionem & dentium euulsionem, in insulam Panormum, quæ nunc Antigoni cognomentum habet, impius relegat Theophilus, & intra monumentū cum duobus latronibus concludit: quorum altero mortuo, quantam violentiam, & molestiam vir sanctus ex teterrimo cadaueris fœtore tolerarit, nulla quisquam oratione consequi potest. Illic igitur inclyto illo patre incluso, fratres illi confessores Theophanes & Theodorus, post facierum compunctionem relegati, cum ad Cartæ portum appulissent, per quendam piscatorem Methodio familiarem hæc scripserunt:

Theophilus Manuelis opera Agarenis ereptus malam seruatori gratiā refert.

Manuelis fuga ad Agarenos et reditus solerti cōmento impetratus.

Michael Theophili filius.

Ioannes Syngelus Patriarcha.

Methodij excarnificatio & Theophanis versiculi.

Viuenti mortuo, atque mortuo simul "
Vitam ferenti, qui cum tellurem colat. "
Polos pererrat, litteratis litteras "
Vincti misere vinculis adobruto. "
Quibus per eundem piscatorem vir sanctus rescripsit, "
Quorum notata nomina in cœlestibus "
Libris leguntur, & decentibus vottis "
Compunctæ frontes, vinculo oppressis pari "
Dicit salutem, qui viuens sepultus est. "

Cum autem septimum annum in sepulchro exegisset, inde eiectus atque in regia conclusus est, nemine eum vidente, præter ministrum eius & Theophilum: qui cum studiosè legeret diuinum vitum de locis dubijs interrogabat, eáq; de causa etiam in peregrinationibus semper habebat secum.

Porrò Theophilus imperator accuratè de suis successoribus inquirens, muliercularum quandam bello de Saracenis captam, & vaticinandi gnaram, accetuit, ac de ijs que volebat interrogauit: præcipuè vaticinari eam iubens, qui ab ipso essent imperio potituri. Ista ergo muliercula, siue diuino instinctu, siue dæmonica efficacitate mota: Tibi quidem, ait, ô imperator, filius tuus succedet, matre imperij socia. Post eum verò genus Martinaciorum per multos annos imperium tenebit. Vix hæc dixerat illa, cum illicò Theophilus Marcinacem, quanquam sibi dilectum, capite raso monachum facit, domumq; eius monasterium redigit. Præter hoc, alia quoque futura sunt ab illa muliere prædicta: nimirum, patriarcham Iannem suo patriarchatu exutum, sacrisq; imaginibus suum cultum venerationemq; redditum iri. Quare vehementi dolore concitus Theophilus, sæpenumero Augustam & Theoctistum dromi logothetam hortatus est, ac iuramentis sibi religiosissimis deuinxit, ne se mortuo Iannem patriarchatu dimouerent, néue idolorum (sic venerandas appellabat imagines) paterentur reduci cultum. Neque muliercula tantummodò vaticinata erat: sed & Iannes diuinatione per peluim vsus, successorem imperatori perspicuè demonstrauit. Præter imperatorem, alijs quoque ad interrogata respondit muliercula ista, quomodo & Constantino, cuius tum summa erat apud Triphyl.

CEDR.

Vaticinia.

208.

Lecanomantia.

Triphyllios potentia fore prædixit. vt is cum filijs facultatibus priuarentur, habitumq; clericorum induerent: quòd etiam euenit, Basilio imperante. & Georgio militiæ præfecto ostendit, cum in Funda Circi interiturum: atque eo loco is, Basilio imperante, capite est truncatus, cùm defectionis esset accusatus.

Vere ineunte, Agareni & Theophilus ad bellum inter se gerendum facta expeditione, alter alterius metu domum nulla re gesta redierunt. Reuersus Theophilus, legatos à Chagano Chazariæ regulo accepit, petente, vt castellum cui nomen Marzel conderetur. Ea enim videbatur valida fore munitio ad Petzinacarum incursiones prohibendas, quos versus Tanain fluuium arceret. Horum postulatis acquiescens Theophilus, Petronam quendam misit, & quòd isti petierant confecit. Petronas reuersus Imperatorem monuit, non posse eum Chersonem tutò in sua potestate retinere, nisi eò peculiarem mittat præfectum. nam ad id vsque temporis nemo nostrorum eò missus fuerat, sed indigena aliquis nomine Primarij ciuitatem gubernarat. Imperator approbato hoc consilio, ipsi Petronæ prouinciã hanc committit: mittitq; eum eò cum mandatis ad primarium, reliquosq; indigenas proceres, Petronæ eos dicto sine tergiuersatione audientes esse iubentibus. Ex eo obtinuit, vt præfecti Chersonem mittantur.

Marcel.

Petronas.

Cherson.

Theophili quare contra Agarenos expeditio.

Sequẽtis anni vere incipiente Imperator rursus Agarenis arma intulit, & magna Syriæ parte vastata, vrbibus est potitus, ipsaq; Sozopetra, patria Amermumnis: quamuis ille multum, sed frustra, oraret, vt patriæ suæ parceretur. Ac Imperator feliciter domum rediJt. Theophobus autem ad gubernandas legiones relictus, cum Persarum stipendia tardius soluerentur (habebat enim Imperator exercitum Persicum) ab illis indignantibus vel inuitus, atq; ab ea desperatione frustra dehortans, ne & se & semetipsos in extrema mala conijcerent, Imperator salutatur. Quo facto, clam Persis, id Imperatori significat, eiq; fidem facit, ne quid sinistri de se suspicetur. Reuersus Imperatorem accedit, & cupidissimè excipitur, pristina felicitate recepta. Est & Persis omnib. data venia, neq; alia irrogata pœna, nisi quòd vnà esse siti nõ sunt, sed cum tricies mille essent, diuisi ac dispersi sunt, cuilibet prouinciæ binis millibus attributis, earumq; Prætoribus subesse ac parere iussi. Atque hæc cum Persis & Theophobo acta sunt. Amermumnem autem patriæ suæ vastatio tanto dolore affecit, vt vitam sibi acerbam putaret, nisi Theophilum vlcisceretur, cuius patriam esse Amoriũ vbi cognouisset, eam vrbem oppugnare cõstituit. Sed Imperator premonitus, eam cum structuris tum exercitibus missis cõmunijt, quibus Theudorus Craterus, cuius suprà facta est mentio, præerat, cæteriq; qui apud Agarenos in martyrij stadio decurrerunt, numero XLII. Exijt & Imperator Agarenis occursurus, & cum Amermumnis filio cum iustis copijs aduentante congressus, in fugam vertitur. Nocte insecuta Manuel dum vigilias obit, quosdam Persas (nam linguam eorum intelligebat) audit de proditione cũ Agarenis colloquentes, eoq; nunciato Imperatori persuadet, vt sub diluculum castris excedat. sic ille discessit, totis habenis equo laxatis. Amermumnes autẽ ex eo securus, Amorij obsidionẽ aggressus, cũ crebras impressiones faceret, nihil proficiebat, ijs qui intus erant, fortiter resistentibus, adeò vt Agareni expugnationis spe abiecta discessuri fuerint, & vrbs incolumis permansura, nisi quidam intus cognomento Boidizes ob contentionem quandam furore percitus, eam prodidisset. Vrbe capta, quantus populus cæsus fuerit, dici non potest. Mulierũ verò puerorũ & adolescentũ multa millia, & duces primarij, Callidus, Constantinus, Craterus, Theodorus, patricij, alijq; multi partim præturis insignes, partim dignitatum honoribus illustres, in captiuitatem sunt abducti. His Theophilus, qui Dorylæi tum agebat, cognitis, missis ad Ismaelitarum principem legatis, illustres captiuos & genere sibi iunctos, XXIIII. centenariis sibi reddi petiit. Quos ille arroganter dimisit, se fatuum fore dicens, si captiuos tantilla pecunia restitueret, cum sibi expeditio circiter mille centenariis constitisset. Legatis re infecta calamitas illa sic Theophili animum perculit, vt ei nulla consolatio adhiberi posset, sed & cibo abstineret, neque vllum potum admitteret, nisi aquam gelidissimam, cuiusmodi est niualis: cuius frequenti vsu læsis interioribus, in dysenteriam incidit. Itaque in Regiam reuersus, desperata iam luce, senatum accersit, petens vt vxori suæ & filio fidem seruarent, iisque imperium tuerentur. Quòd cum illi se facturos promisissent, Imperator, qui Theophobum iam antè, ex quo à Persis Imperator salutatus fuerat, suspectum haberet, magis etiam ei suspicioni indolsit, ob proditionem quam Persæ, vt iam exposui, moliti fuerant, cum delatores affirmarent, illos id impulsu Theophobi fecisse. Vt igitur corpore morbo consumpto viribus destituebatur, veritus, ne se mortuo Theophobus tyrannidem inuaderet, circa Regiam eum in carcerẽ coniicit, cúmque iam vitam suam de tenui filio pendẽre cerneret & mox defecturam, illo interfecto, caput eius sibi afferri iussit, manúque imposita & contrectatis capillis dixisse fertur: "Iam neq; ego Theophilus sum, neque tu Theophobus." iisque dictis animam exhalauit, cum regnasset annos XII & III menses: vxorem & Caniclio præfectum Theoctistum, qui imperij quodammodo particeps erat, multum obtestatus, ne paterentur venerandas imagines reponi, aut Ioannem Ecclesia pelli.

Persæ per seditionẽ Imperatorem Theophobũ salutant.

Amermũnes patriæ suæ cladẽ Amorij excidio vlciscitur.

Theophilo mœror ob captiuos nõ receptos, fit morbi & mortis occasio.

Theophili cedes.

IMPERIVM MICHAELIS FILIJ THEOPHILI & THEODORÆ MATRIS.

HEOPHILO ad hunc modum defuncto, imperium ad Michaelem eius filium est translatũ, puerum adhuc, cui pater tutores reliquit, Manuelẽ magistrum, & Theoctistũ Patricium. Rerum autem administratio penes Theodorã Imperatricem fuit, cuius illa prima cura fuit, vt persecutio orthodoxorum

Theodora imagines restituit.

rum ob venerandas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto Patricio assentiente. Nam Manuel euersionem sectæ non probabat, eaq; de causa res differebatur. Sed eum prouidentia numinis morbo, eoq; tam vehementi, vt de vita eius desperaretur, frangit. Cùm autem

Monachi Manueli salutē pollicentur.

Monachi quidam ad eum visendum venissent, & vt se haberet, interrogassent: ille tenui & imbecilla voce respondit, se iamiam deficere. Cui monachi: Si, inquiunt, cultui sacrarum imaginum suffrageris, & Imperatricem ad eundē cohorteris: non multo pòst & corporis vires recuperabis, & animi salutē adipisceris. Quod cùm recepisset, & morbus decrescebat, & valetudo confirmabatur, sanitate recuperata Imperatricem adit, & de venerandis imaginibus differit, earumq; restitutionem vrget, cum eadem & mater eius & fratres Patricij postularent. Illa verò erat, quod aiunt, nouacula in cote: cumq; prius relegatos à Theophilo reuocasset, & vinctos aliisq; ærumnis conflictantes dimisisset: postea inquisitionē de secta fieri iussit, qua facta, orthodoxorū multitudo superior fuit. Sed ante eam inquisitionem, Patriarchā Ioannem, indignum illum quidem eo nomine, pontifica sede detraxit, quam per sexennium nefariè tenuerat, in eiusq; locum introduxit sacrum & diuinū Methodium, quo populum orthodoxum gubernante inquisitio facta est, & sacræ effigies palàm & restitutæ & adoratæ. Tum aiunt Imperatricem instantissimè orasse, Patriarcham, aliosque Pontifices & monachos, vt communibus precibus Imperatoris & coniugis sui salutem à Deo exorarent. Quod quum illi feruentibus animis fecissent, Deum preces seruorum suorum non esse aspernatū, sed ignouisse Imperatori Theophilo. Celebrantur hæc, & ab eis qui Dei humanitatem intuentur, & recipiuntur, & creduntur. Neque verò quisquam eis fidem abrogatit, nisi qui parum posse intercessiones sanctorū apud Deum senserit, & Dei bonitatem cum humanis erratis cōponere ignorarit. Ita igitur sacræ imagines restitutæ sunt, Ioannes verò Patriarcha eiectus, aut Ioannes potius, & in monasterium quoddam relegatus, cùm illi Christi imaginem, & eius quæ eum sine semine peperit, reperisset, oculos sacrarum effigierum effodit. Quo Imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erui iussit, sed mandatum eius nō est peractum, iusta illius ira à nonnullis mitigata: nihilominus tamen eum flagris cædi iussit, plagis ducentis illatis.

Ioanne pulso Methodius fit patriarcha.

Theophilo venia sanctorum precibus à Deo impetrata.

Ioannes flagris cæditur ob violatas imagines.

CEDR. *Plura insuper de isto Ianne eiusq; præstigijs nobis dicenda sunt. Natus fuit Iannes iste Constantinopoli, stirpe Morocharzaniorum. & iam ad senectā ætatem accedens, in præstantissimorum martyrum Sergij & Bacchi princeps fuit monasterio, ibi in Ecclesia veluti coluber quidam in antro delitescens. Paulatim deinde progressus ad altiora fecit, per omnem vitam impiæ simulachriperdarum hæresi impensè deditus, præstigiarum studiosus, & diuinationum per peluim. Charissimus fuit Mihaeli Balbo, siue ob hæresis societatem, siue ob doctrinæ opinionem, & præceptor Theophilo eius filio datus. Theophilus imperio occœpto, primùm ei Syncelli dignitatem contulit. deinde patriarcham creauit Constantinopolis. Solitus fuit eis pelulis vaticinio & præstigijs futura prædicere. Etenim aliquando cum infida atque sæua quædam gens tribus ductoribus vsa Romanam ditionem infestaret, eaq; res Theophilum, vti par erat, solicitum teneret: Iannes eum dimissa animi ægritudine optimè de rebus sperare iusserat, modò ipsius consilio parere vellet. Consilium tale erat. Inter æreas statuas, quæ erant in Euripo Circi, statua quædam extare ferebatur triceps. tres ergo malleos æreos fabricari iubebat Iannes, eosq; tradi viris manu validis, qui constituta noctis hora secum ad statuam illam accederent, iisq; cùm ipse mandasset capita fortiter ferirent, dum ea veluti vno ictu atque impulsu in terram deijcerent. Gratum hoc consilium Imperatori fuit, iussitq; ita fieri. Ergò magna iam parte noctis exacta cum viris istis Iannes (qui ne agnosceretur, profano habitu se induerat) ad statuam venit, magicoq; carmine recitato, iisq; robore quod inerat statuæ adempto, viros omni vi percutere capita statuæ iubet. Eorum duo validissimis ictibus duo capita statuæ decusserunt: tertius remissius aliquanto feriens inclinauit quidem, non tamen à corpore totum auellit caput. Eodem modo cum gentis eius ducibus actum fuit. nam seditione coorta, atque ea in pugnam intestinam euadente, duo de ducibus ceciderunt: tertius vulnus accepit, sed non lethale, nihilominus tamen rei gerendæ eo facto inutilis, gens ea viribus suis destituta domum rediit.*

Fuit huic Ianni frater Carnalis, nomine Arsauerus, patricius ordine. is suburbanum habuit ad Steni sinistrā partem proximè. S. Phocæ monasterium, ædificijs sumptuosis instructum porticibus, balneis, alijsq; ad amœnitatem paratis operibus. Ibi Iannes crebrò solens diuersari, subterraneum quoddam domicilium Trophoniano adsimile fecit, in cuius postico fores erant ad intromittēdos homines. in istam sceleratam officinam modò monachas aliasq; insignes forma mulieres condebat, cumq; ijs rem habebat: modò iecinorum inspectiones, diuinationes per peluim, præstigiasq; alias & mortuorum euocationes exercebat, ac sæpenumerò malis genijs adiuuantibus futura aliqua prædicebat. Hoc suburbanum, postea temporis Imperatoris cubicularius nactus, solo æquauit, monasteriumq; ibi à magno martyre Phoca denominatum condidit.

Iānis præstigiarum historia.

Cæterùm eo quo dixi statu impostor eiusq; suffragatores, eodemq; modo suis priuati dignitatibus, quiescere non potuerunt, sed facinus contra S. Methodium machinati sunt, sua re desperatione & væcordia dignum. Mulierculam quandam multo auro corruptam subornarunt, quæ se corruptam esse ab inclyto illo viro quereretur. Eius accusationis principes senatus quæsitores fuêre: astitit muliercula, eaque dixit, quæ ab impijs illis sycophantis edocta fuerat, virumq; sanctum in faciem scilicet arguit. At ille tempus quietus, cùm Eccesiæ frequentiam tristem videret, ac præ cæteris Manuelem magistrum: surgit, & in conspectu omnium fimbria vestis sublata, pudenda detegit, quæ omninò erant frigefacta & contabuerant: vt satis appareret, ea inutilia esse ad rei Venereæ vsum. Ea res rectè sentientibus lætitiæ & stupori fuit, sycophantis pudori & desperationi magnæ. Cùm autem vir sanctus rogaretur, vnde verenda contabuissent, reuera verēdus ille ad hunc modum respondit: Profectus aliquando sum Romam negocij cuiusdam conficiendi causa, ibi degenti mihi carnis inflammationem intulit dæmon, & fuit

D. Methodius stupri calumniā re ipsa refutat.

Methodius à flāma libidinis miraculo liberatus.

& fuit affectus ille vehementissimus, neq; amoris desinebat ardor, sed indies vehementius incendebatur. Igitur de sua mente solicitus, ne fortè necessitate carnis opprimeretur: principes Apostolorum Petrum & Paolum adeò oraui, vt mihi periclitanti succurrant. Noctu dormiens, illos astâtes vidi, ac Petrus mihi visus est pudenda mea cōtrectare digitis, mihiq; dicere, ne tetreter: ego verò potabam igni virilis mea consumi, adeò vt præ dolore expergiscerer. Ab eo tempore mihi partes hæ sunt mortuæ, neq; vlla mihi flamma libidinis molesta fuit. Manuel magister his visis & auditis, statim mulierem in medium productam interrogat, vnde ad virū sanctum calumniandum impulsa esset? comminatus, nisi veritatem coram omnibus profiteretur, se mox eam ijs quæstionibus adhibiturum, quibus commentū perspicuè declarare cogeretur. Illa igitur nihil cælat, sed & fabulæ primos inuentores, & suam imposturā, & aurū partim acceptum, partim promissum recenset. Itaq; homines malefici pœnas temerè litigantiū lubijssent, nisi diuus Methodius pro eis intercessisset.

CEDR. *Vnam hanc vltionem cùm petijsset, vt quotannis solenni piorum conuentu sibi liceret à fano Deiparæ Blachernensi ad S. Sophiæ templum prælucentibus facibus ire, & in ipsorum aures detestationem obnunciare. quod & per omnem eorum vitam obtinuit. Hoc modo simulachriperdarum hæresis euersa, & ecclesia piorum sua ornamenta, nimirum sacrarum imaginum restitutionem, recepit. Quàs de re festum agens diem Theodora, in palatio quod est in Cariani regione cœtum ecclesiasticum conuiuio accepit. Fuere in conuiuarum numero, Theophanes quoque, & eius frater Theodorus, quos à notis faciei impressis Graptos vocant. Vergente iam ad finem conuiuio, cum placentæ & bellaria apponerentur, Augusta crebrò horum frontes intuens, & quæ ijs inscripta erant legens, ingemiscebat ac lachrymabatur. quod alter eorum sentiens, causam tam crebri obtutus quæsiuit. Cumq; respondisset, mirari se eorū patientiam, quòd tam multas sibi insculpi literas substinuissent, miseraríq; eius in ipsos odium à quo hæc essent passi: Theophanes, Huius (inquit) scripturæ causam aduersus maritum tuum DEO incorrupto iudice disceptabimus. Hoc dictum Theodoræ animum perculit, ploransq; ad Theophanem ait: Hæc ergò est vestra promissio, & scripta obligatio? qui non tantùm non ignoscitis, sed etiam in ius vocare vultis? Eam patriarcha & pontificum cœtus vt consolaretur, ac grauì dolore leuaret, surgens statim dixit: Nostra quidem promissa & pacta firma & immota manent, huius verò contemptui valedicere expedit. atque sic dolor Augustæ mitigatus est. Sub hoc tempus hæresis quædam Zilicum nomine exorta,* Zilici hæresis. *simul cum principe suo Zilice, qui à secretis dignitate erat, extincta & dissipata est, ipso & sectatoribus ad veram religionem conuersis, sacroq; vnguento delibutis & perfectis. Is fuit rerum vrbanarum status.*

Theodora Bulgaros imperioso responso à perfidia deterret. Atque hæc ita acta sunt. Bulgarorum autem princeps cum Romanorū imperium à muliere & tenello puero gubernari cognouisset, suorum quosdam misit, se rupto fœdere arma illaturum Romanis minitans. Ei rescribit Imperatrix, se omnino ei resistere velle: quòd si Deo annuente superior fuerit, eum à muliere fore victū. Quod quàm ignominiosum ei futurū sit, cogitandum esse. Sin victa fuerit, successum illum parum fore honestum, muliere superata. Hæc nunciata, impetum Barbari ita represserunt, vt vtilius sibi iudicarit renouare fœdus, idq; factum est. Soror *Bulgari Christianam religionē amplectuntur.* porrò Bulgariæ principis aliquando capta, dum in aula degit, sacro baptismate est initiata & literis erudita. Eam frater repetitam recepit, eius loco reddito viro erudito Theodoro Cuphara. Quæ quum in Bulgariam redijsset, fratrem ad Christianam religionem perducere studuit, assiduè de ea cum illo differens, & Christianorum mysteria, vt diuina celebrans. Quamuis autē ille eadem è Cuphara quoq; audiuisset, non prius tamen à patrijs moribus recedere voluit, quàm pestilentia, fames, & ipsum & gentem ad pietatem perduxit. Quæ quum populum vniuersum premeret, neq; vllum esset mali effugium, plurimis pereuntibus: Princeps ea de causa æger & animi dubios, ad eum confugit, qui sibi à sorore annonciabatur, eumq; depulsorem famis & interitus populi inuocat. Quæ inuocatio cùm depulsis malis efficax esset: cognita inuocati numinis potentia, petijt mitti sibi aliquem, à quo arcania Christianæ religionis erudiretur, & sacro baptismate initiaretur. Idq; misso pontifice factum est. Cùm autem eum Bulgari ob deserta maiorum instituta, per seditiones è medio tollere conarentur: ille præcedēte crucis signo fretus, victis aduersarijs, effecit, vt omnes Christianismum amplecterentur. Deinde per legatos ab *Bulgarica pax.* Imperatrice petijt, vt, quia gens sua locorum angustijs premeretur, Romani agri aliquid sibi concederetur, perpetuam pacem & belli societatem pactus. Annuit Imperatrix, & quicquid inter regionem, quę Fetrea dicitur, ac prius Romanos & Bulgaricos fines distinguebat, ac Debelzum interiacet, eis concessit. Eam regionem Bulgari cùm accepissent, Zagotam appellarunt. Hinc pax in Occidente constituta est. Verùm in Oriente magna fuit Manichæorum multitudo, *Manichæi à Romanis alienantur.* qui & Pauliciani vulgò imperitius appellantur, à vocabulo ex Paulo & Ioanne composito, qui etsi apud illos celebres, hæresiarchę tamen & peruersæ opinionis autores non fuerunt, sed eius sectatores & studiosi supra modū, & præcones. Eos Imperatrix cùm in animo haberet, à secta ad veram religionem retrahere, viros illustres mittit: qui cum negociū nulla dexteritate nulloq; ingenio administrassent: nō modò inanem laborem ceperunt, sed & ad defectionem populum omnem, cuius multa millia numerabātur, impulerunt: vt cum Ismaelitis coniunctus, Romanos oppugnaret, eisque multas clades inferret. At Imperator Michael, annos pueritiæ egressus, & iam adolescens, iniquo ferebat animo te- *Theoctisti fraude Bardæ occiditur.* gni administrationem esse penes alios, simulq; ab auunculo Barda, vno è suis tutoribus, ad principatus, suo arbitratu, gerendi cupiditatem incitabatur. Manuel verò quodam tempore orta cum Logotheta Dromi Theoctisto controuersia (erant & hi ambo tutores Imperatoris) Regia, in qua tum degebat, relicta, in suas ædes remigrat, atque inde Regiam frequentans, rerum administrationem capessit. Ea res Bardæ singulari voluptati fuit, & Theoctistum etiam

amouere studuit. Nam cùm regni cupiditate flagraret, metuebat, ne ab illo impediretur. Imperatori porrò pædagogus erat homuncio vilis & improbus, sed adolescenti adeò gratus, vt eum illustriore dignitate ornatum vellet, eamq; tem à matre peteret. Verùm Theoctistus negabat ,, pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius ,, conditionem superaret, ne dignitates indigni- ,, tate afficerentur. Ex eo Theoctistus pædagogo inuisus fuit, idq; Bardæ peropportunum accidit ad desiderium suum exequendum. Per pædagogum igitur varias contra Theoctistum calumnias Imperatoris auribus instillat, eiusque facilitatem in illum concitat, deniq; eius etiam amouendi fit autor. Id verò aliter posse fieri negabat, quàm si occideretur. Nam cùm viuentem ab Imperatrice defensum iri, & autoritate valiturum. Decreta viri cæde, obseruarut eius è thalamo Imperatricis egressus. Nam ad eã & quid actum, & quid agendum esset, referebat. Egredienti percussor immittitur. Quum autem ille strictum ensem contra se elatum cerneret, scamnum subijt, percussor ensem in ventre eius defigit, Barda etiam strictum ensem vibrante, & necem ei minitante, qui morienti illi opem ferret. Theoctisto ad hunc modum sublato, Imperatrix facinore cognito, eiulans thalamo exilijt, conuicijs filium & fratrem insectata, & vtrique similem interitum imprecata.

Huius etiam interitu cognito, Manuelus statim in aulam venit: ferturq; ad Bardam quasi diuino furore concitus dixisse.

Semel ense districto in Theoctisti necem,
Quotidianus accingere porrò cædibus.

Theodora è Regia cũ filiabus in monasterium detruditur.

Bardas verò malum malo cumulans, & ad consilia sua exequenda viam præparãs: ipsam quoque Imperatricem è regia remouendã esse suadet. Quo consilio Theodora intellecto, ad vitandas cognatorum cædes, non resistendum esse illis censuit, sed accersito senatu: Ipsa quidé, ,, inquit, regia cedo. Ne verò Imperator dicere ,, possit, se thesauris vacua inuenisse cõclauia im- ,, peratoria: ea de causa repositam pecuniam vobis significo. Et quæstores statim auri argentiq; numerum referre iussit. Illi, se centenarios auri mille & nonaginta argenti, circiter ter mille habere affirmarunt. Imperatrix verò, Præter hæc, inquit, multæ omnis generis opes sunt repositæ. His dictis, Regia excessit.

Michaelis profusiones & impietas erga matrẽ et sorores.

Michael verò rerum potitus, tantas copias breui tempore dilapidauit, in Mimos, adulatores, & aurigas insumptas, cùm quidem eas totis plaustris, vt aiunt, effunderet. Thesauris iam exhaustis, cùm tempus instaret pecuniæ ijs distribuendæ, qui dignitatibus prædiri sunt, neq; haberet vnde largiretur: auream platanum, duos leones, totidemq; gryphes, & organa, ex auro facta omnia, quæ & Regiam ornabant, & exteris gentibus admirationi erant, conflauit, atq; inde numismata cudi iussit. Idem & in regijs stolis fecit, quarum nonnullas adhuc integras, post illius interitum imperio potitus Basilius recepit, tribus duntaxat centenarijs de tanta summa repertis. Matrem verò suã Michael Regia digressam, quiescere non est passus, sed Bardæ instinctu, & ipsam & sorores capillis tonsis, in ædibus Cariani includit, ademptis omnibus quæ habuerat. Theodora his rebus animo sauciato, in illius loci monasterium commigrat, neque diu tantæ calamitati superstes manet. Eius verò filiæ, Imperatoris sorores, mala in quæ coniectæ erant, tolerabant: donec eas Basilius Macedo rerum potitus, in monasterium auiæ maternæ, quod Gastriæ nomẽ habet, deduxit. Matre Imperatoris è Regis amota (vt dictum est) totius Imperij administratio ad Bardam venit, cui nepos Curopalatæ honorem detulit.

Michaelis expeditiones Arabicæ.

Post hęc Michael prima succrescente lanugine bellum Agarenis infert, eorumq; vrbẽ Samosata ad Euphratem sitam, obsidere aggreditur. Ismaelitæ portis, vectibus occlusis, vltra vrbem manent, hostibus opinionem afferentes, quasi timerent, eo quod se muris tuerentur. Ea res Romanis auxit audaciã, vt & incircumspectè tentoria figerent, & incautè palarent. Agareni verò timore per triduum simulato, tandem portis subitò apertis, cum impetu vehementi & clamore Romanorum castra sunt aggressi. Neq; verò quisquam eorum impetum sustinuit, sed fugam fecerunt omnes, atque ab hostibus oppressi, partim cæduntur, partim capiuntur. Manichæi quoq; Ismaelitis opem ferentes, multos illustres duces captos magna pecunia vendiderunt. Nec multum abfuit quin Imperator ipse caperetur, nisi equi velocitate hostibus euitatis, euasisset. Castra & Imperatorium tabernaculum cum omni instrumẽto capta sunt, cæteraq; direpta omnia. Ac tum recessit Michael. Cùm verò Agarenos denuò Romanas prouincias innasisse cognouisset: cum maioribus copijs contra eos proficiscitur. Illi verò per inuia cõpendia subitò Romanos aggressi, in fugam verterunt, ac ipse captus esset Imperator, nisi Manuel magister legionum Domesticus, eum conseruasset.

Petronas rem benè gerit contra Agarenos.

Cùm autem hostes Romanas ditiones vastare nõ desisterent, Petronas auunculus Imperatoris, cum Romanis copijs contra eos mittitur: qui cùm prælium committere non auderet, sed à bello abhorreret, monachum quendam in monte degentem, virtute & rerum futurarum præuisione celebrem consulit, an Martis aleam experiri deberet? Qui cùm annueret, eiq; victoriam polliceretur: cum hostibus congreditur, Agarenorum exercitus succumbit, eiusq; princeps Amer cadit. Cuius filius qui prælio non interfuerat (prædarum enim exierat) clade patrisq; interitu cognito, fugam capessit, è qua tamen retractus est, & Duci traditus.

Ameris de sua clade præsagi...

Fertur autem Amer ante pugnam hanc è captiuo quodã percontatus, quomodo castrorum locus vocaretur? vt amnis pręterfluens diceretur? quæ toti ei regioni indita esset appellatio? Quum autem ille respondisset, Regionem Lalacaonem: valli locũ Ptosantem, fluuium Gyrem appellari: omine è nominibus sumpto dixisse: insuspicatum sibi belli exitum, ijs vocabulis portẽdi. Nam Lalacaonem, populi afflictionem: Ptosantem, casum interpretabatur: è fluuij autem nomine suos ab hostibus circumuen-

cumuen-

renuentē iri diuinabat. Petronas victoria parta triumphans Byzantium reuersus, honorificè excipitur, & Legionum Domesticus designatur. Iam enim Manuel magister, in viuis esse desierat. Neque multò pòst & ipse naturæ debitum persoluit. Bardas autem his omnibus amotis, suopte arbitratu administrabat omnia. Michael enim nihil curabat, sed theatris tantùm & equitationibus vacabat, nō alijs habenas moderantibus, sed ipso Imperatore Augusto regente currum, & decertante, ac pro Regia chlamyde aurigæ vestitu induto. Neque verò malum ibi sistebat, sed viros etiam dignitatibus & honoribus præstantes, partim à se, partim contra se stare in equorum certaminibus, & currus agitare cogebat. Quum verò aliquando ipse colore Veneto, Dromi Logotheta Prasino, atque alij viri illustres, cæteris vestiti coloribus, iam currus ascensuri & decursuri essent: Protonotario Dromi, à quodam qui recens aduenerat, literæ efferuntur, quibus continebatur, Saracenos in Melangeis castra posuisse. ea sunt quæ nunc minus eleganter Malagina dicuntur. Protonotarius igitur ob eum nuncium tristi vultu Imperatorem adit, rem exponit, & literas ostendit. At ille iracundè & toruè eum intuitus, Cùm, inquit, in tali certamine sim, & qui medius est, eū ad læuam propellere properem: tu ineptè de Sarracenorū incursione verba mihi facis? Talis fuit præclarus ille Imperator, itaque de communibus rebus & Imperio solicitus. Eo autem sic affecto, Bardas versabat omnia, eoque pertrahebat, quò erat libitum, & ad Cæsaris fastigiū euectus, Imperij inuadendi opportunitatem quæritabat. Nihil autem fecit boni, nisi quòd eruditionis prouehendæ magnum studium habuit. Nam Philosophia neglecta iacebat, ac propè omninò extincta erat, vt ne scintilla quidem eius superesset: in causa fuerat Imperatorum inscitia. Sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, & doctores designauit, & singulis publica stipendia decreuit, & omnibus magnum & communem doctorem præfecit Leonem Philosophum, cuius doctrinę inclyta fama erat, etiam ab Imperatore Theophilo honoratum, hac occasione: Cùm multos haberet discipulos, accidit vt eorū quidam accuratè in Geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, à Saracenis captus, cuidam inter Barbaros illustri in seruitutem traderetur. Agarenorum porrò princeps theoremata erudita & Philosophica studiosè audiebat, præ cæteris tamen geometricis methodis erat deditus. Cùm autem captiui herus auditorium frequentaret, aliquando & ipse eum comitatus, auditis doctoribus, qui figuras geometricas delineabant, & triangulū omnis figuræ principium esse docebant, omnesque figuras ex eo & oriri, & in eundem resolui, & circulum omniū figurarum quæ ambitu æquali cōtineantur, esse capacissimum, & eius generis alia: rogauit dominum, an liceret magistros de ijs quæ docerent, percontari? Quod cùm ille permisisset, petijt rationes eorū quæ docuissent, sibi declarari. Verùm illis quod responderent, non habentibus: Agarenorum

Michaelis futile ingenium.

Bardæ potentia & instauratio Philosophiæ.

Leonis Philosophi celebritas quomodo aucta.

princeps captiuo accersito, Num ipse id posset, interrogauit? eumque se scire affirmantem, afferre in medium iussit. Captiuus igitur ab initio declarat singula, rationibus adductis & causa expositis. Auditores verbis eius intellectis, theoremata acutius perspexerunt, quasi dilatatis ingenijs, virumque admirati rogarunt, an Constantinopoli alios similē haberet? At ille: Multos, inquit, me præstantiores habet, sed vnum magistrum omnium, virum In Philosophicis rationibus incomparabilem. His auditis Agatenorum princeps amore illius magistri captus, eum & videre & audire desiderauit, ac literas, quibus hortabatur vt ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captiuo liberaliter & benignè tractato, ad illū perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hostilitteras, epistolam Dromi Logothetæ tradit, captiuo etiam adducto, qui argumentum eius exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & beneficijs affectus, publicè docere iussus est. Pòst etiā Thessalonicæ Pontifex designatus.

Sed Mamumus Agarenorum princeps Leonis ad se aduentu desperato, Geometricas aliquot astronomicasque & aliarum scientiarum quæstiones ad eum mittit, solutionem earum poscens. Quas cùm Leo rectè omnes discußisset, & admirationis excitandæ gratia simul quædam futura prædicendi signa adscripsisset: Mamumus literis istis acceptis, animum desiderio eius sauciatus fertur magna voce exclamasse, admiratione tantæ eius viri doctrinæ. Statim ergò ad Theophilum legatos mittit, cum literis hæc significantibus: Statueram, quod est genuini amici officium, ipse ad te venire. sed cum à Deo mihi commissum imperium, populusque mihi subditus, cuius summa est potestas, id non concedant: peto, vt virum quem philosophis alijsque scientijs celebrem habes, ad me mittas, vt exiguum tempus mecum degens, sua me doctrina, cuius amore flagro, impertiat. neque ob religionis & gentis diuersitatem hoc differas: sed quod bonis amicis debetur, quamprimùm præstes. Pro hoc officio tibi auri centenaria c. reddemus, pacemque & fœdus perenne componemus. Has literas cùm accepisset Theophilus, absurdum ratus barbaris prodere scientias, ob quas Romana gens in admiratione esset, petitioni huic non annuit: Leonem verò maiori porrò in honore habet, ac Thessalonicæ episcopum creat, opera Iannis patriarchæ, cuius illum fuisse cognatum docuimus. *CEDR.*

Leonem Thessalonicenses summoperè sunt venerati doctrinæ ergò, & in rebus mathematicis solertiæ: præcipuam autem, cur ita admirarentur hominem, causam hanc habuerunt. Sterilis & infrugifera eo tempore erat tellus: quique Thessalonicam & circumiacentia loca incolebant, fame premebantur: erantque in eo omnes periculo, ne aut patriū solum vertere, aut penuria confici oporteret. Leo consalatus eos, capto tempore, quod ei siderum certorum ortus atque emicatio indicabant, terram eos conserere iußit, quo facto, tātæ fertilitatis autor fuit, vt eius meßis fructus ad multos annos suffecerint.

Literis & Poetis Leo (vt ipse ferebat) initiatus fuit Byzantij. Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, & reliquas scientias in Antro insula didicit. ibi versatus cum Michaelo Psello, præstante viro, ab eoque principijs tantam & quibusdam præceptis occasionibusque discendi instructus, neque tantam quantum desiderabat adeptus, monasteria peruagatus est, librosque in ijs repositos perquirens atque scrutans

ſcrutans, ſtudioſeq́; meditans, ad tantæ doctrinæ faſtigium euaſit. Abundè ergo eruditionis conſecutus, Conſtantinopolim rediit: & qui opera ipſius vti vellent, eos bonis artibus inſtituit.

Verùm Theophilo mortuo, inter cęteros Iconomachos pôtifices, & ipſe ob honorem ſacris imaginibus nô delatum, eſt ea dignitate priuatus. Hunc igitur Bardas cum ocium agentem inueniſſet, cæteris magiſtris præpoſuit, itaq; effecit, vt literæ refloreſcerent, exiguoq́; tempore incrementa caperent. Idem etiam leges ciuiles, quarum cognitio iam penè omninò obſoleuerat, reuocauit, cùm ipſe iudicia frequentaret. Ob quod diſciplinarum & eruditionis ſtudium vt laude dignus eſt: ſic ob alia ſupra modum vituperandus & deſpuendus. Nam cùm D. Methodius Eccleſia annis IIII. gubernata, in cœleſtes manſiones migraſſet: Ignatius monachus Imperatoris Nicephori generalis, ex filia nepos, Michaelis Rangabis filius, quo regno pulſo, à Leone caſtratus comam detondit & longo tempore aſceticis ſudoribus carnem domuit, ab Imperatrice Theodora rerû potiente, in Pontificiam Conſtantinopoleos ſedè eſt euectus. Is D. Ignatius Bardam Cæſarem, qui vxorem ſine cauſa dimiſerat, & cum ſua nuru conſueuiſſe dicebatur, ſacram ædem ingredi vetuit. At ille Pontificem ea de cauſa Eccleſia pellit, & multis malis exagitatû ſepulchro tandem includit. Pôſt inde extractum, in Mitylenen inſulam relegat. Neq; verò hunc ſolum ita tractauit, ſed alios etiâ Pontifices, qui D. Ignatio, à quo factis interdictus fuerat, aſſentiebantur: & in eius locum ſufficit Phocium virum inſignem, primarium à ſecretis, & eruditionis nomine celeberrimum. Cùm autem Papæ Romani legati contra Iconomachos miſſi adeſſent: Iis etiam Bardas perſuaſit, vt in ſuam ſententiam irent. Igitur in æde Sanctorum Apoſtolorû congregati, S. Ignatio ab exilio reducto, dignitatem abrogant. Atq; hæc ad hunc ferè modû acta ſunt. Gens autè Scythica Rhoſi, Tauri montis accola, claſſe Euxinû pontum aggreſſa, ipſi Byzantio agro minabatur. Sed conſilium ei non ſucceſſit, diuina prouidentia impedirum, quæ effecit, vt inuita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis diſcedere cogeretur. Sed & Cretenſes, Agareni Cycladas inſulas & totam maritimâ prædabantur. Terra etiam ſæpius vehementer concuſſa, maximè autè horrendus is terræmotus fuit, qui in diem Aſſumptionis ſeruatoris noſtri incidit. Verùm nihil horum Michaelem ab equeſtribus certaminibus, eorumq́; ſtudio abduxit: quò minus ipſe in anguſtiis illis, quæ D. Mamantis appellantur, exerceretur. Idem etiam ignes ſuſtulit à priſcis imperatoribus inſtitutos, ne Agareni Romanas prouincias ex improuiſo aggreſsi, omnibus obuiis vaſtatis, homines in ſeruitutê abducerent: eaq; de cauſa Tarſi in edito colle Lulum caſtellum ędificarant, in quo qui erant, cognita Iſmaelitarum incurſione, ignem incendebant, quo in Argeo colle conſpecto, alius, Iſmaelitê, alius atq; inde ad Ægylû, ad Mimantem, necnon Cyzicy & ad Mocilum, ac poſtremò omnium in D. Auxentij colle ignis incêdebatur. Iis igitur ignibus prouinciales breui conſpectis, lociſq́; munitis occupatis, Barbarorum graſſationes declinabant. E colle porrò Auxentij, hoſtium incurſio Imperatori ſignificabatur. Ne igitur ab equeſtribus certaminibus impediretur, iis ignibus illorum tempore ſæpè elatis: præclarus ille vir ignes locorum Byzantio vicinorum abrogauit.

Bardas Ignatium Patriarcham relegat. *Photius patriarcha.* *Papæ legati Iconomachis aſſentiuntur.* *Rhoſi Scytho Tauri Pontû Euxinum infeſtant.* *Agareni Cycladas prædatur.* *Terræmotus.* *Michael ineptiis incolumitati Imperij anteponit.* *Ignes quibus aduentus hoſtiû ſignificatur.*

Superiorum temporû Imperatores reprehendere ſolebat, quòd ſpreta frugalitate, luxui & faſtui regio ſtuduiſſent. Vnde ipſe moderationem præ ſe ferens, cùm aliquando in mulierem incidiſſet, quæ è balneis domû redibat: de equo deſcendit, eamq́; cum paucis adoleſcêtibus arcanorum ſuorum conſciis domum comitatus eſt, & cum ea cœnatus, pedes in Regiâ eſt egreſſus. Huiuſmodi nugis quaſi re benè geſta gloriari ſolebat, cum aliis delirare videretur, atq; odium ſibi côcitaret. Eam tamen ob cauſam maximè inuiſus fuit, quòd nefarios adoleſcentes alebat, à quibus ad mala omnia inflâmabatur. Ii Pontificum ſibi habitum ſumebant, & incruentam victimam ſe immolare ſimulabant, ipſo etiam Michaele in eo cœtu verſante: ludum minimè ludicrum, ſed horrendum potius ludentes, & aceto ac ſinapi in vaſis aureis & gemmatis temperato, eam potionem ſodalibus & colluſoribus ſuis impertiebât. Enimuerò illius collegij, cuius & ipſe Imperator erat particeps, omnem licentiâ recenſere, ineptû ac permoleſtum fuerit. Quare ad obitum Bardæ & ipſius Imperatoris ſe conuertat oratio, & ad narrandam occaſionê, quæ Baſilio fuit contrahendæ cum Michaele familiaritatis. Fuit Baſilius ex Macedonia, parentib. obſcuris ortus, etſi quidâ rerû eius geſtarum ſcriptor, eum * genus ab Arſacidis ducere comminiſcitur. Occupata verò à duce Bulgarorum Crumo Adrianopoli: etiam parentes eius capti, in Bulgariam abducûtur, hunc infantem & lactantem adhuc ſecum geſtantes. Crumo defuncto, ſucceſſor eius multis cladibus à Romanis acceptis, pacêcum Imperatore fecit: captiuis quos habebat (ita enim conuenerat) dimiſsis: quo tempore adoleſcens erat Baſilius, cui infantili ætate multis oſtentis imperium ſignificatum eſſe ferunt, quorum id quoque fuit, quod referam. Cùm infans eſſet, ac parentibus ineſſe occupatis ſub ſole dormiret: aquila propè terram circumuolans, expanſis alis vmbram ei faciebat: quam mater cum infanti appropinquantem videret, ſublata voce accurrit, & aquilam lapidibus abegit. Ea ad opus reuerſa, eadê aquila idem officium infanti dormienti præſtans, adeſt: & mater perterrita, denuò illâ abigit. Sed cùm idem ſæpius fieret, re cogitata, bonum augurium eſſe iudicauit. Cùm iam adoleuiſſet, pater eius obijt, mater vltra paupertatis incômoda, viduitatis etiam malis premebatur: ipſe, qui non haberet vnde viueret, decreuit operâ ſuam alicui mercede locare. Profectus igitur in magnam vrbem, & veſperi per auratam portâ ingreſſus, iuxta ędem D. Diomedis proſtratus obdormiuit. Noctu ęditui (necdum enim ibi erat monaſterium) martyr apparet, & Imperatorem introducere

Michaelis inepta conſaſtus. *Adoleſcentum vecordiû cœtus, Michaelis deliciæ.* *Baſilij natales, et occaſio adipiſcendi imperij.* ** quod etiam fecit Cedr.* *Augurium aquilæ.* *Aeditui S. Diomedis ſomnium.*

troducere iubet. Qui egressus cum Basilium humi dormire videret, somnium nugas esse ratus est. Cùm sanctus idem denuò iubere videretur, rursus egressus, nemine præter Basilium inuento, eadem opinione rediit. Sed martyr tertium æditũo apparet, eumq; introduci iubet, qui foris iaceat, eum enim esse Imperatorem. Egressus igitur Basilium excitat, exceptumque hospitio pro suis copijs, tractat. Erat autem æditui frater medicus, Theophilizi inseruiẽs, qui Cæsari Bardæ & Imperatori Michaeli genere coniunctus erat, & ob staturam breuissimam, per diminutionem Theophilizes vocabatur. Ab eo fratre suo æditũus, arcano somnio detecto, petit, vt hominem principi alicui ad ministerium commendet. Is eum ad suum dominũ deducit. Sed in primis ambo fratres Basiliũ illo somnij oraculo communicato, iureiurando obstringunt, vt imperio potitus ipsorum meminisset. Theophilizes Basilio delectatus (erat enim procerus, formosus, manu promptus & agilis, promissumq; capillum alebat, eumq; crispum) suis equisonibus eum præfecit, quo munere qui fungitur, vulgò Prostrator dicitur. Quærebat & Imperator equisonem strenuum & solertem. Allatus enim ei fuerat equus, omnibus ille quidẽ equi virtutibus præditus, sed præfractior, & sessorem ægrè patiens. Ad quem spectandum Imperator cùm venisset, aliquẽ cõscendere iubebat. Quod cùm plures tentarent, ille ferox atque insolens, excutiebat omnes. Id Imperatori molestũ fuit, se idoneo equisone carere indignãti. Ibi Theophilizes, ipse talẽ se habere ait, eumq;, si vellet Imperator, affore. Illius igitur iussu Basilius accersitus, freno prehenso, equum cum poppysmo demulcet, sese leuiter alleuans conscendit, ac eo principiò parum excitato, postea etiam toto flagello concitato, excurrit. Ea re delectatus Imperator, Basilium inter imperatorios equisones refert, ac progressu temporis Protostratorem designat, qui honos insignis est, & à familiaritate Imperatoris non alienus. Tantum autem Imperatoris beneuolentia erga illum indies augebatur, vt & Cæsari inuidiosus esset. Cùm verò Imperator aliquando matrem suam conuiuio excepisset, iussu illius etiam Basilius Protostrator est aduocatus. Eum Imperatrix continenter defixis oculis est intuita, eoq; curiosius perspecto, veluti numine afflata, dixit, Illum esse pestẽ familiæ suæ: idq; se nosse de signis quibusdam sibi olim à marito indicatis. Verùm Michael pro nugis id habuit, nulla re à beneuolentia erga Basilium se abduci passus, eumque tandem etiam cubicularium fecit. quo Cæsaris erga Basilium inuidia aucta est, vt virum insidijs appeteret, ab eoq; vicissim appeteretur. Cùm autem Imperator Michaelem expeditionẽ contra Cretenses Agarenos edixisset: Cæsar ad Deiparæ ædem cognomento Hodegiam, quasi viæ ductorum dicas, abijt, Dei genetrici salutem dicturus. Cumq; iam aræ appropinquasset, chlamys nulla euidenti de causa ei humeris delapsa est. Id omen & Cæsari, & alijs qui id viderũt, inauspicatum visum. Multis porrò Imperatorem

Basilius fit Michaelis Protostrator.

Theodoræ de Basilio præsagiũ.

Omen Bardæ interitum portendens.

vituperantibus, quòd omen Cæsari potestatem dedisset, vt quiduis ageret, multaq; contra officium faceret: assiduitate reprehensionum tandem nonnihil è profundissimo veterno expergefactus esse visus homo ille væcors, quædã à Cæsare constituta correxit & reuocauit. Id Bardæ intolerabile visum, autoritatem imminutã grauiter & iniquo animo ferenti. Imperatorem tamen in militiam profectũ, cõmitatus est, quem Basilius cum suis sæpius apud Michaelem detulit, comparatæq; iam erant insidiæ: sed ijs quibus id negocij datum erat, Cæsaris opes & potentiam reformidantibus accidit, vt quodam tempore Bardas mane cum splendore & comitatu magno tabernaculum suum egressus, Imperatorem adiret, atq; illi assidens colloqueretur. Tum Basilius à tergo stans, minitabundus manum agitauit. Cùm autem Cæsar alia de causa subitò respexisset, manuq; Basilij visa, intellexisset, quid is sibi vellet: pedibus Imperatoris aduolutus est, neq; coniurati eum prius aggredi ausi fuerunt, quàm Basilius primus ensem in eo defixisset. Tum etiã alij receptis animis circunstetere, & membratim hominem dissecuerunt. Atq; ille hunc vitæ exitum est sortitus. Imperator autem expeditione omissa Byzantium reuersus, Eudociam Ingeris filiam, concubinam dudum suam, Basilio despondet. Pòst, etiam Imperatorem ipse in magna Ecclesia designat, ac per Photium Patriarcham diademate ornat. Basilio filius Leo ex Eudocia nascitur, qui Michaelis esse potius credebatur, quasi prægnans fuisset Eudocia Basilio collocata. Michael porrò, qui omnem ętatem equitando & compotando consumeret, frequenterque inebriatus, mente alienaretur, quam ne sobrius quidem sanã admodum habebat: Basilium in sui cædem irritauit. Nam cùm post equestre ad D. Mamantis certamen, in quo ipse cum proceribus suis aurigarat, victor ad cœnam accubuisset, eiq; Basilius & Eudocia interessent: Basilinus quidam dudum Imperatoriæ triremis remex, sed ob corporis elegantiam in Imperatoris familiaritatem ascitus, eiq; tum cœnanti astans: illius aurigandi solertiam & dexteritatem diuinis laudibus extollebat. Quibus laudibus ille, multò iam exhausto mero, & mente turbata, delectatus, calceos purpureos ei tradit, ac induere iubet, & Imperatorem salutat. Illo verecundante & Basiliũ intuente: Imperator ita sciscitur, Basilius autem ei innuit, vt obtemperet & calceos induat. Qui cùm paruisset, Imperator Basilio iratus ait: Imperij insignia isti apriora sunt quàm tibi. An verò mihi non licet, quemadmodum te Imperatorem feci, ita & alium facere? Ex eo Basilius & de Imperio & de vita solicitus, vim facere quàm pati maluit, consilioq; suo cum alijs communicato, cùm denuò Michael vino in cœna obrutus torperet, manuq; ductus in cubiculum Regiæ, quę est ad D. Mamantis, somno profundissimo oppressus iaceret: egressus primum claustra cubiculi imperatorij confregit, ne fores à cubicularijs claudi possent. Deinde cum coniuratis aduenit. Iis autem qui ante cubiculum excubabant,

Bardæ cædes.

Basilij cũ Eudocia nuptiæ.

Leo seu Basilij seu Michaelis filius. Michaelis occidendi occasio vel potius necessitas.

Basilinus ex remige Imperator.

Michaelis cædes.

bant, psuci adeò, petcuſſores aditu prohibere conantibus, otto tumultu Imperatot expetrectus, quodam cum ſtricto gladio ingreſſo, manus ſuſtulit, quibus ille ambabus teſectis, ad cæteros tedijt. At Michael cùm ex vino titubans ebrietate impediente, fugere non poſſet, miſerabilitet eiulans iacebat quem alius quidam ex Baſilianis, adhuc viuere conſpicatus, inſilijt, enſemq; ita in eius pectus adegit, vt ventre etiam traiecto inteſtina elaberentur.

IMPERIVM BASILII Macedonis.

ICHAELE digno acta vita exitio ſublato: Baſilius tegia ſtatim occupara, quendam ex cubicularijs miſit, qui funus illi faceret. Is miſerum equino ſago inuolutũ, in monaſterio Chryſopolitano ſepelijt. Regnauit cum matre annos XIIII, ſolus XI. Baſilius Imperio firmato, & iam ab omnibus Impetator ſalutatus, ſenatus principibus aduocatis, Impetatorios theſautos apetuit, in quibus nihil præter auri tres centenarios eſt repertum. Re deliberata, cõſentientibus ſuffragijs eſt decretũ, vt qui nulla ptobabili de cauſa pecuniam accepiſſent, eam, aut ſaltem eius ſemiſſem reſtituerent. Cum igitur ex decreto ſemiſsis exigeretut non minus CCC. centenarijs in fiſcum eſt relatum.

Semiſsis profuſæ à Michaele pecuniæ fiſco reſtitutus.

CEDR.

Caterùm Baſilius principio ſui imperij, magiſtratus cõmiſit ijs qui à capiundis muneribus perhiberentur quàm maximè alieni, & quos teſtatum eſſet manus omnis capturæ puras habere. Deinde operã dedit, vt iuſtitia vigeret, et æquo iure inter ſe viuerent ſubditi, neq; à diuitibus inopes opprimeretur: propoſitis paßim decretis, quibus iniuſtitia exterminabatur. Iudices quoq; conſtituit, ampliq; ſtipendijs & honoribus auxit, iuſſos per diem ſedere pro tribunali, & litigantium cauſas dijudicare. ad eam rem loca ijs deſignauit commoda, Magnaurã, Circum, & Chalcen (æream portam) quam temporis culpa laborantem, ruinamq; minantem, ad hoc inſtaurauit atq; adornauit. Alimenta etiam pauperioribus quibus iudicio erat diſceptandum, ordinauit, ne inopia coacti vadimonia deſererent. Ipſe etiam his rebus operam dedit, quoties à bello & audiendis legatis vacaret: et deſcendens ad Genicum, vbi reipublicæ nomine vectigalia & tributa recipiuntur, proſpexit ne ab vllo quicquam iniuſtè exigeretur, & iniuriam paßis opitulabatur.

Baſilij in leges et iuſtitiã ſtudium.

Feruntur eum, cum aliquando ad Diſtribam (loci nomen eſt, in quo iudicia exercebantur) deſcendiſſet, nem. nemq; inueniret conquirentem, ſuſpicatum eſſe, arceri à certis hominibus eos qui ipſum compellare cuperent: & ſatellites per vrbẽ dimiſiſſe quæſitũ, ſi qui eſſent imperatoris auxilio indigentes, quibus reuerſis ac neminem ſe reperiſſe dicentibus eum præ gaudio lachrymas emiſiſſe, egiſſeq; Deo gratias.

Animaduertens porrò occaſionem maleficij prauis hominibus eo dari, quòd numeri, quibus (verbi gratia) ſemiſſis, ſextani, vnica, & ſimilia deſignantur, per notas recepta antiquitùs conſuetudine ſcriberentur: loco notarum literis vti iußit, quas etiam ruſtici legere poſſent: et de ſuo ſumptus in chartas, literas, atque ſcribas ipſe ſuppeditauit.

Sed & ciuiles leges videns multum habere confuſionis atque obſcuritatis, operam dedit, vt ijs conuenientem faceret medicinam. itaq; abrogare inutiles, ijſq; amputatis multitudinem bonarum expurgare intendit. Sed mors eius hoc inſtitutum intercepit, res à filio deinde perfecta eſt.

Baſilius die feſto magnam Eccleſiam ingreſſus, vt incruentæ victimæ particeps eſſet, à Photio Patriarcha eſt prohibitus, eum homicidam appellante: ob quam repulſam iratus, indicto concilio, Photiũ Eccleſia expulit, quaſi D. Ignatius contra leges, à Barda Cæſare ſede pontifica deiectus eſſet, & ille, nõ ritè diuinum thronum eo ſupetſtite occupaſſet. * eoq; prætextu abuſus D. Ignarium in Pontificatus ſpeculam reſtituit. Baſilio recens ſceptris potito, quidam ex Patrirjs ſe oppoſuere, Geotgius & Sabbatius, qui deprehenſi & capti, pœnas corporibus dederunt. Filios tres Conſtantinum, Leonem & Alexandrũ auguſtalibus coronis ornauit Quartum natuq; minimum Srephanũ Patriarcham creare volens, in numerum cleri Eccleſiæ retulit. Filias quatuor in regio monaſterio S. Euphemiæ collocauit.

Photio eiecto Ignatius in patriarchatũ reſtituitur.

Inſidiatores occiſi.

Baſilij liberi.

CEDR.

Ad hunc modũ rebus domeſticis ſatis, vt videbatur, commodè conſtitutis, expeditionem etiam in Romani imperij hoſtes ſuſcipere ſtatuit Cumq; deprehenderet numerum militum à Michaelo imminutum, quòd is ſtipendia accidiſſet: cohortes tyronibus allectis impleuit, & in barbaros duxit.

Bello contra Cretenſes Agarenos ſuſcepto, victus eſt, multiſq; cæſis, & ipſe captus eſſet, niſi Theophylactus Abaſtactus Romani Lacapeni, qui pòſt imperauit, pater, eum eripuiſſet. In magnam vrbem reuerſus, affinem ſuũ Chriſtophorum in Cretam contra Agarenos miſit, qui cùm eos acie viciſſet, Barbaricá audaciã fregit. Idem Baſilius eriam contra Orienrales Agarenos & Manichæos, qui cuidam Chryſochiri parebant, eſt profectus, & caſtellis quibuſdã captis, actaq; præda, etiam Tephricam eorum Metropolim obſidere ſtatuit, ſed cum eam & longã obſidionem poſtulare, & alioqui expugnatu difficilem eſſe rognouiſſet, inde diſceſsit: & Euphratẽ exundanrẽ, nauibus iunctum tranſijt, ac circumiacẽtia loca populatus, multis caſtellis expugnaris, cum Barbatorum alijs pace facta, alijs in deditionem accepris, triumphans per mediam vrbem inuectus, in Regiam eſt reuerſus. At Manichæorum principe Chryſorhite, Romanas prouincias inuadente, eaſq; populante: Imperator Domeſticum legionum contrs eum mittit: qui quia iuſtas copias non adducebat, acie cum hoſte decernendum eſſe non putabat, ſed vbi res ferebant, in excurſionibus palantes & malè tractatos, inhibuit, quò minus ſecuri prædatũ exirent. Quare Chryſochit, abducta quam ceperat præda, domum redijt. Ac legionũ Domeſticus duos duces ſe cum ſuis legionibus ſequi iuſsit, neq; pati Manichæos palantes prædas agere. Veſperi cùm Chryſochir cum ſuis ad radices montis caſtra haberet, iugo à Romanis preoccupato: cõtentio de præcellẽtia & vi bellica inter vtriuſq; ducis milites eſt exorta. Vt verò ſinguli ſe præſtate alijs gloriabantur: quidã litem ſedaturus, Quid, inquit, commilitones fruſtrà nos

Expeditiones cõtra Agarenos.

Domeſticus legionum Chryſochirẽ & Manichæos cædit.

iacta-

iactamus, cum hoste propinquo, non verbis sed factis iam demõstrare licear, qui sint viri fortes? Eo consilio probaro, statim hostes inuaserunt, quos subira aggresione perculsos terga dantes diu persequuti, tanram eotum stragem ediderunt, vt inreriecta planicies cadaueribus impleretur. Cecidit & Chrysochir, multiq; capri & vincti ad Imperarotem missi, vnà cum Chrysochiris capire. Ignatio Parriarcha defuncto, post Ecclesiam vndecim annis gubernaram: Phorius à Basilio secundum in ponrificia sede collocatur. Insidiæ Imperarori structæ non latuerunt, eiusq; princeps Romanus Curcuas oculis est priuatus, reliqui flagris cæsi, rasisq; pilis relegati. Sub vernum tempus Imperaror vnà cum filio Constantino Syriæ bellum infert, castella quædam capit: quædam, iniecto ex aliorũ expugnatione rerrore, in deditionem accipir. Deinde Germaniciam inuadit, & suburbijs incensis, vrbem Adaram obsidet. Ciuibus negligérer se defendenribus, Basilio roganre qua re freti se non dederent, vrbe iamiam capienda? quidam prouectæ ætaris homo air, se certò scire, non esse in faris, vt nunc vrbs ab ipso capiatur, sed ab alio, qui ex eius lumbis descenderer, nomine Constanrino. Cùm verò Imperaror filio demonstrato, eum esse Constantinũ dixisser, & senex eum esse Constantinum, à quo sua vrbs capienda esset, negarer, sed alium quendam ex eius posteris: Basilius ob eam diuinarionem iratus, oppugnationem acrius vrget, sed cùm nihil proficerer, ac frigus exercirum infestarer: soluta obsidione, reditum cogitat, captiuis inrerfici iussis, ne custodia opus esset, néue oportunitatem nacti, aliquid nouarent.

Photio Patriarchatus restituitur.

Insidiatorũ pœna.

Basilij bellum Syriacum.

Germanicia Adata, iuxta Cedrinũ Adape.

Falsum oraculum.

CEDR.

Itaq; leuato exercitu iter ad vrbem institutum profectus est, magno Agarenis terrore incusso. Quos cum insidias sibi in angustijs structuros præsaguisset, suis militibus ad opportuna loca dimißis insidiatorum multos viuos cepit. Quibus rebus Abdelomeleri, qui ijs locis præerat, animus ita est fractus, vt mißis legatis veniã pacemq; petiuerit. assensitq; Imperator, & hunc deinde spontaneum contra eius gentiles socium habuit. Inde per Argæum profectus, ad Cæsareã venit, ibiq; & ex Colonia & ex Mesopotamia nuncios rei feliciter gestæ accepit, allatis simul spolijs, ac multis captiuis Curtis atque Saracenis, quos omnes gladio occidi iußit. nam exercitus iam antè spolijs onustus erat Syriacis atque Tephricanis, & nolebat imperator captiuorum inutilem secum trahere cateruam. Vt ad Medæum peruenit, præmia ijs quorum virtus in bello fuerat eximia diuisit: militibusq; hyematum dimißis, ipse expedito cum comitatu Constantinopolim rediјt, ibiq; de more victoriæ coronam à patriarcha accepit, & populus ei cantilenis gratulatus est.

Andreas dux Amerum Agarenum cæsit.

Cùm aurem Tarsenses & Melirenæi Agareni prouincias Romanas incursarẽt, Dux Andreas eotum insolentiam reprimebar, & missis ad se ab Amera blasphemis lireris, quibus scribebat, si ipse illum inuasisset, nihil ei Mariæ filiũ profuturum, de imagine marris Dei suspensis, dixir: Domina, remunerare fremitum hominis arroganris. His dictis contra blasphemũ eduxit copias, commissaq; pugna, hostes in fugam versi maxima ex parre cadunt, ipseq; Ameras iugulatur, paucis fuga elapsis. Sed dux ex inuidia delatus, quum Tarsum etiam capere poruisser, noluisse: Imperator ducarum illi ademptum Styppiotæ rradir, & Tarsi excidium pollicenri, & alia magnifica iuuenilirer iactanti, qui adeò nihil eotum quæ gloriabatur, effecir, vr etiã ex negligenria & inconsiderara castrametarione in cladem inciderir. Nam Barbari castra eius, in quibus nullas agi excubias cognorant, noctu aggressi, multos cædunr, sed plures à sese inuicem obrriri perierunt, Iraq; superiores fuere Agareni. Eo rerum Orientalium statu Occidens peius etiam se habebat. Nam Iralia quæ Romanis Imperatoribus parebat, & maxima Siciliæ pars, multæq; genres aliæ, sub Michaele tributariæ factæ sunt Carrhaginẽsibus. Carthaginenses enim Agareni, classe instructa, multisq; oppidulis capris: Ragusium obsidenr. Ragusinis per legaros auxilia perenribus, Basilius centum naues bellicas subsidio mittir, quas contra se ire Agareni vbi cognouerũr, soluta obsidione Longobardiam inuasere, capraq; Bari vrbe, eiusque tuto receptu vsi, roram Longobardiam occuparunt. Cæteræ quoq; gentes quæ ab Agarenis premebantur, cùm audissent quid Ragusij accidisser, & vt hostes, reformidatis Imperaroris auxilijs, ab obsidione destitissent: auxilia & ipsæ perunr, se Romano imperio subijcienres. Basilius recepta legatione, supplicibus & classe illa & per Francorum Regem opem tulit, A quo per lireras perijr, vr Romanis legionibus in bello Agarenico adesset, ab ijsq; Agarenorum exercitu deuicto, eotum princeps, quem Sultanum vocanr, captus, & à Rege Capuam perductus. Vbi quum biennium verlatus esset: nunquam à quoquam risisse visus est, vt Rex miratus, diceret, se ei qui Barbarũ risisse nunciarer, præmium daturũ. Quem cùm quidã semel risisse nunciasser, accersito Sultano risus causam quæsiuir? Ar ille: Roras currus (inquir) vidi, quarum quũ altera rerræ incumberet, altera sursum tolleretur: mox ea quæ sublimis fuerat, depressa: quæ humilis, in altum elara est. Vnde coniectura capra, res humanas etiã eodẽ modo moueri & rransferri, in risum erupi: posse fieri cogitãs, vt & mearum rerum idem starus esser: ac me, quemadmodũ è sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum, sublimem fore. Rex & veritare orationis considerata, & Soldani ob fortunæ commurationem misertus: eum liberius habitum in familiaritarem suam asciuit, & eius vt viri prudenris consilijs vsus est. Is verò, homo callidus, Regem dolo circumuenir. Nam cum Capua & Beneuento recens potirum vereri cognouisset, ne eæ vrbes de vindicanda libertate cogirarent: Si, inquit, imperium istatum vrbium firmum habere studes: ciues clariores aliò transferto. Nam vulgus per se, nouis rebus non studebit. Id consilium Rex sibi vtile futurum ratus, exequi statuens, clam vincula ferrea fabricabatur. Ar improbus ille vir, cum vtriusq; ciuitatis principibus colloquens, atque in eorum familiaritatem sese insinuans, secretò dicit, Regem in animo habere primarios ciues vinctos, in suam transferre regionem. Quod verè à se dici, illud

Stypiotes ab Agarenis profligatur.

Agarenorum Carthaginem suum in occidente grassationes Basilij et Francorum auxilia retũduntur.

Sultanus Agarenorum à Francis captus, Regem eorum doloso consilio Capua & Beneuento pellit.

Res humanæ rotis curruum similes.

ci, illud argumento esse quod ferreas cathenas, manicas, aliaq; vincula fabricaretur. Id illi cùm verum deprehendissent, hominem sibi benè velle opinati, Regi venatum egresso portas clauserunt.

Sultanus ciuibus Frā cis Capuā & Beneuentū frustra obsidet.

Is igitur non admissus domum redijt, Sultanus autem à ciuibus libertate remunerationis ergò accepta, pristinóque Imperio recuperato, ijsdem Capuanis & Beneuentanis bellum infert. Qui cum obsidione vrgerentur, per legatos admissi facinoris veniam a rege precati, suppetias sibi ferri enixè petunt. Sed ville, repudiata legatione, se interitu illorum lætari dixit: ad Imperatorem Basilium alia legatione missa, vt sibi periclitantibus subueniret, cum legatus impetratis auxilijs rediret, ciues suos bonis animis esse iussurus: captus est ab hostibus, ex quo cùm Sultanus cognouisset, vnde veniret, & quàm lætum ciuibus nuncium afferret: ait illi, Si viuere volueris, tuis de muro prospectantibus renunciato, Imperatorem auxilia negasse. Quòd ni feceris, te è vestigio moriturum scito. Promisit ille se facturum quemadmodum iuberetur, & vinctus astans ante mœnia, dum se legationem obijsse, & auxilia statim ab Imperatore ventura dicit, gladijs dissecatur.

Capuanus Legatus pro patriæ salute se deuouit.

Agarenorum Tarsensiū Cretensium et Carthaginensium clades.

Sultanus verò vrbium expugnatione desperata, recessit. Tarsi quoq; Ameras Esman cum magnis nauigijs, quæ Agareni Cumparia vocant, Euripi vrbem aggressus, nihil effecit, sed & ipse lethali accepto vulnere perijt, & maxima pars exercitus illius. Cretæ porrò princeps Saet Apochaps, Photium virū strenuum alteri clasi à se instructa præfecit, qui & Ægæi maris oram, & insulas populabatur. Cui cum Romana clasis, cuius nauarchus erat nauticus Drungarius Patricius Nicetas Ooryphas, occurrisset: multas hostiliū nauium vnà cum vectoribus igni Græco in cineres redegit, multas ferro confecit, ac plures demersit. Qui multiplex hoc discrimen turpi fuga euaserant, incolumitate non contenti, piraticis nauib. paratis, Peloponesum & vicinas insulas vexauerunt. Sed eos idem Drungarius cùm ad portum Cenchrearum applicuisset, ac naues hostiles circa Methonam, Pylum & Patras crebrò stationes habere didicisset: triremibus per Isthmum Corinthiacum celeriter terra traductis, subitò aggreditur: ijsque improuisa impressione perculsis piraticas naues partim cremat, partim cum ipsis viris demergit, duce quoque hostium Photio interfecto. Et sic clasis Cretensium perijt. Verùm ex Aphrica aliæ naues sexaginta ingentes Romanis prouincijs vastandis vsque ad Cephaleniam & Zacynthum processerunt. Contra eas Narsan clasis præfectus missus est. Sed cùm multi ex remigibus fugam cepissent, & triremes semiuacuę essent: nauarchus ita cum hostibus non congrediendum esse ratus, casum illum ad Imperatorem refert, & desertores inquisiti, ac citò reperti sunt. Vt autem terrorem incuteret nautis, nec vllum tamen Christianum supplició afficeret: triginta captiuos Agarenos carcere noctu extractos, fuligine inungine agnoscerentur, flagrísque cæsos per forum circumduci, & in Peloponesum perductos palis affigi iussit. Quo facto clasiarij perterriti, noctúq; hostes aggressi profligarunt, alijs cæsis, alijs captis. Deinde in Siciliam quoque transuecti, vrbes Carthaginensibus obnoxias vexarunt & vastarunt.

Captiui pro desertorib. supplicio affecti.

Eadem clasis etiam ad Italiæ fines transuecta, cum equestribus Romanorum copijs se coniunxit (quas Procopius ducebat, Imperatoris protouestiarius, & Leo patricius, Thraciæ ac Macedoniæ præfectus, quem à Stypeo vocabāt) & laude dignas res gessit. Nam & classem ex Aphrica rursum progressam ad insulam cui Siclæ (id est columnæ) nomen, deuicit: & quæ in Calabria ac Longibardia ab Agarenis tenebantur castella, paucis demptis, omnia è barbarorum manibus eripuit, Romanæq; ditioni restituit. proinde Nasar, & quæ cum eo erat Romana clasis, tot victorijs diuino fauore potiti, amplis cum spolijs & victoriæ coronis ad Imperatorem redierunt. At quæ in Longobardia erant terrestres copiæ, inuidiam fortunæ, prospera quæque carpere solitæ, non effugerunt. Etenim rebus præclare gestis, orta sub ipsius prælij tempus inter duces contentione, eorum dignitate prior perijt. Inciderat Leoni aliquid cū Procopio discordiæ. Nondum autem redintegrata horum gratia, pugnæ cum hostibus committendæ se obtulit occasio. Ea in pugna Leo cum Thracibus & Macedonibus dextram aciei tenens partem, Saracenos fudit, magnamq; eorū stragem facit. Ab altera autem parte Procopium Sclauinos & Occidentales ducentem, hostes cùm premerent, neque ei à Leone discordiæ tenace subsidium mitteretur, euenit vt is inclinata suorum acie fortiter pugnans caderet. Leo, vt præclaro facinore illatam ob dissidium cladem oblitteraret cum suo exercitu, ijs etiam qui ex Procopianis militibus cladem euaserant ad se receptis, Tarentum castrum, quod Agareni adhuc tenebant expugnauit, captis qui in eo erant omnibus: quo facto & milites præda haud parum iuuit, & spolia ad imperatorem attulit. Neque tamen Imperatorem rebus placauit, sed is vbi cognouit causam Procopij interitus, Leonem dignitate sua exutum in Cotyaeium, vbi habitare solebat. CEDR.

Ducum discordia perniciosa.

Leo à Stypeo.

Procopius

Exinde Baianus, qui Leonis equisonum princeps erat, alijq; nonnulli olim Leonis famuli, actionem de maiestate Leoni intendunt. quod cùm resciuissent Bardas & Dauidus huius filij, Baianum interficiunt: metuentesq; sibi ab irato huius facinoris causa Imperatore, assumpto patre fugam in Syriam moliuntur. Imperator de re hac certior factus, præfectum sodalitatis cum quibusdam militibus mittit, celeriter insequi & comprehendere eos iubens. Hi nihil morati, in Cappadocia eos assequūtur, in Syriā properantes. Cumq; eos progressu prohiberent, atque ij vi resisterent, ad manus ventum, & inter dimicandum filij Leonis ceciderunt. Leo captus, & ad Imperatorem perductus est. De eo legibus actum, damnatoq; alter oculorum effossus, & altera manuum amputata: & in Mesembriam relegatus, ibi consenuit.

Leonis calamitas.

Cæterùm Mesembriaci Arabes, cognito Romanæ clasis ocio, nauibus aduecti, Phœniciæ & Syriæ oram infestarunt. Basilius enim cædem Michaelis decessoris sui expiaturus, multis in locis vrbis regiæ Archiduci Michaeli noua templa, atq; in ipsa Regia magnificam & sumptuosam ædem, nouæ Ecclesiæ indito nomine, construxit. Nautis igitur his substructionibus occupatis, cum eorum terga à tollendis oneribus nunquam vacarent, cum manus in cophinis occupatæ essent, clasis ociosa fuit. Qua de causa

Agareni oram maritimam impunè prædabantur. Neq; verò illam duntaxat infestarunt, sed Syracusas etiam deuastarunt, Imperatore nautas ædificationibus defatigante, qui etiam Eliæ Thesbitæ, quem eximia veneratione colebat, ædē extruxit, fore sperans vt ab eo, curru igneo,

Phocas Nicephorus.

in cœlum tolleretur. Tamen Syracusarū captiuitate & reuersione cognita, misit qui nefarijs Agarenis resisterent: sed nihil profecit. Deinde Phocam Nicephorum, eius Phocæ qui pòst imperauit, auū, cum iustis copijs ablegauit, virum fortissimum, & rei militaris peritissimum, qui

Peloponēsis monachus imperium Basilio prædicit.

Agarenos sępè profligauit. Dum autem Basilius Imperator Theophilizi, vt suprà dictum est, adhuc inseruiret, vnà cum illo in Peloponesum descendit, & templū Andreæ est ingressus, in quo degebat monachus quidam virtutis studiosus, qui Theophilitzæ nullam rationem habuit, sed Basilio cōspecto, honoris causa surrexit, eumq; adoratum amanter excepit. Eo mulier quędam vidua illius loci primaria, & magnis opibus affluens cognito, hominem pro familiaritate accersitum interrogat, Cur Theophilitzem principem illustrē, & Imperatoribus cognatū neq; alloquio neq; vllō officio dignatus esset, ministrum verò eius affatus esset & honorasset, longè supra conditionem eius? Nam cùm monachum nosset, id eum non temerè fecisse arbitrabatur. At ille, Theophilitzem, inquit, priuatum vidi, Basilium verò Imperatorem, eaq; de causa honorem ei vt Imperatori habui, Scito enim eum

Vidua Peloponensis callidè sibi Basilium conciliat.

à Deo Imperatorem designatum esse. Quibus mulier auditis, Basilium post discessum sui domini, ægrotum illic relictum, in suas ædes recepit, curataq; & cōfirmata valetudine persuasit, vt sui filij frater adoptiuus esse vellet, ac data pecunia, Imperium ei prædixit, orans, vt principatum adeptus, filij suiq; (si adhuc in viuis esset) non obliuisceretur. His actis Basilius discessit, illa verò, ei recēs Imperio potito, cum filio Constantinopolim profecto, multa preciosa munera obtulit, quam ille honorificè excepit, eiusque filium, quem spiritus impulsu fratrē nactus fuerat, Protospatarij dignitate ornauit. Ædes sacras diuersis terræ motibus collapsas instaurauit, atque etiam magnum fornicem templi D. Sophiæ ruptum ruinamq; minitantem, machinis artificum constrinxit, & firmauit.

CEDR. *Cumq; reditus ecclesiastici essent attenuati, & periculum esset ne penuria olei sacræ lucernæ extinguerentur: amplißimi prædij, cui Mantia nomen, donatione & lucernis prospexit, & cum è reditibus liberaliora cantoribus templi stipendia constituit. Apostolorum præterea fanum quod pristinam pulchritudinem amiserat fulcris & collapsarum partium refectione firmans, redegit ædem (vt ait poeta) vigentem. Renouauit etiam Deiparæ quæ ad Fontem erat*

230. *ædem, quæ antiqua elegantia exciderat. Aliud Deiparæ templum, cui Sigma nomen, terræmotu prostratū, ex fundamentis refecit, stabileq; & priore pulchrius extruxit. Hoc modo etiam instaurauit ædem Stephani martyrū principis, quæ in Aurelianis condita humi procubuerat. Baptistæ fana duo, quorum hoc in Strobelo, illud in Macedonianis, alterum maiore sui parte reparauit, alterum è fundamentis substruxit. itidemq; Philippi apostoli, & quæ ab hac versus occasum solis sita erat Lucæ euangelistæ ædem grauem passas ruinam, necnon templum magnum Mocij martyris, cuiusq; penetrale solo æquatum, fracta etiam sacra mensa, è parietinis excitauit. Restituit & pristinæ pulchritudini refectam ex collapsa ædem Andreæ apostoli ante alios vocati, istis vicinam: item S. Romani, & S. Annæ in Deutero, & magni martyris Demetrij, martyris Aemyliani in Rabdo, de antiquis nouas redegit. Restituit & S. Nazarij ædem collapsam: & in rostris Domini, templum resurrectionis Christi, & Anastasiæ martyris refectum ornauit fastigio, quòd ligneum antè fuerat, lapideo. Platonis inclyti martyris fanum, quod corruerat, erexit: vicinumq; huic fanum nobili victoria insignium martyrum Hesperi & Zoæ condidit. Ruinæ, quæ imminebat, subtraxit. Acacij quoque martyris ædem in Heptasculo (Septigradium verteres:) & Eliæ vatis fanum in Petrio splendidè restituit. Instaurauit et templa palatina Seruatori Christo, Michaelo angelorum principi, & Eliæ vati dedicata, & Deiparæ: ac Nicolai inter proceres ecclesiasticos celeberrimi, quod nouam nominant ecclesiam, insuperabili pulcritudine exornauit, reditibus ad lucernas & neceßitates doctorum sufficientibus ditatā. de qua quòd attinet prolixè narrare, cum ipsum opus pulcritudinem suam & sumptuum in id impensorum demonstret magnitudinem? Multa alia etiam delubra in palatio condidit, de nomine Eliæ vatis, Clementis martyris, Iesu seruatoris, Pauli apostoli, principis exercitui cœlestium, quorum in declaranda venustate vel poetica deficeret magniloquentia.*

Aedificia Basilij.

Multa etiam in Palatio pro Imperatoribus verè regia ædificia condidit: quæ omnia enumerare nihil attinet. Opus Basilij est etiam domus, quæ Manganorum nomen gerit, & alia quæ Noua appellatur. Has, vt qui nollet publicos reditus in vsus priuatos vertere, ædificauit: & reditus eis ex agriculturæ emolumentis constituit idoneos, vnde Imperatorio conuiuio pro se, & ijs qui toto anni decursu inuitarentur, sufficientes & iustè parti sumptus suppeditarent. Condidit etiam palatium ad Fontes, & id quod in Erys erat decorauit, cisterna repurgata, quam Heraclius imperator terræ ingesta complanatam in hortum arboribus ac oleribus plantandis mutauerat: vt & cisternam eam quæ est ad Magnauram, & quæ inter triclinium Iustinianeum ac Lausiacum. Etenim Heraclius imperator, cùm ei Stephanus philosophus examinato siderū qualis fuerat ipso nascente positu prædixisset, aquam interitum ipsi allaturam, cisternas terra congesta oppleuerat. itaq; Basilius cisternam in Erijs repurgauit, locoq; horti receptaculum aquæ copiosæ ac pellucidæ confecit. Et in foro ædificauit templum pulcherrimum Deiparæ sacrum, vt ibi negociatores domum precibus faciundis aptum haberent, cùm eo loco ob negotiationes commorarentur. S. Phocæ fanum in Steno adornauit, monasteriumq; redegit, constitutis pro ijs qui in eo religiosam exercerent vitam sufficientibus reditibus. Renouauit etiam magnum S. Michaeli in Sosthenio templum, quod antea temporis corruerat, & ad eam qua hodie visitur elegantiam duxit.

Rhoßi Christianismū amplectūtur.

Multis etiam Iudæis præbita promissaq; pecunia persuasit, vt Christiani fierent. Pace cum gente Rhossica facta, effecit, vt illa in cognitionem arcanorum nostrorū perueniret: & cùm se baptizari velle promisissent, Pontificē eis misit. Cæterùm à sua religione ad nostrā trāsituri, tergiuersabantur & dubitabant: ac nisi miraculum viderimus, inquiunt Pontifici, qualia tu multa à Christo facta esse doces: nunquam doctrinam

Euangeliũ ab igne inuiolatum.

tuã amplectemur. Tum is: Petite, inquit, quod vultis. At illi dixerunt: Liber qui de Christo docet, est in ignem conijciendus: qui si inuiolatus manserit, argumento nobis erit, verè Deum esse, qui à te prædicatur. Assenso Episcopo, rogus est incensus: Pontifex cum manibus & oculis in cœlum sublatis dixisset, Glorifica nomen tuum Christe Deus: sacrum euangelium in rogum imponit, quod diu in flamma relictum, illæsum mansit. Eo miraculo Barbari obstupefacti, prædicationi crediderunt, & vt sacro baptismate initiarentur, flagitarunt.

Interim reipublicæ proceres Imperatori suadent, vt in prouincias inspectores emittat, quòd hoc dicerent ad incrementum redituum publici ærarij facturum. Imperator probare se hanc sententiam simulans, deligi ad hoc munus homines aptos iubet, & ad se adduci. Ibi cum Generalis delegisset, quos eam rem rectè administraturos putabat, & eorum nomina ad Imperatorem attulisset, in magnam apud eum reprehensionem incurrit, quòd tales homines tanto negocio idoneos iudicasset. Meliores se in tota ciuitate non inuenire causanti, Imperator: Tantum inquit, hoc munus existimo esse vt si ita liceret, meipsum ad id obeundum proficisci debere putem. quod quia indecorum est, neq; fieri potest, necesse habeo spem meam despondere duobus reipublicæ magistris, qui tempore & vsu rerum, multisq; in longa vita gestis magistratibus fidei suæ integritatem & virtutem probarunt. nam ab his negocium rectè confectum iri fido. Tu ergo abi, & ijs rationes huius administrationis, meamq; voluntatem expone. si volunt ad eam obeundam exire, mihi hoc probatur. Magistri hoc nuncio perterriti, supplices deprecantur, ætatis suæ & laborum pro republica iam antè exhaustorum innitentes excusationi: petuntq;, vt hoc ministerium alijs imponatur. Generalis re infecta ad Imperatorem redit, eorumq; excusationes exponit. Ad ea Basilius: Quando, ait, fieri non potest vt ego exeam, & hoc munus illustrißimi recusant obire magistri, inspectorum huiusmodi constitutionem ego omitti volo. præstat quippe aliquos lucrum iniustum ex publico percipere, quàm malè metuere mulctam quæ eos opprimat aliquam.

Hoc modo factum est, vt subditi Romano imperio prouinciales, quandiu ei Basilius præfuit, verbo quidẽ non sint ad æqualitatem census adacti, reipsa autem liberi & ab exactionibus immunes manserint.

Santabarenus spectrũ Constantini mortui Basilio offert

Et hæc sic acta sunt. Cæterùm vnus ex Imperatoris filijs Cõstantinus, patri præ cæteris charus, ex morbo obijt, cuius mortem grauiter ferens, omni consolatione repudiata, illum sibi viuentem offerri cupiebat. Fuit autem quidam monachus Theodorus, cognomento Santabarenus, Imperatori ob summam de ipsius virtute persuasionem, vt etiam miracula edere crederetur, familiaris, idemq; Metropolis Euchaitarũ antistes. Is igitur fertur Imperatori defunctum filium ostendisse viuentẽ, cùm effecisset, vt Constantinus equo insidens patri occurrere videretur, quem cùm amplexus & deosculatus esset, nõ amplius viderit Imperator. Sed & alijs similibus factis Santabarenus Imperatore in admirationem adducto, effecerat, vt is totus ex ipso penderet, vt fidem ei haberet, neq; vlla in re diffideret. Imperator igitur hoc modo erga Santabarenum affectus fuit. Sed Leo filius eius iam adultus, & Martinacij filia vxore ducta, à patre imperator salutatus, Santabareno non delectabatur, sed eum veneficum appellabat, & præstigiatorem, & Imperatoris deceptorem. His ille veluti spiculis quibusdam ictus, ad vltionem insurgit, simulataq; erga Leonem beneuolentia. Cùm sis, inquit, adolescens, Imperator, & cum patre veneris atq; equites: pugio etiam tibi ferendus est, quo & contra feram vtaris, & patri porrigas, cùm res tulerit, aut etiam insidiatores eius vlciscaris. Is dolo nõ animaduerso, pugionem, vt ille suaserat, in calceo fert. Eo pugione Santabarenus ad vltionem Leonis vsus, Imperator, inquit, filius tuus tibi insidiatur, indicio illud est, quod in venatu pugionem occultũ gerit. His auditis, venatum exit Basilius, Leo patrem comitatur, inuentus est pugio in calceo Leonis occultatus. Visus est vera dixisse delator. Rei defensio non admittitur, ardet iracundia pater cõtra filium: in quodam imperatorio cubiculo concludit, &, vt quidam tradunt, ei oculos eruere in animo habebat, Santabareno ad id instigante: idq; omninò futurum fuisse, nisi Patriarcha & principes Senatus, multis precibus Imperatorem à sententia deduxissent. Ea ita durat, Leo in custodia tenetur, longum tempus intercedit, donec Imperator quibusdam senatoribus in conuiuio adfuit. id quod veteri quadam consuetudine certis tẽporibus fiebat. Erat autem in ijs ædibus, vbi conuiuium agitabatur, Psitacus in corte suspensus, qui, vt id genus auium ad imitationẽ procliue est, cũ quendam continenter Leonem deplorantem & appellantem audisset, vocẽ imitatus subinde clamabat, O Leo Leo. Ex ea volucris voce conuiuæ occasione arrepta pro Leone deprecandi, è conuiuio surrexerunt, & oppleti lachrymis dixerunt: An non ista volucris nos accusabit, Imperator, cum ipsa dominum suum appellet, nos autem potentiæ tuæ epulis fruentes, illius iam longo tempore inclusi obliuiscamur? Omitto iram Domine, contra illum conceptam. Deme illi custodiam, placido eum ac potius paterno vultu aspicito. His verbis ira mitigata Imperator, cum filio in gratiã redijt, dignitate pristina restituta. Pòst, cum venatum exisset, in ceruum incidit inusitata magnitudine, elata in altum cornua gestantem, quem persequendo assecutus, cum stricto gladio percussurus esset, bellua se defendit, & ramo vno cornuum zonæ Imperatoris infixo, illum sublimem fert cornibus suspensum. ac forsitan ita perijsset, nisi à quodam ense dissecta zona, fuisset ereptus. Cui mercedem salutis suæ præclaram reddidit ille, capitis truncationem: speciosa causa quæsita, quod ensem contra Imperatorem strinxisset, neq; reputauit, pro Imperatore potius strinxisse, ac remuneratione magnisq; præmijs esse dignũ. Is igitur sui erga Imperatorem studij hunc fructũ cepit. Imperator verò cornu percussus, cõuersisq; intestinis, superuixit ille quidem, sed non diu, mortemq; obijt. Regnauit cum Michaele annũ vnum, solus decem & nouem, Imperio Leoni filio ex superstitibus natu maximo relicto.

Santabarenus doloso consilio et calumnia Leonẽ in periculum capitis cõijcit.

Psittacus occasionẽ præbet Leonis liberandi.

Basilius à ceruo ictus obit.

Seruator à conseruato occisus per calumniam.

IMPERIVM LEOnis Philoſophi.

Stephanus patriarcha.

MPERATOR factus Leo, ſtatim de vlciſcendo Santabareno cogitat. Sed cum timeret, ne ià Photio amico defenderetur, Patriarcham cauſas quaſdam commentus, Eccleſia eiectum, in Armenianorum relegat monaſterium, fratremque ſuum Stephanum Patriarcham deſignat. Qui quia Heracleæ Pontifex nullus erat, à Protothrono electus eſt. Santabarenum Euchaitis, cuius vrbis Eccleſiæ præſidebat, adduci iuſsit.

Michaelis cadauer in vrbē trans latum.

Miſit & Chryſopolim in Philippici monaſterium, vbi Michael Imperator ſepultus erat, eiuſque cadauer loculo eductum, cum magno comitatu & regio honore in ſanctorum Apoſtolorum æde, in marmorea arca reponit: etiam fratribus ſuis Alexandro & Patriarcha Stephano præſentibus.

Zauzes Stylianus.

Zauzem Stylianum, cuius filiam, ſuperſtite adhuc Theophanore coniuge, ſubigebat: Magiſtrum deſignauit & Dromi Logothetam, pòſt etiam, nouo excogitato nomine imperatoris patrem. Ædem D. Thomæ Apoſtoli, vnà cum alijs ædificijs incenſam, renouauit.

Santabareni vltio.

Santabarenum iam adductum in Regia Pegana cuſtodijt, & inclementer flagris cæſum Athenas relegauit, neque multò poſt, oculos ei effodi iuſsit. Verùm pluribus annis elapſis, hominem ab exilio reuocatum benignè tractandum curauit. Cæterùm Hagio Longobardiæ dux, regis Franciæ gener, audita Baſilij morte, Romano fœdere ſublato, omnem ſibi prouinciam vendicauit. Quare imperator Menſæ præfectum cum Occidentalibus legionibus contra eum miſit, qui prælio victus, ferè omnibus quos adduxerat, amiſsis, fuga ægrè elapſus eſt. Stephano Patriarchæ defuncto Antonius cognomento Cauleas ſucceſsit.

Bulgaricū bellum.

Cum Bulgari pace facta, cum Romanis commercia haberent, & telonæ iniqua ab eis vectigalia exigerent: id Simeoni illorum principi iam dudum occaſionem captanti, ſatis cauſæ viſum ad bellum Romanis inferendum. Sed Romanus exercitus contra eum miſſus, ſuccubuit, multis cæſis, ipſóque duce interfecto, multis captis, quos Simeon naſis præciſis, Byzantium redire paſſus eſt. Ea fœditate irritatus Imperator,

Turci. Vngri.

Turcos Iſtrum accolantes, qui & Vngri vocantur, muneribus impulit, vt Bulgaros vlciſcerentur, & pro virili affligerent. Ipſe quoque terra marique arma inferre eiſdem parat, ſumma rerum Patricio Nicephoro Phocæ, quem Domeſticum legionum deſignauit, mandata. Verùm ante bellum, quæſtorem de pace legatū ad Symeonem mittit. Quem Barbarus dolo adeſſe ſuſpicatus, in vincula coniectum includit, & Phocæ reſiſtit. Quo bello dum occupatur, Vngri eius ditionem populantur. Quare Phoca omiſſo, contra illos proficiſcitur, & acie congreſſus, ſuperatur, multis Bulgaris interfectis, pluribus captis, Symeon ipſe vix Doroſtolum, quæ Driſta eſt, confugit. Captiuos Bulgaros imperator ab Vngris emit, ad quem Symeon legatos de pace miſit. cuius verbis Leo fide habitâ, Chæroſphactem ablegauit ad pacem faciendam. Sed Barbarus eo detento & vincto, Turcos inuaſit, iiſque in fugam verſis, & agris eorum vaſtatis, Leoni ſcripſit, ſe cum eo pacem non facturum, niſi captiuos Bulgaros recepeꝛit. quos cùm recepiſſet, tamen pacem non fecit. Igitur imperator contractis in vnum omnibus & orientalibus & occidentalibus legionibus, contra Bulgaros vſus eſt: quæ tamen cum Symeone congreſſæ, ſuccubuerunt.

Inſidiæ Leoni detectæ.

Deinde cum in agris quibuſdam Zoës, Zauzis filiæ, conſuetudine vteretur: inſidijs à quibuſdam eſt appetitus. quas cum Zoë ex murmure animaduertiſſet, ac Imperatorem dormientem excitaſſet: ſtatim in Regiam reuerſus, euitauit, eandemque Zoën paulò poſt Imperatricis Theophanonis obitum, Auguſtam appellauit, & dudum concubinam, legitimam vxorem duxit.

Zoe Leoni nubit.

Verùm breuis illa felicitas fuit. Nam cùm annum vnum & octo menſes in Imperio vixiſſet, obijt.

Samonas Agarenus ſpado, Leoni ob detectam Baſilij coniurationem charus.

Sunt & aliæ inſidiæ Imperatori nunciatæ, quas Zauzis conſobrinus, Baſilius Pectes ſtruebat. Is arcanum cum ſpadone Samona communicauit, quem iureiurando prius adegerat, ne id quod auditurus eſſet, efſutiret. Erat autem Samonas Agarenus, & cognitum in Imperatorem facinus, ſtatim ei indicat. Sic Baſilius & conſcij conſilij, comprehenduntur. Samonas Protoſpatarij honorem & Imperatoris familiaritatem adipiſcitur.

Eudocia tertia Leonis vxor.

Leo tertiam quoque vxorem duxit, Eudociam, genere Opſicianam, excellenti forma. Sed & hæc non diu cum eo vixit. Nam quum vterum ferret, inter parturiendum vnà cum fœtu edito periit. Verùm Imperator ſuſcipiendæ prolis auidus, præſertim quum id à vatibus ei prædictum eſſet (fuit enim doctrinarum omnis generis amator, & arcanæ quoque illius quæ per incantationes futura diuinat: verſatus etiam in doctrina de motibus ſiderum, eorumque effectibus, in qua inueniebat, ſe filium habiturum Imperij ſucceſſorem) quartam etiam vxorem ducit Carbonopſinam Zoën: quam non ſtatim honore Imperatorio eſt dignatus, ſed diu ſine diademate habuit, donec filiolum peperiſſet, qui à Patriarcha Nicolao ſacro baptiſmate eſt initiatus.

Leo notatus ob quartum coniugium Eccleſiaſtica cenſura.

Nam cùm Antonius ſede Conſtantinopolitana annis * gubernata deceſsiſſet, Myſticus Nicolaus Patriarcha eſt deſignatus.

Nicolaus patriarcha.

Imperator poſt filij partum, cui Conſtantini nomen indidit, coniugem etiam ſuam Auguſtam appellauit. Sed ob quartas nuptias à Patriarcha Leo cenſura Eccleſiaſtica eſt notatus, & nomine B. Theophanonis primæ cōiugis ſuæ, honoris ergò, ædem extruxit proxime S. Apoſtolorum templum, in eáq; corpus illius repoſuit.

Leonis ſubſtructiones.

Condidit & aliam ædem S. Lazari nomine, in qua ſacrū eius corpus è Cypro translatum, nec non Mariæ Magdalenæ condidit. Quum autem nauis ædificandis impeditis, claſsis vacaret: Agarenorum claſsis Tauromi nium vaſtauit, & Lemnum inſulam occupauit,

Agareni Leone tēplis cōdendis occupato, prouinciꝫ vaſtāt

in quibus multi mortales perierunt. Imperator verò cum in Pentecoste indiui Mocij æ demde more supplicatum iret, iamque sacrarij cancellis appropinquaret: quidam è superiore loco prodiens, baculum grauissimum, quem manibus gestabat Imperatoris capiti impegit: quod planè contulisset, nisi fustis dependenti candelabro illisus maximam vim amisisset. Proceres cum sanguinem è capite Imperatoris manantem viderent, turbati sunt: & quia frater eius Alexander non aderat, apud plerosque supplicio inualuit, eum insidiarum fuisse conscium. Sed qui id facinus ausus fuerat, quæstionibus adhibitus, nullo conscio nominato, pedibus & manibus amputatis, in ignem est côiectus. At Marcus monachus qui Tetraodium magni sabbathi suppleuit, tum præsens, Imperator, inquit, istud à Dauide prædictum est, his verbis: Quæ hostis tuus in sancto improbè egit, & qui te oderunt, in medio festiuitatis gloriati sunt. Scito igitur te ab hoc tempore decem annos regnaturum. Quemadmodum dixit, ita factum est. Nam Leo post decennium ea ipsa die, qua caput ictus fuerat, est mortuus.

Imperatori in templo factæ insidiæ.

Marci monachi diuinatio.

Cùm verò Bulgari incursionibus rem Romanam attererent, Agareni ea occasione percepta classem adornarunt, & contra maritimam Romanorum ditionem emiserunt, duce Leone Attaleo, qui Christianam ciurauerat religionem: & quia Tripoli habitabat, inde Tripolites appellabatur. Eius expeditionis nuncium maturè accepit Imperator, qui tum apud emporium Bocœcij erat, dedicando Christophori protouestiarij monasterio intentus. & addebatur hoc à nuncijs, à Tripolita ipsam peti Constantinopolin. Emittit ergo Eusthathium, Drungarium rei naualis, cum classe, qui pugnæ cum Tripolita committendæ impar, re infecta redijt, eumq; insecutus Tripolita, fauces Hellesponti intrauit, & vsque ad Parium venit. Huius rei indicium Imperatori mœrorem perturbationemq; animi grauem attulit. Itaque Himerio secretariorum primario classem aduersus Tripoliten ducendam committit. Is Abydum præteruectus, Aegeo mari emenso, ad Strobelum appellit: inde ad Imbrum applicat. ac Samothraca superata, hostes Thasi cùm sentiret naues in statione habere, multitudine & alacritate suis superiores, ne appropinquare quidem ijs ausus est. Tripolites autem retrò auersus, Thessalonicam expugnat, deprehensio in ea etiam Leone præfecto cui Chatzilatius cognomentum: multumq; ibi sanguinis facit, multos captiuos abducit.

Leo Tripolites Agarenorũ dux.

Himerius.

Thessalonica ab Agarenis capta.

Fortè quidam de cubicularijs, nomine Rodophyllus, necessariæ rei causa in Siciliam missus cum C. auri libris, in itinere morbo correptus, Thessalonicam se contulerat curandi corporis causa. eum Tropolita ibi tum captum, eius auri causa diu tortum, cum se quicquam habere pernegaret, necauit. Et verò aurum in itinere Rodophyllus reliquerat, idq; Simeon secretarius eà transiens sustulerat. Hic Simeon Tripolitam vrbis euersionem animo agitantem hortatus est, vt excidio abstineret, eóque nomine aurum illud acciperet: ac persuasit. quod Simeonis factum ita gratum fuit Imperatori, vt eum patricij ac secretarij primarij dignitate ideò remuneratus sit. Himerius cognito à Thessalonica Saracenos recessisse, insequendis ijs se parat. Verùm hi ad Cretam appellunt: prædæq; parte Cretensibus data, incolumes domum redeunt, ociosum Lemni relinquentes Himerium.

Secundum hæc Imperator duos fortissimos duces in Orientem emittit, Eustathium stirpis Argyrorum, & Andronicum genere Ducicam. hi multas de Agarenis reportarunt victorias.

Samonas autem, de quo suprà diximus, cum apud Imperatorem multũ posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, vnde ortus erat, capessit. Sed in transitu Halys captus, quamuis se ex voto crucem Sirichanam adire diceret, nihilominus à Constantino Ducis Andronici filio Byzantium est reductus. Cui Imperator, conseruato pristino erga Samonam affectu, mandauit, vt coram Senatu interrogatus, diceret, eum non cœpisse fugam, sed ad Sirichanam crucem peregrinatum esse. Cum autem postridie Senatu præsente Constantinum iureiurando obstrictum rogaret, an fugisset Samonas? ille periurio reformidato dixit, Eum in patriam suam Melitenen abijsse, & per iracundiam ab Imperatore dimissus est. Samonas autem præter veterem necessitudinem, etiam Patricij dignitate ornatus, & cubicularius designatus, Imperatorem sæpe impulit, vt ab officio decederet: quorum illud fuit, quod Patriarcham coegit, vt se reciperet, & censuræ eximeret: quem cum accersisset, neq; vlla ratione exorare posset: statim è Regia in Asiam naui transuehendum, atq; inde pedestri itinere in Galacrenæum monasterium, quod ipse struxerat, transferendum curat, cum annos vndecim Ecclesiæ præfuisset. Eius verò loco Patriarcha designatus est Syngelus Euthymius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab Imperatore promulgaretur, vt ipsius exemplo cuiuis liceret secundam, tertiam, & quartam etiam vxorem ducere. Cum autem Agareni Romanas prouincias infestarent, Imperator Himerium Dromi Logothetam, classi præfectum, cõtra illos misit, mandauitq; vt etiam Ducem Andronicum assumeret. Verùm dolosus Samonas internecinas cum familia Ducica inimicitias exercens, quendam ex Andronici amicis subornat, qui eum moneat, ne cum Himerio proficiscatur, qui ei iussu Imperatoris oculos sit effoturus. Itaque Himerium comitari noluit Andronicus, & cum ille solus prælio victor hostilem classem subegisset, desperatis rebus, assumptisq; cognatis & seruis suis, Cabalem occupauit, munitum castellum, non procul Iconio disitum. Cum autem Samonas Imperatorem irritare, & contra illum inflammare non desisteret, atque is Patriarcham Nicolaum ecclesia pulsum esse cognouisset: spe omni destitutus, cum tota familia se ad Agarenos confert. Quo Imperator cognito, supra modum doluit, se illum habiturum hostem, quo defensore vsus esset. Literas igitur scribit, quibus Andronico & delictorum venia concedebatur, & reditus permittebatur, & multa beneficia promittebantur. Eas literas in ceram candelæ instar effictam côiectas, Saraceno cuidam è carcere educto tradunt, Andronico reddendas. Cui Samonas accersito, clàm ait: Nunquid scis te totius Syriæ interitum gestare in manibus? Vt igitur patriam, & populares cõserues: ceram istam Vzeri tradito, id enim hospiti An-

Samonæ fuga.

Nicolai patriarchæ relegatio.

Syngelus Euthymius patriarcha.

Himerius Agarenos profligat.

Samonas Alexio duci perniciẽ machinatur.

tū Andronici nomen erat. Facit ille vt iussus fuerat. Agareni cognita literarum sententia, Andronicum cum omnibus suis in vincula conijciunt. in quibus ille obijt: quidam verò ex illis, carceris ærumnas non ferentes, fidem obiurarunt. At Constantinus, & quidam cum ipso, carcere elapsi, in Romanos limites, persequentibus Agarenis fortiter profligatis, euaserunt. Eum Imperator & hilariter excepit, & magnificè donauit, & exquisitis honoribus affecit. Deinde etiam ei dixit: Ne te decipiat nomen Constantine tuum, nec putatis, eo quòd Constantinus Romanis imperaturus sit, te imperio potiturum. Certò enim scito, filium hunc meum, illum esse. Quòd si tu Spartam tuam ornatis, benè tibi erit. Sin rebus nouis studueris, & tyrannidem affectaris: noli dubitare, quin per hanc portam (demonstrata occidentali aurei triclinij porta) caput tuum absque reliquo corpore sit transiturum. id quod postea factum est. Cum Samonæ pater cum quibusdam alijs Melitena venisset, viso honore & opulentia filij, cum eo viuere voluit. Nam Imperator eos honorificè exceperat, & contrà quàm decebat, homines profanos in magnam Ecclesiam introduxerat. Sed à filio prohibitus est, suadente, vt suam religionem conseruaret, atque in patriam reuerteretur, quod & ipse per occasionem facturus esset. In festo Pentecostes, Leo filium suum coronauit, & Imperatorem appellauit. Cæterùm odiosus Samonas eunuchum ministrum suum Constantinum, ex Paphlagonia oriundum, dominæ ad ministerium tradidit. qui cum & Imperatrici & ipsi Imperatori percharus esset: profanus Samonas inuidia stimulatus illum apud Imperatorem detulit, quasi ab Imperatrice amaretur. quem Leo ex æmulatione, pro monacho tonderi, nec multò pòst reuocari, & monastico habitu exuto, ciuilem vestem resumere iussit, eóque familiarius etiam quàm prius visus est. Id Samonæ intollerabilius visum. Curat igitur per suorum quendam, libellum conuicijs plenum scribi, eumq; abijcit, quà Imperator transiturus erat: quo inuento & lecto, doluit, autoremq; requisiuit. Vnus igitur ex eius rei conscijs, Samonam scripti autorem esse indicat. Cum autem eclypsis Lunæ tum fuisset, Imperator Metropolitam Synodum de ea quæsiturus accersit. quem cum Samonas priuatim de illa sciscitaretur: respondet, Tuum infortunium portendit ista Lunæ affectio. Sin decimatertia Iulij dies ante tuam calamitatem præterierit: & tu infortunium euitabis. Deinde ab Imperatore quoque interrogatus Synodus, respondet, malum istud in eum qui esset ab illo proximus, grassaturum. Imperator porrò personam proximam Alexandrum fratrem iudicabat, sed falsò. Nam homini pessimo tandem malè esse oportebat. Leo igitur, vbi cognouit eum esse famosi libelli autorem, & regia exigit, & rasum certis finibus includit, idq; accidit ante diem Iulij XIII. Constantinus cui Samonas & inuidebat & insidiabatur, illius loco cubicolarius est designatus, eiq; monasterium in Nosijs extructum. Imperator autem cæliaco morbo laborans, viribus ita exhaustis fuit, vt de ieiunio apud Senatum de more orationem habere non posset, quæ oratio Silennium appellatur. Pauca tamen est locutus, petijtque, vt patres cōscripti sui memores, coniugi filióq; suo fidem seruarent, quamuis autem diceret, se eos nunc postremò affari, non tamen statim defecit, sed ad Maium vsque vixit. Tum verò moriens, imperium fratri Alexandro reliquit, eidemque filio suo tradito, petijt, vt eum curaret, regaliterque educato, imperium relinqueret. quem cum iam moribundus ad se venire vidisset, dixisse fertur: Ecce infaustum tempus post XIII. menses. Imperauit annos XXV. & III. menses.

Constantinus dux Byzantij honorificè exceptus, ab affectando regno deterretur.

Constantinus Leonis filius signatur Imperator.

Constantinus eunuchus frustrà à Samone defertur.

Samones ob famosum libellum Regia exactus.

Eclipsis Lunæ à Synodo declarata.

Leo caliacus obit.

IMPERIVM ALEXANDRI FRATRIS LEONIS.

ALEXANDER firmato imperio, patriarcham Nicolaum statim è Galacrenis in sedem Constantinopolitanam reduxit, pulso in exilium Euthymio, & dignitate pro suggesto abrogata, cùm quidem Nicolai sectatores multis hominem contumelijs affecissent. Rerum potitus nihil Imperatore dignum gessit, delicijs, venationibus, ebrietati, comessationibus, luxuriæ deditus. Res imperij & Reipublicæ mandauit circulatoribus & hominibus è triuijs, quos ante imperium clandestinorum facinorum habuerat socios: quorum vnum Basilizem successorem imperij declarare in animo habuit. Nam fratris filium Constantinum & priuatum esse, & viribus priuare volebat. Idque, nisi vitam celeriter finisset, consilijs eius à diuina prouidentia euersis, quantum quidem in ipso fuit, re ipsa fortasse factum esset. Cum præstigiatores percontaretur, an victurus esset? audiuit ex eis, se fore longæuum, si apro æneo in theatro, dentes & pudenda addidisset. Eum enim ipsius elementum esse, qui aduersus Leonem fratrem eius staret. Neque vlla in re alia rectè iudicarunt, nisi quòd hominem gulæ conuiuijsque mancipatum, luxuq; continenter diffluentem, sui com pararunt. Credidit homo porcis amentior, illorum verbis, easq; partes æneo operi adiecit. Cū Bulgarorum princeps Symeon per legatos ex eo quæreret, an pacem conseruaturus esset? eos Alexander contemptim excepit, superbè allocutus est, & arroganter comminatus. Cuius cōtumeliæ Symeon impatiens, se contra Romanos armauit. Alexander verò conuiuijs & ebrietati perpetuò indulgens, cum à balneo pransus, ventre epulis meróque distento, pila luderet: equitando, & pilæ inflexionib. vasis quibusdam ruptis, multóq; sanguine per nares & veretrum reiecto, vno die pòst extinctus est: cùm nepoti suo tutores, & imperij administratores scripto ordinasset, Patriarcham Nicolaum, Magistrum Stepha-

Euthymio Patriarcha pulso, Nicolaus restituitur

Aper æneus ab Alexandro armatus.

Bulgarica legatio.

Alexandri obitus.

Constantini tutores.

Constantini tutores.

Stephanum, Magistrum Ioannem Eladam, Rectorem, & duos, quos è circulis vncatos, ad senatoriam & Parriciam dignitatem euexerat, Basilitzem & Gabtielopolum.

IMPERIVM CONstantini filij Leonis.

ALEXANDRO, cùm imperium annum vnum & mensem ludifitatus esset, defuncto, potestas ad Constantinum Leonis filium deuoluta est, admodum puerum adhuc. Septimum enim agebar annum. Enim uero Constantinus Alexij ducis filius, Domesticus legionum, Alexandri obitu audito (nam tum aberar ab vrbe) partim veluti scintillas cupiditatis imperij, quas sub cineribus tegebat, detegens & ventilans: partim ab alijs quoq; incitatus, quorum vnus fuisse perhibetur, & Patriarcha Nitolaus (nam Alexandri testamento nôdum lecto, ignorabar, se quoq; relictum esse tutorem) tyrannidem inuasit, delectisq; militibus assumptis, Byzanrium noctu per quandam portam ingressus, Circi equestris portam, cum fatibus occupar, conciliaria sibi Senatoribus quibusdam, & magna plebis turba congregata, qui eum faustis ominibos prosequebárur, & Imperatorem salurabant. Custodibus autem portam nô aperientibus, Constantini protostraror, manibus freius, dum eam audatius cædere & reuellere nititur, per foramen lancea côfossus, statim toncidit exanimis. At Constantinus inde in equestrium certaminum theatrum discedit. Deinde in Chalcen, & vsque ad excubitores progreditur. Verùm vnus turorum, magister Ioannes Eladas, quosdam ex sodalitatibus & classiarijs collectos misit, vt tyranno resisterent. Pugna cômissa, multi vtrinque ceciderunt, cæsus Gregoras Ducis filius, & parruelis eius Mithael & Curticius Armenius. ob hos amissos Constantinus dolens, dum exercitû suum confirmaturus, côcitaio equo in primam aciem prouehitur, equo in solo tabulis lapideis strato prolapso, præcipitatur: cui quidam statim caput ampurat, idq; imperatori Constantino offert, per occidentalem aurei triclinij portam ingressus, quemadmodum Leo Imperator vaticinatus fuerat. Constantinum autem Ducem imperio non potiturû, Imperatori & aulicis etiam aliunde innotuerar Erar quidám publicanus Nicolaus, qui grandi ære alieno Reip. obstrictus, abiurata religione, ad Ismaeliras se contulerat, & astrologiam tractabat. Is Dromi Logothetæ literas miserat, quarum hæc summa erat: Nolite timere à Duce. Nam temerè noois rebus studebit, & statim funditùs peribit. Defectione compressa, seditiosi socer magister Gregoras, & Leo Chærosphactes, in magnam Ecclesiam se contulerunt. Quos rurores inde eiectos totonderunt, vt in monasterio Studij monachi essent alios flagris cæsisiu triumpho citcumduxerunt, nonnullis oculos effoderunt, quosdam obtruncarunt, alios à Chrysopoli vsq; ad Leucaden trabibus affixerunt. At plures eorum licentia perijssent, nisi quidam ex iudicibus eos à temeritáre illa puniendi retraxissent, huiusmodi verbis: Cur vos ista facitis iniussu Imperatoris? qui cùm puer sit, in ea quę geruntur, consentire non creditur? Sed & Constantini vxorem tonsam, & filium eius Stephanum virilibus exectis, in Paphlagoniam domum suam ire permiserunt. Imperatoris igitur tutores tam Patriarcha quàm cæteri, suo arbitratu res gerentes, multa contrà quàm oportuit, egerunt, neq; consenserunt intersese: alijs id quod alij statuerant, abrogantibus, vt imperium nô vnius, sed multorum esset. At Simeon Bulgarus, opinatus se, quòd nullus esset Imperator, vrbis Regiæ facilè potiturum: Byzantiom cum maximis topijs aggreditur, & extra muros castris locatis, expugnationem meditatur. Sed cùm firmitatem mœnium vidisset, & multitudinem ea defendentium, & frequentes in ijs machinas: veluti vertigine oborta, ab Hebdomum regressus, patem fatere studuit. Patriarcha igitur & cæteri tutores, Imperatorem secum in Blacherniam Regiam adduxerunt, quò & Simeon venit, obsidibus datis & acceptis, & à Patriarrha, submisso capite, fausta comprecatione accepta, cum Imperatore cibum cœpit. Sed quum ei pacis conditiones displicerent, discessit sine pactionibus: muneribus & ipse & liberi eius donati. Iam quia Imperaror matrem perpetuò reuocabat, & eius absentiam deplorabat: quam Alexander pridem Regia eduxerat, tutores reducere sunt coacti. Reuersa, curam rerum suscepit, & cubiculario Constantino duobusque fratribus Gongylijs ascitis, primùm Patriarchá Regia mouet. deinde Alexandri ministros, Rectorem Basilizem, Gabrielopolum, & cæreros eriam. Constantinus autem cubicularius poterat omnia. Cæterùm Bulgarus Simeon Thraciam intursionibos populatus, vallo extitato se Adrianopolim expugnaturum confidebat. Quo côatu cum se frostrari videret, alia via rem aggreditur, & quibusdam præsidiarijs pecunia corruptis, vrbem proditam vastabar, quam Imperatricis studium Romano imperio recuperauit. Quæ cum crebras Simeonis in Thraciam excursiones non ferret: pace cum Ismaelitis facta, & legionibus tam orientalibus quàm otcidentalibus côuocatis, Magistro Leoni Phocæ Legionû Domestico, bellom Simeonium mandar. qui pugna cômissa, Bulgaros insigni victoria superar, multis eorum cæsis. Sed præ defatigatione & sudore vix sui côpos, eqoo destendit, séq; ad fontem quendam recreauit. Intetea equus ministri manibus elapsos, in planicie castrórum sine tessore exultabat. Qui cùm insignis esset, rantum terrorem incussit exercitibus, Domesticum cecidisse ratis, vt & pugna & persecutione hostium abstinerét. Quòd cùm Simeon è specula quadam vidisset: suos cohortatus, contra Romanos ducit, subitóque in perturbatos impressione facta, vniuersos in fugam con-

Constantinus Dux, dû regnû affectat caput amittit.

Nicolai publicani præductio.

Seditiosorum supplicia.

Tutorum licentia.

Bulgarica expeditio.

Zoe Constantini mater, administrationê imperij capessit.

Adrianopolis excidium.

Bulgaricæ expeditiones & clades.

conuertit,in qua alios Bulgari assecuti occiderunt,alij inuicem conculcari perierunt. Legionumq; Domesticus ægrè Mesembriam euadere potuit,multis ducibus etiam & tribunis interfectis,Ioannes autem Bogas missus est, vt Pazinacas ab belli Bulgarici societatem adduceret, Romanus verò Lacapenus Patricius, classis Drungarius, littus classe legere iussus, simul ad opem ferendam legionum Domestico,simul,vt adductos è Boga socios transueheret. Ac venit Bogas cum socijs. Orta autē inter ipsum & Lacapenum rixa, Pazinacæ videntes eos inter sese conuiciantes, ipsorum transuectionem parum curare: ad sua redierunt. Quidam igitur hæc ita narrant,& negata sociorū auxilia Romanæ cladis fuisse causam tradunt, alij aliter. Nam cùm Phocas Barbaros profligatos persequeretur rumorem esse ortum,Drungarium cum classe abire,vt regnum occupet. Quo Domesticus audito, ita perturbatus fuerit, vt & à persequendo desisteret,& in vallum rediret,rumorem certius cogniturus,& sic Martis alea mutata, fugisse Romanos,Domestici in castra reuersionem,fugam interpretatos, Bulgaros verò ex fuga cōuersos, illorū terga cæcidisse. Vt autem Domesticus ad vallum rediret,in causa fuit regni cupiditas:qua cùm æstuaret,si rumor de Drungario verus esset anteuertere, & sibi vendicare principatum cupiebat. Lacapeno & Boga à clade reuersis,iudicióq; de eorum controuersia facto, Romanus damnatus est,vt ei oculi effoderentur, vt qui acceptæ cladis autor, siue de industria,siue pernegligentiam extitisset. Sed ab illo suffragio per quosdam apud Imperatricem gratiosissimus est ereptus. At Bulgarus Symeō victoria elatus Imperatoriam vrbem aggreditur,cui legionum Domesticus Phocas est oppositurus, cōmissáq; in Catasyrtis pugna, Barbari succubuerunt. Cum aūt multi ijq; viri illustres, regni amorē alerent: nemo tamē eo magis flagrabat,quàm Leo Phocas, Legionum Domesticus,cum se ipso fretus, ob genus & potentiam, tum verò Constantino eunucho cubiculario,qui in Regia poterat omnia,cuius sororem in matrimonio habebat. Quę cùm Imperatoris Constantini pædagogus cerneret,illiq; timeret,persuadet, vt classis Drungarium Romanum sibi deuinciat, & custodem adiungat. Imperator igitur literas sua manu scriptas Drungario mittit,quibus ille acceptis, pollicetur,se cubicularij potestatem (modò possit) euersurum. Qui cum ad classis stationem peruenisset, ac properè solui iuberet: Drungarius seruilem in modum ei obuiam processit, ac reuerenter colloquens, paulatim ad triremes hominem deduxit. Vt verò naui prætoriæ appropinquauit, mulris viris strenuis, quos secum paratos habebat, Tollite istum, inquit: à quibus comprehensus est,& triremi impositus, comitibus illius statim dispersis. Eius facti nuncius & Imperatricem & proceres turbauit, cumque ad Drungarium misisset, percontatum quid id sibi vellet,ij à classiarijs lapidib. repulsi sunt. Postridie Imperator, Patriarcha & Magistro Stephano accersitis, misit qui matrem è Regia abducerent.

Pazinacæ populi.

Lacapeni condemnatio.

Bulgari victi.

Romanus Constantini cubiculario capto, Cæsar & Imperator designatur.

Sed eam suis amplexibus cum lachrymis inhærentem, misericordia victus, reliquit: ac potestate in se translata, Domesticum legionum designauit Magistrum Ioannem Garidam. Drungarius verò Lacapenus, classe haud secus atque ad pugnam instructa, die Annunciationis ad Regiā in Bucoleonte appulit. Ac Patriarcha & Magister Stephanus, tamen ex Regia discesserunt. At Romanus cùm prius sanctissimo iureiurando adactus promisisset, se nunquam Imperatori insidiaturum, neque regnum affectaturum: in Regiam ascendit,& cum Constantino Pharia ædem ingressus, fide data acceptáque, magnus Hetæriarcha, hoc est, summus amicus designatur. Iussit autem Imperator Phocam bono esse animo, neq; spem abijcere, sed paulisper expectare. Nā paulò post, eius rationem habitum iri. Romani porrò filia Helena Imperatori Constantino desponsa, tertia feria Paschatis nupriæ celebratæ sunt, sacras preces Nicolao Patriarcha peragente. Statim igitur Romanus, Imperatoris pater: filius eius Christophorus, magnus Hetæriarchea est appellatus. Quibus Phocas cognitis, tyrannidem inuasit, Constantino cubiculario & alijs proceribus ascitis, se quæ ageret, pro Imperatore Constantino agere, affirmans. Romanus autem literas quæ Phocæ prætextum euerterent, subscriptione Imperatoris & aureo sigillo munitas, peruulgati corporis mulierculam in Phocæ castra mittit. quas cùm ea multis clàm ostenderet, effecit, vt multi Phoca deserto, se ad Imperatorem conferrent. At Phocas Chrysopolim profectus,& à suis destitutus, in fugam conuertitur, & in castello quodam, quod ab antiquis temporibus Goëleon, à lamentatione Leonis vocatur, comprehenditur, cæcatúsque Byzantium perducitur. Et hic tyrannidis illius fuit exitus. Enimuerò aliæ quoque insidiæ Imperatori sunt paratæ. Nam adolescentes per quosdam conducti sunt, qui eum venantem aggrederentur. sed illo consilio cognito, de autoribus facinoris supplicium sumptum. Est & Imperatoris mater Zoë regia eiecta, quasi patri Imperatoris insidiaretur scilicet, tonsóq; capillo D. Euphemiæ monasterium ingressa. Romanus verò vigesima quarta die Septembris, ad Cæsaris dignitatem est euectus, & in Decembri, imperij Diademate ornatus à Patriarcha Nicolao, permissu Constantini scilicet.

Leo Phocas ob regnū affectatū oculos amittit.

Insidiæ detectæ.

IMPERIVM ROMANI Lacapeni.

ROMANVS Lacapenus ijs honoribus nō contentus, paulò post vxorem quoq; suam Theodoram diademate ornat. Deinde & filium Christophorum, voluntate, vt videri volebat, Constantini, sed re vera inuito illo & conquerente apud eos, quibus fidebat, & acta illa abominante, quamuis refragari non auderet.

Romanus Constantino velut in ordinem coacto sibi et suis vendicat omnia.

Iulio

Iulio autem mense, indictione octaua, ad concordiam redierunt metropolitæ & clerici, Nicolai & Euthimij patriarcharum causa, hactenus disiuncti. Ceterùm Romanus Imperator Stephanum magistrum in Antigonij insulam relegat, imperij affectati suspectum, & monachum facit: & cum eo Theophanem Teichiotam, & Paulum Orphanotrophum, eius intimos. Cum procensus fieret in Tribunalio, insidijs delatis, Imperatores subito in palatium abiuerunt. earum capti autores, Arsenius Patricius, & Paulus Manglabytæ, oculi ijs effoßi, & relegati sunt, bona eorum publicata. Eodem anno Romanus filiam suam Agatham in matrimonium collocat Leoni Argyri F. viro generoso, ac corporis pulchritudine & prudentia præstanti.

Manglabytæ.

Sub idem tempus Rentacius natione Græcus, suum patrem interficere cùm conaretur, pater filij intemperiem metuens, conscenso nauigio Byzantium versus nauigauit, ab Imperatore petiturus vt filij libidinem compesceret: estq; à Cretensibus Sarracenis captus. Filius paternarũ opum compos factus, cum ijs se Constantinopolim contulit ad Sophiæ templum: ibique desidens, paterna bona prodegit. Romanus re comperta, templo eum educere & castigare intendit. quod Rentacius cum subodoraretur, litteris ab Imperatore ad Simeonem confictis, ad Bulgaros transfugere instituit: conuictusq; criminis, oculis est & bonis spoliatus.

Impietas Rentacij in patrẽ.

Mortuo Adralesto scholarum domestico, Pothus Argyrus sufficitur. Is Bulgaris grassando vsque ad Catasyrta progressis, copias contra eos educit: castrisq; ad Thermopolim positis, Michaelem cohortis præfectum, patricij Moroleonis F. speculatum emittit. qui improuiso in barbaricas delapsus insidias, cum fugæ locus nõ esset, vim parat: multisq; Bulgaris deiectis ac pulsis, accepto lethali vulnere, Constantinopolim redit, paulóque pòst moritur.

Bulgaricæ incursiones.

Insidijs quas Romano Anastasius sacellarius princeps coniurationis, pro defensione vtique Constantini pararat, deprehensis, conscij, arbitratu Romani, puniti sunt, Sacellarius tonsus, eáque Romano occasio fuit Constantini infra se collocandi, cùm is hactenus in proclamationibus & salutationibus priorem locum tenuisset. Cumque Symeon exercitum contra vrbem misisset: Romanus quoq; milites illi opposuit, ne suburbanæ amœnitates ab hoste vastarentur. Quos cùm Bulgari aggressi essent, multi etiam ex principibus ceciderunt, milites partim ad prætereuntes triremes festinantes, in mare prolapsi à fluctibus ferebantur, partim ab hostibus interibant, partim viui capiebantur. Romano exercitu ad Pegas sic accepto, Bulgari Regiam illius loci cremarunt, & cætera quæ in eo littore sunt è regione vrbis, interiacente freto. Mortua Romani vxore Theodora Augusta: Imperatoris Christophori vxor Sophia, Augustæ nomen accepit.

Insidiatores deprehensi.

Bulgaricæ grassationes.

CEDR.

Rursum deinde Bulgari impreßione facta, vsque ad palatium Theodoræ Augustæ peruenerunt, idq; nemine defendente cremauerunt. Romanus conuiuio sumptuosè instructo, ad id duces militarium ordinum vocauit, interq; hos Sancticium cohortis excubitorum præfectum. Procedente conuiuio, illatus est de Bulgaris sermo: & Imperatore multa ad calefaciendos animos, adq; virtutem concitandos idonea locuto, cohortatóq; eos vt fortiter in hostem irent, ac pro sua propugnarent patria, vniuersi alacrem suam operam in defendendis Christianis promiserunt. Postridie prima luce armatus Sancticius, Bulgaros à tergo subsecutus est: ingressusq; eorum castra, plerisque prædatum per agros vagantibus, omnes qui in castris erant occidit. Ex ijs qui effugerant Bulgari, re cognita, in castra redeunt: commissaq; pugna, ipsi integri viribus, defatigatos ante gresso prælio Romanos fundunt, Sancticio cum paucis alijs eorum impetum fortiter subsistentibus. Atque is cùm aliquandiu præclarè pugnasset, multosq; hostium deiecisset, cùm premeretur, equo habenas laxat, ac fugæ se dat. In cuiusdam autem amnis transitu equus in cœno cùm hæsisset, Bulgari eum assequuntur, vulnusq; in anum & femur mortiferum accipit. Equo tamen è cœno euulso industria famulorum: at-
que ijs modò fugientibus modò ad ingruentium Bulgaro- 242.
rum depulsionem se vertentibus, vsque ad Blachernas euadit: positusq; in templo sancti sepulchri, proxima nocte vitám cum morte cõmutat, magno luctu non Imperatori modò, sed vniuerso exercitui ac populo Romano relicto.

Sancticius

Alia deinde ab Imperatore facta defectio in Chaldia, instinctu patricij Bardæ, cognomento Boilæ, qui et præsidebat. Principes nouarum rerum moliendarum fuerunt, Adrianus quidam Chaldæus, & Tatzates Armenius, homines prædiuites. ij occupato castello Paipertis, contra imperatorem arma sumebant. Sed Ioannes Curcuas scholarum domesticus, qui tum fortè Cæsareæ erat, celeriter superuenit, & coitionem eam dißipauit, deprehensorumq; primarijs oculos eruit, & bona eorum publicauit. obscuros ac pauperes impunè quo libéret, discedere iußit. Vnus Tatzates, castello quodam occupato, quod in sublimi erat situm colle, fide impunitatis à domestico scholarum accepta, Constantinopolim venit, ibiq; Manglabytæ honore præditus, in domo manganorum custoditus est. Cumq; fugam moliretur, deprehenso oculi sunt effoßi. Bardas Boilas, quod ei Imperator benè volebat, nullam aliam pœnam dedit, quàm quòd rasus & monachus est factus.

Rebellio in imperatorem.

At Bulgarorum princeps Symeon, denuò Adrianopolim obsedit: neque sanè quicquam effecisset, nisi ciues commeatu destitutos, & semetipsos & vrbem hosti dedere, fames coëgisset. Tunc etiam Leo Tripolitanus cum naualibus copijs Romanos inuasit: sed triremes Romanæ circa Lemnum insulam eis obuiam profectæ, Agarenos penè omnes occiderunt, nauesque demerserũt, Tripolita ægrè fuga elapso. Symeon verò Macedoniam & Thraciam cum ingenti exercitu deuastatus, ad vrbem profectus, prope Blachernas castris positis, colloquiũ Romani Imperatoris petijt, qui cùm ab eo non abhorreret, classe ad Cosmidij litus abijt, eodemque Symeon cum suis copijs venit: & inter se collocuti sunt. sed quamuis Romanus Simeoni magnifica munera dedisset, rebus infectis discesserunt: id quod par aquilarum significare videbatur, quas supra eos volitasse ferunt, & cum clangore inter sese congressas, statimq; segregatas esse, altera versus vrbem volante, altera in Thraciam tendente. Romanus potestate imperij insatiabilis, ac veluti oblitus sacramenti, quo sese astrinxerat, suo & filij natu maximi diademate nõ contentus: etiam reliquos duos filios, & nepotem ex Christophoro coronauit, Romano imperio quod hactenus penes vnum esse consueuerat, in multa capita distributo. Filium natu minimum Theophylactum, cui pontificatum vrbis Imperatoriæ ambiebat, detonsa coma clericum fecit, à Patriarcha Syngelum

Tripolitanæ classis interitus.

Augurium irritæ pacificationis.

lum quoque designatum. Post obitum Nicolai, qui restirutus sedem Constantinopolitanam per annos tredecim tenuir, Srephanus Metropolita Amasenus, Parriarcha designatus est.

Stephanus Amasenus patriarcha.

CEDR.

Patriarcha.

Porrò Mysticus affectati imperij desertur, ad hoc vsus consilio Cosmæ patricij logothetæ dromi, qui eum sibi generum ambiebat, & Palatio eijcitur: promisso tamen, vt adorandi Imperatoris causa id ingrederetur. nam Imperator eum dil gebat, ideóque prorsus excludere nolebat. 843. *Instantibus tamen accusatoribus, & crimina vera esse demonstrantibus, Imperator rem perscrutatus, cum deprehenderet non aliter quàm ij retulerant habere, capere Mysticum, & quæstiones de eo exercere statuit. quod is præsentiens, in monasterium Monocastanum confugit, ibiq; monachus est factus. Patricium Cosmam logothetam in horologio Imperator malè mulctatum officio deposuit. Loco Mystici substituit protouestiarium Theophanem, & eadem potestate auxit. Sub idem tempus in Thracia terræ motus hiatusq; terribiles fuerunt, multæq; domus & templa vna cum ipsis hominibus absorpta sunt.*

Ar Bulgarotum ptinceps Symeon, homo sanguinarius & quieris impatiens, genti Crabatorum bellum intulit, sed ab illis victus, in montium angustijs exercirum amisir. Inrerea quidam Imperatori nunciar, staruam in summo fotnice Xerolophi ver'us occasum posirum, in Symeonis Bulgari formam conuersam esse: cuius statuæ capur si ampureтur, Symeonis interiтum consecuturum. Quo paulò post facto, eadem hora Symeonem ex dolore stomachi vita defecit, vt pòst, Imperatori rempus obirus eius diligenter scruraro, est significarū. Symeone rebus humanis exempro, Bulgarorum principarus ad Perrum ex altera vxore filium eius venit, qui cùm gens sua fame premeretur, & finitimarum genrium, ac Romanorum in primis arma rimerentur: legatos ad Imperarorem de pace, &, si placeret, etiam de affinirate iungenda, mirrit. Cui cùm vtrunq; cordi esset, ipse Perrus Byzantium venit, ac pace facta, neptem Imperaroris ex Christophoro filio naru maximo, vxorem ducit. Romanus porrò Constantinum infra se collocasse non cōtentus, occasionem quæritat etiam Christophori illi præponendi. Iraque instructa Bulgarorum turba, vr per sedirionem postularer, vr Christophorus anre Constantinum nominarerur: quasi proprer motum illum, necessitari parendum esset: scilicet, postularis illorum annuit. Deinde neque Deum veritus, cuius numine inuocato, pactiones firmarat, neq; subditorum pudore dererritus: etiam duos reliquos suos filios anre Constanrinum salurari iussit, & primus quinrus est factus, eique minor etiam Romanus præpositus fuisset, nisi anre decessisset. Ita indigena Imperaror, ad quem hæreditario iure imperium perrinebat, instar adscriptirij fuit.

Symeon à Crabatis victus, trū catastatua quadam moritur.

Petrus Bulgarorum princeps, pace cum Romanis facta, Romani neptem matrimonio sibi iungit.

CEDR.

Ioan. Curcuæ rescōtra Saracenos gestæ.

At Ioannes Curcuas, magister ac scholarum domesticus Syriæ, res agendo ac ferendo, & obuia omnia proruendo, plurimáque castella & munitiones atque vrbes barbaricas euertendo, vsque ad nobilem illam Melitenam peruenit: eamq; obsessam eò necessitatis redegit, vt ad pacificationem obsessi cogerentur spectare. Venit ergo ad eum Apochapsus Amere prognatus, Melitenæ Ameras: & Aposlathus, qui militibus Melitenæ degentibus præerat: quos comiter exceptos domesticus ad Imperatorem misit: ijq; pacificatione confecta domum redierunt, socijs ac amicis Romanorum adscripti, & cum ijs contra Saracenos populares suos armati. Mortuis autem Apochapso & Aposalatho, pax ea rupta est. Itaque domesticus Melitenis bellum infert, cum quo etiam Melias erat magister, Armenios ducens. ac initio quidem hostes castra sub dio locare ausos, intra muros vrbis compellunt: deinde verò vrbem obsessam magna vi oppugnantes, expugnant: sed & circùm sita omnia populantur atque subigunt, ac Romanis seruire cogunt. Imperator Melitenam, & quod circùm est regionis in præfecturæ (Curatoræam ipsi vocabant) formā redegit, ac magnos inde reditus ærario confecit. Cæterùm Niceta magister & Christiferi socer accusatus, quòd generum incitasset ad deturbandum imperio patrem, vrbe pulsus, rasusq; & monachus factus est. Die mensis Iulij sexta, Stephanus patriarcha mortuus est: cum ei muneri præfuisset biennium, & menses XI.

Melitena Romanis subdita

Cæteiùm Vindicta, sui muneris non oblita, etsi lento gradu processit, tamen venit randem: sed hoc alio loco narrabitur. Srephano aurem Amaseno, quum sedem principis vrbis per triennium occupasset, mortuo: Tryphon monachus quidam ea condirione successir, vt post certum rempus, Theophylacto Imperaroris filio, puero adhuc, vltrò sede cederet. Hoc tempore sæuissima hyems fuit, & fames maxima, & horrendum incendium.

Tryphon Patriarcha dignitatē quam vi retinet, dolo amittit.

Hyems.

Fames.

Incendiū.

CEDR.

Fratrum in fratrem insidiæ.

Sub idem tempus Petro Bulgarorum principi Ioannes frater eius, & nonnulli alij potentia inter Bulgaros primi insidias struunt: quibus patefactis, Ioannes verberibus mulctatus in carcerem detrudit, de reliquis omnibus capitis supplicium sumitur. Ea de re à Petro certior factus Romanus, Ioannem monachum (eum qui aliquando Rector fuerat) mittit sub prætextu pactorum sanciendorum, qui omni modo Ioannem quæreret, ac Constantinopolim duceret. Et sanè rector Ioannem suffuratus, nauigio à Mesembria eum secum in vrbem perduxit. Paulòque pòst monastico abiecto habitu, vxorem ambiuit atque duxit: domum quoque & opes per magnas accepit. Michaelus porrò alter Petri frater, cupiditate Bulgarici imperij ductus, castellum munitum occupauit, Bulgarosq; concitauit, multosq; ad se attraxit. qui eo paulò post mortuo iram Petri metuentes, Romanam inuaserunt ditionem: ac per Macedoniam, Strymonem & Græciam profecti, & obuia quæque populati, Nicopolin tandem occuparunt, inq; ea subsederunt. Verùm hi posteris temporibus varijs bellis à Romanis sul acti sunt. Ea tempestate lapis quidam de fornice fori decidit, quem solebant cosmiten, id est mundanum, vocare: & interfecit LX. viros.

Tum quoque Christophorus Imperator obijt. Iam præfinito rempore elapso, Patriarcha Tryphon sede ponrificia, vt conuenerar, cedere noluit, sed eam retinere manibus pedibusque est conatus. Imperarore aurem verba sibi dara esse ægrè ferére: Cæsariensis, vr ei gratificaretur, Patriarchæ simpliciratem dolo circumuenir, assumptâque amici persona, illi ait: Impetator vehemenrer sanè re oppugnar, sed desunr ei crimina, ob quæ loco moueri possis, & iam qui contra re stanr, eò sunt redacti, vt re literarum penitùs esse rudem dicant. Sed propera, vt tuis accusatoribus istam quoque calumniam præ-

ripias quam facilè propulſabis, ſi cotam multis charta ſumpta, nomen tuum & pontificatus dignitatem ſcripſeris. qua ſcriptura ad Imperatorem perlata, nihil porrò erit, de quo te criminentur. Huic conſilio paret, ille, & cotam multis in charta pura hæc ſcribit. Tryphon ex Dei miſericordia Achiepiſcopus nouæ Romæ, & œcumenicus, Patriarcha. Eam chartam Cæſarienſis Imperatori offert ſyngrapha ſupra ſubſcriptionem, Patriarchæ nomine, in ea conrexitur: Tryphon, quaſi renunciarit, Eccleſia eijcitur, & Imperatoris filius Patriarcha deſignatur.

CEDR.

Sub idem tempus Baſilius quidam Macedo ſe Conſtantinum Ducæ F. eſſe iactans, multos deceptos ſibi adſciſcit: & hinc inde vagans, per vrbes tumultus concitat, & ad defectionem mouet. Comprehenſum hunc quidam Elephantinus turmæ præfectus ad Imperatorem perducit: is eum altera truncatum manu dimittit. Dimiſſus æream manum ſubſtituit abſciſſæ, ingentemq́; accinctus enſem Opſicium peragat, ſimplicioribus perſuadens ſe eſſe Conſtantinum Ducam. Ita magna manu contracta, defectionem facit: & occupato caſtello cui latum ſaxum eſt nomen, eò omnis generis res reponit: eáque vſus arte, proxima quæque deprædatur. Imperator miſſo exercitu hunc cum ſuis capit: cumq́; diligentiſſimè inquirendo an procerum aliquos facinoris habuiſſet conſcios, nihil deprehendiſſet, in Amaſtriano eum cremat. Romanus porrò filio ſuo Stephano vxorem collocat Annam Gabalæ filiam: ſimulq́; cum ſerto nuptiali Auguſtæ coronam ei imponit.

Pſeudo cōſtantinus Ducas.

Romani filiorū nuptiæ.

Menſis Aprilis die VII. Turci facta impreſsione, occidua omnia vſque ad vrbem populantur. Miſſus patricius Theophanes protoueſtiarius, cum ijs pacem componit, Romano vt captiuos reciperet nulli rei parcente. Nuptum quoque Conſtantino tertio Romani filio datur puella Helena, Adriani patricij filia, ſtirpis Armeniacæ. Et hac paulò poſt mortua Theophano Mamante genus ducens, ei matrimonio iungitur.

Turci.

Poſthæc claſsis Roſsica non mille, ſed decies & quinquies mille nauium vrbem aggreſſa eſſe dicitur. Contra eam Romana claſsis iuxta Pharum in procinctu ſterit, ac ſubitò inuecta Barbaros profligauit, multis eorum nauibus igni græco crematis. Reliquæ verſus Orientem profectæ, in Bardam Phocam Patricium, qui exercitui præerat, inciderunt, qui multos ad conquirenda neceſſaria nauibus egreſſos, ſuſtulit. Idem & Curcuas Legionum Domeſticus fecit, multis & occiſis & captis. Sic terra mariq́; malè accepti, ſe in nauibus continebant, donec cōmeatu deſtituti, ad ſua redire decreuerunt. Sed quum ſoluiſſent, denuò Romanæ triremes eos aggreſſæ, duobus naualibus prælijs deuicerunt. Paucæ igitur Barbaricæ naues interitu vitato ad ſuos redierunt, nunciæ malorū & acceptæ cladis. Roſsij igitur pluribus malis acceptis, quàm vt ſperarant, datis, à laceſſendis Romanis abſtinuerunt. Sed & Agareni à Legionum Domeſtico Curcua & fratre eius Theophilo, Ioannis qui pòſt imperio potitus eſt, auo ſæpè victi ſunt & oppreſsi, atque vrbes complures quas occuparant, eis ademptæ.

Roſsicæ claſsis XV. mille nauium interitus.

Agarenorū clades.

Ob has victorias Imperator protoueſtiarium probans, primarium cubicularium facit. Ioannem porrò Curcuam domeſticum ſcholarum Imperator, quòd eius filiam Euphroſynam nepoti ſuo Romano, Conſtantini natu filiorum minimi filio. vxorem facere volebat, eáque res odia Cæſarum in Curcuam inflammaſſet, coactus eſt officio eo dimouere. Geſſerat id munus Curcuas continentibus XXII. annis, & ſeptem menſibus, vniuerſamq́; propè Syriam peruagatus ſubegerat. Si quis præclara eius facta ſcire deſiderat, volumen à Manuelo quodam protoſpathario atque iudice compoſitum legat, (is enim octo libris res à Curcua præclarè geſtas deſcripſit) inde cognoſcet, quantus hic vir belli rebus fuerit.

Inuidiæ.

Ioan. Curcuæ laus.

Theophilus quoque frater eius, auus Ioannis, eius qui poſtmodò imperio potitus eſt, Meſopotamiæ præfectus, eodem modo Saracenorum in ea prouincia vrbes tractauit, oppreſsis atque adeò deletis Agarenis. Et Romanus patricius Ioannis domeſtici F. exercitui præpoſitus, multa caſtella recepit, & Romanus plurima ſpolia parauit. In locum Curcuæ factus eſt ſcholarum domeſticus Pantherius, Romani imperatoris cognatus.

At Imperator Romanus, conſiderato, vt apparet, periurio ſuo, violatáque quam cum Conſtantino facerer, pactione: beneficentia placare Deum ſtatuit. Præter igitur alias diſtributiones, etiam æs alienum pro debitoribus diſſoluit, cuius ſumma ad XIX. centenarios excreuerat, tabulis in medio foro crematis: item precium pro ijs qui Conſtantinopoli in conductitijs domibus habitabant, numerauit. Ac debitoribus illa ſanè profuerunt, Romano autem parum opinor, ac nihil potius vtilitatis attulerunt: cum quòd de alieno largiebatur, quippe ex publico, tum quod imperio, quod ex rapto tenebat, fruebatur, eóque fraudato cuius erat, cum imperatoria felicitate ex aſſe potiretur, perexiguam beneficentiæ portionem tribuebat: quod perinde eſt, ac ſi quis vicini boue immolato, extremos pedes largiatur pauperibus, totumque corpus ipſe deuoret: aut ſpreto legitimo coniugio, in alienæ vxoris ſtupris voluretur: déque mariti illius pecunia pauperibus largiatur, vt ſibi adulterij gratia fiat ſcilicet. atque hæc ſecundum humanum iudicium. Si quis autem diuinam bonitatem intueatur, fortaſſe ne hæc quidem inutilia dixerit.

Romanus liberalitate, vel odiū ſui mitigare, vel peccata redimere ſtuduit.

Prima indictione cum rurſus Turci impreſsionem in Romanorum fines feciſſent, Theophanes cubicularius egreſſus, pacem cum ijs compoſuit, acceptisq́; obſidibus rediit. Indictione ſecunda, Paſchalium protoſpatharium & Longobardiæ præfectum ad Hugonem regem Franciæ mittit Romanus, filiam eius petens in matrimonium Conſtantini 245.
Porphyrogenniti filio Romano, nepoti ſuo. quæ & adducta eſt magnis cum opibus: & cum Romano exactis in cōiugio annis V. è vita migrauit. Menſe Decembri violentus ventus extitit: & corruentes qui vocantur Demi, contriuerunt eorum qui infrà erant pectora atque pedes.

Turci.

Romano rerum potiente, Chriſti effigies nullis facta manibus & diuinitùs in linteo expreſſa, in imperatoriam vrbem eſt tranſlata. Eam tum Edeſſa habuerat, quæ cùm in periculo excidij eſſet, Agareni qui tum vrbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerūt. Tum etiam ex Armenia venêre duo adoleſcentes concreti, quorum altero mortuo, cùm

Edeſſa effigie Chriſti permutata.

medici

medici nexum resecuissent, alter quoque nihil ea re adiutus, nec diu fratri superstes, obijt. Quemadmodum Romanus sine vllo iusto titulo imperium sibi vendicarit, suosque liberos Imperatorio honore & nomine ornarit, & principe loco cum suis occupato, natiuum imperij successorem Constantinum, nullo penè numero habitum, infra cæteros omnes collocarit: iam est à me expositum. Nunc cætera exequenda sunt, vt ostendatur, etiamsi Prouidentia tardius inuadat iniurios, concesso pœnitentiæ spatio: tamen nisi à malitia discesserint, lento gradu eos assequi & pœnas exigere. Romanus igitur annum iam sextum & vigesimum imperitabat. Constantinus autem qua ratione imperium recuperaret, animum in omnes versabat partes, vtque voti compos fieret, per alios, filios contra patrem concitat. vel vnum potius Stephanum. Nam Constantinus maiore animi constantia præditus, instigatoribus non obtemperabat. Alter verò socijs ascitis, aggressus est patrem, eumque comprehensum, & in insulam Protem relegatum, tonderi iussit: ipse cum affine & fratre imperatoria munia obijt. Sed fieri non poterat, vt tres consentirent, cumque nonnullis in rebus dissiderent & inuicem aduersarentur, suspicionibus ortis, Stephanus affinem Constantinum pellere studuit, & Constantinus vicissim Stephanum, quidem ad rem patrandam multò celerior, etiam Helena vxore incitante, ascitis quibusdam militaribus præfectis, ambos fratres secum prandentes comprehendit, atque alterum statim in insulam Panotmum seu Antigoniam, alterum Terebinthum mittit, & vtrumque tonderi clericum iubet. Vnde cùm transferendi essent, in patris venire conspectum desiderarunt. quos cùm ille vidisset, filios, inquit, genui, & euexi, ipsi verò me ad nihilum redegerunt. Stephanus igitur inde in Præconnesum ex ea Rhodum, Rhodo Mitylenen est translatus, Constantino Samothracia assignata, quam egredi non liceret. Qui quum sæpè fugam molitus esset, eáque de causa custodum principem veneno sustulisset: à cæteris est interfectus. Stephanus verò Lesbi decessit, quum XIX. annos ibi vixisset. Pater eorum in insula Prota vitam exegit. Sic eorum quisque scelerum pœnas dedit.

Romanus cum filijs regno pulsus.

IMPERIVM CONstantini filij Leonis, recuperata potestate.

ONSTANTINVS, cùm primùm recuperasset imperium, filium quoq; Romanum diademate ornauit, vota faciente Theophilacto Patriarcha, & vt ijs quorum ope collegas amouerat, referret gratiã, Phocam Bardam Magistrum fecit, & legionum orientalium domesticum renunciauit. Nicephorum eis filium, qui pòst imperio potitus est, prætorem orientis, alterum Leonem Cappadociæ præsidem designauit, & ex cęteris, alijs alios honores habuit. Filium autem Imperatoris Stephani Romanum iuniorem, iremq; Romani senioris filium Basilium, ex ancilla procreatũ, castrauit, Christophori filium Michaelem clericũ fieri iussit. Fuit Constantinus religiosus erga Deum, & studijs literarum deditus. quod ex scriptis & epistolis eius apparet, quæ licet ad artem oratoriam perpolita non sint, tamen Rhetoricis ornamentis & figuris quibusdam scatet. operam quoq; rythmis & omnis generis versibus dedit. quod in ijs scriptis cernitur, quibus obitum coniugis suæ deplorauit. Ipsius etiam philosophiæ rationem habuit. quæ penè in obliuionem venerat, aliarumq; disciplinarũ: quas doctoribus ordinatis iam deficientes refocillauit. Atque has virtutes habuit. In tegno autem administrando fuit segnior, iracundus, & sæuus in delinquentes: in pœnis sumendis inexorabilis: vini auidior. In conferendis magistratibus, non dignos præturis alijsque muneribus præficiebat, sed minus bonos ac potius improbos, & quos vel Imperatrix vel cubicularius Basilius cõmendabant, qui magistratus væenales habebant. Ita fiebat, vt imperium nõ in omnibus benè administraretur. Imperatori autem structæ sunt insidiæ, primùm à cubiculario Theophane, qui multos habebat conscios, & Romanum è Prota insula. Deinde ab alijs, qui Stephanum Lesbo in Regiam reducere conabantur. Sed Imperator vtrasque deprehendit, ac insidiatoribus supplicio affectis: imperij cupidis, diligentiorem custodiam adhibuit. Turci (Vngros autem sic vocari suprà diximus) aliàs Romanas prouincias incursare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam Dux eorũ Bologudes, & partis cuiusdam princeps Gylas, Imperatorem conuenerunt, ambóq; sacrosancto regenerationis lauacro initiati, & arcanis nostræ religionis imbuti, ac Patricia dignitate ornati, onustiq; pecunijs in suas sedes redierunt, adducto Pontifice, per quem multi ad Dei cognitionem peruenerunt. Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemq; seruauit. Alter fœdere quod cũ Deo icerat, rupto, arma Romanis intulit, idemq; contra Francos facere aggressus, captus est, & in crucẽ actus. Elga quoque vxor ducis Rossorum, qui Romanos classe infestarat, defuncto marito, se ad Imperatorem contulit, ac baptizata & pro dignitate tractata, domum rediit. Imperator autem, defunctu nuru sua, Regis Francorum Hugonis filia, de alio filio Romano despondenda cogitans, vxorem ei dat puellam, humilis illam quidem generis ac potius sordidi (nam caupo. nibus orta dicebatur) sed forma præditam elegantissima, & naturæ miraculum quoddam, quæ cum Anastasia diceretur, id nomẽ id Theophanonem est mutatum.

Constantinus & amicis & inimicis refert gratiam.

Constantini virtutes & vitia.

Insidiæ cõparatæ Imperatori.

Turci seu Vngari Christianismum amplectuntur.

Elga Rossorum regina.

Theophanonem Imperatoris Romani vxor

CEDR.

Cuus Ameras Tarsi bello Romanos petens, partem exercitus in pagum Herculis prædatum emisisset, presbyter quidam nomine Themelus tunc incruentem peragens sacrificium

Themeli presbyteri facinora.

*crificium, cognito Saracenorum aduentu, omisso sacrificio ita vt erat, vestes sacras indutus, templi custodis * corripuit, eóque hostes irruentes defendit: eorumq; multos vulnerauit, complures interfecit, reliquos in fugam vertit. Exclusus deinde ab episcopo sacris, cum admißionem non impetraret, ad Agarenos se contulit, eiurauitq; Christianam religionem: cumq; ijs exiens, non Cappadociam modò & vicinas regiones est populatus, sed & vsque ad minorem Asiam perrexit. & ne scribere quidem fas est, quæ eius fuerint ac quàm dira facinora.*

Bardæ Phocæ & filiorum res gestæ.

At Bardas Phocas domesticus scholarum creatus, vti indicatum suprà est, nihil memoratu dignum egit. Etenim aliorum auspicijs rem gerens, ijs dux videbatur, qui laudem & administrationem mereretur. omni sibi imperio commisso, nihil aut parum Romanæ proderat rei: quòd auariciæ laborans vitio, sanis consilijs excutiebatur. Vnde & quodam tempore in Chabdani exercitum de improuiso incidens, ab omnibus suis (vt fertur) desertus, in hostium potestatem viuus venisset, nisi eum cuneo acto ministri eripuissent. Vulnus quidem in fronte accepit magnum atque profundum, cuius crassam cicatricem vsque ad mortem circumtulit.

Nicephorus autem, & Leo, filij eius, omni inhonesta captura superiores, ac subditos instar liberorum ex senatorum tractantes, plurimum Reipublicæ Romanæ contulerunt vtilitatis. Ac Nicephori quidem egregia facta, ne in præsentia narrationis continuam seriem interrumpamus, quo loco de ipso dicere iubebit ordo, exponemus. Leo autem Apolasaerum, illustrem virum, & Chabdani cognatum ingenti cum multitudine Romanis bellum facientem, fudit, captumq; Constantinopolin misit, militibus eius partim in prælio interfectis, partim captis. Eum Imperator in triumpho duxit, collumq; eius calcauit: ac honoribus & muneribus Leonem demeritus est.

Constantinum, tertium Phocæ filium, Chabdanus cepit, & Chalepum abduxit: cumq; multis tentatis rationibus non posset eum à vera religione abducere, veneno sustulit. Hoc auditum Bardæ tantum attulit dolorem, vt quotquot captiuos Chabdani cognatos habebat, eos omnes gladio concideret. Quare factum est, vt Paulus magister, cognomento Monomachus, missus ab Imperatore ad pacem componendam, re infecta redierit. Porrò Chabdanus indomito ob necem cognatorum dolore correptus, in Romanos duxit, secum ducens & Nicetam patricium Chalcutzam, multosq; alios præstantißimos ac fortißimos Romanos, quos ceperat. Ibi Niceta occultè Phocæ omnia barbari consilia indicat, & quibus itineribus domum is repetiturus esset. Phocas ergo loco quodam, accessum habente arctum atque præruptum, insidias ponit, quò cùm peruenisset Chabdanus, circumuentus est ab ijs, qui in insidijs latuerant. hi namq; se proripientes, in hostem ingentia saxa deuoluerunt, & omnis generis tela coniecerunt. Chalcutzes cum ad id iam antè parasset quosdam Saracenos, & ad expediendam sibi fugam muneribus corrupisset, cum omnibus suis fuga elapsus est. Agarenorum ineffabilis multitudo ibi perijt: & Chabdanus interfectis quos in vinculis habebat, cum paucis turpiter & promiscua fuga periculo se eripuit.

Theophylacti Patriarchæ mores & obitus.

Anno imperij Constantini XII. Patriarcha Theophylactus decessit, pontificatu annis III. & XX. functus. Nam sacerdotio contra morem maiorum poritus, annorum fuit XVI. regnantéque patre, pædagogis adhuc paruit: pòst, eorum iugo excusso, multa præter decorum, aut (vt rectius dicam) contta officium fecit. Nam alendi equos & canes ac venationum similiumque terum insano studio renebarur. Cum igirur inter equas plurimas quas alebat, vnam insigniorem sacro magnæ Quintæ die peperisse sacra celebranri Parriarchæ nunciatum esset: lętitia elatus, diuinóque sacrificio properanter absoluto, ad Cosmidium festinanir (nam ibi eius equi stabulabantur) visóque pullo recens nato, in Ecclesiam reuersus, festum sanctæ passionis Seruatoris peregit. Mortis ei causa fuit equitatio, qua cùm audacissimè vti soleret, semel ad castellum quoddam maritimum alliso corpore, sanguinem per os reiecit. Vnde cùm biennium ægrotasset, ex aqua intercute obijt. Ei successir Polyeuctus monachus spado, & eloquentia & virtute præstans, à Cæsariensi episcopo electus. Nam Heracliensis, offenso Cæsare, ius suum vsurpare non poruit. quæ res criminandi Patriarchæ ansam obtrectatoribus præbuit. Sed cùm renunciatus esset, Imperatorem conuenit, cognatisque senioris Romani accusatis, monuir, vt eorum auariciam coherceret. Quod nec ille cirra molestiam audiuir, & Imperarrix Helena, Basilio spadone instigante, qui pòst cubicularius extirit, maritum contra Parriarcham incitauit, causam quęritans qua Pontificatum ei eriperet.

Polyeuctus patriarcha.

Eo rempore veneranda manus Præcursoris, per quendam diaconum Iobum Antiochia Byzantium est translata. Porrò Cretensibus Agarenis maririmam Romanorum oram infestantibus: Imperator maximam bellicarum nauium classem cōtra eos misir. Verùm ea nauarchi imperitia & negligentia impegir, maxima parte classiariorum vel capta vel inrerfecta, paucissimis elapsis. Ac ipse eriam Nauarchus captus fuisset, nisi eius satellites eum conglobati circumstetissent, ac pulsis Agarenis, prætoriæ triremis conscendendæ, & fugæ facultatem præbuissent.

Agarenorum Cretensium victoria.

Cæterùm Bardas Phocas, Legionum Domesticus, rem aliter gessit contra Orientales Agarenos, qui cum bellum arte Imperatoria peritéque administraret: mulras hostibus vrbes ademir, & obuia quæq; prædatus est.

Bardas Phocas rē benè gerit in Oriente

At Imperatoris filius Romanus, * ex imberbi iam vir factus, potestaris ad se pertrahendæ cupiditate, vitæ patris, adiutāte vxore, insidiatur, medicamento purganti, quod Imperator hausturus erat, toxico clàm admisto. Sed eo, cum illi offerendum esset, siue diuinitùs siue fortuitò, maxima ex parte effuso, & exiguo, quod superfuerat, hausto: doloribus quidem, & terroribus periculorum non paruis est conflictatus, vitæ tamen discrimen, quanquam ægrè, euasit.

Constantinus à filio Romano veneno petitus.

Anno autē Imperij decimoquinto in Olympi montem egressus est, per speciem sese precibus monachorum contra Agarenos armandi, cum re vera id ageret (vt ferunr) vr Theodorū Cyzicenum cōuenirer, cum eóq; deliberaret, quomodo Polyeuctū Ecclesia pelleret. Inde malè affectus in Regiam redijt, nec multò post est defunctus, siue ex inremperire corporis, siue insidijs filij repetitis. Vixit annos quinquaginra quatuor, mēses duos, Regnauit cū patre Leone,

Constantini odium in Polyeuctum & obitus.

Alexan-

Alexandro patruo & matre annos tredecim cum Lacapeno tyranno viginti sex, postremò solus quindecim: & vsque ad mortem anxiè cogitauit de Pontificatu Polyeucto abrogando. Fertur autem, aliquot diebus ante eius obitum, noctu multos lapides cum magno stridore contra Imperatorios thalamos esse delatos. Quod cum pluribus noctibus fieret, Imperatorem ratum, eos ab hominibus iaci, multos circum Regiam obseruatores eius rei collocasse: sed neminem esse visum à quo mitterentur: vnde existimatum sit, non fieri illud humanitus.

Lapides incerto autore missi.

IMPERIVM ROmani pueri.

ONSTANTINO ad hunc modum defuncto, Romanus filius eius Imperium capessit, qui puer dicebatur, non quod puerili ætate regno potitus esset (iam enim vixerat) sed ad discrimen Romani aui materni, senis prouectæ ætatis. Si quis autem eum puerum dictum putet, ob vitam pueriliter actam: id quoque moribus eius est conuenientissimum. Sceptrum recens adeptus, filium suum Basilium diademate & Imperatorio nomine ornat. Sed & alter ei filius natus est, cui aui Constantini nomen indidit. Ipse delicijs voluptatibusque deditus, & luxu diffluens, cum hominibus corruptis & pestilentibus vitam agebat, rerum administratione præposito & cubiculario Bringæ Iosepho mandata. Nicephorus Phocas Magister, Domesticus legionum, cum iustis copijs contra Cretenses Saracenos missus, & septem mensibus sæpissimè cum eis congressus, atque omnibus obsidionalibus machinis eorum oppidis admotis, ea subegit: Chandacem Metropolim eorum vastauit: Curupem Ducem eorum, & ab illo autoritate proximum. Ac nisi ob constantem famam, qua ferebatur, Romanum qui Agarenos Creta pulsurus esset, omnino Romana sceptra arrepturũ, Phocas inde reuocatus fuisset: fortassis insula penitus subacta Saraceni pulsi essent. Leonem quoque Phocam Nicephori fratrem Romanus cum exercitu contra Chamadam Chalepi dominum misit, qui Barbaro acie superato, magnã partem exercitus eius in prælio cæcidit, reliquam cœpit, ipso duce cum admodum paucis ægre elapso. Leo igitur reuersus honorificè exceptus est, & ob victoriam triumpho ornatus. Deprehensis consilijs contra Imperatorem initis, autores & conscij comprehensi, non tamen crudeliter puniti sunt.

Cognomẽtum pueri

Basilius Constantinus.

Nicephorus Cretenses Agarenos domat

Leo Phocas Orientales Agarenos profligat.

Coniuratio clementer vindicata.

At enim magister Romanus Saronita gener senis Romani, quæ Volucri & alijs euenissent cernẽs, veritusq; ne idem sibi cõtingeret, quia ob splendorem suum inuisus suspectusq; esset: opes suas suo arbitratu inter liberos suos distribuit & reliqua pauperibus elargitus, in monasterium Elegmôn se contulit, ibiq; monachus multos per annos vixit, estq; ab imperatoribus subsequentibus in magno honore habitus.

CEDR. *Romanus Saronita.*

Per idem tempus vir quidam extitit Philoræus nomine, stipator magistri Romani Moselis, prognati à Romano sene. Is vir iniecta veste equo celerrimo, ei insistebat rectus, gladium manibus gestans, quem equo concitatissimè currente rotans euripũ Circi percurrebat, gladium sursum deorsumq; versans, & ne minimum quidem vestigio suo elabens.

Mira agilitas.

Tunc etiam intendit sese morbus pestilens, nomine Craces, iamdudum boues Romanorum tentans atque perdens. Ferunt id cœpisse imperante Romano sene. Cum enim proximè Bonis cisternam palatium ille conderet, in quo se ab ardore solis æstiuo refrigeraret, dum fundamenta parantur, effossum ferunt bouis marmorei caput. quod ab ijs qui repererant confractum, & in fornacem calcariam iniectum est. ex eo tempore in hunc vsq; diem pestis armenta boum per vniuersam Romanorũ ditionẽ infestare nunquam desijt.

Boum pestis.

Porrò imperator vxoris instinctu Helenam matrem & sorores suas aula amouere, & in palatium Antiochi relegare statuit. Quod vbi resciuit Helena ad quiritationes & execrationes conuersa, filium earum metu à proposito deterruit: estq; permissum ei, vt in palatio maneret. Sorores tamen, opera Ioannis qui Studiani monasterij erat præfectus, abduxit imperator, & monachas fecit: quæ statim eo digresso vestem monasticam exuerunt, & carnes vorarunt. Helena filias aula motas ægerrimè tulit, neque diu superuixit: sed diem suum obijt die xx. Septembris, indictione v, & regali funere elata, in arcam patris est recondita.

Phocas autem Nicephorus magister è Creta reuocatus, non situs est recurrere Byzantium, sed cum omni exercitu in Orientem ire iussus. Nam altera Chamadæ impressio expectabatur. Profectus igitur in Syriam, pugnáque commissa, hostes illustri victoria superauit, & Berrœa, præter arcem, vastata, maximis diuitijs est potitus, & captiuis penè innumeris, multosq; Christianos vinctos liberauit. Romanus initio Imperij sui, Agarenis omnes prouincias vastantibus, animo æstuans, Phocam Nicephorum rogasse fertur qui fieret, vt Romana res ita pessum iret? cui ille magna libertate respondit: ideò fit, quod tu imperas, & pater meus exercitum ducit. Nam & tu Imperium perperam administras, & ille pecuniæ studet. Verùm si tu volueris, & animi & res Romanorum mutabuntur. Eam tamen mutationem noli putare subitam. His dictis, ab Imperatore iussus rem suo arbitratu administrare: statim disciplinæ militari animum intendit, & legiones veteres ordinauit, & nouas conscripsit, omnibusque bellicis studijs exercuit. Sic cohortibus expletis, & fossoribus armatis, contrariáque Prophetico dicto ratione inita, falcibus in gladios & aratris in iacula conflatis, celebres illos triumphos facilè est adeptus. Romanus autem cum triennium & vltra Imperio insultasset, ex hac vita decessit, vel, vt quidam tradunt, veneno hausto, vel voluptatibus & libidine viribus corporis exhaustis, Imperio vtrique filio & matri eorum Theophanoni relicto. Eo mortuo Nicephorus Phocas ab Imperatrice Byzantium accersitus, de manubijs Berrœanis triumphauit: vnde etiam partem quandam venerabilis vestis Ioannis Baptistæ apportauit. Bringam autem cui de cupiditate Imperij suspectus erat, sic elusit. Cum vno famulo vesperi ædes eius ingressus, eoq; in secretum locum du-

Nicephorus Berrœam capit.

Nicephori industria in instauranda Republica.

Romani obitus.

Nicephorus regni cupiditatem callidè dissimulat.

ctio, iureiurando, & diris execrationibus confirmauit, solitariæ vitæ se longo iam tempore fuisse cupidissimum, eamq́; iampridem fuisse amplexurum, nisi Imperatorem se beneuolentia remorata esset. Non igitur frustra suspectū esse debere de regni cupiditate. Se enim iamiam rerum administratione cessurum. Ea verba confirmabat, ostensa lacerna è pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat. Ea oratione & lacerna effecit, vt cubicularius pedibus eius aduolutus veniam peteret. Stephanus porrò Imperator, Lacapeni filius, qui Merhymnæ Lesbi custodiebatur, & ipse suspectus erat: subitò nullâq; causa mortuus ab Imperatrice Theophanone sublatus esse credebatur. At Petrus Bulgarorum princeps, vxore sua mortua, fœdus renouaturus, filios Borisem & Romanū Byzantium obsides misit: quibus post illius obitum, ad sua se recipere est permissum, & patrium ptincipatum firmare. Nam comitis cuiusdam Bulgarici quatuor filij, Dauid, Moses, Aaron & Samuel, Bulgaros ad defectionem solicitabant. Cum autem Phocas Nicephorus domum se in Cappadociam contulisset: Cubicularium id ei concessisse pœnituit. De eo igitur amouendo solicitus, scribit ad Ioannem magistrum, & ad Romanū magistrū Curcuam, vtrunque illustrem in re militari virum & Orientis ducem: si Phocam comprehensum, vel Monachum totonderint, vel aliàs è medio sustulerint: Ioannem imperio legionum orientis accepto, Domesticum fore Orientalium copiarum: Romanum verò Domesticum Occidentis designatum iri. Eas literas ad se perlatas vterq; Phocæ ostendit, & ad defectionem virum extimulant. Tergiuersanti, & siue ex animo, siue simulatè detrectanti, strictis gladijs necem minitantur, nisi obtemperet. Ea igitur necessitate victus, non repugnauit, quo minus ab omnibus Orientalibus copijs Imperator Romanorum appellaretur. Fertur autē non Imperij duntaxat, sed & Theophanonis amore in primis flagrasse, & dum in magna vrbe degeret, cum ea consueuisse.

Stephani interitus.

Bulgarici principes.

Nicephorus imperator Romanorum amouendo fieri cogitur.

IMPERIVM NICEphori Phocæ.

PHOCAE rebus in vrbe recens nunciatis, cubicularius Iosephus augebatur. Nicephori pater Phocas Bardas in magnam Dei Ecclesiam confugit, cuius alter filius Leo fuga elapsus, cum fratre se coniunxit. Hæc cubicularium animi valde dubium reddiderunt, qui ob morositatem omnibus adeò inuisus erat, vt optarent, eum, alio rerum potito, è medio tolli, eâq; de causa omnes in magnū Dei templum concurrerunt. Quo Bringas cognito, „ cum blandis verbis demulcendus esset multitu„ dinis impetus, eam minis & sæuitia magis etiam „ exasperauit, cum diceret, se motū illum oppres„ surum qui ordinasset, vt singuli empti frumenti precium, in suum sinum afferrent. Quo audito, populi furor vehementius exarsit: & Basilius quondam cubicularius, Bringæ infensus, cùm magnum comitatum circum se haberet, vbi aduenisset, ministros suos armatos in diuersa vrbis loca dimisit, qui vrbanæ multitudini coniuncti, aduersariorū ædes, & ipsius etiam Bringæ euerterunt, multis quoque interfectis. Quæ dum facerent, Nicephorum passim Imperatorem proclamabāt. Vnde fortuna Bardæ & Bringæ commutata est. Nam ille recepto animo Ecclesiam egressus, hic supplex & miserabilis ingressus est. At Basilius cubicularius cū suis classe instructa, ipsa etiam Imperatoria naue adducta, Chrysopolim profecti, Nicephorum inde in Hebdomū, ex Hebdomo, vniuerso populo prosequente, in magnam Ecclesiam perduxerunt, vbi à Patriarcha Polyeucto coronatus est. Cæterū Theophano Imperatrix statim ex Regia pulsa, in Petrium abducitur, & Iosephus cubicularius in Paphlagoniā relegatus, bienuio pòst moritur. Bardas verò Nicephori pater, Cæsar salutatur, & paucis diebus elapsis, Theophano Imperatori nubit. qui cum ex eo tempore, quo filius suus Bardas inter colludēdum à patrueli Pleuse casu hasta interfectus fuerat, carnibus abstinuisset: tum ijs denuò vesci cœpit. Cum aūt Patriarcha in noua Regiæ Ecclesia nuptialia sacra peragerer, & Imperator in sacrarij aditu iam cancellis appropinquaret: non passus eum Patriarcha de more secum ingredi, dixit, Non debere tam confidentem esse, vt sacrarium intraret, nisi prius pœnas subiret repetiti matrimonij. Eam rem ægrè ferens Imperator Patriarchæ iratus fuit. Sed deinde rumore vulgato, eū etiam Theophanonis liberos è sacro baptismate suscepisse: ab eodem omni consecrato solo est prohibitus, “ postulans, vt aut diuortium faceret, aut procul “ à sacris facesseret. Verùm ille Theophanone nō “ abstinuit, flagrante adhuc amore, sed quæstionē ad summos sacerdotes, & Senatus principes retulit: qui responderūt. Eum canonem qui à Co- “ pronymo homine impio constitutus esset, vale- “ re non oportere, scriptóque ratum eius matrimonium habuerunt. Sed Patriarcha suum propositum vrgebat, donec Imperatoris pater Bardas Cæsar iureiurando negauit, Theophanonis liberos ab illo ex baptismate susceptos esse: & Regiæ Protopapa Stylianus, qui eum rumorem princeps vulgasse ferebatur, se ea de re neq; scire quicquam, nec dixisse ad quenquam in cōcilio iurauit. His demum factis Patriarcha Nicephorum recepit. Cum aūt Sicilienses Sarraceni ex antiquis pactis tributum à Romanis postularēt: Nicephorus non ferendum esse ratus, si se imperante Romani illis essent tributarij: Manuelem patricium, patrui sui Leonis nothum filium, qui Leo cum sub priore Romano Legionum domesticus esset, ob regnū affectum cæcatus fuit, contra eos misit. Is cùm in Sicilia cū illustri classe appulisset, nōmodò nihil memorabile gessit, sed etiā ex imperitia, & iuuenili ferocia vel potius remeritate, grauiter impegit, ipseq́ cū omni exercitu cæsus. Ac in Sicilia res ita actæ sunt, contra Ciliciam

Tumultus in vrbe ob Nicephorum Imperatorem designatum.

Nicephori coronatio & nuptiæ.

Secunda nuptiæ ignominiosæ.

Cōpatrialis matrimonij obstaculum.

Manuel cæditur à Siciliensibus Agarenis.

ciam autem, quam & ipsam Agareni tenebant, magistrum Ioannem Zimiscem Orientis domesticum designatũ, ablegauit. Qui cùm Adanam venisset, de eius loci Agarenis triũphauit. Qua victoria celebritas nominis eius, vt strenui ducis, multum aucta est. Nicephorus porrò secundo Imperij sui anno, ipse cum magna manu Ciliciam inuadit, Theophanone quoq; cum liberis eius adducta, eaq; Dricibij, quod est castellum in Ciliciæ aditu collocata, Anabarzam, Rosum & Adanam eius prouinciæ vrbes capit, aliáque plura castella. Tarsum verò & Mopsihestiam oppugnare non statuit, siue ob hyemem, siue amore Theophanonis auocatus, cum qua Cappadociam perijt. Vnde veris initio in Ciliciam reuersus, fratre Leone contra Tarsum misso, ipse Mopsihestiam obsedit, quam cum mediam flumen Sarus diuidat, altera eius parte expugnata, Agareni igni iniecto, in alteram se receperunt: qua & ipsa capta, nemo effugit. Tarsenses quoq; audita Mopsihestiæ expugnatione, Imperatori accersito vrbem tradiderunt. Triduo elapso classis Ægyptia Tarsensibus auxilio missa, ad terram appellendi facultatem non habuit, eademq; in reditu & ventorum procellis, & Romanarum triremium incursionibus maiori ex parte perijt. Imperator Constantinopolim reuersus, æreas Tarsi & Mopsihestiæ portas exquisiti artificij, nouis ornamentis additis, partim muro iuxta arcem Orientali, partim Occidentali accommodauit, atq; etiam Deo quasi primitias expeditionis suæ obtulit: venerandis crucibus, quibus Barbari potiti fuerant, cũ Stipiota Legionum Domesticus, in obsidione Tarsi, te per imprudentiam malè gesta, cladem accepisset, diuæ Sophiæ templo dedicatis. Cyprũ quoq; ab Agarenis occupatam, Romano Imperio restituit. Deinde Syriam inuasit, & vrbibus ad Libanũ, & iuxta mare sitis partim expugnatis, partim vastatis, ad Antiochiã venit. Sed Antiochenis acrius resistentibus, accedente etiam cõmeatus penuria, & solo imbribus inundato, soluta obsidione in vrbem principé est reuersus, aliaria seruatoris Christi sacra diuinaq; effigie, Hierapoli Syriæ in olla reperta: & parte capillorum Ioannis Baptistæ sanguine concreta. Ac in reb. bellicis talis fuit hic Imperator, Romaniq; Imperij fines longè lateq; propagauit. Sed certis de causis, omnium odia suscepit Eæ fuerunt, quòd, cũ ij milites, quos defectionis socios habuerat, obuia quæq; vastarent, eos qui damna fecerant, non curabat, & multis ædibus tum illustrium tum plebeiorum hominum direptis, sic affectus erat, quasi nihil mali accidisset: sed delectabatur potius iniurijs, quibus ciues onerabantur, quamuis eorum ope ad Imperiũ peruenisset. Præterea, continentiũ bellorum prætextu nouis tributis instituendis, & veterib. augendis: omnis generis exactionibus subditos premebat, quos milites quocunq; venerant nihilo clementius tractabát quàm hostes. Ad hæc ob frequentes expeditiones, pecuniæ inopiam causando, Imperatorias largitiones senatui dari solitas, ex parte imminuebat, & annua dona ab antiquis temporibus templis & alijs pijs domibus attributa penitus sustulit. Decreto quoq; sanxit, ne fundi Ecclesiarum augerentur, quod (vt ipse asserebat) à sacerdotibus non in Ecclesiarum vtilitatem opes illæ conferrentur. Orta porrò inter summum pastorem & primarios sacerdotes de suffragijs contentione, cùm hi decernendi licentiam & approbandi potestatem sibi vendicarent, ille suffragia reprehenderet, vt quæ nec sine affectibus, nec recto iudicio ferrentur, operamq; daret, vt ab ijs iudicium facturis & ipse in consilium adhiberetur: Imperator ex hoc sumpta occasione, & omni autoritate designandi episcopos sibi vendicata, edixit, ne quisquam iniussu suo in vllam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur Episcopo, ex ministris suis in Ecclesiam vacantẽ mittebat aliquem, quo sumptus necessarios pace faciente, ipse reliqua sibi vendicabat. Neq; verò eo imperãte in vllis prouincijs vnquam defuerunt descriptores, inspectores & Militares & Protonotarij: qui subditos omni malorum genere oppressos ad summam egestatem redegerũt, ne egenissimorum quidem habita ratione. Nam eos in Dromicos exercitus referebant: qui prius in ijs fuerant, in nauticos transferebant: classiarios in pedestres exercitus, pedites in turmas equitum, equites in cataphractos inferebant: singulis grauius militiæ munus assignantes. Nam ad vnam rem mĩlitarem referebat omnia. Vnde, quod in se fuit, decreto sanxit, vt milites in bellis interfecti, pari cum Martyribus honore colerentur, & similibus hymnis ac veneratione celebrarẽtur. Quòd si Patriarcha & quidam ex primarijs sacerdotibus & senatus principibus non strenuè restitissent: rogassentq; quo pacto ij qui in bellis & cæderent & cæderentur, Martyres iudicari possent, aut Martyribus pares, quos sacrorũ canonum censura notaret, trienniumã tremenda illa & sancta communione arcens? forsitan egregium illud decretum ratũ fuisset. Apparet eundem auaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cùm vsq; ad eum quod uis numisma * exagium penderet, ille * tetarterum excogitauit pondere imminuto, & exactiones grauiore, largitiones & omnes impensas mutilato numismate fecit. Iam cùm antiquitùs receptũ esset, vt omnis vetus stater, Imperatoris imagine insignitus, tantundem valeret, quantũ recens ab Imperatore excusi: ille suam monetam pluris fieri iussit. Quo fine? vt illã solam mercatoribus expetentibus è cõmutationis auctario, quod magnũ exigebat, multũ sibi lucri accederet. Quibus rebus cùm ciues vexarentur, fori curatores rerum vænaliũ nullã rationem habebãt, sed quisq; mercator suo arbitratu preciũ statuebat. Vnde qui res necessarias emebãt, indies fiebant pauperiores. Hęc aliaq; plura (nam omnia persequi difficile fuerit) atrox omnium odium Nicephoro concitarunt, vt optarẽt omnes, eius tyrannide liberari. Illud tamen vel in primis, hominibus molestum fuit, quod Regiã muro circundedit. Nam cum oraculũ accepisset, se in ea interfectũ iri: putabat se mœnibus tutũ fore.

Zimisces rem bene gerit in Cilicia. *Nicephori victoria in Cilicia.* *Aegyptiacæ classis interitus.* *Spolia Ciliciaca.* *Cyprus & Syria recuperatæ.* *Nicephorus ob impunitatem militum et auaritiam vulgò inuisus.* *Nicephorus fol ac militiæ studiosus.* *Monetæ nouæ imminutio et exaggeratio veteris.* *Nicephorus fatíne cessitatem mœnibus regiæ propulsare stu duit.* *Dilemma.*

Enimuerò ſic ei ratiocinandum fuit: Si verum eſſet oraculum, etiam fatum (vt ita loqoar) diuinitus ordinatum, eſſe ineuitabile & immutabile. Sin id aliqua ſolertia prohiberi poſſet, non vtiq; eſſe verum, omnemq; ſolertiam ſuperuacaneam. Sed ille nulla harum rerum conſiderata: magnis ſumptibus Regiam eo muro, qui etiam nunc cernitur, coronæ inſtar circundedit, quem ciues arcem & caſtellum tyrannicū contra ſe extructum iudicabant. Verùm munitione perfecta, cùm ſe iam res ſuas in tuto collocaſſe putaret, tum demùm cùm intra eam ipſam cæderetur, intellexit, inuentum illud nihil ſibi profuiſſe. Sed hoc in præſentia omiſſo, res eius geſtas exequamur. Antiochia, quam flumē Orontes alluit, reuertens, caſtellum in Tauro monte, quem hodie vulgò Maurum vocant, conſtruxit: Michaele Burze, quem Patricium fecit, & Tauri montis ducem nominauit, ad infeſtandos Antiochenos ibi relicto: Petrum verò quendam ex miniſtris ſuis, caſtratom illum quidem, ſed ſtrenuum hominem, conſtantem, & militum regun dorum peritum, caſtrorum præſidem deſignauit: vt locum exercitui daret ad hybernandum in Cilicia. Imperatore Bizanzium reuerſo, Burzes crebris excurſionibus Antiochenos Agarenos infeſtabat, aſsiduè de capiendæ vrbis facultate, parataq; ſibi gloria cogitans. Quodam igitur tempore turris cuiuſdam altitudinem clàm menſus, paratis ſcalis illi paribus: nocte hyberna, illuni & niuoſa tacitè mœnibus vrbis ſuccedit, affixitq; ſcalis cum trecentis (tot enim aduertente nemine adduxerat) aſcendit, cuſtodes turris & obuios quoſq; cædit, ſtatimq; caſtrorum præſidi nunciat quid fiat, & ad opem ferendam accerſit. Id ille detrectabat. Ferebatur enim Imperator illi mandaſſe, ne Antiochiam inuaderet, quod vrbis eius captiuitatem interitum Imperatoris conſecuturum vulgata fama erat. Antiocheni cùm turres occupatas eſſe cognouiſſent: eò alacriter cōuenere, ad Romanos expellendos. Caſtrorum verò præſes, quamuis ancipiti cura diſtineretur, & mādati Imperatoris, & exitij Burzæ, cum cohorte ſua: tamen non committendum eſſe ratus, vt tot viri perirent: cum omnibus copijs Antiochiam inuadit. Quo facto ſtatim & manus & animi Barbarorū conciderunt. Burzes verò cum ſuis iam deſperata ſalute, reuixit, & porta bipenni reſecta, liberum ingreſſum caſtrorum duci præbuit. Tanta facilitate, illuſtris Antiochia in Romanorum poteſtatem venit. Id Imperatori ounciatum plus doloris attulit quàm voluptatis, & præclarū facinus, iratus caſtrorum præſidi & Burzæ, contumelijs & minis eſt remuneratus, ademptoq; Imperio, illum domo exire vetuit. Accidit & aliud quiddam, quod & populum contra Imperatorem, & Imperatorem contra populum exacerbauit. Quodam feſto Dominico Imperatore, ex veteri conſuetudine in Peganum templum ſupplicatum egreſſo accidit, vt Armenij & nautæ orta contentione cum magno murmure & tumultu inter ſe congrederentur, & vtrinq; viri aliquot caderent. Quo ante reditum Imperatoris, ciuibus nunciato, temeraria plebs in cohortes diuiſa, Armenios redeuntes, obuiam egreſſa, fuſtibus cædebat, & ipſum Imperatorem iam in forum panarium progreſſum maledictis inſectabatur: ortoq; tumultu & concurſu facto, & clamore ſublato, alij lapidibus Imperatorem petunt, alij puluerem in eum ſpargunt, & maledictis vſq; in forum tabulis lapideis ſtratum pro ſequuntur, in quo columna rotunda porphyretica ſita eſt. Acniſi quidam ex honoratioribus illius loci ciuibus Imperatore ſuſcepto, inſectantes eom & maledicta ingerentes, nulloq; ordine tumultuantes, repreſsiſſent ac depuliſſent, illumq; corooa cinctum cum fauſtis acclamationibus in Regiam vſque perduxiſſent: fortaſſe magnum ex ea ſeditione malum extitiſſet. Inde rumor emanauit, Imperatoris diſsimulatā iram ludis equeſtribus in populi vltionem erupturam. Aliquantò pòſt cùm certamen equeſtre ederetur, Imperator milites armatos in medium theatrum produxit, ſiue vt populo bellici congreſſus imaginem adumbrarent, iucundam & ipſam futuram ſcilicet, ſiue terroris incutiendi cauſa. Vt autem milites gladios ſtrinxerunt, populus qui in theatro erat, illud eſſe ratus, quod diu hominum ſermonibus iactatum eſſe: cum impetu fugiebat, inter exeundum autem in anguſtijs multi inuicem conculcati perierunt, ac periculum latius vagatum eſſet, niſi viſo Imperatore in ſua ſede immoto fugere deſtitiſſent. Mortuorum verò propinqui ſuos lugentes, publicè Imperatorem dicterijs inceſſerunt, ob quę cum ſe ciuibus inuiſum eſſe ſciret: Regiam muro cinxit, quo abſoluto relatis ad ſe clauibus, tum demum id el quod timebat, euenit, neque vlla excogitatæ munitionis fuit vtilitas. Turcis autem, Vngris ſcilicet, Thraciam vaſtantibus, Bulgariæ principi ſcripſit, ne illos Iſtrum tranſire pateretur, & Romanas prouincias infeſtare. Id ille recuſauit, quòd Imperator ipſi quoq; auxilia negaſſet, cùm ab ijſdem inuaderetur. Nunc autem poſtquam pacem cum iis facere coactus ſit, poſtulare vt fœdus rumpat, & armis ſumptis bellum ſuſcipiat, cuius rationem reddere non poſsit. Ibi igitur repulſam paſſus, Calocytum Cherſonis Principis filium, ad Roſię principem Sphendoſthlabum contra Bulgaros concitandum ablegauit. Roſsicus igitur exercitus Bulgariæ agros longè lateq; populatus, prædā penè innumerabilem abegit, idq; ſequenti anno æquè factum. Phoca regnante fuit terræmotus horrendus, qui etſi Conſtantinopoli planè innoxius, alijs tamen vrbibus plurimum nocuit. & menſe Maio ſpirarunt venti, qui fruges perdiderunt. Vnde fame laboratum, quam Nicephorus in ſuum lucrum conuertit, in granaria congeſto frumento, & eſurientibus magno vendito, non reputans, ſe (vt in Prouerbijs Salomon ait) publicis execrationibus obnoxium eſſe, ſed benignitatem potius ſuā erga ſubditos iactans, quod binos medimnos aureo venderet. quamuis exemplū Baſilij Macedonis haberet, qui in tali penuria ſe, nō ita olim, magnificè geſſerat. Nam cum aliquando de more in D. Apoſtolorum

Antiochia, Burzæ induſtria capitur.

Seditio Armeniorum & nautarum.

Alienatio populi à Nicephoro ob ludũ militarē.

Rhoſſi contra Bulgaros concitati.

Terræmotus.

Fames.

Baſilij Macedonis in caritate annonæ benignitas.

stolorum ædem iret, & ciues quosdã grauitatis aliquid præ se ferentes, mœstos conspexisset: causam tristitiæ quæsiuit. Illi responderunt, Domine, quî non tristes esse possumus, cùm mortem nobis instantem videamus, & bini frumenti medimini aureo nummo sint emendi? Quibus ille auditis ingemuit, datáque pecunia tristitiam illorum discussit, ciuiles Magistratus execratus, quòd ab iis de penuria non factus esset certior. ac statim Imperatoriis granariis apertis, duodenos medimnos vno aureo vendi iussit. At ille quidem, vt Imperatorem decet, egit: hic pro caupone se gessit. qui populo penuria laboranti, non modò nihil opis tulit, sed & calamitatibus insultauit: vulneribus eorum, quos fames sauciarat, inhumaniter diuellendis. Sed & frater eius Leo, & ipse cauponando, nihilominus & vrbanum populum & prouinciales premebat. Qui cum se tales erga afflictos præberent, vicissim dicteriis à populo incessebantur. Nam cum aliquando Imperator nouitios milites lustrans, canum quendam inter cæteros vidisset, rogauit, Cur homo senex militiæ nomen dedisset? Ibi ille ingeniosè respondit, Se nunc multò robustiorem esse, quam in iuuentute. Tum enim ne dimidij quidem aurei frumentum tollere potuisse: nunc verò duorum aureorum facilius in humeros sublaturum. Intellexit cauillum Imperator, eóq; dissimulato ad alium transiit. Quamuis autem Theophanonem prius vehementer deperiisset, pòst, eius congressu abstinuit, siue ex satietate, siue ex continentia. Nã vel in adolescentia parum procliuis ad libidinem fuerat. At illa maritum vel ob eam alienationem exosa, vel de filiis solicita (quidam enim murmurabant, velle Nicephorum regiis pueris castratis, imperium in fratrem Leonem transferre) clàm cum Ioanne Zimisce colloquitur, siue amore eius capta (nam formæ excellentia & venustate, hominum oculos in se conuertebat) siue eum parrem Nicephoro aduersarium rata. Quidam etiam tradunt, eam consueuisse cum illo, & homine contra Nicephorum instigato, plaustrum per se nutans, vt prouerbio dicitur, opportunè perculit. Nam Ioannes alioqui succensebat Imperatori, cui ex fratris inuidia & calumniis suspectus, à militari potestate, ad ciuilem translatus fuerat, & Dromi Logotheta designatus, quam ipse non potestatem, sed graue supplicium iudicabat. accesserat malis, quòd quum in Themate * habitaret, domi manere iussus erat. Ob hæc Ioannes iratus, cum etiam à meretrice illa irritaretur, quæ reditum ei iussu Imperatoris confecerat: regnum affectauit, illa adiutrice: eodémque tempore suis necessariis arcanum aperuit, & facinus aggressus, intempesta nocte cum iis lembo conscenso, ad regiam peruenit, quã mari austrino alluitur Bucoleon is locus dicitur, quod ibi lapideus leo excisus est, qui, cum boui eiusdem materiæ insideat, pede sinistro cornu illius tenet, & collum distorquet. Quò cum ventum esset, sportam demissam videt, in eáque cum suis à Theophanonis ancillis attrahitur. Habebat autem secum Michaelem Burzem, Imperatori, ob inconsideratam illam iram infensum, & Leonem Abalantẽ & Theodorum Nigrum, quem ob colorem nigriorem Azypotheodorũ vocabat, & alios duos. Igitur cubiculum Imperatoris sine strepitu ingressi (Nam id quoq; Theophano confecerat) Nicephorum humi dormientem, quidam calcibus per contumeliam insultans somno excutit, experrectum seq; attollentem lethaliter in capite vulnerat, quo ictu & corpus eius & animus grauiter est cõcussus. Ad Zimiscem qui in regio lecto consederat, adductus, iam collabens & vtrinque suffultus: cum rogaretur, quibus de causis ab eo vexatus esset? nihil respondit, sed illud duntaxat, Iuua domine, clamauit. Iubet igitur Zimisces coniuratos maxillas eius capulis gladiorum pulsando confringere, aut dentes elidere. Deinde quidam in tergum eius hastam ita intorquet, vt per pectus elaberetur. Tumultu ab excubitoribus excitato (iam enim insidias animaduerterant) caput modò defuncti, amputatum per fenestram ostendunt, itaq; illorum impetum comprimunt. Fertur Nicephorus paucis antè diebus tabellas in suo cubiculo inuenisse insidiarum indices. Leo frater Imperatoris, nece illius cognita cum filio suo Nicephoro in magnam Ecclesiam confugit. Fuit hic Imperator cùm cæderetur, natus annos quinquagintaseptem quorũ sex cum totidẽ mensibus regnauit.

Dicterium in Nicephorum.

Theophano cum Zimisce in Nicephori necem conspirat.

Bucoleon.

Nicephori cædes.

IMPERIVM IOANNIS *Zimiscæ.*

AC ille quidem satis ita satisfecit. Zimisces autẽ regno potitus, Romani liberos, pueros adhuc Imperij consortes fecit: Basilio cubiculario, quem Nicephorus nouo dignitatis genere Præsidem appellarat, vt in rebus gerendis versato, administrationem omnem commisit. Is Nicephori cognatos, & alios qui ei adhuc benè cupere videbantur, amouit, Leone curatore palatij, & filio eius Nicephoro Lesbum relegatis, alteri eius filio Bardæ certo limite præfinito, ne Amasia excederet, atque alijs aliter tractatis. Quos autem Nicephorus in exilium egerat, reuocauit. ijs verò etiam Pontifices annumerabantur, qui ei libro subscribere recusarant, quo sanxerat, ne quis Pontifex se inscio designaretur. Deinde in magnã Ecclesiam abijt Ioannes, vt ibi diademate ornaretur. Sed Polyeuctus, eum, vt cæde pollutũ, ingredi ędem sacrã non est passus. Quam increpationẽ Zimisces æquo ferens animo, pro defensione attulit, se cædẽ suis manibus non perpetrasse, sed Abalantem, & Azyphotheodorum Theophanonis iussu Nicephorum sustulisse. Contrà, patriarcha postulauit, vt Theophano regia pulsa relegaretur, & Nicephori percussores in exiliũ agerentur, & liber cuius mentionem fecimus, laceraretur, & ipse pœnas daret. Ille se omnia facturum pollicitus, statim missis satellitibus Theophanonem Regia educit, librum ad se allatum lacerat,

Nicephori adfines amandantur.

Zimisces non prius coronatur quàm Patriarchæ satisfecit.

& quas

& quas priuatus opes habuisset, se distributurum pauperibus promisit. His factis natali seruatoris & Dei nostri, simul in Ecclesiam admittitur, simul diademate ornatur, Theophanone in Præconesum relegata.

Theodorus Antiochiæ pontifex.

Sic appellatus Imperator, cum magna Antiochia Pontifice careret, monachum quendam Theodotum, qui Imperium ei prędixerat, neq; festinare aut rapere, sed numinis designationem expectare iusserat, nominauit. Is Pontificatu suscepto ab eo postulauit, vt Manichæi, qui fœda sua secta multos contaminarent, ex Oriente in Occidentem transferrentur.

Manichæi.

Cuius postulatis ille obsecutus, nationem Manichæorum Philippopolim transtulit.

Basilius patriarcha.

At Patriarcha Polyeuctus, cum post Zimiscæ proclamationem trigintaquinq; dies vixisset, obijt, in eiusq; locum successit Basilius monachus Scamandrenus.

Agareni Antiochia repulsi.

Agareni verò non ferendum esse rati, si ademptis modò vrbibus carendum esset: vndecunq; conuenerunt, pactaque belli societate, Carthaginensium ductu & auspicijs, Antiochiam iuxta Daphnen, obsederũt. Sed dum ciues Constantius illis resistunt, gentium illa conspiratione cognita Imperator, Mesoporamiæ Ducem obsessis opem ferre iubet. Prælio commisso, Barbari, & si numero longè superiores, à Romanis profligati, dissipantur.

Bardas Durus cum Rossis Bulgaris & Pazinacis prosperè pugnat.

Cæterùm Rossi Bulgarorũ natione & prouincia subacta, vnà cum ducibus Borise & Romano, obliti patriæ, illic Imperij sedem constituere voluerunt, Calocyri potissimum impulsu: qui, si ab eis Romanorum imperator appellaretur, se & Bulgaria ei cessurum, & pacem perpetuam facturum, & longè plura quàm promissa essent, præstiturum, est pollicitus. Illi & prouinciarum bonitate illecti, & Calocyri verbis inflati: neq; literis Imperatoris, omnia quæ Nicephorus promisisset, se confecturum affirmantis, auscultarunt, & legatos insolentius tractarunt. Qua de causa bello eos petere coactus Romanas legiones Barda Sclero magistro duce, fratre vxoris nuper defunctæ, contra Rhossos misit: Quo Barbarorum dux Sphendosthlabus intellecto, Bulgaris armatis, & Pazinacis Scythis, necnon Turcis, qui Pannoniam tenent, ad belli societatem ascitis, exercitu circiter ccc. millium coacto, Thraciam omnem populatur. Sclerus, qui cum tanta multitudine acie congredi non auderet, quippe copijs longè inferior, militari solertia Barbaros deuicit. Nam primùm Pazinacas solos callidè in insidias pellectos, partim cæcidit, partim viuos cepit. Deinde cum cæteris aliquando æquo Marte pugnauit. Sed cùm quidam ex Scythis & proceritate corporis & animi vigore omnibus suis popularibus superior, Sclerum suas legiones equo circumuehi, & ad rem strenuè gerendam cohortari vidisset: concitato equo ensem capiti viri impegit, qui & duritia & læuore galeæ repulsus, non penetrauit. Sclerus vicissim tanta vehementia gladium in caput hostis illisit, vt Barbarus in duas partes discaretur, mediæq; partes eius vtrinq; de equo laberentur. Quo facinore Barbari perterriti, fugæ se mandarunt, quos Romani à tergo insecuti, multos occiderunt, multos ceperunt, persequendi reliquias Barbarorum, quæ quidem vulneribus affectæ erant, finem noctis interuentus attulit.

Bardas Phocas & Leo affectati Imperij dant pœnas.

Dum hæc contra Rossos geruntur, Bardas Phocas Leonis filius, relicta Amasia, vbi exulabat, Cappadociæ Cæsarem occupauit, & factiosorum hominum opibus fretus, tyrãnidem affectauit, sumptis Imperij insignibus. Sed & pater eius Leo cum altero filio Nicephoro in animo habuit Lesbo trãsire in Thraciam, adiutore Abydeno archiepiscopo. Verùm eo consilio cognito, damnatur vnà cum filio Nicephoro, vt ei oculi effodiantur. Imperator tamen clam ministris mandasse fertur, vt simularent duntaxat excæcationem, eorumque visum illæsum conseruarent. His ita gestis, Scythis recens fusis, Sclero literæ ab imperatore afferuntur, vt traiecto in Orientem exercitu, Bardam Phocam opprimat. Qui cum Cæsariam peruenisset, Phocas à sua factione desertus (nam ad Sclerum cõfluebant omnes) solus cum suis ministris ad castelllum Tyropæum properat: à quo cum non multum abesset, equites eum à Sclero missi cõsequũtur.

Constantinus Charon à Barda occiditur.

Quorum vnus Constantinus Charon, cæteris audacior scilicet, commilitones suos auertit, & impetu vehemẽtiore ac pertinacius in Phocam, extremum suorum agmen curantem, illatus, hominem maledictis & probris insectatur. Cui ille, Non te decet, inquit, homini tali calamitate conflictanti insultare. Cum autẽ Charon interim propior factus, telum in eum coniecturus esset, clauam sic in galeam eius impegit, vt vnà cum illa caput etiam confringeret, quo vno iactu prostratus, purpuream vomit ille animam. Eum iacentem conspicati, qui ponè sequebantur, à persequendo destiterunt. Phocæ porrò castellum iam ingresso persuasit Sclerus, vt Imperatoris fidei se committeret: cuius iussu clericus factus, & in Chium relegatus est: Sclerus in Occidẽtem reuocatus.

Zimiscæ nuptiæ & Rossica victoria.

Imperator studio Basilij Cubicularij Theodora Constantini Porphyrogeniti filia, vxore ducta, anno secũdo Imperij, verno tempore cum multis exercitibus & classe illustri bellum Rossis infert, cui inter abeundum Scytharum speculatores, Romanorũ vires exploraturi, per speciem legationis occurrerunt: quos Imperator, cur adessent non ignarus, per omnia castra circumduci iussit, ijsque perlustratis abire. Digressis illis, ipse cum expeditorum quinq; & equitum quatuor millibus secutus, ex improuiso ad magnam Persthlaben accedit, & vallum cõmunit, quæ res Tauroscythis terrorem attulit. Calocyrus autem qui tum ibi erat, omnis mali autor, cognito Imperatoris aduentu, in Rhossorum castra confugit, præsentiæ illius nuncium afferens: quo etsi perturbati sunt, tamen iuxta Romanos castra posuerunt.

Persthlabæ expugnatio.

Imperator verò Persthlaben profectus, extra vrbem circiter octo millia hominum sese exercentium deprehendit, qui impetu eius paulisper tolerato, terga dederunt. Oppidani, arma vt res ferebat, ad opem ferendã popularibus incomposito agmine egressi, à Romanis partim occiduntur, partim in vrbem se recepturi, obsepto equiti-

equitibus itinere, in campo dissipati sunt, alijs cæsis, alijs captis. Qui intra vrbem erant, clausus portis sunt obsessi. Postridie cum Basilius Cubicularius cum toto exercitu aduenisset: Imperatore oppugnationē vehementius vrgente: quidam scalis cōscenso muro barbaros aliquot deprehensos ibi cæciderunt, apertisq; portis, exercitui facilè ingressum patefecerūt. Persthlabe sic expugnata, Borises quoq; Bulgarorū rex captus est: quem cum omnib. Bulgaris Imperator humaniter tractatū dimisit. Negabat enim se Bulgaris intulisse bellū, sed Rossis. Cùm autē multi Scythæ in munitionē quandā confugissent: Imperator eam quoq; excindi iussit. Quia verò milites à difficili ob situm loci oppugnatione abhorrere videbat, ipse primus castellū pedes adortus, effecit, vt milites ex verecundia secuti, capto castello, alios cęderent, alios caperent. Vrbi Persthlabæ valido præsidio imposito, Dorostolū, quæ & Dristra dicitur, petit, vbi Sphendosthlabus Rossorum dux castra habebat, atq; obiter quasdam vrbes capit & castella vastat. Vt in hostium cōspectum ventū est, ambo exercitus statim congressi, magnā diei partem æquo Marte pugnauerunt, donec sub crepusculū Rossi defatigati, in fugā inclinarūt. Romanisq; persequentibus, multi cæsi sunt, nec pauciores capti: cæteri Dorostolum se receperunt. Imperator verò vallo ante vrbē excitato, triremes quo Istrū tuerentur, expectabat, ne Rossi aufugerent. Sphendosthlabus autē quos habebat Bulgaros, qui ad xx. millia esse dicebantur, in vincula compegit, veritus, ne vel seditionem mouerent, vel ad Romanos deficerēt. Cùm classis adesset, vrbē oppugnat Imperator, ad quem Constantia & ex alijs castellis legati venerunt, veniam petentes, ac semetipsos & castella dedentes. Quibus Romani acceptis, in Dorostoli obsidione dies cōplures sunt cōmorati, Barbaris fortiter sese defendentibus. Cùm autem crebris prælijs multi vulnerarentur, & iam annona destituerentur: cœperunt frangi animis, cum Sphendosthlabus nocte illuni & tempestuosa, cum viris circiter bis mille in Monoxyla impositis frumentatū abijt, & rebus necessarijs conquisitis, Dorostolū redijt, Romanorū aliquot mioistris, qui in ripa fluminis, alijs atq; alijs de causis vagabātur, ex scensu facto interfectis. Ea res adeò molesta fuit Imperatori, vt classis præfectis iratus mortem minitaretur, si denuò Barbarorū egressum neglexissent: cumq; vrbem integris sexaginta diebus frustrà obsedisset, eam fame domare statuit, coronaq; circundata, accuratè obseruauit, ne aliunde commeatus importaretur. At Barbari multis eruptionibus victi, vrgenteq; fame, spe & commeatus & auxiliorum destituti: partim noctu fugiendum, partim deditione Romanis facta, ad sua cuique redeundum esse, partim alia quædam censuerunt. Sphendosthlabus autem monuit suos, vt denuò Martis aleam experirentur, vel victoria salutem quæsituri, vel honestam mortem calamitosæ vitæ prælaturi. Ea sententia populo probata, postridie mori nō recusantes, cum Romanis congrediuntur, ac diu nunc his, nunc illis vincentibus, Imperator, qui loci angustias hostibus subsidio esse animaduerterat, in quibus sui confertì irruere non possent: duces monuit, vt cohortes paulatim recedendo in planiciem subducerent. Quod cùm fieret, Barbari opinati Romanos metu fugere: cum clamore suo insecuti. Cùm in patentiorem campum ventum esset, Imperator tesserā dedit Romanis, vt se conuerterent: & pugna atrocissima orta, Magistrū Bardam Scleium cum suis cohortibus ad intercludendum Barbaris aditum vrbis, amandauit. Cùm diu victoria anceps esset, Romani diuinitus adiuti esse perhibentur. Nam & procellam Scytharum facies verberasse, & quendā in equo à multis visum, qui Romanos defenderet, & Barbarorum phalanges conturbaret. Eo porrò die memoria Theodori ducis insignis martyris celebrabatur. Scythæ igitur in fugam compulsi vrbem versus fugiebant, quam cum intrare non possent, à Sclero interclusi, in suburbia dispersi cæduntur, & à se inuicem opprimuntur & conculcantur, vt interfectorum numerus haud facilè iniri queat. Reliqui omnes, vulneribus affecti fuerunt. Theodorum porrò ducem Romanis contra Barbaros auxilio fuisse, ex eo cognitum est: Muliercula quædā Byzantia, religiosa est modesta, pridie illius pugnæ in somnis sanctā Deiparam procedere cū magno comitatu videre visa est, ac dicere: Domine Theodote, meus & tuus Ioannes grauia certamina sustinet: properè igitur illi opem ferto. Id omnium illa quibusdam aperuit, qui die notato compererunt, id pridie postremæ pugnæ contigisse. Imperator verò vt martyri pro nauata opera gratiam referret, elegantissimū ei templum Euchaniæ siue Euchaitæ struxit, vetere diruto, in quo corpus eius multis certaminibus defunctum, repositum erat, & vrbem, veteri nomine abolito, Theodoropolim appellauit. At Barbarus Sphendosthlabus vndiq; desperatus, per legatos veniam ab Imperatore petijt, ac domum redeundi facultatem, & locum inter Romanorum fœderatos, & liberum Tauroscythas in Romanorum prouincijs commercium. Quæ cùm Imperator omnia concessisset, Sphendosthlabus ipse eum adijt, orans vt cum Pazinacis ageret, vt Rossis domū redituris, per suam prouinciam transitū darent. Imperator cùm & hoc & belli societatem atq; illud etiā ab eis petijsset, ne Istro traiecto Bulgariam vastarent: Pazinacæ cæteris assensi, transitū Rossorum duntaxat negarunt. Bello Rossico ad hunc modū confecto, Imperator Byzantium reuersus, ab omnibus ordinibus splendidè excipitur. Nam & Patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obuiam est progressus, & Senatus & populus, coronas offerentes, & currū cum quatuor albis equis, rogaruntq;, vt eo cōscenso triumpharet. At ille coronas accepit, & equo singulari candido triūphauit, & vestibus Bulgaricorum regum currui impositis, supraq; eas imagine Deiparę collocata, currum antecessit. Cùm in forū Placorum peruenisset, Borisem Bulgaricis insignibus depositis, dignitate Magistri ornauit. At Sphēdosthlabus

Dorostoli Dristræ expugnatio.

Theodorus martyr Romanis auxilio.

Rossorum interitus. bus cum Rossis suis, in reditu Pazinacarum insidijs exceptus, ad internecionem cæsus est. Idem hic Imperator Christi seruatoris templũ in Chalce magnificũ extruxit. Patriarcha Basilius Scamandrenus cùm post quadriennium suæ designationis, ob quædam obiecta crimina per concilium loco motus esset: Antonius Studites Patriarcha est designatus. *Antonius Studites Patriarchs.* Imperator verò contra vrbes Romano Imperio in Oriente acquisitas, quæ ad defectionem spectabant, excusso iugo seruitutis, ruptisq; Romanæ ditionis vinculis, expeditione suscepta, quasdam citra negocium vltrò ad officium reuersas, quasdam ferro & magna vi sub iugum pristinum reduxit. *Orientalis expeditio.* Cùm inde rediens circa Anabarzam & Podandum, atq; in multis alijs prouincijs prædia frequentia & fertilissima videret: rogauit, cuius ea essent? cùm Basilij Cubicularij esse cognouisset, partim à Nicephoro Phoca, partim à se dum legionum domesticus esset, partim ab alijs adiecta imperio illiq; donata esse: indoluit & iniquum esse dixit publicis possessionibus multorum præstantium virorum sudoribus & sanguine partis vnum spadonem perfrui. *Zimisces ob offensum eunuchum Basilium veneno tollitur.* Ea verba per quendam nunciata, Basilium ad comparandas Imperatori insidias impulerunt, ac veneno temperato, non illo quidem efficaci & celeri, sed lento & tabifico, largitionibus pincernam Imperatorium corrupit, vt id calici Imperatoris infunderet, quo ille hausto, paulatim habitudine corporis prostrata, tandem interijt. Imperio hæredibus relicto Basilio & Constantino Romani filijs, cùm annoa sex, totidemq; menses regnasset. Iam verò id exponendum est, quod me penè fefellisset. *Leo & Nicephorus ob iteratã regni affectationem cæcantur.* Nam quemadmodum curator Palatij Leo Phocas & Nicephorus eius filius, lata in eos excæcationis sententia, arcano Imperatoris mãdato oculos conseruarint, antè retulimus. Sed cum ea libertate non contenti, denuò regnum affectarent mu'tis & cinibus & aulicis sibi conciliatis: eoq; consilio à quodam ex cõiuratis prodito, deprehensi essent: sine vlla clementia effossis oculis, & felicitatis suæ & ambitionis finem inuenerunt

IMPERIVM BASILII Porphyrogeniti.

SIC Romanorũ Imperium ijs restitutum est, ad quos hæreditario iure pertinebat, Basilio & Constantino, quorũ ille xx. hic xxii. ætatis annum agebat. Qui cùm Imperij insignia gestarent, omnis penes Basilium prælide erat autoritas: idq; Basilius nondum sibi ipsi fidens tolerabat, cubiculario tanquam præceptori auscultans, seq; ad illius Reipublicæ tractationem & administrationẽ conformans, vt & ipse, cùm tempus postularet, in militaribus catalogia & ciuili æquitate tuenda rationem eandem sequeretur. *Basilij Imperatoris pudẽ moderatio.* Erat enim alacri & exercitato ingenio, nõ dissolutus & ignauiæ mancipatus vt frater. Cùm primùm autem hi rerum potiti essent, Præses matrem eorum ab exilio reuocatam, filijs restituit, *Theophanonis restitutio.* & quia Magistrum Bardam Sclerum ducem, cui omnes Orientales copiæ patebant, suspectum habebat: ea dignitate erepta, Mesopotamię ducem designat. Quam ille rem iniquissimo ferens animo, & alioqui regni cupiditate æstuans, ad defectionem incitatus: inito Magistratu illo, arcanoq; cum multis cõmunicato, propter res fortiter gestas apud milites gratiosissimus, omnes sibi dicto audientes habuit, *Magistri Bardæ defectio Scleri.* & filio Romano qui in vrbe regia degebat, clàm per quendam accersito, statim regnum affectauit, diademate & calceis puniceis sumptis. Imperator salutatus, pecunias studiosè conquirit, & Amidæ, quæ & Emeta dicitur, & Martyropolis seu Miephercimæ Ameta & Arabes socios asciscit. His secum coniunctis Constantinopolim properat, spe bona elatus, somnio cuiusdam monachi virtutis studiosi aucta, qui sibi visus erat mulierem quandam in sublimi specula sedentem cernere, quę illi flagellum imperatorium porrigeret. *Somnium de flagello imperatorio.* "Quod flagellum cùm "vtiq; iram Dei & Romanorum ex intestinis bel"lis interitum significaret: Sclerus pro Imperij o"mine sua cupiditate visionem æstimans, interpretabatur. Fama de tyrannide Scleri in vrbem perlata, Imperatores quicquid militum restabat, contrahentes, ad resistendum se parabant, misso interim Nicomediæ pontifice ad illum, qui etsi multas pacis conditiones haud aspernandas proponeret: nihil tamen impetrauit. Nam Sclerus coccineo calceo ostenso, non fieri posse dixit, vt qui eum semel induisset, temerè abijceret. Quo responso accepto, necessitas Imperatoribus imposita est bello decertandi, copiarum duce Petro spadone, Phocæ filio cuius suprà quoq; facta est mentio. *Petrus spado à Duro profligatur.* Exercitibus ad Liparam congressis, quæ & Licandus appellatur, Imperatorij aliquantisper strenuè restiterunt, sed tandem profligantur, multis cæsis, castrisq; direptis. Zamandus quoque vrbs frequentissima, Sclero deditionem fecit, è qua magnam pecuniæ vim coegit. Sic Imperatorum copijs superatis, multos indead se attraxit, opibus & salute illorum iam desperatis, neq; obscuri duntaxat milites, sed multi etiam ex illustribus ad eum confluxere. Quæ cum cubiculario nunciata essent, Leo Protouestiarius cum summo imperio & autoritate, suo arbitratu gerẽdi omnia quæ Imperatori licent, mittitur, quam potestatem Latini dictaturam nominãt. *Leo Protouestiarius dictator creatus, à Duro capitur.* Is cum castrorum duce congressus, pollicitationibus & honoribus frustra tentatis militum animis, noctu prætergressus Sclerum inuasit. Quare factũ est, vt milites suis charissimis timentes, Sclero relicto ad illum se conferrent: & Sclerus territus, Magistrum Michaelem Burzem suas secum partes, & Romanum Patricium Taronitẽ, cum exercitu, contra Protouestiarium mitteret: quibus prælio superatis, ipse cum omnibus copijs eundem aggressus, vicit, viuumq; cepit. Petro castrorum duce interfecto. Ea victoria, vt Scleri

opes

Naualis pugna.

opes multum auxit, sic Imperatorum tem ad desperationem deptessit, præsertim cum tyrannus mare quoque teneret. Quamobrem Cubicularius classe missa, commisso cum Scleri nauibus prælio, classem eius deuicit & dissipauit, idémque mari pacato prouinciarum suscepta cura, Erotícum ad Nicæam Bithyniæ Metropolim tuendam misit, Quam Sclerus vi expugnare frustra conatus, fame subigi per proditionem posse ratus, obsidionem traxit. Eroticus verò, dolo circumuenire hostem statuit, illatáque in granaria arena, & frumento supernè iniecto, vt totus aceruus frumentum videretur, captiuis granaria demonstrat semiplena, & Sclero nunciare iubet, quamuis à fame nihil sibi periculi sit, tamen si tutò cum certis hominibus exire liceat, se vrbe tradita, partes eius secuturum. Quo nuncio lætatus Sclerus, cum fidem dedisset, ille cum maiori ciuium & militum suorū parte Constantinopolim abiit. Sclerus autem Nicæam ingressus, dolo se circumuentū esse intellexit. Cubicularius verò Sclero inde digresso & vrbi appropinquante, quamuis animi dubius hæreret, tamen mutata sentētia, Phocam Bardam ab exilio reuocatum, & sanctissimo iureiurando adactum, ne vnquam regnum affectare, aut consilia contra Imperatores inire vellet, Magistrum appellat, & reliquiis copiarum præficit, pecuniaq; liberaliter suppeditata, contra Sclerum mittit. Quo ille cognito, tum demum se parem aduersarium habiturum ratus, inde digreditur, & circa Amorium pugna commissa superior euadit, profligatis aduersarijs. Postridie duces exercituum decreuere singulari certamine congredi, deq; summa rerum decernere. Sclerus prior, vt quidā tradunt, clauā in Phocæ caput impegit: vt alij, ensem in eum librauit, qui cùm ictum declinasset, extremo ense aurē equi eius resecuit. Ad Phocas contrà Scleri capiti clauam ita illisit, vt oborta vertigine in equi collum prolapsum & cruentum satellites eriperent, ac destitutum viribus equo depositum, sanguine absterso ad fontem recrearent. Interea eius equus, dum illi hac cura occupantur, elapsus eius manib. à quo renebatur, sine sessore in castris iuba sanguine manante exultans, effecit vt Scleri exercitus eo agnito (insignis enim erat, nomine Ægyprius) Ducem cecidisse putans, effusè fugeret. Qua occasione Phocas arrepta, suosq; cohortatus, fugientes persequitur, multos cædit, multos capit: plures eriam à se inuicem conculcati, perierunt. Tum demùm Sclerus desperatis rebus, cum reliquijs ad Chosroen Babyloniō confugit, à quo Imperator per legatos petit, ne tyrannū admittat domini sui oppugnatorem: alioqui malum exemplum ipsi fraudi futurum. Cùm autem Babylonius cognouisset, eundem Sclero quoq; & militibus eius afferre literas, illios manu subscriptas, quibus eis impunitas promitteretur, modò cœptis desisterent, seq; Imperatori submitterent: ram legatum quàm Sclerū cum suis in carcerem compegit. Et hic fuit exitus defectionis illius. Antonius porrò Patriarcha, cum sacerdotio renunciasset, quod per sex annos tenuerat,

Eroticus eludit Sclerum.

Phocas Bardas Sclero opponitur.

Singulare certamen Scleri & Phocæ.

Durus à Chosroe Babylonis in vincula coniicitur

ac paulò pòst obijsset, & Ecclesia annis IIII. cum dimidio vacasset, Nicolaus Chrysoberges est designatus. Interea Bulgari cognito Zimiscę interitu tumultuantur, & quatuor fratribus Dauidi, Mosi, Aaroni & Samueli defersit Imperium, qui Comitopoli, hoc est pulli comitis, viri apud illos illustris, quo patri nati erant, vocabantur. Nam stirps Regia defecerat, vno Petri filio Romano superstite, qui eunuchus erat. Ex ijs quatuor Dauid statim mortem obijt, Moses in oppugnatione Serræ, lapide ictus moritur statim. Fratrem Aaronem cum omni familia, vno illius filio conseruato, qui duplici nomine Ioannes Sphendosthlabus dicebatur, Samuel interficit, siue quòd summam rerum sibi soli vendicaret, siue quòd Romanis studere visus erat: nā vtrunque fertur. Is igitur Samuel Bulgarorum principatum solus adeptus, dum Romani bellis ciuilibus distinentur, Occidētales eorū prouincias omnes impunè circuit: nec populatur tantum, sed & regiones & vrbes suæ ditionis facit. Qua de causa Imperator, depulsa Scleri tyrannide, vlciscendi Barbari cupiditate flagrans, suis auspicijs bellum ei inferre statuit. Egreditur igitur consilio suo neq; cum Magistro Barda, Orientalium legionum Domestico, neq; cum Vlo aliō ducum Orientaliū communicato. Bulgarorum fines iam ingressus, Magistro Leone Melisseno ponè sequi iusso, ad locorū angustias tutandas: ipse Sardicam, quæ & Triadiza dicitur, obsidere instituit. Verùm Occidentaliū legionum Domesticus Contostephanus, cogitans re benè gesta Imperatorem nunquā non soopte ductu atque auspicijs bella administraturum, se cæterisque ducibus parui æstimatis: operam dedit, vt conatus illius labefactaret, atq; impetum retardaret. Accedit igitur, & Melissenū tyrannidem affectantè festinanter ire Byzantiū, ad regnum occupandum ait, non cunctandū esse monens, sed citra moram reducendum exercitum. Id Imperatorem ita perturbauit, vt populo reditum denonciaret. At Samuel cacumina montium insidens (neq; enim acie decernere audebat) subito discessu viso: Romanos aggreditur, quos metu illud facere arbitrabatur, & inexpectata impresione in fugam compellit, nec castris tantùm, sed & tabernaculo, atq; insignibus Imperatoris potitur, qui quidem vix Philippopolim euasit: vbi cùm Melissenum inuenisset, Contostephanum iratus contumeliosis dictis insectatur, quæ cum ille iniquo animo ferens exasperaretur, efferuescente bile solio exiliens, Contostephanū coma & barba prehēsum terræ illidit: Ex hoc Romanarū legionū principes Imperatori irati, Phocas quòd spe frustraretur & res suæ, vt prouerbio dicitur, Mandraboli more procederent: alij, quòd se contemni putabant, non communicatis consilijs: alij, alijs de causis: Charisiani congressi, Phocam Bardam diademate ornatum imperatorem appellant, defectione vt ipsi putabant, probè administrata. Sclerus autē qui Babylone custodiebatur, præter spem custodia educitur. Nam Persarum imperio, à Saracenis euerso, vir quidā Persa, nomine Inargus,

Bulgaricū bellum.

Basilius Contostephani fraude à Bulgaris profligatur.

Phocas Bardas cōspiratione ducum Imperator salutatur.

Sclerus Persis & Saracenis profligatis à Phoca in vincula cōijcitur.

vrbis concitat populares, suadens, vt rupto seruitutis iugo, arma contra Saracenos se duce sumant. Chosroes porrò quamuis sæpè cum illis congressus, tamen nunquam non discessit inferior, desperataq; victoria ad Romanos, qui in custodijs erant, confugit: quibus carcere eductis, cum Sclero de ratione gerendi belli agit, petita venia malæ tractationis, qui principiò bello recusato, tandem vllo vrgente, annuit: sed ea conditione, vt solos Romanos in aciē educat: Carceribus igitur perquisitis, ad tria millia Romanorum sunt inuenta, & arma eis data, qui cum Scleri ductu & auspicijs Persas vicissent: nec ipsi nec ille ad Chosroen redeundum esse statuerūt, veriti, ne denuò à Barbaro in carcerem compingerentur, præsertim tanto virtutis suæ specimine edito. At Chosroes dum in fugam intenti sunt, magnam turbā ad eos persequendos mittit: qui etsi numero longè superiores, commisso prælio, pauciores euaserunt ijs, quos persequebantur, cæteris ibi Romanorum manibus interfectis. Sclerus igitur cum suis Romanorū fines ingressus, ad Phocam se confert, quem regnum spectare ac tyrānidem iam affectasse cognorat, & belli & Imperij socius futurus. Ille societatē amplexus, si votorum compotes fierent, sibi vrbem Imperatoriam & plurium gentium ac prouinciarum imperium vendicat: Sclero Antiochiam, Cœlesyriam, Phœniciam, Palæstinā, Mesopotamiam & Ægyptum attribuit, eaq; pacta iureiurando sancit. Quo Sclerus fretus, cùm ad illum se contulisset, ac iam intra casses esset:
„ primum habitu regio priuatur: deinde in carce-
„ rem cōiecto custodia adhibetur: & copijs illius ascitis, Phocas tyrannidem suam firmat. Enimuerò Sclerus priusquam ab illo comprehenderetur, vt, si res malè cessisset, receptum aliquem haberet, ac spem salutis curarat, vt filius suus Romanus, clàm arrepta fuga, ad Imperatorem deficeret, à quo cum gaudio exceptus est, & statim Magister designatus.

Basilius profligato Phoca insolentior factus, cubicularij acta rescindit.

Phocas autē Delphina Patricio, cum parte copiarū Chrysopolim, quæ est è regione vrbis regię, misso, ipse cum reliquo exercitu Abydum proficiscitur. Imperator verò Delphinam ad Chrysopolim castrametatū, subitò cum Rosico populo adortus (Nam cum Bladimero duce eorum, sorore Anna ducta, affinitatē iunxerat, atq; auxilia inde accersierat) hostibus facilè superatis, ipsum Delphinam captum palo affixit. Deinde Abydum cum fratre Constantino proficiscitur. Cùm exercitus vtrique in procinctu starent, & Phocas suas copias antecedens, Basilium equo circumuectum, Legiones cohortari vidisset, totis habenis laxatis, equo concitato, in illum fertur, eo prostrato se toto discrimine fore defunctum ratus: sed antequàm suos multum antecessisset, alij eum equo deuolutum ferunt: alij cùm in tumulum quendam declinasset, equoq; descendisset, humi extentum statim expirasse: alij à quodam lethali vulnere affectum esse. Constantinus quidē Imperator cædem eius sibi arrogabat, falso vtique, cùm eius cadauer nusquam vulneratum fuerit: alij (quod quidem probabilius est) putauere, toxicum ei à Basilio præparatū, à pincerna corrupto largitionibus Imperatoris, fuisse propinatum. Barda strato, illius exercitus dissipatus est, alijs cæsis, alijs captis, in quos Imperator suo arbitratu animaduertit, mutatus ab illo qui dudum fuerat, & factus arrogans, demisso ingenio, suspicax in omnes, iracundia inexorabili: nec in alios duntaxat, sed in ipsum etiam Cubicularium talem se præbuit.

Basilij cubicularij calamitas & interitus.

Quem cùm odisset, atq; ipse rerum administrationem capessere vellet, tum à Reipublicæ negocijs remouit, tum domo egredi vetuit, nec multò pòst relegauit, tum actis eius omnibus perquisitis, pleraq; rescidit, tum monasterium eo extructum maxima ex parte spoliauit, nec agros duntaxat aut fundos inuasit & ædes, sed etiam donaria, tabulas, columnas preciosas. Quas ille ob res animi ægritudine oppressus, membrisq; resolutis, nihil aliud nisi spirans cadauer, breui miserabiliter est extinctus.

Basilius luxu repudiato reb. gerendis adijcit animum.

Basilius verò tum demum verè Imperator factus, cùm intellexisset, quantam solicitudinem regni administratio postularet, delitias regias spreuit, splēdidis vestibus abstinuit, omnemq; suauitatem repudiauit: cùm prius haud ita vixisset, sed & amorib. indulsisset, commessationibus & voluptatibus deditus, regioq; luxu delectatus: & omni autoritate sibi vendicata, fratri nihil, nisi nomen & colorē insignem impertijt, custodia illi quidem attributa, cæterùm exigua & non magnifica. Quę ille, vt homo remissioris ac mollioris ingenij & voluptarius, venationibus & æqualiū suorum consuetudine gaudens, æquo ferebat animo, neq; fratri aduersabatur. Ac illorum hic status erat.

Sclerus à Basilio redit in gratiam.

Sclerus autē, Barda mortuo, vinculis solutus, à priore instituto non recedebat, regnum properè affectaturus. Sed ab Imperatore per literas monitus, vt tandem omissa desperatione, continentium bellorum autor esse desineret, neq; terram sanguine pollueret, eoq; Christianorū: cum & senectute iam affligeretur, & spem non optimam foueret, per pactiones ad illū se confert: qui cùm in Regio tabernaculo sedens Sclerum peditem accedere videret, vtrinq; suffultum, cùm ob senium, tum ob molem corporis (grandis enim erat) celebratū illud dixisse fertur: Quem timuerit, eum ad se manu duci. Alij Sclerum in illo accessu ad Imperatorem visum amisisse ferunt, eaq; de causa ductoribus fuisse vsum. Cùm prope tabernaculū venisset, Imperator animaduersis puniceis in eo calceis (nā cætera insignia regia deposuerat, calceis solis siue per obliuionem, siue per incogitantiam retentis) statim auertit oculos, neque cū eo nisi habitu priuati, colloqui sustinuit. Cùm igitur ante tabernaculum inuidiosos illos calceos abiecisset, ingresso Imperator assurrexit porrectaq; dextera, collocutus, & eadem vtrerquementa vsus est, atq; ex eodem calice biberunt. Hoc modo sopita Scleri tyrānide, ipse curator palatij est designatus, & quem quisq; adiutorum eius dignitatis & potestatis gradum, quásue possessiones ab illo regnante acceperat, ea retinere licuit. Imperator curis defectionum leuatus, in Thraciam abijt, & Thessalonicam accessit,

cessit, vt celebri martyri gratias ageret, ibiq; viro illustri cũ magnis copijs, duce relicto ad excursiones Samuelis coerceudas, Byzantium regreditur.

Expeditio Iberica & Phœnicia.

Inde in Iberiam proficiscitur, Dauide Curatore palatij mortuo, à quo eius ditionis hæres institutus fuerat, quam ille tenuerat. Ibi celicta sibi ditione occupata, cùm Geocgiũ Dauidis fratrem interioris Iberiæ principem compescuisset, vr suis finibus contentus esset, filio eius obside accepto: Phœniciam adijt, & principem Tripolitanum, Damascenum, Tycium & Berytium, qui cõspiratione inita, Daphneæ Antiochiæ agrũ incursionibus vexabanr, coercuit, & Romanis seruire coegic, acceptisque ab his etiam obsidibus, domum redijt.

Nicolaus Chrysobergus, Sisinnius et Sergius Patriarchæ.

Interea Nicolao Chrysobergo, cùm pontificatum annos XII. & VIII. menses ornasset, defuncto, Sisinnius Magister vir ab ineuute ætate in literis versatus, Patriarcha designatur: quo & ipso cum triennium Ecclesiam rexisset, mortuo, Sergius Patriarcha eligitur, qui Manuelis monasterio præerat, Patriarchæ Photio genere coniunctus. Cùm autem Samuel Bulgarorum princeps non Thraciam tantùm & Macedoniá, sed Græciá ipsámque Peloponnesum popularetuc:

Nicephori Vrani Bulgarica victoria.

Imperatot Magistrum Nicephorum Vranum prærorẽ Occidentis ablegat, qui, cum Samuel ad Sperchiũ fluuium tenrotia fixisset, in opposita continente castra posuit. Quia verò flumen crebris pluuijs auctum vltra ripas sese effuderat: Samuel Romanotum aggressionem minimè verebatur. Cùm autem Vranus noctu, quodam in loco vadum peruestigasset, ea racirè traducto exercitu, Samuelem securum subitò inuadir, ac re inexpectata attoniri, ne armis quidem contrà illacis cadunt. Vulneratus est & Samuel vnà cum filio, & ambo capti essent, nisi inter cadauera occultati, clàm aufugissenr. Post hæc ipse Impecatoc bellum intulit Bulgaris, & quibusdam Sardicæ castellis expugnaris, Mosynopolim redijt. Sed & magnam & paruam Persthlabam & Pliscobam per duces cepit. Est ei & Berrœa per Dobrometum, qui ad Romanos se contulerat, tradita. Serbia verò expugnara sunt, & Nicolaus quem per diminutionem ob staturæ breui-

Nicolizas.

ratem Nicolizam vocabant, cuius ea custodiæ tradita erant, captus: qui quamuis Patricij dignitare ornatus esset, tamen aufugit, atq; ad Samuelem redijt.

Budina Adrianopolis.

Deindè Imperator Budinam expugnac, quam dum obsider, Samuel Adtianopolim subitò inuadit, cùm Judotum celebritas extra mœnia agitaretur, mercibusq; direptis, ac plurimis captis recedit. quèm Imperator Budi-

Axius siue Bardarius

na capta cediens ad Axiũm fluuium (Bardarius olim sic dictus est) statiua habenrem deprehendit. Is cùm exundaret, Barbari castra negligenter tuebantuc. Neq; enim Romanas legiones eum transituras putabant. Sed vado ab Imperare indagato, traductoque exercitu, multis Bulgaris cæsis, Samuelis tentoriũ & castra vniuersa direpta sunt, Samuel ipse aufugit. Sed &

Scopiæ.

Scopiarum vrbem accepit Imperator, à Romano, Petti Bulgarorum olim principis, filio rraditam, cui eius custodia à Samuele commissa fuerat. Posthæc Constantinopolim reuersus, decreuir ttibutum pauperũ, qui perijssent à locupletibus, exigendum esse, quod Allelengynum vocabatur.

Basilij auaritia, mores & diuitiæ Allelengium.

Etsi autem multi atque ipse Parriarcha Sergius deprecabantur, vt iniqua illa & inusitata exactio tolleretur: tamen Imperator à proposito non recedebat. Nam tempore ac tot victorijs elatus, insolentem se erga omnes præbuir: ac subditis formidabilis quàm charus esse maluit: neq; ciues, neq; milites pro recepta consue « tudine, quam & legumlatores instar legis habe- « re pronunciant, sed suo iudicio & arbitratu tra- « ctare voluit. Proinde nullam doctotum virorum « cationem habuit, ipsamq; doctrinam, tem inutilem & superuacaneam iudicans: viros neque genere nec eruditione claros, & ab epistolis & à consilijs habuit, quibus literas simpliciter, nullaq; cum cura dictauit. Sed & fiscum obstructis foribus pecunia refersit. Fertur enim ducenta millia talentûm auri in thesauris habuisse. Nam alrerius pecuniæ nullius iniri numerus potest, adeò vt conclauibus repletis, eam terræ maudarit, anfractibus instar labytinrhorũ effolsis: sed & cistellæ plenæ erant gemmis cùm alijs tum candidis illis, quæ peculiari nomine margaritæ dicuntur. Neq; verò ijs vtebarur, paucis exceptis, ad insignia purpuræ exornanda: qua, cum prodibat, aut Legatis respondebat, aur alias publicas festiuitates celebrabat, vtebatur. Reliquæ in conclauibus inutile pondus iacebant. Belli temporibus ingenio fuit vario & multiplici. Rebus tranquillis & pacatis vehementior. Iram dissimulabat, apud sese suppressam per occasionem proferens, delinquẽtibus vicem reddebat, cumq; pertinaci esset ingenio, decreta sua non farilè immutabat. Quare si quibus iratus erat, ijs non facilè placabatur. Atq; hæc ad declarãdos Imperatoris mores dicta sint. Nunc ad res sub eo gestas otdine referendas otatio cedeat. Ægypri ptincipes soluto Romano fœdere, & Hierosolymitanũ templũ in quo Christi sepulchtum est, & illius loci monasteria destruxit.

Hierosolymorũ clades.

At Imperator Bulgarism crebris impressionibus vastabat & vrebar, cui cùm Samuel acie resistere non posset, operam dabat, vt aditus regni occluderet, & angustias locorum castellis & præsidijs occuparet.

Basilij crudelitas in Bulgaros.

Imperator autem reuersus, magnaq; vi penetrare aggressus, etsi virture præsidiariotum repulsus: tamen cœptis non destitit, sed permansit, subinde castellũ tentans, vno ex ducibus cum sua legione misso, an vspiam alibi per ambages ingressum aperire posser. Is per montes multasque difficultares Bulgaris deceptis ingressus, à tergo in præsidiarios irruit, qui re subita pertetriti, non iam de munitione tuenda, sed de interitu vitãdo laborabant. Ibi Romanus exercitus nemine prohibẽte rupta munitione transit, hostesq; persequens, mulros occidic, plures capir, Samuele vix elapso. Imperacor captiuis omnibus qui circiter quindecim millia erant, oculos effodir, singulis centurijs vno monoculo duce relicto, eosq; sic ad suum ducẽ abire iubet.

Samuelis et Gabrielis interitus.

Quibus ille visis, atrocitatem rei non ferens, oborta vertigine viribusq; destitutus

tutus humi procidit, ac parum recreatus, ex cardiogmo interit, principatu Bulgarorum in Gabrielem filiũ, qui & Romanus dicebatur, translato: quem nondum anno elapso frater patruelis, Aaronis filius Bladisthlabus Ioannes (binominis enim & hic erat) occidit. Imperator verò castello angustiarum, vt diximus, superato, cum alia firma præsidia vnà cum defensoribus cepisset, Mosynopolim pergebat. Vbi nuncio de Samuelis interitu accepto, Bulgarica oppida & præsidia expugnabat. At Samuelis filius Romanus Gabriel (necdum enim cæsus erat) per legatos Imperatori seruiturem pollicebatur, & tempore aliquanto interposito, Ioannis Bladisthlabi minister adest, cędem Gabrielis ab hero suo factam nuncians, alijq́; multi ex illustribus Bulgaris ad Imperatorẽ confluunt. qui cum intellexisset, aliud agitare animo Bladisthlabũ quam promisisset, iterum impressione in Bulgariam facta, longè lateq́; prædas egit, & Achrida vrbe regia Bulgarorum expugnata, alijsq́; castellis per duces suos captis, Constantinopolim regreditur. Sed rursus bello illato Barbaris illis, & castellis occupatis, Bulgaros complures partim interfecit, partim cepit. Quorum princeps Ioannes Bladisthlabus, dum Dyrrachium obsidet, cadit, cum genti biennium & quinq; menses præfuisset. Quo Imperator intellecto statim egreditur, cui ad Adrianopolim quidam illustres Bulgari se dedunt, tradito Pernico & alijs triginta quinque castellis. Sed & alij multi ex his Barbaris ad eum confluxerunt. Maria quoq; Ioannis Bladisthlabi vxor, Dauide Bulgariæ Archiepiscopo cum literis ad illum misso, se illi Bulgaria cessuram pollicita, si ea quæ vellet, impetrasset, paulò pòst ipsa cum tribus filijs & sex filiabus aduenit. Sunt & tres eius alij filij, Prusianus cum duobus fratribus, qui in montes profugerant præsidijs occupatos, coacti ad Imperatoris fidem se conferre: è quibus Prusianum Magistrum, cæteros patricios fecit. Vniuersa Bulgaria subacta, & castellis alijs euersis, alijs munitis, iustisq́; præsidijs impositis, Athenas ad exoluenda Deiparæ vota, est profectus, ac dedicatis in æde eius multis preciosis donarijs in principem vrbem reuersus triumphum duxit, tecta tiara ornatus, quã vulgus Tuphum vocat, à typho nimirũ & superbia, quam in animis gestantium excitat: Et sic vsque ad Dei verbi Sapientiam peruenit, ibi quoq; vota Domino exoluturus. Quò quum venisset, Patriarcha multum eum obtestatus, vt Allelengyum aboleret, nihil impetrauit: quamuis pollicitus fuisset, se id Bulgaris subactis facturum. Is Patriarcha Sergius cùm Ecclesiam ad annos viginti pauisset, mortem obijt, ac in eius locum suffectus est Eustathius, sacerdotum ædis Palatinæ princeps. Bulgaria domita, etiam Crabatarum gentes, & Sirmium Romano imperio se submiserunt. Deinde in Abasgiam expeditionem suscepit, cuius princeps pacta violarat. Quò cùm venisset, à tergo defecerunt Xiphias & Nicephorus, Bardæ Phocæ filius, Patricij: sed motus ille celeriter est compressus, Phoca à Xiphia interempto, & Xipia capto, & Byzantium perducto. Qua cura Imperator defunctus, cum Abasgis ingreditur, validaque pugna commissa, & multis vtrinque cæsis, æquo Marte discessum est. Sed altero prælio Romani vicerunt, Abasgorumque princeps Georgius in Iberiæ interiora profugit, nec multò pòst tantum agri cessit Imperatori, quantum is postulauit, filio Pancratio obside dato. His prosperè gestis, castra mouit, & cùm in animo haberet ire in Siciliam, consilium eius fatalis morbus interrupit. Sed paulò ante eius obitũ Eustathius Patriarcha moritur, cùm orthodoxorum Ecclesiæ annos octo præfuisset. Cùm autem Monasterij Studij gubernator Alexius, Imperatori ægrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset, illo statim Patriarcha delignato, eodem vespere mortuus est. Vixit & regnauit annos septuaginta duos, solus rerũ potitus est annis quinquaginta, & amplius. Reliquo tempore collega fuit primùm patris, deinde Phocæ, ac post illum Zimiscæ.

Basilius tota Bulgaria potitur.

Eustathius Sergio Patriarchæ succedit.

Crabatæ Sirmium Abasgia.

Xiphiæ et Nicephori seditio.

Eustathij Patriarchæ et Basilij obitus.

IMPERIVM CONstantini fratris Basilij.

BASILIO iam sene mortuo, frater Constantinus statim suscepit imperium, illo nõ multò natu minor: qui cũ esset socors & dissolutus, vitæque ociosæ & ignauæ assueuisset (neq; enim frater quicquam cum eo communi sententia gesserat) etiam rerum potitus, eandem vitæ rationem tenuit, & administratione alijs mandata, ijsq́; qui nullum suæ industriæ specimen præbuerant, hominibus non modò ignobilibus, sed ne ingenuæ quidem conditionis, gentilibus, indisertis, ac planè barbaris, ipse voluptatibus indulsit, ventris & veneris mancipium, insanoq́; studio aleæ, theatri, venationis occupatus, & quamuis corpore procero & robustissimo esset: tamen præ animi ignauia Barbarorum motus, nõ bellis, sed muneribus & honoribus compescendos statuebat. Subditos autem ob nudam suspicionem puniebat: calumnijs faciles præbebat aures: iracundus, sed Ira non ira tenax vt frater, ac placabilior, & si quem malè tractasset, facti pœnitens. Cùm autẽ multos puniret, plerisque oculos effodiebat, id supplicium vt cæteris leuius, quodq́; condemnatos quiescere cogeret, magis vsurpans.

Constantini mores.

Eo pacto Nicephorum Comnenum, virum prudentem ac virtute & fortitudine inclytum, qui Aspracaniæ præfectus finitimos subegerat, nullam ob iustam causam, sed virtuti hominis inuidens, maiestatis reum fecit, ac luminibus orbauit. Is enim Nicephorus sæpe cum vicinis in Media Saracenis congressus, cùm videret suos milites hosti turpiter terga obijcere, exprobrando eis molliciem, hortandoq́; ne fuga turpi, sed fortiter pugnando se tuerentur, ad fortitudinem excitauit. cumq́; ab ijs etiam iureiurando sibi promitti posceret, cum ipso ad mortem vsque se in hostem pugnaturos, scripto libello ad hoc se obligauere: in quo dirissimis *sese*

CEDR.

Tyrannica Constantini in bonos viros facinora.

ſeſe deuouebant imprecationibus, niſi fortiter in pugna ſtarent, & ad mortem vſq; cum duce perſeuerarent. Hoc vbi reſciuit Conſtantinus, illicò magiſtratum Comneno abrogat, reductumq; Conſtantinopolin in iudicio conſpirationis contra Imperatorem accuſat: damnatoq; criminis, oculos eruit. Bardæ etiam patricio, Barda magiſtro Phoca prognato, infenſus, ac nonnullis alijs, opera cuiuſdam domeſticorũ ſuorum calumniatorum dolũ nectit, accuſatoq; inſidiarum Imperatori ſtructarum ſtatim oculis mulctat.

Sub id tempus Naupacto præerat Georgius, quem ob animi inconſtantiam Morogeorgium, id eſt fatuum Georgium appellabant. is cùm oppidanos vexaret, eoſq; exactionibus commentitijs ac continentibus attereret, ſeditione aduerſus ipſum coorta interfectus eſt, & bona eius direpta. Imperator non autores modò cædis crudeliter puniit, ſed & ipſi ſummo pontifici eius vrbis oculos effodit. Romani Duri filio, patricio Baſilio, aduerſus Pruſianum Bulgarum magiſtrum ac bucellariorum præfectum incidit contentio, ventumq; eſt etiam ad pugnam. Quos eos diſcordia in imperij maieſtatem impudenter deliquiſſe iudicans, alterũ in Oxeam, id eſt acutam. inſulam, alterum in Platam relegauit. Eo paulò pòſt Baſilium delatum quod fugam eſſet meditatus, excæcauit. Pruſianum, cùm is quoq; in periculum de oculis ſuis veniſſet, miſſum fecit. Oculos eruit præterea Romano Curcuæ, qui ſororẽ Pruſiani in matrimonio habebat, Bogdano, Glabæ, & Gudeli. Linguã etiã præcidit Zacharia Beſtæ Phebdati cognato, commentus eos ſibi inſidias ſtruxiſſe.

Ex Helena vxore, Alypij viri illis temporibus potentiſsimi filia, tres filias adoleſcens ſuſceperat, quas illa mortua in Regia educabat. Cæterùm Eudocia natu maxima, vltrò ſe Deo conſecrarat, ob formã peſtilenti morbo læſam. Reliquas nulla patria cura, Imperator factus, complectebatur. Erat ille quidem manu ad largiendum prompta, ſed cùm beniguitate non rectè vteretur, in oppoſita liberalitati vitia impingebat. Nam in Barbaros familiares ſuos, mancipia quæ ipſe empta caſtrarat, cubiculoq; curando & ſomno cõciliando præfecerat, ſummos honores & magiſtratus cõferebat, eiſdẽq; tota plauſtra pecuniarum largiebatur: cæteris parcè admodum manum porrigebat. Achi mores eius fuerũt. Nunc qua fortuna fuerit exponamus. Pazinacæ, quam Scythicam eſſe gentem ſuprà diximus, traiecto Iſtro, Bulgariæ non parua detrimenta inferebant. Verùm eos Conſtantinus Diogenes Sirmij præfectus, qui & Bulgariæ Dux appellatus eſt, vltra Iſtrũ profligatos quieſcere coegit. Quũ autem Baſilio mortuo (is enim tributarijs clementer ſpatium dabat) biennij vectigalia deberentur: & ea & eius triennij, quo ipſe imperauit, tributa immiſericorditer exegit, quamuis toto tempore imperij eius, pauperes malis frugibus ægrè agitarent. Claſſem Agarenorum contra Cycladas inſulas miſſam Sami dux deuicit, duodecim nauibus vnà cum vectoribus captis, reliquis diſſipatis. Imperator porrò iam prouectæ ætatis, præter ſenectutis tabem, etiam alio morbo affectus de ſucceſſore imperij deligendo deliberans, in animo habebat, Conſtantinum Dalaſſenum Patricium, deſponſa filia, & generum aſciſcere, & Imperatorem creare. Mittit igitur, qui eum ex Armeniaca prouincia, vbi vitam agebat, accerſerent; ſed ante aduentum eius, mutata ſententia, quendam virum primarium nobiliq; genere ortum, & ad præfecti dignitatem euectum, tam ſucceſſorem imperij quàm filiæ maritum eligit. Sed cùm res difficultatem haberet, propterea quòd illuſtris ille vir Romanus Argyrus vxorem habebat: quid machinatur? iram grauiſſimam & præcipitem contra hominem ſimulat, & ſatellites mittit, qui eum ad ſupplicium ducerent, & vxorem eius, coma tonſa, ad aliud vitæ genus transferrent. Illa ſimulationis ignara, mutationem eam alacri animo admittit, refectóq; capillo, nigrum veſtitum ſumit. At illi in Regiam traducto, altera filia Imperatoris nubit: nam tertia, quòd prior illius vxor, inuita ab eo ſegregata eſſet, coniugium eius recuſaſſe ferebatur. Sic ille Cæſar declaratus, Zoën duxit. Conſtantinus verò triduo poſt nuptias debitum naturæ perſoluit, ſeptuagenario maior, quum imperio tres annos vno menſe dempto, inſultaſſet.

Conſtantini coniugium et liberi.

Pazinacæ à Diogene profligati.

Conſtantini acerbitas.

Claßis Agarenica deuicta.

Romanus Argyrus Cæſar appellatur.

Diuortij fraudulentum commentum.

Conſtantini obitus.

IMPERIVM ROMANI Argyropoli.

Omanus deinceps, qui Argyropolus vocabatur, ſceptris potitus, triburum Allelengyum ſtatim funditùs exſtirpauit: Dei cantoribus magnæ Eccleſiæ attributis, imperatoriam aureorum largitionem è fiſco tribui ſolitam adauxit: cùm ex eo ſciret id ſtipendium eis non ſufficere, quòd aliquando ædis Sapientiæ verbi diuini œconomus fuerat, dum id munus ab Imperatore tribui ſolebat. ob æs alienum ſiue publicum ſiue priuatum nexos liberauit, illo abolito, hoc ſoluto: pro Conſtantino ſocero maximam pecuniam diſtribuit: plurimos captiuos redemit: epiſcopos per Allelengyum ad egeſtatem redactos, refocillauit: à defuncto Imperatore ſiue mutilatione corporis, ſiue bonorum publicatione, ſiue alijs modis afflictos, conſolatus eſt. Sed Pruſianum Magiſtrũ Bulgarum, ſuſpectum quaſi clandeſtina cum Theodora Zoës Auguſtæ ſorore conſilia tractaret, regnóque inhiaret, comprehenſum in cuſtodiam dedit, ac poſtea cæcauit: Theodoram, Petrium relegauit: Conſtantinum Diogenem neptis ex ſorore maritum, ob affectatæ tyrannidis crimen, vinctum in turrem coniecit. Mortuo Georgio Abaſgiæ principe, viduam eius, renouationem fœderis & filio vxorem petentem, vtriuſque voti compotem fecit, renouato fœdere, & Helena ex fratre Baſilio nepte, in Abaſgiam miſſa, cuius ſponſum Pancratium Palatij curatorem deſignauit. Chalepum vrbem, quæ & Berrœa dicitur, oppugnare inſtituit, ad cámque rem ſe parauit. Nam quum Nicephorus & Ioannes Imperatores, multas vrbes Phœniciæ & Syriæ Romanorum imperio ſubieciſſent: Baſilius qui ſecutus eſt, Bulgaricis expeditionibus occupatus, eas firmandi ocium non habuit: ne-

Romani benignitas

Suſpicionis inſidiarum vindicatæ.

Abaſgiaſ ſœdus.

Romani calamitoſa expeditio contra Agarenos.

que tamen, quoadis vixit, illae ausae fuerunt iugum seruitutis apertè excutere. Caeterùm Constantino rerum potito, & dissolutè imperium administrante: Agareni tempus id exequendi ea quae animis agitarant, commodum esse rati: caesis praesidijs, vrbes occupant. Chalepi verò princeps continentibus excursionibus & populationibus ipsam Antiochiam, aliasq; finitimas Syriae gentes Romanae ditionis, vexabat: à quo Dux Antiochenus, Cõstantino adhuc superstite, turpiter victus, plerisq; suorum amissis, vix effugerat: cui Romanus successore dato, ipse quoq; ad bellum iuit.

Chalepitana legatio temerè repudiata.

Cùm autẽ in itinere Chalepitae legati cum muneribus multis ei occurrissent, veniam petentes, ac seruitutis renouationem & pensionem non solutorum tributorum, quae in posterum etiam citra tergiuersationem daturus esset, pollicentes: quamuis multis illustribus ducibus ab vlteriore progressu tanquam inutili deterrentibus, pacemq; suadentibus: tamen coeptis non destitit, Agarenos facilè se victurum opinatus, & re benè gesta magnum & memorabile nomen consecurum. Progressus igitur in Syriam vallũ communit. Sed Arabes, homines audaces atq; expediti in celerib. equis, & nudi, ab vtraq; valli parte collocatis insidijs: si qui pabulatum aut aquatũ exibant, eos impetu facto caedebant aut capiebant, qua re fiebat, vt & milites & equi prae siti deficerent. Deinde incursionibus illis magis assuefacti, & Romanos ignauiae damnantes, subitò ex montibus decurrere, & clamore Barbarico sublato, speciem multitudinis ingerentes, quòd nõ densata acie, sed laxata excurrerent, cittaq; ordine vallum inuaderent: omnem exercitũ territum in fugam verterunt, atq; ipse Imperator captus esset, à turbata custodia incustoditus relictus, nisi quidam eum in equũ sublatum ad fugã cohortatus esset, metu penè exanimatum. Romani igitur nullo ordine temereq; fugiebant: Barbari verò inexpectata fuga stupefacti, fugientes non sunt persecuti, sed vallum ingressi, paucis illustribus captis, direptoq; imperatorio tabernaculo, variarum opum & regiae magnificentiae plenum, caeterisq; impedimentis in equos suos impositis, recesserũt.

Romanus acerbus quaestor, et vetus aedificator.

Imperator verò studio militum suorum Antiochiam perductus, atq; inde properè Byzantium regressus, nõ eundem animi habitum conseruauit, sed mutatus in deterius, vt amissa pensaret, pro Imperatore factus est exactor, & acerbus quaestor, obsoleta patrũ debita à liberis exigens, regis contra subditos redaccensis, quos temporis diuturnitas vel extinxerat, vel cineribus obruerat. Inde multi paternis aedibus & fundis pellebantur, & pristinis opibus spoliati, ad insignem egestatem adigebantur. Quae cùm fierent, nihil in fiscum inferebat, sed monasterio magnifico & aede in matris Dei honorem extructa, non eam modò pecuniam, verùm & è fisco depromptam consumebat, dum, vt ille ait:

Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis.

Monachi locupletati.

Sumptus monachis suppeditauit, non illi vitae generi, sed hominibus delicatis & voluptarijs aptos, consecratis è publico prouincijs totis & vrbibus, ijsq; pinguissimis & fertilissimis. Atq; haec hactenus.

Chalepitae capta.

Amer autem Chalepitae filius, vrbem regiam ingressus, pacẽ multis muneribus ab Imperatore impetratam, renouauit.

Theodora fit monacha.

Zoe Imperatrix Petrium profecta, sororem Theodoram pro monacha totondit. Diogenes Constantinus post Imperatoris ex vrbe discessum regnũ affectans, dum in Illyricum aufugit captus est, qui cùm interrogaretur, se praecipitem dedit, moriq; praeoptauit potius, quàm vi coactus prodere conscios.

Romani ab Agarenis & Pazinacis infestantur.

Ijs temporibus Arabes Mesopotamiam incursarũt, Pazinacae Bulgariã, & totam Illyrici maritimam Agareni: cum quibus solis congressa classis Romana, Pletasque naues eorum incensas combussit: qui è pugna euaserant, in mari Siculo tempestate perierunt. Ex Africa quoq; circiter mille naues egressae, multas insulas & loca maritima quaedam vastauerunt. Sed Romanae triremes partem quandam earũ adeptae, multos sustulerunt, & quingentos captos ad Imperatorem in vinculis miserunt. Georgius verò Maniaces Prothospatarius, vrbium ad Euphratem Praetor, Edessa potitus, epistolam Seruatoris nostri Iesu Christi manu scriptã, quã ibi inuenerat, Imperatori misit. Fame porrò Cappadociam, Armeniam, & Paphlagoniam prementе, locustis verò penè totum Orientem infestantibus, multi coacti sunt patria relicta, nouas sedes quaeritare: quibus Imperator auri largitionibus subleuatis persuasit, vt ad sua reuerterentur. Idem hospitales domos atq; aedificia Byzantio obuersa, in quę antiquitus ij quorum corpora vel sacro morbo vitiata, vel lepra infecta erant, recipiebantur, terraemotibus labefactata renouauit, aquęductũ etiam vrbis fractum refecit.

Romanus frustrà è sterili Saraï sacciũ excalpere conatur.

His peractis fata ei instabãt, quo autem pacto fit defunctus, exponendum est. Imperio recens potitus, longa sibi & vitae & regni tempora pollicebatur: quamuis eo iam sexagenarius potitus, seq; imperij successorem è lumbis suis ortum relicturum somniabat, neq; reputabat. Imperatricem quam in matrimonio habebat quinquagenariam, effoeto vtero ineptam esse ad semen prolificum excipiendum. ac principiò rei venereae magna cõtentione incumbebat, vnctionibus quibusdam vtendo, & coniugi gemmas appendendo, quę conceptum adiuturae viderentur, illa ferente omnia, ac ne à carminibus quidem & incantationibus abhorrente.

Romanus cùm nihil posset, vxoris adulterae insidijs necatur.

Sed cùm omnia frustra esse, neq; se voti compotem posse fieri cerneret: non perinde erga vxorem affectus, rarius illam inuisebat, cùm natura segnior ad coitum & molliortum verò aetate facilitate hebetata. Vt igitur exactis aliquot in imperio annis, Imperatricem auersabatur: illa & sui contemptu, & libidine irritata est ad viri odiũ. Erat autẽ Romano priuato adhuc spado, cuius fratris Michaelis faciem natura ad exquisitam pulchritudinem expolierat. qui iam Imperatori à fratre cõmendatus, inter cubiculi ministros ascitus fuerat.

Zoe Michaelem Capado. cepit, deperit.

Eius igitur amore capta Imperatrix, ardebat animo, quę ardorẽ quotidianus conspectus pulchritudinis illius inflãmabat.

bat. Cùm autē spadonē illum pridē odisset, ium hominem accersebat, & inter familiarius colloquendum, percontationes de Michaele interijciebat. Id quum sæpius fieret, homo acutus amore intellecto, fratrem monuit, vt Imperatricem conueniret: sique ab illa tentaretur, nihil verecundatus, eam & contrectaret, & oscularetur & amplecteretur. Quid multa? vsque ad coitum processit amor ac tandem eò res deuenit, vt mulieris, erga Michaelem affectus palàm erumperet, neque in Regia tantùm, sed & in triuijs susurraretur, soli Imperatori ignotus, cui in eodem cum Imperatrice lecto cubanti, fricare pedes iubebatur Michael. Quis verò eum mulieris quoque pedes non attrectasse credat? Ita factus est Imperator amborum quasi leno & concubinus. Vt autem eum & soror Pulcheria, & alij eam fabulam edoctum, vt sibi caueret, monuerunt: nihil egit, aliud nisi vt suspectum rogaret, num ab Imperatrice amaretur? eumq; inficiantem & negantem, sacramento obstringeret, cumque ille peierasset, calumniam esse putauit verba aliorum. Cæterùm Michaelem, ob id periurium atrox morbus inuasisse fertur. Nam, vt quidam tradunt, certis interuallis & mente alienabatur, & oculos distorquebat, & tremore corripiebatur, & humi procidebat. Deinde ad se redibat. idque sæpius ei etiam Imperatore vidente accidebat: qui vicem hominis dolens, magis etiam suspicionem falsam iudicabat. neque enim talem vel amare vel amari posse putabat. Sunt etiam qui dicant, amorem illum non latuisse Imperatorem, sed cum sciret mulierem lasciuire ac insanire libidine, tolerasse propensionem eius erga Michaelem, simulata ignorantia, ne illa cum pluribus rem haberet. Quæ cùm ita essent, Imperator in morbum incidit, inflata facie, quæ quidem mortui similis erat, & crebrò anhelitu ægrè spiritum trahebat, maxima parte capitis caluus, capillis delapsis. Quod malum ei veneficijs conciliatum putabatur. Sic affectus in quoddam Regiæ balneum lauatum abit, à nemine sustentatus, neque vllo putante eum statim moriturum. Vt autem purgato corpore in alueum descendit, ibi tota fabula peracta esse fertur: nam quoidam caput eius diu in aquam deprersisse, & iam ferè exanimem inde extractum, & in lecto reclinatum. Qua de re tumore orto, etiam Imperatrix, ob casum illum gemens scilicet, accessit: ac iam certa de illius nece, statim recessit. Is verò cùm paulisper adhuc sine voce iacuisset, reiecta per os nigra quadam materia, spiritum emisit. Regnauit annos quinque cum dimidio, ab ineunte ætate in literis eruditus, & græca doctrina institutus, legumque ciuilium non ignorus. Plura tamen omnino se scire quàm sciebat, & putabat & gloriabatur.

Michaelis morbus ob periurium

Romani interitus.

IMPERIVM MIchaelis Paphlagonis.

QVO hunc vitæ exitum sortito: Imperatrix tota in eum fuit, vt Michaelem in regio solio collocaret. Quā uis autem familiares eius, paterni videlicet ministri, suaderent, vt mora interposita deliberaret: id aspernata consilium, rem ad finē perducere festinabat, incitante præsertim spadone Ioanne, fratre Michaelis, qui ei clàm insusurrarat, sese omnes statim perituros, si qua in negocio mora interponeretur. Statim igitur Michaeli ornatum Regium accommodat, eique in regio solio collocato, assidens, omnes qui aderant hortatur, vt eum consalutent & adorent. Quidam autores sunt, eadem nocte sacrū nuptiale peractum, Alexio Patriarcha in Regiam accersito, qui & Romanum mortuum, & Michaelem imperij auspicia adhuc peragentem inuenerit. Enimuerò eo facinore etiam foris vulgato, tota ciuitas nouum Imperatorem consalutauit, partim huic gratificantes, partim læti, quòd defuncti odio liberati essent. Imperatrix porrò cùm se quam rectissimè sibi prospexisse, omnique potestate in se translata, Michaelem ministri vice habiturum putaret: opinione sua decepta est. Nam ad tempus ille quidem, pristinum amorem simulans, obsequijs mulierem demulcere, eáque facere, quæ illi grata & iucunda essent. Sed cùm simulationem longius producere non posset, mutatis moribus, eam suspectam habere: sibiq; metuens, primarios illius ministros Regia ejicere, ancillis item familiaribus amotis, alias sub stituere: deniq; gynæconitidem claudere, custodiáq; adhibita, à nemine illam adiri pati, nē satellitum præfecto exposuisset, vnde & quid veniret? Nam & suopte exemplo terrebatur, & fratris Ioannis spadonis impulsu potissimū id facere putabatur. qui spado homo erat acutus & acer, obscuróq; ingenio, vatius erga eos quibus cum agebat, promptus, mole curarum inde fessus, neq; epulis neq; vino deditus. Proinde nihil de Reip. gerendæ studio remittebat. Ac Imperatricis hic status fuit. Michael verò communium rerum cura suscepta, cum morbus eius ingrauesceret, quem alij vindictam numinis offensi periurio interpretabantur, quo non secus atque olim Saul angebatur, alij amentiam & insaniam: in Ioannem spadonem totius imperij gubernatio incubuit, cùm quidem monachi vestem iam olim sumpsisset: sed habitu duntaxat illud vitæ genus profiteretur. Enimuerò Cōstantinus Dalassenus Patricius, domi degens, cum denuò Imperatore audiuisset, indignabatur, summam rerū ad talem hominem esse deuolutam. Quare Michael cū suis vehementer perturbatus, verebatur, ne Dalassenus regnū affectaret. Itaq; Ioannes quendam mittit, qui iureiurando affirmaret, nihil ei metuendum esse mali, viróqs

Zoe Michaelē imperatorē facit.

Zoe à Michaele in ordinem cogitur.

Ioannis spadonis mores.

Dalassenus incarcerem cōijcitur.

persuaderet, vt Imperatorem conueniret. Qui cum venisset, ab Imperatore benignè susceptus, ac muneribus & dignitate auctus, in vrbe degere iussus est.

CEDR.

Displicuisse autem hæc facta Deo, satis ipsa exordia apertè docuerunt.

Ostenta.

Etenim vndecima hora sanctæ magnæ Dominicæ, grando impetu intolerabili delata, non frugiferas modò sterilesq; arbores confregit, sed & domos deiecit, & templa ac segetes vitesq; solo allisit. itaque eo anno summa fuit sterilitas. Stella etiam Dominico, qui Pascha insequitur, die, hora noctis tertia traiecit, fulgure suo luminibus omnium aliarum stellarum officiens, ita vt multi opinarentur solem oriri. Malus etiam genius Imperatorem inuasit, neque ante finem vitæ missum fecit. Qui specioso nomine malum id volebant velare, insaniam animi appellabant: sanè neque humanum, neque diuinum auxilium, misirabilibus eum istis cruciatibus ac torturis eripuit.

Imperator à dæmone occupatus.

Nicetas Antiochiæ Dux.

Nicetas verò Imperatoris frater, dux Daphneæ Antiochiæ designatus, non est in vrbem ab Antiochenis admissus. Nam publicorum vectigalium exactore, à quo se durius tractatos putabant, interfecto, veriti, ne eius facinoris pœnas darent, portas ei clauserant: nec prius admisere, quàm iureiurando confirmasset, cædem illam eis fraudi non futuram. Verùm eo iureiurando nihil deterritus, multos occidit, & quibusdam insignibus ciuibus vinctis, in magnam vrbem missis, fratri Ioanni scripsit, se ab Antiochenis ob beneuolentiam eorum erga Dalassenum, exclusum fuisse. Hinc Dalassenus in insulam Platen relegatur, & Constantinus Ducas eius gener, de iniuria quiritans, & periurium non dissimulans, turri cuidam includitur. Pòst Dalassenus etiam è Plata translatus, in turrim compingitur.

CEDR.
269,

Accidit eo tempore aliud quippiam memoratu dignum. Barangorum, per prouinciam Thracensium in hyberna dispersorum, quidam mulierem indigenam solam nactus, de stupro appellauit, ac recusanti vim inferre aggressus est. ea barbarum correpto viri acinace, in cor ferit, ac statim necat. Quod factum cum per viciniam innotuisset, coiuere cæteri Barangi, & mulierem coronauère, omnibus etiam bonis eius qui ipsam voluerat violare donatam: ipsum autem insepultum abiecerunt, vt lex iubet eos qui sibi mortem consciuerunt. Interim examina locustarum, quæ per Hellesponti arenam in littore sitam dispersa perisse docuimus, sponte sua reuixerũt, & omnia Hellesponti infestarũt: cumq; prouinciam Thracensem per integrum triennium populata essent, apud Pergamum perierunt. Antequàm id fieret, cuidam de ministris episcopi insomnium oblatum fuerat, prorsus rem ipsam repræsentans. Visus erat sibi videre eunuchum quẽdam albis vestibus amictum, forma effulgente, qui tribus ipsi appositis sacris, ordine eos iuberetur aperire ac euacuare. Cumq; id faceret, è primo vim serpentum, viperarũ & scorpionum erupisse: ex altero rubetas, aspides, basiliscos, cerastas, & alias venenatas bestias: ex tertio cantharides, culices, vespas, aliaq; aculeata animalia. Sibi cum ad hoc spectaculum obmutuisset, splendidum istum virũ proximè adstitisse, ac dixisse: Hæc vobis accidère, & euenient ob violata Dei mandata, & impium facinus in Imperatorem Romanum, eiusq; coniugem perpetratum.

Castitas.

Locustæ.

Insomniũ.

Eodem anno per XL. dies terra concussa, multi homines Hierosolymis perierunt, fanorum ac ædium ruinis oppressi.

Anno ab origine mundi ᴄᴄᴄ ᴄɪᴅ xʟɪɪɪ. indictione tertia, mense Septembri, ignea columna apparuit versus ortum, vertice ad meridiem inclinante.

Agareni Pazinacæ.

Sub id tempus etiam Agareni Myra ceperũt, Pazinacæ * passim è Romanis prouincijs prædas egerunt. Antiocheno duce Niceta mortuo, Constantinus & ipse Imperatoris frater, successit, altero eius fratre Protonestiario designato. Cum autem Agareni Africani & Cilicienses, insulas & oram maritimam infestarent: Romana classis multas eorum naues cum viris demersit, multos viuos cepit, quorum alij ad Imperatorem missi sunt, alij in littore trabibus affixi. Pancratius verò Abasgiæ princeps, cui Romanus Imperator suam neptem desponderat, fœdus Romanum soluit, & quibus castellis & vrbibus olim Romanis cesserat, ea rursus sibi vendicabat, fortassis, vt Romanorum iniuriam Imperatori, suæ coniugis patruo factam, vlcisceretur. Pazinacæ Istro sæpè traiecto prouincias malè tractarunt, captiuis omnibus interficiendis. Arabes Edessam obsederũt, eamq; expugnassent, nisi Antiochiæ Dux Constantinus, Imperatoris frater opem tulisset: cuius industriam sic remuneratus est Imperator, vt eum Orientalium legionum Domesticum crearet. Amere Ægypti principe mortuo: vidua illius, quæ Christiana erat, vnà cum filio, pacem cum Romanis facere studuit. Quare Imperator inducias triginta annorum cum ea pepigit. Cùm duo fratres Agareni Siciliæ imperantes, inter se dissiderent, eorumq; alter Imperatoris opem implorasset: Patricius Georgius Maniaces auxilio illi missus est, Longobardiæ Prætor designatus. Qui antequam in Siciliam venisset, illi inter se reconciliati, & Maniacem insulæ aditu prohibere conati, auxilia Carthagine euocarunt. Sed pugna commissa, Romanus exercitus vicit, magnaq; cæde Carthaginensium edita, tredecim vrbes principiò vastauit: deinde paulatim progrediens Maniaces, totã Siciliam Romano imperio restituit. Edessa verò parũ abfuit, quin ab Arabibus dolo caperetur. Nam duodecim eorũ principes quingentos camelos Edessam adduxere, binas cistellas gestantes, quę totidẽ armatos claudebant simulantes se Imperatori munera oblaturos, sed si intromissi essent, in animo habebant, noctu eductis armatis vrbem capere. Prętor principes ad se ingressos honorificè excepit, eorum ministris cũ camelis adhuc extra vrbem relictis. Sed quũ quidã Armenius mendicus, Arabicę linguę gnarus apud Arabes foris diuersantes mẽdicaret, audiuit quendam è cista percontantem, vbi essent? & vrbem ingressus, cõmentum prætori aperuit. Is Arabum principes in vrbe conuiuantes reliquit & cũ suis egressus, apertis cistis, armatos omnes interfecit, ac in vrbem regressus, duces qui reliqui erant, gladio confecit, vno tantùm dimisso, ambabus manibus, naso & aurib. truncato, qui cladem illam domi nunciaret. At Carthaginẽsis suarum copiarum interitu cognito, ipse cum maiore exercitu in Siciliam proficiscitur. Maniaces castris contra eum positis, & classis pręfecto patricio Stephano Imperatoris affini (nam is quo-

Constantinus Antiochiæ Dux & Domesticus orientis.

Abasgiæ defectio.

Edessa à Constantino defensa.

Aegyptiaca induciæ.

Georgius Maniaces re in Sicilia bene gesta, malè tractatur.

Agarenorum dolo Edessam occupare conãtium cædes.

que

que vnà missus erat) mandat, vt oram maritimam diligenter tueatur, ne Carthaginêsis victus effugere queat. Prælio commisso, tanta multitudo Afrorum perijt, vt nullo propè numero comprehendi queat. Sed eorũ princeps pugna elapsus, conscenso celoce, deceptis classiarijs, domum redijt. Id Maniaces ægerrimè ferens, classis præfecto conuiciatur. Is verò Imperatoris affinitate fretus, quum iniquo animo cõtumelias accepisset, ac vicissim aliquid dixisset: à Maniace ita percito verberatus, statim literis scriptis ad spadonem Ioannem vxoris suæ fratrem, cognomento ab alendis pupillis orphanotrophũ, Maniacem calumniatur, vt defectionem moliente m. Qua ille de causa vinctus in vrbem ductus, custodiæ mandatur, omni autoritate in Stephanum translata, neq; multo pòst insulis in Agarenorum potestatẽ redijt, Ducis imperitia, socordia, ac sordibus in primis, sola Messana (quæ & ipsa Siciliæ vrbs est) virtute Catacalonis Ambusti præfecti, Romanis conseruata, qui idem multa hostium millia cæcidit. At Imperatoris frater, spado Ioannes, põtificatus cupiditate flagrans, quosdam ex primarijs sacerdotibus sibi conciliauit, qui ei pollicebantur, se loco moturos Alexium Patriarcham, vt qui non communibus suffragijs, sed Imperatoris autoritate creatus esset. Ille verò, Si, inquit, contra canones me Patriarcham esse factum asseritis, ij etiam qui à me electi sunt, loco moueantur. Id responsum effecit, vt cæteri sacerdotes à Patriarchæ accusatoribus dissiderent, & orphanotrophus impos voti redderetur: qui ad quæstus excogitandos callidissimus, cùm multis insolitis exactionibus subditos vexaret, accidit vt soror eius Maria Michaelis Calaphatæ, qui pòst imperauit, mater, votis exolutis, Ephelo reuersa narraret, quàm miserè subditi nouis illis exactionibus tractarentur, ac peteret, vt onus illud laxaretur. Cui cum cachinno respondit Orphanotrophus, eam sentire vt mulierem, quæ ignoraret, quantam pecuniam postulet imperium. Zoë verò Imperatrix illi insidiata esse fertur. Medico enim potionem purgantem ei propinaturo muneribus & pollicitationibus persuasit, vt toxicum pro salutari medicina offerret, sed ille animaduersis insidijs, periculum euitauit. Cùm autem Respublica sic ab eo administraretur, fratres eius non minus omnes exagitabant, homines iniustissimi & auarissimi: quos quum Imperator etiam ea de causa odisset, tamen maior frater spado Ioannes eos coherceri non patiebatur, aliàs excusando, aliàs tegendo facinora eorum, vel ad cognitionem Imperatoris peruenirent. Cæterùm morbo inualescente, & mentis alienatione sæpius inuadente: neque frequenter in publicum prodijt Imperator, neque pompa regia vsus est, neque securus in solio regio sedens, responsa dedit, sed vela circum suspensa, ij qui signa mali aduentantis obseruabant (quæ quidem complura erãt) animaduersa mentis alienatione, statim obducebant, & astantes secedere iubebant. Is verò morbus vt subitò accedebat, ita etiam subitò recedebat. Sic affectus Michael, paulatim à conspectu & accessu Imperatricis abstinebat, seu verecundia, quòd pro tantis meritis talem ei gratiam reponeret, seu pudore, ne in morbo quo sæpissimè & subito corripiebatur, ab ea videretur, seu ob corruptum corporis habitum, & ad coniugalem consuetudinem iam ineptum. Quidam verò aiunt, eum viris spiritualibus & adulterium & cædem Imperatoris confessum, cum alia ab eis præcepta accepisse, tum vt re venerea abstineret. eademq; de causa multam pecuniæ erogabat, & sacras ædes extruebat, & ad inclytũ martyrem Demetrium Thessalonicam peregrinabatur, illius mali depulsionem orans. Verùm ad illud etiam hydrops accessit. Quæ cùm frater eius Ioannes videret, veritus, ne eo subitò extincto, imperium ad Zoën iure hæreditario rediret, ipseque cum omni familia extirparetur: probabilibus verbis Imperatori persuadet, vt nepotem ex sorore Michaelem in Imperij successionem Cæsarem appellet. cuius quia Zoë hæres erat, vt dictum est, illam quoq; arte tractat. Ita matronam nobilem, matrem ignobilis pueri fingunt. Ambo enim fratres ea de re cum illa collocuti, Michaelem filium eius adoptiuum nominant. Ea verò quæ nec voluntatibus eorum refragari auderet, & alioqui facilis ac tractabilis esset, annuit. Senatu igitur & ijs qui ordinem imperatorium explent, in Blachernlam ædem conuocatis: Imperatrix producta in medium, & intra sacrarij cancellos progressa: inde Michaelem adoptatum, pro filio vlnis excipit, eundemq; Imperator statim Cæsarem appellat, & populi frequentia cõsalutat. Ac Ioannes quidem se negocium omne confecisse iam, & imperium suæ familiæ constabilisse putabat: sed eo pacto & semetipsum, & omnes suos necessarios funditus euertit, vt suo loco referetur. Bulgari porrò ab Imperatore Basilio, vt dictum est, subacti, suo regno euerso iugum seruitutis ad tempus tulerunt. Tandem verò cùm de eo excutiendo, & detrectandis imperatis cogitantibus dux & autor deesset: vir quidam obscuro ille quidem genere ortus Dolianus, sed doli & astutiæ plenus, Byzantio vt fertur, fuga elapsus, & se filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit: principis Bulgarorum, professus, à Barbaris Rex eligitur. Ex eo tempore gens apertè defecit, & ad latrocinia conuersa est. Ad eorum igitur grassationes cohercendas, quidam Dux cũ copijs missus, cùm milites suos malè tractaret, eorum iracundia perijsset, nisi aufugisset noctu. Eius verò exercitus metu pœnæ defecit, & quendam è suo numero Tichomerũ Bulgarũ genere, ducem creat, & regem Bulgarię nominat. Sic res Bulgarorũ diuisę sunt, alijs ad Dolianũ, alijs ad Tichomerũ confluentibus. Sed Dolianus aduersarium dolo aggressus, ad Regni & belli Romani consortium accersit. Qui cùm paruisset, cõgregato Bulgarico populo, Dolianus ait: Res Bulgarica nũquam salua erit sub duobus regibus. Quòd si vestræ saluti consultum cupitis, alterum nostrum è medio tollite. Ac si me ex genere Samuelis esse nostis, Tichomerum amouete. Sin minus, illi pare-

Stephanus amoto Maniace amittit Siciliam.

Stephanus Catacalon Messanam defendit.

Orphanotrophus Patriarcham exturbare nititur.

Orphanotrophi & fratrum rapinæ.

Orphanotrophi fraus.

Michael & publico, & consuetudine vxoris abstinet.

Michael Calaphates Cæsar appellatus à Zoë adoptatur.

Michael quamuis hydropicus Bulgariam recuperat.

Dolianus & Tichomerus tempore Bulgarorũ reges.

re, meque tollite. Hinc clamore sublato, ab omnibus Rex consalutatur, Tichomerus lapidibus obruitur. Dolianus ita rerũ potitus, Dyrrachium capit, & Græciam aggressus, Nicopoli cum finitimo agro potitur, vltrò deditione facta à ciuibus, orphanotrophi insatiabilem rapacitatem non ferentibus, ac, vt prouerbio dicitur, Mysorum prædam facit Romanas ditiones. At Imperator defectione nunciata, ad autorem eius comprehendendum incitatus, iniquum esse dicebat, si ipse, qui nihil ad imperium attulisset, partem eius aliquam rapi ab vllo pateretur. Sed quia de salute eius iam desperatum erat (inualuerat enim hydrops tumefacto corpore) tum cognati expeditionem eius deprecabãtur, tum principes senatus consilium improbabant. Ille „ verò æmulatione confirmatus, & corporis im- „ becillitatem animi viribus sustentans, contra seditiosos proficiscitur, ac res mira quædam accidit. Nam cum noctu morbo opprimeretur, nec postridie surrecturus putaretur: diluculo in equo conspiciebatur, & exercitum præcedebat. vt in Bulgarorum fines venerat, seque ad acie decertandum parabat: priusquam exercitus congrederentur, quiddam interuenit, quòd Imperatori celerem victoriam sine labore vllo peperit. Nam Aaronis illius filius, Patricius Alusianus, cùm apud Romanos esset, atque Imperatorem nonnihil offendisset, ea pœna mulctatus erat, vt domi se tenens neq; Regiam frequentaret, neque Byzantium intraret, sine permissu Imperatoris. Ea calamitate dolens, vbi gentis suæ defectionem cognorat, & Doliani electionem, cui parendum esset: domo effugit, mutatòque vestitu, & Armenij habitu sumpto, Theodoricano se famulum esse, & in castra ire simulans, à nemine agnitus est donec in Bulgariam peruenisset: ac ne ibi quidem statim se cognoscendum præbuit, sed inter colloquendum, Aaronis mentionem apud quosdam interiecit, „ ac dixit: Si quis illius liberorum adesset: nun- „ quid vobis legitimus spurio in regni suffragijs „ præferendus videretur? Cùm omnes germanũ Aaronis filium regem optarent, vt principatus in virũ cuius natales haud ambigui essent, quiq; ex vetusta regia stirpe citra controuersiam originem duceret: arcanum cuidam ex ijs, quibus Aaronia familia notior erat, aperit: qui cum faciem illius oculis curiosius perlustrasset, tãdem signum etiam indubitatum videre cupit. Id verò erat nigra macula in cubito dextro, densis pilis circundata. Quod cùm vidisset, iam omni scrupulo exempto, prostratus, viri pedes amplectitur, ac cæteros quoque docet, adesse regij generis hominem. Multi igitur ab ambiguo illo auulsi, ad germanum se contulerunt. Sed eum diuiso imperio, principibus inter se dissidentibus regnum consistere omnino haud posse censerent, inter sese paciscuntur, vt communi consilio Rempub. administrarent, nihilo secius vterque alteri suspectus atque insidians. Verùm Alusianus ad insidiandum promptior, Doliani dolum anteuertit. Nam conuiuio apparato, & collega inuitato: miserum hominem inter

Alusiani opera Bulgari subijciuntur.

pocula comprehensum excæcat. Sic * Scythicæ gentis imperio solus potitus, Imperatori secretò nunciari iubet, se illi deditionem facturum, si clementer suscipiatur, & iustis præmijs non fraudetur. Ille nec accessum eius abnuit, & parem gratiam relaturum pollicetur. Cùm igitur venisset, magister creatur, Imperator verò gentem rege destitutam & dispersam, statim haud difficulter superatam, Romano imperio rursus subijt, & in vrbem reuersus triumphat, cum multos alios captiuos, tum Dolianum cæcatum adducens. Sed cùm malè haberet, nec longè à dissolutione compagis abesset, despecto imperio relictáque Regia, in monasterium suburbanum à se extructum, mirificorum Anargyrorum indito nomine, secedit: ibique purpura cæterisque insignibus imperij abiectis, raso capillo initiatur, & Christianæ submissionis lacerna induta, sacro vellere voluntariæ mortificationis signo cingitur, iam vel ingratis mortificandus. Eo facto nunciato, Imperatrix pedes illo profecta excluditur, ad colloquium non admissa: haud scio nũ verecundia malæ tractationis, an quod totus pœnitentiæ deditus, veteris erga illam affectionis memoriam renouare noluerit. Sic illa Michaelem non allocuta, discessit. Ipse verò isti mutationi haud diu superstes, vsque ad extremum spiritum admissum, in Romanum facinus deplorare nunquam destitit. In Imperio se clementem & equum præbuit, quantum in ipso fuit, sed fratres bonitati eius quandam ignominiæ quasi maculam asperserunt. Regnasse fertur ab alijs annos septem, ab alijs paulò diutius.

Dolianus cæcatur.

Michael fit monachus.

IMPERIVM MIchaelis Calaphati.

ROMANORVM verò maiestas ad Cæsarem deuenir, annunculi eius industria. Nam Michael Imperator, Cæsarem illum quidem appellarat, vt suprà scripsimus, sed veluti facti pœnitens, beneuolentiam erga illum non conseruarat. Vnde & extra vrbem diuersorium ei constitutum erat, neq; permissum adire Imperatorem, nisi iuberetur. Sed cum is Regia excessisset, vt dictum est. fratres illius, nomine imperatorio literas confinxerũt, quibus illi accessus in Regiam permittebatur. Quò cum venisset, autore Orphanotropho nullam rem sine consensu Imperatricis suscipiendam censuit. Eam igitur adeunt, & Cæsare ad pedes illius prostrato, adoptionis commonefaciunt, fidéque data sanctissimè iurant, Michaelem verbotenus duntaxat, Imperatorem fore, illius verò autoritatem omnem esse oportere, vtramque ipsis non secus ac ære & libra emptis mancipijs. His illam per se quoque facilem, præstigijs ac blanditijs delinitam ita ceperũt, vt in ipsorum potestate esset, Itaq; Michael receptum accipit,

Calaphates Orphanotrophi opera potitur imperio.

Calaphatæ natales & mores.

accipit,& regia corona redimitur, qua indignus erat, non tam ob genus vilissimum & obscurum (pater enim eius naues picare solebat) quàm ob morum improbitatem. Fuit enim ingenio subdolo, animo iniquo & ingrato, neque cognationis nec amicitiæ iura reuerens, lingua porrò ab animi sententia dissentiente ac discrepante, alia tegere, alia dicere solitus. Ad ea accedebat singularis inuidentia. Temporibus difficilibus seruilis erat & illiberalis, iracundus & mutabilis: sic tamen, vt à beneuolentia facilius quauis de causa ad maleuolentiam declinaret, quàm ab iracundia ad clementiam. Quamuis autem talis esset, ad gubernacula imperij ascendit, in ruinam & exitium Orphanotrophi auunculi, & totius familiæ suæ. Neque enim victos & simulatos mores diu tenuit, sed perpaucis diebus auunculum dominum appellauit, consessu suo dignatus, & omnia ad illum retulit. Deinde paulatim aliquid de honore subtraxit. Pòst plerisq; in rebus eius autoritatem nihili fecit, & aliàs aliud egit, quo ille morderetur. Qui etsi studiũ erga nepotem suum damnabat, tamen quid in præsentia faceret, non habebat, sed clàm nescio quid cum animo suo agitans, rarius adibat Imperatorem. Enimuerò controuersia inter ipsum & fratrem Constantinum orta, cui soli ex omnibus necessarijs Imperator adhærebat, ac nobilissimi titulum concesserat: cum Imperator Constantinum non castigasset, ob Orphanotrophum asperius se præsente increpatum: ille dolore contumeliæ exacerbatus, longius ab vrbe recessit. Quo cognito magnam Senatus partem ad se attraxit, non quòd eum tanta beneuolentia prosequerentur, sed vt eius beneuolentiam colligerent. Imperator verò multorum ad illum conuentum metuens, per literas ei superbia oblecta, petit vt ad se veniat. Sed cum ille iret, non expectato auunculi aduentu, ludis Circensibus in theatrum se contulerat. Eo igitur non inuento, ob contumeliam adhuc ira æstuans Orphanotrophus, recedit. Tum verò Imperator in manifestas inimicitias erumpit, missaque naue eum adesse iubet, vt superbiæ suæ rationẽ reddat, & ad Regiam nauigantem, ex superiore loco, nota ijs à quibus vehebatur tessera data, aditu prohibet, statimque missa triremi hominem relegat, hoc modo remuneratus eũ, cuius beneficio primùm Cæsar, pòst etiam Imperator fuerat designatus. Quem cum amouisset, cognatos inuadit, & viros non sexu duntaxat, sed ætate etiam, barbatos iam, maritos & patres, virilibus exectis, eunuchos facit. Cum de cognato sanguine ita triumphasset, vnum sibi Herculaneum certamen superesse ratus Imperatricis etiam exigendæ, ad id quoque se parat, suasu & impulsu Cõstantini auunculi. Filius igitur ignobilissimus contra matrem nobilissimam rumores spargit & crimina comminiscitur, eamq; insontem veneficam vocat, vitæque suæ insidiari queritur. Et quid ambages agam? Eijcit eam regia, & in Principis insulam relegat, deniq; benè de se meritam tondet, aliumq; habitum sumere cogit, & pro purpura, quæ ab atauis inde illi conueniebat, lacernam induere. Quo ille facto, quasi rebus omnibus confectis lætus atque insolens, lusibus & delicijs se dedebat. Cæterùm vindicta non dormitans, celeriter iniquum & ingratum hominem est assecuta. Nam facinore illo in vrbe vulgato, omnes mœstos & tristes erat cernere, nec secus atque in propria calamitate affectos.

Orphanotrophus malè tractatur à Calaphate.

Calaphates cognatos castrat & Zoen relegat.

Tandem etiam conuicia in tyrannum iaciebant. Mulierum verò cœtus lugebant & Imperatricem inuocabant. Postremò tota ciuitas in manifestam erupit seditionem. Et vt audaciam illius vlciscerentur, vita neglecta, quicquid erat obuium, eo dexteras armantes, ad Regiam concurrerunt. Illum verò principiò motus populi non adeò cõmouit, sed cum plebem furere videret, séq; centuriare, & affluere turbam, suos autẽ satellites, animi esse dubios cerneret (Nam ij quoq; facinus in Imperatricem admissum oderant) territus æstuare cœpit. Sed eum angorem Nobilissimus ei nonnihil leuauit. Qui cum domi seditionem cognouisset, suis ministris, quos alebat plurimos, armatis, per mediũ forum in Regiam abijt, statimq; mittit, qui Imperatricem reducant, & seditiosis quosdam opponit, qui ex occulto eos telis peterent, & fundis incesserent, vnde non sanè pauci perierunt. Imperatricem verò iam reductam, atque in summo theatro collocatam, tumultuantibus ostenderunt, vt visa domina, furor eorũ compesceretur. Id verò velut incentiuum quoddam seditionis fuit, & iracũdiam populi inflammauit. Nam cõspecta vestium mutatione, bellum violentius exarsit, ac tyrannicæ malignitatis odia relicta Imperatrice Zoe, ad sororem eius Theodoram conuersi: quæ & ipsa, vt suprà expositum est, sororis iussu habitum mutarat, duce quodam paterno eius famulo, veluti militari globo circondatam, ex ædibus in magnam Ecclesiam Diuini verbi sapientiæ perduxerunt: vbi à toto senatu, populo & sacerdotibus, Augusta & Imperatrix est consalutata. Ea res Michaeli & suis omnem spem ademit. Itaque vicæ metuens, relicta regia cum Nobilissimo naui Imperatoria conscensa, in celebre Studij monasterium, abiectis Imperij insignibus, habitúq; monastico sumpto, concessit. Quo populus cognito, lætitiam dissimulare nequiens, ad illum concurrit. Die verò iam ad occasum vergente, Theodoræ studiosi veriti, ne Zoe eiectum reuocaret, quò sororem consortem Imperij habere non cogeretur, mittunt, qui vtriq; oculos effodiant. Cum igitur ex ipso sacrario Studiensis monasterij extracti, abducerentur: multitudo quæ illò confluxerat, eis illudebat & insultabat, can[illegible]lenas quasdam tanq; in tragœdia occinens, donec eis in loco qui Sigma dicitur, oculi sunt effossi, Constantino calamitatem eam fortiter ferente: Michaele verò quiritante & lamentante. Ea re peracta ministri pœnæ ad Theodoram adhuc in templo versantem redierunt. Zoæ verò in Regiam reuersæ minimè placebat, vt erat ambitiosissima, sororem potestatis consortium admittere. Verùm Senatus vtranque venerans, hanc vt iam pridem Imperatricem

Seditio ob Zoen relegatam.

Theodora Imperatrix salutatur.

Michael & Constantinus cæcatur.

tricem suam, illam, vt recẽs designatam, & euersæ tyrannidis causam: natu maiori persuadet, vt sororem collegam admittat. Theodora igitur Regiam ingressa pari cum Zoe potestate vsa est, cæcati autem exilio mulctati sunt: Imperio eorum quatuor mensibus & quinque diebus terminato, quod vtinam citius amisissent.

IMPERIVM ZOES & Theodoræ sororum.

ROMANORVM Imperio in gynæceum deuoluto, nemo insidiatus est mulieribus, sed paruerunt omnes tam principes Senatus, quàm tribuni militares. Sederunt igitur ambę pro tribunali, omnes regiæ cærimoniæ apud eas peractæ, adhibita de more costodia, primarijs senatoribus, & magistratibus venerabundis circumstantibus, quæstiones porrò controuersiarum, transactiones publicarum disceptationum, auscultationes legatorum, comitia, cæteráque regni solennia vsurpata apud illas. Cæterùm vel metu, ne soror, rerum sola potiretur (susurrabant enim quidam ad sola Theodoram pertinere imperium, quod causa fuisset pellendi tyranni) vel desiderio viri & coitus impulsa Zoe, de Imperatore & marito in Regiam accersendo deliberauit. Adductus igitur est Constantinus Dalassenus, quasi alia de causa accersitus. Sed cum asperius locutus esset, & ingenio videretur præfracto & intractabili, repudiatus est. Deinde ad alium inclinauit neque nobilitate neque dignitatibus aut magistratibus illustrioribus gestis insignem, sed ob formam Imperio dignum, quæ animum etiam non deditum luxoriæ in amorem pellicere posset. Ad eum igitur Imperatrix plenis velis ferebatur, sed eius suffragio morbus intercesit, qui virum subitò è vita sustulit. Neque suspicionis expers fuit coniunx illius, vt quæ eum ex zelotypia toxico dato necarit, ne viuente adhuc marito priuaretur, atque aliam ei accubantem videret. Sic ille spe, Imperatrix voto suo frustrata est. Verùm eius calculi ad Constantinum Monomachum inclinarunt, virum nobilem & illustrem, formáque excellenti præditum, qui prima coniuge defuncta, Romani Imperatoris neptę ex fratre docta, nihil ab illo magnificum cõsecutus erat: tamen cum propter affinitatem in aula versaretur, Imperatrici charus & familiaris factus, multorũ talentum munera ab ea, vt erat manu liberali, & animo regio, acceperat. Vnde suspicatus & maleuoli anſam malè de eis loquendi arripuerunt, & Michael Romani successor, qui illa quoque andiebat, rerum poritus, virum confictis quibusdam criminibus Lesbum relegauit, cũ vera causa vna zelotypia esset. In eo exilio, toto imperij Michaelis tempore, fuit, nec alterum Michaelem magis propicium habuit. Sed potestate Zoe restitutu, ab exilio in vrbem regiam reuocatur. Cui cum appropinquasset,

Zoe Constantino Monomacho nubit.

subsistere iubetur, & iuxta Demacraninm Archiducis templum à quodam ex aula misso, veste imperatoria exornatus vrbem cum Imperatorio comitatu ingreditur. Ac nuptiale sacrum à quodam sacerdote peragitur, Alexioid minus ob terrias noptias defugiente, idem tamen postridie solennitatem coronarionis peregit. Sic Monomachus & coronam & sceptrum imperatorium accepit.

IMPERIVM CONstantini Monomachi, seu Gladiatoris.

EX eo finita sororum potestas, quæ trimestre durarat, ad Monomachum est translata. Is nulla ratione prudentioe consilio vel dignitates vel pecuniam est largitus. Sed & dignitates promiscuè in indignos cõtulit, & si meum eodem exhauriri die contigisset, nihil referre putauit. Iis tamen à quibus priuatus offensus fuerat, iniurias bona fide coodonauit, séq; voluptatibus & delicijs dedidit, partim vt molestiam ex tempestate calamitatum conceptam ex animo expueret, recena in tranqnillum Imperatoriæ potentiæ veluti portum peruectus, partim vt Imperatricibus gratificaretur, iucundomq; se præberet, quæ læuibus etiã ingenijs. Eruditioni ac porius viris erudirione claris operam dedit, cum ipse doctrinam vix primis labris, vt dicitur, degustasset. Hoc Regiæ statu, prouinciæ Romanæ fortuna patum secunda vtebantur. quod etiam præmonstratum fuerat à cometa quadam quæ sexta Octobris die indictione XI. anno mundi ɔɔɔɔɪɔɪɔɪɪ. apparuit ab oriente ad occasum proficiscens: totóq; illo mense fulsit. Nam Scytha quidam Boisthlauus, Byzantio profugus collecta manu illyrici montes instat ferræ inledit, gentesque ijs montibus finitimas Romanæ ditionis vt Triballos, Seruios & id genus alios latrocinijs infestauit. Quo nunciato Imperator Dyrrachij præfecto scribit, vt cum Stephano (Nam id quoque nomen Boisthlauus habebat) congrediatur. Qui cum pugnam temerè commisisset (neque enim artis imperatorum peritiam habebat) suos milites in magnam cladem coniecit, ipse cum paucis ægrè elapsus, reliqno exercitu omni illic cæso, qui nec manibus vti, nec interfectores vlcisci potuit. Et hæc in Illyrico gesta sunt. Monomachus autem (nam de rebus eius domesticis agendum est prolixius) altera vxore mortua, tertias sibi nuptias celebrandas non putabat, sed consobrina vxoris suæ, viduæ consuetudine, principiò clàm, pòst etiam haud dissimulanter vtebatur. Ea verò & adolescentula erat, & formosissima, & nobili Scelerorum stemmate orta. Eo porrò amicorum nexu deuincti, eo amoris ardore inflammari erant, vt nisi vnà essent, vi tam sibi morte acerbiorem putarent. Itaque illum mulier vltrò in exilium, cuius supra facta est

Monomachus negligentia & mollicies.

Boisthlauus Seruus Stephanus in Illyrico grassatur.

Monomachus vnà cum Zoe Sclerenã vxoris loco habebat.

est mentio, relictis omnibus, est consequuta, vt amans ted amantem videret, neque ab illo exularet. Comitata igitur virum, omnibus obsequijs deliniuit, calamitatem pro virili leuauit, de suo soppeditatis sumptibus, ne præter alias molestias, etiam inopia conflictatetur. Nam & ipsa spe principatus, inani quidem, illa tum nitebatur. Vt verò ille in speculam Imperij sublatus fuit, nec in tebus secundis mulieris est oblitus, sed cum Impetatrice egit, vt reuocatetur, & commodis eius consuleretur. Ea verò, tum zelotypia ob prouectiorem ætatem abolita, tum experientia malorum facta moderatior, non abnuir. Sic Scletæna Mitylena reducitur, cui non statim splendidum domicilium, aut dedicatum ministerium est paratum, sed progressu temporis, & regia custodia est adhibita, & domus eius in palatium transformata. Nam se sibi ædes extruere simulabat Monomachus, quo in loco illa habitabat, vt per speciem inspiciendæ structuræ, sæpius eam viseret. Acad tempus quasi verecundans, amotem velo quodam obducebat, tandem verò & pudore & dissimulatione abiecta, mulierem non vt concubinam & ex semisse coniugem, sed planè pro vxore tractabat. Itaque illi ex imperatorijs thesauris fluminis instar diuitiæ affluebant, & aureæ venæ aperiebantur, Imperatore apertè illam conueniente: qui intolerabile sibi fore existimans, nisi perpetua eius consuetudine frueretur: re prius cum Impetatrice cõmunicata, & eius cõsensu impetrato, Sclerænam in Regiam traducit. Quinimo fœdus amicitiæ inter mulierculas ictum esse de Imperatoris sententia perhibetur. Ac mulier Augustæ honorem adepta est, & dignitate & appellatione pridem imperatoria, in primam eam collata, cum Domina vocaretur. Quæ omnia Imperatrix nec itacundè nec molestè tulit. Sed cùm maritus medius & intet ipsam & Augustam habitaret: prius eum conuenire non solebat, quàm accurratè perquisiisset, adamatam apud eum nõ esse. Quæ cum eo loco tantumq; feliciraris adepta esset, ac maiora etiam speraret: magno cum luctu Imperatoris, subitò ex morbo decedit. Post eius obitum idem bello ciuili conflictatur. Nam Georgius Maniaces vir & animo fortissimo, & manu promptissima, & ducendi exercitus peritissimus dum mulieres rerum potiebantur, ad Italiam tutandam, & ad ea quæ ab exteris occupata erant, recuperanda ablegatus, cum hostibus decertabat. Verùm axe Imperij ad Monomachum deuoluto, Romanus Sclerus, adamatæ mulieris frater, cuius ob sororem magnæ opus erant (Nam ab Impetatore & Magistri & Protostratoris honorem adeptus erat) domum Maniacis, in Orientali prouincia sibi finitimâ, malè tractauit, memor veteris iniuriæ, qua ab illo in contentione quadam oppressus fuetat. Idem thorum quoq; Maniacis polluisse ferebatur. Quæ viro nunciata magnam & indignationem & mœrorem attulerunt. Pòst magistratu etiam Romani opera erepto, si Constantinopolim reuerteretur, se Imperatorem propter Sclerum malè propitium habiturum cogitans, iacta alea regnum affectat.

Georgius Maniaces tyrannide affectata occumbit.

Multi igitur milites ad eum, vt summum ducem & virum bellicosum confluxerunt. Itaque exercitum nauibus impositum, in continentem Italiæ obuersam traijcit. Ea re Imperator perturbatus, Maniacem per literas omni metu liberat, si ab armis discesserit pollicitationibus additis. Quum verò ille semel affectato regno arma retineret: bellum contra eum suscipit, duce copijs præposito non strenuo aliquo viro & in re bellica exercitato, veritus ne talis idem auderet, sed spadone perspectæ fidei, cubiculi ministro. Quo cum exercitu abeunte, Maniaces festinat, vt hostes imparatos adhuc opprimat, eosque commisso prælio in prima acie versaus profligat. Sed prouidentiæ nutu res nostras gubernantis, subitò commutata belli fortuna, milites eius vincuntur. Nam dum aciem obequitans phalanges dissipat, & ij quos inclamàt, statim dissoluta testudine cedunt, lethale vulnus accipit, ac multi sanguinis profluuio caligine oculis oborta, habenis manu elapsis sella deuoluitur, statimque mortuus concidit, non longè à campo in quo prælium committebatur. Imperatorij tamen nõ prius eum aggredi ausi, quàm eius milites ducis interitu cognito perterriti ac dissipati sunt: tum demum miseri caput amputatum, suo duci attulerunt, quod ille statim ad Imperatorem misit, qui id in sublimis theatro suspendit, & spadoni cum exercitu reduci, vtre benè gesta, triumphum decernit: ipse in vestibulo ædis Seruatoris in Chalce, forum spectante medius intet Imperatrices cum magna maiestate præsidens. Ac Maniacis hic fuit exitus. Verùm alia tyrannis est exorta, autore Theophilo Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exitum, & mulierum Imperium cognouisset: Cyprijs quorum tum prætor erat, arte sibi concilians, deficit. Sed motus ille citra motam classe missa, est suppressus victo Erotico, & insula in seruitutem redacta. Alexio Patriarcha mortuo, cùm sedem illam annos XVIII. quietè tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in eius locum est suffectus. Monomachus verò auri centenarios XXV. è Monasterio Alexij ab illo in thesauros relatos, abstulit. Ioannes porrò spado, Orphanotrophus, Imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenam translatus, cæcatur, siue Theodoræ iussu, ignorante Imperatore: siue imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exilio irato, qui cladi oculorum paucos dies superuixit. Cæterùm alia tyrannis atrocior est contra Monomachum exorta, I eone T[illegible]nicio autore, materno eius cognato. Q[illegible]i cum O[illegible]estiadem habitaret (sic enim olim Ad[illegible]nop[illegible]ppellata est ab Oreste Agamemnonis [illegible] dones habebat dicto audientes, tanquam vir [illegible]tantior cæteris. Nam neque facie neque ingenio erat contemnendo: " inerat ei etiam aliud quiddam, quod homines " alliciebat. Fama enim temerè de illo, vt & de a- " lijs, vaticinabatur, fore vt Romanis sceptris potiretur. Imperator verò nõ modo non erga eum,

Theophili Erotici defectio cõpressa.

Alexij thesaurus.

Orphanotrophus cæcatur.

Leonis Tornicij defectio.

Euprepia Monomachi soror.

Vt cognatum affectus fuit, sed & odio eum prosecutus est. Contrà soror illius Euprepia virum sibi & conciliabat & amplectabatur, generosa matrona constantiq́ne animo, ad illustrem fortunam & opum affluentiam euecta: ne ipsa quidem fratri chara, quod eam ob insignem prudentiam verebatur. Quæ cum nihil ab illo magnificum consequeretur: neque frequentabat Regiam, superbeq; cum eo agebat. si quando accesserat, eum arguens & obiurgans, & eius ob illa iracundiam per contemptum silentio dissimulans. Imperator verò syncerum illum sororis erga Tornicium affectum grauiter molesteq; ferens vt eos longè se iungeret, Tornicium Iberibus Romanæ ditionis præfecit, relegatione specioso titulo obumbrata. Cum igitur ille abiret, & fama eum spe magnæ fortunæ prosequi non desisteret: quidam inde ansam arripuerunt, eius apud Imperatorem calumniandi. Quotum verbis commotus ille Tornicio comam tondet, se spem eius vnà detonsurum ratus, nigramq; lacernam induit, quasi eo colore expectato illi fortunæ splendori tenebras offusurus. Ita reuersum adeò non est miseratus, vt cachinno etiam prosecutus abeuntem. Enimuerò Macedones prius etiam, vt dictum est, illi addicti, ac benè de eo sperantes, eum noctu ex vrbe Imperatrice in Metropolim suam Adrianopolim abducũt, vbi seu fautorum eius studio, maxima pars exercituum conuenit: seu Imperatoris odio, qui ob causas quasdam milites non benè tractarat, & suspectos habebat, vnde is inuisus esse cœperat. Statim igitur illic congressi, Tornicium faustis ominibus prosecuti, Imperatorem consalutarunt. Ille verò citra morem rem, cum sua factione aggressus, subitò Constantinopolim innadit, cumque multi ad eum tam ciues quàm milites confluerent: in spem erigebatur, neminem fore, qui sibi resistere auderet, sed ciues portas vrbis potius non grauatim aperturos, tum quod Orientales exercitus bellis ibi gerendis occupati, tum quod ciues Imperatori irati essent, à quo aliter quàm vellent, haberentur. Huiusmodi spe inflatus, castra ante vrbem ponit, oppugnaturus eam, nisi alacriter reciperetur. Mane igitur instructa acie ad mœnia vrbis circa Blachernas progressus, portas aperiri sibi petit, custodes ad id facinus magnis pollicitationibus inuitans. Qui cum eum & negligerent penitus & deriderent, & dicterijs incesserent: oppugnationem inchoat. Imperator verò cum paucis militibus vibanáq; multitudine, & alijs quibusdam viris senatus ministris, qui omnes vix millenarium numerum explebant, se ad defensionem parat: quos cum pro mœnibus tyranni militibus opposuisset, putabat se terrorem aduersarijs incussurum: atque ipse in quodam imperatorio conclaui prominente ante cætera, pro maiestate cõsedit, vt hostes & videret, & vicissim videretur. Macedones verò scurrilitati assueti, conspectum Imperatorem partim palàm contumelijs insectari sunt, partim cœtibus institutis comicas quasdam cantilenas ex tempore cecinetunt, & saltarunt, pedibus terram pulsantes, immissaque cohorte in eos qui extra mœnia obiecti fuetunt, homines partim ad portas, partim ad fossas compulerunt, in quas præcipitati perierunt, tantaque formido incessit omnibus, vt ij etiam, qui in mœnibus stabant, desilientes fugerent, & qui aditus vrbis custodiebant, ne portis quidem clausis se subducerent. Quòd si bellum illud virum habuisset, qui vti victoria scisset: nihil Tornicium ab vrbis ingressu vel executione conatus sui prohibuisset. Sed eam occasionem, cùm Deo aliter visum esset, Tyrannus amisit: Imperator tamen periculo proximus fuit. Nam quidam emissa contra illum sagitta, ipsum quidem non perculit, sed adolescentem cubiculi ministrum, ac ne eum quidem lethaliter vulnerauit. Tamen satellites territi, statim recesserunt, & ipse imperator in sella aliò translatus est. Tornicio, tanta felicitate neglecta, res in contrarium vertit. Nam vrbe denuò custodijs munita, tyrannus mane rursus impetu in mœnia facto, repulsus est, nec multum abfuit, quin ipse periret. Nam cum ex machina saxa talenti pondere in hostes excuterentur, vnum in ipsum directum: aberrauit illud illud quidem sed & ipsi & satellitibus eius terrorem incussit, vt dissipata acie, in castra reuersi, ab oppugnatione desisterent. Paucis igitur diebus ibi commoratus, cũ ex suis alios ad Imperatorẽ deficere, alios dispergi & aufugere videret: relicta vrbis obsidione, castella Thraciæ se facilè occupaturum ratus ab illis quoque repulsus est. Interea copiæ Orientales reuocatæ adsunt, & contra tyrannum mittuntur. Quo defectionis socij cognito, sibi metuentes, cum Orientalium quoque dux castra propè illos posuisset, & alios colloquijs, alios literis impulisset, vt ad Imperatorem transfugerent: ferè omnes deserto tyranno cum imperatorijs se coniunxerũt: neque ij gregarij tantum milites, sed etiam viri illustres, duces & magistratus. Vnus duntaxat ex insignioribus Batazes apud illum mansit. Tornicius igitur destitutus ab omnibus, nulla spe euadendi relicta, cum Batazes in templum quoddam confugit. Vnde in compedibus ad Monomachum perducti atque effosis oculis cæcati sunt, seditione penitus compressa. Hactenus intestina bella commemorauimus, Nunc ad externa se conuertat oratio, ac Rossorum in primia expeditio narretur. Quæ gens cum aliàs quoq; sæpissimè Romanos aggressa esset, victa fuit. Tandem fœdere icto, & affinitate iuncta, vtrunque populum deuincire studuerunt, & cõmercia inuicem agitatunt. Cum autem tunc multi Tauroscythæ Constantinopoli merces suas venderent, & nostrates cõmercarentur: accidit, vt inter eos, & Romanos quosdam, cõtentione orta à pugnis ad vulnera, à vulneribus ad cędes fieret progressio, & inter cæteros illustris quidem Scytha caderet. Ex eo Rossorum princeps occasione sumpta, statim plurimis nauigijs cõpactis, quæ apud eos Monoxyla vocãtur, multitudine quæ omnem propè numerum excedit, ijs imposita, Propontidem penetrat, bellumque Romanis non antè indictum infert, Quos vbi Imperator

Tornicius per speciẽ honores relegatur et tondetur in clericũ.

Tornicius Byzantiũ oppugnat

Tornicius & Batazes excæcantur.

Rossicum bellum.

tor aduentare cognouit, missis legatis petit, vt arma deponant, se paratum esse, si quid molesti eis accidisset, satis facere. At Barbarus legatos superbè excepit, eosque insolentibus & molestis verbis eructatis, cum ignominia dimisit. Imperator igitur pace despecata, & ipse ad bellum nauale separat, & quia classis longissimè abecat, tutandis prouincijs occupata: triremes alias & onerarias naues, plurimo Græco igni imposito, aduersus hostilem classem mittit, atque ipse in summo portu considet. Vt autem magna diei parte elapsa, Barbari quiescebant, nec tamen aciem soluebant: Theodorocanum iubet cum tribus triremib. lacessere Barbaros, & ad pugnā elicere. Is verò non velitari cœpit, sed planè pugnam est auspicatus, & Græco igni aliquot naues Barbaricas cremauit alias vnà cum vicis demersit, vnamq; comprehendit, in quam ipse insiliit, alijs cæsis, alijs pertercefactis & metu quasi constrictis. Tribus triremibus feliciter ista ausis, signo ab Imperatore dato plures onerariæ soluunt: quibus Barbari conspectis, pugnæ immemores, soluta acie in fugam conuersi paulatim recesserunt, Romanis in ea pugna diuinitus etiam adiutis. Nam subitò ventus Orientalis coortus, fluctibus versus Occidentem ingentibus in Barbarorū naues deuolutis, multas submersit multas petris & occultis scopulis illisas cōminuit: vectores porrò partim vndæ absorpserunt, partim fluctu in terram eiectos, milites obsessis littoribus trucidarunt. Barbarorum multitudine ad hunc modum debellata, Imperator victoria illustris in Regiam reuersus est.

Theodorocanus classem Rossicam profligat.

CEDR. *Duabus legionibus & quas vocant sodalitates relictis: ducibus Nicolao cubiculario & magistro Basilio Theodorocano, mandato, vt oram maritimam custodirent, neque excensionem facere barbaros paterentur, vt quæ tota classis apud Pharum in statione esset. Hi littora vt iusserant circumeuntes, quà cadauera barbarorum æstus eiecerat, ingenti præda ac spolijs potiti sunt. Verùm vigintiquatuor triremes Romanæ, auulsæ ab reliqua classe, fugientes barbaros insecutæ, eosq; præteruectæ sunt, cùm ij in quendam portum naues subduxissent, Scythæ ergo paucitate hostilium nauium cognita, compertoq; non plures esse quàm visæ erant, à promontorijs ab vtraque parte situs cornua extenderunt, & contenta vsi remigatione, circumuenire eas cœperunt. Romani priore labore remigandi insequendiq; defatigati, & multitudine hostilium nauium perterriti, ad fugam inclinarunt. Cum autem barbaricæ naues fauces sinus circumdedissent, & in altum exire non daretur, Constantinus patricius Caballurius Cibyrræotarum dux, cum sua & alijs x. triremibus fortiter in hostem pugnans, concisus est. captæ à barbaris quatuor triremes cum ipsis vectoribus, ipsaque etiam prætoria nauis. homines in ijs omnes interfecti: reliquæ Romanorum naues in breuia, littora incommoda & saxa eiectæ ac contritæ sunt. classiarij alij in aqua perierunt, alij à barbaris vel trucidati vel captiui abducti sunt. Superstites, nudi pedites q; ad suorum stationem redierunt. Scythæ, cum præter spem ipsis institutum cecidisset, domum versus interstituerunt. Cum non mari modò, sed terra etiam redirent (neque enim tantæ multitudini satis erat nauium, cum prælio multæ essent demersæ, multæ captæ, multæ naufragio perijssent) in Catacalonem Bestam Aubustum tunc Istro vicinæ regioni præfectum inciderunt, in ora maris, apud Barnam, fusiq; sunt, & magna clade affecti. octingentos eorum viuos in compedibus ad imperatorem misit. is Ambustus, & cum primum Scythæ ad Constantinopolim tenderent, inq; ipsius prouinciam egressi pabularentur, suis collectis fortiter inuaserat, pulsosq; ad sua confugere nauigia coegerat. & tunc iterum oram suæ prouinciæ maritimam custodiens, exituq; intentus, hoc facinnus edidit.*

Scythas Catacala cædit.

Anno mundi ↀↀↀCIↃIↃLII. Indictione XII. mense Septembri, vehemens flauit ventus, quo fructus vinearum penè perierunt. Eo ipso anno, nona die Martij, quæ festa est memoriæ diuorum XL. martyrum, Imperator vt ijs supplicare. publicè processurus, seditione populi interceptus est. Cum enim pedes magno satellitum cum comitatu & faustis acclamationibus à palatio vsque ad fanum Seruatoris in Chalce processisset, indeq; equo ad martyrum ædem vehi vellet, subitò vox è medio multitudinis exaudita est, Nolumus Scleraenam (sic Romani Duri soror vocabatur, Monomachi concubina) esse imperatricem, neque propter eam dominas nostras Porphyrogennetas Zoen ac Theodoram mori. atque illicò omnia confusionis ac tumultus plena: & imperatorem turba ad necem deposcit. quod nisi celeriter Augustæ de sublimi prospicientes multitudinem placassent, plurimi haud dubiè, atque ipse forsitan Imperator perituri fuerant. Sedato motu, imperator, omissa ad martyres processione, in palatium se recepit.

Seditio in Imper. ob pellicem.

Indictione XIII. bellum de Anio cœpit. Sed exponendum est, cur & qua ratione Anij principi quiescenti, nullaq; ab eo orta iniuria, Imperator bellum intulerit. Georgius Abasgorum princeps bellum aduersus Romanos mouens, socium eius habuerat Iobanesicam, Anij dominum. Verùm vbi Basilius imperator in Iberiam cum exercitu profectus, Georgium prælio fregit, Iobanesices metuens, ne ob belli societatem iratus Imperator durius de se statueret, cum clauibus vrbis ad eum transfugerat, seque & claues ei vltrò dediderat. Quam eius calliditatem approbans Basilius, magistri honore ornatum, Anij & Armeniæ quæ magna dicitur præfectum eum vsque ad vitæ eius exitum constituerat: scripta cautione professum, mortuo ipso eam præfecturam ad suum dominum redituram, partemq; Romanæ ditionis futuram. Mortuo Basilio, atque multis pòst annis Iobanesica, filius huius Caicius occupata præfectura, pacem societatemq; cum Romanis seruauit, paternam interim ditionem retinens, Romanis, quod scriptum iubebat, nequaquam reddidit. Monomachus pacti formula in archiuo reperta, Anium vniuersamq; magnam Armeniam vt Basilij hæres, reposcit. Cumq; Caicius seruum quidem se profiteretur bello suas res repetere Imperator statuit. Proinde collectum exercitum Michaelo Bestæ Iasitæ, qui iam tum præfectus Iberiæ erat designatus, tradit: mandatq; vt Caicio bellum faciat. atque is in prouinciam profectus, mandata Imperatoris pro virili exequitur. Caicius se pro amico & socio Romanorum hostem iudicatum sentiens, ipse etiam suis contractis copijs, se quantum res ferebant tueri intendit. Cum autem res Iasitæ malè succederent, mittitur etiam Nicolaus præses scholarum domesticus, ac ubi tor quondam Constantini Imperatoris, cum grandi exercitu, vt vel multitudine opprimeretur Caicius. Mittit etiam literas Imperator ad Aplesphar um Tibij, & qui circa Araxen fluuium est Persarmeniæ præfectum. hortaturq; eum, vt quantum posit, magnam Armeniam & ditionem Caicij infestet. Nicolaus vbi in prouinciam peruenit, statim se rei gerendæ dat, literasq; imperatoris ad Aplespharum mittit: ipse vnà scribens, cumq; donis & pollicitationibus*

Occasio belli ob Anium, & Armeniã maiorem.

Bellum cōtra Caicium.

nibus instigans, vt Imperatoris voluntati morem gerat. Rescribit is, ea conditione se id facturum, si Imperator literis ad se missis paciscatur, se ipsi omnium quæcunque ipse Cacicio belli iure eripuisset, firmam possessionem ac dominium concedere. Hanc conditionem Imperator probauit, aureâque bulla id postulatum Aplesphariĳ ratũ se habere testatus est. qua accepta Aplespharius statim rem aggressus, multas Caciciĳ arces ac munitiones expugnatas occupauit. Cacicius à Romanis oppugnatus copiĳs, & à Tibiano præfecto infestatus, rebus desperatis, cum Nicolao pacem facit, per eumq́; se & vrbem imperatori dedit. ad quem profectus, ab eóque magisteriĳ dignitate decoratus, amplissimisq́; in Cappadocia, ad Charsianumq́; & Licandrum prædiis donatus, vitam exinde pacatam ac tranquillam egit. Monomachus capta à Tibiĳ præfecto castella & oppida, vt partem Aniacæ ditionis reposcens, cum ea Aplespharius sponte non dimitteret, sed aurea bulla niteretur: Nicolao præcipit, vt cum Romano & Iberico exercitu, & copiĳs Armeniæ magnæ, quas Cacicius duxerat, bellum rei faciat. Nicolaus contractis omnibus copiĳs, Bestarcham Iasitam iis præficit, & suum seruum Constantinũ magistrum Alanum, eosq́; ad oppugnandum Tibium mittit. Erat Aplespharius homo, vt quisquam alius, bellicarum artium peritissimus, gnarus rei gerendæ, & consiliis hostium eludere callidus. Is cum se pugnæ cum Romanis copiĳs committendæ imparem sentiret, intra muros se continet, amnemq́; alluentem auertit, ita vt omnem vrbi vicinam planiciem is inundaret, stagnóque & cœno paludis in morem oppleret: & in vineis quæ circum vrbem in orbem erant sitæ, sagittarios pedites abdit: & expectare signum quod ipse tuba daturus esset, iubet: ita instructus, aduentum hostium operitur. Romanorum ductores præ metu ac desperatione rerum vrbi se inclusisse, & campum aqua oppleuisse Aplespharem opinati, promiscuè & nullo ordine, aliĳ equites, aliĳ ab equis digressi, vt cuique placebat, ad vrbem occurrunt, primo scilicet aggressu eam capturi.

Bellum in Aplespharium.

Vbi in vias peruenere quæ per medias ducebant vineas, iamq́; vrbi subiuerunt, classicum Aplesphares canit, & pedites ex insidiĳs coorti, aliĳ sagittis, aliĳ saxis Romanis impetunt, aliĳ desuper de septis vinearum vulnerant, cum quidem Romanis sui defendendi omnis esset erepta facultas. Ingens tum clades accepta, & Romanorum innumerabilis cæsa multitudo, cum equi fugere non possent, limo & lacunis impediti. Aegrè elapsi Iasites & Constantinus Anium peruenerunt, Nicolaóque calamitatis nunciĳ fuerunt. De qua vt resciuit Imperator, Nicolao & Iasitæ abrogat magistratum, loco Iasitæ ducem Iberiæ facit Ambustum: pro Nicolao imperatorem exercituum creat Constantinum magnæ sodalitatis principem, eunuchum, à Saracenis oriundum, sibi fidum hominem, & cuius opera etiam antequam ad imperium eueheretur, vsus fuerat. Hi prouinciam ingressi, collectisq́; exercitibus ad rem gerendam conuersi, Tibium, quod erat eius gentis caput, oppugnare incommodum rati, reliqua ad Anium pertinentia castella tentant: capiuntq́; S. Mariam, Ampierum, S. Gregorium, admodum munitas & præruptis impositas saxis arces, Aplesphario sæpe opem iĳs dum oppugnarentur ferre conato, semperq́; victo. Inde ad castellum Chelidonium veniunt, situm in præcipiti colle haud longè à Tibio. Id cum vallo fossaque circumuenissent, obsidione capere intendunt, quòd iam præsidiarios res ad victum necessariæ destituebant, subita obsidione præuentos ne earum copiam importarent: fuissentq́; eo potiti, nisi in Occidente repentè patriciĳ Leonis Tornicæ exarsisset defectio, iam supra exposita.

Romanorum clades in Iberia.

Hunc finem ille habuit motus: quo exposito ad alterius gentis Turcicæ videlicet motum est transeundum, qui Orientem tum inuaserunt, & in hunc vsque diem infestant. Sunt autem Turci gens Hunnica, populosissima & libera, Caucasiorum montium septentrionale latus accolens. Nam quum Persæ Macedonibus inter sese dimicantibus, regnum suum, vt suprà ostensum est, recuperassent: idem à Saracenis victi, & oppressi, rursus amiserunt. Saraceni verò, non vni Principi paruerunt, sed seditione inter ipsos orta, in factiones diuisi, aliĳ alios oppugnarunt. Muhumetus igitur Imbraelis filius, Persidis, Chorasmiorum, Mediæ, & aliorum quorundam populorum princeps, temporibus Basiliĳ Porphyrogeniti, cum suscepto contra Indos & Babylonios bello succubuisset, Turcorum auxiliĳs accersitis Tangrolipice Mucaleto duce, hostes superauit: domumque reuersus, Turcas ad sua redire non siuit, sed retinere voluit, vt eorum opera contra alios quoque vteretur. Qui quum domum redire, nisi per Araxidis pontem, nequirent (fluuius is est, qui non nisi ponte superari potest, vtrinque turrito, quem præsidiariĳ milites tenebant) deficiunt, & montes occupant. (nam cum tribus millibus plures non essent, cum multis millibus acie decernere non audebant) vnde procurrentes, Sarracenos prædantur. Muhumetus verò ad xx. millia contra eos mittit, decem ducibus è suis popularibus summa belli credita, quos Turci noctu aggressi maxima ex parte facilè trucidarunt, reliquiæ cum suis ducibus ad Muhumetum redierunt. Is decem illis ducibus excæcatis, & militibus atrocissima quæque cõminatus, effecit, vt præ metu ad Turcas confugerent. Ii verò iam aliĳs quoque multis confluentibus, seruis & facinorosis hominibus, qui manubiĳs & rapinis gaudebant: numeroso confecto exercitu, prælio cum Muhumeto cõmisso, multos Saracenos ceciderunt, ac inter alios ipse quoq; Muhumetus cecidit. Tangrolipix igitur consensu exercituum Imperio omnium gentium quę Muhumeto paruerunt, accepto, turres pontis Araxidis euertit. Fluuiĳ porrò transitu patefacto, magna Turcorum multitudo ad eum se contulit. Sic magnis copiĳs Turcicis suffultus, omnibus Sarracenis ademptum imperiũ, in se & populares suos transtulit, & Agarenos sibi parêre coegit. Deinde Babylonĳs bello subactis, fratris [illegible] Cutlumum cum exercitu contra Arabes misi[illegible], à quibus superatus per legatos à principe, quem Imperator Mediæ (sic enim olim vocabatur Baaspracan) præfecerat, transitum postulat: quem is adeò non concessit, vt armatus illi occurreret. Sed multis suorum amissis, victus & captus est. Cutlumus autem ad Tangrolipicem reuersus, Medicum prælium referens, eius regionis fertilitatem celebrat, eam expugnatu facilem esse asserens, vt qua mulieres fruerentur. Sic enim appellabat eos, cum quibus pugnarat. Cęterùm Tangrolipix illi ob cladem acceptam iratus, ipse contra Arabes proficiscitur. Cutlumus autem cum suis pœnæ metu aufugit, & Pasare

Turcorũ origo & vastatio Orientis.

Tangrolipix Mucaletus.

Turca Saracenicum imperium euertit.

Cutlumus ab Arabibus victus [illegible] perat.

Chora-

Cutlumi defectio. Chorasmiorum vrbe occupata, à Sultano (sic enim Tangrolipixa appellabatur) defecit, & patruo à quo obsidebatur, diu restitit, ob loci munitionem frustra laboranti. Qui ea obsidione occupatus, Asanem cum iustis copijs contra *Medicum bellum.* Mediam mittit. Is impetu in prouinciam facto, & prælio cum Romanis commisso, ipse cadit amisso, paucissimis exceptis, toto exercitu. Quo Sultanus cognito, sanè doluit, sed iactutam illam resarcire cupiens, Alimo Abramio fratri ex altero parente exercitum centum millium circiter contra Romanos ducendum cõmittit. Sed Baaspracanis præter peritis ab Imperatore auxilijs, Lipariram, partis Iberiæ Dynastam expectabat, neque cum Turcis dimicandum sibi censebat, priusquam ex mandato Imperatoris Iberi auxiliares copiæ aduenissent. Romanis igitur intra muniriones se continentibus, Alimus ne- *Arzis vici direptio.* gata pugnandi copia, Arzem vicum nullo muro circundatum, quem mercatores penè innumerabiles, homines ditissimi incolebant, se primo impetu capturum ratus, spe sua frustratus est, cum illum inuasisset. Nam incolæ aditus lignis obstruxerunt, & telis ex ædibus conijciendis multos sustulerunt. Eo per sex dies facto, cum Turcorum Dux Arzenos fortissimè se defendere nec obsidione facilè capi posse cerneret, igni eos superare instituit: quo ædibus iniecto, cum incendium vndique sæuiret, ciuibus in fugam versis, Barbari vico potiti, multum auri & aliarum opum inuenerunt, quas flamma non absumpserat. Inde iterum contra Romanum ex- *Turcorũ fuga.* ercitum properarunt. Cum autẽ Liparites cum Iberibus iam adesset, sub vesperam commisso prælio Alimus & Chosrosanes alter Barbatorũ *Liparitis redẽptio.* Dux, cum suis conuersi fugerunt, Romanis eos in multam noctem persecutis. Liparites verò in alio cornu pugnans ab hostibus captus fuerat, quem dum Romani in castra reuersi diu expectant, casus illius ignari, quidam nunciat, captum ab hostibus festinarẽt abduci. Quo cognito illi in mœrore erant, Barbari verò Lipariten ad Sultanum perduxerunt. Imperator autem liberandi illius cupidus, magnam pecuniam eius redimendi ergò & munera Sultano misit, petens, vt Turci cum Romanis fœdus ferirent. Cui Sultanus Lipariten gratis restituit, omni pecunia illi tradita, pro quo missa erat: hortatus ne in posterum arma contra Turcas sumeret: atque ipse legatũ ad Imperatorem misit, quem *Turci totum Orientem occupant.* illi Seriphen vocant. Cuius eadem ferè conditio fuit, quæ olim apud nos Syncelli. Nam vt is Patriarchæ mortui locum occupabat, sic etiam Seriphes Chalipha defuncto succedebat. Is igitur magnam vrbem ingressus, & superbè cum Imperatore collocutus, cum ab eo postulasset, vt tributa Sultano penderet, infecta re est dimissus. Qua de causa iratus Sultanus, ipse Romanos aggressus est, eóque tempore Turcica gens longius progressa, totum Orientem subegit, & vsque ad continentem Byzantio obuersam processit. Ac ira se res Turcicæ habuerunt. Pazinacæ verò in Europa grassabantur gens Scythica & populosa, vltra Istrum incolens, cui tum Tyrachus imperabat, vir nobilis ille quidem, sed ignauus. Alius verò quidam Cege- *Cegenis Pazinacæ ad Romanos defectio.* nes, vt genere obscuro ortus, ita homo acer & strenuus, ob multa egregia facinora in bellis edita populo charus erat. Qua de causa Tyrachus eum per insidias tollere studebat. Quo ille animaduerso, duabus è tredecim tribubus sibi conciliatis, traiecto Istro in Romanorum fines venit, se transfugisse ad Imperatorem, eiq; non inutilem fore professus. Ea re indicata, Monomachus præsidem prouinciæ Schytas suscipere iubet. Cegenes verò Byzantium profectus, in conspectum Imperatoris venit, & salutari baptismate initiatus, patricius est appellatus, suisque Scythis persuasit, vt & ipsi diuino illo lauacro abluerentur. Cum verò in ripis Istri *Pazinacarum clades & collocatio in Bulgaria.* statiua haberet, & flumine subitò traiecto, Tyrachios cædibus & rapinis infestaret: Tyrachus per legatos cum Imperatore, ob transfugam susceptum expostulat, quem nisi coherceret, totam gentem hostem illi fore. Ad ea respondet Imperator, se neque dedititium proditurum, neque prohibiturum, quo minus insidiatores vlcisceretur. Hoc nuncio accepto Tyrachus, cum Ister hyberno tempore totus conglaciasset, cum tota gente pedibus flumen transijt, Romanáque prouincia occupata, obuia quæque vastauit. Sed Imperator exercitum prouinciæ præsidi & Cegeni statim subsidio misit. Pazinacæ verò cum annonæ & vini aliarumque potionum quæ ex melle conficiuntur, copiam inuenissent, & ijs auidè se ingurgitassent: in cæliacum morbum inciderunt. Quo Cegenes è transfuga cognito, Romanis copijs fit autor hostes inuadendi. Eas cum Barbari morbo confecti contra se ire vidissent, æstuantes, & animis armisque abiectis, facti supplices, hostibus se dediderunt. Quicunque verò in Cegenem inciderunt, partim gladijs sunt trucidati, partim auro ad seruitutem venditi. Reliqua multitudo Romanis vsui fore visa est, si armis ademptis in Bulgaria maxima ex parte deserta, ob gentem illam non ita pridem euersam, collocaretur: idque iussu imperatoris factum est. Tyrachus verò & proceres eius, ad illum perducti, baptizati, magnisque dignitatibus ornati sunt. Vt autem eo tempore Romanis cum Turcis bella erant in Oriente: imperator delectu acto xv. millia Pazinacarum armis, equis, & suæ gentis ducibus datis, Chrysopolim transuectos in Iberiam ire iussit: viæ quoque monstratore addito. Qui cum ad Da- *Pazinacæ excusso iugo vastatis prouinciis inducias faciunt cum Romanis.* matrym peruenissent, restiterunt, nec vltrà progredi voluerunt, sed regressi vsque ad fretum, mari iuxta D. Tarasij monasterium equis transmisso, continenter profecti sunt, donec se cum popularibus suis coniuxissent, quo facto, tabernaculis in campis ad ripas Istri fixis, Thraciam incursarunt, copijs imperatorijs contra se missis subinde superiores, vt impunè per totam *Sultani grassatiões.* Thraciam & Macedoniam vagarentur, & omnia prædarentur non remota duntaxat, sed & vrbi finitima. Tandem verò xxx. annorum inducias cum Romanis paciscuntur. Et hic belli

Pazinacarum fuit exitus. Sultanus verò Romanas vrbes & prouincias infestare non destitit, alijs direptis, alijs vastatis, alijs suo regno adiectis.

Sultani in Romanos bellum.

Nam ob contemptos suos legatos & consiliorum aduersos euentus fremens, cum omnibus suis copijs in Romanam ditionem intrat. Cum verò vsque ad Comium peruenisset, nihilq́; memorabile agere potuisset, quòd incolæ se & res necessarias castellis, qualia per Iberiam & plurima sunt, & munitissima, maturè incluserant: vlteriùs progredi non ausus, quia Romanas copias audiebat Cæsareæ colligi, rediit ita flagrans, magnumq́; aliquod facinus edere cupiens. Postquam in Basipracaniam venit, atque ibi etiam omnia muris defendi vidit, animum ad oppugnationes appulit: ac primo omnium Mantzikiertem aggreditur. Vrbs est Mantzikierte in planicie posita, triplici muro circundata, multisq́; intus fontibus irrigua: tum quoque rerum necessariarum inuexerant oppidani copiam. Hanc vrbem se, quòd locus eam adortu facilem faceret, non magno expugnaturum ratus negocio Sultanus, vallo proximè defixo omnis generis machinis tentat, ac per xxx. dies absque vlla intermissione oppugnat. Præerat ei vrbi Basilius patricius à Capa, homo prudens ac peritus. eius industria factum, vt qui in vrbe erant, oppugnantes fortiter repellerent. tam de re quam frustra sibi videbatur conatus omittenda, & obsidione soluenda cogitantem Sultanum, Alcan Chorasmiorum dux rogat, vt adhuc vnum diem perseueret, sibiq́; oppugnationem mandet, quod perlibenter concessit Sultanus.

Alcanis Chorasmij conatus et interitus.

Prima luce Alcan omnibus suis collectis, Sultanum & illustrissimos Turcarum in tumulo quodam iuxta portam Orientalem spectandi causa collocat, atque ipse ad eam portam cum machinis subit. videbatur enim eo loco murus vrbis humilior ac infirmior, locusq́; oppositus ad quantò editior oppugnationem adiuuare: quia intra muros qui essent, desuper telis impeti ab oppugnantibus possent. Ergo in duas partes exercitum suum diuidit, quarum vna editiore illo loco staret, continenterq́; sagittas eiacularetur: alteram legionibus bidentibus alijsq́; rutilis instrumentis armatam lesus (tabernaculi genus est lesa, ex viminibus contextum, ac supernè corio bubulo inductum, quod à columnis sustinetur, quarum basibus rotæ sunt subiectæ) subire, easq́; paulatim impellere, muróque sub ipsum cedere, & tutos isto tegmine fundamenta omni vi subruere iubet: animi certus, ob sagittarum nimbum neminem ausurum de muro prospicere, atque ita se vrbem expugnaturum somnians. Hæc de muro cernens Basilius, ijs quibus murorum defendendorum munus incumbebat, mandat, vt se contineant, neque quisquam se exerat: sed in promptu habeant grandia saxa, sagittas aliáque missilia, & expectent signum, quo dato (erat autem tessera, Christe iuua) rem gerant. & habebat ad rem hanc paratas trabes maximas inferne acutas. Interim Alcan, cum Turci grandinis in morem immissis sagittis propugnatores viderentur abegisse, paulatim lesas muro admouet. Quæ cum ita accessissent, vt iam retrò abire nullo modo posse viderentur, subitò dato à Basilio signo, ij quibus negocium erat commissum trabes lesis inijciunt, alij missilibus & lapidibus impetunt. itaque lesa qua ipse Alcan tegebatur, pondere impactorum subuersa tectos nudauit: qui vndique lapidibus & sagittis impetiti, cum opem ferre nemo posset, omnes perierunt. Alcanem splendore armorum agnitum fortes duo iuuenes porta vrbis exilientes, crinibus comprehensum in vrbem pertraxerunt: cui statim caput amputauit Basilius, idq́; in Turcos est iaculatus. Sultanus grauissimo dolore ob eam cladem percepto, castra mouet, fingens se necessarijs quibusdam rebus vrgentibus domum auocari, minatusq́; in sequenti vere se maioribus cum copijs in Romanos expeditionem facturum.

Qua de re imperator solicitus, simul & de Aplesphare, qui violato quod cum Constantino pepigerat fœdere, Romanam ditiones infestabat, vlciscendo cogitans, omnes in vnum contrahit Orientales copias: ijsq́; præficit Nicephorum quendam eunuchum, qui aliquando sacerdos, Monomacho adhuc priuato inseruierat. & splendoris ac gloriæ prosanæ studio sacerdotium eiurauerat. hunc ergo rectoris titulo decoratum, & castrorum præfecti, in Orientem mittit, non quòd is homo strenuus esset, aut bellica re industrius: sed quia imperatori erat fidelis. Is Nicephorus cum exercitu vsque ad pontes ferreos (loci hoc nomen) & Cantzacium progressus, in Turcos quidem non incidit. (ibi enim in planicie Persarmeniæ castra metati, duce Abimelecho Cutlumusi fratre, cum de Romanorum graui expeditione nuncium accepissent, non ausi eorum aduentum expectare, domum abierant.) Aplesphare autem intra muros compulso, vicinium depopulatur. adigitq́; cum vi vel inuitum fœdus renouet, obsidemq́; det Artasyram, filium Phatlumi fratris sui, Cantzacenæ regionis principis cum hoc Nicephorus in vrbem rediisse.

Aplesphares repressus.

Porrò Sultanus cum fratri suo Abramio succenseret, assiduas ei in vitæ deinceps struxit insidias. quod sentiens Abramius, ad Cutlumusum aufugit, suum consobrinum: & illo adiuuante bellum Sultano facit. qui cum ijs congressus prælio apud Pasar, victor Abramium comprehensum necauit. Catlumusus fugiens cum vi millibus & Melecho Abramij F. per legatos petit ab imperatore, recipi in fidem societatemq́; Romanorum: profectusq́; in Persarmeniam ad Car eo oppugnans, demptaque arce, capit. Hunc à tergo insequens Sultanus cum suis copijs, in Iberiam venit. ideóque Cutlumusus ad Sabam & felicem Arabiam fugit. Sultanus in Iberia obuia quæque populando atque incendijs vastat. Itaque celeriter imperator Michaelem, colubum ex Occidente reuocatum, in Iberiam mittit. Qui cum eo venisset, collectis per Chaldiam ac Iberiam dispersis Francis ac Barangis, compescere quocunque modo grassationes Sultani conatur. Sultanus celeri huius aduentu cognito, sentiensq́; velle illum exercitu collecto secum pugna congredi reputans id quod res erat, vtrumque sibi ignominiosum fore, siue vinceret imperatoris ministrum, siue ab eo vinceretur: castris motis, omni cum exercitu suo ad Tabrezium abit.

Bellum Sultani cõtra fratrem.

Sub id tempus, Imperator insidias sibi factas deprehendit, à Romano Boila instructas. Is vir obicucus erat, lingua semimuta, & vi articulatè loquendi destituta, partim naturæ vitio, partim simulatione & affectatione, qua insitum sibi vitium augebat. Eo homine Imperator plus quàm vllo alio delectabatur, & nugas illius perperam & confusè loquentis, omnibus alijs voluptatibus præferebat: vnde ita familiaris illi factus est, vt quauis hora illum conuenire & alloqui auderet. Nec minus illi gynæceum quàm Imperatoris cõclaue parebat, quandocunque volebat, & vtrinque ei diuitiæ affluebant. Quamuis autem è triuijs ad senatoriũ fastigium euectus esset: tamen ea felicitate non contentus, regnum etiam concupiscit, idque sibi vendicare contendit imperatore interfecto. Quos igitur imperatori male vel-

Romani Boilæ insidiæ Monomacho structæ dicuntur.

Callidissima scelerati consilij tractatio.

se velle solebat, ijs arcanū detegebat: qui si orationem eius probarent, eos magna spe propositā ad facinus confirmabat. Sin eum conatum aversarentur, aiebat, se id tentandi gratia dixisse, vt eorum fidem erga Imperatorem exploraret, earumq; integritate collaudata, beneuolentiam illorum impetrari testaturum sanctè affirmabat. Cùm autem sic plerosq; tractaret, coniurati eius rem facillimè posse confici opinabantur. Nec enim in Imperatoris duntaxat cubiculum ipso dormiēte aut cum imperatrice cubante, homini patebat aditus, sed & occultorum adituum claues creditæ erant. Quare omninò destinata executus fuisset, nisi à quodam ex conscijs delatus, in manifesto scelere deprehensus esset, gladium ipsum adhuc tenens, quo Imperatorem percussurus erat. Cæterùm ipse ob illius vecordiam nullas pœnas dedit, insidiarum conscijs duntaxat supplicio affectis. Hic imperator cum se benignum & liberalem perhiberi vellet, in eo tamen neq; artem neq; modum adhiberet: à virtute magnificentiæ, in vitium profusionis est deuolutus. Publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, vt neq; quibus, neq; quantum, neque quando esset tribuendum, obseruaret. Nam cùm Manganorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Scleræna inchoasse fertur, vt eam tum in venatione habitantem, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius viseret: fisco & publicis thesauris exhaustis, ad pecuniæ inopiam redactus, nec illicitis quæstibus, abstinuit. Sed cum prouinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vectigalibus locorum angustias tuerentur, & Barbaros aditu Romanarum ditionum prohiberent: custodijs abolitis, tributa ijs prouincijs imperauit. Vnde Barbaris sine vllo negocio patuerunt. Illud certè quidem, si quis verè consideret, ei acceptum ferri potest, quòd Oriens Marte Barbarico est subactus.

Monomachi profusiones, rapacitas, et Orientis amissio.

Zoes obitus.

Imperatrice Zoe prouecta ætate mortua (septuagesimum enim annum excesserat) obitum eius non vt viro dignū est, tulit, sed muliebriter luxit, eamq; angelis æquiparasse fertur: cum ob loci humiditatē ex eius monimento fungus germinasset, quem signū diuina prouidentia editum vocauit, vt ne ignoraretur Imperatricem in cœtum intelligentium potestatem esse receptam. Verùm adhuc amoris incendio flagrans, adolescentulam quandam Alani principis filiam, obsidem Romanis datam, in Regiam introductam Augustam appellat, addita custodia Regia & sumptibus liberalissimis. Quod ni Theodoram Imperatricem reueritus esset, ac potius quarti coniugij dedecus & nefas, amicam suam etiam imperatricem appellasset, & diademate exornasset. Cæterùm illa Augustæ felicitas non diu durauit, Nam post Imperatoris obitum, ad pristinam conditionem est reuersa. Nunc de exitu Imperatoris est dicendū. Nō multò pòst quàm sceptro potitus esset, morbus eum articularis inuasit, humoribus principiò ad pedes occurrentibus, vt neq; stare neque ingredi posset. Quando autem eum moueri necesse erat, aut ab alijs suffultus ægrè ingrediebatur, aut gestabatur.

Monomachus Alanam concubinā ascisc.

Morbus articularis & lateris dolor.

Verùm progressu temporis, fluxiones in manus etiam incumbebant. Deinde humores vexabant. Deniq; totum corpus infestabant & laxabant, cauitatibus articulorū se insinuantes. Ad hæc aliud accessit malum, vellicatio lateris ex anhelitu, qua fiebat, vt nec ipse vitæ diuturnioris spem haberet, nec eius proceres, quorū primarius erat Logotheta Ioannes, castratus homuncio, obscuro & ignobilissimo genere ortus, & ad res gerendas ineptissimus, grammaticæ artis adeo peritus, vt in affectatione Atticismi, neq; rectè loqui, neq; citra errorem scribere posset. Ei summam rerum imperator commisit: eundem principem senatus designauit. Nam prius Reipublicæ administratio penes virum, huic omninò & genere & facundia & scientia regēdæ ciuitatis dissimilem fuerat. Qui cùm Imperator aliquid secus quàm conueniebat, iuberet, nō statim ad voluntatem eius propendebat, sed refragabatur & deterrebat. Quod cùm sæpius fieret, ille grauiter & iniquo animo libertatem illius ferens, homini (Lichudes is vocabatur) vt aduersatore careret, munus id ereptum, in Ioannem transferre, ne suę cupiditates inhiberentur. Is igitur Ioannes & alij magnates, desperata Imperatoris vita, ei auctores sunt de successore deliberandi: monentq; Protenontem aptum esse ad Imperiū, qui cum Bulgariam regeret, ab vrbe aberat. Missus igitur est, qui eum accerseret: idque clàm Theodora, non tamen ita, quin arcano illo consilio deprehenso, ægrotum potestatem in alium transtulisse cognoscit. Itaq; illo moribundo in Mangania regia relicto, industria ministrorum suorū conscensa naue ad magnam Regiam appellit. Ibi & Imperatorijs satellitibus, & selectis senatoribus ad eam confluentibus, Imperatrix ab omnibus est salutata, vt ad quam Imperium iure hæreditario pertineret. Ea res Monomacho dolorem auxit: eumq; non amplius vixisset, quàm vt suspitio dolorem & tristitiam inde conceptam testari posset, expirauit. Regnauit annos duodecim, & menses octo: sepultus est in Magania, mansione à se condita.

Ioannes Logotheta princeps Senatus.

Lichudes ob integritatem loco mouetur.

Monomachi obitus.

IMPERIVM THEODORÆ *Imperatricis.*

THEODORA sola potita rerum, iam effœta ætate, Imperatorem sibi adiungere noluit, sed delectata Imperio, quoad vixit, omnia in sua potestate habuit, idq; consilio & opera ministrorum quoq; suorum, quos summis Magistratibus præfecit. Rerū ciuilium administrationem Syncello Leoni, cognomento Paraspondylo, mandauit, qui olim Imperatori Michaeli operam nauarat. Ipsa verò pro tribunali præsedit, legatis respondit, magistratus creauit, ius dixit, suffragia tulit sententiā suam in rebus priuatis & communibus interposuit.

Theodoræ auctoritas & felicitas.

Ac fortunata fuit eius gubernatio. Neque enim quisquam illi se opposuit, neq; subditi decreta eius neglexerunt, neq; vlla gens tum Romanis bellum fecit, sed & anni partes suã temperiem habuerunt, & terra vberes fructus tulit. Quamuis autem natu grandis, vt dictum est, sceptris potita esset, tamen adhuc longum sibi vitæ tempus pollicebatur, cum corpore firmiore esset, quod laboribus haud facilè cederet. Sed cùm & ipsam fata vrgerent (etsi Monachi quidam nescio quot ei secula vitæ promittebant) & familiares eius ob morbum grauissimũ, quem Iliacum medici vocãt, de salute illius desperassent: in vnum congressi deliberant, quis in eius locum substituendus esset, à quo prosperitas illa & felicitas conseruaretur. Eis porrò deliberantibus talis visus est Stratioticus Michael vir Byzantius ille quidẽ, sed ad tractationem rerum, tanti præsertim principatus, cùm ob naturalem socordiam & simplicitatem, tum ob ætatẽ longissimam ineptus. Neq; enim senex erat, vt vulgò vocabatur, sed penè decrepitus. Persuadent igitur Imperatrici, vt eum in Imperiò collocet: à qua statim diademate redimitus est, sanctissimo prius iureiurando adactus, se nihil sine illorum consensu in Imperatorijs administrationibus decreturũ. His peractis Imperatr cem spiritus defecit, quum annũ vnum, & menses nouem imperasset.

Theodoræ irrita longæuitatis spes.

Stratiotici Michael imperator designatur.

IMPERIVM STRATIOtici seu militaris Michaelis, qui & senex dicebatur.

Michael in togatos liberalis in sagatos asper.

ICHAEL senex hoc modo Imperator appellatus, Senatores & plebeiam multitudinem benignissimè tractauit, ad dignitatum gradus promouendo, & honores plerisq; tribuendo, qui captum illorũ excederent. Cum militaribus autem catalogis, ac ijs potissimum qui cæteris antecellentes, multò antè exercituum alarumq; ductores fuerant, longè secus egit. Nam recens vrbem ingressis, neque vllum honorem habuit, neque benignis alloquijs eos deliniuit. Eorum primarij duo viri fuere, vterq; Magister, & illustri genere ortus, splendorem illum imperatoria arte, robore manuum & fiducia animorum magis etiam asse cutus: alter, Isaacius Comnenus, alter Ambustus Catacalo, patria Coloniensis, cui simul ac designatus fuerat Imperator, Antiochiæ ducatum ademit, suumq; consobrinum Michaelem statim Magistrum & ducem Antiochiæ declarauit, Vrani cognomento addito, vt genus ad veterem illum Vranum referre videretur. Eum igitur Ambustum, quasi malè gesto magistratu, & copijs militaribus imminutis, & grauem obuio cuique, acrius obiurgauit, ac ne probris quidem & contumelijs abstinuit: cumq; alij splendidissimi viri, collegæ eius, hominem defensuri essent, ne contra illos quidem linguæ moderatus est, aut ipsum Comnenũ reueritus. Ea res militum animos deiecit, qui Michaelem in alios liberalissimum, se ne verborũ quidem benignitate dignari viderẽt: neq; tamen ad res nouandas concitati sunt, priusquam denuò periculum eius fecissent. Sed antequam ad illorũ seditionem veniam, alius motus est exponendus. Constantini Monomachi patruelis, Theodosius præses, Michaelis designationem ægrè ferens, statim ministris suis assumptis, & non nullis alijs eadem animi leuitate laborantibus ascitis, crepusculo ijs satellitibus circundatus, per medium forum incessit, imperium ob Monomachi cognationem ad se pertinere dicens, atq; iniuriam sibi fieri clamitans. Cùm verò ad publicũ carcerem quod prætorium dicitur, venisset, claustris perruptis, exitum clausis patefecit. Idẽin ea quoq; custodia fecit, quæ ad Chalcen est, eorum opera se voti sui fore compotem sperans. Verùm vbi cognouit militares copias circa Regiam contra se collectas iamiam adfore, ad magnam Ecclesiam conuertitur, ex eaq; solus cum filio relictus gregalibus suis dilapsis, educitur, & relegatur. Hoc euentu conatum eius consecuto, plebeia multitudo per ludibrium hanc cantilenam in eum cecinit:

Isaacius Cõnenus.

Theodosij præsidis seditio.

Fatuus Monos: achus, quod cogitauit, egit.

Cæterùm Orientales duces iniurijs affecti, denuò fortunã periclitaturi, Protosyncellum Leonem cõmunia negocis procurantẽ adeunt, eo intercessore Imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cùm cęteri omnes liberalitatis eius fructũ aliquẽ percepissent: alijs præsertim suauiter viuentibus, se verò in acie stantibus, Romanumq; Imperium propugnantibus. At ille nihilo dexterior Imperatore, ad tractãdos viros dolentes, & tumorem ex dolore ortum reprimendum: asperitatem eorũ adeò non lenijt, vt etiam auxerit, singulorũ virtutem eleuãdo, & omnea sine honore dimittendo. Hac secũda repulsa irritati, non diutius sibi cunctandum esse censuerunt, sed quisq; proximum cohortatus, animo conceptum facinus ad exitũ perducere decreuerunt. Visum autem eis est Bryennium quoq; virum illustrem, Macedonicarum copiarum ducem & Cappadociæ præfectum in consilium & auxilium adhibere, qui causas & ipse simultatis cõtra Imperatorẽ haberet Qui cùm operã promisisset, in deliberatione deligendi Imperatoris omnium suffragijs Cõnenus cæteris est prælatus. His compositis, domum omnes redierũt, discessu suo Imperatori denũciato Abijt & Bryennius cum suis legionibus: cumq; in Orientalem prouinciam vnà cum Ioanne Opsara Patricio, qui aurum vehebat, venisset, militarium stipendiorum distributionem administrabat: qua iam inchoata, singulis militibus frumentũ admetiebatur, & pecuniæ summam augebat. Opsara verò quæstore negante, se id ab Imperatore in mandatis habere: Bryennius eum insolentius tacere, & quod iuberetur, facere iussit. Adhuc detrectantem & audacius refragantem, ira percitus arrepta coma & barba eius, solo illisum,

Orientales duces ob cõtemptum sui regnum affectant.

Bryennius ab Opsara cæcatus ad Imperatorem mittitur.

sum, in vincula coniecit. Quo dux Pisidarum & Lycaonum, qui castra in propinquo habebat, cogniro, id facinus tyrannidis principium indicans, Briennij tabernaculum cum suis legionibus ex improuiso inuadit, solutoq; Oplaræ illum tradir, qui hominem statim effossis oculis ad Imperatorem cum facinorum eius commemoratione misit. Hoc ita gesto, coniurati congressi in vnum, rem nihilominus vrgebant, ex militaribus catalogis aliunde alio ad ipsos confluente. Omnibus enim militibus in votis erat, vt miles imperio potirerur. Nā iniquis animis togato parebant, neq; tamen desiderium suum prodere ausi, cupiditatem illam, dum se marurandi facinoris offerrer occasio, tegebāt. Verùm vbi Comnenum affectasse regnū compererunt, atq; ipsum caput esse negocij, & à præstantissimis familijs adiutari: id demum efferati, quod diu animis agitassent, arrepta opportunitate aliquos anteuertere properarunt. Vnde Comnenus maximis copijs comparatis, tributa per totum Orientem exegit, quæstoribus & inscriptoribus eorum quæ allata essent, constirutis. Deinde versus Nicæam mouit, iam imperator ab omnibus suis militibus appellatus, ea potiri cupiens, vt haberer vrbē vnde progredi, quoque confugere turò velut in asylum quoddam quouis euentu posset, eaq; occupata, & iusto præsidio imposito, duodecim inde stadijs castrametatur.

Comnenus à militibus Imperator salutatus Nicæam occupat.

Michael verò Imperator Occidentalibus legionibus conuocatis, & si quæ ex Orientalibus a fide non discesserant: dictatorē præfecit Orientis Domesticum Theodorū spadonem, Imperatricis Theodoræ ministrum, adiuncto collega Magistro Aarone fratre coniugis Comneni. Qui castris contra hostes positis, prælium cōmisere in loco qui ab incolis Orcus appellatur. vbi à sinistro cornu Imperatoriorum, dextrum Comneniorum profligatū est, & qui in eo curabat, Romanus Sclerus viuus caprus. Sed hostium sinistrum cui Ambustus præerat, dextro Imperatoriorum cornu in fugam verso, in castra vsq; penetrauit, & tentoria discerpta humi abiecit. Id factum vt Comneniorū animos vehementer auxit, sic Imperatoriorū adeò deiecit, vt se fugæ mandarent, in qua multi cæsi sunt non gregarij duntaxat milites, sed duces etiam, pluribus captis, Comneno victoria minimè dubia porito. Eo cognito Michael desperato bello, imperium deponere voluit: sed id consiliū familiaribus improbantibus, exequi non potuit. Leganrur igitur ad Comnenum selecti viri ex patribus conscripris, Cōstanrinus Lichudes præses, Leo præses, Alopus, & Michael Psellus princeps Philosophorū: cuius legationis ea summa fuit: Comnenū ab Imperatore adoptatum iri & Cæsarem designandum esse, concessa venia & obliuione iniuriarum ijs, qui tyrannidis adiotores fuerunt. Quę cum audiente exercitu Comneno nūciarentur, milires tumulrua bantur: negātes se passuros suum præfectum in alio habitu conspici, aur exui vestem Imperatoriam, qua iam inductus esser. Quæ verba à pluribus per assentationem, quàm ex animo iactabantur.

Comnenus victo Michaele exercitu in successionem imperij adoptatur.

Soluto conuentu Comnenus legatis seductis ait, Si arcana quædam Imperarori se renunciaturos promisissent, se expositurō ea, quę animo cælaret. Qui cum taciturnitatis fidē dedissent, Se nunc air habiru Cæsaris contentum esse, nec requirere Imperatorium: sed id postulare, vt imperator nulli alij vnquam rraditurum imperium, & ijs quos donasser, præmia nō ereprurum confirmet, & aliquid imperatoriæ potestatis impertiatur, vt minoribus dignitatibus nonnullos ornarę liceat, & ad militares magistratus euehere. Quæ si impetrasset, se pace facta in vrbem venturū, & quia illa suis displicerent, binas scriprurum literas, quarum alteris fucum militibus faceret, alteris arcana mandaret. Præterea rerum communium administrationem ei adimendam esse, qui nunc sibi & suis infensus, ea fungeretur. His dictis literisq; traditis hortatur abire legatos. Senex Michael cum literis acceptis, tum arcanis mandatis auditis, delectatus, ad omnia illius postulata annuit, atq; adiecit, quemadmodū Comneous sibi per illos occulta quędam significasset, ita se illi per eosdem occulriora nunciaturum, vt iureinrando confirmarent videlicet, non multum temporis intercessurum, quin illum collegam imperij asciturus esset: nunc verò se id certis de causis differre.

Michael dum se cō neno fucū facturum putat, imperio excidit.

Hæc per legatos nunciata Comnenus cupidò admisit, nec alij inuiti acceperunt, præsertim quòd rerum communiō procutatori potestas adimenda esset, iamq; omnibus decretum erat, positis armis tyrannide abstinere. At senex Imperator, priusquam cum Comneno transigeret, togatorū erga se beneuolentiæ, vt putabat, confirmandæ ergò, scriprum quoddam confecerat, quo singulos iureiurando & diris obstringebat, vt Comnenū neq; Imperatorem nominarent, neq; Imperatorium honorem ei deferrent, atq; senatorum alios pecunia, alios dignitatum largitionibus, alios alijs illecebris impulerat, vt subscriptione sua earum literarum sententiam confirmarent. Verùm audito Comneni aduentu, qui postridie vrbem ingressurus esset, quidā ex patribus conscriptis factiosi homines manè se in templum Diuini verbi sapientiæ contulerunt, quibus se etiam sodalitatū principes aggregaront, & Patriarchæ præsentiam vociferationibus efflagitarunt. At ille foribus vndiq; occlusis, fratris filios perconratum misit, quid vellent? quos illi, cōcursu multitudine aucta, comprehensos malè tractaruros esse, comminati sunt, nisi Patriarcha statim egrederetur. Feruntur autem illa ficta fuisse & simulata, vt Patriarcha inuitus ad seditiosos prodire videretur. Cùm igitur ex superiori ædium parte descendisset, ponrificia stola indurus, eos qui aderant incusans, vt à quibus vis sibi fieret scilicet, audaciores ex seditiosis ac potius seditionis autores, corona circa eum facta petiuerunt, vt legatus ad Imperarorem iret, at scriptum sibi restitui postularet, cui subscribere coacti essent. Sed id quoq; commentitium erat. Nam paulò pòst Comnenum apertè Imperarorem salutarunt, etiam Patriarcha suffragante & adiutante,

qui

qui illi nunciarat, ne cunctaretur, & præmium suffragij postularat, & Imperatori insolentius nunciarat, vt Regia decederet. Quo nuncio à primarijs sacerdotibus accepto senex Michael percontatus est, quod sibi præmium pro Imperio daturi essent, illisq; respondentibus, Regnũ cœleste: statim insignibus abiectis Regia decessit. Comnenus autem, Ambustum, quem Curopalatem fecerat, cum copijs ad Regiam occupandam misit, populo ad noui Imperatoris occursum effuso, ac illustrißimum reddente eius vrbem ingressum.

IMPERIVM ISAACI Comneni.

Michaelis obitus.

SENEX igitur Michael cũ vnum imperasset annũ regno excidit, neq; diu pòst superstes fuit. At Comnenum, firmato Imperio, adeptionem eius non Deo, sed sibi ascripsisse ex eo apparet, quod in numis suam imaginem stricto ense insculpendam curauit, aurum non clamitans, eum sibi, nec quicquam aliud regnum peperisse. Eos à quibus adiutus fuerat, liberalißimè est remuneratus, relataq; festinanter omnibus gratia, operam dedit, vt domos suas quiq; redirent, ne in vrbe oberrantes vel tumultũ excitarent, vel contra populum insurgerent. Patriarcham magnopere veneratus est, & fratris eius filios magnis honoribus affectos, superbis magistratibus præfecit. Præterea in Patriarchæ gratiam, etiam Ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit. Nam cùm ad id vsque tempus & magnus Oeconomus, & vasorum custos ab Imperatore designari soleret: vtrunq; id munus Patriarchæ potestati subiecit, amora publica autoritate. Deinde vitæ sociam Augustam appellauit, fratrem autem Ioannem Curopalatem & magnũ Domesticum nominauit. Porrò cùm omnes eius post Basilium Porphyrogenitum decessores, fisci & ærarij pecuniam patum rectè collocassent, partim in suas voluptates, & monasteriorũ ædificationes insumptam, partim sine delectu ac pro libidine sua condonaram: tam imperatorij thesauri exhausti fuerunt, quàm ærarium pecunia vacuum. Id vitium correcturus, emendationem non pedetentim est aggressus, sed vt in statere se incidi iussit, erecta manu strictum ensem sustinentem: ita etiam in negocia se ingeßit, statim ad secandos tumores paratus, non adhibitis medicamentis, quæ exulceratas partes mollirent ac fouerent. Itaq; ex quo tyrannidem cum legitimo imperio commutauit, decessoris sui acta sine discrimine abrogauit: si quid ille cuiquam largitus fuerat, id eripiebat: sed & superiorum Imperatorum multa acta euertit, & abrogauit, neq; id in vulgi duntaxat fraudem, sed ne senarui quidem pepercit. Deniq; progressu temporis numen etiam violare ausus, multa monasterijs cõsecrata truncauit: ac potius eos, qui exercebantur, coactoribus subiecit, sumptibus necessarijs duntaxat illis relictis, cæteris verò fisco attributis. Dum igitur indies hoc modo aliud ex alio nouat: omnium in se odia suscepit, tam pattum conscriptorum quàm plebis atque etiam militum, quibus nec ipsis pepercit, quo minus opes eorum imminueret, præ cæteris autem omnibus eorum qui in locis sacris ætatem exigunt. Verùm nihil illum ab instituto deduxit, non oratio, non metus, non odium, non reprehensio: adeò sustulerat animus atque intumuerat. Neq; verò Patriarcha superbia illi cedebat, sed imperare illi volebat, ac si quando non impetrasset ea quæ petierat, ægrè ferebat, increpabat: deniq; minabatur, quemadmodum imperium illi contulisset, ita se idem illi erepturũ. Quæ cùm talis Imperator ferre æquo animo haud vtiq; posset, prouidit, vt malum daret potius quàm ferret. Cùm igitur Patriarcha in suum monasterium, ad festiuitatem cœlestium copiarum, quæ ibi colebantur, splendidius celebrandam iturus esset: missa illuc cohorte militum (nec enim eum ex Ecclesia verbi diuini sapientiæ auellere voluit, ne vel cleri vel populi motus oriretur) & ipsum & nepotes eius relegat. Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, opera quorundam primariorum sacerdotũ vtitur, & Pselli variarum & absurdarum criminationum coacetuatoris, quas in oratione contra illum scripta congeßit, & per quosdam viro significat, vt simulet, se vltrò pontificatu cedere, quem alioqui inuitus cum publica infamia sit amissurus. Vt autem ille refragabatur, Imperatoris de eius exautoratione solicitudinẽ mors sustulit. Neq; enim multò pòst summi pastoris obitus à quodam est ei nunciatus. Qui cùm se lætum illi afferre nuncium & curas ademptum putaret: ille statim mutata sententia eiulauit, eiusq; cadauer cum honorifico comitatu ab exilio reuocatum in monasterio ab illo condito reposuit, nepotibus eius pristina dignitate restituta. In Ecclesia verò Constantinum Lichudem Præsidem & protouestiarium constituit, virum lõgo tempore in administrationibus rerum communium cum laude versatum, spectatæq; fidei, cui Monomachus etiam Mangenorum œconomia commissa, tabula de illorũ immunitate commiserat: quas cum sibi vendicare Comnenus conaretur: commentum improbitatis plenum excogitat, ac planè partum quendam diabolicæ mentis edit. Nam cum Lichudes per suffragia designatus ac sacerdos iam creatus esset, arcanò eum monet, dici quædam de eo, quibus operari sacris prohibeatur: quæ nisi pro concilio * dicantur & refutentur, non posse eum pontificatus vnctionem adipisci. Verùm si Mangauorum sibi iura traderet, se conniuere velle ad criminationes illas, neq; impedimento fore quò minus vngatur. Lichudes, qui videret, non licere sibi ad pristinam conditionem redire, sic verò manere, turpe esse properè allatis ijs quæ petebantur, nemine obstante, pontificio ritu initiatur. Posthæc Comnenus expe-

Patriarchæ relegatio.

Constantinus Lichudes Patriarcha.

Expeditio Hungarica & Scythica. expeditione contra Hungaros & Scythas, qui Pazinacæ dicuntur, suscepta. Hungaris petentibus pacem concessit. Scythas verò aggressurо, cæteri quidē cessere, pacem & ipsi amplexi (neque enim eidem omnes duci parebant) vnus verò eorum Seltes, cæteris audacior, cum parte quadam Romanarum copiarū congressus, vincitur, & multis suorum amissis, aufugit. Imperator autem castris inde motis, sub finem mensis Septembris, Lobizum concessit: vbi vehementi imbri & niue intempestiua & maxima, pleriq; equi perierunt, multiq; milites ex frigore sunt periclitati, cumq; flumina exundantia & stagnantia commeatū subitò intercepissent, & homines & iumenta rerum necessariarum penuria laborarūt. *Quercu ruina.* Cæterùm pluuia & niue paulisper sedata, Imperator tabernaculo egressus sub magnam quandam quercum in proximo concessit, circumstantibus procerum quibusdam. Orto autem in eo loco fragore, & ipse & sui inde discesserunt, atq; arbor statim radicitus euulsa concidit. Reuersus igitur in magnam vrbem, ad grates ob salutem acceptam Deo persoluendas, intra Regiam D. Theclæ Protomartyris ædem ille quidem condidit, quòd eo die, quo illius memoria celebratur, quercus illud periculum effugerat, sed talē, quæ magnā eius animi pusillitatem arguat: quam eius sobrinus Imperator Ioannes, Alexij filius, magnificentissimè instaurauit, nomine seruatoris nostri Iesu Christi. Nunc illud dicendum est, quemadmodum *Isaacius Comnenus quibus de causis Imperiū deposuerit.* Isaacius hic imperiū deposuerit, etsi scriptores in eo non consentiunt. Nam eruditissimus Psellus, homo verbosus, narrat, eum venationibus deditum, cum hasta sæpe & vrsos & apros feriret: *frigido vento ictū esse latus, atq; inde febrim ex imo eo ortam efferbuisse. Postridie cum lateris doloribus vrgeretur, & spiritum ægrè traheret, dubia spe vitæ, ac porius planè desperata vita, Constantino Ducæ imperio tradito vitæ melioris institutū amplexū esse. Thracesius autem refert, circa Neapolim venanti visum esse aptum horrendū aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequeretur, in mare demersum euanuisse, & à plerisq; non aptum, sed spectrum quoddam diabolicū esse iudicatum: atq; interim fulgore quodā instar fulguris perstrictum Imperatorem, equo præ terrore excussum, & spumam ore reijcientem, humi attonitum iacuisse, atq; inde naui piscatoria in Regiā reuectum, cùm paulisper ægrotasset, iam deploratum, raso capillo & purpuræ loco aspera lacerna sumpta, atq; Constantino Duca Imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse, vbi recuperata etiam valetudine, vitæ reliquum exegerit. *Elogia Comneni.* Regnauit bienniū & tres menses, homo strenuus, ingenio arroganti, in rebus gerendis celerrimus, rei bellicæ peritissimus. In literis non quidem versatus, sed literarum studiosus & doctorū amans: in coniugio adeò castus, vt cùm peregrè in morbum incidisset, & à medicis moneretur, vt consuetudine mulieris morbū leuaret, cum illa præter vxorem suam, rem habere recusarit. Cum ei regni affectatio obijceretur, respondit, Se pati nō potuisse conseruí Imperium, à quo Iusta sibi præmia negarentur.

IMPERIVM CONstantini Ducæ.

CONSTANTINVS Duca *Ducæ liberalitas.* præses, Imperio citra labo tem, vt dictū est, potitus, multos senatorij ordinis & plebeiæ conditionis ad altiores dignitatis gradus euexit: atque illos etiam, quos Comnenus honoribus spoliarat, qui multi fuerunt, in Integrum restituit. Sed parum abfuit, quin per insidias submergeretur. Nam cùm in Manganico palatio *Submersionis periculum per insidias instructum.* ageret, coniurari ratione inita, si ei tumultu in foro vrbis nunciaretur, statim mari in magnam Regiam transitum: curarant, vt Imperatoria triremis, illiusque gubernatores, qui Protocarabi vulgò appellantur, & in coniurationis societatem asciti erant, abeuent. Imperator audito tumultu, rectà in Regiam abeundum esse censuit. Sed cum Imperatoria triremis ibi non inueniretur, proximum lembū conscendit. Inter nauigandum verò, etiā nauis Imperatoria apparuit, quæ frequenti remigio & vehementi impetu fluctus secans, à gubernatoribus rectà ad lembū dirigebatur, eo consilio, vt illo suppresso Imperator demergeretur. Iis verò qui cum eo vehebantur, exclamantibus, & confidentius vociferātibus, vt inhibitis remis gubernacula conuerterent: gubernatores velut attoniti, Deo ita volente paruerunt. Sic periculo euitato, quo pacto & à quibus paratæ essent insidiæ cognouit, ac fontes bonis duntaxat ademptis, vltus est. Etsi autem ex veterum Ducarū Andronici Pantherij *Ducæ genus.* & Constantini familia se ortū esse gloriabatur, tamen eam familiam cum Constantinus (vt suprà dictum est) regnum affectasset. Constantino Porphryogenito Imperatoris Leonis Philosophi filio regnante, & ob immaturam ætatem adhuc sub tutoribus agente, funditus euersam esse constat, nullo mare relicto. Huius igitur maiores, vt fertur, à fœmina quadam originem duxerunt. Vnde non germanus Duca censebatur, sed pmiscuus, coguatione illa velut adulterato. Itaq; à plerisq; non Duca, sed Duciza per diminutiouem vocabatur. Cæterùm vir pius fuit erga Deum, *Ducæ elogia.* moribus commodis, iustitiæ amans, sed ingenio tardo & hebeti: & vt ijs delectabatur, quorū spectata erat integritas, sic pecuniam supra modum amabat, & rationes excogitabat, quibus multos thesauros coaceruaret. Quamobrē duabus rebus magnū impendit studium, quarum vna erat, vt publica vectigalia augeret, eaq; de causa curias, rationibus quæstorijs destinatas, quibus suis vendebat, & vectigalium collectionem publicanis cum pacto auctarij credebat: altera, vt controuersias audiret, & decreta scriberet. Verùm in iure dicendo non semper præscripta Legū obseruabat, sed alicubi etiam

sierat,

ei erat, vt ille ait, pro ratione voluntas, vt commutatis calculis in pronunciando personarum rationem haberet. Iam vt erat tenax & parcus, cum animo suo constituit, nolle se bellis conflictari, sed gentes muneribus & alijs obsequijs, deuincire & Romano imperio recõciliare: qua re duo commoda venabatur, alterum ne plura in expeditionibus consumeret: alterum, vt per summum ocium cumulandis thesauris inuigilaret. Ita fiebat, vt militares catalogos negligeret, ac potius fortissimos quosque ob stipendij magnitudinem deleret. Vnde Barbari ferociores euadebãt: Romanæ verò legiones timidiores & humiliores, atq; imperium minuebatur. Nam multæ tum orientales prouinciæ partim diripiebantur & vastabãtur, partim ab hostibus occupabantur. Neq; etiam in Occidẽte omnia se rectissimè habebant, ob militum & paucitatem & ignauiam. Vzos enim (est autẽ hæc quoque Scythica gẽs, quæ Pazinacis & generis prę stantia & multitudine illis in locis anteferetur) Istrum cum vxoribus & liberis traijcientes, prę sides finitimarum vrbium magister Nicephorus Botaniates, & magister Basilius Apocapes, tran situ prohibere frustrà conati, victis legionibus, ambo capti sunt & abducti à Barbaris, qui Danubio superato, omnem eius tractum compleuerunt. Nam plerique consentiunt, eorum qui arma ferre possent, vltra sexaginta millia fuisse. Inde progressi ex Macedonia prædas agebant, & in Græciam vsque penetrabant. Quæ etsi Imperatori molesta erant, tamen conscribere copias negligebat, ne obolũ impenderet: sed præ se ferebat, gentem illam esse insuperabilem. Itaque per legatos missis muneribus, pacem à ducibus illorum redimere parabat. Sed cùm palam ab omnibus conuicijs laceraretur, quòd ex tenacitate contra Barbaros non iret, vrbẽ egressus est, & ad Chærobachos castrametatus, cùm, vt fertur, non plures centum quinquaginta militibus secum haberet. Enimuerò de conscribendis copijs solicito, gentis illius subitũ nunciatur excidium. Nam cùm sæuissima pestilentia grauiter afflicta esset, Pazinacæ & Bulgari finitimi debilitatam aggressi, funditùs deleuerunt, ducibus cum paucis ægrè vltra Istrum elapsis. Fuit autem tota res diuinę potentiæ opus. Nam Imperator omni humana ope desperata, ad numen confugerat, cum lachrymis & animi submissione illius auxilium efflagitans. Hæc sexto eius imperij anno acta sunt, quẽ magnus terræmotus die XXIII. mensis Septembris antecessit, quo & templa & ædes multis in locis conciderunt. Tum Cyzici gentile fanum opus pulcherrimum & admirandum corruit, & Nicææ sanctorum patrum maximum & celebre templum deiectum est. Mense verò Maio, quarta indictione, stella crinita apparuit, solem occiduum sequens: quæ principiò magnitudine lunę plenę par. Deinde veluti coma enata minuebatur, actantum decrescebat, quantum illa augebatur. Conspectus est per dies quadraginta, radijs versus orientem conuersis. Cùm autem Patriarcha Cõstantinus Lichudes, Ecclesia per annos quatuor & sex menses gubernata, in aliam migrasset, vitã: Ioannes Xiphilinus in pontificiam Constantinopoleos sedem euehitur, Trapezunte quidẽ oriundus, sed omni doctrinæ genere eruditus, & in principum senatorum numerum relatus. Qui omnibus sua sponte relictis, coma rasa, Olympica monasteria frequentauit, solitariam vitam amplexus, vbi cùm longo tempore permansisset, Patriarchica sede dignus est habitus. At Imperator graui & diuturno morbo oppressus, cùm iam nullum mortis effugium esse cerneret, imperium tribus filijs reliquit, quorũ duos Michaelem & Andronium Eudocia priuato adhuc, Constantinũ verò Imperatori pepererat, cùm & ipsa Augusta appellata esset. Vnde is solus Porphyrogenitus fuit, ab eoq; statim præ cæteris imperij insignibus adornatus. Pòst etiam reliquos designauit. Ac hos quidẽ imperio præfecit: ipsis verò matrem Imperatricem & nutricem, & vt paucis complectar, dominam reliquit, mandata imperij administratione quòd ei modesta videretur, nec minus ad tractationem rerum apta, quàm ad liberos educandos ingeniosa. Sed prius scriptum iusiurandum ab ea exegit, quo promitteret, se à secundis nuptijs temperaturam. Ea syngrapha ab illa firmata, Patriarchæ custodienda est tradita. Sed & senatores omnes iureiurando adacti, scripto promiserunt, se nõ alium Imperatorem nisi liberos ipsius creaturos. His peractis obijt. Regnauit annos septem cum semestri. Vixit sexaginta & amplius. Cæterùm fratrem suum viuens Cæsarem appellarat, & consiliarium habuerat & arcanorum cõscium. Quamuis autem indoctus esset, tamen doctrinam amabat, & eruditos colebat, dicere solitus, malle se ex doctrina quàm imperio nobilitari. Insidiatores suos dicebat, se non alia ratione malè tractaturum, quàm pro mancipijs vtendo, quò leges eis libertatem eriperent.

Ob neglectam rem militarem imperium imminutum.

Vzorum Scytharũ grassationes & interitus.

Terræmotus.

Cometa maximus.

Xiphilinus Lichudi patriarchæ succedit.

Imperatoris morbus et designatio successoris.

Imperatoris obitus.

IMPERATRICIS EVdociæ imperium.

EVDOCIA igitur cum liberis suis ex testamento defuncti Imperatoris, & imperio successit, & rerum communiũ tractationem suscepit, filiorũ quasi magistra, atque vnà cum eis pro tribunali sedit, medium ipsa occupans, illis vtrinque assidentibus: sic in comitijs, sic in ciuilium controuersiarum quæstionibus, sic in audiendis legationibus, sic in solennibus progressionibus se gerebant. Verùm Barbari Orientem diripere soliti, Romanas prouincias incursare & indies vexare non desistebant, militibus, vt iam dixi, tenacitate Imperatoris & imminutis & afflictis. Quod si qui adhuc restabant militiæ dediti, ij propter negata solita stipendia minimè erant alacres ad confligendũ cum hostibus. Vnde Barbari aliàs Mesopotamiæ imminebant, aliàs Melitenes confinia

Eudocia ob Barbaros Oriente prohibẽdos Diogeni cõtra iusiurandũ nubit.

nia vaſtabant, aliàs Ciliciæ nocebant, aliàs Cappadociam inuadebant, nonnunquam etiā Cœleſyriam. Quæ nunciata Imperatricem turbabant: cumq; multi dicerent, res Imperatorem requirere, verita, ne aliquo à Republica creato, ipſa & liberi imperio exciderent: aliquem aſciſcendum cenſuit, vt ea ratione & ſibi & liberis „ poteſtatem inuiolatam tueretur. Neganr enim „ eam Diogeni nupſiſſe ex laſciuia, aut ſtudio vo„ luptaris, ſed virum eum vt ſtrenuum & in re bel„ lica probatum, & robore incomparabili præditum ſummæ rerum præfeciſſe, vt Barbarorum impetus nonnihil retunderetur, illo armis eorum reliſtenre. Fuit autem & genere illuſtri ortus, & rebus geſtis clarus. Cuius parer cùm Romani Argyri neptem ex fratre haberet, regni affectati conuictus, ſeipſum præcipitauit, ne quæſtionibus adhibitus, conſcios prodere cogeretur.

Diogenis natales, dignitas & è ſquallore carceris ad imperij ſplendorē aſcenſus.

Hic verò Diogenes Romanus Beſtarchorū dignitare ornatus, & à Duca, Sardicæ dux deſignarus fuerat, & quum illic alicubi in Pazinacas incidiſſet, multis occiſis, nec paucioribus captis, & viuentes & cæſorum capira miſerat ad Imperatorem: à quo ea de cauſa Beſtarcha deſignatus fuerat, cum honorificis lireris, quibus ſcribebar, eam dignitatem illi non donari, ſed pro egregij facinoris remuneratione dari. Illic igitur quum ageret, ſe ad occupandum regnum parabat, cognito Imperatoris obitu. Quo eius cōſilio inrellecto, Imperatrix eum comprehendendum curarat. Ira in vinculis Byzantium perductus, facinoris conuincitur, & vt inſidiaror condemnatus, intra præſcriptos limites cohercetur. Deinde rurſus vt condemuatus ad tribunal Imperatoriū adducitur, vt ſententia in eum lata confirmetur. Verùm omnibus aſtanribus miſericordia viri inceſsit, & animi doluetunt. Nec enim robore duntaxar erat incomparabili ſed forma eriam præſtanti. Ac Imperatrice vnà cum cæteris illius miſerta, an verò amore quoque capta, dicere non poſſum, ſenrentia damnaroria in abſolutoriam commutata, dum crimine ſolutus, in Cappadociam parriam abit. Imperarrix verò eum ex itinere reuocatum Magiſtrum & ducem copiarum deſignat. quumq; iam ſecum conſtituiſſet, eum vt virum fortiſsimum, Imperatorem creare, tamen iureiurando & ſyngrapha, quam à Patriarcha, cui aſſeruanda data erat, recuperaram volebat, impediebatur.

Eudociæ calliditas in recuperanda ſyngrapha, vt ſcilicet iureiurando ſolueretur

Init igitur improbum & profundum conſilium, idq; cum eunuchorum ſuorum quodam communicat, illo miniſtro pro lenone vſa, monetq; quemadmodum cum Patriarcha agendum eſſet. Is cum pontifice congreſſus: Scito, inquit, domine, Imperatricem nepotis tui amore captam eſſe (habebat enim nepotem Bardā, adoleſcentem laſciuum & rei Venereæ deditum) & addit, quòd ſi tu annueris, hoc eſt, ſi iuſiurandi chirographum ei reddideris, & perſuaſeris, nullum ex ea re periculum ipſi imminere: ſtatim eam fratris tui filio nupturā, & poteſtatem imperaroriam tradiruram. Patriarcha his illecebris irretito, ac de ſtatu mentis deiecto, eunuchus poſtulare pergit, vt ſenatorum quoq; animos tentet. Is igitur ſenatoribus ſingulatim accerſitis ait: tempora poſtulare Imperatorem, qui defenſionē reipub. ſuſcipiat. Romanū enim imperium, ſi à muliercula & pueris ſolis adminiſtretur: haud ira multò pòſt, nō remotas duntaxar prouincias & hoſtibus finitimas, ſed ſuburbanas etiam perituras. His iuſiurandi & ſyngraphæ reprehenſionem acrem ſubiungebat, & mortuo Imperatori maledicebat, quaſi nō Reipublicæ ſtudio, ſed ex priuata zelotypia inuſitatum iuſiurandum & ſyngraphas legibus contrarias exegiſſet. Quibus quum plerique aſſentirentur, ijs etiā qui refragabantur, partim muneribus, partim pollicitationibus in ſentētiam ſuam pertractis, Imperatrici iuſiurandi chirographum remittit. Quo illa accepto, conſilium ſuum executura, rem cum filio natu maiore & Cæſare, in Regiam accerſito communicat: qui cum hymenæo interfuiſſet, & nupriales crateres guſtaſſet, nubit illa Diogeni. Sic ille Imperator declaratur, quum Eudocia eiuſq; filij menſes ſeptem, & dies aliquot regnaſſent.

IMPERIVM ROMANum Diogenis.

OMANVS Diogenes Romanorū imperio potitus, Eudociæ tanti faſtigij autoris ſpem eluſit. Quæ cum eum cōdemnatum, & tantum non carnificem inſtare videntem, nō modò manifeſto periculo eripuiſſet, ſed ad tantum imperium euexiſſet: putabat ſe illum in omnibus dicto audientem habituram, & ipſi Imperatori imperaturam. At ille qui in„ genio eſſet arroganti atq; indomito: ad tem„ pus naturæ ſuæ vi facta Auguſtæ voluntati ceſſit, ſubmiſsione ſimulata. Sed cum eam vim ferre nō poſſet, celeriter excuſſo iugo ad ingenium redijt, atq; libera poteſtate vti voluit.

Diogenes muliebre imperium pati non potuit.

Diogenis expeditio orientalis.

Cùm autem Orientalia malè ſe haberent, atque alia deſperata eſſent, alia deſperationi propinqua: expeditione denunciata, imperatorium tabernaculum in prouincia Orientis Byzantio obuerſa figit, duabus de cauſis: tum vt Barbarorum incurſionibus prohibitis, ſubditorum, quantum res ſineret, ſaluti conſuleret: tum vt gloriæ occaſionem captaret, nec Imperatricis mancipium, ſed ipſe Imperator eſſet. Relicta ig·tur regia, in Orientem traiecit, neciuſto exercitu educto, & eo ipſo quem educebat, armorum equorum & rerum neceſſariarum inopia laborāte. Nam ex „ ercitum longo tempore per ſocordiam negle„ ctum, ſubitò in integrū reſtitui non expeditum „ erat. Militibus igitur hoc modo affectis, in Orientali prouincia, quæ Phrygiæ pars eſt, congregaris, cùm hol··s cognoueſceur, ipſum Imperatorem adeſſe: eum··; talem, qui pericula pro ſuis adire haud reform·darer, virū bellicoſum & robore immenſo pr·ditū (neq; enim, vt exercitus ſe haberent, accurate perquiſierant Barbari)

Sultanus Neocæſariã capit.

ſautè agendum eſſet rati, acie decernere recuſabāt. Vnde Sultanus retrò ceſſit, & duabus partibus ab exercitu Barbarico ſegregatis, alterius duces in auſtralem & ſuperiorem Aſiam, alterius in Aquilonarem contendere iuſſit. Ij obuia quæq; populari, ac Neocæſaria ſubita incurſione vaſtata, manubiis graues inde receſſerunt.

Diogenis bellum Syriacum cũ Sultano.

Quo nuncio accepto, Imperator dolens, expeditioribus militibus aſſumptis, per loca inuia & monroſa proficiſcitur, vt hoſtes anteuerteret. Quos ex improuiſo aggreſſus, perterrefecit omnes, vt ſtatim arrepta fuga, illic & prædam & impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna ſtrages eſt edita, quòd milites itinere ſatigati, longius eos perſequi haud potuerũt. Captiui tamen, & ſi quid aliud prædam explebat, in libertatẽ aſſerta ſunt omnia. Inde Syriæ iter ingreſſus, phalange vna Melitenam miſſa,

Chalepum.

Chalepo magnam & hominum & animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, quum obſidionem pararet, per deditionem capit. Deinde quum Barbari Romanorum copiarum partem ſuperaſſent, cæterorum nemo illis opem ferre ſtuduit, ſed Imperator illo euentu cognito, in capta vrbe degens, celeberrimè victis ſuppetias iuit. Chalepi autẽ præfectus, Romanorum clade nunciata, & ipſe cum ſuis copiis ad Barbaros deſciuit, ſperans ſe Imperatorem ſtatim captiuum abducturum. Quum autem Romana caſtra corona circumdediſſent, Imperator prælio eis non denunciato, eduxit exercitum, & nullo tubarum ſonitu, nullo alio manifeſto ſigno dato, hoſtes profligatos in fugam coniecit. Quòd ſi Romanus exercitus longius illos perſecutus eſſet, victoria potitus eſſet maxima & illuſtri.

Arabici equi.

Nam Arabibus equi ſunt primo impetu veloces, atque omnium celerrimi, ſed curſum non longè extendunt, celerriméque

» fatigantur. Verùm reuocati, vt hoſtes non per-
» ſequendo conſeruarunt, ita ſemetipſos magno
» ſucceſſu & gloria ſpoliarunt.

Imperatori tamen abundè viſum eſt, quòd Romani hoſtes inuadere auſi eſſent, priſtina timiditate abiecta. Eiuſdem iuſſu Hierapolitana arx condita eſt. In progreſſu aliis oppidis captis, aliis, quòd inexpugnabilia eſſent, relictis, in Ciliciæ vrbem Alexandriam peruenit. Vnde diſcedenti nunciatur Amorium multis occiſis eſſe direptum. Quòd etſi ægrè ferebat, tamen cũ nihil opis ferre poſſet, militibus in hyberna deductis, vbi nulla commeatus inopia premerentur, ipſe in vrbẽ Regiam reuertitur, factus arrogantior, quaſi plura confeciſſet, non erga alios duntaxat, ſed erga ipſam etiam Imperatricem. Illa verò ſpem ſuam in contrarium vertiſſe cernens, mœſta cor edebat, nec obiurgationes ferre poterat.

Diogenis altera expeditio ad Euphratẽ.

Sub veris initium Imperator altera expeditione ſuſcepta, quum Cæſaream veniſſet, & magnam Turcorum multitudinem eam prouinciam incurſare cognouiſſet, etiam in illos nũc parte copiarum immiſſa, nunc ipſe inuectus, profligatis illis, captiuisq; cæſis omnibus, ad Euphratem

Turci victi.

contendit, Philareto duce deſignato. Erat is ex genere Brachamiorum, qui vt ſatis habere peritiæ militaris videbatur, ita improbæ vitæ erat, & nomini ſuo, quod virtutis ſtudioſum notat, planè contrariæ.

Philareti clades.

Huic ſemiſſe exercitus dato, ipſe ad Septentrionem declinauit. Hoſtes autem Philareti militibus terrore illato, vt locis quibus præſidij cauſa erant, relictis, fugerent, inſecuti, omnibus eorum impedimentis potiuntur, quod Imperatori triſtitiã attulit:

Turci Cappadociam & Iconiũ vaſtant.

& in Cappadociam progreſsi, agris vaſtatis Iconium petunt, vrbem & frequentia hominũ, & omnibus iis quæ bona dicuntur felicem. Quo Imperator Sebaſtiæ cognito, & ipſe iter eodem intendit. Verùm nunciata eius vrbis vaſtatione, & Turcorum ſuum aduentum timentium diſceſſu, Magnæ Antiochiæ duci Chatagurio Romanarum legionum parte miſſa, mandauit, vt ad Mopſheſtiam veniret, & Turcos illàc tranſituros aggrederetur. Cæterùm hoſtes quum in Tarſi planiciem veniſſent, ab Armeniis omni ferè præda ſpoliati ſunt, auditisq; Romanorum ad Mopſheſtiam inſidiis, noctu iter ingreſſu diffugerunt: quæ res Imperatori cauſa mœroris fuit, vt rebus deſperatis Byzantiũ rediret. Iam enim autumnus inſtabat, qua tempeſtate Blacherniũ quoq; magnum templum conflagrauit, anno ab orbe condito ſexies milleſimo, quingenteſimo, ſeptuageſimo octauo.

Manuel Comnenus à Turcis capitur & reſtituitur.

Inſtante vere Manuelem Protoproedrum Comnenum, Iſaaci Imperatoris ex fratre nepotem, Curopalatẽ deſignatum, legionibus præfecit, qui quamuis adoleſcens, cum ſenili prudentia exercitum regeret, Barbaros vicit. Ob quem ſucceſſum Diogenes illi inuidens, parte non minima copiarum ademptа, in Syriam eum miſit. Inde Comneno cum reliquis Sebaſtiani profecto, Turcorum multitudo ſe oſtendit: qui ſimulata fuga, illo perſequente, ex compoſito conuerſi, Romanos diſperſos inuaſerũt, & multis cæſis, nec paucioribus captis, ipſoq; duce Manuele, caſtra diripuerunt. Ea res, nec minus fama de Chonæa Republica & celebri archiſtrategi fano à Barbaris occupato, Imperatorem perturbauit, vt totus in eo eſſet, vt quamprimum bello eis illato periclitantes conſeruaret. Sed dum quorundam monitu cunctatur, adeſt Cõnenus cum eo Turca, à quo captus fuerat. Nam is, quum Sultanus ob crimen quoddam homini infenſus, exercitum ad eum comprehẽdendum miſiſſet, metu pœnæ ad Imperatorem confugit, & ſtatim præſes eſt deſignatus. Erat autem parua ſtatura, & fœdiſsimo aſpectu.

Omina inauſpicata expeditionis in Orientem.

Appetente vere, quum vix è portu ſoluiſſet: columba nõ prorſus nigra, ſed ad nigredinẽ inclinans, triremẽ eius circumuolauit, nec circa illã alas agitare deſtitit, donec manibus comprehenſam Imperatrici miſit, quod inauſpicatũ omen viſum eſt, tam ei qui cepiſſet, quàm ei quæ accepiſſet. Sed & imperatoriũ tabernaculũ ligno quo in medio fulcitur, ſpõte confracto concidit, id quoque ominoſum eſt habitum. Verùm neutrum horum Imperatoris alacritatem inhibuit, quo minus vſque ad Orientales prouincias perueniret, parſimoniæ præter morem ſuũ intentum. Quum autem in domũculis quibuſdã diuerſaretur, ignis neſcio vnde illapſus, eas con

ſumpſit,

sumpsit, equos imperatorios, frenos & vehicula adulsit, quod & ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Alij superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Cryapega dicitur, vallum muniuit. Vbi quum ob Nemitzorum quosdam pro pter facinora seuerius mulctatos, legio defecisset, ipse statim in equo aduolans, adducto exercitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolin profectus, singulos duorum mensium commeatum secum ferre iussit, quòd per loca deserta iter facturus esset, diuisoq; exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, vna parte attributa contra Chliatum misit: alium quendam altera parte attributa, Mantziciertum vastare iussit, reliquos ipse retinuit, bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum quidē, Turcis perterritis, fide accepta, & vrbe relicta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum egresi, ab hostibus sunt subitò oppressi. quo Imperator cognito, magistrum Nicephorum, Bryennium cum aliquot cohortibus aduersus eos misit, qui cō Turcicis congressus, cùm suas copias fatigatas videret, subsidiū petijt. Imperator verò vires hostium ignorans, Bryenniū ignauiæ accusauit, viroq; succensuit. (Accidit autem vt sacerdos eo tempore Euangelium illud recitaret: Si me persecuti sunt, & vos persequentur) & tamen magistrum Nicephorum Basilacium cum parte copiarum misit, quibus Bryennio coniunctis, aliquāmsper vtrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis Bryennio non consecuto, inter primos inuectus, hostes in fugam coniecit, quos dum ad vallum vsq; persequitur, equo vulnerato in pedes desilit: & quia ob armorum pondus parum se mouere poterat, ab hostibus circumuentus capitur. Dum verò ad Sultanum adducitur, nec ipse aliter quàm ingenuum decet, se gerit, nec Sultanus eū pro captiuo tractat, sed sæpius accersitum de Imperatore interrogat, copijs suis ostentatis. quas ille etsi laudabat, tamē è re eius esse negabat, vt cum illo decerneret. Imperator verò cum reliquijs exercitus vallo egressus, vt specularetur quid fieret: in collibus vsq; ad vesperam stetit. Quum in castra redijsset, Turci ea circundederunt, & obequitantes tela coniecetunt, clamoribus inconditis & vlulatibus exercitum circumsonantes, & hoc modo nocte illa exacta. Manè Vzorum quædam cohors ad Turcos transfugit, atq; eos etiam Vzos qui manserant, suspectos fecit. Imperator igitur celerrimè Chliatum misit, ad reuocandos exercitus, qui cùm non venirent (nam Tarchoniates vnus ex illis ducibus, cognito Sultani aduentu, persuaserat Ruselio, vt cum suis copijs in Romanorū fines confugeret) decreuit Diogenes postridie cum suis, Martis aleam experiri. Interea legati à Sultano veniunt de pace acturi, quos Imperator parum humaniter suscepit, tamen & dicendi copiam fecit: & hortatus est, vt suo domino renunciarent, si de conditionibus loqui vellet, vt relicto loco in quo iam castra haberet, tabernacula procul transferret, vt ipse vallū ibi communiret, vbi tum Barbarorum tentoria essent.

Nemitzi.

Ruselius.

Basilacius capitur à Turcis.

Ruselij fuga.

Diogenes superbè repudiatis Sultani legatis sibi ipsi accersis malum.

Hæc arrogantius locutus, legatos statim abire iussit. Qui cùm Sultano Imperatoris verba renunciassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, Imperator superbia elatus, fidē quibusdam habuit familiarium suorum, qui Sultanum timere dicebant, & quòd iustas copias non haberet, propterea de pace agere, vt per inducias alium exercitum adduceret: non expectato legatorum reditū, nec vlla re alia considerata, signa canere iussit. Barbaros etsi res improuisa commouit, tamen aciem instruxerunt, nec quamuis à Romanis inuaderentur, contraibant, sed sensim recedebant: neq; fugiētes, neque pugnantes. Quum autem serum diei esset, Imperator vt qui castrorū custodiam iusto minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Quum igitur Imperatorio vexillo conuerso, exercitui denunciasset vt idem faceret: ij qui circa ipsum erant, citra tumultum iussa sunt executi: sed quorum ordines longius distabāt, recessum Imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges sparsō. Nam Cæsar eiusq; filij subinde Imperatori obtrectabant, & clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cùm non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum redijt, quæ res cæteros etiam in fugam conuertit. Quos cùm ita perturbatè reuerti videret Imperator, substitit, & abeuntes etiam vt substiterent, hortatus est. sed obsurduerant omnes nec fugam remittebant. Cùm autem hostes inopinatam Romanorū fugam numinis coortam intelligerent: statim Imperatorem inuaserunt. Is verò cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde alijs cæsis, alijs captis, circumuentus à Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimuerò cùm multos vulnerasset, multos occidisset, tandem & ipse fatigatus cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec equo cæso, extra telorum iactū fugere posset: captiuus est abductus ad Barbaros Romanorum Imperator. Quo nuncio accepto, Sultanus nomine Axan, gauisus est, vt natura fert, neq; tamen superbia elatus. De cuius moderatione & iustitia multa memorantur. Vnde captiuitatem Imperatoris haud credebat, ob immoderatum successum, eoq; viso non prius acquieuit, quàm legati quos dudum miserat, eum agnouerunt: & Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes eius flens se prostrauit. Tū qua si numine afflatus è solio exiliit, & de more humi iacentē calcauit. Deinde erexit atq; amplexus est, cum huiusmodi verbis: Noli mœrere Imperator. Ita enim sunt res humanæ. Ego verò te non vt captiuum, sed vt Imperatorem tractabo. Et statim ei tabernaculum designat, & ministeria imperatoria, mensæq; adhibitū iuxta se collocat, captiuis quotquot peteret, redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum eo versatus & collocutus, & [illegible] honore prosecutus, pace perpetua [illegible] missaq; affinitate inter liberos ipsor[illegible] contrahenda, Diogenem dimisit, cum maiore comitatu & honore, quàm spe-

Diogenes Andronici perfidia capitur à Turcis.

Axanis Sultani benignitas erga Diogenem captiuum.

sari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste ornatus (Sultanus enim gentiliciam illi stolam dederat) Theodosopolim profectus, ibi expectauit, dum vulnus manu curaretur, & vestem pro Romana consuetudine immutauit. Inde cū Sultani legatis vrbem versus contendit. Cæterùm eius captiuitate in Regia nunciata, inter proceres controuersia fuit, alijs Imperatrici potestatem restituendam censentibus, alijs natu maximo ex eius filijs imperium decernentibus, alijs communem & matri & filijs autoritatem tribuentibus. Intereà Diogenis liberatione nunciata, allataq; ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua edocebat, vt secum esset actum: maior ortus est tumultus, magisq; dubitatum, quid agendū esset. Ioannes igitur Cæsar eiusq; filij, Diogeni semper (vt dictum est) infesti, arrepta occasione, quibusdam ex senatu suæ factionis, quorum Psellus vir honoratissimus, princeps erat, & ipse Diogenis inimicus, adhibitis, Imperatrice Eudocia in monasterium, quod ipsa circa fretum Proponridis struxerat, relegata, Michaelem Imperatorem appellat. Deinde quouis Imperatorias literas mittit, quibus prouinciales Diogenem redeuntem neq; suscipere, neq; imperatorio honore dignari iubebantur: cuius consilij autor fuit Psellus, vt ipse in ea historia commemorat. Quo Diogenes cognito, quum ad Dociā castellum castra posuisset: Cæsar Constantinum filium præsidem contra eum mittit, inde Diogenes in Capadociam profectus, cùm Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset: Theodorum Halyattem contra illos misit, cui victo & capto, oculi sunt effossi. Id molestissimè ferenti Diogeni & in Tyropæo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se coniungit, multos adducens milites, assumptoq; Diogene, & in Ciliciam perducto, à Sultano expectat auxilium, & ipse copias colligit. Quare denuò contra eos mittitur natu maximus, Cæsaris filius Andronicus. Commisso autem prælio, & Chataturio interfecto: milites eius ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam vrbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit: ijs conditionibus, vt imperio deposito, rasaq; coma, priuatam vitam ageret. Nam primarij sacerdotes ab Imperatore missi, iureiurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, vbi Cotyaiū peruenit, expectauit dum mandaretur quid sibi faciendū esset, ægrotante Diogene ex veneno per insidias, vt putabatur, propinato. Ibi igitur imperatorio edicto, insonti statim sunt effossi oculi primarijs quoq; sacerdotibus præsentibus, & hominis calamitatem grauiter ferentibus. Verùm nemo eos curabat. Ita luminibus crudelissimè orbato, iusta curatione non adhibita, caput intumuit, & è vulneribus vermes scaturierunt, adeò vt ex putrefactione illa aër circa ipsum teterrimo fœtore cōpleretur. In tanta calamitate in Protam insulam perducitur, in cuius editiore loco monasterium ædificarat. Vbi nō diu superstes, corpus

Ioannis Cæsaris autoritate imperiū Diogeni abrogatur.

Chataturius pro Diogene occumbit.

Diogeni contra fidem datā, oculi eruuntur.

terræ reddidit, ab Imperatrice Eudocia funere eius splendidissimè curato, quum triennium & menses octo imperasset. Ea verò quæ hic vir perpessus est, iussu Cæsaris acta esse omnia feruntur, Michaele Imperatore ignaro, qui quidem molli esset ac socordi ingenio, atq; adeò ad imperium ineptus, vt ne leuissima quidem negocia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, eius simplicitate abutens, ex priuato odio illa omnia in Diogenem perpetrauit.

Michael imperio ineptus.

IMPERIVM MICHAELIS Ducæ filij.

Ichael imperio minimè idoneus, Ioannem Sidæ Metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens à Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionē Nicephorizes cognominabatur, à prætura Græciæ & Peloponensi reuocauit, qui patri etiam Constantino Ducæ inseruierat, vir solerti ingenio & eruditus, sed animo deiecto, & calliditatis pleno. Is Logotheta designatus, imperij habenia acceptis, Sidensem loco mouet, & Cæsarem suspectū reddit, ipse omnia Imperatoris munia obiens, eundemq; instar mancipij ducens. Neq; quicquam erat, quòd à Logotheta non gereretur. Itaq; quū multi bona sua, alij per alias causas, amitterēt, hominesq; attererentur, & ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam Imperator puerilibus rebus occupatus, à principe philosophorum & honoratissimo Michaele Psello ad literarum studia deduci videbatur, ac modò in arte grammatica versibus & linguarum differentijs erudiebatur, modò declamationibus Rhetoricis, modò historijs assuefiebat, modò ad audienda Philosophica præcepta parabatur, quamuis ad hæc omnia ineptus. Huiusmodi igitur studijs Romanorum Imperator affixus, rerum administrationem alteri, eiq; vni commisit, vt legis autoritatem haberet, quòd Logothetæ visum esset. Proinde Respublica malè habebat. Orientales verò prouinciæ grauius quàm prius vexabantur. Nam Sultanus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumq; à suis crudelissimè interfectum, quem ipse captiuum honorificè ad suum imperium remisisset, & pacis conditiones cū illo initæ manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum prouincias cōcitauit, quas non iam prædabundi inuadebant, sed vt subacturi & possessuri, quum nemo esset, qui obsisteret. Quæ quum illi facerent, Imperator coacto exercitu, Isaacium Comnenum ducē creat, Ruselio Latino collega addito, cuj c c c c. populares eius parebant. Verùm is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa defecit, ac per se aliàs cum Turcis pugnat, aliàs Romanas

Nicephorus spado summè rerum præest.

Turci orientem subiguut.

Ruseliana defectio.

Isaacij Cōneni et Basilij Malosæ captiuitas.

Romanos prouincias vastat. Isaacius verò Comnenus cum reliquo exercitu à Turcis vincitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisq; direptis, ipse quoq; in hostium potestatem venit, à quibus mágna pecunia se redemit. Imperator verò Cæsarem patruum bello præficit, quo Ruselius cognito, Sangario antequàm ille traiiceret, occupato, castra contra eum locat, & quamuis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad Imperatorē rediret, Barbarica insolentia de deditione minimè cogitans, prælio cōmisso Cæsarem vincit, & cum pluribus alijs captum & vinctum, vtrūq; Basilium Maletam, paulò antè ex captiuitate cum Diogene liberatum, Byzātium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cū paucis elapso, ac Chrysopolim se recipit, vbi statim domibus ignem iniecit: neq; homo Barbarus, cùm Imperator, si arma deponeret, Curopalatæ honorem ei offerret, vxoremq; cum liberis misisset, vlla re est mitigatus. Itaq; Turcis mercede cōtra se euocatis, cùm illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, Imperatorem salutat, multos se cum eo coniuncturos esse ratus. Cùm autem Turcos Barbarica ferocia inconsideratè aggressus esset, Franci multos strauerunt, cæteros in fugam coniectos cōtinenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, vt longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselius & Cæsar paucis comitantibus instantes, & longius à suis prouecti, in aliam Turcarum multitudinem quæ multa millia complebat, inciderunt: cum quibus vel inuiti pugnare coacti, & à multitudine circumuenti, amissis equis ambo capiuntur: Ac Ruseliū vxor maturè redemit, Cæsarem verò Imperator, ad quem dum perducitur, quum ad Proponridē venisset, capillo raso, mutataq; veste, Monasticā lacernam sumit, metuens ne ob imperij titulum à nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captiuitate redemptus, vt dictum est, cum vxore & reliquis Francis in prouinciam Armeniacorum se cōtulit, vbi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem & strenuum contra eum mittit Qui quum Amasiā peruenisset, Turcis occulte significat, si Ruselium sibi traderent, se illis grandem pecuniæ summam daturum. Itaq; illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia cōmutarunt, qui statim ab alexio Byzantium perductus, & post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia verò sub hoc Imperatore annonæ caritate laboratum est, vt non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publica calamitas cognomen illi fecit, vt etiam hodie sic vocetur, neq; aliter agnoscatur, nisi Parapinacium dixeris. Tertio porrò anno imperij illius gens Crabatorum, quos nonnulli Seruios vocant, Bulgariam occupare aggressa est, ac quędam loca cepit, sed multis prælijs factis, multis vtrinq; cæsis, tum ijs excidit, quæ tenuerat, tum deuicta, & Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Seruus porrò quidam paternus

Ruselius à Turcis capitur.

Cæsar Ioānnes fit monachus.

Alexius Comnenus Turcorū opera Ruselium capit.

Crabati siue Seruij Bulgariā frustrà tētant.

Imperatoris, Nestor nomine, dignitate Bestarches, ripæ Istri Dux designatus, arma contra illū cepit, & conspiratione cum quodam Pazinacarum duce Tato inita, castra ante vrbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, vt ab armis discederet: id se facturum respondit, si Logotheta Nicephorus reipublicæ pestis, & clades populi sibi vel dederetur, vel è medio excederet. Eo ab Imperatore negato, relicta vrbe, Thraciam & Macedoniam & his finitima Bulgariæ loca prædatus, ad Pazinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustā appellarat, susceptum, Constantinum ob patris memoriam vocauit, & Imperij insignibus adornato Langobardiæ ducis Romperti filiam despondit, cui adductæ nomen Helenæ indidit. Ea tempestate Byzantij puer natus caprinis pedibus, vno oculo in frōte præditus. Barbaris autem Orientem vastantibus, & obuios quosque ferro trucidantibus, Asiani Constantinopolim confugerunt Nemine autem bonum publicum curante (nam imperator studijs vacans, iambos scribere à Psello docebatur) vrbanos annonæ penuria premere cœpit, quā calamitatem vt euidentius & atrocius declarem, id malum fames fuit, eam pestis comitabatur. Vnde hominū interitus tantus & tam frequens est consecutus vt viuentes morientibus sepeliendis essent impares. Tot enim peribant, vt sæpe multi in vno lectulo efferrentur, multi in biuijs insepulti iacerent. Quare cum hac de causa, tum ob iniquas exactiones omnia luctu & mœrore plena erant. Eo rerum statu, Orientalem prætorum principes defectionem parturientes, Nicephorum Botaniatem prælatum cæteris, imperatorem salutant. Id Michaelem perturbationis & terroris compleuit. Canebatur enim, literam N, fore superiorem litera M. Erat autem Botaniates claro natus genere, atq; à Phoca originem ducere putabatur. Imperator igitur per caduceatores ingenti promissa pecunia, à Turcis petit, vt seditiosos sibi tradant. Botaniates autem Imperatorio, vt dictum est, & nomine & habitu vsurpato, Byzantium contendit. Sed & ab Occidēnte alia seditionis tempestas extitit. Nam Nicephorus Bryennius Dyrrachij dux quum sibi abrogatam esse dignitatem cognouisset, & ipse defecit, Imperij insignibus arreptis, & legionū quas ibi habebat custodia munitus, Adrianopolim petit, vnde ortus erat: vbi fratre Ioanne adiuncto, & militibus gentilibus & Macedonibus multis ad se pellectis, tyrannidem auspicatur. Theodorocanus autem cum parte copiarum illius congressus, & vincitur & capitur. Quin & Rædestini & Panij incolæ, ad Bryennium confluxerunt. Itaq; defectionem gnauiter vrgens, fratrem Curopolatem designatum cum copijs Byzantium misit, quasi id statim capturus esset. Eam enim spem alebat, se à senatu tam ex Logothete Nichephori odio, quàm ob Michaelis simplicitatem, obuijs (quod dicitur) vlnis, susceptū iri. Verum res illi non ex animi sententia cesserunt. Nam ij quos miserat, Blachernia mœnia adorti, leuia quidem prælia fecerunt, sed nihil

Nestoris defectio.

Constantinus Michaelis Ducæ filius et sponsa Helena.

Monstrū.

Pestilentia et fames.

Nicephorus Botaniates regnum affectat.

Nicephori Bryennij defectio.

 profece-

profecerunt. Vndè per pontem in obuersam vr-
bi continentem progressi, ædificia incenderunt,
atq; inde Athyram redieruot. Imperator in tan-
Ioannes tis vndiq; malis Ruselio vinculis soluto, & ver-
Bryennius bis & pecunia delinito persuadet, vt cum Ale-
à Ruselio xio Comneno præside, qui copijs Byzantinis
profliga- præerat, Bryennij fratrem Ioannē inuadat. Sed
tur. Ioannes ea re maturè cognita, fuga saltem quæ-
siuit. Multi tamen Macedones, qui ibi relicti
Pazinacæ. erant, partim cæsi, partim capti sunt. Interea Pa-
zinacarum multitudo Adrianopolim aggressa,
castris positis agros suburbanos vastat, à quibus
Bryennius pecunia data impetrauit, vt ab vrbe
recedereot. Ruselius verò fratrem eius Ioānem
Cyzicum inuadentem, ac gentem illam subige-
re conantem adeptus, prælio victum profliga-
Cosmas uit. Ioanne Xiphilino Parriarcha in æternas mā-
Xiphilino siones translato, cum Ecclesiam annos XI &
succedit. menses VII pauisset: Patriarcha designatus elt
Cosmas Monachus, ineruditus ille qoidem, sed
omnis generis virtutibus ornatus, quadecausa
eciam ab imperarore in maximo precio habe-
batur. Cæterum Botaniates legionibus è diuer-
sis gentibus conflatis, Turcas etiam sibi conci-
Cutlumus liauit, quorū Cutlumus dux erat, Persai illustris,
Persarum qui cum Sulrano, cui genere propinquus erat,
princeps de regno contendebar, iamq; ad arma res spe-
Botaniatæ ctabat. Id Chaliphæ, cuius apud illos maxima
conuictus. erat autoritas, vt qui à Mahumeto eorum sume-
re putaretur, magnum dolorem attulit, si inter
ipsos bella ciuilia orirentur, & quamuis moris
non esser, vt suo loco excederet, ac in publico
versaretur: tamen iustituto contempto, ad eos
abit qui de regno litigabant, eisq; persuadet, vt
omisso bello Sultanus principatum suum inte-
grum teneat, cognatoq; omni ope præsto sit, vt
Botania- Romanis prouincijs subactis imperet. Iis pa-
tes impe- ctionibus firmatis, Cutlnmus Romaoam ditio-
ror crea- nem ingressus Botaniatæ operam nauat, qui iu-
tur. stis copijs instructus Nicæam occupare prope-
rabat, iam enim præsidiarij milites prodita vrbe
vltrò secum ipso coniunxerant, & à magna vrbe
indies aliqui ad aliam confluebant. Ita rebus ex
sententia succedentibus, Botaniates io vrbe
principe, frequentissimo conuentu plebis, pri-
morum ex magistraribus, & selectorum sacer-
dorum, celebri Euaogelismi festiuitate, impera-
tor appellatur, Antiochenō patriarcha Æmilia-
no, & Metropolitano Iconij autoribus. Igitur
Reipublicæ primores tributim diuisi, & phalā-
gis instar conglobati, Regiam Orienti obuer-
sam inuadunt, eamq; præsidio suorum militum
Michael imposito firmant. Michaelem verò qui cum vxo
ex impera re Maria & filio in Blacherniam Regiam confu-
tore fit mo gerat, erepto imperio lacernaq; monastica in-
nachus. ducta, in Studij monasterium abducunt, cū Im-
perium annos sex & menses totidem tenuisset.
Id eo sabbatho actum, qoo Ecclesia, morte à ma-
ioribus accepto, domini & seruaroris oostri mi-
rabilem ex mortuis resurrectionem celebrare
solet. Michaele ad hūc modum pulso, Botania-
tes imperio citra negocium potitus, ad vrbem
proficiscitur. Verùm Nicephorus Logotheta
clàm egressus ad Ruselicum Heracleæ statiua

habentem, se contulit. Vrbani verò qui Michae-
lem pepulerant, asseruata Regia per triduum
principe destituta, Botaniatem per literas mo-
nent, vt properè veniat. Is igitur Borila ministro
misso, qui illam occuparet, ipse haud multo pòst
est consecutus.

IMPERIVM NICEPHO-ri Botaniatæ.

Botaniates cum in regiam
peruenisset, à Patriarcha, *Nouæ ta-*
magno tertio die corona- *bulæ.*
tur, ac primum illud libera-
litatis specimen edidit, vt
quicquid fisco deberetur,
id vniuersum citra excepti-
onem aboleret, ac nouas ta
bulas illuius edicto institueret. Bryennio verò, *Bryennius*
qui adhuc in Occidente tyrannidem tenebat, *dum impe*
per legatos Cæsaris honorem pollicetur, si ty- *riū cupit,*
rannide abstineat, & adiutoribus eius honorū *oculos a-*
quos iam ab illo accepissent, confirmarionem. *mittit.*
Sed cum ille Imperij cupidirate æstuans, nō ce-
deret, atq; alteram & tertiam legationē super-
bè repudiasset, legatis aliter, quàm moris est, ex-
ceptis, & cum ignominia dimissis: desperatis
quietis conditionibus, inuitus bellum suscepit,
& Comnenum Alexium Nobilissimo titulo or- *Alexius*
natum, & magnum Domesticum designarum, *Comnenus*
præfectumq; Romanis legionibus, cōtra illum *dignitati-*
misit. Is cum eo cōgressus, in loco qui à frequen- *bus orna-*
tibus bonæ aquæ scaturiginibus Calabrya di- *tus rem be*
citur, illius exercitu facilè superato, tyrannum *ne gerit.*
alijs cæsis, alijs fugatis destitutum, cepit, ac mi-
serum hominem cæcatum in vrbem perduxit.
Huoc Bryennij motus exitū habuit. Sed & Ba- *Barango-*
rangi Imperatorem per seditionem interficere *rū motus.*
conati, ab alia Romana manu oppressi, conuer-
siq; ad preces, veniam impetrauunt. Cùm autem *Botania-*
Botaniatæ vxor obijsset, multæ virgines, quam- *tes Mariā*
uis effœto Imperatori offerebantur, ac præ cæ- *vxorē du-*
teris Constantini Ducę filia Zoe. Verùm illi pla- *cit, viuen-*
cebat, aut Imperatricem Eudociam ducere, aut *te marito.*
Mariam decessoris sui coniugem. Misit igitur
ad Eudociam, quæ cùm (vt fertur) coniugium
nō recusaret, monachis quibusdam vetantibus
Mariam imperatricem ducit, in quo nihilo re-
ctius fecit, quàm si Eudociam accepisset, aut de-
terius etiam. Id enim facinus, impudens erat
adulterium. Ille certè qui sacrum nuptiale per-
egerar, sacerdotio excidit. Michael verò pridem
imperator, tonsa coma, vt dictum est, concilij
suffragijs Ephesi Metropolitanus est creatus, &
cùm semel eò venisset, reoersus, in Manuelis
monasterio vitam egit. Post amissum à Botania-
ta imperiū, à Maria imperatrice, & ipsa iam Mo-
nacha facta, moribundus veniā supplicitet ora-
tus, ignouit mulieri, ac Deum rogauit, vt iridem
ei ignosceret. Cæterū Protoproedros Nicepho-
rus Basilacius, qui Bryennio Dyrrachij successe-
rat, & ipse imperij cupidirate æstuans, collecto
exercitu Thessalonicam proficiscitur. Vbi cùm
didicit-

didicisset, Botaniaten rerum potirum esse: seruiles ad eum literas dedit, interim verò clàm defectionem molitus est, Pazinacis in auxilium euocatis. Quo Botaniates cognito, aurea bulla missa, & impunitatem ei & Nobilissimi honorem pollicetur. Verùm cum ille non flecteretur, Alexium Comnenem, quem Augustum appellarat, contra illum mittit. Is Thessalonicam profectus, copijs eius profligatis, ipsum, arce vrbis expugnata, capit, iussu imperatoris, oculis priuauit. Qua Bryennij & Basilacij clade, etiam alij, qui seditionem contra imperatorem mouerant, modestiores facti, arma posuerunt. Contra Turcos porrò Orientem incursantes, iusto exercitu attributo imperator Constantinum, Constantini Ducæ pridem Imperatoris filium, cum imperio misit. Is verò cum Chrysopolim traiecisset, statim nouis rebus studet, & à militari turba, quæ illic erat, imperator salutatur. Verùm imperator militibus partim muneribus adductis, partim dignitatum honoribus conciliatis, partim aliter atque aliter illectis, effecit, vt Constantinus sibi traderetur. Adolescens igitur traditur (quidam etiam sacerdotem vnctum ferunt) & in insulam relegatur. Æmyliano Antiocheno patriarcha mortuo, in eius locum successit Nicephorus cognomento Maurus. Imperator hic partim ob pronectam ætatem, partim ob naturalem molliciem rebus administrandis parum intentus fuit, sed Sidensi Metropolitano & ipse curam negociorum mandauit. Ad hæc seruos habuit duos, quorum alteri Borilus, alteri Germanus nomen fuit, hi pro sua libidine sursum deorsum miscebant omnia, atque ipsi etiam imperatori & domino imperabant: ob quorum audaciam & arrogantiam ipse quoque viris dignitate præditis inuisus fuit. Nicephorus verò Logotheta, cum se ad Ruselium contulisset, ab eo in vinculis est asserustus, & Ruselio subitò extincto in suspicionem venit dati illi veneni. Vnde ab illius cognatis, Botaniatæ traditus, in quandam insulam ante Vrbem imperatricem sitam, relegatur. Aulici porrò veriti, ne si in imperatoris conspectum veniret, aussumeretur, atque omnes loco moueret: imperatori dicunt, hominem immensam habere pecuniam, eamque in fiscum esse referendam. Igitur Straboromanus, tum magnus sodalitatis princeps, mittitur, qui hominem rogaret, vbi ea occultaretur: cui ijdem persuadent, vt eum omnibus modis tollat. Is igitur in insulam peruectus, miserum ita torsit, vt in quæstionibus expirarit: quamuis promitteret, se scripto expositurum omnia, si quæstionibus liberaretur. Ac ille quidem ita perijt. Comneni verò Isaacius & Alexius ab Imperatore supra modum & honorabantur, & diligebantur, & imperij successores nominabantur. Qua de causa aulicorum & in primis duorum seruorum, quos diximus, obtrectationib. fuere obnoxij qui eos apud illum criminati sunt quasi regnum cogitarent, & Imperatoris erga illos affectum clàm vellicarunt & exulcerarunt. Quo illi cognito, veriti, ne quid in se grauius consuleretur, &, vt fama est, regni cupiditate iam olim æstuantes, cõmunicato cum ijs quibus fidebant consilio, vrbe excedunt, & Adrianopoli occupata vniuersas penè legiones ad se attrahunt. Alexius autem salutatur imperator, natu maiori fratri prælatus, cùm quòd ob rei militaris peritiam exercitibus charior erat, tum quòd familiarium studijs & pollicitationibus commendatus. Is igitur sic declaratus, Isaacio non admodum ægrè ferente, vrbem imperatricem, ad obsidionem paratus, inuadit. Botaniates verò custodes in mœnibus collocat. Erant autem in turri quadam ad vrbis portam Carsiam custodes Nemitzi, gens Gallica, ij clàm cùm Comnenis de proditione egerunt. Manè igitur in magna quinta septimanæ salutaris passionis seruatoris nostri, Comneni in murum exteriorem è regione turris illius, quam Nemitzi tenebant, ex composito fecerunt impetum, quos subeuntes telis arcebant defensores. Vt autem à Nemitzis, ij qui in muris erant, ex turri petebantur, nec simul & externis & internis hostibus è superiore loco iaculantibus resistere poterant, imperum remiserunt. Qui verò mœnia oppugnabant, scalis statim muro conscenso, portarumq́; clanstris bipennibus perfractis, liberum coniuratis ingressum patefecerunt. Quo ij viso, qui interiora mœnia tuebantur, confusanea turba, & belli plerique rudes, ac potius ex circumforaneis collecti plebeiáq; multitudine: alij descendere, alij se cum periculo præcipitare, ac fugam capessere. Itaque Comneni etiam interiora mœnia defensorib. planè vacua occupant, eorumque portis itidem patefactis, cuius in vrbem aditum aperiunt, statim ad direptiones se conuertentes, quippe turba permixta ex Thracibus, Macedonibus, Romanis, atque alijs Barbaris constans, nihilo melius quam hostes, erga populares affecti. Nam ad effusionem sanguinis malum processit, & virgines Deo consecratæ impiè pollutæ sunt, & matronæ violatæ, & templa ornatu spolista, nec à sacrosanctis crateribus temperatum, sed homines audacissimi, hos etiam & phialas incruentæ & terribilis victimæ plenas diripuerunt, sanctis humi effusis. Senatores quoque obuios mulis detraxerunt, nonnullos detractis vestibus seminudos & pedites in vicis reliquerunt. Hæc per totum diem acta sunt, ac malum vsq; ad Bonem publicè ac sine discrimine vagatum est, iamque nonnulli ad Philadelphium & vltra procurrerant, Comnenique omnibus ad manubias discurrentibus, soli cum exiguo numero relicti: cum ad Taurum peruenissent, non sunt ausi vlterius progredi, ita iustis nudati copijs, vt si qui eos aggressi essent, facilè capti ac vincti Botaniatæ traditi essent. Sed diuinum decretum euerti iam non poterat. Quamobrem Botaniates Comnenorum ingressu cognito, palatia statim relicto, temereque abiectis purpureis calceis, Peribleptæ monasterium ingressus, cuius post Romanum Argyrum imperatorem, secundus conditor vocabatur, coma rasa, mutatáque veste, lacernam monasticam induit. Vbi cum aliquandiu vixisset, puluere pulueri restituto sepu-

Constantini Ducæ seditio.

Antiochenus patriarcha.

Botaniates ob seruorũ improbitatem inuisus.

Nicephori Logothetæ & Ruselij interitus.

Comneni vel ex ambitione vel calumniæ metu regnum affectant.

Alexius imperator salutatur.

Byzantium proditione Nemitzorum occupatum & direptum.

Botaniates fit monachus.

ficur. Comneni autem obſiſtente nemine Regiam ingreſsi ſunt citra laborem, plana & expedita via. Tale fuit eorum initium, talis in vrbem imperatricem ingreſſus, talia Imperij auſpicia.

IMPERIVM ALEXII Comneni.

OMNENI, rebus ſuis iam in tuto collocatis, matrem & coniugem ex Canicleo monaſterio in regiam acceſſiuerunt. Nam cum ipſi defeciſſent, mulieres ſtatim in magnū Diuini verbi Sapientiæ templum confugerunt: vnde a Botaniata in illud monaſterium ſunt translatæ, ne ad ſeditioſos miſsitare nuncios poſſent, nulla alia ab eo moleſtia affectæ. Enimuerò ferè priuſquàm pedem in imperio firmaſſent, ſtatim multa Botaniatæ acta abrogarunt, non ab eo auſpicari tempore, quo tyrannidem inuaſerant, ſed illud ſupergreſsi, breui ſcripto complura illius decreta tyrannicè aboleuerunt. Deinde Alexio Auguſtali corona ornato, ſecundæ dignitatis partes Iſaacio ſunt tributæ, nouo indito Sebaſtocratoris, quaſi Auguſtimperatorem dicas, nomine, quod Cæſariano eſſet excellentius. Eorum verò mater ob monaſticum habitum, imperij inſignium, celebrationis, & proclamationis expers, ſolius nominis imperatorij fuit particeps. Nihilo tamen ſecius omnium rerum adminiſtrationem ſuſcepit. Sic imperio inter vtrunque apud matrem diſtributo, alios duos fratres iuniores, Adrianum Protoſebaſtum hoc eſt, Primauguſtum, Nicephorum, Auguſtum, & claſsis Drungarium declararunt. Habuere quoque affines, ſororum maritos, Meliſſenum Nicephorum & Michaelem Taronitem: quorum hunc primæ ſorori iunctum, & matri chariſsimæ & ab ipſis honoratæ, Panhyperſebaſtum, hoc eſt, omnium Auguſtiſsimum appellarunt, ea quoque dignitate nouata. Meliſſenum autem, qui & ipſe in oriente à Botaniate defecerat, nec dum arma poſuerat, Cæſaris honore tributo & Theſſalonica ad habitandum aſsignata, in ſuas partes attraxerunt, & reditus tam huic quàm cæteris omnibus tali fortunæ tantóque dignitatum faſtigio pares attribuerunt. Vnde vectigalibus imperatoris ac potius communibus & publicis ita diſtributis, imperatorius fiſcus ſiue publicum ærarium exhauriebatur: imperator verò pecuniæ egena, non annua donariua tantum viria dignitate ornatis antiquitus dari ſolita ſuſtulit, ſed & ſenatoribus opes eripuit. Vxorem Irenem, Ioannis Cæſaris Ducæ neptem coronauit, Auguſtamque dixit. Prior verò imperatrix Maria Alana, cum filio Conſtantino, quem Ducæ Michaeli in purpura pepererat, paterque infantulum adhuc coronarat, purpureis vrente calceis, Regia excedit, & in regiam Manganici Monaſterij ſe confert. Iam enim vtriuſque loci monaſterij in Hebdomado poſſeſsionem aurea Botaniatæ bulla firmatam tenebat. Ibi cum filio agebat, imperatorijs miniſterijs & illi & ſibi cōſtitutis. Nam filius eius, inſignis regni adhuc gerebat, & poſt Imperatorem celebrabatur, & aureæ bullæ diplomatibus poſt illum ſubſcribebat. Cæterùm aliquantò poſt, mutato veſtitu, nigrum habitum monaſticum, partim vltrò, partim a Tyranno coacta ſumpſit. Sed & filio eius purpurei calcei ſunt adempti, ſoli Comneno & nomine & poteſtate imperij relicta. Atque hæc hactenus. At imperatricis vrbis pontifex. inclytus ille Coſmas, qui communium rerum tractationem improbaret, atque emendationem deſperaret, miniſtro ſuo pſalterium auferre, ſéque ſequi iuſſo, Eccleſia exceſsit, nec in eam redijt, quamuis Imperatoribus id magnopere flagitantibus: cum fidelem populum annos quinque & menſes nouem pauiſſet. Alium itaque pontificem Eccleſiæ præfecerunt, ſpadonem quendam monachum nomine Euſthrathium, neque eruditum, neque in rebus gerendis verſatum, ſed hominem ſimplicem & ocio ac potius angulo aptiorem: qui cum eam dignitatem per annos tres vſurpaſſet, ob cauſam non ſatis notam ab Imperatoribus ſacra æde eſt deductus, atque in eius locum ſuffectus Nicolaus monachus cognomento Grammaticus, qui in ſtudio virtutis ætate acta, literarum non rudis erat, etſi non inquiſitè peritus. Comnenus recens potitus rerū, nunciata Roberti Franci, viri callidi & bellicoſiſsimi contra Epidamnum expeditione: & ipſe illuc profectus, cōmiſſóq; prælio victus, turpiter fugit, multis non gregatijs militibus duntaxat, ſed viris etiam dignitate præſtantibus & regij ſanguinis interfectis, totíſque caſtris captis ab hoſtibus. Cumque imperator Byzantium victus rediſſet, Barbari victoria inflati, confidenter omnes inuaſerunt, & oppida quædam cœperūt, vt Caſtoriam & Lariſſam, imperatricis quoque vrbis excidium ſomniantes. Verùm imperator denuò eductis copijs, & Barbarico præſidio Caſtoria pulſo, contra Robertū abit, eiuſq; calliditatem arte eludit. Nam fratri Adriano habitu Imperatorio accommodato, exercituq; dato mandat, vt contra Robertum in procinctu ſtet, eóque pugnam ciente, tergo dato fugiat, ipſe verò cum reliquo exercitu per ambages & inuia loca vallum Francorū aggreſſus, tentoria eorum diripit, magnamque cædem edit. Roberto autem in ficticium imperatorem impetum faciente, ille cum ſuis laxatis habenis fugit. Qua de cauſa Barbarus magis etiam gloriabatur & inſoleſcebat, quaſi nemo congredi ſecum auderet. Interim verò nunciata valli vaſtatione & interitu eorum qui illic fuiſſent, ſtatim & animis & manibus dimiſsis, receſsit. Imperator Conſtantinopolim reuerſus, inſidijs detectis, præcipuos earum autores comprehendit, è quibus erant, & legionum duces, & multi ex populo, laribus & patribus conſcriptis, qui coniurationis eſſe conſcij putabantur, falsò plerique, vt ferunt, ea de cauſa in crimen vocari, vt bonis priuarentur. Compreſsis Roberti inſultibus, aliud de Ro-

Botaniata acta reſcinduntur.

Comnenia familia dignitatibus ornatur.

Largitionem inopia, inopiā rapina ſequitur.

Mariæ Alanæ & Conſtantini eius filij conditio.

Coſmas ſponte abdicato pontificatu Euſtrathius & Nicolaus ſuccedunt.

Roberti Franci victoris & clades.

Comneni ſtratagema contra Robertū.

Inſidiæ.

Turci insulis expulsi.

de Romani imperij hostes extitere. Nam Turci Oriente subacto, ne insulis quidem abstinebát. Zachas enim Turcus non illustris ille quidem, sed vir acer & magnæ improbitatis, cum paucis nauiculis insula Chio ex improuiso capta, & classe ibi ædificata, Lesbum, Samum, Rhodum, & plures alias insulas occupauit: vnde tamen à Romana classe pulsus est. Sed & insula Creta atque etiam Cyprus defecerũt, altera à Carice occupata, Imperatori se opponente, altera à Rhapsomato. Verùm hæ quoque non multo pòst Romano imperio sunt recuperatæ. Vnde imperator sumpen sarum egens, pecuniæ faciendæ rationes à ratione humanitatis abhorrentes excogitauit, exactorib. iniqua tributa postulantibus, & ijs bona eripientibus, qui nihil debebant. Itaque procuratores, quolibet, mittebantur, qui possesiones subditorum, in agris & prædijs describerent; ac nouis nominibus excogitatis, ea hypertima & hyperplea, quasi supercensa & redundantia dicas, appellabantur: atque aliàs alij vexationum modi reperiebantur, sed & donaria è templis auferebantur. Idem imperator cũ monetam à decessoribus suis adulteratam reperisset, æneam fecit, qua in Imperij expensis vteretur: in vectigalibus verò probos aureos exigebat, aliquando etiam nummos semiaureos, interdum æreos. Cum igitur ære egeret, ex obolis nummos fecit, & opera quædam publica ænea destruxit, vt lateres inde cuderet. nouas quoq; decimas instituit. Puella, quam Augusta pepererat, Anna est appellata, propter auiam & desponsa Mariæ Alanę filio Constantino: quo ante nuptias mortuo, eandem iam nubilem Nicephori Bryennij, quem suprà memorauimus ob regni affectationem excæcatum fuisse, filio natu maiori vxorem dedit, omnium Augustissimi titulum eidem impertitus. Filium inde sibi natũ, & à patriarcha sacro baptismate in templo Diuini verbi sapientiæ baptizatum, Ioannem appellauit, statimq; diademate ornauit. Eidem alij quoque duo nati sunt filij, Andronicus & Isaacius, & aliæ tres filiæ, Maria, Theodora & Eudocia. Mariam despondit Gabræ illius Theodori Augusti & martyris filio Gregorio. Deinde affinitate pro sua libidine repudiata, illóq; dimisso alium filiæ sponsum asciuit, Phorbeni Catacalonis filium Nicephorũ Eudociæ latræ Constantini filium matrimonio iunxit, qui vxorem non vt imperatoris filiam tractauit, sed quasi è superiore loco cum illa egit: & imperatrice ac socru sæpisimè offensa effecit, vt illa filiam ægrotantem statim tonderet, atque ipsum regia eijceret. Postremam filiam collocauit pater adolescenti non sanè illustri orto familia, sed forma prædito præstantisima. Sub hoc imperatore terræmotus horrendus fuit, eo die quo memoria Diui Nicolai ob miracula celebris agitur, multáq; domicilia, multa templa, multæ porticus, quibus viæ publicæ teguntur, collapsæ, mortales plurimos oppresserũt. Iisdem temporibus gens Pazinacarum suis sedibus relictis, in Romanas prouincias immigrauit, totam Thraciam & Macedoniam populata. Quos cum bello peteret

Cretæ & Cypride fectio compressa.

Comneni auaritia.

Monetæ mutatio.

Comneni liberi.

Terræmotus.

Pazinacæ in Moglenen colonia mittuntur.

Imperator, turpiter victus est ob arrogantiam militum. Repetita pugna, cum milites modestiores facti, ab auxilio numinis duntaxat penderent, hostes nec prima coitione tolerata, humi arma proiecerunt, & suspirijs misericordiam tandem à Romanis impetrarunt. Magna igitur Scythicæ gentis multitudo perijt, cæteri in vinculis habiti sunt, ac pro corona venditi. Imperator verò delectu acto, Scytharum robustorum iuuenum magnum numerum in Moglena prouincia cum vxoribus & liberis collocauit, eximia legione ex eis cõfecta. qui hodiéq; per successiones manent, ex loco in quo consederunt, cognomentum adepti, vt Pazinacæ Moglenitæ dicantur. Delatis insidijs, autores eorum præcipuos. Vmbertopolum Francum genere, & Ariebem Armenium, vtrunque illustrem, & ducem exercitus vnà cum coniuratis comprehensos, publicatione honorum & ignominioso triumpho mulctatos, relegauit. Manichæorum quoque legionem, quæ ad id tempus vetere lege omnino vetante militarat, exautorauit. Rursus aliæ insidiæ imperatori comparatæ sunt, quarum princeps fuit Diogenis Imperatoris filius Nicephorus Porphyrogenitus, vir inuicti sanè roboris, sed ingenio atque animo non perinde felici & generoso. Qui cum inchoatum facinus distulisset: non peregit, sed pertulit ea, quæ molitus fuerat. Captus enim & quæstionibus admotus, vt coniuratos indicaret, effosis oculis bonorum publicatione multatus est. Deinde Francorum gens ab Occidente versus imperatricem vrbem est profecta, vt inde in Orientem traijceret: quorum motus portentis est denunciatus. Nam locustarum infinita multitudo ab Occidente orta, & tanta, vt intervolandum nubibus equipararetur, & solem obumbraret, vnde maxima & finibus eius peruolatis, quieuit. Cum traiecissent Nicæam Bithyniæ, quam Turci tenebant, multis vtrinque cæsis, tandem vi expugnatam, magna pecunia imperatori vendiderunt. Deinde progresi vlterius, alij Antiochiam ad Orontem cum labore multóque sanguine ceperunt, alij Hierosolymitanæ vrbis non sine magnis certaminibus potiti sunt. Breuiter igitur hæc à gente Francorum acta sunt. His temporibus secta nefaria Bogomilorum extitit, cuius præco doctorque primarius & Apostolotum præsidium fuit quidam Basilius medicus, habitu monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui cum annis XV. erroris illius perniciosa dogmata didicisset, LII. docuisset, totum ferè orbem suæ pestis impleuit. Tandem etiam vrbem imperatricem ingressus, in manifesto crimine est veritatis inimicus deprehẽsus. Nam imperator eius impietate cognita, simulauit se fidem habere homini infelici, & magistrum appellauit, ac seruatorem errantium animorũ. His & pluribus alijs ægrè quidem & tardè sed tamen effecit tandem, vt homo pestilens euomeret virus suæ improbitatis: & fera casfibus irretita, doctrinã eius vulgauit, & dogmata contemsit, communiq; suffragio in equestri theatro impostorem comburi iußit. Alia porrò seditio

Vmbertopolus et Ariebes insidiatores puniuntur.

Nicephorus insidias tendens pœnas.

Francorũ in orientem expeditio.

Locustæ.

Nicæa Antiochus Hierosolyma.

Bogomilorum hæresiarcha Basilius.

Diogenis filij & Comanorū seditio.

seditio contra imperatorem orta est, quodam aurore qui se Diogenis imperatoris filium professus, Comanorum turba ascita Thraciam populabatur & vastabat, petens, vt vibibus reciperetur, atque imperator salutaretur. Deinde cum oppidulum Thraciæ quoddam, fraude ciu um imperator salutatus, cum paucis ingressus esset, comprehensus oculis priuatur. Sic eius tyrannis finita est. Comanis qui viui euaserant, in suas sedes reuersis. Hic Imperator, cum Orphanotropheum & alia plura gerocomia vacaret: omnium possessionibus Orphanotropheo attributis, ac alijs de suo adiectis, id renouauit statim & magnis impensis instaurauit, multis quorum senectus ibi foueretur, in eo collocatis. Ibidemque monachorum & monacharum diuersoria construxit. Præterea scholam grammaticorum in qua pupilli docerentur & pauperum liberi, magistris & pædagogis constitutis, victúque tam docentibus quàm discentibus ordinato. Quæ huc vsque obseruantur. Alia rursus initia est contra Imperatorem conspiratio, cuius dux & autor fuit Michael Anemas, conscij multi ex primis militiæ dignitatibus. Sed antequam facinus aggrederentur, cognitis & comprehensis, capilli & barbæ ademptæ sunt non nouacula sed dropace. Anemas verò ad oculorum effosionem condemnatus: dum triumphus de ijs agitur, interposito imperatorio edicto pœna excæcationis liberatur. Iraque publicatione bonorum mulctari, alius aliò relegantur. Matri imperatoris, administratione rerum, vt dictum est, diu functæ, mala quibus subditi vexabantur, plerique ascribebant. Quam rem filius, vt qui nomine tenus fore duntaxat regnaret, etsi moleste ferebat, tamen illam inuitam pro reuerentia sua, potestate priuare nnluit. Quo mulier animaduerso, verita ne vel inuita excedere cogeretur, relicta regia, omni autoritate illi cadit, & in Pantepopti monasterium à se ædificatum migrat, vbi cum aliquot annos honestè & regaliter vixisset, prouecta ætate obijt. Sed & Augustimperator paulò amplius vno post matrem anno debitum naturæ persoluit, rato capillo & habitu monastico sumpto, cum vitæ finem instare sibi videret, multis liberis relictis: quibus, cum mater etiam non integrum annum marito superstes, terrena reliquisset, Imperator susceptis, adolescentibus vxores, puellis maritos dedit, fratris liberos & beneuolentia & beneficentia prosecutus. Verùm coniugem suam principiò nec aduersabatur, nec immodicè amabat, sed libidini deditus iura matrimonij parum sanctè obseruare ferebatur. Vnde Augusta telis æmulationis sauciabatur. Vt autem ætas grandior ignitas illas Cupidinis sagittas nonnihil hebetarat, tum in Augustam conuerso amore, totus in eius charitate acquiescebat, nec facilè ab illa diuelli poterat. Ex eo deinceps affectu magna imperatricis potētia fuit, etiam valente imperatore, cum autem is ex pedibus laborare cœpisset, nec ambulare posset, & corruptis humoribus ad articulos confluentibus, in lecto decumberet: ipsa imperabat, illo comprobante omnia

Michaelis Anemæ seditio.

Orphanotrophei instauratio.

Mater Imperatoris aula excedit.

Alexij in fratris liberos pietas.

Alexij affectus erga vxorem.

& iam id animo agitabat, vt post mariti decessum tota potestate & imperij gubernatione in se translata, filium imperatorem dicto audientem haberet, cui iam adulto ac pridem marito, ducta Hungarorum principis filia, procreatisq; liberis, id ferendum non erat. Nam ne imperio excideret, aut vita etiam priuaretur, timebat, cum quanto amore mater filiam natu maximam & generum Bryennium prosequeretur, cerneret. Itaque cognatos conueniebat, atque adeò populum, statúque rerum suarum apud singulos clàm deplorando, iurisiurandi viros commonefaciebat: quo plerique obstricti promiserant, se non nisi ipsi delaturos esse imperium. Ii verò eum confirmabant, auxilia pollicentes, & quæ pollicebantur iureiurando sancientes. Quæ cum imperatricem non laterent, irata edixit, ne quisquam eum conueniret, passim speculatoribus & obseruatoribus collocatis. Nihilo tamen ille secius ferè omnes ad eallicere nō desistebat, alios per semetipsum alios per sui studiosos. habebat autem studia iunioris quoque fratris, altero Andronico, fratri eidemque imperatori aduersante. Nam hi quoque iam adulti vxores duxerant, Andronicus Augustimperator, Isaacius & Bryennius Cæsares appellari, alterius verò filiæ maritus Phorbenus omnium Augustissimus. Atque hæc ita se habebant, etsi temporum ordine immutato, posteriora prius exposuimus. Vnus porrò ex Latinis ab Occidente in Orientem profectus Rumperti cuius supià meminit historia, filius, nomine Baimundus, seruitium suum imperatori obtulit, & pactis iureiurando firmatis, acceptáq; pecunia ferè innumerabili, capta Syriaca Antiochia, non modò pacta & conuenta violauit, sed & de bello Romanis inferendo cogitauit. Enimuerò reditu in Occidentem destinato, metuens, ne in transitu Romanarum prouinciarum à prætore aliquo prehensus, ad Imperatorem in vinculis, vt homo fœdifragus perduceretur: quid facit? Rumorem de suo obitu spargendum curat, & cistæ impositus, famulis mandat, vt eadauer suum domum ferri dicant. Hoc astu in suum regnum reuersus, & multum de Imperatore conquestus, multos popularium ad sumenda contra Romanos arma concitauit, eorumq; Dux creatus, superato mari, Epidamnum magno studio capere contendit. Cum autem obsidio traheretur, ciuibus magnis detrimentis illatis, nec paucorib. acceptis, expugnatione desperata, ad alia loca æquè irrito conatu progressus, denique pacem per legatos ab Imperatore petit, Thessalonicæ tum adente: qui inde digressus, iuxta Coloniam Europæam vallum muniuit, ibique cum Barbaro de pacis conditionibus transegit. Ac Baimundicum bellum hoc ferè modò compositum est. Patriarcha verò Nicolaus Ecclesia per annos vigintiseptem gubernata, senex admodum decessit: cuius funus imperator magnificis honoribus prosecutus, alium in patriarchico solio collocauit, è clerie cclesiæ numero illum quidem. sed ordinis diaconorū, * qui primatibus patriarchicis cooptatur, ex fra-

Imperatricis & filij dissensio.

Baimūdus in Orientem profectus ab imperatore deficit ac tandem pacem facit.

Nicolai patriarchæ obitus & successor.

tre

tre nepotem eius qui tum Chalcedonenſi præerat Eccleſiæ, in literis tum profanis tum ſacris ab ineunte verſatum ætate, quem ipſe imperator in Eccleſia declarauit.

Alexius ſacro peplo recreatur.

Aliquantò pòſt tanto morbo oppreſſus, vt expiraſſe videretur, ſacto ſancto peplo quod ante imaginem ſeruatoris noſtri in Chalce erectam pendet, in lecto ægrotantis expanſo, & eius corpori applicato, nonnihil mitigata morbi vehementia, ſe cõmouit, aſſedit, locutus eſt, malluuium petijt, cibumq́; cepit, & morbo paulatim decedente conualuit. Quod cum vulgo incredibile videretur, vt de ſua valetudine conſtaret, paulo pòſt equo per forũ tranſijt.

Rumor inanis ſparſus de Imperatoris periculo.

Eo morbo propulſato, nihilominus vrbanæ multitudini motus inanis inceſsit ex rumore paſsim vulgato, Imperatorem eo anno in magno ſabbatho eſſe moriturum. Is rumor non in plebe tantum, ſed & in Curia & Regia verſabatur, atque ipſius etiam Imperatoris animum commouerat, etſi nec ægrotantem, nec vlla moleſtia conflictantem, donec eo die elapſo vanitate ſermonis illius refutata, malorum metus omnibus eſt ademptus.

Alexij migrationes.

Paruo deinde tempore elapſo, imperator cum gynæceo, quamuis hyberno tempore Byzantio in Cherſoneſum tranſijt: nec inde diſceſsit, interim militares catalogos perluſtrans, donec ſub æſtatis initium Imperatrice ægrota imperatori triremi præmiſſa, cognouit, eam in regiam perueniſſe. Tum & ipſe vno die in magnam vrbem peruenit, eáque conualeſcente, rerum adminiſtrationi intentus fuit, plerunque in Philopatio degens, eáq; tatione inita, vt certis diebus in amplam planiciem proſpectans, ibi publicè pro tribunali ſederet, liceretq́; omnib. ei porrigere libellos ſupplices: quos ante ſe depoſitos à notarijs legi & cuiuſque petitionem indicari, ſtatimq́; reſponſa ſcribi, eáque confirmata ſupplicantibus reſtitui iuſsis.

Alexij humanitas.

Ea ratione ſatis longo tempore obſeruata, ruſſus cum imperatrice & gynæceo egreſſus, circa radices montis Papycij per totam hyemem, cum omni familia habitauit. Sub veris initium iuxta Philippopolim, vernũ æſtiuumq́; tempus, & magnam autumni partem exegit, ea re ibi occupatus, vt cum Manichæis qui Paulitiani vulgò dicuntur, diſputaret. (Nam magna eius gentis multitudo ibi verſabatur, à Ioanne Zimiſce ex Oriente in ea loca tranſlata) eorumq́; multos ad orthodoxam fidem traduxit.

Alexij diſputationes cũ Manichæis ſiue Paulicianis.

Bryennij potentia & eius vxoris eruditio.

Autumno iam medio ferè exacto, in Regiam eſt reuertius. Quia verò imperatrix multum poterat, etiam generi eius Bryennij magna erat potentia, ac iam vulgò celebrè, illius nutu in regia geri omnia. Quare omnes ad eum ſe conferebant, iuris dicundi, & pro imperij autoritate ſententias ferendi poteſtate præditum. Erat autem & ipſe ſtudijs doctrinarum deditus, & vxor eius in iiſdem operam nihilò minorem, ac potius maiorem ponebat, exquiſitè Atticiſſans, ingenióque prædita acutiſsimo ad abſtruſiſsimas quaſque contemplationes: eam facultatem partim naturæ bonitate, partim induſtria conſecuta. Affixa etiam erat libris, & eruditorum conſuetudine haud obiter vtebatur. Hoc rerum ſtatum ſtatu Cæſar omnibus linguis celebratur. Quæ quum imperatoris filium eundemq́; imperatorem angerent & cruciarent, tamen toletabat. Sed hæc in progreſſu orationis exponentur. Nunc verò ea referantur, quæ prætериuimus.

Ventus & ſtatuæ Theodoſij ruina.

Temporibus imperatoris huius multa extitere incendia, diuerſis vrbis locis igne deſolatis. Sed & aliquando verno tempore vehementis venti procella cum alia multa corruerũt, tum ſtatua in totũda illa maxima columna porphyretica, in foro Placoto deiecta, multos qui fortè ibi erant, contriuit. Id ſimulacrum & mole ingens, & pulchritudine mirabile, caſu illo in multa fragmenta eſt comminutum.

Imber.

Alio tempore Imber maximus eo die quo principum Chriſti Apoſtolorum Petri & Pauli memoria celebratur, erupit, vel peri(que auſpicatus ad idem vſque tempus poſtridie ſine intermiſsione durauit. Tum impetu aquarũ multa ædificia ſunt deiecta, & valles aquis redundantes à mari nihil diſcrepatunt, & homines non pauci, ac multæ animantes perierunt. Atque hæc ita ſe habuerunt.

Expeditio Turcica.

Cum autem aliquando imperatori nunciaretur, Turcicum exercitum colligi, Romanas prouincias populaturum, atq; ipſe pedibus æger, fluxionibus vberius decurrentibus cum doloribus ac cruciatibus acerrimis, Barbaris occurrere non poſſet:

Camyzes.

Camyze Euſtathio duce, phalangem contra eos mittit, viro inter Duces primario, qui cum non minima hoſtium parte congreſſus, victus eſt & captus, militibus partim cæſis, partim fuga elapſis. Quo imperator nunciato teneri non potuit, quin ipſe egrederetur, ac Turcos quidem nuſquam adeptus eſt, quod audito eius aduentu, laxatis habenis continenter fugerant. Sed Camyzen, qui ſuis cuſtodibus, magnorum præmiorum ſpe propoſita, perſuaſerat, vt ſecum ad imperatorem transfugerent, libenter vidit, & liberatoribus eius pecunia donatis Byzantium redijt. Neque multum temporis interceſsit, cum alia expeditione contra Barbaros ſuſcepta, Philomelium vrbem armatis vacuam repertam (omnes enim eius acceſſu cognito, chariſsimis quibuſque ablatis diſceſſerant) ſine labore cepit.

Alexij humanitas in captiuos.

Sed & caſtella quædam & ſpeluncę, quæ ab incolis Caraphygia, hoc eſt confugia nominantur, per deditionem accepit, & illos quod ita expedire videretur, in colonias ſecũ abduxit, eùm nemo eſſet, cum quo bellum gereret: iis qui integra ætate erant, & viribus vigebant, pedibus iter facientibus: qui verò ſenectute tardiores ad ambulandum erãt, iis iumenta præbuit. Si qui verò vel morbis, vel alijs calamitatibus, vel afflicti ſenio corporibus laſsi erant: eos clypeis impoſitos, à robuſtis iuuenibus, qui oneri ferendo pares eſſent, geſtari iuſſit, ipſéq; obequitans, ſi quem eorum vel ſiti laborantem, vel cibum deſiderantem, vel alioqui malè affectum videret, eum pro virili recreabat.

Turcica pax.

Sic proficiſcenti & diuertenti Turci Occidentales occurrerunt, qui principem ſuum ferire cum Romanis fœdus velle dicerent. Quòd cum nec imperatori diſpliceret, manè Barbarorum princeps venit, non Satrapa, ſed ex Sultani genere,

qui

qui & ipse à suis Sultanus vocaretur, & eminus de equo descendit, atque imperatorem equo insidentem pedes conuenit, & adoratione sic peracta, fœdere icto, magnáque pecunia cum suis donatus, in sedes suas rediit, imperator in regiam est reuersus. Ab eo tempore aucta pedum doloribus plerunque decubuit, imperatrice rerum potiente. Quæ cum omnem autoritatem sibi vendicatura videretur, filius eius, idemque Imperator, omnibus modis conatibus matris obsistere non desistebat. Imperator porrò morbo fatigatus, in magnam Orientalem Regiam est translatus, vbi quotidianis Medicorũ conuentibus curabatur. quorum iudicia variauerunt, donec tandem communi consilio decreuerunt, stomacho Imperatoris ferrum candens imprimere: & quia eis Regiæ aër, vt Australior parum temperatus videbatur, in Mangana transfertur: siue id fortuitò factum, siue fatis, moribundum hominem, vt ibi animam exhalaret, compellentibus. Nam illud, In Acesodynis cadet: qui talia admirantur, de eo interpretabantur. Esse enim Mangana Acesodynum, ob medicam officinam quæ ibi erat, quod dolores ibi propulsarentur. Quin & cauterium non temerè imperatori adhibitum iri cōtendebant, qui de istiusmodi studio sibi placent, sed id quoque ex vetere præscientia & prædictione factum. Nam alicubi scriptum esse de eo, ab iis qui Regum fata ambagibus inuoluta descripserunt, eum hamo vstum iri caturum, quod illi scriptores, ferrum quo stomachus vri solet, ob acumen inflexum, hamo compararint. Verùm neque vstio, neque loci mutatio quicquam ægroto profuit, paulatim ad terminum vitæ progredienti. Negabant tamen medici vitam eius esse deploratam: ac monachi quidam prædicebant, ei non moriturum prius, quàm Hierosolyma venisset ad viuificum sepulchrum Domini & Seruatoris nostri adorandum, vbi diadema depositurum eum vaticinabantur. Quorum ille pollicitis credebat. Nam orationem quæ nobis cordi est, facilè comprobare solemus. Ita per imposturam non animaduertit se vitæ finem attigisse, antequàm Hierosolyma perueniret: diademate, quanquam non vltrò, posito: etsi dici queat, ad superna Hierosolyma profectus esse, primogenitorum Metropolim, qui sunt in cœlis inscripti. Igitur Augusti xv. * xi. distributionis, Augustus extremum ducebat spiritum, qui cum crebrum infirmumque trahens anhelitum iaceret, imperatrix mœrore oppressa aderat, filiabus etiam præsentibus. Iam maiore diei parte exacta, cum Sol non supra caput staret, nec (vt ita dicam) ad perpendiculum, sed nonnihil inclinatus ad occasum tenderet, imperatoris filio significatur, patrem agere animam. Ingressus igitur ædes, in quibus moribundus decumbebat, non vt decedentem deploraret, sed vt de eius morte certior redderetur: eo viso statim exiit, & equo conscenso cum suo comitatu & multis aliis, Manganis excessit. Quo facto statim Abasgi, qui puellæ ex Abasgia adductæ, & natu maximo Cæsaris filio nupturæ adiuncti fuerant, obuiam facti, sublato clamore eum adorarunt. Tum aiunt, Imperatricem filii discessum morienti imperatori dolenter narrasse: eum verò ad id nihil respondisse, seu non vellet, seu non posset: sed manus sustulisse, haud scio, benè an malè precantem filio. Alii manus eum sustulisse negant, neque enim id facere potuisse morientem, sed imperatrice sæpius vociferante, Abire filium, ei viuenti erepturum imperium: illum parum obscurèque subrisisse, siue eam orationem deridentem, si putaretur adhuc de imperio solicitus esse expirans, terrenáque iam relicturus: siue quid de illo facto sentiret, indicantem. Nam & ab aliis & ab ipso Porphyrogenito imperatore narrabatur, eum non sine patris consilio regiam esse ingressum, sed exitum ab illo ei fuisse concessum: cuius rei tesseram illius annulum accepisset: eáque facta esse absente imperatrice, & illa ignorante. Cum igitur abiret, fama quid actum esset, celeriter diuulgante, ad hunc imperatorem & cognati, & ex tribunis militum, & ex senatu multi se contulerunt. Cæterùm ad magnam regiam properanti nunciatur, Barangos via excubitorum, vbi iidem habitabant, occupata, neminem illàc transire pati, aut accedere ad regiam. Quo nuncio perturbatus, quendam ad illos mittit per contatum, quid sibi velint? mittit & ad Ecclesiam qui diceret, Imperatorem esse mortuum, séque celebrari velle vt Imperatorem. Ac id quidem à clero & summo pastore factum. Sed Barangi responderunt ei qui rogabat cur regiæ aditu Imperatorem excluderent, se Imperatore viuente neminem passuros ingredi. Illo verò affirmante, iam esse mortuum: Barangi iureiurando sancita eius rei side, Imperatori regiam ingredi concesserunt. Quò cum peruenisset, cum suis deliberabat, quomodo tractanda esset mater, fratres, sororesque, & Cæsar Bryennius. illos enim adhuc merebat, suspectosque habebat, ne res nouas molirentur. At pater per totum adhuc diem spirabat, difficulterque moriebatur, sub vesperam demum extinctus. Vixit annos septuaginta, aut circiter: regnauit septé & triginta, menses quatuor, & dies aliquot. Obiit anno mundi sexies millesimo, sexcentesimo, vicesimo sexto, imperio feliciter administrato, vitæ exitum non æquè prosperum sortitus. A ministris enim ferè omnibus est desertus, vt propè nulli essent, qui cadauer eius postremis lauacris purgarent: neque ornatus Imperatorius prestò eis esset, quo cadauer eius pro dignitate ornaretur, neque funus eis factum est Imperatori conueniens. Idque non alieno, sed filio Imperii successore: & eo filio quem ipse imperio ornarat. Sic rerum humanarum nihil stabile & firmum est, sed infida omnia, & tessera mutabiliora. Fuit autem ille vir, vt & mores eius expressos ad posteritatis memoriam propagemus, neque ferox & arrogans, neq; iracundus, neque auarus, & pecuniæ nimium cupidus vt eam conflaret, & in thesauros occultos & subterraneas opes reconderet. Vnde neque post obitum eius in ærario magna pecunia est reperta: ad mi-

Alexii morbus.

Oracula de Alexii obitu.

Ioannes Comnenus imperator salutatur.

Alexii obitus, & dogia.

ad misericordiam propensus, ad sumendas pœnas tardus, moribus moderatis, accessu facilis, in victu non intemperans, non vino deditus: virtute præditis auscultare, & honorem habere solitus. Eruditionem non vt conueniebat, sed vtcunque colebat: commodus, non insolens erga eos quibus cum viuebat, comis & iucundus, quasi cum æqualibus viueret. Vnde illi securis erant animis, neque metu attoniti illi astabant, præsertim absente Imperatrice. quæ imperiosum aliquid, & seuerum præ se ferebat, & modestiæ oblitos acrius increpabat. Ac pulchra quidem ista sunt: quis enim neget? quæq; priuati hominis laudes absoluant. non tamen eiusmodi, quæ Imperatorem omnino bonum demonstrant. Nam homini priuato satis est moderatio, æquitas, placabilitas & in omni cultu & victu modus. Imperatori verò præter hæc & iustitia est colenda, & ratio ciuium habenda, & vetera instituta sunt tuenda. Ille verò magis in eo elaborauit, summo adhibito studio, vt veteres mores immutaret & abrogaret. & res non vt communes & publicas tractauit: neque se illarum administratorem, sed dominum esse censuit, ac regiam suas ædes & putauit & appellauit. Patres conscriptos nec iusto prosecutus est honore: neque eam illorum habuit rationem, quam recta ratio postulabat: sed potius deprimere illos studuit. Neque iustitiæ regulam in omnibus obseruauit: cuius proprium est, id cuique tribuere, quod meretur. Ille verò cognatis & ministris quibusdam tota plaustra publicæ pecuniæ præbuit, & annuos sumptus largissimos suppeditauit, vt & magnis opibus abundarent: & comitatum alereut, non priuatis hominibus, sed Imperatoribus conuenientem: atque ædes compararent, vt magnitudine vrbibus pares, ita magnificentia regijs palatijs non impares. Erga reliquam verò nobilitatem non perinde benignum se præbuit: ne quid aliud de viro dicam, cuius honori consultum volo. Quæ res Comnenum imperatorem perfectum iudicari non sinunt, neque etiam malum eundem quisquam dixerit. Nam qui seuerius in Imperatores inquisierit, equidem non arbitror vllum Romanorum principatu antiquitùs potitum, inuenturum esse, in quo nihil ad consummatam laudem desideretur. Quo fit, vt cuiusquam gubernatio, ex morum & actionum eius maiori parte iudicetur. Sine crimine certè quidem, & deteriorum affectionum prorsus expers nemo reperietur. id enim diuinæ felicitatis proprium fuerit, nec vnquam in hominis naturam cadet. Hic scribendi finem faciam, & historiæ cursum inhibebo, longè progressum. Nam ea mandare literis quæ restant adhuc, nec vtile, nec tempestiuum iudicaui. Quod si opus hoc alicui ridebitur vtile, gratia sit Deo, cuius auxilio bona omnia conficiuntur. Sin superuacaneum, mea culpa illa fuerit, & ad me autorem redeat fœtus, cuius memoriam excitare queat.

Aliæ Imperatoris, aliæ hominis priuati virtutes.

Nullus imperator fine omni crimine.

Conclusio Operis.

X

FINIS, ET DEO GLORIA

IN IOANNIS ZONARAE ANNALIVM TOMOS TRES, RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM INDEX, CVIVS

A primam paginam: B verò secundam: I. columnam primam: b.2. secundam designat.

A

 arrius

B

basilium

claudius

Dele-

E

germanica

 Romam

I

seueri

T

templi

tribuni

FINIS INDICIS.